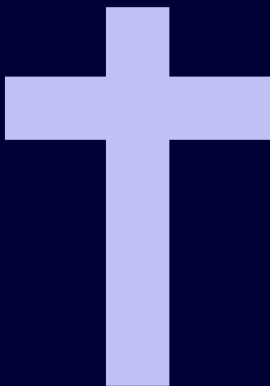

El Nuevo Testamento
en el Mixteco de
Ayutla

Mixtec, Ayutla: El Nuevo Testamento en el Mixteco de Ayutla
New Testament

El Nuevo Testamento en el Mixteco de Ayutla Mixtec, Ayutla: El Nuevo Testamento en el Mixteco de Ayutla New Testament

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ayutla Mixtec

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

7e4f3497-fb83-5234-ac91-e00e1d534904

Contents

San Mateo	1
San Marcos	85
San Lucas	139
San Juan	228
Hechos	291
Romanos	371
1 Corintios	407
2 Corintios	441
Gálatas	464
Efesios	476
Filipenses	487
Colosenses	495
1 Tesalonicenses	502
2 Tesalonicenses	509
1 Timoteo	513
2 Timoteo	523
Tito	530
Filemón	534
Hebreos	536
Santiago	561
1 Pedro	570
2 Pedro	580
1 Juan	586
2 Juan	594
3 Juan	596
Judas	598
El Apocalipsis . .	601

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Mateo ña ka'án xa'a' Jesús

*Ña yo'q' nduu' kivi' ne
ichi' yata' Jesucristo
(Lc. 3:23-38)*

1 Ña yo'q' nduu' kivi' ne ichi' yata' Jesucristo, ña nduu' siani' xika' David, te nduu' tu a siani' xika' Abraham.

2 Abraham jaan' ni nduu yuva' Isaac, te Isaac jaan' ni nduu yuva' Jacob, te Jacob jaan' ni nduu yuva' Judá, te sakan' tu ñani ra.

3 Te Judá jaan' ni nduu yuva' Fares xiin' Zara, te Tamar ni nduu si'i' ra. Te Fares jaan' ni nduu yuva' Esrom, te Esrom jaan' ni nduu yuva' Aram.

4 Te Aram jaan' ni nduu yuva' Aminadab, te Aminadab jaan' ni nduu yuva' Naasón, te Naasón jaan' ni nduu yuva' Salmón.

5 Te Salmón jaan' ni nduu yuva' Booz. Te si'i' Booz ni nduu Rahab, te Booz jaan' ni nduu yuva' Obed. Te si'i' Obed jaan' ni nduu Rut, te Obed jaan' ni nduu yuva' Isái.

6 Te Isái jaan' ni nduu yuva' rey David, te rey David jaan' ni nduu yuva' Salomón. Te si'i' Salomón jaan' ni nduu ña' si'i' Urías.

7 Te Salomón jaan' ni nduu yuva' Roboam, te Roboam jaan' ni nduu yuva' Abías, te Abías jaan' ni nduu yuva' Asa.

8 Te Asa jaan' ni nduu yuva' Josafat, te Josafat jaan' ni nduu yuva' Joram, te Joram jaan' ni nduu yuva' Usías.

9 Te Usías jaan' ni nduu yuva' Jotám, te Jotám jaan' ni nduu yuva' Acáz, te Acáz jaan' ni nduu yuva' Ezequías.

10 Te Ezequías jaan' ni nduu yuva' Manasés, te Manasés jaan' ni nduu yuva' Amón, te Amón jaan' ni nduu yuva' Josías.

11 Te Josías jaan' ni nduu yuva' Jeconías, xiin' sakuu' ñani ra, kii' ni tjin te xiin' Babilonia ne ta'an' e', ne Israel, te kuan ndiaká ña'a' ra ñuu jaan'.

12 Te kii' ndi'i ni xan ndiaká ña'a' ra ñuu Babilonia jaan' ndii, Jeconías jaan' ni nduu yuva' Salatiel, te Salatiel jaan' ni nduu yuva' Zorobabel.

13 Te Zorobabel jaan' ni nduu yuva' Abiud, te Abiud jaan' ni nduu yuva' Eliaquím, te Eliaquím jaan' ni nduu yuva' Azor.

14 Te Azor jaan' ni nduu yuva' Sadoc, te Sadoc jaan' ni nduu yuva' Aquim, te Aquim jaan' ni nduu yuva' Eliud.

15 Te Eliud jaan' ni nduu yuva' Eleazar, te Eleazar jaan' ni nduu yuva' Matán, te Matán jaan' ni nduu yuva' Jacob.

16 Te Jacob jaan' ni nduu yuva' José, te ni nduu ii' María. Te María jaan' ni nduu si'i' Jesús, ña nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'.

17 Sakan' na kuii', ndee kij' ni tuví Abraham te ndee kij' ni tuví David ndii, uxí kumi' kuu' te ichi' yata' Jesús. Te ndee kij' ni tuví David te ndee ni xan ndiaka te xiin' Babilonia ne ta'an' e' jaan' ndii, uxí kumi' kuu' te ichi' yata' a. Te ndee kij' ni xan ndiaka ra ne jaan' te ndee ni tuví Cristo ndii, uxí kumi' kuu' te ichi' yata' a.

S'o'o ni xaa a kij' ni kaku Jesús

(Lc. 2:1-7)

18 S'o'o ni xaa a kij' ni kaku Jesucristo. María, si'i' a ndii, xa ni taxí a' kuento a' te tunda'a' a' xiin' José. Te kij' kuní ka kundíee inga' ña ndii, xa ni nakuiso a' sakan' ña Espíritu Santo ni xikui'nu ña'a'.

19 Te xa'a' a ña te xachuun' ndaku nduu' José jaan' ndii, ni xanini ra ña nata'vi' ta'an' si'e ña xa'a' a ña ni kuní ra sakuchani ña'a' ra nuu' ne yivi'.

20 Te kij' xanini ra xa'a' ña jaan' ndii, ni xani ra ña ni tuví iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, nuu' ra. Te ni ka'an' a xiin' ra ndii:

—José, sjaní' xika' David, kuán yi'vi un' natíin un' María kunduu ña' si'i un', sakan' ña Espíritu Santo ni xikui'nu ña'a' sakan' na ni nakuiso a'.

21 Ña' jaan' ndii, sakaku' a' iin te kuañu'u si'e a'. Te chindu'u' un' kivi' a Jesús. Kuachi ndii ña jaan' sakakú ne ta'an' a nuu' kuachi ña —ni kachi a.

22 Te sakuu' a jaan' ni yoo, te xinu ña ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' iin te ni ka'an tiakú tu'un a kij' ni ka'an ra ndii:

23 Iin ña' ndu'u' sie ndii nakuiso a', te sakaku' a' iin tiaa si'e a'. Te chindu'u' ña kivi' a Emanuel.

Sakan' ni kachi a. Te kivi' a jaan' kuni kachi a ndii: Ndiosí yoo xiin' e'.

24 Te kij' ni ndoto José ndii, ni saxinú ra ña ni ka'an chuun' ángele jaan' xiin' ra, sakan' na ni naka ra María, te ni tunda'a' ra xiin' a'.

25 Te ni yoo ii' ra xiin' a' ndee kij' ni sakaku' a' te kuañu'u jaan'. Te ni chindu'u' ra kivi' a, Jesús.

2

S'o'o ni xaa a kij' ni xan koto te xini tuni Jesús

1 Kij' ni xka'ndia ña ni kaku Jesús ñuu' Belén, ña kandu'u' ñu'u' Judea, mii' ni xa'ndia chuun' rey Herodes ndii, ni xaa iin ti'vi te xini tuni xa'a' tiuun' ñuu' Jerusalén, te ni kíee ndee mii' keta' ñu'u'.

2 Te ni ndatu'un' ra ne ñuu jaan' ndii:

—¿Mii' ndu'u' ña nduu' rey nuu' ndo'ó, ne judío, ña ni kaku? Kuachi ndii ni xini ndu tiuun', ti' nia'á ña xa ni kaku a, ni keta ri' mii' keta'

ñu'u. Te kuaxi koto ka'nu' ña'a' ndu —ni kachi ra.

³ Kij' ni xini so'o rey Herodes ña ni ka'an te jaan' ndii, ni ndi'ni va nimá ra, te ni ndi'ni tu nimá sakuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén.

⁴ Sakan' na ni nakana ra sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te ni ndatu'un' ña'a' ra mii' kitu' Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'.

⁵ Te ni nakuijn te jaan' ndii:

—Ñuu Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea yo'o', kitu' a. Kuachi ndii sakan' yoso' a mii' ni ke'i ijn te ni ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an' ndii:

⁶ Yo'ó, ñuu Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea ndii,

süu' ijn ñuu nda'vi so'o nduu' un' nuu' inga ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea jaan',

sakan' ña nuu' yo'ó kitu' ijn te ka'ndia chuun',

te ki'in ichi' nuu' ne nduu' kuenta i, ne Israel.

Sakan' yoso' a —ni kachi ra.

⁷ Sakan' te ni kana siin' Herodes sakuu' te xini tuni jaan', te ni ndatu'un' ndi'i ña'a' ra amaa kuiti' ni tui tuun' jaan'.

⁸ Sakan' te ni ti'vi' ña'a' ra ñuu Belén ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an ndo' ijan', te ndatu'un' ndi'i ndo' xa'a' te lulu jaan'. Te kij' kuni ña'a' ndo' ndii, ka'an ndo' xiin' i kij' nandiko' ndo', te ku'un koto ka'nu' tu ña'a' yu'u —ni kachi ra.

⁹ Kij' ndi'i ni xini so'o ra ña ni ka'an rey jaan' ndii, ni kiee ra kua'an ra. Te tiuun', ti' ni xini ra mii' keta' ñu'u ndee mii' ni kiee ra ndii, ni'i' ichi' ri' nuu' ra kua'an ri'. Te kij' ni xaa ri' xini' vi'e mii' kandu'u' te lulu jaan' ndii, ni xikuijn ri' ijan'.

¹⁰ Te kij' ni xini ra mii' ni xikuijn ri' ndii, va'a va ni kuni ra.

¹¹ Te kij' ni ko'ni ra vi'e jaan', te ni xini ra te kuañu'u xiin' María, si'i' te kuañu'u jaan' ndii, ni xikuita xiti' ra, te ni xaka'nu' ra te kuañu'u jaan'. Ikan' te ni nunia' ra xatun', tun' ni'i' ra ni xaa ra, te ni xamani' ña'a' ra ña nduu' oro, xiin' suxa chú'ma ya'vi va, xiin' suxa xavixín', ña nani' mirra.

¹² Ndisu ni sakuni' ña'a' Ndiosí xiin' xani' ña nandiko' ra nuu' Herodes, sakan' na ni nandiko' ra ñuu ra ichi' ña kua'an tuku xaan'.

So'o ni xaa a kij' ni xa'ni' Herodes kua'a' te kual'i'

¹³ Te kij' ni kiee te xini tuni jaan' kua'an ra ndii, ni xani José ña ni tui ijn ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, nuu' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoo un', te na'in un' te lulu, te naka un' si'i' ra, te kunu ndo' ku'un ndo' ndee ñu'u' Egipto. Kandu'u' un' xiin' nja ijan' ndee kij' ka'an tukuu' i xiin' un'. Kuachi ndii nanduku' Herodes te lulu ñaa' te ka'ni' ña'a' ra —ni kachi a.

¹⁴ Te ni ndokoo ra, te ni na'in ra te lulu, te ni naka tu ra si'i' te jaan'. Te xa ñuu

sakan' ni kīēē nīa kua'an nīa ndēē űu'u' Egipto.

15 Te ikan' ni ndieē nīa ndēē ni xi'i Herodes jaan', sakan' te ni xinu' nā ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' te ni ka'an tiakú tu'un a mii' ka'an a ndii: "Ndeē űu'u' Egipto ni kana i tiaa si'e i", kachi a.

16 Te kij' ni xini Herodes jaan' nā ni xini xa'an' nā'a' te xini tuni xa'a' tiuun' jaan' ndii, ni nasaa' va ra, sakan' na ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' ra, te ku'un ka'ni' ra sakuu' tiaa kualī', te ndieē' űuu Belén xiin' yatīn űuu jaan', ndēē te sakan' ni tuvi te ndēē te kumi' uvi kuiya, sakan' nā ni natava' ra kuenta kivi' nā ni ka'an te xini tuni jaan' xiin' ra xa'a' tiuun'.

17 Sakan' te ni xinu' nā ni ka'an tiakú Jeremías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, kij' ni ka'an ra ndii:

18 Tiakú kuaa' ne yivi' űuu Ramá.

Xaku' suchi' inī nīa, te xaku' ndji u'vi nīa.

Raquel nduu' nā' xaku' xa'a' si'e a'.

Ndeē iin ne yivi' kūvi saki'vi nā'a', sakan' nā ki'in' si'e a' ni xi'i.

Sakan' kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni xa'an ne vi'e José űuu Nazaret

19 Te kij' ni xi'i Herodes ndii, tukū ni ni xani José nā ni tuvi iin ángele, nā xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, nuu' ra kij' ndu'u' ka ra űu'u' Egipto jaan'.

20 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoo un', te na'in un' te lulu, te naka un' si'i' ra, te nandiko' ndo' nuu' űu'u' Israel. Kuachi ndii xa ni xi'i te ni xika ka'ni' te lulu nāa' —ni kachi a.

21 Te ni ndokoo José, te ni na'in ra te lulu, te ni naka tu ra si'i' te jaan', te ni kīēē nīa kua'an nu'u nīa nuu' űu'u' Israel.

22 Ndisu kij' ni xini José kuento nā Arquelaο nduu' te xa'ndia chuun' nuu' űu'u' Judea ndii, ni yi'vi ra nandiko' ra űu'u' jaan', sakan' nā Arquelaο jaan' ndii, si'e Herodes nduu' ra. Te tukū ni ni sakuni' Ndiosí José xiin' xani, te ni kīēē nīa kua'an nīa űu'u' Galilea.

23 Te ni xa'an nīa ni ndieē nīa iin űuu nā nani' Nazaret. Ni xaa nīa sakan', te ni xinu' nā ni ka'an Ndiosí xiin' iin uvi te ni ka'an tiakú tu'un a mii' yoso' nā ka'an ndii: "Kunduū a iin te ni kīēē űuu Nazaret", kachi a.

3

So'o ni xaa a kii' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí itia Jordán

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9,15-17; Jn. 1:19-28)

1 Te kij' sakan' ndii, ni ndēta Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, mii' taxin' kaa' nuu' űu'u' Judea, te ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' ndii:

2 —Nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi nā xaa' ndo', sakan' nā xa kuyatin' kuii

ka'ndiã chuun' Ndiosí nimá ndo' —ni kachi ra.

³ Te xa'a' Juan jaan' ni saka'an Ndiosí Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un a kij' ni ka'an ra xta'an' ndii:

Tiakú ka'an ti'e' iin tachi' yu'u' mii' taxin' kaa' ndii:

“Ndasava'a ndo' ichi' mii' kixin xto'o e',

te ndasandaku tu ndo' a.”

Ni kachi a.

⁴ Toto Juan ndii, xiin' ixi' camello ni kua'a a, te ki'i' iin' toko' ra, te tikã xiin' ñuñu' itun' ni xaxi' ra.

⁵ Te ne yivi', ne ndiee' ñuu Jerusalem xiin' nda'a' a, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, xiin' ne ndiee' yoso' yatın itia Jordán jaan' ndii, ni xa'an nja mii' iin' Juan jaan' ka'an ndoso' ra te kunı so'o ña'a' nja.

⁶ Te na'má nja kuachi nja, te ni sakuchi' ña'a' ra kuenta Ndiosí itia jaan'.

⁷ Te kij' ni xinı Juan jaan' ña kua'a' te fariseo xiin' te saduceo ni ndekuie jkan' te kuchi ra kuenta Ndiosí ndii, ni ka'an Juan jaan' xiin' ra ndii:

—iNdo'ó ndii, ndee naa si'e koo' nduu' ndo'! ¿Yoo ni ka'an xiin' ndo' ña kuvi kaku ndo' nuu' ña sando'o' Ndiosí ndo'ó nuu' ku'un e' sakan' kujiti'?

⁸ Nia'a ndo' xiin' ña va'a ña xaa' ndo' ña xa ni nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi, ña ni xaa ndo'.

⁹ Te ka'an ñuñu' ndo' ña sjani' xika' Abraham nduu' ndo', te xiin' ña jaan' kuvi kaku ndo'. Sakan' ña ka'an

kaxi' i xiin' ndo' ña kuvi sananduu' Ndiosí yuu', ña ndiee' kaa', sjani' xika' Abraham jaan'.

¹⁰ Ndiosí ndii, xa yoo tu'va a te sando'o' a ne xaa' kuachi ndee naa yoo tu'va iin te yivi' xiin' yacha te ka'ndiã ra itun', tun' koo' nduu' kuun' nda'a', sakan' ña sakuu' tun' koo' nduu' va'a kuun' nda'a' ndii, ka'ndiã ra ndee tjo'o sakuu' tun' jaan', te ka'mi ra nu'. Sakan' tu saa Ndiosí.

¹¹ Yu'u ndii, sakuchi' i ndo'ó xiin' tikui, te xiin' ña jaan' nia'a ndo' ña ni nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña ni xaa ndo'. Ndisu ña kuaxi xata' i ndii, ña koo' chukuu' ka nduu' a te sakan' yu'u. Te yu'u ndii, ni ndee va'a i kunduu te konıi ndixan' a. Ña jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndiee' Espiritu Santo, te sakuchi' tu a ndo'ó xiin' ñu'u.

¹² Ña jaan' ndii, xa yoo tu'va a te nata'vi' a ne yivi' naa xaa' te yivi' kij' nativi ra trigo, te tava' ra mi'in' a xiin' ña tiin' ra te kisi' ra a. Trigo va'a ndii, taxa'a ra yaka, te mi'in' a ndii, ka'mi ra nuu' ñu'u ña koo' kivi' nda'vá —ni kachi Juan xiin' te yivi' jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni chichi tu Jesús itia Jordán

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Te kij' sakan' ndii, ni keta Jesús ñu'u' Galilea, te ni xaa a itia Jordán te sakuchi' ña'a' Juan kuenta Ndiosí.

¹⁴ Ndisu ña nuu' ndii, ni kunı Juan sakuchi' ña'a' ra,

sakan' na ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Yu'u kuni a kuchi kuenta Ndiosi saa yo'ó, tákuie. Sakan' na kuu', ndichun na kuaxi yo'ó nuu' yu'u te kuchi un' saa i? —ni kachi ra.

15 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi un' ña saxinu e' ña yo'ó vitin, sakan' ña kuni a saxinu e' sakuu' ña ka'an chuun' Ndiosi —ni kachi a.

Te ni nakujin yu'u ra.

16 Te ndi'i so'ó ni chichi Jesús ikan', te ni ketá a tikui. Ikan' te ni nunja' ndivi', te ni xini a nuu' Espiritu Ndiosi, naa kaa' paloma kaa' a, te ni ndoo a xiin' a.

17 Sakan' te ni ka'an jin tachi' yu'u' ndee ndivi' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e manj' i, te va'a va' kuni i xini ña'a' i —ni kachi Ndiosi.

4

So'ó ni xaa a kii' ni kuni ña ndiva'a sanama' a Jesús nuu' kuachi

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

1 Ndi'i jaan', te ni naka Espiritu jaan' Jesús te kua'an a mii' taxin' kaa' te koto kua'a ña'a' ña ndiva'a.

2 Te ni xika nditiá Jesús uvi xiko kivi' xiin' uvi xiko ñuu ikan'. Te sakan' vi' ni xi'i a soko.

3 Te ni kuyatin ña ndiva'a, ña xito' kua'a jaan', mii' iin' Jesús. Te ni ka'an a ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosi nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' xiin' yuu' ñaa' te

nanduu a xita' va'a, te kuxi un' —ni kachi a.

4 Te ni nakujin Jesús nuu' ña jaan' ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosi mii' ka'an a ndii: “Süu' xita' va'a kujti' kuni nuu' ne yivi' te kutiaku ña, süu' jaan' ndii kuni tu a sakuu' tu'un ña kiee' yu'u' Ndiosi te kutiaku xna'a ña”, kachi a —ni kachi Jesús.

5 Sakan' te ni naka ña ndiva'a jaan' Jesús, te kua'an a xiin' a ñuu su'un Jerusalén. Te ni saka'a a Jesús xini' yukun' ka'nu' mii' sukun ka.

6 Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosi nduu' un' ndii, sanama' xiin' mii' un' ndee ndienü. Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosi mii' ka'an a ndii:

Ka'an chuun' Ndiosi xiin' ángele,

ña xika' nuu' nuu' a, te koto a yo'ó.

Te tijn ña jaan' nda'a' un' te nãma un' ndee ñu'u', te tüxu'ví xa'a' un' saa yuu'. Sakan' kachi a —ni kachi ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús.

7 Te ni nakujin Jesús nuu' a ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosi mii' ka'an a ndii: “Koto kua'a ndo' xto'ó ndo' Ndiosi”, kachi a —ni kachi a.

8 Te so'ó' ndi'i', te ni naka tukuu ña'a' ña ndiva'a, te kua'an a xiin' a jin iku' sukun va. Te ikan' ni sania'á ña'a' ña ndiva'a jaan' sakuu' te

ñuṽ kanii' iin yivi', xiin' sakuu' ña vika' ñuṽ jaan'.

9 Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Sakuu' ña kaa' taxí i nda'a' yo'ó naa' kujin xiti' un' nuu' i te koto ka'nu' un' yu'u —ni kachi a.

10 Te ni ka'an Jesús ndii:

—Kua'an, ña ndiva'a, sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Xto'ó ndo' Ndiosí kuiti' saka'nu' ndo', te nuu' ña jaan' kuiti' kaka nuu' ndo'", kachi a —ni kachi a.

11 Sakan' te ni keta ña ndiva'a jaan' kua'an a, te ni ndekuie ángele ikan', te ni xika nuu' a nuu' Jesús.

So'ó ni xaa a kii' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea

(Mr: 1:14-20; Lc. 4:14-15; 5:1-11; 6:17-19)

12 Te kii' ni xini Jesús kuento ña naá Juan vi'e kaa ndii, ni nandiko' a ñu'u' Galilea.

13 Te ni keta a ñuṽ a Nazaret, te kua'an a kunduu' a ñuṽ Capernaum, ña kandu'u' yu'u' mini ka'nu' yatín ñu'u' Zabalón xiin' ñu'u' Neftalí.

14 Ni xaa a sakan', te ni xinu' ña ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiaku' tu'un Ndiosí xta'an', kii' ni ka'an ra ndii:

15 Ñu'u' Zabalón xiin' ñu'u' Neftalí,

ña ñu'u' yatín yu'u' mini ka'nu' tukú ta'vi' itia Jordán,

ñu'u' ñuṽ jaan' nuu' ñu'u' Galilea, mii' ndiee' ne tuku'.

16 Ne xika' iin yavi' nuu' Ndiosí nduu' ne ndiee' ikan',

ndisu vitin ndii, xa ni xini ñia iin ñu'u' ndatun' va.

Te'e ndee ni xika iin yavi' ñia, te ne xa yoo kuví ni nduu' ñia ndii,

ni yi'e ñu'u' ndatun' va jaan' nuu' ñia.

Sakan' ni ke'i ra.

17 Te ndee kii' sakan' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne yivi' ndii:

—Naa' ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo', sakan' ña xa kuyatin' kuii ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ndo' —kachi a.

So'ó ni xaa a kii' ni kana Jesús kumi' ta'an te yivi' te kunduu' ra nda'a' xa'a' a

(Mr: 1:16-20; Lc. 5:1-11)

18 Te kii' xika' Jesús yu'u' mini Galilea ndii, ni xini a uvi' ta'an te tava' tiaka'. Iin ra nani' Simón, te nani' tu ra Pedro, te inga ra nani' Andrés. Te jaan' ndii, ñani' ra kuni' ta'an' ra. Te skó'ni' ra ñunu' ra tixin' tikui mini jaan'.

19 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñia'a' ndo', te kundikun ndo' ichi' i, te sania'á i ndo'ó tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachi ñia te kundikun ñia yu'u' —ni kachi a.

20 Xaka'an e' te ni nako'o ra ñunu' ra, te ni xikundikun ra Jesús.

21 Te kii' ni ya'a a ndoso' ka' ndii, ni xini a uvi' ta'an ka' te yivi'. Te jaan' ndii, ñani' ra kuni' ta'an' ra. Iin ra nani' Jacobo, te inga ra nani'

Juan. Te uvi saa' te jaan' nduu' si'e Zebedeo. Te jaan' ndii, ndiee' ra xiin' yuva' ra jaan' tixin tundoo' ra na'ma' ra ñunu' ra. Te ni kana ña'a' a,

²² te xaka'an e' te ni nakoo' ra yuva' ra xiin' tundoo', te ni xikundikun ña'a' ra.

S'o'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'
(Lc. 6:17-19)

²³ Te ni xinu'ni Jesús kanii' nuu' ñu'u' Galilea sania'á a ichi' Ndiosí tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu' jaan', te ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuni Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá e', te sanda'a tu a sakuu' nuu' kui'e xiin' ña xini u'vi ne yivi', ne ndiee' jaan'.

²⁴ Xa'a' a jaan' na ni kiku kuento xa'a' a kanii' nuu' ñu'u' Siria. Te ni kixin ndiaka ne yivi' sakuu' nuu' ne kuni kuvj, ne ndo'o' ndee ka nuu' kui'e, mii' iin' Jesús, naa kuu' ne kumi' kui'e ña u'vi va, xiin' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá, xiin' ne kumi' kui'e ña xa'ni' i'i', xiin' ne kuvj kaka, te ni sanda'a ña'a' a.

²⁵ Te kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún xata' a, naa kuu' ne Galilea, xiin' ne ndiee' ñu'u' Decápolis, xiin' ne ndiee' ñuu' Jerusalén, xiin' nda'a' a ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, xiin' ne ni kiee tuku ta'vi' itia Jordán.

5

Ña yo'o' sania'á Jesús xini' iin tindu'
(Lc. 6:20-23)

¹ Te kij' ni xini Jesús ne yivi' kua'a' koo' chukuu' jaan' ndii, ni kaa a iin tindu', te ni xikundu'u' a ikan'. Te ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a.

² Te ni xa'a' sania'á ña'a' a ka'an a ndii:

³ —Sañu'u' va Ndiosí ne nda'vi kuu' nimá nuu' a, sakan' ña xa'ndia chuun' a nimá ñia.

⁴ 'Sañu'u' va Ndiosí ne suchi' ini, sakan' ña saki'vi ña'a' a.

⁵ 'Sañu'u' va Ndiosí ne maso, sakan' ña natjin ña ñu'u' iin yivi' yo'o' kunduu ña'a' ñia.

⁶ 'Sañu'u' va Ndiosí ne kuni va ña koo ña ndaku iin yivi' ndee' naa xaa' a kij' xi'i va e' soko te ichi' va tu ini e', sakan' ña sanda'ni ña'a' a xiin' ña ndaku.

⁷ 'Sañu'u' va Ndiosí ne kuvita ini xa'a' ne yivi', sakan' ña kuvita tu ini ña jaan' xa'a' ñia.

⁸ 'Sañu'u' va Ndiosí ne yaa nimá nuu' a, sakan' ña kuni nuu' ña'a' ñia.

⁹ 'Sañu'u' va Ndiosí ne chindiee' ne yivi' te kundiee manj' ñia, sakan' ña kunani' ñia si'e a.

¹⁰ 'Sañu'u' va Ndiosí ne mji' kuu' ne yivi' xiin' xa'a' a ña xachuun' ndaku ñia, sakan' ña xa'ndia chuun' a nimá ñia.

¹¹ 'Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó kij' ka'an kiji ne yivi' xiin' ndo', te mji' kuu' ñia xiin' ndo', te ka'an ñia sakuu' nuu' ña ñia'a xiin' tun vixi xa'a' ndo' xa'a' a ña ndikún ndo' ichi' yu'u.

12 Vá'a na vá'a kuni ndo', sakan' ña iin ña vá'a koo' chukuu' natiiin ndo' nda'a' Ndiosí ndivi'. Kuachi ndii iin kachi ni sando'o' ne yivi' te ni ka'an tiakú tu'un a xta'an'.

Yo'o' ka'an Jesús ña ne ndikún ichi' a ndii, nduu' nia ndee naa iin' xiin' ñu'u
(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

13 'Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa iin' iin yivi' yo'o', ndisu naa t'ivi' iin' jaan' ndii, küvi ka ndasava'a e'. Sakan' na kuii' vá'a xachi' ka a kaxi' e', süu' jaan' ndii ndee katia kuiti' e' e, te kuain ndoso' ne yivi' a.

14 'Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa ñu'u nuu' ne yivi' iin yivi'. Sakan' ña nduu' ndo' ndee naa iin ñuu ña kandu'u' xini' iin iku', ña küvi kandu'u' si'e.

15 Ndee iin ne yivi' nakun' kaá tuún, te kanj nia a tixin iin xatun', süu' jaan' ndii nakun' nia a, te xani' nia a mii' sukun te tuvi' nuu' ne ndiee' tixin vi'e.

16 Nii' sakan' tu kuni a kotuun ña vá'a ña xaa' ndo'ó nuu' ne yivi' te kuni nia a, te saka'nu' nia Ndiosí, yuva' e', ña ndu'u' ndivi'.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' saa ka'an tu'un ndei' Ndiosí

17 'Käninj ndo' naa' kuaxi i te sanundia'á i tu'un ndei' Ndiosí, ni ndee ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un a. Kuaxi i te sanundia'á i ña jaan', süu' jaan' ndii kuaxi i te saxinu i sakuu' ña ka'an a.

18 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña, ña kandu'u' ka

ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ndii, ndee iin yu'u' te ndee iin letra lulu tu'un ndei' jaan' ndo'ñu'u' ndee skachi' xinu sakuu' a.

19 Sakan' na kuii' yoo ka xka'ndia ña ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, tee' ndee ña sie kuiti' nduu' a, te nii' sakan' sania'á nia ne yivi' ndii, sie kuiti' kondia ya'vi' nia tein ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. Ndisu yoo ka xaa' ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan', te nii' sakan' sania'á nia ne yivi' ndii, ne ka'nu' nduu' nia tein ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá.

20 Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, koo' kivi' kunduu ndo' kuenta ne ka'ndia chuun' Ndiosí nimá naa' xachuun' ndaku ka ndo' nuu' a te sakan' te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' jaan'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a nasaa' e' kuni e' ñanj ta'an' e'
(Lc. 12:57-59)

21 'Xa ni xinj so'ó ndo' ña ni ka'an Ndiosí xiin' ne xij' yata' e' xta'an' ndii: "Kä'ni' ta'an' ndo', te yoo ka xa'ni' ne yivi' ndii, kuni a nacha'vi nia xa'a' ña jaan'", kachi a.

22 Ndisu yu'u ka'an xiin' ndo' ña yoo ka nduu' ne xi'é xini ñanj ta'an' nia ndii, kuni a nacha'vi nia xa'a' ña jaan'. Te yoo ka ka'an: "Ne küu' kaxi' nduu' un'", xiin' ñanj ta'an' nia ndii, kuni a nacha'vi nia xa'a' ña jaan' nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu. Te yoo ka ka'an: "Ne kuasa' kuni xachi' nduu' un'", xiin' ñanj ta'an' nia

ndii, koo nja tundo'ó' vi'e ndiaya' mii' xixi ñu'u.

23 'Sakan' na kuii' yoo ka nduu' ndo'ó, naa' kua'an nasoko' ndo' jin ña'a nuu' Ndiosí, te sava ni ikan' naka'an' ndo' ña yoo ndo' ña maní' xiin' ta'an' ndo' ndii,

24 nakoo ndo' ña jaan' ikan', te ku'un nakoo ndo' ña maní' xiin' ta'an' ndo' jaan', te sakan' vi' nandiko' ndo' te nasoko' ndo' ña jaan' nuu' Ndiosí.

25 'Numi' ndo' te nakoo ndo' ña maní' xiin' jin ne chindu'u' kuachí xa'a' ndo' kii' kua'an ndo' ichi' xiin' nja, saa' jin kii' ku'un ndiaka nja ndo'ó nuu' te xa'nú kuachí, te sanakua'a te jaan' ndo'ó nda'a' te xito' vi'e kaa, te ko'ni te jaan' ndo'ó vi'e kaa jaan'.

26 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, koo' kivi' keta ndo' ikan' ndee nacha'vi ndo' sakuu' ña kuni a cha'vi ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a koo' musa e'

27 'Xa ni xini so'ó tu ndo' ña ni ka'an chuun' Ndiosí ndii: "Kūmi' ndo' musa ndo'", kachi a.

28 Ndisu ka'an tu yu'u xiin' ndo' ña yoo ka xito' ndi'e' jin ña'a', te ka'an ndi'e' nimá ra kandu'u' ra xiin' a' ndii, xa ni xaá ra kuachí xiin' a' nuu' Ndiosí xiin' nimá ra.

29 'Sakan' na kuii', naa' xiin' nduchi' nuu' kua'a ndo' xaa' ndo' kuachí ndii, xta'ni' ndo' a, te skana' ndo' a. Kuachí ndii ndee chaa' ka naa' ndoñu'u' jin nduchi' nuu' ndo' te sakan'

ña sko'ni' jin kanii' ndo' vi'e ndiaya'.

30 Te naa' xiin' nda'a' kua'a ndo' xaa' ndo' kuachí ndii, ka'ndia ndo' a, te skana' ndo' a. Kuachí ndii ndee chaa' ka naa' ndoñu'u' jin nda'a' ndo', te sakan' ña sko'ni' jin kanii' ndo' vi'e ndiaya'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a nata'vi' ta'an' te yivi' xiin' ña' si'i' ra

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

31 'Te ni ka'an chuun' tu Ndiosí ndii: "Yoo ka kuni nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra ndii, kuni a ña taxí ra jin tutu nda'a' a', ña ka'an ña xa ni nakoo ña'a' ra", kachi a.

32 Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña yoo ka nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra naa' süu' xa'a' a ña ni kandu'u' a' xiin' inga te yivi' nduu' a' ndii, ii' a' jaan' xaa' sakan' te xaa' a' kuachí jaan' xiin' inga te yivi'. Te yoo ka tunda'a' xiin' ña' jaan' ndii, xaa' tu ra kuachí xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí.

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a tjin ndiaa e' Ndiosí kii' taxi e' kuento e'

33 'Xa ni xini so'ó tu ndo' ña ni ka'an Ndiosí xiin' te xii' yata' e' ndii: "Taxí saka ndo' kuento ndo' nuu' xtó'ó e' Ndiosí, süu' jaan' ndii saxinú ndo' sakuu' ña ni ka'an ndo' jaan'", kachi a.

34 Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña tjin ndiaa ndo' Ndiosí kii' taxi' ndo' kuento ndo'. Ni ndee tjin ndiaa tu

ndo' ndivi', sakan' ña ikan' xa'ndia chuun' Ndiosí.

³⁵ Te sakan' tu tiin ndiaa ndo' ñu'u' iin yivi', sakan' ña mii' ita' xa'a' Ndiosí nduu' a, te tiin ndiaa tu ndo' ñuu Jerusalem, sakan' ña ñuu mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, ña nduu' Rey kuu' nuu', nduu' a.

³⁶ Te ni ndee tiin ndiaa tu ndo' xini' ndo', sakan' ña küvi ndasayaa ndo' ndee iin xixi' xini' ndo', ni ndee küvi tu ndasandiaa' ndo' a.

³⁷ Te kij' taxi' ndo' kuento ndo' ña saa ndo' iin ña'a ndii, ka'an kuiti' ndo' ndii: "Uun, saa i ña jaan'", uun "Ü'un', saa i ña jaan'." Te naa' ka'an ka ndo' inga ña'a ndii, ña ndiva'a saka'an ndo'ó.

Yo'o' sania'á Jesús ña sãñandiko' e' ña ña' a ña xaa' ne yivi' xiin' e'

(Lc. 6:27-36)

³⁸ 'Xa ni xini' so'o tu ndo' ña ni ka'an chuun' Ndiosí ndii: "Naa' ni xta'ni' yoo ka iin nduchi' nuu' ndo' ndii, xta'ni' tu ndo'ó iin nduchi' nuu' ña, te naa' ni xta'ni' yoo ka iin nu'u' ndo' ndii, xta'ni' tu ndo'ó iin nu'u' ña", kachi a.

³⁹ Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña sãñandiko' ndo' ña ña'a ña xaa' ne yivi' xiin' ndo', süu' jaan' ndii, naa' yoo ka sa'ndia' nuu' ku'a'a ndo' ndii, taxi tu ndo' tuku ta'vi' nuu' ndo' sa'ndia' ña.

⁴⁰ Te naa' chindu'u' iin ne yivi' kuachi xa'a' iin ndo'ó nuu' kuesí, ña kuni tu'un ña ndini' ndo' ndii, taxi tu ndo' na ña'in ña toto titi' ndo'.

⁴¹ Te naa' yoo ka tiin' u'vi ndo'ó, te kuiso ndo' ña'a ña ku'un ndo' xiin' ña iin mií metro ndii, ku'un ndo' uvi mií metro xiin' a.

⁴² Yoo ka nduu' ne xikán ña'a nuu' ndo' ndii, taxi ndo' a nda'a' ña. Te yoo ka nduu' ne kuni tatu ña'a nuu' ndo' ndii, nãñdiko' ni'i' ndo' xata' ndo' nuu' ña, süu' jaan' ndii satatu ña'a' ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña kuni a kundani' e' ne ndasi' yoo'

(Lc. 6:27-28,32-36)

⁴³ 'Xa ni xini' so'o tu ndo' ña ka'an ra ndii: "Kundani' ndo' ne yivi' xiin' ndo', te kundasi' ndo' ne ndasi' ta'an' xiin' ndo'", kachi ra.

⁴⁴ Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña kundani' ndo' ne ndasi' ndo'ó, te ka'an va'a ndo' xiin' ne sanacha'an' ndo'ó, te saa ndo' ña va'a xa'a' ne xi'é xini' ndo'ó, te ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ne mii' kuu' xiin' ndo' xiin' xa'a' ne sando'o' ndo'ó.

⁴⁵ Sakan' saa ndo', te ña'a ndo' ña nduu' ndo' si'e Ndiosí, yuva' e', ña ndu'u' ndivi', ña xaa' sakan' te nandii' nuu' ne ña'a xiin' nuu' ne va'a. Te sakuun' tu a saví' nuu' ne xaa' ña ndaku xiin' nuu' ne xaa' a.

⁴⁶ Kuachi ndii, naa' kundani' ndo' ne yivi' ne kundani' ndo'ó kuiti' ndii, köo' ña va'a natiiin' ndo' xa'a' ña jaan', sakan' ña ndee te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma kundani' ne kundani' ña'a' kuiti'.

⁴⁷ Te naa' nakuatu' ndo' ñani' ta'an' kuiti' ndo' ndii, köo' ña va'a ka xaa' ndo' te

sakan' tuku ne yivi', sakan' ña ndee ne xini yoo Ndiosí xaa' sakan'.

⁴⁸ Sakan' na kuii' kuní a kaka ndaku ndo' xiin' sakuu' ña xaa' ndo' ndee naa xaa' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi'.

6

Yo'o' sania'á Jesús saa kuní a chindíee' e' ne nda'vi kuu'

¹ Saa ndo' ña va'a nuu' ne yivi' te ka'an va'a ña xa'a' ndo', sakan' ña naa' saa ndo' sakan' ndii, koo' ndee jin ña va'a natijn ndo' nda'a' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi'.

² Te kij' taxi ndo' limuxtan ndii, taxi ndo' tivi' te yivi' ndachuun' tun' nichí nuu' ndo' ndee naa xaa' te xasuvi' xiin' mii' vi'e mii' nakayá e', xiin' ya'ya te koto ka'nu' ña'a' ne yivi'. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña xa ni natijn te jaan' ya'vi ra xa'a' ña jaan'.

³ Ndisu kij' taxi ndo'ó limuxtan ndii, na kuní nda'a' itin ndo' ña xaa' nda'a' ku'a' ndo'.

⁴ Sakan' te ña taxi' ndo' jaan' ndii, koo si'e a, te Ndiosí, ña xini ña xaa' si'e e', nacha'vi tuvi' ndo'ó.

Yo'o' sania'á Jesús saa ka'an e' xiin' Ndiosí (Lc. 11:2-4)

⁵ Kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, saa ndo' naa xaa' te xasuvi' xiin' mii', sakan' ña te jaan' ndii, xtani ra kuita ndichi ra, te ka'an ra xiin' Ndiosí vi'e mii' nakayá e' xiin' xiki' ya'ya te kuní

ña'a' ne yivi'. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña xa ni natijn te jaan' ya'vi ra xa'a' ña jaan'.

⁶ Ndisu ndo'ó, kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, ndi'vi ndo' vi'e ndo', te ndasi ndo' yi'e', te ka'an ndo' xiin' yuva' e', ña xini ña yoo si'e. Te Ndiosí, ña xini ña xaa' si'e e', nacha'vi tuvi' ndo'ó.

⁷ Te kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, süu' xa jin ndaa' kuiti' yu'u' ka'an te ka'an ndo' ndee naa xaa' ne xini yoo Ndiosí. Sakan' ña xanini ne jaan' ña kuní so'o a ña ka'an ña jaan' xa'a' a ña kua'a' kuento ka'an ña xiin' a.

⁸ Sakan' na kuii' saa ndo' naa xaa' ne yivi' jaan'. Kuachi ndii, ña kuní ka ka'an ndo' xiin' yuva' e' ndii, xa xini a ndee ña kuní nuu' ndo'.

⁹ Ndo'ó ndii, so'o ka'an ndo' xiin' Ndiosí: Yuva' ndu, ña ndu'u' ndivi', na tin ka'nu' sakuu' ne yivi' kivi' un'.

¹⁰ Te na kixin un' te ka'ndia chuun' un' nimá ndu.

Te na saa un' ña ka'an nimá un' jin yivi' yo'o' saa nii' xaa' un' ña jaan' ndivi'.

¹¹ Te i'in kivi' kua'an taxi un' ña xaxi', ña kuní nuu' ndu.

¹² Te na koo ka'nu' ini un' xa'a' kuachi ndu ndee naa xaa' ndu'u' yoo ka'nu' ini ndu xa'a' ne xaa' ña va'a xiin' ndu.

¹³ Te taxi un' koto ku'a' tundo'o' ndu te koyo ndu nuu' kuachi, süu'

jaan' ndii sakakú un'
ndu nuu' ña ndiva'a.
Sakan' ña yo'ó nduu' ña
xa'ndia chuun' kuu'
nuu',
te yo'ó tu nduu' ña kumi'
sakuu' ña ndiee',
te yo'ó tu xata'an tjin ka'nu'
ne yivi' ndee ndi'i' ni
kivi'.

Sakan' na kunduu a.

14 'Sakan' ña naa' yoo
ka'nu' iní ndo' xa'a' ne xaa'
ña vā'a xiin' ndo' ndii, koo
ka'nu' tu iní Ndiosí, yuva' e',
ña ndu'u' ndivi', xa'a' ndo'.

15 Ndisu naa' yoo ka'nu'
iní ndo' xa'a' ne yivi', ne xaa'
ña vā'a xiin' ndo' ndii, koo
ka'nu' tu iní Ndiosí, yuva' e'
jaan', xa'a' ndo'.

*Yo'o' sania'á Jesús saa
kuní a koo nditia e'*

16 'Kij' yoo nditia ndo' ndii,
koto tama ndo' naa xaa' te
xasuvi' xiin' mii'. Te jaan'
ndii, nda'vi va xto'ni' ra kij'
yoo nditia ra te nia'a ra ña
xaa' ra ña jaan'. Ña ndaku
ka'an i xiin' ndo' ña xa ni
natjin te jaan' ya'vi ra xa'a'
ña jaan'.

17 Ndisu ndo'ó, kij' koo
nditia ndo' ndii, kakin ndo'
xa'an xini' ndo', te natia ndo'
nuu' ndo',

18 te kuní ne yivi' ña yoo
nditia ndo', süu' jaan' ndii
Ndiosí, yuva' e', ña küvi
kuní e', ña xini ña xaa' si'e
e', nacha'vi tui' ndo'ó.

*Yo'o' sania'á Jesús ña va'a
ka taxā'a e' ña vika' e' ndivi'*
(Lc. 12:33-34)

19 'Tāxa'a ndo' ña vika'
ndo' jin yivi' yo'o' mii' san-
doñu'u' ña'a' ndiki'ndi' xiin'
kuxi, mii' küvi tu ki'vi te
kui'na' te sakui'na' ra ña
jaan'.

20 Va'a ka taxā'a ndo' ña
vika' ndo' jaan' ndivi' mii'
sādoñu'u' ña'a' ndiki'ndi'
xiin' kuxi, mii' küvi tu ki'vi
te kui'na' te sakui'na' ra a.

21 Kuachi ndii, mii' ndiee'
ña ndioo' iní ndo' xa'a' ndii,
ikan' tu koo nimá ndo'.

*Yo'o' sania'á Jesús ña
nduu' nduchi' nuu' e' ndee
naa ñu'u'*

(Lc. 11:33-36)

22 'Nduchi' nuu' e' ndii,
ndee naa kaa tuún xa'a'
ñu'u' nde'i e' nduu' a.
Sakan' na kuii' naa' yoo va'a
nduchi' nuu' e' ndii, chitu'
ñu'u' nde'i e' xiin' ñu'u, ña
taxi' Ndiosí.

23 Ndisu naa' yoo va'a a
ndii, kani' ñu'u' nde'i e' yoo
iin' yavi. Sakan' na kuii'
naa' kuasa' xachi' yi'é ñu'u
jaan' ñu'u' nde'i e' ndii, ya'a
jin yavi a.

*Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a
ndioo' iní e' xa'a' ña vika'*

(Lc. 16:13)

24 'Ndee jin ne yivi' küvi
kaka nuu nuu' uvi ta'an
xto'o. Kuachi ndii kundasi'
ña jin ra, te kundani ña
inga ra, uun koto'ni ña yu'u'
jin ra, te saa ña kuenta kuu'
inga ra. Xa'a' a jaan' na küvi
kaka nuu ndo' nuu' Ndiosí
te kaka nuu tu ndo' nuu' ña
vika' ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a kundī'ni e' xa'a' ña kuni nuu' e' te kutiaku e'

(Lc. 12:22-31)

25 'Sakan' na ka'an i xiin' ndo' ña kundī'ni ndo' xa'a' ña ka'xi' ndo' uun ña ko'ō ndo' te kutiaku ndo', ni ndee xa'a' toto ña kuni ku'nu ndo'. Kuachi ndii yoo ña ka'nu' ka xa'a' kivi' ñuu e' te sakan' ña xaxi' e', te yoo ña ka'nu' ka xa'a' ñu'u' nde'i e' te sakan' toto ña ni'nu' e'.

26 Chuun xa'a' va ndo' saa xaa' saa ti' ta'nu' ndivi'. Ti' jaan' ndii, chi'i' ri', te nakaya ri' ña savi', te taxa'a' tu ri' a yaka. Ndisu yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', xamaní' ña'a'. Te ndiaa ya'vi' ya'a ka ndo'ó te sakan' ti' jaan'.

27 Ndo'ó, ne ndi'ni xava'a ndii, kuvi ndasasukun xiin' mii' ka ndo' ni ndee jin kondō nda'a'.

28 ¿Ndichun na ndi'ni ndo' xa'a' toto ndo'? Chuun xa'a' ndo' saa xa'nu' ita lirio. Ita jaan' ndii, xachuun' a, te kunu' a toto.

29 Ndisu ka'an i xiin' ndo' ña ni ndee rey Salomón ni ni'nu' toto ndatun' va ndee naa ndatun' ita jaan', tee' ndee te vika' xava'a ni nduu ra.

30 Naa' sakan' xandatun' Ndiosí ita ña yoo xa'a' ku'u, ña ita' vitiin, te tiaan xixi' a nuu' ñu'u' ndii, saa ka vi' tu ndo'ó, taxi a ña va'a ka nda'a' ndo', tee' ndee sie va jin ndo' xini ña'a' ndo'.

31 Xa'a' a jaan' na kundī'ni ndo' ka'an xiin' ta'an ndo' ndii: "¿Yoo nduu' a kaxi' e',

uun yoo nduu' a ko'ō e', uun ndee toto ku'nu e'?"

32 Kuachi ndii sakuu' ña jaan' xika' nduku' ne xini yoo Ndiosí. Ndisu ndo'ó ndii, xa xini yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', ña kuni sakuu' ña jaan' nuu' ndo'.

33 Sakan' na kui' ndee chaa' ka xi'na nduku' ndo' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ndo' xiin' ña sachuun' ndaku ndo' nuu' a, te taxi tu a sakuu' ña jaan' nda'a' ndo'.

34 Xa'a' a jaan' na kundī'ni ndo' xa'a' ña xka'ndia tiaan. Kuachi ndii xa yoo ña kundī'ni ndo' xa'a' tiaan. Sakan' ña jin kivi' ndii, xa yoo, xa yoo ña ndi'ni e' xa'a' xiin' a.

7

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a natava' e' kuenta kuu' ne yivi'
(Lc. 6:37-38,41-42)

1 'Nātava' ndo' kuenta kuu' ne yivi', te nātava' tu Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó xa'a' ña jaan'.

2 Kuachi ndii, saa nii' natava' ndo' kuenta kuu' ne yivi' ndii, nii' sakan' tu natava' Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó, te xiin' ku'va, ña natava' ndo' kuenta kuu' ne yivi' jaan', natava' tu Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó.

3 ¿Ndichun na xito' un' xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' ñani un', te xito' un' tikundu, tun' naá nduchi' nuu' mii' un'?

4 ¿Saa kuvi ka'an un' xiin' ñani un' ndii: "Taxi un' na xta'ni' i xi'e itun' nduchi' nuu' un'", kij' naá

jin t̄ikundu chiē ka nduchi' nuu' m̄ij' un'?

⁵ Ndo'ó, te xasuvi' xiin' m̄ij', xi'n̄ā ka t̄ikundu chiē, tun' naá nduchi' nuu' m̄ij' ndo' xta'ni' ndo', sakan' te kuv̄i kotō kaxi' ndo', te xta'ni' ndo' xi'ē itun' ñā naá nduchi' nuu' ñani' ndo' jaan'.

⁶ 'Kō'ni' ndo' ñā nduu' ndit̄iā Ndiosí nuu' naya', kotō ka ndikō kuiin' ri' te t̄ijn' ri' ndo'ó, ni' ndeē kō'ni' tu' ndo' yuu' ñā ndiaa ya'vi' vā ñā nani' perla nuu' kin̄i, kotō ka kue'ni' ri' a.

Yo'o' ka'án Jesús ñā xini so'q̄ Ndiosí ñā ka'án e' xiin' a

(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ 'Kakan' ndo' ña'ā nuu' Ndiosí, te tax̄i ña'a' a nda'a' ndo'. Nduku' ndo' ñā jaan' nuu' a, te nat̄iin' ndo' a. Sakaxan' ndo' yi'e' a, te nun̄ia' ña'a' a nuu' ndo'.

⁸ Kuach̄i ndii, sakuu' ne xikán ña'ā nuu' Ndiosí ndii, tax̄i a ñā jaan' nda'a' n̄ia, te sakuu' ne nduku' ñā jaan' nuu' a ndii, nat̄iin' n̄ia a, te sakuu' ne sakaxan' yi'e' ndii, nun̄ia' ña'a' a nuu' n̄ia.

⁹ 'Kuach̄i ndii kōo' ndeē jin ndo'ó tax̄i jin yuu' nda'a' tiā si'ē ndo' ki' xikán rā jin xita' va'ā kux̄i rā.

¹⁰ Ni' ndeē tax̄i tu' ndo' jin koq' nda'a' si'ē ndo' jaan' ki' xikán rā jin t̄iaka' nuu' ndo' kux̄i rā.

¹¹ Naa' xiní ndo'ó, ne yoo kuach̄i, tax̄i ndo' ñā va'ā nda'a' si'ē ndo' ndii, sāā ka vi' tu' yuva' e' Ndiosí, ñā ndu'u' ndivi' ndii, tax̄i a ñā va'ā nda'a' ne xikán ña'ā nuu' a.

¹² Sakan' na kuui' sakuu' ñā kuní ndo' sāā ne yivi' xiin' ndo' ndii, ni' sakan' tu' sāā ndo'ó xiin' n̄ia. Kuach̄i ndii ñā jaan' ka'án tu'un' ndei' Ndiosí, te ñā jaan' tu' ni' ka'an te ni' ka'an tiakú tu'un' a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' uvi' nuu' ichi' ñā yoo jin yivi' (Lc. 13:24)

¹³ 'Yi'e' tein' kō'ni' ndo', sakan' ñā ndiká vā yi'e', te ndiká vā tu' ichi' m̄ij' ko'ni' ne kua'an m̄ij' ndux̄in xachi' n̄ia. Te kua'a' vā ne yivi' ko'ni' ichi' jaan'.

¹⁴ Te yi'e' tein' jaan' nduu' m̄ij' nda'ni' ichi' tein', ñā kua'an m̄ij' yoo kivi' ñuu, ñā kōo' kivi' ndi'i', te kōo' kua'a' ne yivi' ko'ni' ikan'.

Yo'o' sania'á Jesús ñā xiin' ñā xaa' ne yivi' kuv̄i nakun̄i e' ndee nuu' ne yivi' nduu' n̄ia (Lc. 6:43-44)

¹⁵ 'Kotō xiin' m̄ij' ndo' nuu' te ka'án tiakú tun' vix̄i, te jaan' ndii, kuax̄i rā nuu' ndo' nduu' rā ndeē naa mbeē, ndisu nimá rā ndii, nduu' a ndeē naa lobo n̄ia'a.

¹⁶ Te xiin' ñā xaa' rā kuv̄i nakun̄i ndo' ndee nuu' te yivi' nduu' rā. Sakan' ñā kuv̄i ka'ndiā e' uva nda'a' tun' j̄ñu', te ni' ndeē kuv̄i tu' ka'ndiā e' higo nda'a' tun' t̄ika'a'.

¹⁷ Sakan' tu' tun' va'ā ndii, nduu' va'ā kuun' nda'a' nu', te tun' v̄āā ndii, nduu' v̄āā kuun' nda'a' nu'.

¹⁸ Sakan' ñā tun' va'ā ndii, kuv̄i kuun' nduu' n̄ia'a nda'a' nu', ni' ndeē kuv̄i tu' kuun' nduu' va'ā nda'a' tun' n̄ia'a.

19 Sakuu' tun' küun' nduu' va'a nda'a' ndii, tia'ndiá nu', te xixi nu' nuu' ñu'u.

20 Sakan' na kuii' xiin' ña xaa' tu ne yivi' nakuní ndo' ndee nuu' ne yivi' nduu' ña.

Yo'o' sania'á Jesús ña süu' sakuu' ne yivi' ndi'vi mi' xa'ndia chuun' Ndiosí
(Lc. 13:25-27)

21 'Süu' sakuu' ne ka'an xiin' i ndii: "Yo'ó nduu' xto'q i, yo'ó nduu' xto'q i" ndi'vi mi' xa'ndia chuun' Ndiosí ndivi'. Süu' jaan' ndii ne xaa' ña kuní yuva' e', ña ndu'u' ndivi' kuji' ndi'vi ikan'.

22 Kua'a' va ne yivi' ka'an xiin' i kii' xaa' kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' xa'a' kuachí ña ndii: "Xto'q i, Xto'q i, ni ka'an tiakú ndu xiin' ña ndiee' un' nuu' ne yivi', te xiin' ña ndiee' un' jaan' ni tava' ndu ña ndiva'a nimá ne yivi', te xiin' ña ndiee' un' jaan' ni xaa' tu ndu kua'a' chuun' ka'nu'", kachí ña.

23 Sakan' te ka'an i xiin' ne jaan' ndii: "Köo' kivi' ni xini i nuu' ndo'ó, ne xaa' ña ña'a. Kuxioo ndo' nuu' i", kachí i xiin' ña.

Yo'o' ka'an ndiaa Jesús xa'a' uvi' ta'an nuu' te xa'a' vi'e
(Lc. 6:47-49)

24 'Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka xini so'q ña ka'an i yo'o', te saxinú ña a ndii, nakata ña'a' i xiin' ndee naa iin te kuu' kaxi', te ni xa'a' vi'e xata' yuu'.

25 Te ni kuun va savi', te ni nakaya va te ñu'u' itia, te ni xika va tu tachi', te ndiee' va ni kaní a vi'e jaan', ndisu ni nduva vi'e jaan', sakan' ña xata' yuu' ni kua'a a.

26 Ndisu ne xini so'q ña ka'an i yo'o', te saxinú ña a ndii, nakata ña'a' i xiin' ndee naa iin te kuu' kaxi', te ni xa'a' vi'e nuu' ñuti'.

27 Ni kuun va savi', te ni nakaya va te ñu'u' itia, te ni xika va tu tachi', te ndiee' va ni kaní a vi'e jaan', te ni nduva a, te ni nduxin xachi' a —ni kachi a.

28 Te kii' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni nandaní va ne yivi' kua'a' jaan' xa'a' ña ni ka'an a.

29 Sakan' ña ni ka'an a ña jaan' xiin' ña ndiee' ka te sakan' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí.

8

So'q ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

1 Kii' ni nakaa' Jesús xiki' jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' ni ndikun ña'a'.

2 Ikan' te ni kuyatin iin te kumi' kui'e te'i mi' iin' Jesús, te ni nakandu'u' ndiee' ra nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, naa' kuní un' ndii, kuvi sanda'a un' yu'u —ni kachi ra.

3 Sakan' te ni chikanu' a nda'a' a xini' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a i yo'ó. Nda'a kii' un' —ni kachi a.

Te xā numi' sakan', te ni kijeē ña'a' kui'e jaan'.

⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Chuun xa'a' un' ña ka'an i xiin' un', ka'an un' xiin' ndee iin ne yivi' xa'a' ña kaa'. Süu' jaan' ndii kua'an te nia'a xiin' mji' un' nuu' sutu ña xa ni nda'a un', te nasoko' un' ña'a nuu' Ndiosí naa ni ka'an chuun' Moisés, te kunj ne yivi' ña xa ni nda'a xna'a un' —ni kachj a.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús te xika' nuu' nuu' iin te xa'ndia chuun' nuu' ciento te xiin'

(Lc. 7:1-10)

⁵ Te kii' nda'ni' Jesús ñuu Capernaum kua'an a ndii, ni kuyatin iin te xiin', te xa'ndia chuun' nuu' ciento te xiin', te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

⁶ —Tákuie, te xika' nuu' nuu' i ndii, kuni kuvj ra kandu'u' ra vi'e i, ni kuun itun' ra, te u'vi xava'a xini ra —ni kachj ra xiin' a.

⁷ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u ku'un te sanda'a ña'a' i —ni kachj a.

⁸ Te ni ka'an te xiin' jaan' xiin' a ndii:

—Tákuie, yu'u ndii, iin te nda'vi so'o kuiti' nduu' i, sakan' na kuui' va'a yoo a ña ndi'vi un' vi'e i. Kuvj ka'an chuun' kuiti' un' te nda'a te xika' nuu' nuu' i jaan'.

⁹ Kuachj ndii yoo tu te xa'ndia chuun' nuu' yu'u, te yoo tu te xa'ndia chuun' yu'u nuu'. Te kii' ka'an i xiin' iin

ra: “Kua'an” ndii, kua'an ra. Te kii' ka'an i xiin' inga ra: “Ñia'a” ndii, kuaxi ra. Te kii' ka'an i xiin' te xika' nuu' nuu' i: “Saa un' ña yo'o” ndii, xaa' ra ña jaan' —ni kachj ra xiin' a.

¹⁰ Te ni nandanj va Jesús kii' ni xini so'o a ña ni ka'an te jaan', te ni ka'an a xiin' ne ndikun ña'a' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, tia'an kunj i ndee iin ne ta'an' e', ne Israel, ne inji xini yu'u ndee naa inji te kaa'.

¹¹ Ka'an i xiin' ndo' ña kua'a' ne kijeē sakuu' xaan' iin yivi', mii' keta' ñu'u xiin' mii' ketá a ndii, kixin nja, te kundijeē nja xiin' Abraham, xiin' Isaac, xiin' Jacob, te kuxi nja mii' xa'ndia chuun' Ndiosí ndivi'.

¹² Ndisu ne ni kunj a kundijeē mii' xa'ndia chuun' a jaan' ndii, tava' ña'a' a ki'e, te ku'un nja mii' iin yavi va, te kuaku u'vi va nja ikan' ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u nja —ni kachj a.

¹³ Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' te xiin' jaan' ndii:

—Kua'an vi'e un', te na xinu ña kuni un' jaan' saa nii' inji un' xini un' yu'u —ni kachj a.

Te sava ni hora jaan' ni nda'a te xika' nuu' nuu' te xiin' jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ña' tiso Pedro

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-41)

¹⁴ Te kii' ni ki'vi Jesús vi'e Pedro ndii, ni xini a kandu'u' ña' tiso ra nuu' yivi' tiin' ña'a' ka'ni'.

15 Sakan' te ni tjin Jesús nda'a' a', te ni kijeē ña'a' ka'ni', te ni ndokoō a', te ni xa'a' nduku' a' ña kuxi a.

Sō'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'
(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

16 Te kii' ni kuaa' ndii, ni kixin ndiaka ne yivi' kua'a', ne ñu'u' ña ndiva'a nimá, nuu' Jesús. Te xiin' iin ndaa' yu'u' kujti' ni tava' a ña ndiva'a jaan' nimá ne yivi' jaan'. Te ni sanda'a tu a sakuu' ne kuni kuvj ndiee' jaan'.

17 Ni xaa a sakan' te xinu ña ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, kii' ni ka'an ra ndii: "Mji' ra ni nakuiso kui'e ña ndo'o' yoo', te ni na'in tu ra ña u'vi xini e'", ni kachi Isaías.

Sō'o ni ka'an Jesús xiin' te ni kuni kundikun ña'a'
(Lc. 9:57-62)

18 Kii' ni xini Jesús ña kua'a' ya'a ne yivi' yoo saa xinunduū mii' iin' a ndii, ni ka'an chuun' a xiin' te nda'a' xa'a' a ña xka'ndia ra xiin' a tukū ta'vi' yu'u' mini.

19 Ikan' te ni kuyatj in te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, ku'un j xiin' un' mii' ka kua'an un' —ni kachi ra.

20 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Inguj ndii, yavi ri' yoo, te saa, ti' ta'nu' ndivi' ndii, cho'o ri' yoo, ndisu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kōō' ndeeē iin xaan' mii' kuvj kandu'u' j —ni kachi a.

21 Ikan' te ni ka'an tu iin te ndikun ichi' a xiin' a ndii:

—Tákui'e, xi'na taxi un' na ku'un nataan' j yuva' j, sakan' te kixin j te kundikun j yo'ó —ni kachi ra.

22 Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Nakoo un' na nataan' ne xa ni xi' nuu' Ndiosí ne yivi' xiin' nia. Ndisu yo'ó ndii, kundikun kii' yu'u —ni kachi a.

Sō'o ni xaa a kii' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuin tachi' ndiee'

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

23 Sakan' te ni skō'nu' Jesús tixin iin tundoo', te ni keta a kua'an a, te kua'an tu te nda'a' xa'a' a xiin' a.

24 Sakan' te ndiee' va ni xa'a' xika' tachi' nuu' mini jaan', sakan' na kiii' ni nuta tikui ndee ndasi ra' tundoo' jaan'. Ndisu Jesús ndii, kixin a.

25 Ikan' te ni xa'an sandoto' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—jTákui'e, sakakú un' ndu, xa kuni ndoñu'u' e'! —ni kachi ra.

26 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na yi'vi ndo'? Sie va inj ndo' xini ndo' yu'u —ni kachi a.

Te ni ndondichj a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachi' jaan' xiin' tikui mini jaan'. Te ni xikuin ndoo tachi' jaan', te ni nakunaa taxin' tu tikui mini jaan'.

27 Te ni nandanj va ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tu te yivi' kaa', na kiii' ndeeē tachi'

xiin' t̄ikui m̄inj̄ ka'án chuun'
ra xiin', te kandixa' ña'a' a?
—ñi kach̄i ra.

*So'õ ni xaa a kii' ni tava'
Jesús ña ndiva'a nimá uvi
ta'an te ñu'u' Gadara*

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

28 Sakan' te kij' ni xaa
Jesús tuk̄u ta'vi' yu'u' m̄inj̄
jaan' nuu' ñu'u' ne ndiee'
ñuu Gadara ndii, ni nata'an'
uvi ta'an te yivi' xiin' a. Te
jaan' ndii, ñu'u' ña ndiva'a
nimá ra. Te ni k̄iee ra yavi
ndij̄ mii' ndiee' ra, te iyo va
kuu' ra, sakan' na ndeē jin
ne yivi' ni kuv̄i xka'ndiā ichi'
jaan'.

29 Te ni kuaa' ra ka'án ra
ndii:

—¿Ndichun kuaxi un'
sataña'a' un' ndu'u, Jesús,
si'e Ndiosí? ¿Ñáá kuaxi un'
te sando'o' u'vi un' ndu'u ña
kuni ka xaa kivi' so'õ' ndi'i'?
—ñi kach̄i ra.

30 Sie ndoõõ' mii' iin' Jesús
xiin' uvi saa' te jaan' ndii,
ñu'u' jin̄ t̄i'vi chie kin̄i xax̄i'
ri' ku'u.

31 Te ni ka'an nda'vi ña
ndiva'a jaan' xiin' a ndii:

—Naa' tava' un' ndu'u
nimá te yo'õ' ndii, tax̄i un'
ña ku'un̄ ko'nī ndu t̄ix̄in̄ kin̄i
kaa' —ñi kach̄i a.

32 Sakan' te ni ka'an Jesús
xiin' a ndii:

—Kua'an ndõ' —ñi kach̄i
a.

Sakan' na kuui' ni k̄iee a
nimá te yivi' jaan', te ni ko'nī
a t̄ix̄in̄ kin̄i jaan'. Ikan' te
ni tax̄ta'an' ri' kua'an ri', te
ni ñakaa' ri' mii' nako' itun,
te ni koyo ri' t̄ix̄in̄ t̄ikui m̄inj̄
jaan', te ni ndõñu'u' ri'.

33 Te yivi', te ndiee' xito'
kin̄i jaan' ndii, ni x̄inu ra
kuan nu'u ra. Te ni ka'an ra
xiin' ne ndiee' ñuu ra sakuu'
ña ni xka'ndiā ikan', ña ni
ndõ'õ te ni ñu'u' ña ndiva'a
nimá jaan'.

34 Te sakuu' ne ndiee' ñuu
jaan' ndii, ni k̄iee n̄ia xan
koto n̄ia Jesús. Te kij' ni
x̄inj̄ ña'a' n̄ia ndii, ni ka'an
nda'vi n̄ia xiin' a ña keta a
nuu' ñu'u' n̄ia jaan'.

9

*So'õ ni xaa a kii' ni
sanda'a Jesús iin te kui'e
xa'a'*

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

1 Te ni sko'nu' Jesús t̄ix̄in̄
tundoõ', te ni xka'ndiā a
tuk̄u ta'vi' m̄inj̄, te ni xaa a
ñuu mii' ndu'u' a.

2 Te ni xaa ndia'vi' te
yivi' xiin' jin̄ te kui'e xa'a'
kandu'u' ra nuu' tun' xto. Te
kij' ni x̄inj̄ Jesús ña in̄i te
yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii,
ni ka'an a xiin' te kuni kuv̄i
jaan' ndii:

—Kāka nimá un', p̄ia'un,
xa ni ndoyõ kuach̄i un' —ñi
kach̄i a.

3 Sakan' te ni ka'an sava
te sania'á tu'un̄ ndei' Ndiosí,
te ita' ikan' xiin' nimá ra
ndii: “Kani'a a te kaa' xa'a'
Ndiosí”, ni kach̄i ra.

4 Ndisu Jesús ndii, ni x̄inj̄ a
ña ka'án te jaan' xiin' nimá
ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:
—Vā'a ka'án ndõ' xiin'
nimá ndõ' xa'a' i.

5 Sakan' ña, ¿ndee ña
nduu' ña xaku' ka vixi ka'an
i xiin' te kaa', tuu ndo'õ?
¿Ñáá ña xa ni ndoyõ kuach̄i

ra, uun ñáá ña ndokoo ra te ku'un ra?

⁶ Sakan' na kuii' nia'a yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndo'ó ña kumi' i ndiee' iin yivi' te sandoyo' i kuachi ne yivi' —ni kachi Jesús.

Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an i. Ndokoo un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —ni kachi a.

⁷ Sakan' te ni ndondichi ra te kuan nu'u ra vi'e ra.

⁸ Te kij' ni xini ne yivi' kua'a' jaan' ña ni yoo ikan' ndii, ni nandaní va nia, te ni xaka'nu' nia Ndiosí xa'a' ña ni taxi a ndiee' jaan' nda'a' te yivi'.

S'o'o ni xaa a kij' ni kana Jesús Leví Mateo

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Te kij' xka'ndiá Jesús kua'an a ndii, ni xini a ndu'u' iin te nani' Mateo mii' kenciaa' ya'vi' ra xa'a' ñuu Roma. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nia'a, te kundikun un' yu'u —ni kachi a.

Sakan' te ni ndondichi ra, te ni xikundikun ña'a' ra.

¹⁰ Te kij' ndu'u' Jesús nuu' mesa xixi' a vi'e te jaan' ndii, ni xaa tu kua'a' te kenciaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma xiin' kua'a' tu ne ka'an va'a ne yivi' xa'a', te ni xikundiee inga' nia nuu' mesa xiin' Jesús, xiin' te nda'a' xa'a' a xixi' ra.

¹¹ Te kij' ni xini te fariseo ña jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Vä'a xachi' xaa' te sania'a' ndo'ó kaa' ña xixi' ra xiin' te kenciaa' ya'vi' kaa', xiin' inga te xaa' tu kuachi kaa' —ni kachi ra.

¹² Te ni ka'an Jesús xiin' ra kij' ni xini s'o'o a ña ni ka'an ra jaan' ndii:

—Ne va'a kuni ndii, kuni te tatan' nuu' nia, süu' jaan' ndii ne kuni kuví kuítí' kuni ra nuu'.

¹³ Ndisu kua'an ndo', te sakuaan ndo' ndee ña kuni kachi tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Küni i ña nasoko' ndo' ña'a kuítí' nuu' i, süu' jaan' ndii kuni tu i ña kuvita ini ndo' xa'a' ne yivi'”, kachi a. Sakan' ña kuaxi i te kana i ne tuu ña xachuun' ndaku nia, süu' jaan' ndii kuaxi i te kana i ne xini ña yoo kuachi nia te nama nia nimá nia —ni kachi a xiin' ra.

Yo'o' ka'an Jesús ña nduu' a ndee naa iin te tunda'a'

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Sakan' te ni kuyatin te nda'a' xa'a' Juan nuu' Jesús, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, ndu'u' xiin' te fariseo ndii, yoo nditia chito va ndu. Te, ¿ndichun na yoo nditia te nda'a' xa'a' yo'ó? —ni kachi ra xiin' a.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kuví kusuchi' ini ne yivi', ne ñu'u' mii' yoo ña tunda'a', kij' ndu'u' ka te tunda'a' xiin' nia? Kuasa' tuu yu'u, ndisu xaa iin kivi' kij' tu'un ne yivi' te tunda'a' jaan', te kij' sakan' ndii, kuni a koo nditia ne jaan' —ni kachi a.

16 Te ni ka'an ka a xiin' nia ndii:

—Ndee jin ne yivi' na'ma' jin toto yata' xiin' jin tu'un' toto xaa'. Kuachi ndii, kij' ndoo toto jaan' ndii, nandii toto xaa' jaan', te kuachi ndi'i ka toto yata' jaan'.

17 'Te ndee jin tu ne yivi' ndii, taan' nia vino xaa' tixin jin' yata'. Sakan' na naa' saa nia sakan' ndii, tia'ndia jin' jaan' kij' kuiya' ra'. Te kuitia ndoo ra', te ndoñu'u' saka tu jin' jaan'. Sakan' na kuii' kuni a na taan' e' vino xaa' tixin jin' xaa', sakan' te ndoñu'u' saka ndee jin na jaan' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni sanatiaku Jesús na' si'e Jairo, te ni sanda'a tu a jin na' ndo'o' kui'e nui'

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

18 Te kij' ka'an ka Jesús na jaan' xiin' te yivi' jaan' iin' a ndii, ni kuyatin jin te xa'ndia chuun', te ni xikuijin xiti' ra nuu' a ka'an ra ndii:

—Na'a' si'e i ndii, sakan' ni xi'i kuiti' a'. Ndisu naa' ku'un un' te chikanu' un' nda'a' un' xata' nu'u' nde'i a' ndii, natiaaku a' —ni kachi ra xiin' a.

19 Sakan' te ni ndondichi a, te ni xikundikun na'a' a xiin' te nda'a' xa'a' a.

20 Sakan' te ni kuyatin jin na'a' xata' Jesús, na' jaan' ndii, xa kua'an uxi uvi' kuiya na ndo'o' a' kui'e nui', te ni tondia nda'a' a' yu'u' toto a.

21 Sakan' na ni ka'an a xiin' nimá a' ndii: "Naa' kuvi tondia i tee' toto kuiti' a ndii, nda'a' i", ni kachi a'.

22 Ikan' te ni nandiko' kuiin Jesús, te ni xini a na'a' jaan', te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Kündi'ni ka un', pia'un, xa ni nda'a un' xa'a' na in' un' xini un' yu'u —ni kachi a.

Te ndee kij' sakan' ndii ni nda'a a'.

23 Te kij' ni xaa Jesús, te ni ki'vi a vi'e te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ni xini a ndiee' te tivi yaa ndii xiin' tun' yoo'. Te ni xini tu a ndiee' ne kuaa' xaku' ti'e'.

24 Sakan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Kua'an kiee sakuu' ndo'. Kuachi ndii kuasa' ni xi'i na' sie ka'a', süu' jaan' ndii kixin kuiti' a' —ni kachi a.

Te ni xaku ndiaa ichi na'a' ne yivi' jaan'.

25 Ndisu kij' ndi'i ni tava' Jesús ne yivi' jaan' ndii, ni ki'vi a mii' kandu'u' na' ni xi'i jaan', te ni tjin a nda'a' a', te ni natiaaku a', te ni ndokoo a'.

26 Te ni tiaku kuento xa'a' na ni yoo ikan' sakuu' nuu' na nu'u' jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús uvi ta'an te kui'e nduchi' nuu'

27 Te kij' ni keta Jesús ikan' kua'an a ndii, ndikun uvi ta'an te kui'e nuu' xata' a kua'an ra kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Yo'ó, na nduu' siani' xika' David, kuvita in' un' xa'a' ndu —ni kachi ra.

28 Te kij' ni nda'ni a tixin vi'e a ndii, ni kuyatin te kui'e nuu' jaan' nuu' a. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá iní ndo' ña kuví sanda'a i ndo'ó? —ní kachi a.

Sakan' te ni nakujin ra nuu' a ndii:

—Uun ndo', tákui'e —ní kachi ra.

²⁹ Sakan' te ni tondia nda'a' a nduchi' nuu' uvi saa' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Saa nii' iní ndo' xini ndo' yu'u ndii, nda'a' ndo' —ní kachi a.

³⁰ Sakan' te ni natuvi nduchi' nuu' ra. Te ni ka'an ndjee' a xiin' ra ndii:

—Koto va ndo' te küní ndee iin ne yivi' ña ni yoo yo'o' —ní kachi a.

³¹ Sakan' te ni kjee ra kua'an ra, te ni sakikú ndoo ra kuento kanii' nuu' ñu'u' jaan' xa'a' ña ni xaa a xiin' ra.

So'o ni xaa a kii' ni xta'ni' Jesús ña ndiva'a nimá iin te yivi'

³² Te kii' ni kjee te jaan' kua'an ra ndii, ni kixin ndiaká ne yivi' nuu' a iin te i'in'. Te jaan' ndii, ña ndiva'a, ña xaa' i'in' ne yivi', naá nimá ra.

³³ Te kij' ni xta'ni' Jesús ña jaan' nimá te jaan' ndii, numi' te ni naka'an ra. Te ni nandaní va ne yivi' kua'a' ya'a jaan', te ni ka'an nia ndii:

—Ndee iin kivi' tia'an kuni e' ña kaa' tein ne ta'an' e', ne Israel —ní kachi nia.

³⁴ Ndisu ni ka'an te fariseo ndii:

—Xiin' ña ndjee' ña ndiva'a kuu' nuu' tava' te

kaa' nda'a' xa'a' ña ndiva'a nimá ne yivi' —ní kachi ra.

Yo'o' sania'a Jesús ña kakán e' nuu' Ndiosí te ti'vi' ka a ne sachuun' xa'a' tu'un a

³⁵ Te ni xa'an xinu'ni tu Jesús saa ñuu xiin' nda'a' ñuu jaan' sania'a a ne yivi' vi'e mii' nakayá nia, te ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuni Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá e', te sanda'a tu a sakuu' nuu' kui'e xiin' sakuu' ña xini u'vi ne yivi', ne ndiee' ñuu jaan'.

³⁶ Kij' ni xini a ne yivi' kua'a' koo' chukuu' jaan' ndii, ni kuvita iní a xa'a' nia. Sakan' ña xavi va nimá nia, te koo' yoo ka chindjee' ña'a' ndee naa ndo'o' mbee' kij' koo' te paxto xito' ña'a'.

³⁷ Sakan' te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, yoo kua'a' ña savi', ndisu koo' kua'a' te tatú xachuun' xa'a' a.

³⁸ Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi ndo' xiin' te xiin' ña'a' ña savi' na ti'vi' kua'a' ka ra te tatú xa'a' ña savi' ra —ní kachi a.

10

So'o ni xaa a kii' ni nakaxin Jesús uxí uvi ta'an te nda'a' xa'a' a

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

¹ Sakan' te ni kana Jesús uxí uvi ta'an te nda'a' xa'a' a. Te ni taxi a ndjee' ra te tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'. Te ni taxi tu a ndjee' ra, te sanda'a ra sakuu' nuu'

kui'e ña ndo'o' ne yivi', xiin' sakuu' ña u'vi xini ña.

² Ña yo'o' nduu' kivi' i'in te uxí uvi ta'an jaan': iin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro, xiin' ñani ra, te nani' Andrés, te inga ra nani' Jacobo, xiin' ñani ra, te nani' Juan. Te si'e Zebedeo nduu' uvi saa' te jaan'.

³ Te inga tukú ra nani' Felipe, te inga tukú ra nani' Bartolomé, te inga tukú ra nani' Tomás, te inga tukú ra nani' Mateo, te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma nduu' te jaan'. Te inga tukú ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra, te inga tukú ra nani' Lebeo, te nani' tu ra Tadeo,

⁴ te inga tukú ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta iin ti'vi te nani' cananista nduu' ra. Te inga tukú ra nani' Judas Iscariote, te jaan' nduu' te ni sanakua'a Jesús so'o' ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'.

So'o ni xaa a kii' ni tianu' Jesús te nda'a' xa'a' a te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a (Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Ni tianu' a te uxí uvi ta'an te nda'a' xa'a' a jaan', ka'an a xiin' ra ndii:

—Kü'un ndo' ñuu mii' ndiee' ne tuku', ni ndee kü'un tu ndo' ñuu mii' ndiee' ne Samaria.

⁶ Süu' jaan' ndii va'a ka ku'un ndo' ñuu mii' ndiee' ne ta'an' e', ne Israel, sakan' ña ne jaan' nduu' ndee' naa mbee, ti' ni xitja i'nu.

⁷ Te kij' kua'an ndo' ndii, ka'an ndoso' ndo' ña xa kuyatin' kuii ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña.

⁸ Sanda'a ndo' ne kuni kuví, sanatiaku ndo' ne ni xi'i, sanda'a ndo' ne kumi' kui'e te'i, te tava' ndo' ña ndiva'a, ña ñu'u' nimá ne yivi'. Kí'in ndo' xu'un' xa'a' ña jaan' na ni xamani' mii' Ndiosí ña ndiee' jaan' nda'a' ndo'.

⁹ 'Köñi' ndo' xu'un' oro, ni ndee xu'un' yuu' yaa, ni ndee xu'un' yuu' ya'a,

¹⁰ ni ndee köñi' tu ndo' tindaa' ndo', ni ndee inga ndini ndo', ni ndee inga na'a ndixan' ndo', ni ndee itun' katuvi' ndo'. Sakan' ña te xachuun' ndii, kuni a ña taxí e' ña kuxi ra.

¹¹ 'Te ndee ka ñuu na'nu' uun ñuu kualí' xaa' ndo' ndii, ndatu'un' ndo' ndee te yivi' nduu' te ka'an va'a ne yivi' xa'a' ikan'. Te kundiee ndo' vi'e te jaan' ndee kiee ndo' ñuu jaan'.

¹² Te kij' ndekuie ndo' vi'e te jaan' ndii, ka'an ndo' ña Ndiosí na taxí ña maní' koo xiin' ña.

¹³ Naa' xata'an ndoo ña maní' jaan' xiin' ña ndii, ndoo a xiin' ña, ndisu naa' xata'an ña ndoo a xiin' ne jaan' ndii, nandiko' a xiin' ndo'ó.

¹⁴ Te naa' yo'o ka nätiin' ndo'ó, uun taxí so'o ña ña ka'an ndoso' ndo' ndii, kiee' ndo' vi'e ne jaan' uun ñuu jaan', te sakoyó ndo' yaka' ndixan' ndo'.

¹⁵ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o'

kundo'ŋ ne ñuu jaan' kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi', te sakan' ne ni ndiee ñuu Sodoma xiin' ne ni ndiee ñuu Gomorra.

Yo'o' ka'an Jesús ña sando'o' ne yivi', ne ndikún ichi' a

16 'Koto ndo', tianu' i ndo'ó te ku'un ndo' ndee naa mbee, ti' kua'an mii' ñu'u' kua'a' lobo. Sakan' na kuii' kuni a ña kama koo ndo' ndee naa koo', ndisu ndasun koo iní ndo' ndee naa paloma.

17 Te koto xiin' mii' ndo' nuu' te yivi', kuachi ndii sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu, te kutun' tu ra ndo'ó tixin' vi'e mii' nakaya ra.

18 Te sanakua'a tu ra ndo'ó ndee nda'a' te xa'ndia chuun' ka'nu', xiin' nda'a' rey xa'a' a ña ndikún ndo' ichi' yu'u. Sakan' te kuvi ndiee' yu'u' ndo' xa'a' i nuu' te jaan' xiin' nuu' ne tuku'.

19 Te kij' sanakua'a ra ndo'ó ndii, kundi'ni ndo' ndee ña ka'an ndo', uun saa ka'an ndo', sakan' ña mii' Ndiosí taxi ña ka'an ndo' kivi' jaan'.

20 Kuachi ndii, süu' ndo'ó nduu' te ka'an kij' sakan', süu' jaan' ndii Espiritu yuva' e' nduu' ña taxi ña ka'an ndo'.

21 'Te kij' sakan' ndii, xa ta'an mii' ne yivi' kundu' ne sanakua'a ña'a' te ka'ni' ña'a' te yivi', te yuva' kundu' te sanakua'a si'e ra te ka'ni' ña'a' te yivi', te si'e ndii, ndoni' nda'a' ña nuu'

yuva' si'i' ña te ka'ni' ña'a' ña.

22 Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' a ña ndikún ndo' ichi' yu'u, ndisu ne kundieni nuu' ña jaan' ndee so'o' ndi'i' nduu' ne kaku saa Ndiosí.

23 Te kij' sando'o' ne yivi' ndo'ó jin ñuu ndii, kunu ndo' ñuu jaan', te ku'un ndo' tuku ñuu. Sakan' ña, ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndi'i' ñuu ne ta'an' e', ne Israel, ka'an ndoso' ndo' xa'a' i, te xa'a' kivi' ña nandiko' tuku' yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

24 'Sakan' ña süu' te ka'nu' ka nduu' te nda'a' xa'a' te sakan' te sania'a' ña'a', te ni ndee süu' te ka'nu' ka tu nduu' te xika' nuu' te sakan' xto'o' ra.

25 Xa va'a ndiva'a naa' nani'i' te nda'a' xa'a' jaan' te ni sania'a' ña'a', te te xika' nuu' jaan' nani'i' xto'o' ra. Naa' ka'an ne yivi' ña Beelzebú nduu' yu'u, ña nduu' xto'o' ndo' ndii, ¿saa ka vi' tu' ka'an ña xa'a' ndo'ó, ne nduu' kuenta i?

Kuyi'vi e' ne yivi' xiin' e', Ndiosí kuiti' kuni a kuyi'vi e' (Lc. 12:2-9)

26 'Sakan' na kuii' kuän yi'vi ña'a' ndo', sakan' ña koo' ndee jin ña iin' sa'vi ña natuvi, te koo' tu ndee jin ña ñu'u' si'e ña natuvi saa Ndiosí.

27 Ña ka'an si'e i xiin' ndo' ndii, ka'an ndo' ña jaan' mii' kuvi kuni so'o' sakuu' ne yivi' a. Te sakan' tu ña ka'an yaa'

ĩ xiin' ndo' ndii, ka'an ndoso' ti'e' ndo' a ndee xini' vi'e.

28 Te kuän yi'vi ndo' ne xa'ni' ne yivi', sakan' ña küvi sandoñu'u' ña nimá ne yivi'. Va'a ka kuyi'vi ndo' Ndiosí, ña küvi sandoñu'u' ñu'u' nde'i ne yivi' xiin' nimá ña vi'e ndiaya'.

29 Ña ndaku nduu' a ndii, xiin' xu'un' kuachi' kuñti' satá' ne yivi' uvi ta'an saa, ndee saa ka ni ndii, ndee jin ndaa' ti' jaan' nãma kuein' ñu'u' naa' táxi' yuva' e'.

30 Te ndo'ó ndii, ndee jxi' xini' ndo' xini' Ndiosí saa ta'an kuu'.

31 Sakan' na kuii' kuän yi'vi ndo'ó, sakan' ña ndiaa ya'vi' ka ndo' nuu' Ndiosí te sakan' kua'a' saa.

32 'Yoo ka ndiee' yu'u' xa'a' i nuu' ne yivi' ndii, ndiee yu'u' tu yu'u' xa'a' ña nuu' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi'.

33 Ndisu yoo ka ka'an nuu' ne yivi' ña xini' ña yu'u' ndii, ka'an tu yu'u' nuu' yuva' e', ña ndu'u' ndivi', ña xini' i ne jaan'.

Nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús

(Lc. 12:49-53; 14:26-27)

34 'Kāñini' ndo' ña ni xaa i te natandiee maní' i ne yivi' jin yivi'. Süu' ni xaa i te natandiee maní' i ne yivi', süu' jaan' ndii ni xaa i te sakunta'an' ña'a' i.

35 Kuachí ndii ni xaa i te sakunta'an' i jin tiaa si'e xiin' yuva' ra, uun jin ña' si'e xiin' si'i' a', uun jin ña' xanu xiin' ña' tiso a'.

36 Sakan' na kuii' ne ndasi' ta'an' xiin' i'in ne jaan' ndii, xa suvi kunduu ne xa ndiee' vi'e mji' ña.

37 'Yoo ka kundani ya'a ka yuva' ña uun si'i' ña te sakan' ña kundani ña yu'u' ndii, xata'an kunduu ña ne ndikún ichi' i. Te yoo ka kundani ya'a ka tiaa si'e ña uun ña'a' si'e ña te sakan' ña kundani ña yu'u' ndii, xata'an tu kunduu ne jaan' ne ndikún ichi' i.

38 Te na yoo ka yoo tu'va, te kundo'o ña ndee naa kundo'o i nuu' krusin, te kundikun ña yu'u' ndii, xata'an kunduu ña kuenta i.

39 Kuachí ndii, yoo ka kuni sakakú xiin' mii' mji' ndii, küvi ña. Ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu ña xa'a' ichi' yu'u' ndii, natjin ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' ña va'a, ña natjin ne ndikún ichi' a

(Mr. 9:41)

40 'Yoo ka natiin' va'a ndo'ó ndii, ndee naa yu'u' natiin' va'a ña, te yoo ka natiin' va'a yu'u' ndii, natiin' va'a tu ña ña ni tianu' yu'u'.

41 Te yoo ka natiin' va'a jin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí xa'a' a ña nduu' ra te ka'an tiakú tu'un a ndii, ña va'a, ña taxi Ndiosí nda'a' te jaan', natjin tu ne jaan' saa a. Te yoo ka natiin' va'a jin te xachuun' ndaku xa'a' ña nduu' ra te xachuun' ndaku ndii, ña va'a, ña taxi Ndiosí nda'a' te jaan', natjin tu ne jaan' saa a.

42 Te yoo ka taxi' tee' tikui vixin ti'o' ko'o jin te kualí kuso'o yo'o' xa'a' ña nduu' ra te ndikún ichi' i ndii, ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña natiiin nja ña va'a saa Ndiosí —ni kachi Jesús.

11

Ka'án Jesús xiin' ne yivi' xa'a' Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Lc. 7:18-35)

1 Te kij' ndi' i ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te uxi uvi ta'an, ndee ña kuní a saa ra ndii, ni ketā a kua'an a te sania'á a, te ka'an ndoso' tu a nuu' ne ndiee' ñuu ña ñu'u' ikan'.

2 Kij' naá Juan vi'e kaa, te ni xini ra kuento xa'a' ña xaa' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí ndii, ni ti'vi' ra uvi ta'an te nda'a' xa'a' ra nuu' a,

3 te ndatu'un' ña'a' ra ndii: —¿Ñáá yo'ó nduu' ña ni ka'an Ndiosí ti'vi' a sakakú ndu'u, uun ñáá kuní a ndiatu' ndu xaa inga ra? —ni kachi ra.

4 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an te ka'an ndo' xiin' Juan ña xini so'o ndo' xiin' ña xini nduchi' nuu' ndo',

5 ña ne kui'e nuu' ndii, nuniá' nduchi' nuu' nja, ne kui'e xa'a' ndii, nakaka' nja, ne kumi' kui'e te'i ndii, nda'a nja, ne so'o' ndii, nuniá' so'o nja, ne ni xi'i ndii, natiaku nja, te ne nda'vi kuu' ndii, ka'án ndoso' i tu'un va'a nuu' nja.

6 Te sañu'u' va Ndiosí ne nākoō ña ini nja xini nja yu'u —ni kachi a.

7 Te kij' kiee' te jaan' kua'an ra ndii, ni xa'a' Jesús ndatu'un' a ne yivi' xa'a' Juan ndii:

—¿Yoo ni xa'an koto ndo' kij' ni xa'an ndo' mii' taxin' kaa'? ¿Ñáá ni xa'an koto ndo' jin te yivi', te xiko' ndee naa xiko' tun' yoo' xaa' tachi'?

8 Süu' sakan' nduu' a. ¿Yoo ni xan koto ndo' na sakan'? ¿Ñáá jin te yivi', te ni'nu' toto ndatun' va? Süu' sakan' nduu' a, sakan' ña te yivi', te ni'nu' toto ndatun' jaan' ndii, vi'e rey ndiee' te jaan'.

9 Sakan' na kuii', ¿yoo nduu' ra ni xan koto ndo'? ¿Ñáá jin te ka'án tiakú tu'un Ndiosí? Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, suvi xna'a ra, ndisu ya'a ka te sakan' te ka'án tiakú tu'un Ndiosí kuiti' nduu' te jaan'.

10 Sakan' ña xa'a' Juan jaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Koto un', ti'vi' i xi'na jin te xika' nuu' nuu' i, te te jaan' sakoo' tu'va ne yivi' xa'a' un'.

Sakan' yoso' a.

11 Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña tia'an tuvi jin te ka'nu' ka jin yivi' te sakan' Juan jaan', ndisu tein ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ndii, ne yivi', ne nda'vi so'o kuiti', nduu' ne ka'nu' ka te sakan' Juan jaan'.

12 Ndee kivi' ña ni xa'a' ka'án ndoso' Juan te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, te

ndee v̄it̄in ndii, ndiee' va xika' ne yivi' kuni ko'ni n̄a nda'a' Ndiosí te ka'ndia chuun' a nimá n̄a, te ne xandieni xiin' m̄i' kuít̄i' nduu' ne ko'ni' ikan'.

13 Kuach̄i ndii, ndee ña kuni ka' tuvi' Juan, te ni ka'an sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xiin' ña ka'an tu'un ndei' a xa'a' ña xka'ndia v̄it̄in.

14 Te naa' kuni kandi'xa' ndo' ña ka'an i xiin' ndo' ndii, Juan jaan' nduu' Elías, te ni ka'an Ndiosí ti'vi' a.

15 Naa' yoo so'o ndo' ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i xiin' ndo'.

16 '¿Ndee ña nakata i xiin' ne ndiee' iin yivi' v̄it̄in? Nakuitá n̄a xiin' ndee naa ne kuach̄i', ne xasiki' xiin' ta'an' ma'in' ya'vi.

17 Te ka'an xiin' ta'an' n̄a ndii: "Ni tiv̄i ndu tun' yo'o', te ni taxa'a' ndo'. Ni xita ndu yaa nda'vi kua'an, te ni xaku ndo'", kachi xiin' ta'an' n̄a.

18 Sakan' kuu' n̄a, kuach̄i ndii ni kixin Juan, te ni xixi va'a ra, te ni ndee ni xi'i tu ra vino, te ni ka'an ndo' ña ña ndiva'a naá nimá ra.

19 Ikan' te ni xaa yu'u, ña nduu' tu te yivi', te xixi va'a i, te xi'i i, te ka'an ndo' ña iin te xixi' ndasi' nuu' nduu' i, te nduu' tu i iin te xini, te ka'an tu ndo' ña nduu' i te ndiaka' ta'an' xiin' te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma, xiin' tukú te xaa' kuach̄i, kachi ndo'. Ndisu ne kumi' ña ndichi ndii, nia'á n̄a a xiin' ña xaa' n̄a —ni kach̄i Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús ña

nda'vi va kund'o'o ne ndiee' ñuu mi' ni xiin n̄a in̄i n̄a kuni ña'a' n̄a

(Lc. 10:13-16)

20 Sakan' te ni xa'a' ka'an kuach̄i Jesús xa'a' ne ndiee' ñuu mi' ni xaa a kua'a' ka chuun ka'nu' koo' chukuu', xa'a' a ña ni nama n̄a nimá n̄a te saa n̄a ña kuni Ndiosí, ka'an a ndii:

21 —Nda'vi va kuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Corazín, xiin' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Bet-saida. Naa' ni xaa' i chuun ka'nu', ña ni xaa i ñuu ndo'ó jaan' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón ndii, xta'an' vi' ni nama ne jaan' nimá n̄a ni'nu' n̄a toto ndei' te ndiee' n̄a nuu' yaa' nu'u.

22 Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kund'o'o ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne ndiee' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón jaan'.

23 Te ndo'ó, ne ndiee' ñuu Capernaum ndii, tu ndo' ña kaa ndo' ndee ndivi', ndisu ndee yavi ndii ko'ni Ndiosí ndo'ó. Sakan' ña naa' ni xaa' i chuun ka'nu' ña ni xaa i ñuu ndo'ó jaan' ñuu Sodoma ndii, xa ni nama ne jaan' nimá n̄a, te kandu'u' ñuu n̄a ndee v̄it̄in.

24 Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kund'o'o ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne ni ndiee' ñuu Sodoma jaan' —ni kach̄i Jesús.

Nakuatia' nimá Jesús xaa' Espiritu Santo

(Lc. 10:21-22)

25 Xa kivi' jaan' ni nakuatia' ya'a nimá Jesús ni xaa Espiritu Santo, te ni ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tataa, xaka'nu' yu'u yo'ó. Yo'ó nduu' xto'o nuu' ndivi' xiin' nuu' nu'u' jin yivi'. Ni tisi'e un' ña ndiee' un' nuu' ne xini tuni xiin' nuu' ne ndichi, ndisu ni nia'a un' ña jaan' nuu' ne nda'vi kuu' nimá.

26 Uun ndo', tataa, ni xaa un' sakan' xa'a' a ña ña jaan' ni xtaní mji' un' —ni kachi a xiin' Ndiosí.

27 Te ni ka'an Jesús xiin' ne yivi', ne ita' ikan' ndii:

—Ni sanakua'a yuva' i sakuu' ña yoo nda'a' i. Te ndee jin koo' xini yoo nduu' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí. Süu' jaan' ndii, yuva' i jaan' kuíti' xini yoo nduu' i. Te ndee jin koo' xini yoo nduu' yuva' i jaan'. Süu' jaan' ndii yu'u, ña nduu' si'e a kuíti', xini ña'a' xiin' ne kuni yu'u nia'a ña'a' i nuu'.

28 Yoo ka' nduu' ndo'ó, ne xa ni xavi va' xachuun', te ni xavi va' tu' ndo' xiin' ña ndiso' ndo' ndii, nia'a' ndo' nuu' i te taxi i ndiee' ndo'.

29 Natijn ndo' chuun ña taxi' yu'u saa' ndo' te kunduu' a ndee naa yoko', tun' kanu' siki' toro nuu' ndo', te kuni ndo' kuu' ndo' ndee naa yu'u, ña jin te va'a' nimá nduu' i, te maso tu' i, te taxi i ndiee' nimá ndo'.

30 Nja'a' ndo', sakan' ña chuun nuu' yu'u ndii, süu' chuun vie' nduu' a, te vita tu' ña ndiso' i —ni kachi Jesús.

12

Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' e'

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

1 Kij' sakan' ndii, xka'ndiá Jesús kua'an a jin xaan' mii' yoo trigo kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', te ni xa'a' xi'i te nda'a' xa'a' a soko, sakan' na tu'un' ra yoko' trigo jaan', te xaxi' ra a kua'an ra.

2 Kij' ni xini te fariseo ña xaa' ra ña jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Koto un', ¿ndichun na xaa' te nda'a' xa'a' un' ña xata'an saa' e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

3 Te ni ka'an Jesús xiin' te fariseo jaan' ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi ndo' tutu' Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ña ni xaa' David xta'an' kii' ni xi'i ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra?

4 Sakan' ña ni xka'ndia' ra tixin vi'e Ndiosí, te ni xixi' ra xita' va'a' su'un, tee' ndee xata'an' kuxi' ra ña jaan', ni ndee te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan', sakan' ña sutu' kuíti' xata'an' kuxi' ña jaan'.

5 Uun, ¿ñáá tia'an ka'vi ndo' tu'un' ndei' Ndiosí ña xa'nú tu' sutu' kivi' sábado, ña xinandiee' e', xa'a' chuun ña xaa' ra tixin yukun' ka'nu'? Te süu' kuachi' nduu' a nuu' ra.

6 Ndisu' ka'an i xiin' ndo' ña yu'u, te iin' nuu' ndo' yo'ó, nduu' te ka'nu' ka' te sakan' yukun' jaan'.

7 Kündanị ndo' ña ka'an tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Küni i ña nasoko' ndo' ña'a kuñti' nuu' i, süu' jaan' ndii kuni tu i ña kuvita ini ndo' xa'a' ne yivi'." Naa' ni kundani ndo' ña jaan' ndii, kätun' ndo' ne koo' kuachi kumi'.

8 Sakan' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kumi' i ndiee' xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi a xiin' ra.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nda'a'

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

9 Kua'an Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ko'ni ra vi'e mii' nakaya ne ñuu' jaan'.

10 Te ka'ni iin te kui'e nda'a' ikan'. Te xa'a' a ña ni kuni te fariseo jaan' tijn kuachi ra Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—Ka'an un' xiin' ndu, ¿ñaá taxi' tu'un ndei' Ndiosí ña sanda'a e' ne kuni kuví kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

11 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' iin ndo'ó kumi' iin mbee, te nama ri' yavi iin kivi' sábado, ña xinandiee' e' ndii, ¿ñaá tijn ndo' ri', te xta'ni' ndo' ri' ikan'?

12 Kachi ka e' ne yivi' ndii, ndiaa ya'vi' ka ne jaan' te sakan' iin mbee. Sakan' na kiii' taxi' tu'un ndei' Ndiosí ña saa e' ña va'a xa'a' ne yivi' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi a.

13 Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a' a ndee' naa kaa'inga a.

14 Ni kiee so'o te fariseo jaan' ikan', te ni xa'a' ndatu'un' tuni ra saa kuví ka'ni' ra Jesús.

So'o ka'an ña ni ke'i Isaías xa'a' Jesús

15 Te kii' ni xini Jesús ña jaan' ndii, ni ke'a a ikan', te kua'a' va ne yivi' ni ndikun xata' a kua'an ña, te ni sanda'a a sakuu' ne kuni kuví.

16 Te ni ka'an ndiee' a xiin' ne jaan' ña ka'an ña xiin' ndee iin ne yivi' yoo nduu' a.

17 Ni ka'an a sakan' te xinu tu'un Ndiosí ña ni ka'an tiakú Isaías xta'an' kii' ka'an ra ndii:

18 Koto ndo', yo'o' iin' te nda'a' xa'a' i, te ni nakaxin i.

Te yo'o' nduu' te kundani i, te va'a va kuni i xini i ña'a' i.

Skoni' i Espiritu i nimá ra, te ka'an ndoso' ra nuu' ne tuku' ña koo ña ndaku saa i.

19 Kan' ta'an' kuento ra xiin' ne yivi', te nde'i loco ti'e' tu ra,

te ni ndee küni so'o tu ndee iin ne yivi' tachi' yu'u' ra ya'ya.

20 Te sando'o' ra ne kuni kuví nimá, ne nduu' ndee naa tun yoo' tun' xa kua'an ta'nú,

nī ndee tāxi tū rā ña nda'va
ndī'i ndee sie ña
ndiatu' inī ne yivī',

sūu' jaan' ndii taxī rā ndiee'
ne kōo' ndiee' ndee
keṭa va'a ña ndaku
saa rā,

21 te inī sakuu' ne tuku' kunī
ña'a' nīa.

Sakan' kachi a.

*Kanīa'a te fariseo xa'a'
Jesús*

(Mr. 3:20-30; Lc. 11:14-23;
12:10)

22 Sakan' te nī kixin ndiaka
ne yivī' iin te naā ña ndiva'a
nimá nuu' Jesús. Te jaan'
ndii, te i'in' nduu' rā, te kui'e
tū nduchi' nuu' rā. Te nī
sanda'a ña'a' a, te nī naka'an
tukuu rā, te nī natuvi' tū
nduchi' nuu' rā.

23 Te sakuu' ne yivī' kua'a'
ya'a, ne yoo ikan' ndii, nī
nandanī va nīa ka'an xiin'
ta'an' nīa ndii:

—Teē' te kaa' tū nduu' ña
tianu' Ndiosí sakakú yoo', ña
nduu' sjanī' xika' David nī
—nī kachi nīa.

24 Kijī' nī xini so'o te fariseo
ña ka'an ne yivī' jaan' ndii,
nī ka'an rā ndii:

—Xiin' ndiee' Beelzebú
tava' te kaa' ña ndiva'a nimá
ne yivī' —nī kachi rā.

25 Ndisu Jesús ndii, nī xini
a saa xanini te jaan', te nī
ka'an a ndii:

—Naa' nata'vi' ne yivī', ne
ndiee' iin ñuu' ka'nu' kuu'
nuu', te kunta'an' nīa ndii,
ndoñu'u' ñuu' jaan'. Te naa'
nata'vi' ne ndiee' iin ñuu'
uun ne ndiee' tixin iin vi'e,
te kunta'an' nīa ndii, nduxin
tū ña jaan'.

26 Te nii' sakan' nduu' tū
a naa' kunta'an' ña ndiva'a
kuu' nuu' xiin' nda'a' xa'a'
a, te nata'vi' ta'an' a ndii,
sandoñu'u' xiin' mi' mī' a.

27 Naa' ndixa xna'a ña
xiin' ndiee' Beelzebú tava' i
ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne
yivī' ndii, ¿yoo taxi' ndiee' te
nduu' kuenta ndo'ó te tava'
rā ña ndiva'a jaan' nimá ne
yivī'? Sakan' na kuii' te
jaan' nia'á ña sūu' ña ndaku
nduu' ña ka'an ndo' xa'a' i.

28 'Ndisu naa' tava' i ña
ndiva'a jaan' xiin' ña ndiee'
Espíritu Ndiosí ndii, xiin' ña
jaan' nia'á i ña xa nī xa'a'
xna'a Ndiosí xa'ndia chuun'
a tein ndo'.

29 Sakan' ña, ¿saa kuvī
ki'vi iin ne yivī' te sakui'na'
nīa vi'e iin te ndiee' va naa'
satiin ña'a' nīa ña nuu'? Te
sakan' vi' kuvī ki'vi nīa vi'e
rā te sakui'na' nīa ña'a' rā
jaan'.

30 Yoo ka xachuun' inga'
xiin' yu'u' ndii, ne ndasi'
ta'an' xiin' i nduu' nīa, te
yoo ka chindiee' ta'an' xiin'
i ndii, ne xikuita'nú nuu' i
nduu' nīa.

31 'Sakan' na kuii' ka'an i
xiin' ndo' ndii, sakuu' nuu'
kuachi ña xaa' ndee ka ne
yivī' xiin' sakuu' nuu' ña
kanīa'a nīa ndii, koo ka'nu'
inī Ndiosí xa'a' nīa. Ndisu
yoo ka kanīa'a xa'a' Espiritu
Santo ndii, kōo' kivi' koo
ka'nu' inī Ndiosí xa'a' ne
jaan'.

32 Te yoo ka kanīa'a xa'a'
yu'u, ña nduu' tū te yivī'
ndii, kuvī koo ka'nu' inī
Ndiosí xa'a' nīa. Ndisu
yoo ka kanīa'a xa'a' Espiritu

Santo ndii, kōō' kivi' koo ka'nu' iin Ndiosí xa'a' ne jaan', ni ndee iin yivi' yo'o', te ni ndee inga iin yivi' nuu' ku'un e'.

Yo'o' sania'á Jesús ña xiin' ña ka'án ne yivi' nakuni e' ndee nuu' ne yivi' nduu' ña
(Lc. 6:43-45)

³³ 'Iin tun' tata va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu', te iin tun' tata va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu'. Kuachi ndii, xiin' nduu' ña kuun' nda'a' nu' xini e' ndee nuu' tun' tata nduu' nu'.

³⁴ Ndo'ó ndii, ndee naa si'e koo' nduu' ndo'. ¿Saa kuvi kije ña va'a yu'u' ndo' kii' ne ña'a nduu' ndo'? Kuachi ndii ña ñu'u' chitu' nimá ne yivi' nduu' ña ka'án ña.

³⁵ Ne yivi' va'a ndii, ña va'a, ña taxa'a ña nimá ña, ka'án ña, te ne ña'a ndii, ña ña'a, ña taxa'a ña nimá ña, ka'án ña.

³⁶ Ndisu ka'án i xiin' ndo' ña kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' ndii, sakuu' ña nataxi kuenta nuu' a xa'a' iin yu'u' ña kuasa' kuní ña ni ka'an ña.

³⁷ Sakan' ña xa'a' tu'un yu'u' mii' ndo' sandaku Ndiosí nimá ndo' nuu' a, te xa'a' tu'un yu'u' mii' tu ndo' katun' a ndo'ó —ni kachi Jesús.

Ña yo'o' ka'án Jesús xa'a' te xikan' ña saa a iin chuun ka'nu' nuu' ña
(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Sakan' te ni ndekuie sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' sava te fariseo, te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, kuni kunj ndu iin chuun ka'nu' ña xaa' yo'ó —ni kachi ra.

³⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, ne ña'a, ne xa'ni ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' iin ne kumi' musa ndii, kuni kunj ndo' iin chuun ka'nu' ña xaa' Ndiosí. Ndisu taxa' ka Ndiosí kunj ndo' inga chuun ka'nu', süu' jaan' ndii, ña ni xaa a xiin' Jonás, te ni ka'an tiakú tu'un a, kuiti' nia'a i nuu' ndo'.

⁴⁰ Kuachi ndii, naa ni naa Jonás tixin iin tiaka' chie va uni ta'an kivi' xiin' uni ta'an ñuu ndii, sakan' kuna tu ñu'u' nde'i yu'u, ña nduu' tu te yivi', tixin ñu'u' uni ta'an kivi' xiin' uni ta'an ñuu.

⁴¹ Ne ni ndiee xta'an' ñuu Nínive jaan' ndii, tijn kuachi ña ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, kii' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ni nama ne jaan' nimá ña kii' ni xini so'o ña tu'un va'a ña ni ka'an ndoso' Jonás. Ndisu ña iin' ka'án xiin' ndo' vitin ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Jonás jaan'.

⁴² Te sakan' tu ña' ni nduu reina nuu' ñuu Sabá xta'an' ndii, tijn kuachi a' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, kii' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ndee mii' xan ndi'i iin yivi' ni kije a, te ni kixin a', te ni xini so'o a' ña xini tuni te ni nduu rey Salomón. Ndisu ña iin' ka'án xiin' ndo' vitin ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Salomón jaan'.

Ka'án Jesús ña ndo'o' ka

ĭin ne yivi' kij' nandiko' ña ndiva'a nimá nia nia mii' xa ni naa a

(Lc. 11:24-26)

43 'Kij' keta' ĭin ña ndiva'a nimá ĭin ne yivi' ndii, kua'an a te xika' a mii' kaa' ichi nanduku' a mii' nandiee' a. Te kij' kuasa' ni'ĭ' ña'a' a,

44 sakan' te ka'an a xiin' mii' mii' a ndii: "Nandiko' tukuu' ĭ nimá te yivi' vj'e e' mii' ni keta' ĭ", kachĭ a. Te kij' nandiko' a ĭkan' ndii, ndatun' nimá te jaan' ndee naa kaa' ĭin vj'e ña xa ni na'ti'vi' te ni ndasandoo ne yivi' tixin a, te ni ndasandatun' tu nia a.

45 Sakan' te kua'an nakaya a inga uxá ta'an ña ndiva'a, ña kinĭ ka kuu' te sakan' mii' a, te ko'ni sakuu' a nimá te jaan', te kundiee a ĭkan'. Sakan' na kuui' te yivi' jaan' ndii, kinĭ ka kuu' ra so'o' ndi'i' te sakan' ña nuu'. Te sakan' tu kundoo' ndo'ó, ne nia'a, ne ndiee' ĭin yivi' vitin —ni kachĭ a.

So'o ni xaa a kij' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñani a nanduku' ña'a' nia

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

46 Te kij' ĭin' ka Jesús ka'an a xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii, ni xaa si'i' a xiin' ñani a, te ita' nia ki'e kuni ka'an nia xiin' a.

47 Te ni ka'an ĭin ne yivi' xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' nia te kuni ka'an nia xiin' un' —ni kachĭ nia.

48 Sakan' te ni ka'an a xiin' ne ni ka'an xiin' a jaan' ndii:

—¿Ñáá xini ndo' yoo nduu' ndee naa si'i' ĭ uun ñani ĭ? —ni kachĭ a.

49 Sakan' te ni nia'a nda'a' a mii' ita' ne ndikun' ichi' a, te ni ka'an a ndii:

—Koto ndo', ne yo'o' nduu' ndee naa si'i' ĭ xiin' ñani ĭ.

50 Kuachĭ ndii, yoo ka xaa' ña kuni yuva' ĭ Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, ne jaan' nduu' si'i' ĭ xiin' ku'va' ĭ xiin' ñani ĭ —ni kachĭ a.

13

So'o kua'an ña ni sania'a Jesús xa'a' ĭin ñu'u' mii' kiku' ĭin te yivi' ndikin'

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Te xa kivi' jaan' ni keta Jesús vj'e mii' ndu'u' a, te ni xaa a yu'u' minĭ, te ni xikundu'u' a ĭkan'.

2 Te ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a ĭkan'. Sakan' te ni sko'nu' a tixin ĭin tundo'o', te ni xikundu'u' a ĭkan'. Te sakuu' ne yivi' ndii, ita' nia yu'u' minĭ te kuni so'o' nia ña ka'an a.

3 Te ni xa'a' a sania'a ña'a' a kua'a' ña'a' xiin' ña ka'an ndiaa ka'an a ndii:

—Unta' ndii, ni keta ĭin te yivi' kua'an kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra.

4 Te kij' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi'. Te ni ndekuie saa, te ni xaxi' ri' a.

5 Te sava tuku ndikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te yachĭ va ni ndutĭa a sakan' ña koo' kua'a' ñu'u' ndoso' xata' yuu' jaan'.

6 Ndisu kii' ni keta ñu'u ndii, ni saxii ña'a' a, te xa'a' ña' kuali' tjo'o a ndii, ni ichi a.

7 Te sava tuku a ni koyo tein ku'u iñu'. Te kii' ni ndutiã iñu' jaan' ndii, ni tavi a itia trigo jaan', te ni xa'ni' ndi'i' ña'a' a.

8 Te sava ka tuku a ni koyo nuu' ñu'u' ña'ma. Te ni kuun ya'a ndikin' i'in a. Sava itia trigo jaan' ni taxi ciento ndikin', te sava a ni taxi uni xiko ndikin', te sava tuku a ni taxi oko uxi ndikin'.

9 Ndo'ó, ne xini so'o ndii, chuun xa'a' ndo' ña' ni ka'an i —ni kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'an ndiaa

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

10 Te ni kuyatın te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Tákui'e, ¿ndichun na xiin' ña' ka'an ndiaa ka'an un' nuu' ne yivi' ka'a'? —ni kachi ra.

11 Te ni nakujin a ka'an a xiin' ra ndii:

—Sakan' ña' ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña' kundani ndo' ña' xini mii' kuiti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu ne jaan' ndii, süu' sakan' nduu' a.

12 Sakan' ña' ne taxi' Ndiosí ña' kundani ña' ña' xini mii' kuiti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a ndii, taxi a te kundani kua'a' ka' ña' ña' jaan'. Ndisu ne sie kuiti' kundani xa'a' saa xa'ndia chuun' a ndii, ndee ña' sie ña' kundani ña' sanandosq' ndi'i' ña'a' a.

13 Sakan' na ka'an i nuu' ne jaan' xiin' ña' ka'an ndiaa kuiti'. Sakan' te tee' ndee xito' ña' ndii, koo' xachi' a kuvi kuni ña'. Te tee' ndee xini so'o, te xini so'o ña' ndii, kundani ña'.

14 Sakan' te xinu ña' ni ka'an tiakú Isaias xa'a' ne jaan' xta'an' ndii:

Te'e' ndee xini so'o te xini so'o ña' ndii, kundani ña'.

Te'e' ndee xito' ña' ndii, koo' xachi' a kuvi kuni ña'.

15 Sakan' ña' ni kuxij va nimá ña',

te ni ndasi kutu' so'o ña',

te ni ndasi tu nduchi' nuu' ña'.

Sakan' te kuni xachi' ña' xiin' nduchi' nuu' ña' jaan',

te ni ndee kuni so'o tu ña' xiin' so'o ña',

te ni ndee kundani tu ña' xiin' nimá ña',

te nandiko' ña' nuu' i, te sanda'a' ña'a' i.

Sakan' ni kachi ra.

16 'Ndisu ni sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, sakan' ña' xini nduchi' nuu' ndo' yu'u, te xini so'o tu ndo' tu'un' i.

17 Ña' ndaku ka'an i xiin' ndo' ña' kua'a' te ni ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an' xiin' kua'a' te ni xachuun' ndaku ndii, ni kuni ra kuni nduchi' nuu' ra ña' xini nduchi' nuu' ndo'ó vitin, ndisu ni xini ra a. Te ni kuni tu ra kuni so'o ra ña' xini so'o ndo'ó vitin, ndisu ni xini so'o ra a.

Ka'án Jesús ndee ña kuni kachi ña ka'án xa'a' te kiku' ndikin' jaan'

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

18 'Kuni so'o ndo' ndee ña kuni kachi ña ka'án ndiaa xa'a' te kiku' ndikin' jaan'.

19 Kij' xini so'o yoo ka tu'un ña ka'án xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', te kundani ña ña ka'án a ndii, kuaxi ña ndiva'a, te tu'un' a ña jaan' nimá ña. Te ne jaan' nduu' ndee naa ndikin' ña ni koyo nuu' ichi'.

20 Te sakan' tu, ñu'u' yaxin' va ña ndoso' xata' yuu' mii' ni koyo sava ndikin' ña ni kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí, te va'a kuni ña natiin' ña a iin xa'a'.

21 Ndisu koo' tio'o a nimá ña, xa'a' a jaan' na iin kaní' tio' kandixa' ña a. Te kij' ndo'o' nimá ña uun kij' sando'o' ña'a' ne yivi' xa'a' ña kandixa' ña tu'un jaan' ndii, nakoo' ña a.

22 Te ñu'u' mii' yoo ku'u iñu', mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Ndisu ndi'ni va nimá ña xa'a' ña yoo iin yivi', te xini xa'an' ña'a' ña vika'. Te tavi sakuu' ña jaan' tu'un jaan', te nduu' ña ndee naa ña koo' ndikin' kuun' nda'a'.

23 Te ñu'u' ña'ma mii' ni koyo ndikin', ña ni kiku' te jaan', nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí te kundani ña

a. Te kua'a' va xachuun' ña nuu' Ndiosí. Sakan' ña sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo ña ni taxi ciento ndikin', te sava ña nduu' ndee naa itia trigo ña ni taxi uni xiko ndikin', te sava tuku ña nduu' ndee naa itia trigo ña ni taxi oko uxi ndikin' —ni kachi Jesús.

Yo'o' sania'a Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' itia ña'a

24 Te ni ka'an Jesús inga ña ka'án ndiaa nuu' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin te yivi', te ni chi'i iin nuu' ndikin' va'a nuu' ñu'u' ra.

25 Ndisu kij' kixin sakuu' ne yivi' ñuu ndii, ni kixin te ndasi' ta'an' xiin' ra, te ni kiku' ra ndikin' itia ña'a mii' xa ni chi'i te xiin' ña'a ndikin' trigo jaan', te kua'an ra.

26 Te kij' ni nakun trigo, te ni xa'nu a, te ni xa'a' a kiee' yoko' a ndii, ni xini te tatú ña ni kiee' yoko' tu itia ña'a xiin' a.

27 Sakan' te ni ndekuie, te xika' nuu' nuu' xto'o jaan', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii: "Tákuie, naa' ndikin' va'a ni kiku' un' mii' xika' un' ndii, ¿ndichun na kuii' ni nakun tu itia ña'a xiin' a na sakan'?" ni kachi ra.

28 Te ni nakujin te xiin' ña'a a ndii: "Iin te ndasi' ta'an' xiin' e' ni xaa ña jaan'", ni kachi ra. Sakan' te ni ndatu'un' ka te xika' nuu' jaan' ka'án ra ndii: "¿Ñáá kuni un' ku'un ndu, te tu'un

ndu itia nja'a jaan'?", ni kachi ra.

²⁹ Te ni nakuijin te xiin' ña'a jaan' ndii: "Ü'un', koto ka naa' saa ndo' sakan' ndii, kuain' tu'un tu ndo' sava itia trigo xiin' itia nja'a jaan'.

³⁰ Taxi ndo' na kua'nu inga' uvi saa' nuu' a ndee nakuxa ña savi'. Sakan' vi' te ka'an i xiin' te nakaya ña savi' i ndii: Xi'na ka itia nja'a ka'ndia ndo', te satiin nu'ni ndo' a, te ka'mi ndo' a. Sakan' te ka'ndia ndo' trigo, te taxa'a ndo' a tixin yaka i, kachi i xiin' ra", kachi te xiin' ña'a jaan' —ni kachi Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' ndikin' ma'á ña nani' mostaza

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Te ni ka'an tu Jesús inga ña ka'an ndiaa nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa ndikin' mostaza, ña ni ki'in iin te yivi', te ni chi'i ra a mi' xika' ra.

³² Ndikin' jaan' ndii, ña lulu ma'á ka nduu' a te sakan' sakuu' nuu' ndikin' ña chi'i' e', ndisu kij' xa'nu' a ndii, sukun ka itun' a te sakan' sakuu' nuu' ku'u xitin', te nanduu' a iin itun' ko'ó xava'a nda'a', te ndee saa, ti' ta'nu' ndivi', kuvi' xa'a' cho'o ri' nda'a' nu' —ni kachi Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' yuchi'

levadura, ña saki'vi pachi xita' va'a

(Lc. 13:20-21)

³³ Te ni ka'an ka Jesús inga ña ka'an ndiaa nuu' ne jaan' ndii:

—Saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa yuchi' levadura kij' ki'in' iin ña'a' a, te nasaka' a xiin' uni ta'an yaxin' yuchi' harina, te saki'vi pachi a sakuu' ixan' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús xiin' ne yivi' xa mi' ndi'i' ña ka'an ndiaa

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Te ni ka'an Jesús sakuu' ña jaan' xiin' ña ka'an ndiaa nuu' ne yivi' jaan'. Te xa xiin' ña jaan' kuiti' ni ka'an a xiin' nja.

³⁵ Sakan' ni xaa a te xinu ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' kij' ni ka'an ra ndii:

Xiin' ña ka'an ndiaa ti'o' ka'an i,

te satuvi' i ña yoo si'e nda'a' Ndiosí ndee kij' ni xa'a' a iin yivi'.

Sakan' ni kachi ra.

Yo'o' ka'an Jesús ndee ña kuni kachi ña ka'an ndiaa xa'a' ndikin' itia nja'a

³⁶ Sakan' te ni ndei' Jesús ne yivi' kua'a' jaan', te kua'an nu'u a vi'e a. Te ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Saa un' ña va'a te sanakuachi' un' ña ka'an ndiaa xa'a' itia nja'a jaan' nuu' ndu —ni kachi ra.

³⁷ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te kiku' ndikin' va'a jaan' ndii, ndee naa yu'u, ña nduu' tu te yivi', nduu' ra.

38 Te ñu'u' mii' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, ndee naa jin yivi' nduu' a. Te ndikin' va'a ndii, ndee naa ne yivi' ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá nduu' a. Te ndikin' itja nja'a ndii, ndee naa ne yivi' ne xa'ndia chuun' ña ndiva'a nimá nduu' a.

39 Te te ndasi' ta'an' xiin' e', te ni kiku' ndikin' nja'a jaan' ndii, ndee naa ña ndiva'a nduu' a. Te kivi' ña nachij' nja ña savi' ndii, ndee naa kivi' ña kun ndiko' jin yivi' nduu' a. Te te nakaya ña savi' jaan' ndii, ndee naa ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, nduu' a.

40 Jin kachi naa ni xa'a te jaan' ni tu'un ra itja nja'a jaan', te ni xa'mi ra a nuu' ñu'u' ndii, sakan' tu xka'ndia a kij' kun ndiko' jin yivi'.

41 Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ti'vi' i ki'in' ángele, ña xika' nuu' nuu' i, te tava' ndoo' a ne xaa' kuach'i xiin' ne sakoyó ne yivi' nuu' kuach'i tein ne nduu' kuenta i.

42 Te ko'ni ña'a' a yavi' mii' xixi' ñu'u, te ikan' kuaku nja ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u nja.

43 Sakan' te ne ndaku nimá nuu' Ndiosí ndii, yi'e ndatun' nja mii' xa'ndia chuun' yuva' e' Ndiosí ndee naa yi'é ñu'u. Ndo'ó, ne xini so'ó ndii, chuun' xa'a' ndo' ña ni ka'an i.

Yo'ó sania'á Jesús jin ña ka'an ndiaa xa'a' ña ndiaa

ya'vi'

44 'Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa jin ña ndiaa ya'vi', ña naá si'e nuu' ñu'u' mii' xika' jin te yivi'. Te kij' ni xini inga te yivi' naá a ndii, ni tisi'e tukuu' ra a, te va'a va' kuni ra xa'a' a, sakan' na kuii' kua'an ra te ni xiko' ra sakuu' ña ni kumi' ra, te ni sata' ra ñu'u' jaan'.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' te ni na'in jin yuu' ndatun'

45 'Sakan' tu nakuitá ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' xiin' ña ni xa'a jin te yivi', te sata' ña'a te naxiko' ra a. Te jaan' ndii, xika' nduku' ra yuu' ndatun' koo' chukuu'.

46 Te kij' ni xini ra jin ndaa' yuu', ña jin ndiaa ya'vi' koo' chukuu' jaan' ndii, kua'an ra te ni xiko' ra sakuu' ña kumi' ra, te ni sata' ra a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' jin ña ka'an ndiaa xa'a' jin ñunu'

47 'Te sakan' tu nakuitá ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' xiin' jin ñunu' ña tava' te yivi' tjaka' kij' skó'ni' ra a tixin' mini, te tava' a sakuu' nuu' tjaka'.

48 Te kij' chitu' a ndii, xtá'ni' ra a ndee yu'u' mini, te xikundieé ra nakaxin ra ti' va'a, te taan' ra ri' tixin' íka', te xatia ra ti' va'a.

49 Sakan' tu xka'ndia a kij' kun ndiko' jin yivi' ndii, kixin' ángele te saxioo a ne nja'a tein ne ndaku nimá nuu' Ndiosí,

⁵⁰ te kə'nj̄ a ne nj̄a'a jaan' yavi mii' xixi' ñu'u, te ikan' kuaku nj̄a ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u nj̄a —ni kachj̄ a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' ña xaa' xiin' ña yata'

⁵¹ Te ni ndatu'un' Jesús te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Ñáá kundani ndo' sakuu' ña ni ka'an i kaa'? —ni kachj̄ a.

Te ni nakujin' ra ndii:

—Uun ndo', takui'e —ni kachj̄ ra.

⁵² Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—I'in te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, kij' nanduu' ra iin' te xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ndii, nduu' ra ndee naa iin' te xiin' vi'e. Te xiin' vi'e jaan' ndii, mii' taxa'a ra ña ndiaa ya'vi' ña kumi' ra, tava' ra ña xaa' xiin' ña yata' —ni kachj̄ a.

So'o ni xaa a kij' ni nandiko' Jesús ñuu a Nazaret
(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Kij' ndi'i ni ka'an Jesús sakuu' ña ka'an ndiaa jaan', te ni keta a kua'an a,

⁵⁴ te ni naxaa a ñuu mii' ni xa'nu a. Te ni xa'a' a sania'á a ne yivi' tixin' vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan', te ni nandani va nj̄a ka'an nj̄a ndii:

—¿Mii' ka vi' tu' kuaxi' ña xini tuni te kaa'? Te, ¿mii' ka vi' tu' kuaxi' chuun' ka'nu' koo' chukuu' ña xaa' ra?

⁵⁵ Si'e te tuxi' itun' vitij' nduu' ra. Te xini e' ña María nani' si'i' ra. Te ñani' ra nduu' Jacobo, xiin' José, xiin' Judas, xiin' Simón.

⁵⁶ Te ñuu yo'o' ndiee' tu sakuu' ña'a' ta'an' ra. Na sakan' ndii, ¿mii' ka vi' tu ni sakuaan te kaa' ña jaan'? —ni kachj̄ nj̄a.

⁵⁷ Xa'a' a jaan' na ni nasaa' nj̄a, te ni kandixa' ña'a' nj̄a. Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nj̄a ndii:

—Te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a' sakuu' ne yivi'. Ndisu ne ndiee' ñuu mii' ra xiin' ne ndiee' vi'e ra ndii, xito' ka'nu' ña'a' nj̄a —ni kachj̄ a.

⁵⁸ Te ni xaa a kua'a' chuun' ka'nu' koo' chukuu' ñuu jaan', sakan' ña ni ini nj̄a xini ña'a' nj̄a.

14

So'o ni xaa a kij' ni xi'i Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Kij' sakan' ndii, ni xini so'o Herodes, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', kuento ña ka'an ne yivi' xa'a' Jesús.

² Te ni ka'an ra xiin' te xika' nuu' nuu' ra ndii:

—Te jaan' nduu' Juan, te ni sakuchi' ne yivi', te ni natjaku ra. Sakan' na kuii' kumi' ra ndiee' ña taxi' xaa' ra kua'a' chuun' ka'nu' —ni kachj̄ ra.

³ Ni ka'an Herodes jaan' sakan', kuachj̄ ndii suvi' ra ni ka'an chuun', te ni tjin' te xiin' ra Juan jaan'. Te ni satiin' ña'a' ra xiin' karena, te ni chinaa' ña'a' ra vi'e kaa xa'a' a ña ni kuni' ra ndoo va'a' ra xiin' ña' Herodías. Kuachj̄ ndii ni tunda'a' Herodes xiin' a' te'

ndee ña' si'i' Felipe, ñani ra, nduu' a'.

⁴ Sakan' na kuii' ni ka'an Juan jaan' xiin' Herodes ndii: "Vā'a yoo a ña ni tunda'a' un' xiin' ña' si'i ñani un'", ni kachi ra.

⁵ Xa'a' a jaan' na ni kuni Herodes ka'ni' ra Juan, ndisu ni yi'vi ra ne yivi' kua'a', sakan' ña kandixa' ne jaan' ña te ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' Juan jaan'.

⁶ Te kij' ni nakuijn kivi' ña ni kaku Herodes ndii, ni xa'a ra jin viko'. Te ña' si'e ña' Herodías jaan' ndii, ni taxa'a' sij' a' nuu' ra xiin' nuu' ne ni tatu ra. Te ni xtani va ra ña ni xaa a'.

⁷ Xa'a' jaan' na ni chikandia ra kuento ra ña taxi ra nda'a' a' ndee ka ña kakan a' nuu' ra.

⁸ Te kij' ndi'i ni tianu' ña'a' si'i' a' ndii, ikan' te ni ka'an a' xiin' Herodes ndii:

—Xini' Juan, te sakuchi' ne yivi', taxi un' nda'a' i tixin jin ko'o' —ni kachi a'.

⁹ Te ni kusuchi' va ini te jaan', ndisu xa'a' ña xa ni chikandia ra kuento ra, te ni xini so'o' tu sakuu' te ndiee' xixi' xiin' ra jaan' ndii, ni ka'an chuun' ra ña taxi te xiin' ña jaan' nda'a' a'.

¹⁰ Te ni ka'an chuun' ra, te ni kendoso' te xiin' jaan' sukun' Juan tixin vi'e kaa.

¹¹ Te ni sko'ni' ra a tixin jin ko'o', sakan' te ni xan ndiaka ra a nda'a' ña' sava jaan'. Te ni taxi ña' jaan' a' nda'a' si'i' a'.

¹² Te ni ndekuie te nda'a' xa'a' Juan, te ni ndani' ra ñu'u' nde'i te jaan', te ni

na'taan' ra a. Sakan' te ni kiee ra kua'an ka'an ra xiin' Jesús ña ni xka'ndia ikan'.

So'o ni xaa a kij' ni sakuxi' Jesús u'un mi' te yivi'

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Kij' ni xini Jesús ña ni yoo ikan' ndii, ni keta a ikan' xiin' jin tundo'o' te kua'an siin' a jin xaan' mi' taxin' kaa'. Kij' ni xini ne yivi' kuento ña xa kua'an a ndii, ni kiee nia ki'in' ñuu te kua'an xa'a' nia mi' kua'an a jaan'.

¹⁴ Kij' keta a tixin tundo'o' jaan' ndii, ni xini a ne yivi' kua'a' jaan', te ni kuvita ini a xa'a' nia, te ni sanda'a a ne kuni kivi' ndiee' xiin' nia.

¹⁵ Te kij' ni kuaa' kua'an ndii, ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Takuie, mi' koo' yoo ndiee' e', te xa ni kuaa' va vitin. Va'a ka sandutiá un' ne yivi' te kiku nia ku'un nia ñuu' kualii' kaa' te sata' nia ña kuxi nia —ni kachi ra xiin' a.

¹⁶ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni a ndutia nia, sakan' ña ndo'ó taxi ña kuxi nia —ni kachi a.

¹⁷ Te ni nakuijn ra ndii:

—U'un ta'an so'o xita' va'a xiin' uvi ta'an tiaka' kuiti' kumi' ndu —ni kachi ra.

¹⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi ndo' a nda'a' i —ni kachi a.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an chuun a ña kundiee ne yivi' nuu' itia. Te ni kin' a u'un saa'

xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan'. Te ni nakoto a ndivi', te ni taxi a ña chindani Ndiosí. Sakan' te ni sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan', te ni taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'.

²⁰ Sakan' te ni xixi sakuu' nja ndee ni nda'ni nja. Ndi'i jaan', te ni nakaya te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' tiaka'. Te ni chitu' uxi uvi ta'an íka' na'nu' xiin' ña ni ndoo ndoso' jaan'.

²¹ Te ne ni xixi jaan' ña mji' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, u'un mií ni kuu' ra, ña küu kuenta ña'a' xiin' ne kuachi'.

So'o ni xaa a kii' ni xika Jesús nuu' tikui mini

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Xa ka'an e', te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ko'ni ra tixin tundoo' te ki'in ichi' ra ku'un ra tuku ta'vi' yu'u' mini jaan'. Te kij' kua'an ra ndii, ni ndoo a sandutiá a ne yivi' kua'a' jaan'.

²³ Kij' ndi'i ni sandutiá ña'a' a ndii, ni kaa a iin xiki' kua'an a te ndatu'un' siin' a xiin' Ndiosí. Te kij' ni kuñuu' ndii, iin ndaa' a sakan' ndu'u' xiki' jaan'.

²⁴ Te xa ma'in' mini kua'an te nda'a' xa'a' jaan' xiin' tundoo', te ndi'ee' kani' tikui tun' jaan', sakan' ña kuaxi suma' tachi'.

²⁵ Te kij' xa kitú' kua'an ndii, kua'an xa'a' Jesús nuu' tikui mini jaan' ndee mii' ñu'u' te jaan'.

²⁶ Te kij' ni xini ra ña kuaxi xa'a' a nuu' tikui jaan' ndii, ni yi'vi koo' chukuu' ra ka'an ra ndii:

—i'na' kuaxi! —ni kachi ra.

Kuaa' ra yi'vi ra.

²⁷ Ndisu numi' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—iSandieni xiin' mii' ndo' te kuän yi'vi ndo', sakan' ña yu'u nduu' i! —ni kachi a.

²⁸ Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Táku'e, naa' yo'ó xna'a' nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' te xaa xa'a' i nuu' tikui ndee mii' iin' un' ñaa' —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nja'a —ni kachi a.

Sakan' te ni keta Pedro tixin tundoo', te ni xa'a' kua'an xa'a' ra nuu' tikui mii' iin' Jesús.

³⁰ Ndisu kij' ni xini ra ña ndi'ee' xika' tachi' ndii, ni yi'vi ra, te ni xa'a' ndeka'nu' ra, te ni ka'an ti'e' ra ndii:

—i'Táku'e, sakakú un' yu'u! —ni kachi ra.

³¹ Numi' te ni sanakaá Jesús nda'a' a, te ni natijn ña'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—iIn te sie va ini xini yu'u nduu' un'. ¿Ndichun na ni ini kua'a' un' xini un' yu'u? —ni kachi a.

³² Kij' ni sko'nu' a xiin' ra tixin tundoo' jaan' ndii, ni xikuijn tachi'.

³³ Te ni xikuita xiti' ra nuu' a ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndixa xna'a' ndii, si'e Ndiosí nduu' un' —ni kachi ra.

Sq'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ne kuni kuví nuu' ñu'u' Genesaret

(Mr. 6:53-56)

³⁴ Te kii' ni xka'ndia Jesús xiin' te jaan' miní jaan' ndii, ni xaa a iin ñu'u' ña nani' Genesaret.

³⁵ Te kii' ni nakuní te ndiee' jaan' Jesús ndii, ni tiví' ra kuento kanii' nuu' ñu'u' jaan', te ni kixin ndiaka ne yivi' sakuu' ne kuni kuví nuu' a.

³⁶ Te ni ka'an nda'vi ña ña taxí a tondia nda'a' kuítí' ne kuni kuví jaan' yu'u' toto a. Te ni nda'a sakuu' ne ni tondia nda'a' yu'u' toto a jaan'.

15

Yo'o' sania'á Jesús ña va'a ka saa e' ña kuni Ndiosí, te saa e' ña kuni te yivi'

(Mr. 7:1-23)

¹ Sakan' te ni kuyatín sava te fariseo xiin' sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te ni kiee ñuu' Jerusalén, te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

² —Te nda'a' xa'a' yo'ó ndii, säxinú ra ña xi xaá e', ña ni nakoo te xii' yata' e'. Kuachí ndii nätia' ra nda'a' ra ki'in' ichi' ña kuni ka kuxi ra naa ni xaa te xixa jaan' —ni kachí ra xiin' a.

³ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Te, ¿ndichun na xa'nú tu ndo'ó ña ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xi xaá mii' ndo'?

⁴ Kuachí ndii ka'an chuun' Ndiosí ndii: “Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo'.” Te ka'an tu a ndii: “Yoq ka

kania'a xiin' yuva' si'i' ña ndii, kuni a ña kuví ña”, kachi a.

⁵ Ndisu ndo'ó ka'an ndii, kuví ka'an iin ne yivi' xiin' yuva' si'i' ña ndii: “Küvi chindiee' i ndo'ó, sakan' ña sakuu' ña'a i ndii, xa ni taxí kuento i ña nditia Ndiosí kunduu a.”

⁶ Te ndo'ó ka'an ndii, naa' ka'an iin ne yivi' sakan' ndii, kuni a ña chindiee' ka ña yuva' si'i' ña xiin' ña'a ña. Te xiin' ña jaan' xa'nú ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xi xaá mii' ndo'.

⁷ Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii' ndii, ndaku va ni ka'an Isaiás xa'a' ndo' kii' ni ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii:

⁸ Ne yivi' yo'o' ndii, xiin' yu'u' kuítí' ña xito' ka'nu' ña yu'u.

Ndisu nimá ña ndii, xika' yoo a nuu' i.

⁹ Tiin' ka'nu' saka ña yu'u, kuachí ndii ka'an chuun' ña ña xini tuní ne yivi' kuítí'.

Te ka'an ña ña tu'un ndei' yu'u nduu' a, kachi a.

—ni kachí Jesús.

¹⁰ Sakan' te ni kana ni tukuu a ne yivi' kua'a' jaan', te ni kuyatín ña nuu' a, te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Kuni sq'o va sakuu' ndo' te kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo'.

¹¹ Ndee iin ña xaxi' ne yivi' sativi' nimá ña nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii kuento ña kiee' yu'u' ña nduu' ña sativi' nimá ña nuu' a —ni kachí a.

12 Sakan' te n̄i kuyat̄in te nda'a' xa'a' a nuu' a, te n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, te fariseo ndii, n̄i xt̄an̄i ra ña n̄i ka'an un' jaan' —n̄i kach̄i ra.

13 Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Sakuu' ña tata, ña n̄i ch̄i' yuva' i Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, tu'un a ndee ti'o' a.

14 Saa ndo' kuenta kuu' ra. Sakan' ña ndee naa te kui'e nuu' ndiaka' ne kui'e nuu' nduu' te jaan'. Te naa' iin ne kui'e nuu' ndiaka' inga ne kui'e nuu' ndii, koyo uvi' saa' n̄ia ta'vi' —n̄i kach̄i a.

15 Te n̄i ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Saa un' ña va'a te sanakuachi' un' nuu' ndu' ndee ña kuni kach̄i ña n̄i ka'an ndiaa un' jaan' —n̄i kach̄i ra.

16 Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Na sakan' ndii, n̄i ndee ndo'ó n̄i kundani ña n̄i ka'an i jaan', un'?

17 ¿Náa xini ndo' ña sakuu' ña xaxi' e' jaan' ndii, xiti' e' ko'ni' a, te xitiá a kii' kua'an e' nuu' ku'u'?

18 Ndisu ña ka'an ne yivi' ndii, tix̄in nimá n̄ia kuaxi' a, te ña jaan' nduu' ña sat̄ivi' nimá n̄ia nuu' Ndiosí.

19 Sakan' ña nimá n̄ia kuaxi' ña n̄ia'a, ña xanini n̄ia, naa kuu' ña xa'ni' n̄ia ne yivi', xiin' ña kumi' n̄ia musa n̄ia, xiin' ña xiin' n̄ia, xiin' ña xakuina' n̄ia, xiin' ña ndiee' yu'u' siki' n̄ia xa'a' ne yivi', xiin' ña kan̄ia'a n̄ia xa'a' ne yivi'.

20 Ña jaan' sat̄ivi' ña'a' nuu' Ndiosí. Ndisu ña n̄atia' ne yivi' nda'a' n̄ia ki'in' ichi' ña kuni' ka' kuxi' n̄ia ndii, sat̄ivi' ña'a' ña jaan' nuu' Ndiosí —n̄i kach̄i a xiin' ra.

S̄o'o n̄i xaa a kii' n̄i s̄anda'a Jesús ña' si'e iin ña' tuku'

(Mr. 7:24-30)

21 Te n̄i ket̄a Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ñu'u' yat̄in ñuu' Tiro xiin' ñuu' Sidón.

22 Ikan' te iin ña'a', ña' ndu'u' ñu'u' jaan', ña' nduu' kuenta ne Canaan ndii, n̄i xaa a' mi' kua'an Jesús, te n̄i ka'an ti'e' a' xiin' a ndii:

—iTákuie, ña' nduu' s̄iani' xika' David, kuv̄ita in̄i un' xa'a' i! Ña' si'e i ndii, ña' ndiva'a naa nimá a', te sando'o' va' ña'a' a —n̄i kach̄i a'.

23 Ndisu n̄i nakuiin Jesús ndee iin yu'u'. Sakan' te n̄i kuyat̄in te nda'a' xa'a' a, te n̄i ka'an nda'vi' ra xiin' a ndii:

—Tákuie, saa un' ña va'a te nat̄i'vi' ña'a' un', sakan' ña ti'e' va' ka'an a' ndikun' a' xata' e' —n̄i kach̄i ra.

24 Te n̄i nakuiin a ndii:

—N̄i t̄ianu' Ndiosí yu'u' nuu' ne ta'an' e', ne Israel kūiti', ne nduu' ndee naa mbee, ti' n̄i xitiá i'nu' —n̄i kach̄i a.

25 Sakan' te n̄i kuyat̄in ña' jaan', te n̄i xikuiin xiti' a' nuu' a, te n̄i ka'an a' xiin' a ndii:

—Saa va' un' ña va'a te ch̄indiee' un' yu'u', tákuie —n̄i kach̄i a'.

26 Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Vä'a na'in e' ña xaxi' nuu' ne kuali' te ko'ni e' ña jaan' nuu' naya' —ni kachi a.

27 Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Ña ndaku ka'an un', tákui'e, ndisu ndee naya' ndii, xaxi' ri' xi'e ña koyó tixin mesa yu'u' xto'o ri' —ni kachi a'.

28 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Nakui'e kua'a, yo'ó ndii, ini kua'a' va un' xini un' yu'u. Na saa Ndiosí ña kuni nimá un' jaan' —ni kachi a.

Sakan' te numi' te ni nda'a' ña'a' si'e a' jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'
(Mr. 1:32-34)

29 Te ni keta Jesús ikan' te kua'an a yu'u' mini Galilea. Ikan' te ni kaa a jin xiki', te ni xikundu'u' a ikan'.

30 Te ni ndekuje kua'a' koo' chukuu' ne yivi' nuu' a ndi-aka' nja ne kuni kuvj, naa kuu' ne kuvj kaka, xiin' ne kui'e nduchi' nuu', xiin' ne i'in', xiin' ne kui'e nda'a' uun xa'a', xiin' ne kumi' kua'a' nuu' tuku kui'e. Te ni tandiee nja ne jaan' nuu' a. Te ni sanda'a ña'a' a.

31 Te kii' ni xini ne kua'a' jaan' ña ni yoo ikan' ndii, ni nandanj va nja, sakan' ña ni naka'an ne i'in', te ni nda'a' ne kui'e nda'a' uun xa'a', te ni nakaka ne kuvj kaka, te ni nakoto'ni tu ne kui'e nduchi' nuu'. Te ni xaka'nu' sakuu' ne jaan' Ndiosí, ña xaka'nu'

yoo', ne Israel, kii' ni xini nja ña jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús kumi' mi' ne yivi'

(Mr. 8:1-10)

32 Sakan' te ni kana a te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuvita va ini i xa'a' ne yivi' kua'a' kaa', sakan' ña xa kua'an un' kivi' ndiee' nja xiin' e', te koo' a kumi' nja kuxi nja. Kuni i nativi' soko ña'a' i, sakan' ña iyo kuni'aa' nja ichi' —ni kachi a.

33 Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Ndisu mi' taxin' kaa' ndiee' e', tákui'e. Saa kuvj taxí e' ña kuxi ne yivi' kua'a' kaa' te nda'ni nja —ni kachi ra.

34 Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin ra ndii:

—Uxa ta'an a xiin' ndia'vi' tiaka' kuali' —ni kachi ra.

35 Sakan' te ni ka'an chuun' a nuu' ne yivi' kua'a' jaan', te kundiee nja nuu' ñu'u' jaan'.

36 Te ni ki'in a uxa saa' xita' va'a xiin' tiaka' jaan', te ni taxí a ña chindani Ndiosí. Te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxí ña'a' a nda'a' te jaan', te ni xaxa' ra ña jaan' nda'a' ne kua'a' jaan'.

37 Ni xixi sakuu' ne yivi' jaan' ndee ni nda'ni nja, te ni sakutu' ra uxa ta'an ika' na'nu' va xiin' ña xaxi', ña ni ndoo ndoso'.

38 Te ne ni xixi jaan' ña mji' ndi'i' te yivi' kujti' ndii,

kumi' mií nì kuṽ rā ñā küṽ
kuenta ñā'a' xiin' ne kuachì'.

³⁹ Ndi'jì jaan' te nì sandutíá
a ne yivi' kua'a' jaan'. Te
nì skò'nu' a tixin iin tundò',
te kua'an a xiin' rā ndee
ñu'u' ñā kandu'u' yatìn ñuṽ
Magdala.

16

*Xikán ne yivi' ñā saa Jesús
iin chuṽn ka'nu' koo' chukuu'
(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-
56)*

¹ Sakan' te nì ndekuṽe te
fariseo xiin' te saduceo mií'
iin' Jesús te koto kua'a' ñā'a'
rā. Sakan' na kuii' nì ka'an
rā xiin' a ñā saa a iin chuṽn
ka'nu' ñā taxi' Ndiosí.

² Ndisu nì ka'an a xiin' rā
ndii:

—Kij' ketá ñu'u' te kua'a'
xa'a' ndivi' ndii, ka'an ndo'ó
ndii: “Kivi' va'a kunduu a
tiaan, sakan' ñā kua'a xa'a'
ndivi'”, kachi ndo'.

³ Te kij' kuaxi kitú' te ka'an
ndo' ndii: “Kuṽn kui'e savì'
nunu', sakan' ñā kua'a xa'a'
ndivi', te viko' tuun' va’”,
kachi ndo'. Ndo'ó, te xasuvi'
xiin' mií' ndii, kundani ndo'
saa kuni kachi ñā yoo ndivi',
ndisu küni kundani ndo' saa
kuni kachi chuṽn ka'nu' ñā
xini ndo' kivi' vitiin.

⁴ Ndo'ó, ne ñā'a, ne xa'ní
ndoso' Ndiosí ndee naa xaa'
iin ne kumi' musa ndii, kuni
kuni ndo' iin chuṽn ka'nu'
ñā xaa' Ndiosí. Ndisu tãxi ka
Ndiosí kuni ndo' inga chuṽn
ka'nu', süu' jaan' ndii ñā nì
xaa a xiin' Jonás, te nì ka'an
tiakú tu'un a, kuiti' nia'a i
nuu' ndo' —nì kachi a.

Te kij' ndi'jì nì ka'an a ñā
jaan', te nì nakoo ñā'a' a, te
nì ketā a kua'an a.

*Ka'an Jesús xa'a' ñā vā'a
ñā sania'á te fariseo
(Mr. 8:14-21)*

⁵ Te nì xaa a xiin' te nda'a'
xa'a' a jaan' tukú ta'vi' yu'u'
mini jaan', ndisu nì nandosò'
rā koni'jì rā xita' va'a.

⁶ Sakan' te nì ka'an Jesús
xiin' rā ndii:

—Koto na xito' xiin' mií'
ndo' nuu' yuchi' levadura,
ñā tiin' te fariseo xiin' te
saduceo —nì kachi a.

⁷ Te nì xa'a' ndatu'un' xiin'
ta'an' rā ndii:

—Ka'an a sakan' xiin' e'
sakan' ñā kōo' xita' va'a
ndiso' e' —kachi rā.

⁸ Te nì xini Jesús ñā
ndatu'un' xiin' ta'an' rā, te nì
ka'an a ndii:

—Sie va inì ndo' xini ndo'
yu'u. ¿Ndichun ndatu'un'
xiin' ta'an' ndo' xa'a' ñā kōo'
xita' va'a ni'i' ndo'?

⁹ ¿Ñáá kusaa' küvi nakuni
ndo' ñā ka'an i te kundani
ndo' a? ¿Ñáá naka'an' ndo'
ñā nì xaa i kij' nì sakuachi'
i u'un ta'an xita' va'a, te
nì xixi u'un mií ne yivi'?
¿Saa ta'an ika' na'nu' va nì
sakutu' ndo'?

¹⁰ ¿Ñáá naka'an' tu ndo'
saa ta'an ika' nì sakutu' ndo'
kij' nì sakuxi' i kumi' mií
te yivi' xiin' uxā ta'an xita'
va'a?

¹¹ ¿Saa tu na kusaa' küvi
kundani ndo' ñā süu' xa'a'
xita' va'a nì ka'an i? Süu'
jaan' ndii ñā nì ka'an i xiin'
ndo' jaan' kuni kachi a ñā
kuni a koto xiin' mií' ndo'

nuu' yuchi' levadura ña tiin' te fariseo xiin' te saduceo —ñi kachi a.

¹² Sakan' vi' te ni kundani ra ña ni ka'an Jesús xiin' ra ña koto xiin' mji' ra nuu' yuchi' levadura, ña saki'vi pachì xita' va'a. Süu' jaan' ndii kuni a ña koto xiin' mji' ra nuu' ña sania'á te fariseo xiin' nuu' ña sania'á te saduceo.

Ka'an Pedro ña Jesús nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo'

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Kij' ni xaá Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ñuu ña nduu' nda'a' ñuu Cesarea Filipo, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nduu' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kachi ne yivi'? —ñi kachi a.

¹⁴ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'an ña Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un'. Te sava tuku ña ka'an ña Elías nduu' un'. Te sava tuku ña ka'an ña Jeremías nduu' un', uun inga te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' un' —ñi kachi ra.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Te ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' yu'u, kachi ndo'? —ñi kachi a.

¹⁶ Te ni ka'an Simón Pedro xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí tiaku, ña ni tianu' a sakakú ne yivi' —ñi kachi ra.

¹⁷ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Simón, si'e Jonás, sañu'u' va Ndiosí yo'ó, sakan' ña süu' ne yivi' ni satuvi ña jaan' nuu' un'. Süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', ni satuvi a nuu' un'.

¹⁸ Te ka'an tu yu'u xiin' un' ña yo'ó nduu' Pedro, te ña jaan' kuni kachi a yuu', te yuu' jaan' kunduú kuej, ne nduu' kuenta i. Te ni ndee ndiee' yavi ndii küvi sandoñu'u' ña'a'.

¹⁹ Te nda'a' yo'ó taxì i nda'a', te ka'ndia chuun' un' nuu' ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. Te ndee ka ña katun' un' jin yivi' yo'o' ndii, xa ni katun' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi'. Te ndee ka ña ndaxin' un' jin yivi' yo'o' ndii, xa ni ndaxin' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi' —ñi kachi a.

²⁰ Sakan' te ndiee' ni ka'an chuun' a xiin' sakuu' te nda'a' xa'a' a jaan' ña ka'an ra xiin' ndee jin ne yivi' ña Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi', nduu' a.

Ka'an Jesús ndee ña kundo'o a te küvi a

(Mr. 8:31—9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ Ndee kij' sakan' te ni xa'a' Jesús ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ña kuni a ku'un a ñuu Jerusalén te kundo'o u'vi a saa te xixa nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te ka'ni' ña'a' ra, ndisu natiaku a kivi' ña unj.

²² Sakan' te ni xta'ni' siin' ña'a' Pedro, te ni xa'a' kani'

kuento ña'a' ra ka'án ra xiin' a ndii:

—Mii' Ndiosí na sáaká na yo'ó nuu' ña jaan', táku'e. Te kōo' kivi' kundo'o un' sakan' —ni kachi ra.

²³ Te ni nandiko' kúin a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndia'a ñaa'. Ka'án un' ndee naa ña ndiva'a, te kuni sanama' un' yu'u nuu' kuachi, sakan' ña xanini un' saa kuni Ndiosí. Süu' jaan' ndii xanini un' naa xanini ne yivi' kuiti' —ni kachi a.

²⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuni a ña nako nia ña kuni mii' nia, te na koo tu'va tu nia te kundo'o nia ndee naa kundo'o i nuu' krusin, te kundikun nia yu'u.

²⁵ Kuachi ndii, yoo ka kuni sáaká xiin' mii' mii' ndii, kuví nia. Ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu xa'a' ichi' yu'u ndii, natjin nia kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'.

²⁶ Te kuasa' kuni tu kivi' ñuu jin ne yivi' naa' kanando nia sakuu' ña'a ña yoo jin yivi', te kuví nia nuu' Ndiosí. Sakan' ña kōo' ndee jin ña'a jin yivi' ña kuví chikandia nia xa'a' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'.

²⁷ Kuachi ndii kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi', xiin' ña ndiee' yuva' i Ndiosí xiin' ña ndiee' sakuu' ángele ña xika' nuu' nuu' a, te cha'vi i i'in ne yivi' xa'a' saa ni xika nia jin yivi'.

²⁸ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi'

tejn ndo'ó yo'o' vitin ndii, kuví nia ndee kuni nia kuaxi yu'u, ña nduu' tu te yivi', te ka'ndia chuun' i —ni kachi a.

17

Sō'o ni xaa a kii' ni nanduu ndatun' va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ Iñu ta'an kivi' ni xka'ndia, te ni naka Jesús Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, ñani ra, te kua'an siin' a xiin' ra jin tindu' sukun.

² Te ni xini te jaan' ña ni nanduu ndatun' va a. Te nuu' a ndii ni yi'e a ndee naa ñu'u, te toto a ndii, ni nanduu yaa a ndee yi'é vi' a.

³ Ikan' te ni xini ra ña ni tuví Elías xiin' Moisés, te ndatu'un' ra xiin' a.

⁴ Ikan' te ni ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Va'a ña kuaxi ndu yo'o', táku'e. Naa' kuni un' ndii, kasa'a ndu un' ta'an tia'va' yo'o'. Jin a kundu'u' yo'ó, te jin a kundu'u' Moisés, te jin a kundu'u' Elías —ni kachi ra.

⁵ Ka'án ka Pedro ña jaan' iin' ra, te jin ni tisa'vi tio' jin viko' yi'é va sakuu' ra. Te tejn viko' jaan' ni ka'an jin tachí' yu'u' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e maní' i, te va'a va kuni i xini ña'a' i. Kuni sō'o ndo' ña ka'án a xiin' ndo' —ni kachi a.

⁶ Kii' ni xini sō'o te nda'a' xa'a' a jaan' ña jaan' ndii, jin ni xikundiee ndiee' ra ndee nuu' ñu'u', te ni yi'vi xava'a ra.

7 Te n̄i kuyat̄in Jesús mii' ndiee' ra, te n̄i tond̄ia nda'a' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuān yi'vi ndo', ndokoo ndo' —n̄i kachi a.

8 Te kij' n̄i ndan̄i'i ra nuu' ra ndii, n̄i x̄ini ka ra ndeē iin te yivi'. Ndeē iin ndaa' m̄ii' Jesús kūiti' n̄i x̄ini ra.

9 Te kij' n̄i n̄akaa' a xiin' ra tindu' jaan' ndii, n̄i ka'an chuun' a xiin' ra ndii:

—Kā'an ndo' xiin' ndeē iin ne yivi' xa'a' ña n̄i satuví Ndiosí nuu' ndo' kaa'. Ndeē kij' nat̄iakū tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi', te sakan' v̄i' kuv̄i ka'an ndo' xa'a' a —n̄i kachi a.

10 Te n̄i ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na ka'an te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ña xi'na ka Elías kix̄in, te sakan' v̄i' kix̄in ña sakakú ne yivi'? —n̄i kachi ra xiin' a.

11 Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, xi'na ka Elías kix̄in te sakoo' tu'va ra sakuu' ña yoo.

12 Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña xa n̄i kix̄in Elías jaan', te n̄i nakun̄i ña'a' n̄ia, te n̄i xaa n̄ia saa ka n̄i kun̄i n̄ia xiin' ra. Te ni' sakan' sando'o' tu n̄ia yu'u, ña nduu' tu te yivi' —n̄i kachi a xiin' ra.

13 Ikan' te n̄i kund̄an̄i te nda'a' xa'a' a jaan' ña xa'a' Juan, te n̄i sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, ka'an a.

S̄o'o n̄i xaa a kij' n̄i sanda'a Jesús iin te sava, te naá ña ndiva'a nimá

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

14 Te kij' n̄i xaa Jesús xiin' te jaan' mii' ndiee' ne yivi' kua'a' ya'a ndii, n̄i kuyat̄in iin te yivi', te n̄i x̄ikuīn xiti' ra nuu' a ka'an ra ndii:

15 —Tákui'e, saa un' ña va'a te kuv̄ita in̄i un' xa'a' tiaa si'e i, sakan' ña ña ndiva'a naá nimá ra, te xa'ni' i'i' ña'a' a, te sando'o' xava'a ña'a' a. Te ki'in' ichi' nduva ra nuu' ñu'u, te ki'in' tu ichi' nama' ra nuu' tikui.

16 Te xa n̄i kix̄in ndiaka ña'a' i nuu' te nda'a' xa'a' un', ndisu n̄i kuv̄i sanda'a ña'a' ra —n̄i kachi ra.

17 Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—¿Ne in̄i xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vit̄in, te ne n̄ia'a nduu' tu ndo'! ¿Saa ka v̄i' ta'an ka kivi' koo i xiin' ndo'? Te, ¿saa ka v̄i' ta'an ka kivi' kund̄jeni i ña xaa' ndo'? N̄ia'a ndo' yo'o' xiin' te sava ñaa' —n̄i kachi a.

18 Ikan' te n̄i ka'an ndiee' Jesús xiin' ña ndiva'a jaan' te n̄i keta a nimá te sava jaan'. Te ndeē kij' sakan' ndii, n̄i nda'a xachi' ra.

19 Te n̄i kuyat̄in siin' te nda'a' xa'a' a nuu' a, te n̄i ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndichun na n̄i kuv̄i xta'ni' ndu ña ndiva'a jaan'? —n̄i kachi ra.

20 Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa'a' ka sie va in̄i ndo' xini ndo' Ndiosí. Sakan' na ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña naa' sakan' te in̄i ndo' xini ndo' Ndiosí tee' lulu ma'á kūiti', ndeē naa lulu iin ndikin' mostaza ndii,

kuví ka'an ndo' xiin' iku' kaa' ndii: "Kuan ketá mii' iin' un' ñaa', te ku'un un' kujin un' kaa'", te nama a mii' iin' a. Te kōo' ndee' iin' ña kuví saa ndo'.

²¹ Ndisu ña ndiva'a naa ña kaa' ndii, kuní a ña ka'an va e' xiin' Ndiosí, te kuní tu a ña koō nditia e', te kuví xta'ni' e' ña kaa' —ni kachi a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuví a

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Te kij' xika' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Galilea ndii, ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a ne yivi' yu'u nda'a' te yivi',

²³ te ka'ni' ra yu'u. Ndisu kivi' ña uní te natiaku i —ni kachi a.

Te ni kusuchi' xava'a ini sakuu' te jaan'.

Ka'an Jesús xa'a' xun' xani' xa'a' yukun' ka'nu'

²⁴ Te kij' ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Capernaum ndii, ni kuyatin te kendiaa' ya'vi' xun' xani' xa'a' yukun' ka'nu' nuu' Pedro, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá cha'vi te sania'á ndo'ó xun' xani' xa'a' yukun'? —ni kachi ra.

²⁵ Te ni nakujin Pedro ndii:

—Uun, cha'vi ra —ni kachi ra.

Te kij' ni nda'ni Pedro vi'e ndii, xi'na ka Jesús ni ndatu'un' ña'a' ka'an a ndii:

—¿Saa tuu yo'ó, Simón? Sakuu' rey iin yivi' ndii, ¿yoo

nduu' ne cha'vi ña'a' xun' xani'? ¿Ñáá ne ñuu ra, uun ne tuku', ne ndee' ñuu ra? —ni kachi a.

²⁶ Te ni nakujin Pedro ndii:

—Ne tuku', ne ndee' ñuu ra —ni kachi ra.

Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' na kui' ne ñuu ra jaan' ndii, ndee' sie cha'vi ña'a' nja.

²⁷ Ndisu xa'a' ña kuni sanasaá' e' te kendiaa' ya'vi' jaan' ndii, kua'an minj, te skoni' un' tiku un', te tika' nuu' ti' xta'ni' un' ndii, kuni un' naá iin xun' yu'u' ri' kij' nunia' un' un. Na'in un', te cha'vi un' te kendiaa' ya'vi' xun' xani' xa'a' yukun' jaan' xa'a' yo'ó xiin' xa'a' yu'u —ni kachi a xiin' ra.

18

Ka'an Jesús yoo nduu' ne ka'nu'

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Kij' sakan' ndii, ni ndeku'e te nda'a' xa'a' Jesús nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—¿Yoo nduu' te ka'nu' ka nuu' ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá? —ni kachi ra xiin' a.

² Sakan' te ni kana a iin te lulu, te ni xani' ña'a' a ma'in' ra.

³ Te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, naa' nama ndo' nimá ndo' te kunduu ndo' ndee' naa ne kualí' ndii, kuví kunduu ndo' kuenta ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá.

4 Sakan' ña ne maso nimá ndee naa te lulu yo'o' nduu' ne ka'nu' ka tejin ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá.

5 Te yoo ka natiin' iin te lulu ndee naa te yo'o' xa'a' a ña nduu' nja kuenta i ndii, yu'u natiin' nja.

Ka'an Jesús ña iyo va kundō'o ne kaviko' ne xa ini xini Ndiosí te saa nja kuachí
(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

6 'Te ne yivi', ne kaviko' iin ne lulu, ne ini xini yu'u ndee naa te yo'o', te saa nja kuachí ndii, ndee chaa' ka na kotiin' iin yuu' molino sukun' ne kaviko' ña'a' jaan', te sko'ni' nja ndee maa' tixin mini.

7 Iyo va ndo'o' ne yivi' iin yivi', sakan' ña yoo va ña kaviko' ña'a' te saa nja kuachí, te kuni a ña xka'ndia ña jaan' nuu' kivi' ñuu nja. Ndisu iyo ka kundō'o ne kaviko' ne yivi' jaan' te saa nja kuachí jaan'.

8 'Sakan' na kuii', naa' nda'a' un' uun xa'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachí ndii, va'a ka kendoso' un' un' te skana' un' un'. Kuachí ndii ndee chaa' ka kunduu' un' te tikundu' iin ndaa' nda'a' uun iin xa'a', te natiin' un' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' nda'a' un' uun xiin' uvi saa' xa'a' un' vi'e ndiaya' mii' kōo' kivi' nda'va ñu'u.

9 Te naa' nduchi' nuu' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachí ndii, va'a ka xta'ni' un' un' te skana' un' un'. Kuachí ndii ndee chaa' ka kunduu' un' te kui'e iin ndaa' nduchi' nuu', te natiin' un'

kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' nduchi' nuu' un' vi'e ndiaya' mii' xixi ñu'u.

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' iin mbee, ti' ni xita

(Lc. 15:3-7)

10 'Koto va ndo' te mii' kuu' ndo' xiin' ndee iin ne kualí' naa te yo'o'. Sakan' ña ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ángele ña xito' ña'a' nuu' Ndiosí, yuva' e', ña ndu'u' ndivi'.

11 Kuachí ndii yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ni xaa i iin yivi' te sakakú i ne ni kuxioo nuu' Ndiosí.

12 ¿Saa tuu ndo'ó? Naa' sakan' te kumi' iin te yivi' ciento mbee, te ni xita iin ri' ndii, ¿ñáá nakoq ra ti' kumi' xiko xa'un kumi' jaan' xini' iin iku', te ku'un nanduku' ra ti' ni xita jaan' ndee na'in ra ri'?

13 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, naa' na'in ra ri' ndii, nakuatia' ka nimá ra xa'a' ti' jaan' te sakan' xa'a' ti' kumi' xiko xa'un kumi' ti' ni xitia jaan'.

14 Te iin kachi tu nduu' a xiin' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, kuni a ña ndoñu'u' ndee iin ne kualí' ndee naa te yo'o' nuu' a.

Yo'o' sania'á Jesús ña kuni a koo ka'nu' ini e' xa'a' ne yivi'

(Lc. 17:3)

15 'Te naa' ni xaa iin ñani ta'an' ndo' iin kuachí xiin' ndo' ndii, ku'un ndo' te saki'in' ña'a' ndo' kuento kundiee uvi saa' mii' ndo'. Naa' taxi so'o ra ña ka'an

ndo' ndii, xa ni ndu^uin tukuu
ndo' xiin' te jaan'.

16 Te naa' taxⁱ' so'o ra ña ni
ka'an ndo' ndii, ku'un naka
ndo' iin ndaa' uun uvi ta'an
te ndiee yu'u' xa'a' tu'un
kui'e jaan', te sakan' kuniani
sakuu' tu'un kui'e nuu' uvi
ta'an uun unⁱ ta'an te ndiee'
yu'u'.

17 Te naa' taxⁱ' so'o tu ra
ña ka'an te uvi ta'an jaan'
ndii, ka'an ndo' xiin' ne
nduu' kuenta i xiin' ndo'. Te
naa' ni ndee taxⁱ' so'o tu ra
ña ka'an ne jaan' ndii, na
kundu^u ra ndee naa iin te
xini yoo Ndiosí nuu' ndo'
uun ndee naa iin te kendiaa'
ya'vi' xa'a' ñuu Roma.

18 Ña ndaku ka'an i xiin'
ndo' ndii, ndee ka ña katun'
ndo' iin yivi' yo'o' ndii, xa
ni katun' tu ña'a' Ndiosí
ndee ndivi'. Te ndee ka ña
ndaxin' ndo' iin yivi' yo'o'
ndii, xa ni ndaxin' tu ña'a'
Ndiosí ndee ndivi'.

19 Te ka'an tu i xiin' ndo'
ña naa' nakata uvi ta'an
ndo'ó kuento ndo' iin yivi'
yo'o' xa'a' ndee ka ña'a', te
kakan' ndo' a nuu' yuva' e'
Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii,
taxⁱ ña'a' a nda'a' ndo'.

20 Kuachⁱ ndii, mi' ka
nakaya uvi ta'an uun unⁱ
ta'an ne yivi' kuenta yu'u'
ndii, ikan' yoo i xiin' ña —ni
kachⁱ Jesús.

21 Sakan' te ni kuyatⁱⁿ
Pedro nuu' Jesús, te ni
nda^{tu}'un' ña'a' ra ndii:

—Tákuie, ¿sa^a vi' ta'an
ichi' kuni a ko^o ka'nu' ini i
xa'a' ñani ta'an' i, ne xaa'
kuachⁱ xiin' i? ¿Ñáá ndee

uxa ta'an ichi' vi'? —ni kachⁱ
ra.

22 Sakan' te ni naku^uin a
nuu' ra ndii:

—Süu' ka'an i xiin' un' ña
ko^o ka'nu' ini un' xa'a' ña
ndee uxa ta'an ichi' ku^uti',
süu' jaan' ndii ka'an i ña
ndee unⁱ xiko uxⁱ ichi', te
uxa ichi' sa^a un' sakan'.

*Yo'o' ka'an Jesús xa'a' iin
te ni xiin' ko^o ka'nu' ini xa'a'
te ndiso' ika' ña'a'*

23 'Xa'a' a jaan' na ña
xa'ndia chuun' Ndiosí nimá
ne yivi' ndii, nduu' a ndee
naa iin rey, te kuni nakan'
kuenta nuu' te xika' nuu'
nuu' ra.

24 Kii' ni xa'a' natava' ra
kuenta ndii, ni kixin' ndiaka
nda'a' xa'a' ra iin te xika'
nuu' nuu' ra, te ndiso' ika'
ña'a' uxⁱ mi' xu'un' yuu' oro
nuu' ra.

25 Te xa'a' a ña ni kuvⁱ
cha'vi' ra ndii, ni ka'an
chuun' xto'o' ra jaan' ña ke'vi'
ra xiin' ña' si'i ra, xiin'
sakuu' si'e ra, xiin' sakuu' ña
kumi' ra, te nacha'vi' ra ña
ndiso' ika' ra jaan'.

26 Sakan' na kui' ni
xiku^uin xiti' te xika' nuu'
nuu' ra jaan', te ni ka'an
nda'vi' ra xiin' xto'o' ra ndii:
"Tákuie, sa^a va un' ña
va'a te ndiatu' ka un' sie te
nacha'vi' yo'ó sakuu' a", ni
kachⁱ ra.

27 Te xa'a' a ña ni kuv^{ita}
ini xto'o' ra jaan' xa'a' ra
ndii, ni sandoyo' ra ña ndiso'
ika' te jaan', te ni saña' ra te
jaan'.

28 'Ndisu' kii' ni keta te
jaan' kua'an ra ndii, ni
nata'an' ra xiin' iin te xika'

nuu' inga' xiin' ra nuu' xto'o ra jaan'. Te ndiso' ika' ña'a' te jaan' ciento xu'un' yuu' plata. Te ni natijn ña'a' ra, te ni xa'a' ku'ni' ra sukun' te jaan' ka'an ra xiin' ra ndii: "Nacha'vi ki'i' un' ña ndiso' ika' un' yu'u", ni kachi ra.

²⁹ Sakan' te ni xikuijn xiti' te xika' nuu' inga' xiin' ra jaan' nuu' ra ka'an nda'vi ra ndii: "Taku'e, saa va un' ña va'a te ndiatu' ka un' sie te nacha'vi yo'ó sakuu' a", ni kachi ra.

³⁰ Ndisu ni xiin te jaan' kundiatu ra, süu' jaan' ndii ni xa'an chinaá ña'a' ra v'e' kaa ndee nacha'vi ña'a' te jaan' ña ndiso' ika' ña'a' ra.

³¹ Te kij' ni xinj inga ka te xika' nuu' inga' xiin' ra jaan' ña ni yoo ikan' ndii, ni kusuchi' va inji ra, te ni xan ka'an ra xiin' xto'o ra sakuu' ña ni yoo ikan'.

³² Sakan' te ni kana ña'a' xto'o ra jaan', te ni ka'an ra xiin' ra ndii: "Te xika' nuu' nja'a va nduu' yo'ó, sakuu' ña ni ndiso' ika' un' yu'u jaan' ni yoo ka'nu' inji i xa'a' un' xa'a' a ña ni ka'an nda'vi un' xiin' i.

³³ Sakan' tu ni kuni a kuvita inji yo'ó xa'a' te xika' nuu' inga' xiin' un' jaan' naa ni kuvita inji yu'u xa'a' un'", ni kachi xto'o jaan'.

³⁴ Te xa'a' a ña ni xi'e va xto'o ra jaan' ndii, ni sanakua'a ña'a' ra nda'a' te xiin' te sando'o' ña'a' ra ndee skachi' ndi'i cha'vi ra sakuu' ña ndiso' ika' ra xto'o ra jaan' —ni kachi a.

³⁵ Te ni ka'an ka a ndii:

—Iin kachi saa tu yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', xiin' i'in ndo'ó naa' koo' ka'nu' inji ndo' xiin' iin kanii' nimá ndo' xa'a' ñani ta'an' ndo' —ni kachi Jesús.

19

Ka'an Jesús ña va'a nata'vi' ta'an' ne yivi'

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Te kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni keta a xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Galilea, te kua'an a tuku ta'vi' itia Jordán, te ni xaa a nuu' ñu'u' Judea.

² Te kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún ña'a' kua'an nja, te ni sanda'a a ne kuni kuvj ikan'.

³ Sakan' te ni kuyatin sava te fariseo nuu' a te koto kua'a ña'a' ra ka'an ra xiin' a ndii:

—Taku'e, ¿ñaá kande'i' ña nata'vi' ta'an' iin te yivi' xiin' ña' si'i ra ndee ka xa'a'? —ni kachi ra.

⁴ Sakan' te ni nakuijn a nuu' ra ndii:

—Xa xini ndo' ña ka'an tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii, ndee ña nuu' kij' ni xa'a Ndiosí ne yivi' ndii, iin tiaa xiin' iin ña'a' ni xa'a a.

⁵ Te ni ka'an a ndii: "Sakan' na kuii' nakoo tiaa yuva' si'i' ra te nduijn ra xiin' ña' si'i' ra, te uvi' saa' nja ndii, iin ndaa' nanduü nja", kachi a.

⁶ Xa'a' a jaan' na süu' uvi' ta'an ka kuu' ne jaan', süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' nja. Sakan' na kuii' ne ni ndasajjn Ndiosí ndii, va'a

naṭa'vi' ña'a' ndeē iin ne yivi' —ñi kachī Jesús.

⁷ Sakan' tē ñi ndatu'un' ka ña'a' ra ndii:

—Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ndichun na ñi tax̄i Moisés ña ke'i iin tē yivi' iin tutu mii' ka'an a ña nakoo' ra ña' si'i' ra, tē xiin' ña jaan' kuv̄i naṭa'vi' ta'an' ña? —ñi kachī ra xiin' a.

⁸ Sakan' tē ñi ñakuuin a nuu' ra ndii:

—Xa'a' ña x̄ji va nimá ndo' na ñi tax̄i Moisés ña naṭa'vi' ta'an' ndo' xiin' ña' si'i' ndo', ndisū ña nuu' ndii, süu' sakan' ñi yoō a.

⁹ Tē yu'u ka'an xiin' ndo' ña naa' ñi kandu'u' ña' si'i' iin tē yivi' xiin' ingā tiaa, tē nata'vi' ta'an' ra xiin' a' tē tunda'a' ra xiin' tuk̄u ña'a' ndii, xaa' ra kuachī xiin' a' nuu' Ndiosí. Tē naa' tunda'a' iin tē yivi' xiin' ña' ñi ñakoō ra jaan' ndii, xaa' tu tē jaan' kuachī xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí —ñi kachī a.

¹⁰ Sakan' tē ñi ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Naa' sakan' nduu' a xiin' tē yivi' xiin' ña' si'i' ra ndii, ndeē chaa' ka kakā iin ndaa' e' iin yivi' —ñi kachī ra xiin' a.

¹¹ Sakan' tē ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Süu' sakuu' nē yivi' kuv̄i naṭiin ña kaa', süu' jaan' ndii nē ñi ñakaxin Ndiosí kuit̄i' kuv̄i naṭiin a.

¹² Sakan' ña sava tē yivi' ndii, tunda'a' m̄ji' ra, kuachī ndii xa sakan' yoo m̄ji' ra ndeē ñi tuv̄i ra, tē sava tuk̄u ra ndii, tē yivi' ñi xaña'ma ña'a', tē sava tuk̄u ra ndii,

xa'a' ña kuni sachuun' ra xa'a' ña ka'ndiā chuun' Ndiosí nimá kua'a' ka nē yivi' tunda'a' ra. Nē kuv̄i naṭiin ña kaa' ndii, na naṭiin ña —ñi kachī a.

So'q ñi xaa a kii' ñi sañu'u' Jesús nē kualí'

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Ñi ndekuiē nē yivi' xiin' nē kualí' nuu' Jesús tē tondiā nda'a' a xini' ña, tē ka'an tu a xiin' Ndiosí xa'a' ña. Ndisū tē nda'a' xa'a' a ndii, ñi xa'a' xi'é ra nuu' nē kuax̄i xiin' nē kualí' jaan'.

¹⁴ Ndisū ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tax̄i ndo' na k̄ixin nē kualí' nuu' i tē ñakasī ña'a' ndo'. Kuachī ndii xa'ndiā chuun' Ndiosí nimá nē in̄i xini ña'a' ndeē naa in̄i nē kualí' kaa' xini ña yuva' si'i' ña —ñi kachī a xiin' ra.

¹⁵ Tē kii' ndi'i' ñi tondiā nda'a' a xini' i'in nē kualí' jaan' ndii, ñi kēta a ikan' tē kua'an a.

So'q ñi ka'an Jesús xiin' iin tē vika'

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Tē kii' kua'an a ndii, ñi kuyat̄in iin tē sava nuu' a, tē ñi ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Tákuie, ña va'a nimá, ¿ndeē ña va'a kuni a saa i tē naṭiin i kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'? —ñi kachī ra xiin' a.

¹⁷ Sakan' tē ñi ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kii' ka'an un' ña ña va'a nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'an un' ña jaan'?

Kuach̄i ndii iin ndaa' Ndiosí kuiti' nduu' ña va'a nimá. Ndisu naa' kuni nat̄iin un' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi' ndii, saxinu un' ña ka'an chuun' Ndiosí —ni kachi a.

18 Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee ña kuni a saxinu i? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kä'ni' un' ne yivi'. Kumi' un' musa un'. Säkui'na' un'. Kä'an un' tun vixi.

19 Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un'. Te kundani un' sakuu' ne yivi' xiin' un' ndee naa kundani xiin' mii' mii' un' —ni kachi a.

20 Sakan' te ni ka'an te sava jaan' ndii:

—Sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan' xa saxinu i ndee kij' lulu vi' i. ¿Ndee ña kuni ka saa i? —ni kachi ra xiin' a.

21 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' kuni kunduu un' te ndoo ndi'i nimá nuu' Ndiosí ndii, kua'an te xiko' un' sakuu' ña kumi' un', te tax̄i un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi kuu'. Sakan' te kix̄in un', te kundikun un' yu'u. Sakan' vi' te kumi' un' ña vika' ndivi' —ni kachi a xiin' ra.

22 Te kij' ni xini so'o te sava jaan' ña jaan' ndii, ni kusuchi' va ini ra, te ni keta ra kua'an ra, sakan' ña te vika' xava'a nduu' ra.

23 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, vixi xava'a nuu' ne vika' te tax̄i ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña.

24 Tuku ni ka'an i xiin' ndo' ña vixi ka nuu' ne vika' te tax̄i ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña, ndee naa ña küvi tu xka'ndia ndee iin camello yavi xa'a' iin tiku —ni kachi a.

25 Te kij' ni xini so'o te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, so'o ndiee' ka ni nandan̄i ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, yoo tu küvi kaku nuu' kuach̄i ña? —kachi ra.

26 Sakan' te ni nakoto ndiaa ña'a' Jesús, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ne yivi' ndii, küvi saa ña ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, küvi saa ña'a' a, sakan' ña ña jaan' ndii, sakuu' ña'a' küvi xaa' a —ni kachi a xiin' ra.

27 Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Täku'e, koto un', ndu'u ndii, ni nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, te ndikun ndu yo'ó. ¿Yoo nduu' a kanando ndu xa'a' ña jaan'? —ni kachi ra.

28 Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kij' nduxaa' iin yivi' kij' kundu'u' yu'u, ña nduu' tu te yivi', tej ka'nu' ndatun' koo' chukuu' mii' ka'ndia chuun' i ndii, kundiee tu ndo'ó, ne ndikun yu'u, nuu' ux̄i uv̄i tej ka'nu' ikan', te ka'ndia chuun' ndo' nuu' i'in ti'vi ne ta'an' e', ne Israel, ne nduu' ne ux̄i uv̄i ti'vi.

29 Te yoo ka' nduu' ne ni nakoo vi'e ña, uun tiaa ta'an' ña, uun ña'a' ta'an' ña, uun yuva' si'i' ña,

uun si'e nja, uun ñu'u' nja xa'a' ña ndikún nja yu'u ndii, sañu'u' kua'a' va ña'a' Ndiosí vitin jin yivi' yo'o', te taxí tu a kivi' ñuu nja ña kōo' kivi' ndi'i'.

³⁰ Ndisu kua'a' va ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' nanduú nja nuu' ku'un e'. Te kua'a' tu ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' nanduú nja nuu' ku'un e' —ni kachi a xiin' ra.

20

Sania'á Jesús jin ña ka'an ndiaa xa'a' jin te chi'i' uva

¹ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa jin te chi'i' yo'o' uva, te ni ketá nja'a nduku' ra te tatú, te sachuun' xa'a' yo'o' uva jaan'.

² Te kij' ni xini ta'an' ra xiin' te tatú ndii, ni ndoo ra kuento xiin' te jaan' ña cha'vi ña'a' ra saa xiku'un ya'vi' te yivi' xa'a' jin kivi', te ni ti'vi' ña'a' ra xa'a' uva ra.

³ Te kuyatin' ka in nja'a ni ketá ra kua'an ra ma'in' ya'vi, te ni xini ra ndiee' so'o' inga te kuni sachuun'.

⁴ Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii: “Kua'an tu ndo'ó, te sachuun' ndo' xa'a' yo'o' uva i. Te cha'vi i ndo'ó ña xata'an ki'in ndo'”, ni kachi ra. Sakan' te ni kije te jaan' kua'an ra.

⁵ Te jin ke'in' xiin' ka uni ndii, ni xa'an ni tukuu ra, te jin kachi ni xaa ra.

⁶ Te kij' xa kuyatin' ka u'un, te ni ketá ni tukuu ra, te ni xini ni tukuu ra ndiee' so'o' inga ka te kuni sachuun', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii: “¿Ndichun na ndiee' so'o' ndo' yo'o' nduvi' te kōo' a xaa' ndo'?” ni kachi ra.

⁷ Te ni nakujin te jaan' ndii: “Sakan' ña kōo' ndee jin te yivi' ni ka'an xiin' ndu te sachuun' ndu xiin' ra”, ni kachi ra. Sakan' te ni ka'an te xiin' ña'a' uva jaan' xiin' ra ndii: “Kua'an tu ndo'ó, te sachuun' ndo' xa'a' uva i”, ni kachi ra.

⁸ Te kij' xa kuu' ñuu kua'an ndii, ni ka'an te xiin' ña'a' jaan' xiin' te xito' te tatú ra jaan' ndii: “Kana un' te tatú te cha'vi un' ra. Xi'na ka te ni ko'ni ndee so'o' ndi'i' xa'a' un' cha'vi un', te sakan' vi' cha'vi un' te ni ko'ni nuu'”, ni kachi ra.

⁹ Sakan' te ni kuyatin' te ni ko'ni ka u'un jaan', te ni cha'vi xinu ña'a' ra saa ki'in' te yivi' xa'a' jin kivi'.

¹⁰ Te kij' ni kuyatin' te ni ko'ni nuu' jaan' ndii, ni xanini ra ña kua'a' ka xu'un' ki'in' ra, ndisu jin kachi ni cha'vi ña'a' ra saa ki'in' te yivi' xa'a' jin kivi' kuiti'.

¹¹ Ikan' te ni ka'an kui'e ra xa'a' te xiin' ña'a' uva jaan' ndii:

¹² “Te ni ko'ni ndee so'o' ndi'i' ka'a' ndii, jin ndaa' hora so'o' ni xachuun' ra, te jin kachi ni cha'vi un' ra xiin' ndu'u, ndu'u te ni xandieni xiin' mii' nuu' chuun' nduvi' ka'ni' ti'e'”, ni kachi ra.

13 Te n̄i ka'an te xiin' ña'a jaan' xiin' iin te tatú jaan' ndii: "Chie kua'a, kōo' ndee iin ña vā'a n̄i xaa i xiin' yo'ó. ¿Ñáá n̄aka'an' un' ña n̄i ndoo e' kuento ña chá'vi' i yo'ó saa ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi'?"

14 Sakan' na kuii', na'in un' xu'un', ña n̄i xiku'un ya'vi' un' te ku'un un'. Kōo' a ndi'n̄i yo'ó naa' kuní yu'u chá'vi' i te so'o' ndi'i' kaa' ndee naa n̄i chá'vi' i yo'ó.

15 ¿Ñáá tuu un' ña k̄uvi' saa i xiin' ña'a m̄ii' i ndee ka ña kuní i? Uun, ¿tee' te ndasi' nuu' nduu' un' xa'a' a ña nduu' i va'a te yivi' xiin' inga ne yivi'?", n̄i kachi' ra.

16 Sakan' na kuii' kua'a' va ne nduu' ne nuu' v̄it̄in ndii, ne so'o' ndi'i' n̄anduū n̄ia nuu' ku'un e'. Te kua'a' t̄u ne nduu' ne so'o' ndi'i' v̄it̄in ndii, ne nuu' n̄anduū n̄ia nuu' ku'un e', sakan' ña kua'a' va ne yivi' kana' Ndiosí, ndisū xaku' kuit̄i' n̄ia natiin' ña kakū n̄ia saa a —n̄i kachi' a.

Tuku n̄i ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a te k̄uvi' a
(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

17 Te kij' kua'an kaa Jesús ichi' ñuu' Jerusalén ndii, n̄i naka siin' a te ux̄i uv̄i ta'an te nda'a' xa'a' a, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

18 —Xiní ndo' ña ichi' ñuu' Jerusalén kaa' e' kua'an e' v̄it̄in. Te ikan' sanakua'a te yivi' yu'u, ña nduu' t̄u te yivi', nda'a' ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' nda'a' te sania'á t̄u'un ndei' Ndiosí. Te katun'

ra yu'u, te nakuita kuento ra ña kuní a k̄uvi' i,

19 te sanakua'a ra yu'u nda'a' te tuku', te sandiee kui'e te jaan' yu'u, te suk̄u' yo'o' u'vi' t̄u ra yu'u, te ka'ni' ra yu'u nuu' krusín. Ndisū kivi' ña un̄i te n̄atiaku i —n̄i kachi' Jesús xiin' ra.

So'o n̄i ka'an Jesús xiin' Juan xiin' Jacobo, ñani ra
(Mr. 10:35-45)

20 Sakan' te n̄i kuyat̄in s̄i'i' Jacobo xiin' Juan nuu' Jesús ndiaka' a' uv̄i saa' te jaan'. Te n̄i x̄ikuuin xiti' a' nuu' a, te n̄i xikan a' iin ña va'a nuu' a.

21 Te n̄i ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Yoo nduu' a kuní un'? —n̄i kachi' a xiin' a'.

Te n̄i nakuiin a' ndii:

—Saa un' ña va'a, tákui'e, te ka'an chuun' un' te kundiee uv̄i saa' tiaa si'e i yo'o' xiin' un' mii' ka'ndia chuun' un'. Iin ra kundu'u' nda'a' kua'a un', te inga ra kundu'u' nda'a' it̄in un' —n̄i kachi' a'.

22 Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Kündani' ndo'ó ndee ña xikan ndo' nuu' i. ¿Ñáá kundieni ndo'ó koo ndo' t̄undo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o yu'u? ¿Ñáá kundieni ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa n̄ia xiin' yu'u? —n̄i kachi' a xiin' ra.

Te n̄i nakuiin te jaan' ndii:

—Uun ndo', kundieni ndu —n̄i kachi' ra.

23 Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndixa nduu' a ndii, kundieni ndo'ó koo ndo' tundo'ó chie koo' chukuu' ña kundo'ó yu'u, te kundieni tu ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa nja xiin' yu'u. Ndisu ña kundiee ndo' nda'a' kua'a' i, uun nda'a' itin i ndii, süu' yu'u kuni a taxi' ña jaan', süu' jaan' ndii ne xa yoo tu'va ña jaan' xa'a' ni xaa yuva' i Ndiosí kuiti' natiin a —ni kachi a xiin' ra.

²⁴ Te kii' ni xini so'ó inga te uxí ta'an ña jaan' ndii, ni nasaa' ra ni xini ra uvi' saa' te ñani jaan'.

²⁵ Ikan' te ni kana Jesús sakuu' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' ña kua'a' te kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sananduu' ña'a' ra ndee naa ña'a' ra, te te kuu' ka'nu' ka tein nja ndii, xiko' ni'i' ña'a' ra te ña ka'an mji' ra yoo.

²⁶ Ndisu süu' sakan' kundu a tein ndo'ó, süu' jaan' ndii yoo ka kuni kundu te ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, kuni a kundu ra te kaka nuu nuu' ndo'.

²⁷ Te yoo ka kuni kundu te nuu' tein ndo'ó ndii, kuni a ña kundu ra te kaka nuu nuu' ndo'.

²⁸ Sakan' tu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuaxi i te kaka nuu ne yivi' nuu' i. Süu' jaan' ndii kuaxi i te kaka nuu i nuu' nja, te cha'vi i xiin' kivi' ñuu i xa'a' kuachi kua'a' ne yivi' —ni kachi Jesús xiin' ra.

So'ó ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús uvi' ta'an te

kui'e nduchi' nuu' yatín ñuu Jericó

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Kii' keta' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jericó kua'an a ndii, kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún xata' a kua'an nja.

³⁰ Te ndiee' uvi' ta'an te kui'e nduchi' nuu' yu'u' ichi' mii' xka'ndiá a kua'an a jaan'. Te kii' ni xini so'ó ra ña Jesús nduu' ña xka'ndiá kua'an ndii, ni kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—i'Tákui'e, yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' ndu! —ni kachi ra.

³¹ Te ne yivi' ndii, ni xi'e' nja nuu' ra, te koo taxin' yu'u' ra, ndisu so'ó ti'e' ka ka'an ra ndii:

—i'Tákui'e, yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' ndu! —ni kachi ra.

³² Sakan' te ni xikuijn Jesús, te ni kana ña'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee ña kuni ndo' saa i xa'a' ndo'? —ni kachi a.

³³ Te ni nakuijn uvi' saa' te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Tákui'e, kuni ndu ndii, nakoto'ni ndu saa un' —ni kachi ra xiin' a.

³⁴ Sakan' te ni kuvita ini a xa'a' ra, te ni tondia nda'a' a nduchi' nuu' uvi' saa' ra. Te iin ni nunia' tio' nduchi' nuu' ra jaan'. Te ni xikundikun ña'a' ra.

21

So'ó ni xaa a kii' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Kij' xā kuyatin' Jesús xiin' tē ndā'a' xa'a' a ñūu Jerusalén ndii, nī xāā nīa ñūu Betfagé, ñā naá yatīn xa'a' xiki' ñā nani' Olivos. Ikan' tē nī tī'vi' a uvi' tā'an tē ndā'a' xa'a' a,

2 ka'án a xiin' rā ndii:

—Kua'an ndo' ñūu lulu, ñā tuvi' kandu'u' tūku ta'vi' kaa'. Tē kij' ko'ni' ndo' kua'an ndo' ñūu kaa' ndii, kunī ndo' tiin' iin' mburra xiin' iin' mburru sie. Ndaxin' ndo' ri' tē kixin' ndo' xiin' ri' yo'o'.

3 Tē naa' ka'án yoo' ká xiin' ndo' ndee ká ñā'a' ndii, ka'an ndo' xiin' nīa ndii: “Nuū' xto'o' e' kuní ri' iin' xa'a', ndi'i jaan' tē kixin' ndi'aká tūkuu a ri' yo'o'”, kachī ndo' —nī kachī a xiin' rā.

4 Sakan' nī xka'ndīa a, tē xinū ñā nī ka'an tē nī ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an' kij' nī ka'an rā ndii:

5 Ka'an ndo' xiin' ne ndiee' ñūu Sión ndii: “Koto ndo' kaa' kuaxi rey ndo'.

Ñā maso va' nduu' a, tē ndu'u' a xata' iin' mburru sie kuaxi a, tē si'e iin' kiti', ti' ndiso' ñā'a, nduu' ri'.” Nī kachī rā.

6 Sakan' tē nī kīee tē ndā'a' xa'a' jaan' kua'an rā, tē nī xāā rā sāā nii' nī ka'an chuun' a xiin' rā.

7 Tē nī naka rā ri' tē kua'an rā xiin' ri' mi' iin' Jesús, tē nī tandīee rā toto ñā titi' rā xata' uvi' sāa' ri', tē nī xikundu'u' a xata' ti' sie.

8 Tē ne yivi' kua'a' ya'a jaan' ndii, nī xakin' nīa toto

ñā ndiso' nīa ichi'. Tē sava tūku nīa nī xa'nu' ndā'a' nī' itun', tē nī xakin' nīa ichi' mii' xka'ndiá Jesús kua'an a jaan'.

9 Tē ne yivi', ne ni'i' ichi' kua'an nuu' a xiin' ne ndikún xata' a ndii, ti'e' va' nī kuāa' nīa ka'án nīa ndii:

—¡Na natīin' ñā nduu' sīani' xika' David ñā xaka'nu' ñā'a' e'! ¡Sañu'u' va' xto'o' e' ñā kuaxi kuenta a kaa'! ¡Na natīin' Ndiosí, ñā ndu'u' ndienu, ñā xaka'nu' ñā'a' e'! —nī kachī nīa.

10 Tē kij' ndi'vi' a ñūu Jerusalén kua'an a ndii, nī ndi'ni' va' nimá sakuu' ne ñūu jaan' ndatu'un' ta'an' nīa ndii:

—¿Yoo' nduu' tu' tē kaa'? —kachi nīa.

11 Tē ne yivi' kua'a', ne kuaxi xiin' Jesús jaan', ka'án ndii:

—Tē kaa' nduu' tē ka'án tiakú tu'un' Ndiosí, tē nani' Jesús, tē ñūu Nazaret, ñā kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea —kachi nīa.

So'o' nī xāā a kii' nī xa'an Jesús nuu' kī'e yūkun' ka'nu', tē nī taxi' a ne xiko' xiin' ne sata'

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

12 Tē nī ndā'ni' Jesús nuu' kī'e yūkun' ka'nu', tē nī taxi' u'vi' a sakuu' ne xiko' ñā'a' xiin' ne sata' nuu' kī'e jaan'. Tē nī sandiko' kava' tu' a mesa tē nama' xu'un' xiin' tej' tē xiko' paloma,

13 tē nī ka'an a xiin' nīa ndii:

—Yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Vi'e' i' ndii,

jin xaan' mii' ndatu'un' ne yivi' xiin' i nduu' a", kachi a. Ndisu ndo'ó ndii, xa ni ndasandu'u ndo' a vi'e ne kui'na' —ni kachi Jesús.

14 Te ni ndekuie ne kui'e nduchi' nuu' xiin' ne kui'e xa'a' nuu' a nuu' ki'e jaan', te ni sanda'a na'a' a.

15 Ndisu ni nasaa' sutu kuu' nuu' xiin' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí kii' ni xini ra na ka'nu' na ni xaa Jesús ikan'. Te ni nasaa' tu ra kii' ni xini so'o ra na kuaa' ne sava nuu' ki'e jaan' xaka'nu' nja Ndiosí ka'an nja ndii: "Na natijn na nduu' sjaní xika' David na xaka'nu' na'a' e", kachi nja.

16 Te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—¿Náa xini so'o un' na ka'an ne kaa'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Uun, xini so'o i. ¿Náa tia'an ka'vi ndo'ó na yoso' nuu' tutu Ndiosí? Na jaan' ka'an ndii: "Ne sava xiin' ne kuañu'u, ne chichin' ka, kata yaa nuu' un' xaka'nu' nja yo'ó", kachi a —ni kachi a.

17 Sakan' te ni nakoo na'a' a, te ni keta a nuu' nuu' jaan', te kua'an a nuu' Betania, te ikan' ni kixin a.

So'o ni xaa a kii' ni saichi Jesús in tun' ndoko' higuera (Mr. 11:12-14,20-26)

18 Nja'a ya'a tuku kivi' kii' kua'an tukuu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' Jerusalén ndii, ni xi'i a soko.

19 Ikan' te ni xini a iin' jin itun' ndoko' higuera yatın yu'u' ichi' jaan', te ni xa'an

a mii' iin' nu'. Ndisu koo' ndoko' nu' iin', suu' jaan' ndii yuku kuiti' nu' yoo. Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nu' ndii:

—Koo' kivi' xachi' ka kun ndoko' yo'ó —ni kachi a.

Xa ka'an e' te jin ni ichi tio' nu'.

20 Te kii' ni xini te nda'a' xa'a' a na jaan' ndii, ni nandaní va ra ka'an ra ndii:

—¿Saa tu na jin ni ichi kuiti' tun' kaa'? —ni kachi ra.

21 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, naa' ini ndo' xini ndo' Ndiosí, te saxii ndo' nimá ndo' ndee sie ndii, suu' naa na kaa' kuiti' kuvi saa ndo'. Suu' jaan' ndii kuvi tu ka'an ndo' ndee xiin' iku' kaa' ndii: "Kua'an keta mii' iin' un' naa', te ku'un skoni' xiin' mii' un' ndee miji ka'nu'", kachi ndo', te sakan' xna'a' xka'ndia a.

22 Te sakuu' na kakan ndo' nuu' Ndiosí kii' ini ndo' xini na'a' ndo' ndii, taxi na'a' a nda'a' ndo' —ni kachi a.

Ndatu'un' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoo taxi ndiee' a

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

23 Te kii' ni ndi'vi a nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni sania'a a ne yivi' ndii, ni kuyatın ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' ki'in' te xixa nuu' nuu' jaan' nuu' a. Te ni ndatu'un' na'a' ra ndii:

—¿Yoo ni taxi ndiee' nuu' un' te xaa' un' na xaa' un'? ¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó? —ni kachi ra.

24 Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u ndo'ó iin n̄a'a. Te naa' nakuijn ndo' a ndii, nakuijn tu yu'u yoo n̄i tax̄i ndiee' i, te xaa' i n̄a jaan'.

25 ¿Yoo n̄i sakuiso' chuun' Juan, te n̄i sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí? ¿N̄áá Ndiosí n̄i sakuiso' chuun' n̄a'a' uun n̄áá te yivi' n̄i sakuiso' chuun' n̄a'a'? —n̄i kach̄i a.

Sakan' te n̄i ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ndee n̄a k̄uvi ka'an e'? Naa' ka'an e' n̄a Ndiosí n̄i sakuiso' chuun' n̄a'a' ndii, ka'an ra xiin' e' ndii: “¿Ndichun na n̄i kandixa' n̄a'a' ndo'?”

26 Te k̄uvi ka'an tu e' n̄a te yivi' n̄i sakuiso' chuun' n̄a'a', sakan' n̄a yi'vi e' ne yivi' kua'a' kaa'. Kuach̄i ndii sakuu' n̄a kandixa' n̄a iin te n̄i ka'an tiakú tu'un' Ndiosí n̄i nduu' Juan jaan' —n̄i kach̄i xiin' ta'an' ra.

27 Sakan' na kuii' n̄i ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xiní ndu yoo —n̄i kach̄i ra.

Te n̄i ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu yu'u ndii, k̄a'an i xiin' ndo' yoo n̄i tax̄i ndiee' i te xaa' i n̄a kaa'.

Sania'á Jesús iin n̄a ka'an ndiaa xa'a' uvi ta'an tiaa si'e iin te yivi'

28 '¿Saa tuu ndo' xa'a' n̄a yo'o? Iin te yivi' ndii, n̄i yoo uvi ta'an si'e ra, te unta' n̄i ka'an ra xiin' te xkua'a' ndii: “Kua'an, yuva' i, te sachuun'

un' xa'a' yo'o' uva i vitin”, n̄i kach̄i ra.

29 Te n̄i nakuijn te jaan' ka'an ra ndii: “Küni ku'un i”, n̄i kach̄i ra. Ndisu iin kan̄i' te n̄i nama ra nimá ra, te kua'an sachuun' ra.

30 Sakan' te iin kachi n̄i ka'an tu yuva' jaan' xiin' inga si'e ra. Te n̄i nakuijn te jaan' ndii: “Va'a, takui'e ku'un i”, n̄i kach̄i ra. Ndisu n̄i xa'an ra nuu' chuun' jaan'.

31 ¿Ndee te uvi ta'an jaan' n̄i saxinú n̄a kuní yuva' ra, tuu ndo'? —n̄i kach̄i a.

Te n̄i nakuijn ra ndii:

—Te nuu' —n̄i kach̄i ra.

Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—N̄a ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, kanuu' ka te kendiaa' ya'vi' xa'a' n̄uu Roma, xiin' n̄a'a' ne x̄in tax̄i ka'ndia chuun' Ndiosí nimá te sakan' nimá ndo'ó.

32 Kuach̄i ndii n̄i k̄ixin Juan te sania'á ra ndo'ó ichi' n̄a xachuun' ndaku. Te ndii n̄i kandixa' n̄a'a' ndo', ndisu te kendiaa' ya'vi' xiin' n̄a'a' ne x̄in jaan' ndii, n̄i kandixa' n̄a'a' n̄a. Te ndo'ó ndii, tee' ndee n̄i x̄ini ndo' n̄a n̄i xaa ne jaan' ndii, n̄i nama ndo' nimá ndo' te kandixa' ndo' n̄a n̄i ka'an Juan jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús iin n̄a ka'an ndiaa xa'a' te tatú n̄ia'a

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

33 'Kun̄i so'o ndo' inga n̄a ka'an ndiaa yo'o. N̄i yoo iin te xiin' n̄u'u', te nduu' yuva' si'i', te n̄i ch̄i' i ra kua'a' yo'o' uva, te n̄i ndasi i'nu ra a, te n̄i xat̄ia tu ra mii' kuejn ra

uva jaan' te kasa'a ra vino xiin' a. Te ni xa'a ni tu ra iin vi'e sukun mii' kuvi koto ndoso' ra kanii' nuu' nu'u' jaan'. Sakan' te ni nduku' ra te tatu, te koto na jaan', te ni keta ra kua'an ra tuku nu'u'.

34 Te kij' xa kuyatin' xaa kivi' na nakuxa nduu' uva jaan' ndii, ni ti'vi' ra ki'in' te xika' nuu' nuu' ra te kun naso te jaan' chaa' uva na ndoo nda'a' te xiin' nu'u' jaan'.

35 Ndisu kij' ni ndekuje te xika' nuu' jaan' ndii, ni tijn te tatu, te xito' uva jaan', sakuu' te xika' nuu' jaan'. Sava te jaan' ndii, ni kanj u'vi' na'a' ra, te sava ra ndii, ni xani' na'a' ra, te sava tuku ra ndii, ni kun yuu' xava'a na'a' ra.

36 Te ni ti'vi' ka te xiin' nu'u' jaan' kua'a' ka te xika' nuu' nuu' ra te sakan' na nuu', te nii' sakan' tu ni xaa te tatu jaan' xiin' te jaan'.

37 Te so'o' ndi'i' ndii, ni ti'vi' ra tiaa si'e ra mii' nu'u' te tatu jaan', ka'an ra xiin' nimá ra ndii: "Koto ka'nu' ra tiaa si'e e'", kachi ra.

38 Ndisu ni ka'an xiin' ta'an te tatu jaan' kij' ni xinj ra kuaxi tiaa si'e te xiin' nu'u' jaan' ndii: "Te kaq' nandu te xiin' nu'u' yo'o' kij' kuvi yuva' ra. To'o' ndo' te kani' e' ra, te sakan' nandu yoo' te xiin' nu'u' yo'o'", ni kachi ra.

39 Sakan' te ni tijn na'a' ra xta'ni' ra xa'a' uva jaan', te ni xani' na'a' ra.

40 Te kij' nandiko' te xiin' nu'u' mii' yoo yo'o' uva jaan'

ndii, ¿ndee na tuu ndo'o' saa ra xiin' te tatu jaan'? —ni kachi Jesús.

41 Sakan' te ni nakujin ra nuu' a ndii:

—Ka'ni' saa ni kuu ra te nja'a jaan', te taxi ra yo'o' uva jaan' nda'a' tuku te yivi', te sanakua'a nduu' uva jaan' nda'a' te xiin' na'a' a kij' nakuxa so'o' a —ni kachi ra.

42 Ikan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Naá ti'an ka'vi' ndo'o' na yoso' nuu' tutu Ndiosi mii' ka'an a ndii?

Yuu', na ni xtani te xa'a vi'e ndii,

na jaan' ni nandu yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vi'e.

Na jaan' ni xaa xto'o' e' Ndiosi, te nandanj xava'a e'.

Sakan' yoso' a.

43 Sakan' na kuu' ka'an j xiin' ndo' na taxi ka Ndiosi na ka'ndia chuun' a nimá ndo', suu' jaan' ndii ka'ndia chuun' a nimá ne saxinu' na ka'an a.

44 Te yoo ka nama xata' yuu' jaan' ndii, ka'nu na'a' a. Ndisu yoo ka xata' nama yuu' jaan' ndii, sakuachi' xi'e xachi' na'a' a —ni kachi Jesús.

45 Te sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni kundani ra na ni tijn kuachi' na'a' Jesús xiin' na ka'an ndiaa jaan'.

46 Te ni xika te kuu' ka'nu' jaan' tijn ra Jesús, ndisu ni kuvi saa ra na jaan' xa'a' a na yi'vi' ra ne yivi', sakan' na kandixa' ne jaan' na te ka'an tiaku' tu'un Ndiosi nduu' a.

22

Yo'o' ka'án Jesús xa'a' te ni tatú kua'a' ne yivi', ne ku'un viko' ña tunda'á' vi'e ra (Lc. 14:15-24)

1 Te tukú ichi' ni ka'an Jesús inga ka ña ka'án ndiãa nuu' te kuu' nuu' jaan' ndii:

2 —Ñã xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nakuitá a xiin' ndee naa iin rey, te ni xa'a viko' chie xa'a' ña ni tunda'a' tiaa si'e ra.

3 Te ni ti'vi' ra te xika' nuu' nuu' ra te ku'un naka te jaan' ne ni tatú ra jaan', ndisu ni xiin' ña kixin' ña.

4 Te ni ti'vi' ni tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra ka'án ra ndii: “Ka'an ndo' xiin' ne ni tatú i jaan' ndii, xa yoo tu'va ña xaxi' xa'a' viko', sakan' ña xa ni xa'ni' i toro, te ni xa'ni' tu i sindiki' kuachi' xa'an koo' chukuu'. Te sakuu' a xa yoo tu'va. Nja'a ki'i' ndo' viko', kachi ndo'", ni kachi rey jaan'.

5 Ndisu ne ni tatú ra jaan' ndii, ni xaa ña kuenta vi'. Iin ña kua'an mii' xika' ña, te inga tukú ña kua'an mii' xiko' ña ña'a.

6 Te inga ka ña ndii, ni tijn ña te xika' nuu' jaan', te ni kuun ña'a' ña ndee ni xa'ni' ña'a' ña.

7 Sakan' te ni nasaa' va rey jaan', te ni tjanu' ra te xiin' ra, te ni xa'ni' ra ne ni xa'ni' te xika' nuu' nuu' ra jaan', te ni xa'mi tu ra ñuu' ña.

8 Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te xika' nuu' nuu' ra ndii: “Xa yoo tu'va ña tunda'á', ndisu ne ni tatú i

jaan' ndii, süu' ne xata'an kixin' nduu' ña.

9 Xa'a' a jaan' na kua'an ndo' mii' ta'vi' ichi' te naka ndo' saa ka ta'an ne yivi' kunj ndo' te kixin' ña viko' xa'a' ña tunda'á'", ni kachi ra.

10 Sakan' te ni kiee te jaan' kua'an ra mii' ta'vi' ichi', te ni naka ra sakuu' ne ni xini ra, ne ña'a xiin' ne yivi' va'a. Te ni chitu' vi'e mii' yoo ña tunda'á' jaan'.

11 'Te kij' ni nda'ni rey jaan' tein ne ni tatú ra ndii, ni xini ra ndu'u' iin te köo' toto naa ña ni'nu' te kua'an mii' yoo ña tunda'á' ni'nu' ra.

12 Te ni ka'an ra xiin' ra ndii: “Chie kua'a, ¿saa ni xaa un' te ni xka'ndia un' yo'o', ña köo' toto naa ña ni'nu' ne kua'an mii' yoo ña tunda'á' ni'nu' un'?", ni kachi ra. Te te yivi' jaan' ndii, köo' a ni kuvi' nakuiin ra.

13 Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te xika' nuu' jaan' ndii: “Satiin ndo' uvi' saa' xa'a' ra xiin' uvi' saa' nda'a' ra, te skana' ña'a' ndo' ki'e mii' iin yavi, te ikan' kuaku u'vi ra ndee ke'i' vi' nakaxi' nu'u' ra”, ni kachi ra.

14 Sakan' ña kua'a' va ne yivi' kana' Ndiosí kaka' ichi' a, ndisu chaa' kuñti' ña nakaxin a —ni kachi Jesús.

So'o ni nakuiin Jesús nuu' te fariseo xa'a' xu'un' yoo' (Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

15 Sakan' te ni kiee te fariseo jaan' kua'an ra, te ni

ndatu'un' tuni ra saa saa ra te koto kua'a ra Jesús xiin' tu'un yu'u' a.

16 Te ni ti'vi' ra sava te ndikun ichi' ra xiin' sava te nda'a' xa'a' Herodes. Te ni ka'an te jaan' xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, xini ndu ña ña ndaku ku^{ti}' ka'an un'. Te sania'á un' ichi' Ndiosí xiin' ña ndixa ku^{ti}'. Te kuän yi'vi un' ña ka'an ne yivi' xa'a' un', sakan' ña nakaxin un' ne yivi'.

17 Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an un' xiin' ndu saa tuu un' xa'a' xu'un' yoo'. ¿Ñáa va'a yoo a ña cha'vi' e' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma, xu'un' yoo' uun ñáa vä'a yoo a? —ni kachi ra.

18 Ndisu Jesús ndii, ni xini a ña ña'a, ña chituni te jaan', sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii' ndii, kuni koto kua'a ndo' yu'u' xiin' tu'un yu'u' i.

19 Taxi ndo' na koto i jin xu'un' yoo' jaan' —ni kachi a xiin' ra.

Te ni taxi ra jin xu'un' jaan' nda'a' a.

20 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ña ni ñaniá xata' xu'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —ni kachi a.

21 Te ni ka'an ra ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma xiin' kivi' ra, nduu' a —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuii' taxi e' nda'a' César ña nduu' ña'a

César, te nda'a' Ndiosí na taxi e' ña nduu' ña'a Ndiosí —ni kachi a.

22 Te kii' ni xini so'o ra ña ni ka'an a jaan' ndii, ni nandaní ra, te ni nakoo ña'a' ra te kua'an ra.

So'o ni nakuiin Jesús nuu' te saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'i

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

23 Te kivi' jaan' ni kuyatin te saduceo nuu' Jesús, te jaan' ndii, ka'an ra ña kōo' ña natiaku ne yivi' kii' xi'i ña, sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

24 —Tákuie, yoso' ña ni ke'i Moisés mii' ka'an ra xiin' e', ña naa' ni xi'i jin te yivi' te kōo' si'e ra ni yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñani ra kuni a tunda'a' xiin' ña' jaan', te koo si'e ra xiin' a'. Te si'e ra jaan' nanduú ndee naa si'e ñani ra, te ni xi'i jaan'.

25 Va'a, unta' ndii ni yoo uxá ta'an ñani ñuu mii' ndiee' ndu yo'o'. Te ni tunda'a' te nuu' xiin' jin ña'a', ndisu ni xi'i ra ña kuni ka koo si'e ra xiin' ña' jaan', te ni ndoo a' nda'a' ñani ra, te uvi'.

26 Te jin kachi ni ndo'o tu ñani ra te uvi, xiin' te uní. Te jin sakan' ni ndo'o sakuu' te uxá ta'an jaan' xiin' ña' jaan', kōo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'j ra ni xi'i'.

27 Te so'o' ndi'i' te ni xi'i' tu ña'a' jaan'.

28 Sakan' na kuii' kii' natiaku ña ndii, ¿yoo ña' si'i' kunduu tu ña' jaan', kuachi

ndii uxā saa' tē jaan' nī tūnda'a' xiin' a'? —nī kachī rā xiin' Jesús.

29 Sakan' tē nī nakuijn Jesús nuu' rā ndii:

—Ndo'ó ndii, kúndanī ndo' nā yoso' nuu' tutu Ndiosí, tē nī ndee xini tū ndo' saa xachuun' nā ndiee' a.

30 Kuachī ndii, kij' natjaku ne nī xi'i ndii, tūnda'a' ka ndee jin ne yivi' ijan'. Süu' jaan' ndii kunduū nīa ndee naa ángele nā ndiee' ndivi', nā xika' nuu' nuu' Ndiosí.

31 Ndisū xa'a' nā naa' natiaku ne xi'i ndii, kuvī ka'vi ndo' tutu mii' yoso' nā nī ka'an Ndiosí ndii:

32 "Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, tē yu'u nduu' tū Ndiosí Isaac, tē yu'u tū nduu' Ndiosí Jacob", nī kachī a. Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne nī xi'i nduu' a, süu' jaan' ndii, Ndiosí ne tiaku nduu' a —nī kachī Jesús.

33 Tē kij' nī xini so'o ne yivi' kua'a' jaan' nā nī ka'an a xiin' tē jaan' ndii, nī nandanī vā nīa xa'a' nā sania'á a.

Yo'o' ka'an Jesús ndee nā nduu' tu'un ndei' ka'nu' ka nā ka'an chuun' Ndiosí
(Mr. 12:28-34)

34 Tē kij' nī xini so'o tē fariseo jaan' nā kōo' a nī kuvī ka'an tē saduceo xiin' Jesús ndii, nī nakaya sakuu' rā.

35 Tē nī ndatu'un' nā'a' jin tē fariseo jaan', tē sanakuachi' tu'un ndei'

Ndiosí, tē koto kua'a' nā'a' rā ka'an rā ndii:

36 —Tákui'e, ¿ndee nā nduu' tu'un ndei' ka'nu' ka nā ka'an chuun' Ndiosí? —nī kachī rā.

37 Tē nī ka'an Jesús xiin' rā ndii:

—"Kundanī un' xto'o e' Ndiosí xiin' kanii' nimá un', xiin' kanii' tē nduu' un', xiin' sakuu' nā xanini un'."

38 Nā kaa' nduu' nā kuu' nuu', tē nā ka'nu' ka tū nā ka'an chuun' a.

39 Tē nā uvi' ndii, yatin' jin kachi ka'nu' a xiin' nā kaa' ka'an a ndii: "Kundanī un' sakuu' ne yivi' xiin' un' ndee naa kundanī xiin' mii' mii' un'", kachi a.

40 Tē nā uvi' ta'an kaa' nduu' xa'ndu sakuu' nā ka'an tu'un ndei' Ndiosí xiin' sakuu' nā nī ka'an tē nī ka'an tiakú tu'un Ndiosí —nī kachī Jesús.

Sania'á Jesús, yoo siani' xika' nduu' Cristo, nā sakakú yoo'

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

41 Tē kij' ita' ka tē fariseo jaan', tē nī ndatu'un' nā'a' Jesús ndii:

42 —¿Saa tuu ndo'ó xa'a' Cristo, nā tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'? ¿Yoo siani' xika' nduu' a? —nī kachī a xiin' rā.

Tē nī nakuijn rā ndii:

—Siani' xika' David nduu' a —nī kachī rā.

43 Sakan' tē nī ka'an ka a xiin' rā ndii:

—¿Ndichun na ka'an David nā xto'o rā nduu' nā jaan' naa' sakan'? Sakan'

ñā nī saka'án ñā'a' Espíritu Santo ndii:

44 Nī ka'ān xto'ō e' Ndiosí xiin' xto'ō i ndii:

“Kundu'u' ndā'a' kuā'a i na sandoó kui'e xāchi' i te ndasi' yo'ó.”

Nī kachi' a, nī kachi' ra.

45 Sakan' na kuii' naa' mji' David jaan' ka'án ñā xto'ō ra nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saa kuvī ka'án nīā ñā nduu' a sjanī' xika' rā? —nī kachi' Jesús.

46 Te ndee iin te jaan' nī kuvī nakuiin ndee iin yu'u' sie. Te ndee kivī' jaan' ndii, ndee iin rā nī kundieni ndatu'un' ka tū ñā'a' ndee iin yu'u'.

23

Ka'án Jesús xa'a' ñā vā'a ñā xaa' te fariseo xiin' xa'a' ñā vā'a ñā xaa' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

1 Sakan' te nī ka'ān Jesús xiin' ne yivi' kua'a' jaan' xiin' te ndā'a' xa'a' a ndii:

2 —Te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, ndiso' chuun' rā te sanakuachi' rā ñā nī ke'i Moisés.

3 Sakan' na kuii' kuní a kandixa' ñā'a' ndo' te saa tū ndo' ñā ka'án rā. Ndisu sāā ndo' ñā xaa' rā, kuachi' ndii sania'á rā iin ñā'a, ndisu siin' ndoo' ñā xaa' mji' rā.

4 Sakan' ñā chituní rā ñā ndei' vie xava'a nuu' ne yivi', te ka'án chuun' rā xiin' nīā ñā saxinú nīā ñā jaan', ndisu mji' rā ndii, nī ndee

xiin' iin ndaa' nuu' ndā'a' rā kuni chindiee' ñā'a' rā.

5 Te sakuu' ñā xaa' rā ndii, xaa' kuu' tjo' rā, ndianī te kuni ñā'a' ne yivi', te nandanī nīā xa'a' ñā jaan' kuiti'. Sakan' ñā chindikun rā iin xatun' chie ka ti'e' rā mii' nu'u' tutu, ñā yoso' ñā ka'án Ndiosí, te ni'nu' rā toto ñā taa' yo'o' yu'va nanī' va yu'u'.

6 Te xtani va rā ñā kundiee rā nuu' tei, tun' kuu' nuu', mii' yoo viko' xiin' tei ka'nu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakayá e'.

7 Te xtani tū rā ñā nakuatu va'a ñā'a' ne yivi' ma'in' ya'vi mii' chitu' kaa'. Te xtani tū rā ñā ka'ān ne yivi' xiin' rā maestro.

8 'Ndisu ndo'ó ndii, tāxi ndo' ka'ān ne yivi' xiin' ndo' maestro, sakan' ñā Cristo, ñā sakakú ne yivi', kuiti' nduu' Maestro nuu' ndo'. Te sakuu' ndo'ó ndii, ñāni ndo' kuni ta'an' ndo'.

9 Nī ndee kā'ān ndo' tata yuva' i xiin' ndee iin te yivi' iin yivi', sakan' ñā yoo iin ndaa' kuiti' Yuva' e', ñā ndu'u' ndivi'.

10 Te nī ndee tāxi tū ndo' ka'ān ne yivi' xiin' ndo' xto'ō i, sakan' ñā yoo iin ndaa' kuiti' Xto'ō ndo', ñā jaan' nduu' Cristo.

11 Te nduu' te ka'nu' ka tein' ndo'ó ndii, kuní a kunduu rā te xika' nuu' nuu' ndo'.

12 Sakan' ñā yoo ka xachie xiin' mii' mji' ndii, saka'an' ñā'a' Ndiosí. Te yoo ka sanuu' xiin' mii' mji' ndii, sachie ñā'a' a.

13 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña xikuíta'nú ndo' nuu' ne yivi' te táxi' nja ña ka'ndja chuun' Ndiosí nimá nja. Te ndee mii' ndo' táxi' ña ka'ndja chuun' a nimá ndo', te ni ndee táxi' tu ndo' ña táxi' ne jaan' ña ka'ndja chuun' a nimá nja.

14 Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña xakui'na' ndo' v'e ne kuaan'. Te na'a' va ka'an ndo' xiin' Ndiosí, ndianj te nandanj ne yivi'.

15 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña saa kanii' iin yivi' xika' nduku' ndo' iin ne kundikun ña kandixa' ndo', te kij' xikundikun ne jaan' ña jaan' ndii, uvi' ichi' ka xata'an ku'un nja v'e ndiaya' te sakan' mii' ndo'.

16 'Chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña nduu' ndo' ndee naa te sania'á nianí. Sakan' ña ka'an ndo' ndii: "Naa' tijn ndiaa iin ne yivi' yukun' ka'nu' e' kij' taxi' nja kuento nja ndii, koo' a xaa' a tee' ndee saxinú nja ña jaan'", kachi ndo'. Ndisu ka'an tu ndo' ña naa' yoo ka tiin' ndiaa oro, ña yoo tixin yukun' jaan' kij' taxi' nja kuento nja ndii, kuní a saxinú nja ña jaan', kachi

ndo'.

17 Ndo'ó ndii, te küu' kaxi' nduu' ndo', te te yoo nianí nduu' tu ndo' nuu' ichi' Ndiosí. ¿Ñáá xini' ndo' ña ña ka'nu' ka nduu' yukun' jaan' te sakan' oro jaan'? Kuachj ndii suvi' a sañu'u' oro jaan'.

18 Te ka'an tu ndo' ndii: "Naa' tijn ndiaa iin ne yivi' mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' Ndiosí kij' taxi' nja kuento nja ndii, koo' a xaa' a tee' ndee saxinú nja ña jaan'", kachi ndo'. Te ka'an tu ndo' ña naa' yoo ka tiin' ndiaa tumanj', ña ndiee' ikan' ndii, kuní a saxinú nja kuento jaan', kachi ndo'.

19 Xa'a' a jaan' na kuii' ndo'ó ndii, te küu' kaxi' nduu' ndo', te te yoo nianí nduu' tu ndo' nuu' ichi' Ndiosí. ¿Ñáá xini' ndo' ña ña ka'nu' ka nduu' mii' nasoko' ne yivi' jaan' te sakan' tumanj', ña ndiee' ikan'? Kuachj ndii suvi' a sañu'u' tumanj' jaan'.

20 Kuachj ndii, yoo ka tiin' ndiaa mii' nasoko' jaan', te taxi' nja kuento nja ndii, tiin' ndiaa nja ña jaan' xiin' sakuu' ña ndiee' nuu' a.

21 Te yoo ka tiin' ndiaa yukun' ka'nu' e' ndii, tiin' ndiaa nja ña jaan' xiin' sakuu' ña su'un, ña yoo tixin a.

22 Te yoo ka tiin' ndiaa ndivi' ndii, tiin' ndiaa nja tei ka'nu' mii' ndu'u' Ndiosí, te tiin' ndiaa tu nja ndee mii' Ndiosí, ña ndu'u' nuu' tun' jaan'.

23 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei'

Ndiosí ndii, tẹ xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', tẹ chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña cha'vi' ndo' uxí ta'an nu'ni xata' jin ciento nu'ni ña nduu' minu' menta, xiin' minu' anís, xiin' comino. Ndisu nakoo' ndo' ña ka'nu' ka, ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí, naa kuu' ña xachuun' ndaku, xiin' ña kuvita inji, xiin' ña inji ndo' xini ndo' Ndiosí. Ña kaa' ni kunj a saxinú ndo', tẹ saa na xaa' tu ndo' ña jaan'.

²⁴ Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa tẹ sania'á nianí, sakan' ña saxinú ndo' ña kualí' kuu' so'o' ña ka'an ña jaan', ndisu saxinú ndo' ña ka'nu' ka, tẹ xaa' ndo' ndee naa tẹ saxixin tikun' tẹ koko' nja jin camello kij' xi'i nja tikui.

²⁵ 'Ndo'ó, tẹ fariseo xiin' ndo'ó, tẹ sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, tẹ xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', tẹ chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña natia' ndo' xata' yaxin' xiin' xata' ko'o' kuiti'. Ndisu tixin a ndii, ni sakutu' ndo' a xiin' mji' ndi'i' ña ni xaku'na' ndo' xiin' ña xachuun' ndaku ndo'.

²⁶ Ndo'ó, tẹ fariseo ndii, ndee naa tẹ yoo nianí nduu' ndo'. Kuní a ña natia' ndo' xi'na ka tixin yaxin' jaan' xiin' ko'o' jaan', tẹ sakan' ndundoo tu xata' a.

²⁷ 'Ndo'ó, tẹ fariseo xiin' ndo'ó, tẹ sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, tẹ xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', tẹ chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña nduu' ndo' ndee naa ñaña', ña ni nake'i yaa ra. Ña jaan' ndii,

ndatun' xata' a, ndisu tixin a ndii, chitu' vi' ñu'u' iki' ne ndii xiin' sakuu' nuu' ña kini.

²⁸ Sakan' tu ndo'ó ndii, ndee naa tẹ xachuun' ndaku nduu' ndo' nuu' ne yivi'. Ndisu chitu' vi' nimá ndo' ñu'u' ña xasuvi' xiin' mji' ndo' xiin' ña kini.

²⁹ 'Ndo'ó, tẹ fariseo xiin' ndo'ó, tẹ sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, tẹ xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', tẹ chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña xa'a ndo' ñaña' tẹ ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' jin yivi', tẹ ndasandatun' tu ndo' mii' ita' ñaña' tẹ ni xachuun' ndaku nuu' Ndiosí.

³⁰ Tẹ ka'an tu ndo' ndii: "Naa' ni xika e' jin yivi' kij' ni tiaku tẹ ichi' yata' e' ndii, chindiee' ña'a' e' tẹ ka'ni' ra tẹ ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí", kachi ndo'.

³¹ Sakan' na kuii' xa mji' ndo' nduu' ndo' tẹ ka'an ndo' ña xii' yata' ndo' nduu' tẹ ni xa'ni' tẹ ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí jaan'.

³² Sakan' na kuii' saxinú ndi'i' ndo' ña ni taxí xa'a' tẹ jaan'.

³³ 'Ndo'ó ndii, ko'o' nduu' ndo', sakan' ña si'e ko'o' nduu' ndo'. ¿Saa tu xanini ndo' ña kuví kaku' ndo' nuu' ña kundo'o' ndo' vi'e ndiaya'?

³⁴ 'Sakan' na kuii' ti'vi' i nuu' ndo' tẹ ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xiin' tẹ xini tuní xa'a' ichi' a, xiin' tẹ sania'á tu'un ndei' a. Tẹ sava tẹ jaan' ndii, ka'ni' ña'a' ndo' nuu' krusin. Tẹ sava

ra ndii, sukū' yō'o' ña'a' ndo' tixin vi'e mii' nakayá e', te kundikun u'vi ndo' taxi' ña'a' ndo' saa ñuu.

³⁵ Xa'a' a jaan' na kuii' ndo'ó nduu' ne nacha'vi xa'a' nii' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí, ne ni xa'ni' ne xii' yata' ndo'. Xa'a' ndee ní' Abel, te ndaku nimá nuu' Ndiosí, te ndee ní' Zacarías, te ni nduu' si'e Berequías. Zacarías jaan' ndii, ni xa'ni' ña'a' te xii' yata' ndo' yi'e yukun' ka'nu' e' yatın mii' nasokō' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí.

³⁶ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, nacha'vi xa'a' sakuu' ña jaan'.

*Xaku' Jesús xa'a' ñuu
Jerusalén*

(Lc. 13:34-35)

³⁷ 'iNdo'ó kua'a, ndo'ó kua'a, ne ndiee' ñuu Jerusalén, ne xa'ni' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te kuun' yuu' ndo' te tianu' a nuu' ndo' ndee kuvj ra! iKi'in' va ichi' ni kunj i ndasaiin i ndo'ó ndee naa xaa' iin nduxi' ña ndasaiin' ri' nduxi' kualí' si'e ri' tixin ndixin ri', ndisu ni xiin ndo'!

³⁸ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, nduxin ñuu ndo'.

³⁹ Te ka'an tu i xiin' ndo' ña kunj ka ndo' yu'u ndee xaa kivi' ña ka'an ndo' xa'a' i ndii: "Sañu'u' va xto'o e' Ndiosí ña kuaxi kuenta a", kachj ndo' —ni kachj Jesús.

24

Ka'an Jesús xa'a' ña

nduxin xachi' yukun' ka'nu'
(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Kij' keta' Jesús nuu' kje yukun' ka'nu' kua'an a ndii, ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni xa'a' nia'a' ña'a' ra saa kaa' yukun' jaan'.

² Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ka'an a ndii:

—¿Xa'a' vi'e na'nu' nia kaa' ka'an ndo' nu'? Suu ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña sakuu' ña kaa' nduxin xachi', te ndee iin yuu' kutoto ta'an' ka —ni kachj a.

*Ka'an Jesús ndee ña
xka'ndia kij' xa kuyatin' ndi'i
iin yivi'*

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24;
17:22-24)

³ Ndi'i jaan' te kua'an Jesús xiki' ña nani' Olivos xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni xikundu'u' a xiki' jaan'. Ikan' te ni kuyatin siin' te nda'a' xa'a' a jaan' nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ama koo ña ni ka'an un' xa'a' jaan'? ¿Te ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndia te kundanj ndu ña xa kuyatin' nandiko' un', te xakuyatin' tu ku'un ndiko' iin yivi'? —ni kachj ra xiin' a.

⁴ Te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—Koto xiin' mji' va ndo', taxj ndo' kunj xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó.

⁵ Sakan' ña kixin kua'a' te yivi', te tijn ndiaa kivi' i, te ka'an ra ña mji' ra nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi', te kunj xa'an' ra kua'a' ne yivi'.

⁶ Te kij' kunj ndo' kuento ña yoo ñu'u' mii' ka iin yivi',

te kuni tu ndo' ña yoo a xika' iin yivi' ndii, koto xiin' mii' ndo' te kundini' ndo'. Kuachi ndii, kuni a ña koo ña jaan', ndisu tia'an kundini' iin yivi' kii' sakan'.

7 'Kuachi ndii kunta'an' ne ndiee' iin ñuu xiin' ne ndiee' tuku ñuu, te kunta'an' tu iin te xa'ndia chuun' nuu' iin ñuu xiin' inga te xa'ndia chuun' nuu' inga ñuu. Te kanii' xaan' taan iin yivi', te koo tu kui'e, te koo va tu soko.

8 Te sakuu' ña jaan' ndii, sakan' xa'ndu ña xito' koo kuiti' nduu' a.

9 'Sakan' te sanakua'a ne yivi' ndo'ó nda'a' te yivi', te sando'o' u'vi ra ndo'ó, te ka'ni' ra ndo'ó. Te kundasi' sakuu' ne yivi' iin yivi' ndo'ó xa'a' a ña ndikun ndo' yu'u.

10 Kii' sakan' ndii, kua'a' ne yivi' nakoo ichi' Ndiosí, te sanakua'a ta'an' ña, te kundasi' ta'an' tu ña.

11 Te kua'a' va tu te ka'an tiakú tun vixi nakoo kivi' jaan'. Te kuni xa'an' ra kua'a' ne yivi'.

12 Te xa'a' a ña xa mii' ndi'i' ña ña'a yoo iin yivi' ndii, kua'a' va ne yivi' nakoo ña kundani ta'an' ña.

13 Ndisu yoo ka kundieni naa kundieni nuu' tundo'o' jaan' ndee so'o' ndi'i' ndii, natijn ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

14 Te ña nuu' ndii, kuni a ña ka'an ndoso' ne yivi' kanii' iin yivi' tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', te kuvi kuni so'o sakuu' ne yivi' iin

yivi' xa'a' i, sakan' vi' te kundini' iin yivi'.

15 'Sakan' na kuii' kii' kuni ndo' iin' ña kuni kaa' mii' su'un naa ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te ni nani' Daniel ndii, ndo'ó, ne ka'vi' ña yo'o' ndii, kuni a kundani ndo' a.

16 Ne ndiee' ñu'u' Judea kii' sakan' ndii, na kunu ña ku'un ña tein iku'.

17 Te yoo ka ndiee' xini' vi'e ña kii' sakan' ndii, na nda'ni ña vi'e ña nachii' ña ña'a ña.

18 Te yoo ka xachuun' nuu' ñu'u' ña kii' sakan' ndii, na nandiko' ña vi'e ña xa'a' toto ña.

19 Kivi' jaan' ndii, kundo'o' va ne ñu'u' si'e, te kundo'o' va tu ne sachichin' si'e kuañu'u.

20 Ka'an va ndo' xiin' Ndiosí te na taxí a ña xaa kivi' jaan' yoo' vixin uun kivi' sábado, ña xinandiee' e'.

21 'Kuachi ndii, kivi' jaan' ndii, koo tundo'o' ña ndee iin kivi' tia'an koo ndee kii' ni xa'a Ndiosí iin yivi' te ndee vitin, te ni ndee koo' ka tu a koo.

22 Te naa' ni xakuiti xto'o' e' Ndiosí kivi' jaan' ndii, ndee iin ne yivi' kaku. Ndisu sakuiti ña'a' a xa'a' ña kundani a ne ni nakaxin a ndikun ichi' a.

23 'Sakan' na kuii' naa' yoo ka ka'an xiin' ndo' kivi' jaan' ndii: "Aan', koto ndo', yo'o' yoo ña nduu' Cristo, ña sakakú yoo'", uun ka'an ña ndii: "Aan', koto ndo', kaa'

yoo ña nduu' Cristo", kachi ña ndii, kändixa' ña'a' ndo'.

²⁴ Kuächí ndii kixín te kuní xa'an', te ka'an ña Cristo nduu' ra. Te sakan' tu kixín te ka'an tiakú tun vixí. Te yiví' jaan' ndii, saa ra chuun' ka'nu' xini xa'an' xiin' chuun' ka'nu' ña nandaní ne yiví'. Te naa' ni kuví ndii, ndee ne ni nakaxín Ndiosí ndikún ichi' a kuní xa'an' ra.

²⁵ Te naka'an' ndo' ña ni ka'an i ña kaa' xiin' ndo' ña kuní ka koo a.

²⁶ Sakan' na kuii', kij' ka'an ña xiin' ndo' ndii: "Aan', koto ndo', mii' taxín' kaa' xika' Cristo" ndii, kü'un ndo'. Uun kij' ka'an ña xiin' ndo' ndii: "Aan', koto ndo', tixín ví'e jaan' yoo sí'e a" ndii, kändixa' ña'a' ndo'.

²⁷ Kuächí ndii, kij' nandiko' tukuu' yu'u, ña nduu' tu te yiví' ndii, kuní sakuu' ne yiví' yu'u ndee naa xaa' a kij' xini ña yí'é ñu'u saví' kanii' ndívi'.

²⁸ Sakan' tu sakuu' e' xini ña mii' kandu'u' ña te'i ndii, ikan' kaku' kua'a' tixoxíi.

Só'o saa a kij' nandiko' Jesús iin yiví'

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-36; 17:25-36; 12:41-48)

²⁹ Te xa numí' tjo' kij' ndí'í xka'ndia' tundo'o' kivi' jaan' ndii, nda'va' ñu'u, te sakan' tu yoo' ndii, nātuun' ka a, te koyo tu tiuun', te taan ndíee' sakuu' ña ndíee', ña yoo ndívi'.

³⁰ Sakan' te tuví iin ña nia'á ndívi' ña xa kuaxí yu'u, ña nduu' tu te yiví'. Ikan' te kuaku' suchi' iní sakuu' nuu'

tí'ví ne yiví' iin yiví'. Te kuní ña kuaxí yu'u, ña nduu' tu te yiví' jaan', nuu' viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndíee' xiin' ña yí'é ndatun' koo' chukuu'.

³¹ Te kij' nde'í ti'e' iin ndachuun' tun' nichí', te tí'ví' i kua'a' ángele, te nakaya a ne ni nakaxín Ndiosí. Te ndasajin a sakuu' ne jaan', ne ndíee' kumi' saa' xaan' iin yiví' mii' kuaxí tachí', ndee mii' xa'a' iin yiví', te ndee mii' xa'a' ndívi'.

³² 'Kundaní ndo' ña ka'an ndíaa' yo'o' xa'a' saa xaa' tun' higuera kij' nduitjá' nda'a' nu', te naka'ndi yuku nu' ndii, xini ndo' ña xa kuyatin' kuii' kuvun saví'.

³³ Te iin kachi tu saa a xiin' ndo'ó kij' kuní ndo' koo ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, kundaní ndo' ña xa kuyatin' kuii' kixín tukuu' yu'u, ña nduu' tu te yiví'.

³⁴ 'Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña kuní ka kuví' sakuu' ne ndíee' iin yiví' vjtin' te xka'ndia' sakuu' ña jaan'.

³⁵ Ndívi' xiin' ñu'u' iin yiví' ndii, ndoñu'u' a, ndisú tu'un yu'u' yu'u' ndii, koo' kivi' ndoñu'u' a.

³⁶ 'Ndisú ndee kivi' xiin' ndee hora xka'ndia' ña jaan' ndii, ndee iin ne yiví' xini a, ni ndee ángele ña ndíee' ndívi'. Süu' jaan' ndii mii' yuva' i kuíti' xini amaa' xaa' kivi' jaan'.

³⁷ 'Kuächí ndii, saa nii' ni kuú ne yiví' kij' ni xika' Noé xta'an' iin yiví' ndii, nii' sakan' kuú tu ne ndíee' iin

yivi' kij' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

³⁸ Kuachí ndii saa ña naa ni xaa ne jaan' kij' tia'an ndoñu'u' iin yivi' xiin' savi'. Kivi' jaan' ndii, xaxi' ne yivi' ña'a, te xi'i' ña, te tunda'á' ña ndee ni xaa kivi' ña ni ndi'vi Noé tixin tundo'o' chie.

³⁹ Te koo' a naa nimá ña ndee kij' ni xaa ña ni kañuu ña'a' tikui savi', te ni ndoñu'u' iin yivi'. Sakan' tu saa ne yivi' kij' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

⁴⁰ 'Kivi' jaan' ndii, naa' xachuun' inga' uvi ta'an te yivi' ndii, iin ndaa' ra na'in i te inga ra ndii, ndoo ra.

⁴¹ Te naa' ndiko' inga' uvi ta'an ña'a' ndii, iin ndaa' a' na'in i, te inga a' ndoo.

⁴² Xa'a' a jaan' na koo tu'va naa yoo tu'va ndo', sakan' ña xini ndo' ndee kivi' kixin tukuu yu'u, ña nduu' xto'o' ndo'.

⁴³ 'Ndisu kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo', kuachí ndii, naa' xini te xiin' vi'e ndee hora ñuu kixin te kui'na' vi'e ra ndii, koo tu'va ra te taxí ra ki'vi te jaan' vi'e ra.

⁴⁴ Sakan' na kuii' kuni a koo tu'va tu ndo'ó, kuachí ndii xini ndo' ndee kivi' kuiti' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

Yo'o' sania'á Jesús saa xaa' iin te xika' nuu' te yoo tu'va kii' nandiko' xto'o' ra (Lc. 12:41-48)

⁴⁵ 'Naa' yoo iin te xika' nuu', te nduu' te xachuun' ndaku, te kuu' kaxi' tu ra ndii, te jaan' sakuiso' chuun'

xto'o' ra te ka'ndia chuun' ra nuu' inga te xachuun' nuu' xto'o' ra jaan', te taxí ra ña kuxi te jaan' sava ni hora ña kuni a.

⁴⁶ Va'a va keta te xika' nuu' jaan' naa' kij' nandiko' xto'o' jaan' te kuni ra ña xaa' te jaan' chuun jaan'.

⁴⁷ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, taxí xto'o' jaan' ña ka'ndia chuun' te jaan' nuu' sakuu' ña kumi' ra.

⁴⁸ Ndisu naa' ka'an te xika' nuu' jaan' xiin' nimá ra ndii: "Kuu kuachí va xto'o' e' te nandiko' a", kachi ra.

⁴⁹ Te xa'a' ra kutun' ra inga ne xika' nuu' nuu' xto'o' jaan', te xa'a' ra kuxi saka ra, te ko'o' ra xiin' te xini.

⁵⁰ Te nandiko' xto'o' jaan' kivi' ña koo' a naa' nimá ra xiin' hora ña xini ra,

⁵¹ te sando'o' u'vi xava'a' ña'a' xto'o' jaan', te skoni' ña'a' a mii' ñu'u' ne xasuvi' xiin' mii', te ikan' kuaku u'vi ra ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u' ra.

25

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa' xa'a' uxi ta'an ña'a' sava

¹ 'Kii' sakan' ndii, kunduu ña xa'ndia chuun' Ndiosi nimá ne yivi' ndee naa ni ndo'o' uxi ta'an ña'a' sava, ne ni ki'in kaa tuún te ni kiee ña kua'an nata'an' ña xiin' te tunda'á'.

² U'un ta'an ña ndii, ne naa' kuu' nduu' ña, te inga u'un ta'an ña ndii, ne kuu' kaxi' nduu' ña.

³ Ne naa' kuu' jaan' ndii, ni k'i'in nja kaa tuun nja, ndisu ni ni'i' ka nja xa'an oliva ña taan nja tixin a.

⁴ Ndisu ne kuu' kaxi' jaan' ndii, ni'i' siin' ka nja xa'an oliva xiin' kaa tuun nja.

⁵ Te xa'a' a ña kuachi xika' te tunda'a' jaan' ndii, ni ko'ni ma'na nuu' sakuu' nja, te ni kixin ndi'i nja.

⁶ Te na ñuu jaan' ni tiaku ka'an ti'e' ne yivi' ndii: "Xa kuaxi te tunda'a', kuan kiee ndo' te natiin ña'a' ndo'", ni kachi nja.

⁷ Sakan' te sakuu' ne sava jaan' ndii, ni ndokoo nja, te ni ndasava'a nja kaa tuun nja.

⁸ Ikan' te ni ka'an ne naa' kuu' jaan' xiin' ne kuu' kaxi' ndii: "Saa ndo' ña va'a te taxi ndo' sie xa'an ndo' nda'a' ndu, sakan' ña xa kuni nda'va kaa tuun nuu' ndu", ni kachi nja.

⁹ Ndisu ni ka'an ne kuu' kaxi' jaan' xiin' nja ndii: "Küvi taxi ndu a, kuachi ndii ñani a koo tuun nuu' sakuu' e'. Va'a ka ku'un k'i'in ndo' a mi' ndiee' ne xiko' a, te sata' ndo' a xa'a' mi' ndo'", ni kachi nja.

¹⁰ Te kii' kuan sata' nja xa'an jaan' ndii, ni xaa te tunda'a' jaan'. Te ni ko'ni ne kuu' kaxi' jaan' xiin' ra vi'e' mi' yoo viko' jaan', te ni ndasi ra vitu' yi'e' vi'e'.

¹¹ Te ni kuna'a' te ni ndekuie ne naa' kuu' jaan', te ni ka'an nja ndii: "Tákuie, saa un' ña va'a, te nunia' un' yi'e' nuu' ndu. Tákuie, saa va un' ña va'a te nunia' un' yi'e' nuu' ndu",

ni kachi nja.

¹² Ndisu ni ka'an te jaan' xiin' nja ndii: "Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, xini i ndo'ó", ni kachi ra.

¹³ Xa'a' a jaan' na kuii' koo tu'va va ndo', sakan' ña xini ndo' ndee kivi' uun amaa kuiti' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' un' ta'an te xika' nuu'
(Lc. 19:11-27)

¹⁴ 'Sakan' ña, ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin te yivi', te ni keta kua'an xika'. Kii' kuni ka ku'un ra ndii, ni kana ra te xika' nuu' nuu' ra, te ni sakuiso' chuun' ña'a' ra nuu' ña'a' ra.

¹⁵ Te yivi' jaan' ndii, xini ra saa xito' kuvi sachuun' i'in te xika' nuu' nuu' ra jaan', sakan' na kuii' ni taxi ra u'un mi' xu'un' oro nda'a' iin ra, te nda'a' inga ra ni taxi ra uvi mi' xu'un' oro, te nda'a' inga ka ra ni taxi ra iin mi' xu'un' oro. Sakan' te ni keta xto'o jaan' kua'an ra.

¹⁶ Te te ni k'i'in u'un mi' xu'un' oro jaan' ndii, numi' te ni xa'a' xachuun' ra xiin' a, te ni kanando ra inga u'un mi' xu'un' oro xiin' a.

¹⁷ Te sakan' tu, te ni k'i'in uvi mi' xu'un' oro jaan' ndii, iin kachi ni xaa ra, te ni kanando ra inga uvi mi' xu'un' oro xiin' a.

¹⁸ Ndisu te ni k'i'in iin mi' kuiti' ndii, ni keta ra kua'an ra, te ni xatia ra ñu'u', te ni tisi'e' ra xu'un' xto'o ra jaan'.

19 'Te kij' ni xka'ndia kua'a' kuiya ndii, ni nandiko' xto'o jaan', te ni xa'a nakán ra kuenta nuu' sakuu' te xika' nuu' jaan' xa'a' xu'un' jaan'.

20 Te ni xaa xi'na te ni ki'in u'un mií xu'un' oro jaan' ni'i' ra inga u'un mií ka a ka'an ra xiin' xto'o ra jaan' ndii: "Tákuie, ni taxí un' u'un mií xu'un' oro nda'a' i, ikan a ni'i' i yo'o', te ni kanando a inga u'un mií ka", ni kachi ra.

21 Sakan' te ni ka'an xto'o ra xiin' ra ndii: "Va'a va ni xaa un'. Yo'ó ndii, iin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó nuu' kua'a' ka ña'a. Nja'a, te nduijn un' xiin' ña kuatia' nimá yu'u, ña nduu' xto'o un'", ni kachi ra.

22 Te ni xaa tu te ni ki'in uvi mií xu'un' oro jaan', te ni ka'an ra ndii: "Tákuie, ni taxí un' uvi mií xu'un' oro nda'a' i, te yo'o' ni'i' i inga uvi mií ka ña ni kanando a", ni kachi ra.

23 Sakan' te ni ka'an xto'o ra xiin' ra ndii: "Va'a va ni xaa un'. Yo'ó ndii, iin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó nuu' kua'a' ka ña'a. Nja'a, te nduijn un' xiin' ña kuatia' nimá yu'u, ña nduu' xto'o un'", ni kachi ra.

24 Te ni xaa tu te ni ki'in iin mií xu'un' oro jaan', te ni ka'an ra ndii: "Tákuie, xiní yu'u ña iin te kui'e va

nduu' yo'ó, te kendiaa' un' ña'a mií kōo' a ni chí'i un', te nakaya tu un' ña'a mií ni kiku' un' ndikin'.

25 Xa'a' a jaan' na ni yi'vi i, te ni xa'an i, te ni tisi'e i xu'un' yo'o' tixin ñu'u'. Sakan' na kuii' yo'o' ni'i' i xu'un' ña nduu' ña'a un'", ni kachi ra xiin' xto'o jaan'.

26 Ndisu ni ka'an xto'o ra jaan' xiin' ra ndii: "Yo'ó ndii, te xika' nuu' nja'a nduu' un', te suxan' tu un'. Sakan' ña naa' xiní un' ña kendiaa' i ña'a mií ni chí'i i, te nakaya tu i ña'a mií ni kiku' i ndikin' ndii,

27 va'a ka naa' ni chinaá un' xu'un' i jaan' mií kanando a xata' a, te na'in i a kij' nandiko' i", ni kachi ra xiin' te xika' nuu' nja'a jaan'.

28 Sakan' te ni ka'an xto'o jaan' xiin' inga te ita' jaan' ndii: "Tu'un ndo' xu'un' oro jaan' nda'a' te kaa', te nataxi ndo' a nda'a' te xa kumi' uxi ta'an xu'un' oro.

29 Kuachi ndii, yoo ka kumi' ña'a ndii, natijn ka nja a, te yoo ka kōo' a kumi' ndii, ndee ña sie ña kumi' nja kiee nda'a' nja.

30 Te te xika' nuu' te kuasa' kuní kaa' ndii, xita' ndo' nda'a' ra skana' ndo' ndee ki'e mií iin yaví, te ikan' kuaku ra ndee ke'i vi' naka'xi' nu'u ra", kachi xto'o jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús saq saq a kij' sana'má a ne yivi'

31 'Kij' kixin yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kixin i xiin' ndiee' ndatun' koo' chukuu',

te saa xinundu'u xiin' i kixin sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' i. Te kundu'u' i nuu' tei ka'nu' ndatun' koo' chukuu' mii' ka'ndia chuun' i.

32 Te sakuu' nuu' ne yivi' iin yivi' nakaya nuu' i. Te nakaxin siin' ña'a' i ndee naa xaa' te paxto kii' natava' siin' ra mbee tein tixu'u'.

33 Te tandiee i ne nduu' ndee naa mbee jaan' nda'a' kua'a i, te ne nduu' ndee naa tixu'u' jaan' nda'a' itin i.

34 Sakan' te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne ndiee' nda'a' kua'a i ndii: "Ndo'ó, ne ni sañu'u' yuva' i ndii, ña'a ndo' te ndi'vi ndo' mii' xa'ndia chuun' a, mii' ni sakoo' tu'va a xa'a' ndo' ndee kii' kuni ka kua'a iin yivi'.

35 Kuachi ndii ni taxi ndo' ña ni xixi i kii' ni xi'i i soko, te ni taxi tu ndo' tikui ni xi'i i kii' ni ichi in'i i, te ni natjin ndo' yu'u vi'e ndo' kii' ni nduu i te kua'an ichi'.

36 te ni taxi ndo' toto kui'nu i kii' ni xika iin' vichi' i, te ni xa'an koto ndo' yu'u kii' ni kuni kuv'i i, te ni xa'an koto tu ndo' yu'u kii' ni naa i vi'e kaa", kachi i xiin' ña.

37 Sakan' te ka'an ne ndaku nimá nuu' Ndiosí ndii: "Tákuie, ¿ama ni xini ndu ni xi'i un' soko, te ni taxi ndu ña ni xixi un'? Uun, ¿ama ni ichi un' tikui, te ni taxi ndu ra' ni xi'i un'?

38 Te, ¿ama ni xini ndu kua'an un' ichi', te ni natjin ndu yo'ó vi'e ndu? Uun, ¿ama ni xini ndu xika' iin' vichi' un' te ni taxi ndu toto kui'nu un'?

39 Uun, ¿ama ni xini ndu kuni kuv'i un', te ni xa'an koto ndu yo'ó? Uun, ¿ama ni xini ndu naa un' vi'e kaa, te ni xan koto tu ndu yo'ó?", kachi ña.

40 Te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne jaan' ndii: "Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ña va'a ña ni xaa ndo' xa'a' ne ta'an' i, ne kual'i kuu' so'ó yo'ó' ndii, ndee naa xiin' mii' i ni xaa ndo' a", kachi i xiin' ña.

41 'Sakan' te ka'an tu yu'u, te nduu' rey, xiin' ne ndiee' nda'a' itin i ndii: "Ndo'ó, ne ni nacha'an ni xaa Ndiosí ndii, kuan ndia'a ndo' nuu' i te ku'un ndo' mii' koo' kivi' nda'vá ñu'u, ña ni xa'a Ndiosí xa'a' ña ndiva'a xiin' xa'a' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' ña jaan'.

42 Kuachi ndii ni taxi ndo' ña kuxi i kii' ni xi'i i soko, te ni taxi tu ndo' tikui ko'ó i kii' ni ichi in'i i,

43 te ni natjin tu ndo' yu'u vi'e ndo' kii' ni nduu i te kua'an ichi', te ni taxi tu ndo' toto kui'nu i kii' ni xika iin' vichi' i, te ni xa'an koto tu ndo' yu'u kii' ni kuni kuv'i i, ni ndee kii' ni naa i vi'e kaa", kachi i xiin' ña.

44 Sakan' te ndatu'un' tu ne jaan' yu'u ndii: "Tákuie, ¿ama ni xini ndu ni xi'i un' soko, uun ni ichi un' tikui, uun amaa ni xini ndu kua'an un' ichi', uun ni xini ndu xika' iin' vichi' un', uun amaa ni xini ndu kuni kuv'i un', uun ni naa un' vi'e kaa, te ni xa'an koto tu ndu yo'ó?", kachi ña.

45 Te ka'an yu'u, te nduu'

rey, xiin' ne jaan' ndii: "Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ña va'a, ña ni xaa ndo' xa'a' ne ta'an' i, ne kual' kuu' so'o yo'o' ndii, ndee naa xiin' mii' i ni xaa ndo' a", kachi i xiin' nia.

⁴⁶ Te sakuu' ne jaan' ku'un mii' koo nja tundo'o' ndee ndi'i ni kivi'. Te ne ndaku nimá nuu' Ndiosí jaan' natijn kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i —ni kachi Jesús.

26

So'o ni xaa a kij' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kivi ka'ni' ra Jesús

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Kij' ndi'i ni ka'an Jesús sakuu' ña jaan', te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

² —Xini ndo' ndii, ndee uvi ta'an kivi' kuni te koo viko' pascua, te yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a te yivi' yu'u nda'a' te kuu' nuu' te ka'ni' ra yu'u nuu' krusin —ni kachi a.

³ Te kivi' jaan' ni nakaya ki'in' sutu kuu' nuu' xiin', te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te xixa nuu' ñuu vi'e sutu ka'nu', te ni nani' Caifás.

⁴ Te ni ndatu'un' tuni ra saa saa ra te tijn ra Jesús xiin' ña maña te ka'ni' ña'a' ra.

⁵ Te ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Saa e' ña jaan' kij' yoo viko' koto ka nakuchi ne ndiee' ñuu yo'o' —ni kachi ra.

So'o ni xaa a kij' ni sakaa' iin ña'a' xa'an xavixin' xini' Jesús ñuu Betania

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Te kij' ndu'u' Jesús ñuu Betania vi'e Simón, te ni kuni kivi' kui'e te'i ndii,

⁷ ni kuyatin iin ña'a' nuu' a xiin' iin limita yuu' ña ni kua'a xiin' alabastro. Te chitu' vi' ña jaan' ñu'u' xa'an xavixin' koo' chukuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a. Te ni ta'vi' a' limita jaan', te ni sakaa' a' xa'an jaan' xini' Jesús kij' ndu'u' a xixi' a nuu' mesa.

⁸ Te kij' ni xini te nda'a' xa'a' Jesús ña jaan' ndii, ni nasaa' ra te ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Va'a xachi' xitía saka xa'an xavixin' kaa'.

⁹ Sakan' ña, va'a ka naa' ni ke'vi a te kondia ya'vi' a kua'a' xu'un', te xiin' ña jaan' kivi' chindiee' e' ne nda'vi kuu' —ni kachi ra.

¹⁰ Te kij' ni xini so'o Jesús ña ni ka'an ra jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na koo a sakan', kuachi ndii iin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. ¿Ndichun na sataña'a' ña'a' ndo'?

¹¹ Sakan' ña ne nda'vi kuu' ndii, ndee ndi'i' ni kivi' koo nja xiin' ndo' te kivi' chindiee' ña'a' ndo' amaa ka kuni ndo', ndisu yu'u ndii, süu' ndee ndi'i' ni kivi' kaka i tein ndo'.

¹² Sakan' ña ni sakaa' a' xa'an xavixin' ñu'u' nde'i' i te koo tu'va i te ndiee' i kij' kivi' i.

¹³ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña mii' ka iin yivi' mii'

ka'an ndoŋo' ne yivi' tu'un va'a xa'a' i ndii, ka'an tu nja xa'a' ña ni xaa ña'a' yo'o' xiin' i, te naka'an' ña'a' ne yivi' —ni kachi Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni taxi Judas kuento ra ña sanakua'a ra Jesús nda'a' te kuu' ka'nu' (Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Sakan' te, iin te uxi uvi, te ni nani' Judas Iscariote ndii, ni xa'an ra nuu' sutu kuu' nuu',

¹⁵ te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—¿Saa cha'vi ndo' yu'u te sanakua'a i Jesús nda'a' ndo'? —ni kachi ra.

Te ni taxi te jaan' oko uxi ta'an xu'un' plata nda'a' ra.

¹⁶ Te ndee kii' sakan', te ni xa'a' ra nanduku' ra saa saa ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni xixi Jesús ña xaxi' xakuua' xa'a' viko' pascua

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Te kivi' nuu' ña yoo' viko', ña xixi' nja xita' va'a ña koo' yuchi' levadura saká xiin' ndii, ni kuyatın te nda'a' xa'a' Jesús nuu' a. Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Mii' kuni un' ku'un sava'a ndu ña kuxi e' xa'a' viko' pascua? —ni kachi ra.

¹⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu mii' ndu'u' iin te yivi' te ka'an ndo' xiin' ra ndii: “Ka'an xto'o e' ndii: Nã'a' ka te kuvi i, te kuni kuxi i ña xaxi' xa'a' viko' pascua xiin' te nda'a'

xa'a' i vi'e un'", kachi ndo' —ni kachi a.

¹⁹ Te ni saxinu te nda'a' xa'a' a jaan' saa nii' ni ka'an chuun' a xiin' ra, te ni xava'a ra ña xaxi' xa'a' viko' pascua jaan'.

²⁰ Te kii' ni kuñuu nuu' ndii, ni xaa Jesús ikan', te ni xikundu'u' a xiin' te uxi uvi ta'an jaan' nuu' mesa.

²¹ Te kii' ndu'u' a xixi' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña iin ndo'ó sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' nuu' —ni kachi a.

²² Sakan' te ni xa'a' kusuchi' ini sakuu' te jaan', te ni xa'a' ndatu'un' ña'a' i'in ra ndii:

—¿Te'e' yu'u kachi un' ni, takui'e? —ni kachi i'in ra xiin' a.

²³ Sakan' te ni nakuiin a ka'an a ndii:

—Iin ndo'ó, te sé'vi inga' xita' va'a xiin' i tixin ko'o' i vitin, nduu' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan'.

²⁴ Ndee saa kanj ndii, yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an xa'a' i. Ndisu chie va tundo'o' kundo'o' te sanakua'a yu'u. Ndee va'a ka nduu' a nuu' te jaan' naa' ni tuvi ra —ni kachi a.

²⁵ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Judas, te xito' sanakua'a ña'a' jaan' nda'a' te kuu' nuu' ndii:

—¿Te'e' yu'u kachi un' ni, maestro? —ni kachi ra xiin' a.

Te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—Uun, suvi un' —ni kachi a.

²⁶ Te kij' ndu'u' Jesús xixi' a xiin' ra ndii, ni ki'in a xita' va'a, te ni taxi a na chindani Ndiosí xa'a' a, te ni sakuachi' na'a' a, te ni taxi na'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a ndii:

—Ki'in ndo' a te kuxi ndo', na yo'o' nduu' nu'u' nde'i i —ni kachi a.

²⁷ Sakan' te ni ki'in a jin copa, te ni taxi a na chindani Ndiosí, te ni taxi na'a' a nda'a' te jaan' ka'an a ndii:

—Ko'o sakuu' ndo' te yo'o'.

²⁸ Kuachi ndii te' naá tixin na yo'o' nduu' nii' i na kuitia xa'a' kuachi kua'a' ne yivi', te xiin' na kaa' taxi' xa'a' Ndiosí na chikandu'u' a jin kuento xaa' xa'a' nia te sandoyo' a kuachi nia.

²⁹ Na ndaku ka'an i xiin' ndo' na ndee vitin ndii, ko'o ka i vino, te' kuvaa' xiin' uva, ndee kij' xaa' kivi' na ko'o tukuu i vino xaa' xiin' ndo' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —ni kachi Jesús.

³⁰ Te kij' ndi'i ni xita ra yaa, nuu' Ndiosí, te ni kiee ra kua'an ra xiki' na nani' Olivos.

Yo'o' ka'an Pedro na nakoo jin ndaa' ra Jesús

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³¹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Sakuu' ndo'ó nakoo jin ndaa' yu'u' nuu' nunu' naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Taxi i ka'ni' te yivi' te paxto, te kiku mbee sana ra", kachi a.

³² Ndisu kij' natia ku i ndii, xi'na yu'u' ku'un nu'u' Galilea te sakan' ndo'ó —ni kachi a.

³³ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Te'e' ndee nakoo sakuu' te kaa' yo'ó ndii, ko'o' kivi' saa yu'u' sakan' —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Na ndaku ka'an i xiin' un' na nuu vitin, kij' kuni ka kana nduchié ndii, xa un' ichi' ni ka'an un' na xini un' yu'u' —ni kachi a.

³⁵ Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Te'e' ndee xata'an kuvu i xiin' un' ndii, ka'an i na xini i yo'ó —ni kachi ra.

Te jin ni nda'a' ni ka'an sakuu' ra xiin' a.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí jin xaan' mii' nani' Getsemani

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jin xaan' mii' nani' Getsemani, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundi'e ndo' yo'o'. Na ku'un i kaa' te ka'an i xiin' Ndiosí —ni kachi a.

³⁷ Te ni naka a Pedro xiin' uvi saa' tiaa si'e Zebedeo. Te ni xa'a' ndi'ni nimá a, te suchi' ya'a tu ini a.

³⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Suchi' xava'a ini i ndee xa yoo' i kuvu i. Ndo'o ndo' yo'o', te kundito ndo' xiin' i —ni kachi a.

³⁹ Sakan' te ni xa'an a ndoso' jaan', te ni xikuin

xiti' a, te ni ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tata yuva' i, naa' kuní un' ndii, táxi un' kundo'o i tundo'o' chie yo'o' ña nduu' ndee naa tikui uva. Ndisu saa un' ña kuní yu'u, süu' jaan' ndii ña kuní mii' un' —ni kachi a.

⁴⁰ Ikan' te ni nandiko' a mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a, te ni xini a ndiee' ra kixin ra. Te ni ka'an a xiin' Pedro ndii:

—Saa ka vj' tu ni kuvi kundito ndo' ndee iin ndaa' hora xiin' i.

⁴¹ Koo ñu'u' ini va ndo' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te köyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kini ndo'ó. Kuní nimá ndo' saa ndo' ña kuní Ndiosí, ndisu ñu'u' nde'i ndo' ndii, kundieni a —ni kachi a xiin' ra.

⁴² Te ni xa'an ni tukuu a, te ni ka'an a xiin' Ndiosí ichi' ña uvi ndii:

—Tata yuva' i, naa' küvi katani nda'a' un' te kundo'o i tundo'o' chie yo'o' ndii, na xinu ña kuní mii' un' —ni kachi a.

⁴³ Te kij' ni nandiko' tukuu a mii' ndiee' ra jaan' ndii, ni xini a ndiee' ra kixin tukuu ra. Sakan' ña chitu' vj' nduchi' nuu' te jaan' ñu'u' ma'na.

⁴⁴ Te ni nakoo ña'a' a, te kua'an ni tukuu a te ka'an a xiin' Ndiosí naa ña xa ni ka'an a ña nuu'.

⁴⁵ Sakan' te ni nandiko' ni tukuu a mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuvi kusun ndo' vitin te nandiee' ndo'. Koto ndo', xa ni xaa hora ña sanakua'a

ra yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' te ndiso' kuachi.

⁴⁶ Ndondichi ndo' te ku'un e', xa kuyatin' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni tijn te yivi' Jesús

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Te kij' iin' ka Jesús ka'an a, te ni xaa Judas, te ni nduu' iin te uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, xiin' kua'a' va ne yivi' ndiso' nja ichi xiin' karoti. Te ne jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu ni tianu' ña'a'.

⁴⁸ Te te sanakua'a ña'a' ndii, xa ni ka'an ra saa nia'a ra yoo nduu' Jesús ka'an ra ndii:

—Te chito i nuu' kij' nakuatu ña'a' i nduu' te jaan', te jaan' tijn ndo' —ni kachi ra.

⁴⁹ Sakan' te ni kuyatin ra mii' iin' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndee kaa' tuku' uun, maestro —ni kachi ra.

Te ni chito ra nuu' a.

⁵⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Chie kua'a, ¿ndichun kuaxi un'? —ni kachi a.

Sakan' te ni kuyatin te yivi' kua'a' jaan', te ni tijn ra Jesús.

⁵¹ Ndisu iin te iin' xiin' a ikan' ndii, ni xta'ni' ra ichi ra, te ni xa'ndia ra so'o te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'.

⁵² Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxa'a un' ichi un' mii' naa a. Sakan' ña yoo ka

xa'ni' xiin' ichi ndii, xiin' ña jaan' tu kuvj mii' ra.

53 ¿Ñáá xini un' ña kuvj ka'an nda'vi i xiin' yuva' i vitin, te ti'vi' a ya'a uxí uvi ti'vi' ángele te chindíee' a yu'u?

54 Ndisu naa' saa a sakan' ndii, kuvj xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' i mii' ka'an a ña kuni a kundo'o i —ni kachi a.

55 Xaka'an e' te ni ndatu'un' Jesús ne jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo' te tijn ndo' yu'u xiin' ichi xiin' itun' ndee naa jin te kui'na' vi'? Kua'a' kivi' ni jin i tein ndo' sania'á i nuu' ki'e yukun', te ni tiin' ndo' yu'u.

56 Ndisu kuni a xka'ndia ña yo'o' te xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un' a xta'an' —ni kachi Jesús.

Sakan' te ni nakoo ña'a' sakuu' te nda'a' xa'a' a, te ni xinu ra.

S'o'o ni xaa a kii' ni sana'má te kuu' ka'nu' Jesús (Mr. 14:53-65; Lc. 22:54,63-71; Jn. 18:12-14,19-24)

57 Te yivi', te ni tijn Jesús ndii, ni xan ndiaká ña'a' ra vi'e sutu ka'nu', te nani' Caifás. Te ikan' ni nakaya te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí xiin' te xixa nuu' ñuu jaan'.

58 Ndisu Pedro ndii, xika' xika' ndikún ra kua'an ra xata' te yivi' jaan' ndee ni nda'ni ra nuu' ki'e sutu ka'nu' jaan'. Te ni xikundu'u' ra xiin' te xín',

te xito' yukun', te kunj ra saa kun ndiko' sakuu' ña jaan'.

59 Te sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu xiin' sakuu' te kuu' ka'nu', te ni nakaya ikan' ndii, nanduku' ra te ka'an tun vixi xa'a' Jesús te kuvj ka'an ra ña xata'an kuvj a xa'a' ña jaan'.

60 Ndisu koo' ndee jin a ni na'in ra, tee' ndee kua'a' ne yivi' ni tijn kuachi ndii' ña'a'. Te ndii, ndee ndi'i ndoso' te ni ndekuje uvi ta'an te yivi', te ni tiin' kuachi ndii' ña'a' ra

61 ka'an ra ndii:

—Ni ka'an Jesús yo'o' ndii: “Kuvj tani i yukun' Ndiosí, te uni kivi' kuiti', te xa ni nakanj i inga a”, ni kachi ra —ni kachi te jaan'.

62 Sakan' te ni ndondichi sutu ka'nu' jaan', te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na koo' a kuvj ka'an xachi' un'? ¿Ndee xa'a' na tiin' kuachi ne yivi' ka'a' yo'ó? —ni kachi ra.

63 Ndisu Jesús ndii, ni nakujin xachi' a. Sakan' te ni ka'an sutu jaan' xiin' a ndii:

—Xiin' ndije' Ndiosí tiaku ka'an chuun' i xiin' un' ña ka'an un' xiin' ndu naa' yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí —ni kachi ra.

64 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Mii' yo'ó ka'an ña suvi i. Te ka'an ka i xiin' ndo' ña ndee vitin kunj ndo' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi', kii' kundu'u' i nda'a' ku'a'a' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', te kunj tu ndo' kii' kixin' i

nuu' viko' ndivi' —ni kachi a xiin' ra.

⁶⁵ Sakan' te ni ndata' sutu jaan' toto ra xa'a' a na ni nasaa' ra, te ni ka'an ra ndii:

—Ni kanja'a ra xa'a' Ndiosí, sakan' na kuii' kuni ka ne yivi' ndiee yu'u' nuu' e' xa'a' ra. Sakuu' ndo' ni xini so'o na kanja'a ra xa'a' Ndiosí.

⁶⁶ ¿Saa tuu ndo'? —ni kachi sutu jaan'.

Te ni nakujin ne jaan' ka'an nja ndii:

—Xata'an kuvj ra —ni kachi nja.

⁶⁷ Sakan' te ni kondia tiasi'i te yivi' nuu' a, te ni kuvun iki' tu na'a' ra. Te sava tuku ra ni sa'ndia' nuu' a

⁶⁸ te ka'an ra xiin' a ndii:

—Yo'ó, te ka'an na nduu' un' Cristo, nakunj un' yo'o ni kanj yo'ó —kachi ra.

Ka'an Pedro na xini ra Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:55-62; Jn. 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Te kij' ndu'u' Pedro nuu' ki'e ndii, ni kuyatin jin na' xika' nuu', te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ni xika tu yo'ó xiin' Jesús, te ni kiee nu'u' Galilea, kaa' —ni kachi a'.

⁷⁰ Ndisu ni kiee yu'u' ra ka'an ra xiin' a' nuu' sakuu' ne ndiee' jaan' ndii:

—Xini i ndee xa'a' ka'an un' —ni kachi ra.

⁷¹ Te kij' kua'an keta ra yi'e' jaan' ndii, ni xini na'a' inga ka na' xika' nuu'. Te ni ka'an a' xiin' ne ita' yatin jaan' ndii:

—Ni xika tu te yo'o' xiin' Jesús, te ni kiee nuu' Nazaret, kaa' —ni kachi a'.

⁷² Ndisu tuku ni ni ka'an ra na xini na'a' ra naka'an' ra ndee kivi' Ndiosí ka'an ra ndii:

—Xini yu'u te yivi' kaa' —ni kachi ra.

⁷³ Te nuu' va ni xka'ndia, te ni kuyatin ne ita' jaan', te ni ka'an nja xiin' ra ndii:

—Na ndaku xa'a' nduu' a ndii, ni xika tu yo'ó xiin' te kaa', sakan' na jin kachi ndatu'un' un' naa ndatu'un' ne Galilea —ni kachi nja.

⁷⁴ Sakan' te ni xa'a' ra kanja'a xiin' mii' mii' ra, te ka'an tu ra kivi' Ndiosí ndii:

—Xini yu'u te yivi' kaa' —ni kachi ra.

Te na ni na jaan' ka'an ra, te ni kana nduchie.

⁷⁵ Sakan' te ni naka'an' Pedro na xa ni ka'an Jesús xiin' ra ndii: “Na kuni ka kana nduchie ndii, xa unj ta'an ichi' ni ka'an un' na xini un' yu'u”, ni kachi a xiin' ra. Te kij' ni keta ra jkan' ndii, ni xaku suchi' inj va ra.

27

So'o ni xaa a kij' ni sanakua'a te yivi' Jesús nda'a' Pilato

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Ni kitu' so'o, te ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' nuu', te ni nakata ra kuento ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te romano te ka'ni' na'a' ra.

² Ndi'i jaan', te ni satiin na'a' ra, te ni naka na'a' ra,

te ni xa'an sanakua'a ña'a' ra nda'a' Poncio Pilato, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' jaan'.

Yo'ó ka'an a saq ni xa'ni' xiin' mii' mii' Judas

³ Kii' ni xini Judas, te ni sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu', ña xa ni katun' te jaan' Jesús te kivi a ndii, ni natuvi' ini va ra. Te ni sanandiko' ra oko uxi ta'an xu'un' plata jaan' nda'a' sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu jaan'.

⁴ Te ni ka'an ra ndii:

—Ni xaa i kuachi, sakan' ña ni sanakua'a i iin te koo' kuachi —ni kachi ra.

Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Koo' kuenta kumi' ndu xa'a' ña jaan', kuachi mii' un' nduu' a —ni kachi ra.

⁵ Sakan' te ni xatja ra xu'un' jaan' tixin yukun' ka'nu', te kua'an ra, te ni chu'un ra yo'o' sukun' ra, ni kataxko' xiin' mii' ra, te ni xij ra.

⁶ Te sutu jaan' ndii, ni nakaya ra xu'un' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Va'a yoo a ña taan' e' xu'un' yo'o' tixin xatun' xu'un' yukun', sakan' ña xu'un' ña ni cha'vi e' te ka'ni' e' iin te yivi' nduu' a —ni kachi ra.

⁷ Te ni nakata ra kuento ra, te xiin' xu'un' jaan' ni sata' ra ñu'u' mii' ni tava' te yivi' ñu'u' kixin', te kunduu a mii' ndiee ne kuaxi tuku xaan'.

⁸ Sakan' na kuii' ndee vitin nani' a ñu'u' ni'.

⁹ Sakan', te ni xinu ña ni ka'an Jeremias, te ni ka'an tiaku' tu'un Ndiosi xta'an', kii' ni ka'an ra ndii:

Te ni nachij' ra oko uxi ta'an xu'un' plata,

ña nduu' ya'vi kivi' ñuu a, ña ni chindu'u' ne Israel,

¹⁰ te xiin' ña jaan' ni sata' ra ñu'u' te tava' ñu'u' kixin',

saa nii' ni ka'an chuun' xto'o e' xiin' i.

Ni kachi ra.

S'o'o ni xaa a kii' ni iin Jesús nuu' Pilato

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Te kii' iin' Jesús nuu' te xa'ndia chuun' jaan', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey nuu' ne judío? —ni kachi ra.

Te ni nakujin a ndii:

—Uun, mii' un' ni ka'an sakan' —ni kachi a.

¹² Te kii' tiin' kuachi ña'a' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' te xixa nuu' ñuu jaan' ndii, ni nakujin xachi' a.

¹³ Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' a ndii:

—¿Ñáá xini s'o'o un' sakuu' ña tiin' kuachi te kaa' yo'ó? —ni kachi ra.

¹⁴ Ndisu ndee iin yu'u' ni nakujin xachi' Jesús xa'a' ña jaan', te ni nandaní va Pilato.

S'o'o ni xaa a kii' ña xa yoo kivi nduu' Jesús

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

¹⁵ Va'a, sakuu' ichi' kii' nasuku' viko' jaan' ndii, xi saña' te xa'ndia chuun' jaan' iin te ñu'u' vi'e kaa naa xi

xaá ra, te saña' ra ndee ka te kuni ne yivi'.

16 Te naá iin te xini sakuu' ne yivi' vi'e kaá kii' sakan', te nani' Barrabás.

17 Te kii' ni nakaya kua'a' ne yivi' ikan', te ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Yoo kuni ndo' saña' i? ¿Ñáá Barrabás, uun ñáá Jesús, te ka'án ndo' nduu' Cristo? —ni kachi ra.

18 Ni ka'an ra sakan', kuachi ndii ni kundani ra ña ni sanakua'a ña'a' te jaan' xa'a' a ña ndasi' nuu' ra xini ña'a' ra kuji'.

19 Te kii' ndu'u' Pilato mii' xa'nú ra kuachi ndii, ni ti'vi' ña' si'i ra kuento nda'a' ra, ka'án a' ndii: “Ch'i'ni xiin' mii' un' nuu' ña kuni saa ra xiin' te xachuun' ndaku ñaa'. Sakan' ña ni sando'o' va xani' yu'u' ñuu ndi'e' ni xaa ra”, ni kachi a'.

20 Ndisu' sutu' kuu' nuu' jaan' xiin' te xixa nuu' ñuu' ndii, ni chu'u' ra ne yivi' kua'a' jaan' te ka'an nja ña va'a ka na saña' ra Barrabás, te na ka'ni' ra Jesús.

21 Te ni ka'an ni tukuu' Pilato xiin' nja ndii:

—¿Ndee te uvi' ta'an yo'o' kuni ndo' saña' i? —ni kachi ra.

Te ni ka'an nja ndii:

—Va'a ka Barrabás saña' un' —ni kachi nja.

22 Te ni ka'an Pilato xiin' nja ndii:

—¿Te ndee ña kuni ndo' saa i xiin' Jesús, te ka'án ndo' nduu' Cristo? —ni kachi ra.

Te iin ni nda'a' ni ka'an sakuu' nja ndii:

—Nuu' krusin kuxi un' ra —ni kachi nja.

23 Te ni ka'an ni tukuu' Pilato xiin' nja ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee ña nja'a ni xaa ra? —ni kachi ra.

Ndisu' ni kuaa' ti'e' ka ne jaan' ka'án nja ndii:

—Nuu' krusin kuxi un' ra —ni kachi nja.

24 Te ni xini Pilato ña kivi' nama ra ña kuni ne yivi' kua'a' jaan', süu' jaan' ndii so'o ndi'e' ka nasaá' nja, sakan' na kuii' ni xikan ra tiki, te ni natia ra nda'a' ra nuu' ne jaan' ka'án ra ndii:

—Koo' kuachi kumi' yu'u' xa'a' ña kivi' te xachuun' ndaku yo'o', ndo'ó kuji' nduu' ne kumi' kuachi —ni kachi ra.

25 Te iin ni nda'a' ni ka'an sakuu' nja ndii:

—Ndu'u' na kuiso kuachi xa'a' ña kivi' ra, te na kuiso tu ña'a' si'e' ndu —ni kachi nja.

26 Sakan' te ni saña' ra Barrabás, te ni ka'an chuun' ra ña suku' yo'o' te xiin' Jesús. Ndi'i jaan' te ni sanakua'a ña'a' ra te kuxi ña'a' ra nuu' krusin.

27 Sakan' te ni xan ndiaka te xiin' nda'a' xa'a' Pilato Jesús tixin vi'e ka'nu', te ni nakaya sakuu' te xiin' ra saa xinundu'u' xiin' Jesús mii' iin' a jaan'.

28 Sakan' te ni tava' ra toto a, te ni sakui'nú ña'a' ra iin' toto kua'a ndukun'.

29 Te ni xa'a' ra iin' corona yo'o' iñu', te ni chindu'u' ra a xini' a. Te ni ch'i'ni ra iin' tun' yoo' nda'a' kua'a a. Te ni

xikuita xiti' ra nuu' a xandi'i' ra xiin' a ka'an ra ndii:

—Yoo va'a yo'ó, te nduu' rey ne judío —ni kachi ra.

³⁰ Te kondia tiasi'i ña'a' ra, te tu'un' ra tun' yoo' jaan' nda'a' a, te kutun' ra xini' a xiin' tun' jaan'.

³¹ Te kij' ndi'i ni kundi'i ra xiin' a ndii, ni xta'ni' ra toto kua'a jaan', te ni sanakui'nu ña'a' ra toto mii' a. Sakan' te kua'an ra xiin' a te kuxi ña'a' ra nuu' krusin.

So'q ni xaa a kij' ni kuxi te xiin' Jesús nuu' krusin

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Kij' ni kjee te xiin' kua'an ra xiin' Jesús ndii, ni nata'an' ra xiin' iin te ni kjee ñuu' Cirene, te nani' Simón, te ni tjin u'vi ra te jaan' ña koni'i ra krusin Jesús ku'un ra.

³³ Te ni xaa ra iin xaan' mii' nani' a Gólgota, te kivi' jaan' kuni kachi a iki' xini' te ni xi'i.

³⁴ Te ikan' ni xika ra sako'o' ña'a' ra vino, te saká xiin' iin nuu' suxa uva. Ndisu kij' ni xito yu'u' a ra' ndii, ni xiin a ko'q a ra'.

³⁵ Te kij' ndi'i ni kuxi ña'a' ra nuu' krusin jaan' ndii, ni katjin ra toto a te kuni ra yoo nda'a' ndoo i'in a. Sakan' te xinu ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí kij' ni ka'an ra ndii: “Ni katjin te yivi' toto i, te ni nata'vi' ra a”, ni kachi ra.

³⁶ Sakan' te ni xikundiee te xiin' ikan' xito' ña'a' ra.

³⁷ Te ni ke'i ra iin tu'un' yu'u' nuu' iin vitu', te ni chindu'u' ra a xini' krusin

jaan' xa'a' ña ni tjin kuachi ña'a' ra ka'an a ndii: “Te yo'q' nduu' Jesús, te nduu' rey ne judío”, kachi a.

³⁸ Te kij' sakan' ndii, ni kuxi tu ra tata'vi' xiin' a iin te kui'na' nuu' iin krusin. Iin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a.

³⁹ Te ne xka'ndiá ikan' ndii, ni xandi'i' nja xiin' a seko' nja xini' nja

⁴⁰ ka'an nja ndii:

—Jan', yo'ó, te ka'an ña tanj un' yukun' ka'nu' e', te nakani un' tuku a kivi' ña unj ndii, sakakú xiin' mii' un'. Te naa' si'e Ndiosí xna'a nduu' un' ndii, kuan nuu un' nuu' krusin ñaa' —ni kachi nja.

⁴¹ Te nii' sakan' ni xandi'i' tu sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te fariseo, xiin' te xixa nuu' ñuu' xiin' a ka'an ra ndii:

⁴² —Inga ne yivi' ni sakakú ra, te küvi sakakú xiin' mii' mii' ra. Naa' rey yoo' e', ne Israel, xna'a nduu' ra ndii, na nuu ki'i' ra nuu' krusin vitin, te kandixa' ña'a' e'.

⁴³ Inj ra xini ra Ndiosí. Na sakakú ña'a' a vitin naa' ndixa kundani ña'a' a, sakan' ña ni ka'an ra ndii: “Si'e Ndiosí nduu' i”, ni kachi ra —ni kachi sakuu' te jaan'.

⁴⁴ Te ni xandi'i' tu uvi saa' te kui'na', te ndondia nuu' krusin jaan', xiin' a.

So'q ni xaa a kij' ni xi'i Jesús nuu' krusin

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

45 Te kij' n̄i xaā iin ke'in' ndii, n̄i kuū iin yavi kanii' iin yivi' ndee n̄i xa'an' ndiko' a kaā un̄i xakuaa'.

46 Te kuyatin' kaā un̄i jaan' n̄i ka'an' ti'e' Jesús ndii:

—Elí, Elí, ¿lama sabac-tani? —n̄i kachi' a. Ñā jaan' kuni kachi' a ndii: Ndiosí mji' i, Ndiosí mji' i, ¿ndichun na n̄i nakoō un' yu'u'?

47 Te n̄i ka'an' xiin' ta'an' savā ne ita' ikan' kij' n̄i xinī so'õ n̄i ka'an' a ñā jaan' ndii:

—Elías kana' te kaa' —n̄i kachi' n̄i.

48 Xā ka'an' e', te n̄i ndavā iin te iin' ikan', te n̄i ki'in' ra iin pachi, te n̄i se'vi ra a vino iya'. Te n̄i satíin' ra a nuu' iin tun' yoo', te n̄i katan̄i ra a nuu' Jesús te ko'õ a ra'.

49 Ndisu savā ne yivi' jaan' n̄i ka'an' xiin' ra ndii:

—Ndiatu' un', te kuni' e' naa' kixin' Elías te sakakú ña'a' ra —n̄i kachi' n̄i.

50 Te Jesús ndii, tuku n̄i n̄i nde'i ti'e' a, te n̄i ketā nimá a.

51 Sakan' te, toto ña ta'nu' i'nū tixin' yukun' ka'nu' ndii, n̄i ndata' a. N̄i xa'a' a ndee ndien̄u, te n̄i kjēe nuu' a ninu'. Te n̄i taan' iin yivi', te n̄i ndata' tu kava'.

52 Te n̄i nun̄ia' tu yavi ndii, te kua'a' vā ñu'u' nde'i, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne n̄i xi'i' ndii, n̄i nat̄iaku n̄i.

53 Te ne n̄i nat̄iaku jaan' ndii, n̄i kjēe n̄i yavi jaan' ndee kij' n̄i nat̄iaku Jesús, te n̄i ko'n̄i n̄i ñuū Jerusalén, ñā su'un, te n̄i xinī ña'a' kua'a' ne yivi'.

54 Te kij' n̄i xinī te xiin' kuu' nuu' xiin' te ita' xiin' ra xito' ra Jesús ñā n̄i taan' xiin' sakuu' ñā n̄i xka'ndiā ikan' ndii, n̄i yi'vi xava'a' ra ka'an' ra ndii:

—Ndixā xna'a' nduu' a ndii, si'e' Ndiosí n̄i nduu' te kaa' —n̄i kachi' ra.

55 Te n̄i itā kua'a' ña'a' ndee ndoso' jaan' xito' n̄i ñā yoo jaan'. Ne jaan' ndii, n̄i ndikun' n̄i Jesús, n̄i kixin' n̄i ndee ñu'u' Galilea xika' nuu' n̄i nuu' a.

56 Te tein' ne jaan' n̄i ka'n̄i María Magdalena, xiin' María si'i' Jacobo xiin' ñan̄i ra José, xiin' si'i' si'e' iin te nani' Zebedeo.

So'õ n̄i xaā a kij' n̄i ndiee ñu'u' nde'i Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

57 Te xakuaa' nuu' kij' sakan' ndii, n̄i xaā iin te vika', te n̄i kjēe ñuū Arimatea, te nani' José. Te n̄i nduu' tu te jaan' te ndikun' ichi' Jesús.

58 Sakan' na n̄i xa'an' ra nuu' Pilato, te n̄i xikan' ra ñu'u' nde'i Jesús. Sakan' te n̄i ka'an' chuun' Pilato ñā tax̄i te xiin' ñu'u' nde'i a jaan' nda'a' José.

59 Te kij' ndi'i n̄i sanuu' ra a ndii, n̄i tisuku' ra a iin toto yāa ndiká.

60 Te n̄i xa'an' chinaá ra a tixin' yavi ndii, ñā n̄i xat̄ia ra toko' kava'. Ñā jaan' ndii, yavi xaa' ñā sakan' n̄i xa'a' ra nduu' a. Te n̄i satuvi' ra iin yuu' chie, te n̄i ndasi' ra yu'u' yavi jaan'. Sakan' te n̄i ketā ra kua'an' ra.

28

61 Te yaṭin jaan' ndu'u' María Magdalena xiin' inga ka María xto'ni' nja yavi jaan'.

Xito' te xiin' yavi ndii mii' ni naa nu'u' nde'i Jesús

62 Te inga kivi', kii' ni xka'ndia kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' nja xa'a' kivi' sábadó, ña xinandiee' nja jaan' ndii, ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo nuu' Pilato.

63 Te ni ka'an ra ndii:

—Tákuie, naka'an' ndu ña ni ka'an te jaan', te ni xin' xa'an' ne yivi', kii' ni tiaku ra ndii: “Kivi' ña unj, te natiaaku tukuu i”, ni kachi ra.

64 Xa'a' a jaan' na kuu' tianu' un' te xiin' te na koto va'a ra yavi ndii jaan' ndee kivi' ña unj. Saa' iin kii' ku'un te ndikun ichi' ra nuu te sakui'na' ra nu'u' nde'i jaan', te ka'an ra xiin' ne yivi' ndii: “Ni natiaaku ra tein ne ni xi'i.” Naa' saa ra sakan' ndii, iin tun vixi ndiaa' ka kunduu a te sakan' ña nuu' —ni kachi ra xiin' Pilato.

65 Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Ñaa' naka ndo' iin ti'vi te xiin' te ku'un koto ndo' yavi jaan' saa va'a ka tuu mii' ndo' —ni kachi ra.

66 Te ni kiee ra kua'an ra, te ni xaa ra ikan', te ni chindu'u' ra iin tuni xata' yuu' ña ndasi yu'u' yavi jaan'. Sakan' te ni nakoo ra te xiin' jaan' te koto ra a.

So'o ni xaa a kii' ni natiaaku Jesús

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 Kii' ni xka'ndia kivi' sábadó, ña xinandiee' ne yivi' ndii, nja'a va kivi' nuu' xa'a' ximana, te ni xa'an María Magdalena xiin' inga ka María yavi ndii mii' naa nu'u' nde'i Jesús.

2 Te ndiee' va ni kanda, sakan' ña ni nuu iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, ndivi', te ni xaa a yavi ndii jaan', te ni satuvi' a yuu' ña ndasi yi'e' jaan', te ni xikundu'u' a xata' yuu' jaan'.

3 Yi'é a ndee naa nu'u' savi', te toto a ndii, yaa kachi' vi' a.

4 Te xa'a' a ña ni yi'vi va te xiin' ni xaa ángele jaan' ndii, kisi' vi' ña'a' a ndee ni kuniaa' xachi' ra.

5 Ikan' te ni ka'an ángele xiin' ña'a' jaan' ndii:

—Kuán yi'vi ndo', xin' i ña Jesús, ña ni xi'i nuu' krusin, nanduku' ndo'.

6 Koo' ka nu'u' nde'i a naa yo'o', sakan' ña xa ni natiaaku a saa nii' ni ka'an a. Nja'a ndo' te kun' ndo' mii' ni naa a.

7 Te vitin ndii, kua'an ki'i' ndo' te ka'an ndo' xiin' te nda'a' xa'a' a ña xa ni natiaaku a. Te xin'na mii' a ni'i' ichi' nuu' ndo' kua'an a nu'u' Galilea, ikan' kun' ña'a' ndo'. Ña kaa' nduu' ña ka'an i xiin' ndo' —ni kachi ángele xiin' nja.

8 Sakan' te yachi va ni kiee ne jaan' yavi jaan' kua'an

nĭa. Yi'vi nĭa, tē va'a tu kuni nĭa. Taxta'an' nĭa tē ka'an nĭa ña jaan' xiin' tē nda'a' xa'a' a.

⁹ Xa sakan' nĭ, tē nĭ nata'an' Jesús xiin' nĭa, tē nĭ ka'an a ndii:

—Na koo na ña manĭ' xiin' ndo' —nĭ kachi a.

Tē nĭ kuyatĭn nĭa mii' iin' a, tē nĭ xĭkuita xiti' nĭa nuu' a, tē nĭ numĭ nĭa xa'a' a tiin' ka'nu' ña'a' nĭa.

¹⁰ Sakan' tē nĭ ka'an a xiin' nĭa ndii:

—Kuān yi'vi ndo'. Kua'an ndo' tē ka'an ndo' xiin' ñanĭ ĭ na ku'un ra ñu'u' Galilea, tē ĭkan' kuni ra yu'u —nĭ kachi a.

Ña yo'o' nduu' tun vixi ña nĭ ka'an tē xĭin'

¹¹ Tē kij' kua'an ña'a' jaan' ndii, kua'an tu sava tē xĭin' jaan' ñuu, tē nĭ ka'an ra xiin' sutu kuu' nuu' sakuu' ña nĭ yoo jaan'.

¹² Tē nĭ nakaya sutu jaan' xiin' tē xixa nuu' ñuu jaan', tē nĭ nakata ra kuento ra. Ndĭ'ĭ jaan' tē nĭ taxĭ ra kua'a' xu'un' nda'a' tē xĭin' jaan',

¹³ tē ka'an ra ndii:

—Ka'an ndo' ndii: “Kij' kixĭn ndu ndiee' ndu ñuu, tē nĭ kixĭn tē ndikún ĭchi' ra, tē nĭ xaku'na' ra ñu'u' nde'ĭ jaan'”, kachi ndo'.

¹⁴ Tē naa' kuni Pilato kuento xa'a' ña kaa' ndii, ndu'u sakan'dixa' ña'a' tē koo' a saa ra xiin' ndo' —nĭ kachi ra xiin' tē xĭin' jaan'.

¹⁵ Tē nĭ kĭ'in tē xĭin' jaan' xu'un', tē nĭ xaa ra saa nĭ ka'an sutu jaan' xiin' ra, tē nĭ kiku kuento jaan' teĭn ne

ta'an' e', ne judío, ndee kivi' vitĭn.

Ka'an chuun' Jesús xiin' tē nda'a' xa'a' a ña ka'an ndoso' ra tu'un a

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶ Tē uxĭ ĭin tē nda'a' xa'a' a jaan' ndii, nĭ kiee ra kua'an ra xiki' ña kandu'u' ñu'u' Galilea mii' nĭ ka'an chuun' Jesús xiin' ra.

¹⁷ Tē kij' nĭ xĭnĭ ña'a' ra ndii, nĭ xaka'nu' ña'a' ra. Ndisu sava ra nĭ kandixa' va'a.

¹⁸ Tē nĭ kuyatĭn Jesús nuu' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Nda'a' yu'u nĭ taxĭ Ndiosí sakuu' ña ndiee', tē ka'ndĭa chuun' ĭ ndĭvi' xiin' ĭin yivi'.

¹⁹ Xa'a' a jaan' na kuii' kua'an ndo', tē sania'á ndo' sakuu' ne yivi' ĭin yivi tē kundikun nĭa ĭchi' ĭ. Tē sakuchi' ña'a' ndo' xiin' ña ndiee' yuva' e' Ndiosí, xiin' ña ndiee' si'e a, xiin' ña ndiee' Espĭritu Santo.

²⁰ Tē sania'á tu ña'a' ndo' ña na saxinú nĭa sakuu' ña nĭ ka'an chuun' ĭ xiin' ndo' kaa'. Tē yu'u ndii, koo ĭ xiin' ndo' ndee ndi'i nĭ kivi' ndee ku'un ndiko' ĭin yivi' —nĭ kachi a. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' nduu' ñā nī ke'ī San Marcos ñā ka'án xa'a' Jesús

*So'o nī xaa a kii' nī
sakuchi' Juan ne yivi' kuenta
Ndiosí itia Jordán*

*(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9,15-
17; Jn. 1:19-28)*

¹ So'o nī xa'a' tu'un va'a
ñā ka'án xa'a' Jesucristo, si'e
Ndiosí.

² Naa yoso' a mii' nī ka'an
Isaías te nī ka'an tiakú tu'un
Ndiosí, kii' nī ke'ī ra ñā nī
ka'an Ndiosí ndii:

Yu'u ndii, tianu' i nda'a'
xa'a' i,

te xi'na ra ku'un, te
ndašava'a ra ichi'
nuu' un'.

³ Te te jaan' nduu' te tiakú
tachi' yu'u' ka'án ti'e'
ra mii' taxin' kaa' ndii:

“Ndašava'a ndo'ó ichi' mii'
kixin xto'o e',

te ndašandaku tu ndo' a.”
Kachi a.

⁴ Sakan' na kiii' nī xa'a'
iin te nani' Juan sakuchi' ra
ne yivi' kuenta Ndiosí mii'
taxin' kaa'. Te ka'án ndoso'
ra nuu' nia kuenta ñā nama
nia nimá nia xa'a' kuachi
ñā xaa' nia. Sakan' te koo
ka'nu' inī Ndiosí xa'a' nia, te
kuchi nia kuenta a.

⁵ Te sakuu' ne ndiee' ñuu
Jerusalén xiin' nda'a' a, ñā
ñu'u' nuu' ñu'u' Judea ndii,
nī xa'an nia mii' iin' Juan
jaan', te kuni so'o ñā'a' nia,
te na'má nia kuachi nia, te

nī sakuchi' ñā'a' ra kuenta
Ndiosí itia Jordán jaan'.

⁶ Toto Juan ndii, xiin' ixi'
camello nī ku'a'a a. Te ki'i'
iin' toko' ra. Te tika xiin'
ñuñu' itun' nī xaxi' ra.

⁷ Nī ka'an ndoso' ra nuu'
nia ndii:

—Ñā kuaxi xata' i ndii, ñā
koo' chukuu' ka nduu' a te
sakan' yu'u. Te yu'u ndii,
nī ndee vā'a i kunduu te
ndašin' iin' ndixan' ki'i' a.

⁸ Yu'u ndii, sakuchi' i
ndo'ó xiin' tikui kuiti', ndisu
ñā jaan' ndii, sakuchi' a
ndo'ó kuenta a xiin' ñā
ndiee' Espiritu Santo —nī
kachi ra xiin' nia.

*So'o nī xaa a kii' nī chichi
tu Jesús itia Jordán*

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Te kii' sakan' ndii, nī keta
Jesús ndee ñuu Nazaret, ñā
naá nuu' ñu'u' Galilea, te nī
xaa a mii' iin' Juan jaan',
te nī sakuchi' ñā'a' ra itia
Jordán.

¹⁰ Te ndi'ī so'o nī chichi
Jesús, te nī keta a tikui. Ikan'
te nī xini a nī nunia' ndivi',
te nuu' Espiritu Ndiosí, naa
kaa' paloma kaa' a, te nī
ndo'o a xiin' a.

¹¹ Sakan' te nī ka'an iin
tachi' yu'u' ndee ndivi' ndii:

—Yo'ó nduu' si'e manij' i, te
va'a va kuni i xini i yo'ó —nī
kachi a xiin' a.

*So'o nī xaa a kii' nī kuni
ñā ndiva'a sanama' a Jesús
nuu' kuachi*

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Ndi'ī so'o ñā jaan', te nī
saka'an Espiritu Santo nimá
Jesús te ku'un a mii' taxin'
kaa'.

13 Te *ikan'* *ni xika* a *nii'* *uvi xiko kivi'*, te *ni xito kua'a* *ña'a'* *ña ndiva'a*. Te *ni xika* a *tein ti' iku'*, te *ni ndekuie* *ángele ikan'*, te *ni xika nuu* a *nuu'* *Jesús*.

So' o ni xaa a kii' ni xa'a'
Jesús ka'án ndoso' a nuu' ne
ndiee' ñu'u' Galilea

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

14 Te *kii'* *ni xiku'un* *Juan* *naá ra vi'e kaa* *ndii*, *ni xa'an* *Jesús nuu'* *ñu'u'* *Galilea* *ka'án ndoso'* a *tu'un va'a* *xa'a'* *saa kuni Ndiosí ka'ndia* *chuun'* a *nimá e'*.

15 Te *ka'án* a *ndii*:

—*Xa ni xinu kivi'* *ña ni* *chituni Ndiosí*, te *xa ni* *kuyatın ka'ndia* *chuun'* a *nimá ne yivi'*. *Ña jaan'* *na* *kuii'* *nama ndo'* *nimá ndo'* *xa'a'* *kuachi ña xaa'* *ndo'*, te *kandixa'* *ndo'* *tu'un va'a* *xa'a'* *ichi'* a —*ni kachi a*.

So' o ni xaa a kii' ni kana
Jesús kumi' ta'an te tava'
tjaka' te kunduu ra nda'a'
xa'a' a

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

16 Te *kii'* *xika'* *Jesús yu'u'* *mini Galilea ndii*, *ni xini* a *uvi ta'an te yivi'*. *Iin* *ra nani'* *Simón*, te *inga ra* *nani'* *Andrés*. Te *jaan'* *ndii*, *ñani'* *ra kuni ta'an'* *ra*. Te *skó'ni'* *ra ñunu'* *ra tixin tikui* *mini jaan'*, *sakan'* *ña te tava'* *tjaka'* *nduu'* *ra*.

17 Te *ni ka'an* a *xiin'* *ra* *ndii*:

—*Nja'a ndo'*, te *kundikun* *ndo'* *ichi'* *i*, te *sanía'á i* *ndo'ó tava'* *ndo'* *ne yivi'* *nuu'* *kuachi nja* te *kundikun nja* *yu'u'* —*ni kachi a*.

18 *Xaka'án e'* te *ni nakoo ra* *ñunu'* *ra*, te *ni xikundikun ra* *Jesús*.

19 Te *kii'* *ni ya'a* a *ndoso'* *ka ndii*, *ni xini* a *Jacobo* *xiin'* *ñani'* *ra Juan*, te *uvi* *saa'* te *jaan'* *nduu'* *si'e Zebe-* *deo*. Te *jaan'* *ndii*, *ndiee'* *ra* *xiin'* *yuva'* *ra tixin tundoo'* *ra na'ma'* *ra ñunu'* *ra*.

20 *Sakan'* te *ni kana* *Jesús* *Jacobo xiin'* *Juan*, te *ni* *nakoo* te *jaan'* *yuva'* *ra tixin* *tundoo'* *xiin'* te *tatú ra*, te *ni* *xikundikun ra Jesús*.

So' o ni xaa a kii' ni xta'ni'
Jesús ña ndiva'a nimá iin te
yivi'

(Lc. 4:31-37)

21 Te *ni xaa* *Jesús ñuu'* *Ca-* *pernaum xiin'* te *nda'a'* *xa'a'* *a*. Te *kii'* *ni xaa kivi'* *sábado*, *ña xinandiee'* *ne yivi'* *ndii*, *ni skó'nu'* a *xiin'* te *jaan'* *tixin vi'e mi'* *nakayá ne ñuu'* *jaan'*, te *ni sanía'á a ne yivi'*.

22 Te *ni nandaní nja saa* *sanía'á ña'a'* a, *sakan'* *ña ni* *ka'an* a *ndee' naa ka'án iin* te *kumi'* *ña ndiee'*, te *süu'* *naa* *sanía'á te sanía'á tu'un ndei'* *Ndiosí*.

23 Te *ni yoo iin* te *naá ña* *ndiva'a nimá tixin vi'e jaan'*, te *ni nde'i ti'e'* *ña jaan'* *ka'án* a *ndii*:

24 —*Kua'an Jesús*, te *Nazaret*. *¿Ndichun kuaxi* *sataña'a'* *un' ndu'*? *¿Ñáá* *kuaxi un'* te *sandoñu'u'* *un' ndu'*? *Xini yu'u yoo* *nduu' yo'ó*. *Ña sü'un kuenta* *Ndiosí nduu' un'* —*ni kachi a*.

25 *Ikan'* te *ni ka'an ndiee'* *Jesús xiin'* *ña jaan'* *ndii*:

—Taxin' koo yu'u' un' te kua'an ketā nimá te ñaa' —ñi kachi a.

²⁶ Te ni kisi ndiee' ña ndiva'a jaan' te jaan', te ni nde'i ti'e' a, te ni ketā a nimá ra kua'an a.

²⁷ Te sakuu' ne jaan' ndii, ni nandanj xava'a ña, te ni ka'an xiin' ta'an' ña ndii:

—¿Mii' tu kuaxi ña ka'an te yivi' kaa'? ¿Tee' iin ichi' xaa' nduu' ña sania'á ra, cho'? Sakan' ña xiin' ña ndiee' ka'an chuun' ra nuu' ña ndiva'a, te xini so'o a —kachi xiin' ta'an' ña.

²⁸ Te yachi va ni kiku kuento xa'a' Jesús kanii' nuu' ñu'u' Galilea jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús ña' tiso Simón Pedro

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Sakan' te ni ketā Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' vi'e' jaan' te kua'an a xiin' Simón xiin' Andrés vi'e' uvi saa' te jaan'. Te kua'an tu Jacobo xiin' Juan xiin' a.

³⁰ Te ña' tiso Simón jaan' ndii, ka'ni' ndiee' tiin' ña'a' kandu'u' a vi'e' jaan'. Te kij' ni xaa Jesús xiin' ra ikan' ndii, ni ka'an ne yivi' xiin' a xa'a' ña' jaan'.

³¹ Sakan' te ni kuyatin a mii' kandu'u' a, te ni tijn a nda'a' a, te ni ndanij' ña'a' a. Xaka'an e' te ni kjee ña'a' ka'ni', te ni xa'a' a' nduku' a ña kuxi a xiin' te jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Te xakuaa' nuu' kij' xa ni ketā ñu'u' kivi' jaan' ndii, ni xan ndiaka te ni xan ndiaka ne ndiee' ñuu jaan' sakuu' ne kuni kuvj nuu' Jesús. Te ni xan ndiaka tu ña ne ñu'u' ña ndiva'a nimá.

³³ Te ni ndekuje kua'a' xava'a ne ndiee' ñuu jaan' yi'e' vi'e' jaan'.

³⁴ Te ni sanda'a a kua'a' va ne kuni kuvj nuu' ndee ka nuu' kui'e. Te sakan' tu ni tava' a kua'a' ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne jaan'. Te ni taxj Jesús ka'an ña ndiva'a sakan' ña xini ña jaan' yoo nduu' Jesús.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' taxin' kaa'

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Te ña'a' va kuaxi kitú', te ni ndokoo Jesús, te ni ketā a vi'e' jaan' te kua'an a iin xaan' mii' taxin' kaa' xa'a' ku'u, te ikan' ni ndatu'un' a xiin' Ndiosí.

³⁶ Te ni xa'an nanduku' ña'a' Simón xiin' inga te nda'a' xa'a' a.

³⁷ Te ni ka'an ra xiin' a kij' ni xa'an kuni ña'a' ra ndii:

—Sakuu' ne yivi' nanduku' yo'ó, tákui'e —ni kachi ra.

³⁸ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'o' ndo' tuku ñuu, ña ñu'u' yatin, te ka'an ndoso' tu i tu'un va'a nuu' ne yivi' jaan'. Kuachj ndii xa chuun jaan' ni ketā i nuu' Ndiosí kuaxi i —ni kachi a.

³⁹ Sakan' na kuii ni ketā a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan', te ni xa'an ka'an ndoso' a tu'un

va'a nuu' ne ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Galilea. Sakan' ni xaa a tixin i'in vi'e mii' nakaya ne ndiee' ñuu jaan'. Te sakan' tu ni tava' a ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne ndiee' i'kan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

40 Te ni kuyatın iin te kumi' kui'e te'i nuu' Jesús, te ni xikuiin xiti' ra nuu' a, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Táku'e, naa' kuní un' ndii, kuvı sanda'a un' yu'u nuu' kui'e ña ndo'o' i —ni kachı ra.

41 Te ni kuvıta inı a xa'a' te jaan', te ni sanakaá a nda'a' a, te ni tondıa nda'a' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a i yo'ó nda'a kii' un' —ni kachı a.

42 Sakan' na, kii' ka'an a ña jaan' ndii, xaka'an e', te ni kiee ña'a' kui'e jaan', te ni nda'a ra.

43 Ndi'i jaan' te ni ka'an chuun' ndiee' a xiin' ra, te ni ndei' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

44 —Kua'an, ndisu ka'an un' xiin' ndee iin ne yivi' ña ni xaa i xa'a' un' yo'o'. Süu' jaan' ndii kua'an te nia'a xiin' mii' un' nuu' sutu ña xa ni nda'a un'. Te nasoko' un' ña'a nuu' Ndiosı xa'a' ña xa ni nda'a un' naa ni ka'an chuun' Moisés, te kuni ne yivi' ña ni nda'a xna'a un' —ni kachı a.

45 Ndisu ni keta so'o te jaan' kua'an ra, te ni xa'a' kiku ra kuento nuu' sakuu' ne yivi' xa'a' ña ni xka'ndia

jaan'. Xa'a' a jaan' na ni kuvı ka ku'un tuvi' Jesús ndee iin ñuu jaan', süu' jaan' ndii ni ndoo a mii' kataxin', ndee saa ka ni ndii, ni xa'an ne ndiee' sakuu' ñuu jaan' mii' ni yoo a.

2

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e xa'a'

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

1 Te kii' ni xka'ndia ndia'vi' kivi' ndii, ni nandiko' tukuu' Jesús ñuu Capernaum. Te ni xa'a' xika' kuento ña ndu'u' a iin vi'e.

2 Numi' te ni nakaya kua'a' ya'a ne yivi' mii' ndu'u' a. Te chitu' ni'i vi' ndee yi'e vi'e a jaan'. Te ka'an Jesús tu'un Ndiosı nuu' nıa.

3 İkan' te ni ndekuıe kumi' ta'an te yivi' ndiso' ra iin te kui'e xa'a' kandu'u' ra nuu' iin tun' xto.

4 Te kii' ni ndekuıe ra xiin' te jaan' vi'e mii' iin' Jesús ndii, ni kuvı kuyatın ra nuu' a, kuachı ndii kua'a' va ne yivi' ita'. Sakan' na ni kaa ra xini' vi'e xiin' te kuni kuvı jaan', te ni xa'a ra iin yavi i'kan' sava ni mii' iin' Jesús. Sakan' te ni sanuu' ra tun' xto mii' kandu'u' te kuni kuvı jaan' nuu' a.

5 Te kii' ni xini Jesús ña inı te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, ni ka'an a xiin' te kuni kuvı jaan' ndii:

—Xa ni ndoyo kuachı un', pia'un —ni kachı a.

6 Sava te sania'a tu'un ndei' Ndiosı, te yoo i'kan'

ndii, n̄i ka'ʌn r̄a xiin' nimá r̄a ndii:

7 “Te yivi' kaa' ndii, kan̄a'a r̄a xa'a' Ndiosí, sakan' ña Ndiosí kuṭi' yoo ndiee' te sandoyo' a kuachi ne yivi'”, n̄i kachi r̄a xiin' nimá r̄a.

8 Ndisu numi' te n̄i xini Jesús xiin' nimá a ña ka'án te jaan' xiin' nimá r̄a. Te n̄i ka'ʌn a xiin' r̄a ndii:

—V̄a'a ka'án ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' i, tāa.

9 ¿Ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'ʌn i xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Ñáá ña xa n̄i ndoyo kuachi r̄a, uun ñáá ña ndokōo r̄a te na'in r̄a tun' xto r̄a, te ku'un r̄a?

10 Sakan' na kuii' nia'a yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndo'ó ña kumi' i ndiee' iin yivi' te sandoyo' i kuachi ne yivi' —n̄i kachi a.

11 Sakan' te n̄i ka'ʌn a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'án i. Ndokōo un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —n̄i kachi a.

12 Xaka'án e' te n̄i ndondichi r̄a, te n̄i na'in r̄a tun' xto r̄a, te nuu' ni'nu' sakuu' ne yivi' jaan' te n̄i keta r̄a kua'ʌn r̄a. Te n̄i nandan̄i va n̄i xaka'nu' n̄i Ndiosí ka'án n̄i ndii:

—Ndee iin kivi' tia'an kuni e' naa ña kaa' —n̄i kachi n̄i.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i kana Jesús Leví Mateo

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

13 Nd̄i'i ña jaan' te n̄i keta Jesús vi'e jaan' te kua'ʌn n̄i tukuu a yu'u' mini Galilea. Te kua'a' va ne yivi' kua'ʌn

mii' iin' a, te sania'á ña'a' a tu'un Ndiosí.

14 Te kii' xka'ndiá a kua'ʌn a ndii, n̄i xini a ndu'u' Leví, si'e Alfeo, mii' kenciaa' ya'vi' r̄a xa'a' ñuu Roma. Te n̄i ka'ʌn a xiin' r̄a ndii:

—N̄ia'a, te kundikun un' yu'u —n̄i kachi a.

Sakan' te n̄i ndondichi r̄a, te n̄i xikundikun ña'a' r̄a.

15 Te kii' ndu'u' Jesús nuu' mesa xixi' a vi'e Leví jaan' ndii, kua'a' tu te kenciaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma xiin' kua'a' tu ne ka'án va'a ne yivi' xa'a' ndiee' inga' n̄i nuu' mesa xiin' Jesús, xiin' te nda'a' xa'a' a xixi' n̄i, sakan' ña xa yoo kua'a' te ndikun xata' a.

16 Te kii' n̄i xini te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te nduu' kuenta te fariseo, ña xixi' Jesús xiin' te kenciaa' ya'vi' jaan' xiin' inga ka ne ka'án va'a r̄a xa'a' jaan' ndii, n̄i ka'ʌn r̄a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Koto ndo' saa vi' kuu' te sania'á ndo'ó kaa'. V̄a'a xachi' xaa' r̄a xixi' r̄a xiin' te kenciaa' ya'vi', xiin' inga te xaa' tu kuachi kaa' —n̄i kachi r̄a.

17 Te n̄i ka'ʌn Jesús xiin' r̄a kii' n̄i xini so'o a ña n̄i ka'ʌn r̄a jaan' ndii:

—Ne va'a kuni ndii, kuni n̄i te tatan', süu' jaan' ndii ne kuni kuvi kuṭi' kuni r̄a. Te yu'u ndii, kuaxi i te kana i ne tuu ña xachuun' ndaku n̄i. Süu' jaan' ndii kuaxi i, te kana i ne xini ña yoo kuachi n̄i —n̄i kachi a.

Yo'o' ka'án Jesús ña nduu' a ndee naa iin te tunda'á' (Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

18 Kij' ni xini sava ne yivi' ña yoo nditja te nda'a' xa'a' Juan xiin' te nda'a' xa'a' te fariseo ndii, ni xa'an ndatu'un' nja Jesús ndii:

—Te nda'a' xa'a' Juan ndii, yoo nditja chito va ra. Te sakan' tu xaa' te nda'a' xa'a' te fariseo. Te, ¿ndichun na yoo nditja te nda'a' xa'a' yo'ó? —ni kachi nja xiin' a.

19 Te ni ka'an Jesús xiin' nja ndii:

—¿Ñáá kuvj koo nditja ne yivi', ne ñu'u' mii' yoo ña tunda'á', kij' ndu'u' ka te tunda'á' xiin' nja? Kuvj saa nja ña jaan', sakan' ña ndu'u' ka te tunda'á' jaan' xiin' nja.

20 Ndisu xaa iin kivi' kij' tu'un' ne yivi' te tunda'á' jaan', te kij' sakan' ndii, kunj a kaka nditja ne jaan' —ni kachi a xiin' nja.

21 Te ni ka'an ka a xiin' nja ndii:

—Ndee iin ne yivi' ná'ma' iin toto yata' xiin' iin tu'un' toto xaa'. Kuachj ndii, kij' ndoo toto jaan' ndii, nandji toto xaa' jaan' te kuachj ndi'j ka toto yata' jaan'.

22 Te ndee iin tu ne yivi' ndii, taan' nja vino xaa' tixin iin' yata'. Sakan' ña naa' saa nja sakan' ndii, kij' kuiya' ra' ndii, tia'ndja iin' jaan', te kuitja ndoo ra', te ndoñu'u' saka tu iin' jaan'. Sakan' na kuu' kunj a ña taan' e' vino xaa' tixin iin' xaa' —ni kachi a xiin' ne jaan'.

Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' e' (Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

23 Iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', kij' xka'ndiá Jesús kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a mii' yoo trigo ndii, ni xa'a' te jaan' tu'un' ra yoko' trigo jaan'.

24 Te ni ka'an sava te fariseo ndii:

—Koto un', ¿ndichun na xaa' ndo' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

25 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi ndo' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ña ni xaa David xta'an' kij' ni natijn ra, te ni xi'j ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra?

26 Sakan' te ni xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosí kij' ni nduu' Abiatar sutu ka'nu', te ni xixi ra xita' va'a su'un, tee' ndee sutu kuitj' xata'an kuxi ña jaan', te ni taxj tu ra a ni xixi ndee te ndiaka' ta'an' xiin' ra —ni kachi a.

27 Te ni ka'an tu a xiin' te jaan' ndii:

—Kivi' sábado, ña xinandiee' e' ndii, ni xa'a' ña'a' Ndiosí xa'a' ña va'a ne yivi'. Te süu' ne yivi' ni xa'a' a xa'a' kivi' jaan'.

28 Xa'a' a jaan' na yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kumi' j ndiee' ndee xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi a.

3

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te kui'e

nda'a'

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Tuku ni ni nda'ni Jesús vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan', te ni ka'ni jin te kui'e nda'a' ikan'.

² Te ni chuun xa'a' va te fariseo te kuni ra naa' sanda'a a te kui'e nda'a' jaan' kivi' sábadó, ña xinandiee' ne yivi', sakan' te kuvi tin kuachi ra Jesús.

³ Te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Ndondichi, te kujin un ma'in' kaa' —ni kachi a.

⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te kuni tin kuachi ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña taxi' tu'un ndei' Ndiosí saa e' kivi' sábadó, ña xinandiee' e'? ¿Ñáá ña va'a taxi' a saa e' uun ñáá ña ña'a taxi' a saa e'? ¿Ñáá sakakú e' ne yivi', uun ka'ni' ndi'i' e' ña, kachi a? Nakujin ndo' —ni kachi a.

Ndisu te jaan' ndii, koo' a ni ka'an xachi' ra.

⁵ Sakan' te ni nakoto'ni xi'é a nuu' te jaan', te nda'vi tu kuni a xa'a' ña xii va nimá ra. Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a a.

⁶ Ni kiee so'o te fariseo jaan' ikan', te ni xa'a' ndatu'un' tuni ra xiin' te nda'a' xa'a' Herodes saa kuvi ka'ni' ra Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi' yu'u' mini

⁷ Sakan' te ni keta Jesús te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a yu'u' mini Galilea, te kua'a' ya'a ne yivi' ndikun ña'a' kua'an ña. Sava ne yivi' jaan' ni kiee ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea, te sava ña ni kiee ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea,

⁸ te sava tuku ne jaan' ni kiee ñuu Jerusalén. Te sava tuku ña ni kiee ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Idumea. Te sava tuku ña ni kiee ñuu ña ñu'u' tuku ta'vi' itia Jordán. Te ni kiee tu sava ne yivi' jaan' yatín ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Kua'a' ya'a nanduu' ne yivi' jaan', te kua'an ña mii' kua'an Jesús. Sakan' xaa' ña xa'a' ña ni xini ña kuento xa'a' kua'a' ya'a chuun ka'nu' ña xaa' a.

⁹ Sakan' te ni ka'an chuun' a xiin' te nda'a' xa'a' a ña na koo tu va ra xiin' jin tundo'o' mii' kunaá a ka'an ndoso' a, koto ka tavi ña'a' ne kua'a' ya'a jaan'.

¹⁰ Kuachi ndii xa ni sanda'a a kua'a' ne yivi', xa'a' a jaan' na ndekuie' te ndekuie' kua'a' va ne kuni kuvi nuu' a te tondia ña'a' ña te nda'a ña.

¹¹ Te kii' xini ña'a' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá ndii, xikuitá xiti' ña nuu' a, te ka'an ti'e' ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús ndii:

—Yo'ó nduu' si'e Ndiosí —kachi a.

¹² Ndisu ni ka'an chuun' ndiee' Jesús nuu' ña ndiva'a jaan' te koo taxin' yu'u' a, sakan' te ka'an a nuu' ne yivi' yoo nduu' Jesús.

So'q ni xaa a kij' ni nakaxin Jesús uxí uvi ta'an te nda'a' xa'a' a

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

13 Ni ya'a te ni kaa Jesús xini' iin iku', te ni xaka a te kuni nakaxin a. Te kij' xa ita' ti'vi sakuu' ra nuu' a ndii,

14 ni nakaxin a uxí uvi ta'an te jaan' te kaka ra xiin' a te tjanu' na'a' a sania'á ra ichi' a.

15 Te kumi' ra ndiee' te sanda'a ra ne kuni kuví, te kumi' tu ra ndiee' te tava' ra na ndiva'a na nu'u' nimá ne yivi'.

16 Iin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro.

17 Te inga ra nani' Jacobo, xiin' nani' ra, te nani' Juan. Te si'e Zebedeo nduu' uvi saa' te jaan'. Te ni chindu'u' Jesús kivi' uvi saa' te jaan' Boanerges. Te na jaan' kuni kachi a ndii: Te kui'e va ndee naa nde'í saví'.

18 Te inga tukú ra nani' Andrés, te inga ra nani' Felipe, te inga ra nani' Bartolomé, te inga ra nani' Mateo, te inga ra nani' Tomás, te inga ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra. Te inga ra nani' Tadeo, te inga ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta iin ti'vi, te nani' cananista nduu' ra.

19 Te inga ra nani' Judas Iscariote, te ni sanakua'a Jesús so'q ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'. Ndi'i' na jaan' te ni nandiko' sakuu' nia vi'e.

Ka'an kiní te sania'á tu'un

ndeí' Ndiosí xa'a' Jesús

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23)

20 Te tukú ni ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a. Xa'a' a jaan' na ndee ni kunjia'a a kuxi a ni ndee te nda'a' xa'a' a.

21 Kij' ni xini tu'un ne iin kuu' xiin' Jesús xa'a' na jaan' ndii, ni kiee nia vi'e nia kua'an nia kuni naka na'a' nia, sakan' na ka'an ne jaan' ndii:

—Te loco nduu' ra —kachi nia.

22 Te ni ka'an tu sava te sania'á tu'un ndeí' Ndiosí, te ni kiee nuu' Jerusalén ndii:

—Na ndiva'a kuu' nuu' na nani' Beelzebú naá nimá Jesús kaa', sakan' na chindiee' na'a' a te kuví tava' ra na ndiva'a na nu'u' nimá ne yivi' —kachi te jaan'.

23 Sakan' te ni kana Jesús te jaan' nuu' a, te ni ka'an a xiin' ra iin na ka'an ndiaa a ndii:

—¿Naá ka'an' ndo'ó ndii, kuni na ndiva'a kuu' nuu' tava' ta'an' a nimá ne yivi'?

24 Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' iin nuu' ka'nu' kuu' nuu', te kunta'an' nia ndii, ndoñu'u' nuu' jaan',

25 uun naa' nata'vi' ne ndiee' tixin iin vi'e te kunta'an' nia ndii, nduxin tu vi'e ne jaan'.

26 Te nii' sakan' nduu' tu a naa' kunta'an' na ndiva'a kuu' nuu' jaan' xiin' nda'a' xa'a' a, te nata'vi' ta'an' a ndii, sandoñu'u' xiin' mji' a, te xa ikan' nduxin ndi'i' na xa'ndia chuun' a.

27 Te ndee iin ne yivi' küvi ki'vi vi'e iin te ndiee' va te na'in nja ña'a ra, naa' sätiiñ ña'a nja ña nuu'. Sakan' kuiti' te küvi sakuina' nja ña kumi' ra.

28 'Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' nuu' kuachi ña xaa' ndee ka ne yivi' xiin' sakuu' nuu' ña kania'a nja ndii, koq ka'nu' iní Ndiosí xa'a' nja.

29 Ndisu yoo ka kania'a xa'a' Espiritu Santo ndii, koo' kivi' koq ka'nu' iní Ndiosí xa'a' ne jaan'. Süu' jaan' ndii kuiso kuachi nja ndee ndi'i' ni kivi' —ni kachi a xiin' te jaan'.

30 Ni ka'an Jesús ña jaan', kuachi ndii ka'an te jaan' ña ña ndiva'a naá nimá a.

So'q ni xaa a kii' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñani a nanduku' ña'a' nja

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

31 Sakan' te ni xaa si'i' Jesús xiin' ñani a vi'e mii' iin' a. Te ni ndoo nja ita' nja ki'e, te ni saya'á nja kuento te kana ña'a' ne yivi'.

32 Te ne yivi' kua'a', ne ndiee' saa xinunduü mii' iin' a jaan', ni ka'an xiin' a ndii:

—Tákuie, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' nja nanduku' nja yo'ó —ni kachi nja.

33 Sakan' te ni ka'an a xiin' ne jaan' ndii:

—Kuni i ña kundani ndo' yoo nduu' ndee naa si'i' i xiin' ñani i —ni kachi a.

34 Sakan' te ni nakoto a nuu' ne ndiee' saa xinunduü jaan' ka'an a ndii:

—Koto ndo', ne yo'q' nduu' ndee naa si'i' i xiin' ñani i.

35 Kuachi ndii, yoo ka xaa' ña kuni Ndiosí ndii, ne jaan' nduu' ndee naa ñani i, xiin' ña' ku'va i, xiin' si'i' i —ni kachi Jesús xiin' ne yivi' jaan'.

4

So'q kua'an ña ni sania'á Jesús xa'a' iin ñu'u' mii' kiku' iin te yivi' ndikin'

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Unta' kii' kua'an tukuu Jesús yu'u' mini jaan' ndii, ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a ikan'. Sakan' te ni sko'nu' a tixin iin tundoq' nuu' tikui jaan'. Te ne yivi' jaan' ndii, yu'u' mini ita' nja te kuni so'q ña'a' nja.

2 Te ni xa'a' sania'á ña'a' a kua'a' ña'a' xiin' ña ka'an ndiaa ka'an a ndii:

3—Chuyun xa'a' va ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Unta' ndii, ni keta iin te yivi' kua'an kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra.

4 Te kii' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi'. Te ni ndekuie saa, te ni xaxi' ri' a.

5 Te sava tukü ndikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te yachi va ni ndutiä a sakan' ña koo' kua'a' ñu'u' ndoso' xata' yuu' jaan'.

6 Ndisu kii' ni keta ñu'u' ndii ni saxii ña'a' a, te xa'a' ña kualii' tiq'o a ndii, ni ichi' a.

7 Te sava tukü a ni koyo tein ku'u inu'. Te kii' ni xa'nu inu' jaan' ndii, ni tavi

a itja trigo jaan', te ni xa'ni' ndi'i' ña'a' a, sakan' na kuii' köo' ndikin' a ni kuun.

⁸ Te sava ka tuku a ni koyo nuu' ñu'u' ña'ma. Te ni ndutja a, te ni xa'nu a, te ni kuun ya'a ndikin' i'in a. Sava itja trigo jaan' ni taxi oko uxi ndikin', te sava a ni taxi uni xiko ndikin', te sava tuku a ni taxi ciento ndikin' —ni kachi Jesús.

⁹ Te ni ka'an ka a ndii:

—Ndo'ó ne xini so'ó ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'an ndiaa

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Kij' ni ndoo jin ndaa' Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' ne ita' yatın xiin' te uxi uvi jaan' xa'a' ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ndiaa a jaan'.

¹¹ Te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña kundani ndo' ña xini mii' kuiti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu nuu' ne xika' ndiká ndii, xiin' ña ka'an ndiaa kuiti' ka'an i.

¹² Sakan' te tee' ndee xito' nja ndii, köo' xachi' a kuvi kuni nja. Te tee' ndee xini so'ó te xini so'ó nja ndii, kundani nja a te nandiko' nja nuu' i te koo ka'nu' ini i xa'a' kuachi nja —ni kachi a.

Ka'an Jesús ndee ña kuni kachi ña ka'an ndiaa xa'a' te kiku' ndikin' jaan'

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Te ni ka'an tu Jesús xiin' ne ni ndoo ita' jaan' ndii:

—Naa' kundani ndo' ña ka'an ndiaa jaan' ndii, ¿saa kuvi kundani ndo' inga ña ka'an ndiaa ña ka'an ka i xiin' ndo'?

¹⁴ Te kiku' ndikin' jaan' nduu' te ka'an ndoso' tu'un Ndiosí.

¹⁵ Te ichi' mii' ni koyo sava ndikin', ña ni kiku' te jaan', nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'ó tu'un Ndiosí. Te kij' ndi'i' xini so'ó nja a ndii, numi' te tu'un' ña ndiva'a ña jaan' nimá nja.

¹⁶ Te sakan' tu ñu'u' yaxin' va ña ndoso' xata' yuu' mii' ni koyo sava ndikin' ña ni kiku' te jaan' ndii, nduu' a ndee naa nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'ó tu'un Ndiosí. Te kij' ndi'i' xini so'ó nja a ndii, numi' te taxi' so'ó nja, te va'a va kuni nja.

¹⁷ Ndisu köo' ti'o' a nimá nja, xa'a' a jaan' na kuvi kuita ni'i' nja xiin' tu'un jaan'. Sakan' na kij' ndo'o' nimá nja uun kij' sando'o' ña'a' ne yivi' xa'a' ña kandixa' nja tu'un jaan' ndii, nakoo' nja a.

¹⁸ Te ñu'u' mii' yoo ku'u jnu' mii' ni koyo sava ndikin' ña ni kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'ó tu'un Ndiosí.

¹⁹ Ndisu ndi'ni va nimá nja xa'a' ña yoo jin yivi', te xini xa'an' ña'a' ña vika', te ndioo' ini nja xa'a' inga ka ña'a. Sakan' na kuii' tavi sakuu' ña jaan' tu'un jaan', te nanduu' nja ndee naa ña köo' ndikin' kuun' nda'a'.

20 Te ñu'u' ña'ma mii' ni koyo ndikin' ña ni kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'qo tu'un Ndiosí, te natiin' va'a ña a. Sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña ni taxí oko uxí ndikin', te sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña ni taxí uní xiko ndikin', te sava tukú ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña ni taxí ciento ndikin' —ni kachi Jesús.

Sania'á Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' qa tuún
(Lc. 8:16-18)

21 Ni ka'an tu Jesús xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ndee iin ne yivi' ndii, nakun' ña qa tuún, te kaní ña a tixin iin xatun', ni ndee kaní tu ña a tixin iin tun' xto. Süu' jaan' ndii nakun' ña a, te xani' ña a mii' sukun te tuvi' tuún a.

22 Kuachi ndii köo' ndee iin ña yoo si'e ña nätuvi, te köo' ndee iin tu ña xaa' si'e ne yivi' ña nätuvi saa Ndiosí.

23 Ndo'ó, ne xini so'qo ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ka'án i —ni kachi a.

24 Te ni ka'an tu a xiin' ña ndii:

—Chuun xa'a' va ndo' saa xini so'qo ndo' ña ka'án i xiin' ndo'. Kuachi ndii, saa nii' xini so'qo ndo' ña ka'án i jaan' ndii, nii' sakan' taxí i ña chuun va ndo', te kundani ndo' a. Te taxí i ña ndee kundani kua'a' ka ndo' a.

25 Kuachi ndii, yoo ka kundani sava ña ka'án i jaan' ndii, taxí i ña kundani kua'a' ka ña a. Ndisu yoo ka

taxi' so'qo xa'a' a jaan' ndii, sanandosó' ña'a' i ña sie ña kundani ña —ni kachi a.

Ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' qa xa'nu' mii' ndikin'

26 Te ni ka'an tu Jesús ndii:

—Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa xka'ndiá xiin' ndikin' ña ni kiku' iin te yivi' nuu' ñu'u'.

27 Te yivi' jaan' ndii, kixin' ra, te ndokoó ra. Te ndikin' jaan' ndii, ndutiá a, te xa'nu' a ñuu nduu' a, uun iin ke'in' nduu' a. Te ndee xini te jaan' saa ndutiá ndikin' jaan'.

28 Sakan' ña mii' ñu'u' jaan' nduu' ña sakua'nu' ña'a'. Xi'na ka itun' a xikoó, ikan' te kиеe' yoko' a, ya'á sie te xikoó tu ndikin' a.

29 Te kij' nakuixa' ndikin' jaan' ndii, kua'an ra te xa'ndia ra a xiin' ichi ki'i', kuachi ndii xa ni kиеe' savi' —ni kachi a.

Yo'o' ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' ndikin' ma'á ña nani' mostaza
(Mt. 13:31-35; Lc. 13:18-19)

30 Te ni ka'an tu Jesús ndii:

—¿Ndee ña nakuitá xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', uun ndee ña ka'án ndiaa va'a ka nakata e' xiin' a te kuví kundani ndo' a?

31 Ña xa'ndia chuun' a jaan' ndii, nduu' a ndee naa ndikin' mostaza. Ndikin' jaan' ndii, ña lulu ma'á ka nduu' a te sakan' sakuu' nuu' ndikin' ña chi'i' e'.

32 Ndisu kij' xa'nu' a ndii, sukun ka itun' a te sakan' sakuu' nuu' ku'u xit'in', te na'nu' va nda'a' nu' nata'vi'. Sakan' na kuii' ndee saa ti' ta'nu' ndivi' kuv'i kundiee kati' nda'a' nu' —ni kachi Jesús.

33 Te xiin' kua'a' ña ka'an ndiaa ndee naa ña jaan' ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' saa kuv'i kundani kujiti' nja.

34 Te xa nuu' ña ka'an ndiaa jaan' kujiti' ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan'. Ndisu nuu' te nda'a' xa'a' a ndii, ni sanakuachi' ndi'i ña'a' a tuku xaan'.

So' o ni xaa a kij' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuin' tachi' ndiee'

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

35 Kij' ni xaa ñuu kivi' jaan' ndii, ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'o' ndo' tuku ta'vi' xioo mini —ni kachi a.

36 Sakan' te ni nakoqo ra ne yivi' kua'a' jaan', te kua'an ra xiin' a tixin' tundoo' mii' xa naa a jaan'. Te kua'an tu ki'in' ne yivi' xiin' sava ka tundoo'.

37 Sakan' te ni xa'a' xika' ndiee' tachi' nuu' tikui jaan'. Te ni xa'a' a satuvi' a tikui nuu' mini jaan', te ko'ni' ra' tixin' tundoo' jaan', te xa kua'an chitu' nu'.

38 Ndisu Jesús ndii, su'ma' tundoo' jaan' kandu'u' a kixin' a nuu' ña ki'i' xini' a. Ikan' te ni sandoto' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—i'Takui'e, ndoto nuu' un'! ¿Ñáá ndi'ni yo'ó naa'

ndoñu'u' e'? —ni kachi ra xiin' a.

39 Sakan' te ni ndokoo a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachi' ndiee' jaan' xiin' tikui mini jaan' ndii:

—Taxin' koo un', nakunaa taxin' un' —ni kachi a.

Xaka'an e, te ni xikuin' ndoo tachi' jaan', te ni nakunaa taxin' tu tikui mini jaan'.

40 Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndichun na yi'vi nia ndo'? ¿Ñáá tia'an tu ini ndo' xini ndo' yu'u'? —ni kachi a.

41 Te ni yi'vi xava'a ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tu te yivi' kaa', na kuii' ndee tachi' xiin' tikui mini ka'an chuun' ra xiin', te kandixa' ña'a' a? —ni kachi ra.

5

So' o ni xaa a kij' ni tava' Jesús ña ndiva'a nimá iin te ñu'u' Gadara

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

1 Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndee tuku ta'vi' yu'u' mini jaan' nuu' ñu'u' ne Gadara.

2 Te kij' ni nuu' a tundoo' jaan' ndii, xaka'an e', te ni keta iin te yivi' iin yavi ndii, te ni nata'an' ra xiin' a. Te jaan' ndii, ña ndiva'a naa nimá ra.

3 Te xa yavi jaan' ni ndu'u' ra, te ndee iin ne yivi' ni kuv'i satiín ña'a' ni ndee xiin' karena.

4 Te kua'a' va ichi' ndii, ni xikotiin' ra xiin' karena ndu'u', uun xiin' kaa ña yoo

tivi. Ndisu xa'ndia ra ña jaan', te sakuachi' ra a. Te ndee iin te yivi' kuví satiín ña'a'.

⁵ Ni xika ra iin ke'in' xiin' ñuu tejin ku'u xiin' mii' ita' yavi ndii jaan' nde'í ra, te satuxu'ví xiin' mii' ra xiin' yuu' kua'an ra.

⁶ Kij' ni xini ra Jesús ndee xika' ndii, ni ndava ra kua'an ra mii' iin' a, te ni xaa ra, te ni xikuiin xiti' ra nuu' a.

⁷ Te ni ka'an ti'e' ra xiin' a ndii:

—¿Ndichun kuaxi un' sataña'a' un' yu'u, Jesús, si'e Ndiosí ndu'u' ndivi'? Ka'an nda'vi i xiin' un' ña sando'o' u'vi un' yu'u —ni kachi ra.

⁸ Ni ka'an ra sakan' xiin' a sakan' ña xa ni ka'an chuun' a xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Ña ndiva'a, kuan keta nimá te yivi' ñaa' —ni kachi a.

⁹ Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Saa nani' yo'ó? —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Legión nani' i, sakan' ña kua'a' va ndu —ni kachi ra.

¹⁰ Sakan' te ni ka'an nda'vi va ña ndiva'a jaan' nuu' Jesús ña ti'vi' ña'a' a tuku xaan'.

¹¹ Yatin ikan' ni yoo iin itun, te ndoso' iin ti'vi' chie kinj xaxi' ri' ku'u.

¹² Te ni ka'an nda'vi tukuu a xiin' Jesús ndii:

—Saa un' ña va'a, te ti'vi' un' ndu'u, te kun ko'ni ndu tixin kinj kaa' —ni kachi a.

¹³ Sakan' te ni taxi Jesús ña jaan'. Te ni kiee ña ndiva'a jaan' nimá te yivi' jaan', te ni ko'ni a tixin kinj jaan'. Te ni taxta'an' ri' ni naka' ri' mii' nako' itun jaan' ndee ni koyo ri' minj jaan', te ni xi' ri'. Yatin' uvi mií ni kuu ri'.

¹⁴ Te yivi', te ndiee' xito' kinj jaan' ndii, ni xinu ra kuan nu'u ra. Te ni ka'an ra xiin' ne ndiee' ñuu ra ndee ña ni xka'ndia. Te ni ka'an tu ra xiin' ne ndiee' yatin ñuu jaan'. Te ni kiee ne yivi' kuan kunj nduchi' nuu' nja ndee ña ni xka'ndia ikan'.

¹⁵ Te ni ndekuje nja mii' iin' Jesús, te ni xini nja te ni ñu'u ña ndiva'a nimá ndu'u' ra yatin nuu' Jesús ni'nu' ra toto, te xa kuvj tu xanini va'a ra. Kij' ni xini ne yivi' ña jaan' ndii, ni yi'vi va nja.

¹⁶ Te ne yivi', ne ni xini nduchi' nuu' ña ni xka'ndia jaan' ndii, ni ka'an nja xiin' inga ne yivi' ndee ña ni xaa Jesús xiin' te ni ñu'u ña ndiva'a nimá jaan', xiin' ña ni ndo'o kinj jaan'.

¹⁷ Sakan' te ni xa'a' ka'an nda'vi nja xiin' Jesús ña keta a nuu' ñu'u' nja jaan'.

¹⁸ Te kij' skó'nu' a tixin tundoo' kua'an a ndii, ni xikan te ni ñu'u ña ndiva'a nimá jaan' ña saa Jesús ña va'a te taxi a ña ku'un ra xiin' a.

¹⁹ Ndisu ni taxi a ku'un ra xiin' a. Süu' jaan' ndii ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuan nu'u vi'e un' mii' ndiee' ne iin kuu' xiin' un', te ka'an un' xiin' nja sakuu' ña ka'nu' ña ni xaa xto'o e'

Ndiosí xa'a' un'. Te ka'an tu un' xiin' nja xa'a' saa ni kuvita ini a xa'a' un' —ni kachi a.

²⁰ Sakan' te ni keta te jaan' kua'an ra, te xa'a' ka'an ra xiin' sakuu' ne ndiee' nuu' nu'u' Decápolis xa'a' ña ka'nu' ña ni xaa Jesús xa'a' ra. Te ni nandaní sakuu' nja kii' ni xini so'o nja ña ni ka'an ra jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanatiaku Jesús ña' si'e Jairo, te ni sanda'a tu a iin ña' ndo'o' kui'e ní'

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹ Kii' ni nandiko' Jesús xiin' tundo'o' jaan' tuku ta'vi' yu'u' mini jaan' ndii, kua'a' ya'a ne yivi' ni nakaya saa xinundu'u xiin' a ikan', sakan' na ni nuu a te ni ndoo a iin' a ikan'.

²² Sakan' te ni xaa iin te nani' Jairo. Te jaan' ndii, te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakaya ne nuu jaan' nduu' ra. Te kii' ni xini ra Jesús ndii, ni kuyatin ra, te ni xikuijin xiti' ra nuu' a,

²³ te ni ka'an nda'vi va ra xiin' a ndii:

—Ña'a' si'e i ndii, xa kuni kuví kuii a'. Ndisu saa un' ña va'a te ku'un un', te chikanu' un' nda'a' un' xini' a' te nda'a' a' te kutiakú a' —ni kachi ra.

²⁴ Sakan' te kua'an Jesús xiin' te jaan'. Te kua'an tu ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a. Ndee ku'ni' vi' ña'a' ne yivi' jaan' kua'an nja.

²⁵ Te tein ne yivi' jaan' ka'ni iin ña' ndo'o' kui'e ní',

te xa uxi uvi' kuiya kua'an ña ndo'o' a' kui'e jaan'.

²⁶ Te xa kua'a' va ni ndo'o' a' nda'a' kua'a' te tatan'. Te ni ndi'i ndoo xu'un' a' ni xa'ni' a' xa'a' kui'e jaan'. Ndisu süu' so'o nda'a a', süu' jaan' ndii so'o kundiee' ka kui'e jaan' xiin' a'.

²⁷ Te kii' ni xini a' kuento ña ka'an ne yivi' xa'a' Jesús ndii, ni kixin a' xata' a tein ne yivi' kua'a' jaan', te ni tondia nda'a' a' toto a.

²⁸ Sakan' ña ni ka'an a' xiin' nimá a' ndii: "Naa' kuví tondia i tee' toto kuiti' a ndii, nda'a i", ni kachi a' xiin' nimá a'.

²⁹ Te kii' ni tondia nda'a' a' toto a ndii, xa numi' sakan', te ni xikuijin ña'a' ní' jaan'. Te ni xini a' ndii, ni kiee ña'a' kui'e jaan'.

³⁰ Xa numi' sakan', te ni xini tu Jesús ña xiin' ña ndiee' a ni nda'a iin ne yivi'. Ikan' te ni nakoto a xata' a tein ne yivi' jaan', te ni ka'an a ndii:

—¿Yoo ni tondia nda'a' toto i? —ni kachi a.

³¹ Sakan' te ni nakuijin te nda'a' xa'a' a ndii:

—Koto un', saa vi' kua'a' ne yivi' ku'ni' yo'ó, te kusaa' ndatu'un' un' ndii: "¿Yoo ni tondia nda'a' toto i kachi un'?" —ni kachi ra.

³² Ndisu Jesús ndii, xito' a saa xinundu'u xiin' a te kuni a yoo ni tondia nda'a' toto a.

³³ Te ña'a' jaan' ndii, xa xini a' ña xa ni nda'a a' ña ni tondia nda'a' a' toto a, sakan' na kuii' tee' ndee kisi' vi' ña'a' ña yi'vi a' ndii, ni kuyatin a', te ni xikuijin xiti'

a' nuu' Jesús, te ni ka'an a' ndaku a' xiin' a sakuu' ña ni xaa a' te ni nda'a a'.

³⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Xa ni nda'a un', pia'un, xa'a' ña ini un' xini un' yu'u. Kua'an te Ndiosí na taxí ña maní' koo xiin' un', sakan' ña xa ni nda'a un' nuu' kui'e ña ni ndo'o un' —ni kachi a.

³⁵ Kij' kusaa' ka'an ka Jesús xiin' ña' jaan' ndii, ni ndekuie jin uvi te ni kiee vi'e Jairo, te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jairo jaan' ndii:

—Tákuie, xa ni ndoñu'u' ndi'i ña' si'e un'. Sataña'a' ka un' nuu' maestro ñaa' —ni kachi ra.

³⁶ Te Jesús ndii, ni xini so'o a ña ni ka'an te jaan', ndisu ni ka'an a xiin' Jairo ndii:

—Kaka nimá un', ini kuiti' un' kuni un' yu'u —ni kachi a.

³⁷ Te ni taxí a ku'un ndee jin ne yivi' jaan' xiin' a. Süu' jaan' ndii, Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, ñani Jacobo jaan', kuiti' ni taxí a ku'un xiin' a.

³⁸ Te kij' ni xaa a vi'e te xa'ndia chuun' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, ni xini a ña kuaa' ne yivi' xaku' nja, te kuaa' xi'i xachi' tu nja xa'a' ña' sie, ña' ni xi'i jaan'.

³⁹ Sakan' te ni nda'ni a vi'e, te ni ka'an a xiin' ne ñu'u' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaa' ndo' te xaku' ndo' sakan' vi'?' Kuachi ndii kuasa' ni xi'i a', süu' jaan' ndii kixin' kuiti' a' —ni kachi a.

⁴⁰ Te ni xaku ndiaa' ichi ña'a' ne yivi' jaan'. Sakan'

te ni tava' Jesús sakuu' nja ki'e, te ni naka a yuva' si'i' ña' sie jaan', xiin' te kua'an xiin' a jaan'. Te ni ko'ni nja xiin' a mii' kandu'u' ña' ni xi'i jaan'.

⁴¹ Sakan' te ni tjin a nda'a' ña' sie jaan', te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Talita, cumi —ni kachi a. Tu'un jaan' kuni kachi ndii: Ña' sie, xiin' yo'ó ka'an i, ndokoo un'.

⁴² Xaka'an e', te ni ndokoo ña' sie, ña' kumi' uxí uvi kuiya jaan', te ni xa'a' a' xika' a'. Te kij' ni xini ne ita' xiin' Jesús ña ni xaa a jaan' ndii, ni nandaní ya'a nja.

⁴³ Te ni ka'an ndiee' va Jesús xiin' nja ña ka'an nja xiin' ndee jin ne yivi' ña ni xaa a ikan'. Sakan' te ni ka'an tu a xiin' yuva' si'i' ña' jaan' ña taxí nja ña kuxi a'.

6

So'o ni xaa a kii' ni nandiko' Jesús ñuu a Nazaret (Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Sakan' te ni keta Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni nandiko' a ñuu mii' ni xa'nu a.

² Te kij' ni xaa kivi' sábadó, ña xinandiee' ne yivi' ndii, ni xa'a' a sania'á a ne yivi' tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan'. Te kua'a' ne ni nakaya ikan' kii' ni xini so'o nja ña ka'an a ndii, ni nandaní nja, ka'an nja ndii:

—¿Mii' ka vi' tu ni sakuaan te ka'a'? Te, ¿mii' tu kuaxi ña xini tuni ra? Te, ¿mii' ka vi' tu kuaxi ña

ndíee' rā tē kuvj xaa' rā
 chuun ka'nu' koo' chukuu'
 jaan'?

³ Tē tuxi' itun' kuitj' nduu'
 rā. Tē xini' e' ña' si'e' María
 nduu' rā. Tē xini' tū e' ñani'
 rā Jacobo, xiin' José, xiin'
 Judas, xiin' Simón. Tē ñuu'
 yo'o' ndíee' tū ña'a' ta'an' rā
 —ñi kachj xiin' ta'an' ña.

Xa'a' a jaan' na ñi ñasa'a'
 ña, tē ñi kändixa' ña'a' ña.

⁴ Sakan' tē ñi ka'an Jesús
 xiin' ña ndii:

—Tē ka'an tiakú tū'un
 Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a'
 sakuu' ne yivi'. Ndisu ne
 ndíee' ñuu' mii' rā xiin' ne jin
 kuu' xiin' rā, xiin' ne ndíee'
 vj'e' rā ndii, xito' ka'nu' ña'a'
 ña —ñi kachj a xiin' ne
 jaan'.

⁵ Tē ñi kuvj saa a ndee jin
 chuun ka'nu' koo' chukuu'
 ikan'. Ndia'vi' kuitj' ne yivi'
 ñi sanda'a a kij' chindu'u' a
 nda'a' a xini' ña.

⁶ Tē ñi nandanj va Jesús
 xa'a' ña inj ne jaan' xini
 ña'a' ña. Tē ñi xinu'ñi a
 sakuu' ñuu' ña ñu'u' ya'in
 ikan' sania'a' tū'un Ndiosí.

*S'o'o' ñi xaa a kij' ñi tjanu'
 Jesús tē nda'a' xa'a' a tē
 ku'un ka'an ndoso' rā tū'un a
 (Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)*

⁷ Sakan' tē ñi kana siin'
 Jesús tē uxj uvj ta'an tē
 nda'a' xa'a' a, tē ñi tjanu' a
 uvj ta'an uvj ta'an rā tē kun
 ka'an ndoso' rā tū'un a. Tē
 ñi taxj tū a ndíee' rā tē tava'
 rā ña ndiva'a ña ñu'u' nimá
 ne yivi'.

⁸ Tē ñi ka'an chuun' a xiin'
 rā ña kōñi'j rā ndee jin ña'a'
 ku'un rā ichi', süu' jaan' ndii

tun' katuvi' kuitj' rā kōñi'j
 rā. Tē kōñi'j rā tindaa',
 ñi ndee ña xaxi', ñi ndee
 xu'un'.

⁹ Tē ñi ka'an a xiin' rā ña
 ku'un rā xiin' ndixan' ña xa
 ki'i' kuitj' rā, tē sakan' tū toto
 ña xa ñi'nu' kuitj' rā ku'un
 rā xiin'.

¹⁰ Tē ñi ka'an ka a xiin' rā
 ndii:

—Ndee ka vj'e' ne yivi' mii'
 xaa ndo' ndii, ikan' kuitj'
 kundíee' ndo' ndee kje'e' ndo'
 ñuu' jaan'.

¹¹ Tē naa' xaa' ndo' jin
 xaan' tē natiin' va'a ne yivi'
 ndo'ó, tē ñi ndee taxi' so'o'
 tū ña ña ka'an ndoso' ndo'
 ndii, kje'e' ndo' ñuu' jaan', tē
 sakoyó ndo' yaka' ndixan'
 ki'i' ndo'. Tē xiin' ña jaan'
 sakuni' ña'a' ndo' ña koo
 ña tundo'o'. Ña ndaku
 ka'an j xiin' ndo' ndii, chie
 ka tundo'o' kundoso' ne ñuu'
 jaan' kij' sana'má Ndiosí ne
 yivi', tē sakan' ne ñi ndíee'
 ñuu' Sodoma xiin' ñuu' Go-
 morra —ñi kachj Jesús.

¹² Tē ñi kiku rā kua'an rā
 ka'an ndoso' rā ña nama ne
 yivi' nimá ña xa'a' kuachi
 ña xaa' ña.

¹³ Tē ñi tava' tū rā kua'a'
 ña ndiva'a nimá ne yivi'. Tē
 ñi xakin rā xa'an oliva xini'
 kua'a' ne kuni kuvj, tē ñi
 nda'a' ña.

*S'o'o' ñi xaa a kij' ñi xi'i'
 Juan, tē sakuchi' ne yivi'
 kuenta Ndiosí*

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Kani'j ikan' ñi kiku
 kuento xa'a' Jesús. Tē ñi xini'
 so'o' tū Herodes, tē xa'ndia
 chuun' kuu' nuu', kuento ña
 ka'an ne yivi' xa'a' Jesús.

Sakan' ña sava ña ka'an ndii: "Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí ndii, ni natjaku ra, te suvi' nduu' Jesús. Ña jaan' na kuu' kumi' ra ña ndiee' te xaa' ra kua'a' chuun ka'nu' koo' chukuu'", kachi ña.

15 Te sava tuku ña ka'an ndii: "Elías te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' Jesús", kachi ña. Te sava ni tuku ña ka'an ndii: "In te ka'an tiakú tu'un Ndiosí kuiti' nduu' a ndee naa te ni xika xta'an'", kachi ña.

16 Te ni ka'an Herodes kij' ni xini ra kuento jaan' ndii:

—Te jaan' nduu' Juan, te ni ka'an chuun' yu'u te ni kendoso' te xiin' sukun', te ni natjaku ra —ni kachi ra.

17 Ni ka'an Herodes jaan' sakan', kuachi ndii suvi' ra ni ka'an chuun', te ni tjin te xiin' ra Juan jaan', te ni satiin ña'a' ra, te ni chinaa ña'a' ra vi'e kaa, ña kuu' ña' Herodías. Kuachi ndii ni tunda'a' Herodes xiin' a tee' ndee ña' si'i' Felipe, ñani ra, nduu' a'.

18 Sakan' na kuu' ni ka'an Juan jaan' xiin' ra ndii: "Vá'a yoo a ña ni tunda'a' un' xiin' ña' si'i' ñani un'", ni kachi ra.

19 Xa'a' a jaan' na ña' Herodías jaan' ndii, ndasi' va a Juan. Te kuni ka'ni' a' ra, ndisu küvi saa a ña jaan',

20 kuachi ndii xito' ka'nu' va Herodes Juan jaan', sakan' ña xini ra ndii, te xachuun' ndaku nduu' te jaan', te ndoo tu nimá ra. Ña jaan' na ni taxí ra ka'ni' ña'a' ña' jaan'. Te ki'in'

ichi' ni xini so'o Herodes ña ka'an Juan jaan', tee' ndee ni ndi'ni nimá ra xa'a' ña jaan' ndii, ni xtaní va ra kuni so'o ra ña ka'an te jaan'.

21 Te kij' ni nakuijn kivi' ña ni kaku Herodes jaan' ndii, ni xini ña' Herodías ña kivi' jaan' kuvi ka'ni' a' Juan jaan'. Kuachi ndii ni xa'a' ra jin viko' siji', te ni xa'a' tu ra ña xaxi' xakuaa'. Te ki'in' te kuu' ka'nu' ni tatu ra ndiee' ikan', te ndiee' tu ki'in' te xa'ndia chuun' nuu' te xiin', te ndiee' tu te kuu' ka'nu' nuu' ñu'u' Galilea.

22 Ikan' te ni nda'ni jin ña' sava, ña' si'e Herodías jaan', mii' ndu'u' Herodes jaan' xixi' ra xiin' sakuu' te ni tatu ra, te ni taxa'a' siji' a' nuu' ra. Sakan' te ni ka'an Herodes xiin' a' ndii:

—Kakan un' nuu' i ndee ka ña kuni un', pia'un, te taxí i e nda'a' un' —ni kachi ra.

23 Te ni chikandia ra kuento ra ka'an ra ndii:

—Taxí i nda'a' un' ndee ka ña kakan un' nuu' i, pia'un. Koo' a xaa' a naa' kakan un' ndee ta'vi' sava ñu'u' mii' xa'ndia chuun' i —ni kachi ra xiin' a'.

24 Sakan' te ni keta ña' sava jaan' mii' ndiee' te jaan', te ni ndatu'un' a' ña' Herodías, si'i' a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña kakan i, naa'? —ni kachi a'.

Sakan' te ni ka'an si'i' a' jaan' xiin' a' ndii:

—Xini' Juan, te sakuchi' ne yivi', kakan un' —ni kachi a'.

25 Sakan' te achi va ni nandiko' ña' sava jaan' nuu'

Herodes jaan' te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Va'a, kuni i ña naka'an e' kuji' te taxi un' nda'a' i tixin jin ko'o' xini' Juan, te sakuchi' ne yivi' —ni kachi a'.

²⁶ Sakan' te ni kusuchi' va ini te jaan'. Ndisu ni kuni ra nandiko' xata' ra xiin' kuento ra ña ni taxi ra nuu' a' nuu' sakuu' te ndiee' xixi' xiin' ra jaan'.

²⁷ Sakan' na xaka'an e', te ni ka'an chuun' ra xiin' jin te xiin' ra ña ku'un na'in ra xini' Juan jaan'. Sakan' te ni xa'an te xiin' vi'e kaa, te ni kendoso' ra sukun' te jaan'.

²⁸ Te ni na'in ra a, te ni chinaa' ra a tixin jin ko'o', te ni taxi ra a nda'a' ña sava jaan'. Te ña' jaan' ni taxi a' a nda'a' si'i' a'.

²⁹ Kij' ni xini te nda'a' xa'a' Juan jaan' kuento ña ni ndo'o' ra ndii, ni ndekuje te jaan', te ni na'in ra ñu'u' nde'i jaan', te ni nataan' ra a.

So'o ni xaa a kij' ni sakuxi' Jesús u'un mi' te yivi'

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Ni ya'a ndia'vi' kivi', te ni nakaya te ni tianu' Jesús ka'an ndoso' tu'un a jaan'. Te ni ka'an ra xiin' a sakuu' ña ni xaa ra xiin' ña ni sania'á ra.

³¹ Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—To'o' mii' e' sakan' mii' taxin' kaa', te kuvj nandiee' e' jin xa'a' —ni kachi a.

Sakan' ña kua'a' xava'a ne yivi' yoo nuu' a, ne kua'an ni

ne xaá ni. Te ni ndee künja'a a kuxi a te sakan' tu te jaan'.

³² Sakan' te ni ko'ni ra jin tundoo' te kua'an ra xiin' Jesús jin xaan' mii' taxin' kaa'.

³³ Ndisu kua'a' ne yivi' ndii, ni xini ña kua'an tundoo' jaan', te ni nakuni ña yoo ñu'u' tixin nu'. Sakan' na ni taxta'an' ña kua'an xa'a' ña yu'u' mini mii' kua'an tundoo' jaan'. Te ni kjee ne yivi' jaan' sakuu' ñuu te kua'an ña mii' kua'an Jesús. Te xi'na ka ña ni ndekuje ikan', te sakan' te ni xaa Jesús xiin' te kua'an xiin' a.

³⁴ Te kij' keta' a tixin tundoo' jaan' ndii, ni xini a ndiee' ne yivi' kua'a' ya'a jaan'. Te ni kuvita ini a xa'a' ña, sakan' ña ndee naa mbee, ti' koo' te paxto, nduu' ña. Te ni xa'a' sania'á ña'a' a kua'a' nuu' ña'a.

³⁵ Te kij' ni kuaa' kua'an ndii, ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, xa ni kuaa' va vitin, te mii' koo' yoo ndiee' e'.

³⁶ Va'a ka sandutiá un' ne yivi', te kiku ña ku'un ña xa'a' ku'u, uun ñuu' kualii' ña ñu'u' yatin te sata' ña ña kuxi ña, sakan' ña yo'o' ndii, koo' a yoo kuxi ña saa e' —ni kachi ra.

³⁷ Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó taxi ña kuxi ña —ni kachi a.

Te ni nakujin ra ndii:

—¿Ñáá kuni un' ña ku'un sata' ndu ña kuxi ne kaa'

xiin' xu'un' ña ki'in' iin te yivi' naa' sachuun' ra uvi ciento kivi', te kuvj taxi e' ña kuxi ña? —ni kachj ra.

38 Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? Kua'an koto ndo' —ni kachj a.

Te ni ka'an ra xiin' a kij' ni kundani ra saa ta'an kuu' a ndii:

—U'un ta'an xita' va'a te uvi ta'an tiaka' kuiti' —ni kachj ra.

39 Sakan' te ni ka'an chuun' Jesús xiin' ra ña ka'an ra xiin' ne yivi' te kundiee ti'vi ña nuu' itia kujj'.

40 Te ni xikundiee ti'vi ne yivi' jaan'. Sava ti'vi ni ndiee ciento ña, te sava ti'vi ni ndiee uvi xiko uxj ña.

41 Sakan' te ni ki'in' Jesús u'un saa' xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan'. Te ni nakoto a ndivi', te ni taxi a ña chindani Ndiosí. Sakan' te ni sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan', te ni taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'.

42 Sakan' te ni xixi sakuu' ña ndee ni nda'ni ña.

43 Ndi'i jaan' te ni nakaya te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' tiaka'. Te ni sakuu' ña uxj uvi ta'an ika' na'nu' xiin' ña ni ndoo ndoso' jaan'.

44 Te ne ni xixi jaan' ña mii' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, u'un mií ni kuu' ra.

Sq'o ni xaa a kij' ni xika Jesús nuu' tikui mini

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

45 Xaka'an e', te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ko'ni ra tixin tundoo' te ki'in' ichi' ra ku'un ra tuku ta'vi' yu'u' mini jaan' te xaa ra ñuu ña nani' Betsaida. Te kij' kua'an ra ndii, ni ndoo a sandutiá a ne yivi' kua'a' jaan'.

46 Te kij' ndi'i ni sandutiá ña'a' a ndii, ni kaa a iin xiki' kua'an a, te ndatu'un' a xiin' Ndiosí.

47 Te kij' ni kuu' ñuu ndii, xa ni kuxika' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an ra xiin' tundoo' nuu' mini, te ni ndoo iin ndaa' Jesús ñu'u' jaan'.

48 Te kij' xa kitú' kua'an ndii, ni xini Jesús ña ndo'o' te jaan' te satuvi' ra tundoo' jaan' te kua'an nu', sakan' ña kuaxi suma' tachi'. Ikan' te xa'a' Jesús kua'an xa'a' a nuu' mini mii' ñu'u' ra. Te kij' ni nani'i' ña'a' a ndii, ni xaa a ndee naa ña kuni xka'ndia kua'an a.

49 Te kij' ni xini te jaan' kuaxi xa'a' a nuu' tikui mini jaan' ndii, ni ka'an' ra ndii, i'na' nduu' a, te ni kuaa' ni'vi va ra.

50 Kuachi' ndii sakuu' ra ni xini ña'a', te ni yi'vi va ra. Ndisu numi' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Sandjeni xiin' mii' ndo' te kuän yi'vi ndo', sakan' ña yu'u' nduu' i —ni kachj a.

51 Sakan' te ni sko'nu' a tixin tundoo' mii' ñu'u' te jaan', te ni xikuin' tachi' jaan'. Ña jaan' na ni nandanj koo' chukuu' ra.

52 Sakan' ña tia'an kundañi ra ndee ña kuni kachi a ña ni ndasakua'a' Jesús xita' va'a kii' ni sakuxi' a ne yivi' kua'a' jaan', sakan' ña xii ka nimá ra.

So'q ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ne kuni kuvi nuu' ñu'u' Genesaret

(Mt. 14:34-36)

53 Te kii' ni xka'ndia Jesús xiin' te jaan' mini jaan' ndii, ni xaa a iin ñu'u' ña nani' Genesaret. Te ni satiín ra tundo'o jaan' yu'u' mini jaan'.

54 Te kii' ni klee ra xiin' a tixin tun' jaan' ndii, xaka'an e', te ni nakuni ne yivi' Jesús,

55 te ni xa'a' xaxa' nia kuento xa'a' a kanii' nuu' ñu'u' jaan' xiin' nda'a' a. Sakan' te ni xa'a' ne ndee' saa kua'an ikan', kuan ndiaká nia ne kuni kuvi nuu' Jesús, mii' xini' nia kuento yoo a, ndiso' ña'a' nia nuu' tun' xto.

56 Te ndee ka xaan' xka'ndia a kua'an a ñuu' kuali' nduu' a, uun ñuu' na'nu' nduu' a, uun xa'a' ku'u' nduu' a ndii, ni tandjee ne yivi' ne kuni kuvi jaan' ichi' mii' xito' xka'ndia a. Te ni ka'an nda'vi nia xiin' a ña taxí a tondia nda'a' ne kuni kuvi jaan' tee' yu'u' toto kujiti' a. Te sakuu' ne ni tondia nda'a' yu'u' toto a jaan' ndii, ni nda'a' nia.

7

Yo'o' sania'á Jesús ña va'a ka saa e' ña kuni Ndiosí, te saa e' ña kuni te yivi'

(Mt. 15:1-20)

1 Unta' ndii, ni nakaya te fariseo nuu' Jesús xiin' sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te jaan' ndii, ñuu' Jerusalén ni klee ra.

2 Kii' ni xini te jaan' ña sava te nda'a' xa'a' a ndii, ndikún ra xata' ña ka'an tu'un ndei' te yata', sakan' ña ni natia ra nda'a' ra ki'in' ichi' te kuxi' ra, sakan' na ni xixi' ra xiin' nda'a' kini' xtuu te jaan'. Te xa'a' a jaan' na ni ka'an kini' ra xa'a' te nda'a' xa'a' a jaan'.

3 Sakan' ña te fariseo xiin' sakuu' ne ta'an' ndu, ne judío ndii, xixi' nia naa' tia'an natia nia nda'a' nia ki'in' ichi'. Sakan' xaa' nia xa'a' ña ndikún ni' nia xata' ña xi xaá te xii' yata' ndu.

4 Te kii' kua'an nia ya'vi, te nandiko' nia vi'e nia ndii, xixi' nia naa' tia'an natia nia nda'a' nia ki'in' ichi'. Ndisu yoo kua'a' ka ña ni xaa ne xii' yata' ndu xaa' nia naa kuu' ña natia' nia yaxin', xiin' kisi, xiin' sakuu' ndachuun', ña ni kua'a' xiin' kaa, xiin' tun' xto nia.

5 Sakan' na ni ndatu'un' ña'a' te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii:

—¿Ndichun na sáxinú te nda'a' xa'a' yo'ó ña xi xaá e', ña ni nakoo te xii' yata' e'? Sakan' ña xixi' ra xiin' nda'a' kini' nuu' Ndiosí —ni kachi ra.

6 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii' ndii, ndaku va ni ka'an Isaías xa'a' ndo' kii' ni ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Nē yivī' yo'o' ndii, xiin' yu'u'
kujī' nīā xito' ka'nu'
nīā yu'u'.

Ndisu nimá nīā ndii, xika'
yoo a nuu' i.

7 Tiin' ka'nu' saka nīā yu'u',
kuāchī ndii ka'án chuun' nīā
ñā xini tuní nē yivī'
kujī'.

Tē ka'án nīā ñā tū'un ndei'
yu'u' nduu' a.

Nī kachi' a.

8 Sakan' ñā xata' ndo' nakoo'
ndo' ñā ka'án chuun' Ndiosí,
tē ndikún kixin' ndo' xata'
ñā xi xaá e', ñā nī nakoo'
nē xij' yata' e', naa kuu' ñā
natie' ndo' yoo, xiin' ñā na-
tia' ndo' yaxin' ki'in' va' ichi',
xiin' kua'a' ká inga nuu' ñā
xaa' ndo' —nī kachi' a.

9 Tē nī ka'an tū Jesús xiin'
tē jaan' ndii:

—Chuun va' ndo' xiin' ñā
xa'nú ndo' ñā ka'án chuun'
Ndiosí, tē ndikún ndo' ñā xi
xaá mii' ndo'.

10 Kuāchī ndii nī ke'jī
Moisés tū'un Ndiosí nuu'
tūtū mii' ka'án a ndii: “Koto
ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo'”,
kachi' a. Tē ka'án tū a ndii:
“Yoo ká kani'a xiin' yuva'
si'i' nīā ndii, kuní a ñā kuvī
nīā”, kachi' a.

11 Ndisu ndo'ó ka'án ndii,
kuvī ka'an jīn nē yivī' xiin'
yuva' si'i' nīā ndii: “Ñā'a' i
ndii, Corbán nduu' a. Xa'a'
a jaan' na kuvī chīndīee' i
ndo'ó, sakan' ñā sakuu' ñā'a'
i ndii, xa' nī taxī kuento i ñā
ndītiā Ndiosí kundūu' a.”

12 Tē ndo'ó ka'án ndii, naa'
ka'án jīn nē yivī' sakan' ndii,
kuní a ñā chīndīee' ká nīā
yuva' si'i' nīā xiin' ñā'a' nīā.

13 Tē xiin' ñā jaan' xa'nú
ndo' ñā ka'án chuun' Ndiosí,
tē ndikún ndo' ñā xi xaá mii'
ndo', ñā saya'á nuu' ta'an'
ndo', xiin' kua'a' ká inga
nuu' ñā xaa' ndo' —nī kachi'
a xiin' tē jaan'.

14 Sakan' tē nī kana nī
tukuū a nē yivī' kua'a' jaan',
tē nī kuyatīn nīā nuu' a, tē nī
ka'an a xiin' nīā ndii:

—Kunī so' o va' sakuu' ndo'
tē kundānī ndo' ñā ka'an i
xiin' ndo'.

15 Ndee jīn ñā xaxī' nē yivī'
sātīvi' nimá nīā nuu' Ndiosí.
Sūu' jaan' ndii tū'un ñā kiee'
yu'u' nīā nduu' ñā satīvi'
nimá nīā nuu' a.

16 Ndo'ó, nē xini so' o ndii,
chuun xa'a' va' ndo' ñā nī
ka'an i —nī kachi' Jesús.

17 Sakan' tē nī nakoo' Jesús
nē yivī' jaan', tē nī nda'nī a
jīn vī'e, tē nī ndatu'un' ñā'a'
tē nda'a' xa'a' a ndee ñā kuni
kachi' ñā nī ka'an ndīaa' a
jaan'.

18 Sakan' tē nī ka'an a xiin'
ra' ndii:

—¿Na sakan' ndii, nī ndee
ndo'ó nī kundānī ñā nī ka'an
i jaan'? Ndee jīn ñā xaxī'
e' kuvī satīvi' nimá e' nuu'
Ndiosí.

19 Sakan' ñā, ñā xaxī' e'
jaan' ndii, sūu' nimá e' ko'ni'
a, sūu' jaan' ndii xīti' e' ko'ni'
a, tē xitiá a kījī' kua'an e' nuu'
ku'u' —nī kachi' a xiin' ra.

Tē xiin' ñā jaan' nī ka'an
Jesús ñā ndee jīn ñā xaxī' e'
sātīvi' nimá e' nuu' Ndiosí.

20 Tē nī ka'an ká Jesús ndii:

—Ndisu ñā ka'án nē yivī'
ndii, tīxin' nimá nīā kuaxī' a,
tē ñā jaan' nduu' ñā satīvi'
nimá nīā nuu' Ndiosí.

21 Sakan' ña nimá nja kuaxi ña nja'a ña xanini nja. Naa kuu' ña kumi' nja musa nja, xiin' ña xiin nja, xiin' ña xa'ni' nja ne yivi',

22 xiin' ña xakui'na' nja, xiin' ña ndioo' ini va nja xa'a' ña'a inga ne yivi', xiin' ña xaa' va nja ndee ka ña nja'a, xiin' ña xini xa'an' nja ne yivi', xiin' ña kini va kuu' nja xiin' iin nja, xiin' ña ndasi' nuu' nja xini nja ne yivi', xiin' ña kanja'a nja xa'a' ne yivi', xiin' ña ñuñu' nja, xiin' ña kuu' kaxi' nja.

23 Te sakuu' ña nja'a jaan' kiee' nimá nja, te sativi' ña'a' a nuu' Ndiosí —ni kachi Jesús.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús ña' si'e iin ña' tuku'

(Mt. 15:21-28)

24 Te ni keta Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ñu'u' yatın ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Te ni nda'ni a iin vi'e, te ni kuni a ña kuni ne yivi' ña ikan' yoo a. Ndisu ni kuvı tsi'e a,

25 sakan' ña ni xini iin ña'a' kuento xa'a' a. Xaka'an e', te ni xaa a', te ni xikuiin xiti' a' nuu' a, sakan' ña yoo iin ña' si'e a' ña' naá ña ndiva'a nimá.

26 Te ña' griega, ña' ni kiee nuu' ñu'u' Sirofenicia nduu' a'. Te ni ka'an nda'vi a' xiin' Jesús ña xta'ni' a ña ndiva'a jaan' nimá ña' si'e a' jaan'.

27 Sakan' te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Va'a ka xi'na taxi e' kuxi si'e e' ndee nda'ni nja, sakan' ña va'a na'in e' ña

xaxi' nuu' nja, te ko'ni e' ña jaan' nuu' naya' —ni kachi a.

28 Te ni nakuiin ña' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an un', takui'e. Ndisu ndee naya' ndii, xaxi' ri' xi'e ña koyó tixin mesa yu'u' ne kuachi' kij' xixi' nja —ni kachi a' xiin' a.

29 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a, naa, nandiko' un' vi'e un' vitin. Xa'a' a ña ni ka'an un' kaa' ndii, xa ni keta ña ndiva'a jaan' nimá ña' si'e un' —ni kachi Jesús xiin' a'.

30 Te kij' ni naxaa ña'a' jaan' vi'e a' ndii, ni xini a' kandu'u' ña' lulu si'e a' jaan' nuu' tun' xto, te xa ni keta tu ña ndiva'a jaan' nimá a'.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te so'o' i'in'

31 Tuku ni ni keta Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni xka'ndia a yatın ñuu Tiro jaan' kua'an a xiin' ra. Te ni xka'ndia tu a ñuu Sidón xiin' ñu'u' Decápolis, te ni xaa a yu'u' mını Galilea.

32 Te ikan' ni ndekuie ne yivi' nuu' a xiin' iin te so'o' i'in'. Te ni ka'an nda'vi nja xiin' a te tondia nda'a' ña'a' a te nda'a' ra.

33 Sakan' te ni naka siin' a te jaan' ndee ndoso'. Te ni se'vi a nuu' nda'a' a uvi saa' so'o' ra. Te ni kondia tiasi'i a nuu' nuu' nda'a' a jaan', te ni tondia a yaa' ra xiin' tiasi'i a jaan'.

34 Te ni nakoto a ndivi', te ni xaka ini a, ka'an a ndii:

—Efata —ni kachi a. Te ña jaan' kuni kachi a ndii: Nunja' vitin.

³⁵ Xaka'an e' sakan' te ni nunja' so'o ra, te ni nandu'u va'a tu yaa' ra, te ni xa'a' ka'an kaxi' ra.

³⁶ Te ni ka'an chuun' a xiin' ne yivi' jaan' ña ka'an nja xiin' ndee iin ne yivi' xa'a' ña jaan'. Ndisu so'o kiku' ka nja kuento xa'a' a tee' ndee taxi' xachi' a saa nja ña jaan'.

³⁷ Te ni nandan' ya'a ne yivi' jaan' ka'an nja ndii:

—Sakuu' ña xaa' ra ndii, ña va'a nduu' a. Te ndee ne so'o nuniá' so'o xaa' ra, te sanaka'an tu ra ne i'in' —ni kachi nja.

8

*So'o ni xaa a kij' ni sakuxi'
Jesús kumi' mi' ne yivi'
(Mt. 15:32-39)*

¹ Kivi' jaan' ndii, kua'a' ya'a tukuu ne yivi' ni nakaya nuu' Jesús, te koo' a kumi' nja kuxi nja. Sakan' te ni kana a te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

² —Kuvita va' ini i xa'a' ne yivi' kua'a' kaa', sakan' ña xa kua'an un' kivi' ndiee' nja xiin' e', te koo' a kumi' nja kuxi nja.

³ Te naa' nat'vi' soko ña'a' i vi'e nja ndii, iyo kuniaa' nja ichi', sakan' ña xika' ni kiee sava nja —ni kachi a.

⁴ Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Ndisu mi' taxin' kaa' ndiee' e', takui'e. ¿Saa kuvi' taxi' e' ña kuxi ne yivi' kua'a'

kaa' te nda'ni nja? —ni kachi ra.

⁵ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin ra ndii:

—Uxa ta'an a —ni kachi ra.

⁶ Sakan' te ni ka'an chuun' a nuu' ne yivi' te kundjee nja nuu' ñu'u' jaan'. Te ni ki'in a uxá saa' xita' va'a jaan', te ni taxi' a ña chindani Ndiosí. Te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi' ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a jaan'. Te ni xaxa' ra ña jaan' nda'a' ne kua'a' jaan'.

⁷ Te ni kumi' tu te nda'a' xa'a' a jaan' ndia'vi' tjaka' kuali', te ni ki'in a ri', te ni taxi' tu a ña chindani Ndiosí. Te ni ka'an chuun' a xiin' ra ña xaxa' tu ra ti' jaan' nda'a' ne yivi' jaan'.

⁸ Ni xixi ne yivi' jaan' ndee ni nda'ni nja, te ni nakaya ra uxá ta'an íka' na'nu' va, ña xaxi' ña ni ndoo ndoso'.

⁹ Te ne ni xixi jaan' ndii, ni kuu nja yatin' kumi' mi'. Sakan' te ni sandutía ña'a' Jesús.

¹⁰ Ndi'i jaan' te ni sko'nu' a tijin iin tundo' xiin' te nda'a' xa'a' a, te kua'an a nuu' ñu'u' Dalmanuta.

*Xikán ne yivi' iin chuun
ka'nu' koo' chukuu' nuu'
Jesús*

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Sakan' te ni ndekuje te fariseo nuu' Jesús, te ni xa'a' iin' taan ra xiin' a ndee ni te koto kua'a' ña'a' ra. Sakan' na kuu' ni ka'an ra xiin' a

ñā sāā ā iin chuun ka'nu' ñā taxi' Ndiosí.

¹² Nī xakā inī ā ka'án ā ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vītin ndii, xikán ndo' chuun ka'nu' nuu' i, ndisu ka'án ndaku i xiin' ndo' ndii, ndee iin chuun ka'nu' sāā i nuu' ndo' —nī kachi ā.

¹³ Te nī ndoo rā ita' rā ijan', te nī skō'nu' ā tundoo' jaan', te kua'an ā tukū ta'vi minī Galilea jaan'.

Ka'án Jesús xa'a' ñā vā'a ñā sania'á te fariseo

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Te nda'a' xa'a' Jesús ndii, nī nandosō' rā konī' i rā xita' vā'a, te iin ndaa' kuīti' ā ni'i' rā ñu'u' rā tixin' tundoo' jaan' kua'an rā.

¹⁵ Te nī ka'an chuun' Jesús xiin' rā ndii:

—Koto na xito' xiin' mii' ndo' nuu' yuchi' levadura, ñā tiin' te fariseo xiin' te nduu' kuenta Herodes —nī kachi ā.

¹⁶ Te nī xā'a' ka'án xiin' ta'an' rā ndii:

—Ka'án ā sakan' xiin' e', sakan' ñā kōō' xita' vā'a ndiso' e' —kachi rā.

¹⁷ Te nī xini' Jesús ñā ndatu'un' xiin' ta'an' rā, te nī ka'an ā xiin' rā ndii:

—¿Ndichun ndatu'un' xiin' ta'an' ndo' xa'a' xita' vā'a? ¿Ñáá kusaa' kūvi nakunī ndo' ñā ka'án i te kundani' ndo' ā? ¿Ñáá xii' ka nimá ndo' ndee vītin'?

¹⁸ Yoo nduchi' nuu' ndo', ndisu xito' ndo' xiin' ā, te yoo tū sō'ō ndo', ndisu xini'

sō'ō ndo'. ¿Ñáá nāka'an' ndo' ñā nī xāā i'?

¹⁹ Kii' nī sakuachi' i u'un' ta'an' xita' vā'a, te nī xixi' u'un' mii' ne yivi' ndii, ¿sāā ta'an' ika' na'nu' vā chitu' ñā xaxi' nī ndoo ndoso' nī nachi' ndo'? —nī kachi ā xiin' rā.

Te nī ka'an rā ndii:

—Uxi uvi' ta'an' nu' —nī kachi rā.

²⁰ Sakan' te nī ka'an tukū ā xiin' rā ndii:

—Te kii' nī sakuachi' i uxā ta'an' xita' vā'a, te nī xixi' kumi' mii' ne yivi' ndii, ¿sāā ta'an' ika' na'nu' vā chitu' ñā xaxi' ñā nī ndoo ndoso' nī nachi' ndo'? —nī kachi ā xiin' rā.

Te nī ka'an rā ndii:

—Uxā ta'an' nu' —nī kachi rā.

²¹ Sakan' te nī ka'an kā ā xiin' rā ndii:

—¿Ñáá nī ndee sakan' kūndanī ndo'? —nī kachi ā.

Sō'ō nī xāā ā kii' nī sanda'a Jesús iin' te kui'e nuu' ñuu' Betsaida

²² Sakan' te nī xāā Jesús xiin' te nda'a' xa'a' ā ñuu' Betsaida, te nī ndekuie ne yivi' nuu' ā xiin' iin' te kui'e nuu'. Te nī ka'an nda'vi nīā xiin' ā ñā tondia' nda'a' ñā'a' ā te nda'a' rā.

²³ Ikan' te nī tīn ā nda'a' te kui'e nuu' jaan'. Te nī naka' ñā'a' ā, te kua'an ā nuu' ñuu' jaan' xiin' rā. Te nī kondia' tiasī' i ā nduchi' nuu' rā, te nī tondia' nda'a' ñā'a' ā, te nī ndatu'un' ñā'a' ā naa' xā kuvi' xito' rā sie.

²⁴ Sakan' te nī xito te jaan', te nī ka'an rā ndii:

—Kuvj xini i ne yivi', ndisu naa iin' itun' kuji' iin' nja nuu' i, te kuan kuaxi nja xika' nja —ni kachi ra.

²⁵ Sakan' te ni tondia nda'a' ni tukuu a nduchi' nuu' ra jaan', te ni xa'a' ra xito' tukuu' ra. Te xa ni nda'a' ra, te kuvj xito' kaxi' ra sakuu' na yoo.

²⁶ Ndi'j jaan', te ni ti'vi' na'a' a vi'e ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndä'ni ka un' nuu yo'o', ni ndee ka'an tu un' xiin' ne ndiee' nuu yo'o' na ni nda'a' un' —ni kachi a.

Ka'an Pedro na Jesús nduu' Cristo, na ni tianu' Ndiosí sakakú yoo'

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Te ni ketä Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a nuu na nduu' nda'a' nuu Cesarea Filipino, te ni ndatu'un' a te jaan' ki' kua'an ra ichi' jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' yu'u, kachi ne yivi'? —ni kachi a.

²⁸ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'an na Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un', te sava tuku nja ka'an na Elías nduu' un', te sava tuku nja ka'an na inga te ni ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an' nduu' un' —ni kachi ra.

²⁹ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Te ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' yu'u, kachi ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin Pedro ka'an ra xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, na ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi' —ni kachi ra.

³⁰ Ndisu ni ka'an chuun' ndiee' a xiin' ra na ka'an ra xiin' ndee iin' ne yivi' yoo nduu' a.

Ka'an Jesús ndee na kundo'o a te kuvj a

(Mt. 16:21-23; Lc. 9:22-27)

³¹ Sakan' te ni xa'a' Jesús sania'á na'a' a na kuni a na kundo'o u'vi va na nduu' tu te yivi', te sandiee kui'e na'a' te xixa nuu' nuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí, te ka'ni' na'a' ra, ndisu natiaku a kivi' na unj.

³² Te ni ka'an kaxi' a na jaan' xiin' ra. Sakan' te ni xta'ni' siin' na'a' Pedro, te ni xa'a' kani' kuento na'a' ra.

³³ Ikan' te ni ndiko kuiin' Jesús, te ni nakoto a nuu' inga ka te nda'a' xa'a' a jaan', te ni kani' kuento a Pedro ka'an a ndii:

—Kua'an ndia'a' naa'. Ka'an un' ndee naa na ndiva'a. Te xanini un' saa kuni Ndiosí, suu' jaan' ndii xanini un' naa xanini ne yivi' kujiti' —ni kachi a.

Ka'an Jesús saa kuni a saa e' te kundikun e' ichi' a

(Mt. 16:24-28; Lc. 9:23-27)

³⁴ Sakan' te ni kana Jesús te nda'a' xa'a' a xiin' ne yivi' kua'a', te ni ka'an a ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuni a na nakoo nja na kuni mii' nja, te na koo tu'va tu nja te kundo'o nja ndee naa

kundo' o i nuu' krusin, te kundikun nja yu'u.

³⁵ Kuachi ndii, yoo ka kuni sakaku xiin' mi' mii' ndii, kuvj nja. Ndisu yoo ka taxi' kivi' nuu nja xa'a' ichi' yu'u xiin' xa'a' tu'un va'a ndii, natjin nja kivi' nuu na koo' kivi' ndi'i'.

³⁶ Te kuasa' kuni tu kivi' nuu jin ne yivi' naa' kanando nja sakuu' na'a na yoo jin yivi', te kuvj nja nuu' Ndiosi'.

³⁷ Sakan' na koo' ndee jin na'a jin yivi' na kuvj chikandia nja xa'a' kivi' nuu, na koo' kivi' ndi'i'.

³⁸ Te yoo ka kuchani xa'a' yu'u xiin' xa'a' tu'un i nuu' ne ndiso' kuachi ndiee' vitin, ne xa'ni ndoso' Ndiosi' ndee naa xaa' jin ne kumi' musa ndii, jin kachi kuchani tu yu'u, na nduu' tu te yivi', xa'a' ne jaan' nuu' Ndiosi' kij' kxin tukuu' i jin yivi' xiin' na ndiee' yuva' i Ndiosi', xiin' na ndiee' sakuu' angele, na xika' nuu' nuu' a.

9

¹ Te ni ka'an ka tu a xiin' nja ndii:

—Na ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tein ndo' yo'o' vitin ndii, kuvj nja ndee kunj nja na xaa' na xa'ndia chuun' Ndiosi' xiin' na ndiee' a —ni kachj a.

Soo' ni xaa' a kij' ni nandu' ndatun' va nuu' Jesus, te ni yi'e tu toto a

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Inu ta'an kivi' ni xka'ndia, te ni naka Jesus

Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, te kua'an siin' a xiin' ra jin tindu' sukun. Te ni xini te jaan' na ni nandu' ndatun' va a.

³ Te toto a ndii, ni nandu' yi'e koo' chukuu' a, te yaa kachj' vi' a. Ndee jin ne yivi' jin yivi' ndee mi' ka kij' natia' nja ndii, kuvj ndasayaa nja toto naa toto a jaan'.

⁴ Ikan' te ni xini ra na ni tuvj Elias xiin' Moises, te ndatu'un' ra xiin' Jesus.

⁵ Ikan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Va'a na kuaxi ndu yo'o', takui'e. Na kasa'a ndu unj ta'an tia'va'. Jin a kundu'u' yo'o', te jin a kundu'u' Moises, te jin a kundu'u' Elias —ni kachj ra.

⁶ Ni ka'an ra sakan' xiin' Jesus sakan' na xini ka ra ndee na ka'an ra, sakan' na ni yi'vi va unj saa' te jaan'.

⁷ Sakan' te ni nuu' jin viko', te ni tisa'vi a sakuu' te ita' ikan'. Te tein viko' jaan' ni ka'an jin tachj' yu'u' ndii:

—Na naa' nduu' si'e manj' i. Kunj so'o' ndo' na ka'an a xiin' ndo' —ni kachj a.

⁸ Te xaka'an e', te ni nakoto te jaan' saa xinundu' mii' ita' ra jaan', ndisu ndee jin koo' ni xini ka ra. Ndee jin ndaa' Jesus kujti' ni xini ra ikan'.

⁹ Te kij' naka'a' a xiin' ra tindu' jaan' ndii, ni ka'an chuun' a xiin' ra na ka'an ra xiin' ndee jin ne yivi' na ni xini ra ikan'. Suu' jaan' ndii ndee kij' natjaku na nduu' tu te yivi', te kuvj ka'an ra xa'a' na jaan'.

10 Te ni saxinu ra ña ni ka'an chuun' a xiin' ra jaan'. Ndisu ni xa'a' ndatu'un' ta'an' ra ndee ña kuni kachi a ña natjaku tukuu a jaan'.

11 Te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿ndichun na ka'an te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ña xi'na ka Elías nandiko', sakan' vi' te kixin ña sakakú ne yivi'? —ni kachi ra.

12 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, xi'na ka Elías kixin, te sakoo' tu'va ra sakuu' ña yoo. Te ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi', ña sando'o' kua'a' te yivi' yu'u, te sandiee kui'e tu ra yu'u.

13 Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña xa ni kixin Elías jaan', te ni xaa ne yivi' saa ka ni kuni ña xiin' ra naa ka'an tutu Ndiosí xa'a' ra —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús in te sava, te naa ña ndiva'a nimá

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

14 Kii' ni xaa Jesús xiin' te uní ta'an jaan' ndienú mii' ndiee' inga te nda'a' xa'a' a ndii, ni xini a kua'a' ya'a ne yivi' saa xinunduú xjin' ra. Te ita' tu sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí kani' ta'an' kuento ra xiin' te jaan'.

15 Kii' ni xini sakuu' ne yivi' kua'a' jaan' kuaxi Jesús ndii, ni nandaní ña, te ni

taxta'an' nja kua'an nakuatu ña'a' nja.

16 Te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndee xa'a' kani' ta'an' ndo' kuento xiin' te kaa'? —ni kachi a xiin' ra.

17 Sakan' te ni ka'an iin te ka'ni tein ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Táku'e, si'e i kuaxi ndiaka i nuu' un', sakan' ña ña ndiva'a naa nimá ra, te xaa' i'in' ña'a' a.

18 Mii' ka xika' ra te kani' ña'a' a, te suku' ña'a' a ñu'u', te tava' a pele yu'u' ra, te sake'i' a nu'u' ra, te xaitun' ña'a' a. Xa ni ka'an i xiin' te nda'a' xa'a' un' te xta'ni' ra a nimá si'e i kaa', ndisu ni kuvi' xta'ni' ra a —ni kachi ra xiin' Jesús.

19 Sakan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ne ini xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitiin. ¿Saa ka vi' ta'an ka kivi' koo i xiin' ndo'? Te, ¿saa ka vi' ta'an ka kivi' kundieni i ña xaa' ndo'? Nja'a ndo' yo'o' xiin' te sava ñaa' —ni kachi a.

20 Sakan' te ni kixin ndiaka ña'a' nja nuu' a. Te kii' ni xini ña ndiva'a jaan' Jesús ndii, ni kisi ndiee' va a te sava jaan', te ni nduva ra ñu'u' xiko' kava ra xika' ra ijan'. Te ni kiee pele yu'u' ra.

21 Sakan' te ni ndatu'un' Jesús yuva' te jaan' ndii:

—¿Ama vi' ndo'o' ra sakan'? —ni kachi a.

Te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Ndee kij' lulu vi' ra.

22 Kua'a' va ichi' skó'ni' ña'a' ña ndiva'a jaan' nuu' ñu'u xiin' nuu' tikui te ka'ni' ña'a' a. Sakan' na kiii' naa' yoo ña kuví saa un' xa'a' ra ndii, kuvita ini un' xa'a' ra, te chindíee' un' ndu'u —ni kachí ra.

23 Ikan' te ni ka'an ni tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Ká'an un' "naa' kuví", kuachí ndii sakuu' a kuví saa i xa'a' ne ini xini yu'u —ni kachí a.

24 Xaka'an e', te ni ka'an ti'e' yuva' te sava jaan' ndii:

—Ini i xini i yo'ó, táku'e. Ndisu taxí un' ña kuini va'a ka i kuni i yo'ó —ni kachí ra.

25 Te kij' ni xini Jesús ña ni xa'a' nakutu' ne yivi' kua'a' ya'a jaan' mii' iin' a ndii, ni ka'an ndíee' a xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Yo'ó, espíritu ña ndiva'a, ña xaso'o' te xaa' i'in' tu un' ndii. Ka'an chuun' i xiin' un', kua'an ketá nimá te sava ñaa', te koo' kivi' ka nandiko' un' —ni kachí a.

26 Sakan' te ni nde'i ra, te ni kisi' ndíee' va ña'a' a. Te ni ketá ña ndiva'a jaan' nimá ra, te kua'an a. Te ni ndoo ra kandu'u' ra ñu'u' ndee naa te xa ni xi'i. Te kua'a' ne yivi' jaan' ni ka'an ña xa ni xi'i ra.

27 Ndisu ni tjin Jesús nda'a' ra, te ni ndani' i ña'a' a. Te ni xikuiin ndichí ra.

28 Te kij' ni nda'ni a iin' vi'e' ndii, ni ndatu'un' siin' ña'a' te nda'a' xa'a' a ka'an ra ndii:

—¿Ndichun na ni küvi xta'ni' ndu ña ndiva'a jaan'? —ni kachí ra.

29 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndiva'a naa ña jaan' ndii, kuni a ña ka'an va e' xiin' Ndiosí, te kuni tu a ña koo nditia e', te kuví xta'ni' e' ña jaan' —ni kachí a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ña kundoo a te kuví a
(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

30 Kij' ni ketá a ikan' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xka'ndia a ñu'u' Galilea, ndisu ni kuni a ña kuni ña'a' ndee iin' ne yivi',

31 kuachí ndii te nda'a' xa'a' a sania'a' a kua'an a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a ña'a' ne yivi' nda'a' te ka'nu', te ka'ni' ña'a' ra. Ndisu kivi' ña uni te natiaaku a —ni kachí a xiin' ra.

32 Ndisu ni kundani te jaan' ña ka'an a xiin' ra, te ni yivi' ra ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ña jaan'.

Ka'an Jesús yoo nduu' ne ka'nu'

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

33 Te kij' ni xaa a ñuu Capernaum ndii, ni nda'ni a iin' vi'e' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee xa'a' kani' ta'an' ndo' kuento kij' kuaxi e' ichi'? —ni kachí a.

34 Ndisu ni nakuiin ra, sakan' ña ni kani' ta'an' kuento ra ichi' xa'a' yoo nduu' te jaan' kunduu te ka'nu' ka nuu' ra.

35 Sakan' te ni xikundu'u' a, te ni kana a te uxi uvi

jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yoo ka kuni kunduu ne ka'nu' ka ndii, kuni a kunduu nja ne so'o' ndi'i' nuu' sakuu' ndo', te kunduu tu nja ne kaka nuu' nuu' sakuu' ndo' —ni kachi a xiin' ra.

³⁶ Sakan' te ni ki'in a jin te lulu xani a ma'in' te jaan'. Ndi'i' jaan', te ni na'in' na'a' a naa' nda'a' a, te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

³⁷ —Yoo ka natiin' jin te lulu ndee naa te yo'o' xa'a' a na' nduu' nja kuenta i ndii, yu'u natiin' nja. Te yoo ka natiin' yu'u ndii, suu' yu'u kujti' natiin' nja. Suu' jaan' ndii natiin' tu nja na ni tjanu' yu'u —ni kachi a.

Ka'an Jesus na ne nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' nja

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Sakan' te ni ka'an Juan xiin' Jesus ndii:

—Taku'e, ni xini ndu jin te tava' na ndiva'a' nimá ne yivi' xiin' na ndiee' un'. Te ni xika ndu sain kulin' na'a' ndu, kuachi ndii suu' te xika' xiin' e' nduu' ra —ni kachi ra.

³⁹ Ndisu ni ka'an Jesus xiin' ra ndii:

—Sain kulin' na'a' ndo', sakan' na ndee jin ne yivi' kuvj' kanja'a' xa'a' i ki' ndi'i' xaa' nja chuun ka'nu' koo' chukuu' jaan' xiin' na ndiee' i.

⁴⁰ Kuachi ndii, yoo ka nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' nja.

⁴¹ Na ndaku ka'an i xiin' ndo' na yoo ka taxi' tee' tikui nda'vi so'o' ko'o' ndo'o' xa'a' a na' nduu' ndo' kuenta na ni tjanu' Ndiosi' saraku' ne yivi' ndii, sañu'u' na'a' Ndiosi' —ni kachi Jesus xiin' ra.

Ka'an Jesus na iyo va kundo'o ne kaviko' ne xa ini xini na'a' te saa nja kuachi
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² Sakan' te ni ka'an ka Jesus xiin' ra ndii:

—Te ne yivi' ne kaviko' jin ne lulu, ne ini xini yu'u ndee naa te yo'o', te saa nja kuachi ndii, ndee chaa' ka na kotjin jin yuu' molino sukun' ne kaviko' na'a' jaan', te sko'ni' nja ndee maa' tixin miji.

⁴³ Naa' nda'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a' ka kendoso' un' un. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu un' te tikundu' jin ndaa' nda'a', te natjin un' kivi' nuu' na ko'o' kivi' ndi'i', te sakan' na ku'un un' xiin' uvi' saa' nda'a' un' vi'e ndiaya' mii' ko'o' kivi' nda'va' nu'u.

⁴⁴ Te ikan' ndii, ko'o' kivi' xi'i' tikuxi', te ni ndee ko'o' kivi' nda'va' tu nu'u.

⁴⁵ Te naa' xa'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a' ka kendoso' un' un. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu un' te tikundu' jin ndaa' xa'a', te natjin un' kivi' nuu' na ko'o' kivi' ndi'i', te sakan' na ku'un un' xiin' uvi' saa' xa'a' un' vi'e ndiaya' mii' ko'o' kivi' nda'va' nu'u.

46 Te ikan' ndii, kōō' kivi'xi'i' tükuxi', te nī ndee kōō' kivi'nda'va tu ñu'u.

47 Te naa' nduchi' nuu' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi' ndii, va'a ka xta'ni' un' un'. Kuachi' ndii ndee chaa' ka kunduu un' te kui'e iin ndaa' nduchi' nuu', te ki'vi un' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' nduchi' nuu' un' vi'e ndiaya' mii' kōō' kivi' nda'va ñu'u.

48 Te ikan' ndii, kōō' kivi'xi'i' tükuxi', te nī ndee kōō' kivi'nda'vá tu ñu'u.

49 'Ñu'u' nduu' ndee naa iin' ña xaa' u'va sakuu' ndo'ó, ndee naa xaa' u'va ne yivi' ña nasoko' nja nuu' Ndiosí.

50 Iin' ndii, ña va'a nduu' a, ndisu naa' tivi' a ndii, küvi ka ndasava'a e'. Sakan' na kuii' kundiee maní' xiin' ta'an' i'in ndo'ó, te kunduu ndo' ndee naa iin' va'a —nī kachi Jesús.

10

Ka'an Jesús ña vā'a nata'vi' ta'an' ne yivi'

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

1 Ndí'i jaan', te nī keta Jesús ikan' te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a tuku ta'vi' itja Jordán, te nī xaa a nuu' ñu'u' Judea. Te tuku sakan' nī nakaya kua'a' ya'a ne yivi' nuu' a mii' iin' a, te nī sania'á ña'a' a naa xi xaá a.

2 Sakan' te nī kuyatın sava te fariseo nuu' a te koto ku'a' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—Táku'e, ¿ñáá kandel' ña nata'vi' ta'an' iin te yivi' xiin' ña' si'i ra? —kachi ra.

3 Sakan' te nī nakuiin a nuu' ra ndii:

—¿Ndee ña nī ke'i Moisés xta'an' xa'a' ña jaan'? —nī kachi a.

4 Te nī nakuiin te jaan' ndii:

—Moisés ndii, nī taxi ra ña ke'i iin te yivi' iin tutu mii' ka'an a ña nakoo' ra ña' si'i ra, te xiin' ña jaan' küvi nata'vi' ta'an' nja —nī kachi ra.

5 Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tu'un ndei' jaan' ndii, nī nakoo ña'a' Moisés xa'a' ña xii va nimá ndo'.

6 Ndisu ndee ña nuu' kii' nī xa'a Ndiosí iin yivi' ndii, nī xa'a a tiaa, te nī xa'a tu a ña'a'.

7 Sakan' na kuii' nakoo tiaa yuva' si'i' ra te nduiin ra xiin' ña' si'i ra,

8 te uvi saa' nja ndii, iin ndaa' nanduu nja. Xa'a' a jaan' na süu' uvi ta'an ka kuu' ne jaan', süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' nja.

9 Sakan' na kuii' ne nī ndasaiin Ndiosí ndii, vā'a nata'vi' ña'a' ndee iin ne yivi' —nī kachi Jesús.

10 Te kii' nī xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a vi'e ndii, nī ndatu'un' nī tukuu' ña'a' ra xa'a' ña nata'vi' ta'an' ne yivi' jaan'.

11 Nī ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Yoo ka nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i ra te tunda'á' ra xiin' tuku ña'a' ndii, xaa' ra kuachi xiin' tuku ña'a' jaan' nuu' ña' si'i' nuu' ra.

12 Te naa' ña'a' nata'vi' ta'an' xiin' ii' a', te tunda'a'

a' xiin' tũkũ tẽ yivĩ' ndii, xaa' tũ ña' jaan' kuachĩ xiin' inga tẽ yivĩ' jaan' —ñĩ kachĩ a.

Sõ'õ ñĩ xaa a kii' ñĩ sañu'u' Jesús ne kualĩ'

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ Unta' ndii, ñĩ ndekuĩe ne yivĩ' xiin' ne kualĩ' nuu' Jesús tẽ tondĩa nda'a' ña'a' a, tẽ sañu'u' ña'a' a. Ndisũ tẽ nda'a' xa'a' a ndii, ñĩ xa'a' xi'é ra nuu' ne kuaxĩ xiin' ne kualĩ' jaan'.

¹⁴ Tẽ kii' ñĩ xinjĩ Jesús ña xaa' tẽ jaan' ndii, ñĩ xi'e a nuu' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxĩ ndo' na kixinjĩ ne kualĩ' nuu' i, tẽ nãkasĩ ña'a' ndo', kuachĩ ndii xa'ndia chuun' Ndiosĩ nimá ne injĩ xini ña'a' ndee naa injĩ ne kualĩ' kaa' xini njã yuva' si'i' njã.

¹⁵ Ñã ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka taxĩ' ka'ndĩa chuun' Ndiosĩ nimá njã ndee naa taxĩ' ne kualĩ' kaa' xa'ndia chuun' yuva' si'i' njã nuu' njã ndii, kũvĩ kundũũ ne jaan' kuenta a ne xa xa'ndia chuun' a nimá —ñĩ kachĩ a.

¹⁶ Sakan' tẽ ñĩ numĩ a ne kualĩ' jaan', tẽ ñĩ chĩndĩee a nda'a' a xini' njã, tẽ ñĩ xañu'u' ña'a' a.

Sõ'õ ñĩ ka'an Jesús xiin' iin tẽ vika'

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Tẽ kii' ki'in' Jesús ichi' kua'an a xiin' tẽ nda'a' xa'a' a ndii, ndava' iin tẽ yivĩ' ñĩ xaa ra, tẽ ñĩ xikuijn xiti' ra nuu' a ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Tãkui'e, ñã va'a nimá, ¿ndee ñã kuni a saa i, tẽ natijn i kivi' ñũũ ñã koo' kivi' ndi'i'? —ñĩ kachĩ ra.

¹⁸ Sakan' tẽ ñĩ ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kii' ka'an un' ñã ñã va'a nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'an un' ñã jaan'? Kuachĩ ndii iin ndaa' Ndiosĩ kuiti' nduu' ñã va'a nimá.

¹⁹ Xa xini' un' tũ'un ndei' Ndiosĩ, ñã ka'an ndii: “Kũmi' un' musa un'. Kã'ni' un' ne yivĩ'. Sãkui'na' un'. Kã'an un' tũn vixĩ. Kũndũũ un' tẽ uvĩ nimá. Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un'” —ñĩ kachĩ a xiin' ra.

²⁰ Sakan' tẽ ñĩ ka'an tẽ jaan' xiin' Jesús ndii:

—Tãkui'e, xa saxinũ i sakuu' ñã jaan' ndee kii' nduu' i tẽ sava —ñĩ kachĩ ra.

²¹ Sakan' tẽ ñĩ nakoto'ni Jesús nuu' ra, tẽ ñĩ kundani' ña'a' a, tẽ ñĩ ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndee iin ndaa' tjo' ña'a kuni ka saa un'. Kua'an tẽ xiko' un' sakuu' ñã kumi' un', tẽ taxĩ un' xũ'un' a nda'a' ne nda'vi kuu', sakan' tẽ kumi' un' ñã vika' ndivi'. Tẽ kixinjĩ un', tẽ kundikun un' yu'u —ñĩ kachĩ a.

²² Tẽ kii' ñĩ xinjĩ sõ'õ ra ñã jaan' ndii, ñĩ kunda'vi va kuni ra, tẽ ñĩ kusuchi' injĩ ra ñĩ ketã ra kua'an ra, sakan' ñã tẽ vika' va nduu' ra.

²³ Sakan' tẽ ñĩ nakoto Jesús nuu' tẽ nda'a' xa'a' a saa xinundũũ xiin' a, tẽ ñĩ ka'an a xiin' ra ndii:

—Vixĩ xava'a nuu' ne vika', tẽ taxĩ njã ka'ndia

chuun' Ndiosí nimá nja —ni kachí a.

²⁴ Te kij' ni xini so'o te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, ni nandaní va ra. Te ni ka'an ni tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Pia'un, xa vixi nduu' a nuu' iin ne ndani ña vika', te taxí nja ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nja.

²⁵ Vixi ka nuu' ne vika' te taxí nja ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nja, ndee naa ña küvi tu xka'ndia ndee iin camello yavi xa'a' iin tiku —ni kachí a.

²⁶ Te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, so'o ndiee' ka ni nandaní ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoo tu kuví kaku nuu' kuachi nja? —kachi xiin' ta'an' ra.

²⁷ Sakan' te ni nakoto ndiaa ña'a' Jesús, te ni ka'an a ndii:

—Ne yivi' ndii, küvi saa nja ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, kuví saa ña'a' a, sakan' ña sakuu' ña'a' kuví xaa' ña jaan' —ni kachí a xiin' ra.

²⁸ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Táku'e, koto un', ndu'u ndii, ni nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, te ndikún ndu yo'ó —ni kachí ra.

²⁹ Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ne yivi', ne ni nakoo ví'e nja, uun tiaa ta'an' nja, uun ña'a' ta'an' nja, uun yuva' si'i' nja, uun si'e nja, uun ñu'u' nja xa'a' ña ndikún nja yu'u' xiin' xa'a' tu'un va'a ndii,

³⁰ sañu'u' kua'a' va ña'a' Ndiosí vitin iin yivi' yo'o'. Taxí a nda'a' nja kua'a' va ví'e nja, te taxí tu a kua'a' va ne kunduu ta'an' nja, xiin' kua'a' va ne kunduu si'i' nja, xiin' kua'a' va ne kunduu si'e nja. Te taxí a kua'a' va ñu'u' nda'a' nja. Tee' ndee sando'o' ña'a' ne yivi', ndisu nuu' ku'un e' ndii, taxí a kivi' ñuu nja ña koo' kivi' ndi'i' tuku iin yivi'.

³¹ Ndisu kua'a' va ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' nanduu nja nuu' ku'un e'. Te kua'a' tu ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' nanduu nja nuu' ku'un e' —ni kachí a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuví a
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Te kij' kua'an kaa' Jesús ichi' ñuu Jerusalén ndii, ni'i' ichi' a nuu' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an a. Te nandaní te jaan', te yi'vi tu ra ndikún ña'a' ra kua'an ra. Sakan' te tuku ni ni naká siin' a te uxí uvi jaan', te ni xa'a' a ka'an a xiin' ra ña kundo'o a ndii:

³³ —Xini ndo' ña ichi' ñuu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vitin. Te ikan' sanakua'a te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' nda'a' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te katun' te jaan' yu'u, te nakuita kuento ra ña kuní a kuví i, te sanakua'a tu ra yu'u nda'a' te tuku'.

³⁴ Te te jaan' ndii, sandiee kui'e ra yu'u, te kondia tiasí'i tu ra yu'u, te suku' yo'o' u'vi

tụ rạ yu'ụ, tẹ kạ'ni' rạ yu'ụ.
Ndisụ kivi' ña unị tẹ naṭiaku
ị —nị kachị Jesús.

*Sọ'ọ nị ka'an Jesús xiin'
Juan xiin' Jacobo ñani ra
(Mt. 20:20-28)*

³⁵ Sakan' tẹ nị kuyatịn Ja-
cobo xiin' Juan nuu' Jesús.
Tẹ jaan' ndii, si'e Zebedeo
nduu' uvị saa' rạ. Tẹ nị ka'an
rạ xiin' a ndii:

—Tákui'e, kuní ndu ña saa
un' iin ña va'a ña kakan ndu
nuu' un' vitịn —nị kachị rạ.

³⁶ Tẹ nị ka'an a xiin' rạ
ndii:

—¿Ndee ña kuní ndo' saa
ị xa'a' ndo'? —nị kachị a.

³⁷ Tẹ nị ka'an rạ ndii:

—Saa un' ña va'a tẹ taxi
un' kundiee ndu xiin' un'
mii' ka'ndia chuun' un' mii'
ndaṭun' koo' chukuu' kaa'.
Iin ndu kunduu' nda'a'
kua'a un', tẹ iin tuku ndu
kunduu' nda'a' itịn un' —nị
kachị rạ.

³⁸ Sakan' tẹ nị ka'an Jesús
xiin' rạ ndii:

—Kündani ndo'ó ndee ña
xikán ndo' nuu' ị. ¿Ñáá
kundieni ndo'ó koo ndo'
tundo'o' chie koo' chukuu'
ña kundoo' yu'ụ? ¿Ñáá
kundieni ndo' ña sando'o' ne
yivi' ndo'ó ndee naa saa nia
xiin' yu'ụ? —nị kachị a.

³⁹ Tẹ nị nakujin tẹ jaan'
ndii:

—Ụun ndo', kundieni ndu
—nị kachị rạ.

Sakan' tẹ nị ka'an a xiin'
rạ ndii:

—Ndixa nduu' a ndii,
kundieni ndo'ó koo ndo'
tundo'o' chie koo' chukuu'
ña kundoo' yu'ụ, tẹ kundieni
tụ ndo' ña sando'o' ne yivi'

ndo'ó ndee naa saa nia xiin'
yu'ụ.

⁴⁰ Ndisụ ña kundiee ndo'
nda'a' kua'a ị, uun nda'a'
itịn ị ndii, süu' yu'ụ kuní a
taxi' ña jaan'. Süu' jaan' ndii
ne xa yoo tu'va ña jaan' xa'a'
kuiti' naṭiin a —nị kachị a.

⁴¹ Tẹ kii' nị xini' so'ọ inga
tẹ uxị ta'an ña jaan' ndii, nị
naṣaa' rạ nị xini' rạ Jacobo
xiin' Juan jaan'.

⁴² Ikan' tẹ nị kana Jesús
sakuu' rạ, tẹ nị ka'an a xiin'
rạ ndii:

—Xini' ndo' ña kua'a' tẹ
kuu' nuu' nuu' ne tuku' ndii,
sananduu' ña'a' rạ ndee naa
ña'a' rạ, tẹ tẹ kuu' ka'nu' ka
tejin nia ndii, xiko' ni'i' ña'a'
rạ tẹ ña ka'an mii' rạ yoo.

⁴³ Ndisụ süu' sakan'
kunduu' a tejin ndo'ó. Süu'
jaan' ndii yoo ka kuni
kunduu' tẹ ka'nu' ka tejin
ndo'ó ndii, kuní a kunduu'
rạ tẹ kaka nuu' nuu' ndo'.

⁴⁴ Tẹ yoo ka kuni kunduu'
tẹ nuu' tejin ndo'ó ndii, kuní
a ña kunduu' rạ tẹ kaka nuu'
nuu' sakuu' ndo'.

⁴⁵ Kuachị ndii, nị ndee
yu'ụ, ña nduu' tụ tẹ yivi'
ndii, kuaxi ị tẹ kaka nuu' ne
yivi' nuu' ị. Süu' jaan' ndii
kuaxi ị tẹ kaka nuu' ị nuu'
nia, tẹ cha'vi' ị xiin' kivi' ñuu'
ị xa'a' kuachị kua'a' ne yivi'
—nị kachị Jesús.

*Sọ'ọ nị xaa a kii' nị
sanda'a Jesús iin tẹ kui'e
nduchi' nuu', tẹ nani' Bar-
timeo*

*(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-
43)*

⁴⁶ Sakan' tẹ nị xaa Jesús
xiin' tẹ nda'a' xa'a' a ñuu'
Jericó. Tẹ kii' keta' a

ñuṽ jaan' kua'an a xiin' te jaan' xiin' kua'a' ya'a ka ne yivi' ndii, ndu'u' iin te kui'e nduchi' nuu', te nani' Bartimeo, yu'u' ichi' mii' xka'ndiá a kua'an a jaan' xikán ra limuxtan. Te jaan' ndii, si'e Timeo nduu' ra.

47 Kij' ni xini so'o ra ña Jesús, ña ni kīēē ñuṽ Nazaret, nduu' ña xka'ndiá kua'an ikan' ndii, ni xa'a' nde'í ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Jesús, yo'ó ña nduu' sjaní' xika' David, kuvita ini un' xa'a' i —ni kachi ra.

48 Te kua'a' ne yivi' ni xi'e nuu' ra, te koṽ taxin' yu'u' ra, ndisu so'o ti'e' ka ka'an ra ndii:

—Yo'ó ña nduu' sjaní' xika' David, kuvita ini un' xa'a' i —ni kachi ra.

49 Sakan' te ni xikuujin Jesús, te ni ka'an chuun' a ña kana ña'a' ra, te kixin ra mii' iin' a. Sakan' te ni kana ña'a' nja ka'an nja xiin' ra ndii:

—Kāka nimá un', ndondichi un'. Kana' ra yo'ó —ni kachi nja.

50 Sakan' te ni xta'ni' ra toto titi ra skana' ra a ikan', te yachi va ni ndondichi ra, te ni xaa ra ndee mii' iin' Jesús.

51 Te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee ña kuní un' saa i xa'a' un'? —ni kachi a.

Te ni nakujin te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Tákuie, kuní i ndii, nakoto'ni i saa un' —ni kachi ra.

52 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an nu'u, xa ni nda'a un' xa'a' a ña ini un' xini un' yu'u —ni kachi a.

Ni ka'an so'o a ña jaan' xiin' ra, te xaka'an e', te ni nunja' nduchi' nuu' ra, te ni xikundikun ña'a' ra kua'an ra ichi'.

11

So'o ni xaa a kij' nda'ni' Jesús ñuṽ Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Kij' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuṽ Jerusalén ndii, ni xaa nja ñuṽ Betfagé xiin' ñuṽ Betania, ña ñu'u' yaṽin xa'a' xiki' ña nani' Olivos, ikan' te ni ti'vi' a uvi ta'an te nda'a' xa'a' a

2 ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuṽ lulu, ña tuvi' kandu'u' tuku ta'vi' kaa'. Te kij' ko'ni ndo' kua'an ndo' ñuṽ kaa' ndii, kuni ndo' tiin iin mburru, ti' sakan' xinú. Ti' jaan' ndii, ndee iin ne yivi' tia'an kundu'u' xata' ri'. Ndaxin' ndo' ri', te kixin ndo' xiin' ri' yo'o'.

3 Te naa' ndatu'un' yoo ka ndo'ó ndii: “¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa?”, ka'an ndo' xiin' nja ndii: “Nuu' xto'o e' kuní ri' iin xa'a', ndi' jaan' te kixin ndiaka tukuu a ri' yo'o'”, kachi ndo' —ni kachi a.

4 Sakan' te ni kīēē te jaan' kua'an ra te nduku' ra ri'. Te kij' ni xaa ra ñuṽ jaan' ndii, ni xini ra tiin mburru jaan' yi'e' vi'e ne yivi' yaṽin yu'u' ichi', te ni ndaxin' ra ri'.

5 Te ni ka'an sava ne yivi', ne ita' yatın jaan', xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa'? —ni kachi nja.

6 Sakan' te ni ka'an ra xiin' ne jaan' saa nii' ni ka'an Jesús xiin' ra. Sakan' te ni taxi nja ndaxin' ra ri'.

7 Te ni naka ra ri' te kua'an ra xiin' ri' mii' iin' Jesús. Te ni tandjee ra toto, ña titi ra xata' ri', te ni xikundu'u' a xata' ri'.

8 Te kua'a' ya'a tu ne yivi' ndii, ni xakin nja toto ña ndiso' nja ichi'. Te sava tuku nja ni xa'nu' nda'a' ni' itun', te ni xakin nja ichi' mii' xka'ndía Jesús kua'an a jaan'.

9 Te ne yivi', ne ni'i' ichi' kua'an nuu' a, xiin' ne ndikún xata' a ndii, ti'e' va ni kuaa' nja ka'an nja ndii:

—¡Na natijn xto'o e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'! ¡Sañu'u' va a ña kuaxi kuenta a kaa'!

10 ¡Sañu'u' va tu a ña kuaxi ka'ndia chuun' kaa' ndee naa ni xaa te xii' yata' e' David! ¡Na natijn Ndiosí, ña ndu'u' ndienu, ña xaka'nu' ña'a' e'! —ni kachi nja.

11 Te kij' ni xaa a ñuu Jerusalén ndii, ni nda'ni a nuu' ki'e yukun' ka'nu'. Te ni xito a saa xinundu'u' ikan'. Sakan' te ni keta a kua'an a ñuu Betania xiin' te uxí uvi' ta'an te nda'a' xa'a' a, sakan' ña xakuua' nduu' a.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an koto Jesús iin tun' ndoko'

higuera

(Mt. 21:18-19)

12 Te tuku kivi' kij' keta' Jesús ñuu Betania kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xi'i' a soko.

13 Ikan' te ni xini a iin' iin tun' ndoko' higuera ndee xika', te yoo yuku nu'. Sakan' na ni xa'an koto a naa' yoo ndoko' nu'. Te kij' ni kuyatın a mii' iin' nu' ndii, ni xini a ña koo' ndoko' nu', süu' jaan' ndii yuku kuiti' nu' yoo. Sakan' ña süu' kivi' ña yoo ndoko' nu' nduu' a jaan'.

14 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nu' ndii:

—Koo' kivi' kaxi' ka ndee iin ne yivi' ndoko' yo'ó —ni kachi a.

Te ni xini so'o te nda'a' xa'a' a ña ni ka'an a xiin' tun' jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an Jesús nuu' ki'e yukun', te ni taxi' a ne xiko' xiin' ne sata' (Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

15 Ni xaa Jesús ñuu Jerusalén xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni nda'ni a nuu' ki'e yukun'. Te ni xa'a' a taxi' u'vi' a ne xiko' ña'a' xiin' ne sata' nuu' ki'e jaan'. Te ni sandiko kava tu a mesa te nama' xu'un' xiin' tei te xiko' paloma,

16 te ni taxi a xka'ndia ndee iin ne yivi' nuu' ki'e yukun' jaan' xiin' ña'a' nja.

17 Te ni xa'a' Jesús sania'á a ne yivi' jaan' tu'un Ndiosí ka'an a xiin' nja ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Vi'e j

ndii, ijn xaan' mii' ndatu'un' sakuu' nuu' ne yivi' ijn yivi' xjin' i nduu' a", kachi a. Ndisu ndo'ó ndii, xa ni ndasandu'u ndo' a vi'e ne kui'na' —ni kachi a.

18 Te kij' ni xini sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ña ni xaá Jesús ikan' ndii, ni xa'a' nduku' ra saa kuví ka'ni' ña'a' ra. Sakan' ña yivi' ña'a' ra, kuachi ndii sakuu' ne yivi' nandaní va xa'a' ña sania'á a.

19 Ndisu kij' ni xa'a' kuu' ñuu ndii, ni ketá Jesús ñuu Jerusalén jaan' te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a.

Sq'o ni ka'an Jesús xa'a' tun' ndoko' higuera, tun' ni saichí a

(Mt. 21:19-22)

20 Te niá'a tuku kivi' kij' xka'ndiá Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a kua'an a mii' iin' tun' higuera jaan' ndii, ni xini ra ña xa ni ichi ndee ti'o' o nu'.

21 Ikan' te ni naka'an' Pedro, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro, koto un', tun' ndoko' higuera, tun' ni sanacha'an' un' kaa' ndii, ni ichi nu' —ni kachi ra.

22 Sakan' te ni ka'an a xiin' sakuu' ra ndii:

—Iní va ndo' kuní ndo' Ndiosí.

23 Sakan' ña ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka ka'an xiin' iku' kaa' ndii: "Kua'an ketá mii' iin' un' ñaa' te ku'un sko'ni' xiin' mii' un' ndee miní ka'nu'", kachi niá, te saxii niá nimá niá ndee sie, te ini xna'a niá xini niá Ndiosí ña xinu

ña ka'an niá jaan' ndii, xinu xna'a a.

24 Ña jaan' na ka'an i xiin' ndo' ña sakuu' ña kakan ndo' nuu' Ndiosí kij' ini ndo' xini ña'a' ndo' ndii, taxi ña'a' a nda'a' ndo'.

25 Te kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, koo ka'nu' ini ndo' xa'a' yoo ka nduu' ne yivi' naa' ni xaá niá ña niá'a xiin' ndo'. Sakan' te koo ka'nu' tu ini yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' kuachi ndo'.

26 Kuachi ndii, naa' koo' ka'nu' ini ndo' xa'a' ne jaan' ndii, koo' ka'nu' tu ini yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' kuachi ndo' —ni kachi a.

Ndatu'un' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoo taxi ndiee' a

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Te ni xaá tuku Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén. Te kij' xika' a nuu' ki'e yukun' ka'nu' ndii, ni ndekuie sutu kuu' nuu' nuu' a xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te xixa nuu' ñuu jaan'.

28 Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo ni taxi ndiee' nuu' un' te xaa' un' ña xaa' un'? ¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó? —ni kachi ra.

29 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u ndo'ó ijn ña'a. Te naa' nakuijn ndo' a ndii, nakuijn tu yu'u yoo ni taxi ndiee' i, te xaa' i ña kaa'.

30 ¿Yoo ni sakuiso' chuun' Juan, te ni sakuchi' ra ne

yivi' kuenta Ndiosí? ¿Ñáá Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a', uun ñáá te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a'? —ni kachí a.

³¹ Te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ndee ña kuví ka'an e'? Naa' ka'an e' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an ra xiin' e' ndii: “¿Ndichun na ni kandixa' ña'a' ndo'?”

³² Te kuví ka'an e' ña te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a' —ni kachí ra.

Sakan' ña yi'vi ra ne yivi' kua'a' jaan', kuachí ndii sakuu' ni kandixa' ña jin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ni nduu Juan jaan'.

³³ Sakan' na kuii' ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xini ndu yoo —ni kachí ra.

Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu yu'u ndii, ka'an i xiin' ndo' yoo ni taxí ndiee' i te xaa' i ña kaa' —ni kachí a.

12

Yo'o' ka'an Jesús jin ña ka'an ndiaa xa'a' te tatú ni'a'a

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Sakan' te ni xa'a' ka'an Jesús jin ña ka'an ndiaa nuu' te ka'nu' jaan' ndii:

—Jin te xiin' ñu'u' ndii, ni chí'i ra kua'a' yo'o' uva, te ni ndasi i'nu ra a, te ni xatía tu ra mii' kuein ra uva jaan', te kasa'a ra vino xiin' a. Te ni xa'a' ni tu ra jin vi'e sukun mii' kuví koto ndoso'

ra kanii' nuu' ñu'u' jaan'. Sakan' te ni nduku' ra te tatú te koto ña jaan', te ni keta ra kua'an ra tukú ñu'u'.

² Te kij' ni xaa kivi' ña ni nakuxa nduu' uva jaan' ndii, ni ti'vi' ra jin te xika' nuu' nuu' ra, te kun naso te jaan' chaa' uva ña ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'.

³ Ndisu kij' ni ndekuje te xika' nuu' jaan' ndii, ni jin ña'a' te tatú jaan', te ni kaní u'vi ña'a' ra, te ni sanandiko' nda'a' xiko' ña'a' ra.

⁴ Te ni ti'vi' tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, ni kuyun yuu' ña'a' ra, te ni satuxu'ví ra xini' te jaan'. Te mii' va ni kuy ra xiin' te jaan' sanandiko' ña'a' ra.

⁵ Te ni ti'vi' tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra, mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, ni xa'ni' ra te jaan'. Te jin sakan' ni ti'vi' xiin' ñu'u' jaan' kua'a' va te xika' nuu' nuu' ra, te sava te jaan' ni satuxu'ví ra, te sava tukú ra ndii, ni xa'ni' ña'a' ra.

⁶ “Te ndee jin ndaa' kují' si'e mii' ra ndoo. Te kundani ya'a ra te jaan'. Sakan' te so'o' ndi'i' ndii, ni ti'vi' tu ra te jaan' ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “Koto ka'nu' ra tiaa si'e e'”, ni kachí ra.

⁷ Ndisu ni ka'an xiin' ta'an' te tatú jaan' kij' ni xaa si'e, te xiin' ñu'u' jaan' ndii: “Te kaa' nanduú te xiin' ñu'u' yo'o' kij' kuví yuva' ra. To'o' ndo' te ka'ni' e' ra, sakan' te yoo' nanduú te xiin' ñu'u'

yo'o'", ni kachì rā.

⁸ Sakan' tē nì tjiin ña'a' rā xa'ni' rā, tē nì xta'ni' rā ñu'u' nde'i' tē jaan' ikan', tē nì skana' rā a tukū xaan'.

⁹ '¿Ndee ña' tuu ndo'ó saa tē xiin' ña'a' yo'o' uva jaan' xiin' tē tatú jaan'? Kixin' rā tē ka'ni' rā sakuu' tē tatú jaan', tē taxì rā yo'o' uva jaan' nda'a' tukū tē yivi' —nì kachì a.

¹⁰ Ikan' tē nì ka'an a xiin' tē jaan' ndii:

—¿Ñáá tiā'an ka'vi' ndo'ó ña' yoso' nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii?

Yuu', ña' nì xta'ni' tē xa'a' vi'e' ndii,

ña' jaan' nì nanduū yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vi'e'?

¹¹ Ña' jaan' nì xaa' xto'o' e' Ndiosí, tē nandanì xava'a' e'.

Sakan' yoso' a —nì kachì Jesús.

¹² Tē nì xika' tē kuu' ka'nu' jaan' tjiin' rā Jesús, sakan' ña' nì kundani' rā ña' nì tjiin' kuachi' ña'a' a xiin' ña' ka'an' ndiaa' jaan'. Ndisu' nì kuvì saa' rā ña' jaan' xa'a' a ña' yi'vi' rā nē yivi'. Sakan' na' nì nakoo' ña'a' rā, tē nì kiee' rā kua'an' rā.

Sō'o' nì nakuiin' Jesús nuu' tē fariseo xa'a' xū'un' yo'o'

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Ikan' tē nì ti'vi' tē kuu' ka'nu' jaan' savā tē fariseo xiin' savā tē nda'a' xa'a' Herodes tē koto' kua'a' rā Jesús xiin' tu'un' yu'u' a.

¹⁴ Kij' nì ndekuje' rā mii' iin' a, tē nì ka'an' rā xiin' a ndii:

—Tákui'e, xiní ndu' ña' ña' ndaku' kuiti' ka'an' un'. Tē kuān' yi'vi' un' ña' ka'an' nē yivi' xa'a' un', sakan' ña' nakaxin' un' nē yivi'. Süu' jaan' ndii' sania'a' un' ichi' Ndiosí xiin' ña' ndixa' kuiti'. Xa'a' a jaan' na' kuii' ka'an' xiin' ndu', ¿ñáá va'a' yoo' a ña' cha'vi' e' César, tē xa'ndia' chuun' ñuu' Roma, xū'un' yo'o', uun' ñáá va'a' yoo' a? —nì kachì rā.

¹⁵ Ndisu' Jesús ndii, nì xinjì a ña' tē xasuvi' xiin' mii' kuiti' nduu' tē jaan', sakan' na' nì ka'an' a xiin' rā ndii:

—Ndo'ó ndii, kuni' koto' kua'a' ndo' yu'u' xiin' tu'un' yu'u' i. Taxì ndo' na' koto' i iin' xū'un' —nì kachì a.

¹⁶ Sakan' tē nì taxì rā iin' xū'un' nda'a' a. Tē nì ka'an' a xiin' rā ndii:

—¿Yoo' nuu' nduu' ña' nì njanja' xata' xū'un' yo'o', tē yo'o' kivi' yoso' xata' a? —nì kachì a.

Tē nì ka'an' rā ndii:

—Nuu' César, tē xa'ndia' chuun' ñuu' Roma, xiin' kivi' rā nduu' a —nì kachì rā.

¹⁷ Sakan' tē nì ka'an' a xiin' rā ndii:

—Xa'a' a jaan' na' kuii' taxì e' nda'a' César ña' nduu' ña'a' César, tē nda'a' Ndiosí na' taxì e' ña' nduu' ña'a' Ndiosí —nì kachì a.

Tē nì nandanì va' rā xa'a' ña' nì ka'an' a ña' jaan'.

Sō'o' nì nakuiin' Jesús nuu' tē saduceo xa'a' ña' natiaku' nē xi'i'

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Sakan' tē nì kixin' tē saduceo nuu' Jesús. Tē jaan'

ndii, ka'án ra ña kōo' ña natiaku ne yivi' kii' xi'í ña, sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

19 —Tákuie, yoso' ña ni ke'i Moisés mii' ka'án ra xiin' e' ña naa' ni xi'i' ñani iin te yivi', te kōo' si'e ra ni yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñani ra jaan' kuni a tunda'a' xiin' ña' jaan', te koo si'e ra xiin' a'. Te si'e te jaan' nanduun ndee naa si'e ñani ra, te ni xi'i' jaan'.

20 Va'a, unta' ndii ni yoo uxá ta'an ñani. Te ni tunda'a' te nuu', ndisu ni xi'i' ra ña kuni ka koo si'e ra xiin' ña' si'i' ra.

21 Sakan' te ni tunda'a' ñani ra, te uvi, xiin' ña' jaan'. Ndisu ni xi'i' tu te jaan' ña kuni ka koo si'e ra xiin' a'. Te iin kachi ni ndo'o tu ñani ra, te uni.

22 Te iin kachi ni ndo'o sakuu' te uxá ta'an jaan' xiin' ña' jaan', kōo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'i ra ni xi'i'. Te so'o' ndi'i', te ni xi'i' tu ña'a' jaan'.

23 Sakan' na kuii' kii' natjaku ña ndii, ¿yoo ña' si'i' kunduu tu ña' jaan', kuachi ndii uxá saa' te jaan' ni tunda'a' xiin' a'? —ni kachi ra xiin' Jesús.

24 Sakan' te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, vā'a ka'án ndo', sakan' ña kundani ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, te ni ndee xini tu ndo' saa xachuun' ña ndiee' a.

25 Kuachi ndii, kii' natjaku ne ni xi'i' ndii, tunda'a' ka ndee iin ne yivi' ikan'. Süu'

jaan' ndii kunduu ña ndee naa ángele ña ndiee' ndivi'.

26 Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'í ndii, kuví ka'vi ndo' tutu ña ni ke'i Moisés, saa ni ka'an Ndiosí xiin' ra tein iinu' ña xixí, kii' ni ka'an a ndii: “Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, te yu'u nduu' tu Ndiosí Isaac, te yu'u tu nduu' Ndiosí Jacob”, ni kachi a.

27 Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ni xi'i' nduu' a, süu' jaan' ndii Ndiosí ne tiaku nduu' a, sakan' ña tiaku sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí. Sakan' na kuii' ndo'ó ndii, kundani xachi' ndo' ña ka'án tu'un Ndiosí —ni kachi Jesús.

Yo'o' ka'án Jesús ndee ña nduu' tu'un ndei' ka'nu' ka ña ka'án chuun' Ndiosí
(Mt. 22:34-40)

28 Te kii' ni xini so'o' iin te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, ña ni kuu' kuento te saduceo jaan' xiin' Jesús, te va'a ni nakuiin a ndii, ni kuyatın ra nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee ña nduu' tu'un ndei' ka'nu' ka ña ka'án chuun' Ndiosí? —ni kachi ra.

29 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tu'un ndei' ka'nu' ka ndii, ña yo'o' nduu' a: “Ne vi'e Israel, kuni so'o' ndo', xa iin ndaa' xt'o'o' e' Ndiosí kuiti' nduu' xt'o'o' e'.

30 Sakan' na kuii' kundani ndo' xt'o'o' e' Ndiosí xiin' kanii' nimá ndo', xiin' kanii' ña nduu' ndo', xiin' sakuu' ña xanini ndo', xiin' sakuu'

ñā ndiēē' ndo'", ñā kaā' nduu' ñā ka'nu' ká.

³¹ Te ñā uvi' ndii, yatin' iin' kachi ka'nu' a xiin' ñā kaā', ka'án a ndii: "Kundani' ndo' sakuu' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa kundani' xiin' mii' mii' ndo'", sakan' kachi a. Te kōo' ká inga' tu'un' ndei' ñā ka'nu' ká te sakan' ñā uvi' ta'an jaan' —ni' kachi' Jesús.

³² Sakan' te ni' ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Va'a va' ni' ka'an un', táku'e. Kumi' un' ñā ndaku' kii' ka'án un' ñā iin' ndaa' ñā jaan' kuiti' nduu' Ndiosí, xto'o e', te kōo' ká inga' a, süu' jaan' ndii xa' ñā jaan' kuiti'.

³³ Te ñā kundani' e' Ndiosí xiin' kanii' nimá e', xiin' sakuu' ñā xanini' e', xiin' sakuu' ñā ndiēē' e', te kundani' e' sakuu' ne yivi' xiin' e' ndee naa kundani' xiin' mii' mii' e' ndii, ñā ka'nu' ká nduu' a te sakan' sakuu' ñā nasoko' e' nuu' Ndiosí xiin' ñā xa'mi' e' kiti' nuu' a —ni' kachi' rá.

³⁴ Kii' ni' xini' so'o Jesús ñā va'a ni' ka'an te jaan' te ni' ka'an a xiin' rá ndii:

—Xa' kuyatin' ka'ndia' chuun' Ndiosí nimá un' —ni' kachi' a.

Te ndee iin' ne yivi' ni' kundieni' ká ndatu'un' ñā'a'.

Sania'á Jesús yoo' siani' xika' nduu' Cristo, ñā sakakú yoo'

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Kii' sania'á Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu' te ni' ndatu'un' a ndii:

—¿Ndichun na ka'án te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí ñā siani' xika' David nduu' Cristo, ñā tianu' Ndiosí sakakú ne yivi'?

³⁶ Kuachi' ndii ndee mii' David ni' ka'an kii' ni' saka'án ñā'a' Espiritu Santo ndii:

Ni' ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o i' ndii:

"Kundu'u' nda'a' kua'a' i' na sandoó kui'e xachi' i' te ndasi' yo'ó."

Ni' kachi' a, ni' kachi' rá.

³⁷ Sakan' na kuii' naa' mii' David jaan' ka'án ñā xto'o rá nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saa' kuví ka'án te sania'á tu'un' ndei' jaan' ñā nduu' a siani' xika' David jaan'? —ni' kachi' Jesús.

Te ne yivi' kua'a' jaan' ndii, va'a va' kuni' nia' xini' so'o ñā'a' nia'.

Ka'án Jesús xa'a' ñā vā'a ñā xaa' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Te ni' ka'an tu' Jesús kii' sania'á a ndii:

—Koto' xiin' mii' va' ndo' nuu' ñā kuu' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí, sakan' ñā te xasuvi' xiin' mii' kuiti' nduu' te jaan'. Xtani' va' rá kui'nu' rá toto' nani', ñā ndiaa' ya'vi' ká, te xtani' tu' rá ñā nakuatu' va'a ñā'a' ne yivi' ma'in' ya'vi' mii' chitu' kaa'.

³⁹ Te xtani' va' tu' rá ñā kundiee' rá nuu' tei' ka'nu', tun' ita' tixin' vi'e' mii' nakayá ne yivi' xaka'nu' nia' Ndiosí, te xtani' tu' rá kundiee' rá nuu' tei', tun' kuu' nuu', mii' yoo' viko'.

40 Te tu'un' u'vi tu ra ña vika' nda'a' ne kuaan' vi'e nja. Te xini xa'an' ra ña na'a' va ka'an' ra xiin' Ndiósí, ndianí te nandaní ne yivi'. Te jaan' ndii, chie ka tundo'o' koo ra —ni kachi Jesús.

Taxi' iin ña' kuaan' nda'vi kuu' limuxtan

(Lc. 21:1-4)

41 Unta' kij' ndu'u' Jesús yatín nuu' a mii' iin' xatun' mii' kayá xu'un' limuxtan ndii, ni xini a taan' ne yivi' limuxtan tixin nu'. Te kua'a' ne vika' ndii, kua'a' va xu'un' taan' nja tixin nu'.

42 Ikan' te ni xaa tu iin ña' kuaan' nda'vi kuu', te ni taan' a uvi ta'an' xu'un' ya'a' kualí tixin xatun' jaan'. Te xu'un' jaan' ndii, sie va ndiaa ya'vi' a.

43 Sakan' te ni kana a te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña' kuaan' nda'vi kuu' kaa' ni taan' kua'a' ka xu'un' tixin xatun' kaa' te sakan' sakuu' inga ne ni taan' tu xu'un' tixin nu'.

44 Sakan' ña sakuu' tuku nja ndii, ni taan' nja xu'un' ña ni ndoo ndoso' nda'a' nja. Ndisu ña' kaa' ndii, tee' ndee nda'vi kuu' a' ndii, ni taan' ndi' i a' xu'un' ña xito' kutiaku a' xiin' —ni kachi a.

13

Ka'an Jesús xa'a' ña nduxin xachi' yukun' ka'nu'

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Kij' keta' Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu' te kua'an a

ndii, ni ka'an iin te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Tákuie, koto un', xa na'nu' yuu' ni tjin ra ni xa'a' ra yukun' kaa', te ndatun' va ni xa'a' ra a —ni kachi ra.

2 Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—¿Xa'a' vi'e na'nu' nia kaa' ka'an un' nu'? Ña kaa' ndii, sakuu' a nduxin ndoo, te kütoto ta'an' ka ndee iin yuu' —ni kachi a.

Ka'an Jesús ndee ña xka'ndia kij' xa kuyatin' ndi'i iin yivi'

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

3 Ikan' te kua'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a xiki' ña nani' Olivos, ña kandu'u' xto'ni' mii' iin' yukun' jaan'. Te ni xikundu'u' a xini' iku' jaan', ikan' te ni ndatun' siin' ña'a' Pedro, xiin' Jacobo, xiin' Juan, xiin' Andrés, ka'an ra ndii:

4 —Ka'an xiin' ndu, ¿ama koo ña ni ka'an un' xa'a' jaan'? ¿Te ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndia, te kundani ndu ña xa kuyatin' koo a? —ni kachi ra.

5 Sakan' te ni xa'a' Jesús ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto xiin' mji' va ndo', taji ndo' kuni xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'o.

6 Sakan' ña kixin kua'a' te yivi', te tjin ndiaa kivi' i, te ka'an ra ña mji' ra nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiósí sakaku ne yivi', te kuni xa'an' ra kua'a' ne yivi'.

7 Te kij' kuni ndo' kuento ña yoo ñu'u' mii' ka iin yivi', te kuni tu ndo' ña yoo a xika'

jin yivi' ndii, kundi'ni ndo', kuachi' ndii kuni' a na' koq na jaan'. Ndisu tia'an kundi' jin yivi' kii' sakan'.

⁸ Kuachi' ndii kunta'an' jin ti'vi' ne nu'u' jin yivi' xiin' tuku ti'vi' ne yivi'. Te kunta'an' tu ne ndiee' jin nuu xiin' ne ndiee' tuku nuu. Te kanii' xaan' taan ndiee' jin yivi', te koq tu soko, te sanasa'a' ta'an' ne yivi' mii' ka jin yivi'. Te sakuu' na jaan' ndii, sakan' xa'ndu na xito' koq kujiti' nduu' a.

⁹ 'Ndisu ndo'ó ndii, koto xiin' mii' ndo'. Sakan' na sanakua'a te yivi' ndo'ó nda'a' te xixa, te kutun' ra ndo'ó tixin vi'e mii' nakaya ne ta'an' e'. Te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te ndiso' chuun'. Te jin kachi saa tu ra xiin' ndo' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' xa'a' na ndikun' ndo' yu'u, te ndiee yu'u' ndo' nuu' te jaan' xa'a' i.

¹⁰ Ndisu na nuu' ndii, kuni' a na ka'an ndoso' ne yivi' kanii' jin yivi' tu'un va'a xa'a' i, sakan' vi' te kundi' jin yivi'.

¹¹ Kii' naka ra ndo'ó, te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te jaan' ndii, kundi'ni ndo' ndee na ka'an ndo'. Kuachi' ndii, suu' ndo'ó nduu' ne ka'an kivi' jaan', suu' jaan' ndii Espiritu Santo nduu' na saka'an' ndo'ó.

¹² 'Te te nduu' nanj ndii, sanakua'a ra inga nanj ra, te ka'ni' na'a' te yivi'. Te sakan' tu saa yuva' xiin' si'e ra. Te ne nduu' si'e ndii, kunta'an' nja xiin' yuva' si'i

nja te ka'ni' na'a' nja.

¹³ Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' na ndikun' ndo' ichi' yu'u. Ndisu yoo ka kundieni naa kundieni nuu' tundo'o' jaan' ndee so'o' ndi'i' ndii, natjin nja kivi' nuu na ko'o' kivi' ndi'i'.

¹⁴ 'Ndisu kii' kuni' ndo' na kiji' kaa' iin' a mii' xata'an kuin' a naa ni ka'an te ni ka'an tiaku' tu'un Ndiosi xta'an', te ni nani' Daniel ndii, ne ndiee' nuu' Judea kii' sakan' ndii, na kunu nja ku'un nja tejn iku'. (Ndo'ó ne ka'vi' na yo'o' ndii, kuni' a saa ndo' na nduxa' te kundani' ndo' a.)

¹⁵ Te yoo ka ndiee' xini' vi'e nja kii' sakan' ndii, na nda'ni nja vi'e nja nachii' nja na'a nja.

¹⁶ Te yoo ka naa xa'a' ku'u kii' sakan' ndii, na nandiko' nja vi'e nja xa'a' toto nja.

¹⁷ U'vi' va kundoo' na' nu'u' si'e xiin' na' sachichin' si'e kivi' jaan'.

¹⁸ Ka'an va ndo' xiin' Ndiosi, te na taxj a na xaa kivi' jaan' yoo vixin.

¹⁹ Kuachi' ndii, kivi' jaan' ndii, koq tundo'o' na ndee jin kivi' tia'an koq ndee kii' ni xa'a' Ndiosi jin yivi' te ndee vitin, te ni ndee ko'o' ka tu a koq.

²⁰ Te naa' sakuiti xto'o' e' Ndiosi kivi' jaan' ndii, ndee jin ne yivi' kaku. Ndisu sakuiti na'a' a xa'a' na kundani' a ne ni nakaxin a ndikun' ichi' a.

²¹ 'Te naa' ka'an yoo ka xiin' ndo' kivi' jaan' ndii: "Aan', koto ndo', yo'o' yoo

Cristo, ña sākakú yoo'", uun ka'an nja ndii: "Aan', koto ndo' ka' yoo Cristo, ña sākakú yoo'", kachi nja ndii, kändixa' ña'a' ndo'.

²² Kuach'i ndii kixin te xini xa'an', te ka'an ña Cristo nduu' ra. Te sakan' tu kixin te ka'an tiakú tun vixi. Te yivi' jaan' ndii, saa ra chuun' ka'nu' xini xa'an' xiin' chuun' ka'nu' ña nandan' ne yivi'. Te naa' ni kuvi' ndii, ndee ne ni nakaxin Ndiosí ndikún ichi' a kunj xa'an' ra.

²³ Ndisu ndo'ó ndii, koo tu'va ndo'. Te naka'an' ndo' ña ni ka'an i ña ka' xiin' ndo' ña kuní ka koo a.

Sq'o saa a kij' nandiko' Jesús iin yivi'

(Mt. 24:29-35,42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ 'Ndisu kij' ndi' i xka'ndia tundo'o' kivi' jaan' ndii, nda'va ñu'u, te sakan' tu yoo' ndii, natuun ka a.

²⁵ Te koyo tu tiuun', te taan ndiee' sakuu' ña ndiee', ña yoo ndivi'.

²⁶ Sakan' te kixin yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndiee' xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'.

²⁷ Sakan' te ti'vi' i kua'a' ángele, te nakaya a ne ni nakaxin Ndiosí, ne ndiee' kumi' saa' xaan' iin yivi' mii' kuaxi tach'i, ndee mii' xa'a' iin yivi' te ndee mii' xa'a' ndivi'.

²⁸ 'Kundan' ndo' ña ka'an ndiaa yo'o' xa'a' saa xaa' tun' higuera, kij' nduu' itia' nda'a' nu', te naka'ndi yuku

nu' ndii, xini ndo' ña xa kuyatin' kuii kuu' sav'i'.

²⁹ Te sakan' tu kij' kunj ndo' koo ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, kundan' ndo' ña xa kuyatin' kuii kixin tukuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

³⁰ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña kuní ka kuvi' sakuu' ne ndiee' iin yivi' vitin te xka'ndia sakuu' ña jaan'.

³¹ Ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, koo' kivi' ndoñu'u' a.

³² 'Ndisu ndee kivi' xiin' ndee hora xka'ndia ña jaan' ndii, ndee iin ne yivi' xini a, ni ndee ángele, ña ndiee' ndivi' ni ndee yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, xini ña jaan'. Süu' jaan' ndii mii' yuva' e' Ndiosí kuji' xini amaa xaa kivi' jaan'.

³³ Xa'a' a jaan' na koo tu'va va ndo', te ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, kuach'i ndii xini ndo' amaa kuji' xaa kivi' jaan'.

³⁴ 'Naa' xaa' iin te yivi' kij' kua'an xika' ra ndii, nakoo' ra vi'e ra nda'a' te xika' nuu' nuu' ra. Te nakoo' tu ra chuun' nuu' i'in te jaan'. Te ni ka'an chuun' tu ra xiin' te xito' yi'e' ra ña na koto va'a va ra a.

³⁵ Ña jaan' na kuii' koto naa xito' xiin' mii' ndo', kuach'i ndii xini ndo' amaa nandiko' te xiin' vi'e. Kuain' nandiko' ra ñu' nuu', uun na ñu', uun kij' kana' nduchie', uun kij' xa kitú'.

36 Saa' iin kij' iin kixin kujti' ra, te kuni ra ndiee' ndo' kixin ndo'.

37 Te ña ka'an i xiin' ndo' kaa' ka'an i xiin' sakuu' ne yivi' ña koq tu'va ña —ni kachi Jesús.

14

So'o ni xaa a kij' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kuvj ka'ni' ra Jesús

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

1 Te kij' kuni ka uvi ta'an kivi' te koq vjko' pascua, ña xi xixi' ña xita' va'a, ña koo' yuchi' levadura saká xiin', te sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni nanduku' ra saa saa ra te tijn ra Jesús xiin' ña maña, te ka'ni' ña'a' ra.

2 Te ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Saa e' ña jaan' kij' yoo vjko' koto ka nakuchi ne ndiee' ñuu yo'o' —ni kachi ra.

So'o ni xaa a kij' ni saka' iin ña'a' xa'an xavixin' xini' Jesús ñuu Betania

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

3 Kij' ndu'u' Jesús ñuu Betania vi'e Simón, te ni kuni kuvj kui'e te'i ndii, ndu'u' a xixi' a nuu' mesa. Te ni xaa iin ña'a' xiin' iin limita yuu', ña ni ku'a'a xiin' alabastro. Te chitu' vi' ña jaan' ñu'u' xa'an xavixin' koo' chukuu', ña nduu' mii' ndi'i' nardo, ña ndiaa ya'vi' xava'a. Te ni ta'vi' a' limita jaan', te ni saka' a' xa'an jaan' xini' Jesús.

4 Te sava te ndiee' ikan', kij' ni xini ra ña ni xaa ña'a' jaan' ndii, ni nasa'a' ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Vä'a xachi' xitiá saka xa'an xavixin' kaa'.

5 Sakan' ña va'a ka naa' ni ke'vi a te kondja ya'vi' a xu'un' ña kij' iin te yivi' naa' sachuun' ra unj ciento kivi', te xiin' xu'un' jaan' kuvj chindiee' e' ne nda'vi kuu' —ni kachi ra.

Te ni kuchitun ndiee' ra ña'a' jaan'.

6 Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Na koq a' sakan', kuachi ndii iin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. ¿Ndichun na saña'a' ña'a' ndo'?

7 Sakan' ña ne nda'vi kuu' ndii, ndee ndi'i' ni kivi' koq ña xiin' ndo', te kuvj chindiee' ña'a' ndo' ama'a ka kuni ndo'. Ndisu yu'u ndii, süu' ndee ndi'i' ni kivi' kaka i tejn ndo'.

8 Ña'a' yo'o' ndii, ni xaa a' ña ni kuvj saa a' xa'a' i vitin, ni saka' a' xa'an xavixin' ñu'u' nde'i i te koo' tu'va a, te ndiee a kij' kuvj i.

9 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña mii' ka iin yivi' mii' ka'an ndoso' ne yivi' tu'un va'a xa'a' i ndii, ka'an tu ña xa'a' ña ni xaa ña'a' yo'o' xiin' i, te naka'an' ña'a' ne yivi' —ni kachi Jesús.

So'o ni xaa a kij' ni taxj Judas kuento ra ña sanaku'a'a ra Jesús nda'a' te kuu' ka'nu'

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

10 Sakan' te, Judas Iscariote, iin te uxj uvi ndii, ni xa'an ndatu'un' ra xiin' sutu

kuu' nuu' te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'.

11 Kij' ni xini so'o sutu jaan' na ni ka'an te jaan' ndii, va'a ni kuní ra, te ni taxi ra kuento ra na taxi ra xu'un' nda'a' Judas xa'a' na jaan'. Sakan' te ni xa'a' Judas nanduku' ra saa saa ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni xixi Jesús na xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

12 Kivi' nuu' na xixi' nia xita' va'a, na koo' yuchi' levadura saká xiin', kij' xa'ni' nia mbee' kualí' xa'a' viko' pascua ndii, ni ka'an te nda'a' xa'a' Jesús xiin' a ndii:

—¿Mii' kuní un' ku'un sava'a ndu na kuxi e' xakuaa' xa'a' viko' pascua? —ni kachi ra.

13 Sakan' te ni ti'vi' a uvi ta'an te nda'a' xa'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' nuu' ka'nu' kaa', te ikan' kuní ndo' jin te yivi', te ni'i' jin yoo tikui kua'an ra. Kundikun na'a' ndo'.

14 Te ka'an ndo' xiin' te xiin' vi'e mii' nda'ni te jaan' ndii: "Ka'an xto'o e' ndii: ¿Mii' yoo cuarto mii' kuxi i na xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua xiin' te nda'a' xa'a' i?, kachi a", kachi ndo'.

15 Te sania'á te jaan' ndo'ó jin cuarto chie na iin' xata' vi'e ninu, te xa yoo tu'va cuarto jaan'. Te ikan' sava'a

ndo' na kuní a kuxi e' —ni kachi Jesús.

16 Ni kiee te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an ra nuu' jaan' te ni xka'ndia xna'a a saa nii' ni ka'an Jesús xiin' ra jaan'. Te ni xava'a ra na xaxi' xa'a' viko' pascua ikan'.

17 Te kij' ni kuñuu nuu' ndii, ni xaa Jesús ikan' xiin' uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a jaan'.

18 Te ni xikundiee ra xixi' ra nuu' mesa xiin' Jesús, ikan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na ndaku ka'an i xiin' ndo' na jin ndo'ó, te xixi' xiin' i, sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' —ni kachi a.

19 Sakan' te ni xa'a' kusuchi' ini sakuu' te jaan', te ni xa'a' ndatu'un' na'a' i'in ra ndii:

—¿Te'e' yu'u kachi un' ni? —ni kachi i'in ra.

20 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Jin ndo'ó te uxi uvi, te sé'vi inga' xita' va'a xiin' i tixin ko'o' i vitin, nduu' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan'.

21 Ndee saa kaní ndii yu'u, na nduu' tu te yivi' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' i. Ndisu chie va tundo'o' kundo'o' te sanakua'a yu'u, ndee va'a ka nduu' a nuu' te jaan' naa' ni tuví ra —ni kachi a.

22 Te kij' ndu'u' Jesús xixi' a xiin' ra ndii, ni ki'in a xita' va'a, te ni taxi a na chindani Ndiosí xa'a' a, te ni sakuachi' na'a' a, te ni taxi na'a' a

nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an
a ndii:

—Ki'in ndo' a te kuxi ndo',
ña yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i
—ni kachi a.

²³ Sakan' te ni ki'in a jin
copa, te ni taxi a ña chindani
Ndiosí. Te ni taxi ña'a' a
nda'a' te jaan'. Te ni xi'i
sakuu' ra sie sie.

²⁴ Te ni ka'an a xiin' ra
ndii:

—Te' naá tixin ña yo'o'
nduu' ní' i, ña kuitja xa'a'
kuachi kua'a' ne yivi', te
xiin' ña ka'a' taxi' xa'a'
Ndiosí ña chikandu'u' a jin
kuento xaa' xa'a' ña.

²⁵ Ña ndaku ka'an i xiin'
ndo' ndii, kō'o' ka i vino
te' kuva'a' xiin' uva ndee
kij' xaa' kiv'i' ña kō'o' tukuu
i vino xaa' mii' xa'ndia
chuun' Ndiosí —ni kachi a.

*Yo'o' ka'an Pedro ña
nako'o jin ndaa' ra Jesús*

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-
34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Te kij' ndi'i ni xita ra
yaa nuu' Ndiosí ndii, ni kiee
ra kua'an ra xiki' ña nani'
Olivos.

²⁷ Sakan' te ni ka'an Jesús
xiin' te jaan' ndii:

—Sakuu' ndo'ó nako'o jin
ndaa' yu'u' ñu'u' nunu' naa
yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii'
ka'an a ndii: "Taxi i ka'ni' te
yivi' te paxto, te kiku mbee
sana ra", kachi a.

²⁸ Ndisu kij' natjaku i
ndii, xi'na yu'u' ku'un ñu'u'
Galilea, te sakan' ndo'ó —ni
kachi a.

²⁹ Sakan' te ni ka'an Pedro
xiin' a ndii:

—Te'e' ndee nako'o sakuu'
te ka'a' yo'ó ndii, kuasa' yu'u'
—ni kachi ra.

³⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra
ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin'
un' ña ñu'u' vitin, kij' kuni'
ka kana nduchié ichi' ña uvi'
ndii, xa un'i ichi' ni ka'an un'
ña xini un' yu'u' —ni kachi a.

³¹ Ndisu Pedro ndii, ni xa
ndjee' ka ra ka'an ra ndii:

—Te'e' ndee xata'an kuv'i i
xiin' un' ndii, ka'an i ña xini
i yo'ó —ni kachi ra.

Te jin ni nda'a' ni ka'an
sakuu' ra xiin' a.

*Ka'an Jesús xiin' Ndiosí
jin xaan' mii' nani' Getse-
mani'*

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-
46)

³² Te kij' ni xaa Jesús xiin'
te nda'a' xa'a' a jin xaan'
mii' nani' Getsemani', te ni
ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundjee' ndo' yo'o', na
ku'un ka'an i xiin' Ndiosí
—ni kachi a.

³³ Te ni naka a Pedro
xiin' Jacobo xiin' Juan ndoso'
jkan', te ni xa'a' ndi'ni nimá
a, te suchi' tu ini a.

³⁴ Te ni ka'an a xiin' ra
ndii:

—Suchi' xava'a ini nimá i
ndee xa yoo' i kuv'i i. Ndo'o
ndo' yo'o', te kundito ndo'
—ni kachi a.

³⁵ Sakan' te ni xa'an a
ndoso' jaan', te ni xikuin
xiti' a nuu' ñu'u', te ni ka'an
a xiin' Ndiosí ña naa' kuv'i te
kō'o' a tundo'o' jaan'

³⁶ ka'an a ndii:

—Tata yuva' i, sakuu' a
kuv'i nuu' yo'ó. Taxi un'
kund'o' i tundo'o' chie yo'o',

ñā nduu' ndeē naa t̄ikui uva. Ndisu s̄āa un' ñā kuní yu'u, süu' jaan' ndii ñā kuní m̄ii' un' —ñi kachi a.

³⁷ Ikan' te ñi nand̄iko' a mii' ndiee' te jaan', te ndiee' ra kixín ra. Te ñi ka'an a xiin' Pedro ndii:

—Simón, ¿ndichun na kixín un'? Saa ka vi' tu ñi kuv̄i kundit̄o un' ndeē iin ndaa' hora.

³⁸ Koo ñu'u' in̄i va ndo' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te köyo ndo' nuu' ñā xito' kua'a ñā kin̄i ndo'ó. Kuní nimá ndo' saa ndo' ñā kuní Ndiosí, ndisu ñu'u' nde'i ndo' ndii, kundieni a —ñi kachi a xiin' ra.

³⁹ Te ñi xa'an ñi tukuu a, te ñi ka'an a xiin' Ndiosí naa ñā xa ñi ka'an a ñā nuu'.

⁴⁰ Te kij' ñi nand̄iko' tukuu a mii' ndiee' ra jaan' ndii, ñi xin̄i a ndiee' ra kixín ra, sakan' ñā chitu' vi' nduchi' nuu' te jaan' ñu'u' ma'na. Te xiní ra ndee ñā nakuiin ra nuu' a.

⁴¹ Te kij' ñi nand̄iko' ñi tukuu a ichi' ñā un̄i, te ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Kixín ka ndo'ó, te ndiee' ndo' ndeē vit̄in uun? Xava'a ndokoo ndo' vit̄in. Xa ñi xaa hora ñā sanakua'a ra yu'u, ñā nduu' tu te yivi', nda'a' te ndiso' kuachi.

⁴² Ndond̄ichi ndo' te ku'un e'. Koto ndo', xa kuyatin' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan' —ñi kachi a.

So'q ñi xaa a kii' ñi tiin te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Te kij' kusaa' iin' ka Jesús ka'an a, te ñi xaa Judas, te ñi nduu' iin te ux̄i uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, xiin' kua'a' va te yivi' ndiso' ra ichi xiin' itun'. Te te jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te x̄ix̄a nuu' ñuu ñi t̄ianu' ña'a'.

⁴⁴ Te te sanakua'a ña'a' ndii, xa ñi ka'an ra saa nia'a ra yoo nduu' Jesús ka'an ra ndii:

—Te ch̄ito i nuu' kij' nakuatu ña'a' i nduu' te jaan', te jaan' tiin ndo', te sat̄iin kutu' va ña'a' ndo', te kund̄iak̄a ña'a' ndo' ku'un ndo' —ñi kachi ra.

⁴⁵ Sakan' na ñi kuyatin Judas mii' iin' a, te ñi ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro —ñi kachi ra.

Te ñi ch̄ito ra nuu' a.

⁴⁶ Sakan' te ñi tiin te yivi' jaan' Jesús.

⁴⁷ Ndisu iin te iin' xiin' a ikan' ndii, ñi x̄ta'ni' ra ichi ra, te ñi xa'nd̄ia ra so'q te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'.

⁴⁸ Sakan' te ñi ndatu'un' Jesús te kuaxi tiin ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo', te tiin ndo' yu'u xiin' ichi xiin' itun' ndeē naa iin te kui'na' vi'?

⁴⁹ Kua'a' kivi' ñi iin i tein ndo' sania'á i nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ñi tiin' ndo' yu'u. Ndisu kuní a xka'nd̄ia ñā yo'q' te xinu ñā yoso' nuu' tutu Ndiosí —ñi kachi Jesús.

⁵⁰ Sakan' te ñi nakoo ña'a' sakuu' te nda'a' xa'a' a, te ñi xinu ra.

Sɔ'ɔ nɪ ndo'ɔ iin tɛ sava

⁵¹ Ndisu iin tɛ sava ndikún xata' Jesús kua'an a ndisuku' ra iin toto kuɪtɪ', tɛ nɪ tɪin ña'a' tɛ xiin'.

⁵² Tɛ ndii tɛ sava jaan' ndii, nɪ nakoo ra toto jaan', tɛ nɪ xinu iin' vichi' ra.

Sɔ'ɔ nɪ xaa a kii' nɪ sana'má tɛ kuu' ka'nu' Jesús

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55,63-71; Jn. 18:12-14,19-24)

⁵³ Sakan' tɛ nɪ xan ndjaka tɛ yivi' jaan' Jesús nuu' sutu ka'nu'. Tɛ nɪ nakaya sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' tɛ xixa nuu' ñuu' xiin' tɛ sania'á tu'un ndei' Ndiosí ikan'.

⁵⁴ Tɛ Pedro ndii, nɪ xikundikun na ra xika' xika' kua'an ra xiin' tɛ yivi' jaan' ndee nɪ nda'ni ra nuu' ki'e sutu ka'nu' jaan'. Tɛ nɪ xikundu'u' ra ikan' xitunɪ' ra nuu' ñu'u' xiin' tɛ xiin', tɛ xito' yukun'.

⁵⁵ Tɛ sutu kuu' nuu' jaan' xiin' sakuu' tɛ kuu' ka'nu', tɛ nɪ nakaya ikan' ndii, nanduku' ra kuachi Jesús tɛ kuvi ka'an ra ña xata'an kuvi a xa'a' ña jaan'. Ndisu koo' ndee iin a nɪ na'in ra.

⁵⁶ Sakan' ña, tee' ndee kua'a' nɛ yivi' nɪ tɪin kuachi ndii' ña'a', ndisu nɪ nakuita ña ka'an i'in nja.

⁵⁷ Sakan' tɛ nɪ ndondichi sava ra, tɛ nɪ xa'a' tiin' kuachi ndii' ña'a' ra ka'an ra ndii:

⁵⁸ —Nɪ xini so'ɔ ndu'u ka'an ra ndii: "Tanɪ i yukun' ka'nu' yo'o', ña nɪ kua'a xiin' nda'a' tɛ yivi', tɛ kivi' ña unɪ nakani i inga a. Tɛ ña jaan' ndii, süu' xiin' nda'a' tɛ yivi'

ku'a'a a", nɪ kachi ra —nɪ kachi tɛ jaan'.

⁵⁹ Ndisu nɪ ndee sakan' ndii, nɪ nakuita ña ndiee' yu'u' nɛ yivi' jaan' xa'a' a.

⁶⁰ Sakan' tɛ nɪ ndondichi sutu ka'nu' jaan', tɛ nɪ xikuijn ndichi ra ma'in' nɛ yivi' jaan', tɛ nɪ ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na koo' a kuvi ka'an xachi' un' xa'a' un'? ¿Ñáá ña ndixa nduu' ña tiin' kuachi tɛ yivi' kaa' yo'ó? —nɪ kachi ra.

⁶¹ Ndisu Jesús ndii, nɪ yoo taxin' yu'u' a, tɛ nɪ nakuijn xachi' a. Sakan' tɛ nɪ ndatu'un' tukuu' ña'a' sutu jaan' ka'an ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' Cristo, si'e ña nduu' Ndiosí, ña xata'an tiin' ka'nu' e'? —nɪ kachi ra.

⁶² Tɛ nɪ ka'an Jesús ndii:

—Uun, suvi nduu' i. Tɛ kuni ndo' yu'u, ña nduu' tu tɛ yivi', kii' kundu'u' i xijn' kua'a Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', tɛ kuni tu ndo' kii' kixin i nuu' viko' ndivi' —nɪ kachi a.

⁶³ Sakan' tɛ nɪ ndata' sutu jaan' toto ra xa'a' a ña nɪ nasaa' ra, tɛ nɪ ka'an ra ndii:

—Küni ka nɛ yivi' ndiee yu'u' nuu' e',

⁶⁴ sakan' ña sakuu' ndo' nɪ xini so'ɔ ña kani'a ra xa'a' Ndiosí. ¿Saa tuu ndo'? —nɪ kachi ra.

Tɛ sakuu' tɛ yivi' jaan' nɪ ka'an ña xata'an kuvi a.

⁶⁵ Tɛ nɪ xa'a' sava ra kon-dia tiasi'i ña'a' ra, tɛ ndasi tu ra nuu' a, tɛ sa'ndia' ra nuu' a, tɛ ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Nakunĭ un' yoo nĭ kanĭ
yo'ó —kachi ra.

Te nĭ sa'ndia' tu te xĭin', te
xito' yukun', nuu' a.

*Ka'án Pedro ña xĭnĭ ra
Jesús*

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:55-
62; Jn. 18:15-18,25-27)

66 Te kij' ndu'u' Pedro nuu'
kĭ'e ninu' ndii, nĭ kuyatĭn
ĭin ña' xika' nuu' nuu' sutu
ka'nu' jaan'.

67 Te kij' nĭ xĭnĭ a' ndu'u' ra
ĭkan' xitunĭ' ra, te nĭ nakoto
ndi'e' ña'a' a', te nĭ ka'an a'
xiin' ra ndii:

—Nĭ xika' tu yo'ó xiin'
Jesús, te nĭ kĭee ñuu' Nazaret,
kaa' —nĭ kachi' a'.

68 Ndisu' nĭ kĭee yu'u' ra
ka'an' ra xiin' a' ndii:

—Xĭnĭ ña'a' ĭ, nĭ ndee xĭnĭ
tu ĭ ndee xa'a' ka'an' un' —nĭ
kachi' ra.

Sakan' te nĭ ketā ra yi'e'
mii' xaá un' ne yivi', te nĭ
kana' ĭin nduchié.

69 Sakan' te nĭ xĭnĭ nĭ
tukuu' ña'a' ña' xika' nuu'
jaan', te nĭ xa'a' a' ka'an' a'
xiin' ne ita' yatĭn jaan' ndii:

—Te kaa' ndii, ĭin te ndi-
aka' ta'an' xiin' Jesús kaa'
nduu' ra —nĭ kachi' a'.

70 Ndisu' tukū nĭ nĭ ka'an' ra
ña xĭnĭ ña'a' ra.

Te ĭin kanĭ' nĭ xka'ndĭa te
tukū nĭ nĭ ka'an' ne ndĭee'
yatĭn jaan' xiin' ra ndii:

—Ña ndaku xna'a' nduu'
a' ndii, ĭin te ndiaka' ta'an'
xiin' te kaa' nduu' yo'ó.
Kuachi' ndii te Galilea nduu'
un', te nakuitá tu ndatu'un'
ndo' —nĭ kachi' nĭa.

71 Sakan' te nĭ xa'a' ra
kanĭa' xiin' mii' mĭi' ra, te
ka'an' tu ra kivi' Ndiosí ndii:

—Xĭnĭ Ndiosí ña xĭnĭ yu'u'
te yivi', te ka'an' ndo' xa'a'
kaa'. Na kanĭ a' yu'u' naa'
xĭnĭ xa'an' ĭ —nĭ kachi' ra.

72 Te nĭ kana' nduchié ĭchi'
ña uvi'. Sakan' te nĭ naka'an'
Pedro ña' xa' nĭ ka'an' Jesús
xiin' ra ndii: “Kĭi' kunĭ ka'
kana' nduchié uvi' ĭchi' ndii,
xa' unĭ ĭchi' nĭ ka'an' un' ña'
xĭnĭ un' yu'u'”, nĭ kachi' a.

Te kij' nĭ naka'an' ra ña'
jaan' te nĭ xa'a' xaku' ra.

15

*So'q nĭ xaa' a' kĭi' nĭ ĭin
Jesús nuu' Pilato*

(Mt. 27:1-2,11-14; Lc.
23:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Nĭ kitu' so'q, te nĭ nakaya
sakuu' sutu kuu' nuu', xiin'
te xixa' nuu' ñuu', xiin' te
sanía'á tu'un' ndei' Ndiosí,
xiin' sakuu' te ka'nu'. Ndĭi'
jaan', te nĭ satĭin' ra Jesús, te
nĭ xan ndiaka' ña'a' ra nda'a'
Pilato.

2 Sakan' te nĭ ndatu'un'
Pilato Jesús ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey
nuu' ne judío? —nĭ kachi' ra.

Te nĭ nakujĭn' a' ndii:

—Xa' mĭi' un' nĭ ka'an'
sakan' —nĭ kachi' a.

3 Te xa'a' a' ña' kua'a' va'
nuu' ña'a' tiin' kuachi' ña'a'
sutu kuu' nuu' jaan',

4 sakan' na' tukū nĭ nĭ
ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Ndichun na' kōq' a' kuvĭ'
ka'an' xachi' un'? Koto'
un' saa' vi' kua'a' ña'a' tiin'
kuachi' ra yo'ó —nĭ kachi' ra.

5 Ndisu ni ndee sakan' ndii, ni nakujin xachi' Jesús, te ni nandanj va Pilato.

So' o ni xaa a kii' na xa yoo kuvj nduu' Jesús

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

6 Va'a, sakuu' ichi' kij' nasukú vikó' jaan' ndii, xi saña' ra jin te nu'u' vi'e kaa, te saña' ra ndee ka te kuní mji' ne yivi'.

7 Te naá jin te nani' Barrabás vi'e kaa xiin' inga te nja'a xa'a' na ni xa'ni' ra te yivi' kij' ni kunta'an' ra xiin' te xiin' romano.

8 Sakan' te ni kuyatin ne kua'a' jaan' nuu' Pilato, te ni ka'an nja xiin' ra na saxinu ra na saña' ra jin te naá vi'e kaa naa xi xaá ra saa kuiya.

9 Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' nja ndii:

—¿Naá kuní ndo' na saña' i te yo'o', te nduu' rey ndo'ó, ne judío? —ni kachi ra.

10 Ni ka'an ra sakan', kuachi ndii ni kundani ra na sanakua'a sutu kuu' nuu' jaan' Jesús xa'a' a na ndasi' nuu' ra xini na'a' ra kujti'.

11 Ndisu sutu kuu' nuu' jaan' ndii, ni chu'u' ra ne yivi' kua'a' jaan' te ka'an nja na va'a ka na saña' ra Barrabás.

12 Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nja ndii:

—¿Te ndee na kuní ndo' saa i xiin' te yo'o', te ka'an ndo' nduu' rey ndo'ó, ne judío? —ni kachi ra.

13 Te tukuu ni ni ka'an ti'e' ne jaan' ndii:

—Nuu' krusín kuxi un' te naa' —ni kachi nja.

14 Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nja ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee na nja'a ni xaa ra? —ni kachi ra.

Ndisu ni kuaa' ti'e' ka ne jaan' ka'an nja ndii:

—Nuu' krusín kuxi un' te naa' —ni kachi nja.

15 Te xa'a' a na ni kunj Pilato ndoo va'a ra xiin' ne yivi' jaan' ndii, ni saña' ra Barrabás. Sakan' te ni ka'an chuun' ra, te suku' yo'o' te xiin' ra Jesús. Ndi'i jaan', te ni sanakua'a na'a' ra te kuxi na'a' te jaan' nuu' krusín.

16 Sakan' te ni xan ndiaka te xiin' Jesús tixin vi'e ka'nu'. Te ikan' ni nakaya sakuu' te xiin', te xachuun' ikan'.

17 Sakan' te ni sakui'nú ra Jesús toto ndixin' kua'a ndukun'. Te ni xa'a' ra jin corona yo'o' jnu', te ni chindu'u' ra a xini' a.

18 Sakan' te ni xa'a' xandi'i' ra xiin' a nakuatu' na'a' ra xtun ka'an ra ndii:

—Yoo va'a yo'ó, te nduu' rey ne judío —ni kachi ra.

19 Ikan' te ni kutun' ra xini' a xiin' jin tun' yo'o', te ni kondja tiasi'i tu na'a' ra, te ni kundij' ra xiin' a xikuitá xiti' ra nuu' a ki'in' ka'nu' na'a' ra xtun.

20 Te kij' ndi'i ni kundij' ra xiin' a ndii, ni xta'ni' ra toto ndixin' kua'a ndukun' jaan', te ni sanakui'nú na'a' ra toto mji' a. Sakan' te kua'an ra xiin' a te kuxi na'a' ra nuu' krusín.

Sɔ'ɔ nɪ xaa a kii' nɪ kuxi te xiin' Jesús nuu' krusin

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 Kii' nɪ kɪeɛ te xiin' kua'an ra xiin' Jesús ndii, nɪ nata'an' ra xiin' iin te nɪ kɪeɛ nuu' Cirene, te nani' Simón, te nduu' yuva' Alejandro xiin' Rufo. Te jaan' ndii, xa'a' ku'u nɪ xa'an ra, te nɪ nandiko' ra. Te nɪ tiin u'vi ña'a' te xiin' jaan' ña koni'i ra krusin Jesús ku'un ra.

22 Te nɪ xan ndiaka ra Jesús iin xaan' mii' nani' a Gólgota. Te kivi' jaan' kuni kachi a iki' xini' ndii.

23 Te nɪ xika ra sako'o' ña'a' ra vino te saká xiin' suxa ña nani' mirra, ndisu nɪ xiin a ko'o a ra'.

24 Sakan' te nɪ kuxi ña'a' te xiin' nuu' krusin. Ndi'i jaan', te nɪ katin ra toto a, te kuni ra yoo nda'a' ndoo i'in a.

25 Ka iin nia'a nɪ kuxi ra Jesús nuu' krusin jaan'.

26 Te nɪ ke'i ra iin tu'un' yu'u' nuu' iin vitu', te nɪ chindu'u' ra a xini' krusin jaan' xa'a' ña nɪ tiin kuachi ña'a' ra ka'an a ndii: "Te yo'o' nduu' rey ne judío", kachi ña nɪ ke'i ra jaan'.

27 Te tata'vi' xiin' a nɪ kuxi ra iin te kui'na' nuu' inga krusin, iin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a.

28 Sakan' te nɪ xinu tu'un' Ndiosí, ña yoso' nuu' tutu a, mii' ka'an a ndii: "Nɪ chika'nɪ ña'a' te yivi' tein te nia'a", kachi a.

29 Te ne xka'ndiá ikan' ndii, nɪ xandi'i nia xiin' a

seko' nia xini' nia te ka'an nia ndii:

—Jan', yo'ó, te ka'an ña tani un' yukun' ka'nu' e', te nakani un' tuku a kivi' ña unɪ ndii,

³⁰ sakakú xiin' mii' ki'i', kuan nuu un' nuu' krusin ñaa' —nɪ kachi nia.

³¹ Sutú kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, nii' sakan' nɪ xandi'i tu te jaan' xiin' a ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Inga ne yivi' nɪ sakakú ra, ndisu kivi' sakakú xiin' mii' mii' ra.

³² Saa nɪ Cristo, te nɪ tianu' Ndiosí sakakú yoo' nduu' te kaa', te nduu' tu ra rey nuu' yoo', ne Israel chi, na nuu' ki'i' ra nuu' krusin vitin naa' ndixa, te kandixa' ña'a' e' —nɪ kachi ra.

Te nɪ xandi'i tu uvi' saa' te ndondia nuu' inga krusin jaan' xiin' a.

Sɔ'ɔ nɪ xaa a kii' nɪ xi'i Jesús nuu' krusin

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Te kii' nɪ xaa iin ke'in' ndii, nɪ kuu iin yavi kanii' iin yivi' ndee nɪ xa'an' ndiko' a kaa unɪ xakuaa'.

³⁴ Te kaa unɪ jaan' nɪ ndei' ti'e' Jesús ka'an a ndii:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabac-tani? —nɪ kachi a. Ña jaan' kuni kachi a kii' ndiko kuiin a ndii: Ndiosí mii' i, Ndiosí mii' i, ¿ndiochun na nɪ nakoo un' yu'u'?

³⁵ Te nɪ ka'an xiin' ta'an' sava ne ita' ikan' kii' nɪ xini' sɔ'ɔ nia nɪ ka'an ña jaan' ndii:

—Kunĭ sŏ'ŏ ndŏ', Elías kana' rā —nĭ kachĭ nĭa.

³⁶ Ikan' tē nĭ ndava ĭin tē iin' ĭkan', tē nĭ kĭ'ĭn rā ĭin pachĭ, tē nĭ se'vi rā a vino ĭya'. Tē nĭ satiĭn rā a nuu' ĭin tun' yoo', tē nĭ katani rā a nuu' Jesús tē kŏ'ŏ a ra' ka'an rā xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ndiatu' e' tē kunĭ e' naa' kĭxin Elías tē sanuu' ña'a' rā nuu' krusin kaa' —nĭ kachĭ rā.

³⁷ Sakan' tē nĭ nde'ĭ ti'e' ka Jesús, tē nĭ xi'ĭ a.

³⁸ Sakan' tē toto, ña ta'nu' ĭ'nu' tixĭn yukun' ka'nu' ndii, nĭ ndata' a. Nĭ xa'a' a ndee ndĭenu, tē nĭ kĭee nuu' a ndĭenu.

³⁹ Tē nĭ ka'an tē xiin' kuu' nuu', tē iin' yatĭn nuu' Jesús, kĭĭ' nĭ xĭnĭ rā saa nĭ xaa tē nĭ xi'ĭ a ndii:

—Ndĭxa xna'a nduu' a ndii, si'e Ndiosĭ nĭ nduu' tē kaa' —nĭ kachĭ rā.

⁴⁰ Tē nĭ ita' tū ndia'vi' ña'a' ndee ndoso' jaan' xito' ndi'e' nĭa ña nĭ yoo' ĭkan'. Tē teĭn ne jaan' nĭ ka'ni María Magdalena, xiin' Salomé, xiin' María, sĭ'i' José xiin' ñanĭ rā Jacobo, tē sava.

⁴¹ Ña'a' jaan' ndii, nĭ ndikun nĭa Jesús, tē nĭ xika nuu' tū nĭa nuu' a kĭĭ' nĭ xika a ñu'u' Galilea. Tē nĭ ita' tū kua'a' ka ĭnga ña'a', ne nĭ kĭee ñu'u' jaan', tē nĭ kaa' tū nĭa ñuu' Jerusalén xiin' a.

Sŏ'ŏ nĭ xaa a kĭĭ' nĭ ndiee ñu'u' nde'ĭ Jesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Tē xakuaa' kĭĭ' sakoo' tū'va xiin' mĭĭ' ne yivi' xa'a'

kivi' sábadŏ, ña xinandiee' nĭa ndii,

⁴³ nĭ xaa José, tē ñuu' Arimatea. Tē jaan' ndii, ĭin tē ka'nu' teĭn tē xa'ndia chuun' nduu' rā. Tē nĭ ndiatu' ĭnĭ tū tē jaan' ña xa'a' ka'ndia chuun' Ndiosĭ ĭin yivi' yo'o'. Tē nĭ xandĭeni xiin' mĭĭ' rā, tē nĭ nda'ni rā mĭĭ' ndu'u' Pilato, tē nĭ xikan rā ñu'u' nde'ĭ Jesús nuu' tē jaan'.

⁴⁴ Tē nĭ nandanĭ va Pilato jaan' kĭĭ' nĭ xĭnĭ rā kuento ña xa nĭ xi'ĭ Jesús. Sakan' na nĭ kana rā tē xiin' kuu' nuu' jaan', tē nĭ ndatu'un' ña'a' rā naa' xa nĭ xi'ĭ xna'a a.

⁴⁵ Tē kĭĭ' nĭ taxĭ tē xiin' kuu' nuu' jaan' ña ndaku nuu' rā ndii, nĭ taxĭ rā ñu'u' nde'ĭ Jesús nda'a' José.

⁴⁶ Sakan' tē nĭ sata' José jaan' ĭin toto yaa' ndiká, tē nĭ sanuu' rā ñu'u' nde'ĭ Jesús. Ikan' tē nĭ tĭsuku' rā a toto jaan'. Tē nĭ xa'an chĭnaá rā a tixĭn yavi' ndĭĭ, ña nĭ xatĭa rā toko' kava'. Tē nĭ satuvi' rā ĭin yuu' ña ndasi rā yu'u' yavi' jaan'.

⁴⁷ Tē María Magdalena xiin' María sĭ'i' José ndii, nĭ xĭnĭ nĭa mĭĭ' nĭ chĭnaá rā ñu'u' nde'ĭ a jaan'.

16

Sŏ'ŏ nĭ xaa a kĭĭ' nĭ natĭaku Jesús

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Kĭĭ' nĭ xka'ndĭa kivi' sábadŏ, ña xinandiee' nĭa ndii, María Magdalena, xiin' Salomé, xiin' María sĭ'i' Jacobo ndii, nĭ sata' nĭa xa'an

xavixín' tē ku'un kaxin nja a ñu'u' nde'i Jesús.

² Tē nja'a va, kij' sakan' kuaxi keta kuiti' ñu'u' kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, ni xa'an tukuu nja yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Jesús.

³ Tē ni ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—¿Yoo tu satuvi' yuu' ña ndasi' yu'u' yavi ndii jaan'?

—ni kachi nja.

⁴ Ndisu kij' ni nakoto nja ikan' ndii, ni xini nja ña xa ni nundia'a yuu' jaan', saa ni iin yuu' chie va nduu' a.

⁵ Tē kij' ni ko'ni nja yavi ndii mii' ni kandu'u' ñu'u' nde'i Jesús jaan' ndii, ni xini nja ndu'u' iin tē sava nda'a' kua'a' ni'nu' ra toto yaa nani', tē ni yi'vi xava'a nja.

⁶ Ndisu ni ka'an tē jaan' xiin' nja ndii:

—Kuán yi'vi ndo'. Ndo'ó ndii, Jesús, ña ni kiee ñuu Nazaret, ña ni xi'i nuu' krusin, nanduku' ndo'. Koo' ka ñu'u' nde'i a kandu'u' yo'o', xa ni natjaku a. Koto ndo' mii' ni chinaá ña'a' ra.

⁷ Ndisu kua'an ndo' tē ka'an ndo' xiin' Pedro xiin' inga tē nda'a' xa'a' a ña xi'na mii' a ni'i' ichi' nuu' ra kua'an a ñu'u' Galilea, tē ikan' kunj ña'a' ra saa ni' ni ka'an a xiin' ra saa' —ni kachi ángele jaan'.

⁸ Sakan' tē ni kiee ne jaan' yavi jaan' taxta'an' nja kua'an nja, sakan' ña kisi' vi' ña'a' ña yi'vi nja. Tē ndee iin ña'a' ni ka'an nja xiin' ndee iin ne yivi' ichi' xa'a' ña jaan' xa'a' ña yi'vi nja.

S'o'o ni xaa a kij' ni tuvi Jesús nuu' María Magdalena (Jn. 20:11-18)

⁹ [Tē kij' ni natjaku Jesús nja'a' kivi' nuu' xa'a' ximana jaan' ndii, xi'na ka nuu' María Magdalena, ña' ni tava' a uxá ta'an ña ndiva'a a nimá, ni satuvi' xiin' mii' a.

¹⁰ Sakan' tē ni xa'an sakuni' tu'un a' tē nda'a' xa'a' a. Tē xa ndiee' suchi' ini va, tē xaku' tu ra.

¹¹ Tē kij' ni xini tē jaan' kuento ña xa ni natjaku Jesús, tē ni xini ña'a' ña' jaan' ndii, ni kandixa' ra.

S'o'o ni xaa a kij' ni tuvi Jesús nuu' uvi ta'an tē nda'a' xa'a' a

(Lc. 24:13-35)

¹² Ni ya'a, tē siin' kaa' Jesús ni tuvi a nuu' uvi ta'an tē nda'a' xa'a' a kij' ñu'u' ra ichi' kua'an ra xa'a' ku'u.

¹³ Sakan' tē ni nandiko' tē jaan', tē ni ka'an ra xiin' inga tē nda'a' xa'a' a ña ni xini ña'a' ra. Ndisu tukuu ni ni kandixa' tē jaan'.

Ka'an chuun' Jesús xiin' tē nda'a' xa'a' a ña ka'an ndoso' ra tu'un a

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Ndi'i' ndoso', tē ni tuvi a nuu' tē uxi iin ta'an jaan' kij' ndiee' ra nuu' mesa. Tē ni kanj kuento ña'a' a xa'a' a ña ni kandixa' ña'a' ra xiin' xa'a' ña xii nimá ra. Kuachi ndii ni kandixa' ra ña ni ka'an ne yivi' xiin' ra ña ni natjaku a.

¹⁵ Tē ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' kanii' jin yivi' te ka'an ndoso' ndo' tu'un va'a nuu' sakuu' nuu' ne yivi'.

¹⁶ Ne kujini kuni ña jaan' te kuchì nja kuenta i ndii, kaku nja nuu' kuachì nja. Ndisu ne kujini kuni ña jaan' ndii, ne katun' kunduu nja nuu' Ndiosí xa'a' kuachì nja.

¹⁷ Te ña yo'o' nduu' chuun ka'nu' ña saa ne ini xini yu'u kij' ka'an ndoso' nja. Xiin' ndiee' i tava' nja ña ndiva'a nimá ne yivi', te ka'an tu ni tuku tu'un,

¹⁸ te naa' tjin nda'a' kuein' nja koo', te kaxi' ña'a' ri' ndii, koo' a kundo'o nja. Te naa' ko'o' kuein' nja tatan' xatu ndii, koo' a kundo'o nja. Te naa' chindiee nja nda'a' nja xini' ne kuni kuvì ndii, nda'a' ne jaan' —ni kachì Jesús.

So'o ni xaa a kij' ni ndaa Jesús ndivi'

(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Sakan' te kij' ndi'i ni ka'an xto'o e' Jesús xiin' ra ndii, ni ndaa a ndivi', te ni xikundu'u' a nda'a' kua'a Ndiosí.

²⁰ Te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, ni kiee ra, te ni xa'a' ka'an ndoso' ra tu'un va'a kanii' mii' kua'an ra. Te chindiee' ña'a' xto'o e', te nia'a' a ña ña ndaku nduu' ña ka'an ra jaan' xiin' chuun ka'nu' ña xaa' ra. Sakan' na kunduu a.]

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Lucas ña ka'an xa'a' Jesús

*Ni ke'i Lucas tutu yo'o' te
kua'an a nda'a' iin te nani'
Teófilo*

1 Kua'a' va te yivi' ndii, ni xika ra ke'i yukun ra sakuu' ña ni xka'ndia tein e'.

2 Te ni ke'i ra saa nii' ni sania'a' ña'a' ne ni xini nduchi' nuu' ña jaan' ndee ña nuu', te ne jaan' nduu' ne ni na'in chuun' te ka'an ndoso' tu ña tu'un jaan'.

3 Xa'a' a jaan' na sakan' tu yu'u ndii, ni sakuaan kuie i ndee mii' ni xa'a' ña jaan', te ni tuu i ña va'a ña ke'i yukun i sakuu' a nuu' yo'ó, tákui'e, Teófilo,

4 te kundani va'a un' ña ndixa, ña ni sania'a' ne yivi' yo'ó.

*So'o ni xaa a kii' ni ka'an
ángele xiin' Zacarías*

5 Kii' ni nduu Herodes, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni yoo iin sutu, te ni nani' Zacarías. Te ni nduu ra iin te ni ta'an xiin' iin t'vi' sutu, te nduu' kuenta Abías. Te ña si'i Zacarías jaan' ndii, kuenta ne vi'e Aarón ni nduu' a', te ni nani' a' Elisabet.

6 Te uvi' saa' ne jaan' ndii, ni xachuun' ndaku ña nuu' xto'o' e' Ndiosí, sakan' ña ni saxinu ña sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' a.

7 Ndisu ni yoo si'e ña, sakan' ña Elisabet ndii, ña' ni kuví koo si'e nduu' a'. Te uvi' saa' ña ndii, ne xixa va ni nduu' ña.

8 Unta' ndii, ni xaa Zacarías te saxinú ra chuun' sutu, sakan' ña ni tondia kivi' ña saa sutu, te ni ta'an xiin' ra, chuun' nuu' Ndiosí.

9 Te naa xi xaá sutu ndii, ni katín ra te kuní ra yoo kuní a ndi'vi' yukun' ka'nu' xto'o' e', te chu'ma ra tixin a. Te nda'a' Zacarías ni nama a te ndi'vi' ra jaan'.

10 Kii' chu'ma ra ndii, kua'a' va ne yivi' ndiee' ki'e ka'an xiin' Ndiosí.

11 Te iin ni tui' tjo' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o' e' Ndiosí, nuu' ra iin' a xjin' kua'a' mii' xixi' suxa chu'ma jaan'.

12 Te kii' ni xini ra ángele jaan' ndii, ni nandaní va ra, te ni yi'vi' xava'a ra.

13 Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Zacarías, kuän yi'vi' un', xa ni xini so'o Ndiosí ña ni xikan un' nuu' a. Te Elisabet, ña' si'i un' ndii, koo iin tiaa si'e a', te chindu'u' un' kivi' ra Juan.

14 Te nakuatia' va nimá un' xa'a' ña tui' ra, te nakuatia' tu kua'a' ne yivi' xa'a' ña jaan',

15 sakan' ña te ka'nu' kunduu' ra nuu' xto'o' e' Ndiosí. Te kō'o' ra vino, te' kuvá'a xiin' uva, ni ndee kō'o' tu ra ndixi. Te kutu' nimá ra xiin' Espíritu Santo ndee ña kuní ka tui' ra.

16 Te kua'a' ne vi'e un' Israel sanandiko' tukuu' ra

nuu' ichi' xto'o e' Ndiosí.

17 Te xj'na Juan jaan' k'i'in ichi' nuu' xto'o e', te kixin ra xiin' ña ndiee' Ndiosí naa ña ni taxí a nda'a' Elías, te sanandiko' ra nimá yuva' si'i' nuu' si'e nja, te kuni tu ne so'o saa kuu' ne xachuun' ndaku. Te xiin' ña jaan' sakoo' tu'va ña'a' ra te natijn nja xto'o e' —ni kachi a.

18 Sakan' te ni ka'an ra ndii:

—¿Saa kuví tu xka'ndia ña ka'an un' jaan'? Sakan' ña yu'u ndii, jin te xixa nduu' i, te xixa va tu ña' si'i' i —ni kachi ra.

19 Sakan' te ni ka'an ángele jaan' xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' Gabriel, te xika' nuu' nuu' Ndiosí. Ña jaan' ni t'vi' yu'u te taxí i tu'un va'a yo'o' nuu' un'.

20 Ndisu vitin ndii, xa'a' a ña ni kandixa' un' ña ni ka'an i xiin' un' kaa' ndii, kuu' i'in' un', te kuví ka'an ka un' ndee tondia kivi' ña xinu, ña ni ka'an i xiin' un' kaa' —ni kachi a.

21 Te ndiee' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan' nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' ndiatu' nja Zacarías, te xa ni xa'a' ndi'ni nja xa'a' a ña ni kuu kuachí va ra tixin yukun' jaan'.

22 Te so'o' ndi'i', kij' ni keta ra tixin yukun' ndii, kuví ka'an ka ra xiin' nja. Sakan' te ni kundaní nja ña ni tui jin ña'a nuu' ra tixin yukun' jaan'. Te ndee xiin' nda'a' ra ni sakuni' ra ne yivi' jaan', sakan' ña ni kuu i'in' ra.

23 Te kij' ni xinu kivi' ña ni xaa ra chuun sutu ndii, kuan nu'u ra vi'e ra.

24 Te kij' ni xka'ndia ña jaan' ndii, ni nakuiso ña' si'i' ra Elisabet. Te ni ndoo a' vi'e a' u'un yoo' ka'an a' xiin' nimá a' ndii:

25 “Xto'o e' Ndiosí ni sañu'u' yoo' te koo jin si'e e' vitin, sakan' te ka'an kui'e ka ne yivi' xiin' e'”, kachi a' xiin' nimá a'.

So'o ni xaa a kij' ni ka'an ángele xiin' María

26 Te kij' ni tondia inu yoo' ña ndiso' Elisabet ndii, ni t'vi' Ndiosí ángele Gabriel jaan' te kua'an a jin nuu' ña nani' Nazaret, ña naá tein' iku' nuu' nu'u' Galilea,

27 te koto a jin ña' ndu'u' sie, ña' nani' María. Te xa ni taxí ña' jaan' kuento a' ña tunda'a' a' xiin' jin te nani' José. Te jaan' ndii, sjani' xika' tákui'e David ni nduu' ra.

28 Te kij' ni xaa ángele jaan' mii' ndu'u' María, te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Nakuatu' i yo'ó, te va'a va kuni xto'o e' Ndiosí xini a yo'ó, te yoo a xiin' un'. Te sañu'u' ka yo'ó te sakan' sakuu' inga ña'a' —ni kachi a.

29 Ndisu kij' ni xini a' ángele jaan' ndii, ni nandaní xava'a a' xa'a' ña ni ka'an a xiin' a', te ni ndatu'un' xiin' mii' mii' a' ndee ña kuni kachi tu ña ni ka'an ángele jaan'.

30 Te ni ka'an ka ángele xiin' a' ndii:

—Kuän yi'vi un', María, sakan' ña va'a va kuni Ndiosí xini a yo'ó.

³¹ Kuächí ndii nakuiso un', te sakaku' un' iin te kuañu'u, te chindu'u' un' kivi' ra Jesús.

³² Te jaan' ndii, te ka'nu' kundu'u ra, te kuañi' ra si'e Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu'. Te taxí xto'ó e' Ndiosí ka'ndia chuun' ra ndee naa ni xaa David, te xii' yata' ra, xta'an'.

³³ Te ka'ndia chuun' ra nuu' ne ta'an' un', ne sjani' xika' Jacob, ndee ndi'i' ni kivi', te koo' kivi' kun ndiko' ña ka'ndia chuun' ra —ni kachi a.

³⁴ Sakan' te ni ka'an María xiin' a ndii:

—¿Saa kuví koo si'e yu'u? Sakan' ña ña' ndu'u' sie nduu' i —ni kachi a'.

³⁵ Sakan' te ni ka'an ángele jaan' xiin' a' ndii:

—Espíritu Santo kixin koto yo'ó, sakan' ña ña ndie'e' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' tjsa'ví yo'ó xiin' kati' a. Sakan' na kuii' si'e un', ña su'un, ña tuví jaan' ndii, si'e Ndiosí kuañi' a.

³⁶ Te sakan' tu Elisabet, ña' iin' kuu' xiin' un', ña' ka'an ne yivi' kuví koo si'e ndii, xa kua'an kuyatin' iñu yoo' ndiso' a' tee' ndee iin' ña' xixa va nduu' a',

³⁷ sakan' ña nuu' Ndiosí ndii, sakuu' a kuví —ni kachi a.

³⁸ Sakan' te ni ka'an María xiin' ángele jaan' ndii:

—Yu'u ndii, ña' xika' nuu' nuu' xto'ó e' Ndiosí nduu' i.

Na saa a xiin' i saa nii' ni ka'an un' jaan' —ni kachi a'.

Sakan' te ni keta ángele jaan' kua'an a.

Sq'o ni xaa a kii' ni xa'an ndi'e' María mi' ndu'u' Elisabet

³⁹ Ndia'vi' kivi' te ni xa'an ki'i' va María iin' ñuu' ña naa tein' iku' nuu' ñu'u' Judea,

⁴⁰ te ni xaa a' vi'e Zacarías, te ni nakuatu' a' Elisabet.

⁴¹ Te kii' ni xini so'ó ña jaan' ña nakuatu' ña'a' María ndii, ni kanda'ta si'e a' tixin a'. Sakan' te ni chitu' nimá a' xiin' Espíritu Santo,

⁴² te ni ka'an ti'e' a' ndii:

—Sañu'u' ka Ndiosí yo'ó te sakan' sakuu' ña'a' iin' yivi', te sañu'u' tu a si'e un', ña sakaku' un'.

⁴³ ¿Yoo vi' nduu' yu'u naa kuaxi koto si'i' xto'ó i yu'u?

⁴⁴ Sakan' ña saa ni xini so'ó i ña ni nakuatu' un' yu'u, te ni kanda'ta si'e i tixin i ña va'a kuni ra.

⁴⁵ Te sañu'u' va xto'ó e' Ndiosí yo'ó xa'a' a ña ni kandi'xa' un' ña saxinú a ña ni ka'an ángele xiin' un' —ni kachi a'.

Xaka'nu' María Ndiosí

⁴⁶ Sakan' te ni ka'an María ndii:

Xaka'nu' nimá i xto'ó e' Ndiosí.

⁴⁷ Te nakuatia' nimá i nuu' Ndiosí, ña sakakú yu'u.

⁴⁸ Sakan' ña ni naka'an' a xa'a' yu'u, ña' nda'vi so'ó xika' nuu' nuu' a.

Ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, ka'an ne

yivi' ña ni sañu'u' va
Ndiosí yu'u.

49 Kuachí ndii Ndiosí ka'nu'
koo' chukuu' ni xaa
kua'a' chuun ka'nu'
xiin' i.

Te ña su'un ndi'i nduu' a.

50 Te kōo' kivi' ndi'i' ña
kuvita iní a xa'a' ne
xaka'nu' ña'a'.

51 Ni xaa a chuun ka'nu' xiin'
nda'a' a,

te ni sanduxín tu a ña
chituní te ñuñu' xiin'
nimá ra.

52 Ni tava' a ndiee' te kuu'
ka'nu',

te ni xaka'nu' a ne nda'vi
so'o.

53 Ni sanda'ni a ne xi'í soko
xiin' ña'a,

te ne vika' ndii, ni nativi'
nda'a' xiko' ña'a' a.

54 Ni chindiee' a yoo', ne
Israel, ne xika' nuu'
nuu' a,

sakan' ña ni naka'an' a ña
kuvita iní a xa'a' e'.

55 Sakan' ña xa sakan' ni
taxi a kuento a nuu' te
xii' yata' e' naa kuu'
Abraham,

xiin' sakuu' tu ne sñani' xika'
ra ndee ndi'i' ni kivi'.

Ni kachi María.

56 Te ni ndoo a' xiin' Elis-
abet yatin' uní yoo'. Ndi'i
jaan', te ni nandiko' a' vi'e a'.

*So'o ni xaa a kii' ni kaku
si'e Elisabet*

57 Te kii' ni xaa kivi' ña
tuví si'e Elisabet ndii, ni tuví
iin tiaa.

58 Te kii' ni xini ne ndiee'
yatin' xiin' ne iin kuu' xiin' a'
kuento ña ni kuvita iní xto'o
e' Ndiosí xa'a' a' ndii, va'a va
ni kuní nia xini ña'a' nia.

59 Va'a, kii' ni xinu unia
kivi' ña ni tuví te kuañu'u
jaan' ndii, ni xa'an nia xiin'
ra te kua'a tuni iin' ra. Te ni
kuní ne yivi' ña kunani' ra
Zacarías naa nani' yuva' ra.

60 Ikan' te ni ka'an si'i' te
kuañu'u jaan' xiin' nia ndii:

—Ü'un', Juan kunani' ra
—ni kachi a'.

61 Sakan' te ni ka'an nia
xiin' a' ndii:

—¿Ndichun kuní un'
kunani' ra sakan'? Kōo'
ndee iin ne iin kuu' xiin'
ndo' nani' sakan' —ni kachi
nia.

62 Te ni xa'a' nia seko'
nia nda'a' nia nuu' yuva' ra
nda'tu'un' ña'a' nia saa kuní
ra kunani' si'e ra.

63 Sakan' te ni xikan ra iin
vitu' sie, te ni ke'i ra nuu' nu'
ndii: “Juan nduu' kivi' ra”,
kachi a. Te ni nandaní va
sakuu' ne yivi' jaan'.

64 Xa ka'an e', te ni ndixaa
tu'un' ra, te ni xa'a' xaka'nu'
ra Ndiosí.

65 Te sakuu' ne ndiee' yatin'
jaan' ndii, ni yi'vi xava'a nia,
te iin kanii' tein iku' nuu'
ñu'u' Judea ni kiku kuento
xa'a' ña jaan'.

66 Te sakuu' ne ni xini so'o
ña jaan' ndii, ni taxa'a nia
a nimá nia ka'an xiin' ta'an'
nia ndii:

—¿Ndee nuu' te yivi'
kunduu tu te kuañu'u jaan'
kii' kua'nu ra? —ni kachi
nia.

Sakan' ña xto'o e' Ndiosí
yoo xiin' ra.

*So'o ni xaa a kii' ni
saka'an Espíritu Santo*

Zacarías, te ni xaka'nu' ra Ndiosí

67 Te ni chitu' nimá Zacarías, yuva' te kuañu'u jaan', xiin' Espíritu Santo, te ni ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí ndii:

68 Ka'nu' va' Ndiosí, ña nduu' xto'q' yoo', ne Israel, sakan' ña xa ni kixin a, te ni sandoó ndiká a yoo'.

69 Te ni ti'vi' a iin ña ndiee' koo' chukuu' sakakú yoo'.

Te ña jaan' ndii, sjani' xika' David, te ni xika nuu' Ndiosí, nduu' a

70 saa nii' ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' ña jaan' ndee ña nuu'

kij' ni ka'an a xiin' yu'u' te ni ka'an tiakú tu'un a, te nduu' nditja a,

71 ña sakakú a yoo' nuu' ne ndasi' ta'an' xiin' e' xiin' sakuu' ne xi'é xini yoo'.

72 Te sakan' tu kuvita ini a xa'a' ne xij' yata' e'.

Te sakan' tu naka'an' a xa'a' kuento su'un, ña ni ndoo a xiin' nja.

73 Te kuento jaan' nduu' ña ni taxí a nuu' Abraham,

te ni nduu' xij' yata' e', ña taxí a

74 kaka nditunj e' iin yivi'.

Te sakakú tu a yoo' nuu' ne ndasi' ta'an' xiin' e', te kuvj kaka nuu' e' nuu' a,

75 te kaka ndoo e' nuu' a, te sachuun' ndaku tu e' ndee ndi'i' ni kivi'.

76 Te yo'ó, si'e mji' j, te ka'an tiakú tu'un Ndiosí

ka'nu' koo' chukuu' kunduu un',

sakan' ña xi'na un' ku'un nuu' xto'q' e', te sakoo' tu'va un' ne yivi' te natiin ña'a' nja.

77 Te sakuni' un' ne yivi' ña sakakú ña'a' a xa'a' a ña koq ka'nu' ini a xa'a' kuachi nja.

78 Te xa'a' a ña kuvita ini Ndiosí xa'a' e' ndii, ni ti'vi' a ndee ndivi' iin ña nduu' ndee naa iin ñu'u, ña nayi'é iin kivi' xaa'.

79 Te taxí a ñu'u' nuu' yoo', ne xika' ichi' iin yavi, ne ñu'u' nda'a' te kui'e, te sakaka' a yoo' nuu' ichi' mii' koq ña manj' nimá e'.

Ni kachj ra.

80 Te te kuañu'u jaan' ndii, so'q' kuaxi ku'anu ka ra i'in kivi' kua'an, te so'q' nakunaá ka tu ndiee' ra xaa' Espíritu Ndiosí. Te ni xika ra mii' taxin' kaa' ndee ni xaa kivi' ña satuvi xiin' mii' ra nuu' ne Israel.

2

So'q' ni xaa a kij' ni kaku Jesús

(Mt. 1:18-25)

1 Kivi' jaan' ni ka'an chuun' tu Augusto, te ni xa'ndja chuun' kuu' nuu', ña nakoso' sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' mii' xa'ndia chuun' ra.

2 Ña yo'q' ni nduu' ichi' nuu' ña ni nakoso' ne yivi' kij' nduu' Cirenio, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Siria.

³ Sakan' na kuii' j'in ne yivi' ni xa'an nakosó' ñuu mji' ña.

⁴ Sakan' na ni keta José ñuu Nazaret, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea, te kua'an ra ñuu Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea. Sakan' ña ñuu Belén jaan' ni kaku David, te kuenta ne vi'e David jaan' nduu' ra.

⁵ Te nakosó' ra xiin' María, ña' xa ni taxí kuento ña tunda'a' a' xiin' ra, te xa ñu'u' si'e a'.

⁶ Te kij' ndiee' ña ñuu Belén jaan' ndii, ni xaa kivi' ña tuvi si'e a'.

⁷ Te ni tuvi tiaa si'e a', te nuu'. Te ni tisuku' a' j'in tia'ndia, te ni chikandu'u' ña'a' a' tixin tundoo' mii' xaxi' kiti' ña'a, sakan' ña ni ni'i' ña j'in vi'e mii' kundiee nuu' ña.

So'ó ni xaa a kij' ni tuvi ángele nuu' sava te paxto

⁸ Te yatín ñuu Belén jaan' ndiee' te paxto xa'a' ku'u ñuu xito' ra mbee sana ra.

⁹ Te j'in ni tuvi tjo' j'in ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'ó e', nuu' ra, te ni yi'e ñu'u' xto'ó e' jaan' saa xin-unduu xiin' ra ndatun' koo' chukuu' yi'é a, te ni yi'vi xava'a ra.

¹⁰ Ndisu ni ka'an ángele jaan' xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi ndo', sakan' ña ni'i' j' j'in tu'un va'a ña sakuatia' nimá sakuu' ne yivi' kuaxi j'.

¹¹ Kuachi ndii vitin ni kaku j'in ña sakakú ne yivi', te ni kaku a ñuu Belén, mii' ni kaku David, te ña jaan'

nduu' Cristo xto'ó e', ña ni tjanu' Ndiosí.

¹² Te kuví nakuni ña'a' ndo', sakan' ña kuni ndo' j'in ña kuañu'u' ndisuku' a tia'ndia, te kandu'u' a tixin j'in tundoo' mii' xaxi' kiti' ña'a —ni kachi a.

¹³ Te j'in ni tuvi tjo' j'in ti'vi chie ya'a ángele, ña ndiee' ndivi', xiin' ángele jaan' xaka'nu' a Ndiosí ka'an a ndii:

¹⁴ Na natjin Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e' ndee mii' ndu'u' a ndienü, te j'in yivi' yo'ó taxi' a ña maní' koó xiin' ne va'a kuni a xini a.

Ni kachi a.

¹⁵ Te kij' kuan nu'u sakuu' ángele jaan' ndivi', te ni ka'an xiin' ta'an' te paxto jaan' ndii:

—To'ó ki'j' ndo' ñuu Belén te kuni e' ña ni xka'ndia jkan', ña ni sakuni' xto'ó e' Ndiosí nuu' e' —ni kachi xiin' ta'an' ra.

¹⁶ Te numí' va ni kiee ra kua'an ra, te kij' ni xaa ra jkan' ndii, ni xiní ra María xiin' José xiin' ña kuañu'u' jaan' kandu'u' a tixin j'in tundoo' mii' xaxi' kiti' ña'a.

¹⁷ Te kij' ni xiní ña'a' ra ndii, ni kiku' ra kuento ña ni ka'an ángele jaan' xa'a' ña kuañu'u' jaan' xiin' ra.

¹⁸ Te sakuu' ne ni xiní so'ó kuento jaan' ndii, ni nandaní va ña xa'a' ña ni ka'an ra jaan'.

¹⁹ Te María ndii, ni taxa'a a' kuento jaan' nimá a' xanini a' xa'a' a.

²⁰ Te ni nandiko' te paxto jaan' kua'an ra xaka'nu' ra

Ndiosí, te taxi' tu ra ña chindani a xa'a' sakuu' ña ni xini so'o ra, xiin' ña ni xini nduchi' nuu' ra. Kuachi ndii ni xka'ndia ña jaan' saa nii' ni ka'an ángele jaan' xiin' ra.

So'o ni xaa a kii' ni xa'an yuva' si'i' Jesús xiin' a yukun' ka'nu'

21 Te kii' ni xinu unia kivi' ña ni tui a ndii, ni xa'a te yivi' tuni jin' a, te ni chindu'u' yuva' si'i' a kivi' a Jesús, naa ni ka'an ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, jaan' xiin' ña kii' tia'an nakuiso ña'a' si'i' a.

22 Te kii' ni xinu kivi' ña kuni a sandoo xiin' mii' ña, naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí ña ni ke'i Moisés ndii, ni xa'an ña xiin' Jesús ñuu Jerusalén te sanakua'a ña'a' ña nuu' xto'o e' Ndiosí,

23 naa yoso' tu'un ndei' a jaan' ndii: "Sakuu' tiaa si'e ne yivi', te tui nuu' ndii, nditia xto'o e' kunduu ra", kachi a.

24 Sakan' na ni xa'an ña, te ni nasoko' ña nuu' xto'o e', naa ka'an tu'un ndei' a jaan': "iin na'a paloma uun jin na'a ndikukú", sakan' kachi a.

25 Te ni ndu'u' jin te ni nani' Simeón ñuu Jerusalén. Te jaan' ndii, ni yoo ndaku nimá ra nuu' Ndiosí, te ni xaa ra sakuu' ña kuni a. Te ni ndiatu va ra ña kixin ña ti'vi' Ndiosí te saki'vi' a nimá ne ñuu ra Israel. Te ni yoo Espiritu Santo xiin' te jaan'.

26 Te ni sakuni' ña'a' Espiritu Santo ña kivi' ra

ndee kuni nduchi' nuu' ra Cristo, ña tianu' xto'o e' Ndiosí sakakú ne ñuu ra.

27 Te ni saka'an Espiritu Santo nimá ra, te ni xa'an ra nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Te ikan' ndu'u' ra kii' ni xaa María xiin' José xiin' te kuañu'u si'e ña, te saxinú ña ña ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí.

28 Te ni na'in ra te kuañu'u jaan' ni'i' ra, te ni taxi ra ña chindani Ndiosí ka'an ra ndii:

29 —Tákui'e, xa ni xinu kuento ña ni taxi un' nuu' i,

vitin ndii xa kivi taxi un' ña kivi maní' yu'u, te xika' nuu' nuu' un'.

30 Sakan' ña xa ni xini nduchi' nuu' i ña ni tianu' un' te sakakú a ndu'u,

31 te xa ni xa'a' un' nia'a ña'a' un' nuu' sakuu' ne yivi'.

32 Te yo'o kunduu ndee naa ñu'u nuu' ne tuku',

te natijn ndu, ne Israel, ña xito' ka'nu' ne yivi' xa'a' a.

Ni kachi ra xiin' Ndiosí.

33 Te yuva' si'i' a ndii, ni nandaní va ña xa'a' ña ni ka'an Simeón jaan' xa'a' a.

34 Sakan' te ni sañu'u' Simeón uní saa' ña. Te ni ka'an ra xiin' si'i' a María ndii:

—Koto un', pia'un, te kuañu'u yo'o kunduu te saa sakan' te kua'a' ne ta'an' e', ne Israel, kuxioo nuu' Ndiosí, te kua'a' tu ña kuyatin nuu' a, te ña jaan'

kundu'u tu ña nia'a Ndiosí, te kua'a' ne yivi' saxioo ña'a'.

35 Sakan' te natuvi ña xanini si'e nimá kua'a' ne yivi'. Ndisu yo'ó ndii, kua'a' va tuxu'ví nimá un' ndee naa ña ni tuxu'ví xiin' iin ichi —ni kachi ra.

36 Te ikan' tu ni yoo iin ña'a' ña' ni nani' Ana, te ña' ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' a'. Te si'e iin te ni nani' Fanuel nduu' a', te jaan' ndii, kuenta ne vi'e Aser ni nduu' ra. Ña' jaan' ndii, iin ña' xixa va ni nduu' a', te uxá kuiya kuiti' ni ndu'u' a' xiin' ii' a', te ni xi'i ra.

37 Te xa kua'an kumi' xiko kumi' kuiya ña ni kuu kuaan' a'. Te kōo' kivi' ni ketá a' nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Süu' jaan' ndii iin ke'in' nduu' a' uun ñuu nduu' a' ndii, ikan' ndu'u' a' xika' nuu' a' nuu' Ndiosí ka'an xiin' a, te yoo nditia a'.

38 Te kij' ndi'i ni ka'an Simeón xiin' Ndiosí ndii, ni xaa tu Ana jaan', te ni taxí a' ña chindani Ndiosí. Te ni ka'an a' xa'a' te kuañu'u jaan' xiin' sakuu' ne ndiatu' iin ña sandoó ndiká ne ndiee' ñuu Jerusalem nuu' ña ndo'o' nja.

So'o ni xaa a kij' ni nandiko' yuva' si'i' Jesús ñuu Nazaret

39 Kij' ndi'i ni saxinú nja sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' xto'o e' ndii, ni nandiko' nja ñuu nja Nazaret, ña naá nuu' ñu'u' Galilea.

40 Te i'in kivi' kua'an kuaxi kuá'nu ka Jesús, te naku-naá ka tu ndiee' a, te so'o kundichi ka a xiin' ña xini tuní, te chindiee' va ña'a' Ndiosí.

So'o ni xaa a kij' ni nduu Jesús te lulu te ni ndoo a nuu' ki'e yukun' ka'nu'

41 Te saa kuiya kua'an yuva' si'i' Jesús ñuu Jerusalén viko' pascua.

42 Te kij' ni kumi' Jesús uxí uvi' kuiya ndii, ni kaa nja xiin' a ñuu Jerusalem xa'a' viko' jaan' naa xi xaá ne yivi' kij' yoo viko' jaan'.

43 Te kij' ni xka'ndia viko' jaan', te ni nandiko' nja kua'an nu'u nja ndii, ni ndoo Jesús ñuu Jerusalem jaan'. Ndisu ni xini yuva' si'i' a naa' ni ndoo a ikan'.

44 Te ni xanini nja ña kua'an a xiin' ne yivi', ne kua'an xiin' nja. Te ndee xakuaa' vi' ni xa'a' nanduku' ña'a' nja tein ne iin kuu' xiin' nja xiin' tein sakuu' ne kua'an xiin' nja jaan'.

45 Te xa'a' a ña ni na'in ña'a' nja ndii, ni nandiko' tukuu nja ñuu Jerusalem jaan', te nanduku' ña'a' nja.

46 Ni ya'a uní kivi', te ni xan kuni nja ndu'u' a nuu' ki'e yukun' ka'nu' tein te sania'a tu'un ndei' Ndiosí xini so'o a ña ka'an te jaan', te ndatu'un' ña'a' a.

47 Te sakuu' ne ni xini so'o ña ka'an a ndii, ni nandani va nja xa'a' a ña va'a kundani a xiin' ña va'a nakuiin' a nuu' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí jaan'.

48 Te kij' ni xini ña'a' yuva' si'i' a ndii, ni nandaní nja. Sakan' te ni ka'an si'i' a xiin' a ndii:

—Yuva' i, ¿ndiochun naa ni xaa un' sakan' xiin' ndu? Yuva' un' xiin' yu'u ndii, ni ndi'ni va ndu ni xaa un' xika' ndu nanduku' ndu yo'ó —ni kachi a'.

49 Te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—¿Ndichun nanduku' ndo' yu'u? ¿Ñáá xini ndo' ña chuun nuu' yuva' i kuni a saa i? —ni kachi a'.

50 Ndisu ni kundani ne jaan' ndee xa'a' ni ka'an a ña jaan' xiin' nja.

51 Sakan' te ni naka'a' Jesús xiin' ne jaan', te ni nandiko' nja ñuu Nazaret. Te ni saxinú a sakuu' ña ka'an yuva' si'i' a. Te si'i' a ndii, ni taxa'a a' sakuu' ña jaan' nimá a'.

52 Te i'in kivi' kua'an kuaxi ku'a'nu ka Jesús xiin' ña xini tuní, te so'ó kuxati'e' ka a, te va'a va kuni Ndiosí xini ña'a' a, te sakan' tu ne yivi'.

3

So'ó ni xaa a kii' ni sakuchi' Juan ne yivi' cuenta Ndiosí itia Jordán

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

1 Xa xa'un kuiya kua'an ña xa'ndia chuun' rey Tiberio ñuu Roma xiin' nda'a' a, te kij' sakan' ni nduu Poncio Pilato, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Judea, ña nduu nda'a' ñuu Roma jaan', te rey Herodes xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Galilea, te rey

Felipe ñani Herodes jaan' ndii, xa'ndia chuun' ra nuu' ñu'u' ña nani' Iturea xiin' Traconite, te rey Lisantias xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Abilinia.

2 Te kij' sakan' ndii, Anás xiin' Caifás nduu' sutu ka'nu'. Te ni ka'an Ndiosí xiin' Juan, si'e Zacarías, mii' taxin' kaa'.

3 Te ni xa'an ndoo Juan yoso' mii' kandu'u' itia Jordán ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' kuenta ña nama nja nimá nja xa'a' kuachi ña xaa nja, te ko'o ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nja, te kuchi nja kuenta a.

4 Te xa'a' Juan jaan' ni ke'i Isaiás, iin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', nuu' tutu mii' ni ka'an ra ndii:

Tiakú ka'an ti'e' iin tachi' yu'u' mii' taxin' kaa' ndii:

“Ndasava'a ndo' ichi' mii' kixin xto'o e',

te ndasanda'ku tu ndo' a.

5 Kanii' yoso' ndii, ndundaa a,

te ndundaa tu mii' tetuvi', te ndunda'ku tu ichi' mii' yakua' a,

te mii' kini' kaa' a ndii, nduva'a a,

6 te kuni sakuu' ne yivi' iin yivi' ña tianu' Ndiosí sakakú yoo'.”

Kachi a.

7 Te ni ka'an Juan jaan' xiin' ne kua'a', ne ni ndeku'e' ijan' te kuchi nja kuenta Ndiosí ndii:

—Ndo'ó ndii, ndee naa si'e ko'o nduu' ndo'. ¿Yoo ni ka'an xiin' ndo' ña kuví kaku ndo' nuu' ña sando'o' Ndiosí

ndo'ó nuu' ku'un e', sakan' kujiti'?

⁸ Nia'a ndo' xiin' ña va'a ña xaa' ndo' ña xa ni nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi, ña ni xaa' ndo'. Te ka'an ñu'u' ndo' ña siani' xika' Abraham nduu' ndo', te xiin' ña jaan' kuvj kaku ndo'. Sakan' ña ka'an kaxi' i xiin' ndo' ña kuvj sananduu' Ndiosí yuu' kaa' siani' xika' Abraham jaan'.

⁹ Ndiosí ndii, xa yoo tu'va a, te sando'o' a ne xaa' kuachi ndee naa yoo tu'va jin te yivi' xiin' yacha te ka'ndia ra itun' tata. Te jaan' ndii, ka'ndia ra ndee ti'o'o sakuu' tun' tata jaan', tun' taxi' nduu' va'a, te ka'mi ra nu'. Sakan' tu saa Ndiosí —ni kachi ra.

¹⁰ Sakan' te kua'a' ne yivi' ni ndatu'un' ña'a' ndii:

—¿Ndee ña kuní a saa ndu, tákui'e? —ni kachi ña.

¹¹ Te ni ka'an ra xiin' ña ndii:

—Ne kumi' uvj ta'an ndini ndii, na samani' ña jin ndaa' a ne koo' a kumi'. Te ne kumi' ña xaxi' ndii, na samani' ña a ne koo' a kumi' —ni kachi ra.

¹² Te ni ndekuje tu te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma te kuchj ra kuenta Ndiosí. Te ni ka'an tu ra xiin' Juan ndii:

—¿Ndee ña kuní a saa ndu, tákui'e? —ni kachi ra.

¹³ Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Sakaa' ka ndo' xu'un' ña kendiaa' ya'vi' ndo'. Süu' jaan' ndii, kendiaa' ya'vi'

kujiti' ndo' saa kuní a —ni kachi Juan.

¹⁴ Te ni ndekuje tu te xiin', te ni ka'an ra xiin' Juan ndii:

—Te ndu'u tuku, ¿ndee ña kuní a saa ndu? —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Tü'un u'vi ndo' ña'a nda'a' ndee jin ne yivi', te jin kuachi nianí tu ndo' ne yivi'. Te na ndoo va'a nimá ndo' xiin' xu'un' ña xiku'un ya'vi' ndo' —ni kachi ra.

¹⁵ Te ne yivi' ndii, sakuu' ña ni ndiatu jin, te ka'an ña xiin' nimá ña ña tee' kuain' Juan jaan' nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo.

¹⁶ Ndisu Juan ndii, ni ka'an ra nuu' sakuu' ña ndii:

—Yu'u ndii, xiin' tikui kujiti' sakuchi' i ndo'ó, ndisu ña kuaxi xata' i ndii, ña koo' chukuu' ka nduu' a te sakan' yu'u. Te yu'u ndii, ni ndee va'a i kunduu te ndaxin' jin' ndixan' ki'i' a. Ña jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndiee' Espiritu Santo, te sakuchi' tu a ndo'ó xiin' ñu'u.

¹⁷ Ña jaan' ndii, xa yoo tu'va a te nata'vi' a ne yivi' naa xaa' te yivi' kij' nativi ra trigo, te tava' ra mi'in' a xiin' ña tiin' ra te kisi' ra a. Trigo va'a ndii, taxa'a' ra yaka, te mi'in' a ndii, ka'mi ra a nuu' ñu'u ña koo' kivi' nda'vá —ni kachi ra.

¹⁸ Xiin' ña kaa' ni, te xiin' kua'a' ka nuu' ña'a ni ndiaa yu'u' Juan ne jaan' ka'an ndoso' ra tu'un va'a nuu' ña.

19 Tẹ saki'in' kuento Juan jaan' rey Herodes, tẹ xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Galilea, kuachì ndii nì ndu'u' rā xiin' Herodías, ña' si'i ñanì rā, Felipe. Tẹ nì saki'in' kuento tū rā tẹ jaan' xa'a' kua'a' inga ña nja'a ña nì xaa rā.

20 Ndisu nuu' sakuu' ña nja'a, ña nì xaa Herodes jaan' ndii, nì xaa ká rā inga a, ndee nì ka'an chuun' rā xiin' nda'a' xa'a' rā, tẹ nì sko'ni' rā Juan vi'e kaa.

Sọ'ọ nì xaa a kii' nì chichi tu Jesús itia Jordán

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

21 Tẹ kii' sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí ndii, nì xaa tū Jesús, tẹ nì sakuchi' ña'a' rā. Tẹ kii' ka'an a xiin' Ndiosí ndii, nì nunja' ndivi'.

22 Tẹ nì nuu Espíritu Santo ndivi', naa kaa' paloma kaa' a, tẹ nì ndoo a xiin' Jesús. Sakan' tẹ nì ka'an jin tachì yu'u' ndee ndivi' ndii:

—Yo'ó nduu' si'e manì' i, tẹ va'a va kuni i xini i yo'ó —nì kachì a.

Ña yọ'ọ' nduu' kivi' ne nì nduu ne ichi' yata' Jesús

(Mt. 1:1-17)

23 Jesús, kii' nì xa'a' a ka'an ndoso' a ichi' Ndiosí ndii, nì kumi' a yatin' oko uxì kuiya. Tẹ nì tuu ne yivi' ña si'e José nì nduu a, tẹ José jaan' nì nduu si'e Elí,

24 tẹ Elí jaan' nì nduu si'e Matat, tẹ Matat jaan' nì nduu si'e Leví, tẹ Leví jaan' nì nduu si'e Melqui, tẹ Melqui jaan' nì nduu si'e Jana, tẹ Jana jaan' nì nduu si'e José,

25 tẹ José jaan' nì nduu si'e Matatías, tẹ Matatías jaan' nì nduu si'e Amós, tẹ Amós jaan' nì nduu si'e Nahúm, tẹ Nahúm jaan' nì nduu si'e Esli, tẹ Esli jaan' nì nduu si'e Nagai,

26 tẹ Nagai jaan' nì nduu si'e Maat, tẹ Maat jaan' nì nduu si'e Matatías, tẹ Matatías jaan' nì nduu si'e Semei, tẹ Semei jaan' nì nduu si'e José, tẹ José jaan' nì nduu si'e Judá,

27 tẹ Judá jaan' nì nduu si'e Joana, tẹ Joana jaan' nì nduu si'e Resa, tẹ Resa jaan' nì nduu si'e Zorobabel, tẹ Zorobabel jaan' nì nduu si'e Salatiel, tẹ Salatiel jaan' nì nduu si'e Neri,

28 tẹ Neri jaan' nì nduu si'e Melqui, tẹ Melqui jaan' nì nduu si'e Adi, tẹ Adi jaan' nì nduu si'e Cosam, tẹ Cosam jaan' nì nduu si'e Elmodam, tẹ Elmodam jaan' nì nduu si'e Er,

29 tẹ Er jaan' nì nduu si'e Josué, tẹ Josué jaan' nì nduu si'e Eliezer, tẹ Eliezer jaan' nì nduu si'e Jorím, tẹ Jorím jaan' nì nduu si'e Matat,

30 tẹ Matat jaan' nì nduu si'e Leví, tẹ Leví jaan' nì nduu si'e Simeón, tẹ Simeón jaan' nì nduu si'e Judá, tẹ Judá jaan' nì nduu si'e José, tẹ José jaan' nì nduu si'e Jonán, tẹ Jonán jaan' nì nduu si'e Eliaquím,

31 tẹ Eliaquím jaan' nì nduu si'e Melea, tẹ Melea jaan' nì nduu si'e Mainán, tẹ Mainán jaan' nì nduu si'e Matata, tẹ Matata jaan' nì

nduu si'e Natán,

32 te Natán jaan' ni nduu si'e David, te David jaan' ni nduu si'e Isai, te Isai jaan' ni nduu si'e Obed, te Obed jaan' ni nduu si'e Booz, te Booz jaan' ni nduu si'e Salmón, te Salmón jaan' ni nduu si'e Naasón,

33 te Naasón jaan' ni nduu si'e Aminadab, te Aminadab jaan' ni nduu si'e Aram, te Aram jaan' ni nduu si'e Esrom, te Esrom jaan' ni nduu si'e Fares, te Fares jaan' ni nduu si'e Judá,

34 te Judá jaan' ni nduu si'e Jacob, te Jacob jaan' ni nduu si'e Isaac, te Isaac jaan' ni nduu si'e Abraham, te Abraham jaan' ni nduu si'e Taré, te Taré jaan' ni nduu si'e Nacor,

35 te Nacor jaan' ni nduu si'e Serug, te Serug jaan' ni nduu si'e Ragau, te Ragau jaan' ni nduu si'e Peleg, te Peleg jaan' ni nduu si'e Heber, te Heber jaan' ni nduu si'e Sala,

36 te Sala jaan' ni nduu si'e Cainán, te Cainán jaan' ni nduu si'e Arfaxad, te Arfaxad jaan' ni nduu si'e Sem, te Sem jaan' ni nduu si'e Noé, te Noé jaan' ni nduu si'e Lamec,

37 te Lamec jaan' ni nduu si'e Matusalén, te Matusalén jaan' ni nduu si'e Enoc, te Enoc jaan' ni nduu si'e Jared, te Jared jaan' ni nduu si'e Mahalaleel, te Mahalaleel jaan' ni nduu si'e Cainán,

38 te Cainán jaan' ni nduu si'e Enós, te Enós jaan' ni

nduu si'e Set, te Set jaan' ni nduu si'e Adán, te Adán jaan' ni nduu si'e Ndiosí.

4

So' o ni xaa a kii' ni kuni ña ndiva'a sanama' a Jesús nuu' kuachi

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

1 Te chitu' vi' nimá Jesús xiin' Espíritu Santo, te ni ketá a itia Jordán, te ni naka ña'a' Espíritu jaan' te kua'an a mii' taxin' kaa',

2 te ijan' ni xika a nii' uvi xiko kivi', te ni xito kua'a ña'a' ña ndiva'a. Te ni xixi a sakuu' kivi' jaan', sakan' na ndee ndi'i' ndoso' ndii, ni xi'i va a soko.

3 Te ni ka'an ña ndiva'a jaan' xiin' a ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' xiin' yuu' ñaa' te nandu'u a xita' va'a, te kuxi un' —ni kachi a.

4 Te ni nakujin Jesús nuu' ña jaan' ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Süu' xita' va'a kuiti' kuni nuu' ne yivi' te kutiaku nia. Süu' jaan' ndii, kuni tu sakuu' tu'un ña kiee' yu'u' Ndiosí te kutiaku nia”, kachi a —ni kachi Jesús.

5 Te ni naka ña ndiva'a Jesús te kua'an a xiin' a xini' iin' iku' sukun va, te iin ni nia'a kuiti' ña'a' a sakuu' ñuu' kuu' nuu' iin yivi'.

6 Te ni ka'an ña ndiva'a jaan' xiin' a ndii:

—Nda'a' yo'ó taxí i sakuu' a kaa' xiin' ña vika' a te ka'ndia chuun' un' nuu' a,

sakan' ña xa ni natijn i sakuu' ñuu kaa', te kuví taxi e nda'a' yoo ka kuní mji' i.

7 Sakan' na kuii' naa' kuijn xiti' un' te koto ka'nu' un' yu'u ndii, sakuu' ña kaa' kunduu ña'a un' —ni kachi a xiin' Jesús.

8 Te ni ka'an Jesús xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Kua'an ketá nuu' i yo'o', ña ndiva'a, sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Xto'o ndo' Ndiosí kuñti' saka'nu' ndo', te nuu' ña jaan' kuñti' kaka nuu ndo'”, kachi a —ni kachi Jesús xiin' ña ndiva'a.

9 Sakan' te ni naka ña ndiva'a Jesús, te kua'an a xiin' a ñuu Jerusalén. Te ni saka'a' a Jesús xini' yukun' ka'nu' mii' sukun ka. Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, sanama' xiin' mji' un' ndee ndieny,

10 kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Ka'an chuun' Ndiosí xiin' ángele,

ña xika' nuu' nuu' a te koto a yo'ó.

11 Te tijn ña jaan' nda'a' un' te nãma xachi' un' ndee ñu'u'

te tüxu'ví xa'a' un' saa yuu'. Sakan' kachi a —ni kachi ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús.

12 Te ni nakuijn Jesús nuu' a ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Koto kua'a' ndo' xto'o ndo' Ndiosí”, kachi a —ni kachi Jesús xiin' ña jaan'.

13 Te kii' ndi'i ni xito kua'a' ña ndiva'a jaan' Jesús xiin' sakuu' ña jaan' ndii, ni nakoo ña'a' a iin xa'a'.

So'o ni xaa a kii' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

14 Te ni nandiko' Jesús ñu'u' Galilea chitu' vi' nimá a xiin' ña ndiee' ña taxi' Espíritu Santo. Te ni kiku kuento xa'a' a sakuu' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' jaan' xiin' ñuu ña ñu'u' yatín.

15 Te kua'an a tixin i'in vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan' te sania'á ña'a' a xa'a' tu'un Ndiosí. Te sakuu' ne yivi' jaan' ka'an va'a xa'a' a.

So'o ni xaa a kii' ni nandiko' Jesús ñuu a Nazaret

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

16 Ni nandiko' Jesús ñuu Nazaret mii' ni xa'nu' a. Te ni xka'ndia a tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan' naa xi xaá a saa kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi'. Te ni xikuijn ndichí a te ka'vi a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí.

17 Ikan' te ni taxi te xito' vi'e jaan' tutu ña ni ke'i Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an'. Ni nunia' Jesús tutu jaan', te ni xinjí a mii' yoso' ña ka'an ndii:

18 Espíritu xto'o e' Ndiosí yoo xiin' i,

sakan' ña ña jaan' ni taxi ndiee' i te ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ne nda'vi kuu'.

Te ni tianu' a yu'u te nachinaá va'a i nimá ne suchi' va' injí.

Te ni tianu' tu a yu'u te ka'an ndoso' i ña xa kuví ndoo ndiká ne ni xiku'un nda'a' ña ndiva'a.

Te ni tianu' tu a yu'u te nunia' i nduchi' nuu' ne kui'e nuu'.

Te ni tianu' tu a yu'u te sandoó ndiká i ne ndo'o' nuu' ne kataví ndoso' ña'a'.

19 Te ni tianu' tu a yu'u te ka'an ndoso' i ña xa ni tondja kivi' ña chindiee' xto'o e' Ndiosí yoo'.

Ña jaan' ni ka'vi Jesús.

20 Sakan' te ni natuvi' Jesús tutu jaan', te ni nataxi ña'a' a nda'a' te xito' vi'e jaan'. Te ni xikundu'u' a. Te sakuu' ne ndiee' vi'e jaan' ndii, ni xto'ni nja nuu' a.

21 Te ni xa'a' ka'an Jesús xiin' nja ndii:

—Kivi' vitin ni xinu ña yoso' nuu' tutu yo'o' nuu' sakuu' ndo'ó —ni kachi a.

22 Te sakuu' ne yivi' jaan' ka'an va'a xa'a' Jesús, te nandaní va nja xa'a' ña ndatun' va ka'an a. Te ni ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—¿Saa tu kuví ndatun' niatu ka'an te kaa', sakan' ña si'e José kuñi' nduu' ra? —ni kachi nja.

23 Te ni ka'an Jesús xiin' nja ndii:

—Xini yu'u ña kuni ka'an ndo' xiin' i naa ka'an ne yivi' ndii: “Yo'ó, te tatan' ndii, satatan' xiin' mii' mii' un' te kuví kuni ndu a. Ñuu Capernaum ndii, kua'a' chuun ka'nu' ni xaa un' xa'a' ne yivi' jaan', sakan' na kuii'

sakan' tu saa un' ña jaan' ñuu mii' un' yo'o'”, ña jaan' kuni ka'an ndo' xiin' i —ni kachi a.

24 Te ni ka'an ka a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndee jin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, nátiin' va'a ña'a' ne ñuu mii' ra.

25 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ni yoo va ne kuaan' kanii' nuu' ñu'u' Israel yo'o' kii' ni xika Elías xta'an'. Kivi' jaan' ndii, uni kuiya yoso' sava ni kuun savi', te ni yoo va soko kanii' nuu' ñu'u' yo'o'.

26 Ndisu ni ti'vi' Ndiosí Elías jaan' te chindiee' ra ndee jin ne kuaan' jaan'. Süu' jaan' ndii ni ti'vi' ña'a' a te chindiee' ra jin ña' kuaan', ña' ni ndu'u' ñuu Sarepta, ña nduu' nda'a' ñuu Sidón.

27 Te ni yoo va tu ne kumi' kui'e te'i kanii' nuu' ñu'u' Israel yo'o' kii' ni xika Eliseo, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an'. Ndisu ni sanda'a ra ndee jin ne jaan'. Süu' jaan' ndii te ni nani' Naamán, te Siria, kuñi' ni sanda'a ra —ni kachi a.

28 Te kii' ni xini so'o ne ndiee' tixin vi'e jaan' ña ni ka'an a ndii, ni nasaa' xava'a sakuu' nja.

29 Sakan' na ni ndondichi nja, te ni xta'ni' xa'a nja Jesús vi'e jaan' chinda'a' ña'a' nja, te kua'an nja xiin' a ndee nuu' ñuu Nazaret jaan'. Te ni ndekuie nja ndee yu'u' ta'vi' yatín mii' nduu' xa'a' ñuu jaan' te sanama' ña'a' nja ndee ndienü.

30 Ndisu Jesús ndii, ni xka'ndia a tein ne jaan', te ni keta a kua'an a.

S'o'o ni xaa a kii' ni xtq'ni' Jesús ña ndiva'a nimá iin te yivi'

(Mr. 1:21-28)

31 Te ni naka'a' Jesús ndee ñuu Capernaum, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea. Ikan' te ni sania'á a ne yivi' tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan' kivi' sábado, ña xinandiee' ña.

32 Te ni nandaní ña saa sania'á ña'a' a, sakan' ña ni ka'an a xiin' ña ndiee'.

33 Te ni yoo iin te naá ña ndiva'a nimá tixin vi'e jaan', te ni nde'i ti'e' ña ndiva'a jaan' ka'an a ndii:

34 —Kua'an Jesús, te Nazaret, nako'o un' ndu. ¿Ndichun kuaxi sataña'a' un' ndu? ¿Náa kuaxi un' te sandoñu'u' un' ndu? Xini yu'u yoo nduu' yo'ó. Ña su'un kuenta Ndiosí nduu' un' —ni kachi a.

35 Ikan' te ni ka'an ndiee' Jesús xiin' ña jaan' ndii:

—Taxin' koo yu'u' un', te kua'an keta nimá te ñaa' —ni kachi a.

Te ni sanduva ña ndiva'a jaan' te yivi' jaan' tein ne yivi' jaan', te ni keta a kua'an a. Ndisu ni satuxu'vi' ña'a' a.

36 Te sakuu' ne jaan' ndii, ni nandaní xava'a ña, te ni ka'an xiin' ta'an' ña ndii:

—¿Mii' tu kuaxi tu'un ña kumi' ña ndiee' ña ka'an te yivi' ka'a'? Sakan' ña xiin' ña ndiee', te xiin' tu'un ndiee' ka'an chuun' ra nuu' ña ndiva'a, te xini s'o'o a,

te kije a nimá ne yivi' —ni kachi xiin' ta'an' ña.

37 Te ni kiku kuento xa'a' Jesús kanii' nuu' ñu'u' jaan'.

S'o'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ña' tiso Simón Pedro

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

38 Te ni keta Jesús vi'e jaan', te kua'an a vi'e Simón. Te ña' tiso Simón jaan' ndii, ka'ni' ndiee' tiin' ña'a' kandu'u' a' vi'e jaan'. Te kii' ni xaa Jesús ikan' ndii, ni ka'an nda'vi ne yivi' xiin' a xa'a' ña' jaan'.

39 Sakan' te ni xito ndoso' Jesús ña' jaan', te ni ka'an ndiee' a xiin' ka'ni' jaan', te ni kije ña'a' a. Xa ka'an e', te ni ndoko'o a', te ni xa'a' a' nduku' a' ña kuxi a xiin' te jaan'.

S'o'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

40 Te xakuaa' ña xa keta ñu'u' ndii, sakuu' ne kumi' ne kuni kuví xiin' ki'in' nuu' kui'e ndii, ni xan ndiaka ña'a' ña nuu' Jesús. Te ni tondia nda'a' a i'in ne jaan', te ni sanda'a ña'a' a.

41 Te ni kije tu kua'a' ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi' jaan', te ka'an ti'e' a xiin' Jesús ndii:

—Yo'ó nduu' si'e Ndiosí —kachi a.

Ndisu Jesús ndii, ni ka'an ndiee' a xiin' ña ndiva'a jaan', te ni taxí a ka'an ña jaan', sakan' ña xiní ña jaan' ña Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo', nduu' Jesús jaan'.

*Ka'án Jesús xiin' Ndiosí
iín xaan' mii' taxin' kaa'
(Mr. 1:35-39)*

⁴² Te nja'a va kuaxi kitú', te nī ndokoo Jesús, te nī keta a vi'e jaan', te kua'an a iin xaan' mii' taxin' kaa' xa'a' ku'u. Te nī xa'an nanduku' ña'a' ne yivi' kua'a' jaan', te nī ndekuje nja mii' iin' a jaan', te nī xika nja nakasi ña'a' nja, te ndoo a ñuu nja.

⁴³ Ndisu nī ka'an Jesús xiin' nja ndii:

—Kuní a ku'un i inga ñuu te ka'an ndoso' tu i tu'un va'a xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá ne yivi', kuachi ndii xa chuun jaan' nī keta i nuu' Ndiosí kuaxi i —nī kachi a.

⁴⁴ Sakan' te nī xa'an a ka'an ndoso' a tu'un va'a jaan' tixin i'in vi'e mii' nakaya ne ndiee' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan'.

5

*So'o nī xaa a kii' nī kana
Jesús Simón Pedro te kunduu
ra nda'a' xa'a' a*

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Unta' kii' iin' Jesús yu'u' miní ña nani' Genesaret ndii, kua'a' xava'a ne yivi' nī yoo ikan' ndee nī ku'ni' ña'a' nja xa'a' a ña kuni kuní so'o nja tu'un Ndiosí.

² Te nī xini Jesús ita' uvi ta'an tundoo' ya'in yu'u' miní jaan'. Te ita' so'o nu', sakan' ña xa nī kjee te tava' tiaka' te natia ra ñunu' ra.

³ Sakan' te nī skonu' a tixin tundoo' Simón, te nī kikan a ña kuxika' ra sie

xiin' nu' yu'u' miní jaan'. Sakan' te nī xikundu'u' a, te ndee tixin tun' jaan' nī xa'a' a sania'a a ne yivi' kua'a' jaan'.

⁴ Te kii' ndi' nī ka'an a xiin' ne jaan', te nī ka'an a xiin' Simón jaan' ndii:

—To'o' ndo' xiin' tundoo' yo'o' ndee mii' kunu kaa', te skoni' ndo' ñunu' te tijn ndo' tiaka' —nī kachi a.

⁵ Te nī nakuiin Simón nuu' a ndii:

—Maestro, nii' ñuu ndi'e' nī xika ndiee' va ndu tava' ndu tiaka', te koo' xachi' ri' nī tijn ndu. Ndisu xa'a' a ña yo'o' ka'an ndii, va'a ku'un e' te skoni' ndu ñunu' tixin tikui —nī kachi ra.

⁶ Te kii' nī skoni' ra ñunu' jaan' ndii, kua'a' xava'a tiaka' nī tijn ra, te ñunu' ra ndii, xa yoo a tia'ndia a.

⁷ Sakan' te nī kana nda'a' ra te ndiaka' ta'an' xiin' ra, te ñu'u' inga tundoo', te chindiee' ña'a' ra. Te nī xaa te jaan', te nī sakutu' xava'a ra uvi saa' tundoo' jaan' ndee xaku' va, te ndeka'nu nu'.

⁸ Te kii' nī xini Simón Pedro ña nī yoo ikan' ndii, nī xikuiin xiti' ra nuu' Jesús, te nī ka'an ra ndii:

—Táku'e, kuxioo un' nuu' i, sakan' ña te ndiso' kuachi nduu' i —nī kachi ra.

⁹ Nī ka'an Simón jaan' sakan' xa'a' ña nī nandaní yivi' va ra xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra xa'a' a ka nī tijn ra kua'a' ya'a tiaka'.

¹⁰ Te sakan' tu inga te ndiaka' ta'an' xiin' ra, te nduu' Jacobo, xiin' Juan, te nduu'

si'e Zebedeo ndii, ni nandaní yivi'vi ra. Te ni ka'an Jesús xiin' Simón ndii:

—Kuán yivi'vi un', taá. Sakan' ña ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachí nja te kundikun nja yu'u —ni kachí a.

11 Te kii' ndi'i ni xta'ni' Simón tundoo' xiin' te ndi-aka' ta'an' xiin' ra jaan' ndee yu'u' mjin' ndii, ni nakoo ra nu' xiin' sakuu' a, te kua'an ra xiin' Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

12 Iin kivi' kii' xika' Jesús iin ñuu ndii, ni xaa iin te kumi' kui'e te'i kanii' ñu'u' nde'i ra. Te kii' ni xini' ña'a' ra ndii, ni xikuiin xiti' ra, te ni katandíee ra nuu' ra ndee nuu' ñu'u' nuu' Jesús, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Táku'e, naa' kuni un' ndii, kuví sanda'a un' yu'u nuu' kui'e ña ndo'o' i —ni kachí ra.

13 Te ni sanakaá a nda'a' a, te ni tondia nda'a' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a i yo'ó. Nda'a kii' un' —ni kachí a.

Te xa numi' sakan', te ni kiee ña'a' kui'e jaan'.

14 Sakan' te ni ka'an chuun' a xiin' ra ña ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' saa ni xaa a, te ni nda'a ra. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Kua'an, te nia'a xiin' mji' un' nuu' sutu ña xa ni nda'a un'. Te nasoko' un' ña'a nuu' Ndiosí xa'a' ña xa ni nda'a un', naa ni ka'an

chuun' Moisés, te kuni ne yivi' ña ni nda'a xa'a un' —ni kachí a.

15 Te ndii, so'o kiku' te kiku' ka kuento xa'a' Jesús. Te kua'a' xava'a ne yivi' nakayá nuu' a te kuni so'o nja ña ka'an a, te sanda'a tu ña'a' a nuu' kui'e ña ndo'o' nja.

16 Ndisu Jesús ndii, kua'an chito a mi' kataxin' te ndatu'un' a xiin' Ndiosí.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e xa'a'

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

17 Te unta' tu, kii' sania'a Jesús ne yivi' ndii, ni xikundíee kua'a' te fariseo xiin' kua'a' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí. Ni kiee te jaan' sakuu' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea, xiin' ñuu Jerusalén, xiin' sakuu' inga nda'a' a ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea. Te yoo ña ndíee' xto'o e' Ndiosí xiin' Jesús te sanda'a a ne yivi'.

18 Ikan' te ni ndekúje kumi' ta'an te yivi' ndiso' ra iin te kui'e xa'a', kanu' ra nuu' iin tun' xto. Te jaan' ndii, ni xika ra ko'ni ra vi'e xiin' te kui'e xa'a' jaan' te chikandu'u' ña'a' ra nuu' Jesús.

19 Ndisu ni kuví kuyatin ra nuu' a xa'a' ña kua'a' va ne yivi' ñu'u' vi'e a jaan', sakan' na ni kaa ra xini' vi'e xiin' te kuni kuví jaan', te ni sanundia'a ra ndia'vi' chío. Sakan' te ni sanuu' ra tun' xto mi' kandu'u' te kuni kuví jaan' ma'in' vi'e jaan' nuu' a.

20 Te kij' nī xinjī Jesús ña injī te yivī' jaan' xini ña'a' ra ndii, nī ka'an a xiin' te kuni kuvī jaan' ndii:

—Te yivī' kua'a, ka'an i xiin' un' ña xa nī ndoyo kuachī un' —nī kachī a.

21 Sakan' te, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, nī xa'a' ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “¿Yoo nduu' te yivī' kaa', tuu ra, na kaniá'a ra xa'a' Ndiosí? Sakan' ña Ndiosí kuítī' yoo ndiee' te sandoyo' a kuachī ne yivī'.”

22 Ndisu Jesús ndii, nī xinjī a ña ka'an te jaan' xiin' nimá ra, te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Vā'a ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' i.

23 ¿Ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'an i xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Ñáá ña xa nī ndoyo kuachī ra uun ñáá ña ndokoó ra te ku'un ra?

24 Sakan' na kuii' nia'a yu'u, ña nduu' tu te yivī', ndo'ó ña kumi' i ndiee' iin yivī' te sandoyo' i kuachī ne yivī' —nī kachī a.

Sakan' te nī ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an i. Ndokoó un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —nī kachī a.

25 Xaka'an e', te nī ndondichi ra, te nī na'in ra tun' xto ra mii' nī kandu'u' ra, te nuu' ni'nu' sakuu' ne yivī' jaan', te nī keta ra xaka'nu' ra Ndiosí kua'an ra.

26 Te nī nandanī va sakuu' ne yivī' jaan', te nī xaka'nu' ña Ndiosí, te yi'vi xava'a ña ka'an ña ndii:

—Vitīn ndii, nī xinjī e' iin chuun ka'nu' koo' chukuu' —kachi ña.

So'o nī xaa a kii' nī kana Jesús Leví Mateo

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 Ndi'i jaan' te nī keta Jesús kua'an a, te nī xinjī a iin te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma, te nani' Leví. Te jaan' ndii, ndu'u' ra mii' kendiaa' ya'vi' ra. Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñia'a, te kundikun un' yu'u —nī kachī a.

28 Sakan' te nī ndondichi ra, te nī naqoo ra sakuu' chuun nuu' ra, te nī xikundikun ña'a' ra.

29 Te nī xa'a Leví jaan' iin viko' chie vi'e ra xa'a' Jesús. Te kua'a' te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma nī kixin xiin' tukū ne yivī', te nī xixi ña xiin' ra xiin' Jesús nuu' mesa.

30 Te te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, nī ka'an kui'e ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Vā'a xachi' xixi' ndo', te xi'i' ndo' xiin' te kendiaa' ya'vi' ñaa' xiin' inga ka te xaa' tu kuachī —nī kachī ra.

31 Sakan' te nī ka'an Jesús ndii:

—Ne va'a kuni ndii, künī ña te tatan', süu' jaan' ndii ne kuni kuvī kuítī' kuní ra.

32 Te yu'u ndii, kuaxi i te kana i ne tuu ña xachuun' ndaku ña. Süu' jaan' ndii kuaxi i, te kana i ne xini ña yoo kuachī ña te nama ña nimá ña —nī kachī a.

Yo'o' ka'án Jesús ña nduu' a ndee naa iin te tunda'á'

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Sakan' te ni ka'an ka te jaan' xiin' a ndii:

—Te nda'a' xa'a' Juan ndii, yoo nditja chito va ra. Te ka'án chito va tu ra xiin' Ndiosí. Te sakan' tu xaa' te nda'a' xa'a' te fariseo. Ndisu te nda'a' xa'a' yo'ó ndii, xixi' ra, te xi'i' ra tiaan tiaan —ni kachj ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kuvj tijn ndiee' e' ne yivi', ne ñu'u' mii' yoo ña tunda'á', te koq nditja nja kij' ndu'u' ka te tunda'á' xiin' nja?

³⁵ Ndisu xaa iin kivi' kij' tu'un' ne yivi' te tunda'á' jaan', te kij' sakan' ndii, kunj a kaka nditja ne jaan' —ni kachj a.

³⁶ Te ni ka'an tu a iin ña ka'án ndiaa xiin' te fariseo xiin' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí ndii:

—Ndee iin ne yivi' xa'ndia iin tu'un' toto xaa', te na'ma' ndiaa nja toto yata'. Naa' saa nja sakan' ndii, ka'ndia saka nja ña xaa' jaan', te nakuítá a xiin' toto yata' jaan'.

³⁷ Te ndee iin tu ne yivi' ndii, taan' nja vino xaa' tixin iin' yata'. Sakan' ña naa' saa nja sakan' ndii, kij' kuiya' ra' ndii, tia'ndia iin' jaan', te kuitja ndoo ra', te ndoñu'u' saka tu iin' jaan'.

³⁸ Sakan' na kuii' kuni a ña taan' e' vino xaa' tixin iin' xaa'.

³⁹ Te ndee iin ne yivi' kij' xi'i' nja vino yata' va ndii, küni ko'q ka nja te' xaa',

sakan' ña ka'án nja ndii, xavixín' ka te' yata' jaan' —ni kachj Jesús.

6

Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' ne Israel

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', kij' xka'ndiá Jesús kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a mii' yoo trigo ndii, ni xa'a' te jaan' tu'un' ra yoko' trigo jaan', te kuun' nda'a' ra a, te xaxi' ra ndikin' a kua'an ra.

² Te ni ka'an sava te fariseo ndii:

—¿Ndichun na xaa' ndo' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachj ra.

³ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi ndo' tutu Ndiosí mii' ka'án a xa'a' ña ni xaa David xta'an' kij' ni xi'i' ra soqo xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra?

⁴ Te jaan' ndii, ni xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosí, te ni nachijj' ra xita' va'a su'un, te ni xixi' ra a, te ni taxj tu ra a xixi' te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan', tee' ndee sutu kujtj' xata'an kuxi ña jaan' —ni kachj a xiin' ra.

⁵ Te ni ka'an tu a ndii:

—Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kumi' j ndiee' ndee xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachj a.

So'q ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nda'a'

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

6 Te inga kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, ni xka'ndia Jesús tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan', te sania'á ña'a' a. Te ni ka'ni jin te kui'e nda'a' kua'a' ikan'.

7 Te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, ni chuun xa'a' va ra te kunj ra naa' sanda'a a te kui'e nda'a' jaan' kivi' jaan', sakan' te kuvj koq jin xa'a' ña tjin kuachj ra Jesús.

8 Ndisu Jesús ndii, xa xini a saa xanini nimá te yivi' jaan'. Te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Ndondichj, te kujin un ma'in' kaq —ni kachj a.

Te ni ndondichj te jaan', te ni xikuijn ndichj ra ikan'.

9 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te kuni tjin kuachj ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña taxi' tu'un ndei' Ndiosí saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? ¿Ñáá ña va'a taxi' a saa e', uun ña ña nja'a taxi' a saa e'? ¿Ñáá sakakú e' ne yivi', uun ka'ni' ndi'i' e' nja, kachj a? Nakuijn ndo' —ni kachj Jesús.

10 Te kij' ndi'i ni xito ndiaa a nuu' i'in te ita' saa xinunduu' ikan' ndii, ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachj a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a a.

11 Te ni nakamj va xini' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo, te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra saa kuvj nakasj ra Jesús.

So'q ni xaa a kij' ni nakaxin Jesús uxj uvi ta'an te nda'a' xa'a' a

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

12 Kij' sakan' ndii, ni kaq Jesús jin iku', te ndatu'un' a xiin' Ndiosí. Te ni ndoo a ikan' nii' ñuu ndatu'un' a xiin' a.

13 Te kij' ni kitu' ndii, ni kana a sakuu' te ndikun ichi' a, te ni nakaxin a uxj uvi ta'an te jaan'. Te ni chindu'u' a kivi' ra apóstoles, te tjanu a sania'á ichi' a.

14 Jin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro, xiin' ñani' ra, te nani' Andrés, te inga ra nani' Jacobo, xiin' Juan, ñani' ra, te inga tuku ra nani' Felipe, te inga tuku ra nani' Bartolomé,

15 te inga tuku ra nani' Mateo, te inga tuku ra nani' Tomás, te inga tuku ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra, te inga tuku ra nani' Simón, te jaan' ndii, cuenta jin ti'vi te nani' Zelote nduu' ra.

16 Te inga tuku ra nani' Judas, te nduu' ñani' Jacobo, te inga tuku ra nani' Judas Iscariote, te jaan' nduu' te ni sanakua'a Jesús so'q' ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'.

So'q ni xaa a kij' ni nakaya kua'a' ne yivi', te ni sanda'a ña'a' Jesús

(Mt. 4:23-25)

17 Ndi'i jaan', te ni nakaa' Jesús iku' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan', te ni xikuijn a jin xaan' mii' kandaá.

Te *ikan'* *ní* *nakaya* *kua'a'* *xava'a* *ne* *ndikún* *ichi'* *a* *xiin'* *kua'a'* *xava'a* *ne* *yivi'*, *ne* *ní* *kíe* *ñuu* *Jerusalén*, *xiin'* *inga* *ñuu* *ña* *ñu'u'* *nuu'* *ñu'u'* *Judea*, *xiin'* *ne* *ní* *kíe* *yoso'* *ñuu* *Tiro* *xiin'* *ñuu* *Sidón*. *Ní* *xaa* *ne* *jaan'* *te* *kuní* *so'o* *nía* *ña* *ka'an* *a*. *Te* *ní* *xaa* *tú* *nía* *te* *sanda'a* *ña'a'* *a* *nuu'* *kui'e* *ña* *ndo'o'* *nía*.

¹⁸ *Te* *ní* *sanda'a* *tú* *a* *ne* *ndo'o'* *xaa'* *ña* *ndiva'a* *ña* *ñu'u'* *nimá* *nía*.

¹⁹ *Te* *sakuu'* *ne* *yivi'* *ní* *xika* *tondía* *ña'a'*, *sakan'* *ña* *xiin'* *ndíe'e'* *ña* *kumi'* *a* *ní* *sanda'a* *a* *sakuu'* *ne* *kuní* *kuví* *jaan'*.

So'o *ní* *xaa* *a* *kii'* *ní* *sanía'á* *Jesús* *xa'a'* *ne* *sañu'u'* *va* *Ndiosí*

(Mt. 5:1-12)

²⁰ *Sakan'* *te* *ní* *ndonj'i* *Jesús* *nuu'* *a* *mii'* *ita'* *te* *nda'a'* *xa'a'* *a*, *te* *ní* *ka'an* *a* *ndii'*:

—*Sañu'u'* *va* *Ndiosí* *ndo'ó*, *ne* *nda'vi* *kuu'*, *sakan'* *ña* *xa'ndia* *chuun'* *a* *nimá* *ndo'*.

²¹ *'Sañu'u'* *va* *Ndiosí* *ndo'ó*, *ne* *xi'í* *sokó* *vitin*, *sakan'* *ña* *sanda'ni* *a* *ndo'ó*.

'Sañu'u' *va* *Ndiosí* *ndo'ó*, *ne* *xaku'* *vitin*, *sakan'* *ña* *kuaku* *ndo'*.

²² *'Sañu'u'* *va* *Ndiosí* *ndo'ó* *kii'* *kundasi'* *ne* *yivi'* *ndo'ó*, *te* *saxio'* *nía* *ndo'ó*, *te* *ka'an* *kini* *nía* *xiin'* *ndo'*, *te* *kanja'a* *nía* *xiin'* *ndo'* *xa'a'* *a* *ña* *ndikún* *ndo'* *yu'u*, *ña* *nduu'* *tú* *te* *yivi'*.

²³ *Kii'* *sakan'* *ndii*, *va'a* *va* *kuní* *i'in* *ndo'ó*, *te* *sii'* *tú* *kuní* *ndo'*, *sakan'* *ña* *jin* *ña* *va'a* *koo'* *chukuu'* *ni'i'* *ndo'* *ndivi'*. *Kuachi* *ndii* *sakan'* *tú* *ní* *sando'o'* *ne* *xii'* *yata'* *e'*, *te*

ní *ka'an* *tiakú* *tú* *un* *Ndiosí* *xta'an'*.

²⁴ *'Ndisu* *ndo'ó*, *ne* *vika'* *ndii*, *nda'vi* *va* *kuu'* *ndo'*, *sakan'* *ña* *xa* *kumi'* *ndo'* *ña* *xakuatia'* *nimá* *ndo'* *jin* *yivi'* *yo'o'* *kuiti'*.

²⁵ *'Ndo'ó*, *ne* *xika'* *chitu'* *vitin* *ndii*, *nda'vi* *va* *kuu'* *ndo'*, *sakan'* *ña* *kuxi'i* *va* *ndo'* *sokó*.

'Ndo'ó, *ne* *xakú* *vitin* *ndii*, *nda'vi* *va* *kuu'* *ndo'*, *sakan'* *ña* *kuaku* *suchi'* *ini* *va* *ndo'*.

²⁶ *'Ndo'ó*, *ne* *ka'an* *va'a* *sakuu'* *ne* *yivi'* *xa'a'* *vitin* *ndii*, *nda'vi* *va* *kuu'* *ndo'*, *sakan'* *ña* *jin* *kachi* *ní* *xaa* *tú* *ne* *xii'* *yata'* *e'* *xta'an'* *xa'a'* *te* *ní* *ka'an* *tiakú* *tun* *vixi*.

Sanía'á *Jesús* *yoo'* *ña* *kundaní* *e'* *ne* *ndasi'* *yoo'*

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ *'Ndisu* *ka'an* *i* *xiin'* *ndo'ó*, *ne* *xini* *so'o* *ña* *ka'an* *i* *vitin* *ndii*: *Kundaní* *ndo'* *ne* *ndasi'* *ndo'ó*. *Te* *saa* *ndo'* *ña* *va'a* *xa'a'* *ne* *xi'é* *xini* *ndo'ó*.

²⁸ *Te* *ka'an* *va'a* *ndo'* *xiin'* *ne* *sanacha'an'* *ndo'ó*. *Te* *ka'an* *ndo'* *xiin'* *Ndiosí* *xa'a'* *ne* *kanja'a* *xiin'* *ndo'*.

²⁹ *Te* *naa'* *ní* *sa'ndia'* *yoo* *ka* *jin* *ta'vi'* *nuu'* *ndo'* *ndii*, *taxi* *tú* *ndo'* *tuku* *ta'vi'* *nuu'* *ndo'* *sa'ndia'* *nía*. *Te* *naa'* *yoo* *ka* *tú* *un* *toto* *tití* *ndo'* *ndii*, *taxi* *tú* *ndo'* *ndini* *ndo'* *nda'a'* *nía*.

³⁰ *Te* *yoo* *ka* *xikán* *ña'a* *ndo'* *ndii*, *taxi* *tú* *ndo'* *a*. *Te* *yoo* *ka* *xaku'na'* *ña'a* *ndo'* *ndii*, *nakan* *ka* *ndo'* *a* *nuu'* *nía*.

³¹ *Te* *saa* *kuní* *ndo'* *saa* *ne* *yivi'* *xiin'* *ndo'* *ndii*, *sakan'* *tú* *saa* *ndo'ó* *xiin'* *nía*.

32 'Te naa' kundani ndo' ne ndani ndo'ó kuiti' ndii, kōo' ndee jin ña va'a xaa' ndo' na sakan', kuachi ndii ndee ne kōo' Ndiosí nuu' xaa' ña jaan'.

33 Te naa' saa ndo' ña va'a xa'a' ne xaa' ña va'a xa'a' ndo' kuiti' ndii, kōo' ndee jin ña va'a xaa' ndo' na sakan', kuachi ndii ndee ne kōo' Ndiosí nuu' xaa' ña jaan'.

34 Te naa' satatu ndo' ña'a' ndo' nuu' ne ndiatu' ini ndo' nataxi a te koo ya'vi' a ndii, kōo' ndee jin ña va'a xaa' ndo' na sakan', kuachi ndii ndee ne kōo' Ndiosí nuu' satatu ta'an' ña'a' nja, te natiin' kua'a' ka nja xata' a.

35 Ndisu ndo'ó ndii, kundani ndo' ne ndasi' ndo'ó, te saa ndo' ña va'a xa'a' ne jaan', te satatu ndo' ña'a' ndo' te kundiatu ini ndo' nataxi nja a, te natijn ndo' jin ña va'a va, kunduu ndo' si'e Ndiosí ña ka'nu' koo' chukuu'. Sakan' ña ña jaan' ndii, va'a ini a xini a ne taxi' ña chindani a, te va'a tu ini a xini a ne nja'a.

36 Na kunduu ndo' ne kuvita ini xa'a' ne yivi' ndee naa xaa' yuva' e' Ndiosí kuvita ini a xa'a' nja.

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a saq e' kuenta kuu' ne yivi'
(Mt. 7:1-5)

37 'Nātava' ndo' kuenta kuu' ne yivi', te nātava' tu Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó. Kātun' ndo' ne yivi', te kātun' Ndiosí ndo'ó. Koo ka'nu' ini ndo'ó xa'a' ne yivi', te koo ka'nu' tu ini a xa'a' ndo'.

38 Taxi ndo'ó ña'a' ndo' nda'a' ne yivi', te taxi tu Ndiosí ña jaan' nda'a' ndo'. Ña jaan', kij' taxi ña'a' a ndii, chunku'va va'a ña'a' a, te chunkutu' ña'a' a, te kisi a ku'va jaan' te naku'un va'a ka a, te saku' kati'i' a nuu' toto ndo' ndee kuitia vi' ña'a' jaan'. Kuachi ndii, xiin' ku'va ña chu'un' ndo' ña jaan', chu'un' tu Ndiosí ña taxi a nda'a' ndo' —ni kachi Jesús.

39 Te ni ka'an Jesús xiin' nja jin ña ka'an ndiaa ndii:

—Xini e' ña kuvj kundiaqa jin te kui'e nuu' tuku te kui'e nuu' ku'un ra ichi', kuachi ndii koyo uji saa' ra ta'vi'.

40 Jin te sakuaan ndii, süu' te xini ka nduu' te jaan' te sakan' te sania'a' ña'a'. Ndisu kij' ndi'i sakuaan ra ña xini tuni jaan' ndii, kunduu ra ndee naa te sania'a' ña'a' jaan'.

41 Vā'a xaa' un' xito' un' naá xi'e itun' nduchi' nuu' ta'an' un', te xaa' un' kuenta kuu' tikundu tun' naá nduchi' nuu' mji' un'.

42 Vā'a xaa' un' ña ka'an un' xiin' ta'an' un' ndii: "Taxi na xta'ni' i xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' un', ñani j", kij' xaa' un' kuenta kuu' tikundu tun' naá nduchi' nuu' mji' un'. Te xasuvi' xiin' mji', va'a ka xi'na xta'ni' un' tikundu tun' naá nduchi' nuu' mji' un'. Te sakan' kuvj koto'ni xaxi' un' te xta'ni' un' xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' ta'an' un' jaan'.

Yo'o' sania'á Jesús ña xiin' ña ka'an ne yivi' kuvj nakuni

e' ndee nuu' ne yivi' nduu' nia
(Mt. 7:15-20; 12:33-35)

⁴³ Ndee jin itun' va'a kuvj kuun nduu' nia'a nda'a', te ndee jin tun' nia'a kuvj kuun nduu' va'a nda'a'.

⁴⁴ Kuachi ndii, jin itun' tata ndii, kuvj nakuni e' nu' xiin' nduu' na kuun' nda'a' nu'. Sakan' na kuvj ka'ndia e' higo nda'a' tun' inu', ni ndee kuvj tu ka'ndia e' uva nda'a' inu' kuij'.

⁴⁵ Te sakan' tu jin ne yivi' va'a ndii, xaa' nia na va'a na nu'u' nimá nia, te ne nia'a ndii, xaa' nia na nia'a na nu'u' nimá nia. Sakan' na na taxa'a chitu' nia nimá nia jaan' nduu' na ka'an nia.

Yo'o' ka'an ndiaa Jesús xa'a' uvi ta'an te xa'a' vi'e
(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ '¿Ndichun na ka'an ndo' xiin' i ndii: "Yo'ó nduu' xto'ó i, yo'ó nduu' xto'ó i", te xaa' ndo' na ka'an i?

⁴⁷ Yoo ka kuaxi nuu' i, te xini so'o nia na ka'an i, te xaa' nia a ndii, sania'a i ndo'ó yoo xiin' nakuitá nia.

⁴⁸ Nakuitá ne jaan' xiin' jin te ni xava'a vi'e ra. Te jaan' ndii, kunu va ni xatia ra chichj xa'a' vi'e ndee ni tondia ra yuu' chie mii' ni sakania' ra xa'a' vi'e jaan'. Te kij' ni kje kua'a' teñu'u' itia ndee ni ndaa' ra', te ni kondia ndiee' ra' xa'a' vi'e jaan' ndii, ni nduva a, sakan' na ni xa'a' ra a xata' yuu'.

⁴⁹ Ndisu yoo ka xini so'o na ka'an i, te xaa' nia a ndii, nakuitá nia xiin' jin te ni xava'a vi'e ra. Te jaan' ndii, ni xa'a' ra vi'e jaan' nuu'

nu'u' kuij', te ni sakania' ra xa'a' a. Te kij' ni kje kua'a' teñu'u' itia, te ni ndaa' ra', te ni kondia ndiee' ra' xa'a' vi'e jaan' ndii, ni nduva a, te ni nduxin xachi' a —ni kachi Jesús.

7

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús te xika' nuu' nuu' jin te xin'
(Mt. 8:5-13)

¹ Te kij' ndi' i ni ka'an Jesús sakuu' na jaan' nuu' ne jaan' ndii, ni keta a kua'an, te ni xaa a nuu' Capernaum.

² Te ikan' ni ndu'u' jin te xa'ndia chuun' nuu' ciento te xin'. Te xa kuni kuvj kui jin te xika' nuu' nuu' ra, te kundani ya'a ra.

³ Te kij' ni xinj te jaan' kuento xa'a' Jesús ndii, ni ti'vi' ra jin uvi te xixa nuu' ne judío te ka'an nda'vi ra xiin' Jesús, te kixin sanda'a a te xika' nuu' nuu' ra jaan'.

⁴ Te ni ndekuie te jaan' mii' iin' Jesús, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Jin te xata'an na chindiee' na'a un' nduu' ra,
⁵ sakan' na ndani ra ne nuu' e', te ni xa'a mii' tu ra jin vi'e mii' nakayá ndu —ni kachi ra.

⁶ Te ni keta Jesús kua'an a xiin' ra. Te kij' xa kuyatin' a vi'e te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ni ti'vi' ra jin uvi te xin' ta'an xiin' ra, te kua'an ka'an te jaan' xiin' Jesús. Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ka'an te xa'ndia chuun' ndii: "Tákuie, sandi'ni xiin'

mji' un' kōo' nduu' xachi' yu'u na ndi'vi un' vi'e i,

⁷ xa'a' a jaan' na ni ndee ni kundjēni i ña ku'un nata'an' i xiin' un'. Sakan' na kuii' ka'an chuun' kujti' un', te nda'a te xika' nuu' nuu' i.

⁸ Kuachi ndii yoo tu te xa'ndia chuun' nuu' yu'u, te yoo' tu te xiin' te xa'ndia chuun' yu'u nuu'. Te kij' ka'an i xiin' jin ra: Kua'an' ndii, kua'an ra. Te kij' ka'an i xiin' inga ra: Nja'a ndii, kuaxi ra. Te kij' ka'an i xiin' te xika' nuu' nuu' i: Saa un' ña yo'o' ndii, xaa' ra ña jaan'', kachi ra —ni kachi te xin' ta'an' xiin' ra jaan' xiin' a.

⁹ Te kij' ni xini so'o Jesús ña jaan' ndii, ni nandan' a ni xini a te xa'ndia chuun' jaan'. Te ni ndiko kuiin' a, te ni ka'an a xiin' ne ndikun' ña'a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, tia'an kun' i ndee jin ne ta'an' e', ne Israel, ne ini xini yu'u ndee naa ini te jaan' —ni kachi a.

¹⁰ Te kij' ni nandiko' te ni ti'vi' te xiin' jaan' vi'e ndii, xa ni nda'a te xika' nuu' jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni sanatiaku Jesús si'e jin ña' kuaan' ñuu Naín

¹¹ Te kij' ni xka'ndia ndia'vi' kivi' ndii, ni keta Jesús, te kua'an a ñuu ña nani' Naín. Te kua'an tu kua'a' ne ndikun' ichi' a xiin' kua'a' xava'a ka ne yivi' xiin' a.

¹² Te kij' ni kuyatin a yi'e' ñuu jaan' ndii, ni xini a ña

kua'an nataan' ne yivi' jin te ni xi'i. Te ni xi'i jaan' ndii, jin ndaa' ra sakan' nduu' si'e jin ña' kuaan', te kua'a' va ne ñuu jaan' kua'an xiin' a'.

¹³ Te kij' ni xini xto'o e' ña' jaan' ndii, ni kuvita ini a xa'a' a', te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Kuaku un' —ni kachi a.

¹⁴ Te ni kuyatin a mii' kanu' te ni xi'i jaan', te ni tondia nda'a' a ña'a' a, te ni xikuita te ndiso' ña'a', te ni ka'an Jesús ndii:

—Te lui, xiin' yo'ó ka'an i, ndokoo un' —ni kachi a.

¹⁵ Sakan' te ni ndokoo te ni xi'i jaan', te ni xa'a' ka'an ra. Te ni sanakua'a ña'a' Jesús nda'a' si'i' ra.

¹⁶ Te ni yi'vi xava'a sakuu' ne yivi' jaan' kij' ni xini ña ña jaan', te ni xaka'nu' ña Ndiosí ka'an ña ndii:

—Jin te ka'nu' ka'an tiaku tu'un Ndiosí ni tuvi tein e' —ni kachi ña.

Te ni ka'an tu ña ndii:

—Ndiosí ndii, kuaxi chindiee' a yoo', ne nduu' kuenta a —ni kachi ña.

¹⁷ Te ni kiku kuento xa'a' Jesús kanii' nuu' ñu'u' Judea xiin' sakuu' ñuu ña ñu'u' yatin jaan'.

Ka'an Jesús xiin' ne yivi' xa'a' Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mt. 11:2-19)

¹⁸ Te nda'a' xa'a' Juan ndii, ni ndatu'un' ndi'i ra nuu' te jaan' xa'a' sakuu' ña xaa' Jesús. Te ni kana Juan jaan' uvi' ta'an ra,

¹⁹ te ni ti'vi' ña'a' ra nuu' Jesús, te ndatu'un' ña'a' ra

ndii: “¿Ñáá yo'ó nduu' ña ni tjanu' Ndiosí sakakú ndu'u, uun va'a ka ndiatu' ndu xaa inga ra?, kachi ndo'”, ni kachi Juan xiin' te jaan'.

²⁰ Sakan' na kij' ni ndekuie te jaan' mi' iin' Jesús, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, ni ti'vi' ndu'u te ndatu'un' ndu yo'ó ndii:

¿Ñáá yo'ó nduu' ña ni ka'an Ndiosí ti'vi' a sakakú ndu'u, uun ñáá kuni a ndiatu' ndu xaa inga ra? —ni kachi ra.

²¹ Xa savá ni hora jaan' ni sanda'a Jesús kua'a' ne kuni kuví xiin' ki'in' nuu' kui'e xiin' kui'e xii, te ni tava' tu a kua'a' ña ndiva'a nimá ne yivi', te ni sanda'a tu a kua'a' ne kui'e nduchi' nuu'.

²² Te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' Juan ña ni xini nduchi' nuu' ndo' xiin' ña ni xini so'o ndo'. Ne kui'e nduchi' nuu' ndii, nuniá' nduchi' nuu' nja, ne kui'e xa'a' ndii, nakaka' nja, ne kumi' kui'e te'i ndii, nda'a nja, ne so'o' ndii, nuniá' so'o nja, ne ni xi'i ndii, natiaku nja, te ne nda'vi kuu' ndii, ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' nja.

²³ Te sañu'u' va Ndiosí ne nakoó ña ini nja xini nja yu'u —ni kachi a.

²⁴ Te kij' ni kiee te jaan' kua'an ra ndii, ni xa'a' Jesús ndatu'un' a ne yivi' xa'a' Juan ndii:

—¿Yoo ni xa'an koto ndo' kij' ni xa'an ndo' mi' taxin' kaa'? ¿Ñáá ni xan koto ndo'

iin te yivi', te xiko' ndee naa xiko' tun' yoo' xaa' tachi'?

²⁵ Süu' sakan' nduu' a. ¿Yoo ni xan koto ndo' na sakan'? ¿Ñáá iin te yivi' te ni'nu' toto ndatun' va? Süu' sakan' nduu' a, sakan' ña te yivi', te ni'nu' toto ndatun' jaan' te ndiee' si' ra ndii, vi'e rey ndiee' te jaan'.

²⁶ Sakan' na kuu', ¿yoo nduu' ra ni xa'an koto ndo'? ¿Ñáá iin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí? Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, suvi xna'a ra, ndisu ya'a ka te sakan' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí kuiti' nduu' te jaan'.

²⁷ Sakan' ña xa'a' Juan jaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mi' ka'an a ndii:

Koto un', ti'vi' i xi'na iin te xika' nuu' nuu' i,

te te jaan' sakoo' tu'va ne yivi' xa'a' un'.

Sakan' kachi a.

²⁸ Te ka'an i xiin' ndo' ña tia'an tuvi iin te ka'nu' ka iin yivi' te sakan' Juan jaan', ndisu tein ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ndii, ne yivi' ne nda'vi so'o kuiti' nduu' ne ka'nu' ka ikan' te sakan' Juan jaan'.

²⁹ Te sakuu' ne ni xini so'o ña ni ka'an te jaan', ndee te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma ndii, ni nia'a nja ña ña ndaku xaa' Ndiosí, sakan' na ni chichi nja kuenta a ni xaa Juan jaan'.

³⁰ Ndisu te fariseo xiin' te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni xasiin' ra ña kuni Ndiosí xa'a' ra, sakan' ña ni nama ra nimá ra, ña

jaan' na nĩ sakuchi' ña'a'
Juan kuenta a.

³¹ ¿Ndee ña nakata i xiin'
ne ndiee' iin yivi' vitin? Te,
¿yoo xiin' nakuita ña?

³² Nakuita ña xiin' ndee
naa ne kuachi', ne xasiki'
xiin' ta'an' ma'in' ya'vi, te
ka'an xiin' ta'an' ña ndii:
"Nĩ tivĩ ndu tun' yoo', te nĩ
taxa'a' ndo'. Nĩ xita ndu
yaa nda'vi kua'an, te nĩ xaku
ndo'", kachi xiin' ta'an' ña.

³³ Sakan' kuu' ña, kuachi'
ndii nĩ kixin Juan te sakuchi'
ne yivi' kuenta Ndiosi, te nĩ
xixi' va'a ra, te nĩ ndee nĩ xi'i
tu ra vino. Te nĩ ka'an ndo'
ña ña ndiva'a naa nimá ra.

³⁴ Ikan' te nĩ xaa yu'u, ña
nduu' tu te yivi', te xixi' va'a
i, te xi'i' i, te ka'an ndo'
ña iin te xixi' ndasi' nuu'
nduu' i, te nduu' tu i iin
te xinĩ. Te ka'an tu ndo'
ña nduu' i te ndiaka' ta'an'
xiin' te kendiaa' ya'vi xa'a'
ñuu Roma xiin' tukũ te xaa'
kuachi, kachi ndo'.

³⁵ Ndisu ne kumi' ña
ndichi ndii, nia'a ña a xiin'
ña xaa' ña —nĩ kachi Jesús.

*Sq'o nĩ xaa a kij' nĩ xa'an
Jesús vi'e iin te fariseo, te
nani' Simón*

³⁶ Iin te fariseo nĩ ka'an
nda'vi xiin' Jesús te kun kuxi
a vi'e ra. Te nĩ ndi'vi a, te nĩ
xikundu'u' a te kuxi a nuu'
mesa.

³⁷ Ikan' te nĩ xaa iin ña'a',
ña' xaa' kuachi, sakan' ña
nĩ xinĩ a' kuento ña ndu'u'
Jesús vi'e te fariseo jaan'
xixi' a, te ni'i' a' iin limita
yuu' ña nĩ ku'a xiin' alabas-
tro mi' naa xa'an xavixin'
xava'a.

³⁸ Te nĩ kuyatin a' xata'
Jesús xaku' a' iin' xiti' a'
xa'a' a, te nĩ xa'a' xitiá
tikui nduchi' nuu' a', te nĩ
chii xa'a' Jesús, sakan' te nĩ
sanayaa' a a' xiin' ixi' xini'
a', te nĩ chito tu a a', te nĩ
sakaa' a' xa'an xavixin' jaan'
xa'a' a.

³⁹ Kij' nĩ xinĩ te fariseo,
te nĩ kana Jesús, te kuxi a
vi'e ra jaan', ña xaa' ña'a'
jaan' xiin' a ndii, nĩ ka'an ra
xiin' nimá ra ndii: "Te yivi'
kaa' ndii, naa' te ka'an tiakú
tu'un Ndiosi xna'a nduu' ra
ndii, nakunĩ ra ndee nuu'
ña'a' nduu' ña' tondía ña'a'
kaa', sakan' ña ña' xaa'
kuachi nduu' a'", nĩ xanini
ra xiin' nimá ra.

⁴⁰ Ikan' te nĩ ka'an Jesús
xiin' ra ndii:

—Simón, yoo iin ña kuni
ka'an i xiin' un' —nĩ kachi a.

Sakan' te nĩ ka'an te jaan'
ndii:

—Maestro, ka'an xiin' i
—nĩ kachi ra.

⁴¹ Sakan' te nĩ ka'an a xiin'
ra ndii:

—Yoo uvĩ ta'an te yivi', te
nĩ tatu xu'un' nuu' iin te
satatu xu'un'. Iin ra ndii
u'un ciento ndiso' ika' ña'a'
ra. Te inga ra ndii, uvĩ xiko
uxi ndiso' ika' ña'a' ra.

⁴² Te kij' nĩ kuvĩ
sanandiko' uvĩ saa' ra xu'un'
ña nĩ tatu ra jaan' ndii,
nĩ yoo ka'nu' inĩ te satatu
xu'un' jaan' xa'a' uvĩ saa'
ra. Te ka'an xiin' i vitin,
¿ndee te yivi' jaan' nduu'
te nia'a ña kundani ka ra
te satatu xu'un' jaan'? —nĩ
kachi Jesús.

43 Te n̄i n̄a kuujin Simón ndii:

—Tuu i ndii, te n̄i ndiso ika' kua'a' ka ña'a' jaan' nduu' te kundani ka ña'a' —n̄i kachi ra.

Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an un' —n̄i kachi a.

44 Sakan' te n̄i nakoto a nuu' ña'a' jaan', te n̄i ka'an a xiin' Simón ndii:

—¿Xa n̄i xini un' ña xaa' ña'a' kaa' xiin' i? Kij' n̄i xaa' i vi'e un' ndii, n̄i tax̄i un' tikui nat̄ia i xa'a' i. Ndisu ña'a' yo'o' ndii, xiin' tikui nuu' a' n̄i sachii' a' xa'a' i, te xiin' x̄i' x̄ini' a' n̄i sanayaa' a' a.

45 Te n̄i ndee nuu' i n̄i ch̄ito un'. Ndisu ña'a' yo'o' ndii, t̄ia'an vikuijn a' ch̄ito a' xa'a' i ndee kij' n̄i xaa' i vi'e un'.

46 Te n̄i ndee xa'an oliva n̄i sakaa' un' x̄ini' i. Ndisu ña'a' yo'o' ndii, n̄i sakaa' a' xa'an xavixín' xava'a' xa'a' i.

47 Xa'a' a jaan' na ka'an i xiin' un' ndii, tee' ndee kua'a' ya'a kuachi ndiso' ña' kaa' ndii, xa n̄i ndoyo a, sakan' ña kua'a' va kundani a' yu'u. Ndisu yo'o ka tuu ña sie kuji' kuachi n̄ia n̄i ndoyo ndii, sie kuji' kundani n̄ia yu'u —n̄i kachi a.

48 Te n̄i ka'an a xiin' ña' jaan' ndii:

—Xa n̄i ndoyo kuachi un' —n̄i kachi a.

49 Te, te yivi' te ndiee' xixi' xiin' Jesús ndii, n̄i xa'a' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' te kaa', tuu ra, na ka'an ra ña xa n̄i ndoyo kuachi ña' kaa'? —n̄i kachi ra.

50 Te n̄i ka'an ka Jesús xiin' ña' jaan' ndii:

—Xa'a' a ña in̄i un' xini un' yu'u ndii, xa n̄i kaku un' nuu' kuachi un'. Kua'an te Ndiosí na tax̄i ña mani' koo xiin' un' —n̄i kachi a.

8

Yo'o' ka'an a xa'a' ña'a', ne n̄i ch̄indiee' ta'an' xiin' Jesús

1 Te kij' n̄i xka'ndia ña jaan' ndii, n̄i xa'an Jesús xiin' te ux̄i uv̄i nda'a' xa'a' a jaan' saa ñuu' xiin' nda'a' a ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi'.

2 Te kua'an tu' ndia'vi' ña'a', ne n̄i ndiak̄a ta'an' xiin' a. Sava ne jaan' n̄i sanda'a a nuu' kui'e, te sava tuk̄u n̄ia n̄i tava' a ña ndiva'a nimá. Ijn ña'a' jaan' nani' María Magdalena, ña' n̄i tava' Jesús ux̄a ta'an ña ndiva'a nimá.

3 Te inga ña'a' jaan' nani' Juana, ña' si'i Chuza, te ndiso' chuun' xa'a' ña'a' Herodes. Te inga ka ña'a' jaan' nani' Susana, xiin' ki'in' tuk̄u ña'a', ne n̄i ch̄indiee' ña'a' xiin' ña'a' n̄ia.

So'o kua'an ña n̄i sania'a Jesús xa'a' iin' ñu'u' mi' kiku' iin te yivi' ndikin'

(Mt. 13:1-15; Mr. 4:1-20)

4 Te kij' n̄i nakaya kua'a' koo' chukuu' ne yivi', ne n̄i k̄iee ki'in' ñuu, te kuni n̄ia Jesús ndii, n̄i ka'an a iin ña ka'an ndiaa nuu' n̄ia:

5 —Unta' ndii, n̄i keta iin te yivi' kua'an kiku' ra ndikin'

trigo mii' xika' rā. Tē kij' kiku' rā ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi', tē ni xajin ne yivi' a. Tē ni ndekuie tu saa, ti' ta'nu' ndivi', tē ni xaxi' ri' a.

6 Tē sava tukū ndikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' űu'u' xata' yuu'. Tē kij' ni ndutja a ndii, ni ichi xachi' a, sakan' ña ni nayaa űu'u' mii' ita' a.

7 Tē sava tu tukū a ni koyo tejin ku'u iñu'. Tē kij' ni xa'nu iñu' jaan' ndii, ni tavi a itja trigo jaan', tē ni xa'ni' ndi'i' ña'a' a.

8 Tē sava ka tukū a ni koyo nuu' űu'u' ña'ma. Tē ni ndutja a, tē ni xa'nu a, tē ni kuun ya'a ndikin' a. Tē i'in itja trigo jaan' ni taxi ndee ciento vi' ndikin' —ni kachi a.

Kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan', ikan' tē ni ka'an ti'e' ka a ndii:

—Ndo'ó, ne xini so'ò ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'an ndiaa jaan'

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

9 Tē nda'a' xa'a' Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' rā saa kuni kachi ña ni ka'an ndiaa a jaan'.

10 Tē ni ka'an a xiin' rā ndii:

—Ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña kundani ndo' ña xini mii' kuiti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu nuu' inga ne yivi' ndii, xiin' ña ka'an ndiaa kuiti' ka'an i. Sakan' tē tee' ndee

xito' ña ndii, kōo' xachi' a kuvī kuni ña. Tē tee' ndee xini so'ò tē xini so'ò ña ndii, kundani ña a.

Ka'an Jesús ndee ña kuni kachi ña ka'an ndiaa xa'a' tē kiku' ndikin' jaan'

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

11 'Ña yo'ò' kuni kachi ña ka'an ndiaa i jaan'. Ndikin' jaan' nduu' ndee naa tu'un Ndiosí.

12 Tē ichi' mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'ò tu'un Ndiosí. Tē kij' ndi'i' xini so'ò ña a ndii, kuaxi ña ndiva'a, tē tu'un' a ña jaan' nimá ña tē kuñi ña kuni ña Ndiosí tē kaku ña nuu' kuachi ña.

13 Tē űu'u' yaxin' va ña ndoso' xata' yuu' mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava tukū ne yivi', ne xini so'ò tu'un Ndiosí, tē va'a kuni ña natiin' ña a. Ndisu kōo' tjo'ò a nimá ña, xa'a' a jaan' na jin kani' tjo'ò kandixa' ña, tē kij' ndo'o' nimá ña ndii, nakoo' ña tu'un jaan'.

14 Tē űu'u' mii' yoo ku'u iñu', mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'ò tu'un Ndiosí. Ndisu kiee' so'ò ña kua'an ña, tē xa'a' ndi'ni va nimá ña xa'a' ña yoo jin yivi', xiin' xa'a' ña vika', xiin' ña si' ña yoo jin yivi'. Tē tavi sakuu' ña jaan' tu'un jaan', tē nanduu' a ndee naa ña kōo' ndikin' kuun' nda'a'.

15 Te ñu'u' ña'ma mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa ne xini so'qo tu'un jaan', te xika' ndaku nja xiin' a, te ini nja xini nja a xiin' nimá va'a. Te kundieni nja xaa' nja ña ka'an tu'un jaan'.

Sania'á Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' kaq tuún
(Mr. 4:21-25)

16 'Ndee iin ne yivi' nakun' kaq tuún, te kanj nja tixin iin kisi, ni ndee kanj tu nja a tixin iin tun' xto. Süu' jaan' ndii nakun' nja a, te xani' nja a mii' sukun te kuvj tuvi' nuu' ne xka'ndiá tixin vi'e.

17 Kuachj ndii koo' ndee iin ña iin' sa'vi ña nätuvi, te koo' tu ndee iin ña ñu'u' si'e ña nätuvi saa Ndiosí, te kunj ne yivi' a naá kivi'.

18 Chuun xa'a' va ndo' saa xini so'qo ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Kuachj ndii, yoo ka kundani sava ña ka'an i jaan' ndii, taxj i ña kundani kua'a' ka nja a. Ndisu yoo ka taxi' so'qo xa'a' a jaan' ndii, ndee ña sie, ña tuu nja kundani nja, nandosó' nja saa i —ni kachj a.

So'qo ni xaa a kij' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñani a nanduku' ña'a' nja
(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

19 Sakan' te ni xaa si'i' Jesús xiin' ñani a vi'e mii' iin' a. Ndisu ni kuvj kuyatın nja nuu' a sakan' ña chitu' ni'i va ne yivi'.

20 Ni ka'an iin ne yivi' xiin' a ndii:

—Tákuie, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' nja, te

kuni kunj nja yo'ó —ni kachj nja.

21 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' ndii:

—Ndee naa si'i' xiin' ñani j nduu' sakuu' ne xini so'qo tu'un Ndiosí, te xaa' nja ña ka'an a —ni kachj a.

So'qo ni xaa a kij' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuijn tachj' ndiee'

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22 Unta' ndii, ni skonu' Jesús tixin iin tundoo' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'qo' ndo', te xka'ndia e' tuku ta'vi' xioo minj —ni kachj a.

Sakan' te ni keta a kua'an a xiin' ra.

23 Te kij' kua'an ra nuu' minj jaan' ndii, ni kixin Jesús. Te ni xa'a' xika' ndiee' tachj', te ni xa'a' ko'ni' tikui tixin tundoo' jaan', te xa ndeka'nu xa ndeka'nu nu'.

24 Te ni sandoto' ra Jesús ka'an ra xiin' a ndii:

—iTákuie, tákuie, xa kuni ndoñu'u' e'! —ni kachj ra.

Te ni ndokoo a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachj' xiin' tikui minj, te ni xikuijn ndoo tachj' jaan', te ni nakunaa taxin' tu tikui minj jaan'.

25 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá tia'an tu ini ndo' xini ndo' yu'u? —ni kachj a.

Te ni nandanj yi'vi ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tu te yivi' kaq', na kuii' ndee tachj' xiin' tikui minj ka'an chuun' ra xiin', te kandixa' ña'a' a? —ni kachj ra.

*Sq'o ni xaa a kij' ni tava'
Jesús ña ndiva'a nimá iin te
ñu'u' Gadara*

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26 Sakan' te ni xaa Jesús
xiin' te nda'a' xa'a' a ndee
tuku ta'vi' yu'u' miní Galilea
jaan', nuu' ñu'u' ne Gadara.

27 Te kij' ni nuu' Jesús
tundoo' jaan' ndii, ni kixin
nata'an' iin te Gadara xiin'
a, te jaan' ndii, ña ndiva'a
naá nimá ra. Te xa na'a' va
sando'o' ña'a' a te koo' toto
ni'nu' ra, te ni ndee ndü'u' tu
ra vi'e. Süu' jaan' ndii yavi
ndii ndu'u' ra.

28 Te kij' ni xini ra Jesús
ndii, ti'e' va ni nde'i ra te ni
xikuiin xiti' ra nuu' a ka'an
ra ndii:

—¿Ndichun kuaxi un'
sataña'a' un' yu'u, Jesús si'e
Ndiosí ndu'u' ndivi'? Ka'an
nda'vi i xiin' un' ña sando'o'
u'vi un' yu'u —ni kachi ra.

29 Ni ka'an ra sakan' xiin' a
sakan' ña xa ni ka'an chuun'
a xiin' ña ndiva'a jaan' ña
keta a nimá ra. Kuachi ndii
xa na'a' va xiko' ni'i' ña'a'
ña ndiva'a jaan'. Tee' ndee
satiin ña'a' ne yivi' xiin'
karena ndu'u', uun xiin' kaa
ña yoo tiví, ndii xa'ndia ra
ña jaan', te taxi' ña'a' ña
ndiva'a jaan' te kua'an ra
mii' taxin' kaa'.

30 Te ni ndatu'un' ña'a'
Jesús ndii:

—¿Saa nani' yo'ó? —ni
kachi a.

Te ni ka'an ra ndii:

—Legión nani' i —ni kachi
ra.

Ni ka'an ra ña jaan',
kuachi ndii kua'a' va ña
ndiva'a ni ko'ni nimá ra.

31 Sakan' te ni ka'an nda'vi
va ña ndiva'a jaan' nuu'
Jesús, ña ti'vi' ña'a' a yavi
kunu va.

32 Yatın ikan' ni yoo iin
itun te ndoso' iin ti'vi' chie
kini xaxi' ri' ku'u. Te ni
ka'an nda'vi tukuu a xiin'
Jesús ña taxi a ña kun ko'ni
a tixin kini jaan'. Sakan' te
ni taxi Jesús ña ko'ni a tixin
ri'.

33 Te ni kiee ña ndiva'a
jaan' nimá te yivi' jaan', te ni
ko'ni a tixin kini jaan'. Te ni
taxta'an' ri' ni naka'a' ri' mii'
nako' itun jaan' ndee ni koyo
ri' miní te ni ka'a ndoo ri' te
ni xi'i ri'.

34 Te yivi' te ndiee' xito'
kini jaan' ndii, ni xinu ra
kuan nu'u ra kij' ni xini ra
ña ni ndo'o ti' jaan'. Te ni
ka'an ra xiin' ne ndiee' nuu
ra ndee ña ni xka'ndia. Te
ni ka'an tu ra xiin' ne ndiee'
yatın nuu jaan'.

35 Te ni kiee ne yivi' kuan
kuni nduchi' nuu' nia ndee
ña ni xka'ndia ikan'. Te ni
ndekuie nia mii' iin' Jesús,
te ni xini nia, te ni nu'u ña
ndiva'a nimá ndu'u' ra nuu'
Jesús, ni'nu' ra toto, te xa
kuví tu xanini va'a ra. Kij'
ni xini ne yivi' ña jaan' ndii,
ni yi'vi va nia.

36 Te ne yivi' ne ni xini
nduchi' nuu' ña ni xka'ndia
jaan' ndii, ni ka'an nia xiin'
inga ne yivi' ña ni sanda'a
Jesús te ni nu'u ña ndiva'a
nimá jaan'.

37 Te sakuu' ne ndiee'
nuu' nu'u' Gadara jaan' xiin'
nda'a' a ndii, ni ka'an nda'vi
nia nuu' Jesús, ña na ku'un

a, sakan' ña ni yi'vi xava'a nja. Te kij' skó'nu' a tixin tundoo' kua'an a ndii,

³⁸ ni xikan te ni ñu'u ña ndiva'a nimá jaan' ña saa Jesús ña va'a te taxí a ña ku'un na ra xiin' a. Ndisu ni ndei' ña'a' Jesús ka'an a xiin' ra ndii:

³⁹ —Kuan nu'u vi'e un', te ka'an un' xiin' ne yivi' sakuu' ña ka'nu' ña ni xaa Ndiosí xa'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni nandiko' ra ñuu ra, te ni ka'an ra xiin' sakuu' ne yivi' jaan' sakuu' ña ka'nu' ña ni xaa Jesús xiin' ra.

So'o ni xaa a kij' ni sanatiaku Jesús ña' si'e Jairo, te ni sanda'a tu a iin ña' ndo'o' kui'e ní'

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Te kij' ni nandiko' Jesús ndii, ni natiin maní' va ña'a' ne yivi' kua'a' jaan', sakan' ña xa ndiee' nja ndiatu' ña'a' nja.

⁴¹ Sakan' te ni kuyatín iin te naní' Jairo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan' nduu' ra. Te ni xikuijn xiti' ra nuu' a, te ni ka'an nda'vi va ra xiin' a ña ku'un a vi'e ra.

⁴² Sakan' ña yoo iin ndaa' kulu' ña' sie si'e ra ña' kumi' uxí uví kuiya tío', te xa yoo a kuví a'.

Te kij' kua'an Jesús xiin' ra ndii, ndee' ku'ni' vi' ña'a' ne yivi' jaan' kua'an nja.

⁴³ Te tein ne yivi' jaan' ka'ni iin ña' ndo'o' kui'e ní', te xa uxí uví kuiya kua'an ña ndo'o' a' kui'e jaan'. Te

xa ni ndi'i ndoo xu'un' a' ni xa'ni' a' nda'a' ki'in' te tatan', ndisu ndee iin ra ni kuví sanda'a ña'a'.

⁴⁴ Te ni kuyatín a' xata' Jesús, te ni tondia nda'a' a' yu'u' toto a. Te xaka'an e' te ni xikuijn níi' a' jaan'.

⁴⁵ Ikan' te ni ka'an Jesús ndii:

—¿Yoo ni tondia nda'a' yu'u'? —ni kachi a.

Te xa'a' a ña sakuu' nja ni ka'an ña ni tondia nda'a' ña'a' nja ndii, ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Koto un', tákui'e, saa vi' kua'a' ne yivi' ku'ni' yo'ó, te chinda'a' nja yo'ó, te kusaa' ndatu'un' un' ndii, yoo ni tondia nda'a' toto i, kachi un' —ni kachi ra.

⁴⁶ Ndisu ni ka'an Jesús ndii:

—Xini i ña ni tondia iin ne yivi' yu'u, sakan' ña ni xini i ña ni kiee ña ndiee' i, te ni nda'a' iin ne yivi' —ni kachi a.

⁴⁷ Te kij' ni xini ña'a' jaan' ña kuví tísi'e xiin' mii' a' ndii, kisi' yi'vi ña'a' a. Te ni kuyatín a', te ni xikuijn xiti' a' nuu' Jesús. Te ni ka'an a' xiin' a' nuu' sakuu' ne yivi' jaan' ndee xa'a' ni tondia a' yu'u' toto a, xiin' saa vi' numí' ni nda'a' a'.

⁴⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Xa ni nda'a' un', pia'un, xa'a' a ña iní un' xini un' yu'u. Kua'an te Ndiosí na taxí ña maní' koo xiin' un' —ni kachi a.

⁴⁹ Kij' kusaa' ka'an ka Jesús xiin' ña' jaan' ndii, ni xaa iin te ni kiee vi'e Jairo,

te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jairo jaan' ndii:

—Tákuie, xa ni ndoñu'u' ndi'i ña' si'e un'. Sataña'a' ka un' nuu' maestro ñaa' —ni kachi ra.

50 Te Jesús ndii, ni xini so'o a ña ni ka'an te jaan', te ni ka'an a xiin' Jairo ndii:

—Käka nimá un', ini kuñti' un' kuni un' yu'u, te ña' si'e un' ndii, natiaaku a' —ni kachi a.

51 Te kij' xka'ndiá Jesús vi'e Jairo jaan' ndii, ni taxi a xka'ndia ndee ka ne yivi' mii' kandu'u' ña' ni ndoñu'u' jaan', süu' jaan' ndii Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, xiin' yuva' si'i' ña' sie jaan' kuñti' ni taxi a xka'ndia xiin' a.

52 Te kij' sakan' ndii, kuaa' sakuu' ne yivi' xaku' suchi' ini nia xa'a' ña' ni xi'i jaan'. Te ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' ndii:

—Kuaku ka ndo' xa'a' ña' sie kaa'. Kuachi ndii kuasa' ni xi'i a', süu' jaan' ndii kixin' kuñti' a' —ni kachi a xiin' nia.

53 Te ni xaku ndiaa' ichi ña'a' ne yivi' jaan', sakan' ña' xini nia ña' xa ni xi'i a'.

54 Te ni tijn a nda'a' ña' sie jaan', te ti'e' ni ka'an a ndii:

—Ña' sie, ndokoõ un' —ni kachi a.

55 Sakan' te ni natiaaku a'. Te jin ni ndokoõ tjo' a'. Te ni ka'an chuun' Jesús xiin' yuva' si'i' ña' jaan', ña' taxi nia ña' kuxi a'.

56 Te ni nandaní va yuva' si'i' ña' sie jaan'. Te ni ka'an ndiee' va Jesús xiin' nia ña'

kä'an nia xiin' ndee jin ne yivi' ña ni xaa a sakan'.

9

So'o ni xaa a kii' ni ti'vi' Jesús te nda'a' xa'a' a te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a (Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

1 Te ni nakaya Jesús te uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, te ni taxi a ndiee' ra te kuvi tava' ra sakuu' nuu' ña' ndiva'a' ña' ñu'u' nimá ne yivi'. Te ni taxi tu a ndiee' ra te kuvi sanda'a' ra ne kuni kuvi.

2 Te sakan' tu ni tjanu' ña'a' a te ka'an ndoso' ra xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' te sanda'a' tu ra ne yivi'.

3 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Köni'i ndo' ndee jin ña'a' ku'un ndo' ichi'. Köni'i ndo' tun' katuvi' ndo', ni ndee tin-daa' ndo', ni ndee ña xaxi', ni ndee xu'un', ni ndee inga ndini.

4 Ndee ka vi'e ne yivi' mii' xaa ndo' ndii, jkan' kuñti' kundiee ndo' ndee kiee ndo' ñuu jaan'.

5 Te naa' xaa' ndo' jin xaan', te nätiin' va'a' ne yivi' ndo'ó ndii, kiee ndo' ñuu jaan', te sakoyó ndo' yaka' ndixan' ki'i' ndo'. Te xiin' ña jaan' sakuni' ña'a' ndo' ña koõ nia tundo'o' —ni kachi Jesús.

6 Sakan' te ni kiee ra kua'an ra saa ñuu ka'an ndoso' ra tu'un va'a, te sanda'a' ra ne kuni kuvi mii' ka kua'an ra.

So' o ni xaa a kii' ni xi'i Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

7 Kii' ni xini so' o Herodes, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', sakuu' ña ni xaa Jesús ndii, ni ndi'ni va ra xa'a' a. Sakan' ña sava ne yivi' ka'an ndii: "Ni natiaku Juan, te te jaan' nduu' Jesús", kachi nia.

8 Te sava tuku nia ka'an ndii: "Elías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' ra", kachi nia. Te sava tuku nia ka'an ndii: "Iin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' ra, te ni natiaku ra", kachi nia.

9 Ndisu ni ka'an Herodes xiin' nimá ra ndii: "Yoo' ni ka'an chuun', te ni kendoso' ra sukun' Juan jaan'. Sakan' na kuii', ¿yoo' nduu' tu' Jesús, te xini so' o e' ndatu'un' ne yivi' xa'a' jaan'?", ni kachi ra xiin' nimá ra. Te ni kunj ra nata'an' ra xiin' Jesús.

So' o ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús u'un mií te yivi'

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

10 Kii' ni nandiko' te ni tianu' Jesús ka'an ndoso' jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' a sakuu' ña ni xaa ra mii' ni xa'an ra. Sakan' te ni naka siin' ña'a' a, te kua'an a iin xaan' mii' taxin' kaa' xiin' ra yatın iin nuu' ña nani' Betsaida.

11 Ndisu kii' ni xini ne yivi' kua'a' xava'a' jaan' mii' kua'an Jesús ndii, ni xikundikun ña'a' nia. Te kii' ni ndekuie nia nuu' a ndii, ni natijn maní' ña'a' a, te

ni sania'a' ña'a' a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', te ni sanda'a tu ña'a' a.

12 Te kii' ni kuaa' kua'an ndii, ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, sandutiá un' ne yivi' kua'a' kaa' te kiku nia ku'un nia xa'a' ku'u, uun nuu' kualí' ña nu'u' yatın, te ni'i' nia mii' kusun nia, te sata' tu nia ña kuxi nia, sakan' ña yo'o' ndii, koo' a yoo kuxi nia saa e' —ni kachi ra.

13 Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó taxí ña kuxi nia —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—U'un ta'an so' o xita' va'a xiin' uvi ta'an tika' kuiti' kumi' ndu. Kuví sata' ndu ña xaxi' xa'a' sakuu' ne yivi' kaa', ran' —ni kachi ra.

14 Sakan' ña kuyatin' u'un mií kuu' mii' ndi'i' te yivi' kuiti'. Te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Natandiee ti'vi ndo' ne yivi' kaa', uvi xiko uxi nia kundiee i'in ti'vi saa ndo' —ni kachi a.

15 Te sakan' ni xaa ra, te ni xikundiee sakuu' ne yivi' jaan'.

16 Sakan' te ni ki'in Jesús u'un saa' xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tika' jaan'. Te ni nakoto a ndivi', te ni taxí a ña chindani Ndiosí. Sakan' te ni sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tika' jaan', te ni taxí ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa'

te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'.

¹⁷ Sakan' te ni xixi sakuu' nja ndee ni nda'ni nja. Ndi'i jaan', te ni nakaya te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a na'in' xiin' tiaka'. Te ni sakutu' ra uxu' uvi' ta'an ika' na'nu' xiin' na ni ndoo ndoso' jaan'.

Ka'an Pedro na Jesus nduu' Cristo, na ni tianu' Ndiosí sakakú yoo'

(Mt. 16:13-20; Mr. 8:27-30)

¹⁸ Unta' kij' ni kuxiyo Jesus te ka'an a xiin' Ndiosí ndii, ni yoo yatín te nda'a' xa'a' a, te ni ndatu'un' na'a' a ndii:

—¿Yoo nduu' yu'u, kachi ne yivi'? —ni kachi a.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'an na Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un', te sava tuku' nja ka'an na Elías nduu' un', te sava tuku' nja ka'an na inga te ni ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an', te ni natia'ku ra, nduu' un', kachi nja —ni kachi ra.

²⁰ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Te ndo'ó tuku, ¿yoo nduu' yu'u, kachi ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin Pedro ka'an ra xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, na ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi' —ni kachi ra.

²¹ Ndisu ni ka'an chuun' ndiee' a xiin' ra na ka'an ra xiin' ndee jin ne yivi' yoo nduu' a.

Ka'an Jesus ndee na kundo'o a te kivi a

(Mt. 16:21-28; Mr. 8:31)

²² Te ni ka'an tu Jesus xiin' ra ndii:

—Kuni a na kundo'o u'vi va yu'u, na nduu' tu te yivi'. Te sandiee kui'e te xixa nuu' nuu' yu'u, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'a tu'un' ndei' Ndiosí. Te ka'ni' ra yu'u, ndisu natia'ku i kivi' na un' —ni kachi a.

Ka'an Jesus saq kuni a saq e' te kundikun e' ichi a

(Mt. 10:38-39; Mr. 8:34—9:1)

²³ Te ni ka'an tu Jesus xiin' sakuu' ne ndiee' jaan' ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuni a na nakoo nja na kuni mii' nja, te na koo tu'va tu nja te kundo'o nja jin kivi' kua'an ndee na kundo'o i nuu' krusin, te kundikun nja yu'u.

²⁴ Kuachi ndii, yoo ka kuni sakakú xiin' mii' mii' ndii, kivi nja. Ndisu yoo ka taxi' kivi' nuu nja xa'a' ichi' yu'u ndii, natjin nja kivi' nuu na koo' kivi' ndi'i.

²⁵ Te kuasa' kuni tu kivi' nuu jin ne yivi' naa' kanando nja sakuu' na'a na yoo jin yivi', te kivi nja nuu' Ndiosí.

²⁶ Te yoo ka kuchani xa'a' yu'u xiin' xa'a' tu'un' i ndii, jin kachi kuchani tu yu'u, na nduu' tu te yivi', xa'a' ne jaan' nuu' Ndiosí kij' kixin' tukuu i jin yivi' xiin' na ndiee' yuva' i Ndiosí, xiin' na ndiee' sakuu' angele na xika' nuu' nuu' a.

27 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tein ndo'ó yo'o' vitiin ndii, küvi ña ndee kuni ña saa xa'ndia chuun' Ndiosí —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni nanduú ndatun' va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a
(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

28 Kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni xka'ndia yatin' unja kivi', te ni naka a Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, te kua'an siin' a xiin' ra iin' tindu' sukun te ka'an a xiin' Ndiosí.

29 Te kij' ka'an Jesús xiin' a ndii, ni nanduú ndatun' va nuu' a, te toto a ndii, ni nanduú yaa ndee yi'é vi' a.

30 Ikan' te ni tuvi uvi ta'an te yivi', te ndatu'un' ra xiin' a, te jaan' nduu' Moisés xiin' Elías.

31 Te ni tuvi ra xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'. Te ndatu'un' ra xiin' Jesús xa'a' ña kundo'o a te küvi a te saxinú a ña saa a ñuu Jerusalén.

32 Te Pedro xiin' te ndiee' xiin' ra jaan' ndii, kuni kusun xava'a ra, ndisu ni yoo ñu'u' ini ra ni xaa ña ni xini ra, ña yi'é ndatun' koo' chukuu' Jesús xiin' uvi saa' te ita' xiin' a jaan'.

33 Kij' kua'an Moisés xiin' Elías, te ni ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Va'a ña kuaxi ndu yo'o', tákui'e. Na kasa'a ndu uni ta'an tja'va'. Iin a kundu'u' yo'ó, te iin a kundu'u' Moisés, te iin a kundu'u' Elías —ni kachi ra xiin' a.

Ndisu xini ra ndee ña nduu' ña ka'an ra.

34 Kij' ka'an ka Pedro ña jaan' iin' ra, te ni nuu iin viko', te ni tisa'vi ña'a' a, te kij' tisa'vi ña'a' a ndii, ni yi'vi va uni saa' ra.

35 Te tein viko' jaan' ni ka'an iin tachi' yu'u' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e mani' i. Kuni so'o ndo' ña ka'an a xiin' ndo' —ni kachi a.

36 Te kij' ndi'i ni ka'an tachi' yu'u' jaan' ndii, ni xini ra ña iin ndaa' kuiti' Jesús iin' ikan'. Te ni ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' xa'a' ña ni xini ra jaan' ndee ni ya'a kua'a' kivi'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te sava, te naa' ña ndiva'a nimá

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

37 Te tuku kivi' kij' ni nakaa' Jesús xiin' te jaan' xini' iku' jaan' ndii, kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ni xa'an nata'an' xiin' a.

38 Sakan' te ni ka'an ti'e' iin te ka'ni tein ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, ka'an nda'vi i xiin' un' ña saa va un' ña va'a, te chindiee' un' si'e i. Sakan' ña iin ndaa' kulu' ra sakan' kumi' i.

39 Te iin ña ndiva'a tiin' ña'a', te iin sande'i' tjo' ña'a' a, te xa'ni' i'i' ña'a' a, te tava' a pele yu'u' ra, te satuxu'vi ña'a' a. Te kij' ndi'i' mii' kuu' a xiin' ra ndii, xii va sandie'ni' ña'a' a.

40 Te xa ni ka'an nda'vi i xiin' te nda'a' xa'a' un' te xta'ni' ra a ña ndiva'a jaan'

nimá si'e i kaá', ndisu nī kuvī
xtá'ni' rā a —nī kachī rā.

41 Sakan' tē nī ka'an a xiin'
ne yivi' jaan' ndii:

—Ne ĩnī xini Ndiosí nduu'
ndo'ó, ne ndiee' ĩin yivi'
vītīn, tē ne nīa'a nduu' tū
ndo'. ¿Saa kā vi' ta'an'
kivi' kā kōo i xiin' ndo' tē
kundjēni i nā xaa' ndo'?
Nīa'a yo'o' xiin' tē luj si'e un'
ñaa' —nī kachī a.

42 Kij' kuyatin' tē luj jaan'
kua'an rā mii' iin' Jesús ndii,
nī sanduva ña'a' ña ndiva'a
jaan' ndee ñu'u', tē nī xa'ni'
i'i' ña'a' a. Ikan' tē nī ka'an
ndiee' Jesús xiin' ña ndiva'a
jaan', tē nī keta a nimá rā.
Tē nī sanda'a ña'a' Jesús, tē
nī sanakua'a ña'a' a nda'a'
yuva' rā.

43 Tē sakuu' ne yivi' jaan'
ndii, nī nandanī nīa xa'a' ña
ka'nu' ña nī xaa Ndiosí ikan'.

*Tuku nī ka'an Jesús xa'a'
ña kundo'o a tē kuvī a*

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-
32)

Tē kij' ita' kā ne yivi' nan-
danī nīa xa'a' sakuu' ña xaa'
Jesús ndii, nī ka'an a xiin' tē
nda'a' xa'a' a ndii:

44 —Taxi so'o' va' ndo',
tē nāndoso' ndo' ña ka'an
i xiin' ndo' vītīn. Yu'u,
ñā nduu' tū tē yivi' ndii,
sanakua'a tē yivi' yu'u
nda'a' tē kuu' ka'nu' —nī
kachī a.

45 Ndisu nī kundani' tē
jaan' ña ka'an a xiin' rā.
Sakan' ña tia'an nunja' xini'
rā tē kundani' rā tū'un jaan'.
Tē nī yivi' rā ndatu'un' ña'a'
rā xa'a' ña jaan'.

*Ka'an Jesús yoo nduu' ne
ka'nu'*

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

46 Sakan' tē ndee ndiee'
nī xa'a' kani' ta'an' kuento
tē nda'a' xa'a' a jaan' xa'a'
ndee tē jaan' nduu' tē ka'nu'
kā tejn rā.

47 Ndisu kij' nī xini Jesús
saa xanini nimá rā ndii, nī
kij'in a ĩin tē lulu, tē nī xani'
ña'a' a xiin' a.

48 Tē nī ka'an a xiin' tē
nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Yoo kā natiin' ĩin tē lulu
yo'o' xa'a' a ña nduu' rā
kuenta i ndii, yu'u natiin'
nīa. Tē yoo kā natiin'
yu'u ndii, natiin' tū nīa ña
nī tjanu' yu'u. Sakan' ña
ne kōo' nduu' xachi' tejn
ndo' ndii, ne jaan' nduu' ne
ka'nu' kā —nī kachī a.

*Ka'an Jesús ña ne nākasi
yoo ndii, ne chindiee' yoo
nduu' nīa*

(Mr. 9:38-40)

49 Sakan' tē nī ka'an Juan
xiin' Jesús ndii:

—Táku'e, nī xini ndu' ĩin
tē tava' ña ndiva'a nimá ne
yivi' xiin' ña ndiee' un'. Tē
nī xika ndu' sajn kuiin' ña'a'
ndu', kuachī ndii süu' tē xika'
xiin' e' nduu' rā —nī kachī
rā.

50 Ndisu nī ka'an Jesús
xiin' rā ndii:

—Sajn kuiin' ña'a' ndo',
kuachī ndii, yoo kā nākasi
yoo ndii, ne chindiee' yoo
nduu' nīa —nī kachī a.

*Xi'é Jesús nuu' Santiago
xiin' nuu' Juan*

51 Tē kij' xa' kuyatin'
nandiko' Jesús ndivi' ndii,

jin ndaa' ni taxj inji a ña ku'un a ñuu Jerusalén.

⁵² Te ni t'vi' a jin uvi te nda'a' xa'a' a jin ñuu ne Samaria, te ku'un kuie ra nanduku' ra mii' kuvj nandiee' nja jin xa'a'.

⁵³ Ndisu ne ndiee' ñuu jaan' ndii, ni xiin nja natijn ña'a' nja, sakan' ña ni xinj nja ña ñuu Jerusalén kua'an a.

⁵⁴ Kij' ni xinj te nda'a' xa'a' a, Juan xiin' Jacobo, ña ni xka'ndja ikan', te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, ¿ñaá kuní un' ña ka'an chuun' e' naa ni xaa Elías, te koyo ñu'u ndivi', te koko xachi' nja? —ni kachj ra.

⁵⁵ Sakan' te ni ndiko kuin Jesús, te ni saki'in' ña'a' a kuento ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ni ndee xini ndo' ndee espíritu tijn ndiaa ndo'.

⁵⁶ Kuachj ndii, yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ni xaa j jin yivi' te sandoñu'u' j ne yivi'. Süu' jaan' ndii ni xaa j te sakakú ña'a' j —ni kachj a.

Sakan' te kua'an ra xiin' a inga ñuu.

So'ó ni ka'an Jesús xiin' te ni kunj kundikun ña'a'
(Mt. 8:18-22)

⁵⁷ Kij' naá Jesús ichi' xiin' te nda'a' xa'a' a kua'an a, te ni ka'an jin te yivi' xiin' a ndii:

—Tákuie, ku'un j xiin' un' mii' ka kua'an un' —ni kachj ra.

⁵⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Inguj ndii, yavi ri' yoo, te saa, ti' ta'nu' ndivi' ndii, cho'ó ri' yoo. Ndisu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ndee mii' nandiee' j koo' vi' —ni kachj a.

⁵⁹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' inga ra ndii:

—Kundikun un' yu'u —ni kachj a.

Ikan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, xj'na taxj un' na ku'un nataan' j yuva' j —ni kachj ra.

⁶⁰ Ikan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nakoo un' na nataan' ne xa ni xi' nuu' Ndiosí ne yivi' xiin' nja. Ndisu yo'ó ndii, kua'an te ka'an ndoso' un' tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' —ni kachj a.

⁶¹ Te ni ka'an inga ra xiin' a ndii:

—Tákuie, kundikun yu'u yo'ó, ndisu xj'na taxj un' na ku'un ndei' j ne ndiee' vi'e j —ni kachj ra.

⁶² Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Ndee jin te natiin' xa'a' tun' yata' ta'vi' ñu'u', naa' xito' xata' ra kua'an ra ndii, vā'a ra ta'vi' ñu'u'. Sakan' tu nduu' a xiin' ne xikundikún ichi' yu'u naa' xito' xata' nja nuu' ña yoo' jin yivi' ndii, vā'a nja ko'ni ne yivi', te ka'ndja chuun' Ndiosí nimá nja —ni kachj a.

10

Ti'vi' Jesús unj xiko uxj te yivi' te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un va'a xa'a' ichi' a

1 Kij' ndi'i ña jaan' ndii, ni nakaxin xto'o e' inga uni xiko uxi ta'an te ndikun ichi' a, te ni ti'vi' a uvi' ta'an uvi' ta'an ra, te ku'un ra sakuu' ñuu xiin' nda'a' a mii' kuni a ku'un a.

2 Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Ña ndaku ndii, yoo kua'a' ne yivi', te nduu' ña ndee naa ña savi', ndisu koo' kua'a' te yivi' xachuun' xa'a' ña te sania'a' ña'a' ra. Sakan' na kuii' ka'an nda'vi ndo' xiin' Ndiosí, ña nduu' xto'o ña savi' kaa', te ti'vi' a te sachuun' xa'a' a.

3 Kua'an ndo' te saa ndo' chuun jaan'. Ndisu kuni a kundani ndo' ña ti'vi' i ndo'ó ndee naa mbee tein kua'a' lobo.

4 Kij' ku'un ndo' ndii, koni'i ndo' xu'un', te koni'i tu ndo' tindaa' ndo', te ni ndee koni'i tu ndo' inga na'a ndixan' ndo', te nakuatu ta'an ndi'i tu ndo' xiin' ne yivi' ichi'.

5 Te ndee ka vi'e mii' xaa nuu' ndo' ndii, xi'na ka ña yo'o' ka'an ndo': "Na koo na ña maní' nimá ne ndiee' vi'e yo'o'", kachi ndo'.

6 Te naa' yoo' sava ne xata'an natiin ña maní' jaan' ndii, ndoo a xiin' ña, te naa' koo' ña ndii, nandiko' tukuu' a xiin' ndo'.

7 Te xa iin ndaa' vi'e jaan' ndoo ndo', te kuxi ndo', te ko'o tu ndo' ndee ka ña taxí ne xiin' vi'e jaan'. Kuachi ndii, te xachuun' ndii, xata'an ña ki'in ra ña tiaku ra. Te nduku' ka ndo' inga xaan' mii' kundiee ndo'.

8 Kij' ko'ni ndo' ndee ka ñuu, te natiin maní' ña ndo'ó ndii, kuxi ndo' ndee ka ña taxí ña nda'a' ndo',

9 te sanda'a ndo' ne kuni kuví ñuu jaan', te ka'an ndo' xiin' ña ndii: "Xa kuyatin' kuii ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi'."

10 Ndisu kij' ko'ni ndo' ndee ka ñuu, te natiin maní' ña ndo'ó ndii, kiee ndo' ya'ya ñuu ña jaan' ka'an ndo' ndii:

11 "Ndee yaka' ñuu ndo', ña ni tiso ndixan' ndu ndii, sakoyó ndu a te kundani ndo' ña v'a kuni Ndiosí xini a ndo'ó. Ndisu kuni a ña kundani ndo' ña xa kuyatin' kuii ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi'", kachi ndo'.

12 Ka'an i xiin' ndo' ña kivi', ña sana'má Ndiosí ne yivi' ndii, sando'o' kua'a' ka a ne jaan' te sakan' ne ña'a ne ni ndiee ñuu Sodoma.

Yo'o' ka'an Jesús ña nda'vi va kundo'o ne ndiee' ñuu mii' ni xiin ña ini ña kuni ña'a' ña
(Mt. 11:20-24)

13 'Nda'vi va kuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Corazín, xiin' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Bet-saida. Naa' ni xaa' i chuun ka'nu', ña ni xaa' i ñuu ndo'ó jaan', ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón ndii, xta'an' vi' ni nama ne jaan' nimá ña ni'nu' ña toto ndei', te ndiee' ña nuu' yaa' nu'u.

14 Sakan' na kuii' chie ka tundo'o' kundo'o' ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne ndiee' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón jaan'.

15 Te ndo'ó, ne ndiee' ñuu Capernaum ndii, tuu ndo' ña kaa ndo' ndee ndivi', ndisu ndee yavi ndii ko'ni Ndiosi ndo'ó —ni kachi a.

16 Te ni ka'an Jesús xiin' te uní xiko uxi jaan' ndii:

—Ne xini so'ó ña ka'an ndo'ó ndii, ña ka'an yu'u xini so'ó tu nja, te ne saxio' ndo'ó ndii, yu'u saxio' tu nja, te yoo ka saxio' yu'u ndii, saxio' tu nja Ndiosí ña ni ti'vi' yu'u jin yivi' yo'o' —ni kachi a.

So'ó ni xaa a kii' ni nandiko' te uní xiko uxi jaan'

17 Kii' ni nandiko' te uní xiko uxi jaan' mi' ni xa'an ra ndii, va'a va kuni ra, te ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Táku'e, ndee ña ndiva'a kandixa' ña ka'an chuun' ndu xiin' a xiin' ña ndiee' un' —ni kachi ra.

18 Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ni xini yu'u ni nama ña ndiva'a kuu' nuu' ndivi' ndee naa ñu'u savi'.

19 Koto ndo', xa ni taxí i ndiee' ndo', te kanando ndo' ko' xiin' tisu'ma. Te ni taxí tu i ndiee' ndo' nuu' ña ndiva'a, ña ndasi' ta'an' xiin' e', te ndee jin ña jaan' sätuxu'ví ndo'ó.

20 Ndisu nakuatia' nimá ndo' xa'a' a ña kumi' ndo' ndiee' nuu' ña ndiva'a jaan'. Süu' jaan' ndii nakuatia' nimá ndo' xa'a' a ña xa yoso' kivi' ndo' nuu' tutu Ndiosí ndivi' —ni kachi a.

*Nakuatia' nimá Jesús xaa' Espiritu Santo
(Mt. 11:25-27; 13:16-17)*

21 Xa hora sakan' te ni nakuatia' ya'a nimá Jesús ni xaa Espiritu Santo, te ni ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tataa, xaka'nu' yu'u yo'ó, yuva' i. Yo'ó nduu' xto'ó nuu' ndivi' xiin' nuu' jin yivi'. Ni tisi'e un' ña ndiee' un' nuu' ne xini tuni xiin' nuu' ne ndichi, ndisu ni nia'a un' ña jaan' nuu' ne nda'vi kuu' nimá. Uun ndo', tataa, ni xaa un' sakan' xa'a' ña ña jaan' ni xtaní mii' un' —ni kachi a.

22 Te ni ka'an Jesús xiin' ne yivi' ne ita' i kan' ndii:

—Ni sanakua'a yuva' i sakuu' ña yoo nda'a' i. Te ndee jin koo' xini yoo nduu' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí. Süu' jaan' ndii yuva' i jaan' kuiti' xini yoo nduu' i. Te ndee jin koo' xini yoo nduu' yuva' i jaan'. Süu' jaan' ndii yu'u, ña nduu' si'e a, kuiti' xini ña'a' xiin' ne kuni yu'u nia'a ña'a' i nuu' —ni kachi a.

23 Sakan' te ni ndiko kuiin' Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an siin' a xiin' ra ndii:

—Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, ña xini nduchi' nuu' ndo' ña yoo vitin.

24 Kuachi ndii ka'an i xiin' ndo' ña kua'a' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xiin' te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndii, ni kuni ra kuni nduchi' nuu' ra ña xini nduchi' nuu' ndo', ndisu ni xini ra a. Te ni kuni tu ra kuni so'ó ra ña xini so'ó ndo', ndisu ni xini so'ó ra a —ni kachi a xiin' ra.

Sania'á Jesús xa'a' ña va'á ña ni xaa iin te ni kiee ñu'u' Samaria

²⁵ Sakan' te ni nuta iin te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí, te xa'a' a ña ni kuni ra koto kua'a ra Jesús na ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Maestro, ¿ndee ña kuni a saa i te ni'i' i kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'? —ni kachi ra.

²⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndee ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí? ¿Saa kundani un' ña ka'an a? —ni kachi a.

²⁷ Sakan' te ni ka'an ra ndii:

—Ka'an a ndii: “Kundani ndo' xto'g e' Ndiosí xiin' kanii' nimá ndo', xiin' kanii' ña nduu' ndo', xiin' sakuu' ña ndiee' ndo', xiin' sakuu' ña xini tuni' ndo'. Te kundani tu' ndo' sakuu' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa kundani xiin' mii' mji' ndo'” —ni kachi ra.

²⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Va'a ni nakuiin un', ña jaan' saa un' te natuin un' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' —ni kachi a.

²⁹ Ndisu xa'a' a ña ni kuni te yivi' jaan' natiaa ra, na ni ndatu'un' ka ra Jesús ndii:

—Te, ¿yoō nduu' ne yivi' xiin' i? —ni kachi ra.

³⁰ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Unta' ndii, ni keta iin te yivi' ñuu Jerusalén, te kua'an nakaa' ra ñuu Jericó. Te kij' kua'an ra ichi' ndii, ni kandekuije te kui'na', te ni na'in ndoo ra ña'a te jaan'

ndee toto ra, te ni satuxu'vi va ña'a' ra, ndee chaa' va te ka'ni' ña'a' ra. Te ni nakoo ña'a' ra te kua'an ra.

³¹ Te va'a ña ichi' jaan' tu ni nakaa' iin sutu kua'an ra. Ndisu kij' ni xini ra kandu'u' te jaan' ichi' ndii, ni xka'ndia xioo ra xiin' ichi' jaan' kua'an ra.

³² Te sakan' tu ni xaa iin te levita, te xachuun' tixin yukun' ka'nu'. Kij' ni xini ra kandu'u' te jaan' ichi' ndii, ni xka'ndia xioo ra xiin' ichi' jaan' kua'an ra.

³³ Ndisu kua'an tu iin te Samaria ichi' jaan', te kij' ni xini ra kandu'u' te jaan' ndii, ni kuvita va ini ra xa'a' te jaan'.

³⁴ Sakan' te ni xaa ra mii' kandu'u' te jaan', te ni natia ra xiin' vino, te ni saka' tu ra xa'an oliva mii' ni tuxu'vi te jaan', te ni tisuku' ra a toto. Ndi'i jaan', te ni sakaa' ña'a' ra xata' mburru sana ra, te ni xan ndiakā ña'a' ra iin vi'e tatú, te ni xito ña'a' ra.

³⁵ Te tuku kivi', kij' ni keta ra kua'an ra ndii, ni tava' ra uvi ta'an xu'un' yuu' plata, te ni taxí ra a nda'a' te xiin' vi'e jaan' ka'an ra xiin' ra ndii: “Saa un' ña va'a, te koto va'a un' te kaa', te naa' ka'ni' un' kua'a' ka xu'un' te sakan' ña ni taxí i nda'a' un' ñaa' ndii, kij' nandiko' i te nacha'vi i yo'ó”, ni kachi ra —ni kachi Jesús xiin' te jaan'.

³⁶ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' te jaan' ndii:

—Te uní saa', te ni xini te ni tuxu'vi ni xaa te kui'na' jaan' ndii, ¿ndee te jaan', tuu

yo'ó ndii, ni nia'a xna'a ra ña nduu' ra te yivi' xiin' te ni tuxu'vi jaan'? —ni kachi Jesús.

37 Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Te ni kuvita ini xa'a' te jaan' —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Va'a, kua'an, te jin kachi saa un' xiin' ne yivi' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an Jesús vi'e Marta xiin' María

38 Kij' naá Jesús ichi' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xaa a jin ñuu lulu, te ñuu jaan' ndu'u' jin ña' nani' Marta, te ni natjin ña'a' ña' jaan' vi'e a'.

39 Te ni yoo jin ña'a' ta'an' a' nani' María, ña' ni xikundu'u' yatın xa'a' Jesús xini so'o a' ña' sania'á a.

40 Ndisu Marta jaan' ndii, ndi'ni ka a' xa'a' kua'a' chuun ña yoo nuu' a', sakan' na ni kuyatın a' nuu' Jesús, te ni ka'an a' xiin' a ndii:

—Tákuie, ñáá tüvi' nuu' un' ña ñaa' taxin' ndu'u' ña' ta'an' i, te yu'u ndii, yoo kua'a' chuun nuu' i? Ka'an kij' xiin' a' na ndondichi' a' te chindiee' a' yu'u —ni kachi a'.

41 Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Marta kua'a, xa ndi'ni yo'ó, ndee ximi' koo nimá un' xa'a' kua'a' chuun.

42 Ndisu jin ndaa' kuiti' ña'a' nduu' ña kuni' a, te ña ni nakaxin María nduu' ña va'a ka. Te koo' kuvi tu'un a nda'a' a' —ni kachi a.

11

Yo'o' sania'á Jesús saa ka'an e' xiin' Ndiosí
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

1 So'o ni xka'ndia a unta' kij' ndi'i ni ka'an Jesús xiin' Ndiosí, ni ka'an jin te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Tákuie, saa un' ña va'a, te sania'á un' ndu'u saa ka'an ndu xiin' Ndiosí naa ni xaa Juan ni sania'á ra te nda'a' xa'a' ra saa ka'an te jaan' xiin' Ndiosí —ni kachi ra.

2 Sakan' te ni ka'an a xiin' sakuu' ra ndii:

—Kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, so'o kachi ndo': Yuva' ndu, ña ndu'u' ndivi', na tin ka'nu' sakuu' ne yivi' kivi' un'.

Te na kixin un' te ka'ndia chuun' un' nimá ndu, te na saa un' ña ka'an nimá un' jin yivi' yo'o', saa nii' xaa' un' ña jaan' ndivi'.

3 Te i'in kivi' kua'an taxi un' ña xaxi', ña kuni' nuu' ndu.

4 Te na koo ka'nu' ini un' xa'a' kuachi ndu ndee naa xaa' ndu'u yoo ka'nu' ini ndu xa'a' sakuu' ne xaa' ña va'a xiin' ndu.

Te taxi un' koto kua'a tundo'o' ndu te koyo ndu nuu' kuachi, süu' jaan' ndii sakakú un' ndu nuu' ña ndiva'a.

Kachi ndo' xiin' a —ni kachi a xiin' ra.

5 Te ni ka'an tu a ndii:
—Saa e' kuenta ndii, yoo jin te xini ta'an' xiin' jin ndo'ó, te ku'un ndo' vi'e ra

na ñuu, te ka'an ndo' xiin' ra ndii: "Ñani roj, ñani roj, saa va un' ña va'a, te satatu un' yu'u un' ta'an xita' va'a,

6 sakan' ña ni xaa iin te xiní ta'an' xiin' i, te kuaxi xika' va, te kōo' a taxi i kuxi ra", kachi ndo'.

7 Te nakuiin te jaan' ndee tixin vi'e ra ka'an ra ndii: "Sataña'a' un' yu'u, xa ni ndasi i yi'e', te ne kuachi' si'e i ndii, xa kixin nja ndiee' nja xiin' i nuu' tun' xto, sakan' na kuui' kivi ndokoo i te taxi e' nda'a' un'", kachi ra xiin' ndo'.

8 Ka'an i xiin' ndo' ña tee' ndee kuni ndokoo ra, te taxi ra xita' va'a nda'a' ndo' xa'a' a ña iin te xiní ta'an' xiin' ndo' nduu' ra ndii, ndokoo ra, te taxi ra ndee ka ña kuni nuu' ndo' xa'a' ña kayu'u' te kayu'u' ndo' nuu' ra.

9 Te ka'an i xiin' ndo' ña kakan ndo' ña'a' nuu' Ndiosí, te taxi ña'a' a nda'a' ndo'. Nduku' ndo' ña jaan' nuu' a, te natijn ndo' a. Sakaxan' ndo' yi'e', te nunia' ña'a' a nuu' ndo'.

10 Kuachi ndii, sakuu' ne xikan ña'a' nuu' Ndiosí ndii, taxi a ña jaan' nda'a' nja, te sakuu' ne nduku' ña jaan' nuu' a ndii, natijn nja a, te sakuu' ne sakaxan' yi'e' ndii, nunia' ña'a' a nuu' nja.

11 'Kuachi ndii kōo' ndee iin ndo'ó, te nduu' yuva', taxi iin yuu' nda'a' tiaa si'e ndo' kii' xikan ra iin xita' va'a kuxi ra. Ni ndee taxi tu ndo' iin koo' nda'a' si'e ndo' jaan' kii' xikan ra iin tiaka' nuu' ndo' kuxi ra.

12 Te kōo' tu ndee iin ndo'ó

taxi iin tisu'ma nda'a' tiaa si'e ndo' kii' xikan ra iin ndivi' kuxi ra.

13 Naa' xini ndo'ó, ne yoo kuachi, taxi ndo' ña va'a nda'a' si'e ndo' ndii, saa ka vi' tu yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, taxi a Espiritu Santo kunaá nimá ne xikan ña'a' nuu' a —ni kachi a.

Ka'an kini te yivi' xa'a' Jesús

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

14 Unta' ndii, iin' Jesús xtá'ni' a iin ña ndiva'a' ña ni xaa i'in' iin te yivi'. Te kii' ni keta ña jaan' nimá te jaan' ndii, ni naka'an tukuu' ra, te ni nandaní va ne yivi'.

15 Ndisu sava nja ni ka'an xiin' ta'an' ndii:

—Ña ndiva'a' kuu' nuu', ña nani' Beelzebú, taxi' ndiee' te kaa', te kivi tava' ra ña ndiva'a' nimá ne yivi' —ni kachi ne jaan'.

16 Te sava tuku nja ni xito kua'a ña'a', sakan' na ni xikan nja nuu' Jesús ña saa a iin चुउन ka'nu', ña taxi' Ndiosí, te kuni nja a.

17 Ndisu Jesús ndii, ni xini a saa xanini nja, te ni ka'an a ndii:

—Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' iin ñuu' ka'nu' kuu' nuu', te kunta'an' nja ndii, ndoñu'u' ñuu' jaan', uun naa' nata'vi' ne ndiee' tixin iin vi'e te kunta'an' nja ndii, nduxin tu ña jaan'.

18 Te nii' sakan' nduu' tu a naa' kunta'an' ña ndiva'a' kuu' nuu' xiin' nda'a' xa'a' a ndii, sandoñu'u' xiin' mi'

mji' a. Ka'án i ña jaan' xiin' ndo', sakan' ña ka'án ndo' ña xiin' ndiee' Beelzebú tava' i ña ndiva'a, ña ñu'u' nimá ne yivi'.

19 Naa' ndixa xna'a ña xiin' ndiee' Beelzebú tava' i ña ndiva'a, ña ñu'u' nimá ne yivi' ndii, ¿yoo taxi' ndiee' te nduu' kuenta ndo'ó, te tava' ra ña ndiva'a jaan' nimá ne yivi'? Sakan' na kuii' te jaan' nia'á ña süu' ña ndaku nduu' ña ka'án ndo' xa'a' i.

20 Ndisu naa' tava' i ña ndiva'a jaan' xiin' ña ndiee' Ndiosí ndii, xiin' ña jaan' nia'á i ña xa ni xa'a' Ndiosí xa'ndia chuun' a tein ndo'.

21 'Naa' yoo iin te ndiee', te kumi' kua'a' ña xiin' ndii, yoo tu'va ra te koto ra vi'e ra. Sakan' na kuii' koo' a ndo'o' ña yoo tixin vi'e ra.

22 Ndisu kij' xaa iin te ndiee' ka te sakan' te jaan' ndii, kanando ña'a' ra, te tu'un ra sakuu' ña xiin', ña ini te jaan' xini ra, te xaxa' ra sakuu' ña va'a ña ni kumi' te jaan'.

23 Yoo ka xachuun' inga' xiin' yu'u ndii, ne ndasi' ta'an' xiin' i nduu' ña, te yoo ka chindiee' ta'an' xiin' i ndii, ne xikuita'nú nuu' i nduu' ña.

Ka'án Jesús ña ndo'o' ka iin ne yivi' kij' nandiko' ña ndiva'a nimá ña mii' ni naa a

(Mt. 12:43-45)

24 'Kij' keta' iin ña ndiva'a nimá iin ne yivi' ndii, kua'an a te xika' a mii' kaa' ichi nanduku' a mii' nandiee' a. Te kij' kuasa' ni'i' ña'a' a, te

ka'án xiin' mii' mji' a ndii: "Nandiko' tukuu e' nimá te yivi' vi'e e' mii' ni keta e'", kachi a.

25 Te kij' nandiko' a ikan' ndii, ndatun' nimá te jaan', ndee naa kaa' iin vi'e ña xa ni nati'vi', te ni ndasandoo ne yivi' tixin a.

26 Sakan' te kua'an nakaya a inga uxá ta'an ña ndiva'a, ña kini ka kuu' te sakan' mji' a, te ko'ni sakuu' a nimá te jaan', te kundiee a ikan'. Sakan' na kuii' te yivi' jaan' ndii, kini ka kuu' ra so'o' ndi'i' te sakan' ña nuu' —ni kachi a.

Sa'nu'u' va Ndiosí ne xini so'o tu'un a, te saxinú ña ña ka'án a

27 Kij' iin' Jesús ka'án a ña jaan' ndii, iin ña'a', ña' ka'ni tein ne yivi' kua'a' jaan', ni ka'an ti'e' xiin' a ndii:

—Sa'nu'u' va Ndiosí ña'a', ña' ni sakaku' yo'ó, te ni sachichin' a' yo'ó —ni kachi a'.

28 Te ni ka'an Jesús ndii:

—Sa'nu'u' ka a ne xini so'o tu'un a, te saxinú ña ña ka'án a —ni kachi a.

Ña yo'o' ka'án Jesús xa'a' ne xikán ña saq a iin chuun ka'nu' nuu' ña

(Mt. 12:38-42)

29 Te kij' so'o nakaya kua'a' ka ne yivi' mii' iin' Jesús ndii, ni xa'a' ka'án a xiin' ña ndii:

—Ndo'ó, ne ña'a' ndiee' iin yivi' vitin ndii, kuni kunj ndo' iin chuun ka'nu' ña xaa' Ndiosí. Ndisu taxj ka Ndiosí kunj ndo' inga chuun ka'nu', süu' jaan' ndii ña ni

xaa a xiin' Jonás kuṭi' nia'a
i nuu' ndo'.

³⁰ Kuachi ndii, naa ni xaa
Ndiosí iin chuun ka'nu' xiin'
Jonás xta'an' nuu' ne ni
ndiee ñuu ña ni nani' Nínive
ndii, iin kachi tu saa a xiin'
yu'u, ña nduu' tu te yivi',
nuu' ndo'ó, ne ndiee' iin
yivi' vitin.

³¹ Ña' ni nduu reina nuu'
ñuu Sabá xta'an' ndii, tjin
kuachi a' ndo'ó, ne ndiee'
iin yivi' vitin, kij' sana'má
Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan'
ña ndee mii' xan ndi'i iin
yivi' ni kje'e a', te ni kixin
a', te ni xini so'ó a' ña xini
tuní te ni nduu rey Salomón.
Ndisu te iin' ka'an xiin' ndo'
vitin ndii, te ka'nu' ka nduu'
ra te sakan' Salomón jaan'.

³² Sakan' tu ne ni ndiee
xta'an' ñuu Nínive jaan'
ndii, tjin kuachi nja ndo'ó,
ne ndiee' iin yivi' vitin kij'
sana'má Ndiosí sakuu' ne
yivi', sakan' ña ni nama nja
nimá nja kij' ni xini so'ó
nja tu'un va'a ña ni ka'an
ndo'ó Jonás. Ndisu ña iin'
ka'an xiin' ndo' vitin ndii, ña
ka'nu' ka nduu' a te sakan'
Jonás jaan'.

*Ka'an Jesús ña xachuun'
nduchi' nuu' e' ndee naa kaa
tuún*

(Mt. 5:15; Mt. 6:22-23)

³³ Ndee iin ne yivi' nakun'
kaa tuún, te kani nja a mii'
kasi'e, te ni ndee nakun' tu
nja a, te kani nja a tixin
iin xatun'. Süu' jaan' ndii
nakun' nja a, te kataxko'
nja a, te kuví tuvi' nuu' ne
xka'ndiá tixin vi'e.

³⁴ Nduchi' nuu' e' ndii,
ndee naa kaa tuún xa'a'
nimá e' nduu' a. Sakan' na
kuii' naa' yoo va'a nduchi'
nuu' e' ndii, chitu' nimá e'
xiin' ñu'u ña taxi' Ndiosí.
Ndisu naa' yoo va'a a ndii,
kanii' nimá e' yoo iin' yavi'.

³⁵ Sakan' na kuii' koto va'
ndo' saa' iin kij' nda'va ñu'u'
ña yoo nimá ndo', te kuví iin'
yavi' a.

³⁶ Te naa' chitu' nimá ndo'
xiin' ñu'u ña taxi' Ndiosí, te
ndee iin sie koo' iin' yavi'
a ndii, ndatun' xava'a yi'é
nimá ndo' ndee naa ndatun'
yi'é iin kaa tuún —ni kachi
Jesús.

*Ka'an Jesús xa'a' ña
vā'a ña xaa' te fariseo
xiin' xa'a' ña vā'a ña xaa'
te sanakuachi' tu'un ndei'
Ndiosí*

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-
40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Te kij' ndi'i ni ka'an
Jesús nuu' ne yivi' ndii, ni
xaka ña'a' iin te fariseo ña
ku'un kuxi a vi'e ra. Sakan'
te kua'an a, te ni xka'ndia a
tixin vi'e ra, te ni xikundu'u'
a, te kuxi a nuu' mesa xiin'
ra.

³⁸ Te fariseo jaan' ndii, ni
nandaní ra kij' ni xini ra ña
ni saxinú a saa kuní a natia
a nda'a' a ki'in' ichi' ña kuní
ka kuxi a.

³⁹ Ndisu ni ka'an xto'ó e'
xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, te fariseo ndii,
natie' ndo' xata' yaxin' xiin'
xata' ko'ó' kuṭi'. Ndee naa
yoo mii' ndo', sakan' ña
tixin nimá ndo' ndii, chitu'
vi' a xiin' mii' ndi'i' ña ni

xakui'na' ndo' xiin' ña nja'a ña xaa' ndo'.

40 Ndo'ó ndii, te küu' kaxi' nduu' ndo'. ¿Ñáá xini' ndo' ña Ndiosí ni xa'a ñu'u' nde'i ndo', te suvi' tu a ni xa'a nimá ndo'?

41 Va'a ka chindje'e ndo' ne nda'vi kuu' xiin' jin kanii' nimá ndo', te kij' saa ndo' sakan' ndii, ndundo'o kanii' ndo'.

42 'Ndisu ndo'ó, te fariseo ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña cha'vi' ndo' uxí nu'ni xata' i'in ciento nu'ni ña nduu' minu' menta, xiin' minu' ruda. Te sakan' tu xaa' ndo' xiin' ndee ka yuva ña chi'i' ndo'. Ndisu nakoo' ndo' ña ka'nu' ka, ña xachuun' ndaku xiin' ña ndani ndo' Ndiosí. Ña kaa' ni kunj a saxinú ndo', te saa na xaa' tu ndo' ña jaan'.

43 'Ndo'ó, te fariseo ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña xtanj va ndo' kundje'e ndo' nuu' tej, tun' kuu' nuu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakayá ne yivi', te xtanj tu ndo' ña nakuatú va'a ne yivi' ndo'ó ma'in' ya'vi' mii' chitu' kaa'.

44 'Ndo'ó, te fariseo, xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un nde'i Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña nduu' ndo' ndee naa ñaña', ña küvi' kunj ne yivi' tee' ndee xika' nja xata' a —ni kachj a.

45 Ikan' te ni ka'an jin te sanakuachi' tu'un nde'i Ndiosí xiin' a ndii:

—Tákui'e, kij' ka'an un' sakan' xiin' te kaa' ndii, ka'an kinj tu un' xiin' ndu —ni kachj ra.

46 Ikan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te sanakuachi' tu'un nde'i Ndiosí ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña chituní ndo' ña nde'i vie xava'a nuu' ne yivi', te ka'an chuun' ndo' xiin' nja ña saxinú nja ña jaan', ndisu mji' ndo' ndii, ni ndee xiin' jin ndaa' nuu' nda'a' ndo' küni tondja ndo' ña jaan'.

47 'Ndo'ó, te fariseo ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí. Sakan' ña xa'a ndo' ñaña' mii' ñu'u' ñu'u' nde'i te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ni xa'ni' te xij' yata' ndo'.

48 Sakan' na kuii' xiin' ña jaan' nia'á ndo' ña xini' ndo' xa'a' ña jaan', te nakuitá ndo' kuento xiin' ña ni xaa te xij' yata' ndo' jaan'. Sakan' ña te jaan' ni xa'ni' ña'a', te ndo'ó xa'a ñaña' ra.

49 'Sakan' na kuii' ni ka'an Ndiosí xiin' ña xini' tuni' mji' a ndii: "Ti'vi' i nuu' ndo' te ka'an tiakú tu'un i xiin' te nda'a' xa'a' i. Te sava te jaan' ndii, ka'ni' ña'a' ndo', te sava tukú ra kundikun u'vi' ndo' taxi' ña'a' ndo'", ni kachj a.

50 Sakan' na kuii' ndo'ó nduu' ne nacha'vi' nuu' Ndiosí xa'a' nii' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un a, ndee te ni xi'i' ndee kij' ni xikandu'u' jin yivi'.

51 Nacha'vi' ndo' ndee xa'a' nii' Abel, te ndee ní'

Zacarías, te ni xi'i tixin yukun' mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' Ndiosí. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndo'ó ne ndiee' iin yivi' vitin, nacha'vi xa'a' sakuu' ña jaan' saa Ndiosí.

⁵² 'Ndo'ó, te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña xikuita'nú ndo' nuu' ne yivi' te kundani nja xa'a' Ndiosí, sakan' ña ni ndee mii' ndo' kundani xa'a' Ndiosí, te ni ndee táxi' tu ndo' ña kundani inga ne yivi' xa'a' a —ni kachi a.

⁵³ Kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni xa'a' nasaá' xava'a te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo, te ni xa'a' ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ki'in' ña'a' vixi.

⁵⁴ Ni xaa' ra sakan' ndee ni te ka'an a iin ña kuví tijn kuachi' ña'a' ra.

12

Ka'an Jesús ña kunduu' e' ndee naa te fariseo
(Mt. 10:26-27)

¹ Ikan' te ni nakaya' ki'in' mii' ne yivi' mii' iin' Jesús ndee xe'ní xa'a' ta'an' nja. Sakan' te ni xa'a' a ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Koto xiin' mji' ndo' nuu' ña xasuvi' xiin' mji' te fariseo, ña nduu' ndee naa yuchi' levadura.

² Kuachi' ndii, sakuu' ña xaa' si'e yoo ka ndii, nakoo' tuvi' a, te sakuu' ña yoo si'e ndii, sakuu' ne yivi' kunj' a.

³ Te ndee ka ña ni ka'an ndo' ñuu ndii, iin ke'in'

xachi' natuvi' a nuu' ne yivi', te sakuu' ña ni ka'an yaa' ndo' tixin iin vi'e ndasi ndii, ka'an ndoso' ti'e' ne yivi' a ndee xini' vi'e —ni kachi a.

Kuyi'vi e' ne yivi' xiin' e', Ndiosí kuiti' kuní a kuyi'vi e'
(Mt. 10:26-31)

⁴ Te ni ka'an ka Jesús ndii:

—Ndo'ó, te xini' ta'an' xiin' i ndii, ka'an i xiin' ndo' ña kuyi'vi ndo' te kuví ka'ni' ñu'u' nde'i ndo', sakan' ña koo' a kuví saa ka ra xiin' ndo' so'o' ndi'i'.

⁵ Ndisu ka'an i xiin' ndo' yoo kuní a kuyi'vi ndo'. Kuní a kuyi'vi ndo' ña kumi' ndiee' te ti'vi' a ndo'ó vi'e ndiaya' kij' xa ni xi'i ndo'. Uun ndo', ña jaan' kuní a kuyi'vi ndo'.

⁶ Xini' sakuu' e' ña kuví sata' e' u'un ta'an' saa xiin' sie kujti' xu'un' kuachi', ndisu Ndiosí ndii, xini' a xa'a' i'in ti' jaan'.

⁷ Te saa ka vi' tu ndo'ó ndii, ndee'ixi' xini' ndo' xini' a saa ta'an' kuu'. Sakan' na kuii' kuyi'vi ndo', sakan' ña ndiaa ya'vi' ya'a ka ndo'ó nuu' Ndiosí te sakan' kua'a' saa.

Na ndiee' yu'u' e' nuu' ne yivi' ña nduu' e' cuenta Jesús
(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ 'Te ka'an tu i xiin' ndo' ña yoo ka ndiee' yu'u' xa'a' i nuu' ne yivi' ndii, ndiee' yu'u' tu yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, xa'a' ne jaan'.

9 Ndisu yoo ka ka'an ña xini ña yu'u' ndii, ka'an tu yu'u' nuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ña xini i ne jaan'.

10 Te yoo ka kani'a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ko'o ka'nu' iní Ndiosí xa'a' ña. Ndisu yoo ka kani'a xa'a' Espiritu Santo ndii, koo' ka'nu' iní a xa'a' ña.

11 Te kij' kundjaka ra ndo'ó vi'e mii' nakaya e', uun kij' kundjaka ra ndo'ó vi'e mii' xa'nú te yivi' kuachi, uun kij' kundjaka ra ndo'ó nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu' ndii, kundi'ni ndo' ndee ña nakujin ndo' nuu' te jaan'. Ni ndee kundi'ni tu ndo' saa ka'an ndo' nuu' ra,

12 sakan' ña kij' xaa hora ña nakujin ndo' ndii, mii' Espiritu Santo sania'á ndo'ó ndee ña kuní a ka'an ndo' —ni kachi a.

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' iin te vika', te küu' kaxi'

13 Ikan' te ni ka'an iin te iin' tein ne kua'a' xava'a jaan' ndii:

—Táku'e, ka'an un' xiin' ñanji na nata'vi' ra ña'a ndu ña ni ndoo nda'a' i ni xaa yuva' ndu —ni kachi ra.

14 Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te yivi', süu' te xa'nú kuachi nduu' yu'u' nuu' ndo', ni ndee süu' te nata'vi' ña'a tu nduu' i nuu' ndo' —ni kachi a.

15 Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Koto xiin' mii' va ndo' nuu' sakuu' ña ndioo' iní va ne yivi' xa'a', te kuxioo ndo' nuu' a, sakan' ña süu' xa'a' ña kumi' ne yivi' kua'a' ña'a te ndiaa ya'vi' kivi' ñuu' ña —ni kachi a.

16 Sakan' te ni ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ni yoo iin te vika' ndii, kua'a' va ña savi' ni nakaya ra nuu' ñu'u' ra.

17 Te ni xa'a' ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “¿Ndee ña saa tu e' xiin' sakuu' ña savi' kaa', sakan' ña ñanji mii' taxa'a e' e?”, ni kachi ra.

18 Sakan' te ni ka'an ka ra xiin' nimá ra ndii: “Xa xini i ndee ña saa e'. Sanduva e' yaka e', te kasa'a e' ña na'nu' ka, te ikan' taxa'a e' sakuu' ña savi' kaa' xiin' sakuu' ña'a ña kumi' e'.

19 Sakan' te ka'an i xiin' nimá i ndii: Nimá mii' i, kua'a' va ña'a ni taxa'a e' xa'a' kua'a' va kuiya. Ña jaan' na kuii' nandiee' e', te kuxi e', te ko'o e', te sasana' xiin' mii' e'”, ni kachi ra.

20 Ndisu ni ka'an Ndiosí xiin' te jaan' ndii: “Yo'ó, te küu' kaxi', ñuu' vitin kuví un', te sakuu' ña'a ña ni taxa'a un' ndii, ¿yoo ña'a kunduu a?”, ni kachi Ndiosí xiin' ra.

21 Sakan' kundo'o tu ne taxa'a ña vika' xa'a' mii' ña, ndisu nda'vi' kuu' nimá ña nuu' Ndiosí —ni kachi a.

Xito' Ndiosí yoo', ne nduu' si'e a
(Mt. 6:25-34)

22 Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, kundi'ni ndo' xa'a' na kaxi' ndo' te kutjaku ndo', ni ndee xa'a' toto na kui'nu ndo'.

23 Kuachi ndii yoo na ka'nu' ka xa'a' kivi' nuu e' te sakan' na xaxi' e', te yoo na ka'nu' ka xa'a' nu'u' nde'i e' te sakan' toto na ni'nu' e'.

24 Chuun xa'a' va ndo' saa xaa' tikaka'. Ti' jaan' ndii, chi'i' ri', te nakaya tu ri' na savi', te taxa'a' tu ri' a yaka, ndisu Ndiosi xamani' na'a'. Te ndiaa ya'vi' ya'a ka ndo' o nuu' Ndiosi te sakan' tikaka' jaan'.

25 Ndo'o, ne ndi'ni xava'a ndii, kivi' ndasasukun xiin' mii' ka ndo' ni ndee iin kondoo nda'a'.

26 Te naa' kivi' saa ndo' na kualii' kuso'o jaan' ndii, ndichun ndi'ni ndo' xa'a' inga na'a'?

27 'Chuun xa'a' ndo' saa xa'nu' ita lirio. Ita jaan' ndii, xachuun' a, te kunu' a toto. Ndisu ka'an i xiin' ndo' na ni ndee rey Salomon ni ni'nu' toto ndatun' va ndee naa ndatun' ita jaan', tee' ndee te vika' xava'a ni nduu ra.

28 Naa' sakan' xandatun' Ndiosi ita, na yoo xa'a' ku'u, na ita' vitin, te tiaan xixi a nuu' nu'u' ndii, saa ka vi' tu ndo'o taxi a na va'a ka nda'a' ndo', tee' ndee sie va ini ndo' xini na'a' ndo'.

29 Xa'a' a jaan' na kundi'ni ndo' xa'a' na kuxi ndo' ni ndee xa'a' na ko'o ndo',

sandi'ni xiin' mii' ndo' xa'a' na jaan'.

30 Kuachi ndii sakuu' na jaan' xika' nduku' ne nduu' kuenta iin yivi', ndisu ndo'o ndii, xa xini yuva' e' Ndiosi na kuni na jaan' nuu' ndo'.

31 Ndee chaa' ka nduku' ndo' na ka'ndia chuun' Ndiosi nimá ndo', te taxi tu a sakuu' na jaan' nda'a' ndo'.

Ka'an Jesús xa'a' na kaya e' na vika' e' ndivi'
(Mt. 6:19-21)

32 'Kuan yi'vi ndo' tee' ndee ko'o kua'a' ndo', mbee mii' i, sakan' na yuva' e' Ndiosi ndii, va'a kuni a, te taxi a na ka'ndia chuun' ndo' xiin' a.

33 Xiko' ndo' na kumi' ndo', te taxi ndo' xu'un' a nda'a' ne kuni a nuu', taxa'a ndo' na vika' ndo' ndivi' mii' ko'o kivi' kuyata' a, ni ndee ko'o kivi' tu ndi'i a, ni ndee kivi' ki'vi' tu te kui'na' te na'in ra a, ni ndee kuxi kivi' sativi' na'a'.

34 Kuachi ndii mii' yoo na vika' ndo' jaan' yoo tu nimá ndo' —ni kachi a.

Ka'an Jesús na kuni a kunduu e' ndee naa ne xika' nuu ne yoo tu va

35 Te ni ka'an tu Jesús ndii: —Koo tu va va ndo' sakuu' ichi', kotiin kutu' toko' ndo', kotuun na tuun tu kaa tuun nuu' ndo'.

36 Kunduu ndo' ndee naa ne xika' nuu', ne ndiatu' xto'o nia kii' nandiko' ra kii' ndi'i na tunda'a', sakan' te kii' xaa te jaan', te sakaxan' ra yi'e' ndii, achi va nunia' nia yi'e' jaan' nuu' ra.

37 Va'a va kīee ne xika' nuu' jaan' ki' kunj xto'o nja ña ndiatu' tu'va ña'a' nja ki' nandiko' ra. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, satiin kutu' ra toko' ra, te tandiee ra ne jaan' nuu' mesa, te taxī ra ña kuxi nja.

38 Tee' ndee nandiko' ra xakuyatin' tondja na ñuu, uun kuaxi kitú', te kunj ra ndiee' tu'va ne xika' nuu' jaan' ndiatu' ña'a' nja ndii, va'a va kīee nja.

39 Ndisu kuní a kundani ndo' ña yo'o', naa' xini jin te xiin' vi'e ndee hora ki'vi jin te kui'na' vi'e ra ndii, koq tu'va ra te taxī ra sakui'na' te jaan' ña kumi' ra.

40 Sakan' tu' ndo'ó ndii, koq tu'va ndo', sakan' ña xini ndo' amaã nandiko' yu'u, ña nduu' tu' te yivi' —ñi kachi a.

Yo'o' sania'á Jesús saa xaa' uvi ta'an te xika' nuu' (Mt. 24:45-51)

41 Sakan' te ñi ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, ¿ñáá ka'an un' ña ka'an ndiaa jaan' nuu' ndu'u kuiti', uun ñáá ka'an tu' un' ña jaan' nuu' sakuu' ne yivi'? —ñi kachi ra.

42 Sakan' te ñi ka'an xto'o e' xiin' ra ndii:

—Naa' yoo jin te xika' nuu', te xachuun' ndaku, te kuu' kaxi' tu' ra ndii, te jaan' sakuiso' chuun' xto'o ra, te ka'ndia chuun' ra nuu' inga te xachuun' nuu' xto'o ra jaan', te taxī ra ña kuxi te jaan' sava ñi hora ña kuní a.

43 Va'a va ketã te ndiso' chuun' jaan' naa' ki' nandiko' xto'o ra jaan', te

kunj ra ña xaa' te jaan' chuun' jaan'.

44 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, taxī xto'o jaan' ña ka'ndia chuun' te jaan' nuu' sakuu' ña kumi' ra.

45 Ndisu naa' ka'an te ndiso' chuun' jaan' xiin' nimá ra ndii: "Kuū kuachi va xto'o e' te nandiko' a", kachi ra, sakan' te xa'a' ra kutun' ra inga ne xika' nuu' nuu' xto'o jaan', ña'a' xiin' tiaa, te xa'a' ra kuxi saka ra, te ko'o ndii' ra ndee xini ra,

46 te nandiko' xto'o jaan' kivi' ña ko'o a naá nimá ra xiin' hora ña xini ra, te sando'o' u'vi xava'a ña'a' xto'o jaan', te sko'ni' ña'a' a mii' ñu'u' inga ne xachuun' ndaku.

47 Te ne xika' nuu', ne xini ndee ña kuní xto'o nja, ndisu satu'va xiin' mii' nja, te xaa' tu' nja ña kuní xto'o nja ndii, kaxi' kua'a' xava'a nja.

48 Ndisu ne xika' nuu', ne xini ndee ña kuní xto'o nja, te ñi xaa nja ña va'a ndii, sie kaxi' nja. Kuachi ndii, yoo ka ñi natijn kua'a' chuun' ka'nu' nda'a' Ndiosí ndii, xa'a' kua'a' ña'a' nakan a kuenta nuu' nja. Te yoo ka ñi kunj kua'a' a ñi xini a ndii, xa'a' kua'a' ka ña'a' nakan a kuenta nuu' nja.

Nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús

(Mt. 10:34-36; Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

49 'Ñi xaa i te sandatin i ñu'u' jin yivi', te saa ka vi' kuní nimá i ña xa xixi a.

50 Ndisu kuní a ña kundoo' i jin tundo'o' chie va, te kivi'

ĩ, te ndo'o' va nimá ĩ ndee xinu tundo'o' jaan'.

⁵¹ ¿Ñáá xanini ndo'ó ña ĩ xaa ĩ te natandíee maní' ĩ ne yiví' ĩin yiví'? Ka'án ĩ xiin' ndo' ña süu' sakan' nduu' a. Süu' jaan' ndii ĩ xaa ĩ te nata'vi' ta'an' ne yiví' xa'a' ĩ.

⁵² Kuachi ndii, ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, ĩin xaan' mii' ndiee' u'un ta'an ne yiví' ndii, nata'vi' ta'an' ña, sakan' ña unĭ ta'an ña kunduu kuenta ĩ, te uvĭ ta'an ña kasi'e kunĭ ne jaan'. Uun kunduu uvĭ ta'an ña kuenta ĩ, te unĭ ta'an ña kasi'e kunĭ ne jaan'.

⁵³ Sakan' ña yuva' ndii, nata'vi' ta'an' ra xiin' tiaa si'e ra, te tiaa si'e ndii, nata'vi' ta'an' ra xiin' yuva' ra. Te ña' nduu' si'i' ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' ña'a' si'e a', te ña'a' si'e ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' si'i' a'. Te ña' tiso ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' xanu' a', te ña xanu' ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' tiso a' —ñĭ kachi a.

⁵⁴ Te ĩ ka'an ka Jesús xiin' ne yiví' kua'a' va jaan' ndii:

—Kij' xito' ndo' nuta' viko' mii' ketá ñu'u' ndii, ka'án ndo' ña kuun savi', te kuun' xna'a' ra'.

⁵⁵ Te kij' xika' tachi' ña kuaxi su'ma' ĩin yiví' ndii, ka'án ndo' ña kuu' ĩ'ni' va, te kuu' i'ni' xna'a'.

⁵⁶ Ndo'ó, ne xasuvi' xiin' mji' ndii, kundani' ndo' saa xachuun' ndivi' xiin' ña xka'ndiá nuu' ñu'u' ĩin yiví'. Ndisu' ndichun na chüun xa'a' ndo' ndee ña xka'ndiá yo'o' kivi' vitin xaa' yu'u'.

Ka'án Jesús ña nako' e' ña maní' xiin' ne xika' kuachi xiin' e'

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Saa tu küvi saa kuenta mji' ndo', te nakuni' ndo' ndee ña nduu' ña ndaku'?

⁵⁸ Kij' chindu'u' ĩin ne yiví' kuachi xa'a' ndo', te kua'an ndo' xiin' ña vi'e kuachi ndii, saa ndo' ña nduxa' te nako' ndo' ña maní' xiin' ne jaan' kij' kua'an ndo' ichi', saa' ĩin kij' kañuu' ña ndo'ó, te ku'un ndiaka' ña ndo'ó ndee nuu' te xa'nú kuachi, te te jaan' ku'un ndiaka' ndo'ó nda'a' te xiin', te te xiin' jaan' taan' ndo'ó ndee vi'e kaa.

⁵⁹ Te ka'án ĩ xiin' ndo' ña köo' kivi' keta' ndo' ĩkan' ndee nacha'vi' ndo' sakuu' ña kuni' a' cha'vi' ndo' —ñĭ kachi a.

13

Kuni' a nama e' nimá e' nuu' Ndiosí

¹ Te kij' sakan' ndii, ĩ xaa ndia'vi' ne yiví' ndatu'un' ña nuu' Jesús xa'a' ña ĩ nasaka' Pilato níi' ndia'vi' te Galilea, xiin' níi' kiti' ña ĩ nasoko' ra nuu' Ndiosí.

² Sakan' te ĩ ka'an a xiin' ña ndii:

—¿Ñáá xanini ndo'ó ña kua'a' ka kuachi ndiso' te Galilea jaan' te sakan' inga te ñuu' ra na ĩ ndo' o' ra sakan'?

³ Ka'án ĩ xiin' ndo' ña süu' sakan' nduu' a. Nii' sakan' kundoo' tu' ndo'ó naa' nama' ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo'.

⁴ Naka'an' ndo' xa'a' ne xa'un unĭ ta'an, ne ĩ xi'i' kij'

n̄i nduᵛᵛa vi'ē sukun ñā nani' Siloé. ¿Ñáá xanini ndo'ó ñā kua'a' k̄a kuāch̄i ndiso' ne jaan' te sakan' inga ne ñuu Jerusalén?

⁵ Ka'án i xiin' ndo' ñā süu' sakan' nduu' a. Nii' sakan' kundõ'õ tu ndo'ó naa' nãma ndo' nimá ndo' xa'a' kuāch̄i ñā xaa' ndo' —n̄i kach̄i a.

Sania'á Jesús xa'a' iin tun' higo, tun' kõõ' nduu' kuun' nda'a'

⁶ Sakan' te n̄i ka'an Jesús iin ñā ka'án ndiaa ndii:

—Iin te yivi' ndii, kumi' r̄a iin tun' higuera iin xaan' mii' n̄i nač̄i' i r̄a yo'o' uva. Te n̄i xa'an r̄a xito' r̄a naa' yoo nduu' nda'a' nu'. Ndisu kõõ' a iin'.

⁷ Sakan' te n̄i ka'an r̄a xiin' te xito' yo'o' uva jaan' ndii: “Kõto un', x̄a un̄i kuiya kuax̄i i kõtõ i naa' iin' ndõko' nda'a' tun' higuera yo'o', ndisu kõõ' a iin' nda'a' nu'. Ndee chaa' k̄a ka'ndia un' nu', te k̄asi saka nu' nuu' ñu'u' i”, n̄i kach̄i r̄a.

⁸ Sakan' te n̄i ka'an te xito' yo'o' uva jaan' ndii: “Tákui'e, tax̄i un' na ndoo k̄a nu' ndee kuiya vit̄in, te kat̄ia i saa xinunduᵛᵛu xa'a' nu', te taan' i mi'in' te'i.

⁹ Te naa' kuun ndõko' nda'a' nu' kuiya k̄i'in ndii, va'a. Ndisu naa' kõõ' a kuun ndii, ka'ndia i nu'”, n̄i kach̄i te jaan' —n̄i kach̄i Jesús.

Sõ'o n̄i xaa a kii' n̄i sanda'a Jesús iin ña'a' ña' n̄i kutosõ

¹⁰ Unta' iin kivi' sábado, ñā xinandiee' ne yivi' ndii,

sania'á Jesús ne yivi' t̄ix̄in iin vi'ē mii' nakayá n̄ia.

¹¹ Te ikan' ka'n̄i iin ñā'a', ñā x̄a kua'an xa'un un̄i ta'an kuiya ñā kuni kuv̄i a' xaa' iin ñā ndiva'a. Ña' jaan' ndii, n̄i kutosõ va a', te ndee sie kuv̄i ndundaᵛᵛu a'.

¹² Kii' n̄i x̄in̄i ñā'a' Jesús ndii, n̄i kaṇā ñā'a' a, te n̄i ka'an a xiin' a' ndii:

—Nakui'e, x̄a n̄i sejn' un' nuu' kui'e ñā ndo'o' un' —n̄i kach̄i a.

¹³ Sakan' te n̄i tandiee a nda'a' a xata' a', te x̄aka'án e', te n̄i ndundaᵛᵛu a', te n̄i x̄aka'nu' a' Ndiosí.

¹⁴ Ndisu te xa'ndia chuun' xa'a' vi'ē jaan' ndii, xi'é va r̄a xa'a' a ñā n̄i sanda'a Jesús ñā'a' jaan' kivi' sábado, ñā xinandiee' ne yivi' jaan'. Te n̄i ka'an r̄a xiin' ne yivi' ndii:

—Yoo iñu ta'an kivi' ñā xachuun' e'. Kivi' jaan' kix̄in ndo' te sanda'a te kaa' ndo'ó, te kix̄in ndo' kivi' sábado, ñā xinandiee' e' —n̄i kach̄i r̄a.

¹⁵ Sakan' te n̄i ka'an xtõ'o e' xiin' r̄a ndii:

—Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mji', i'in ndo' ndaxin' s̄indik̄i' sana ndo' uun mburru sana ndo' kivi' sábado, ñā xinandiee' e', mii' ita' ri' xax̄i' ri' ñā'a, te kua'an ndo' xiin' ri' te kõ'o ri' t̄ikui.

¹⁶ Te ñā'a' yo'o' ndii, s̄iani' xika' Abraham nduu' a', te x̄a kua'an xa'un un̄i kuiya tiin' ñā'a' kui'e yo'o' xaa' ñā ndiva'a. Sakan' na kui' va'a nduu' a ñā ndaxin' a' nuu' kui'e ñā ndo'o' a' kivi' sábado, ñā xinandiee' e', te nda'a a' —n̄i kach̄i a.

17 Kij' n̄i ka'aṅ Jesús ña jaan' ndii, n̄i saka'an' a sakuu' ne xtāni ña xaa' a. Te sakuu' ne yivi' kua'a' ya'a jaan' ndii, va'a ya'a kuni nimá n̄ia xa'a' sakuu' chuun ka'nu' ndatun' koo' chukuu' ña n̄i xaa' a.

Yo'o' ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' ndikin' ma'á ña nani' mostaza

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

18 Te n̄i ka'aṅ tu Jesús ndii: —¿Ndee ña nakuitá xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', uun ndee ña xiin' va'a ka nakata e', te kuv̄i kundani ndo' a?

19 Ña xa'ndia chuun' a jaan' ndii, nduu' a ndee naa ndikin' mostaza, ña n̄i ki'in iin te yivi', te n̄i chi'i ra a mii' xika' ra. Te kij' n̄i xa'nu a jaan' ndii, n̄i kuu' chie ka itun' a. Te ndee saa, ti' ta'nu' ndivi', kuv̄i kundiee kati' nda'a' nu' —n̄i kachi a.

Ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' yuchi' levadura

(Mt. 13:33)

20 N̄i ka'aṅ tu a ndii:

—¿Ndee ña nakata i xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' te kundani ndo' a?

21 Nduu' a ndee naa yuchi' levadura kij' ki'in' iin ña'a' a, te nasaka' a xiin' un̄i ta'an yaxin' yuchi' harina, te saki'ví pach̄i a sakuu' ixan' —n̄i kachi a.

Sania'á Jesús ña kuni' a sandiee' e' te ndi'vi' e' yi'e' tein' kuenta ndivi'

(Mt. 7:13-14,21-23)

22 Kij' kua'aṅ Jesús ichi' ñuu' Jerusalén ndii, sania'á a tu'un Ndiosí i'in ñuu' xiin' nda'a' a ña ñu'u' yu'u' ichi' jaan' mii' xka'ndiá a kua'aṅ a.

23 Te iin ne yivi' n̄i ndatu'un' ña'a' ndii:

—Tákui'e, ¿ñáa' ndia'vi' kuiti' ne yivi' kakú nuu' kuachi n̄ia? —n̄i kachi n̄ia xiin' Jesús.

Sakan' te n̄i ka'aṅ a xiin' ne yivi' ndii:

24 —Sandiee' va ndo'ó, te ko'n̄i ndo' yi'e' tein', sakan' ña ka'án i xiin' ndo' ña kua'a' va ne yivi' nanduku' saa saa n̄ia, te ndi'vi n̄ia yi'e' tein' jaan', ndisu kuv̄i xka'ndia n̄ia.

25 Kij' sakan' ndii, ndondichi te xiin' vi'e, te ndasi kutu' ra yi'e' jaan' nuu' ndo'. Sakan' te ndo'ó, ne ita' ki'e ndii, sakaxan' ndo' vity' yi'e' te ka'aṅ ndo' xiin' ra ndii: “Tákui'e, tákui'e, saa va un' ña va'a te nunia' un' yi'e' nuu' ndu”, kachi ndo'. Te ka'aṅ te jaan' xiin' ndo' ndii: “Xin̄i i yoq nduu' ndo'”, kachi ra.

26 Sakan' te xa'a' ka'aṅ ndo' ndii: “N̄i xixi ndu, te n̄i xi'i ndu xiin' un', te n̄i sania'á un' ndu'u ya'ya mii' ndiee' ndu”, kachi ndo'.

27 Ndisu ka'aṅ n̄i tukuu te xiin' vi'e jaan' xiin' ndo' ndii: “Xa ka'án i xiin' ndo' ña xin̄i i yoq nduu' ndo'. Kuan sakuu' ndo'ó, ne xaa' ña n̄ia'a”, kachi ra.

28 Te ikan' kuaku u'vi ndo', te ke'i vi' nakaxi' nu'u ndo' kij' kuni' ndo' Abraham xiin' Isaac xiin' Jacob xiin' sakuu'

te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndiee' r̄a mii' xa'ndia chuun' a, te kii' kuni tu ndo' ña ndo'ó ndii, k̄i'e n̄i ndoo ndo'.

²⁹ Sakan' ña kix̄in kua'a' ne k̄je'e mii' keta' ñu'u, xiin' mii' ketá ñu'u, xiin' su'ma' iin yiv̄i', xiin' x̄ini' iin yiv̄i', te kund̄iee n̄ia nuu' mesa, te kux̄i n̄ia mii' xa'ndia chuun' Ndiosí.

³⁰ Sava ne nduu' ne nuu' vit̄in ndii, ne so'o' ndi'i' kunduu n̄ia kii' sakan'. Te sava ne nduu' ne so'o' ndi'i' vit̄in ndii, ne nuu' kunduu n̄ia kii' sakan' —n̄i kach̄i a.

*Xaku' Jesús xa'a' ñuu
Jerusalén*

(Mt. 23:37-39)

³¹ Xa kivi' sakan' n̄i ndekuie ndia'vi' te fariseo, te n̄i ka'an r̄a xiin' Jesús ndii: —Kua'an ket̄a yo'o' te ku'un un', sakan' ña kuni ka'ni' Herodes yo'ó —n̄i kach̄i r̄a.

³² Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' r̄a ndii:

—Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' ingui jaan' ña vit̄in xiin' tiaan ndii, tava' i ña ndiva'a nimá ne yiv̄i', te sanda'a i ne kuni kuv̄i, te kivi' ña un̄i sax̄inu i ch̄uun nuu' i.

³³ Ndisu vit̄in, tiaan, xiin' isa ndii, kuni a ña kua'an na kua'an i ichi' ña kua'an ñuu Jerusalén, sakan' ña x̄ata'an ña kuv̄i iin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí inga ñuu, ña nduu' ñuu Jerusalén.

³⁴ Ndo'ó kua'a, ndo'ó kua'a, ne ndiee' ñuu Jerusalén, ne xa'ni' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te kuun' yuu' ndo' te tianu' a nuu'

ndo' ndee kuv̄i r̄a. Ki'in' va ichi' n̄i kuni i ndasaiin i ndo'ó ndee naa xaa' iin nduxi' ña ndasaiin' ri' nduxi' kual̄i' si'e ri' tix̄in ndix̄in ri', ndisu n̄i xiin' ndo'.

³⁵ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndux̄in ñuu ndo', te ka'an tu i xiin' ndo' ña kuni ka ndo' yu'u ndee xaa kivi' ña ka'an ndo' xa'a' i ndii: "Sañu'u' va xto'o' e' Ndiosí ña kuax̄i kuenta a", kach̄i ndo' —n̄i kach̄i Jesús.

14

*So'o n̄i xaa a kii' n̄i
sanda'a Jesús iin te kumi'
kuiñu kui'e*

¹ Unta' iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yiv̄i' ndii, iin te fariseo, te xa'ndia chuun' ndii, n̄i xaka r̄a Jesús te kun kux̄i a vi'e r̄a. Te sava tuku r̄a ndiee' ikan' xito' maña r̄a Jesús.

² Te nuu' a jaan' n̄i yoo iin te yiv̄i', te kumi' kuiñu kui'e.

³ Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii:

—¿Ñáá va'a nduu' a nuu' tu'un ndei' Ndiosí ña sanda'a e' ne kuni kuv̄i kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —n̄i kach̄i a.

⁴ Ndisu n̄i nakuiin r̄a, sakan' te n̄i tond̄ia nda'a' a te kuni kuv̄i jaan', te n̄i sanda'a ña'a' a, te n̄i ndei' ña'a' a.

⁵ Te n̄i ka'an a xiin' te yiv̄i' jaan' ndii:

—Naa' sakan' te iin ndo'ó n̄i nama iin mburru uun iin sindiki' sana ndo' iin pozo kivi' sábado, ña xinandiee'

e' ndii, ¿ñáá xtä'ni' ki'j' ndo' ri'? —ñi kachi a.

⁶ Te köo' a ni kuvj nakuijn ra nuu' a.

So' o ni ka'an Jesús saa e' kij' kua'an e' mii' yoo iin viko'

⁷ Te kij' xito' Jesús saa nakaxin ne yivi', ne ni xaa viko' jaan', tei tun' kuu' nuu' mii' kundjee nja, te ni ka'an xiin' nja iin ña ka'an ndiaa ndii:

⁸ —Kij' tatu iin ne yivi' ndo'ó iin viko' ña tunda'á' ndii, kundjee ndo' nuu' tei tun' kuu' nuu', saa' iin kij' ni tatu nja iin te ka'nu' ka te sakan' ndo'ó,

⁹ te kij' xaa' te jaan' ndii, kixin te ni tatu ndo'ó jaan', te ka'an ra xiin' ndo' ndii: “Taxi tei ñaa' kundu'u' te yo' o”, kachi ra. Te sakan' kuchani ndo', te kun kundu'u' ndo' nuu' tei nda'vi so' o.

¹⁰ Ndisu kij' tatu ne yivi' ndo'ó viko' jaan' ndii, va'a ka kundu'u' ndo' nuu' iin tei nda'vi so' o, sakan' te kij' kixin te ni tatu ndo'ó ndii, ka'an ra xiin' ndo' ndii: “Chee kua'a, xka'ndia un', te kundu'u' un' tei kuu' nuu' kaa'", kachi ra. Te sakan' natijn ndo' ña tiin' ka'nu' nuu' sakuu' ne yivi', ne ndiee' jaan'.

¹¹ Sakan' ña yoo ka xachié xiin' mii' ndii, sanuu' ña'a' Ndiosí. Te yoo ka sanuu' xiin' mii' ndii, sachié ña'a' a —ñi kachi a.

¹² Sakan' te ni ka'an tu Jesús xiin' te fariseo, te ni tatu ña'a' jaan' ndii:

—Kij' kasa'a un' viko', te taxi un' ña xaxi' iin ke'in'

uun xakuua' ndii, tatu un' ne xiní ta'an xiin' un', ni ndee ñani un', ni ndee ne iin kuu' xiin' un', ni ndee ne vika', ne ndiee' yatín vi'e un', saa' iin kij' tatu tu ne jaan' yo' o te kuxi un', te xa ña jaan' kuiti' kundu'u ya'vi un'.

¹³ Ndisu kij' kasa'a un' iin viko' vi'e un' ndii, kana un' ne nda'vi kuu', xiin' ne kui'e nda'a' uun xa'a', xiin' ne küvi kaka, xiin' ne kui'e nduchi' nuu' kuiti',

¹⁴ te xiin' ña jaan' sañu'u' Ndiosí yo' o, sakan' ña ne jaan' ndii, küvi tatu nja yo' o te kuxi un' vi'e nja, ndisu yo' o ndii, natijn un' iin ña va'a nda'a' Ndiosí kij' natjaku ne yoo ndaku nimá nuu' a —ñi kachi a.

Yo' o ka'an Jesús xa'a' te ni tatu kua'a' ne yivi', ne ku'un viko' vi'e ra

(Mt. 22:1-10)

¹⁵ Kij' ni xini so' o iin te ndu'u' ikan' ña jaan' te ni ka'an ra ndii:

—Sañu'u' va Ndiosí yoo ka kuxi viko' ndivi' mii' xa'ndia chuun' a —ñi kachi ra.

¹⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Iin te yivi' ndii, ni ka'an tuní ra ña sava'a ra kua'a' va ña xaxi' xa'a' xakuua', te kua'a' va ne yivi' ni tatu ra.

¹⁷ Te kij' xa yoo tu'va ña xaxi' xakuua' ndii, ni ti'vi' ra te xika' nuu' nuu' ra, te ka'an ra xiin' ne jaan' ndii: “To' o' ndo', sakan' ña xa yoo tu'va sakuu' a”, ni kachi ra.

¹⁸ Ndisu sakuu' nja ni xa'a' xikán ña ka'nu' ini nuu' te jaan'. Ne nuu' ni ka'an ndii:

“Sakan' ni sata' i iin ñu'u', te ña jaan' kuni kun koto' i. Saa un' ña va'a, te koo ka'nu' ini un' xa'a' i”, ni kachi nja.

19 Te inga nja ni ka'an ndii: “Ni sata' i u'un na'a toro, te ti' jaan' kun koto' i saa xachuun' ri'. Saa un' ña va'a, te koo ka'nu' ini un' xa'a' i”, ni kachi nja.

20 Te inga nja ni ka'an ndii: “Sakan' ni tunda'a' i, sakan' na küvi ku'un i”, ni kachi nja.

21 Ni nandiko' te xika' nuu' jaan', te ni ka'an ra sakuu' ña jaan' xiin' xto'o ra. Te ni nasaa' te xiin' vi'e jaan', te ni ka'an ra xiin' te xika' nuu' nuu' ra jaan' ndii: “Kua'an kij' sakuu' ya'ya ka'nu' xiin' ya'ya tein', te naka un' ne nda'vi kuu', xiin' ne kui'e nda'a', xiin' ne kui'e xa'a', xiin' ne kui'e nduchi' nuu'.”

22 Kij' ndi'i ni saxinu' ra ña ni ka'an xto'o ra jaan', te ni ka'an ra ndii: “Taku'e, xa ni saxinu' i saa ni ka'an un' xiin' i, ndisu ndoó ndoso' ka mi' kundiee ne yivi'”, ni kachi ra.

23 Sakan' te ni ka'an xto'o jaan' xiin' ra ndii: “Kua'an ichi' ka'nu' xiin' ichi' ku'u, te ka'an ndiee' un' xiin' ne yivi' na kixin nja, te kutu' vi'e i.

24 Kuachi ndii ka'an i xiin' ndo' ña ndee iin ne yivi', ne ni tatu nuu' i jaan' ndii, tax'i i kuxi nja viko' vi'e i, ndo'”, ni kachi xto'o jaan' —ni kachi Jesús.

25 Kua'a' va ne yivi' kua'an xiin' Jesús, te ni nandiko' kuiin a, te ni ka'an a xiin' nja ndii:

26 —Naa' kuni kundikun yoo ka ichi' yu'u, te kundani ya'a ka nja yuva' nja, xiin' si'i nja, xiin' ña' si'i' ra, xiin' si'e nja, xiin' ñani ra, xiin' tiaa ta'an' nja, xiin' ña'a' ta'an' nja, xiin' ndee kivi' ñuu mi' nja te sakan' yu'u ndii, küvi kunduu nja ne ndikun ichi' i.

27 Yoo ka küni kundoo' ndee naa kundoo' yu'u nuu' krusin, te kundikun nja yu'u ndii, küvi kunduu nja ne ndikun ichi' i.

28 Saa e' kuenta ña kuni kasa'a iin ndo'ó iin vi'e sukun. ¿Ñáá süu' xi'na kunduu' ndo', te natava' ndo' kuenta saa kuu' xu'un' kuni a ka'ni' ndo' te xinu' vi'e jaan'?

29 Naa' saa ndo' sakan', te xa'a' ndo' sakan' ndo' xa'a' vi'e jaan', te küvi saxinu' ndo' a ndii, xa'a' ne yivi' sandi' i nja xiin' ndo'.

30 ka'an nja ndii: “Jan'! Te kaa' ndii, sie ni xanini ra, sakan' ña ni xa'a' ra xa'a' ra vi'e, te ni küvi saxinu' ra a”, kachi nja.

31 'Uun saa e' kuenta ndii, yoo iin rey, te kumi' ra uxi mi' kuiti' te xiin'. Te kuni a ña kunta'an' ra xiin' tuku rey. Ndisu inga rey ndii, kumi' ra oko mi' te xiin'. Naa' sakan' nduu' a ndii, ña nuu' ndii, kuni a kunduu' te kumi' uxi mi' te xiin' jaan', te natava' ra kuenta naa' küvi kanando ra te kumi' oko mi' te xiin' jaan'.

Ka'an Jesús ndee ña kuni a saa e', te kundikun e' ichi' a (Mt. 10:37-38)

32 Te naa' natava' ra kuenta ña küvi kanando ña'a' ra ndii, sakan' te tianu' ra iin ti'vi te yivi' te nakan ra ña mani' nuu' tuku rey jaan' kij' ndee xika' kuaxi te jaan'.

33 Sakan' na kuii' yoo ka küni nakoo sakuu' ña kumi' nja ndii, küvi kunduu nja ne ndikun ichi' i.

Sania'á Jesús ña vä'a ka iin' kü' tívi' a

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

34 'Iin' ndii, ña va'a nduu' a, ndisu naa' ndii' ña u'va a ndii, koo' a küvi saa e' te nanduu u'va a.

35 Ni ndee vä'a ka a kunduu tatan' ña nasaka xiin' ñu'u', ni ndee vä'a tu a ko'ni e' nuu' si'vi' te ka'ni' a xiko xa'an, ndee ña kuitia kuiti' nduu' a. Ndo'ó, ne xini so'ó ndii, chun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi Jesús.

15

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' iin mbee ti' ni xita i'nu

(Mt. 18:10-14)

1 Kij' sania'á Jesús iin' a ndii, kua'a' va te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma xiin' kua'a' tu ne ka'an va'a ne yivi' xa'a' ni ndekuie nuu' a te kunj so'ó tu ña'a' nja.

2 Sakan' te ni xa'a' ka'an kui'e te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xa'a' Jesús ndii:

—Te xiní ta'an' xiin' ne xaa' kuachi nduu' te kaa', te ndee xixi' ra xiin' nja —ni kachi ra.

3 Sakan' te ni ka'an Jesús ña ka'an ndiaa yo'o' nuu' ra ndii:

4—Naa' sakan' te kumi' iin ndo'ó ciento mbee, te ni xita iin ri' ndii, ¿ñáá nakoó ndo' ti' kumi' xiko xa'un kumi' jaan', te ku'un nanduku' ndo' ti' ni xita jaan' ndee na'in ndo' ri'?

5 Te kij' na'in ndo' ri' ndii, nakuatia' va nimá ndo', te chindu'u' ndo' ri' soko ndo'.

6 Te kij' xaa ndo' vi'e ndo' ndii, nakaya ndo' ne xiní ta'an' xiin' ndo', xiin' ne ndiee' yatín, te ka'an ndo' xiin' nja ndii: “Nja'a ndo' vi'e i te kundiee sii' sakuu' e', sakan' ña xa ni na'in i mbee sana i, ti' ni xita”, kachi ndo'.

7 Ka'an i xiin' ndo' ña nii' sakan' tu va'a ka kuni sakuu' ña ndiee' ndivi' xa'a' iin ne xaa' kuachi kij' nama' nja nimá nja xa'a' kuachi ña xaa' nja, te sakan' xa'a' kumi' xiko xa'un kumi' ne tuu ña ne ndaku nimá nduu' nja nuu' Ndiosí, te kuni a nama nja nimá nja.

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' iin xu'un' yuu' ña ni xita

8 'Uun saa e' kuenta ndii, iin ña'a' kumi' uxí ta'an xu'un' yuu' plata, te ni xita iin ndaa' a ndii, ¿ñáá nakun' a' iin kaa tuún, te natí'vi' a' te kaka ndi' i a' nanduku' a' a kanii' tixin vi'e ndee na'in a' a'?

9 Te kij' na'in a' xu'un' jaan' ndii, nakaya a' ne xiní ta'an' xiin' a', xiin' ne ndiee' yatín vi'e a', te ka'an a' xiin' nja ndii: “Nja'a ndo' vi'e i, te kundiee sii' sakuu' e', sakan'

ñā xā nī nā'in i xū'un' i ñā nī xitā", kachī a'.

10 Ka'án i xiin' ndo' ñā iin sakan' tū vā'a kuni ángele, ñā xika' nuu' nuu' Ndiosí, xa'a' iin ne xaa' kuachī kij' nama' nīā nimá nīā —nī kachī a'.

Ka'án Jesús iin ñā ka'án ndiaa xa'a' iin yuva', te nī xitā iin tiaa si'e, te nī nandiko' ra

11 Te nī ka'an tū a ndii:

—Iin te yivi' ndii, nī yoo uvī ta'an tiaa si'e ra.

12 Te nī ka'an te xanuu' xiin' yuva' ra ndii: "Tātaa, taxī un' ndā'a' i ñā xata'an ndoo ndā'a' i xa'a' a ñā nduu' i si'e un'", nī kachī ra. Sakan' te nī taxī yuva' ra ñā xata'an natīin ra.

13 'Ndia'vi' kivi' nī xka'ndīā, te nī xiko' ra sakuu' ñā'a' ñā nī taxī yuva' ra ndā'a' ra, te nī ketā ra kua'an ra iin ñūu xika' vā. Te ikan' nī xa'ni' saka ndoo ra xū'un' ra xika' sij' ra.

14 Te kij' nī sandi'i' ndoo ra xū'un' jaan' ndii, sakan' te nī xaa iin soko chie va ñūu jaan', te nī xa'a' kuni ñā kutiakū ra.

15 Sakan' te nī xan nduku' ra chuun nuu' iin te ñūu jaan'. Te nī ti'vi' ñā'a' te jaan' ñā koto ra kinī sana ra mii' ñu'u' ri' xa'a' ku'u.

16 Te yoo vi' kaa' nimá ra kuni kaxi' ra soo' na'nu' ñā xaxi' kinī jaan', ndisu ndee iin ne yivi' nī taxī ñā kaxi' ra a'.

17 'Ndisu kij' nī nakūnaa kaxi' nimá ra, te nī ka'an ra xiin' nimá ra ndii: "Xa kua'a' te tatú xachuun' mii' xika'

yuva' e', te sakuu' te jaan' ndii, yoo kua'a' ñā xaxi' ra ndee ndoo ndoso' vi' a, te yoo' vitin ndii, xā yoo e' kuvī e' soko.

18 Nandiko' e' nuu' yuva' e', te ka'an e' xiin' a ndii: Tātaa, nī xaa i kuachī nuu' Ndiosí xiin' nuu' yo'ó.

19 Sakan' na kuii' xāta'an ka ka'an un' ñā si'e un' nduu' i. Saa un' xiin' i ndee naa iin te tatú kujti' un'. Ñā jaan' ka'an e' xiin' yuva' e' kij' nandiko' e' nuu' a", nī kachī ra xiin' nimá ra.

20 'Sakan' te nī ki'in ra ichi', te kuan nu'u' ra nuu' yuva' ra. Te kij' xika' ka kuaxi' ra, te nī xini ñā'a' yuva' ra, ikan' te nī kuvīta inī yuva' ra jaan' nī xini ñā'a' ra. Te nī ndava ra xan nani'i' ñā'a' ra, te nī numi ñā'a' ra te nī chito ñā'a' ra.

21 Ikan' te nī ka'an tiaa si'e ra jaan' xiin' ra ndii: "Tātaa, nī xaa i kuachī nuu' Ndiosí xiin' nuu' yo'ó. Sakan' na kuii' xāta'an ka ka'an un' ñā si'e un' nduu' i", nī kachī ra.

22 'Ndisu nī ka'an yuva' ra jaan' xiin' te xika' nuu' nuu' ra ndii: "Xta'ni' ki'i' ndo' iin toto ñā vā'a ka, te taxī ndo' a kuj'nu si'e i yo'o', taxī tū ndo' iin kaa xū'un' ndā'a' ku'un' ndā'a' ra, te taxī tū ndo' ndixan' ki'i' ra.

23 Te kua'an naka ndo' iin sindiki' xa'an ka, te ka'ni' ndo' ri' kuxi' e', te saka'nu' e'.

24 Sakan' ñā ndee naa nī xi'i' tiaa si'e i kaa' nuu' i, ndisu nī natīakū ra, nī ndoñu'u' ra nuu' i, ndisu xā nī nā'in tukūu ñā'a' i vitin",

nĭ kachĭ rā. Sakan' tē nĭ xā'a' sakuu' nĭā xaka'nu' nĭā.

25 'Ndisu si'e rā, tē xkua'a' ndii, xā'a' ku'u naá rā xachuun' rā. Tē kĭi' nĭ nandĭko' rā, tē nĭ kuyatĭn rā vĭ'e mii' ndu'u' rā ndii, nĭ xĭnĭ so'o rā yāa, tē nĭ xĭnĭ so'o tū rā nā taxa'a' nē yivĭ'.

26 Tē nĭ kaṇā rā ĭin tē xika' nuu', tē nĭ ndatu'un' nā'a' rā ndee nā yoo ĭkan'.

27 Tē nĭ ka'an tē jaan' xiin' rā ndii: "Nāni un' nĭ nandĭko', tē nĭ ka'an chuun' yuva' un' tē koo ĭin vĭko' sĭi', tē nĭ xā'ni' ndu' sĭndikĭ' xā'an kā. Sakan' nā nĭ nandĭko' vā'a nāni un' jaan' nuu' yuva' un'", nĭ kachĭ tē jaan'.

28 'Ndisu tē xkua'a' jaan' ndii, nĭ naṣaa' vā rā, sakan' na nĭ xĭin rā xka'ndĭā rā vĭ'e. Sakan' tē nĭ ketā yuva' rā, tē nĭ ka'an nda'vi rā xiin' rā nā xka'ndĭā rā vĭ'e.

29 Ndisu nĭ ka'an rā xiin' yuva' rā ndii: "Xĭnĭ kaxi' un' sĭā ta'an' kuiyā kua'an nā xika' nuu' ĭ nuu' un', tē koo' kĭvĭ' ka'an yu'u' ĭ tē sĭxinú ĭ nā ka'an un'. Tē ndee ĭin tĭxu'u' lulu tĭā'an taxĭ un' tē kaṣā'a ĭ vĭko' sĭi' xiin' tē xĭnĭ ta'an' xiin' ĭ.

30 Ndisu vĭtĭn nā nĭ xāa si'e un', tē nĭ xā'ni' saka xu'un' un' xiin' nā'a' nā' xĭko' xiin' mĭi' ndii, nĭ xā'ni' un' sĭndikĭ' xā'an kā xā'a' tē kaā'", nĭ kachĭ rā.

31 'Īkan' tē nĭ ka'an yuva' rā xiin' rā ndii: "Yuva' ĭ, sakuu' kĭvĭ' ndu'u' yo'ó xiin' ĭ, tē sakuu' nā kumi' ĭ ndii, nā'a' yo'ó nduu' ā.

32 Ndisu nĭ kunĭ ā nā saka'nu' e' vĭtĭn xiin' vĭko' kaā', tē vā'a kuni e'. Sakan' nā ndee naa nĭ xĭ' tĭāa nāni un' kaā' nuu' ĭ, ndisu nĭ natĭaku rā, nĭ ndoñu'u' rā nuu' ĭ, ndisu xā nĭ nā'in tukuu' nā'a' ĭ vĭtĭn", nĭ kachĭ rā —nĭ kachĭ Jesús.

16

Ka'an Jesús ĭin nā ka'an ndĭāa xā'a' ĭin tē ndiso' chuun', tē xāchuun' ndaku

1 Tē nĭ ka'an tū Jesús xiin' tē nda'a' xā'a' a ndii:

—Nĭ yoo ĭin tē vĭka'. Tē jaan' ndii, nĭ kumi' rā ĭin tē ndiso' chuun' nuu' nā vĭka' rā. Unta' ndii, nĭ ndekujē nē yivĭ' nuu' tē vĭka' jaan', tē nĭ tĭin kuachĭ nĭā tē jaan' nā nĭ xā'ni' saka ndoo rā xu'un' tē vĭka' jaan'.

2 Sakan' tē nĭ kaṇā nā'a' tē vĭka' jaan', tē nĭ ka'an rā xiin' rā ndii: "¿Ndichun ka'an kĭnĭ nē yivĭ' xā'a' un' xiin' ĭ? Vĭtĭn ndii, kunĭ ĭ nā nataxĭ un' kuenta xā'a' sakuu' xu'un' ĭ xiin' nā'a' ĭ, sakan' nā kĭnduū kā un' tē kuiso chuun' nuu' nā'a' ĭ", nĭ kachĭ rā.

3 Sakan' tē nĭ ka'an tē jaan' xiin' nimá rā ndii: "Xto'ō e' ndii, xtā'ni' rā yoo' nuu' chuun' yo'o'. ¿Ndee nā sĭā e' vĭtĭn? Koo' ndĭee' e', tē sĭā e' chuun' vĭe, tē kuchani e' kakan' e' ĭmuxtān.

4 Aan, xā xĭnĭ e' ndee nā sĭā e', tē koo nē natĭin yoo' vĭ'e nĭā kĭi' xtā'ni' xto'ō e' yoo' nuu' chuun' yo'o'", nĭ kachĭ rā xiin' nimá rā.

5 'Sakan' tē nĭ kaṇā rā ĭin ndāa' ĭin ndāa' tē ndiso' ĭka'

nuu' xto'o ra. Te ni ka'an ra xiin' te nuu' ndii: "¿Saa ndiso' ika' un' xto'o i?", ni kachi ra.

⁶ Sakan' te ni ka'an te jaan' ndii: "Ciento ta'an yoo na'nu' xa'an oliva ndiso' ika' i", ni kachi ra. Sakan' te ni ka'an te ndiso' chuun' jaan' xiin' ra ndii: "Ña yo'o' nduu' tutu mii' yoso' ña ndiso' ika' un', kundu'u' kij', te nama un' un' te ka'an a ña ndiso' ika' un' uvi xiko uxi kuiti' a", ni kachi ra.

⁷ Sakan' te ni ka'an ra xiin' inga te ndiso' ika' ndii: "¿Saa ndiso' ika' un' xto'o i?", ni kachi ra. Sakan' te ni ka'an te jaan' ndii: "Ciento kotensio ndikin' trigo ndiso' ika' i", ni kachi ra. Sakan' te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii: "Ña yo'o' nduu' tutu mii' yoso' ña ndiso' ika' un', na'in a, te ke'i un' nuu' a kumi' xiko kotensio kuiti'", ni kachi ra.

⁸ Te ni tjin ka'nu' xto'o jaan' te ndiso' chuun', te xachuun' ndaku jaan', xa'a' a ña ki'i' va kuu' ra xiin' ña ni xaa ra jaan'. Kuachi ndii ki'i' ka kuu' ne nduu' kuenta jin yivi' vitin xiin' ta'an' mii' nja te sakan' ne nduu' kuenta Ndiosí.

⁹ Te ka'an i xiin' ndo' ña xiin' ña vika' kuenta jin yivi' yo'o' ndii, kaya ndo' ne kunj ta'an' xiin' ndo', sakan' te kij' koo' ka ña jaan' kumi' ndo' ndii, natjin Ndiosí ndo'ó, te kundjee ndo' vi'e a ndee ndi'i' ni kivi'.

¹⁰ Yoo ka xachuun' ndaku nuu' chaa' kuiti' ña'a ndii,

sachuun' ndaku tu nja nuu' kua'a' ña'a. Te yoo ka xachuun' ndaku nuu' chaa' kuiti' ña'a ndii, sachuun' ndaku tu nja nuu' kua'a' ña'a.

¹¹ Sakan' ña naa' ni xachuun' ndaku ndo' nuu' ña vika', ña nduu' kuenta jin yivi' ndii, inj tu Ndiosí kunj a ndo'ó xiin' ña vika' xna'a ña nduu' kuenta mii' a.

¹² Naa' ni xachuun' ndaku ndo' nuu' ña vika' ña nduu' kuenta inga ne yivi' ndii, taxj a natjin tu ndo' ña xata'an natjin ndo'.

¹³ Te ndee jin ne xika' nuu' ndii, kuvj kaka nuu' nja nuu' uvi ta'an xto'o. Kuachi ndii kundasi' nja jin te jaan', te kundanj nja inga ra, uun koto'ni nja yu'u' jin te jaan', te koto'ni nja yu'u' inga ra. Ña jaan' na jin kachi kuvj kaka nuu' ndo' nuu' Ndiosí, te kaka nuu' tu ndo' nuu' ña vika' —ni kachi a.

¹⁴ Te fariseo ndii, ni xa'a' kundi'i' ra xiin' Jesús kij' ni xinj so'o ra sakuu' ña ni ka'an a jaan', sakan' ña ndioo' inj va ra xu'un'.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Mii' ndo'ó xakuu' nuu' ne yivi' ña nduu' ndo' te xachuun' ndaku, ndisu Ndiosí ndii, xiní a saa iin' nimá ndo'. Sakan' ña ña chindiaa ya'vi' ya'a ne yivi' ndii, ña kinj iin' nduu' a nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' tu'un ndei' Ndiosí

¹⁶ Tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña ni ka'an te ni ka'an

tiakú tu'un a jaan' ndii, ni xa'ndia chuun' a nuu' ne yivi' ndee kij' ni tuví Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí. Te ndee kij' sakan' ni xa'a' ka'an ndoso' i xa'a' ña kuni a ko'ni ne yivi' nda'a' Ndiosí te ka'ndia chuun' a nimá nia. Te sakuu' nia xanduxa' ndiee' te ko'ni nia ikan'.

¹⁷ Ndisu vixi ka nduu' a ña ndoñu'u' iin chiin' tu'un ndei' Ndiosí te sakan' ña ndoñu'u' ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi'.

Ka'an Jesús ña vā'a nata'vi' ta'an' ne tunda'á'

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ 'Yoo ka nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i ra, te tunda'á' ra xiin' tukú ña'a' ndii, xaa' ra kuachí xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí, te yoo ka nduu' te tunda'á' xiin' ña'a' jaan' ndii, xaa' tu ra kuachí xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí.

Sania'á Jesús xa'a' iin te vika' xiin' iin te nda'vi kuu' naní Lázaro

¹⁹ 'Ni yoo iin te vika', te ni ni'nu ra mji' ndi'i' toto kua'a ndukun' va'a koo' chukuu', xiin' toto ya'vi va, te saa kivi' xaka'nu' ra xaxi' ra mji' ndi'i' ña xaxi' ña ya'vi koo' chukuu'.

²⁰ Te ni yoo tu iin te nda'vi kuu' naní Lázaro. Te jaan' ndii, kanii' iin' ra te'í, te ndu'u' ndiaa' ra yi'e' te vika' jaan'.

²¹ Te ni xikan va nimá ra kaxi' ra xi'e' ña koyó tixin mesa te vika' jaan'. Te ndee naya' kuaxi, te ñundiaa' ri' iin ra mii' te'í.

²² 'Ni xaa iin kivi' ña ni xi'i te nda'vi kuu' jaan', te ni kixin ángele, te ni na'in ña'a' a, te ni chindu'u' ña'a' a xiin' Abraham. Te ni xi'i tu te vika' jaan', te ni nataan' ña'a' ne yivi'.

²³ Te ndee ñuu ndii mii' naá ra tundo'o' ni ndoni'i' ra nuu' ra, te ni xini' ra ndee xika' ndu'u' Abraham, te ndu'u' tu Lázaro xiin' ra.

²⁴ Sakan' te ni ka'an ti'e' te vika' jaan' ndii: "Tákuie Abraham, kuvita iní un' xa'a' i, te ka'an chuun' un' xiin' Lázaro, te sachii' ra tee' nuu' nda'a' ra xiin' tikui, te kixin satoó ra ra' nuu' yaa' i, sakan' ña ndo'o' u'vi xava'a i nuu' ñu'u' yo'o'", ni kachi ra.

²⁵ Ndisu ni ka'an Abraham xiin' ra ndii: "Yuva' i, na'ka'an' un' ña kij' ni xika un' iin yivi' ndii, ni na'in un' ña va'a, te Lázaro yo'o' ndii, vā'a ni ndo'o' ra. Ndisu vitin ndii, ndu'u' va'a ra yo'o', te yo'ó yoo tundo'o' ñaa'.

²⁶ Te siin' tukú ndii, yoo iin ta'vi' kunu koo' chukuu' tein e', sakan' na kuu' tee' ndee kuni xka'ndia yoo ka ndiee' yo'o' ñaa' ndii, küvi xka'ndia nia, te ni ndee küvi xka'ndia tu ndo'ó mii' ndiee' ndu'u' yo'o'", ni kachi Abraham.

²⁷ Sakan' te ni ka'an te vika' ndii: "Tákuie, naa' sakan' ndii, ka'an nda'vi i xiin' un' ña ti'vi' un' Lázaro te ku'un ra vi'e' yuva' i.

²⁸ Sakan' ña yoo u'un ta'an ka ñani i, te sakuni' tu'un ra te jaan', te kixin ra mii' yoo tundo'o' yo'o'", ni kachi ra.

²⁹ Ndisu ni ka'an Abraham ndii: "Te jaan' ndii, kumi'

ra tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a. Na chuun xa'a' ra ña ka'an ña jaan', ni kachi ra.

³⁰ Ikan' te ni ka'an te vika' jaan' ndii: "Tákui'e Abraham, kändixa' ra xiin' ña jaan' kuiti', ndisu naa' natiaaku iin ne xa ni xi'i, te ku'un nia nuu' ra ndii, nama ra nimá ra xa'a' kuachi ra", ni kachi ra.

³¹ Sakan' te ni ka'an Abraham xiin' ra ndii: "Naa' küni küni so'o ra tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a ndii, kändixa' tu' ra tee' ndee natiaaku iin ne xa ni xi'i, te ku'un nia nuu' ra", ni kachi ra —ni kachi Jesús.

17

Ka'an Jesús ña iyó va kundó'o ne kaviko' ne xa ini xini ña'a' te saa nia kuachi
(Mt. 18:6-7,21-22; Mr. 9:42)

¹ Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Yoo' kua'a' ña kaviko' yoo' te saa e' kuachi, ndisu iyó va kundó'o ne kaviko' ne yivi' te saa nia kuachi jaan'.

² Ndee chaa' ka na satiin ne yivi' iin yuu' molino sukun' ne jaan', te skoni' ña'a' nia tixin minj te sakan' ña kunduu' nia ne kaviko' ne kuali', ne ini xini yu'u yo'o', te saa nia kuachi.

³ Sakan' na kuii' koto xiin' mji' va ndo'.

⁴ Naa' xaa' iin ñani ta'an ndo' kuachi xiin' ndo' ndii, ku'un ndo', te saki'in' ña'a'

ndo' kuento. Te naa' ni nama ra nimá ra ndii, koo ka'nu' ini ndo' xa'a' ra.

⁴ Te naa' uxá ta'an ichi' iin ndaa' kivi' saa te jaan' kuachi xiin' ndo'ó, te nandiko' ra uxá ta'an ichi' nuu' ndo' xikan' ra ña manj nuu' ndo' ka'an ra ndii: "Koo ka'nu' ini un' xa'a' i" ndii, koo ka'nu' ini ndo' xa'a' ra —ni kachi a.

Xikan' te nda'a' xa'a' Jesús ña chindiee' ña'a' a te ini kua'a' ka ra küni ña'a' ra

⁵ Ni ka'an ra xiin' xto'o e' ndii:

—Tákui'e, chindiee' un' ndu'u te ini kua'a' ka ndu küni ndu yo'ó —ni kachi ra.

⁶ Sakan' te ni ka'an xto'o e' xiin' ra ndii:

—Naa' ini ndo' xini ndo' yu'u, tee' sie ndee naa lulu ma'a ndikin' mostaza kuiti' ndii, kivi' ka'an chuun' ndo' xiin' tun' tiu'un yo'o' ndii: "Kua'an keta un' xiin' sakuu' tjo'o un', te nachi'i xiin' mji' un' tixin tiku minj ka'nu'", kachi ndo', te kändixa' nu' ña ka'an ndo'.

Sania'a Jesús saa küni a kuu ne xika' nuu' nuu' Ndiosí

⁷ Naa' iin ndo'ó yoo iin te xika' nuu' nuu', te ni nandiko' ra ni xa'an ta'vi' ra ñu'u, uun ni xito ra mbee ndii, ñaá ka'an ndo' xiin' ra ndii: "Xka'ndia te kuxi un' nuu' mesa"?

⁸ Süu' ña jaan' ka'an ndo', süu' jaan' ndii ka'an ndo' ndii: "Sava'a un' ña kuxi i, te koo tu'va un' te kaka nuu un' nuu' i ndee ndi' kuxi i te ko'o i, sakan' vi' te kivi kuxi yo'ó, te ko'o un'", kachi ndo'.

9 Te tāxi tū ndo' ña chindani te xika' nuu' nuu' ndo' jaan' xa'a' ña ni saxinú ra ña ni ka'an chuun' ndo' xiin' ra saa ra.

10 Te sakan' tū ndo'ó, kij' ndi'i saxinu ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndo' saa ndo' ndii, ka'an ndo' xiin' a ndii: "Tákui'e, te xika' nuu' nuu' kuji'ti' un' nduu' ndu, sakan' ña ña ni ka'an chuun' xiin' kuji'ti' ndu ni xa'a ndu", kachi ndo' —ni kachi a.

So'q ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús uxí ta'an te kumi' kui'e te'i

11 Kij' naá ka Jesús ichi' kua'an a ñuu Jerusalén, te xka'ndiá a nuu' ñu'u' Samaria ya'tin xa'in' ñu'u' Galilea ndii,

12 ni xa'a a nuu' iin ñuu lulu, te ni kandekuie uxí ta'an te kumi' kui'e te'i, te ni xikuita ra ndee ndoso' nuu' a.

13 Te ti'e' ni kuaa' te kuni kuví jaan' ka'an ra ndii:

—Tákui'e Jesús, kuvíta iní un' xa'a' ndu —ni kachi ra.

14 Te kij' ni xini ña'a' Jesús ndii, ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' nuu' sutu, te koto ndiaa ra ndo'ó —ni kachi a.

Te kij' kua'an ra ndii, ni nda'a ra.

15 Sakan' te iin te jaan', kij' ni xini ra ña ni nda'a ra ndii, ni nandiko' ra ichi', te xaka'nu' ti'e' ra Ndiosí.

16 Te ni xa'a ra, te ni xikuiin xiti' ra ndee ni katandíee ra nuu' ra ndee nuu' ñu'u' nuu' Jesús taxi' ra ña chindani a. Te jaan' ndii, te Samaria nduu' ra.

17 Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—¿Ñáá süu' uxí ta'an kuu' te ni sanda'a i? ¿Mii' kua'an iin ta'an ka ra?

18 ¿Ñáá iin ndaa' te tuku' yo'o' kuji'ti' ni nandiko' te saka'nu' ra Ndiosí? —ni kachi a.

19 Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Ndondichí un', te ku'un un', xa ni nda'a un' xa'a' a ña iní un' xini un' yu'u' —ni kachi a.

Ndee ña koq kij' nandiko' Jesús

(Mt. 24:23-28,36-41)

20 Unta' ndii, ni ndatu'un' te fariseo Jesús ama'a xa'a' ka'ndia chuun' Ndiosí. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kij' kixin ña xa'ndia chuun' Ndiosí ndii, küvi kuni ña'a' e' xiin' nduchi' nuu' e'.

21 Te ndee iin ne yivi' ka'an ndii: "Koto ndo', yo'o' yoo ña xa'ndia chuun' Ndiosí", uun "Kaa' yoo a." Kuachi ndii xa yoo ña xa'ndia chuun' a tejn ndo' —ni kachi a.

22 Sakan' te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Naá kivi' ndii, kuni nimá ndo' kuni nuu' ndo' iin kivi' kij' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndisu küni xachi' ndo' xa'a kivi' jaan'.

23 Te ka'an ne yivi' xiin' ndo' ndii: "Koto ndo', kaa' ni xa'a a", uun "Yo'o' naá a", kachi nia xiin' ndo'. Ndisu kü'un ndo', te ni ndee kündikun tu ndo' xata' nia.

24 Kuachi ndii, kij' nandiko' yu'u, ña nduu' tu

te yivi' ndii, kuni sakuu' ne yivi' yu'u ndee naa yi'é ñu'u savi' kanii' ndivi'.

25 Ndisu ña nuu' ndii, kuni a ña kund'o' kua'a' i, te natijn ne ndiee' iin yivi' yo'o' yu'u.

26 'Ndee naa ni xaa ne yivi' xta'an' kii' ni tiaku Noé ndii, sakan' tu saa ne ndiee' iin yivi' kii' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

27 Ne yivi' jaan' ndii, ni xixi ña, ni xii' ña, te ni tunda'a' ña ndee kivi' ni ndi'vi Noé tixin tundoo' chie, te ni ndoñu'u' sakuu' ne yivi' jaan' xiin' tikui kua'a'.

28 Te iin kachi ni xaa tu ne ni ndiee' ñuu Sodoma kii' ni xika Lot ndii, ni xixi ña, te ni xii' ña, te ni sata' ña, te ni xiko' ña, te ni chii' ña ña'a, te ni xa'a ña vi'e ña.

29 Te kii' ni keta Lot ñuu jaan' ndii, ni kiee ñu'u xiin' yuu' ndatin ndivi', te ni koyo a nuu' ñuu Sodoma jaan', te ni ndoñu'u' sakuu' ne yivi' jaan'.

30 Te iin kachi tu saa ne yivi' kii' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

31 'Kivi' jaan' ndii, naa yoo ndiee' xini' vi'e ña ndii, na xka'ndia ka ña tixin vi'e ña te na'in ña ña'a ña. Te yoo ka naá xachuun' nuu' ñu'u' ña ndii, na nandiko' ka ña vi'e ña te na'in ña ña'a ña.

32 Naka'an' ndo' saa ni ndo'o' ña' si'i Lot, te ni xii' a'.

33 Te yoo ka kuni sakakú xiin' mii' mii' ndii, kuvi ña, ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu xa'a' ichi' yu'u ndii, natijn

ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

34 Ka'an' i xiin' ndo' ña ñuu kivi' jaan' ndii, naa' ndiee' uvi' ta'an ne yivi' kixin inga' ña nuu' tun' xto ndii, iin ña ku'un nda'a' Ndiosí, te iin ña ndoo.

35 Te naa' ndiko' inga' uvi' ta'an ña'a' ndii, iin a' ku'un nda'a' Ndiosí, te iin a' ndoo.

36 Te naa' ñu'u' inga' uvi' ta'an te yivi' xa'a' ku'u ndii, iin ra ku'un nda'a' Ndiosí, te iin ra ndoo —ni kachi a.

37 Sakan' te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—¿Táku'e, mii' koo ña ka'an un' jaan'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Sakuu' e' xini' ndii, mii' kandu'u' ña te'i nakayá tikoxii' —ni kachi a.

18

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' iin te xa'nú kuachí xiin' xa'a' iin ña'a' kuaan'

1 Te ni ka'an tu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a iin ña ka'an ndiaa te sania'á ña'a' a ña ka'an te ka'an ra xiin' Ndiosí, te iin kuin ra

2 ka'an a ndii:

—Ni yoo iin te xa'nú kuachí iin ñuu, te jaan' ndii, ni xito ka'nu' ra Ndiosí, te ni tiin' ka'nu' tu ra ne yivi'.

3 Te ñuu jaan' ni ndu'u' tu iin ña' kuaan'. Te ña' jaan' ndii, kua'an te kua'an a' mii' ndu'u' te jaan', te ka'an a' xiin' ra ndii: “Táku'e, saa un' ña va'a, te ka'nu ndaku un' kuachí xa'a' i nuu' te ndasi' yu'u”, ni kachi a'.

4 Kua'a' va ichi' ndii, ni xiin' ra saa ra ña ndaku xiin' ña jaan', ndisu ni ya'a kivi', te ni xanini ra xiin' nimá ra ndii: "Te'e' ndee xito' ka'nu' e' Ndiosí, te ni ndee tiin' ka'nu' tu e ne yivi',

5 ndisu xa'a' a ña kayu'u' a' nuu' e' ndii, ka'nu ndaku e' kuachi xa'a' a', koto ka kayu'u' te kayu'u' ka a' nuu' e', te sakusuxan' a' xini' e'", ni kachi ra xiin' nimá ra —ni kachi a.

6 Te ni ka'an tu xto'o e' Jesús ndii:

—Saa kuenta ndo' ña ni ka'an te xa'nú kuachi, te xachuun' ndaku jaan'.

7 Naa' ndee te jaan' ni xaa ña ndaku xiin' ña kuaan' jaan' ndii, saa ka vi' tu yoo tu'va ya'a ka Ndiosí, te saa a ña ndaku xiin' ne ni nakaxin a xika' ichi' a, ne ka'an te ka'an xiin' a nduvi' xiin' ñuu. ¿Ñáá tuu ndo' ña chindiee' yachi a ne nduu' kuenta a jaan'?

8 Ka'an i xiin' ndo' ña yachi va saa Ndiosí ña ndaku xiin' ne nduu' kuenta a jaan', ndisu kij' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ¿ñáá tuu ndo' ndii, koo kua'a' ka ne ini kunu yu'u nuu' ñu'u' jin yivi' yo'o'? —ni kachi a.

S'o'o ni sania'á Jesús xa'a' uvi ta'an te ka'an xiin' Ndiosí

9 Te ni ka'an Jesús jin ña ka'an ndiaa xiin' sava te yivi', te tuu ña mji' kuiti' ra nduu' te xachuun' ndaku nuu' Ndiosí, te sandiee' kui'e ra sakuu' tuku ne yivi', ka'an a ndii:

10 —Unta' ndii, ni xaa uvi ta'an te yivi' nuu' ki'e yukun' ka'nu' te ka'an ra xiin' Ndiosí. Jin ra ndii, te fariseo nduu' ra. Te inga ra nduu' te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma.

11 Te fariseo jaan' ndii, ni xikuiin ndichi ra, te so'o ni ka'an ra xiin' Ndiosí xa'a' mji' ra: "Ndiosí, yu'u ndii, taxi' i ña chindani un', sakan' ña xika' i naa xika' tuku te yivi' naa kuu' te xakui'na', xiin' te xachuun' ndaku, xiin' te kumi' musa, xiin' naa kuu' te kaa', ña nduu' ra te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma.

12 Yu'u ndii, xika' nditia i uvi ichi' i'in ximana kua'an, te taxi' i jin ña'a xa'a' i'in uxi ña'a sakuu' ña kanando i kij' xachuun' i', ni kachi ra.

13 Ndisu te kendiaa' ya'vi jaan' ndii, iin' mji' ra ndee ndoso' ka'an ra xiin' Ndiosí, te ni ndee ni ndani' i ra nuu' ra ndivi'. Süu' jaan' ndii kuun' iki' ra tia'ni ra ka'an ra ndii: "Ndiosí, koo ka'nu' ini un' xa'a' yu'u, sakan' ña te ndiso' kuachi nduu' i", ni kachi ra.

14 Te ka'an i xiin' ndo' ña kij' kuan nu'u te kendiaa' ya'vi jaan' ndii, xa ni sandoyo' Ndiosí kuachi ra nuu' a. Ndisu te fariseo jaan' ndii, ni sandoyo' a kuachi ra, sakan' ña yoo ka xachie xiin' mji' ndii, sanuu' ña'a' Ndiosí. Te yoo ka sanuu' xiin' mji' ndii, sachie ña'a' a —ni kachi a.

S'o'o ni xaa a kij' ni

sañu'u' Jesús ne kualì'

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

15 Nì ndekuɛ tɔ ne yivì' xiin' ne kualì', tɛ tondia nda'a' ña'a' Jesús, tɛ sañu'u' ña'a' a. Tɛ kij' nì xini tɛ nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, nì xi'e ra nuu' ne kuaxi xiin' ne kualì' jaan'.

16 Ndisu nì kana Jesús ne kualì' jaan' nuu' a. Tɛ nì ka'an a xiin' tɛ nda'a' xa'a' a ndii:

—Taxi ndo' na kixin ne kualì' nuu' i, tɛ nãkasi ña'a' ndo'. Kuaxi ndii xa'ndia chuun' Ndiosi nimá ne ini xini ña'a' ndee naa ini ne kualì' kaa' xini nja yuva' si'i nja.

17 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka taxi' ka'ndia chuun' Ndiosi nimá nja ndee naa taxi' ne kualì' kaa' xa'ndia chuun' yuva' si'i nja nuu' nja ndii, küvi kunduu ne jaan' kuenta a ne xa xa'ndia chuun' a nimá —nì kachi a.

So'o nì ka'an Jesús xiin' iin tɛ vika'

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

18 Tɛ nì ndatu'un' iin tɛ kuu' ka'nu' Jesús ndii:

—Tãkui'e, ña va'a nimá, ɛndee ña kuni a saa i tɛ na'in i kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i? —nì kachi ra.

19 Sakan' tɛ nì ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kij' ka'an un' ña ña va'a nimá nduu' yu'u ndii, ɛndichun ka'an un' ña jaan'? Kuaxi ndii iin ndaa' Ndiosi kuɛti' nduu' ña va'a nimá.

20 Xa xini un' tu'un ndei' Ndiosi, ña ka'an ndii: “Kumi' un' musa un'. Kã'ni' un' ne yivi'. Sãkui'na' un'. Kã'an un' tun vixi. Koto ka'nu' un' yuva' si'i un'” —nì kachi Jesús.

21 Sakan' tɛ nì ka'an tɛ jaan' xiin' Jesús ndii:

—Xa saxinú i sakuu' ña jaan' ndee kij' nduu' i tɛ sava —nì kachi ra.

22 Tɛ kij' nì xini so'o Jesús ña nì ka'an ra jaan', tɛ nì ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndee iin ndaa' tjo' ña'a kuni ka saa un'. Xiko' un' sakuu' ña kumi' un', tɛ taxi un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi kuu', sakan' tɛ kumi' un' ña vika' ndivi', tɛ kixin un', tɛ kundikun un' yu'u —nì kachi a.

23 Ndisu kij' nì xini so'o ra ña jaan' ndii, nì kusuchi' va ini ra, sakan' ña tɛ vika' va nduu' ra.

24 Tɛ kij' nì xini Jesús ña nì kunda'vi va kuni tɛ jaan', sakan' tɛ nì ka'an a ndii:

—Vixi xava'a nuu' ne vika', tɛ taxi nja ka'ndia chuun' Ndiosi nimá nja.

25 Sakan' ña vixi ka nuu' ne vika', tɛ taxi nja ka'ndia chuun' Ndiosi nimá nja, ndee naa ña küvi tɛ xka'ndia ndee iin camello yavi xa'a' iin tiku —nì kachi a.

26 Tɛ nì ka'an ne nì xini so'o ña jaan' xiin' a ndii:

—Naa' sakan' ndii, ɛyoo tɛ küvi kaku nuu' kuaxi nja? —nì kachi nja.

27 Sakan' tɛ nì ka'an a xiin' nja ndii:

—Ne yivi' ndii, küvi saa nja ña jaan', ndisu Ndiosi

ndii, kuv̄i s̄aa ñ̄a'a' a —ñi kach̄i a.

²⁸ Sakan' t̄e ñi ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákui'e, koto un', ndu'u ndii, ñi nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, t̄e ndikún ndu yo'ó —ñi kach̄i ra.

²⁹ Sakan' t̄e ñi ka'an a xiin' t̄e nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ne yivi', ne ñi nakoo vi'e ña, uun yuva' si'i' ña, uun tiaa ta'an' ña, uun ña' si'i' ra, uun si'e ña xa'a' ña kuni ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá kua'a' ka ne yivi' ndii,

³⁰ sañu'u' kua'a' va ña'a' Ndiosí vitin jin yivi' yo'o'. Te nuu' ku'un e' ndii, tax̄i a kivi' ñuu ña ña koo' kivi' ndi'i' tuku jin yivi' —ñi kach̄i Jesús xiin' ra.

Tuku ñi ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a t̄e kuv̄i a

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ T̄e ñi kana siin' Jesús t̄e ux̄i uv̄i ta'an t̄e nda'a' xa'a' a, t̄e ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Xiní ndo' ña ichi' ñuu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vitin, t̄e ikan' xinu sakuu' ña ñi ke'i t̄e ñi ka'an tiakú tu'un Ndiosí xt̄a'an' xa'a' yu'u, ña nduu' tu t̄e yivi'.

³² Kuach̄i ndii sanakua'a t̄e yivi' yu'u nda'a' t̄e tuku', t̄e sandiee kui'e ra yu'u, t̄e kanja'a tu ra xiin' i, t̄e kondia tiasi'i tu ra yu'u,

³³ t̄e suku' yo'o' u'vi tu ra yu'u, t̄e ka'ni' ra yu'u. Ndisu kivi' ña un̄i t̄e nat̄iak̄u i —ñi kach̄i Jesús.

³⁴ Ndisu ndee sie ñi kundani t̄e jaan' ña ñi ka'an a xiin' ra jaan', sakan' ña ñi yoo si'e ña jaan' nuu' ra, sakan' na ñi kundani xachi' ra ña jaan'.

So'o ñi xaa a kii' ñi sanda'a Jesús jin t̄e kui'e nduchi' nuu' yat̄in ñuu Jericó
(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ T̄e kii' xa kuyatin' Jesús kua'an a ñuu Jericó ndii, ndu'u' jin t̄e kui'e nduchi' nuu' yu'u' ichi' ikan' xikan' ra limuxtan.

³⁶ T̄e kii' ñi xini so'o ra ña kua'a' ne yivi' xka'ndia kua'an ndii, ñi ndatu'un' ra yoo nduu' a yoo.

³⁷ T̄e ñi ka'an ne yivi' jaan' xiin' ra ña Jesús, t̄e ñi kiee ñuu Nazaret, nduu' t̄e xka'ndia kua'an.

³⁸ Ikan' t̄e ñi xa'a' nde'i ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Jesús, yo'ó ña nduu' sjani' xika' David, kuv̄ita in̄i un' xa'a' i —ñi kach̄i ra.

³⁹ T̄e ne yivi', ne ni'i' ichi' nuu' Jesús kua'an ña ndii, ñi xi'e ña nuu' ra t̄e koo taxin' yu'u' ra, ndisu so'o ti'e' ka ka'an ra ndii:

—Yo'ó, ña nduu' sjani' xika' David, kuv̄ita in̄i un' xa'a' i —ñi kach̄i ra.

⁴⁰ Sakan' t̄e ñi xikuijn Jesús, t̄e ñi ka'an chuun' a ña kixin ndiaka ña'a' ne yivi' nuu' a. T̄e kii' ñi xaa ra nuu' a jaan', t̄e ñi ndatu'un' ña'a' a ka'an a ndii:

⁴¹ —¿Ndee ña kuni un' saa i xa'a' un'? —ñi kach̄i a.

T̄e ñi nakuijn t̄e kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Tákui'e, kuní i ndii, nakoto'ni i saa un' —ni kachi ra.

⁴² Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nakoto'ni un'. Xa'a' a ña ini un' xini un' yu'u na xa ni nda'a un' —ni kachi a.

⁴³ Xaka'an e', te ni nda'a ra, te ni xa'a' ra ndikun ra Jesús xaka'nu' ra Ndiosí. Te sakuu' ne ni xini ña ni nda'a te jaan' ndii, ni xaka'nu' tu ne jaan' Ndiosí.

19

So'o ni xaa a kii' ni xa'an Jesús vi'e Zaqueo

¹ Ni nda'ni Jesús ñuu Jericó kii' xka'ndiá a kua'an a.

² Te ñuu jaan' ndu'u' iin te yivi' nani' Zaqueo. Te jaan' nduu' te xa'ndia chuun' nuu' te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma, te te vika' va nduu' ra.

³ Te ni kunj va ra kunj ra Jesús, ndisu küvi kunj ña'a' ra, sakan' ña kua'a' va ne yivi' ita' nuu' ra, te te chiki nduu' ra.

⁴ Sakan' na ni ndava ra ni ki'in ichi' ra, te ni kaa ra iin itun' yatın ikan' te kunj ra Jesús, sakan' ña ikan' xto' xka'ndia a.

⁵ Te kii' ni xaa Jesús mii' iin' itun' jaan' ndii, ni nakoto a niñu, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Zaqueo, kuan nuu kii', sakan' ña kivi' vitin kuní a nandiee' i vi'e un' —ni kachi a.

⁶ Sakan' te ni nuu ki'i' ra, te kuatia' ini ra kii' naka' ña'a' ra kua'an a vi'e ra.

⁷ Te kii' ni xini ne yivi' jaan' ña ni ki'vi Jesús vi'e

Zaqueo jaan' ndii, ni xa'a' ka'an kini nja xa'a' a, ka'an nja ña ni ndi'vi a, te nandiee' a vi'e iin te ndiso' kuachi.

⁸ Ni xikuiin ndichj Zaqueo, te ni ka'an ra xiin' xto'o e' ndii:

—Tákui'e, ta'vi' sava sakuu' ña kumi' i saman' i ne nda'vi kuu', te naa' ni xakui'na' siki' i ña'a' yoo ka ndii, sanandiko' i ña jaan' kumi' ichi' kua'a' ka a nda'a' nja —ni kachi ra.

⁹ Sakan' te ni ka'an a ndii:

—Vitin ni sakakú Ndiosí te yo'o' xiin' ne ndiee' vi'e ra, sakan' ña iin sjani' xika' Abraham nduu' tu ra xa'a' a ña ini ra xini ra Ndiosí ndee' naa te jaan'.

¹⁰ Sakan' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ni xaa i iin yivi', te nanduku' i ne ni kuxika' nuu' Ndiosí te sakakú ña'a' i —ni kachi a.

Sania'a Jesús xa'a' iin te ni nanduuy rey

(Mt. 25:14-30)

¹¹ Kii' ndi'i ni xini so'o ne yivi' ña jaan', te ni ka'an a iin ña ka'an ndiaa nuu' nja, sakan' ña tuu nja ndii, xa'a' a ña xa kuyatin' a kua'an ñuu Jerusalén ndii, numi' te xa'a' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nuu' nja.

¹² Sakan' na kuii' ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Yoo iin tiaa si'e iin rey, te jaan' ndii, ni ketā ra kua'an ra inga ñuu te nakuiso chuun' ra te kunduyu ra rey, ndi'i jaan', te nandiko' ra te ka'ndia chuun' ra nuu' ñuu ra.

13 Ndisu ña kuní ka ku'un ra, te ni kana ra uxí ta'an te xika' nuu' nuu' ra. Te ni taxí ra kua'a' xü'un' nda'a' j'in te jaan'. Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii: "Sachuun' ndo' xiin' xü'un' i yo'o ndee nandiko' i", ni kachi ra.

14 Ndisu ne ñuu ra ndii, ndasi' ña'a' nja, sakan' na ni tjanu' nja jin ti'vi te kun ka'an xiin' te sanakuiso' chuun' ña'a', te ka'an ra xiin' te jaan' ndii: "Küní ndu'u ña kunduu te jaan' rey nuu' ndu", ni kachi ra.

15 Te ni nandiko' te jaan' kij' ndi' ni na'in chuun' ra ña nduu' ra rey, te ni ka'an chuun' ra ña kixin te xika' nuu' nuu' ra jaan', te ni taxí ra xü'un' nda'a', te kundani ra saa kuu' xü'un' ni kanando j'in ra.

16 Sakan' te ni xaa te nuu' nuu' ra ka'an ra ndii: "Tákui'e, xü'un' ña ni taxí un' nda'a' i ndii, uxí ichi' ka kuu' xü'un' ni kanando a ni xaa i", ni kachi ra.

17 Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' ra ndii: "Va'a va ni xaa un', jin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' i yo'o te ka'ndia chuun' un' nuu' uxí ta'an ñuu", ni kachi ra.

18 Sakan' te ni xaa tuku ra nuu' rey jaan' ka'an ra ndii: "Tákui'e, xü'un' ña ni taxí un' nda'a' i ndii, u'un' ichi' ka kuu' xü'un' ni kanando a ni xaa i", ni kachi ra.

19 Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' ra ndii: "Sakuiso' chuun' tu i yo'o te ka'ndia

chuun' un' nuu' u'un ta'an ñuu", ni kachi ra.

20 Sakan' te ni xaa tu inga ra nuu' rey jaan', te ni ka'an ra ndii: "Tákui'e, yo'o' ni'i i xü'un' un', ña ni taxí un' nda'a' i, ña ni ndu'u' va'a tixin jin pein ni xaa i.

21 Kuachi ndii ni yi'vi i xini yo'ó, sakan' ña jin te kui'e va nduu' un'. Te nakaya un' ña'a' mii' köo' a ni chindu'u' un', te kenciaa' un' ña'a' mii' ni chi' i un'", ni kachi ra.

22 Sakan' te ni ka'an rey jaan' ndii: "Jin te xika' nuu' nja'a nduu' un'. Xiin' tu'un yu'u' mii' un' katun' i yo'ó. Sakan' ña xini un' ña jin te kui'e va nduu' i, te nakaya i ña'a' mii' köo' a ni chindu'u' i, te kenciaa' tu i ña'a' mii' ni chi' i i.

23 Na sakan' ndii, ñndichun na ni chinaa' un' xü'un' i ñaa' mii' taxa'a ne yivi' xü'un' te na'in i e xiin' xata' a kij' nandiko' i?", ni kachi ra.

24 Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te ita' nuu' ra ndii: "Na'in ndo' xü'un' kaa' nda'a' te kaa', te taxí ndo' a nda'a' te kumi' uxí ta'an a", ni kachi ra.

25 Sakan' te ni ka'an ra xiin' rey jaan' ndii: "Tákui'e, xa kumi' te kaa' uxí ta'an xü'un'", ni kachi ra.

26 Sakan' te ni ka'an rey jaan' ndii: "Ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka kumi' ña'a' ndii, natjin ka nja a, te yoo ka köo' a kumi' ndii, ndee ña sie ña kumi' nja kiee nda'a' nja.

27 Te ne yivi', ne kundasi' yu'u, ne ni kuni ña kunduu

ĩ rey nuu' nja ndii, kua'an ndo', te naka ña'a' ndo', te xaa nja yo'o', te ka'ni' ña'a' ndo' nuu' i", ni kachi ra —ni kachi Jesús.

So'o ni xaa a kii' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

28 Te ndi'i so'o ni ka'an Jesús ña jaan', te ni keta a kua'an kaa a ñuu Jerusalén xiin' te nda'a' xa'a' a.

29 Te kii' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ñuu Betfagé, xiin' ñuu Betania, ña ñu'u' yatın xa'a' xiki' ña nani' Olivos ndii, ikan' te ni ti'vi' a uvi' ta'an te jaan'

30 ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu lulu, ña tuvi' kandu'u' tuku ta'vi' kaa'. Te kii' ko'ni' ndo' kua'an ndo' ñuu kaa' ndii, kuni' ndo' tiin iin mburru, ti' sakan' xinú. Ti' jaan' ndii, ndee iin ne yivi' tia'an kundu'u' xata' ri'. Ndaxin' ndo' ri', te kixin' ndo' xiin' ri' yo'o'.

31 Te naa' ndatu'un' yoo ka' ndo'ó ndii: “¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa?”, ka'an ndo' xiin' nja ndii: “Nuu' xto'o e' kuni' ri' iin xa'a'”, kachi ndo' —ni kachi a.

32 Sakan' te ni kije te jaan' kua'an ra te nduku' ra ri', te ni xini' ra ri' saq' nii' ni ka'an Jesús xiin' ra.

33 Te kii' ita' ra ndaxin' ra ri' ndii, ni ka'an ne xiin' sana ri' xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndaxin' ndo' mburru sie ñaa'? —ni kachi nja.

34 Sakan' te ni ka'an ra xiin' ne jaan' ndii:

—Ndaxin' ndu' ri' sakan' ña nuu' xto'o e' kuni' ri' iin xa'a' —ni kachi ra.

35 Sakan' te kua'an ra xiin' ri' mii' iin' Jesús, te ni tandiee ra toto ña titi' ra xata' ri'. Te ni sakaan' ña'a' ra xata' ri'.

36 Te kii' kua'an Jesús yoso' a mburru jaan' ndii, xakin' ne yivi' toto ña ndiso' nja ichi' mii' xka'ndiá a kua'an a jaan'.

37 Te kii' xa kuyatin' nja mii' nakuitaá ichi' ña kua'an xiki' ña nani' Olivos jaan' ndii, sakuu' ne yivi' kua'a' ne ndikún ichi' a jaan' ndii, ni xa'a' kuaa' ti'e' sii' nja, te xaka'nu' tu nja Ndiosí xa'a' sakuu' chuun ka'nu' koo' chukuu' ña ni xini' nja xaa' Jesús

38 ka'an nja ndii:

—¡Sañu'u' va xto'o e' ña kuaxi' kuenta a kaa', ña nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' e', te taxi' a ndee ndivi' ña yoo e' ña manij' xiin' a! ¡Na natjin' Ndiosí, ña ndu'u' ndienü, ña xaka'nu' ña'a' e'! —ni kachi nja.

39 Sakan' te ni ka'an sava te fariseo, te ka'ni' tein' ne yivi' jaan', xiin' Jesús ndii:

—Táku'e, kasi'e' un' nuu' ne ndikún ichi' un' kaa' te ka'an nja ña jaan' —ni kachi ra.

40 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ka'an i xiin' ndo' ña naa' koq' taxin' yu'u' ne kaa' ndii, xa'a' yuu' kuaa' ti'e' a ña ka'an ne kaa' —ni kachi a.

*Sọ'ọ nì xaa a kii' nì xaku
Jesús xa'a' ñuú Jerusalén*

41 Tẹ kii' nì kuyatìn kuii
ka Jesús ñuú Jerusalén, tẹ nì
xìní a naá ñuú jaan' ndii, nì
xaku a xa'a' a

42 ka'án a ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' ñuú
Jerusalén, saa ka vi' kuní
yu'u ña kundanì ndo' kivi'
vitin saa saa ndo', tẹ koo ña
manì' nimá ndo'. Ndisu yoo
si'e ña jaan' nuu' ndo' vitin.

43 Sakan' ña xaa kivi' ña
kixin tẹ ndasi' ta'an' xiin'
ndo', tẹ kasa'a ra nama
saa xinunduu ñuú ndo',
tẹ kununduu ra ndo'ó, tẹ
nakasi ra ndo'ó kanii' xaan',

44 tẹ sanduxin ra ñuú ndo',
tẹ ka'ni' ra ndo'ó xiin' si'e
ndo', tẹ ndee jin yuu' ñuú
ndo' kütoto ta'an' ka, sakan'
ña nì kunì ndo' nakunì ndo'
kivi' ña nì kixin Ndiosí tẹ
sakakú a ndo'ó —nì kachi
Jesús.

*Sọ'ọ nì xaa a kii' nì xa'an
Jesús nuu' kii' yukun' ka'nu',
tẹ nì taxi' a ne xiko' xiin' ne
sata'*

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-
19; Jn. 2:13-22)

45 Tẹ nì nda'ni Jesús nuu'
kii' yukun' ka'nu', tẹ nì xa'a'
a taxi' u'vi' a ne xiko' ña'a
xiin' ne sata' nuu' kii' jaan'.

46 Tẹ nì ka'an a xiin' ña
ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí
mii' ka'án a ndii: “Vi'e j ndii,
jin xaan' mii' ndatu'un' ne
yivi' xijin' j nduu' a”, kachi
a. Ndisu ndo'ó ndii, xa nì
nda'andu' ndo' a vi'e ne
kui'na' —nì kachi a.

47 Tẹ jin kivi' kua'an sa-
nia'á Jesús ne yivi' nuu' kii'e

yukun' jaan'. Tẹ sutu kuu'
nuu', xiin' tẹ sania'á tu'un
nde' Ndiosí, xiin' tẹ xixa
nuu' ñuú jaan' ndii, xika' ra
kuni ka'ni' ña'a' ra.

48 Ndisu koo' a nì kuvì saa
ra xiin' a, sakan' ña sakuu'
ne yivi' ndiee' xini so'ọ ña
sanialá ña'a' a.

20

*Ndatu'un' tẹ ndiso' chuun'
kuu' nuu' Jesús yoo taxi'
ndiee' a*

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-
33)

1 Unta' kii' iin' Jesús sa-
nia'á a ne yivi' nuu' kii'e
yukun' ka'nu' ka'án ndoso' a
tu'un va'a ndii, nì ndekuie
sutu kuu' nuu', xiin' tẹ sa-
nia'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin'
tẹ xixa nuu' ñuú jaan',

2 tẹ nì ndatu'un' ña'a' ra
ndii:

—Ka'an un' xiin' ndu.
¿Yoo nì taxi' ndiee' nuu' un'
tẹ xaa' un' ña xaa' un'? ¿Yoo
nì sakuiso' chuun' yo'ó? —nì
kachi ra.

3 Sakan' tẹ nì ka'an a xiin'
ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u ndo'ó
jin ña'a, tẹ kunì j ña nakujin
ndo' a.

4 ¿Yoo nì sakuiso' chuun'
Juan, tẹ nì sakuchi' ra ne
yivi' kuenta Ndiosí? ¿Náá
Ndiosí nì sakuiso' chuun'
ña'a', uun ñáá tẹ yivi' nì
sakuiso' chuun' ña'a'? —nì
kachi a.

5 Tẹ nì ndatu'un' xiin'
ta'an' ra ndii:

—¿Ndee ña kuvì ka'an
e'? Naa' ka'an e' ña Ndiosí
nì sakuiso' chuun' ña'a'
ndii, ka'an ra xiin' e' ndii:

“¿Ndichun na nī kändixa' ñā'a' ndo'?”

⁶ Te naa' ka'an e' ñā te yivi' nī sakuiso' chuun' ñā'a' ndii, iyō kā'ni' sakuu' ne yivi' kaā' yoo' xiin' yuu'. Kuachī ndii xiní kaxi' nīā ñā te nī ka'an tiakú tu'un Ndiosí nī nduu' ra —kachi' ra.

⁷ Te nī ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xiní ndu' yoo' —nī kachi' ra.

⁸ Te nī ka'an kā Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu' yu'u' ndii, kā'an' i' xiin' ndo' yoo' nī taxī ndiēē' i' te xaa' i' ñā kaā' —nī kachi' a.

Yo'o' ka'án Jesús iin' ñā ka'án ndiaā xa'a' te tatú nī'a'

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Te nī xa'a' Jesús ka'án a nuu' ne yivi' jaan' iin' ñā ka'án ndiaā ndii:

—Iin' te xiin' ñu'u' ndii, nī chī'i' ra kua'a' yo'o' uva, te nī nduku' ra te tatú, te koto' ñā jaan', te nī keta' ra kua'an' ra tuku' ñu'u' ki'in' kuiya.

¹⁰ Te kij' nī xaā kivi' ñā nī nakuxa' nduu' uva jaan' ndii, nī tī'vi' ra iin' te xika' nuu' nuu' ra, te kun' našo te jaan' chaa' uva ñā ndoo' ndā'a' te xiin' ñu'u' jaan'. Ndisu' kij' nī xaā te xika' nuu' jaan' ndii, nī tīin' ñā'a' te tatú jaan', te nī kanī u'vi' ñā'a' ra, te nī sanandiko' ndā'a' xiko' ñā'a' ra.

¹¹ Te nī tī'vi' tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu' te tatú jaan' ndii, nī kanī tu' ra

te jaan', te mii' va' nī kuu' ra xiin' ra, te nī sanandiko' ndā'a' xiko' ñā'a' ra.

¹² Te nī tī'vi' tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu' nī kanī tu' ra te jaan', te nī xta'ni' tu' ñā'a' ra nuu' ñu'u' jaan'.

¹³ 'Sakan' te nī ka'an te xiin' ñu'u' jaan' xiin' nimá ra ndii: “¿Ndee ñā saa' e' vītīn? Aan, xa' xiní i' ndee ñā saa' e'. Tī'vi' e' si'e' e', te ndanī va'a' e'. Kuain' te koto' ka'nu' ñā'a' ra kij' kunī ñā'a' ra”, nī kachi' ra xiin' nimá ra.

¹⁴ Ndisu' nī ka'an xiin' ta'an' te tatú jaan' kij' nī xinī ra kuaxi' te jaan' ndii: “Te kaā' nanduu' te xiin' ñu'u' yo'o' kij' kuvī yuva' ra. To'o' ndo', te kā'ni' e' ra, te sakan' nanduu' yoo' te xiin' ñu'u' yo'o'”, nī kachi' ra.

¹⁵ Sakan' te nī tīin' ñā'a' ra xta'ni' ra xa'a' uva jaan', te nī xa'ni' ñā'a' ra. ¿Ndee ñā tuu' ndo'ó saa' te xiin' ñā'a' yo'o' uva jaan' xiin' te tatú jaan'?

¹⁶ Kixin' ra, te ka'ni' ra sakuu' te tatú jaan', te taxī ra yo'o' uva jaan' ndā'a' tuku' te yivi' —nī kachi' a.

Te nī ka'an sakuu' ne yivi' kij' nī xinī so'o' nīā ñā jaan' ndii:

—Ndee iin' kivi' saa' Ndiosí sakan' —nī kachi' nīā.

¹⁷ Te nī nakoto'ni' Jesús nuu' nīā, te nī ka'an a ndii:

—Na sakan' ndii, ¿ñāá tīā'an kundani' ndo' ndee ñā kuni' kachi' ñā yoso' nuu' tūtū Ndiosí mii' ka'án a ndii?

Yuu', ña nī xtānī tē xa'a vī'e ndii,

ña jaan' nī nanduū yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vī'e.

18 Tē yoo kā nama xata' yuu' jaan' ndii, ka'nu ña'a' a. Ndisu yoo kā xata' nama yuu' jaan' ndii, sakuachi' xi'e xachi' ña'a' a —nī kachi' a.

19 Tē sutu kuu' nuu' xiin' tē sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, xa hora sakan' nī xika ra tjin ra Jesús, sakan' ña nī kundanī ra ña nī tjin kuachi' ña'a' a xiin' ña ka'an ndiaa jaan'. Ndisu nī kuvī saa ra ña jaan' xa'a' a ña yi'vi ra ne yivi'.

Sō'ō nī nakuiin Jesús nuu' tē fariseo xa'a' xū'un' yoo'

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

20 Sakan' tē nī tī'vi' ra sava tē xito' maña, tē xakuu' ña nduu' ra tē xachuun' ndaku, tē kuvī koto kua'a ra Jesús xiin' tu'un yu'u' a, tē xiin' ña jaan' kuvī sanakua'a ña'a' ra nda'a' tē xa'ndia chuun' ñuu' Roma.

21 Tē nī ka'an tē xito' maña jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, xiní ndu ña ña ndaku kuṭi' ka'an un', tē kuān yi'vi un' ña ka'an ne yivi' xa'a' un', sakan' ña nākaxin un' ne yivi'. Süu' jaan' ndii sania'á un' ichi' Ndiosí xiin' ña ndixa kuṭi'.

22 Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an xiin' ndu: ¿ñáá vā'a yoo a ña cha'vī e' César, tē xa'ndia chuun' ñuu' Roma, xū'un' yoo' uun ñáá vā'a yoo a? —nī kachi' ra.

23 Ndisu Jesús ndii, nī xinjī a ña nja'a, ña chituní tē jaan', sakan' na nī ka'an a xiin' ra ndii:

24 —Taxi ndo' na koto i jin xū'un' yoo' jaan' —nī kachi' a.

Tē nī taxi ra jin xū'un' nda'a' a, tē nī ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ña nī njanja xata' xū'un' yo'o', tē yoo kivi' yoso' xata' a? —nī kachi' a.

Tē nī ka'an ra ndii:

—Nuu' César, tē xa'ndia chuun' ñuu' Roma xiin' kivi' ra nduu' a —nī kachi' ra.

25 Sakan' tē nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuii' taxi e' nda'a' César ña nduu' ña'a' César, tē nda'a' Ndiosí na taxi e' ña nduu' ña'a' Ndiosí —nī kachi' a.

26 Tē nī kuvī sanama' ña'a' ra xiin' ndee jin tu'un yu'u' a nuu' ne yivi' jaan', tē nī nandanī va ra xa'a' ña nī ka'an a ña jaan', tē nī xkoo taxin' yu'u' ra.

Sō'ō nī nakuiin Jesús nuu' tē saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'í

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

27 Sakan' tē nī kixin sava tē saduceo nuu' Jesús. Tē jaan' ndii, kändixa' ra ña natiaku ne yivi' kii' xi'í nja. Sakan' na kuii' nī ndatu'un' ña'a' ra ndii:

28 —Tákui'e, yoso' ña nī ke'jī Moisés mii' ka'an ra xiin' e' ña naa' nī xi'í ñanī jin tē yivi', tē kōo' si'e ra nī yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñanī ra kuní a tunda'a' xiin' ña'

jaan' te koo si'e ra xiin' a'. Te si'e ra jaan' nandu'u ndee naa si'e ñani ra, te ni xi'i jaan'.

²⁹ Va'a, unta' ndii, ni yoo uxá ta'an ñani. Te ni tunda'a' te nuu', ndisu ni xi'i ra ña kuni ka koo si'e ra xiin' ña' si'i' ra.

³⁰ Sakan' te ni tunda'a' ñani ra, te uvi, xiin' ña' jaan'. Ndisu ni xi'i tu te jaan' ña kuni ka koo si'e ra xiin' a'.

³¹ Te jin kachi ni ndo'o tu ñani ra, te uni. Te jin sakan' ni ndo'o sakuu' te uxá ta'an jaan', koo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'i ra ni xi'i.

³² Te so'o' ndi'i', te ni xi'i tu ña'a' jaan'.

³³ Sakan' na kuii' kij' natiaaku nia ndii, ¿yoo ña' si'i kunduu tu ña' jaan', kuachi ndii uxá saa' te jaan' ni tunda'a' xiin' a'? —ni kachi ra.

³⁴ Sakan' te ni nakuijin Jesús nuu' ra ndii:

—Jin yivi' yo'o' ndii, tunda'a' te yivi' xiin' ña'a'.

³⁵ Ndisu ne ka'an Ndiosí ña natiaaku inga jin yivi' ndii, tunda'a' ka ne jaan' ikan'.

³⁶ Kuachi ndii kuví ka kuví nia, sakan' ña kunduu nia ndee naa ángele, ña ndiee' ndivi'. Te nduu' nia si'e Ndiosí xa'a' a ña ni sanatiaku ña'a' a.

³⁷ Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'i ndii, ndee Moisés ni sania'a' xa'a' ña jaan' kij' ni ka'an ra xa'a' xto'o e' Ndiosí, ña ni ka'an a xiin' ra tein inu', ña xixí, ña nduu' a Ndiosí Abraham, te nduu' tu a Ndiosí Isaac, te nduu' tu a Ndiosí Jacob.

³⁸ Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ni xi'i nduu' a, süu' jaan' ndii Ndiosí ne tiaku nduu' a, sakan' ña tiaku sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí —ni kachi a.

³⁹ Te ni nakuijin sava te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava xava'a ni ka'an un', takui'e —ni kachi ra.

⁴⁰ Te ni kundjeni ka ra ndatu'un' ña'a' ra xa'a' inga ña'a'.

Sania'a' Jesús yoo siani' xika' nduu' Cristo, ña sakakú yoo'

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na ka'an ne yivi' ña siani' xika' David nduu' Cristo, ña tianu' Ndiosí sakakú ne yivi'?

⁴² Kuachi ndii ndee mii' David ni ka'an nuu' tutu Salmos ndii:

Ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o i ndii:

“Kundu'u' nda'a' ku'a' i

⁴³ na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.”

Ni kachi a, ni kachi ra.

⁴⁴ Sakan' na kuii' naa' mii' David jaan' ka'an ña xto'o ra nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saa kuví ka'an nia ña nduu' a siani' xika' ra? —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús xa'a' ña vä'a ña xaa' te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Te kij' xini so'q sakuu' ne yivi', te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

46 —Koto xiin' mji' va ndo' nuu' ña kuu' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, sakan' ña te xasuvi' xiin' mii' kujti' nduu' te jaan'. Xtani va ra kui'nu ra toto nani', ña ndiaa ya'vi' ka, te xtani tu ra ña nakuatu va'a ña'a' ne yivi' ma'in' ya'vi' mii' chitu' kaa'. Te xtani va tu ra ña kundiee ra nuu' tej ka'nu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakaya' e', te xtani tu ra kundiee ra nuu' tej, tun' kuu' nuu', kij' yoo viko'.

47 Te tu'un' u'vi' tu ra ña vika' nda'a' ne kuaan' vi'e ña. Te xini xa'an' ra ña na'a' va ka'an ra xiin' Ndiosí, ndiani te nandaní ne yivi'. Te jaan' ndii chie ka tundo'o' koq ra —ni kachi Jesús.

21

Taxi' iin ña' kuaan' nda'vi kuu' limuxtan

(Mr. 12:41-44)

1 Ni ndani'i Jesús nuu' a, te ni xini a taan' ne yivi' limuxtan tixin xatun' mii' kayá xu'un' limuxtan.

2 Te ni xini tu a ña ni taan' iin ña' kuaan' nda'vi kuu' uvi' ta'an xu'un' ya'a kualí tixin xatun' jaan'.

3 Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña' kuaan' nda'vi kuu' kaa' ni taan' kua'a' ka xu'un' tixin xatun' kaa' te sakan' sakuu' inga ne ni taan' tu xu'un' tixin nu'.

4 Sakan' ña sakuu' tu ku ña ndii, ni taan' ña xu'un' ña ni ndoo ndoso' nda'a' ña. Ndisu ña' kaa' ndii, tee' ndee nda'vi kuu' a' ndii, ni taan' ndi'i a' xu'un' ña xito' kutjaku a' xiin' —ni kachi a.

Ka'an Jesús xa'a' ña nduxin xachi' yukun' ka'nu'

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

5 Te kij' ndatu'un' sava ne yivi' xa'a' ña ndatun' va yuu' yukun' ka'nu' jaan', xiin' xa'a' tumaní ndatun' va ña ni taxí ne yivi', ña ni satiti ra toko' nama yukun' jaan' ndii, ni ka'an Jesús ndii:

6 —Xaa kivi' ña sakuu' ña xito' ndiaa ndo' kaa' ndii, nduxin ndoo a, te kutoto ta'an' ka ndee iin yuu' —ni kachi a.

Ka'an Jesús ndee ña xka'ndia ki' xa kuyatin' ndi'i iin yivi'

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

7 Te ni ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Táku'e, ¿ama koq ña ni ka'an un' xa'a' jaan'? ¿Te ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndia te kundani ndu ña xa kuyatin' koq a? —ni kachi ra.

8 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto xiin' mji' va ndo', taxí ndo' kuní xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó. Sakan' ña kixin kua'a' te yivi', te tijn ndiaa kivi' i, te ka'an ra ña mji' ra nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi', te xa kuyatin' kuii ndi'i iin yivi', kachi ra. Ndisu ndo'ó ndii, kundikun ndo' xata' ra.

9 Te kij' kunj' ndo' kuento ña yoo ñu'u' tuku jin yivi', te nakuitá tei' tu ne yivi' nuu' te xa'ndia chuun' ndii, kundj'ni' ndo'. Kuachj' ndii kuní a ña xí'na ka ña jaan' koo, ndisu süu' xa ndikun te kixin ña kundj'i' jin yivi' kij' sakan' —ni kachj' a.

10 Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Kunta'an' jin tivj' ne ñu'u' jin yivi' xiin' tuku tivj' ne yivi'. Te kunta'an' tu ne ndiee' jin ñuu' xiin' ne ndiee' tuku ñuu'.

11 Te kanii' xaan' taan ndiee' jin yivi', te koo tu soko, te koo va tu kui'e, te kuyi'vi xava'a ne yivi' xa'a' ña jyo va jaan', te koo tu ña jyo va ndivi' kij' sakan'.

12 Ndisu ña kuní ka koo sakuu' ña jaan' ndii, natjin te yivi' ndo'ó, te sando'o' u'vi ra ndo'ó, te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te kuu' nuu', te xa'ndia chuun' xa'a' vj'e mii' nakayá e', te ko'ni te jaan' ndo'ó vj'e kaá. Te sanakua'a tu ra ndo'ó nda'a' rey xiin' nda'a' te xa'ndia chuun' ka'nu' xa'a' a ña ndikun ndo' yu'u,

13 te ndiee' yu'u' ndo' xa'a' j nuu' te ka'nu' jaan'.

14 Sakan' na kuii' chituní ndo' xiin' nimá ndo' ña ka'an ndo' xa'a' ndo' nuu' te jaan',

15 kuachj' ndii mji' yu'u taxj' ña xini tuní ndo', te taxj' tu j kuento ña ndichi va ka'an ndo' nuu' te jaan'. Te ndee' jin te ndasi' ta'an' xiin' ndo' jaan' koo' chukuu'

nakujin ra nuu' ña ka'an ndo' jaan'.

16 Te ndo'ó ndii, ndee' yuva' si'i' ndo', xiin' ta'an' mji' ndo', xiin' ne jin kuu' xiin' ndo', xiin' ne xini ta'an' xiin' ndo' ndii, sanakua'a nja ndo'ó nda'a' te ka'nu' jaan'. Te sava ndo' ndii, ka'ni' te jaan' ndo'ó.

17 Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' ña ndikun ndo' yu'u.

18 Ndisu ndo'ó ndii, ndee' jin ixí' xini' ndo' ndo'ñu'u' saka.

19 Te naa' kundjeni naa kundieni ndo' nuu' tundo'o' jaan' ndii, natjin ndo' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i'.

20 Va'a, te kij' kunj' ndo' ña saa xinundu' ñuu' Jerusalén yo'o' yoo te xiin' ndii, kunj' ndo' ña xa kuyatin' kuii ndo'ñu'u' xachi' a.

21 Te ne ndiee' ñu'u' Judea kij' sakan' ndii, na kunu nja ku'un nja tejn iku', te yoo ka ndiee' tixin ñuu' yo'o' ki' sakan' ndii, na kunu ki'i' nja, te yoo ka naá xa'a' ku'u' ki' sakan' ndii, na nandiko' ka nja ñuu' yo'o'.

22 Sakan' ña kivi' jaan' nduu' ña sando'o' Ndiosí ne ndiee' ñuu' yo'o', te xinu sakuu' ña ka'an tu'un a xa'a' ñuu' yo'o'.

23 U'vi va kund'o' ña' ñu'u' si'e xiin' ña' sachichin' si'e kivi' jaan'. Kuachj' ndii kund'o' va sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' yo'o', te kua'a' va sando'o' Ndiosí ne ndiee' ñuu' yo'o'.

24 Sava nja ka'ni' ra xiin' ichi, te sava nja tin ra, te ku'un nja xiin' ra ki'in' va

ñuṽ ḡḡn yivḡ' mii' ndiee' ne tuku'. Te ne tuku' jaan' ndii, vḡko ni'i' nḡa ñuṽ Jerusalén ndee skachi' xinu kivi' ña tava' Ndiosí ne jaan'.

So'ṽ saḡ a kii' nandiko' Jesús ḡḡn yivḡ'

(Mt. 24:29-35,42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵ 'Kii' sakan' ndii, koṽ ña ḡṽṽ va nuu' ñu'u' xiin' nuu' yoo', xiin' nuu' tiuun'. Te ne yivḡ' nuu' ñu'u' ḡḡn yivḡ' ndii, sana xini' nḡa, te kuyi'vi va nḡa xa'a' ña ḡṽṽ va ni'ḡ mḡni ka'nu', xiin' ña ndiee' va nuṽa tikui nuu' mḡni jaan'.

²⁶ Te ne yivḡ' jaan' ndii, kunḡaa' xachi' nḡa ña yi'vi nḡa xanini nḡa xa'a' ña xito' xka'ndḡa nuu' ñu'u' ḡḡn yivḡ', sakan' ña ndee ña ndiee' ña yoo ndivi' ndii, taan ndiee' a.

²⁷ Sakan' te kuni nḡa yu'u, ña nduu' tu te yivḡ', ña kuaxi ḡ nuu' ḡḡn viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndiee' xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'.

²⁸ Kii' xa'a' xka'ndiá ña jaan' ndii, sandjeni xiin' mḡi' ndo', te ndani'i' ndo' nuu' ndo', sakan' ña xa kuyatin' kuii kaku' ndo' saḡ Ndiosí —ni kachi' a.

²⁹ Te ni ka'an tu Jesús xiin' ra ḡḡn ña ka'an ndiḡa ndii:

—Koto ndo' naa xaa' tun' higuera, uun ndee ka ḡḡn nuu' ḡḡn'.

³⁰ Kii' xini ndo' xa'a' naka'ndi yuku' tun' jaan' ndii, kundani' ndo' ña xa kuyatin' kuii kuuḡn savi'.

³¹ Te sakan' tu kii' kuni ndo' koṽ ña ni ka'an ḡ xiin' ndo' jaan' ndii, kundani' ndo'

ñā xa kuyatin' kuii ka'ndḡa chuun' Ndiosí ḡḡn yivḡ'.

³² Ña ndaku ka'an ḡ xiin' ndo' ndii, ña kuni' ka kuyi' sakuu' ne ndiee' ḡḡn yivḡ' vḡtin, te xka'ndḡa sakuu' ña jaan'.

³³ Ndivi' xiin' ñu'u' ḡḡn yivḡ' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, koṽ' kivi' ndoñu'u' a.

³⁴ 'Koto xiin' mii' ndo', te ndiṽṽ' ḡḡn nimá ndo' xa'a' ña siḡ', ña yoo ḡḡn yivḡ', xiin' xa'a' ña ko'ṽ xka'ndḡa ndo' vino, xiin' xa'a' ña ndi'ni nimá ndo' xa'a', ña yoo ḡḡn yivḡ' yo'o'. Sakan' ña ḡṽṽ xaa' kivi' jaan' kii' koṽ' a naa nimá ndo'.

³⁵ Kuachi' ndii xaa' ña jaan' nuu' sakuu' ne yivḡ', ne ndiee' kani' nuu' ñu'u' ḡḡn yivḡ', ndee naa ḡḡn yo'o' ña sékun te yivḡ'.

³⁶ Xa'a' a jaan' na koṽ tu'va va ndo', te ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, te kuyi' sakakú a ndo'ó nuu' sakuu' ña koṽ jaan', te ka'an nuu' ndo' kuḡta ndo' kivi' jaan' nuu' yu'u, ña nduu' tu te yivḡ' —ni kachi' Jesús.

³⁷ Te sania'a Jesús tu'un Ndiosí nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' ḡḡn ke'in', te ñuṽ kua'an a xiki' ña nani' Olivos, te ḡkan' ndo'ó a.

³⁸ Te sakuu' ne yivḡ' kua'an nḡa'a nuu' ki'e yukun' jaan', te kuni' so'ṽ ña'a' nḡa.

22

So'ṽ ni xaa' a kii' ni ndatu'un' tuni' te kuu' ka'nu'

saq kuvj ka'ni' ra Jesús

(Mt. 26:1-5,14-16; Mr. 14:1-2,10-11; Jn. 11:45-53)

1 Xa kuyatin' koḡ vjko' ña nani' pascua, ña xi xixi' ne yivi' xita' va'a ña koḡ' yuchi' levadura saká xiin'.

2 Te sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, xa'a' ña yi'vi ra ne yivi' na ni nanduku' ra saq saq ra te ka'ni' si'e ra Jesús.

3 Te ni sko'nu' ña ndiva'a nimá Judas, te nani' tu Iscariote, te nduu' iin te uxj uvi ta'an te nda'a' xa'a' Jesús.

4 Te ni xa'an ka'an ra xiin' sutu kuu' nuu' xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun' saq saq ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'.

5 Kij' ni xini so'o sutu jaan' ña ni ka'an te jaan' ndii, va'a ni kuni ra, te ni taxj ra kuento ra ña taxj ra xu'un' nda'a' Judas xa'a' ña jaan'.

6 Te ni taxj Judas jaan' kuento ra ña sanakua'a ra Jesús kij' koḡ' ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a. Sakan' te ni xa'a' nanduku' ra saq saq ra te sanakua'a ña'a' ra nda'a' te jaan'.

So'o ni xaq a kij' ni xixi Jesús ña xaxi' xakuaa' xa'a' vjko' pascua

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

7 Te ni tondia kivi' ña xixi' ne yivi' xita' va'a, ña koḡ' yuchi' levadura saká xiin', kij' xa'ni' nja mbee kuali' xa'a' vjko' pascua.

8 Sakan' na kuii' ni ti'vi' Jesús Pedro xiin' Juan ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo', te sava'a ndo' ña kuxj e' xakuaa' xa'a' vjko' pascua —ni kachj a.

9 Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Mii' kuní un' sava'a ndu ña xaxi' jaan'? —ni kachj ra.

10 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kij' ko'ni' ndo' ñuu kua'an ndo' ndii, kuni ndo' iin te yivi', te ni'i' iin yoo tikui, kua'an ra. Kundikun ña'a' ndo' ndee vj'e mii' sko'nu' ra,

11 te ka'an ndo' xiin' te xiin' vj'e jaan' ndii: “Ka'an xto'o e' ndii: ¿Mii' yoo cuarto mii' kuxj i ña xaxi' xakuaa' xa'a' vjko' pascua xiin' te nda'a' xa'a' i?, kachi a”, kachi ndo'.

12 Te sania'á te jaan' ndo'ó iin cuarto chie, ña iin xata' vj'e ninu, te xa yoo tu'va cuarto jaan'. Te ikan' sava'a ndo' ña kuní a kuxj e' —ni kachj Jesús.

13 Te ni xa'an te jaan', te ni xka'ndia xna'a a saq nii' ni ka'an Jesús xiin' ra jaan'. Te ni xava'a ra ña xaxi' xa'a' vjko' pascua ikan'.

14 Kij' ni xaq hora ndii, ni xikundu'u' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a te kuxj nja nuu' mesa.

15 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa ndiee' xikan' nimá i ña kuxj inga' i xiin' ndo' ña xaka'nu' e' xa'a' vjko' pascua yo'o' ña kuní ka kund'o' u'vi i.

16 Sakan' ña ka'an i xiin' ndo' ña saka'nu' ka i ña kaa' ndee skachi' xaa' kivi' ña kuxi inga' i xiin' ndo' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —ni kachi a.

17 Sakan' te ni ki'in a iin copa, te ni taxi a ña chindani Ndiosí. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ki'in ndo' ña yo'o', te ko'o sakuu' ndo' sie sie.

18 Sakan' ña ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, kō'o ka i vino, te kuvā'a xiin' uva, ndee ki' xaa' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' —ni kachi a.

19 Ndi'i jaan', te ni ki'in a xita' va'a, te ni taxi a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i, ña xito' kuvī xa'a' ña va'a ndo'o. Sakan' na ndee vītin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, na saa ndo' ña kaa' naka'an' ndo' ña ni xi'i i xa'a' ndo' —ni kachi a.

20 Iin kachi ni xaa tu a ki' ndi'i ni xixi a xakuaa' jaan' xiin' te jaan' ndii, ni ki'in a iin copa, te ni ka'an a ndii:

—Te naá tixin ña yo'o' nduu' ní i, ña kuitja xa'a' kuachi ndo'o, te xiin' ña kaa' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' ndo'.

21 Ndisu te sanakua'a yu'u nda'a' te ndasi' yu'u ndii, nuu' mesa yo'o' ndu'u' ra xiin' i vītin xixi' ra xiin' e'.

22 Sakan' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i saa nii'

ni chituní Ndiosí ña kundo'o i. Ndisu chie va tundo'o' kundo'o te sanakua'a yu'u —ni kachi a.

23 Ikan' te ni xa'a' ndatu'ún' ta'an' mii' te jaan' ña yoo tu nduu' te sanakua'a ña jaan'.

Sania'á Jesús ndee ne yivi' nduu' ne ka'nu' ka

24 Te ni xa'a' kani' ta'an' kuento te nda'a' xa'a' Jesús xa'a' yoo nduu' te ka'nu' ka tein mii' ra.

25 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sakuiso' chuun' ra ne nduu' ne ta'an' ra. Te kuu' nuu' jaan' ndii, xtani va ra ña ka'an ne yivi' ña te xito' ñuu nduu' ra, kachi ña.

26 Ndisu ndo'o ndii, saa ndo' sakan'. Süu' jaan' ndii te nduu' te ka'nu' ka tein ndo'o ndii, na ku'u ra ndee naa te kuasa' ka'nu', te te ni'i' ichi' nuu' ndo' ndii, na ku'u ra ndee naa te xika' nuu' nuu' ndo'.

27 Sakuu' e' xiní ndii, te xixi' nuu' mesa ndii, te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' te xaxa' ña xaxi'. Ndisu yu'u ndii, yo'o' iin' i tein ndo' ndee naa iin te xika' nuu' nuu' ndo'.

28 Ndisu ndo'o ndii, xi yoó te xi yoó ndo' xiin' i ki' yoo tundo'o' nuu' i.

29 Xa'a' a jaan' na kuii' sakuiso' chuun' i ndo'o ña ka'ndia chuun' ndo' saa nii' ni sakuiso' chuun' yuva' e' yu'u ña xa'ndia chuun' i.

30 Sakan' te kuxi ndo' te ko'o ndo' xiin' i mii' ka'ndia chuun' i, te kundjee ndo' nuu' tei ka'nu', te ka'ndia chuun' tu i'in ndo'ó nuu' uxi uvi ti'vi ne ta'an' e', ne Israel —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Pedro ña nako'o iin ndaa' ra Jesús

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

31 Te ni ka'an tu xto'o e' ndii:

—Koto un', Simón, ña ndiva'a kuu' nuu' ndii, xa ni xikan ndei' a nuu' Ndiosí te kisi a ndo'ó ndee naa xaa' te yivi' kij' kuun' ra trigo.

32 Ndisu yu'u ndii, xa ni ka'an nda'vi i xiin' Ndiosí xa'a' un' te nako'o un' ña ini un' xini un' yu'u. Te kij' nandiko' tukuu' un' nuu' ichi' i ndii, sandieni un' ñani un', ne xika' ichi' i xiin' un' —ni kachi a.

33 Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákuie, süu' vi'e kaa kuiti' xa yoo tu'va i te ku'un i xiin' un'. Süu' jaan' ndii, xa yoo tu'va tu i ndee kuvi i xiin' un' —ni kachi ra.

34 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Pedro, ka'an i xiin' un' ña kij' kuni ka kana nduchie ndii, xa un' ichi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u —ni kachi a.

Xa ni xaa tundo'o' kund'o Jesús

35 Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Kij' ni ti'vi' i ndo'ó, te ni ka'an i xiin' ndo' ña koni'i ndo' xu'un' ndo', ni ndee tinda'a' ndo', ni ndee ndixan'

ndo' ndii, ¿ñaá ni kuni ña'a nuu' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin ra ndii:

—Ü'un', koo' a —ni kachi ra.

36 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndisu vitin ndii, yoo ka kumi' xu'un' ndii, na koni'i ra a, te yoo ka kumi' tinda'a' ndii, na koni'i ra a, te yoo ka koo' ichi kumi' ndii, na xiko' ra toto titi ra, te sata' ra iin a.

37 Kuachi ndii ka'an i xiin' ndo' ña kuni a xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ni ndasandu ña'a' ne yivi' ndee naa te ña'a”, kachi a. Sakan' ña sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' yu'u ndii, kuni a xinu a —ni kachi Jesús.

38 Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Koto un', tákuie. Yo'o' yoo uvi ta'an ichi —ni kachi ra.

Ikan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa sakan' kuiti' —ni kachi a.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' nani' Getsemani

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

39 Te ni keta Jesús kua'an a xiki' ña nani' Olivos naa xi xaá a. Te ni xikundikun ña'a' te nda'a' xa'a' a kua'an ra xiin' a.

40 Te kij' ni xaa a ikan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te köyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kini ndo'ó —ni kachi a.

41 Te nī kuxiōō a nuu' ra ndee naa xika' skana' e' iin yuu', te nī xikuiin xiti' a, te nī ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

42 —Tata yuva' i, naa' kuní un' ndii, tãxi un' kundo'o i tundo'o' chie yo'o', ña nduu' ndee naa tikui uva. Ndisu saa un' ña kuní yu'u, süu' jaan' ndii, ña kuní mii' un' saa un' —nī kachi a.

43 Sakan' te nī tuvi iin ángele, ña nī kjeē ndivi', te taxi a ndiee' Jesús.

44 Te ndiee' ka ka'an a xiin' Ndiosí, sakan' ña nī ndi'ni xava'a a. Te koyó teti'in' a nuu' ñu'u' ndee naa koyó ní' mbo'lo na'nu'.

45 Ndi'j nī ka'an a xiin' Ndiosí, sakan' te nī ndondichi a, te nī xaa a mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a, te nī xinj a ndiee' ra kixín ra xa'a' a ña suchi' va inj ra.

46 Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na kixín ndo'? Ndokoō ndo', te ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te köyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kijní ndo'ó —nī kachi a.

Sq'o nī xaa a kii' nī tijn te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

47 Te kij' kusaa' iin' ka Jesús ka'an a, te nī tuvi iin tì'vi ne yivi' kuaxi nja. Te iin te uxí uvi, te nani' Judas, ni'i' ichi' nuu' nja kuaxi nja. Te nī kuyatín ra ndee nuu' Jesús, te nī chito va ña'a' ra.

48 Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá xiin' ña nī chito un' kaa' sanakua'a un' yu'u,

ña nduu' tu te yivi', nda'a' te kaa'? —nī kachi a.

49 Te kij' nī xinj te nda'a' xa'a' Jesús ña xka'ndiá ikan', te nī ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, ¿ñáá va'a kuun ichi ña'a' ndu? —nī kachi ra.

50 Te nī satuxu'ví iin te nda'a' xa'a' Jesús jaan' iin te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu', nī xa'ndia ra so'o kua'a te jaan'.

51 Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xava'a, vikuiin un' —nī kachi a.

Te nī tondia nda'a' a so'o te nī tuxu'ví jaan', te nī sanda'a ña'a' a.

52 Ikan' te nī ka'an a xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun' jaan', xiin' te xixa nuu' ñuu, te nī ndekuie tijn ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo' te tijn ndo' yu'u xiin' ichi xiin' itun' ndee naa iin te kui'na'?

53 Kua'a' kivi' nī iin i tejn ndo' sania'a' i nuu' ki'e yukun' ka'nu', te nī tijn ndo' yu'u. Ndisu xa nī xaa hora ña saa ndo' sakan', hora ña xa'ndia chuun' ña ndiva'a iin yivi' —nī kachi a.

Ka'an Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:57-58,69-75; Mr. 14:53-54,66-72; Jn. 18:12-18,25-27)

54 Sakan' te nī tijn te jaan' Jesús, te nī xan ndiaká ña'a' ra vi'e sutu ka'nu'. Te Pedro ndii, nī xikundikun na ra xika' xika' kua'an ra.

55 Te kij' n̄i n̄a'm̄i t̄e yiv̄i' ñu'u nuu' k̄i'e sutu jaan' ndii, n̄i x̄ikundiee r̄a x̄itun̄j' r̄a s̄aa xinundu u xiin' a, t̄e n̄i x̄ikundu'u' t̄u Pedro t̄ein t̄e jaan'.

56 Ndisu kij' n̄i x̄inj̄i j̄in ña' x̄ika' nuu' ndu'u' r̄a x̄itun̄j' r̄a ndii, n̄i nākōto ndi'e' ña'a' a', t̄e n̄i ka'an a' ndii:

—N̄i x̄ika t̄u t̄e kaa' xiin' t̄e jaan' —n̄i kach̄i a'.

57 Ndisu n̄i k̄iee yu'u' Pedro ka'an r̄a ndii:

—X̄iní ña'a' i, naa —n̄i kach̄i r̄a.

58 J̄in kan̄j' va x̄ka'nd̄ia, t̄e n̄i x̄inj̄i ña'a' inga t̄e yiv̄i', t̄e n̄i ka'an r̄a ndii:

—J̄in t̄e ndiaka' ta'an' xiin' t̄e kaa' nduu' t̄u yo'ó —n̄i kach̄i r̄a.

Ndisu tuk̄u n̄i n̄i ka'an Pedro ndii:

—S̄üvi yu'u, t̄aa —n̄i kach̄i r̄a.

59 N̄i x̄ka'nd̄ia kuyatin' j̄in hora, t̄e n̄i ka'an inga t̄e yiv̄i' xa'a' Pedro ndii:

—Ña ndaku x̄na'a nduu' a ndii, x̄ika' t̄u t̄e yo'ó' xiin' t̄e kaa', sakan' ña j̄in t̄e Galilea nduu' r̄a —n̄i kach̄i r̄a.

60 N̄i ka'an n̄i tuk̄uu Pedro ndii:

—X̄iní i ndee xa'a' ka'an un', t̄aa —n̄i kach̄i r̄a.

T̄e na n̄i ña jaan' ka'an r̄a, t̄e n̄i kana nduchié.

61 Sakan' t̄e n̄i nd̄ikō kuiin x̄to'ó e', t̄e n̄i nākōto a nuu' Pedro. T̄e n̄i nāka'an' Pedro ña xa n̄i ka'an a xiin' r̄a ndii: "Kij' kuní ka kana nduchié ndii, xa un̄i ichi' n̄i ka'an un' ña x̄iní un' yu'u", n̄i kach̄i a.

62 Te kij' n̄i ket̄a r̄a ikan' ndii, n̄i x̄aku suchi' j̄inj̄i va r̄a.

S̄o'ó n̄i x̄aa a kij' n̄i kan̄j t̄e x̄iin' Jesús

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

63 Te yiv̄i', t̄e ndiaa Jesús ndii, n̄i xa'a' kundi'i' r̄a xiin' a, t̄e n̄i kan̄j ña'a' r̄a,

64 t̄e n̄i s̄atiin r̄a pein nuu' a, t̄e n̄i kan̄j ka ña'a' r̄a ka'an r̄a xiin' a ndii:

—Nākun̄j un' yoó n̄i kan̄j yo'ó —n̄i kach̄i r̄a.

65 Te kua'a' ka n̄i kan̄ja'a r̄a xiin' a.

S̄o'ó n̄i x̄aa a kij' n̄i sana'má t̄e kuu' ka'nu' Jesús

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

66 Kij' n̄i kitu' ndii, n̄i nākaya t̄e x̄ixa nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' t̄e sania'á t̄u'un ndei' Ndiosí. T̄e n̄i k̄ix̄in nd̄iaka t̄e yiv̄i' Jesús mi' n̄i nākaya t̄e ka'nu' jaan', t̄e n̄i nd̄atu'un' ña'a' r̄a ndii:

67 —¿Ñáá yo'ó nduu' Cristo, ña kuax̄i s̄akakú ne yiv̄i'? Ka'an un' xiin' ndu —n̄i kach̄i r̄a.

T̄e n̄i ka'an Jesús xiin' r̄a ndii:

—Naa' ka'an i xiin' ndo' ña suvi i ndii, k̄and̄ixa' ndo'.

68 Te sakan' t̄u naa' nd̄atu'un' i ndo'ó ndii, k̄üvi nākuin ndo', t̄e n̄i ndee s̄and̄ie'ni' t̄u ndo' yu'u.

69 Ndisu ndee vit̄in t̄e ndee nuu' ku'un e' ndii, kun̄j ndo' yu'u, ña nduu' t̄u t̄e yiv̄i', kundu'u' i x̄inj̄i kua'a' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' —n̄i kach̄i a.

70 Sakan' t̄e n̄i nd̄atu'un' ña'a' s̄akuu' r̄a ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yo'ó nduu' Si'e Ndiosí, uun? —nì kachì rā.

Tē nì ka'an Jesús xiin' rā ndii:

—Naa ka'an ndo', ñaa' nduu' a —nì kachì a.

⁷¹ Sakan' tē nì ka'an xiin' ta'an' rā ndii:

—Küní ká nē ndiēē yu'u' xa'a' rā nuu' e', sakan' ñā xa yu'u' mji' rā nì ka'an rā ñā nì xini so'o e' kaa' —nì kachì tē ka'nu' jaan'.

23

So'o nì xaa a kii' nì iin Jesús nuu' Pilato

(Mt. 27:1-2,11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Sakan' tē nì nūta sakuu' tē ñu'u' jaan', tē nì xan ndiaka rā Jesús nda'a' Pilato.

² Sakan' tē nì xa'a' rā tiin' kuachì rā Jesús ka'an rā ndii:

—Tē yivi' yo'o' ndii, nì xini ndu kuni nata'vi' rā nē ñuū ndu. Tē tāxi' tū rā ñā chā'vi' ndu xu'un' yoq' nda'a' César. Tē ka'an tū rā ñā suvi' rā nduu' Cristo, ñā sakakú nē yivi', sakan' na kuii' rey nduu' rā, kachi rā —nì kachì tē jaan'.

³ Sakan' tē nì ndatu'un' Pilato Jesús ndii:

—¿Náá yo'ó nduu' rey nuu' nē judío? —nì kachì rā.

Tē nì nakuijn a ndii:

—Xa mji' un' nì ka'an sakan' —nì kachì a.

⁴ Sakan' tē nì ka'an Pilato xiin' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' nē yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Kōo' ndee iin kuachì ndiso' tē yivi' kaa' —nì kachì rā.

⁵ Ndisu ndiēē' ká ka'an tē jaan' ndii:

—Tē kaa' ndii, natandiee' kiji' rā nē ñuū ndu xiin' ñā sania'á rā, nì xa'a' xaa' rā ñā jaan' ndee ñu'u' Galilea, tē nì xaa' rā ndee ñu'u' Judea yo'o' —nì kachì rā.

So'o nì xaa a kii' iin Jesús nuu' Herodes

⁶ Kij' nì xini so'o Pilato ñā jaan' ndii, nì ndatu'un' rā naa' tē nì kijeē ñu'u' Galilea nduu' Jesús.

⁷ Tē kij' nì xini rā ñā nì kijeē a ñu'u' Galilea mii' xa'ndia chuun' Herodes ndii, nì ka'an chuun' rā ñā kundjaka sakuu' tē xixa jaan' Jesús nda'a' Herodes jaan', sakan' ñā kivi' jaan' ndii, ndu'u' tū tē jaan' ñuū Jerusalén jaan'.

⁸ Kij' nì xini Herodes Jesús ndii, va'a va' nì kuni rā, kuachì ndii kua'a' va' kivi' nì xka'ndia ñā kuni rā nata'an' rā xiin' a, sakan' ñā nì xini so'o rā ndatu'un' kua'a' nē yivi' xa'a' Jesús, tē kuni rā kuni nduchi' nuu' rā iin chuun' ka'nu' ñā saa a.

⁹ Tē nì ndatu'un' rā Jesús ki'in' nuu' ñā'a, ndisu nì nakuijn a nuu' rā.

¹⁰ Tē ikan' ndiee' tū sutu kuu' nuu' xiin' tē sania'á tū'un' ndei' Ndiosí tiin' kuachì u'vi' ñā'a' rā.

¹¹ Sakan' tē nì sandiēē kui'e ñā'a' Herodes xiin' tē xiin' rā, tē nì kundji' rā xiin' a chindu'u' rā toto xiñu va'a xata' a, tē nì sanandiko' ñā'a' rā nda'a' Pilato.

¹² Tē kivi' jaan' nì nanduū Pilato xiin' Herodes tē xini

ta'an', sakan' ña ña nuu'
ndii, ni ndasi' ta'an' ra.

*So'o ni xaa a kij' ña xa yoo
kuvj nduu' Jesús*

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:38—19:16)

¹³ Sakan' te ni ka'an
chuun' Pilato, te ni nakaya
sutu kuu' nuu', xiin' te
xa'ndia chuun' nuu' ñuu,
xiin' sakuu' ne ñuu jaan',

¹⁴ te ni ka'an ra xiin' nja
ndii:

—Ni kixin ndiaka ndo'o te
yivi' yo'o' nda'a' i, te ka'an
ndo' ña kuni nata'vi' ra ne
ñuu ndo'. Ndisu yu'u ndii,
ni sana'má ña'a' i nuu' ndo'
ita' ndo' kaa', te ni xini i
ña koo' ndee jin kuachi ña
satavi ña'a' ndo' jaan' ni xaa
ra.

¹⁵ Te ni ndee Herodes ni
na'in kuachi te kaa', sakan'
na ni sanandiko' tuku ña'a'
ra nuu' i. Sakan' ña koo' ña
xata'an kuvj ra xa'a' ni xaa
ra.

¹⁶ Xa'a' a jaan' na kuii'
ka'an chuun' i, te kaxi' va ra,
ndi'i jaan', te sandoo ndika
ña'a' i —ni kachi ra.

¹⁷ Te sakuu' ichi' kij' na-
suku' viko' jaan' ndii, kuni a
ña saña' Pilato jin te naá vi'e
kaa.

¹⁸ Ndisu jin ni nda'a' ni
kuaa' sakuu' ne yivi' kua'a'
jaan' ka'an nja ndii:

—Te ñaa' ka'ni' un', te
saña' un' Barrabás —ni
kachi nja.

¹⁹ Te Barrabás jaan' ndii,
naá ra vi'e kaa xa'a' ña ni
kunta'an' ra xiin' te xiin'
romano, xiin' xa'a' a ña ni
xa'ni' ra jin te yivi'.

²⁰ Te ni ka'an tukuu' Pilato
xiin' ne yivi' jaan' xa'a' ña ni
kuni ra saña' ra Jesús.

²¹ Ndisu ne jaan' ndii, so'o
ti'e' ka ka'an nja ndii:

—Nuu' krusin kuvj un' te
ña'a', nuu' krusin kuvj un' te
ña'a' —ni kachi nja.

²² Te ni ka'an ni tukuu'
Pilato xiin' nja ichi' ña uni
ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee ña
nja'a ni xaa ra? Koo' ndee
jin kuachi ña xata'an kuvj ra
xa'a' ni na'in yu'u. Xa'a' a
jaan' na kuii' ka'an chuun'
i, te kaxi' ra, ndi'i jaan', te
sandoo ndika ña'a' i —ni
kachi ra.

²³ Ndisu ne jaan' ndii, so'o
ti'e' ka ka'an nja ña nuu'
krusin na kuvj ña'a' ra. Te
xa'a' a ña ti'e' va ni kuaa'
nja xiin' sutu kuu' nuu' nuu'
Pilato ndii, ni xinu xna'a' ña
ndioo' ini nja jaan'.

²⁴ Sakan' na ni nakujin
yu'u' Pilato saxinu ra ña
kuni ne jaan'.

²⁵ Te ni ka'an chuun' ra,
te ni saña' te kuni ne jaan',
te naá vi'e kaa xa'a' ña ni
kunta'an' ra xiin' te xiin'
romano, xiin' xa'a' a ña ni
xa'ni' ra jin te yivi'. Ndisu
ni sanakua'a ra Jesús te kuvj
a saa ka'an nimá ne jaan'.

*So'o ni xaa a kij' ni kuvj te
xín' Jesús nuu' krusin*

(Mt. 27:32-56; Mr. 15:21-41; Jn. 19:17-30)

²⁶ Kij' ni kije te xiin'
kua'an ra xiin' Jesús ndii,
ni nata'an' ra xiin' jin te
ni kije ñuu Cirene, te nani'
Simón. Te jaan' ndii, mii'
xika' ra ni xa'an' ra, te ni

nandiko' ra. Te ni tjin u'vi ña'a' te xiin' jaan' ña koni'i ra krusin kundikun ra xata' Jesús ku'un ra.

27 Te kua'a' va ne yivi', te kua'a' va tu ña'a' xaku' suchi' inji ndee tana' ndji nja ndikun nja xata' Jesús kua'an nja.

28 Te ni nakoto xata' Jesús nuu' ne jaan', te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Ndo'ó, ña'a', ne ndiee' ñuu Jerusalén, kuaku ndo' xa'a' yu'u. Süu' jaan' ndii kuaku ndo' xa'a' mji' ndo' xiin' xa'a' si'e ndo',

29 sakan' ña xaa kivi' ña ka'an ndo' ndii: “Va'a va kuni ña'a' ña' küvi koo si'e, xiin' ña' koo' kivi' ni sakitú' si'e, xiin' ña' koo' kivi' ni sachichin' si'e”, kachi ndo'.

30 Te kij' sakan' ndii, xa'a' ne yivi' ka'an nja xiin' iku' ndii: “Tavi ndo' ndu, te ndo'ó, xiki' ndii, tisi'e ndo' ndu”, kachi nja.

31 Kuachi ndii, naa' xaa' ra sakuu' ña kaa' xiin' yu'u, te nduu' ndee naa itun' i'i' ndii, saa ka vi' tu saa ra xiin' ndo'ó, ne nduu' ndee naa itun' ichi —ni kachi a.

32 Te ndiaka' tu te xiin' jaan' uvi ta'an te nja'a, te ka'ni' tu ña'a' ra.

33 Te kij' ni xaa ra jin xaan' mii' nani' iki' xini' te ni xi'i' ndii, ni kuxi ra Jesús nuu' krusin ijan'. Te te nja'a jaan' ndii, tata'vi' xiin' a ni kuxi ña'a' ra nuu' inga krusin, jin ra nda'a' kua'a' a, te inga ra nda'a' itin a.

34 Te ni ka'an a kij' ndiandu'u' a nuu' krusin ndii:

—Tataa, koo ka'nu' inji un' xa'a' te kaa', sakan' ña xini' ra ndee ña xaa' ra —ni kachi a.

Ndi'i jaan', te ni katin te xiin' toto a, te kuni ra yoo nda'a' ndoo i'in a.

35 Te ita' ne yivi' kua'a' jaan' xito' ndi'e' nja Jesús ijan', te ndee te ka'nu' jaan' ndii, kundi'i' ra xiin' a ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Inga ne yivi' ni sakaku' ra, na sakaku' xiin' mii' mji' ra viti naa' ndixa xna'a' ndii, Cristo, te ni nakaxin Ndiosí sakaku' ne yivi', nduu' ra —ni kachi ra.

36 Te nii' sakan' xandi'i' tu te xiin' xiin' a taxi' ra vino iya' ko'q a,

37 te ka'an ra xiin' a ndii:

—Naa' ndixa xna'a' yo'ó nduu' rey ne judío ndii, sakaku' xiin' mii' ki'i' un' —kachi ra.

38 Te ni ke'i ra jin tu'un' yu'u' nuu' krusin jaan' xa'a' ña ni tjin kuachi ña'a' ra ka'an a ndii: “Te yo'o' nduu' rey ne judío”, kachi a. Te yu'u' jaan' ndii, yoso' a xiin' tu'un' griego, xiin' tu'un' latin, xiin' tu'un' hebreo.

39 Te jin te nja'a, te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusin xjin' Jesús ndii, ni xandi'i' ra xiin' a ka'an ra ndii:

—Naa' ndixa xna'a' yo'ó nduu' Cristo, ña sakaku' ne yivi' ndii, sakaku' xiin' mii' mji' un', te sakaku' tu un' ndu'u' —ni kachi ra.

40 Ndisu ni xi'e inga te nja'a jaan' nuu' te jaan' ka'an ra ndii:

—¿Ñáá n̄i ndeē Ndiosí yí'vi yo'ó, teē' ndee x̄a yoo un' nuu' tundo'o' yo'o'?

41 Yoo' ndii, xata'an yoo e' tundo'o' yo'o', sakan' ña xa'a' ña n̄i'aa, ña n̄i xaa e', nacha'v̄i e', ndisu te kaa' ndii, kōo' xachi' ña n̄i'aa n̄i xaa ra —n̄i kachi' ra.

42 Sakan' te n̄i ka'an ka ra ndii:

—Jesús, naka'an' na un' xa'a' i kii' xa'a' un' ka'ndia chuun' un' —n̄i kachi' ra.

43 Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' un' v̄it̄in ndii, kundu'u' un' xiin' i nd̄ivi' mii' ndatun' va kaa' —n̄i kachi' a.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i xi'i Jesús nuu' krusin

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

44 Te kii' n̄i xaa iin ke'in' ndii, n̄i kuu' iin yaví kanii' iin yivi' ndeē n̄i xa'an' nd̄iko' a kaa un̄i xakuua'.

45 Te n̄i xi'i' ñu'u, te n̄i ndata' ma'in' toto ña ta'nu' i'nu' t̄ix̄in yukun' ka'nu'.

46 Sakan' te n̄i ka'an ti'e' Jesús ndii:

—Tataa, nda'a' yo'ó nataxi' i nimá i —n̄i kachi' a.

Te nd̄i'j so'o n̄i ka'an a ña jaan', te n̄i xi'i' a.

47 Kii' n̄i x̄ini' te xiin' kuu' nuu' jaan' ña n̄i yoo jaan' ndii, n̄i saka'nu' ra Ndiosí ka'an ra ndii:

—Nd̄ixa xna'a nduu' a ndii, te n̄i xachuun' ndaku n̄i nduu' te kaa' —n̄i kachi' ra.

48 Te sakuu' ne yivi' kua'a', ne n̄i x̄ito ndi'e' ña n̄i yoo

ikan' ndii, kuun' iki' n̄i'aa t̄i'aa n̄i'aa n̄i nand̄iko' n̄i'aa xa'a' ña suchi' va iin' n̄i'aa.

49 Ndisu sakuu' ne xini' ta'an' xiin' Jesús, xiin' ña'a', ne n̄i ndikun' ña'a' n̄i k̄ix̄in n̄i'aa ndeē Galilea ndii, n̄i ita tu ne jaan' ndeē ndoso' jaan' xito' ndi'e' n̄i'aa ña n̄i yoo ikan'.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i ndiee ñu'u' nde'i Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

50 N̄i yoo iin te yivi', te n̄i nani' José, te n̄i k̄ieē ñuu' Arimatea, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea. Te jaan' ndii, iin te ka'nu' tein te xa'ndia chuun' nduu' ra. Te nduu' tu ra te yivi' va'a, te xachuun' ndaku tu ra.

51 Te n̄i ndiatu iin' ra xa'a' ña ka'ndia chuun' Ndiosí iin yivi' yo'o'. Sakan' na n̄i nakuita kuento ra xiin' kuento ña n̄i ndoo te kuu' ka'nu' jaan', n̄i ndeē xiin' ña n̄i xaa te jaan' xiin' Jesús.

52 Sakan' na n̄i xa'an ra nuu' Pilato, te n̄i xikan' ra ñu'u' nde'i Jesús.

53 Te kii' ndi'i n̄i sanuu' ra ñu'u' nde'i a jaan' ndii, n̄i t̄isuku' ra a iin toto ndiká. Te n̄i xa'an ch̄inaa' ra a t̄ix̄in yaví nd̄i' mii' t̄i'aa' an k̄una' ñu'u' nde'i ndeē iin ne yivi', ña n̄i x̄at̄ia ra toko' kava'.

54 Te kivi' jaan' ndii, kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' ne yivi' xa'a' kivi' sábadu, ña xinand̄iee' n̄i'aa, nduu' a. Te n̄a'a' ka te xa'a' kivi' jaan'.

55 Te ña'a', ne ndikun' n̄i k̄ix̄in xiin' Jesús ndeē ñu'u' Galilea ndii, n̄i xa'an n̄i'aa, te

nī xīnī nīa yavī ndīi jaan', te nī xīnī tū nīa saa nī chīnaá ra nīu'u' nde'i a.

⁵⁶ Te kij' nī nandiko' nīa mii' ndiee' nīa ndii, nī xava'a nīa sūxā xavixín' xiin' xa'an xavixín', te nī nandiee' nīa kivi' sábadō, nīa xinandiee' ne yivi' saa ka'an chuun' tū'un ndei' Ndiosí.

24

So'o nī xaa a kij' nī naṭiaku Jesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Te nīa'a va kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, nī xa'an tukuu nīa'a' jaan' yavī ndīi mii' naá nīu'u' nde'i Jesús ni'i' nīa xa'an xavixín' nīa nī xava'a nīa jaan', te nī xa'an tū inga ka nīa'a' xiin' nīa.

² Te nī xīnī nīa nīa xa nī nūndia'a yuu' nīa ndasi yu'u' yavī jaan'.

³ Te kij' nī kō'nī nīa yavī ndīi jaan' ndii, kōō' ka nīu'u' nde'i xto'o e' Jesús kandu'u' ikan'.

⁴ Kij' ndi'nī ne jaan' ita' nīa ikan' ndii, numī' va te nī tuvī uvi ta'an te yivi' ni'nu' ra toto yi'é ndatun' va, te nī xīkuita ra xīin' nīa jaan'.

⁵ Te xa'a' a nīa nī yī'vi va ne jaan', te nī katandiee nīa nuu' nīa ndee nīu'u' ndii, nī ka'an te yivi' jaan' xiin' nīa ndii:

—¿Ndichun nanduku' ndo' tejn ne nī xi'i nīa xa tiaku?

⁶ Kōō' ka a naá yo'o', süu' jaan' ndii xa nī naṭiaku a. Naqa'an' ndo' nīa nī ka'an a

xiin' ndo' kij' xika' ka a nuu' nīu'u' Galilea ndii:

⁷ “Yu'u, nīa nduu' tū te yivi' ndii, kuní a nīa sanakua'a te yivi' yu'u nda'a' ne ndiso' kuachi, te kuvī i nuu' krusín, te naṭiaku i kivi' nīa unī”, nī kachi a xiin' ndo' —nī kachi te jaan' xiin' nīa.

⁸ Sakan' te nī naqa'an' nīa nīa nī ka'an Jesús xiin' nīa.

⁹ Te kij' nī nandiko' nīa mii' ndiee' te uxī iin jaan' ndii, nī ka'an nīa sakuu' nīa jaan' xiin' ra, te sakan' tū xiin' inga ne ndikún Jesús.

¹⁰ Nīa'a', ne nī xīnī nīa nī yoo jaan' ndii, María Magdalena nduu' iin a', xiin' Juana, xiin' María, sī'i' Jacobo, xiin' sava inga nīa'a', ne nī xa'an xiin' nīa.

¹¹ Ndisu ne ndikún ichi' Jesús ndii, nī xanīnī nīa nīa nīa kuasa' kuní nduu' nīa ka'an nīa'a' jaan', te nī kunī nīa kandixa' nīa'a' nīa.

¹² Saa nī ndii, nī ndava Pedro, te kua'an ra yavī ndīi jaan', te kij' nī xto'nī ra tixin a ndii, nī xīnī ra nīa kōō' ka xna'a nīu'u' nde'i Jesús naá ikan', ndee toto, nīa nī ndisuku' kuiti' a, ndiee' tixin yavī jaan'. Sakan' te nī nandiko' ra vī'e nandanī va ra xa'a' nīa nī yoo ikan'.

So'o nī xaa a kij' nī tuvi Jesús nuu' uvi ta'an te nda'a' xa'a' a ichi' nīa kua'an nīu Emaús

(Mr. 16:12-13)

¹³ Sava nī kivi' nīa nī naṭiaku Jesús jaan', te nīu'u' uvi ta'an te ndikún ichi' a ichi' nīa kua'an nīu Emaús kua'an ra. Te nīu jaan' ndii,

kuyatin' uxj iin kilómetro xika' naá a te kandu'u' ñuu Jerusalén.

14 Te ndatu'un' xiin' ta'an' ra kua'an' ra xa'a' sakuu' ña ni yoo.

15 Te kij' ndatu'un' ra kua'an' ra ndii, ni kuyatın Jesús xata' ra, te kua'an' a inga' a xiin' ra.

16 Ndisu ni nakuni ña'a' ra ni xaá Ndiosí.

17 Sakan' te ni ka'an' Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndee xa'a' ndatu'un' ndo'ó kua'an' ndo'? —ni kachi a.

Sakan' te ni xikuita te jaan', nda'vi kuni ra.

18 Sakan' te ni ka'an' iin te nani' Cleofas xiin' a ndii:

—Iin ndaa' yo'ó kuıti' nduu' te xka'ndiá kua'an' ñuu Jerusalén, te xini ndee ña ni yoo ikan' iku kañuu kuıti' —ni kachi ra.

19 Te ni ka'an' a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nduu' a ni yoo? —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an' ra xiin' a ndii:

—Ña ni ndo'o Jesús, te ni kije ñuu Nazaret. Te jaan' ndii, ni ka'an' tiakú ra tu'un' Ndiosí, te ni ka'an' tu ra a xiin' ña ndiee', te ni xaá tu ra kua'a' chuun' ka'nu' koo' chukuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' kua'a' va ne yivi'.

20 Te sutu kuu' nuu' xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu ni sanakua'a' ña'a' nda'a' te romano te ka'ni' ña'a' ra, te ni xa'ni' ña'a' te jaan' nuu' krusín.

21 Ndisu ndu'u' ndii, ni ndiatu' inı ndu' ña te jaan'

nduu' te sandoó ndiká yoo', ne vi'e Israel, nda'a' te ndasi' yoo'. Te xa' unı kivi' kua'an' vitin' ña ni yoo sakuu' ña jaan'.

22 Te sakan' tu sava ña'a', ne nduu' ti'vi xiin' ndu' ndii, ni sandi'ni' nıa ndu. Sakan' ña nıa'a' ndi'e' ni xa'an' nıa yavi' mii' naá ñu'u' nde'i' Jesús,

23 ndisu koo' ka a ni xini nıa naá. Te ni nandiko' nıa, te ni ka'an' tu nıa ña ni tuvi' ndia'vi' ángele nuu' nıa, te ni ka'an' a xiin' nıa ña xa ni natıaku Jesús.

24 Ndi'i' jaan', te ni xa'an' iin' uvi' te nduu' ti'vi xiin' ndu' yavi' jaan', te ni xini' ra ña naa ni ka'an' ña'a' jaan', xna'a' nduu' a. Ndisu ni xini' ra Jesús —ni kachi ra.

25 Sakan' te ni ka'an' a xiin' ra ndii:

—Xa küu' kaxi' tu ndo'ó, ran'. Xa kuachi' tu kandixa' ndo' ña ni ka'an' te ni ka'an' tiakú tu'un' Ndiosí xta'an'.

26 ¿Ñaa' xini' ndo' ña ni kuni' a kund'o' Cristo, ña ni tıanu' Ndiosí sakakú ne yivi', sakuu' ña jaan' ña kuni' ka nu'u' a ndivi' mii' natıin' a ña ki'in' ka'nu'? —ni kachi a.

27 Sakan' te ni xa'a' sanakuachi' a sakuu' ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí, ña ka'an' xa'a' a, ni xa'a' a ndee ña ni ke'i' Moisés xiin' ña ni ke'i' sakuu' te ni ka'an' tiakú tu'un' Ndiosí xta'an'.

28 Te kij' xa' kuyatin' ra ñuu' mii' kua'an' ra ndii, ni xaá Jesús ndee naa ña ya'a' kua'an'.

29 Ndisu ni ka'an' ndiee' ra xiin' a ndii:

—Ndoq un' xiin' ndu yo'o', xa ni kuaa' va, sakan' te tüvi' ka —ni kachi' ra.

Sakan' te ni ko'ni ra jin vi'e, te ni ndoo a ikan' xiin' ra.

³⁰ Kij' ndu'u' Jesús te kuxi a nuu' mesa xiin' ra ndii, ni ki'in a xita' va'a, te ni taxi a ña chindani Ndiosí, te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' ra.

³¹ Sakan' te ni nunia' nduchi' nuu' ra, te ni nakuní ra ña Jesús nduu' a. Ndisu xaka'an e', te ni ndi'i a so'o nuu' ra.

³² Te ni xa'a' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Süu' ni tuu e' ña ndee naa xixi vi' nimá e' kij' ñu'u' e' ichi' kuaxi e', te sanakuachi' a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí nuu' e' kuaxi a xiin' e'? —ni kachi' xiin' ta'an' ra.

³³ Xa hora sakan' te ni nandiko' ra ñuu Jerusalén, te ni ndekuie ra mii' nakaya te uxi jin nda'a' xa'a' a xiin' inga ne ndikún ichi' a.

³⁴ Te ni ka'an ne jaan' xiin' ra ndii:

—Ña ndaku xna'a' nduu' a ndii, ni natia'ku xto'o e', xa ni tuví tu a nuu' Simón Pedro —ni kachi' ña.

³⁵ Sakan' te ni ka'an tu te jaan' xiin' ne jaan' sakuu' ña ni xka'ndia' xiin' ra ichi', xiin' saa ni nakuní ra Jesús kij' ni sakuachi' a xita' va'a.

So'o ni xaa a kij' ni tuví Jesús nuu' te ndikún ichi' a
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Kij' ka'an ka te jaan' xa'a' ña jaan' ita' ra, te jin

ni tuví tjo' Jesús iin' ndichí a ma'in' mii' ndiee' ña jaan', te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Na koq na ña maní' xiin' nimá ndo' —ni kachi' a.

³⁷ Ndisu ni yi'vi xava'a ña, sakan' ña ni xanini ña ña jin i'na' nduu' a.

³⁸ Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Ndichun na yi'vi ndo'? Te, ¿ndichun na kuachí kändixa' ndo' xiin' nimá ndo'?

³⁹ Koto ndo' nda'a' i xiin' xata' xa'a' i. Yu'u' nduu' i. Tondia' nda'a' ndo' yu'u' te kuní ndo' ña suvi' i. Sakan' ña i'na' ndii, koo' ñu'u' nde'i a, te ni ndee koo' tu iki' a ndee naa ña xito' ndo' kumi' yu'u' vitin —ni kachi' a.

⁴⁰ Te kij' ndi'i ni ka'an a ña jaan', te ni nia'a' a nda'a' a xiin' xa'a' a nuu' ña.

⁴¹ Te xa'a' a ña va'a va kuni ña, te nandaní xava'a tu ña ndii, kusa' kuni ka kändixa' xna'a' ña ña suvi' nduu' a. Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ñáá yoo ña xaxi' xaa' ndo'? —ni kachi' a.

⁴² Sakan' te ni taxi ña jin ta'vi' tjaka' yatan' xiin' tutu yoko nda'a' a,

⁴³ te ni natiin ña'a' a, te ni xixi ña'a' a nuu' ña.

⁴⁴ Sakan' te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Ña ni ndo'o i jaan' ndii, xa ni ka'an i xiin' ndo' xa'a' a kij' ni xika' i xiin' ndo', ña kuni a xinú sakuu' ña yoso' xa'a' yu'u' nuu' tu'un' nde'i Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un' a, xiin' ña yoso'

nuu' tutu Salmos —ni kachi a.

⁴⁵ Sakan' te ni nunia' a nimá nia, te ni taxí a kundani kaxi' nia xa'a' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí.

⁴⁶ Te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—Ña yo'o' nduu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' Cristo, ña tianu' a sakakú ne yivi', ña kuni a kuví a, te natíaku a kivi' ña uní.

⁴⁷ Te xiin' ndiee' a ka'an ndoso' ne yivi' nuu' sakuu' inga ne yivi' iin yivi' xa'a' ña nama nia nimá nia xa'a' kuachi ña xaa' nia, te koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nia. Te ñuu Jerusalén xa'a' ka'an ndoso' nia a.

⁴⁸ Ndo'ó nduu' ne ni xini nduchi' nuu' ña ni ndo'o i jaan'.

⁴⁹ Va'a, yu'u ndii, ti'vi' i ña xa ni ka'an yuva' e' Ndiosí xiin' i taxí a koo xiin' ndo'. Ndisu ndo'ó ndii, ndoo ndo' kundiee ndo' ñuu Jerusalén yo'o' ndiatu' ndo' ndee skachi' natíin ndo' ndiee' ña kuaxi ndivi' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni ndaa Jesús ndivi'

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Ni ya'a, te ni xaka Jesús te nda'a' xa'a' a, te kua'an a xiin' ra ndee ñuu Betania. Te ikan' ni ndani'i a nda'a' a, te ni xañu'u' ña'a' a.

⁵¹ Te kij' iin' a xañu'u' ña'a' a ndii, ni kuxika' a nuu' te jaan', te ni ndaa' a ndivi'.

⁵² Te kij' ndi'i ni xito ka'nu' ña'a' ra ndii, va'a va kuni ra ni nandiko' ra kua'an ra ñuu Jerusalén.

⁵³ Te saa kivi' ñu'u' ra nuu' ki'e yukun' ka'nu' xaka'nu' ra Ndiosí. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Juan ña ka'án xa'a' Jesús

*Jesús nduu' Tu'un Ndiosí,
te ni kixin a iin yivi'*

1 Ña nuu' kij' tã'an koo
iin yivi' ndii, xa yoo ña
nduu' Tu'un, te Tu'un jaan'
kandu'u' mii' yoo Ndiosí, te
ña jaan' nduu' Ndiosí.

2 Te ndee ña nuu' ni
kandu'u' ña jaan' mii' yoo
Ndiosí.

3 Xiin' nda'a' ña jaan' ni
xa'a' Ndiosí sakuu' ña'a, te
ndee iin ña yoo koo' naa' ni
xa'a' ña'a' ña jaan'.

4 Ña jaan' nduu' xa'ndu
kivi' ñuu, te ña taxi' kivi'
ñuu jaan' nduu' ñu'u ña
nia'á ichi' Ndiosí nuu' ne
yivi'.

5 Te ñu'u jaan' yi'é mii' iin
yaví, te ña iin yaví jaan' ndii,
koo' chukuu' a nda'va ña'a'
a.

6 Ni ti'vi' Ndiosí iin te yivi',
te ni nani' Juan,

7 te ndiee yu'u' ra xa'a'
ñu'u jaan', te ini sakuu' ne
yivi' kuni ña'a' ña.

8 Ni nduu' Juan jaan' ñu'u
jaan', süu' jaan' ndii ni kixin
ra te ndiee yu'u' ra xa'a' ñu'u
jaan' kuiti'.

9 Te ña nduu' ñu'u ndixa,
ña yi'é nuu' sakuu' ne yivi'
ndii, xa kuaxi a iin yivi'.

10 Ña jaan' ndii, ni xika
a iin yivi', te ne yivi', ne

nduu' kuenta iin yivi' ndii,
ni nakuni ña'a' ña, tee' ndee
xiin' nda'a' a ni xa'a' Ndiosí
iin yivi'.

11 Ni kixin a mii' ndiee'
ne iin kuu' xiin' a, ndisu ni
natiin ña'a' ña.

12 Ndisu sakuu' ne ni
natiin ña'a', te ini tu ña xini
ña'a' ña ndii, ni taxi' a ndiee'
ña te nduu' ña si'e Ndiosí.

13 Ne jaan' ndii, nduu' ña
si'e Ndiosí xa'a' a ña nduu'
ña si'e ne ichi' yata' ña,
ni ndee süu' xa'a' a ña ni
nakasi' iin' ne yivi', ni ndee
süu' xa'a' a ña sakan' ni
ka'an nimá te yivi'. Süu'
jaan' ndii nduu' ña si'e a
xa'a' a ña sakan' ni kuni mii'
Ndiosí.

14 Te ña nduu' Tu'un jaan'
ndii, ni nandu'u a iin te yivi',
te ni ndu'u' a tein e'. Te
ni xini ndu ña ka'nu' va ña
nduu' a, te xiin' a jaan' ni
nia'a a ña süvi xna'a a nduu'
ña iin ndaa' tilu' si'e Ndiosí.
Te ni kumi' tu a kua'a' va ña
kundani a ne yivi', te sakan'
tu ni nia'a a ña ndixa xa'a'
Ndiosí.

15 Juan ndii, ni ndiee yu'u'
tu te jaan' xa'a' ña jaan'
ka'án ti'e' ra ndii:

—Xa'a' ña kaa' ni ka'an
i kij' ni ka'an i xiin' ndo'
ndii: “Ña kuaxi xata' i nduu'
ña ka'nu' ka te sakan' yu'u,
sakan' ña xa yoo a ndee kij'
tia'an tuvi yu'u” —ni kachi
ra.

16 Te xa'a' a ña kumi' a
sakuu' ña ndiee' jaan' ndii,
nda'a' a natiin' sakuu' yoo'
ña xamaní' va'a ka vi' vitin.

17 Kuachi ndii nda'a'
Moisés ni saya'á Ndiosí

tụ'ụn ndeì' a nuu' e', ndisu nda'a' Jesús nì natịin e' ña xamaní' va'a ka, te nì natịin tụ e' ña kundanì e' ña ndịxa xa'a' mji' a.

¹⁸ Ndee iin kivi' ti'a'an kuni nuu' ndee iin ne yivi' Ndiosí, ndisu ña iin ndaa' tilu' si'e a, ña iin ndaa' ña yoo' xiin' a jaan', nduu' ña nì nia'a nuu' e' saa kuu' yuva' e' Ndiosí.

Sọ'ọ nì xaa a kiji' nì ndiee yu'u' Juan, te nì sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, xa'a' Jesús

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ña yo'ọ' nduu' ña nì ndiee yu'u' Juan jaan' kiji' nì ti'vi' te judío kuu' nuu' ndee ñuu' Jerusalén sava sutu xiin' sava te Levita, te xachuun' tu tixin yukun' ka'nu', te ndatu'un' ra Juan jaan' ndii:

—¿Ndee nuu' चुणुणु ndiso' yo'ó? —nì kachi ra.

²⁰ Te Juan jaan' ndii, nì ti'asi yu'u' ra, süu' jaan' ndii nì ndiee yu'u' ndaku ra ka'an ra ndii:

—Süu' yu'u' nduu' Cristo tianu' Ndiosí sakakú yoo' —nì kachi ra.

²¹ Te nì ndatu'un' tukuu ña'a' ra ndii:

—¿Ndee nuu' चुणुणु ndiso' un' na sakan'? ¿Ñáá Elías nduu' un'? —nì kachi ra.

Te nì nakujin Juan ndii:

—Ü'un', süvi i —nì kachi ra.

Te nì ndatu'un' tukuu' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá te ka'an tiakú tụ'ụn Ndiosí, te ndiatu' e', nduu' un'? —nì kachi ra.

Te nì nakujin ra ndii:

—Süvi i —nì kachi ra.

²² Te nì ndatu'un' ka ña'a' ra ndii:

—¿Ndee nuu' चुणुणु ndiso' un' na sakan'? Ka'an un' xiin' ndu, te kuvì nataxi ndu kuento nuu' te nì ti'vi' ndu'u. ¿Ndee ña ka'an un' xa'a' mji' un'? —nì kachi ra.

²³ Te nì nakujin Juan jaan' nuu' ra ndii:

—Yu'u' nduu' te ka'an ti'e' mii' ichi' kaa' ndii: “Ndasandaku ndo' ichi' mii' kixin xto'ọ e'”, saa nii' nì ka'an Isaias, te nì ka'an tiakú tụ'ụn a —nì kachi Juan.

²⁴ Te yivi', te nì xa'an ikan' ndii, te fariseo nì ti'vi' ña'a'.

²⁵ Te tuku nì nì ka'an te jaan' xiin' Juan ndii:

—¿Ndichun na sakuchi' un' ne yivi' kuenta Ndiosí naa' süu' Cristo, ña nì tianu' Ndiosí sakakú yoo', nduu' un', te nì ndee süu' Elías nduu' tu un', te nì ndee süu' te ka'an tiakú tụ'ụn Ndiosí ndiatu' e' kixin nduu' un'? —nì kachi ra.

²⁶ Te nì nakujin Juan nuu' te jaan' ndii:

—Xiin' tikui kujiti' sakuchi' yu'u' ne yivi' kuenta Ndiosí. Ndisu tein e' xika' iin ña xini ndo'.

²⁷ Te ña jaan' na'in chuun' nuu' yu'u, sakan' ña ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' yu'u, te nì ndee v'a'a i kunduu te ndaxin' iin' ndixan' ki'i' a —nì kachi ra.

²⁸ Te sakuu' ña jaan' nì xka'ndia ñuu' Betábara, ña kandu'u' tuku ta'vi' itia Jordán, mii' nì sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí.

Jesús nduu' mbee lulu, ña kuaxi nda'a' Ndiosí

²⁹ Te tukü kivi' ndii, ni xini Juan jaan' kuaxi Jesús. Te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', kaa' kuaxi ña nduu' mbee lulu, ña nduu' kuenta Ndiosí, te ña kaa' sandoyo' kuaxi ne yivi' iin yivi'.

³⁰ Xa'a' ña kaa' ni ka'an i kii' ni ka'an i ndii: “Ña na'in chuun' nuu' yu'u ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' yu'u, sakan' ña xa yoo a ndee kii' tia'an tui i.”

³¹ Te ndii, ni nakuni yu'u yoo nduu' a, ndisu ni xaa i sakuchi' i ne yivi' kuenta Ndiosí te nakuni ña'a' yoo', ne Israel —ni kachi ra.

³² Te sakan' tu Juan ndii, ni ndiee yu'u' ra ka'an ra ndii:

—Ni xini i nuu' Espiritu Ndiosí ndee ndivi' ndee naa nuu' paloma, te ni xikui'nu ña'a' a.

³³ Te ndii, ni nakuni yu'u yoo nduu' ña kaa', ndisu ña ni sakuiso' chuun' yu'u te sakuchi' i ne yivi' kuenta a xiin' tikui kuiti' ni ka'an xiin' i ndii: “Kuni un' nuu' Espiritu Santo ndee ndivi', te iin kui'nu a iin te yivi', te jaan' nduu' te sakuchi' ne yivi' kuenta i xiin' ña ndiee' Espiritu Santo jaan'”, ni kachi a xiin' i.

³⁴ Te ni xini yu'u ña sakan' ni xaa a xiin' ña kaa', te ndiee' yu'u' i ña ña kaa' nduu' si'e Ndiosí —ni kachi Juan.

So'o ni xaa a kii' ni xa'a' ndikun ne yivi' Jesús

³⁵ Ni kitu' tukü kivi' ndii, iin' ni tukuu Juan jaan' xiin' uvi' ta'an te ndikun ichi' ra.

³⁶ Te kii' ni xini ra ña xka'ndia Jesús kua'an a ikan', te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', kaa' kua'an ña nduu' mbee lulu, ña nduu' kuenta Ndiosí —ni kachi ra.

³⁷ Te kii' ni xini so'o te uvi' ta'an jaan' ña ni ka'an ra ndii, ni xikundikun ra Jesús jaan'.

³⁸ Te ni nandiko' kuiin Jesús, te ni xini a ña ndikun te jaan' xata' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nduu' a nduku' ndo', taa? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, ¿mii' ndu'u' un'? —ni kachi ra xiin' a. (Te Rabí jaan' kuni kachi a Maestro.)

³⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'o' ndo' xiin' i, te kuni ndo' —ni kachi a.

Te ni xa'an ra, te ni xini ra mii' ndu'u' a, te ni ndoo ra ikan' xiin' a kivi' jaan', sakan' ña xa ka kumi' xakuaa' ni nduu' a.

⁴⁰ Iin te jaan' ndii, ñani Simón Pedro nduu' ra, te Andrés nani' ra. Te jaan' nduu' iin te uvi' ta'an te ni xini so'o ña ni ka'an Juan jaan', te ni xikundikun ra Jesús.

⁴¹ Te ña nuu' ña ni xaa Andrés jaan' ndii, Simón ñani ra ni xa'an' koto ra, te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ni xa'an kuni ndu' ña nduu' Mesías —ni kachi ra. (Te Mesías jaan' kuni kachi

a Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú yoo'.)

42 Te ni naka ña'a' ra te kua'an ra nuu' Jesús. Te kii' ni xini Jesús te jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yo'ó nduu' Simón, si'e Jonás. Te vitin ndii, Cefas kunani' un' saa i —ni kachi a xiin' ra. (Te Cefas jaan' kuni kachi a Pedro uun Kava'.)

So' o ni xaa a kii' ni iní Natanael ni xini ra Jesús

43 Te tuku kivi' ndii, ni kuni Jesús ku'un a ñu'u' Galilea, te ni nata'an' a xiin' iin te nani' Felipe, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundikun un' yu'u, taa —ni kachi a xiin' ra.

44 Te Felipe jaan' ndii, ñuu Betsaida ni kiee ra mii' nduu' tu ñuu Andrés xiin' Pedro.

45 Te Felipe jaan' ndii, ni xa'an nanduku' ra Natanael, te kii' ni xini ña'a' ra ndii, ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ni xini ta'an' ndu xiin' te ni ka'an Moisés xa'a' nuu' tu'un ndei' Ndiosí, te ni ka'an tu te ni ka'an tiaku tu'un a xa'a' te jaan', Jesús, si'e José, te ni kiee ñuu Nazaret, nduu' ra —ni kachi ra.

46 Te ni ka'an Natanael xiin' ra ndii:

—Jan', ndee iin ña va'a xa'a' yoo' kivi' keta ñuu Nazaret jaan' —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an Felipe xiin' ra ndii:

—Va'a, to'o' te kuni nduchi' nuu' ña'a' un' —ni kachi ra.

47 Kii' ni xini Jesús ña kuaxi Natanael jaan' nuu' a, te ni ka'an a xa'a' ra ndii:

—Aan', kaa' kuaxi te ta'an' e', iin te xata'an nduu' te Israel. Te nasaká nimá nduu' ra —ni kachi a.

48 Te ni ka'an Natanael xiin' a ndii:

—¿Saa kivi' xini un' yoo nduu' yu'u? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kii' tia'an ka'an Felipe xiin' un', kii' iin' un' xa'a' tun' higuera ndii, ni xini i yo'ó —ni kachi a.

49 Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, yo'ó nduu' si'e Ndiosí. Yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' yoo', ne Israel —ni kachi ra.

50 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto ka ni ka'an i ña ni xini i yo'ó xa'a' tun' higuera jaan' kiji' na kandixa' un' ña ña jaan' nduu' i. Ndisu ña ka'nu' ka kuni un' te sakan' ña jaan' —ni kachi a.

51 Te ni ka'an ka a xiin' te jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kuni ndo' ña xa ni nunja' yi'e ndivi', te kuni ndo' kua'a' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ndaa' a ndivi', te nuu' a nuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi' —ni kachi a.

2

So' o ni xaa a kii' ni yoo' iin ña tunda'á' ñuu Caná

1 Ni ya'a uní ta'an kivi', te ni yoo iin ña tunda'á'

ñuu Caná, ña naá nuu' ñu'u' Galilea, te naá tu s'i'i' Jesús viko' jaan'.

² Te ni xa'an tu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ikan', sakan' ña ni tatu ña'a' ne yivi'.

³ Te kii' yoo ka viko' jaan' ndii, ni ndi'i' vino, ikan' te ni ka'an s'i'i' Jesús xiin' a ndii:

—Koo' ka vino xaa' ña —ni kachi a'.

⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' s'i'i' a ndii:

—Nanaa, ¿ndichun na ka'an un' xiin' yu'u xa'a' ña jaan'? Kuní ka xaa hora ña nia'a i nuu' ne yivi' chuun ña yoo nuu' i —ni kachi a'.

⁵ Sakan' te ni ka'an s'i'i' a jaan' xiin' te xaxa' vino jaan' ndii:

—Saa ndo' ndee ka ña ka'an ra xiin' ndo', taa —ni kachi a'.

⁶ Ni yoo iñu ta'an tinaja na'nu', ña ni ku'a' xiin' yuu' ikan', te kuyatin' uní ta'an yoo na'nu' tikui kuví ku'un tixin i'in a. Tinaja jaan' ndii, tikui te' sandoo' xiin' mii' ndu'u, ne judío, nuu' Ndiosí xiñu'ú tixin a.

⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' te xaxa' vino jaan' ndii:

—Sakutu' ndo' sakuu' tinaja kaa' tikui —ni kachi a'.

Te ni sakutu' kati'i' ra a.

⁸ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Tava' ndo' sie ra' vitin, te kundia'ka ndo' ra' nda'a' te ndiso' chuun' xa'a' viko' —ni kachi a'.

Te ni xan ndia'ka ra ra' nda'a' te jaan'.

⁹ Te kii' ni xi'i' te jaan' sie tikui, te ni nandu'u vino

ndii, xini ra naa' tikui ni nduu' ra'. Ndisu xini te xaxa', te ni tava' ra' jaan', ña tikui ni nduu' ra'. Te ni kana te ndiso' chuun' jaan' te tunda'á'.

¹⁰ Te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Xini e' ña sakuu' ne yivi' ndii, xi'na'ka ka vino va'a xaxa' ña, te kii' xa kuni tuxi' ra' ne ni tatu ña, te xa'a' ña xaxa' ña vino nda'vi. Te ndii yo'ó ndii, ni taxa'a un' te' va'a ka ndee vitin te xaxa' ra' —ni kachi ra.

¹¹ Ña jaan' nduu' chuun ka'nu' ña nuu', ña ni xaa Jesús. Te ñuu Caná, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan', ni xaa a ña jaan', te xiin' ña jaan' ni nia'a a ña ndiee' ña kumi' a. Te ni ini ka te nda'a' xa'a' a xini ña'a' ra.

¹² Ni ya'a ña jaan', te ni naka'a' Jesús ñuu Capernaum, ni naka'a' s'i'i' a, te ni naka'a' tu ñani a, te ni naka'a' tu te nda'a' xa'a' a. Te ni ndoo ña ndia'vi' kivi' ñuu jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni taxi' Jesús te ndasanduu' yukun' ka'nu' ndee naa ya'vi

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Xa kuyatin' viko' pas-cua, ña xaka'nu' ndu, ne judío, sakan' na kiii' ni kaa Jesús ñuu Jerusalén.

¹⁴ Te ni xini a ndiee' te yivi' xiko' ra toro, xiin' mbee, xiin' paloma, nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Te ni xini tu a ndiee' te nama' xu'un'.

15 Te ni chunta'an' a iin uvi yo'o', te ni taxi' u'vi a sakuu' te ndiee' nuu' ki'e jaan', xiin' mbee, xiin' toro. Te ni kiku' a xu'un' te nama' xu'un' jaan', te ni sanduva a mesa ra.

16 Te ni ka'an a xiin' te xiko' paloma jaan' ndii:

—Tava' ndo' sakuu' ña'a ndo' kaa' nuu' ki'e yukun' yo'o', te ndāsanduū ndo' vī'e yuva i ndee naa ya'vī —ni kachi a.

17 Sakan' te ni naka'an' te nda'a' xa'a' a ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Xa yoo i kuvī i xa'a' a ña ndo'o' i xa'a' vī'e un'”, kachi a.

18 Xa'a' a jaan' na ni ndatu'un' iin uvi te judío kuu' nuu' Jesús ndii:

—¿Ndee chuun ka'nu' saa un', te nia'a un' ña ndiso' chuun un', te xaa' un' ña ni xaa un' kaa'? —ni kachi ra.

19 Te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—Naa' tani ndo' yukun' ka'nu' yo'o' ndii, kivi' ña unī, te xa ni nakanī i tukū a —ni kachi a.

20 Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Jan'! Uvi xiko iñu ta'an kuiya, te ni xinū yukun' ka'nu' yo'o'. Te yo'ó ka'an ña unī ta'an kivi' kuīti', te ndani'i un' tukū a —ni kachi ra.

21 Ndisū yukun' ña ni ka'an Jesús jaan' xa'a' ndii, ñu'u' nde'i a nduu' a.

22 Sakan' na kuii' kij' ni xi'i a, te ni natiaaku a ndii, ni naka'an' te nda'a' xa'a' a ña ni ka'an a jaan'. Te

ni kandixa' ra ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' a xiin' ña ni ka'an mii' Jesús.

Xini Jesús saa iin' nimá sakuu' ne yivi'

23 Kii' yoo Jesús ñuu Jerusalén xa'a' viko' pascua jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' ni kandixa' ña'a' xa'a' ña ni xini ña ña ka'nu' ña ni xaa a.

24 Ndisū Jesús ndii, ni inī a xini a ne jaan', sakan' ña xini a saa iin' nimá sakuu' ne yivi'.

25 Te ni kunī ndee iin ne yivi' ka'an xiin' a xa'a' inga ne yivi', sakan' ña xa xini mii' a saa iin' nimá sakuu' e'.

3

S'o'o ni xaa a kij' ni ka'an Jesús xiin' Nicodemo ña tuku ni kunī a nakaku ne yivi'

1 Yoo iin te fariseo nani Nicodemo. Iin te ni'i' chuun' nuu' ne judío, ne ta'an' e', nduu' ra.

2 Te jaan' ndii, ni xa'an ra nuu' Jesús iin ñuu, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, xini ndu ña Ndiosí ni taxi chuun nda'a' yo'ó, te nduu' un' maestro nuu' ndu'u. Kuachi ndii ndee iin ne yivi' kuvī saa chuun ka'nu', ña xaa' yo'ó, naa' kōo' Ndiosí yoo xiin' ña, te chindiee' ña'a' a —ni kachi ra.

3 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña naa' kaku iin ne yivi' tukū ichi' saa Ndiosí ndii, kuvī kunī ña ña ka'ndia chuun' a nimá ña —ni kachi a.

4 Te n̄i ka'an Nicodemo xiin' a ndii:

—¿Saa t̄u kuv̄i kakū iin ne xa x̄ixa tuk̄u ichi', taa? ¿Náa kuv̄i ki'vi tuk̄u n̄ia t̄ixin s̄i'i' n̄ia t̄e kakū tuk̄u n̄ia? —n̄i kachi' r̄a.

5 Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ñ̄a ndaku ka'an i xiin' un' ñ̄a naa' kakū iin ne yivi' xiin' t̄ikui kūt̄i', t̄e k̄aku n̄ia xiin' Esp̄iritu ndii, k̄ūvi nat̄iin n̄ia ñ̄a ka'nd̄ia chuun' Ndiosí nimá n̄ia.

6 Yoq̄ ka kaku' xaa' yuva' s̄i'i' ndii, kuenta ne yivi' kūt̄i' nduu' n̄ia. Te yoq̄ ka kaku' xaa' Esp̄iritu ndii, kuenta Ndiosí nduu' n̄ia.

7 N̄andan̄i un' ñ̄a n̄i ka'an i xiin' un' ñ̄a kuní a nakaku un' tuk̄u ichi'.

8 Naa kuu' tach̄i' ndii, xika' a mií' ka kuní a, t̄e xini so'ó un' ni'í xika' a. Ndisu xini un' mií' n̄i k̄ixin a, t̄e xini t̄u un' mií' kua'an a. Iin kachi xaa' t̄u Esp̄iritu xiin' sakuu' ne n̄i sakaku' a tuk̄u ichi' —n̄i kachi' a.

9 Te n̄i ka'an Nicodemo xiin' a ndii:

—¿Saa t̄u kuv̄i xka'nd̄ia ñ̄a ka'an un' jaan'? —n̄i kachi' r̄a.

10 Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te sania'á nduu' yo'ó nuu' ne ñ̄uu e', ne Israel, t̄e, ¿saa t̄u na k̄undan̄i un' ñ̄a ka'an i xiin' un' jaan'?

11 Ñ̄a ndaku ka'an i xiin' un' ndii, ka'an ndu ñ̄a xini ndu, t̄e ndiee' yu'u' ndu xa'a' ñ̄a xini nduchi' nuu' ndu. Ndisu ndo'ó ndii, n̄i nat̄iin ndo' ñ̄a ndiee' yu'u' ndu.

12 Naa' k̄uni k̄and̄ixa' ndo' ñ̄a ka'an i xiin' ndo' xa'a' ñ̄a yoo iin yivi' yo'o' ndii, ¿saa t̄u k̄and̄ixa' ndo' naa' ka'an i xiin' ndo' xa'a' ñ̄a yoo nd̄ivi'?

13 Sakan' ñ̄a ndee iin ne yivi' n̄i ndaa nd̄ivi' mií' ndu'u' Ndiosí. Ndisu yu'u, ñ̄a nduu' t̄u t̄e yivi' ndii, ikan' n̄i k̄iee i, t̄e n̄i t̄uvi i nuu' ñ̄u'u' iin yivi' yo'o'.

14 Naa n̄i ch̄indu'u' Moisés koq' nuu' iin itun' mií' ichi kaa' x̄ta'an' ndii, sakan' t̄u t̄iandu'u' t̄e yivi' yu'u, ñ̄a nduu' t̄u t̄e yivi', nuu' itun',

15 t̄e sakuu' ne in̄i xini yu'u ndii, k̄oq' kivi' kuv̄i n̄ia nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii nat̄iin n̄ia kivi' ñ̄uu ñ̄a k̄oq' kivi' ndi'i'.

So'q̄ n̄ia'á Ndiosí ñ̄a kundan̄i a ne yivi' iin yivi'

16 'Kuach̄i ndii kundan̄i ya'a Ndiosí ne yivi' iin yivi', sakan' na n̄i t̄i'vi' a yu'u, ñ̄a nduu' si'e a ñ̄a iin ndaa' tilu', iin yivi' yo'o'. Te yoq̄ ka in̄i xini yu'u ndii, k̄oq' kivi' kuv̄i n̄ia nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii nat̄iin n̄ia kivi' ñ̄uu ñ̄a k̄oq' kivi' ndi'i'.

17 Kuach̄i ndii n̄i t̄i'vi' a yu'u, ñ̄a nduu' si'e a, xaa' i iin yivi' t̄e katun' i ne yivi' jaan' xa'a' kuach̄i n̄ia. Süu' jaan' ndii n̄i t̄i'vi' a yu'u xaa' i t̄e sakaku' ñ̄a'a' a xiin' nda'a' i nuu' kuach̄i n̄ia.

18 Sakan' na yoq̄ ka in̄i xini yu'u ndii, k̄atun' ñ̄a'a' Ndiosí xa'a' kuach̄i n̄ia, ndisu yoq̄ ka in̄i xini yu'u ndii, xa' n̄i katun' n̄ia nuu' a, sakan' ñ̄a n̄i in̄i n̄ia kun̄i n̄ia yu'u, ñ̄a iin ndaa' tilu' si'e Ndiosí.

19 Te xa'a' ña yo'o' nduu' ña katun' Ndiosí ne jaan', ña ni xaa yu'u iin yivi' yo'o', te nduu' i ndee naa ñu'u nuu' nja, ndisu ni kundani ka nja ña kaka njaa' nja te sakan' ñu'u jaan', sakan' ña xachuun' nja'a nja.

20 Kuachi ndii, sakuu' ne xachuun' nja'a ndii, ndasi' nja ñu'u jaan', te kuyatin' nja nuu' a koto ka natuvi ña nja'a ña xaa' nja.

21 Ndisu ne xaa' ña ndixa ndii, kuyatin' nja nuu' ñu'u jaan', te natuvi ña xaa' nja ña kuni Ndiosí —ni kachi a.

Ndiee' yu'u' ka Juan xa'a' Jesús

22 Ni ya'a ña jaan', te ni xa'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Judea, te ni ndoo nuu' a ikan' xiin' ra. Te ni sakuchi' a ne yivi' kuenta Ndiosí.

23 Te naá tu Juan sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí yatín ñuu Enón, ña kandu'u' yatín ñuu Salim, sakan' ña yoo kua'a' tikui ikan'. Te ni kixin ne yivi', te ni chichi nja kuenta Ndiosí ni xaa ra.

24 Sakan' ña kuni skoni' te ndiso' chuun' Juan jaan' vi'e kaa kivi' jaan'.

25 Te kivi' jaan' ndii, ni kaní ta'an kuento te ndikún ichi' Juan jaan' xiin' inga te judío xa'a' saa kuni a saa ne yivi', te sandoo xiin' mii' nja nuu' Ndiosí.

26 Te ni kixin ka'an te ndikún ichi' Juan jaan' xiin' ra ndii:

—Rabí, te ni iin xiin' un' tuku ta'vi' yu'u' itia Jordán,

te nduu' te ni ndiee yu'u' un' xa'a' ndii, sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Te sakuu' ne yivi' kua'an mii' iin' ra —ni kachi ra.

27 Te ni ka'an Juan xiin' te jaan' ndii:

—Ndee iin ne yivi' küvi na'in chuun' naa' taxí Ndiosí a nda'a' nja ndee ndivi'.

28 Xa mii' ndo'ó nduu' te ni xini so'o' ña ni ka'an i ndii: "Süu' yu'u' nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi'. Süu' jaan' ndii ni taxí Ndiosí chuun nda'a' i te ki'in ichi' i nuu' ña jaan'." Sakan' ni kachi i.

29 Sakuu' e' xini ña nda'a' te tunda'á' yoo ña' tunda'á'. Ndisu te xini ta'an' xiin' ra ndii, xa ikan' iin' ra, te xika' nuu' ra nuu' te jaan'. Te kii' xini so'o' ra ndatu'un' te jaan' xa'a' ña' tunda'á' xiin' ra ndii, va'a va' kuni ra. Xa'a' a jaan' na sakan' tu yu'u' ndii, xa ni xinu ña kuatia' nimá i jaan' vitin.

30 Ña jaan' ndii, kuni a ña so'o' kuu' ka'nu' ka a, te yu'u' ndii, so'o' nuu' ka ña kuu' ka'nu' i.

Ña ni kiee ndivi' nduu' Jesús

31 'Ña ni kiee ndivi' ndii, ka'nu' ka ña nduu' a nuu' sakuu' ne yivi'. Te ne ni kaku iin yivi' yo'o' ndii, kuenta iin yivi' yo'o' kuiti' nduu' nja, te xa'a' ña yoo iin yivi' yo'o' kuiti' ndatu'un' nja. Ndisu ña ni kiee ndivi' jaan' ndii, ka'nu' ka ña nduu' a nuu' sakuu' ne yivi'.

32 Ña ni xini ña jaan', xiin' ña ni xini so'o a ndiee' yu'u' a xa'a', te ña ndiee' yu'u' a jaan' ndii, ndee iin ne yivi' natiin' a.

33 Ndisu yoo ka natiin' ña ndiee' yu'u' a jaan' ndii, nakuni nja ña Ndiosí ndii, ña ndixa xna'a nduu' a.

34 Kuachí ndii, ña ni ti'vi' Ndiosí jaan' ndii, tu'un yu'u' mii' Ndiosí ka'an a, sakan' ña ni taxi ndoo a ndiee' Espiritu a nda'a' ña jaan'.

35 Ndiosí, yuva' a ndii, kundani a si'e a, sakan' na ni sakuiso' chuun' ña'a' a nuu' sakuu' ña yoo.

36 Yoo ka ini xini si'e a jaan' ndii, natjin nja kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i'. Ndisu yoo ka kuni ini kuni ña'a' ndii, natjin nja kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i' jaan'. Süu' jaan' ndii ne xa yoo koo tundo'o' nduu' nja saa Ndiosí —ni kachi Juan xiin' te ndikun ichi' ra jaan'.

4

So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' Jesús xiin' iin ña'a' ña' Samaria

1 Te ni xini te fariseo kuento ña kua'a' ka ne yivi' ndikun ichi' Jesús ni xaa a te sakan' Juan. Te ni xini tu ra kuento ña kua'a' ka ne yivi' chichi' kuenta Ndiosí mii' iin' a te sakan' mii' naá Juan jaan'.

2 (Ndisu mii' Jesús ndii, koo' ne yivi' sakuchi' vi' a. Te nda'a' xa'a' a nduu' te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí.)

3 Te kij' ni xini xto'o e' kuento ña ni xini te fariseo jaan' kuento jaan' ndii, ni keta a nu'u' Judea jaan', te ni nandiko' a kua'an a nu'u' Galilea. Te kua'an tu te nda'a' xa'a' a xiin' a.

4 Te ni kuni a ña xka'ndia a nu'u' Samaria te xaa a mii' kua'an a.

5 Te ni xaa a nuu' iin nuu ña nani' Sicar, ña kandu'u' nuu' nu'u' Samaria jaan'. Kanduu' nuu jaan' yatín xiin' nu'u' ña ni taxi Jacob nda'a' si'e ra José xta'an' iin yivi'.

6 Te ikan' iin' pozo ña ni xa'a' Jacob jaan'. Te xa'a' a ña ni xavi Jesús ni kixin a ichi' jaan' ndii, ni xikundu'u' a yatín yu'u' pozo jaan'. Yatín sava kivi' nduu' a kij' sakan'.

7 Sakan' te ni xaa iin ña'a', ña' Samaria, te ki'in a' tikui, te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Saa un' ña va'a, te sakakan un' sie tikui ko'o i, naa —ni kachi a.

8 Te te nda'a' xa'a' a ndii, koo' ra ndiee' xiin' a, sakan' ña ña xaxi' kua'an sata' ra nuu jaan'.

9 Ndisu xa'a' a ña nita'an' va'a ne judío xiin' ne Samaria jaan' ndii, ni ka'an ña'a' jaan' xiin' Jesús ndii:

—Jan'! ¿Ndichun na xikan un' tikui nuu' yu'u? Yo'ó ndii, te judío nduu' un', te yu'u ndii, ña' Samaria nduu' i —ni kachi a'.

10 Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Naa' xini un' ndee ña nduu' ña va'a, ña xamani' Ndiosí ne yivi', te naa' xini tu

un' yoo nduu' ña xikán tikui nuu' un' ndii, mii' un' kakan tikui nuu' i, te taxi i tikui, te taxi' kivi' ñuu nda'a' un' —ni kachi a.

11 Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a ndii:

—Tákuie, kōo' ndee jin ña'a ni'i' un' te tava' un' tikui, te pozo yo'o' ndii, kunu xava'a a. Sakan' na kiii', ¿mii' yoo tikui, te' taxi' kivi' ñuu jaan' xaa' un'?

12 ¿Ñáá xanini yo'ó ña te ka'nu' ka nduu' un' te sakan' xii' yata' ndu Jacob? Ña jaan' ni xa'a pozo yo'o', te ni ndoo a nda'a' ndu, te yo'o' ni xi'i' a tikui xiin' si'e a, xiin' kiti' sana ña —ni kachi a'.

13 Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Sakuu' ne xi'i' tikui pozo yo'o' ndii, nana'a' te ichi ni tukuu ini ña.

14 Ndisu yoo ka xi'i' tikui, te' taxi' yu'u jaan' ndii, kōo' kivi' ka ichi tukuu ini ña, sakan' ña tikui, te' taxi' yu'u ko'o ña jaan' ndii, kandeta vi' ra' tixin ini ña, te taxi' ra' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' nda'a' ña —ni kachi a.

15 Te ni ka'an a' xiin' a' ndii:

—Tákuie, taxi' tikui, te' ka'an un' xa'a' jaan', ko'o i, te ichi ka ini i, te sakan' kixin ka i tava' i ra' yo'o' —ni kachi a'.

16 Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a, ña. Kua'an te naka un' ii' un' te kixin ndo' yo'o' —ni kachi a.

17 Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Kōo' ii' i —ni kachi a'.

Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Ña ndaku ka'an un' ña ka'an un' ndii, kōo' ii' un',

18 kuachi ndii xa u'un ta'an ii' un' ni yoo, te te ndu'u' xiin' un' vitin ndii, süu' ii' un' nduu' ra. Te xiin' ña jaan' ni ka'an un' ña ndixa ndo' —ni kachi a xiin' a'.

19 Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Tákuie, tuu i ndii, jin te ka'an tiaku tu'un Ndiosí nduu' un'.

20 Te xii' yata' ndu ndii, xini' iku' ka'a' ni xaka'nu' ra Ndiosí, ndisu ndo'ó, ne judío, ka'an ndii, ñuu Jerusalén nduu' mii' kuni a saka'nu' e' Ndiosí, kachi ndo' —ni kachi a'.

21 Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Kandixa' un' ña ka'an i xiin' un', ña, ña xa kuyatin' kivi' ña kuni a ña ku'un ndo' xini' iku' ka'a', uun ñuu Jerusalén te saka'nu' ndo' yuva' e' Ndiosí.

22 Ndo'ó ndii, xini' ndo' yoo nduu' ña xaka'nu' ndo', ndisu ne judío ndii, xini' ndu yoo xaka'nu' ndu, sakan' ña nda'a' ndu kije ña sakakú Ndiosí ne yivi'.

23 Ndisu xa tondía kivi' ña saka'nu' xna'a' ña'a' ne yivi', te xa ni xaa a vitin. Ne jaan' ndii, saka'nu' ña yuva' Ndiosí xiin' ña ndije'e' Espiritu a, te saka'nu' ndaku ña'a' ña saa kuni mii' a. Kuachi ndii sakan' kuni yuva' e' Ndiosí ña saka'nu' ña'a' ne yivi'.

24 Ndiosí ndii, Espíritu nduu' a, te ne xaka'nu' ña'a' ndii, kuní a ña saka'nu' ña'a' nja xiin' ña ndiee' Espíritu a, te xaka'nu' ndaku ña'a' nja saa kuní mji' a —ni kachi a xiin' a'.

25 Te ni ka'an ña'a' jaan' xiin' a ndii:

—Xini i ña kixin Mesías, ña tjanu' Ndiosí sakakú yoo', ña ka'an tu ne yivi' nduu' Cristo. Te kij' kixin ña jaan' ndii, sanakuachi' ndi' a sakuu' ña yoo nuu' e' —ni kachi a'.

26 Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Ña jaan' nduu' yu'u, ña ndatu'un' xiin' un' —ni kachi a.

27 Ikan' te ni xaa te nda'a' xa'a' a, te ni nandaní ra ña ndatu'un' a xiin' iin ña'a'. Ndisu ndee iin ra ni ndatu'un' ña'a' ndii: “¿Yoo nduu' a ni ndatu'un' ña'a' un', uun ndee xa'a' ndatu'un' un' xiin' a'?”

28 Te ña' jaan' ndii, ni nakoo a' yoo a' te kua'an a' ñuu a' jaan', te ni ka'an a' xiin' ne yivi' ndii:

29 —To'o' ndo' te kuni ndo' iin te yivi', te ni ka'an xiin' i sakuu' ña ni xaa i. Tee' te jaan' nduu' Cristo, ña sakakú yoo', cho' —ni kachi a'.

30 Sakan' te ni kiee ne yivi' ñuu jaan' te kuan koto ña'a' nja.

31 Te kij' kua'an ña' jaan' ndii, ni ka'an nda'vi te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Kundu'u' te kuxi un', Rabí —ni kachi ra.

32 Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kumi' yu'u iin ña xaxi', ña xini ndo'ó —ni kachi a.

33 Sakan' na kuii' ni ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ñáá ni kixin ndiaka tu ne yivi' ña ni xixi a? —ni kachi ra.

34 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xaa' i ña kuní ña ni ti'vi' yu'u te saxinu' e ndii, ña jaan' nduu' ndee naa ña xaxi' nuu' i.

35 Ndo'ó ka'an ndii: “Kumi' ta'an yoo' ka kuní, te nakaya e' ña savi'”, kachi ndo'. Ndisu yu'u ka'an xiin' ndo' ndii, ndani' i ndo' nuu' ndo', te koto ndo' ña savi' ña ita' ndiakan', xa ni chichi ndoo a.

36 Te te nakaya a ndii, ña va'a kanando ra, te ña nakaya ra jaan' nduu' ne natijn kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Sakan' te va'a inga' kuni naa kuu' te ni chi' i a xiin' te nakaya a jaan'.

37 Sakan' na kuii' ña ndaku ka'an ne yivi' kij' ka'an nja ndii: “Iin ndaa' ra nduu' te chi' i, te inga ra nduu' te nakaya ña savi'”, kachi nja.

38 Yu'u ndii, ni ti'vi' i ndo'ó te nakaya ndo' ña savi' mii' ni chi' i ndo', süu' jaan' ndii tuku te yivi' ni sando'o' xiin' mji', ndisu ndo'ó nduu' te ni kiee va'a nuu' चुुun ña ni xaa te jaan' —ni kachi a.

39 Te kua'a' va ne Samaria, ne ndiee' ñuu jaan' ndii, ni ini nja ni xini nja Jesús xa'a' ña ni ndiee yu'u' ña'a' jaan' kij' ni ka'an a' ndii: “Ni

ka'an te jaan' xiin' i sakuu' ña ni xaa i."

40 Xa'a' a jaan' na kuii' ni ndekuje ne ñuu jaan' nuu' a, te ni ka'an nja xiin' a ña ndoo a ñuu nja jaan'. Te ni ndoo a ikan' uvi ta'an kivi'.

41 Te kua'a' ka ne yivi' jaan' ni ini xini ña'a' xa'a' ña ni ka'an a xiin' nja.

42 Te ni ka'an nja xiin' ña'a' jaan' ndii:

—Suu' ini kuiti' ndu xini ña'a' ndu xa'a' ña ni ka'an un' jaan'. Kuach'i ndii ni xini so'o tu ndu'u ña ka'an a. Te xini tu ndu ña ña kaa' xna'a nduu' Cristo, ña sakaku' ne yivi' jin yivi' nuu' kuach'i nja —ni kachi nja.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús tiaq si'e jin te xachuun' nuu' rey

43 Te kij' ni xka'ndia uvi ta'an kivi' jaan' ndii, ni na'in tukuu a ichi' te kua'an a ñu'u' Galilea.

44 Sakan' ña mji' Jesús ni ka'an ña ndee jin te ka'an tiaku' tu'un Ndiosí ndii, koo' xito' ka'nu' ña'a' ñuu mji' ra.

45 Te kij' ni naxaa a ñu'u' Galilea ndii, ni natijn va'a ña'a' ne yivi', sakan' ña kua'a' nja ni xini chuun ka'nu' ña ni xaa a ñuu Jerusalén kij' ni yoo viko' pascua. Kuach'i ndii ni xa'an tu ne jaan' kij' ni yoo viko' jaan'.

46 Sakan' te ni xaa tukuu a ñuu Caná, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan', mii' ni sananduu' a tikui vino. Te ñuu Capernaum ni yoo jin te xachuun' nuu' jin rey, te

jaan' ndii, ni kuni kuv'i si'e ra.

47 Kij' ni xini te jaan' kuento ña ni kije Jesús ñu'u' Judea, te ni naxaa a ñu'u' Galilea ndii, ni xa'an ra mii' iin' a, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ña saa a ña va'a, te naka'a' a ñuu ra, te sanda'a a tiaq si'e ra, te xa kuni kuv'i kiji.

48 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' kuni ndo' xaa' i chuun ka'nu', uun ña nandani ne yivi' ndii, koo' kivi' ini ndo' kuni ndo' yu'u, ran' —ni kachi a.

49 Te ni ka'an te ndiso' chuun' vie jaan' xiin' a ndii:

—Taku'e, to'o' ki'i' xiin' i ña kuni ka kuv'i si'e i —ni kachi ra.

50 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuan nu'u' vi'e un'. Xa ni nda'a si'e un' jaan' —ni kachi a.

Te ni kandixa' te jaan' ña ni ka'an Jesús xiin' ra, te ni keta ra kuan nu'u' ra.

51 Te kij' naka'a' ra kua'an nu'u' ra ndii, ni kixin nata'an' te xika' nuu' nuu' ra xiin' ra, te ni ka'an te jaan' xiin' ra ña xa ni nda'a si'e ra.

52 Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' te xiin' si'e ndee hora ni xa'a' va'a kuni si'e ra jaan'. Te ni nakujin te jaan' ndii:

—Ka jin iku ni kije ña'a' ka'ni' —ni kachi ra.

53 Sakan' te ni xini te nduu' yuva' jaan' ña sava ni hora jaan' ni ka'an Jesús xiin' ra ndii: "Xa ni nda'a si'e un'", ni kachi a. Xa'a' a jaan'

na iní ra xini ra Jesús xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra.

⁵⁴ Te ña jaan' nduu' chuun ka'nu', ña uvi, ña ni xaa Jesús kij' ndi'i ni kiejē a ñu'u' Judea, te ni naaxaa a ñu'u' Galilea jaan'.

5

So'ŋo ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te kivi kaka

¹ Te ni ya'a ña jaan', te ni yoo iin viko' ne judío, ne ta'an' e', ñuu Jerusalén. Te ni kaa Jesús ñuu jaan'.

² Te yatín yi'e' ña nani' Mbee naá iin pila ña nani' Betesda xiin' tu'un hebreo. Te yu'u' mini jaan' ita' tu u'un ta'an tia'va'.

³ Te ndiee' kua'a' xava'a ne kuni kuví tixin tia'va' jaan'. Sava nia nduu' ne kui'e nuu', te sava nia nduu' ne kivi kaka, te sava tuku nia nduu' ne ni xi'i xa'a', uun ne ni xi'i nda'a'. [Te ndiatu' nia ña kanda tikui pila jaan'.

⁴ Sakan' ña xaá ndii, nuu' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, te sakanda a ra'. Te yoo ka nda'ni nuu' kij' ndi'i sakanda a ra' ndii, nda'a nia ndee ka nuu' kui'e ndo'o' nia.]

⁵ Te tein ne jaan' kandu'u' iin te yivi', te xa kua'an oko xa'un uní kuiya kuni kuví.

⁶ Te kij' ni xini ña'a' Jesús ikan', te ni xini a ña xa na'a' va kuni kuví ra ndii, ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kuni nda'a un', taá? —ni kachí a.

⁷ Te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, kōo' ndee iin ne yivi' ni'i' i chindiee' yu'u, te sko'ni' nia yu'u pila kaa' kij' kanda tikui. Te kij' kuan sko'nu' i tixin ra' ndii, xi'na inga ne yivi' sko'ni' —ni kachí ra.

⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndondichi un', te na'in un' tun' xto un', te kaka un' —ni kachí a.

⁹ Xaka'an e', te ni nda'a ra, te ni na'in ra tun' xto ra, te ni xa'a' xika' ra. Te kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', nduu' a kij' sakan'.

¹⁰ Xa'a' a jaan' na kuii' ni ka'an te judío kuu' nuu' xiin' te ni kuni kuví jaan' ndii:

—Kivi' sábado, ña xinandiee' e', nduu' a vitin, sakan' na su'un ni'i' un' tun' xto ñaa' —ni kachí ra.

¹¹ Te ni nakuiin te jaan' nuu' ra ndii:

—Te ni sanda'a yu'u ni ka'an xiin' i ndii: “Na'in un' tun' xto un', te kaka un'”, ni kachí ra xiin' i —ni kachí ra.

¹² Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tiaa, te ni ka'an xiin' un' na'in un' tun' xto un', te kaka un'? —ni kachí ra.

¹³ Te ni kuni kuví jaan' ndii, xini ra yoo nduu' ña ni sanda'a ña'a', kuachi ndii kua'a' ne yivi' yoo ikan', te ikan' ni naka'ni Jesús.

¹⁴ Ni ya'a, te ni xini ña'a' Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto un', vitin ña xa ni nda'a un' ndii, saa ka un' kuachi, koto ka kundo'o u'vi ka un' —ni kachí a.

15 Sakan' te kua'an te jaan', te ni ka'an ra xiin' te judío kuu' nuu' jaan' ña Jesús nduu' ña ni sanda'a ña'a'.

16 Xa'a' a jaan' na ni sando'o' te judío jaan' Jesús, te ni chituní ra ka'ni' ña'a' ra xa'a' a ña xaa' a chupun jaan' kivi' sábadó, ña xinandíee' ne yivi'.

17 Te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Yuva' i Ndiosí ndii, xachuun' na xachuun' a, te sakan' tu xaa' yu'u —ni kachi a.

18 Xa'a' a jaan' na ndíee' ka nduku' te jaan' saa kuví ka'ni' ña'a' ra. Süu' xa'a' a ña xaa' a ña xata'an saa e' kivi' sábadó, ña xinandíee' ne yivi', kuítí' kuni ka'ni' ña'a' ra. Süu' jaan' ndii sakan' tu xa'a' a ña ka'an a ña Ndiosí nduu' yuva' a, te xiin' ña jaan' ndasaiin' kachi xiin' mii' a xiin' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ña kumi' a ndíee' xa'a' a ña si'e mii' Ndiosí nduu' a

19 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ña nduu' si'e mii' Ndiosí ndii, xaa' a ndee' iin ña'a' xiin' ña ka'an' mii' a. Süu' jaan' ndii ña xini a xaa' yuva' a kuítí' xaa' a. Sakan' ña sakuu' ña xaa' yuva' a ndii, iin kachi tu xaa' ña'a' si'e a jaan'.

20 Kuachí ndii, yuva' ndii, ndani a si'e a, te nia'a' ña'a' a sakuu' ña xaa' a. Te nia'a' ña'a' a chupun ka'nu' ka te sakan' ña xini nduchi' nuu'

ndo' vitin, te nandaní ka ndo'.

21 Sakan' ña naa xaa' yuva' sanatiaku a ne ni xi'i, te taxi' a kivi' ñuu ña ndii, iin kachi xaa' tu si'e a taxi' a kivi' ñuu yoo ka kuni mii' a.

22 Kuachí ndii, yuva' a ndii, sana'má a ndee' iin ne yivi', süu' jaan' ndii sakuu' chupun jaan' ni taxi' a nda'a' si'e a jaan', te sana'má ña jaan' ne yivi' xa'a' kuachí ña.

23 Sakan' te sakuu' ne yivi' koto ka'nu' ña'a' naa xito' ka'nu' ña yuva' a Ndiosí. Te yoo ka xito' ka'nu' si'e a jaan' ndii, xito' ka'nu' tu ña yuva' a, ña ni tianu' ña'a'.

24 'Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ne taxi' so'o tu'un ña ka'an i, te ini ña xini ña ña ni tianu' yu'u ndii, kumi' ña kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. Te katun' ka ña xa'a' kuachí ña, sakan' ña tee' ndee' ni xika ña ichi', ña kua'an mii' kuví ña ndii, xa kumi' ña kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' vitin.

25 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, xa kuyatin' kivi', te vitin nduu' kivi' jaan', ña kuni so'o ne nduu' ndee' naa ne ni xi'i nuu' Ndiosí tachi' yu'u', si'e a. Te ne taxi' so'o nuu' ña jaan' ndii, natin ña kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'.

26 Kuachí ndii, naa xaa' yuva' taxi' a kivi' ñuu ne yivi' ndii, nii' sakan' tu ni taxi' a ndíee' si'e a jaan', te taxi' ña jaan' kivi' ñuu ne yivi'.

27 Te sakan' tu ni taxi' a ndíee' ña jaan', te sana'má a ne yivi' xa'a' ña nduu' a ña

nduu' tu te yivi'.

²⁸ Nāndanī ndo' xa'a' ña kaa', sakan' ña xa kuyatin' kivi' ña kunī so'ō sakuu' ne ñu'u' tixin yavi ndii tachī' yu'u' a,

²⁹ te ne nī xaa ña va'a ndii, natīaku nīa, te natīin nīa kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'. Ndisu ne nī xaa ña nīa'a ndii, natīaku nīa, te koo nīa tundo'o'.

Ndiosí nduu' ña ndiee' yu'u' xa'a' Jesús

³⁰ 'Kūvi xachi' saa yu'u' ndee jin ña'a xiin' ña ka'an' mji' i. Saa nii' xini so'ō i ka'an yuva' i sana'má i, te sana'má ndaku i. Sakan' ña xaa' i ña kunī mji' i, süu' jaan' ndii ña kunī yuva' i, ña nī tjanu' yu'u' kuṭi', xaa' i.

³¹ Naa' mji' yu'u' kuṭi' ndiee' yu'u' xa'a' i ndii, süu' ña ndixa nduu' ña ndiee' yu'u' i jaan', kachi' ndo'.

³² Yoo inga ña ndiee' yu'u' xa'a' i, te xini i ndii ña ndixa nduu' ña ndiee' yu'u' ña jaan' xa'a' i.

³³ Nī tjanu' ndo'ó te yivi' te ndatu'un' ra Juan, te nī ndiee yu'u' te jaan' ña ndixa xa'a' i.

³⁴ Ndisu tiin' ndiaa yu'u' ña ndiee' yu'u' ne yivi' xa'a' i. Ka'an kuṭi' i ña jaan' xiin' ndo' te kuvi' kaku' ndo' nuu' kuachi' ndo'.

³⁵ Juan jaan' nī nduu' ndee naa kaa tuún, te nī tuun a, te nī yi'e a mi' jin yavi. Te ndo'ó ndii, va'a nī kunī ndo' jin xa'a' nī xini so'ō ndo' ña nī ka'an ra.

³⁶ Ndisu kumi' yu'u' jin ña ndiee' yu'u' ña ndiaa ya'vi'

ka te sakan' ña nī ndiee yu'u' Juan jaan'. Sakan' ña chuun ña nī taxi yuva' i nda'a' i te saxinu' e' ndii, xa mji' chuun jaan' nduu' ña nīa'á ña yuva' i nduu' ña nī tjanu' yu'u' jin yivi' yo'o'.

³⁷ Te sakan' tu yuva' i, ña nī tjanu' yu'u' ndii, ña jaan' ndiee' yu'u' xa'a' i. Ndee jin kivi' xini so'ō ndo' tachī' yu'u' a, te nī ndee tia'an kunī tu ndo' saa kaa' a.

³⁸ Te nī ndee ndoo tu tu'un a nimá ndo', sakan' ña ini ndo' xini ndo' yu'u, ña nī tjanu' a.

³⁹ Sakuaan ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, sakan' ña xanini ndo' ña kuvi' natīin ndo' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña xaa' ndo' ña ka'an a. Ndisu ña yoso' jaan' ka'an xa'a' yu'u'.

⁴⁰ Te ndo'ó ndii, küni kuṭi' ndo' kuṭi' ndo' yu'u' te kumi' ndo' kivi' ñuu jaan'.

⁴¹ 'Ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u' ndii, natiin' yu'u' a.

⁴² Sakan' ña xini i saa iin' nimá ndo', ña ndani' ndo' Ndiosí.

⁴³ Yu'u' ndii, kuaxi i kuenta yuva' i, te natiin' ndo' yu'u'. Naa' inga te yivi' kixin kuenta mi' ra ndii, natīin ña'a' ndo'.

⁴⁴ Kūvi ini ndo' kuṭi' ndo' yu'u, sakan' ña ña tiin' ka'nu' ta'an' mji' i'in ndo' natiin' ndo', te nduku' ndo' ña tiin' ka'nu' jin ndaa' Ndiosí kuṭi'.

⁴⁵ Vikuiin ndo' ña xanini ndo' ña yu'u' tjan kuachi' ndo'ó nuu' yuva' i, sakan' ña xa yoo jin te yivi', te tiin'

kuachí ndo'ó. Moisés, te ndiatu' iní ndo', nduu' ra.

⁴⁶ Sakan' ña naa' kandixa' ndo' ña ni ka'an te jaan' ndii, kandixa' tu ndo' ña ka'an yu'u, sakan' ña xa'a' yu'u ka'an ña ni ke'i te jaan' nuu' tu'u.

⁴⁷ Ndisu naa' kändixa' ndo' ña ni ke'i te jaan' ndii, küvi tu kandixa' ndo' ña ka'an yu'u xiin' ndo' —ni kachi Jesús.

6

So'o ni xaa a kij' ni sakuxi' Jesús u'un mií te yivi'

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Ni ya'a ña jaan', te ni ketá Jesús kua'an a tukú ta'vi' mñi Galilea, ña nani' tu Tiberias.

² Te kua'a' va ne yivi' ni ndikun ña'a' xa'a' a ña ni xini ña chuun ka'nu' ña xaa' a kij' ni sanda'a a ne kuni kuví.

³ Sakan' te ni kaa Jesús iin xiki', te ni xikundu'u' a ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a.

⁴ Te xa kuyatin' viko' pas-cua, ña xito' ka'nu' ne judío.

⁵ Kij' ni ndani'i Jesús nuu' a, te ni xini a kuaxi kua'a' koo' chukuu' ne yivi' jaan' ndii, ni ka'an a xiin' Felipe ndii:

—¿Mii' tu kuví sata' e' ña xaxi', te samani' e' sakuu' ne yivi' kaa'? —ni kachi a.

⁶ Ni ka'an a ña jaan' xiin' ra te kuni a ndee ña ka'an ra, sakan' ña xa xini a ndee ña saa a.

⁷ Te ni nakuiin Felipe nuu' a ndii:

—Te'e' ndee sachuun' e' uvi ciento kivi' ndii, ñani xu'un' te k'in e' ña kuxi i'in ne yivi' kaa' tee' sie sie —ni kachi ra.

⁸ Te ni ka'an inga te nda'a' xa'a' a, te nani' Andrés, te nduu' ñani Simón Pedro, xiin' a ndii:

⁹ —Yoo iin te sie yo'o', te kumi' ra u'un ta'an xita' va'a yuchi' cebada xiin' uvi ta'an tiaka'. Ndisu, ¿mii' kuni ña kaa' nuu' ne yivi' kua'a' kaa'? —ni kachi ra.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Ka'an chuun' ndo' xiin' ne yivi' te kundiee ña —ni kachi a.

Te yoo kua'a' itia ikan', te ni xikundiee ne jaan'. Ña mji' ndi'i' te yivi' kujti' ndii, kuyatin' u'un mií ni kuví ra.

¹¹ Te ni k'in Jesús xita' va'a jaan', te ni taxí a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te ni taxí ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a', ne ndiee' jaan', te iin kachi ni xaa tu a xiin' tiaka' jaan'. Te i'in ne yivi' jaan' ni k'in saa ka kuu' ña kuni mji' ña.

¹² Te kij' ni nda'ni ña ndii, ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Nakaya ndo' ña xaxi' ña'in', ña ni ndoo ndoso', te ndõñu'u' saka a —ni kachi a.

¹³ Sakan' te ni nakaya ra ña ni ndoo ndoso' jaan', te ni sakutu' ra uxi uvi ta'an ika' na'nu' xiin' xita' va'a ña'in', ña ni ndoo ndoso', ña ni kuu' u'un ta'an jaan'.

¹⁴ Sakan' na kuii' ni ka'an ne yivi' jaan' kij' ni xini ña

chuyun ka'nu' ña ni xaa jaan' ndii:

—Te kaa' xna'a nduu' te ka'an tiaku tu'un Ndiosí, te ni tianu' a kixin jin yivi' —ni kachi ña.

15 Ndisu kij' ni kundani Jesús ña xa xito' tijn u'vi ña'a' ña, te ndasandu ña'a' ña rey ña ndii, ni kaa a mii' sukun ka xini' iku' jaan' kua'an jin ndaa' mii' a.

So'o ni xaa a kii' ni xika Jesús nuu' tikui mini

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Kij' ni kuaa' ndii, ni nakaa' te nda'a' xa'a' a yu'u' mini jaan',

17 te ni ko'ni ra jin tundo', te ni xa'a' xka'ndiá ra mini jaan' nandiko' ra ñuu Capernaum, te xa ni kuñuu. Te tia'an kixin Jesús mii' ñu'u' ra jaan'.

18 Te ni xa'a' nuta' tikui mini jaan', sakan' ña ndiee' va xika' tachi'.

19 Kij' xa kua'an tundo' jaan' xiin' ra yatin' iñu ta'an kilómetro nuu' tikui jaan' ndii, ni xini' ra kuaxi xa'a' Jesús nuu' tikui mini jaan', te kuyatin' a tundo' jaan', te ni yi'vi va ra.

20 Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuán yi'vi ndo', yu'u' nduu' i —ni kachi a.

21 Sakan' na ni natjin va'a ña'a' ra tixin tundo' jaan', te ndee jin kani' va te ni xaa nu' yu'u' mini mii' kua'an ra jaan'.

Nanduku' ne yivi' Jesús

22 Kij' ni kitu' tuku kivi' ndii, ne yivi' kua'a' koo'

chukuu', ne ni ndoo tuku ta'vi' mini jaan' ndii, ni xini' ña ña jin ndaa' tundo' ni jin ikan'. Te ni xini' tu ña ña ni sko'nu' Jesús tixin tun' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a, süu' jaan' ndii mii' te jaan' kuiti' kua'an.

23 Te ni ndekuie te ñuu Tiberias xiin' inga tundo' yatin' yu'u' mini mii' ni yoo maní' ne kua'a' jaan' ni xaa xt'o'o e' kii' ndi' ni taxi a ña chindani Ndiosí.

24 Sakan' na kuii' kij' ni xini' ne jaan' ña koo' Jesús xika' ikan', te ni ndee koo' tu te nda'a' xa'a' a ndii, sakan' te ni ko'ni ña tixin tundo' jaan', te ni nandiko' ña ñuu Capernaum te nanduku' ña Jesús ikan'.

Yo'o' ka'an Jesús ña suvi a nduu' ña xaxi' xna'a ña taxi' Ndiosí

25 Va'a, kij' ni xini' ña'a' ne jaan' tuku ta'vi' mini jaan', te ni ka'an ña xiin' a ndii:

—Rabí, ¿ama ni xaa un' yo'o'? —ni kachi ña.

26 Te ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndo'ó ndii, süu' nanduku' ndo' yu'u' xa'a' a ña ni xini' ndo' chuyun ka'nu' ña ña'á Ndiosí jaan'. Süu' jaan' ndii nanduku' ndo' yu'u' xa'a' a ña ni taxi' i ña ni xixi' ndo' ndee ni nda'ni ndo'.

27 Sächuun' ka ndo' xa'a' ña xaxi' ña xka'ndiá, süu' jaan' ndii va'a ka sachuun' ndo' xa'a' ña xaxi' ña koo' kivi' xka'ndiá, te natjin ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

Yu'u, ña nduu' tu te yivi', nduu' ña taxi' ña jaan'. Kuach'i ndii yu'u nduu' ña ni ka'an tuni Ndiosí, yuva' e', taxi' ña jaan' —ni kachi Jesús.

28 Sakan' te ni ka'an ña xiin' a ndii:

—¿Ndee ña kuní a saa ndu, tákui'e, te saa ndu chuun ña kuní Ndiosí? —ni kachi ña.

29 Te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Chuun ña kuní kuiti' Ndiosí saa ndo' ndii, ini ndo' kuní ndo' yu'u, ña ni tianu' a —ni kachi a.

30 Sakan' na ni ka'an ña xiin' a ndii:

—¿Ndee chuun ka'nu' xaa' un' te kuní ndu a, te kandixa' ndu yo'ó? ¿Ndee ña kuví saa un', uún?

31 Xiní e' ña ne xiji' yata' e' ndii, ni xaxi' ña ña xaxi' ña ni nani' maná kii' xka'ndiá ña mii' ichi va kaa'. Saa nii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ña xaxi', ña ni kje'e ndivi', ni taxi' ra ni xaxi' ne yivi'", kachi a —ni kachi ña.

32 Sakan' na ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, süu' Moisés nduu' te ni taxi' xna'a ña xaxi', ña ni kje'e ndivi', ni xaxi' ne jaan'. Süu' jaan' ndii yuva' i Ndiosí nduu' ña ni taxi' ña xaxi' jaan'. Te vitin' ndii, taxi' yuva' i ña xaxi' xna'a ña ni kixin' ndivi'.

33 Kuach'i ndii, ña xaxi' ña taxi' Ndiosí ndii, ña jaan' nduu' ña ni kje'e ndivi', te ni xaa a iin yivi', te taxi' a kivi'

ñuu ña köo' kivi' ndi'i nuu' ne yivi' iin yivi' —ni kachi a.

34 Sakan' na ni ka'an ña xiin' a ndii:

—Tákui'e, taxi' un' ña xaxi' jaan' ndi'i' ni kivi' nda'a' ndu —ni kachi ña.

35 Te ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Yu'u nduu' xita' va'a ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. Te yoo ka kuaxi nuu' i, te xikundikún ña yu'u ndii, köo' kivi' ka kuxi' ña soko. Te ne ini xini yu'u ndii, köo' kivi' ka ichi ini ña.

36 Ndisu naa ni ka'an i xiin' ndo' ndii, tee' ndee xa ni xini ndo' yu'u ndii, ini ndo' xini ndo' yu'u.

37 Sakuu' ne taxi' yuva' nda'a' i ndii, kixin' ña nuu' i, te ne kuaxi nuu' i ndii, sanandiko' ña'a' i,

38 sakan' ña ni nuu' i ndivi' te saa i ña kuní ña ni tianu' yu'u, te süu' ña kuní mii' i.

39 Te ña yo'ó' nduu' ña kuní ña ni tianu' yu'u ndii, ña sakuu' ne ni taxi' a nda'a' i ndii, ndee iin ña kuita saa i, süu' jaan' ndii sanatiaku ña'a' i kivi' so'ó' ndi'i'.

40 Kuach'i ndii, kuní yuva' i ña yoo ka nakuni yu'u, ña nduu' si'e a, te ini ña xini ña yu'u ndii, natiin ña kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te sanatiaku ña'a' i kivi' so'ó' ndi'i' —ni kachi a.

41 Sakan' na kuii' sava te judío ndii, ni xa'a' ka'an i'ni ra xa'a' Jesús koto ka ni ka'an a ña suvi' a nduu' ña xaxi' ña ni kje'e ndivi'.

42 Te ni ka'an ra ndii:

—Xiní e' ña si'e José nduu' ra, sakan' ña xiní e' yuva'

si'i' ra. ¿Saa kuvj ka'an ra ña ndivi' ni kjeë ra, te ni xaa ra? —ni kachj te jaan'.

43 Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Vikuijn ndo' ña ndatu'un' yaa' ndo' xa'a' i tejn ta'an' ndo'.

44 Ndeë jin ne yivi' küvj kixjn nuu' i naa' t'vi' ña'a' yuva' i, ña ni tjanu' yu'u, te sanatiaku i nja kivi' so'o' ndi'i'.

45 Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a ndii: "Mji' Ndiosí sania'á sakuu' ne yivi'", kachi a. Sakan' na kuii' sakuu' ne xini so'o' ña ka'an Ndiosí xiin' nja, te ni natijn nja ña ka'an a ndii, kixjn nja nuu' i.

46 Yuva' i Ndiosí ndii, ndeë jin ne yivi' tia'an kuni nduchi' nuu' ña'a', süu' jaan' ndii ña ni kjeë mii' ndu'u' a kutjti' xa ni xini ña'a'.

47 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka inji xini yu'u ndii, kumi' nja kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'.

48 Yu'u nduu' ña xaxi', ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'.

49 Maná ni xaxi' ne xij' yata' ndo' kij' ni xka'ndja nja mii' ichi kaa', ndisu ni xi'i nja ndeë saa ka ni.

50 Ndisu ña xaxi', ña ka'an yu'u xa'a' jaan', nduu' ña ni kjeë ndivi', te yoo ka xaxi' ña jaan' ndii, küvj nja.

51 Yu'u nduu' ña xaxi', ña ni kjeë ndivi', te taxi' i kivi' ñuu, te yoo ka xaxi' ña yo'o' ndii, kutjaku nja ndeë ndi'i' ni kivi'. Te ña xaxi' yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i, ña taxi i

te natijn ne yivi' jin yivi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' —ni kachj a.

52 Sakan' te ni xa'a' te judío jaan' kani' ta'an' mii' ra kuento ka'an ra ndii:

—Jan', ¿saa tu kuvj taxi te kaa' ñu'u' nde'i ra xaxi' e'? —ni kachj ra.

53 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña naa' kaxi' ndo' ñu'u' nde'i yu'u, ña nduu' tu te yivi', te kö'o tu ndo' níi' i ndii, köo' kivi' natijn ndo' kivi' ñuu jaan'.

54 Yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i i, te xi'i' tu nja níi' i ndii, natijn nja kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te sanatiaku ña'a' i kivi' so'o' ndi'i'.

55 Sakan' ña ndixa xna'a' ndii, ña xaxi' nduu' ñu'u' nde'i i, te ña va'a kö'o e' nduu' tu níi' i.

56 Te yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i i, te xi'i' nja níi' i ndii, jin ndaa' nduu' nja xiin' i, te jin ndaa' nduu' tu yu'u xiin' nja.

57 Yuva' e' Ndiosí, ña ni t'vi' yu'u ndii, tiaku a, te ña jaan' xaa' sakan' te tiaku tu yu'u, te sakan' tu ne xaxi' ñu'u' nde'i yu'u ndii, kutjaku nja saa i.

58 Yu'u nduu' ña xaxi', ña ni kjeë ndivi', te näkuitá a xiin' ña ni xaxi' ne xij' yata' e', ña nani' maná, sakan' ña ni xi'i nja. Ndisu yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i i yo'o' ndii, kutjaku nja ndeë ndi'i' ni kivi' —ni kachj a.

59 Ña yo'o' ni ka'an a kij' sania'á a vje mii' nakayá ne yivi' ñuu Capernaum.

Yo'o' ka'án Pedro ña Jesús nduu' ña ka'án tu'un va'a, ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'

⁶⁰ Te kua'a' te ndikún ichi' a ni ka'an kii' ndi'i ni xini so'o ra ña ni ka'an a jaan' ndii:

—Xa vixi ña ka'án ra. ¿Yoo tu kuvj saxinu a? —ni kachi ra.

⁶¹ Te kij' ni xini Jesús xiin' nimá a ña ka'án i'ni te jaan' xa'a' ña ni ka'an a jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá xa kusoo' ini ndo' xa'a' a ña ni ka'an i jaan' kujti'?

⁶² ¿Ñáá kuu' saa' kanini ka ndo' sakan' naa' kunj ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kua'an ka a ndivi' mi' ni ndu'u' i ña nuu'?

⁶³ Espíritu Ndiosí nduu' ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', te ñu'u' nde'i ndo' ndii, ndee sie chindiee' a. Te tu'un ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, nda'a' Espíritu jaan' kuaxi a, te taxi' tu a kivi' ñuu jaan'.

⁶⁴ Ndisu yoo sava ndo'ó, ne ini xini yu'u —ni kachi a.

Ni ka'an a ña jaan', sakan' ña ndee ña nuu' xini a yoo ini xini ña'a', te xini tu a yoo sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu'.

⁶⁵ Te ni ka'an ka a ndii:

—Xa'a' a jaan' na ni ka'an i xiin' ndo' ña ndee jin ne yivi' kuvj kixin nuu' i naa' ti'vi' ña'a' yuva' e' Ndiosí —ni kachi a.

⁶⁶ Xa'a' a jaan' na kuii' ndee kij' sakan' ndii, kua'a' va te ndikún ichi' a jaan' ni

nakoo ña'a', te ni ndikun ka ña'a' ra.

⁶⁷ Sakan' na ni ka'an Jesús xiin' te uxj uvi ta'an, te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Te'e' kuni nakoo tu ndo'ó yu'u ni? —ni kachi a.

⁶⁸ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákuie, ¿yoo nuu' ku'un ndu? Yo'ó kujti' nduu' ña ka'án tu'un va'a, ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'.

⁶⁹ Te ndu'u' ndii, xa ini ndu xini ndu yo'ó, te xa xini tu ndu ña yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí tiaku, ña ni tjanu' a sakakú ne yivi' —ni kachi ra.

⁷⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Mji' yu'u ni nakaxin i'in ndo'ó, te uxj uvi ta'an. Ndisu jin ndo' nduu' ña ndiva'a —ni kachi a.

⁷¹ Xa'a' Judas, si'e Simón Iscariote, ni ka'an a ña jaan', sakan' ña te jaan' nduu' te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu', tee' ndee jin te uxj uvi nduu' ra.

7

Ndee ñani mii' Jesús ni ini kunj ña'a' ña nuu'

¹ Kij' ni xka'ndia ña jaan', te ni xika Jesús nuu' ñu'u' Galilea, sakan' ña ni kuni a kaka a ñu'u' Judea, kuachi ndii ni xika te judío, te kuu' nuu', ka'ni' ña'a' ra.

² Te xa kuyatin' viko' ne judío, ña ndiee' nja tixin tia'va'.

³ Sakan' na kuii' ni ka'an ñani a xiin' a ndii:

—Kua'an ketá yo'o', te ku'un un' nuu' ñu'u' Judea,

te kuni tu te ndikun ichi' un' chuun ña xaa' un' ikan'.

⁴ Kuachi ndii ndee jin ne yivi' xachuun' si'e naa' kuni satuvi xiin' mji' nja nuu' ne yivi' jin yivi'. Naa' ndixa xna'a kumi' un' ndjee', te xaa' un' ña jaan' ndii, nia'a xiin' mji' un' nuu' ne yivi' —ni kachi ra.

⁵ Sakan' ña ndee ñani mji' a jaan' ni ini kuni ña'a'.

⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ti'a'an xaa hora ña va'a ku'un yu'u ikan', ndisu ndo'ó ndii, kuvi ku'un ndo' ndee ka hora kuni mji' ndo'.

⁷ Ne yivi' jin yivi' ndii, koo' ndee jin xa'a' ña kundasi' nja ndo'ó, ndisu ndasi' nja yu'u, sakan' ña satuvi i ña nja'a ña xaa' nja.

⁸ Kua'an kaa ndo'ó viko' jaan', yu'u ndii, ku'un nja'a i, sakan' ña ti'a'an xaa hora ña va'a ku'un i ikan' —ni kachi a.

⁹ Ndi'i ni ka'an a ña jaan' xiin' ra, te ni ndoo a ñu'u' Galilea jaan'.

S'o'o ni xaa a kii' ni kaa tu Jesús viko' tia'va'

¹⁰ Ndisu kii' ni ya'a ña ni kaa ñani Jesús viko' jaan', te ni keta tu a jaan' kua'an kaa viko' jaan', tee' ndee ni kaa tuvi' a, süu' jaan' ndii, ndee naa ni kaa si'e a.

¹¹ Te judío, te kuu' nuu' ndii, xika' ra nanduku' ra Jesús viko' jaan' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Mii' tu' xika' te jaan'? —kachi ra.

¹² Te sakuu' ne yivi' kua'a' ndatu'un' xa'a' Jesús. Sava

nja ka'an ña jin te yivi' va'a nduu' a, te sava nja ka'an ña süvi a, sakan' ña jin te xini xa'an' ne yivi' nduu' a, kachi nja.

¹³ Ndisu ni ndatu'un' si'e kuiti' nja xa'a' a, sakan' ña yi'vi nja te judío jaan'.

¹⁴ Te kii' xa kuma'in' viko' jaan' ndii, ni ki'vi Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni xa'a' a sania'á a ne yivi'.

¹⁵ Sakan' na ni nandan' va te judío jaan' ka'an ra ndii:

—Jan', ¿saa kei' tu xini tuni ya'a te kaa', sakan' ña ni sakuaan ra nuu' e'? —ni kachi ra.

¹⁶ Te ni nakujin Jesús ndii:

—Ña sania'á i ndii, süu' ña xini tuni mji' i nduu' a, süu' jaan' ndii ña xini tuni ña ni tjanu' yu'u nduu' a.

¹⁷ Yoo ka kuni saa ña kuni Ndiosí ndii, kundani nja naa' ña xini tuni, ña taxi' Ndiosí, nduu' ña sania'á i, uun naa' ña xini tuni, ña ka'an' mji' i, nduu' a.

¹⁸ Jin te ka'an ña ka'an' mji' ndii, ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' kuiti' nduku' ra, ndisu te nduku' ña tjin ka'nu' ña'a' ña ni tjanu' ña'a' ndii, ña ndixa ka'an' te jaan', te süu' te uvi nimá nduu' tu ra.

¹⁹ Ña ndixa nduu' a ndii, Moisés ni say'a'á tu'un ndei' Ndiosí nda'a' ndo'ó, ndisu ndee jin ndo' sáxinu' a. ¿Ndichun na kuni ka'ni' ndo' yu'u'? —ni kachi a.

²⁰ Te ni ka'an ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a ndii:

—Ñā ndīva'a naá nimá un'. ¿Yoo kuni ka'ni' yo'ó? —ni kachi nja.

²¹ Te ni ka'an Jesús xiin' nja ndii:

—Iin ndaa' kuiti' chuun ka'nu' ni xaa' i, te nandanj va sakuu' ndo'.

²² Moisés ni saya'a' ña xa'a' ndo' tunj iin' te kuali', tee' ndee süu' mii' ra ni chikandu'u' ndei' jaan', süu' jaan' ndii te xij' yata' ya'a ka. Te xaa' ndo'ó ña jaan' xiin' te kuali' tee' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' e', nduu' a.

²³ Va'a, xa'a' ña küni ka'nu' ndo' tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xa'a' ndo' tunj iin' te kuali' tee' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' e', nduu' a. Sakan' na kuii', ¿ndichun na xi'é ndo' xini ndo' yu'u xa'a' ña ni sanda'a i kanii' iin' te kuni kuvj kivi' sábado, ña xinandiee' e'?

²⁴ Vä'a yoo a ña natava' ndo' kuenta ña kuni ka kundanj kaxi' ndo' saa yoo va'a ka natava' ndaku ndo' kuenta kuu' ne yivi' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús mii' ni kije a

²⁵ Sakan' te ni ka'an sava ne ndiee' ñuu Jerusalem jaan' ndii:

—Saa ni te yivi' nanduku' ña'a', te ka'ni' ña'a' ra chi.

²⁶ Koto ndo', mii' chitu' kaa' iin' ra ka'an ndoso' ra, te koo' ka'an ndee iin' ña'a xiin' ra. ¿Tee' kuein' xa ni kandixa' tu te xa'ndia chuun' nuu' ñuu e' ña te kaa' nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo'?

²⁷ Ndisu te kaa' ndii, xini e' mii' ni kije ra, te ndii, kij' kixin' ña nduu' Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ndee iin' ne yivi' küni mii' kije a —ni kachi nja.

²⁸ Sakan' te ti'e' ni ka'an Jesús kij' sania'a' a nuu' ki'e yukun' jaan' ndii:

—Ka'an ndo'ó ña xini ndo' yu'u, te xini tu ndo' mii' ni kije i. Süu' kuaxi ña ka'an' mii' i, ndisu ña ni tjanu' yu'u ndii, ña xachuun' ndaku nduu' a, te xini ña'a' ndo'ó.

²⁹ Yu'u ndii, xini ña'a' i, sakan' ña nuu' a kuaxi i. Te ña jaan' ni ti'vi' yu'u —ni kachi a.

³⁰ Sakan' te ni xika te jaan' tjin ra Jesús, ndisu ndee iin' ra ni kuvj tjin ña'a', sakan' ña tia'an tondja kivi' nuu' Ndiosí.

³¹ Ndee saa kanj ndii, kua'a' va ne yivi', ne ka'ni tejn ne kua'a' jaan' ndii, ni ini nja xini nja Jesús, te ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—Kij' xaa Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ¿ñaá kua'a' ka chuun ka'nu' saa te jaan' te sakan' ña xaa' te kaa'? —ni kachi nja.

Sq'o ni xaa a kij' ni xika te xün' tjin ra Jesús

³² Xa'a' jaan' na kij' ni xini te fariseo ña ndatu'un' ne jaan' xa'a' Jesús ndii, te jaan' xiin' sutu kuu' nuu' ndii, ni ti'vi' ra te xiin', te xito' yukun', te tjin ra Jesús.

³³ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Ndee iin xa'a' ka yoo i xiin' ndo', te nandiko' i nuu' ña ni tjanu' yu'u.

³⁴ Nanduku' ndo' yu'u, ndisu künj ka ndo' yu'u, te mii' ku'un i jaan' ndii, küvi ku'un ndo'ó —ni kachi a.

³⁵ Sakan' te ni ka'an xiin' ta'an' te judío ndii:

—¿Mii' tu kuni ku'un te kaa' te künj ña'a' e'? Tee' kuni ku'un ra mii' ndiee' ne ta'an' e', ne ni xitja i'nu kua'an tejn ne tuku', te sania'á ra ndee ne tuku' jaan'.

³⁶ ¿Ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ra: “Nanduku' ndo' yu'u, ndisu künj ka ndo' yu'u, te mii' ku'un i jaan' ndii, küvi ku'un ndo'ó”? —ni kachi xiin' ta'an' ra.

Yo'o' ka'an Jesús ña Espíritu Santo nduu' ndee naa tikui, te' taxi' kivi' ñuu e'

³⁷ Kivi' ña ndi'i' ndoso' viko' jaan', ña nduu' kivi' ka'nu' ka ndii, ni xikuijn ndichj Jesús, te ni ka'an ti'e' a nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Naa' ichi inj yoo ka ndii, na kixin nja nuu' i, te taxi i tikui ko'o nja.

³⁸ Yosó' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ne inj xini yu'u ndii: “Kandeta kua'a' tikui, te' taxi' kivi' ñuu, nimá nja”, kachi a —ni kachi Jesús.

³⁹ Ni ka'an Jesús ña jaan' xa'a' Espíritu Santo, ña xa kuyatin' natijn ne inj xini ña'a'. Kuachi ndii tia'an xaa Espíritu Santo nimá ne jaan' kij' sakan', sakan' ña tia'an

kuvj Jesús, te natjaku a, te kij'in ka'nu' ña'a' Ndiosí.

Yo'o' nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús

⁴⁰ Sakan' te ni ka'an sava ne yivi' kua'a' jaan' kij' ni xini so'o nja ña ni ka'an Jesús ndii:

—Ndixa xna'a' nduu' a ndii, te kaa' nduu' te ka'an tiaku tu'un Ndiosí —ni kachi nja.

⁴¹ Te sava tuku nja ka'an ndii:

—Te kaa' nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo' —ni kachi nja.

Ndisu sava tuku nja ka'an ndii:

—Küvi tuvj Cristo, ña sakakú yoo', ñuu ña naá nuu' ñu'u' Galilea,

⁴² sakan' ña xa xini e' ndii, yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ña sjani' xika' David kunduu ña jaan', te ñuu Belén, mii' ni kiee te jaan', kiee tu ña jaan' —ni kachi nja.

⁴³ Sakan' te ni xa'a' nata'vi' ta'an' ne yivi' kua'a' jaan' xa'a' Jesús.

⁴⁴ Te sava ne jaan' ni kuni tijn ña'a' te ku'un a vi'e kaa, ndisu ndee iin nja ni kundieni saa ña jaan'.

Kuni inj te xa'ndia chuun' kuni ra Jesús

⁴⁵ Sakan' te ni nandiko' te xiin' jaan' nuu' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' nuu' te fariseo, te ni ndatu'un' ña'a' te jaan' ndii:

—¿Ndichun na köo' ra ndiaka' ndo' kuaxj ndo'? —ni kachi ra.

46 Te n̄i n̄akūīn te x̄īn' jāan' ndii:

—Kōo' kivi' n̄i xini so'o ndu ka'án ndeē īin te yivi' naa ka'án te jāan' —n̄i kachī ra.

47 Sakan' na n̄i ka'an te fariseo jāan' xiin' ra ndii:

—¿Tee' xa n̄i xini xa'an' tu te jāan' ndo'ó n̄i?

48 ¿Ñáá yoo īin ndaa' so'o' te xa'ndia chuun', uun te fariseo kandixa' ña ka'án te jāan', tuu ndo'?

49 Ndisu ne yivi' jāan' ndii, ne xini ndeē ña ka'án tu'un ndei' Ndiosí nduu' n̄ia, te ne xa yoo nacha'an' nduu' tu n̄ia —n̄i kachī te fariseo jāan'.

50 Ikan' tu ka'n̄i Nicodemo, te n̄i xan ndi'e' mii' ndu'u' Jesús īin ñuu. Te īin te xachuun' inga' xiin' te kuu' ka'nu' jāan' nduu' tu te jāan', te n̄i ka'an' ra xiin' inga' te ka'nu' jāan' ndii:

51 —Täxi' tu'un ndei' e' katun' e' īin te yivi' naa' tīa'an kun̄i so'o' ña'a' e', te kun̄i e' ndeē kuach̄i n̄i xāa ra —n̄i kachī ra.

52 Te n̄i ka'an' te jāan' xiin' ra ndii:

—¿Ñáá te Galilea nduu' tu yo'ó? Sakaan' va'a un' ña ka'án tu'un ndei' Ndiosí, ndeē īin xaan' kuasa' ka'án a ña k̄ieē īin te ka'án tiakú tu'un Ndiosí ñuu ña naa nuu' ñu'u' Galilea —n̄i kachī ra.

53 Ikan' te i'in' ra kua'an' nu'u' vi'e' ra.

8

So'o' n̄i xāa a kii' n̄i yoo ka'nu' īni Jesús xa'a' īin ña' n̄i natuvi' xiin' te yivi'

1 Te Jesús kua'an' xik̄i' ña nani' Olivos.

2 Te kii' n̄i kitu' tuk̄u kivi' ndii, n̄i nand̄iko' tuk̄u Jesús nuu' k̄i'e' yukun' jāan', te sakuu' ne yivi' n̄i ndekuiē nuu' a, te n̄i x̄ikundu'u' a sania'á ña'a' a.

3 Sakan' te n̄i ndekuiē tu te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te fariseo ndiaka' ra īin ña'a', ña' n̄i natuvi' xiin' te yivi', te n̄i xan̄i ña'a' ra ma'in' nuu' Jesús.

4 Te n̄i ka'an' ra xiin' a ndii: —Maestro, ña' yo'o' ndii, n̄i natuvi' a' xiin' te yivi'.

5 Nuu' tutu' tu'un ndei' Ndiosí n̄i ka'an' chuun' Moisés xiin' e' ña ña'a' naa ña' kāa' ndii, kun̄i a kuun' yuu' ña'a' e' ndeē kuv̄i a', kachi a. Te yo'ó, ¿ndee ña ka'án un'? —n̄i kachī ra.

6 N̄i ndatu'un' ña'a' ra ña jāan', ndian̄i te ka'an' a īin ña kuv̄i t̄īn kuach̄i ña'a' ra xa'a'. Ndisu Jesús ndii, n̄i nakutand̄ie a, te n̄i xa'a' a ke'i a nuu' ñu'u' xiin' nuu' nda'a' a.

7 Te xa'a' a ña kayu'u' te kayu'u' te jāan' nuu' a, na n̄i n̄akūīn ndaku a, te n̄i ka'an' a xiin' ra ndii:

—Īin ndo'ó, ne kōo' ndeē īin kuach̄i, na kuun' nuu' ña'a' yuu' —n̄i kachī a.

8 Te tuk̄u sakan', n̄i nakutand̄ie a, te n̄i xa'a' a ke'i a nuu' ñu'u' xiin' nuu' nda'a' a.

9 Kii' n̄i x̄inj̄ s̄o'ō r̄a ñ̄a jaan' ndii, n̄i xa'a' kiee' i'jn̄ r̄a kua'an r̄a, xi'nā k̄a t̄e x̄ixa k̄a n̄i xa'a' kiee' kua'an ndee n̄i ndi'j̄ ndoo r̄a, t̄e n̄i ndoo ndee iin̄ ndaa' Jesús xiin' ñ̄a' jaan' iin' a' ma'in' jaan'.

10 Sakan' t̄e n̄i nakuijn̄ ndaku Jesús, t̄e n̄i ndatu'un' a' ñ̄a' jaan' ndii:

—¿Mii' kua'an sakuu' t̄e tiin' kuach̄i yo'ó, naa? ¿Ñáá n̄i katun' ndee iin̄ r̄a yo'ó? —n̄i kach̄i a.

11 T̄e n̄i nakuijn̄ ñ̄a' jaan' ndii:

—Ndee iin̄ r̄a, táku'e —n̄i kach̄i a'.

T̄e n̄i ka'an k̄a Jesús xiin' a' ndii:

—N̄i ndee k̄atun' t̄u yu'u yo'ó, kua'an t̄e ndee vi'tin̄, t̄e ndee nuu' ku'un̄ e' ndii, s̄aa k̄a un' kuach̄i —n̄i kach̄i a.]

Jesús nduu' ñ̄u'u' ñ̄a' nia'á saq̄ iin' nimá ne yivi'

12 T̄e tuk̄u n̄i, n̄i ka'an Jesús xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Yu'u' nduu' ñ̄u'u' ñ̄a sayi'é nuu' ne yivi' iin̄ yivi'. Yoō k̄a ndikún̄ yu'u' ndii, k̄ak̄a iin̄ yaví n̄ia, süu' jaan' ndii sayi'é i nuu' n̄ia, t̄e ñ̄a jaan' taxi' kivi' ñ̄u'u' n̄ia ñ̄a köo' kivi' ndi'i' —kach̄i a.

13 Ikan' t̄e n̄i ka'an t̄e fariseo xiin' a' ndii:

—Yo'ó ndii, xa' m̄ii' un' nduu' un' t̄e ndiee' yu'u' un' xa'a' un', sakan' na kuii' ndiaa ya'vi' ñ̄a ndiee' yu'u' un' jaan' —n̄i kach̄i r̄a.

14 T̄e n̄i nakuijn̄ Jesús nuu' r̄a ndii:

—Tee' ndee xa' m̄ii' yu'u' nduu' i t̄e ndiee' yu'u' i xa'a'

i ndii, ndiaa ya'vi' a, sakan' ñ̄a xini i mii' n̄i kiee' i, t̄e xini t̄u i mii' kua'an i. Ndisu ndo'ó ndii, xini ndo' mii' n̄i kiee' i, t̄e n̄i ndee xini t̄u ndo' mii' kua'an i.

15 Ndo'ó ndii, natava' ndo' kuenta kuu' i ndee naa xaa' ne nduu' kuenta iin̄ yivi'. T̄e yu'u' ndii, natava' i kuenta kuu' ndee iin̄ ne yivi'.

16 Ndisu naa' natava' i kuenta kuu' n̄ia ndii, ndiaa ya'vi' a, sakan' ñ̄a süu' iin̄ ndaa' m̄ii' i xaa' ñ̄a jaan', süu' jaan' ndii yuva' i, ñ̄a n̄i t̄ianu' yu'u, xaa' inga' a xiin' i.

17 Nuu' t̄u'un̄ ndei' m̄ii' ndo' yoso' ñ̄a ka'an ndii, naa' uvi' ta'an t̄e yivi' ndiee' yu'u', t̄e nakuitá ñ̄a ka'an r̄a ndii, ndiaa ya'vi' a, kachi a.

18 Va'a, xa' m̄ii' yu'u' nduu' i t̄e ndiee' yu'u' i xa'a' i, t̄e yuva' i, ñ̄a n̄i t̄ianu' yu'u, nduu' inga' ñ̄a ndiee' yu'u' t̄u xa'a' i —n̄i kach̄i a.

19 Sakan' t̄e n̄i ka'an t̄e fariseo jaan' xiin' a' ndii:

—¿Mii' ndu'u' yuva' un' jaan'? —n̄i kach̄i r̄a.

T̄e n̄i ka'an a' xiin' r̄a ndii:

—Xini ndo' yu'u, n̄i ndee xini t̄u ndo' yuva' i. Naa' xini ndo' yu'u' ndii, xini t̄u ndo' yuva' i —n̄i kach̄i a.

20 T̄e sakuu' ñ̄a jaan' n̄i ka'an Jesús kii' sania'á a nuu' k̄i'e yukun' ka'nu' yat̄in̄ mii' taan' ne yivi' limuxtan. T̄e ndee iin̄ köo' n̄i tiin' ñ̄a'a', sakan' ñ̄a t̄ia'an tondia kivi' nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ñ̄a küvi ku'un̄ t̄e jaan' mii' ku'un̄ a

21 Te n̄i ka'ʼan ka Jesús xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Yu'u ndii, ku'un i, te nanduku' ndo'ó yu'u, ndisu kuiso ndo' kuach̄i ndo' te kuv̄i ndo', sakan' ña mii' ku'un i jaan' ndii, kuv̄i ku'un ndo'ó ikan' —n̄i kach̄i a.

22 Sakan' te n̄i ka'ʼan te judío ndii:

—Te'e xanini te kaa' ka'n̄i xiin' m̄ii' ra, sakan' na ka'ʼan ra ndii: “Mii' ku'un i jaan' ndii, kuv̄i ku'un ndo'” —n̄i kach̄i ra.

23 Te n̄i ka'ʼan Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ninu n̄i k̄iee ndo', te yu'u ndii, ninu n̄i k̄iee i. Ndo'ó ndii, ne yivi' kuenta jin yivi' yo'o' nduu' ndo', te yu'u ndii, süv̄i i.

24 Sakan' na kuii' n̄i ka'ʼan i xiin' ndo' ña kuiso ndo' kuach̄i ndo', te kuv̄i ndo'. Sakan' ña naa' kändixa' ndo' ña yu'u nduu' i ndii, kuiso ndo' kuach̄i ndo', te kuv̄i ndo' —n̄i kach̄i a.

25 Sakan' te n̄i ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' yo'ó na sakan'? —n̄i kach̄i ra.

Te n̄i ka'ʼan a xiin' ra ndii:

—Xa n̄i ka'ʼan i ndee ña nuu' xiin' ndo' yoo nduu' i.

26 Yoo kua'a' ña kuv̄i ka'ʼan i xa'a' ndo' xiin' ña kuv̄i natava' i kuenta kuu' ndo', ndisu yu'u ndii, ña n̄i x̄ini so'ó i ka'ʼan ña n̄i t̄ianu' yu'u kūiti' ka'ʼan i nuu' ne yivi' jin yivi', te ña jaan' ndii, ña ndixa' ka'ʼan a —n̄i kach̄i Jesús.

27 Ndisu n̄i kundani te jaan' ña xa'a' yuva' e' Ndiosí n̄i ka'ʼan a xiin' ra.

28 Sakan' na n̄i ka'ʼan Jesús xiin' ra ndii:

—Kij' ndani' i ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, nakuni ndo' ña yu'u nduu' i, te ndee jin chuun xaa' i kuenta m̄ii' i, süu' jaan' ndii, saa n̄i n̄i sania'á yuva' i yu'u kūiti' ka'ʼan i.

29 Sakan' ña, ña jaan' ni t̄ianu' yu'u, te yoo a xiin' i, n̄i nakoo jin ndaa' a yu'u, sakan' ña ndi'i' n̄i kivi' xaa' i ña xtani a —n̄i kach̄i a.

30 Te kij' n̄i ka'ʼan Jesús ña jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' n̄i in̄i x̄ini ña'a'.

Yo'o' ka'ʼan Jesús ña suvi a nduu' ña ndixa' ña sandoó ndiká ne yivi' nuu' kuach̄i n̄i a

31 Sakan' te n̄i ka'ʼan Jesús xiin' te judío, te in̄i x̄ini ña'a' jaan' ndii:

—Naa' kūita n̄i' i ndo' nuu' tu'un ña sania'á i ndii, kunduu' xna'a' ndo' ne ndikún ichi' i,

32 te kundani ndo' ña ndixa, te ña ndixa jaan' sandoó ndiká ndo'ó nuu' ña xiko' ni'i' ndo'ó —n̄i kach̄i a.

33 Te n̄i ka'ʼan te jaan' xiin' a ndii:

—Sjani' xika' Abraham nduu' ndu'u. Ndee jin kivi' t̄ian' v̄iko ni'i' ndee jin te yivi' ndu'u. Sakan' na kuii', ¿ndichun ka'ʼan un' ña ndoo ndiká ndu? —n̄i kach̄i ra.

34 Te n̄i ka'ʼan Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'ʼan i xiin' ndo' ña sakuu' ne xaa' kuach̄i ndii, ndee naa tiin' u'v̄i ña'a' kuach̄i jaan', te xika' nuu' n̄i a nuu' a.

35 *Iin* ne xika' nuu' kuiti' ndii, ndoo xachi' ne jaan' kundu'u' nja vi'e xto'o nja jaan', ndisu si'e ne xiin' vi'e ndii, ndoo xachi' ne jaan' kundu'u' nja ikan'.

36 Sakan' na kuii' naa' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, sandoó ndiká ndo'ó ndii, ndoo ndiká xachi' ndo'.

37 Xini i ña sjani' xika' Abraham nduu' ndo', ndisu kuni ka'ni' ndo' yu'u, sakan' ña küni natijn ndo' tu'un ña ka'an i.

38 Yu'u ndii, ña ni xini nduchi' nuu' i xaa' yuva' i kiji' ni yoo i xiin' a ka'an i, te ndo'ó ndii, ña xini so'o ndo' ka'an yuva' ndo' xaa' ndo' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús ña si'e ña ndiva'a nduu' te kuni ka'ni' ña'a'

39 Te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Abraham nduu' yuva' ndu —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' ndixa xaa'a yuva' ndo' nduu' Abraham ndii, iin kachi saa ndo' naa ni xaa te jaan'.

40 Te vitin ndii, tee' ndee ka'an i xiin' ndo' ña ndixa, ña ni xini so'o i nuu' Ndiosí ndii, kuni ka'ni' ndo' yu'u. Abraham ndii, koo' kivi' saa ra ña jaan' naa' tiaku ra.

41 Ndo'ó ndii, naa ña xaa' yuva' xaa'a ndo' xaa' ndo' —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndu'u ndii, süu' si'e ña' xika' siji' xiin' ndee ka te yivi' nduu' ndu, iin ndaa' kuiti'

yuva' ndu yoo, te ña jaan' nduu' Ndiosí —ni kachi ra.

42 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' Ndiosí xaa'a nduu' yuva' ndo' ndii, kundani ndo' yu'u, sakan' ña nuu' ña jaan' ni kiee i, te ni xaa i. Te süu' kuenta mji' i kuaxi i, süu' jaan' ndii Ndiosí ni ti'vi' yu'u te kuaxi i.

43 ¿Ndichun na kundani ndo' ña ka'an i? Kundani ndo' a sakan' ña küni natijn ndo' ña ka'an i xiin' ndo'.

44 Yuva' ndo'ó ndii, ña ndiva'a nduu' a, te ña kuni ña jaan' kuiti' xaa' ndo'. Ña jaan' ndii, ña xa'ni' ne yivi' nduu' a ndee ña nuu', te koo' kivi' xachuun' ndaku a, sakan' ña süu' ña kumi' ña ndaku nduu' a. Te kiji' ka'an a tun vixi ndii, ka'an a saa kuu' mji' a, sakan' ña ña vixi nduu' a, te süvi a nduu' xa'ndu sakuu' tun vixi.

45 Te yu'u ndii, xa'a' a ña ña ndixa ka'an i xiin' ndo' ndii, küni kändixa' ndo' a.

46 ¿Yoo nduu' ndo'ó kuyi tijn kuachi yu'u, te nia'a ndo' ña ni xaa i kuachi jaan'? Ña ndixa ka'an i xiin' ndo', ¿ndichun na kändixa' ndo' a?

47 Ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, natiin' va'a nja tu'un ka'an Ndiosí, te ndo'ó ndii, natiin' va'a ndo' a, sakan' ña süu' kuenta a nduu' ndo' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús ña xa yoo a ndee kiji' ti'an koo Abraham

48 Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Ñā ndaku xna'a ka'an ndu kij' ka'an ndu ñā iin te Samaria nduu un', sakan' ñā naá ñā ndiva'a nimá un' —ni kachi ra.

⁴⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kōo' ñā ndiva'a naá nimá yu'u. Yuva' i kuñti' tiin' ka'nu' i, te ndo'ó ndii, tiin' ka'nu' ndo' yu'u.

⁵⁰ Yu'u ndii, ndüku' i ñā tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u. Yoo iin ñā nduku' ñā jaan', te ñā jaan' nduu' ñā kande'i' ka'an ñā jaan'.

⁵¹ Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ñā yoo ka ita' ni' nuu' ñā ka'an i ndii, kōo' kivi' kuvj' nja —ni kachi a.

⁵² Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Vitin kundani xna'a ndu ñā naá ñā ndiva'a nimá un', sakan' ñā Abraham xiin' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, ni xi'i ra. Te yo'ó ka'an ñā yoo ka ita' ni' nuu' ñā ka'an un' ndii, kōo' kivi' kuvj' nja, kachi un'.

⁵³ ¿Ñáá tuu yo'ó ñā te ka'nu' ka nduu' un' te sakan' te xii' yata' e' Abraham? Te jaan' ndii, ni xi'i ra, te ni xi'i tu sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí. ¿Yoo nduu' yo'ó, tuu un', na ka'an un' sakan'? —ni kachi ra.

⁵⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' tjin ka'nu' xiin' mii' mii' i ndii, ndiaa ya'vi' a. Yuva' i nduu' ñā tiin' ka'nu' yu'u, ñā ka'an ndo'ó nduu' Ndiosí ndo'.

⁵⁵ Ndisu xini ñā'a' ndo', te yu'u ndii, xini ñā'a' i. Te naa' ka'an i ñā xini ñā'a' i ndii,

te xini xa'an' kunduu i ndee naa ndo'ó. Ndisu xini ñā'a' i, te saxinu i tu'un ka'an' a.

⁵⁶ Abraham, te xii' yata' ndo' jaan' ndii, va'a va ni kuni ra kij' ni xini ra ñā kixin i iin yivi' yo'o', te ni xini xna'a ra a, te va'a va ni kuni ra —ni kachi a.

⁵⁷ Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Jan', ni ndee uvi xiko uxi kuiya kümi' un', ¿saa kuvj' ka'an un' ñā xa ni xini un' Abraham? —ni kachi ra.

⁵⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ñā kij' kuni ka koo Abraham ndii, yu'u nduu' i —ni kachi a.

⁵⁹ Sakan' te ni ki'in ra yuu' te kuu yuu' ñā'a' ra. Ndisu ni naka'ni si'e a tein ne yivi' kua'a' jaan', te ni keta a nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' kua'an a.

9

Yo'o' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu'

¹ Te kij' xka'ndiá Jesús kua'an a ndii, ni xini a iin te kui'e nduchi' nuu', te xa sakan' kaa' ndee ni tuvi ra.

² Te ni ndatu'un' ñā'a' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Rabí, ¿yoo ni xaa kuachi na kui'e nduchi' nuu' te kaa' ni tuvi ra? ¿Ñáá mii' ra, uun ñáá yuva' si'i' ra? —ni kachi ra.

³ Te ni nakujin Jesús nuu' ra ndii:

—Ni ndee te kaa' ni xaa kuachi, te ni ndee yuva' si'i' ra ni xaa kuachi na kaa'

ra sakan'. Süü' jaan' ndii sakan' kaa' ra te nia'a Ndiosí chuun ka'nu' a kivi' ñuu ra saa i.

⁴ Kuni a saa i chuun ña ni sakuiso' chuun' ña ni tianu' yu'u saa i ña kuni ka kuaa'. Sakan' ña kii' kuñuu ndii, koo' kuvi sachuun' ka.

⁵ Vitin ña yoo i iin yivi' yo'o' ndii, nduu' i ñu'u ña nia'a saa kuu' Ndiosí —ni kachi a.

⁶ Te kii' ndi'i ni ka'an a ña jaan' ndii, ni kondia tias'i a ñu'u, te ni xa'a a nde'i, te ni saka' ña'a a nduchi' nuu' te kui'e nuu' jaan'.

⁷ Te ni ka'an a xiin' ra ndii: —Kua'an, te natia un' nuu' un' pila ña nani' Siloe —ni kachi a xiin' ra.

(Te Siloe jaan' kuni kachi a tikui te ni nachikanu'.) Sakan' te ni keta ra kua'an ra, te ni natia ra nuu' ra, te kii' ni nandiko' ra vi'e ra ndii, xa kuvi xto'ni' ra.

⁸ Sakan' te ne ndiee' yatın vi'e ra xiin' inga ne xini ña te kui'e nuu' ni nduu' ra ndii, ni ka'an xiin' ta'an nia ndii:

—¿Te kaa' nduu' te xi ndu'u' xikan xu'un' yi'e' yukun' nu'?' —ni kachi nia.

⁹ Sava nia ka'an ndii: —Suvi ra. Te sava tuku nia ka'an ndii:

—Süvi ra, tee' ndee naa kaa' te jaan' kaa' ra —ni kachi nia.

Te ni ka'an mii' te jaan' xiin' nia ndii:

—Yu'u nduu' i —ni kachi ra.

¹⁰ Sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' nia ndii:

—¿Saa ni xaa a, te ni nunia' nduchi' nuu' un'?' —ni kachi nia xiin' ra.

¹¹ Te ni nakujin ra ndii:

—Te yivi', te nani' Jesús, ni xa'a nde'i, te ni saka' ra a nduchi' nuu' i, te ni ka'an ra xiin' i ndii: “Kua'an, te natia un' nuu' un' pila Siloe”, ni kachi ra. Sakan' te ni xa'an natia i nuu' i, te ni nunia' nduchi' nuu' i —ni kachi ra.

¹² Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' nia ndii:

—¿Mii' yoo te jaan'? —ni kachi nia.

Te ni nakujin ra nuu' nia ndii:

—Xini i —ni kachi ra.

So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' te fariseo saa ni xaa, te ni nunia' nduchi' nuu' te kui'e nuu' jaan'

¹³ Te ni xan ndiaka ne yivi' te ni nduu' te kui'e nuu' jaan' nuu' te fariseo.

¹⁴ Te kivi' sabado, ña xinandiee' ne yivi', ni xa'a Jesús nde'i, te ni nunia' a nduchi' nuu' te jaan'.

¹⁵ Sakan' na kuii' ni ndatu'un' tu ña'a' te fariseo jaan' saa ni xaa a, te ni nunia' nduchi' nuu' ra. Te ni ka'an te jaan' ndii:

—Ni saka' ra nde'i nduchi' nuu' i, te ni natia i nuu' i, te kuvi xito' i vitin —ni kachi ra.

¹⁶ Sakan' na ni ka'an sava te fariseo jaan' ndii:

—Te ni xaa ña kaa' ndii, süü' kuenta Ndiosí nduu' ra, sakan' ña xa'nú ra kivi' sabado, ña xinandiee' e' —ni kachi ra.

Te sava tuku ra ka'an ndii:

—Naa' tē ndiso' kuachi nduu' rā ndii, küvi saa rā chuun ka'nu' ña xaa' rā jaan' —ñi kachi rā.

Xa'a' a jaan' na ñi nakuitá kuento rā.

17 Sakan' na ñi ndatu'un' tukuu' rā tē ñi nduu' tē kui'e nuu' jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' tē ñi nunia' nduchi' nuu' un' jaan', tuu un'? —ñi kachi rā.

Tē ñi nakuijn rā ndii:

—Jin tē ka'an tiakú tu'un' Ndiosí nduu' rā —ñi kachi rā.

18 Ndisu tē judío, tē sana'má ña'a' jaan' ndii, ñi kändixa' rā naa' tē kui'e nuu' ñi nduu' tē jaan'. Sakan' na kuii' ñi kana rā yuva' si'i' tē jaan',

19 tē ñi ndatu'un' ña'a' rā ndii:

—¿Ñáá si'e ndo'ó nduu' tē yo'ó', tē ka'an ndo' ñi tuvi kui'e nduchi' nuu'? Naa' sakan' ndii, ¿saa küvi xto'ni' rā vitin? —ñi kachi rā.

20 Tē ñi nakuijn yuva' si'i' tē jaan' ndii:

—Xini ndu ndii, si'e ndu nduu' tē ka'a', tákui'e. Tē xini tu ndu ña tē kui'e nduchi' nuu' nduu' rā ñi tuvi rā.

21 Ndisu xini ndu saa ñi xaa a, tē küvi xito' rā vitin, ñi ndee xini tu ndu yoo ñi nunia' nduchi' nuu' rā. Ndatu'un' ndo' mii' rā, tē xixa nduu' rā, küvi ka'an rā xiin' ndo' yoo ñi xaa ña jaan' —ñi kachi ña.

22 Ñi ka'an yuva' si'i' rā ña jaan' xa'a' a ña yi'vi ña tē judío jaan', sakan' ña xa ñi nakata tē jaan' kuento rā

ña naa' yoo ka ndiee yu'u' ña Jesús nduu' Mesías, ña sakakú ne yivi' ndii, xta'ni' xachi' ña'a' rā, tē kunduü ka ne jaan' kuenta vi'e mii' nakayá ne yivi' ñuu jaan'.

23 Xa'a' a jaan' na kuii' ñi ka'an yuva' si'i' tē jaan' ndii: “Ndatu'un' ndo' mii' rā, tē xixa nduu' rā”, ñi kachi ña.

24 Sakan' tē ñi kana rā tē ñi nduu' tē kui'e nuu' jaan' ichi' ña uvi, tē ñi ka'an rā xiin' rā ndii:

—Ndiosí kuni a tijn ka'nu' un', sakan' ña xini ndu ndii, jin tē ndiso' kuachi nduu' tē jaan' —ñi kachi rā.

25 Sakan' tē ñi ka'an tē jaan' xiin' rā ndii:

—Naa' tē ndiso' kuachi nduu' rā, xini yu'u, jin ndaa' kuiti' ña'a' xini i ndii, tē kui'e nuu' ñi nduu' i, tē vitin ndii, küvi xto'ni' i —ñi kachi rā.

26 Tē tuku ñi ñi ka'an rā xiin' tē jaan' ndii:

—¿Ndee ña ñi xaa rā xiin' un'? ¿Saa ñi xaa rā, tē ñi nunia' rā nduchi' nuu' un'? —ñi kachi rā.

27 Tē ñi ka'an tē jaan' xiin' rā ndii:

—Xa ñi ka'an i xiin' ndo', tē kuni kändixa' ndo'. ¿Ndichun na kuni kunj so'ó tukuü ndo' ña xa ñi ka'an i? ¿Ñáá kuni kundikun tu ndo'ó ichi' tē jaan'? —ñi kachi rā.

28 Sakan' tē ñi kanja'a rā xiin' tē jaan' ka'an rā ndii:

—Yo'ó nduu' tē ndikún ichi' tē jaan', ndisu ndu'u ndii, tē ndikún ichi' Moisés nduu' ndu.

29 Xini ndu ña ñi ka'an Ndiosí xiin' Moisés, ndisu tē

jaan' ndii, xini ndu mii' ni kije ra —ni kachi ra.

³⁰ Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ña jaan' nduu' ña nandanı va yu'u ña xini ndo'ó mii' ni kije ra, ndisu ni sanda'a ra nduchi' nuu' i.

³¹ Xini e' ndii, xaa' Ndiosí kuenta ña ka'an ne ndiso' kuachi, ndisu xaa' a kuenta ña ka'an ne ki'in' ka'nu' ña'a', te xaa' nia ña kuni a.

³² Ndee ni xikandu'u' iin yivi' ndii, tia'an kuni e' kuento ña ni nunia' iin te yivi' nduchi' nuu' iin ne kui'e nduchi' nuu' ndee ni tui nia.

³³ Naa' süu' te ni kije nuu' Ndiosí nduu' te jaan' ndii, koo' xachi' a kuvi saa ra —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Yo'ó, te ndiso' kuachi ndee ni tui un', yoo nduu' yo'ó, tuu un', na kuni sania'á un' ndu'u? —ni kachi ra.

Sakan' te ni xta'ni' xachi' ña'a' ra vi'e mii' nakaya ne nuu jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús yoo nduu' ne kui'e nuu' nuu' Ndiosí

³⁵ Ni xini Jesús kuento ña ni xta'ni' ra te jaan' vi'e jaan', te ki' ni xini ña'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ñáá ini un' xini un' ña nduu' si'e Ndiosí? —ni kachi a.

³⁶ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—¿Yoo nduu' ña jaan', tákui'e, te ini i kuni ña'a' i? —ni kachi ra.

³⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa ni xini ña'a' un', te suvi i nduu' ña ndatu'un' xiin' un' vitin —ni kachi a.

³⁸ Ikan' te, ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, ini i xini i yo'ó —ni kachi ra.

Te ni xaka'nu' ña'a' ra.

³⁹ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Ni xaa i iin yivi' yo'o', te nia'a ne yivi' saa yoo nima nia nuu' Ndiosí, sakan' te nunja' nduchi' nuu' ne kui'e nuu', te ne tuu ña tui' nuu' nia ndii, kukui'e nuu' nia —ni kachi a.

⁴⁰ Te ni xini so'ó sava te fariseo, te ita' yatın nuu' a jaan', ña ni ka'an a, te ni ka'an ra ndii:

—¿Ñáá te kui'e nuu' nduu' tu ndu'u, kachi un'? —ni kachi ra.

⁴¹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' te kui'e nuu' nduu' ndo' ndii, koo' kuachi ndo', ndisu xa'a' a ña ka'an ndo' ña tui' nuu' ndo' ndii, yoo na yoo kuachi ndo'.

10

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' uvi ta'an nuu' te paxto

¹ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka kua'an kaa nuu' nama mii' nu'u' mbee, te xka'ndiá ra yi'e' ndii, iin te kui'na' nduu' ra, te nduu' tu ra te kui'na' mji' kuu'.

² Ndisu te nduu' xna'a te paxto mbee jaan' ndii, yi'e' xka'ndiá ra.

³ Te xito' yi'e' ndii, nunia' ra a nuu' te paxto jaan', te

xini so'q mbee tachí' yu'u' te paxto, te kana' ra ri' xiin' kivi' ri', te tava' ra ri'.

⁴ Te kii' tava' ra sakuu' sana mii' ra ndii, ni'i' ichi' ra nuu' ri' kua'an ra, te ndikun ri' xata' ra, sakan' ña nakuni ri' tachí' ra.

⁵ Ndisu jin te ndiva'a ndii, kundikun ña'a' ri', süu' jaan' ndii kunu ri' nuu' ra, sakan' ña xini ri' tachí' ra —ni kachi a.

⁶ Ni ka'an ndiaa Jesús ña jaan', ndisu ni kundani te jaan' ndee ña kuni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús ña mii' a nduu' te paxto va'a

⁷ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yu'u nduu' ndee naa yi'e korra mii' ñu'u' mbee.

⁸ Sakuu' te ni kixin xi'na ka te sakan' yu'u ndii, te kui'na' nduu' ra, te nduu' tu ra te kui'na' mii' kuu', sakan' na ni xaa' mbee jaan' kuenta kuu' ra.

⁹ Yu'u nduu' yi'e, te yoo ka ko'ni' yi'e yo'o' ndii, kaku nja. Te kunduu nja ndee naa mbee, ti' ko'ni', te kiee' ri', te ni'i' ri' itia kaxi' ri'.

¹⁰ Te kui'na' ndii, kuaxi ra te sakui'na' ra, te ka'ni' ra, te sandoñu'u' ra. Ndisu yu'u ndii, kuaxi i te koo kivi' ñuu ndo', te koo kua'a' a.

¹¹ 'Yu'u nduu' te paxto va'a, te paxto va'a ndii, taxi' ra kivi' ñuu ra xa'a' mbee sana ra.

¹² Ndisu te xiku'un ya'vi' ndii, te paxto tatu' kuiti' nduu' ra. Te süu' te xiin'

sana mbee jaan' nduu' ra, sakan' na kii' xito' ra kuaxi lobo ndii, nakoo' ra mbee jaan', te xinu' ra. Te tiin' lobo jaan' mbee, te kiku' ña'a' ri'.

¹³ Sakan' xaa' ra, sakan' ña te xiku'un ya'vi' kuiti' nduu' ra, te ndi'ni ra xa'a' mbee jaan'.

¹⁴ Yu'u ndii, te paxto va'a nduu' i. Te xini i mbee sana i, te xini tu ti' jaan' yu'u,

¹⁵ saa nii' xini yuva' i Ndiosí yu'u ndii, nii' sakan' tu xini ña'a' i. Te taxi' i kivi' ñuu i xa'a' mbee jaan'.

¹⁶ Te kumi' tu i inga ka mbee, ti' ñu'u' tixin korra yo'o', ku'un naka tu i ti' jaan', te kunj so'q ri' tachí' i. Te kunduu ri' jin ndaa' ti'vi, te jin ndaa' yu'u kunduu te paxto ri'.

¹⁷ Xa'a' a jaan' na kundani yuva' i yu'u, sakan' ña taxi' i kivi' ñuu i, te kivi' i xa'a' ri', te natiaaku i.

¹⁸ Ndee jin ne yivi' kivi' tu'un kivi' ñuu i xiin' ña kuni mii' nja, süu' jaan' ndii sanakua'a mii' yu'u a. Sakan' ña kumi' i ndiee' te taxi' i kivi' ñuu i, te kumi' tu i ndiee' te natiaaku i. Ña jaan' nduu' ña ni sakuiso' chun yuva' i yu'u saa i —ni kachi a.

¹⁹ Te kii' ni xini so'q te judío jaan' ña ni ka'an a ndii, tuku ni ni nata'vi' ta'an' ra.

²⁰ Kua'a' te jaan' ni ka'an ndii:

—Ña ndiva'a naá nimá te kaa', süu' te kuu' kaxi' nduu' ra, ¿ndichun na xini so'q ka

ndo' ña ka'án ra? —ñi kachi ra.

21 Te inga ra ñi ka'an ndii:

—Tu'un ña ka'án te kaa' ndii, süu' ña ka'án te naá ña ndiva'a nimá nduu' a, sakan' ña iin te naá ña ndiva'a nimá ndii, küvi nunia' ra nduchi' nuu' ne kui'e nduchi' nuu' —ñi kachi ra.

Küni kändixa' te judío jaan' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús

22 Kij' ñi nasuku viko' ña xaka'nu' ne yivi' kivi' ña ñi sanakua'a tukuu ña yukun' ka'nu' nda'a' Ndiosí ndii, yoo' vixin nduu' a.

23 Te xika' Jesús mii' iin' yukun' ka'nu' vi'e ndiká xa'a' ña nani' yi'e Salomón.

24 Sakan' te ñi xinunduü ña'a' te judío, te kuu' nuu', te ñi ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ama vi' kun ndiko' ña ndiatu' ndu xaa' un'? Naa' yo'ó nduu' Cristo, ña sakahú ne yivi' ndii, ka'an kaxi' un' xiin' ndu —ñi kachi ra.

25 Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa ñi ka'an i xiin' ndo' te kändixa' ndo'. Chuun ka'nu' ña xaa' i kuenta yuva' i Ndiosí nduu' ña nia'á yoo nduu' i.

26 Ndisu ndo'ó ndii, kändixa' ndo', sakan' ña süu' mbee sana i nduu' ndo' naa xa ñi ka'an i xiin' ndo'.

27 Ne nduu' mbee sana i ndii, xini so'o ña tachi' i, te yu'u ndii, xini ña'a' i, te ndikún ña yu'u.

28 Te taxi' i kivi' ñuu ña ña köo' kivi' ndi'i, te köo' tu

kivi' küvi ña, ñi ndee köo' tu küvi tu'un tu ña'a' nda'a' i.

29 Te yuva' i, ña ñi taxi ne jaan' nda'a' i, nduu' ña ka'nu' ka te sakan' sakuu' ña yoo, te köo' küvi tu'un ña'a' nda'a' a.

30 Yu'u xiin' yuva' i Ndiosí ndii, iin ndaa' nduu' ndu —ñi kachi a.

31 Te tukü sakan' ñi ki'in te judío jaan' yuu' te kuun yuu' ña'a' ra.

32 Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kua'a' ya'a chuun va'a ñi xaa i kuenta yuva' i nuu' ndo' te kunj ndo'. ¿Xa'a' ndee chuun jaan' kuni kuun yuu' ndo' yu'u? —ñi kachi a.

33 Te ñi nakujin te judío jaan' ndii:

—Süu' xa'a' ndee iin ña jaan' kuni kuun yuu' ndu yo'ó, süu' jaan' ndii xa'a' a ña kani'a un' xa'a' Ndiosí, sakan' ña te yivi' kuiti' nduu' un', te ndasanduu' xiin' mii' mji' un' Ndiosí —ñi kachi ra.

34 Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naka'an' ndo' ña yoso' nuu' tu'un ndei' Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Yu'u ñi ka'an ndii, ndiosí nduu' ndo'”, kachi a.

35 Mji' Ndiosí ñi ka'an ña ndiosí nduu' ne ñi xini so'o tu'un a jaan', köo' küvi xka'ndia ndoso' ña yoso' nuu' tutu jaan'.

36 Te yu'u ndii, Ndiosí ñi sakuiso' chuun yu'u, te ñi ti'vi' a yu'u iin yivi' yo'o', sakan' na kuii', ¿ndichun ka'án ndo' ña kani'a i xa'a'

a xa'a' a ña ka'an i ña si'e a nduu' i?

³⁷ Naa' xaa' i chuun kuenta yuva' i ndii, kändixa' ndo'.

³⁸ Ndisu naa' xaa' i ña jaan' ndii, tee' ndee tia'an kändixa' ndo' ndii, kändixa' ndo' ña chuun Ndiosí nduu' a. Te sakan' kundani' ndo', te kändixa' ndo' ña yoo' yuva' i Ndiosí xiin' i, te yoo tu yu'u xiin' a —ni kachi a.

³⁹ Sakan' na ni xika tukuu ra tiin ña'a' ra, ndisu ni kaku a nda'a' ra, te ni keta a kua'an a.

⁴⁰ Te kua'an ni tukuu a tuku ta'vi' itia Jordán mii' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí ña nuu', te ni ndoo a ikan'.

⁴¹ Te kua'a' ne yivi' ni kixin nuu' a te ka'an nia ndii:

—Tee' ndee ni xaa' Juan ndee jin chuun ka'nu', ndisu sakuu' ña ni ka'an ra xa'a' te kaa' ndii, ña ndixa' nduu' a —ni kachi nia.

⁴² Te kua'a' nia ni ini xini Jesús ikan'.

11

Sq'o ni xaa a kij' ni xi'i Lázaro

¹ Te ni yoo jin te kuni kuvu ni nani' Lázaro, te nuu Betania, ña nduu' tu nuu ña' ku'va ra María xiin' Marta.

² Te María jaan' nduu' ña' kij' ni ya'a, te ni saka'a' a xa'an xavixin' koo' chukuu' xa'a' xto'o e', te ni sanayaa' a' a xiin' ixi' xini' a'. Te tiaa ta'an' a' nduu' Lázaro, te kuni kuvu jaan'.

³ Sakan' na ni ti'vi' uvi saa' ku'va ra jaan' tu'un te ka'an ne yivi' xiin' Jesús ndii: “Táku'e, te ndani un' ndii, kuni kuvu ra”, kachi nia.

⁴ Te ni ka'an Jesús kij' ni xini a tu'un jaan' ndii:

—Kui'e jaan' ndii, süu' ña ka'ni' xachi' ña'a' nduu' a, süu' jaan' ndii yoo a te natjin Ndiosí ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi', te yoo tu a te natjin yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u —ni kachi a.

⁵ Ndaní Jesús Marta, xiin' ña' ta'an' a', xiin' Lázaro.

⁶ Ndee saa ka ni ndii, kij' ni xini a tu'un jaan' ndii, ni ndoo ka a uvi ta'an kivi' mii' yoo a jaan'.

⁷ Kij' ni xka'ndia kivi' jaan', te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'o' tukuu' ndo' nu'u' Judea —ni kachi a.

⁸ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, sakan' ni xika tjo' te ndee' ikan' kuvu yuu' ra yo'ó, ¿ndichun na tuku ni kuni ku'un un' ikan'? —ni kachi ra.

⁹ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Xini e' ña uvi hora kumi' i'in kivi'. Ne xika' jin ke'in' ndii, káki'í nia, sakan' ña yoo nu'u' nandii' nuu' nia.

¹⁰ Ndisu ne xika' nuu ndii, káki'í nia, sakan' ña koo' nu'u' nandii' nuu' nia —ni kachi a.

¹¹ Ikan' te ni ka'an ka a ndii:

—Lázaro, te xini ta'an' xiin' e' ndii, kixin ra, ndisu ku'un sandoto' ña'a' i —ni kachi a.

12 Sakan' te n̄i ka'ʌn te nda'a' xa'a' a jaan' xiin' a ndii:

—Tákuie, naa' kixín ra ndii, nda'a m̄i' ra —n̄i kach̄i ra.

13 N̄i ka'ʌn Jesús ña jaan' xa'a' ña n̄i xi'i ra, ndisu te nda'a' xa'a' jaan' ndii, n̄i xan̄inj̄i ra ña ka'ʌn a xa'a' ña kixín e' k̄i' nandiee' e'.

14 Sakan' te n̄i ka'ʌn kaxi' Jesús xiin' ra ndii.

—Lázaro ndii, xa n̄i xi'i ra.

15 Nakuatia' va nimá i xa'a' ndo'ó ña k̄o' e' n̄i yoo ikan', sakan' te in̄i ka ndo' kuni ndo' yu'u. To'o' ndo', ku'un koto ña'a' e' —n̄i kach̄i a.

16 Sakan' te n̄i ka'ʌn Tomás, te nani' tu te kuate, xiin' inga te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'o', te kuv̄i tu yoo' xiin' a —n̄i kach̄i ra.

Yo'o' ka'ʌn Jesús xiin' Marta ña suvi a nduu' ña sanatiaku ne n̄i xi'i

17 K̄i' n̄i xaʌ Jesús ñuu Betania ndii, n̄i xinj̄i a kuento ña xa kua'ʌn kumi' ta'an kivi' naá ñu'u' nde'i Lázaro t̄ixin yavi ndii.

18 Te ñuu jaan' ndii, yatin' un̄i ta'an kilómetro xika' naá a te naá ñuu Jerusalén.

19 Te kua'a' va ne judío, ne ndiee' yat̄in ikan', n̄i xaʌ mii' ndu'u' Marta xiin' María, te koto ña'a' n̄ia, te saki'vi tu ña'a' n̄ia xa'a' a ña n̄i xi'i tiaʌ ta'an' ne jaan'.

20 K̄i' n̄i xinj̄i tu'un Marta ña xa kuaxi' Jesús ndii, n̄i ket̄a a' kua'ʌn nat̄iin ña'a' a', ndisu María ndii, n̄i ndoo a' vi'e.

21 Te n̄i ka'ʌn Marta xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, naa' n̄i yoo un' yo'o' ndii, kuv̄i tiaʌ ta'an' i.

22 Ndisu xiní i ña ndee vit̄in naa' kakan un' ndee ka ña'a nuu' Ndiosí ndii, tax̄i ña'a' a nda'a' un' —n̄i kach̄i a'.

23 Te n̄i ka'ʌn Jesús xiin' a' ndii:

—Nat̄iak̄u tiaʌ ta'an' un' —n̄i kach̄i a.

24 Te n̄i ka'ʌn Marta xiin' a' ndii:

—Xiní i ña nat̄iak̄u ra kivi' so'o' ndi'i' k̄i' nat̄iak̄u sakuu' ne n̄i xi'i —n̄i kach̄i a'.

25 Te n̄i ka'ʌn Jesús xiin' a' ndii:

—Yu'u nduu' ña sanatiaku ne n̄i xi'i, te suvi tu i nduu' ña taxi' kivi' ñuu ne yivi'. Te yoo ka in̄i xini yu'u ndii, tee' ndee n̄i xi'i n̄ia ndii, nat̄iak̄u n̄ia saa i.

26 Te sakuu' ne tiaku, naa' in̄i n̄ia xini n̄ia yu'u ndii, k̄o' kivi' kuv̄i n̄ia. ¿Ñáá kandixa' un' ña jaan'? —n̄i kach̄i a xiin' ña' jaan'.

27 Te n̄i ka'ʌn a' xiin' a' ndii:

—Uun ndo', tákuie, kandixa' i ña yo'ó nduu' Cristo, ña nduu' si'e Ndiosí, ña n̄i ka'ʌn a t̄i'vi' a iin yivi' —n̄i kach̄i a'.

Xaku' Jesús xa'a' a ña n̄i xi'i Lázaro yat̄in yavi kava' mii' naá ñu'u' nde'i ra

28 K̄i' ndi'i' n̄i ka'ʌn Marta ña jaan', te n̄i xa'ʌn ka'ʌn yaa' a' xiin' María ta'an' a' ndii:

—Xa ni xaa ña nduu' maestro e', te kuni ka'an a xiin' un' —ni kachi a'.

²⁹ Kij' ni xini so' o María ña jaan' ndii, numi' va te ni nuta a', te kua'an a' ndee mii' iin' Jesús.

³⁰ Tia'an nda' ni Jesús ñuu jaan', kuu' saa' iin' ka a mii' ni nata'an' a xiin' Marta.

³¹ Te ne judío, ne ndee' vi'e a' saki' ví ña'a' ndii, ni xini ña ña numi' va ni nuta María te kua'an a'. Sakan' na ni xikundikun ña'a' ña ka'an' ña ña kua'an kuaku a' yu'u' yavi ndii mii' naa ñu'u' nde' i Lázaro jaan'.

³² Kij' ni xaa a' mii' iin' Jesús, te ni xini ña'a' a' ndii, ni xikuijn xiti' a' nuu' a te ni ka'an a' ndii:

—Tákuie, naa' ni yoo un' yo'o' ndii, küvi tiaa ta'an' i —ni kachi a'.

³³ Kij' ni xini Jesús xaku' a', te xaku' tu ne judío, ne kuaxi xiin' a' jaan' ndii, ni tuxu' ví nimá a, te ni kusuchi' tu ini a,

³⁴ ka'an a ndii:

—¿Mii' ni chinaá ña'a' ndo'? —ni kachi a.

Te ni ka'an ña xiin' a ndii:

—To'o', te kuni un', tákuie —ni kachi ña.

³⁵ Te ni xaku Jesús.

³⁶ Sakan' te ni ka'an ne judío jaan' ndii:

—Koto ndo', saa vi' tu ni kundani ña'a' ra —ni kachi ña.

³⁷ Ndisu sava ne jaan' ni ka'an ndii:

—Te kaa' nduu' te ni nunia' nduchi' nuu' te kui'e nuu', ¿saa tu ni küvi sanda'a

ra Lázaro jaan' te küvi ra? —ni kachi ña.

So' o ni xaa a kii' ni sanatiaku Jesús Lázaro

³⁸ Te tuku sakan' ni tuxu' vi nimá Jesús, te ni kuyatin a yavi ndii jaan'. Te toko' kava' iin' yavi jaan', te ndasi' yu'u' a xiin' iin' yuu'.

³⁹ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Sanundia' á ndo' yuu' kaa' —ni kachi a.

Te ni ka'an Marta, ña' ku' va te ni xi' i jaan' ndii:

—Tákuie, xa xa'an ra vitin, sakan' ña xa kua'an kumi' ta'an kivi' ni xi' i ra —ni kachi a'.

⁴⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—¿Ñáá naka'an' un' ña xa ni ka'an i xiin' un' ña naa' ini un' xini un' yu'u' ndii, kuni un' ña nia' a Ndiosi' ña ndjee' koo' chukuu' a? —ni kachi a.

⁴¹ Sakan' te ni sanundia' á ra yuu' jaan'. Te ni nakoto ndiaa Jesús ndivi', te ni ka'an a ndii:

—Tataa, taxi' i ña chindani un', sakan' ña ni xini so' o un' ña ni ka'an i xiin' un'.

⁴² Yu'u' ndii, xini i ña xini so' o un' ña ka'an i xiin' un' sakuu' ichi'. Ndisu ka'an i sakan' xa'a' ne yivi' kua'a' ne ita' yo'o', te kandixa' ña ña yo'ó ni tianu' yu'u' iin' yivi' yo'o' —ni kachi a.

⁴³ Ndi' i ni ka'an a ña jaan', sakan' te ti'e' ni ka'an a ndii:

—Lázaro, ña'a' yo'o' —ni kachi a.

⁴⁴ Ikan' te ni keta te ni xi' i jaan' ndisuku' toto nda'a' ra xiin' xa'a' ra, te ndisuku' iin'

pein nuu' ra. Te ni ka'an Jesús xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Nɔaxin' ndo' ra te ku'un ra —ni kachi a.

Sɔ'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kuyi ka'ni' ra Jesús

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Te kua'a' va ne judío, ne ni kixin koto María, ne ni xini ña ni xaa Jesús ikan' ndii, ni ini ña ni xini ña'a' ña.

46 Ndisu sava ne jaan' ndii, ni xa'an ña nuu' te fariseo, te ni ka'an ña xiin' ra ña ni sanatiaku Jesús te jaan'.

47 Sakan' na kuu' sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni nakaya ra te kuu' ka'nu' xiin' ra, te ni xa'a' ra jin junta ka'nu' ka'an ra ndii:

—¿Ndee ña saa e'? Kuachi ndii kua'a' va chuun ka'nu' xaa' te jaan'.

48 Naa' taxi e' ña nakaa ra xaa' ra ña jaan' ndii, sakuu' ne yivi' kundikun ña'a', te kixin te xa'ndia chuun' ñuu' Roma, te sandoñu'u' ra yukun' ka'nu' e' xiin' ñuu' e' —ni kachi ra.

49 Sakan' te, jin te jaan' te nani' Caifás, te nduu' sutu ka'nu' ka' kuyi jaan', ni ka'an ndii:

—Ndo'ó ndii, koo' a xini xachi' ndo'.

50 Ni ndee xanini tu ndo' ña va'a ka' kuyi jin ndaa' kuñti' te yivi' xa'a' sakuu' ne ñuu' e' te ndoñu'u' sakuu' e' —ni kachi ra.

51 Süu' ña ka'an' mii' te jaan', te ni ka'an ra ña

jaan', süu' jaan' ndii xa'a' a ka' nduu' ra sutu ka'nu' ka' kuyi jaan' na ni ka'an tiaku ra ña kuyi Jesús xa'a' kuachi sakuu' ne ñuu' jaan'.

52 Te süu' xa'a' ne jaan' kuñti' kuyi a, süu' jaan' ndii kuyi tu a te nakaya a sakuu' si'e Ndiosí, ne ndo'ni tein ne yivi' jin yivi', te nduujin ña.

53 Xa'a' a jaan' na ndee kivi' jaan' ndii, ni nakata ra kuento ra ña ka'ni' ra Jesús.

54 Sakan' na Jesús ndii, ni xika tuvi' ka' a tein te judío jaan'. Süu' jaan' ndii ni keta a kua'an a ñuu' ña nani' Efraín, ña kandu'u' nuu' jin ñu'u' yatín mii' taxin' kaa'. Te ikan' ni ndoo a xiin' te nda'a' xa'a' a.

55 Te xa' kuyatin' viko' pas-cua, ña xaka'nu' ne judío, sakan' na kua'a' ne yivi' ni kaa' ñuu' Jerusalén, te ndasandoo xiin' mii' ña nuu' Ndiosí ña kuní ka' koo' viko' jaan'.

56 Xika' ne yivi' nanduku' ña Jesús, te ka'an xiin' ta'an' ña nuu' ki'e yukun' ka'nu' ndii:

—¿Saa tuu ndo'? ¿Ñáa kixin ra viko', uun kuasa'? —ni kachi ña.

57 Te sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni ka'an chuun' ra ña naa' xini yoo ka' mii' yoo a ndii, na ka'an ña xiin' ra te tijn ña'a' ra.

12

Sɔ'o ni xaa a kii' ni saka'a' María xa'an xavixín' xatq' xa'a' Jesús ñuu' Betania
(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

¹ Iñu ta'an ka kivi' kuní te koo viko' pascua jaan', te ni xaa Jesús ñuu Betania mii' ndu'u' Lázaro, te ni xi'i, te ni sanatiaku ña'a' a.

² Te ikan' ni xava'a ne yivi' ña xaxi' iin xakuua' xa'a' a ña tiin' ka'nu' ña Jesús. Marta nduu' ña' xika' nuu' ikan', te Lázaro nduu' iin te ndu'u' xixi' xiin' Jesús nuu' mesa.

³ Sakan' te ni ki'in María yatin' sava litro xa'an xavixín' koo' chukuu', ña nduu' mii' ndi'i' nardo, ña ndiaa ya'vi' koo' chukuu', te ni saka'a' a' xata' xa'a' Jesús, te ni sanayaa' a' a xiin' ixi' xini' a'. Te ni chitu' kanii' tixin vi'e jaan' xiko xa'an xavixín' jaan'.

⁴ Ikan' te Judas Iscariote, te nduu' tu iin te nda'a' xa'a' Jesús, te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu' sie ya'a, ni ka'an ndii:

⁵ —Va'a ka naa' ni ke'vi a, te kondia ya'vi' a xu'un' ña ki'in iin te yivi' naa' sachuun' ra uní ciento kivi', te xiin' xu'un' jaan' kuvi chindiee' e' ne nda'vi kuu' —ni kachi ra.

⁶ Ndisu süu' ni ka'an ra ña jaan' xa'a' a ña ndi'ni xaa'a ra xa'a' ne nda'vi kuu', süu' jaan' ndii xa'a' ña te kui'na' nduu' ra. Te suvi' ra nduu' te xito' tinda'a' xu'un', te xaá ndii xaku'na' ra xu'un' ña kié tixin ña jaan'.

⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Na koo a' sakan', kuachi ndii iin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. Na' kaa' ndii, ni taxaa' a' xa'an xavixín' kaa',

te ni xakin a ñu'u' nde'i i, te koo tu'va a, te ndiee a ki'i kuvi i.

⁸ Sakan' ña ne nda'vi kuu' ndii, ndee ndi'i' ni kivi' koo ña xiin' ndo', te kuvi chindiee' ña'a' ndo' amaa ka kuní ndo'. Ndisu yu'u' ndii, süu' ndee ndi'i' ni kivi' kaka i tein ndo' —ni kachi Jesús.

Ndatu'un' tuni sutu kuu' nuu' ña ka'ni' tu ra Lázaro

⁹ Kua'a' va ne judío, ki'i ni xini ña kuento ña ndu'u' Jesús ñuu Betania ndii, ni kixin koto ña'a' ña. Te süu' Jesús kuiti' ni kixin koto ña, süu' jaan' ndii ni kuní tu ña kuní ña Lázaro, te xa ni xi'i, te ni sanatiaku ña'a' Jesús.

¹⁰ Sakan' na ni ka'an tuni sutu kuu' nuu' ña ka'ni' tu ra Lázaro,

¹¹ sakan' ña te jaan' xaa' sakan', te kua'a' ne judío jaan' ni kuxioo nuu' ña sania'á sutu jaan', te ndikún ña Jesús.

So'o ni xaa a ki'i nda'ni Jesús kua'an a ñuu Jerusalén (Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Te ni kitu' tuku kivi' ndii, ni xini tu'un ne yivi' kua'a' koo' chukuu', ne kuaxi viko' ñuu Jerusalén jaan', ña kuaxi tu Jesús ñuu jaan'.

¹³ Sakan' na ni xa'nu ña ñuu', te ni'i' ña a kua'an nata'an' ña xiin' a, te ti'e' kuaa' ña ka'an ña ndii:

—¡Na natijn xto'o e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'! ¡Sañu'u' va a ña kuaxi kuenta a kaa', te ña kaa' nduu' ña xa'ndia chuun'

nuu' yoo', ne vi'e Israel!
—kachi nja.

14 Te Jesús ndii, yoso' a mburru sie, ti' ni tātu a jaan', naa ka'an ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii:

15 Kāka nimá ndo'ó, ne ndiee' ñuu Sión.
Koto ndo', ka' kuaxi rey ndo',

ndu'u' a xata' iin mburru sie. Sakan' kachi a.

16 Te nda'a' xa'a' a ndii, ni kundani ra ña ni yoo jaan' ña nuu', ndisu kij' ni natjaku Jesús, te ni tjin ka'nu' ña'a' Ndiosí ndii, ni naka'an' ra ña xa yoso' sakuu' ña jaan' xa'a' a, te nii' sakan' xna'a' ni ndo'o a.

17 Te ne yivi', ne ni xini kij' ni kana Jesús Lázaro ndee tixin yavi ndii, te ni natjaku ra ndii, ndiee' yu'u' te ndiee' yu'u' nja xa'a' ña ni xaa a jaan'.

18 Xa'a' a jaan' na ni kiee kua'a' ne yivi', te ni kixin nata'an' nja xiin' Jesús, sakan' ña ni xini nja kuento xa'a' chuun ka'nu' ña ni xaa a jaan'.

19 Sakan' na kuii' ni ka'an xiin' ta'an' te fariseo ndii:

—Koto ndo', sakuu' ne yivi' ndikun xata' te ka', koo' a kuvj saa xachi' e' vitin —kachi ra.

Kuni a nakoo e' ña kuni mii' e' xa'a' ña ndikun e' ichi' Jesús

20 Te ni ka'ni tu sava te griego tein ne ni ka' ñuu jaan' te saka'nu' ra Ndiosí kij' yoo viko' jaan'.

21 Te ni kuyatin te jaan' nuu' Felipe, te Betsaida, ña

kandu'u' ñu'u' Galilea. Te ni ka'an ra ndii:

—Taku'e, kuni ndatu'un' ndu xiin' Jesús —ni kachi ra.

22 Sakan' te ni xa'an Felipe, te ni ka'an ra xiin' Andrés, te uvi saa' te jaan' ni xa'an taxj kuento nuu' Jesús.

23 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuyatin' kivi' ña tjin ka'nu' Ndiosí ña nduu' tu te yivi'.

24 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña naa' ki'vi' iin ndikin' trigo tixin ñu'u', te kuvj a ndii, nata'vi' a. Ndisu naa' kuvj a tixin ñu'u' jaan' ndii, nata'vi' kua'a' a.

25 Yoo ka kundani kivi' ñuu mii' ndii, kuvj nja, ndisu yoo ka chindiaa ya'vi' kivi' ñuu mii' nja iin yivi' yo'o' xa'a' ña ndani ka nja yu'u' ndii, natjin nja kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

26 Yoo ka kuni kaka nuu' i ndii, na kundikun nja yu'u, te ne xika' nuu' nuu' i ndii, kundiee nja mii' ndu'u' i, te tjin ka'nu' tu ña'a' yuva' i Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ndee ña kundoo' a te kuvj a

27 'Ndi'ni va nimá i vitin. ¿Ndee ña ka'an i? ¿Ñáá ka'an i ndii, "Tataa, sakakú un' yu'u nuu' ña kundoo' i vitin"? Kuvj ka'an i sakan', kuachj ndii xa xa'a' ña jaan' kuaxi i.

28 Tataa, nia'a un' ña kumi' un' sakuu' ña ndiee' —ni kachi Jesús.

Sakan' te ni tiaku ka'an iin tachj' ndee ndivi' ndii:

—Xa nī nia'a i ña ndiēe' ña kumi' i, te nia'a ka e —nī kachi a.

²⁹ Te nī ka'an ne yivi' kua'a', ne ita' ikan', ne nī xini so'o tachi' jaan', ña savi' nī nde'i, te sava tuku nīa nī ka'an ndii:

—Iin ángele, ña yoo ndivi', nī ka'an xiin' ra —nī kachi nīa.

³⁰ Sakan' te nī ka'an Jesús ndii:

—Süu' xa'a' ña va'a yu'u nī tiaku ka'an tachi' jaan', süu' jaan' ndii xa'a' ndo'ó nī tiaku a.

³¹ Xa nī xaa kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' iin yivi' yo'o', te vitin tu ndoo kui'e xachi' ña ndiva'a, ña xa'ndia chuun' iin yivi' yo'o'.

³² Te kij' ndani'i ra yu'u nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o' ndii, saka'an i nimá sakuu' ne yivi' ña kixin nīa nuu' i —nī kachi a.

³³ Te xiin' ña jaan' nī sakuni' Jesús ne jaan' saa kuvj a.

³⁴ Te nī ka'an ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Xini ndu ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí ña Cristo, ña sakakú yoo ndii, koq a xiin' e' ndee ndi'i' nī kivi', sakan' na kuii', ¿ndichun ka'an yo'ó ña kuní a ndani'i ra ña nduu' tu te yivi'? ¿Yoo nduu' ña nduu' tu te yivi' ña ka'an un' xa'a' jaan'? —nī kachi nīa.

³⁵ Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' nīa ndii:

—Ndee iin xa'a' kuiti' yoo i te nduu' i ñu'u' nuu' ndo'. Kaka ndo' vitin ña yoo i te

sayi'é i nuu' ndo', te sakan' kando ña iin yavi' ndo'ó. Sakan' ña ne xika' nīaa' ndii, xini nīa mii' kua'an nīa.

³⁶ Vitin ña yoo i te sayi'é i nuu' ndo' ndii, kandixa' ndo' yu'u, te kunduu' ndo' kuenta ne yi'é ñu'u' jaan' nuu' —nī kachi a.

Kij' ndi'i nī ka'an Jesús ña jaan' ndii, kua'an a te nī tisi'e a nuu' ne jaan'.

Nī kuni ne yivi' ini nīa kuni nīa Jesús

³⁷ Tee' ndee kua'a' va chuun ka'nu' nī xaa Jesús nuu' nīa ndii, nī ini nīa kuni ña'a' nīa.

³⁸ Sakan' nī xka'ndia a, te nī xinu ña nī ka'an Isaías, te nī ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' kij' nī ka'an ra ndii:

Takui'e, ndee iin ne yivi' nī kandixa' ña nī sania'a ndu.

Te sakan' tu ndee iin koo' nī natiin' ña nī nia'a un' xiin' ña ndiēe' un' nuu' nīa.

Nī kachi ra.

³⁹ Sakan' na kuii' nī kuvj kandixa' nīa a, xa'a' a jaan' na nī ka'an tu Isaías ndii:

⁴⁰ Nī ndasi a nduchi' nuu' nīa,

te nī xaxii tu a nimá nīa, koq ka kuni nīa xiin' nduchi' nuu' nīa,

te kundani nīa xiin' nimá nīa,

te nandiko' nīa nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

⁴¹ Nī ka'an Isaías ña jaan' kij' nī xini ra ña ndiēe' koo' chukuu' ña kumi' Jesús, te nī ka'an ra xa'a' a.

42 Ndeē saā ka nī ndii, kua'a' va tē xa'ndia chuun' nī inī xini nā'a'. Ndisu nī ndiee' yu'u' rā xa'a' a, sakan' nā yī'vi rā nā tavā' xachi' nā'a' tē fariseo vī'e mii' nakayá ne nūu jaan'.

43 Sakan' nā nī xtanī ka rā nā ndoo vā'a rā nuu' ne yivī' tē sakan' nā ndoo vā'a rā nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'án Jesús nā kuaxī a tē sakakú yoo'

44 Tē nī ka'an ti'e' Jesús nuu' ne yivī' jaan' ndii:

—Yoo ka inī xini yu'u ndii, süu' inī nīa xini nīa yu'u kuītī', süu' jaan' ndii inī tu nīa xini nīa nā nī tīanu' yu'u iin yivī' yo'o'.

45 Tē sakan' tu yoo ka xini yu'u ndii, xini tu nīa nā nī tīanu' yu'u iin yivī' yo'o'.

46 Yu'u nduu' nū'u nā sayi'é nuu' ne yivī', tē nī xaa i iin yivī' yo'o'. Tē yoo ka inī xini yu'u ndii, ndoo nīaa' xachi' nimá nīa.

47 Naa' yoo ka xini so'o nā ka'án i, tē sāxinú nīa a ndii, süu' yu'u nduu' nā katun' nā'a', sakan' nā nī xaa i tē katun' i ne yivī' iin yivī', süu' jaan' ndii nī xaa i tē sakakú nā'a' i.

48 Yoo ka saxio' yu'u, tē kuni natīin nīa nā ka'án i ndii, xā yoo iin nā katun' nā'a'. Tu'un nā nī ka'an i jaan' nduu' nā katun' nā'a' kivi' so'o' ndi'i'.

49 Sakan' nā süu' nā ka'an' mii' i nduu' nā nī ka'an i jaan'. Süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, nā nī tī'vi' yu'u iin yivī' yo'o', nduu' nā nī ka'an

chuun' xiin' i ndee nā ka'an i, tē saā ka'an e.

50 Tē xini i nā nā nī ka'an chuun' a xiin' i ndii, taxi' a kivi' nūu nā kōo' kivi' ndi'i', sakan' na kuii' ka'án i saā nī' nī ka'an yuva' e' xiin' i kuītī' —nī kachi' a.

13

So'o nī xaa a kiī' nī natīa Jesús xa'a' tē nda'a' xa'a' a

1 Kiī' kuní ka koo vīko' Pascua ndii, xā xini Jesús nā xā kuyatin' kivi' nā nakoo a iin yivī' yo'o', tē nu'u a nuu' yuva' e' Ndiosí. Tē nī kundani ya'a a ne nduu' kuenta a iin yivī' yo'o', tē iin sakan' kundani nā'a' a ndee so'o' ndi'i'.

2 Kiī' ndiee' rā xixi' rā ndii, xā nī saka'án nā ndiva'a nimá Judas Iscariote, si'e Simón, nā sanakua'a rā Jesús nda'a' tē kuu' ka'nu'.

3 Tē xā xini Jesús nā xā nī sakuiso' chuun' nā'a' yuva' e' Ndiosí nuu' sakuu' nā yoo', tē xini tu a nā nuu' Ndiosí nī kiee a, tē nī xaa a iin yivī', tē nuu' nā jaan' tu ku'un nu'u a.

4 Sakan' tē nī ndondichī a, tē nī xta'ni' a toto ndisuku' a, tē nī satiín a iin pein tīxin toko' a,

5 sakan' tē nī taan' a tīkui tīxin iin xīko'o', tē nī xa'a' a natia' a xa'a' tē nda'a' xa'a' a, tē nī sanayaa' a xa'a' rā xiin' pein tīxin nā nī satiín a toko' a jaan'.

6 Kiī' nī tondīa a mii' ndu'u' Simón Pedro ndii, nī ka'an rā xiin' a ndii:

—Tákui'e, ¿ndichun na natia yo'ó xa'a' yu'u? —ni kachi ra.

7 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xaa' i yo'o' ndii, kundani yo'ó a vitin, ndisu kundani un' un kij' ya'a —ni kachi a.

8 Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Köo' kivi' kujin yu'u ña natia yo'ó xa'a' i —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' natia i xa'a' un' ndii, süu' kuenta ka i kunduu un' —ni kachi a.

9 Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákui'e, süu' xa'a' kuji' i natia un', süu' jaan' ndii, natia tu un' nda'a' i xiin' xini' i —ni kachi ra.

10 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ne xa ni chichi ndii, ndee xa'a' kuji' nia kuni a ndoo, sakan' ña xa ni ndoo kanii' nia, te ndo'ó ndii, xa yoo ndoo ndo', ndisu süu' sakuu' ndo' —ni kachi a.

11 Xa xini Jesús yoo sanakua'a ña'a' nda'a' te kuni ka'ni' ña'a', sakan' na kuii' ni ka'an a ndii: "Süu' sakuu' ndo'ó nduu' te ndoo", ni kachi a.

12 Te kij' ndi' i ni natia a xa'a' ra, te ni nakui'nu a toto ndisuku' a jaan', te ni xikundu'u' tukuu a mii' iin' mesa, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kundani ndo' ndee ña kuni kachi ña ni xaa' i xiin' ndo' vitin?

13 Ka'an ndo'ó ña maestro ndo' nduu' i, te ka'an tu ndo' ña xto'ó ndo' nduu' i, te va'a yoo a ka'an ndo' sakan' ña suvi xna'a nduu' i.

14 Sakan' na kuii' naa' yu'u, ña nduu' xto'ó ndo' te nduu' tu i maestro ndo', te ni natia i xa'a' ndo' ndii, kuni a ña natia tu ndo'ó xa'a' i'in ta'an ndo'.

15 Ni xaa' i sakan' xiin' ndo', te saa tu ndo'ó saa nii' ni xaa' yu'u xiin' ndo' vitin.

16 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, iin te xika' nuu' ndii, süu' te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' xto'ó ra, te ni ndee süu' te ka'nu' ka nduu' tu te sakuni' tu'un te sakan' te ni tjanu' ña'a'.

17 Naa' kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo', te saa ndo' a ndii, sañu'u' va Ndiosí ndo'ó.

18 'Süu' xa'a' sakuu' ndo'ó ka'an i, sakan' ña xini yu'u yoo ni nakaxin i kunduu kuenta i. Ndisu kuni a ña xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te xixi' inga' xiin' i ni nanduu te ndasi' yu'u", kachi a.

19 Ka'an i ña kaa' xiin' ndo' ndee vitin ña kuni ka koo a, sakan' te kij' koo a ndii, kandixa' ndo' ña yu'u nduu' i.

20 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka natiin' ne ti'vi' i ndii, yu'u natiin' nia. Te yoo ka natiin' yu'u ndii, natiin' tu nia ña ni ti'vi' yu'u iin yivi' yo'o' —kachi Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús ña Judas nduu' te sanakua'a ña'a'

nda'a' te kuu' nuu'

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹ Kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni ndi'ni nimá a, te ni ka'an a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña iin ndo'ó sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' nuu' —ni kachi a.

²² Sakan' te ni xa'a' xto'ni' nuu' ta'an' te nda'a' xa'a' a jaan' ña xini ra yoo xa'a' ni ka'an a.

²³ Te iin te jaan', te ndani ka a ndii, ndu'u' ra xjin' a.

²⁴ Sakan' te ni nia'a nda'a' Simón Pedro nuu' te jaan' ña ndatu'un' ra Jesús yoo' xa'a' ka'an a.

²⁵ Te ni kuyatin ka te jaan' nuu' Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Táku'e, yoo nduu' ra? —ni kachi ra.

²⁶ Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Sachii' i iin ta'vi' xita' va'a tixin ko'o', te te taxi i ña jaan' nda'a' nduu' te jaan' —ni kachi a.

Sakan' te ni sachii' a iin ta'vi' xita' va'a tixin ko'o', te ni taxi ña'a' a nda'a' Judas, si'e Simón Iscariote.

²⁷ Kij' ndi'i so'o ni xixi ra xita' va'a jaan', te ni skonu' ña ndiva'a nimá ra. Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xito' un' saa un' ndii, numi' te saa un' un' —ni kachi a.

²⁸ Ndisu ndee iin te ndiee' xixi' xiin' a ni kundani ndichun ni ka'an a sakan' xiin' ra.

²⁹ Te xa'a' a ña te xito' xu'un' nduu' te jaan' ndii, ni

xanini sava te nda'a' xa'a' a jaan' ña ni ka'an Jesús sakan' xiin' ra, te ku'un sata' ra ña kuni xa'a' viko', uun ña ku'un taxi ra xu'un' nda'a' ne nda'vi kuu'.

³⁰ Te kij' ndi'i ni xixi Judas xita' va'a jaan' ndii, ni keta' ra kua'an ra. Te xa' ñuu' nduu' a kij' sakan'.

Yo'o' taxi' Jesús iin tu'un ndei' xaa'

³¹ Kij' ni keta' ra kua'an ra, te ni ka'an Jesús ndii:

—Vitin tiin' ka'nu' Ndiosí yu'u, ña nduu' tu te yivi', te natiin' tu Ndiosí ña tiin' ka'nu' xa'a' i.

³² Te xa'a' a ña natiin' Ndiosí ña tiin' ka'nu' xa'a' i ndii, na'a' ka te tjin ka'nu' tu a yu'u.

³³ Te kua'a mii' i, ndee iin xa'a' sie kuiti' yoo ka i xiin' ndo'. Nanduku' ndo' yu'u, te naa ni ka'an i xiin' ne judío, sakan' tu ka'an i xiin' ndo'ó vitin ña mii' ku'un yu'u jaan' ndii, küvi ku'un tu ndo'ó jkan'.

³⁴ Taxi' i iin tu'un ndei' xaa' yo'o' nuu' ndo' ña kundani ta'an' ndo'. Kuni a kundani ta'an' ndo' ndee naa kundani yu'u ndo'ó.

³⁵ Naa' ndani ta'an' ndo' ndii, xiin' ña jaan' kundani sakuu' ne yivi' ña te nda'a' xa'a' i nduu' ndo' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Pedro ña yoo' tu'va ra te taxi ra ndee kivi' ñuu' ra xa'a' Jesús

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Te ni ka'an Simón Pedro xiin' a ndii:

—¿Mii' kua'an un', tákui'e? —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Mii' kua'an i ndii, küvi kundikun un' yu'u vitin, ndisu küvi kundikun un' yu'u nuu' ku'un e' —ni kachi a.

³⁷ Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—¿Ndichun na küvi ku'un i xiin' un' vitin, tákui'e? Xa yoo tu'va i te taxí i ndee kivi' ñuu i xa'a un' —ni kachi ra.

³⁸ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndixa xna'a ndii, xa yoo tu'va un' te taxí un' ndee kivi' ñuu un' xa'a i uun? Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña kii' kuni ka'ana nduchié ndii, xa uní ichi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u.

14

Jesús nduu' ichi' ña kua'an nda'a' Ndiosí

¹ 'Kündi'ni ka nimá ndo', iní ndo' kuní ndo' Ndiosí, te iní tu' ndo' kuní ndo' yu'u.

² Vi'e yuva' i ndii, yoo kua'a' mii' küvi kundíee ndo'. Naa' süu' sakan' nduu' a ndii, ka'an i xiin' ndo' xa'a' a. Sakan' na kuii' na ku'un i te sava'a i mii' kundíee ndo'.

³ Te kii' ndi' i ku'un i, te sava'a i mii' kundíee ndo' ndii, kixin' tukuu i, te naka i ndo'ó, te ku'un ndo' xiin' i, te kundíee ndo' xiin' i mii' kundu'u' i.

⁴ Te xa xini ndo' ichi' mii' ku'un i —kachi Jesús.

⁵ Ikan' te ni ka'an Tomás xiin' a ndii:

—Tákui'e, xini ndu mii' ku'un un'. Sakan' na kuii', ¿saa küvi kundani ndu mii' kua'an ichi' ña ku'un un'? —ni kachi ra.

⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' ichi', te yu'u tu' nduu' ña ndixa, te yu'u tu' nduu' ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Te ndee jin ne yivi' küvi naxaa nuu' yuva' e' Ndiosí naa' xaa nja nda'a' i.

⁷ Naa' ni nakuni kaxi' ndo' yu'u ndii, nakuni tu' ndo' yuva' i Ndiosí. Te ndee vitin ndii, xa ni nakuni ña'a' ndo', te xa ni xini nduchi' nuu' ña'a' ndo' —kachi a.

⁸ Te ni ka'an Felipe xiin' a ndii:

—Tákui'e, nia'a un' ndu yuva' jaan', te xava'a sakan' kuiti' nuu' ndu —ni kachi ra.

⁹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa saa' va yoo i xiin' ndo', te ¿ndichun na xini un' yu'u, Felipe? Yoo ka xini yu'u ndii, xa ni xini tu' nja yuva' e' Ndiosí. Sakan' na kuii', ¿ndichun xikan un' nuu' i ña nia'a i yuva' e' nuu' ndo'?

¹⁰ ¿Ñáá kändixa' un' ña yoo' yuva' e' Ndiosí xiin' i, te yoo tu' yu'u xiin' a? Tu'un ña ka'an i xiin' ndo' ndii, süu' ña ka'an' mii' i te ka'an e, süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña yoo xiin' i, nduu' ña xaa' ña ka'nu' xiin' nda'a' yu'u.

¹¹ Kandixa' ndo' ña yoo i xiin' yuva' e' Ndiosí, te yoo tu' ña jaan' xiin' i. Naa' koo'

tuku ndii, kaxaxa' ndo' a xa'a' ña ka'nu' ña ni xini ndo' xaa i.

12 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka ini xini yu'u ndii, saa tu ne jaan' ña ka'nu' ña xaa' i. Te ka'nu' ka ña saa ne jaan' te sakan' ña xaa' i, sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí nu'u i.

13 Te ndee ka ña kakan' ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndiee' i ndii, saa i ña jaan', te xiin' ña jaan' tijn ka'nu' ne yivi' yuva' e' Ndiosí xa'a' yu'u, ña nduu' si'e a.

14 Naa' kakan' ndo' ndee ka ña'a nuu' Ndiosí xiin' ña ndiee' i ndii, saa i ña jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús ña ti'vi' a Espiritu Santo in yivi'

15 'Naa' ndani ndo' yu'u ndii, saxinú ndo' ña ka'an chuun' i xiin' ndo'.

16 Te kakan' yu'u nuu' yuva' e' Ndiosí, te ti'vi' a inga ña chindiee' ndo'ó, te koo a xiin' ndo' ndee ndi'i' ni kivi'.

17 Te ña jaan' nduu' Espiritu Santo, ña nia'a sakuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí. Te ne yivi', ne nduu' kuenta in yivi' yo'o' ndii, küvi natijn ña a sakan' ña küvi kunj ña'a' ña, te ni ndee xini tu ña'a' ña. Ndisu ndo'ó ndii, xini ña'a' ndo' sakan' ña yoo a xiin' ndo', te koo a nimá ndo'.

18 Nako nda'vi xachi' i ndo'ó, sakan' ña nandiko' tuku i, te koo i xiin' ndo'.

19 Ndee in xa'a' sie kujti', te küni ka ne yivi', ne nduu' kuenta in yivi', yu'u. Ndisu

ndo'ó ndii, kunj ndo' yu'u, te xa'a' a ña tiaku i ndii, kujaku tu ndo'ó.

20 Te kivi' jaan' ndii, kunj ndo'ó ña yoo' yu'u xiin' yuva' i Ndiosí, te ndo'ó yoo' xiin' yu'u, te yu'u yoo' xiin' ndo'ó.

21 Yoo ka natiin' ña ka'an chuun' i, te saxinú ña a ndii, ne jaan' nduu' ne nia'a ña ndani ña yu'u. Te yoo ka ndani yu'u ndii, ndani ña'a' yuva' i Ndiosí, te ndani tu ña'a' yu'u, te nia'a xiin' mji' i nuu' ña —ni kachi a.

22 Te ni ndatu'un' ña'a' Judas, ndisu süu' Judas Iscariote nduu' te jaan', ka'an ra ndii:

—Táku'e, ¿ndichun na nuu' ndu'u kujti' nia'a xiin' mji' un', te nia'a xiin' mji' un' nuu' ne nduu' kuenta in yivi'? —ni kachi ra.

23 Te ni nakujin Jesús ndii:

—Naa' yoo ka kundani yu'u ndii, saxinú ña ña ka'an i, te kundani ña'a' yuva' i, te kixin ndu, te koo ndu xiin' ña.

24 Te yoo ka küni kundani yu'u ndii, saxinú ña ña ka'an i. Te tu'un ña xini so'ó ndo' ka'an i ndii, süu' tu'un mji' i nduu' a, süu' jaan' ndii tu'un yuva' i, ña ni tjanu' yu'u in yivi' yo'o', nduu' a.

25 Ka'an i sakuu' ña jaan' vitin ña yoo ka i xiin' ndo'.

26 Ndisu ti'vi' yuva' e' Ndiosí ña chindiee' ndo'ó, ña nduu' Espiritu Santo, ña kixin kuenta i, te ña jaan' sania'a ndo'ó sakuu' ña'a, te sanaka'an tu a ndo'ó sakuu' ña ni ka'an i xiin' ndo'.

27 'Taxi' i ña maní' koo nimá ndo', te ña maní' yoo nimá mii' i nduu' ña jaan'. Te ña nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, küvi taxi a ña maní' naa ña taxi' i jaan'. Kündi'ni nimá ndo', te ni ndee küyi'vi tu ndo'.

28 Xa ni xini so'o ndo' ni ka'an i xiin' ndo' ña nu'u i, te kixin i tukuu' i mii' yoo ndo' yo'o'. Naa ndixa xna'a ndani ndo' yu'u ndii, nakuatia' nimá ndo' ña kua'an i nuu' yuva' e' Ndiosí, sakan' ña ka'nu ka ña nduu' ña jaan' te sakan' yu'u.

29 Ka'an i ña jaan' xiin' ndo' vitin ña kuni ka koo a, sakan' te kij' koo a ndii, kandixa' ndo' a.

30 Kä'an kua'a' ka i xiin' ndo', sakan' ña xa kuaxi ña ndiva'a, ña kumi' ndiee' iin yivi' yo'o', tee' ndee koo' ndiee' kumi' ña jaan' nuu' yu'u.

31 Ndisu xaa' i saa nii' ni ka'an chuun' Ndiosí, yuva' i, xiin' i, te kuni ne yivi' iin yivi' ña ndani i yuva' i. Ndondichí ndo', te ku'un kiee e' yo'o', te ku'un e'.

15

Yo'o' ka'an Jesús ña mii' a nduu' ndee naa yo'o' uva xna'a

1 'Yu'u nduu' yo'o' uva xna'a, te yuva' i nduu' ña xito' ña'a' a.

2 Te sakuu' nda'a' i mii' koo' nduu' kuun' ndii, xa'ndia ña'a' a. Te sakuu' nda'a' i mii' kuun' nduu' ndii, xaña'ma ña'a' a te kuun ka a.

3 Ndo'ó ndii, xa ni ndundoq nimá ndo' ni xaa' tu'un ña xa ni ka'an i xiin' ndo'.

4 Koo naa yoo inga' ndo' xiin' i, te koo naa yoo inga' tu yu'u xiin' ndo'. Sakan' tu iin nda'a' yo'o' uva ndii, koo' uva kuun' nda'a' a naa' yoo inga' a xiin' yo'o' a. Te sakan' tu ndo'ó, naa' yoo inga' ndo' xiin' i ndii, küvi kunduu ndo' te va'a nda'a' nuu' ichi' Ndiosí.

5 'Yu'u nduu' yo'o' uva, te ndo'ó nduu' nda'a' a. Yoo ka yoo inga' xiin' i, te yoo inga' tu yu'u xiin' nja ndii, kunduu nja ne va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí, sakan' ña naa' yoo inga' ndo' xiin' i ndii, koo' xachi' ña va'a küvi saa ndo'.

6 Yoo ka yoo naa yoo inga' xiin' i ndii, kuitja nja ndee naa xitía nda'a' yo'o' uva, te ichi a. Sakan' te nakaya ne yivi' a, te ko'ni nja a nuu' nu'u, te koka a.

7 'Naa' yoo inga' ndo' xiin' i, te tiin' kutu' tu ndo' tu'un ña sania'á i ndo'ó ndii, taxi Ndiosí ndee ka ña kuni kakan ndo' nuu' a.

8 Kij' nduu' ndo' ne va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí ndii, nia'á ndo' ña nduu' xna'a' ndo' te nda'a' xa'a' i, te xiin' ña jaan' natiin yuva' e' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi'.

9 Saa nii' ndani Ndiosí yu'u ndii, nii' sakan' ndani tu yu'u ndo'ó. Tiin kixin' ndo' ña ndani yu'u ndo'ó jaan'.

10 Naa' saxinú ndo' ña ka'an chuun' i ndii, tiin kixin' ndo' ña ndani i ndo'ó,

saa nii' saxinú yu'u ña ka'an chuun' yuva' i, te tiin' kixin' i ña ndan' a yu'u.

11 'Ña jaan' ka'an i xiin' ndo', te kuatia' nimá ndo' saa nii' kuatia' nimá yu'u, te sakan' xinu ña kuatia' nimá ndo'.

12 'Ña yoo' nduu' ña ka'an chuun' i xiin' ndo', ña kundan' naa kundan' ta'an' ndo' saa nii' kundan' yu'u ndo'.

13 Koo' ndee iin ne kundan' ya'a ka ne xiní ta'an' xiin' ña te sakan' ne taxí kivi' ñu xa'a' ne xiní ta'an' xiin' ña.

14 Ndo'ó nduu' te xiní ta'an' xiin' i naa' xaa' ndo' ña ka'an chuun' i xiin' ndo'.

15 Ka'an ka i ña te xika' nuu' nuu' i nduu' ndo', sakan' ña iin te xika' nuu' ndii, xiní ra ndee ña xaa' xto' o ra. Te vitin ka'an i ña te xiní ta'an' xiin' i nduu' ndo', sakan' ña sakuu' ña ni ka'an yuva' i xiin' i ndii, ni ka'an i e xiin' ndo'.

16 Ni nakaxin ndo'ó yu'u, süu' jaan' ndii yu'u ni nakaxin ndo'ó, te ku'un ndo' te kunduü ndo' te va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí, sakan' te kunduü naa nduu' ndo' te va'a va nda'a' nuu' ichi' a. Te ndee ka ña kakan ndo' nuu' yuva' e' xiin' ña ndíe' i ndii, taxí ña'a' a nda'a' ndo'.

17 Ña yoo' ka'an chuun' i xiin' ndo' ña kundan' naa kundan' ta'an' i'in ndo'.

Yo'o' ka'an Jesús ña kundasi' ne yivi' iin yivi', ne ndikún ichi' a

18 'Kii' ndasi' ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndo'ó ndii, naka'an' ndo' ña xi'na ka yu'u ni kundasi' ña.

19 Naa' sakan' te kuenta iin yivi' yo'o' nduu' ndo' ndii, kundan' ne yivi' kuenta iin yivi' yo'o' ndo'ó, ndisu süu' kuenta iin yivi' yo'o' ka nduu' ndo', sakan' ña ni nakaxin i ndo'ó tein ne jaan' te kunduü ndo' kuenta i, sakan' na kuu' ndasi' ña ndo'.

20 Naka'an' ndo' ña xa ni ka'an i xiin' ndo' ña iin te xika' nuu' ndii, süu' te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' xto' o ra. Sakan' na kuu' naa' ni sando'o' ne jaan' yu'u ndii, sando'o' tu ña ndo'ó. Te naa' ni saxinú ña ña ni sania'a' i ndii, saxinu tu ña ña sania'a' ndo'.

21 Sakuu' nuu' ña jaan' saa ña xiin' ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta i, sakan' ña xiní ña ña ni tianu' yu'u iin yivi' yo'o'.

22 'Naa' ni kixin i te ka'an i xiin' ña ndii, koo' kuachi ña. Ndisu vitin ña ni kixin i, te ni ka'an i xiin' ña ndii, koo' a ni' i' ña ka'an ña xa'a' kuachi ña.

23 Yoo ka ndasi' yu'u ndii, ndasi' tu ña yuva' i.

24 Naa' ni xaa' i ña ka'nu' tein ña, ña koo' kivi' ni xaa' ndee iin ne yivi' ndii, koo' kuachi ña. Ndisu vitin ndii, tee' ndee xa ni xiní ña ña ka'nu' ña ni xaa' i ndii, kusaa' ndasi' ña yu'u, te ndasi' tu ña yuva' i.

25 Ndisu ni xka'ndia ña jaan' te xinü ña yoso' nuu' tu'un ndei' Ndiosí mii' ka'an

a ndii: "Kōō' ndee jin xa'a', te ni kundasi' nja yu'u", kachi a.

²⁶ 'Ndisu kixin ña chindiee' ndo'ó, ña t'vi' i kuenta yuva' i. Te ña jaan' nduu' Espiritu Santo, ña sania'á sakuu' ña ndixa. Te kuaxi ña jaan' nuu' yuva' e', te ndiee yu'u' a xa'a' i.

²⁷ Te ndiee yu'u' tu ndo'ó xa'a' i, sakan' ña xa yoo ndo' xiin' i ndee ña nuu'.

16

¹ 'Ni ka'an i sakuu' ña jaan' xiin' ndo', te nakoq ndo' ña ini ndo' xini ndo' yu'u.

² Tava' ra ndo'ó vi'e mii' nakaya ne ñuu' e', te ndee xaa' tu kivi' ña yoo ka ka'ni' ndo'ó ndii, kanini nja ña ña jaan' kuni' Ndiosí saa nja.

³ Saa ra sakan' xa'a' a ña xini ra yuva' e' Ndiosí, te ni ndee xini tu ra yu'u.

⁴ Ka'an i ña jaan' xiin' ndo', te kij' xaa kivi' ña koq a ndii, naka'an' ndo' ña xa ni ka'an i xiin' ndo' xa'a' a.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' chuun ña saa Espiritu Santo

'Ni ka'an i ña jaan' xiin' ndo' ndee ña nuu', sakan' ña yoo i xiin' ndo'.

⁵ Ndisu vitin kua'an nu'u i nuu' ña ni tjanu' yu'u jin yivi' yo'o', te ndee jin ndo'ó ndatu'un' yu'u: "¿Mii' kua'an un'?"

⁶ Süu' jaan' ndii ni kusuchi' va ini ndo' xa'a' ña ni ka'an i ña jaan' xiin' ndo'.

⁷ Ndisu ña ndixa ka'an i xiin' ndo' ndii, va'a ka nduu' a nuu' ndo'ó ña nu'u

i, sakan' ña naa' nü'u i ndii, kixin ña chindiee' ndo'ó, ndisu naa' nu'u i ndii, t'vi' ña'a' i, te koq a xiin' ndo'.

⁸ Te kij' kixin ña jaan' ndii, sakuni' a ne yivi' jin yivi' ña ne ndiso' kuachi nduu' nja nuu' Ndiosí, te sakuni' tu ña'a' a ña xachuun' ndaku yu'u, te sakuni' tu ña'a' a ña sana'má ndaku Ndiosí.

⁹ Sakan' ña sakuni' a ne yivi' ña ne ndiso' kuachi nduu' nja xa'a' a ña ni ini nja kuni nja yu'u.

¹⁰ Te sakuni' tu ña'a' a ña xachuun' ndaku i, sakan' ña nu'u i nuu' yuva' e', te kuni ka ndo' yu'u.

¹¹ Te sakan' tu sakuni' ña'a' a ña sana'má ndaku Ndiosí, sakan' ña xa ni katun' a ña ndiva'a, ña kumi' ndiee' jin yivi' yo'o'.

¹² 'Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an i xiin' ndo'. Ndisu küvi kundani ndo' sakuu' a vitin.

¹³ Te kij' kixin Espiritu Santo, ña sania'á sakuu' ña ndixa ndii, ña jaan' sania'á ndo'ó sakuu' ña ndixa, sakan' ña ka'an a ña ka'an mji' a, süu' jaan' ndii ka'an a sakuu' ña ni xini so'o a ka'an yuva' e' Ndiosí kuiti', te sakuni' a ndo'ó ña koq.

¹⁴ Te tjin ka'nu' ña jaan' yu'u, sakan' ña natjin a ña ka'an i, te ka'an a ña jaan' xiin' ndo'.

¹⁵ Sakuu' ña kumi' yuva' e' ndii, ña'a tu yu'u nduu' a, sakan' na ni ka'an i ña natjin Espiritu Santo jaan' ña ka'an i, te ka'an a ña jaan' xiin' ndo'.

Yo'o' ka'an Jesús ña jin

xa'a' kuṭi' kusuchi' inṭi te nda'a' xa'a' a

16 'Ndee ṭin xa'a' sie kuṭi', te kṭnṭi ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuḡu ni kṭnṭi ndo' yu'u, saḡan' ṭa nuu' yuḡa' e' Ndiosí kua'an nu'u ṭ —ni kachi Jesús.

17 Saḡan' te ni ka'an xiin' ta'an saḡa te nda'a' xa'a' a ndii:

—ṭNdichun tu ka'an a ndii: "Ndee ṭin xa'a' sie kuṭi', te kṭnṭi ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuḡu ni kṭnṭi ndo' yu'u"? Te, ṭNdichun tu ka'an a ndii: "Saḡan' ṭa nuu' yuḡa' e' Ndiosí kua'an nu'u ṭ", kachi a? —ni kachi ra.

18 Te ni ka'an tu ra ndii:

—ṭNdichun tu ka'an a ndii: "Ndee ṭin xa'a' sie kuṭi'", kachi a? Kṭndanṭi e' ndichun ka'an a saḡan' —ni kachi ra.

19 Ni xini Jesús ṭa kuni ndatu'un' ṭa'a' ra xa'a' ṭa jaan', saḡan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

—ṭNdichun ndatu'un' ta'an ndo' xa'a' ṭa ni ka'an ṭi ndii: "Ndee ṭin xa'a' sie kuṭi', te kṭnṭi ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuḡu ni kṭnṭi ndo' yu'u"?

20 ṭa ndaku ka'an ṭi xiin' ndo' ndii, kuḡu ndo', te taḡa ndii va ndo'. Ndisu ne yivi' kuenta ṭin yivi' ndii, va'a va kṭnṭi niḡa, te ndo'ó ndii, kusuchi' va inṭi ndo'. Ndisu ṭa suchi' inṭi ndo' jaan' ndii, nanduḡu a ṭa va'a kuni ndo'.

21 Kṭndo'ó ndo' ndee naa ndo'o' ṭin ṭa'a' ki' xa kuyatin' kuii kaḡu si'e a', saḡan'

ṭa xa ni xaḡa kivi' ṭa kaḡu a, ndisu ki' ndi'ṭi tuvi' si'e a' jaan' ndii, nandosó' a' ṭa ni ndo'ó a', saḡan' ṭa va'a va kuni a' xa'a' a ṭa ni saḡaku' a' ṭin tiaḡa ṭin yivi' yo'o'.

22 Naa saḡan' suchi' inṭi ndo' viṭin, ndisu ki' nandiko' ṭi, te kṭnṭi ṭi ndo'ó ndii, va'a va kṭnṭi nimá ndo'. Te ndee ṭin ne yivi' kṭvi sandoḡu'u' ṭa va'a kuni ndo' jaan'.

23 Kivi' jaan' ndii, ndatu'un' ka ndo' yu'u xa'a' ndee ṭin ṭa'a. Ṕa ndaku ka'an ṭi xiin' ndo' ndii, ndee ka ṭa kakan ndo' nuu' yuḡa' e' Ndiosí xiin' ṭa ndiee' ṭi ndii, taxṭi ṭa'a' a nda'a' ndo'.

24 Ndee viṭin ndii, tia'an kakan ndo' ndee ṭin ṭa'a xiin' ṭa ndiee' ṭi nuu' Ndiosí. Kakan te kakan ndo' nuu' Ndiosí, te taxṭi a ṭa jaan' nda'a' ndo', te xinu ṭa va'a kuni ndo'.

Yo'o' ka'an Jesús ṭa nuu' yuḡa' e' Ndiosí ni kixin a

25 'Saḡuu' ṭa ni ka'an ṭi xiin' ndo' jaan' ndii, ni ka'an e xiin' ṭa ka'an ndiaḡa, ndisu xa kuyatin' kivi' ṭa ka'an ka ṭi ṭa ka'an ndiaḡa xiin' ndo', süu' jaan' ndii ka'an ndi'ṭi ṭi xiin' ndo' xa'a' yuḡa' e'.

26 Kivi' jaan' ndii, kakan ndo' ndee ka ṭa'a nuu' yuḡa' e' Ndiosí xiin' ṭa ndiee' ṭi. Saḡan' na ka'an ṭi xiin' ndo' ṭa kuni ka a ṭa kakan yu'u nuu' a xa'a' ndo',

27 saḡan' ṭa xa mji' a jaan' ndanṭi ndo'ó xa'a' a ṭa ndanṭi ndo' yu'u, te kandixa' ndo' ṭa nuu' a ni kje'e ṭi.

28 Nu'u yuva' e' Ndiosí nî kîee j, te nî xaa j iin yivi' yo'o'. Te vitin nakoo' j iin yivi' yo'o', te nu'u j nuu' a —nî kachî Jesús.

29 Sakan' te nî ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Vitin ndii, ka'an ndi'j va un' xa'a' Ndiosí, te ka'an ka un' xiin' ña ka'an ndiaa.

30 Vitin kundani ndu ña xini un' sakuu' ña'a, sakan' na kuni a ndatu'un' un' ndee iin ne yivi' te kuni un' ndee ña kuni ña, sakan' na kandixa' ndu ña nuu' Ndiosí nî kîee un' —nî kachî ra.

31 Te nî ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá ndee vitin vi' kandixa' xna'a ndo' ña jaan'?

32 Va'a, xaa kivi', te vitin nduu' kivi' jaan', ña kiku' j in ndo', te nakoo iin ndaa' ndo' yu'u, ndisu ndoo iin ndaa' j, sakan' ña yuva' e' Ndiosí yoo xiin' j.

33 Ka'an j sakuu' ña jaan' xiin' ndo', te koo ña mani' nimá ndo' xa'a' a ña iin ndaa' nduu' ndo' xiin' j. Iin yivi' yo'o' ndii, kundoo' va ndo', ndisu kuni va ndo' kuni ndo' yu'u, sakan' ña xa nî kanando j nuu' iin yivi' yo'o' —nî kachî a.

17

Yo'o' ka'an Jesús xiin' Ndiosí xa'a' te nda'a' xa'a' a

1 Kij' ndi'j nî ka'an Jesús ña jaan', te nî ndani'j a nuu' a ndivi', te nî ka'an a ndii:

—Tataa, xa nî xaa kivi' ña nia'a un' nuu' ne yivi' ña tiin' ka'nu' un' yu'u, ña

nduu' si'e un', te xiin' ña jaan' tijn ka'nu' ne yivi' yo'ó saa yu'u.

2 Xa mji' un' nî taxî ña ndiee' yu'u nuu' sakuu' ne yivi' iin yivi', te taxî j kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' nda'a' sakuu' ne nî taxî un' nda'a' j.

3 Te xiin' ña yo'o' ni'í' ne yivi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ña kundani ndi'j ña yoo nduu' yo'ó, ña nduu' iin ndaa' Ndiosí xna'a, te kundani ndi'j tu ña yoo nduu' Jesucristo, ña nî t'vi' un' iin yivi' yo'o'.

4 Nî tijn ka'nu' yu'u yo'ó iin yivi' yo'o', sakan' ña nî saxinú j chuun ña nî taxî un' nda'a' j saa j.

5 Te vitin, tataa, taxî un' ña tiin' ka'nu' un' yu'u mi' yoo un' ñaa', ña nî kumi' j kij' nî yoo j nuu' un' ndee ña kuni ka koo iin yivi' yo'o'.

6 'Nî nia'a j ña ndiee' un' nuu' te yo'o', te nî nakaxin un' tein ne yivi' iin yivi', te nî taxî un' ra nda'a' j. Kuenta yo'ó nî nduu' ra, ndisu nî taxî un' ra nda'a' j, te nî saxinú ra tu'un un'.

7 Vitin ndii, xa xini ra ña sakuu' ña nî taxî un' nda'a' j ndii, nda'a' yo'ó kuaxi a,

8 sakan' ña nî saya'a j sakuu' tu'un ña nî taxî un' nda'a' j nuu' ra, te nî natijn va'a ra a. Te nî kandixa' ra ña yo'ó nî t'vi' yu'u, te xini xna'a ra ña nuu' yo'ó nî kîee j.

9 Xa'a' te yo'o' xikán j nuu' un', te süu' xa'a' ne nduu' kuenta iin yivi' xikán j, süu' jaan' ndii xa'a' te nî taxî un'

nda'a' i yo'o' kuṭi' xikán i nuu' un', sakan' ña kuenta yo'ó nduu' ra.

10 Te sakuu' ña nduu' kuenta i ndii, kuenta tu yo'ó nduu' a. Te sakuu' ña nduu' kuenta yo'ó ndii, kuenta tu yu'u nduu' a, te xiin' te yo'o' ni naṭiin i ña tiin' ka'nu'.

11 Kōo' ka i koḡ iin yivi' yo'o', ndisu te yo'o' ndii, ndoo ka ra iin yivi' yo'o', sakan' ña nuu' yo'ó nu'u i. Tātaā, ña su'un, koṭo un' xiin' ña ndiee' un' te ni taxī un' nda'a' i yo'o', te iin ndaa' na iin ndaa' kunduu' ra saa nii' iin ndaa' nduu' yoo'.

12 Ki' yoo i iin yivi' yo'o' xiin' te ni taxī un' nda'a' i ndii, ni xito' ña'a' i xiin' ña ndiee' un', te ndee iin ra ni xita, süu' jaan' ndii iin ndaa' kuṭi' ra ni xita, te xa sakan' ni kunī a kundoo' te xinu' ña yoso' nuu' tutu un'.

13 'Te viṭin ña kua'an nu'u i nuu' un' ndii, ka'an i ña kaa' xiin' te yo'o' ña yoo ka i iin yivi' yo'o', te va'a ndi' i kunī ra saa nii' va'a ndi' i kunī yu'u.

14 Te xa'a' a ña ni taxī i tu'un un' nuu' ra ndii, ndasi' ña'a' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o', sakan' ña süu' kuenta iin yivi' nduu' ra, saa nii' nduu' tu yu'u kuenta iin yivi' yo'o'.

15 Süu' xikán i ña ṭava' un' ra iin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii xikán i ña koṭo ña'a' un' nuu' ña ndiva'a.

16 Te yo'o' ndii, süu' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' ra, saa nii' nduu' tu yu'u kuenta iin yivi' yo'o'.

17 Saṇanduu' un' ra ndiṭia ña ndixa, te tu'un yo'ó nduu' ña ndixa jaan'.

18 Saa nii' ni ti'vi' un' yu'u iin yivi' yo'o' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi' ndii, nii' sakan' tu ti'vi' yu'u te yo'o' te ka'an ndoso' ra tu'un un' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi'.

19 Te sanakua'a xiin' mii' i nuu' ña kunī un' ndiṭia te yo'o', sakan' te sanakua'a xiin' mii' tu te yo'o' xa'a' ña ndixa.

20 'Süu' xa'a' te yo'o' kuṭi' xikán i nuu' un', süu' jaan' ndii xikán tu i nuu' un' xa'a' ne ini kunī yu'u xiin' ña sania'á te yo'o'.

21 Sakan' te iin ndaa' kunduu' sakuu' nia saa nii' iin ndaa' nduu' yo'ó xiin' yu'u, te iin ndaa' nduu' tu yu'u xiin' yo'ó, tātaā, te iin ndaa' kunduu' tu ne jaan' xiin' e', te kandi'xa' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o', ña yo'ó ni ti'vi' yu'u.

22 Te ni taxī i ndiee' ndatun', ña ni taxī un' nda'a' i, nda'a' nia, te iin ndaa' kunduu' nia ndee naa iin ndaa' nduu' yoo'.

23 Sakan' na iin ndaa' nduu' i xiin' nia te iin ndaa' nduu' tu yo'ó xiin' yu'u, te sakan' iin ndaa' xachi' kunduu' nia, te kunī ne nduu' kuenta iin yivi' ña yo'ó ni ti'vi' yu'u, te kunī tu nia ña ndani un' ne jaan' ndee naa ndani un' yu'u.

24 Tātaā, kunī i ña ne ni taxī un' nda'a' i ndii, taxī un' ña kundiee' nia xiin' i mii' koḡ i, te kunī nia ña ndiee'

ndaṭun' ña ni taxī un' nda'a' i, saḁan' ña ni kundanī un' yu'u ndee kij' ti'a'an kua'a iin yivi' yo'o'.

²⁵ Tātaā, yo'ó ndii, ña xachuun' ndaku nduu' un', te ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, xini ña yo'ó, ndisu yu'u ndii, xini i yo'ó, te xini tu te yo'o' ña yo'ó ni ti'vi' yu'u iin yivi' yo'o'.

²⁶ Te ni nia'a i nuu' ra saa kuu' un', te nia'a ka i ña jaan' nuu' ra te kundanī ta'an' ra ndee naa ndani un' yu'u, te iin ndaa' kunduu ra xiin' i —ni kachi a xiin' Ndiosí.

18

So'qo ni xaa a kij' ni tiin te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Kij' ndi'i ni ka'an Jesús xiin' Ndiosí, te ni keṭa a kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a tukū ta'vi' yivi' ña nani' Cedrón. Te ni skō'nu' a xa'a' iin ña tāta ña kandu'u' ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan'.

² Te xini tu Judas, te xito' sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu', mii' kandu'u' ña tāta jaan', saḁan' ña kua'a' va' ichi' ni nduiin Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan'.

³ Saḁan' na ni xaa Judas jaan' ikan' xiin' iin ti'vi' te xiin', te ni xaa tu te xiin', te xito' yukun' ka'nu'. Te te jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ni tjanu' ña'a'. Te ndiso' ra kaa tuún xiin' choon tuún a nuu' ra, te ndiso' tu ra ichi'.

⁴ Te Jesús ndii, xa xini ndoo a ndee ña kundo'o a, saḁan' na ni kuyatin a nuu' ra, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nanduku' ndo'? —ni kachi a.

⁵ Te ni nakuiin ra nuu' a ndii:

—Jesús, te ñuu Nazaret —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' i —ni kachi a.

Te ikan' iin' tu Judas, te sanakua'a ña'a' nda'a' te jaan'.

⁶ Te kij' ni ka'an a xiin' ra: “Yu'u nduu' i”, ndii, ni nandiko' xata' ra, te ni nduva ndoo ra ñu'u'.

⁷ Saḁan' te tukū ni ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nanduku' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakuiin tukuu ra nuu' a ndii:

—Jesús, te ñuu Nazaret —ni kachi ra.

⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an i xiin' ndo' ña suvi yu'u. Naa' yu'u nanduku' ndo' ndii, taxī ndo' na ku'un te yo'o' —ni kachi a.

⁹ Ni ka'an a saḁan' te xinu ña xa ni ka'an a ndii: “Te ni taxī un' nda'a' i ndii, ndee iin ra ni ndoñu'u'”, ni kachi a.

¹⁰ Saḁan' te ni xta'ni' Simón Pedro ichi ra tixin iin', te ni xa'ndia ra so'o kua'a iin te nani' Malco, te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'.

¹¹ Saḁan' te ni ka'an Jesús xiin' Pedro ndii:

—Taxa'a un' ichi un' tixin iin' a, saḁan' ña naa'

yuva' i ni taxí ña kundo'o i tundo'o' chie yo'o', ña nduu' ndee naa tikui uva ndii, ¿ñaá xanini un' ña xata'an kundo'o e? —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni xan ndiaká ra Jesús nuu' sutu ka'nu'

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Sakan' te sakuu' te xiin', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ra, xiin' te xiin' judío, te xito' yukun' ka'nu' ndii, ni tiin ra Jesús, te ni satiin ña'a' ra.

¹³ Te xi'na ka nuu' Anás ni xan ndiaká ña'a' ra, sakan' ña tiso Caifás nduu' te jaan', te Caifás jaan' nduu' sutu ka'nu' kuiya jaan'.

¹⁴ Te Caifás jaan' nduu' te ni ka'an xiin' te kuu' ka'nu' nuu' ne judío ña va'a ka iin ndaa' kuji' te yivi' kuvi' xa'a' sakuu' ne ñuu' ra.

Yo'o' nduu' ichi' nuu' ña ka'an Pedro ña xiní ra Jesús
(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Te Simón Pedro xiin' inga te nda'a' xa'a' Jesús ndii, ndikun ra xata' a kua'an ra. Te te nda'a' xa'a' a, te inga jaan' ndii, xiní ta'an' ra xiin' sutu ka'nu' jaan', sakan' na ni nda'ni ra xiin' Jesús nuu' ki'e sutu jaan'.

¹⁶ Ndisu Pedro ndii, ni ndoo ra iin' ra xata' xti'e', sakan' na ni ketá inga te nda'a' xa'a' Jesús jaan', te xiní ta'an' xiin' sutu ka'nu' jaan', te ni ka'an ra xiin' ña' xito' yi'e' jaan' ña taxí a' xka'ndia Pedro.

¹⁷ Sakan' te ni ka'an ña' xito' yi'e' jaan' xiin' Pedro ndii:

—¿Te'e' te nda'a' xa'a' te kaa' nduu' tu yo'ó ni? —ni kachi a'.

Te ni ka'an ra ndii:

—Süvi i —ni kachi ra.

¹⁸ Te xa'a' ña vixin va ndii, ita' ne xika' nuu' nuu' sutu jaan' xiin' te xiin' te xito' yukun' ka'nu' xituni' nja nuu' ñu'u ña ndatin ikan', te ikan' tu iin' Pedro xiin' nja xituni' ra.

So'o ni xaa a kii' ni sana'má te kuu' ka'nu' ñuu Jerusalén Jesús

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Sakan' te ni xa'a' sutu ka'nu' ndatu'un' ra Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a xiin' xa'a' ña sania'á a.

²⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u ndii, sakuu' ichi' ka'an i xiin' ne yivi' nuu' chitu', te sakuu' ichi' tu ni sania'á i vi'e mii' nakayá ne yivi' xiin' nuu' ki'e yukun' ka'nu' mii' nakayá sakuu' ne ñuu' e'. Te koo' ndee iin ña'a ni sania'á si'e i.

²¹ ¿Ndichun na ndatu'un' un' yu'u? Va'a ka ndatu'un' un' ne ni xini so'o ña ni ka'an i, ne jaan' xiní ndee ña ni ka'an i —ni kachi a.

²² Te kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, iin te xiin' xito' yukun', te iin' yatín ikan' ndii, ni sa'ndia' ra nuu' a ka'an ra ndii:

—¿Ñáá sakan' vi' nakuuin' yo'ó nuu' sutu ka'nu'? —ni kachi ra.

23 Te nĭ ka'an Jesúš xiin' ra ndii:

—Naa' nĭ ka'ña'a ĭ ndii, ka'an un' ndee ña nduu' a. Te naa' va'a nĭ ka'an ĭ ndii, ¿ndichun na kuun' un' yu'u? —nĭ kachĭ a.

24 Sakan' te nĭ tĭ'vi' Anás jaan' Jesúš tiin' ka a kua'an a nuu' Caifás, te nduu' sutu ka'nu'.

Yo'o' ka'an ka Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

25 Te kĭi' xka'ndiá sakuu' ña jaan' ndii, iin' ndichĭ Pedro xituni' ra. Te nĭ ka'an ne ita' ikan' xiin' ra ndii:

—¿Tee' ĭin te nda'a' xa'a' te kaa' nduu' tu' yo'ó nĭ? —nĭ kachĭ ña.

Te nĭ ka'an ra ndii:

—Süvi ĭ —nĭ kachĭ ra.

26 Ikan' te inga te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu' jaan' nĭ ka'an xiin' Pedro ndii:

—Nĭ xini tu' yu'u yo'ó xa'a' ña ta'ta xiin' Jesúš —nĭ kachĭ ra.

Te jaan' ndii, te ĭin kuu' xiin' te nĭ xa'ndia Pedro so'o jaan' nduu' ra.

27 Te tuku nĭ nĭ ka'an Pedro ña xini ra Jesúš. Te na nĭ ña jaan' ka'an ra, te nĭ kana nduchie.

So'o nĭ xaa a kĭi' nĭ sanakua'a te yivi' Jesús nda'a' Pilato

(Mt. 27:1-2,11-31; Mr. 15:1-20; Lc. 23:1-5,13-25)

28 Sakan' te nĭ naka ra Jesúš vi'e Caifás jaan', te nĭ xan ndiakā ña'a' ra vi'e ka'nu' te romano. Te xa'a' a ña xa kitu' kuu' nduu' a kĭi' sakan' ndii, nĭ ko'ni ra vi'e

ka'nu' jaan', koto ka ya'a ra ña ka'an tu'un ndei' ra, te küvi kuxi ra ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua.

29 Xa'a' a jaan' na nĭ keta Pilato, te nĭ ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee xa'a' tiin' kuachĭ ndo' te ñaa'? —nĭ kachĭ ra.

30 Sakan' te nĭ ka'an te jaan' ndii:

—Naa' süu' te ña'a' nduu' ra ndii, kixin ndiakā ña'a' ndu nda'a' un' —nĭ kachĭ ra.

31 Te nĭ ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Va'a ka naka ña'a' ndo'ó, te sana'má ña'a' ndo' saa ka'an tuni tu'un ndei' mĭi' ndo' —nĭ kachĭ ra.

Te nĭ nakuiin te judío jaan' nuu' ra ndii:

—Täxi' tu'un ndei' romano ña ka'ni' ndu ndee ĭin te yivi' —nĭ kachĭ ra.

32 Sakan' nĭ xka'ndia ña jaan', te xinu ña nĭ ka'an Jesúš kĭi' nĭ sakuni' a ndee nuu' ña xi'i küvi a.

33 Sakan' te nĭ nandiko' Pilato tixin vi'e ka'nu' ra, te nĭ kana ra Jesúš, te nĭ ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey ne judío? —nĭ kachĭ ra.

34 Te nĭ ndatu'un' ña'a' Jesúš ndii:

—¿Ñáá ña ka'an' mĭi' un' te ka'an sakan', uun inga ne yivi' nĭ ka'an a xa'a' ĭ nuu' un'? —nĭ kachĭ a xiin' ra.

35 Te nĭ ka'an Pilato xiin' a ndii:

—Xini un' ndii, süu' te judío nduu' yu'u. Ne ñuu' mii' un' xiin' sutu kuu' nuu' nduu' ne nĭ sanakua'a yo'ó

nda'a' i. ¿Yoo nduu' a ni xaa un'? —ni kachi ra.

³⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xa'ndia chuun' yu'u ndii, süu' kuenta jin yivi' yo'o' nduu' a, naa' sakan' te kuenta jin yivi' yo'o' nduu' a ndii, kuun ta'an' te xika' nuu' nuu' i, te taxí ra ña tijn te yivi' yu'u, te sanakua'a ra yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' nuu' ndu, ne judío. Ndisu süu' kuenta jin yivi' yo'o' nduu' ña xa'ndia chuun' i jaan' —ni kachi a.

³⁷ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—Na sakan' ndii, ¿rey nduu' yo'ó un? —ni kachi ra.

Te ni nakujin Jesús ndii:

—Mii' yo'ó ka'an ña rey nduu' i. Yu'u ndii, xa xa'a' ña jaan' ni tui i, te xa xa'a' ña jaan' tu ni xaa i jin yivi' yo'o'. Ni xaa i te ndije yu'u' i xa'a' ña ndixa, te sakuu' ne xaa' ña ndixa ndii, taxi' so'o nja ña ka'an i —ni kachi a.

³⁸ Te ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Ndee ña nduu' ña ndixa nuu' yo'ó? —ni kachi ra.

Kii' ndi' i ni ka'an ra ña jaan', te ni keta tukuu ra mii' ita' te judío, te ni ka'an ra ndii:

—Köo' ndee jin ña nja'a ni xaa te yo'o' ni na'in i.

³⁹ Ndisu ña xi xaá ndo'ó j'in ichi' kii' nasukú viko' pascua ndii, xikán ndo' nuu' i ña saña' i jin te ñuu ndo', te naá vi'e kaa. ¿Náá kuní ndo' ña saña' i te nduu' rey ndo'ó, ne judío vitin? —ni kachi ra.

⁴⁰ Sakan' te ni kuaa' ra ka'an ra ndii:

—Saña' un' te ñaa', süu' jaan' ndii Barrabás saña' un' —ni kachi ra.

Te Barrabás jaan' ndii, jin te kui'na' nduu' ra.

19

So'o ni xaa a kii' ni ka'an chuun' Pilato te kuvi Jesús nuu' krusin

¹ Sakan' te ni ka'an chuun' Pilato, te ni saku' yo'o' te xiin' Jesús ndee ni kui' xata' a.

² Ndi' i jaan', te ni xa'a te xiin' jin corona yo'o' iñu', te ni chindu'u' ra a xini' a. Te ni sakui'nú ña'a' ra toto nani' kua'a ndukun'.

³ Te ka'an ra xiin' a ndii:

—Yoo va'a un', tákui'e, ña nduu' rey nuu' ne judío —kachi ra.

Te sa'ndia' ra nuu' a.

⁴ Sakan' te ni keta tukuu Pilato, te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', ka'an chuun' i ña keta ra ki'e te kuní ndo' ña ni na'in yu'u ndee jin kuachi ra —ni kachi ra.

⁵ Te ni keta Jesús ndu'u' corona yo'o' iñu' jaan' xini' a, te ni'nu' a toto kua'a ndukun' jaan'. Te ni ka'an Pilato xiin' ne jaan' ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' ra ni xaa i —ni kachi ra.

⁶ Kii' ni xini' ña'a' sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te xiin', te xito' yukun' ka'nu' ndii, ni kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—¡Nuu' krusin kuxi un' te ñaa'! ¡Nuu' krusin kuxi un' ra! —ni kachi ra.

Ikan' te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Naka ña'a' ndo'ó te kuxi ña'a' mji' ndo' nuu' krusín, sakan' ña koo' ndee iin kuachi te kaa' ni na'in yu'u —ni kachi ra.

7 Te ni ka'an te judío kuu' nuu' ndii:

—Kumi' ndu iin tu'un ndei' ña ka'an chuun' ña kuni a kuví ra, sakan' ña ni ndasanduú xiin' mji' ra si'e Ndiosí —ni kachi ra.

8 Kij' ni xini so'o Pilato ña jaan' ndii, ni yi'vi ka ra.

9 Te ni ndi'vi tukuu ra tixin vi'e ka'nu' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—¿Mii' ni kije yo'ó? —ni kachi ra.

Ndisu ni nakujin Jesús.

10 Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' a ndii:

—¿Ndichun na kuni ka'an un' xiin' i? ¿Ñáa xini un' ña kumi' i ña ndjee' te saña' i yo'ó, te kumi' tu i ña ndjee' te ka'an chuun' i te kuxi te xiin' i yo'ó nuu' krusín? —ni kachi ra.

11 Te ni nakujin Jesús ndii:

—Ndee iin nuu' ña ndjee' kumi' un' nuu' yu'u naa' ni taxí Ndiosí a nda'a' un', xa'a' a jaan' na te ni sanakua'a yu'u nda'a' un' ndii, chie ka kuachi kumi' ra —ni kachi a.

12 Ndee kij' sakan', te ni xa'a' nduku' ra saa kuví saña' ña'a' ra, ndisu ni ka'an ti'e' ka te judío jaan' xiin' ra ndii:

—Naa' saña' un' te ñaa' ndii, ndüu' ka un' te xini ta'an' xiin' César, te xa'ndia chuun' ka'nu' ka. Sakan' ña yoo ka sananduú xiin' mii' mji' rey ndii, te ndasi'

ta'an' xiin' César nduu' ra —ni kachi ra.

13 Te kij' ni xini so'o Pilato ña jaan' ndii, ni ka'an chuun' ra, te ni keta Jesús. Te ni xikundu'u' Pilato jaan' mii' xa'nú ra kuachi iin xaan' mii' nani' Gabata xiin' tu'un hebreo, te ña jaan' kuni kachi a ndii: "Kí'e mii' kaa' yuu'."

14 Kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' ne yivi' xa'a' viko' pascua nduu' a kij' sakan', yatin' iin ke'in' nduu' a, te ni ka'an Pilato xiin' te judío jaan' ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' rey ndo' —ni kachi ra.

15 Ndisu ni kuaa' ti'e' te jaan' ka'an ra ndii:

—¡Ka'ni' kij' ra! ¡Ka'ni' kij' ra! ¡Nuu' krusín kuxi un' ra! —ni kachi ra.

Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na kuni ndo' ña kuxi i rey ndo' nuu' krusín? —ni kachi ra.

Te ni nakujin sutu kuu' nuu' jaan' ndii:

—¡Iin ndaa' César kuji' nduu' rey ndu! —ni kachi ra.

16 Sakan' te ni sanakua'a ña'a' Pilato nda'a' te xiin' ra te kuxi ña'a' ra nuu' krusín. Sakan' na ni naka ña'a' ra te kua'an ra xiin' a.

So'o ni xaa a kij' ni kuxi te xín' Jesús nuu' krusín

(Mt. 27:32-50; Mr. 15:21-37; Lc. 23:26-49)

17 Te ni keta Jesús ikan' ni'i a krusín a kua'an a iin xaan' mii' nani' a Gólgota, te kivi' jaan' kuni kachi a xiin'

tu'un hebreo ndii: "Iki' xini' ndii."

18 Te ikan' ni kuxi ña'a' ra nuu' krusin. Te tata'vi' xjin' a ni kuxi ra iin te yivi' nuu' iin krusin. Iin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a. Te Jesus naa ma'in'.

19 Te ni ke'i Pilato iin tu'un' yu'u' nuu' iin vitu' mii' ka'an a ndii: "Jesus, te ñuu Nazaret yo'o', nduu' rey ne judio", kachi a.

Te ni ka'an chuun' ra ña chindu'u' te xjin' ña jaan' xini' krusin Jesus.

20 Te kua'a' ne judio ni ka'vi' tu'un jaan', sakan' ña mii' ni kuxi ra Jesus nuu' krusin jaan' ndii, yatın ñuu ni nduu' a. Te ni ke'i ra ña jaan' xiin' tu'un hebreo, xiin' tu'un latin, xiin' tu'un griego.

21 Sakan' na kuii' ni ka'an sutu kuu' nuu' nuu' ne judio xiin' Pilato ndii:

—Ke'i un' rey ne judio, suu' jaan' ndii va'a ka ke'i un' ña ka'an mii' ra ndii: "Yu'u nduu' rey ne judio, kachi ra" —ni kachi sutu jaan'.

22 Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Ña xa ni ke'i i ndii, xa sakan' koo mii' a —ni kachi ra.

23 Te kij' ndi'i ni kuxi te xjin' jaan' Jesus nuu' krusin ndii, ni ki'in ra toto a, te ni nata'vi' kumi' saa' ra a, iin ndaa' iin ndaa' a xa'a' i'in ra. Te ni ki'in tu ra toto ña titi a, te ña jaan' ndii, kuasa' ni naku a, suu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' kanii' a.

24 Sakan' na kuii' ni ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Ndäta' e' e, suu' jaan' ndii va'a ka katın e' xa'a' a, te kuni' e' yoo nda'a' ndoo a —ni kachi ra.

Sakan' te ni xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ni nata'vi' te yivi' toto i, te ni katın ra xa'a' toto titi i", kachi a. Te sakan' xna'a ni xaa te xjin' xiin' toto a jaan'.

25 Te yatın xa'a' krusin Jesus jaan' iin' si'i' a, xiin' ña' ta'an' si'i' a, ña' nani' María, ña' nduu' ña' si'i Cleofas, xiin' María Magdalena.

26 Te kij' ni xini' Jesus iin' si'i' a ikan', te ni xini' tu a iin' te nda'a' xa'a' a, te ndani a xjin' ña' jaan' ndii, ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Nanaa, koto un', ndee naa si'e un' nduu' te iin' xjin' un' ñaa' vitin —ni kachi a.

27 Ndi'i jaan' te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Koto un', ndee naa si'i' un' nduu' na ñaa' vitin —ni kachi a.

Te ndee kivi' jaan' ni natın ña'a' ra te ndu'u' a' vi'e ra.

So'o ni xaa a kii' ni xi'i Jesus nuu' krusin

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 Te kij' ni xka'ndia sakuu' ña jaan' ndii, ni xini' Jesus ña xa ni saxinu a sakuu' ña kuni' Ndiosí saa a. Sakan' na kuii' ni ka'an a te xinu ña yoso' nuu' tutu jaan' ndii:

—Ichí va i tikui —ni kachi a.

29 Te iin' iin kisi ikan', te chitu' vi' a naá vino iya', sakan' te ni se'vi ra iin pachi vino jaan', te ni satiin ra a nuu' nda'a' nduku hisopo, te ni satondia ra yu'u' a.

30 Kij' ndi'i ni xi'i Jesús vino iya' jaan', te ni ka'an a ndii:

—Xa ni saxinu i sakuu' a
—ni kachi a.

Sakan' te ni nako' xini' a, te ni keta nimá a.

S'o'o ni xaa a kij' ni saki'vi te xin' iin kaa xin' nuu' toko' Jesús

31 Kivi' na sakoo' tu'va xiin' mii' te judío xa'a' na yoo viko' pascua nduu' a kij' sakan', te ni kunj ra na ndoo nu'u' nde'i jaan' nuu' krusin ndee xaa' kivi' sabado, na xi nandiee' ra, sakan' na kivi' ka'nu' va nduu' a nuu' ra. Sakan' na ni xikan ra na va'a nuu' Pilato na ka'an chuun' ra, te ka'nu te xin' si'in te ndondia nuu' krusin jaan', te sanuu' tu ra nu'u' nde'i te jaan'.

32 Sakan' na ni xa'an te xin', te ni xa'nu ra si'in te nuu', te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusin xiin' Jesús, te ni xa'nu tu ra si'in inga te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusin tuku ta'vi' xiin' a.

33 Ndisu kij' ni xaa ra nuu' krusin mii' taxko' Jesús ndii, ni xini ra na xa ni xi'i a, sakan' na ni xa'nu ra si'in a.

34 Te ndii ni tujv iin te xin' jaan' kaa xin' nuu' toko' a, te xaka'an e' te ni kiee nui' xiin' tikui.

35 Te ni xini sakuu' na yo'o' nduu' te ndiee' yu'u' xa'a'

a, te na ka'an ra ndii, na ndixa nduu' a, te xini ra na na ndixa ka'an ra, sakan' te kandixa' tu ndo'ó a.

36 Sakan' na ni xka'ndia sakuu' na jaan' te xinu na yoso' nuu' tutu Ndiosi mii' ka'an a ndii: "Ndee iin iki' a ni xa'nu te yivi'", kachi a.

37 Te sakan' tu yoso' a inga xaan' nuu' tutu a mii' ka'an ndii: "Koto ndiaa ne yivi'", te ni tujv ra kaa xiin' toko'", kachi a.

S'o'o ni xaa a kij' ni ndiee nu'u' nde'i Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

38 Kij' ndi'i ni xka'ndia sakuu' na jaan' ndii, ni xa'an José, te ni kiee nuu' Arimatea, te ni ka'an nda'vi ra xiin' Pilato na taxi te jaan' na'in ra nu'u' nde'i Jesús. Te jaan' ndii, iin te ni ndikun ichi' Jesús nduu' ra, ndisu ni ndikun si'e na'a' ra xa'a' a na yi'vi ra te ka'nu' nuu' ne judío. Te ni taxi Pilato jaan' na na'in ra nu'u' nde'i a jaan'. Sakan' te ni xa'an na'in ra a.

39 Sakan' tu Nicodemo, te ni xa'an ndi'e' iin nuu' mii' ndu'u' Jesús ndii, ni xaa ra ni'i' ra yatin' oko uxi kilo na xavixin' va, na ni nasaka xiin' mirra xiin' áloe.

40 Sakan' te ni na'in uvi saa' ra nu'u' nde'i Jesús, te ni tisuku' ra a toto, na ni xakin ra xa'an xavixin' jaan', saa xi xaa ne judío kij' nataan' na nu'u' nde'i ne ni xi'i.

41 Te yatn mii' ni xi'i Jesús nuu' krusin ndii, kandu'u'

iin ña tata. Te tejin ña tata jaan' yoo iin yavi ndii xaa' mii' tia'an kunaá ndee iin ñu'u' nde'i ne yivi'.

⁴² Te ikan' ni chinaá ra ñu'u' nde'i a jaan' xa'a' a ña yaŋin ka iin' yavi jaan', te siin' tuku' ndii xa kuyatin' kuii xaa kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' te judío xa'a' ña yoo viko' pascua.

20

So'o ni xaa a kii' ni natiaku Jesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Tikuiin ka nja'a va kivi' nuu' xa'a' ximana, te ni xa'an María Magdalena yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Jesús. Te ni xini a' ña xa ni nundia'a yuu' ña ndasi yu'u' yavi jaan'.

² Sakan' te ni ndava a' kua'an a' mii' ndu'u' Simón Pedro xiin' inga te ndikún ichi' Jesús, te kundani va a. Te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ni na'in te yivi' ñu'u' nde'i xto'o e' tixin yavi ndii, te xini e' mii' ni chikandu'u' ra a —ni kachi a'.

³ Ikan' te ni ndava Pedro xiin' inga te ndikún ichi' Jesús jaan' kua'an koto ra yavi jaan'.

⁴ Iin kachi ni taxa'an' uvi saa' ra, ndisu ndiee' ka ni ndava inga ra te sakan' Pedro, te xi'na ka ra ni xaa yavi jaan'.

⁵ Te ni nakutandje ra xto'ni' ra tixin yavi jaan', te ni xini ra ndiee' toto ña ni ndisuku' ñu'u' nde'i Jesús, ndisu ni ndi'vi ra.

⁶ Sakan' te ndikún Simón Pedro xata' te jaan' ni xaa ra, te ni nda'ni ra tixin yavi jaan', te ni xini ra ndiee' toto ña ni ndisuku' ñu'u' nde'i Jesús.

⁷ Te ni xini tu ra ndu'u' toto ña ni ndisuku' xini' Jesús. Ndisu iin' ta'nú a te ndu'u' siin' mii' a.

⁸ Sakan' te ni nda'ni tu te nda'a' xa'a' a, te ni xaa nuu' yavi jaan', te ni xini ra ña ni yoo jaan', te ni kandixa' ra a.

⁹ Kuachi ndii tia'an kundani ra kii' sakan' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosi ña ka'an ña ni kuni a natiaku a.

¹⁰ Te ni nandiko' te nda'a' xa'a' a jaan' mii' ndiee' ra.

So'o ni xaa a kii' ni tuvi Jesús nuu' María Magdalena
(Mr. 16:9-11)

¹¹ Te María jaan' ndii, ni ndoo a' iin' a' xaku' a' yaŋin yu'u' yavi jaan'. Te kii' iin' a' xaku' a' jaan', te ni nakutandje a', te koto'ni a' tixin yavi jaan' ndii,

¹² ni xini a' uvi ta'an ángele ni'nu' a' toto yaa, te ndiee' a' mii' ni kandu'u' ñu'u' nde'i Jesús. Iin a' mii' ni yoo xini' a, te inga a' mii' ni yoo xa'a' a.

¹³ Te ni ka'an a' xiin' a' ndii:

—¿Ndichun na xaku' un', pia'un? —ni kachi a.

Te ni nakuiin ña' jaan' ndii:

—Xaku' i sakan' ña ni na'in te yivi' ñu'u' nde'i xto'o i, te xini i mii' ni chikandu'u' ra a —ni kachi a'.

¹⁴ Kii' ndi'i ni ka'an a' ña jaan', te ni nakoto xata' a'

ndii, n̄i x̄inj̄ a' iin' Jesús ikan', ndis̄u n̄i n̄akun̄i ñ̄a'a' a'.

¹⁵ T̄e n̄i nd̄atu'un' ñ̄a'a' Jesús ndii:

—¿Ndichun na xaku' un', p̄j̄a'un? ¿Yoo nanduku' un'? —n̄i kach̄i a.

T̄e n̄i x̄anj̄inj̄ ñ̄a' jaan' ñ̄a tee' t̄e xito' ñ̄a t̄ata jaan' nduu' r̄a, s̄akan' na n̄i ka'an a' xiin' r̄a ndii:

—T̄akui'e, naa' yo'ó n̄i na'in̄ a ndii, ka'an un' xiin' i mii' n̄i ch̄ikandu'u' un' a, t̄e ku'un' na'in̄ e —n̄i kach̄i a'.

¹⁶ T̄e n̄i ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—María —n̄i kach̄i a.

Ikan' t̄e n̄i n̄and̄iko' kuiin̄ a', t̄e n̄i ka'an a' tu'un' hebreo xiin' a ndii:

—Raboni —n̄i kach̄i a'. T̄e ñ̄a jaan' kuni kach̄i a maestro.

¹⁷ Ikan' t̄e n̄i ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—T̄ond̄īa un' yu'u, s̄akan' ñ̄a tīa'an k̄aa i nuu' yu'va' i. Ndis̄u kua'an mii' ndiee' ñ̄anj̄ i, t̄e ka'an un' xiin' r̄a ndii: "X̄a kua'an k̄aa i nuu' yu'va' i, ñ̄a nduu' tu yu'va' ndo'ó, nuu' Ndiosí i, ñ̄a nduu' tu Ndiosí ndo'ó" —n̄i kach̄i a.

¹⁸ S̄akan' t̄e kua'an María Magdalena mii' ndiee' t̄e nd̄a'a' xa'a' a t̄e ka'an a' xiin' r̄a ñ̄a n̄i x̄inj̄ a' xto'o e', t̄e nd̄atu'un' tu a' nuu' r̄a s̄akuu' ñ̄a n̄i ka'an ñ̄a jaan' xiin' a'.

S̄o'o n̄i x̄aa a k̄ij' n̄i tuvi Jesús nuu' t̄e nd̄a'a' xa'a' a

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹ K̄ij' n̄i xa'a' kuñuu x̄akuaa' k̄iv̄i' nuu' xa'a' x̄imana jaan' ndii, ndasi kutu' yi'e' v̄i'e' mii' ndiee' t̄e nd̄a'a' xa'a' Jesús xa'a' a ñ̄a yi'vi r̄a t̄e judío kuu' nuu'. S̄akan' t̄e n̄i nd̄a'n̄i Jesús v̄i'e' jaan', t̄e n̄i x̄ikuiin̄ a ma'in' r̄a, t̄e n̄i ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Na koo na ñ̄a man̄i' xiin' nimá ndo' —n̄i kach̄i a.

²⁰ N̄di'j̄ s̄o'o n̄i ka'an a ñ̄a jaan', t̄e n̄i n̄ia'a a nd̄a'a' a xiin' to'ko' a nuu' r̄a. T̄e n̄i n̄akuat̄ia' v̄a r̄a k̄ij' n̄i x̄inj̄ r̄a xto'o e'.

²¹ T̄e n̄i ka'an tukuu Jesús xiin' r̄a ndii:

—Na koo na ñ̄a man̄i' xiin' nimá ndo'. S̄aa nii' n̄i ti'vi' yu'va' e' Ndiosí yu'u t̄e ka'an ndoso' i xa'a' a ndii, nii' s̄akan' ti'vi' tu yu'u ndo'ó t̄e ka'an ndoso' ndo' xa'a' i —n̄i kach̄i a.

²² T̄e k̄ij' ndi'j̄ n̄i ka'an a ñ̄a jaan' ndii, n̄i k̄ond̄īa tach̄i' yu'u' ñ̄a'a' a, t̄e n̄i ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Nat̄jin̄ ndo' Espiritu Santo.

²³ Yoo k̄a koo ka'nu' in̄i ndo' xa'a' kuach̄i ndii, koo ka'nu' tu in̄i Ndiosí xa'a' kuach̄i n̄īa, t̄e yoo k̄a koo' ka'nu' in̄i ndo' xa'a' kuach̄i ndii, koo' ka'nu' tu in̄i Ndiosí xa'a' kuach̄i n̄īa —n̄i kach̄i a.

Yo'o' ka'an Tomás ñ̄a k̄and̄ixa' r̄a ñ̄a n̄i nat̄iak̄u Jesús naa' k̄ün̄i ñ̄a'a' r̄a

²⁴ Iin̄ t̄e ux̄i uv̄i t̄e nd̄a'a' xa'a' Jesús, t̄e nani' Tomás, t̄e nani' tu t̄e kuate ndii, koo' r̄a ndu'u' xiin' inḡa t̄e nd̄a'a' xa'a' a jaan' k̄ij' n̄i k̄ix̄in̄ a nuu' t̄e jaan'.

25 Sakan' na n̄i ka'an inga te nda'a' xa'a' a jaan' xiin' ra ndii:

—N̄i x̄in̄i ndu xto'o e' —n̄i kachi ra.

Ndisu n̄i ka'an Tomás xiin' ra ndii:

—Naa' k̄un̄j̄ i mii' nia'á n̄i kux̄j̄ ra clavo nda'a' a, te tuv̄j̄ i nuu' nda'a' i ikan', te se'vi tu i nda'a' i toko' a mii' n̄i tuxu'ví a ndii, k̄and̄ixa' xachi' i —n̄i kachi ra.

26 Kij̄' n̄i ya'a un̄ja kivi', te ndiee' tukuu' te nda'a' xa'a' a jaan' t̄ix̄in vi'e jaan', te ndu'u' tu Tomás xiin' ra kij̄' sakan'. Tee' ndee n̄i ndas̄j̄ kutu' yi'e' vi'e jaan' ndii, n̄i xaa Jesús, te n̄i x̄ikuijn̄ a ma'in' ra t̄ix̄in vi'e jaan', te n̄i nakuat̄u ña'a' a ka'an a ndii:

—Na koo na ña man̄j̄ xiin' nimá ndo' —n̄i kachi a.

27 Sakan' te n̄i ka'an a xiin' Tomás ndii:

—Tuv̄j̄ nuu' nda'a' un' yo'o', te koto un' nda'a' i, sanakaá un' nda'a' un', te tuv̄j̄ un' un' toko' i mii' n̄i tuxu'ví i. Te k̄undūu ka un' te k̄and̄ixa', süu' jaan' ndii kundūu un' iin te k̄and̄ixa' —n̄i kachi a.

28 Ikan' te n̄i ka'an Tomás xiin' a ndii:

—Xto'o m̄j̄i' i nduu' yo'ó, te Ndiosí m̄j̄i' tu i nduu' un' —n̄i kachi ra.

29 Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kandixa' un' v̄it̄jn̄ xa'a' a ña n̄i x̄in̄i nduchi' nuu' un' yu'u, ndisu sañu'u' va Ndiosí ne kandixa' tee' ndee n̄i x̄in̄i n̄ja yu'u —n̄i kachi a.

Yo'ó ka'an Juan xa'a' ndichun n̄i ke'i ra tutu yo'o'

30 N̄i xaa tu Jesús kua'a' ka chuun ka'nu' nuu' te nda'a' xa'a' a, te n̄i ke'i sakuu' a nuu' tutu yo'o'.

31 Ndisu n̄i ke'i ña yo'o' te k̄and̄ixa' ndo'ó ña Jesús nduu' Cristo, ña sakakú yoo', te suvi tu a nduu' si'e Ndiosí. Te naa' k̄and̄ixa' ña'a' ndo' ndii, nat̄ijn̄ ndo' kivi' ñuu ña k̄oo' kivi' ndi'i' xiin' ña ndiee' a.

21

So'o n̄i xaa a kij̄' n̄i tuv̄j̄ Jesús nuu' ux̄a ta'an te nda'a' xa'a' a

1 N̄i ya'a ña jaan', te n̄i satuvi xiin' mii' tukuu' Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a yu'u' m̄jn̄j̄ Tiberias. So'o n̄i xaa a.

2 Nu'u' inga' te nda'a' xa'a' a, te nduu' Simón Pedro, xiin' Tomás, te nan̄i' tu te kuate, xiin' Natanael, te n̄i kiee ñuu Caná, ña naá nuu' ñu'u' Galilea, xiin' uv̄j̄ ta'an tiaa si'e Zebedeo, xiin' inga uv̄j̄ ta'an ka te nda'a' xa'a' a.

3 Sakan' te n̄i ka'an Simón Pedro xiin' te jaan' ndii:

—Ku'un tava' i —n̄i kachi ra.

Te n̄i ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ku'un tu ndu'u xiin' un' —n̄i kachi ra.

Te n̄i kiee ra kua'an ra, te n̄i ko'ni ra t̄ix̄in iin tundo'o', ndisu nii' ñuu jaan' k̄oo' xachi' t̄jaka' n̄i tava' ra.

4 Te kij̄' xa kitú' ndii, n̄i x̄in̄j̄ ra iin' Jesús yu'u' m̄jn̄j̄ jaan', ndisu n̄i nakun̄j̄ ña'a' ra.

5 Te nĭ ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Pĭa'un, ¿ñáá xā nĭ tava' ndo' tĭaka' kuxĭ ndo'? —nĭ kachĭ a.

Te nĭ ka'an ra xiin' a ndii:

—Kōo' ri' —nĭ kachĭ ra.

6 Te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Skō'ni' ndo' ñunu' ndo' xiin' kua'a tundōo' ñaa' te tava' ndo' ri' —nĭ kachĭ a.

Sakan' te nĭ skō'ni' ra a ĩkan', te nĭ sekun ra kua'a' koo' chukuu' ri' ndee kūvi ka xta'ni' ra ñunu' jaan' tĭkui.

7 Te te nda'a' xa'a' a, te ndanĭ a, nĭ ka'an xiin' Pedro ndii:

—Xto'o e' Jesús nduu' ña ĩin' kaa' —nĭ kachĭ ra.

Kĭj' nĭ xĭnĭ so'o Simón Pedro ña xto'o e' Jesús nduu' ña jaan' ndii, xaka'an e', te nĭ na'kui'nu' ra toto' ra, sakan' ña xā nĭ tava' ra a, te nĭ skō'nu' ki'i' vā ra mĭnĭ jaan' te xaā ra miĭ' ĩin' a.

8 Te ĩngā te nda'a' xa'a' a ndii, nĭ kĭxĭn mĭi' ra xiin' tundōo' jaan' kañuu' ra ñunu' tĭaka', sakan' ña xaku' xika' ñu'u' ra yu'u' mĭnĭ, yatin' ciento metro kujĭtĭ' xika'.

9 Kĭj' nĭ nuu' ra ñu'u' ndii, nĭ xĭnĭ ra ñu'u' tĭkeĭ, te kanu' ĩin' tĭaka' yatan' ri', te nĭ xĭnĭ tu' ra ĩin' xita' va'a.

10 Te nĭ ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxĭ ndo' sava' tĭaka', ti' sakan' nĭ tava' ndo' ñaa' —nĭ kachĭ a.

11 Sakan' na nĭ skō'nu' Simón Pedro tĭxĭn tundōo', te nĭ xita' ra ñunu' jaan' ndee yu'u' mĭnĭ miĭ' ĩchi kaa', te chitu' vĭ' a ñu'u'

tĭaka' na'nu'. Ciento uvi xĭko uxi unĭ kuu' ri', tee' ndee kua'a' ya'a ri' ndii, nĭ tia'ndiá ñunu' jaan'.

12 Te nĭ ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Nĭa'a' ndo', te kuxĭ ndo' —nĭ kachĭ a.

Te ndee ĩin' te nda'a' xa'a' a jaan' nĭ kundĭeni ndatu'un' ña'a' yoō nduu' a, sakan' ña xā xĭnĭ ra ña xto'o e' nduu' a.

13 Sakan' te nĭ kuyatĭn Jesús, te nĭ na'ĭn a xita' va'a, te nĭ taxĭ ña'a' a nda'a' ra, te sakan' tu' nĭ xaā a xiin' tĭaka'.

14 Ña yo'o' nduu' ĩchi' ña unĭ ña nĭ tuvi Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a ndee kĭj' nĭ na'tĭaku' a.

Yo'o' ka'an Jesús xiin' Pedro ña koṭo ra ne nduu' kuenta a, ndee naa xito' ĩin' te yivi' mbee sana ra

15 Kĭj' ndĭj' nĭ xĭxĭ ra, te nĭ ndatu'un' Jesús Simón Pedro ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndanĭ kua'a' ka un' yu'u' te sakan' ña ndanĭ un' te yo'o'? —nĭ kachĭ a.

Te nĭ ka'an ra xiin' a ndii:

—Uun' ndo', tákui'e, xĭnĭ un' ña ndanĭ ĩ yo'ó —nĭ kachĭ ra.

Te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Kōṭo ne nduu' kuenta ĩ ndee naa xito' ĩin' te yivi' mbee sana ra —nĭ kachĭ a.

16 Te nĭ ndatu'un' tukuu' ña'a' a ĩchi' ña uvi ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndanĭ va un' yu'u'? —nĭ kachĭ a.

Te nĭ ka'an ra xiin' a ndii:

—Uun ndo', tákui'e, xiní un' ña ndani i yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto un' ne nduu' kuenta i ndee naa xaa' iin te xito' mbee sana ra —ni kachi a.

¹⁷ Te ni ka'an ni tukuu a xiin' ra ichi' ña uní ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndani un' yu'u? —ni kachi a.

Te ni kusuchi' va ini ra xa'a' a ka xa uní ichi' ni ndatu'un' ña'a' a naa' ndani ña'a' ra. Sakan' na ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, sakuu' ña yoo xiní yo'ó, sakan' na kuii' xiní un' ña ndani yu'u yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto un' ne nduu' kuenta i ndee naa xaa' iin te xito' mbee sana ra.

¹⁸ Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña kij' ni nduu' un' te sava ndii, ni nakui'nu mii' un' toto un', te ni xa'an un' mii' ka ni kuní nimá un', ndisu kij' kujxa un' ndii, kataní un' nda'a' un', te inga ne yivi' sanakui'nú yo'ó toto un', te ku'un nja xiin' un' mii' kuni' ku'un un' —ni kachi a.

¹⁹ Ni ka'an Jesús ña jaan', te nia'a a saa kundoo' ra kij' kuví ra, te xiin' ña jaan' natiiin Ndiosí ña tiin' ka'nu'. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Kundikun ichi' i —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a, te ndani ka a

²⁰ Sakan' te ni nakoto xata' Pedro, te ni xiní ra inga te nda'a' xa'a' Jesús, te ndani ka a, ndikun ra xata' kuaxi ra. Te jaan' nduu' te ni kuyatin nuu' Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra kij' ndiee' ra xixi' ra ndii: “¿Yoo nduu' te sanakua'a yo'ó nda'a' te kuu' ka'nu' tákui'e?”, ni kachi ra.

²¹ Te ni ndatu'un' Pedro Jesús kij' ni xiní ra te jaan' ndii:

—Tákui'e, te te kaa', ¿ndee ña kundoo' ra? —ni kachi ra.

²² Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' kuní i ña tiaku ra ndee kij' nandiko' i iin yivi' yo'o' ndii, ¿yoo nduu' a ndi'ni yo'ó? Yo'ó ndii, kundikun ichi' i —ni kachi a.

²³ Xa'a' a jaan' na ni kiku kuento tein ñani ta'an' e' ña kuví te nda'a' xa'a' a jaan', ndisu ni ka'an Jesús ña kuví ra, süu' jaan' ndii ni ka'an a ndii: “Naa' kuní i ña tiaku ra ndee kij' nandiko' i iin yivi' yo'o' ndii, ¿yoo nduu' a ndi'ni yo'ó?”, ni kachi a.

²⁴ Te nda'a' xa'a' a jaan' nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' sakuu' ña jaan', te ni ke'i ra a, te xiní e' ña ña ndixa ndiee' yu'u' ra.

²⁵ Te yoo kua'a' ka ña ni xaa Jesús. Sakan' na kuii' naa' ni xikosó' i'in ña jaan' nuu' tutu ndii, tuu yu'u' ña njaní nuu' ñu'u' iin yivi' kundiee' tutu ña ka'an xa'a' a naa' sakan' te ni ke'i a. Sakan' na kunduu' a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Lucas mi'i' ka'án ra xa'a' ña ni xaa te ni tianu' Jesús

*Ni ka'an Jesús ña ti'vi' a
Espíritu Santo koq xiin' yoo',
ne ndikún ichi' a*

¹ Tutu ña ni ti'vi' nuu'
i nda'a' un', xkuaa' Teófilo
ndii, ka'án a xa'a' sakuu'
ña ni xaa Jesús xiin' xa'a'
sakuu' ña ni sania'á a ndee
kij' ni xa'a' a xiin' chuun
nuu' a,

² xiin' ndee kij' ni kaa
a ndivi'. Te kij' kuni
ka kaa a ndivi' ndii, xiin'
ña ndiee' Espíritu Santo ni
ka'an chuun' a nuu' te ni
nakaxin a sania'á ichi' a
ndee ña kuni a saa ra.

³ Te kij' ni xka'ndia ña ni
xi'i' a, te ni natia'ku a ndii,
nii' uvi' xiko kivi' ni tuj'
a nuu' te jaan' xiin' kua'a'
nuu' ña sania'á kaxi' ña'a' a
ña ni natia'ku xna'a' a. Te ni
ka'an tu a xiin' ra xa'a' saa
kuni Ndiosí ka'ndia chuun' a
nimá ne yivi'.

⁴ Te unta' kij' ndu'u' inga'
ka Jesús xiin' te jaan' ndii, ni
ka'an chuun' a xiin' ra ndii:

—Kundiatu ndo' ñuu
Jerusalén ndee saxinú
Ndiosí, yuva' e', kuento a
ña ni taxi a nuu' ndo' saa ni
xini so'o' ndo' ni ka'an i.

⁵ Sakan' ña Juan ndii, xiin'
tikui ni sakuchi' ra ne yivi'

kuenta Ndiosí. Ndisu Ndiosí
ndii, ndee ndia'vi' kivi' kuni,
te sakuchi' a ndo'ó kuenta
a xiin' ña ndiee' Espíritu
Santo —ni kachi a.

*So'o ni xaa a kij' ni ndani'i
Ndiosí Jesús te kua'an a
ndivi'*

⁶ Te te ni nakaya xiin'
Jesús jaan' ni ndatu'un' ña'a'
ndii:

—Tákuie, ¿ñaá vitiñ taxi
un' ña xa'a' ka'ndia chuun'
mii' ndu, ne ta'an' un', ne
Israel? —ni kachi ra xiin' a.

⁷ Te ni nakujin Jesús nuu'
ra ndii:

—Koo' xa'a' ña kundani
ndo'ó amaa, uun ndee kivi'
kuiti' xaa ña koq ña xa ni
chituni yuva' e' Ndiosí xiin'
ña ndiee' mii' a.

⁸ Ndisu kij' vikui'nu
Espíritu Santo ndo'ó ndii,
natiin ndo' ña ndiee' a, te
ndiee yu'u' ndo' xa'a' i nuu'
ne ndiee' ñuu Jerusalén,
xiin' iin kanii' nuu' ñu'u'
Judea, xiin' iin kanii' nuu'
ñu'u' Samaria. Te iin sakan'
tu saa ndo' ña jaan' ndee
mii' xan ndi'i iin yivi' —ni
kachi a xiin' ra.

⁹ Ndi'i so'o ni ka'an a ña
jaan', te ni xa'a' a kua'an kaa
a ndivi', te ita' te jaan' xito'
ndi'e' ña'a' ra ndee ni na'in
ña'a' iin viko', te ni xini ka
ña'a' ra.

¹⁰ Te kij' ita' ka te jaan'
xito' te xito' ra ndivi' saa
kuxika' Jesús kua'an kaa a
ndii, numi' va te ni tuj' uvi'
ta'an te yivi' ni'nu' ra toto
yaa ita' ra xiin' te jaan'.

¹¹ Te ni ka'an te uvi' ta'an
jaan' xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te ñuu Galilea, ¿ndichun na ita' ndo' xito' ndiaa ndo' ndivi'? Jesús, ña ni xika xiin' ndo' kaa' te kua'an a ndivi' ndii, saa nii' yoo' a xini ndo' kua'an kaa a ndivi' ndii, nii' sakan' tu koo a kij' nandiko' a —ni kachi te jaan'.

Nakaxin te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a iin te nani' Matías, te na'in chuun' ra nuu' Judas

12 Sakan' te ni kiee te jaan' xini' xiki' ña nani' Olivos. Te xiki' jaan' ndii, yatın iin' a saa kuvı ku'un xa'a' ne judıo iin kivi' sábadı, ña xinandıee' nıa.

13 Kij' ni xaa ra ñuu jaan' ndii, ni kaa ra vı'e, te ni ko'ni ra ndıenu mii' ndıee' nuu' sakuu' ra. Te ikan' ka'ni Pedro, xiin' Juan, xiin' Jacobo, xiin' Andrés, xiin' Felipe, xiin' Tomás, xiin' Bartolomé, xiin' Mateo. Te ka'ni tu Jacobo, te nduu' si'e Alfeo, xiin' Simón, te ni xika xiin' iin ti'vi, te nani' Zelote, xiin' Judas, te nduu' ñani Jacobo.

14 Te sakuu' te jaan' ndii, nakayá ra, te ka'an inga' ra xiin' Ndiosı xiin' iin ndaa' nimá ra. Te ka'ni tu sava ña'a' xiin' ra, te ka'ni tu María sı'i' Jesús, xiin' ñani a ikan'.

15 Kij' sakan' ndii, ni xikuin ndichı Pedro ma'in' ne inı xini Jesús xiin' e', ne kuu' yatin' ciento oko, ndıee' ikan', te ni ka'an ra ndii:

16 —Ñani ta'an' i, ni kuni a ña ni xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosı ña ni saka'an Espıritu Santo David xtá'an' iin yivi',

kij' ni ka'an ra xa'a' Judas, te ni ni'ı ichi' nuu' te yivi', te ni xa'an tıin ra Jesús.

17 Kuachi ndii iin te ni ndiaka ta'an' xiin' ndu'u ni nduu Judas jaan', te ni ndiso chuun tu ra ña sania'á ra ichi' a xiin' ndu.

18 (Te jaan' ndii, xiin' xu'un', ña ni xiku'un ya'vi' ra xa'a' ña nıa'a ña ni xaa ra, ni sata' ra iin ñu'u', te nuu' ñu'u' jaan' ni nama ra, te ni tuvı ra xini' ra ñu'u' jaan' ndee ni ka'ndı ma'in' ra, te ni kiee sakuu' xiti ra.

19 Te ni xini sakuu' ne ndıee' ñuu Jerusalén kuento ña ni ndo'o te jaan'. Sakan' na kuui' ni chıdu'u' nıa kivi' ñu'u' jaan', Acéldama. Te ña jaan' kuni kachi a xiin' tu'un mii' nıa ndii, ñu'u' níi'.)

20 Sakan' na yoso' tu a nuu' tutu Salmos mii' ka'an a ndii: Na nduxın xachi' mii' ni ndu'u' ra,

te na koo' kundıee xachi' ka ikan'.

Sakan' yoso' a. Te yoso' tu a ndii:

Na na'in chuun' tutu te yivi' nuu' ra.

Sakan' yoso' a.

21 'Ña jaan' na kuui' kuni a nakaxın e' iin te xa ndiaka' ta'an' xiin' ndu sakuu' kivi' ña ni xika xtı'o' e' Jesús teın e',

22 ndee kij' ni sakuchi' ña'a' Juan, te ndee kij' ni kaa Jesús jaan' ndivi'. Ña jaan' na kuui' kuni a ña kunduu iin te jaan', te ndıee yu'u' inga' xiin' ndu xa'a' ña ni natıaku Jesús —ni kachi Pedro.

23 Sakan' na kuii' ni nakaxin ne yivi' uvi ta'an te yivi'. José, te nani' tu Barsabás, te nani' tu ra Justo. Te inga ra nani' Matías.

24 Sakan' te ni ka'an nia xiin' Ndiosí ndii:

—Xto' o ndu Ndiosí, xa'a' a ña yo' o xini saa iin' nimá sakuu' ne yivi' ndii, nia'a un' ndu ndee te uvi ta'an yo' o' ni nakaxin un',

25 te na'in chuun ra ña kunduu tu ra te tianu' Jesús sania' á ichi' a. Kuachí ndii ni nakoo Judas chuun jaan', te kua'an ra mii' ni xata'an ku'un ra —ni kachi nia.

26 Sakan' te ni katín nia xa'a' uvi saa' te jaan', te ni xini nia ña Matias nduu' te ni nakaxin Ndiosí. Te ndee kij' sakan' ndii, ni natíin nia Matias jaan', te ni nduúin ra xiin' uxí jin ka te xa nduu' te ni tianu' Jesús sania' á ichi' a.

2

So' o ni xaa a kij' ni xikui' nu Espíritu Santo ne nduu' kuenta Jesús

1 Te kij' ni xaa viko' Pentecostés ndii, jin xaan' ndiee' inga' sakuu' ne ini xini Jesús jaan'.

2 Te numi' va, te ni ni' i ndiee' ndivi' ndee naa xaa' a kij' xka' ndiá jin tachí' ndiee' va, te ni ni' i kanii' tixin vi' e mii' ndiee' inga' ne jaan'.

3 Sakan' te ni xini nia ña tui ña iin' ndee naa ñu' u ndatin, te ni nata' vi' a, te jin ndaa' jin ndaa' a ni xikundiee xini' i' in ne jaan'.

4 Te sakuu' ne jaan' ni xikui' nu Espíritu Santo, te ni xa'a' ka' an i' in nia tuku tu' un saa nii' saka' an ña' a' Espíritu Santo jaan'.

5 Kij' sakan' ndii, ni ndiee te judío, te saxinú ña kuni Ndiosí, te ni kiee jin kanii' nuu' ñu' u' jin yivi' ñuu Jerusalem jaan'.

6 Te kij' ni xini so' o nia ña ni ni' i jaan' ndii, ni nakaya kua'a' xava' a nia mii' ndiee' ne ini xini Jesús jaan', te ni nandaní koo' chukuu' nia, sakan' ña i' in nia ni xini so' o ña tu' un mii' nia ka' an ne jaan'.

7 Te ni sana ini nia, te ni nandaní xava' a tu nia, te ni xa'a' ka' an xiin' ta'an' nia ndii:

—¡Susí rain! Ne ni kiee ñu' u' Galilea nduu' sakuu' ne kaa' nu'.

8 Ndisu, ¿saa tu kuví xini so' o i' in yoo' ña ka' an nia tu' un mii' e', ña ni tui e' xiin'?

9 Sakan' ña tein e' yo' o' ndii, ka' ni ne ni kiee ñu' u' Partia, xiin' ne ni kiee ñu' u' Media, xiin' ne ni kiee ñu' u' Elam, xiin' ne ni kiee ñu' u' Mesopotamia, xiin' ne ni kiee ñu' u' Judea, xiin' ne ni kiee ñu' u' Capadocia, xiin' ne ni kiee ñu' u' Ponto, xiin' ne ni kiee ñu' u' Asia,

10 xiin' ne ni kiee ñu' u' Frigia, xiin' ne ni kiee ñu' u' Panfilia, xiin' ne ni kiee ñu' u' Egipto, xiin' ne ni kiee ñu' u' Libia, ña kandu' u' yatín ñuu Cirene, xiin' ne ni kiee ñuu Roma, ne ndiee' ñuu yo' o', ne nduu' ne judío,

xiin' ne ni nakundikun ña kandixa' ne judío.

11 Te ka'ni tu ne ni kīee ñu'u' Creta, xiin' ne ni kīee ñu'u' Arabia. Ndisu sakuu' yoo' xini so'o xiin' tu'un mii' e' ka'an nja xa'a' chuun ka'nu' koo' chukuu' ña xaa' Ndiosí —ni kachj nja.

12 Te ni sana inj sakuu' nja, te xini ka nja ndee ña saa nja, te ndatu'un' ta'an' nja ndii:

—¿Ndee ña kuni kachj tu sakuu' ña ni xini so'o e' ka'a'? —kachi xiin' ta'an' nja.

13 Ndisu sava tuku nja xandi'i' tjo' ka'an ndii:

—Xinj xava'a ne ka'a' —kachi nja.

So'o ni xaa a kij' ni ka'an ndoso' Pedro

14 Sakan' te ni ndondichj Pedro xiin' te uxj jin ta'an te nda'a' xa'a' Jesús xiin' ra. Te ni ka'an ti'e' Pedro xiin' ne kua'a' jaan' ndii:

—Ndo'ó, ne judío, ne ta'an' j, ne ni kīee tuku xaan', xiin' ndo'ó, ne ndee' ñu'u' Jerusalén yo'o' ndii, kunj so'o ndo', te chuun xa'a' va ndo' ña ka'an j xiin' ndo' xa'a' ña xka'ndiá yo'o'.

15 Kuasa' xini ne yo'o' naa xanini ndo'ó, kuachj ndii sakan' ka jin nja'a' kuiti' nduu' a.

16 Süu' jaan' ndii xa ni ka'an tiakú Joel xta'an' xa'a' ña xini ndo' ka'a' kij' ni ka'an ra ndii:

17 Ni ka'an Ndiosí ndii: Kivj' so'o' ndi'i' ndii, taan' j Espiritu j nimá sakuu' ne yivi'.

Xa'a' a jaan' na tiaa si'e ndo' xiin' ña'a' si'e ndo' ndii,

ka'an tiakú nja tu'un j.

Te ne sava ndii, kunj nja ña satuví xiin' mii' mii' j nuu' nja.

Te te xixa ndii, nia'a xiin' mii' j nuu' ra xiin' xani.

18 Te sakan' tu te xika' nuu' nuu' j,

xiin' ña'a' ne xika' nuu' nuu' j ndii,

taan' j Espiritu j nimá nja

te ka'an tiakú nja tu'un j.

19 Te ndjenu ndivi' ndii, saa j ña nandanj va ne yivi'.

Te nuu' ñu'u' jin yivi' ndii, saa j chuun ka'nu' nuu' nja. Naa kuu' xiin' ní', xiin' ñu'u', xiin' viko' ñu'ma.

20 Ñu'u' ndii, kuu jin yavi xachi' a,

te yoo' ndii, nanduu kua'a a ndee naa ní'

ña kuni ka xaa kivj' chie ña ka'nu' koo' chukuu',

ña ni chituní xto'o e'.

21 Te yoo ka kakan nuu' xto'o e' Ndiosí ndii, sakakú ña'a' a nuu' kuachj nja.

Ni kachj Joel.

22 'Sakuu' ndo'ó, ne vij'e Israel xiin' j ndii, kunj so'o ndo' ña ka'an j: Xa xini ndo'ó ña Jesús, ña ni kīee ñu'u' Nazaret ndii, ni nia'a Ndiosí nuu' ndo' ña suvj a ni tjanu' ña jaan', te ni xaa a ña nia'á, xiin' ña nandanj va ne yivi', xiin' chuun ka'nu' nuu' ndo'.

23 Te xa ni xini Ndiosí ña sanakua'a jin te yivi' Jesús jaan' nda'a' ndo', sakan' ña mii' a ni chituní ña jaan' ndee ña kuni ka koo a. Te

xiin' nda'a' te nja'a ni xa'ni'
ña'a' ndo' nuu' krusin.

²⁴ Ndisu ni sanatiaku ña'a'
Ndiosí, sakakú ña'a' a nuu'
tundo'o' ña taxi' ña xi'i jaan',
sakan' ña köo' ndiee' ña xi'i
jaan' nuu' Jesús jaan'.

²⁵ Kuachi ndii xa ni ka'an
tu David xa'a' a ndii:
Xini i ña yoo xto'o e' xiin' i
sakuu' kivi'.

Sakan' ña nda'a' kua'a i yoo
a,

te naa' yoo ña jaan' xiin' i
ndii,

köo' ndee jin ña kuvj kisi
nimá i.

²⁶ Xa'a' a jaan' na va'a va
kuni nimá i

te xita' sii' tu i yaa.

Te ndee ñu'u' nde'i i ndii,
nandiee' ndiatu' ini a.

²⁷ Kuachi ndii näkoqo xachi'
un' yu'u tixin yavi
ndii,

ni ndee taxi tu un' ña tivi'
ñu'u' nde'i te nduu'
kuenta un'.

²⁸ Te xa ni nia'a un' yu'u
ndee ña nduu' ichi'
va'a,

ña taxi' kivi' ñuu ña köo'
kivi' ndi'i'.

Te sakutu' vi' un' nimá i xiin'
ña sii' xa'a' a ña yoo
un' xiin' i.

Ni kachi ra.

²⁹ Ñani ta'an i, taxi ndo'
ka'an kaxi' i xiin' ndo' xa'a'
te xii' yata' e' David. Te jaan'
ndii, ni xi'i ra, te ni chinaá
ña'a' te yivi' tixin jin ñaña'.
Te iin' ka ñaña' jaan' ndee
vitin ñuu yo'o'.

³⁰ Te ka'an tiakú tu'un
Ndiosí ni nduu David jaan',
te xa ni xini tu ra ña ni tijn
ndiaa xiin' mii' mii' Ndiosí

kij' ni taxi a kuento a nuu'
ra ña jin te siani' xika' ra
kundu'u te ka'ndia chuun'
kuu' nuu', te kundu'u' ra
mii' ni xa'ndia chuun' ra.

³¹ Sakan' na ndee ña
kuni ka natjaku ña kundu'u
Cristo, ña sakakú yoo', te ni
ka'an tuvi' ini ra xa'a' ñu'u'
nde'i a, ña ndoo xachi' a
tixin yavi ndii, ni ndee tivi'
tu a.

³² Te Jesús jaan' ndii,
ni sanatiaku ña'a' Ndiosí.
Te sakuu' ndu'u nduu' ne
ndiee' yu'u' xa'a' ña jaan'.

³³ Te kij' ndi'i ni tijn
ka'nu' Ndiosí Jesús ndee ni
chindu'u' ña'a' nda'a' kua'a
a, te ni natjin Jesús jaan'
Espíritu Santo nda'a' yuva'
e' Ndiosí, ña ni taxi a kuento
a xa'a', ikan' te ni taxi ña'a'
Jesús jaan' nda'a' ndu. Te
Espíritu Santo jaan' nduu'
ña xaa' ña xini ndo', xiin' ña
xini so'o ndo' kaa' vitin.

³⁴ Sakan' ña süu' David
nduu' te ni kaa ndivi'. Ndisu
ni ka'an ra ndii:

Ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin'
xto'o i ndii:

Kundu'u' nda'a' kua'a i

³⁵ na sandoó kui'e xachi' i te
ndasi' yo'o'.

Ni kachi a xiin' ña jaan'.

³⁶ 'Sakan' na kui' kuni a
kundanj kaxi' sakuu' ndo'ó,
ne ta'an i, ne Israel, ña
Jesús, ña ni xi'i nuu' krusin
ni xaa ndo' ndii, ni sakuiso'
chuun' ña'a' Ndiosí, te nduu'
a xto'o e', te nduu' tu a
Cristo, ña sakakú yoo' —ni
kachi Pedro.

³⁷ Kij' ni xini so'o nja
ña ni ka'an ra jaan' ndii,
ni kusuchi' xava'a ini nja.

Sakan' na ni ndatu'un' nja Pedro xiin' inga te ni tjanu' Jesús ndii:

—Ñani ta'an' ndu, ¿ndee ña kuní a saa ndu na sakan'? —ni kachi nja.

³⁸ Te ni nakujin Pedro nuu' nja ndii:

—Nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo', te kuchí i'in ndo' kuenta Jesu-cristo te koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ndo'. Te taxí tu a Espiritu Santo kunaá nimá ndo'.

³⁹ Kuachi ndii ni chikandu'u' Ndiosí kuento a jaan' xa'a' ndo'ó, xiin' xa'a' si'e ndo', xiin' xa'a' sakuu' ne ndiee' xika' iin yivi', ne kuni xto'q e' Ndiosí kana a —ni kachi ra.

⁴⁰ Te xiin' kua'a' ya'a ka tu'un va'a ni ndiee yu'u' ra nuu' nja, te ni ndiaa yu'u' tu ña'a' ra ka'an ra xiin' nja ndii:

—Saxinú ndo' ña ka'an i yo'o', te kaku ndo' nuu' tundo'q' ña kundo'q ne nja'a, ne ndiee' iin yivi' vitin —ni kachi ra.

⁴¹ Sakan' na kuii' ne ni natiin tu'un ña ni ka'an ndoso' ra xa'a' Jesús ndii, ni chichí nja kuenta a. Te kij' sakan' ndii, ni ndujin yatin' uní mii' ka ne yivi' xiin' ne xa ini xini Jesús.

⁴² Te ni ita ni'i nja nuu' ña ni sania'á te ni tjanu' Jesús jaan', te iin ndaa' ni nduu nimá sakuu' nja, te ni xixi inga' tu nja, te ni ka'an inga' tu nja xiin' Ndiosí.

So'q ni ndiee inga' ne ini xini Jesús ña nuu'

⁴³ Te ni nandaní va sakuu' ne jaan', sakan' ña kua'a' va ña nandaní ne yivi' xiin' chuun ka'nu' ni xaa te ni tjanu' Jesús jaan'.

⁴⁴ Te sakuu' ne ini xini Jesús ndii, iin ndaa' va ni nduu nja, te ni chindiee' ta'an' tu nja xiin' ña kumi' nja.

⁴⁵ Ni xiko' nja ñu'u' nja xiin' ña kumi' nja, te ni nata'vi' nja xu'un', ña ni ki'in nja xa'a' a, nda'a' sakuu' inga ne ini xini Jesús saa kuní nuu' i'in nja.

⁴⁶ Te saa kivi' nakayá nja yi'e' yukun' ka'nu' xaka'nu' nja Ndiosí. Te ni xixi inga' nja ña xaxi' xakuaa' kuenta Jesús vi'e nja. Te ni yoo tu ña xaxi' inga' nja ña'a xa'a' ña va'a kuni nja, te vita kuu' nimá nja kij' xaa' nja ña jaan'.

⁴⁷ Xaka'nu' nja Ndiosí, te va'a va kuni sakuu' ne ñuu jaan' xini ña'a' nja. Te i'in kivi' kua'an ndii, nakaya ka xto'q e' ne sakakú a nuu' kuachi nja, te nduiin' nja xiin' ne xa nduu' kuenta a jaan'.

3

So'q ni xaa a kij' ni sanda'a Pedro iin te kui'e xa'a'

¹ Pedro xiin' Juan ndii, kua'an kaa ra yi'e' yukun' ka'nu' ka uní xakuaa', ña nduu' hora ña xi ka'an ne judío xiin' Ndiosí.

² Te iin te kui'e xa'a' ndee ni tuví ra ndii, saa kivi' kua'an ndiaka ña'a' ne yivi' yi'e' yukun' ka'nu' mii' nani'

a yi'e' ndatun'. Chindu'u' ña'a' nja ikan' te kakan ra xu'un' nuu' ne xka'ndia kua'an yukun' jaan'.

³ Kij' ni xinj ra kuan ko'ni Pedro xiin' Juan nuu' kij'e yukun' jaan' ndii, ni xa'a' xikan' ra xu'un' nuu' te jaan'.

⁴ Te ni nakoto ndi'e' kaxi' ña'a' uvi saa' te jaan', te ni ka'an Pedro xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Koto'ni un' nuu' ndu —ni kachi ra.

⁵ Te ni xito ndi'e' kaxi' va te kuni kuvj jaan' nuu' uvi saa' te jaan' ndiatu inj ra ña saman' ña'a' te jaan' ña'a'.

⁶ Ndisu ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Koo' xu'un' i te chindjee' i yo'ó. Ndisu chindjee' i yo'ó xiin' ña kumi' i. Xiin' ña ndjee' Jesucristo, ña ni kjee ñuu Nazaret, kujin ndichj un' te kaka un' —ni kachi ra.

⁷ Sakan' te ni tjin Pedro nda'a' kua'a te jaan', te ni ndani' ña'a' ra. Te xaka'an e', te ni nako ndjee' xa'a' ra xiin' sukun' xa'a' ra.

⁸ Te jin ni ndondichj tjo' ra. Te ni xa'a' xika' ra. Ikan' te ni sko'nu' ra xiin' uvi saa' te jaan' nuu' kij'e yukun' jaan'. Xika' ra, te kandeta' ra xaka'nu' ra Ndiosí.

⁹ Te ni xinj sakuu' ne yivi' saa xika' ra xiin' saa xaka'nu' ra Ndiosí.

¹⁰ Te ni nakunj ña'a' nja ña te jaan' nduu' te ni ndu'u' xikan' xu'un' yi'e' yukun' ña nani' yi'e' ndatun'. Te ni nandanj xava'a nja, te xini ka nja ndee ña kanini nja xa'a' ña ni nda'a' ra jaan'.

Ka'an ndoso' Pedro nuu' kij'e yukun' ka'nu'

¹¹ Te ni nda'a jaan' ndii, ni nako ra Pedro xiin' Juan. Te sakuu' ne yivi', ne nandanj xava'a jaan' ndii, ni taxta'an' nja kua'an nja vi'e ndika xa'a' ña nani' yi'e' Salomón.

¹² Te kij' ni xinj Pedro ne jaan', te ni ka'an ra xiin' nja ndii:

—Ndo'ó, ne ta'an' ndu, ne Israel, ¿ndichun na nandanj va ndo' xa'a' ña ni xka'ndia kaa'? Te, ¿ndichun na xito' ndi'e' ndo' ndu'u ndee naa ña ndjee' mii' ndu, uun ña saxinú va ndu ña kuni Ndiosí na ni xaa sakan', te xika' te kaa'?

¹³ Ndiosí, ña nduu' xto'o nuu' te xii' yata' e' Abraham xiin' Isaac xiin' Jacob ndii, ni tjin ka'nu' a si'e a, ña nduu' Jesús. Te ndo'ó ndii, ni sanakua'a ña'a' ndo' nda'a' Pilato, te ni taxi ndo' saña' ña'a' ra kij' xa ni xindoo nimá ra saa ra ña jaan'.

¹⁴ Ndisu ndo'ó ndii, ni saxioo ndo' ña su'un, ña nduu' tu ña xachuun' ndaku jaan', te ni xikan' ndo' ña saña' ra jin te xa'ni' ne yivi'.

¹⁵ Te ni xa'ni' ndo' ña taxi' kivi' ñuu e' jaan', ndisu ni sanatiaku ña'a' Ndiosí tejn ne ni xi'i. Te ndiee' yu'u' ndu'u xa'a' ña jaan'.

¹⁶ Te xa'a' ña inj ndu xini ndu Jesús na ni sanda'a a xa'a' te yo'o. Te xini ndo'ó ña ni nda'a' ra, te xini tu ña'a' ndo'. Te xa'a' ña inj ndu xini ndu Jesús na ni sanda'a xachi' ña'a' a nuu' sakuu' ndo'ó.

17 'Ne ñañi ta'an' i, vitin ndii, xiní yu'u ña ni xaa sa'ví inji ndo' ña jaan', te sakan' tu te xixa te kuu' nuu' ñuu e'.

18 Ndisu xiin' ña ni ndo'o a jaan' ni saxinú Ndiosí ña xa ni ka'an tuni a xta'an', kij' ni saka'an tiakú a sakuu' te ni ka'an tu'un a, ña ni kuni a kundó'o Cristo, ña sakakú yoo'.

19 Xa'a' a jaan' na kuii' nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo', te nanduu jin ndo' kuenta Ndiosí, te sandoyo' a kuachi ndo'. Sakan' te taxí xto'o e' Ndiosí jaan' nandíee' ndo' kij' xaa' kivi' ña ni chituní a.

20 Te tiví' tu a Jesucristo nuu' e' saa xa ni chituní a xa'a' ña jaan' ndee ña nuu'.

21 Te Jesús ndii, kuni a ña kundu'u' a ndivi' ndee ndasaxaa' Ndiosí sakuu' ña yoo saa nii' ni saka'an a te ni ka'an tiakú tu'un a xta'an' kivi', te nduu' nditja a.

22 Sakan' tu ni ka'an Moisés xiin' ne xij' yata' e' ndii: "Xto'o e' Ndiosí ndii, sakaku' a tein e' jin te ka'an tiakú tu'un a ndee naa yu'u. Kuni so'o ndo' sakuu' ña ka'an te jaan' xiin' ndo'.

23 Te yoo ka kändixa' ña ka'an te jaan' ndii, künduu ka ña kuenta ne ñuu e'", ni kachi Moisés jaan'.

24 'Sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, ña ni xa'a' a ndee kij' ni xika Samuel ndii, ni ka'an ra xa'a' ña xka'ndía kivi' vitin.

25 Xa'a' a jaan' na ndo'ó nduu' ne natjin ña va'a, ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí jaan' xa'a'. Te

sakan' tu natjin ndo' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' te xij' yata' e' Abraham kij' ni ka'an a xiin' ra ndii: "Xa'a' ña saa jin sjani' xika' un' sañu'u' i sakuu' ne yivi' jin yivi'", ni kachi a xiin' ra.

26 Te kij' ni sanatiaku Ndiosí si'e a Jesús ndii, xiná ka nuu' ndo'ó ni tiví' ña'a' a, te sañu'u' ña jaan' ndo'ó, te nakoo ndo' ña ña'a' ña xaa' ndo' —ni kachi Pedro.

4

So'o ni xaa a kij' ni ka'an Pedro xiin' Juan nuu' te kuu' nuu'

1 Iin' ka Pedro xiin' Juan ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' jaan', ikan' te ni ndekuie sutu, xiin' te kuu' nuu' nuu' te xiin', te xito' yukun' ka'nu', te ni ndekuie tu sava te saduceo.

2 Te xi'é va sakuu' te jaan' xa'a' ña sania'á Pedro xiin' Juan ne yivi', ka'an ndoso' ra xa'a' ña ni natiaku Jesús, xa'a' a jaan' na natiaku tu yoo'.

3 Te ni tjin ña'a' ra, te xa'a' a ña xa ni kuaa' kij' sakan' ndii, ni ko'ni ña'a' ra vi'e kaa te sana'má ña'a' ra ndee tukú kivi'.

4 Ndisu kua'a' va ne ni xini so'o tu'un jaan' ndii, ni kändixa' ña a. Te ña mji' ndi'i' te yivi' kujiti' ndii, yatin' u'un mií kuu' ra.

5 Te ñuu Jerusalén ikan' tukú kivi' ndii, ni nakaya te xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' te xixa nuu' ñuu, xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí,

⁶ xiin' sutu ka'nu', te nani' Anás, xiin' Caifás, xiin' Juan, xiin' Alejandro, xiin' sakuu' sutu te iin kuu' xiin' sakuu' sutu jaan'.

⁷ Te ni xa'an naka te xiin' Pedro xiin' Juan, te ni xata ña'a' ra ma'in' te kuu' nuu' jaan'. Te ni ndatu'un' ña'a' te jaan' ndii:

—¿Yoo ni taxí ndíee' ndo', uun yoo xiin' ña ka'an chuun' ni xaa ndo' ña jaan'? —ni kachi ra.

⁸ Te chitu' vi' Pedro xiin' ña ndíee' Espiritu Santo, te ni nakujin ra ndii:

—Ndo'ó, te xa'ndia chuun' nuu' ñuu e', xiin' ndo'ó, te xixa ndii,

⁹ ndatu'un' ndo' ndu'u vitin xa'a' ña ni xaa ndu ña va'a xa'a' iin te kuni kuví yo'o', te kuní ndo' saa ni xaa a, te ni nda'a ra.

¹⁰ Na kundani sakuu' ndo'ó, xiin' sakuu' ne ta'an' e', ne Israel, ña xiin' ña ndíee' Jesucristo, ña ni kíee ñuu Nazaret, ni nda'a te iin' xiin' ndu yo'o'. Te Jesús jaan' ndii, xiin' tu'un yu'u' ndo'ó ni xa'ni' ña'a' te yivi' nuu' krusín, te ni sanatiaku ña'a' Ndiosí.

¹¹ Te Jesucristo jaan' nduu' yuu' ña ni nakoó ndo'ó, te xa'a vi'e, te yuu' jaan' ni nanduú ña nuu' ña tiin' xa'a' vi'e.

¹² Sakan' ña Jesús jaan' kujti' kuví sakakú yoo nuu' kuachi e'. Kuachi ndii ni sakuiso' chuun' Ndiosí inga ña kumi' ña ndíee' nuu' ñu'u' iin yivi', te sakakú

a yoo' nuu' kuachi e' —ni kachi Pedro.

¹³ Te ni xini te kuu' nuu' jaan' ña Pedro xiin' Juan ndii, xiin' ña ndíeni ka'an ra, te ni kundani tu ra ña ni sakuaan kua'a' te jaan', te ni kundani tu ra ña te nda'vi so'o nduu' tu ra. Sakan' na kuui' ni nandani xava'a ra, te ni nakuni ra ña te ni xika xiin' Jesús nduu' te jaan'.

¹⁴ Te siin' tuku' ndii, ni xini tu ra ña iin' te ni nda'a jaan' xiin' te jaan'. Xa'a' a jaan' na koo' a ni kuví ka'an ra.

¹⁵ Xa'a' a jaan' na ni ka'an chuun' te kuu' nuu' jaan', te ni kíee te jaan' vi'e ka'nu' jaan', te ni xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an' te kuu' nuu' jaan'

¹⁶ ka'an ra ndii:

—¿Ndee ña saa e' xiin' te yivi' kaa'? Sakuu' ne ndíee' ñuu Jerusalén yo'o' xini ña ni xaa xna'a ra iin chuun ka'nu'. Te kuví ka'an e' ña koo' ña jaan' ni yoo.

¹⁷ Ndisu ña kuví saa e' te kiku ka kuento xa'a' ña jaan' ndii, na sayi'vi ña'a' e', te ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, ka'an ka ra xiin' ña ndíee' Jesús jaan' nuu' ndee iin ne yivi' —ni kachi xiin' ta'an' ra.

¹⁸ Te ni kana ña'a' ra, te ni ka'an chuun' ra xiin' te jaan' ña ka'an ka ra xa'a' ña ndíee' Jesús, te ni ndee sania'a ka tu ra ne yivi' xa'a' a.

¹⁹ Ndisu Pedro xiin' Juan ndii, ni ka'an ra xiin' te kuu' nuu' jaan' ndii:

—Nakanini ndo' naa' va'a ka nduu' a nuu' Ndiosí ña

kandixa' ndu ña ka'án ndo'ó te sakan' ña ka'án ña jaan'.

20 Sakan' ña ndu'u ndii, küvi vikuijn ndu ña ka'án ndu xa'a' ña ni xinj nduchi' nuu' ndu xiin' xa'a' ña ni xinj so'ó ndu —ni kachi ra.

21 Te kij' ni ndi'i ni sayi'vi ka ña'a' te jaan' ndii, ni saña' ña'a' ra. Te kōo' a ni küvi saa ka ra xiin' te jaan', sakan' ña sakuu' ne yivi' xaka'nu' Ndiosí xa'a' ña ni xka'ndia xiin' te ni kuni küvi jaan'.

22 Kuachi ndii ya'a uvi xiko kuiya ni kumi' te jaan' kij' ni sanda'a ña'a' Ndiosí xiin' chuun ka'nu' jaan'.

Ka'án ne ini xini Jesús xiin' Ndiosí

23 Te kij' ni ndoo ndiká Pedro xiin' Juan ndii, ni xa'an ra mii' ndiee' ne ini inga' xini Jesús xiin' ra, te ni ka'an ra xiin' ne jaan' sakuu' ña ni ka'an sutu kuu' nuu' xiin' ña ni ka'an te xixa nuu' ñuu jaan' xiin' ra.

24 Te kij' ni xinj so'ó ne jaan' ña ni ka'an ra ndii, ni ka'an ti'vi ña xiin' Ndiosí ndii:

—Xto'ó ndu, ña xa'ndia chuun' nuu' sakuu' ña yoo, yo'ó nduu' ña ni xa'a ndivi', xiin' ñu'u', xiin' mjni ka'nu', xiin' sakuu' ña kumi' ña jaan'.

25 Xiin' ña ndiee' Espíritu Santo ni saka'án yo'ó David, te xii' yata' ndu, te ni xika nuu' nuu' un' kij' ni ka'an ra ndii:

¿Ndichun na xi'é ne yivi' jin yivi' xini ña Ndiosí?

¿Te ndichun tu na chituni saka ña kuento ña, te kunta'an' ña xiin' a?

26 Te sakuu' te xa'ndia chuun' ka'nu' kuu' nuu' jin yivi',

xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu ndii,

nakata' siki' ra kuento ra, te xatei' ra nuu' xto'ó e' Ndiosí,

te xatei' tu ra nuu' Cristo, ña nduu' kuenta a.

Ni kachi David jaan'.

27 'Sakan' ña ña ndixa xna'a nduu' a ndii, ni nduijn Herodes xiin' Poncio Pilato, xiin' ne ta'an' ndu, ne Israel, xiin' ne tuku' ñuu yo'ó', te ni xa'ni' ña Jesús si'e un', ña su'un, ña xika' nuu' nuu' un', ña ni sakuiso' chuun' un'.

28 Te xiin' ña ni xa ne jaan', saxinú yo'ó ña xa ni chituni mii' un' ndee ña nuu' xiin' ña ndiee' un' ña koo a.

29 Te vjtin, xto'ó ndu, koto un' ña ni ka'an xatu va ra xiin' ndu, te taxí un' ndiee' ndu, ne xika' nuu' nuu' un', te kuän yi'vi ndu te ka'an ndu xa'a' un' nuu' ne yivi'.

30 Te ti'vi' un' ña ndiee' un' te sanda'a un' ne kuni küvi, te saa tu un' chuun ka'nu' xiin' ña nandaní ne yivi', te xiin' ña ndiee' si'e un' Jesús, ña su'un, saa un' sakuu' ña jaan' —ni kachi ña.

31 Te kij' ndi'i ni ka'an ña xiin' Ndiosí ndii, ni taan mii' ndiee' ña jaan'. Te ni chitu' nimá sakuu' ña xiin' Espíritu Santo. Te ni ka'an ña tu'un Ndiosí xiin' ña ndieni nuu' ne yivi'.

Iin ndaa' nimá ne iní xini Jesús

³² Te sakuu' ne iní xini Jesús xiin' e' ndii, iin ndaa' nduu' nimá nja, te iin ndaa' tu xanini nja. Te ndee iin nja xanini ña ña'a ña kumi' nja ndii, ña'a mji' kuji' nja nduu' a. Süu' jaan' ndii ña'a sakuu' nja nduu' a.

³³ Te te ni tjanu' xto'o e' Jesús ndii, xiin' kua'a' ka ña ndiee' ndiee' yu'u' ra xa'a' ña ni natjaku a. Te chindiee' va Ndiosí sakuu' ne jaan'.

³⁴ Te koo' ndee iin ne ndo'o' xa'a' ña'a tein nja, sakan' ña ne yoo iin uvi ta'an vi'e, uun ne yoo ñu'u' ndii, ni xiko' nja a, te ni taxi nja xu'un'.

³⁵ nda'a' te ni tjanu' Jesús jaan', te nata'vi' ra a saa kuu' a kuni nuu' i'in ne ndo'o' xa'a' ña'a.

³⁶ Iin te nani' José, te ni tuvi nuu' ñu'u' Chipre, te nduu' sjani' xika' Leví ndii, ni chindu'u' tu te ni tjanu' Jesús kivi' ra Bernabé, te ña jaan' kuni kachi a te xandi-eni ne yivi'.

³⁷ Te jaan' ndii, ni kumi' ra iin ñu'u', te ni xiko' ra a, te ni taxi ra xu'un' a jaan' nda'a' te ni tjanu' Jesús.

5

So'o ni xaa a kii' ni xika Ananías xiin' Safira kuni xa'an' nja ne iní xini Jesús

¹ Ni yoo iin te yivi', te ni nani' Ananías, te jaan' xiin' ña' si'i ra Safira ndii, ni xiko' nja iin ñu'u' nja,

² ndisu ni nakata nja kuento nja, te ni ndoo nja

xiin' chaa' xu'un' ña ni ki'in nja xa'a' ñu'u' jaan', te ni kixin ndjaka ra chaa' kuji' xu'un' jaan' nda'a' te ni tjanu' Jesús.

³ Te ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Ananías, ¿ndichun na ni taxi un' ni sakutu' ña ndiva'a nimá un', te ni ka'an un' tun vixi nuu' Espíritu Santo, te ni ndoo un' xiin' chaa' xu'un' ña ni ki'in un' xa'a' ñu'u' un'?

⁴ Kii' tia'an xiko' un' ñu'u' jaan' ndii, ña'a mji' un' ni nduu' a, te kii' ni xiko' un' un' ndii, ña'a mji' tu un' ni nduu' xu'un' ña ni ki'in un' xa'a' a. ¿Ndichun na ni xaa un' ña jaan'? Süu' nuu' te yivi' kuji' ni ka'an un' tun vixi jaan', süu' jaan' ndii ndee nuu' Ndiosí ni ka'an un' ña jaan' —ni kachi Pedro.

⁵ Te kii' ni xini so'o Ananías tu'un jaan' ndii, ni nduva ra ñu'u', te iin ni xi'i ti'o' ra. Te ni yi'vi xava'a sakuu' ne ni xini kuento xa'a' ña ni ndo'o te jaan'.

⁶ Sakan' te ni kuyatin ndia'vi' te sava, te ni tisuku' ra toto ñu'u' nde'i Ananías jaan', te ni xa'an' chinaá ña'a' ra tixin yavi ndii.

⁷ Xa ni xka'ndia yatin' uni ta'an hora, te ni ki'vi ña' si'i Ananías ikan'. Te ña' jaan' ndii, xini a' ndee ña ni xka'ndia ikan'.

⁸ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Pedro ndii:

—¿Ñáá so'o kuji' kuu' xu'un' ña ni ki'in ndo' xa'a' ñu'u' ndo'? Nakujin un' —ni kachi ra.

Te ni ka'an a' ndii:

—Uun ndo'. Sakan' kuiti' kuu' a —ni kachi' a'.

⁹ Te ni ka'an Pedro xiin' a' ndii:

—¿Ndichun na ni nakata ndo' kuento ndo' te koto kua'a ndo' Espiritu xto'o e'? Na'a', koto un', xa kuaxi te ni xa'an nataan' ii' un', te vitin ndii, ku'un nataan' tu ra yo'ó —ni kachi' ra.

¹⁰ Xa numi' sakan', te ni nduva a' nu'u', te iin ni xi'i tjo' a' xa'a' Pedro mi' iin' ra jaan'. Te kii' ni ko'ni te sava jaan' ndii, xa ni xi'i a'. Sakan' na ni na'in na'a' ra, te ni xa'an nataan' na'a' ra xiin' a' mi' na'a' nu'u' nde'i' ii' a'.

¹¹ Xa'a' a' jaan' na sakuu' ne nduu' kuenta Jesús xiin' sakuu' ne ni xini kuento xa'a' sakuu' na ni xka'ndia jaan' ndii, ni yi'vi xava'a' na.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a te ni tianu' Jesús inga ne kuni kivi

¹² Te xiin' kua'a' chuun ka'nu' xiin' na nandan' ni sanda'a te ni tianu' Jesús jaan' ne yivi' nuu' jaan'. Te sakuu' ne ini xini Jesús ndii, nakaya te nakaya na vi'e' kandika' xa'a' na nani' yi'e' Salomón.

¹³ Te tuku ne yivi' ndii, ndee iin na ni kuni nduiin xiin' ne ndikun ichi' Jesús xiin' e'. Ndisu ne nuu' jaan' ndii, ni ka'an va'a xava'a' na xa'a' ne jaan'.

¹⁴ Te ne ini xini xto'o e' ndii, so'o kuu' kua'a' ka ne yivi' nduiin' xiin' na i'in kivi' kua'an, so'o tiaa ni so'o na'a' ni.

¹⁵ Te ndee ne kuni kivi ni tava' na, te ni tandiee na'a' na ya'ya nuu' tun' xto xiin' nuu' yivi'. Sakan' te kii' xka'ndia Pedro ndii, tondia na tee' kunda'vi kuiti' ra sava ne jaan' te nda'a' na.

¹⁶ Te ndee ne ndiee' nuu' na nu'u' yatin nuu' Jerusalén ndii, kua'a' na ni kixin xiin' ne kuni kivi xiin' ne nu'u' na ndiva'a' nimá, te ni nda'a' sakuu' ne jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni nu'u' te ni tianu' Jesús vi'e' kaa

¹⁷ Sakan' te sutu ka'nu' xiin' sakuu' te ndiee' inga' xiin' ra, te nduu' iin ti'vi te ndikun na sania'a' te saduceo ndii, ni xakuihu va ra te ni tianu' Jesús xa'a' na ndikun na'a' kua'a' ne yivi'.

¹⁸ Sakan' na kuu' ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' ra, te ni xa'an tian te jaan' te ni tianu' Jesús, te ni ko'ni na'a' ra vi'e' kaa.

¹⁹ Ndisu iin ángele, na xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí ndii, ni nunia' a' yi'e' vi'e' kaa jaan' nuu, te ni tava' na'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

²⁰ —Kua'an ndo' nuu' ki'e' yukun' ka'nu', te ka'an ndoso' ndo' nuu' ne yivi' xa'a' sakuu' tu'un yo'o', na taxi' kivi' nuu' na ko'o' kivi' ndi'i' —ni kachi' a.

²¹ Sakan' na ni saxinu ra saa ni' ni xini so'o ra, te na'a' va kuaxi kitu' kivi' jaan' ndii, ni ko'ni ra nuu' ki'e' yukun' ka'nu' jaan', te ni xa'a' sania'a' ra ne yivi'.

Te ni ndekuie' sutu ka'nu' xiin' te ndiee' inga' xiin'

ra, te ni nakana ra sakuu' te kuu' nuu' xiin' ra xiin' sakuu' te xixa kuu' nuu' nuu' ne Israel. Te ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' ra ña ku'un ra vi'e kaa naka ra te ni tianu' Jesús jaan', te kixin ndiaka ña'a' ra ikan'.

22 Ndisu kij' ni xaa ra vi'e kaa ndii, koo' ka te jaan' nu'u' ikan'. Sakan' te ni nandiko' ra, te ni ka'an ra ndii:

23 —Kij' ni xaa ndu vi'e kaa ndii, ndasi kutu' a, te ita' te xito' yi'e'. Ndisu kij' ni nunia' ndu a ndii, koo' ka ra nu'u' —ni kachi ra.

24 Kij' ni xini so'o sutu ka'nu' jaan', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun', xiin' sutu kuu' nuu' ña jaan' ndii, ni ndi'ni va ra, te ni ndatu'un' ta'an' ra saa xka'ndia ña jaan' nuu' ku'un e'.

25 Ndisu sakan' te ni xaa jin te yivi', te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', te yivi', te ni taan' ndo' vi'e kaa ndii, nuu' ki'e yukun' ndiee' ra sania'a ra ne yivi' —ni kachi ra.

26 Sakan' te ni xa'an te xa'ndia chuun' nuu' te xiin' xiin' nda'a' xa'a' ra, te ni naka ña'a' ra xiin' ña man'i', sakan' ña yi'vi ra kuun yuu' ña'a' ne yivi'.

27 Te kij' ni xaa ra xiin' te jaan' ndii, ni saxka'ndia ña'a' ra nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan', te ni ka'an sutu ka'nu' xiin' ra ndii:

28 —Xa ni ka'an chuun' ndiee' va ndu xiin' ndo' ña ka'an ndoso' ka ndo' xiin' ña ndiee' te yivi' jaan' nuu' ne

yivi'. Ndisu ndo'ó ndii, xa ni chitu' vi' nuu' Jerusalén yo'o' ni xaa ndo' xiin' ña sania'a ndo' xa'a' te jaan', te satavi kuachi tu ndo' ndu'u xa'a' ña ni xi'i ra —ni kachi ra.

29 Te ni nakujin Pedro xiin' inga te ni tianu' Jesús ndii:

—Kuni a ña xi'na ka Ndiosí kandixa' ndu te sakan' te yivi'.

30 Te Jesús ndii, ni xa'ni' ña'a' ndo' kij' ni xikan ndo' ña kataxko' ña'a' te yivi' nuu' jin krusin. Ndisu Ndiosí, ña ni xaka'nu' ne xii' yata' e' ndii, ni sanatiaku ña'a' a.

31 Te xiin' ndiee' Ndiosí ni tjin ka'nu' a Jesús jaan', te ni chindu'u' ña'a' a nda'a' kua'a a, te nduu' ña jaan' ña kuu' nuu', te nduu' tu a ña sakaku' yoo' nuu' kuachi e', te nama ne ta'an' e', ne Israel, nimá nja xa'a' kuachi ña xaa' nja, te saa nja ña kuni Ndiosí, te koo' ka'nu' ini a xa'a' nja.

32 Te ndu'u nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' ña ni ndo'o ña jaan', te ndiee' yu'u' tu Espíritu Santo, ña ni taxí Ndiosí naá nimá ne kandixa' ña'a', xa'a' ña jaan' —ni kachi Pedro.

33 Te kij' ni xini so'o te kuu' nuu' jaan' ña jaan' ndii, ni nasaa' xava'a ra ndee ni kuni ra ka'ni' ña'a' ra.

34 Sakan' te ni ndondichi jin te fariseo, te nani' Gamaliel, te sanakuachi tu'un ndei' Ndiosí. Te ni ka'an chuun' ra ña tava' te yivi' te jaan' ki'e jin xa'a'. Te Gamaliel jaan' ndii, xito'

ka'nu' va ña'a' sakuu' ne nuu jaan'.

³⁵ Te ni ka'an ra xiin' te kuu' nuu' jaan' ndii:

—Te ta'an' i, te Israel, koto va ndo' ndee ña saa ndo' xiin' te yivi' kaa'.

³⁶ Kuachj ndii ni yoo jin te ni nani' Teudas xta'an', te ni ka'an ña nduu' ra jin te ka'nu'. Te ni ndujin yatin' kumi' ciento te yivi' xiin' ra. Ndisu kij' ni xa'ni' ña'a' te yivi' ndii, ni kiku sakuu' te ndikun ña sania'á ra, te xa ikan' ni ndi'i ndoo ra.

³⁷ Te kij' ni ya'a ña jaan', te ni nuta Judas, te ni kiee ñu'u' Galilea, kivi' ña nakoso' ne yivi' xaa' te xa'ndia chuun'. Te kua'a' ne yivi' ni ndujin tu xiin' te jaan', te ni xa'ni' tu te yivi' te jaan', te ni kiku ndoo sakuu' ne ni ndujin xiin' ra, te xa ikan' ni ndi'i ndoo tu ne jaan'.

³⁸ Xa'a' a jaan' na ka'an i xiin' ndo' vitin ndii, sataña'a' ka ndo' te yivi' kaa', te na koo mii' ra sakan'. Sakan' ña naa' ña ni tui xini' te yivi' nduu' ña sania'á ra uun naa' kuenta te yivi' tu nduu' ña xaa' ra ndii, ndoñu'u' a.

³⁹ Ndisu naa' kuenta Ndiosí nduu' a ndii, küvi sandoñu'u' ndo' a, te xiin' Ndiosí kunta'an' tu ndo' naa' sakan' —ni kachi ra.

⁴⁰ Te ni natjin te xa'ndia chuun' jaan' ña ni ka'an ra. Sakan' te ni kana ra te ni tjanu' Jesús jaan', te ni suku' jin' ña'a' te yivi', te ni ka'an chuun' tu ra xiin' te jaan' ña ka'an ka ra xiin' ña ndjee'

Jesús, ikan' te ni sandoó ndiká ña'a' ra.

⁴¹ Te ni tjanu' Jesús jaan' ndii, va'a va kuni ra ni kiee ra nuu' te xa'ndia chuun' jaan' kua'an ra, sakan' ña ni xata'an nuu' Ndiosí ña kundo'o na ra xa'a' a ña ini ra xini ra Jesús.

⁴² Te saa kivi' ni sania'á ra naa kuu' nuu' ki'e yukun' ka'nu', xiin' naa kuu' vi'e ne yivi' ne kuu' mii', sakan' ña ni nakoo ra ña ka'an ndoso' ra ña Jesús nduu' ña ni t'vi' Ndiosí sakahú yoo'.

6

Nakaxin ne nduu' kuenta Jesús uxá ta'an te chindiee' ta'an' xiin' te ni tjanu' a

¹ Te kij' sakan' ndii, xa'a' a ña so'o kuu' kua'a' ka ne nduu' kuenta Jesús ndii, ni xa'a' ka'an kuachj ne judío, ne ka'an tu'un griego, xata' ne judío, ne ka'an tu'un hebreo, sakan' ña ne kuaan', ne nduu' kuenta ne griego jaan' ndii, ni natjin xaluví ña ña xaxi' saa kivi' saa xata'an natjin ña, kachi ña.

² Xa'a' a jaan' na ni nakaya te uxí uvi, te ni tjanu' Jesús, sakuu' ne nduu' tu kuenta a. Te ni ka'an ra xiin' ña ndii:

—Vá'a yoo a ña nakoo' ndu ña sania'á ndu tu'un Ndiosí, te xaxá' ndu ña'a.

³ Ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na nakaxin ndo' uxá ta'an te yivi' tein ndo'. Te jaan' ndii, kuni a ña nduu' ra jin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te kuni tu a ña chitu' vi' nimá ra xiin' Espíritu Santo, xiin' ña xini tuní. Sakan' te

sakuiso' chuun' ña'a' e' nuu' chuun jaan'.

⁴ Sakan' te näkoö ndu ña ka'an ndu xiin' Ndiosí ni ndee chuun nuu' a ña ka'an ndoso' ndu xa'a' Jesús —ni kachi ra.

⁵ Te ni nakuita kuento sakuu' ne yivi' jaan' xiin' ña ni ka'an te jaan', te ni nakaxin nia Esteban, te jaan' ndii, jin te ini xava'a xini Jesús nduu' ra, te chitu' vi' tu nimá ra xiin' Espiritu Santo. Te ni nakaxin tu nia Felipe, xiin' Prócoro, xiin' Nicanor, xiin' Timón, xiin' Parmena, xiin' jin te ni kiee ñuu Antioquía, te nani' Nicolás. (Te jaan' ndii, xa ni kandixa' ra Ndiosí, ña kandixa' te judío.)

⁶ Sakan' te ni xata nia te uxá ta'an jaan' nuu' te ni tjanu' Jesús, te ni ka'an te jaan' xiin' Ndiosí xa'a' sakuu' te uxá ta'an jaan', ndi'i jaan' te ni tandiee ra nda'a' ra xini' te jaan' sakuiso' chuun' ña'a' ra.

⁷ Te tu'un xto'o e' Ndiosí ndii, so'o kiku' kua'a' ka a, te ne nduu' kuenta Jesús ndii, so'o nduu' kua'a' ya'a ka nia ñuu Jerusalén jaan'. Te ndee sutu ndii, kua'a' ya'a tu te jaan' ni kandixa' ña ndixa xa'a' Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni tiin te yivi' Esteban

⁸ Te Esteban jaan' ndii, ni chindiee' kua'a' va ña'a' Ndiosí, sakan' ña ni taxi a ndiee' ra, te saa ra kua'a' ña nandaní ne yivi', xiin' chuun ka'nu' tein nia.

⁹ Sakan' te sava te nakayá jin vi'e ña nani' te xika' ndiká, te ni kiee ñuu Cirene, xiin' ñuu Alejandría, xiin' ñuu Cilicia, xiin' nuu' ñu'u' Asia ndii, ni xa'a' kani' ta'an' kuento ra xiin' Esteban jaan'.

¹⁰ Ndisu ni kundiee' ra kani' ta'an' ra kuento xiin' Esteban jaan', sakan' ña te jaan' ndii, xiin' ña xini tuni ña taxi' Espiritu Santo ka'an ra.

¹¹ Sakan' na ni taxi te jaan' xu'un' nda'a' ndia'vi' te yivi', te ka'an ra ña ni xini so'o ra kanja'a Esteban jaan' xa'a' Moisés xiin' xa'a' Ndiosí.

¹² Te xiin' ña jaan' ni sanasaá' te jaan' te ñuu jaan'. Te ni sanasaá' tu ra te xixa nuu' ñuu, xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Xa'a' a jaan' na ni tiin te yivi' Esteban, te ni xa'an ndiaka ña'a' ra mii' nakayá te xixa kuu' nuu' jaan'.

¹³ Te ni kana ra te ka'an tun vixi jaan', te ni ka'an te jaan' ndii:

—Te yivi' yo'o' ndii, xikuiin ra ña kanja'a ra xa'a' yukun' su'un yo'o', te kanja'a tu ra xa'a' tu'un ndei' Ndiosí.

¹⁴ Ni xini so'o ndu ka'an ra ña Jesús, te ni kiee ñuu Nazaret ndii, sandoñu'u' ra yukun' yo'o', te nama tu ra ña xi xaá e', ña ni saya'á Moisés nda'a' e' —ni kachi ra.

¹⁵ Te sakuu' te kuu' nuu', te ndiee' jaan' ndii, ni xini ra ña nuu' Esteban ndii, ndee naa kaa' nuu' jin ángele kaa' a.

7

Sq'o ni naka'an Esteban xa'a' ra nuu' te kuu' nuu'

1 Te ni ndatu'un' sutu ka'nu' Esteban ndii:

—¿Ñáá ña ndixa nduu' ña ka'an te yivi' kaa' xa'a' un'? —ni kachi ra.

2 Te ni nakuiin Esteban ndii:

—Te yivi', ñani i, xiin' ndo'ó, te xixa nuu' ñuu ndii, kuni so'ó ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' ndii, ni tuvi a nuu' te xii' yata' e' Abraham kii' ndu'u' ka ra ñu'u' Mesopotamia, ña kuni ka kundu'u' ra ñuu Harán.

3 Te ni ka'an a xiin' ra ndii: “Kuan keta ñuu un' tejn ne jin kuu' xiin' un', te ku'un kundu'u' un' nuu' ñu'u' ña nia'a i yo'ó”, ni kachi a.

4 'Sakan' te ni keta ra nuu' ñu'u' ne Caldeo te kua'an kundu'u' ra ñuu Harán jaan'. Ni ya'a ña ni xi'i yuva' ra, te ni saya'a ña'a' Ndiosí ñuu mii' ndiee' ndo' yo'o' vitin.

5 Ndisu ni taxi Ndiosí ndee tikun' ñu'u' jaan' kunduú ña'a ra. Te ndii ni taxi a kuento a ña taxi ña'a' a nda'a' ra xiin' nda'a' si'e ra xiin' nda'a' sjani' xika' ra, tee' ndee kōo' si'e ra kii' sakan'.

6 Ni ka'an Ndiosí xiin' ra ña kunduú ne sjani' xika' ra ne ndiva'a, te kundiee nia nuu' ñu'u' tuku ne yivi'. Te kunduú tu nia ne viku'un kaka nuu nuu' ne yivi' ikan'. Te mii' kuú ne ndiee' nuu' ñu'u' jaan' xiin' nia nii' kumi' ciento kuiya.

7 Te ni ka'an Ndiosí xiin' ra ndii: “Ndisu mii' yu'u katun' ne ñuu jaan', ne viko ni'i' ne kunduú sjani' xika' un' jaan'. Ndi'i xka'ndia ña jaan', te kiee nia ñuu jaan', te saka'nu' nia yu'u yo'o'”, ni kachi a.

8 'Te ni taxi tu Ndiosí chuun nuu' Abraham ña kua'a tuni jin' sakuu' te sjani' xika' ra jaan', ña nia'a ña ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' ra. Sakan' na kuii' kii' ni tuvi si'e ra Isaac ndii, ni xa'a ra tuni jin' te jaan' kii' ni xka'ndia unia kivi' ña ni tuvi ra. Te sakan' tu ni xaa Isaac jaan' xiin' si'e ra Jacob. Te sakan' tu ni xaa Jacob jaan' xiin' si'e ra, te uxi uvi, te xii' yata' yoo', te Israel.

9 'Te xa'a' a ña ndasi' nuu' te xii' yata' e' jaan' ndii, ni xiko' ra ñani mii' ra, te ni nani' José, te ku'un te jaan' kunaá ra sachuun' ra nuu' te ñuu Egipto. Ndisu Ndiosí ndii, ni yoo a xiin' José jaan',

10 te ni sakakú ña'a' a nuu' sakuu' ña ni ndo'o ra. Te ni taxi a ña xini tuni ra nuu' Faraón, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Egipto jaan', te va'a tu kuni ra xini ra José. Te ni sakuiso' chuun' ña'a' Faraón nuu' sakuu' ne ñuu Egipto xiin' nuu' sakuu' ña nduu' kuenta ra.

11 'Te ni yoo va soko kanii' ñu'u' Egipto xiin' kanii' ñu'u' Canaán kii' sakan'. Sakan' na ni ndo'o xava'a ne ñuu jaan'. Te ni kuví k'i'in ne xii' yata' e' ña xaxi'.

12 Te kii' ni xini Jacob jaan' kuento ña yoo ndikin' trigo

ñuu Egipto ndii, ni tì'vi' ra si'e ra, te xii' yata' e', ichi' ña nuu' ñuu jaan'.

13 Te kij' ni tì'vi' ña'a' ra ichi' ña uvi ndii, ni satuvi xiin' mii' José nuu' ñani ra. Sakan' te ni kundanì Faraón jaan' yoo nduu' ne iin kuu' xiin' José jaan'.

14 Sakan' te ni nakana José Jacob yuva' ra xiin' sakuu' ne iin kuu' xiin' ra ña ku'un kundiee ña ikan'. Te ña sakuu' ña ndii, unì xiko xa'un ni kuu ña.

15 Sakan' te ni nakaa' Jacob jaan' ñu'u' Egipto ni ndu'u' ra, te ikan' ni xi'i ra, te ikan' ni xi'i tu te xii' yata' e'.

16 Te iki' Jacob jaan' xiin' iki' José ndii, ñuu Siquem ni xa'an nataan' ra a yavi ndii mii' ni sata' Abraham nuu' si'e te nani' Hamor ñuu Siquem jaan'.

17 'Te kij' xa kuyatin' kivi' ña saxinu Ndiosí kuento a ña ni taxì a nuu' Abraham jaan' ndii, ni kuu kua'a' va ne xii' yata' e' jaan' nuu' ñu'u' Egipto jaan'.

18 Te kij' sakan' ndii, ni na'in chuun' iin te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te xaa' nuu' ñu'u' Egipto. Te te jaan' ndii, xini ra xa'a' ña va'a ña ni xaa José jaan' xa'a' ne ñuu ra.

19 Te jaan' ndii, ni xini xa'an' ra ne xii' yata' e' jaan' te mii' ni kuu ra xiin' ña. Te ni tiin u'vi tu ra ne jaan' ña nakoo ña te kualì si'e ña, te sakan' tuví, te kuvì ra.

20 'Te kivi' jaan' ni kakú tu Moisés. Te ni xini Ndiosí ña iin te kuañu'u luvi va kaa' ni

nduu' ra. Te ni xito ña'a' yuva' si'i' ra nii' unì ta'an yoo'.

21 Te kij' ni nakoo ña'a' ña ndii, ni na'in ña'a' ña' si'e Faraón jaan', te ni sakua'nu' ña'a' a' ndee naa si'e mii' a'.

22 Te ni sakuaan Moisés jaan' sakuu' ña xini tuni ne Egipto, xa'a' a jaan' na te koo' chukuu' va xiin' kuento ni nduu' ra, te sakan' tu xiin' chuun' ña xaa' ra.

23 'Kij' ni xinu ra uvi xiko kuiya ndii, ni saka'an a nimá ra ku'un ndi'e' ra mii' ndiee' ne iin kuu' xiin' ra, ne Israel.

24 Te kij' ni xini ra satuxu'vi iin te Egipto jaan' iin te iin kuu' xiin' ra ndii, ni nakaa'an ra xa'a' te jaan', te ni sandutu' ra kuenta xa'a' te jaan' ni xa'ni' ra te Egipto jaan'.

25 Te ni xanini Moisés ña kundanì ne ta'an' ra jaan' ña ni tì'vi' ña'a' Ndiosí, te sakakú a ne jaan' nda'a' te Egipto jaan' saa ra. Ndisu ni kundanì ña ña jaan'.

26 Te tukú kivi' ndii, ni xini Moisés kunta'an' uvi ta'an te ta'an' ra jaan'. Te ni xika ra sanakoó ra te jaan' ña manì' ka'an ra ndii: "Te yivi', ndo'ó ndii, iin ndaa' ichi' nduu' ndo', te va'a satuxu'vi ta'an' ndo'", ni kachi ra.

27 Sakan' te ni chinda'a' te satuxu'vi tukú te ta'an' ra jaan' Moisés ka'an ra ndii: "¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' ndu, te kunduu tu un' te xa'ndia kuachi nuu' ndu?"

28 ¿Te'e' kuni ka'ni' un' yu'u ndee naa ni xa'ni' un' te

Egipto iku ni?", ni kachi ra.

²⁹ Te kij' ni xini so'o Moisés ña jaan' ndii, ni xinu ra kua'an kundu'u' ra nuu' ñu'u' ña nani' Madián ndee naa te tuku'. Te ikan' ni yoo uvi ta'an si'e ra.

³⁰ 'Te kij' ni xka'ndia uvi xiko kuiya ndii, ni tuvi iin ángele nuu' ra tejin iñu', ña ndatin, iin xaan' mii' ichi kaa' yatın iku' ña nani' Sinaí.

³¹ Sakan' te ni nandanı va Moisés kij' ni xini ra ña xixi iñu' jaan', te kij' ni kuyatın ka ra te kuni va'a ra ña jaan' ndii, ni xini so'o ra tachi' xto'o e' Ndiosí ka'an a xiin' ra ndii:

³² "Yu'u nduu' Ndiosí, ña ni xaka'nu' te xii' yata' un'. Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, te yu'u nduu' tu Ndiosí Isaac, te yu'u tu nduu' Ndiosí Jacob", ni kachi a. Te Moisés ndii, kisi' vi' ña'a' a ña yi'vi ra, te ni kundieni ra koto ra mii' ni kixin tachi' yu'u' jaan'.

³³ Te ni ka'an xto'o e' xiin' ra ndii: "Tava' un' ndixan' xa'a' un', sakan' ña ñu'u' mii' iin' un' ñaa' ndii, ñu'u' su'un nduu' a.

³⁴ Xa ni xini i saa sando'o' u'vi ne Egipto, ne ta'an' un', ne nduu' kuenta i. Te xa ni xini so'o tu i ña tana' nia. Xa'a' a jaan' na ni nuu' i te sakakú ña'a' i. Te vjtin ndii, nia'a yo'o', te ti'vi' i yo'ó ñu'u' Egipto jaan'", ni kachi a xiin' ra.

³⁵ 'Te xa Moisés jaan' nduu' te ni saxioo ne ta'an' e' jaan' kij' ni ka'an nia ndii: "¿Yoo ni sakuiso' chuun'

yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' ndu, te kunduu tu un' te ka'ndia kuachi nuu' ndu?", ni kachi nia. Sava ni te jaan' nduu' te ni tjanu' Ndiosí, te kunduu ra te xa'ndia chuun' nuu' nia, te kunduu tu ra te sakakú ña'a' nda'a' ne Egipto jaan'. Te xiin' ña ndjee' ángele, ña ni tuvi tejin iñu' ña ndatin jaan', ni saxinú ra chuun jaan'.

³⁶ Te Moisés jaan' tu nduu' te ni tava' ne xii' yata' e' jaan' nuu' ñu'u' Egipto. Te kij' tava' ña'a' ra ndii, ni xaa ra ña nandanı ne yivi', te ni xaa tu ra chuun ka'nu'. Te ni xaa tu ra a kij' ni xka'ndia nia minı ña nani' minı kua'a. Te ni xaa tu ra ña jaan' nii' uvi xiko kuiya kij' ni xika nia mii' ichi kaa'.

³⁷ Te Moisés jaan' tu nduu' te ni ka'an xiin' ne ta'an' e', ne Israel ndii: "Mii' Ndiosí saa sakan', te keta iin te ka'an tiakú tu'un a ndee naa yu'u tejin ne ta'an' ndo'. Kuni so'o ndo' ña ka'an te jaan'", ni kachi ra.

³⁸ Te kij' ni yoo ne ta'an' e', ne Israel, mii' ichi kaa' ndii, Moisés jaan' nduu' tu te ni xikui'ni xa'a' nia nuu' ángele, ña ni ka'an a xiin' ra iku' ña nani' Sinaí. Te te jaan' ni nduu' tu te ni natjin tu'un ña taxi' kivi' ñuu e', te sayaya' ra a nuu' yoo'.

³⁹ 'Ndisu ne ta'an' e' jaan' ndii, ni kuni nia taxi so'o nia ña ni ka'an ra. Süu' jaan' ndii ni saxioo ña'a' nia. Te ni ka'an va nimá nia nandiko' nia ñuu Egipto.

⁴⁰ Te ni ka'an nia xiin'

Aarón ndii: “Va'a ka kasa'a un' ndiosí, ña k'i'in ichi' nuu' e' te koto a yoo'. Sakan' ña xini e' yoo nduu' a ni ndo'o Moisés, te ni tava' yoo' nuu' ñu'u' Egipto”, ni kachi ña.

41 Sakan' te ni xa'a ña iin ña kaa' ndee naa sindiki' lulu, te ni nasoko' ña kiti' nuu' a. Sakan' te ni xa'a ña iin viko' xa'a' ña ni xa'a xiin' nda'a' ña jaan'.

42 Xa'a' a jaan' na ni nakoo ña'a' Ndiosí xata' a te saka'nu' ña tiuun' ndee' ndivi', naa yoso' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii:

Ne vi'e Israel,

süu' nuu' yu'u ni nasoko' ndo' kiti' sana ndo',
te ni ndee süu' nuu' yu'u
tu ni tax'i ndo' tuman'i
nii' uv'i xiko' kuiya

kij' ni xika ndo' mii' ichi
kaa'.

43 Süu' jaan' ndii ni ndiso
ndo' vi'e toto xa'a'
ndiosí saka, ña nani'
Moloc,

xiin' xa'a' ndiosí saka, ña
nduu' tiuun', ña nani'
Refán,

ña ni xa'a' ndo', te saka'nu'
ndo' a.

Xa'a' a jaan' na katia xika' i
ndo'ó ndee ndoso' ka
nuu' ñuu Babilonia.

Sakan' yoso' a.

44 Te ne xij' yata' e' jaan'
ndii, ni kumi' ña iin vi'e toto
mii' nia'á Ndiosí ña yoo a
xiin' ña. Te ni xa'a Moisés
vi'e jaan' saa nii' ni xini ra
kij' ni sania'á ña'a' Ndiosí
nuu' ra.

45 Te ne xij' yata' e' ndii,
ni natiiin ña vi'e toto jaan'

nda'a' ne yata' ña, te ni
ko'ni ña xiin' a ñu'u' ne
tuku' kij' ni nduu Josué te
xa'ndia chuun' nuu' ña. Kij'
ni ko'ni ña nuu' ñu'u' jaan'
ndii, ni tava' Ndiosí ne ni
ndiee ikan' nuu' ne xij' yata'
e' jaan'. Te ikan' ni ita vi'e
toto jaan' ndee kij' ni xika
David.

46 Te David jaan' ndii,
va'a kuni Ndiosí xini ña'a'
a, te ni xikan ra ña ndei'
nuu' a, te kasa'a ra iin vi'e
mii' kundu'u' Ndiosí, mii'
saka'nu' ña'a' te xij' yata' e'
Jacob.

47 Ndisu si'e ra Salomón ni
nduu te ni xa'a vi'e jaan'.

48 'Ndee saa ka ni ndii,
ndü'u' Ndiosí, ña ka'nu' koo'
chukuu', vi'e ña xa'a te yivi',
naa ni saka'an a te ni ka'an
tiakú tu'un a ndii:

49 Ndivi' nduu' tej chie
ka'nu' mii' ndu'u' i
xa'ndia chuun' i.

Te nuu' ñu'u' iin yivi' nduu'
mii' ita' xa'a' i.

¿Ndee nuu' vi'e kuv'i kasa'a
ndo'ó kundu'u' yu'u'?,
kachi xto'o e'.

Uun ndee xaan' mii'
nandiee' i kuv'i kasa'a
ndo'.

50 ¿Ñáá süu' yu'u ni xa'a
sakuu' ña yoo?

Ni kachi a —ni kachi Esteban.

51 Te ni ka'an ka ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ne küu' kaxi'
nduu' ndo', te xij' va tu nimá
ndo'. Te ndee naa ne so'o'
nduu' ndo'. Sakan' ña ndee
iin ichi' säxinú ndo' ña kuni
Espíritu Santo ndee naa ni
xaa ne xij' yata' ndo'.

52 Ne jaan' nduu' ne mji' ni kuu xiin' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te suvi tu nja nduu' ne ni xa'ni' te jaan' kij' ni ka'an ra xa'a' ña kixin ña xachuun' ndaku. Te vitin ndii, ndo'ó ni sanakua'a ña jaan' nda'a' te yivi', te suvi tu ndo' ni xa'ni' ña'a'.

53 Ndo'ó ndii, tee' ndee nda'a' ángele ni natiin ndo' tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni saxinú ndo' a —ni kachi ra.

So'ó ni xaa a kij' ni xa'ni' te yivi' Esteban

54 Te kij' ni xini so'ó ra ña ni ka'an Esteban jaan' ndii, ni nasaa' va nimá ra ni xini ña'a' ra ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u ra.

55 Ndisu chitu' nimá Esteban jaan' naá Espíritu Santo, te ni xito ndiaa ra ndivi'. Te ni xini ra ña ndatun' koo' chukuu' Ndiosí, te ni xini tu ra iin' ndichi Jesús nda'a' kua'a Ndiosí.

56 Te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', xito' i ña nunia' ndivi'. Te iin' ndichi ña nduu' tu te yivi' nda'a' kua'a Ndiosí —ni kachi ra.

57 Ikan' te ni ndasi te ndiee' jaan' so'ó ra kuaa' ti'e' ra, te ni kondia inga' ra Esteban jaan',

58 te ni xta'ni' ña'a' ra ndee nuu' ñuu, te ni xa'a' kuun' yuu' ña'a' ra. Te te yivi', te ni tijn kuachi ña'a' ndii, ni tandiee ra toto ra xa'a' iin te sava, te nani' Saulo, te koto te jaan' a.

59 Te ni ka'an Esteban jaan' xiin' Ndiosí kij' kuun' yuu' ña'a' te yivi' ndii:

—Xto'ó i Jesús, natiin un' nimá i —ni kachi ra.

60 Te ni xikuin xiti' ra, te ni ka'an ti'e' ra ndii:

—Xto'ó i, natava' un' cuenta xa'a' kuachi ña xaa' ra xiin' i yo'ó' —ni kachi ra.

Ndi'i ni ka'an ra ña jaan', te ni xi'i ra.

8

So'ó ni xaa a kij' ni xa'a' sando'o' Saulo ne nduu' cuenta Jesús

1 Te Saulo jaan' ndii, ni nakuita kuento ra xiin' te ni xa'ni' Esteban jaan'. Kij' ndi'i ni xi'i te jaan' ndii, kivi' jaan' ni xa'a' ndikún u'vi va ne yivi' ne nduu' cuenta Jesús ñuu Jerusalén. Ndee te ni tianu' Jesús tio' ni ndoo ñuu jaan', ndisu sakuu' inga nja ndii, ni xinu ndoo nja. Sava nja kua'an inga ñuu nuu' ñu'u' Judea, te sava tuku nja kua'an nuu' ñu'u' Samaria.

2 Te sava te yivi', te xaa' ña kuní Ndiosí ndii, ni nataan' ra ñu'u' nde'i Esteban jaan', te ni xaku va ra xa'a' te jaan'.

3 Te Saulo jaan' ndii, ni xa'a' sando'o' va ra ne nduu' cuenta Jesús, ki'vi ra vi'e nja te tiin' ndiee' ra tiaa ni xiin' ña'a' ni, te kañuu' ña'a' ra kua'an taan' ña'a' ra vi'e kaa.

So'ó ni xaa a kij' ni ka'an Felipe xa'a' Jesús ñuu Samaria

4 Ndisu ne ni xinu ñuu Jerusalén jaan' ndii, ka'an ndoso' nja tu'un va'a xa'a' Jesús mii' ka kua'an nja.

5 Te Felipe ndii, ni nakaa' ra ñuu Samaria. Te ni xa'a' ka'an ndoso' ra nuu' ne ndiee' ñuu jaan' xa'a' Cristo, ña ni ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'.

6 Te kua'a' ne yivi' nakaya' ñuu jaan', te ni xini so'o nia xiin' iin kanii' nimá nia ña ni ka'an ra xa'a' a ña ni xini nia chuun ka'nu' ña xaa' ra.

7 Kuachi ndii kua'a' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá ndii, nde'í nia, te kiee' a nimá nia. Te ni nda'a tu ne küvi kaka xiin' ne kui'e xa'a'.

8 Xa'a' a jaan' na va'a xava'a kuni ne ndiee' ñuu jaan'.

9 Te ni yoo iin te yivi', te nani' Simón, ñuu jaan'. Te jaan' ndii, xa yata' va xaa' ra ña tu'va, te ni nandaní va ne ñuu Samaria jaan' ni xaa' ra, sakan' ña ka'an ñuñu' ra ña iin te koo' chukuu' va nduu' ra.

10 Te sakuu' ne yivi' ni xini so'o kaxi' va ña ni ka'an te jaan', ndee ne nda'vi so'o, te ndee ne ka'nu', te ka'an nia ndii:

—Te yivi' kaa' ndii, ña ndiee' koo' chukuu' Ndiosí nduu' ra —kachi nia.

11 Ni kandixa' nia ña ka'an ra, sakan' ña xa yata' va xini xa'an' ña'a' ra xiin' ña tu'va jaan'.

12 Ndisu kii' ni kandixa' nia tu'un va'a ña ka'an ndoso' Felipe xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e', xiin' xa'a' Jesucristo ndii, ni chichi nia kuenta a, tiaa ni, ña'a' ni.

13 Te ni kandixa' tu mii' Simón jaan' ña ni ka'an Fe-

lipe jaan', te ni chichi ra kuenta Jesús. Sakan' te ni xa'a' ndikún ra Felipe jaan' mii' ka kua'an ra. Te nandaní va ra xa'a' ña xini ra chuun ka'nu' xiin' ña nandaní ña ni xaa Felipe jaan'.

14 Te kii' ni xini te ni tianu' Jesús, te ndiee' ñuu Jerusalén, kuento ña ni natjin ne Samaria tu'un Ndiosí ndii, ni ti'vi' ra Pedro xiin' Juan ikan'.

15 Te kii' ni xaa te jaan' ikan' ndii, ni ka'an ra xiin' Ndiosí xa'a' ne jaan' te natjin nia Espiritu Santo.

16 Kuachi ndii tia'an natjin ndee iin ne jaan' Espiritu Santo jaan', sakan' ña ni chichi nia kuenta xto'o e Jesús kuji'.

17 Sakan' te ni tondia nda'a' ra ne jaan', te ni natjin nia Espiritu Santo jaan'.

18 Te kii' ni xini Simón jaan' ña ni natjin ne yivi' Espiritu Santo kii' ni tondia nda'a' ña'a' te ni tianu' Jesús ndii, ni ka'an ra taxi ra xu'un' nda'a' te jaan'

19 ka'an ra ndii:

—Xiko' na ndo' ña ndiee' ñaa' ki'in yu'u, te yoo ka tondia nda'a' i ndii, natjin nia Espiritu Santo —ni kachi ra.

20 Ndisu ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Kua'an te ndoñu'u' inga' un' xiin' xu'un' un' ñaa'. Kuachi ndii tuu un' ña kuvi sata' un' xiin' xu'un' un' ña xamaní' Ndiosí ne yivi'.

21 Koo' xachi' kuenta ña xamaní' Ndiosí jaan' kumi'

yo'ó, sakan' ña süu' te ndaku
nimá nuu' Ndiosí nduu' un'.

22 Xa'a' a jaan' na nama
un' nimá un' xa'a' ña jaan'.
Te ka'an nda'vi un' xiin'
xtó'ó e' Ndiosí, tee' koo
ka'nu' na iní a xa'a' ña nja'a,
ña ni xanini un' jaan'.

23 Kuachí ndii xini i ña
chitu' vi' nimá un' xiin' ña
ndaši nuu' un', te tiiñ kutu'
va nimá un' xaa' ña nja'a
—ni kachi Pedro xiin' ra.

24 Sakan' te ni ka'an Simón
ndii:

—Saa ndo'ó ña va'a, te
ka'an nda'vi ndó' xiin' xto'ó
e' xa'a' i, te kundo'ó i ña ni
ka'an un' jaan' —ni kachi ra.

25 Kij' ndi'i ni ndiee yu'u'
uni saa' te jaan' xa'a' Jesús,
te sania'á tu ra tu'un va'a
ndii, ni nandiko' ra ñuu
Jerusalén. Te kij' kua'an ra
ichi' ndii, ka'an ndoso' ra
tu'un va'a xa'a' Jesús nuu'
kua'a' ne yivi', ne ndiee'
nda'a' ñuu Samaria.

*So'ó ni xaa a xiin' iin te
Etiopía kij' ni sania'á ña'a'
Felipe xa'a' Jesús*

26 Te ni ka'an iin ángele,
ña xika' nuu' nuu' xto'ó e',
xiin' Felipe ndii:

—Sakoo' tu'va xiin' mii'
un', te ki'in un' ichi', ña kiee'
ñuu Jerusalén, te xka'ndiá a
mii' ichi kaa', ña nakaa' ñuu
Gasa —ni kachi a xiin' ra.

27 Te ni ki'in ra ichi' kua'an
ra. Sakan' te ni nata'an' ra
xiin' iin te ñuu Etiopía. Te
jaan' ndii, te ña'ma nduu'
ra, te nduu' tu ra te ndiso'
chuun' vie xa'a' xu'un' ña'a',
ña xa'ndia chuun' kuu' nuu'
nuu' ñuu Etiopía, ña' nani'

Candace. Te jaan' ndii, xa
ni nandiko' ra ni xa'an ra
ñuu Jerusalén te saka'nu' ra
Ndiosí.

28 Te kij' kua'an nu'u' ra
ñuu ra ndii, tixin carreta
tun' kañuu' kuei naá ra
kua'an ra, te ka'vi' ra tutu,
ña ni ke'i Isaías, te ni ka'an
tiakú tu'un Ndiosí.

29 Te ni ka'an Espiritu
Ndiosí xiin' Felipe ndii:

—Kua'an, te kuyatin un'
mii' kua'an carreta kaa' —ni
kachi a.

30 Sakan' na kuu' ni ndava
ra, te ni xaa ra mii' kua'an te
jaan'. Te ni xini so'ó ra ka'vi'
te jaan' tutu ña ni ke'i Isaías
jaan'. Te ni ka'an Felipe
jaan' xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kundani un' ndee
ña kuni kachi ña ka'vi' un'
ña'a'? —ni kachi ra.

31 Te ni nakujin ra ndii:

—¿Saa kuví kundani i
ndee ña kuni kachi a naa'
koo' ne sanakuachi' a nuu' i?
—ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an nda'vi
ra xiin' Felipe ña kaa te
jaan', te kundu'u' ra xiin' ra
tixin carreta jaan'.

32 Te tutu Ndiosí mii' yoso'
ña ka'vi' ra kua'an ra jaan'
ndii, so'ó ka'an a:

Ni ndiaká ña'a' te yivi' te
ka'ni' ña'a' ra
ndee naa xaa' ra xiin' mbee
kij' xa'ni' ra ri'.

Te ndee naa xaa' mbee taxin'
iin' ri' kij' xa'ndia te
yivi' ixi' ri' ndii,
sakan' ni xaa tu te jaan', koo'
a ni ka'an xachi' ra.

33 Te kij' ni saka'an' te yivi'
nuu' te jaan' ndii,

kōo' ndee jin te ni xaa ña
ndaaku xa'a' ra.

Xa'a' a jaan' na ndee jin ne
yivi' küvi kuní siani'
xika' ra,

sakan' ña ni kendoso' te yivi'
kivi' ñuu ra,

te ni xta'ni' ña'a' ra nuu'
ñu'u' jin yivi'.

Sakan' yoso' a mii' ka'vi' ra
jaan'.

³⁴ Sakan' te ni ka'an te jaan'
xiin' Felipe ndii:

—Saa un' ña va'a te ka'an
un' xiin' i. ¿Yoo xa'a' ni ke'i
te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí
jaan' ña yo'o? ¿Ñáá ni ke'i
ra a xa'a' mii' ra, uun ni ke'i
ra a xa'a' inga te yivi'? —ni
kachí ra.

³⁵ Te ni xa'a' ka'an Felipe
tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ra
xiin' ña yoso' jaan'.

³⁶ Te ichi' ñu'u' ra kua'an
ra, te ni xaa ra jin xaan' mii'
yoo tikui, te ni ka'an te jaan'
xiin' Felipe ndii:

—Koto un', yoo tikui yo'o'.
¿Ñáá küvi sakuchi' un' yu'u
yo'o' kuenta Jesús vitin?
—ni kachí ra xiin' Felipe.

³⁷ Te ni ka'an Felipe xiin'
ra ndii:

—Naa' ini un' xini un'
Jesús xiin' jin kanii' nimá
un' ndii, va'a küvi —ni kachí
ra.

Te ni ka'an te Etiopía jaan'
ndii:

—Ini i ña si'e Ndiosí nduu'
Jesucristo —ni kachí ra.

³⁸ Ikan' te ni ka'an chuun'
ra ña vikuijn carreta jaan'.
Te ni nuu uvi saa' ra tikui
jaan'. Te ni sakuchi' ña'a'
Felipe kuenta Jesús.

³⁹ Te kii' ni kiee ra tikui
ndii, ni xini ka' ra Felipe
jaan', sakan' ña yachi va' ni
naka ña'a' Espiritu xto'o e'.
Sakan' te ni keta ra kua'an
ra kuatia' nimá ra.

⁴⁰ Te Felipe ndii, ni xaa ra
ñuu Asoto. Te saa ñuu mii'
xka'ndiá ra kua'an ra ndii,
ka'an ra tu'un va'a ndee ni
xaa ra ñuu Cesarea.

9

*S'o'o ni xaa a kii' ni nama
Jesús nimá Saulo*

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Te Saulo jaan' kii' sakan'
ndii, ndiee' ka' ka'an u'vi' ra
ña ka'ni' ra ne ndikún ichi'
xto'o e' Jesús. Sakan' na
kuii' ni xa'an ra nuu' sutu
ka'nu',

² te ni xikan ra tutu ña taxí
ra nda'a' te kumi' ña ndiee'
vi'e mii' nakayá ne judío ñuu
Damasco. Te naa' yoo ne
ndikún ichi' Jesús ñuu jaan',
tiaa uun ña'a' nduu' nja ndii,
xiin' tutu jaan' küvi tijn ña'a'
ra, te kundiaqa ña'a' ra ñuu
Jerusalén.

³ Ndisu kii' kuyatin' ra
ñuu Damasco jaan' kua'an
ra ndii, xaka'an e', te ni kiee
jin ñu'u' ndee ndivi', te ni
xinundu u ña'a' a.

⁴ Te ni nduva ra ñu'u', te
ni xini so'o ra jin tachi' yu'u'
ka'an a xiin' ra ndii:

—Saulo, Saulo. ¿Ndichun
na sando'o' un' yu'u'? —ni
kachí a.

⁵ Te ni ndatu'un' ña'a' ra
ndii:

—¿Yoo nduu' yo'ó,
tákui'e? —ni kachí ra.

Te ni ka'an tachí' yu'u' jaan' ndii:

—Yu'u nduu' Jesús, ña sando'o' un'. Sando'o' xiin' mii' mii' un' ndee naa xaa' iin kiti' ki' kacha'ni' ri' kaa xiin' nuu' ki' xaa' un' sakan' —ni kachi a.

⁶ Te kisi' vi' a Saulo ña yi'vi ra, te ni ka'an ra ndii:

—Táku'e, ¿ndee ña kuní un' saa i? —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndondichí un', te ndi'vi un' ñuu kaa', te ka'an iin te yivi' xiin' un' ndee ña kuní a saa un' —ni kachi a.

⁷ Te yivi', te kua'an xiin' Saulo jaan' ndii, ni xikuíta i'in' ni'vi ra xini so'o ra tachí' yu'u' jaan', ndisu ni xini ra ndee iin te yivi'.

⁸ Te ki' ni ndondichí Saulo jaan', te ni nunia' ra nduchi' nuu' ra ndii, ni kuví kuní ka ra. Sakan' na kuí' ni tjin te kua'an xiin' ra jaan' nda'a' ra ndiaka' ña'a' ra ni ko'ni ra ñuu Damasco jaan'.

⁹ Te ikan' ni ndu'u' ra uní ta'an kivi'. Te sakuu' kivi' jaan' ndii, ni kuví koto'ni ra, ni xixi ra, te ni xi' i tu ra tikui.

¹⁰ Te ñuu Damasco jaan' ni ndu'u' iin te ndikún ichi' Jesús, te nani' Ananías. Te jaan' ndii, ni satuví xiin' mii' xto'o e' nuu' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ananías! —ni kachi a.

Te ni nakuijn ra ndii:

—Yo'o' yoo i, táku'e —ni kachi ra.

¹¹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ki' i' ya'ya ña nani' Ya'ya Naku. Te

ndatu'un' ne ndiee' vi'e Judas xa'a' iin te nani' Saulo, te ni kije ñuu Tarso. Vitin ndii, xiin' Ndiosí ka'an ra.

¹² Te ni xini ra iin ña ni satuví i nuu' ra ña kuaxi iin te nani' Ananías vi'e mii' ndu'u' ra, te tondía nda'a' ña'a' ra, te natuvi tukuu nuu' ra —ni kachi Jesús xiin' Ananías.

¹³ Sakan' te ni nakuijn Ananías jaan' ndii:

—Táku'e, xini so'o i ndatu'un' kua'a' ne yivi' xa'a' te jaan' ña kua'a' va sando'o' ra ne nduu' kuenta un', ne ndiee' ñuu Jerusalén.

¹⁴ Te ndee yo'o' kumi' ra ña ndiee' ña xa'ndia chuun' sutu kuu' nuu', te tjin ra sakuu' ndu'u, ne ka'an ña yo'o' nduu' xto'o ndu —ni kachi ra.

¹⁵ Ndisu ni ka'an ka xto'o e' xiin' ra ndii:

—Kua'an, sakan' ña ni nakaxin ña'a' i, te kaka nuu ra nuu' i, te ka'an ndoso' ra xa'a' i nuu' ne tuku' xiin' nuu', xiin' nuu' ne ta'an' un', ne Israel.

¹⁶ Sakan' ña nia'a ña'a' yu'u kua'a' nuu' tundo'o' ña kuní a kundo'o ra xa'a' i —ni kachi a.

¹⁷ Sakan' te ni ketá ra kua'an ra, te ni ndi'vi ra vi'e jaan'. Te ni tondia nda'a' ra Saulo jaan', te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ñani i Saulo, xto'o e' Jesús, ña ni tuvi nuu' un' ichi' mii' ni kixin un', ni ti'vi yu'u, te natuvi tukuu nuu' un', te kutu' nimá un' xiin' Espiritu Santo —ni kachi ra.

18 Xaka'án e', te ni koyo iin nuu' ña iin' ndee naa machin nduchi' nuu' ra, te ni natuvi tukuu a. Te ni ndondichi ra, te ni chichi ra kuenta Jesús.

19 Ikan' te ni xixi ra, te ni nakoq tukuu ndiee' ra.

Ka'án ndoso' Saulo xa'a' Jesús

Te ki'in' kivi' ni ndoo ra xiin' ne ndikún ichi' Jesús xiin' ra, ne ndiee' ñuu Damasco jaan'.

20 Numi' te ni xa'a' ka'án ndoso' ra xa'a' Jesús vi'e mii' nakaya ne judío ñuu jaan' ka'án ra ña Jesús jaan' nduu' si'e Ndiosí.

21 Te sakuu' ne ni xini so'o ña ni ka'an ra ndii, ni nandanj xava'a nja ka'án nja ndii:

—Te kaa' nduu' te ni sando'o' xii va ne ndiee' ñuu Jerusalén, ne ka'án ña ña jaan' nduu' xto'o nja. Te ni xaa tu ra yo'o', te tijn ra ne ka'án sakan', te naka ña'a' ra, te sanakua'a ña'a' ra nda'a' sutu kuu' nuu' —ni kachi nja.

22 Ndisu Saulo jaan' ndii, so'o xandiee' ka ra jin kivi' kua'an xiin' ña ka'án ndoso' ra jaan', te sasana' ra xini' te judío, te ndiee' ñuu Damasco jaan'. Te nia'a' ña'a' ra xiin' ña jaan' ña Jesús nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo'.

So'o ni xaa a kii' ni xinu Saulo nuu' te judío

23 Te ni xka'ndia kua'a' kivi', te ni ndatu'un' tuni te judío ña ka'ni' ra Saulo jaan'.

24 Ndisu ni xini ra kuento xa'a' ña jaan'. Te nduvi' xiin' nii' ñuu ni xito te judío jaan' yi'e' ñuu Damasco jaan', te ka'ni' ña'a' ra.

25 Ndisu kii' ni kuñuu ndii, ni chinaa' ña'a' te ndikún ichi' Jesús xiin' ra tixin iin' íka', te ni sanuu' ña'a' ra xiin' yo'o' iin' yavi ña iin' toko' nama ña ndasi j'nu ñuu jaan'.

Xika' Saulo ñuu Jerusalén

26 Te kii' ni xaa Saulo ñuu Jerusalén ndii, ni xika ra nduujin ra xiin' ne ndikún ichi' Jesús ndiee' ikan', ndisu ni yi'vi sakuu' ne jaan', sakan' ña ni kandixa' nja ña te ndikún ichi' Jesús xna'a' nduu' tu te jaan'.

27 Ndisu Bernabé ndii, ni naka ña'a' ra, te ni xaa ra xiin' ra nuu' te ni tianu' Jesús. Te ni ka'an Bernabé jaan' xiin' te jaan' saa ni nia'a' xiin' mii' xto'o e' Jesús nuu' Saulo jaan' ichi' mii' kua'an ra, te ni ka'an tu ra ña ni ka'an a xiin' te jaan'. Te ni ka'an tu ra saa ni ka'an ndoso' ini va Saulo jaan' xa'a' a ñuu Damasco.

28 Sakan' na ni ndoo Saulo xiin' te jaan' ñuu Jerusalén. Kua'an kuaxi ra xika' ra ñuu jaan' ka'án ndoso' ndituni ra xa'a' xto'o e' jaan'.

29 Te ni ndatu'un' ndiee' ra xiin' te judío, te ka'án tu'un griego, ndisu te jaan' ndii ni xika nduu ra ka'ni' ña'a' ra.

30 Te kii' ni xini inga te ndikún ichi' Jesús ña jaan' ndii, ni naka ña'a' ra te kua'an ra ñuu Cesarea. Ikan'

te ni ti'vi' ña'a' ra ñuu ra Tarso.

³¹ Te ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Judea, xiin' Galilea, xiin' Samaria ndii, ndiee' manì' ña. Te tiin' ka'nu' ña xto'o e' i'in kivi' kua'an. Te so'o kuu' kua'a' ka ña, te taxi' tu Espíritu Santo ndiee' ña.

So'o ni xaa a kii' ni nda'a iin te nani' Eneas

³² Unta' kii' xika' ndi'e' Pedro kua'a' ñuu mii' ndiee' ne nduu' kuenta Jesús ndii, ni ñakaa' ra ñuu Lida, te kua'an ndi'e' tu ra mii' ndiee' ne nduu' kuenta Jesús ñuu jaan'.

³³ Te ikan' ni xinì ra iin te kui'e xa'a' nani' Eneas, te xa kua'an unia kuiya kandu'u' te jaan' nuu' tun' xto xaa' kui'e jaan'.

³⁴ Te ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Eneas, Jesucristo na sanda'a yo'ó. Ndokoo un', te natuvi' un' tun' xto un' —ni kachi ra.

Te xaka'an e', te ni ndokoo te jaan'.

³⁵ Te sakuu' ne ndiee' ñuu Lida xiin' ne ndiee' iin ñu'u' mii' ndaa ña nani' Sarón ndii, ni xinì ña ña ni nda'a te jaan', te ni nandu'u ña kuenta xto'o e' Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni natiaku iin ña' nani' Dorcas

³⁶ Te ñuu ña nani' Jope ni ndu'u' iin ña'a' ña' ndikún ichi' Jesús xiin' e' ña' nani' Tabita. Te xiin' tu'un griego nani' a' Dorcas. Te ña' jaan' ndii, ni xaa a' kua'a' xava'a

ña va'a xa'a' ne yivi'. Te ni chindiee' tu a' ne nda'vi kuu'.

³⁷ Kivi' jaan' ndii, ni kuni' kivi' Dorcas jaan'. Te so'o' ndi'i' ndii, ni xi'i a'. Te kii' ndi'i' ni natia ña ñu'u' nde'i a' ndii, ni chikandu'u' ña a tixin vi'e ninu mii' sukun.

³⁸ Te yatìn naá ñuu Lida mii' naá ñuu Jope jaan'. Xa'a' a ña xinì ne ndikún ichi' Jesús ña ndu'u' Pedro ñuu Lida jaan', sakan' na kuii' ni ti'vi' ña uvi ta'an te yivi', te ku'un ka'an nda'vi ra xiin' Pedro jaan'. Sakan' te ni xaa ra mii' ndu'u' Pedro jaan', te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Táku'e kua'a, saa un' ña va'a te ku'un ki'i' un' xiin' ndu ñuu mii' ndiee' ndu —ni kachi ra.

³⁹ Ikan' te ni keta Pedro kua'an ra xiin' te jaan'. Te kii' ni xaa ra ikan' ndii, ni ñaka ña'a' ña te kua'an ña tixin vi'e ninu mii' sukun jaan'. Te ni kuyatìn sakuu' ne kuaan' nuu' ra xaku' naa xaku' ña. Te ni sania'a ña ki'in' nuu' toto, ña ni xa'a Dorcas jaan' kii' ni tiaku a'.

⁴⁰ Sakan' te ni tava' Pedro sakuu' ne yivi' jaan' ki'e, te ni xikuiin xiti' ra, te ni ka'an ra xiin' Ndiosí. Ikan' te ni nakoto ndoso' ra ñu'u' nde'i a' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Tabita, ndokoo un' —ni kachi ra.

Te ni nunia' a' nduchi' nuu' a', te kii' ni xinì a' Pedro ndii, ni ndokoo a', te ni xikundu'u' a'.

⁴¹ Te ni tijn Pedro jaan' nda'a' a', te ni xikuiin ndichi

a'. Te ni kana ra ne kuaan' jaan' xiin' sakuu' inga ne nduu' tu kuenta Jesús. Te ni nia'a na'a' ra nuu' nia na xa ni natiaaku a'.

⁴² Te ni xini sakuu' ne ndiee' nuu' Jope kuento xa'a' na jaan'. Te kua'a' ne jaan' ni ini xini xto'o e' Jesús.

⁴³ Te ni ndoo Pedro ki'in' kivi' nuu' Jope jaan' xiin' iin te ndasava'a iin' kiti', te nani' Simón.

10

S'o'o ni xaa a kii' ni xini Cornelio iin angele

¹ Ni ndu'u' iin te ni nani' Cornelio nuu' Cesarea. Te jaan' ndii, te kuu' ka'nu' nuu' iin ti'vi te xiin', te ni kije nu'u' Italia, nduu' ra.

² Te jaan' ndii, ni xaa ra na kuni Ndiosí, te ni xito ka'nu' na'a' ra xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra. Te ni chindiee' kua'a' ra ne nda'vi kuu' nuu' jaan'. Te ka'an chito va tu ra xiin' Ndiosí.

³ Iin kivi' yatin' kaa unj xakuaa' ndii, ni satuvi a nuu' ra. Te ni xini kaxi' ra iin angele, na xika' nuu' nuu' Ndiosí, na kuaxi a mi' ndu'u' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Cornelio —ni kachi a.

⁴ Te ni xito ndi'e' yi'vi va ra angele jaan'. Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—¿Ndee na kuni un', takui'e? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Va'a kuni Ndiosí xiin' na ka'an un' xiin' a, te sakan' tu na chindiee' un' ne nda'vi kuu'.

⁵ Vitin ndii, ti'vi' un' te yivi' nuu' Jope, te ku'un naka ra iin te nani' Simón, te nani' tu ra Pedro.

⁶ Te jaan' ndii, ndu'u' ra vi'e te nani' Simón, te ndasava'a iin' kiti'. Te vi'e ra ndii, iin' a yatin yu'u' mini ka'nu' —ni kachi a.

⁷ Te kii' kua'an angele, na ni ka'an xiin' ra jaan' ndii, ni kana ra uvi ta'an te xika' nuu' nuu' ra xiin' iin te xiin', te xaa na kuni Ndiosí. Te ini ra xini ra unj saa' te jaan'.

⁸ Te kii' ndi'i ni sanakuachi' ra sakuu' na ni xka'ndia jaan' nuu' te jaan' ndii, ni ti'vi' na'a' ra nuu' Jope jaan'.

Xini Pedro iin na satuvi Ndiosí nuu' ra

⁹ Te kivi' na uvi kii' nu'u' te jaan' ichi' yatin nuu' Jope jaan' kua'an ra ndii, ni kaa Pedro xini' vi'e te ka'an ra xiin' Ndiosí. Yatin' iin ke'in' nduu' a kii' sakan'.

¹⁰ Te ni xi'i va Pedro soko, te ni kuni ra kuxi ra. Te kii' xava'a ne ndiee' ikan' na kuxi ra ndii, ni xini ra iin na ni satuvi Ndiosí nuu' ra,

¹¹ na nunia' ndivi', te nuu' iin na kaa' ndee naa kaa' iin toto chie va ndee nuu' nu'u', te tin kumi' saa' xiki' a.

¹² Te nuu' a jaan' nu'u' sakuu' nuu' kiti', ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' sakuu' nuu' ti' ka'nu' tixin, xiin' sakuu' nuu' saa, ti' ta'nu' ndivi'.

¹³ Te ni ka'an iin tachi' yu'u' xiin' ra ndii:

—Pedro, ndondichj, te ka'ni' un' ti' naa', te kuxi un' ri' —ni kachi a.

¹⁴ Te ni nakuiin Pedro ndii:

—Kuäsa' xachi' sakan' ran', tákuie, sakan' ña ndee iin ichi' tia'an kuxi i ti' kini iin', ti' táxi' tu'un ndei' un' ña kuxi ndu —ni kachi' ra.

15 Te ni ka'an tukuu' tachí' yu'u' jaan' ichi' ña uvi' ndii:

—Ña xa ni ndasandoo Ndiosí ndii, ká'an yo'ó ña ña kini iin' nduu' a —ni kachi' a.

16 Te uni ta'an ichi' ni xini so'ó ra tachí' yu'u' jaan', ikan' te ni kaa' tukuu' toto jaan' xiin' ti' jaan' ndee ndivi'.

17 Kusaa' ndu'u' ka Pedro ndi'ni xava'a ra xanini ra ndee ña kuni kachi' ña ni xini ra jaan'. Te ni ndekuie te ni ti'vi' Cornelio jaan' yi'e' vi'e' Simón, kij' ndi'i ni ndatu'un' ra xa'a' vi'e' ndee ni xa'an kuni ra mii' iin' a.

18 Te ni kana' ra ne ndiee' ikan'. Te ni ndatu'un' ña'a' ra naa' ikan' ndu'u' iin' te nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' Pedro xiin'.

19 Te kij' xika' ka Pedro kuni kundani ra ndee xa'a' ka'an ña ni xini ra jaan' ndii, ni ka'an Espíritu Santo xiin' ra ndii:

—Pedro, nanduku' uni ta'an te yivi' yo'ó.

20 Ndondichi' un', kua'an nuu' kij'. Te ka'an yu'u' un' te ku'un un' xiin' te jaan', sakan' ña yu'u' ni ti'vi' ña'a' —ni kachi' a.

21 Te ni nuu' Pedro mii' ita' te jaan'. Te ni ka'an ra ndii:

—Yu'u' nduu' te nanduku' ndo' jaan'. ¿Ndee xa'a' kuaxi ndo'? —ni kachi' ra.

22 Te ni nakujin te jaan' ndii:

—Chuyun nuu' Cornelio, te kuu' ka'nu' nuu' iin' ti'vi' te xiin', kuaxi ndu. Te jaan' ndii, xachuun' ndaku ra, te xito' ka'nu' va' tu ra Ndiosí. Te sakuu' ne judío ka'an va'a xa'a' ra. Te iin' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ni ka'an xiin' ra ña kana' ra yo'ó, te ku'un un' vi'e' ra, te kuni so'ó ra ndee ña ka'an un' —ni kachi' te jaan'.

23 Sakan' te ni saxka'ndia ña'a' Pedro vi'e, te ni ndoo ra ikan' ñuu' jaan'. Te tuku' kivi' ni keta' ra kua'an ra xiin' te jaan', te kua'an tu sava' ka te ndikún ichi' Jesús, te ndiee' ñuu' Jope jaan', xiin' ra.

24 Te tuku' kivi' ndii, ni xa' Pedro xiin' te jaan' ñuu' Cesarea jaan'. Te Cornelio ndii, ni nakaya' ra ne iin' kuu' xiin' ra, xiin' ne xini ta'an' xava'a' xiin' ra, te ndiatu' ra Pedro.

25 Te kij' kuan ndi'vi' Pedro vi'e' Cornelio jaan' ndii, ni xa'an natijn ña'a' ra. Te ni nakandu'u' ndiee' ra xa'a' te jaan', te ni ki'in' ka'nu' ña'a' ra.

26 Ndisu' ni ndoni'i' ña'a' Pedro ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ndondichi' un'. Te yivi' kuiti' nduu' tu yu'u' —ni kachi' ra.

27 Te ndatu'un' ndatu'un' Pedro xiin' te jaan' kuan ko'ni ra vi'e. Te ni xini ra ndiee' kua'a' ne yivi', ne ni nakaya' ikan'.

28 Te ni ka'an ra xiin' nia' ndii:

—Xini' ndo'ó ña táxi' tu'un ndei' ndu'u', ne judío, ña ndujin ndu' xiin' ne tuku',

uun ku'un ndi'e' ndu vi'e ne jaan'. Ndisu ni nia'a Ndiosi yu'u ña vā'a ka'an i ña ne kuāsa' kuní nduu' ndo' nuu' a, uun ne kiní iin' nduu' ndo', ni kachi a xiin' i.

29 Ña jaan' na kuii' ni ka'an yu'u' i te kuaxi i kij' ni xiní i kuento. Te vitin kuni ndatu'un' i ndo'ó, ¿ndee xa'a' ni kana ndo' yu'u'? —ni kachi ra.

30 Sakan' te ni nakuijn Cornelio ndii:

—Xa kua'an kumi' ta'an kivi' naa kuu' vitin ka'a uní xakuaa', iin' yu'u' vi'e i ka'an i xiin' Ndiosí. Te jin ni xikuijn tjo' jin ña kaa' ndee naa te yivi' nuu' i ni'nu' a toto yi'é va.

31 Te ni ka'an a xiin' i ndii: “Cornelio, xa ni xiní so'ó Ndiosí ña ka'an un' xiin' a. Te naka'an' tu a ña chindiee' un' ne nda'vi kuu'.

32 Sakan' na kuii' ti'vi' un' te yivi' ñuu Jope, te ku'un naka ra jin te nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' Pedro xiin'. Te jaan' ndii, ndu'u' ra vi'e jin te nani' Simón, te ndasava'a jin' kiti', te ndu'u' yatín yu'u' miní ka'nu'", ni kachi a xiin' i.

33 Ña jaan' na kuii' yachi va ni ti'vi' i chuun xiin' te yivi' mií' ndu'u' un'. Te va'a va ni xaa un' ña kuaxi un'. Te vitin ndii, ndiee' tu'va sakuu' ndu nuu' Ndiosí, te kuní so'ó ndu sakuu' ña ni ka'an chuun' xto'ó e' xiin' un' ka'an un' xiin' ndu —ni kachi ra xiin' Pedro.

Ka'an ndoso' Pedro nuu' ne ni nakaya vi'e Cornelio

34 Sakan' te ni xa'a' ka'an ndoso' Pedro ndii:

—Xa kundani i vitin ña Ndiosí ndii, nakaxin a ne yivi'.

35 Süu' jaan' ndii natiin' a ndee ka nuu' ne yivi', ne xito' ka'nu' ña'a', te xachuun' ndaku ña.

36 Ndiosí ndii, ni ti'vi' a tu'un va'a nuu' ndu, ne Israel. Te tu'un va'a jaan' ka'an xa'a' ña na kundiee maní' e' xiin' Ndiosí xa'a' ña ni xaa Jesucristo, ña nduu' xto'ó nuu' sakuu' ña yoo'.

37 Te xiní ndo' sakuu' ña ni yoo kanii' nuu' ñu'u' Judea. Ni xa'a' a ndee ñu'u' Galilea kij' ndi'j' ni ka'an ndoso' Juan xa'a' ña chichi' ne yivi' kuenta Ndiosí.

38 Te xiní tu ndo' ña ni chindu'u' Ndiosí Espiritu Santo ini Jesús, ña ñuu Nazaret, te ni chindu'u' tu a ña ndiee' a. Te xiní tu ndo' saa ni xika ña jaan' xaa' a ña va'a, te sanda'a a sakuu' ne ni ndo'ó ni xaa ña ndiva'a, sakan' ña Ndiosí yoo xiin' a.

39 Te ndu'u' nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' sakuu' ña ni xaa Jesús jaan' nuu' ñu'u' Judea xiin' ñuu Jerusalén. Ni ya'a, te ni xa'ni' ña'a' ña nuu' jin krusin itun'.

40 Ndisu ni sanatiaku ña'a' Ndiosí kivi' ña uní, te ni taxi a ña tui a nuu' ndu.

41 Te ni tui a nuu' sakuu' ne yivi', süu' jaan' ndii nuu' ndu'u, te xa ni nakaxin Ndiosí te ndiee yu'u' ndu xa'a' ña jaan' kuiti', ndu'u te ni xixi, te ni xij' tu xiin' a kij' ni natiaku a.

42 Te n̄i ka'an chuun' a xiin' ndu' ña ka'an ndosq' ndu' xa'a' a, te ndiee yu'u' tu ndu' xa'a' a nuu' ne yivi' ña suvi' a nduu' ña n̄i sakuiso' chuun' Ndiosí, te kunduu' a ña sana'má ne tiaku xiin' ne n̄i xi'i.

43 Te xa'a' Jesús tu n̄i ndiee yu'u' sakuu' te n̄i ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an', ña yoo ka in̄i xini ña jaan' ndii, koq ka'nu' in̄i Ndiosí xa'a' kuach̄i n̄i xiin' ña ndiee' a —n̄i kach̄i ra.

44 Kij' kusaa' iin' ka Pedro ka'an ra tu'un' jaan' ndii, n̄i nuu' Espíritu Santo, te n̄i tuxi' a sakuu' ne ndiee' xini so'q' ña ka'an ra jaan'.

45 Te xa'a' a ña n̄i tax̄i Ndiosí te n̄i tuxi' tu Espíritu Santo ne tuku' jaan' ndii, n̄i nandan̄i va te judío, te in̄i xini Jesús, te n̄i xaa xiin' Pedro jaan',

46 sakan' ña n̄i xini so'q' ra ka'an ne jaan' tu'un' ña xini n̄i xiin' xaka'nu' n̄i xiin' Ndiosí. Sakan' te n̄i ka'an ka Pedro ndii:

47 —Küvi nakasi ndee in̄i e' ne kaa' ña kuchi' n̄i xiin' kuenta Jesús, sakan' ña xa n̄i nat̄iin tu ne kaa' Espíritu Santo saa nii' n̄i nat̄iin yoo' a —n̄i kach̄i ra.

48 Te n̄i ka'an chuun' ra ña kuchi' n̄i xiin' kuenta xto'q' e' Jesús. Sakan' te n̄i ka'an n̄i xiin' ra ña ndoo ka ra xiin' n̄i xiin' ndia'vi' kivi'.

11

So'q' n̄i xaa a kij' n̄i nand̄iko' Pedro ñuu' Jerusalén

1 Te n̄i t̄ianu' Jesús xiin' inga ne in̄i xini Jesús ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Judea ndii, n̄i xini n̄i xiin' kuento ña n̄i nat̄iin tu ne tuku' tu'un' Ndiosí.

2 Sakan' na kuii' kij' n̄i kaa Pedro ñuu' Jerusalén ndii, n̄i kan̄i ta'an' kuento sava te in̄i xini Jesús xiin' ra, te ka'an ña kuni' a koq tuni in̄i e' kij' nanduu' e' kuenta Ndiosí,

3 ka'an ra ndii:

—¿Ndichun na n̄i xa'an' un' vi'e te tuku', te n̄i xixi un' xiin' ra? —n̄i kach̄i ra.

4 Sakan' te n̄i xa'a' sanakuachi' ndi' Pedro saa n̄i xka'ndia sakuu' ña jaan', ka'an ra ndii:

5 —Ñuu' Jope ndu'u' yu'u' ka'an i xiin' Ndiosí, te n̄i xini i in̄i ña n̄i satuvi' a nuu' i, ña ndee ndivi' kuaxi nuu' in̄i ña kaa' ndee naa toto chie, te tiin kumi' saa' xiki' a, te n̄i xaa a ndee mii' n̄i ndu'u' i.

6 Kij' n̄i xto'ni i t̄ixin a ndii, n̄i xini i ñu'u' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' ti' kui'e, xiin' ti' kañuu' t̄ixin, xiin' saa, ti' ta'nu' ndivi'.

7 Te n̄i xini so'q' i ka'an in̄i tachi' yu'u' xiin' i ndii: “Pedro, ndondich̄i un', te ka'ni un' ti' ñaa', te kuxi un' ri”, n̄i kach̄i a.

8 Ndisu n̄i ka'an i ndii: “Kuasa' xachi' sakan' ran', takui'e, sakan' ña ndee in̄i ichi' tia'an kuxi i ti' kin̄i iin', ti' tax̄i tu'un' ndei' un' kuxi ndu', n̄i kach̄i i.

9 Te n̄i ka'an tuku' tachi' yu'u' jaan' xiin' i ndee ndivi' ichi' ña uvi' ndii: “Ña xa n̄i ndasandoq' Ndiosí ndii,

kä'án yo'ó ña ña kin̄i iin' nduu' a", n̄i kach̄i a.

10 Te un̄i ta'an ichi' n̄i xaa a sakan', ikan' te n̄i kaa tukuu sakuu' a jaan' ndee nd̄ivi'.

11 'Sava n̄i sakan', te n̄i xaa un̄i ta'an te yivi' v̄i'e mīi' ndu'u' i jaan'. Te jaan' ndii, ndee ñuu Cesarea n̄i k̄iee ra te kua'an naka ra yu'u.

12 Te n̄i ka'an Espiritu Santo xiin' i ña n̄atiaa i te ku'un i xiin' ra. Te n̄i xa'an tu in̄u saa' te in̄i xini xto'o e' yo'o' xiin' i. Te n̄i ko'n̄i ndu v̄i'e te n̄i t̄ianu' te jaan'.

13 Te jaan' ndii, n̄i ndatu'un' ra nuu' ndu saa n̄i tuv̄i iin' ángele nuu' ra v̄i'e ra, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii: "T̄i'vi' un' te yivi' ñuu Jope, te ku'un naka ra iin' te n̄ani' Simón, te ka'an tu ne yivi' Pedro xiin'.

14 Te jaan' ka'an xiin' un' tu'un va'a, te kaku un' nuu' kuachi un', te kaku tu sakuu' ne iin' kuu' xiin' un'", n̄i kach̄i a xiin' ra.

15 Te kij̄i' n̄i xa'a' ka'an ndoso' i ndii, n̄i tuxi' tu Espiritu Santo ne jaan' naa n̄i xaa xiin' yoo' ña nuu'.

16 Ikan' te n̄i naka'an' i ña n̄i ka'an xto'o e' kij̄i' n̄i ka'an a ndii: "Juan ndii, xiin' t̄ikui kūiti' n̄i sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Ndisu ndo'ó ndii, xiin' ña nd̄iee' Espiritu Santo kuchi' ndo'", n̄i kach̄i a.

17 Va'a, naa' n̄i tax̄i Ndiosí te n̄i tuxi' tu Espiritu Santo ne jaan' saa nii' n̄i xaa a xiin' yoo' xa'a' ña in̄i e' xini e' xto'o e' Jesucristo ndii, k̄o'o' nduu' xachi' yu'u te nakasi

i ña xaa' Ndiosí —n̄i kach̄i Pedro.

18 Te kij̄i' n̄i xini so'o te judío jaan' ña jaan' ndii, n̄i nuu nimá ra. Te n̄i xaka'nu' ra Ndiosí ka'an ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, taxi' tu Ndiosí ña nama' ne tuku' nimá ña xa'a' kuachi ña xaa' ña, te kumi' ña kivi' ñuu ña k̄o'o' kivi' ndi'i' —n̄i kach̄i ra.

So'o n̄i xaa a kij̄i' n̄i kand̄ixa' ne ñuu Antioquia tu'un va'a xa'a' Jesús

19 Te kij̄i' ndi'i' n̄i xa'ni' te yivi' Esteban jaan' ndii, n̄i xa'a' sando'o' ne yivi' ne ndikun' ichi' Jesús, ne ndiee' Jerusalén. Xa'a' a jaan' na n̄i kiku sava ña kua'an ña ndee nuu' ñu'u' Fenicia, xiin' ñu'u' Chipre, xiin' ñuu Antioquia. Te n̄i ka'an ña tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ne judío xiin' ña kūiti'.

20 Ndisu sava te n̄i k̄iee ñu'u' Chipre xiin' ñuu Cirene, kij̄i' n̄i ko'n̄i ra ñuu Antioquia ndii, n̄i xa'a' ka'an tu ra tu'un va'a xa'a' xto'o e' Jesús nuu' ne ka'an tu'un griego.

21 Te n̄i tax̄i xto'o nd̄iee', te n̄i ka'an ndoso' jaan'. Te kua'a' va ne yivi' n̄i in̄i xini xto'o e' jaan', te n̄i x̄ikundikun ña ichi' a.

22 Te n̄i xini ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuu Jerusalén, kuento xa'a' ña n̄i xka'nd̄ia jaan', sakan' na n̄i t̄i'vi' ña Bernabé ñuu Antioquia jaan'.

23 Te kij̄i' n̄i xaa te jaan' ñuu jaan', te n̄i xini ra ña sañu'u' va Ndiosí ne jaan'

ndii, ni nakuatia' nimá ra. Te ni xandiēni ra sakuu' nia ña ini na ini nia xini nia xto'o e' xiin' kanii' nimá nia.

24 Ni xaa ra ña jaan' sakan' ña te yivi' va'a nduu' ra, te chitu' vi' tu nimá ra xiin' Espiritu Santo, te ini va tu ra xini ra xto'o e'. Xa'a' a jaan' na kua'a' ka ne yivi' ni ini xini xto'o e' jaan'.

25 Ndi'i jaan' te ni keta Bernabé jaan' kua'an ra ñuu Tarso, te nanduku' ra Saulo.

26 Te kii' ni xan kuni ña'a' ra ndii, ni naka ña'a' ra, te ni nandiko' ra ñuu Antioquía jaan'. Te ni ndiee ra ikan' xiin' ne nduu' kuenta Jesús nii' iin kuiya, te ni sania'á ra kua'a' xava'a ne yivi'. Te ñuu Antioquía jaan' nduu' mii' ni chindu'u' ne yivi' kivi' ne nduu' kuenta Jesús ichi' nuu' ña nani' nia Cristianos.

27 Te kii' sakan' ndii, ni nakaa' ndia'vi' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ñuu Jerusalén, te ni xaa ra ñuu Antioquía jaan'.

28 Te ni ndondichi iin te jaan', te nani' Agabo, te ni saka'an ña'a' Espiritu Santo ña ko va soko kanii' nuu' ñu'u' jaan'. Te ni yoo xna'a ña jaan' kii' ni nduu te nani' Claudio, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu'.

29 Sakan' te i'in ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' ñuu Antioquía jaan' ndii, ni ndoo nia kuento ña ti'vi' nia ña chindiee' nia ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñu'u' Judea, xiin' saa ni kundiee' nia.

30 Te sakan' xna'a ni xaa nia, ni ti'vi' nia Bernabé xiin' Saulo, te taxi ra ña jaan' nda'a' te xixa, te xito' ne nduu' kuenta Jesús ñu'u' Judea jaan'.

12

S'o'o ni xaa a kii' ni xa'ni' rey Herodes Jacobo, te ni chinaa tu ra Pedro vi'e kaa

1 Kivi' jaan' ni ka'an chuun' rey Herodes, te ni tijn te yivi' ndia'vi' ne nduu' kuenta Jesús, te sando'o' u'vi ña'a' ra.

2 Sakan' te ni ka'an chuun' ra, te ni xi'i Jacobo, ñani Juan, xiin' ichi' ni xaa te xiin' ra.

3 Te kii' ni xini Herodes jaan' ña va'a kuni ne judío ña ni xaa ra sakan' ndii, ni ka'an chuun' tu ra, te ni tijn tu te xiin' Pedro. Ni xaa ra ña jaan' sava ni kivi' ña nasukú ña xixi' ne yivi' xita' va'a ti'e', ña koo' yuchi' levadura saká xiin', kuenta viko' pasqua.

4 Te kii' ni tijn ña'a' ra ndii, ni sko'ni' ña'a' ra vi'e kaa, te ni xata ra kumi' ti'vi' te xiin', te kumi' ta'an kuu' ra i'in ti'vi' jaan', te koto ra Pedro. Sakan' ña ni kuni Herodes jaan' xta'ni' ña'a' ra nuu' ne yivi' kii' xka'ndia viko' pasqua jaan', te sana'má ña'a' ra.

5 Sakan' na kuii' Pedro ndii, vi'e kaa jaan' naá ra, ndisu ne nduu' kuenta Jesús ndii, ka'an te ka'an nia xiin' Ndiosí xa'a' ra.

Sq'o ni xaa a kij' ni sandoo ndiká iin ángele Pedro vi'e kaa

6 Te ñuu kivi' ña xito' xta'ni' Herodes jaan' Pedro vi'e kaa, te sana'má ña'a' ra ndii, kixin te jaan' kandu'u' ra ma'in' uvi ta'an te xiin', te tiin ra xiin' uvi ta'an karena. Te ita' tu te xiin' xito' ra yi'e' vi'e kaa jaan'.

7 Te iin ni tuvi tjo' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, te ni yi'e' iin ñu'u kani' tixin vi'e kaa jaan'. Te ni tondia nda'a' ángele jaan' toko' Pedro, te ni sandoto' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoq kij' —ni kachi a.

Ikan' te ni ndaxin' karena ña tiin nda'a' ra jaan'.

8 Te ni ka'an ka ángele xiin' ra ndii:

—Satiin kutu' un' iin' ki'i' toko' un', te naki'i tu un' ndixan' un' —ni kachi a.

Te sakan' ni xaa ra. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Naku'nu un' toto titi un', te kundikun un' yu'u —ni kachi a.

9 Te ni xikundikun ña'a' Pedro, ndisu xini ra naa' ña ndixa nduu' ña xaa' ángele jaan', süu' jaan' ndii tuu ra ña iin ña satuvi a nuu' ra kuji' nduu' a.

10 Te kij' ni xka'ndia ra te xiin' nuu', xiin' te uvi ndii, ni xaa ra yi'e' kaa mii' xka'ndia ya'ya. Te yi'e' jaan' ndii, ni nunia' mii' a. Te kij' ni ketá Pedro xiin' ángele jaan' kua'an ra ndee ni xaa ra inga ya'ya ndii, xaka'an e' te ni nakoo iin ndaa' ña'a' ángele jaan'.

11 Sakan' te ni naku'un iin Pedro, te ni ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “Vitin ndii, kundani xna'a i ña xto'o e' Ndiosí ni ti'vi' ángele, ña xika' nuu' nuu' a, te ni sakakú a yu'u nda'a' Herodes, xiin' nuu' sakuu' ña nja'a ña kuní ne judío, ne ta'an' i, saa nja xiin' i”, ni kachi ra.

12 Te kij' ni nakuni ra ña jaan' ndii, ni ketá ra kua'an ra vi'e María, ña' nduu' si'i' Juan, te ka'an tu ne yivi' Marcos xiin', mii' ni nakaya kua'a' va ne yivi' ka'an nja xiin' Ndiosí.

13 Kij' ni ka'an ra, te ni sakaxan' ra yi'e' nuu' ki'e' ndii, ni ketá iin ña' xika' nuu' ña' nani' Rode te kuni a' yoo sakaxan' yi'e' jaan'.

14 Te kij' ni nakuni a' ña tachi' Pedro nduu' a ndii, va'a va ni kuni a' ndee ni nunia' a' yi'e'. Süu' jaan' ndii ni ndava a' kua'an a' ka'an a' ña yi'e' jaan' iin' Pedro.

15 Te ni ka'an nja xiin' a' ndii:

—Ña' küu' kaxi' nduu' un' —ni kachi nja.

Ndisu ña' jaan' ndii, ndi'e' ka' ka'an a' ña suvi xna'a' ra. Sakan' te ni ka'an nja xiin' a' ndii:

—Ángele ra nduu' a —ni kachi nja.

16 Ndisu Pedro ndii, sakaxan' te sakaxan' ra yi'e' jaan'. Te kij' ni nunia' nja yi'e' jaan', te ni xini ña'a' nja ndii, ni nandaní xava'a nja.

17 Ndisu ni katani nda'a' ra te nia'a' ra ña koq taxin' yu'u'

nja. Te ni ndatu'un' ra nuu' njā saā ni xta'ni' nā'a' xto'o e' vi'e kaa. Te ni ka'an tu ra xiin' njā ndii:

—Ka'an ndo' xiin' Jacobo xiin' inga ne nduu' kuenta Jesús xiin' e' xa'a' nā yo'o' —ni kachi ra.

Sakan' te ni ketā ra kua'an ra tukū xaan'.

18 Kij' ni kitu' tukū kivi' ndii, ni kuāa' ndi'ni va te xiin', te xito' vi'e kaa jaan', sakan' nā xini ra mi' kua'an Pedro.

19 Sakan' na kuii' ni ti'vi' Herodes te xiin' te nanduku' ndoo va ra Pedro. Te xa'a' a nā kōo' te jaan' ni na'in ra ndii, ni sana'má ra te xiin', te ni xito Pedro jaan', ikan' te ni ka'an ra nā ka'ni' te xiin' ra te xiin' jaan'. Ndi'i jaan', te ni ketā Herodes jaan' űu'u' Judea, te ni nakaa' ra űu' Cesarea, te ni ndoo ra ikan'.

So'o ni xaa a kij' ni xi'i Herodes

20 Te Herodes jaan' ndii, ni xi'e va ra xini ra ne ndiee' űu' Tiro xiin' ne ndiee' űu' Sidón. Sakan' na kuii' ni nakata ne jaan' kuenta njā nā ku'un ndatu'un' man'i' njā xiin' Herodes. Te kij' ni xaa njā ikan' ndii, ni ndiaka njā jin te vikui'ni xa'a' njā te nani' Blasto. Te jaan' ndii, jin te ndiso' chuun' vie va vi'e Herodes jaan' ni nduu' ra. Sakan' na te jaan' ni chindiee' nā'a', te ni xikan njā nā man'i' nuu' Herodes jaan'. Sakan' nā nuu' űu'u' te jaan' sata' sakuu' ne jaan' nā tiaku njā.

21 Te kivi' nā ni chituní Herodes jaan' ndii, ni nakui'nu ra toto nā ni'nu' ra xa'ndia chuun' ra, te ni xikundu'u' ra mi' xa'nú ra kuachi. Te ni xa'a' ka'an ndoso' ra nuu' ne jaan'.

22 Ikan' te ni ka'an ti'e ne jaan' ndii:

—Tachi' yu'u' jin ndiosí nduu' nā ka'an kaa', süu' tachi' yu'u' te yivi' nduu' a —ni kachi njā.

23 Xa sakan' ni, te ni kanj jin ángele, nā xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, Herodes jaan', te ni xa'a' xaxi' nā'a' tikuxi' ndee ni xi'i ra, sakan' nā ni xaka'nu' ra Ndiosí.

24 Te tu'un va'a xa'a' xto'o e' ndii, so'o kiku' ka a, te kua'a' ka tu ne yivi' natiin' a.

25 Te Bernabé xiin' Saulo ndii, ni kiee ra űu' Jerusalén kij' ndi'i ni saxinú ra chuun nuu' ra, te ni nandiko' ra űu' Antioquia, te ni xaka tu ra Juan, te ka'an tu ne yivi' Marcos xiin'.

13

So'o ni xaa a kij' ni kana Ndiosí Bernabé xiin' Saulo te ka'an ndoso' ra xa'a' Jesús

1 Te tein ne nduu' kuenta Jesús űu' Antioquia ndii, ni yoo te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ni yoo tu te sanakuachi' a. Te jaan' ndii, jin ra nduu' Bernabé, te inga ra nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' te tuun' xiin' ra, te inga ka ra nani' Lucio, te űu' Cirene, te inga ka ra nani' Manaén, te ni xa'nu

inga' xiin' Herodes, te inga ka ra nduu' Saulo.

² Unta' kij' ni yoo nditia ne jaan', te xaka'nu' tu nia xto'o e' Ndiosí ndii, ni ka'an Espíritu Santo xiin' nia ndii:

—Sasiin' ndo' Bernabé xiin' Saulo xa'a' chuun ña ni kana ña'a' i saa ra —ni kachi a.

³ Te kij' ndi'i ni yoo nditia ne jaan', te ni ka'an tu nia xiin' Ndiosí ndii, ni tondia nda'a' nia uvi saa' te jaan' ka'an nia xiin' Ndiosí xa'a' ra. Ndi'i jaan', te ni ndei' ña'a' nia.

Xika' Pablo xiin' Bernabé ñu'u' Chipre

⁴ Sakan' na kuii' ni tjanu' ña'a' Espíritu Santo, te ni nakaa' ra ñuu Seleucia, te ikan' ni ko'ni ra tundoo', te kua'an ra ndee nuu' ñu'u' ña naá i'nu ña nani' Chipre.

⁵ Te kij' ni xaa ra ñuu Salamina, ña kandu'u' mii' xaá tundoo' jaan' ndii, ni ka'an ndoso' ra tu'un Ndiosí tixin ki'in' vi'e mii' nakayá ne judío. Te ni xika tu Juan chindiee' ña'a' ra.

⁶ Te kij' ndi'i ni xinu'ni ra kanii' nuu' ñu'u' Chipre, ña naá i'nu jaan' ndii, ni xaa ra ndee ñuu Pafos. Te ikan' ni xini ta'an' ra xiin' iin te tu'va, te nani' Barjesús. Te jaan' ndii, iin te judío, te ka'an tiakú tun vixi, nduu' ra.

⁷ Te ndu'u' ra vi'e iin te xa'ndia chuun', te nani' Sergio Paulo. Sergio jaan' ndii, iin te kuu' kaxi' va nduu' ra, te ni kuni va ra kuni so'o

ra tu'un Ndiosí, sakan' na ni kana ra Bernabé xiin' Saulo.

⁸ (Te Elimas nani' te tu'va jaan' tu'un griego.) Te ni xika ra nakasi ra Bernabé xiin' Saulo, sakan' ña ni kuni ra ña kuini te xa'ndia chuun' jaan' kuni ra Jesús.

⁹ Te Saulo, te nani' tu Pablo ndii, chitu' nimá ra xiin' Espíritu Santo. Te ni xito ndi'e' ra te tu'va jaan'.

¹⁰ Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Yo'ó ndii, te xini xa'an' va nduu' un', te chitu' vi' nimá un' ñu'u' ña nia'a, te si'e ña ndiva'a nduu' un'. Te ndasi' ta'an' tu un' xiin' sakuu' ña ndixa. ¿Ndichun na xikuiin un' ña xayakua' un' ichi' ndaku xto'o e' Ndiosí?

¹¹ Te vitin ndii, kaní xto'o e' Ndiosí yo'ó, te nandu'u un' te kui'e nuu', te ni ndee ñu'u' küvi kuni ka un' ndia'vi' kivi' —ni kachi Pablo.

Te xaka'an e', te ni kuu iin yavi nuu' ra, te tüvi ka a. Te ni xa'a' nanduku' niani' ra ne tiiin nda'a' ra.

¹² Sakan' na kuii', kij' ni xini te xa'ndia chuun' jaan' ña ni yoo jaan' ndii, ni ini ra xini ra xto'o e', te nandaní va ra xa'a' ña ni sania'á Pablo jaan'.

Xika' Pablo xiin' Bernabé ñuu Antioquia, ña naá nuu' ñu'u' Pisidia

¹³ Te Pablo xiin' inga te kua'an xiin' ra ndii, ni ko'ni ra tundoo' ñuu Pafos jaan', te kua'an ra ndee ñuu Perge, ña naá nuu' ñu'u' Panfilia. Ndisu kij' ni xaa ra ñuu Perge jaan' ndii, ni nakoo

ñā'a' Juan, te nī nandīko' ra ñūu Jerusalén.

14 Te ñūu Perge jaan' nī kiee ra, te nī xaa ra ñūu Antioquia, ñā naá nuu' ñū'u' Pisidia. Te kivi' sábado, ñā xinandiee' ne judío ndii, nī ko'ñi ra xiin' nīa vi'e mii' nakayá nīa, te nī xikundiee ra ikan'.

15 Te kij' ndi'i nī ka'vi iin te yivi' tu'un ndei' Ndiosí xiin' ñā nī ke'i te nī ka'an tiakú tu'un a ndii, nī ti'vi' te kuu' nuu' xa'a' vi'e jaan' iin te yivi', te nī ka'an ra xiin' Pablo xiin' Bernabé ndii:

—Ñani i, naa' yoo iin tu'un va'a te sandieni ndo' sakuu' e' ndii, saa ndo' ñā va'a te ka'an ndo' a —nī kachi ra.

Ka'an ndoso' Pablo xa'a' Jesús nuu' ne judío

16 Sakan' te nī ndondichi Pablo, te nī katanī nda'a' ra te koō taxin' yu'u' nīa. Te nī ka'an ra ndii:

—Ne vi'e Israel, ne ta'an' i, xiin' ndo'ó, ne tuku', ne xaka'nu' tu Ndiosí ndii, kunī so'ó ndo'.

17 Ndiosí yoo', ne vi'e Israel, nī nakaxin ne ichi' yata' e', te nī xakua'a' xava'a ñā'a' a kij' nī nduu nīa ne ndiva'a nuu' ñū'u' Egipto. Te xiin' ñā ndiee' a nī tava' ñā'a' a nuu' ñū'u' Egipto jaan'.

18 Te nii' uvi xiko kuiya nī kundieni a xa'a' ñā nī xaa ne jaan' mii' ichi kaa'.

19 Te kij' nī xka'ndia ñā jaan' ndii, nī chindiee' Ndiosí ne ichi' yata' e' jaan', te nī sandoñu'u' nīa uxā ta'an nuu' ne yivi', ne nī ndiee nuu' ñū'u' Canaán, te

nī taxī a ñū'u' jaan' kunduu ñā'a' ne ichi' yata' e' jaan'.

20 Te sakuu' ñā jaan' nī xka'ndia yatin' kumi' ciento uvi xiko uxi kuiya.

'Nī ya'a ñā jaan', te nī sakuiso' chuun' Ndiosí te kuu' nuu', te ki'in ichi' ra nuu' nīa. Sakan' nī xika nīa ndee kivi' nī nduu Samuel, te nī ka'an tiakú tu'un Ndiosí.

21 Ndi'i jaan', te nī xikan nīa iin rey te ka'ndia chuun' nuu' nīa. Te nī nakaxin Ndiosí Saúl, si'e Cís, te nduu' siani' xika' Benjamín. Te nī xa'ndia chuun' ra uvi xiko kuiya.

22 Te kij' ndi'i nī xta'ni' ñā'a' Ndiosí ndii, nī sakuiso' chuun' a David, te kunduu ra rey, te ka'ndia chuun' nuu' nīa. Te jaan' nduu' te xa nī ka'an a xa'a' ndii: "Xa nī xini' i ñā David, si'e Isai ndii, iin te xtani va nimá i nduu' ra, te jaan' saxinú sakuu' ñā kuní yu'u'", nī kachi a.

23 'Nī taxī Ndiosí kuento a ñā tein siani' xika' David jaan' keta iin ñā sakakú yoo', ne vi'e Israel, nuu' kuachī e', ñā jaan' nduu' Jesús.

24 Te ñā kuní ka kixin ñā jaan' ndii, nī ka'an ndoso' Juan nuu' sakuu' ne vi'e e' Israel xa'a' ñā kuní a nama nīa nimá nīa xa'a' kuachī ñā xaa' nīa, te nakaka nīa ichi' Ndiosí, te kuchī nīa kuenta a.

25 Te kij' xa kuyatin' saxinú Juan jaan' chuun' nuu' ra ndii, nī ka'an ra ndii: "Süu' yu'u' nduu' ñā sakakú yoo' jaan'. Süu' jaan' ndii xata' i kuaxi ñā jaan'. Te yu'u' ndii, nī ndee vā'a i

kunduꝯ te ndaxin' ndixan' ki'i' a", ni kachꝯ ra.

²⁶ 'Ñani ta'an' i, ne nduu' sꝯani' xika' Abraham, xiin' sakuu' ndo'ó, ne tuku', ne xaka'nu' Ndiosí ndii, tu'un va'a ña ka'an xa'a' ña sakakú Ndiosí yo'o' ndii, nuu' yoo' ni ti'vi' ña'a' a.

²⁷ Kuachꝯ ndii, ne ndiee' ñuu Jerusalén xiin' te xa'ndia chuun' nuu' nꝯa ndii, ni nakunꝯ nꝯa Jesús, ni ndee' ni kundani tu nꝯa ndee ña ka'an ña ni ka'an te ni ka'an tiakú xa'a' a, ña xi ka'vi' te yivi' nuu' nꝯa sakuu' kivi' sábado, ña xinandiee' nꝯa. Sakan' na kuii' ni saxinú nꝯa ña ni ka'an tiakú te jaan' xa'a' a kii' ni ndoo nꝯa kuento ña xata'an kuvꝯ a.

²⁸ Tee' ndee koo' ndee iin xa'a' ña xata'an kuvꝯ a ndii, ni ka'an nꝯa xiin' Pilato, te ni ka'an chuun' ra te ka'ni' ña'a' te xín' ra.

²⁹ Te kii' ni saxinú nꝯa sakuu' ña yoso' xa'a' ña jaan' ndii, ni sanuu' ra ñu'u' nde'i a nuu' krusín itun', te ni chinaá ña'a' ra yavi ndii.

³⁰ Ndisu Ndiosí ndii, ni sanatiaku ña'a' a.

³¹ Te ña jaan' ndii, ki'in' kivi' ni tui' a nuu' ne ni kiee' ndee nuu' ñu'u' Galilea, te ni kaꝯ nꝯa ñuu Jerusalén xiin' a. Te ne jaan' nduu' tu ne ndiee' yu'u' xa'a' a vitin nuu' ne yivi'.

³² 'Te ndu'u' ndii, ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a' tu'un va'a ña ka'an xa'a' ña ni taxꝯ Ndiosí kuento a nuu' ne xii' yata' e',

³³ te xa ni saxinú xachi' a ña jaan' nuu' yoo', ne nduu'

sꝯani' xika' ne jaan' kii' ni sanatiaku a Jesús. Naa yoso' a nuu' tutu Salmos ña uvi' mii' ka'an a ndii: "Si'e i nduu' yo'ó, kivi' vitin satuvi i ña nduu' i yuva' un'", kachi a.

³⁴ Te ni sanatiaku ña'a' a, te koo' kivi' tivi' ñu'u' nde'i ña jaan' naa ni ka'an ka Ndiosí ndii: "Sañu'u' xna'a i ndo'ó xiin' ña ni taxꝯ i kuento i xa'a' nuu' David", kachi a.

³⁵ Te sakan' tu yoso' a inga Salmo mii' ka'an a ndii: "Taxꝯ yo'ó tivi' ñu'u' nde'i te nduu' kuenta un'." Sakan' kachi a.

³⁶ 'Va'a, David jaan', kii' ndi'i ni xika nuu' ra nuu' ne ta'an' ra saꝯ kuni Ndiosí ndii, ni xi'i ra, te ni chinaá ña'a' te yivi' mii' ñu'u' ne ichi' yata' ra. Te ni tivi' ñu'u' nde'i ra jaan'.

³⁷ Ndisu ña ni sanatiaku Ndiosí jaan' ndii, ni tivi' ñu'u' nde'i a.

³⁸ 'Ndo'ó, ne ta'an' i, xa'a' jaan' na kuni a kundani ndo' ña ka'an ndoso' ndu ña nda'a' Jesús jaan' kuiti' kuaxi ña kuvꝯ koo' ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachꝯ e',

³⁹ sakan' ña xiin' tu'un nde'i Ndiosí, ña ni ke'i Moisés ndii, ni kuvꝯ kundaku nimá e' nuu' a ndee sie. Sakan' na kuii' nda'a' Jesús jaan' kuiti' kuaxi ña nduu' ndaku nimá sakuu' yoo', ne ini xini ña'a', nuu' Ndiosí.

⁴⁰ Sakan' na kuii' koto xiin' mii' ndo', koto ka kundoo' ndo' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii:

41 Koto va ndo'ó, ne kundi'i' xiin' i, te nandaní ndo', te ndoñu'u' ndo'.

Sakan' ña kivi' ña xika' ka ndo' ndii,

saa i iin chuun ka'nu', ña ndeva'a ni ka'an ne yivi' a xiin' ndo' ndii, kändixa' ndo' a.

Sakan' yoso' a —ni kachi Pablo.

42 Te kij' ni keta Pablo xiin' Bernabé vi'e mii' nakayá ne judío jaan' ndii, ni ka'an nda'vi ña xiin' ra ña ka'an ka ra xiin' ña xa'a' ña jaan' tukú kivi' sábado, ña xinandíee' ña.

43 Te kij' ndi'i ni ndutiá ña ndii, kua'a' ne judío xiin' ne tuku', ne ndikún ndituní ña kandixa' ne judío, ni xikundikun ña'a', te ka'an ra xiin' ña ña kujta ni'i va ña nuu' ña ndani mji' ña'a' Ndiosí.

44 Te tukú kivi' sábado, ña xinandíee' ña ndii, yatin' sakuu' ne ñuu jaan' ni nakaya te kuni so' o ña tu'un va'a xa'a' xto'o e'.

45 Ndisu kij' ni xini te judío, te kuu' nuu', ña ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' jaan' ndii, ni xakuiñu xava'a ra, te ni xa'a' ka'an kiji ra xa'a' ña ka'an ndoso' Pablo jaan', te kani'a tu ra xiin' ra.

46 Ndisu Pablo xiin' Bernabé ndii, xiin' ña ndieni ni ka'an ra ndii:

—Ni kuni a ña xi'na ka nuu' ndo'ó, ne ta'an' ndu, ka'an ndoso' ndu tu'un Ndiosí. Te ndii, xa'a' a ña küni natjin ndo' a, te nia'á ndo' ña xata'an natjin ndo'

kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', sakan' na kui' vitin ndii, ku'un ndu nuu' ne tuku',

47 sakan' ña xa sakan' ni ka'an chuun xto'o e' Ndiosí xiin' ndu naa yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii:

Ni sakuiso' chuun' i yo'ó, te kunduu un' ndee naa ñu'u nuu' ne tuku',

te ku'un un' ndee mii' xan ndi'i iin yivi',

te sania'á un' ña xa'a' ña sakakú ña'a' i.

Ni kachi a.

48 Kij' ni xini so' o ne tuku' ña jaan' ndii, va'a va ni kuni ña, te ni tjin ka'nu' ña tu'un xto'o e'. Te sakuu' ne xa ni nakaxin Ndiosí te natjin ña kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' ndii, ni ini ña xini ña Jesús.

49 Te ni kiku tu'un xto'o e' kani' nuu' ñu'u' jaan'.

50 Ndisu te judío jaan' ndii, ni chu'u' ra sava ña'a', ne ka'nu' va, ne ita' ni'i va nuu' ña kandixa' ña, xiin' ki'in' te kuu' nuu' ñuu jaan'. Te ni xa'a' sando'o' ra Pablo xiin' Bernabé, sakan' na ni taxi' ña'a' ra nuu' ñu'u' jaan'.

51 Sakan' te ni sakoyó te jaan' yaka' xa'a' ra te nia'á ra ña xi'é Ndiosí xini a ne jaan'. Te ni kiee ra kua'an ra ñuu Iconio.

52 Ndisu ne ndikún ichi' Jesús, ne ndíee' ñuu Antioquia jaan' ndii, chitu' vi' nimá ña xiin' ña va'a kuni ña, te chitu' vi' tu nimá ña xiin' Espíritu Santo.

14

So' o ni xaa a kij' ni ka'an ndoso' Pablo xiin' Bernabé

tu'un va'a ñuu Iconio

¹ Te kij' ndiee' ra ñuu Iconio jaan' ndii, ni ko'ni inga' ra vi'e mii' nakaya' ne judío naa xi xaá ra, te ni ka'an ndoso' va'a xava'a ra tu'un va'a nuu' nja, sakan' na kua'a' xava'a ne judío xiin' ne tuku' ni ini xini Jesús.

² Ndisu ne judío, ne ni ini xini Jesús ndii, ni chu'u' nja sava ne tuku', te ni ka'an kinj' ne jaan' xa'a' Pablo xiin' xa'a' Bernabé.

³ Ndee saa ka ni ndii, kua'a' ya'a kivi' ni ndoo Pablo xiin' Bernabé ikan' ka'an ndoso' ndieni ra tu'un va'a xa'a' xto'o e'. Te ña jaan' ni chindjee' ña'a' a, te ni xaa ra chuun ka'nu' xiin' ña nandanj' va ne yivi'. Te xiin' ña jaan' nia'a a ña ña ndixa nduu' tu'un ña ka'an ndoso' ra xa'a' ña ndanj' mii' Ndiosí yoo'.

⁴ Te ni nata'vi' ne ndiee' ñuu jaan'. Sava nja ni nduujin xiin' ne judío, te sava tuku nja ni nduujin xiin' te ni tianu' Jesús jaan'.

⁵ Xa'a' a jaan' na ni nakata sava ne tuku' xiin' ne judío kuento nja, te ni chindjee' tu ña'a' te xa'ndia chuun' ñuu nja, te mii' kuu nja xiin' ra, te kuun yuu' tu ña'a' nja.

⁶ Te kij' ni xini te tianu' Jesús jaan' kuento xa'a' ña jaan' ndii, ni xinu' ra kua'an ra ñuu Lистра xiin' ñuu Derbe, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Licaonia. Te ni xa'an tu ra sakuu' ñuu ña ñu'u' yatın ikan'

⁷ ka'an tu ra tu'un va'a ñuu jaan'.

Kuun' yuu' ne yivi' Pablo ñuu Lистра

⁸ Te ni yoo' iin te kui'e xa'a' ñuu Lистра jaan'. Ndee iin kivi' ni kuvj' kaka ra, sakan' ña xa te kui'e xa'a' nduu' ra ndee ni tuvj' ra.

⁹ Te jaan' ndii, ni ndu'u' ra xini so'o ra ña ka'an ndoso' Pablo. Te ni xto'ni kaxi' Pablo nuu' ra, te ni xini ra ña ini te jaan' ña kuvj' sanda'a ña'a' Ndiosí.

¹⁰ Te ni ka'an ti'e' Pablo xiin' ra ndii:

—Kuiin ndichj' ndaku un' xiin' xa'a' un' —ni kachj' ra.

Te iin ni kandeta tjo' te jaan', te ni xa'a' xika' ra.

¹¹ Te kij' ni xini ne kua'a' jaan' ña ni xaa Pablo ndii, ni xa'a' kuaa' nja ka'an nja xiin' tu'un mii' nja Licaonia ka'an nja ndii:

—Ndiosí ndii, te yivi' ni nandu a, te ni nuu a nuu' e' —kachi nja.

¹² Bernabé ndii, ndiosí Júpiter ni kachj' nja xiin' ra, te Pablo ndii, ndiosí Mercurio ni kachj' nja xiin' ra, koto ka suvj' ra nduu' te ka'an ka.

¹³ Te sutu, te xachuun' tixin vi'e mii' xaka'nu' ne yivi' ndiosí Júpiter jaan' ndii, ni kixin ndjaka ra toro xiin' ita toso yi'e' ñuu jaan'. Sakan' ña vi'e mii' xaka'nu' ne yivi' ndiosí Júpiter jaan' ndii, ndee nuu' ñuu iin' a. Te te jaan' xiin' sakuu' ne kua'a' jaan' ndii, ni kunj' nja nasoko' nja ña jaan' nuu' Pablo xiin' nuu' Bernabé.

¹⁴ Ndisu kij' ni xini Pablo xiin' Bernabé ña jaan' ndii, ni xtanj' xachi' ra ña jaan', sakan' na ni ndata' ra toto ña

tití rā, tē taxta'an' rā nī kō'nī
rā tēin nē yivi' kua'a' jaan'
ka'án ti'e' rā ndii:

15 —Kunī sō'ō ndō' ñā
ka'án i, ¿ndichun na xaa'
ndō' ñā kaa'? Tē yivi' ndee
naa ndo'ó kuiti' nduu' tū
ndu'u. Tē ka'án ndoso'
ndū tū'un va'a nuu' ndō'
ñā nakoo ndō' ñā xini
xa'an' kaa', tē nandiko' ndō'
nuu' Ndiosí tiaku, ñā nī
xa'a ndivi', xiin' ñu'u' iin
yivi', xiin' mīnī ka'nu', xiin'
sakuu' ñā yoo nuu' sakuu'
ñā jaan'.

16 Nuū' nī kixin ndii, nī
taxi' a ñā kaka sakuu' nuu'
nē yivi' saa kā kuní mīi' nīa.

17 Tee' ndee sakan' nī xaa
nīa ndii, nī xikuiin a ñā xaa'
a ñā va'a nuu' nīa, tē nīa'á
ñā'a' a ñā yoo a. Sakuun' a
savi' tē taxi' a kua'a' ñā savi'
nda'a' nīa, xiin' ñā xaxi' nīa,
xiin' ñā va'a kuní nimá nīa
—nī kachi rā.

18 Tee' ndee sakuu' ñā
jaan' nī ka'an rā xiin' nīa
ndii, nī ndo'ō va' rā, tē nī sajn
kuiin rā nē kua'a' jaan' ñā
nasokō' nīa kiti' jaan' nuu'
rā.

19 Ndisu nī ya'a, tē nī
ndekuie ndia'vi' tē judío, tē
nī kiee ñuu' Antioquía xiin'
ñuu' Iconio. Tē jaan' ndii, nī
nama rā nimá nē jaan', tē nī
kuun yuu' nīa Pablo. Tē xa'a'
ñā nī tuu nīa ñā xa' nī xi'i
rā ndii, nī kañuu' ñā'a' nīa
xta'ni' nīa ndee nuu' ñuu'.

20 Ndisu kij' nī xaa nē
ndikún ichi' Jesús, tē nī
xinunduū ñā'a' nīa ndii, nī
ndokoo rā, tē nī ndi'vi' tukuu'
rā ñuu' jaan'. Tē tukū kivi'

nī keta rā kua'an rā xiin'
Bernabé ñuu' Derbe.

21 Tē nī ka'an ndoso' rā
tū'un va'a nuu' nē ndiee'
ñuu' jaan', tē nī nakoo kua'a'
nē ndikún ichi' Jesús nī xaa
rā. Kij' ndi'i ñā jaan', tē
nī nandiko' rā ñuu' Listra,
xiin' ñuu' Iconio, xiin' ñuu'
Antioquía

22 xandieni rā nē ndikún
ichi' Jesús, tē ndiaa yu'u'
ñā'a' rā ñā kuní a kuita nī'i
nīa nuu' ñā inī nīa xini nīa
a. Tē nī ka'an rā xiin' nīa
ñā kuní a kundo'ō va' e'
tē xka'ndia e' mii' xa'ndia
chuun' Ndiosí.

23 Tē i'in ñuu' jaan' ndii,
nī sakuiso' chuun' rā tē xixa
tē ka'ndia chuun' nuu' nē
nduu' kuenta Jesús. Tē kij'
ndi'i nī ka'an rā xiin' Ndiosí,
tē nī yoo nditia tū rā ndii, nī
sanakua'a rā tē jaan' nda'a'
xtō'ō e' Jesús, ñā xa' inī rā
xini rā.

*Nandiko' Pablo xiin' Bern-
abé ñuu' Antioquía, ñā naá
nuu' ñu'u' Siria*

24 Xka'ndia sō'ō rā ñu'u'
Pisidia, tē nī xaa rā ñu'u'
Panfilia.

25 Tē kij' ndi'i nī ka'an
ndoso' rā tū'un va'a ñuu'
Perge ndii, nī nakaa' rā ñuu'
Atalia.

26 Tē ikan' nī kiee rā, tē
nī kō'nī rā tundoo' tē kua'an
rā ñuu' Antioquía mii' nī
sanakua'a ñā'a' nē nakayá
xa'a' Jesús nuu' ñā ndanī
mīi' ñā'a' Ndiosí, tē taxi' a ñā
ndiee' rā xa'a' chuun' ñā nī
xaa rā.

27 Tē kij' nī xaa rā ñuu'
jaan', tē nī nakaya rā nē
nduu' kuenta Jesús ndii, nī

ndatu'un' ndi'i ra nuu' nia sakuu' ña ni xaa Ndiosí xiin' ra, xiin' saa ni taxí a ña ini tu ne tuku' kuni nia Jesús.

28 Te ni ndoo ra ikan' kua'a' kivi' xiin' ne ndikún ichi' Jesús xiin' ra.

15

Ndatu'un' tuni ka'nu' te ni tianu' Jesús xiin' te xixa ñuu Jerusalén

1 Te kivi' jaan' ndii, ni xaa ndia'vi' te ni kije ñu'u' Judea ñuu Antioquía, te ni xa'a' sania'á ra ne nakayá xa'a' Jesús, ka'an ra ndii:

—Naa kuä'a tuni iin' ndo' naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí, ña ni natijn Moisés ndii, küvi kaku ndo' nuu' kuachi ndo' —ni kachi ra.

2 Te Pablo xiin' Bernabé ndii, ni nakuitá kuento ra xiin' te jaan', xa'a' a jaan' na ndiee' va ni kaní ta'an' ra kuento. Sakan' na ni ndoo ne nakayá xa'a' Jesús kuento ña kaa Pablo xiin' Bernabé ñuu Jerusalén xiin' sava ka te nakayá xiin' nia, te ndatu'un' ra xa'a' ña jaan' xiin' inga te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa kuenta a, te ndiee' ñuu jaan'.

3 Te ni ti'vi' ña'a' ne nduu' kuenta Jesús kua'an ra xka'ndiá ra Fenicia xiin' Samaria ka'an ra ña kua'a' ne tuku' ni nanduü kuenta Jesús. Te va'a va kuni sakuu' inga ne nduu' kuenta Jesús xa'a' ña jaan'.

4 Kii' ni xaa Pablo xiin' Bernabé ñuu Jerusalén ndii, ni natijn ña'a' te xixa, xiin' inga te ni tianu' Jesús, xiin'

sava ka ne nduu' kuenta Jesús. Te ni ndatu'un' ra nuu' sakuu' ne jaan' sakuu' ña ni xaa Ndiosí xiin' ra.

5 Ndisu ni ndondichi sava te fariseo, te xa ini xini Jesús, te ni ka'an ra ndii:

—Kuni a ña kuä'a tuni iin' te tuku' jaan', te ka'an chuun' e' xiin' ra te saxinú ra tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés —ni kachi ra.

6 Sakan' te ni nakaya te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa jaan' te ndatu'un' tuni ra xa'a' ña jaan'.

7 Te kii' ni kuna'a' va ndatu'un' ndiee' xiin' ta'an' ra ndii, ni ndondichi Pedro, te ni ka'an ra ndii:

—Ñani ta'an' i, xini ndo'ó ña saa ni nakaxin Ndiosí yu'u tein ndo', te ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ne tuku', te ni ini nia xini nia Jesús.

8 Te Ndiosí, ña xini saa iin' nimá e' ndii, ni nia'a a ne tuku' ña natiin' ña'a' a taxí a Espíritu Santo naá nimá nia, saa nii' ni xaa tu a xiin' yoo'.

9 Te kuäsa' xachi' siin' ni xaa a xiin' yoo' ni ndee xiin' ne jaan'. Sakan' ña ni ndasandoo tu a nimá ne jaan' xa'a' ña ini nia xini nia Jesús.

10 Sakan' na kuii', ñndichun na xika' ndo' sataña'a' ndo' Ndiosí vjtin taxi' ndo' चुणुन vie nuu' ne ini xini Jesús jaan', चुणुन ña küvi saxinú yoo' ni ndee ni küvi saxinú tu ña'a' ne xii' yata' e'?

11 Sakan' ña yoo' ndii, kandixa' e' ña ni sakahú

Ndiosí yoo' nuu' kuachí e' xa'a' ña kundani mji' xto'q' e' Jesús yoo' kuñti', te nii' sakan' tu kundani a ne jaan' —ñi kachi ra.

¹² Sakan' te ni xikundiee taxin' sakuu' ne kua'a' jaan' xini so'q' tu ña ña ka'an Bernabé xiin' ña ka'an Pablo xa'a' chuun ka'nu' xiin' ña nandani va ne yivi', ña ni xaa te jaan' tein ne tuku' ni xaa Ndiosí.

¹³ Te kij' ndi'i ni ka'an te jaan', te ni xa'a' Jacobo ka'an ra ndii:

—Ñani ta'an' i, kuni so'q' ndo' ña ka'an i xiin' ndo' vitin.

¹⁴ Xa ni ka'an Simón xiin' e' saa ni xaa Ndiosí ndee ña nuu' ña ni kundani a ne tuku' jaan', te ni nakaxin a sava ña te kunduu tu ña kuenta a.

¹⁵ Te nakuitá ña jaan' xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii:

¹⁶ Kij' xka'ndia ña jaan' ndii, nandiko' i te nakasa'a xaa' tukuu' i vi'e David, mii' ni xa'ndia chuun' ra, ña xa ni nduva, te ndasava'a i mii' ni iin a.

¹⁷ Ña jaan' saa i te nanduku' sakuu' inga ne yivi' yu'u, ña nduu' xto'q' ña,

xiin' sakuu' ne tuku', ne xa ni nakaxin i kunduu kuenta i.

¹⁸ Sakan' ni kachi xto'q' e', ña satuvi ña jaan' ndee xta'an' iin yivi'.

Sakan' kachi a.

¹⁹ Xa'a' a jaan' na tuu yu'u ndii, va'a taxí e' chuun vie

nuu' ne tuku', ne xa xa'a' ini xini xto'q' e' Ndiosí.

²⁰ Süu' jaan' ndii va'a ka ke'i e' iin tutu, te ti'vi' e' e nda'a' ña mii' ka'an a ña kuni a nakoo ña ña xixi' ña ndei', ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te na kümi' ña musa ña, te na küxi ña ndei' kiti', ti' ni xitja ní', te na küxi tu ña ní'.

²¹ Sakan' ña ndee xta'an' ndii, i'in ñuu ni yoo te ka'an ndoso' tu'un ndei' Ndiosí, ña ni natijn Moisés, te ka'vi' tu ra a vi'e mii' nakayá ña saa kivi' sábado, ña xinandiee' ne ta'an' e' —ñi kachi ra.

Tutu ña kua'an nda'a' ne tuku'

²² Xa'a' a jaan' na te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa jaan', xiin' sakuu' inga ne nduu' kuenta Jesús ñuu Jerusalén jaan' ndii, ni nakuita inga' ña kuenta ña nakaxin ña iin uvi te yivi', te ti'vi' ña'a' ña xiin' Pablo xiin' Bernabé ñuu Antioquía. Te jaan' ndii, iin ra nani' Judas, te ka'an tu ne yivi' Barsabás xiin' ra, te inga ra nani' Silas. Te te kuu' nuu' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús nduu' uvi saa' te jaan'.

²³ Te xiin' te jaan' ni ti'vi' ña tutu yo'q' ña ka'an ndii: "Ndu'u, te ni tianu' Jesús, xiin' ne nakayá xa'a' a ñuu yo'q', xiin' te xixa, te xito' ne jaan' ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne tuku', ne ini xini tu Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Siria xiin' ñu'u' Cilicia, xiin' ne ndee' ñuu Antioquía.

24 Xa ni xini ndu kuento ña ni kiee sava te yivi' tein ndu yo'o, tee' ndee koo' ra ni ti'vi' ndu. Te ni xaá ra mii' ndiee' ndo'ó, te ni sandi'ni ra nimá ndo' xiin' ña ni ka'an ra, te ni nasaka' tu ra ña xanini ndo' xa'a' a ña ka'an chuun' ra xiin' ndo', ña kasa'a ndo' tuni'in' ndo'. Te ka'an tu ra ña kuní a saxinú ndo' sakuu' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí.

25 Xa'a' a jaan' na ni ndoo inga' ndu kuento ña nakaxin ndu ndia'vi' te yivi', te ti'vi' ndu ra xiin' ñani maní e' Bernabé xiin' Pablo mii' ndiee' ndo'.

26 Te yo'o' ndii, xa xiyoo' ra taxí ra kivi' ñuu ra xa'a' a ña saxinú ra ña kuní xto'o e' Jesucristo.

27 Xa'a' a jaan' na ti'vi' ndu Judas xiin' Silas, te ndatu'un' ndi'i ra nuu' ndo' ña ni ndoo ndu kuento, ña yoso' nuu' tutu yo'o.

28 Sakan' ña ni nakuita ña kuní Espíritu Santo xiin' ndu ña tjachuun' ndu ndo'ó xiin' ndee in tukú ña'a, süu' jaan' ndii ña yo'o' kuiti' saa ndo':

29 Kuní a ña nakoo ndo' ña xixi' ndo' ndei' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te kuxi ka tu ndo' níi, te kuxi ka tu ndo' ndei' ti' ni xitjá níi, te kúmi' tu ndo' musa ndo'. Naa' saxinú ndo' ña jaan' ndii, va'a saa ndo'. Ndiosí na koo xiin' ndo'." Sakan' yoso' a nuu' tutu jaan'.

30 Te kij' ndi'i ni ndei' ña'a' ña ndii, ni kiee ra ñuu Jerusalén, te ni nakaa' ra ñuu Antioquía. Te ni nakaya

ra ne nakayá xa'a' Jesús, te ni sanakua'a ra tutu jaan' nda'a' ña.

31 Te kij' ni ka'vi ña a ndii, ni nakuatia' va ña, sakan' ña ni saki'vi ña'a' ña yoso' nuu' tutu jaan'.

32 Te Judas xiin' Silas, xa'a' a ña nduu' tu ra te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, ni xandjeni ña'a' ra xiin' kua'a' tu'un va'a, te ni nakata ni'i tu ña'a' ra nuu' ichi' Jesús.

33 Te kij' ndi'i ni ndoo ra ñuu jaan' ndia'vi' kivi' ndii, ni ndei' maní' ña'a' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' jaan', te nandiko' ra mii' ndiee' ne ni ti'vi' ña'a'.

34 Ndisu Silas ndii, ni xtani ra ndoo ka ra ikan'.

35 Te ni ndoo tu Pablo xiin' Bernabé ñuu Antioquía jaan' sania'á inga' ra xa'a' xto'o e', te ka'an ndoso' tu ra tu'un va'a xiin' kua'a' inga te yivi'.

Kani ta'an' kuento Pablo xiin' Bernabé xa'a' Juan

36 Kij' ni ya'a ndia'vi' kivi', te ni ka'an Pablo xiin' Bernabé ndii:

—To'o' tukuu' sakuu' ñuu mii' ni ka'an e' tu'un va'a xa'a' xto'o e' nuu' ne yivi', te kuni e' saa ndiee' ne jaan' —ni kachi ra.

37 Ndandij ni kuni Bernabé ña ku'un tu Juan, te ka'an tu ne yivi' Marcos xiin', xiin' ra.

38 Ndisu ni tutu Pablo ña va'a nduu' a ña ku'un ka te jaan' xiin' ra, sakan' ña ni nakoo xiin' mji' ra ñu'u' Panfilia, te ni xiin ka ra kundikun ra sachuun' inga'

ra xiin' te jaan' chuun nuu' xto' o e'.

³⁹ Xa'a' a jaan' na Pablo xiin' Bernabé ndii, ndiee' va ni kanj ta'an' ra kuento ndee ni kusiin' ra. Sakan' na ni xaka Bernabé Marcos, te ni ko'ni ra tundo', te kua'an ra nuu' nu'u' Chipre.

⁴⁰ Te Pablo ni xaka Silas, te kua'an ra kij' ndi'i ni sanakua'a na'a' inga ne ndikun ichi' Jesús nuu' na ndani mji' na'a' xto' o e' Ndiosí.

⁴¹ Te ni xka'ndia ra nuu' nu'u' Siria xiin' nuu' nu'u' Cilicia nakata' ni'i ra i'in ti'vi ne nduu' kuenta Jesús.

16

Kua'an Timoteo xiin' Pablo xiin' Silas

¹ Xi'na ka nuu' Derbe ni xaa ra, ndi'i jaan' te ni xaa ra nuu' Listra, te ikan' ndu'u' iin te nani' Timoteo, te ndikun ichi' Jesús. Te si'e iin na'a' judia, na' ini xini Jesús nduu' te jaan', ndisu yuva' ra ndii, te griego nduu' ra.

² Te xa'a' a na ka'an va'a va ne ini xini xto' o e', ne ndiee' nuu' Listra jaan' xiin' nuu' Iconio, xa'a' Timoteo jaan' ndii,

³ ni kuni Pablo na ku'un te jaan' xiin' ra. Ndisu na kuni ka ku'un ra ndii, ni ka'an chuun' ra na ko' tuni iin' te jaan', te kanini kini ne judio, ne ndiee' nu'u' jaan'. Kuachi ndii, sakuu' ne ndiee' jaan' xini na te griego nduu' yuva' ra.

⁴ Te kij' xka'ndia Pablo xiin' te kua'an xiin' ra saa

nuu' kua'an ra ndii, sakuni' tu'un ra xa'a' tu'un ndei', na ni chituni te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa, te ndiee' nuu' Jerusalén, na kuni a saxinu na a.

⁵ Sakan' na kuii' i'in ti'vi ne nduu' kuenta Jesús ndii, ni xandjeni ka na'a' ra nuu' na ini na xini na Jesús, te so' o kukua'a' ka na i'in kivi' kua'an.

So' o ni xaa a kij' ni satuvi a nuu' Pablo, na xini ra iin te Macedonia

⁶ Te ni xka'ndia Pablo xiin' te kua'an xiin' ra nuu' nu'u' Frigia xiin' nu'u' Galacia, sakan' na ni taxi Espiritu Santo ka'an ra tu'un Ndiosí nuu' nu'u' Asia.

⁷ Te kij' ni xaa ra xa'in' nu'u' Misia ndii, ni xika ra ku'un ra nu'u' Bitinia. Ndisu ni taxi tu Espiritu Jesús na ku'un ra ikan'.

⁸ Te ni xka'ndia ra nu'u' Misia, te ni naka'a' ra ndee nuu' Troas, na naa' yu'u' mini ka'nu'.

⁹ Te nuu' jaan' ni satuvi a nuu' Pablo na iin' ndichi iin te nu'u' Macedonia ka'an nda'vi ra xiin' ra ndii:

—Xka'ndia un' nu'u' Macedonia te chindiee' un' ndu —kachi ra.

¹⁰ Te kij' ni satuvi a na jaan' nuu' Pablo ndii, ni chitu' va ki'i' xiin' mi' ndu, te ku'un ndu nu'u' Macedonia. Sakan' na ni kundani ndu na Ndiosí nduu' na kana' ndu, te ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ne ndiee' nu'u' jaan'.

So' o ni xaa a kij' ni xa'an ndu xiin' Pablo nuu' Filipos

11 Te ni ko'ni ndu jin tundo', tun' ni keta nyu Troas jaan', te kua'an ndaku ndu ndee nyu'u' Samotracia. Te ni kitu' tuku kivi', te ni kiee ndu kua'an ndu nyu Neapolis.

12 Te nyu jaan' ni kiee ndu te kua'an ndu ndee nyu Filipos. Nyu jaan' ndii, nda'a' nyu Roma nduu' a, te kandu'u' a nuu' nyu'u' Macedonia jaan', te jin nyu ka'nu' va nduu' a. Ikan' ni ndiee ndu ndia'vi' kivi'.

13 Te jin kivi' sabado, na xinandiee' ne ta'an' ndu, ne judio ndii, ni kiee ndu nyu jaan', te ni xa'an ndu yu'u' itia mii' tuu ndu na yoo jin xaan' mii' xi ka'an ne judio, ne ndiee' ikan' xiin' Ndiosí. Sakan' te ni xikundiee ndu ikan', te ni xa'a' ka'an ndu xiin' na'a', ne ni nakaya ikan', tu'un va'a xa'a' Jesús.

14 Te jin na'a' jaan' nani' Lidia, na' nyu Tiatira. Te xiko' a' toto va'a, na kua'a ndiaa'. Te na' xaka'nu' Ndiosí nduu' a'. Te kij' ndu'u' a' xini so'o a' na ka'an Pablo ndii, ni nunia' xto'o e' nimá a', te ni natijn a' tu'un va'a na ni ka'an ra.

15 Te kij' ndi'i ni chichi a' kuenta Jesús xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e a' ndii, ni ka'an nda'vi a' xiin' ndu ndii:

—Naa' tuu ndo' na ini i xini i xto'o e' ndii, to'o' ndo' te ndoo ndo' xiin' ndu vi'e i —ni kachi a'.

Te xa'a' a na ndiee' va ni ka'an a' xiin' ndu ndii, ni ndoo ndu ikan'.

So'o ni xaa a kij' ni chinaá te yivi' Pablo xiin' Silas vi'e

kaa

16 Unta' kij' kua'an tukuu ndu mii' ka'an ndu xiin' Ndiosí ndii, ni nata'an' jin na' sava xiin' ndu. Na jaan' ndii, xiko' ni'i na'a' xto'o a', te ndiee' nyu jaan'. Te naá jin na ndiva'a nimá a', na xaa' sakan' te tuvi' ini a'. Te xiin' na ndiee', na taxi' na jaan' ndii, kua'a' va xu'un' ni kanando a' xa'a' xto'o a' jaan'.

17 Te ni xikundikun a' Pablo xiin' ndu'u' ka'an ti'e' a' ndii:

—Te yivi' kaa' ndii, te xika' nuu' nuu' Ndiosí ka'nu' xava'a nduu' ra. Te ka'an ra saa saa ndo' te kaku ndo' nuu' kuachi ndo' —kachi a'.

18 Te kua'a' va kivi' ni xaa a' na jaan' ndee ni kusuxan' xini' Pablo. Sakan' na ni ndiko kuiin ra, te ni ka'an ra xiin' na ndiva'a na naá nimá a' jaan' ndii:

—Xiin' na ndiee' Jesucristo ka'an chuun' i xiin' un' na kuan keta nimá na' naa' —ni kachi ra.

Xaka'an e' te ni keta na jaan', te kua'an a.

19 Te kij' ni xini xto'o na sava jaan' na ni ndi'i na ndiatu' ini ra kanando ka ra xu'un' xiin' a' ndii, ni tijn ra Pablo xiin' Silas te ni nyu na'a' ra xan ndiaka ra ma'in' ya'vi nuu' te xandia chuun' nuu' nyu jaan'.

20 Te ni sanakua'a na'a' ra nuu' te kuu' ka'nu' ka'an ra ndii:

—Te judio yo'o' ndii, sasana' ra ne nyu e' xiin' na ka'an ndoso' ra.

21 Sakan' ña sania'á ra iin nuu' ña ndei' ña vā'a nat̄iin e', te ni ndee vāsa' tu xi xaá e', sakan' ña te romano nduu' yoo' —ni kach̄i ra.

22 Xa'a' a jaan' na ni nuta tu kua'a' ne yivi', ne ni nasaa' ni xini ña Pablo xiin' Silas. Sakan' te ni t̄ianu' te kuu' ka'nu' jaan' te xiin', te ni t̄ava' ra toto Pablo xiin' Silas, te ni ka'an chuun' tu ra, te ni suku' nduku va ña'a' ra.

23 Te kij' ndi'i ni kutun' ña'a' te xiin' jaan' kua'a' va ichi' ndii, ni taan' ña'a' ra vi'e kaa. Te ni ka'an chuun' te kuu' ka'nu' jaan' xiin' te xiin' te xito' vi'e kaa ña koto va ña'a' ra.

24 Kij' ni nat̄iin te xito' vi'e kaa jaan' ña ni ka'an chuun' te jaan' xiin' ra ndii, ni taan' ña'a' ra ndemaa' t̄ixin vi'e kaa jaan' mii' kutu' va kaa'. Te ni ko'ni tu ra xa'a' te jaan' yavi iin itun' vie va.

25 Te xa nañuu sava nduu' a, ndisu Pablo xiin' Silas ndii, ka'an ra xiin' Ndiosí te xita' tu ra yaa nuu' a. Te sakuu' te ñu'u' vi'e kaa jaan' xini so'o a.

26 Te iin ni taan ndiee' xava'a ndee ni kisi a xa'a' vi'e kaa jaan'. Te xa ndikun sakan', te ni nunia' tu sakuu' yi'e a, te ni ndaxin' tu karena, ña tiin sakuu' te ñu'u' jaan'.

27 Te kij' ni ndoto te xito' vi'e kaa jaan', te ni xini ra ña nunia' yi'e jaan' ndii, ni xta'ni' ra ichi ra, te ka'ni' xiin' mii' ra, sakan' ña ni xanini ra ndii, xa ni xinu te ñu'u' vi'e kaa jaan'.

28 Ndisu ni ka'an ti'e Pablo xiin' ra ndii:

—Sätuxu'vi xiin' mji' un', sakan' ña yo'o' ñu'u' sakuu' ndu —ni kach̄i ra.

29 Sakan' te ni xikan te xito' vi'e kaa jaan' ñu'u, te ki'i' ni ndava ra ndeta ra mii' naá Pablo xiin' Silas. Te kisi' vi' ña'a' a ña yi'vi ra, te ni xikandu'u' ndiee ra ndee nuu' ñu'u' nuu' Pablo xiin' Silas.

30 Ndi'i jaan' te ni t̄ava' ña'a' ra ikan'. Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, tákui'e, ¿ndee ña saa i, te kaku i nuu' kuachi i? —ni kach̄i ra.

31 Te ni nakuiin te jaan' ndii:

—Inj un' kunj un' xto'o e' Jesucristo, te kaku un' nuu' kuachi un', yo'ó xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e un' —ni kach̄i ra.

32 Sakan' te Pablo xiin' Silas ndii, ni ka'an ra tu'un xa'a' xto'o e' nuu' te jaan' xiin' nuu' sakuu' ne ndiee' vi'e ra.

33 Te xa ñuu sakan' ni xaka ña'a' te xito' vi'e kaa jaan', te ni nat̄ia ra mii' ni tuxu'vi te jaan'. Sakan' te ni ch̄ich̄i ra xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra kuenta Jesús.

34 Te kij' ndiee' te jaan' vi'e ra ndii, ni tax̄i ra ña ni xixi te jaan', te va'a va kuni ra xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra xa'a' a ña ini ña xini ña Ndiosí.

35 Kij' ni kitu' kivi' jaan' ndii, ni ti'vi' te kuu' ka'nu' ñuu jaan' iin uvi te xiin' te ka'an ra xiin' te xito' vi'e kaa jaan' ndii:

—Saña' un' tē yivi' ñaa'
—ñi kachi ra.

17

36 Sakan' tē ñi ka'an tē xito' vi'e kaa jaan' kuento jaan' xiin' Pablo ndii:

—Tē kuu' ka'nu' ñi ka'an chuun' xiin' i ña saña' i ndo'ó. Sakan' na kuii' xa kuvj kiejē ndo' tē ku'un ndo', Ndiosí na ku'un na xiin' ndo' —ñi kachi ra.

37 Ndisu ñi nakujin Pablo nuu' tē xito' vi'e kaa jaan' ndii:

—Xi'na ñi kutun' ra ndu'u nuu' kua'a' ne yivi', tē ñi ko'ni ra ndu vi'e kaa tee' ndee ñi sana'má ra ndu'u, tē na'in ra kuachi ndu. Tē ndu'u ndii, tē romano nduu' tu ndu'u. Tē vitin ndii, kuní ra tava' si'e ra ndu'u. Kuasa' xachi' sakan' ran', na kixin mii' tē kuu' ka'nu' jaan' tē tava' ra ndu —ñi kachi Pablo.

38 Tē ñi ka'an tē xiin' jaan' xiin' tē kuu' ka'nu' jaan' ña ñi ka'an Pablo jaan', tē ñi yi'vi ra kii' ñi xiní so'ó ra ña tē romano nduu' tu Pablo xiin' Silas.

39 Xa'a' a jaan' na ñi xa'an tava' ra tē jaan' vi'e kaa jaan', tē ñi xikan ra ña ka'nu' iní nuu' ra, tē ñi ka'an nda'vi ra xiin' ra ña kiejē ra ñuu jaan'.

40 Ñi ketā so'ó Pablo xiin' Silas vi'e kaa jaan', tē kua'an ra vi'e Lidia. Tē ikan' ñi ndujin ra xiin' ne nakayá xa'a' Jesús, tē ñi xandjeni ra nimá ña, ndi'i jaan' tē ñi kiejē ra kua'an ra.

So'ó ñi xaa a kii' xika' Pablo ñuu Tesalónica

1 Tē Pablo xiin' Silas ndii, ñi xka'ndia ra ñuu ña ñani' Anfipolis xiin' ñuu ña ñani' Apolonia, tē ñi xaa ra ndee ñuu Tesalónica, tē ikan' ndii, yoo jin vi'e mii' nakayá ne judío.

2 Tē Pablo ndii, uní ta'an kivi' sábadó, ña xinandiee' ne judío, ñi xa'an ra vi'e mii' nakayá ña naa xi xaá ra. Tē ndiee' ñi ndatu'un' ra nuu' ne jaan' xa'a' ña ka'an tu'un Ndiosí.

3 Tē ñi sanakuachi' ra ña yoso' nuu' tutu Ndiosí jaan' nuu' ña, tē sakuni' ña'a' ra ña ña nduu' Cristo ñi ti'vi' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ñi kuní a ña kuvj a, ndi'i jaan', tē natiakú a. Tē ka'an tu ra ndii:

—Jesús, ña ka'an ndoso' i xa'a' jaan' nduu' Cristo, ña ñi ti'vi' Ndiosí sakakú yoo' —ñi kachi ra.

4 Tē sava ne judío jaan' ndii, ñi iní ña xiní ña Jesús, tē ñi ndujin ña xiin' Pablo xiin' Silas. Tē sakan' tu ñi xaa kua'a' va ne griego, ne ndikún Ndiosí ña kandixa' ne judío, xiin' ki'in' ña'a', ne kuu' nuu'.

5 Ndisu tē judío, tē ñi kandixa' ndii, ñi xakuiñu xava'a ra Pablo xiin' Silas. Sakan' na kuii' ñi nakaya ra ki'in' tē ña'a xika' si'i ya'ya, tē sanasaá' tē jaan' ne ndiee' ñuu jaan'. Tē ñi ki'vi ndiee' ra vi'e jin tē ñani' Jasón nanduku' ra Pablo xiin' Silas, tē

tava' ña'a' ra, te kundjaka ña'a' ra vi'e ka'nu' ñuu jaan'.

⁶ Ndisu xa'a' a ña koo' te jaan' ni na'in ra ndii, ni naka ra Jasón xiin' inga ka te ini tu xini Jesús. Te ni kañuu ña'a' ra xan ndiaka ra nuu' te kuu' nuu' nuu' ñuu jaan'. Te ni ka'an ti'e' ra ndii:

—Te yivi', te sativi' ne yivi' jin yivi' mii' ka ndiee' ña jaan' ndii, ni xaa tu ra ñuu mii' ndiee' e' yo'o' vitin,

⁷ te Jasón kaq' ndii, ni natijn ña'a' ra vi'e ra. Te sakuu' te jaan' xka'ndiá kuento ña ka'an chuun' César, te xa'ndia chuun' ka'nu' ka, sakan' ña ka'an ra ndii, yoo inga te xa'ndia chuun' ka'nu' ka te nani' Jesús, kachi ra —ni kachi te jaan'.

⁸ Te ni nasaa' ne kua'a' jaan' xiin' te sanakuachi' kuento ñuu jaan' kij' ni xini so'o' ña ña ni ka'an ra.

⁹ Xa'a' a jaan' na ni chikandia Jasón xiin' inga te yivi' jaan' xu'un', te ni sain' ña'a' te jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni xika Pablo xiin' Silas ñuu Berea

¹⁰ Ni xaa so'o' ñuu, te ni ti'vi' ne ini xini Jesús Pablo xiin' Silas ndee' ñuu Berea. Te kij' ni xaa ra ñuu jaan' ndii, ni xa'an ra vi'e mii' nakayá ne judío.

¹¹ Ne ndiee' ñuu jaan' ndii, ka'nu' ka ini ña te sakan' ne ndiee' ñuu Tesalónica jaan'. Kuachi ndii ni natijn va'a ña tu'un va'a xa'a' Jesús, te jin kivi' kua'an ndii, sakuaan ndi' ña ña yoso'

nuu' tutu Ndiosí te kunj ña naa' sakan' xna'a nduu' a naa sania'á Pablo xiin' Silas.

¹² Ña jaan' na kuu' kua'a' va ne judío jaan' ni ini xini Jesús. Te sakan' tu kua'a' ña'a' griega, ne ka'nu' xiin' te yivi' ndii, ni ini ña xini ña Jesús.

¹³ Ndisu kij' ni xini te judío, te ndiee' ñuu Tesalónica, kuento ña ka'an ndoso' tu Pablo tu'un Ndiosí ñuu Berea jaan' ndii, ni xa'an tu ra ikan', te ni kiku' ra ne yivi' kua'a', ne ndiee' ñuu jaan', sanasaá' ña'a' ra.

¹⁴ Ndisu ne ini xini Jesús ndii, numi' va, te ni ti'vi' ña Pablo ndee' yu'u' mini ka'nu'. Te Silas xiin' Timoteo ndii, ni ndoo ra ñuu Berea jaan'.

¹⁵ Te yivi', te ni xa'an xiin' Pablo ndii, ndee' ñuu Atenas ni xa'an nakoo ña'a' ra. Te kij' ndi'j' ni ka'an chuun' Pablo xiin' ra ña ka'an ra xiin' Silas xiin' Timoteo ña yachi va kixin te jaan' ñuu Atenas mii' ndu'u' Pablo jaan' ndii, ni nandiko' ra.

So'o ni xaa a kij' ni xika Pablo ñuu Atenas

¹⁶ Te kij' ndu'u' Pablo ñuu Atenas jaan' ndiatu' ra te jaan' ndii, ni tuxu'vi va nimá ra kij' ni xini ra ña chitu' vi' ñuu jaan' yoo ndiosí saka.

¹⁷ Xa'a' a jaan' na ni ndatu'un' ndi'j' ra nuu' ne judío jaan' vi'e mii' nakayá ña, xiin' nuu' ne tuku', ne xaka'nu' Ndiosí. Te sakan' tu ni xaa ra jin kivi' nuu' yoo ka xika' ya'vi.

18 Te sava te ndikún xata' ña ni sania'á iin tiví te nani' epicúreos xiin' sava te ndikún xata' ña ni sania'á iin tiví te nani' estoicos ndii, ni kaní ta'an' ra kuento xiin' Pablo. Te ni ka'an sava te jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' tu a sania'á te ka'an saka kaá'? —ni kachí ra.

Te sava tuku ra ni ka'an ndii:

—Kuain' te ka'an ndoso' xa'a' inga nuu' ndiosí nduu' ra —ni kachí ra.

Ni ka'an te jaan' ña jaan' sakan' ña ni ka'an ndoso' Pablo tu'un va'a nuu' ra xa'a' Jesús, xiin' xa'a' ña natíaku e' kij' kuví e'.

19 Sakan' te ni xaka te jaan' Pablo te kua'an ra xiin' ra iin xaan' mii' nakayá te xini tuní mii' nani' a Areópago, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Náá kuví sania'á un' ndu'u xa'a' ña xaa' ña ka'an ndoso' un' jaan'?

20 Kuachí ndii ña siin' tu ka'an un' xtuu ndu, sakan' na kuni kundani ndu ndee xa'a' ka'an a —ni kachí ra.

21 Sakan' ña sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' xiin' ne tuku, ne ndiee' tu ikan' ndii, xa nuu' ndatu'un' nia uun xini so'o nia xa'a' ndee ka ña tuu nia nduu' ña xaa' nuu' nia.

22 Sakan' te ni xikuijn ndichí Pablo ma'in' ví'e Areópago jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' ñuu Atenas yo'o' ndii, xa kundani yu'u ña tiin' ka'nu' va ndo'ó ña kandixa' ndo'.

23 Sakan' ña kij' ni xka'ndia i ya'ya ñuu ndo' mii' ita' yukun' kualí mii' xaka'nu' ndo' kua'a' va ña kandixa' ndo' jaan' ndii, ni xini tu i iin' iin yukun' lulu mii' yoso' iin yu'u' ña ka'an ndii: “Xa'a' Ndiosí ña koo' xini.” Sakan' yoso' a. Suu xa'a' Ndiosí, ña xaka'nu' ndo' jaan' tee' ndee xini ndo' a, kuaxi yu'u ka'an ndoso' i nuu' ndo' vitin.

24 'Ña jaan' nduu' ña ni xa'a' iin yivi' te sakan' tu sakuu' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', xa'a' a jaan' na suvi a nduu' xto'o ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi'. Te ndü'u' a ndee iin yukun' ña xa'a nda'a' te yivi',

25 ni ndee koo' tu ndee iin e' kuví chindíee' ña'a' ndee naa kumi' e' iin ña kuni nuu' a. Sakan' ña koo' a kuni xachi' nuu' a jaan', süu' jaan' ndii mji' a taxi' kivi' ñuu sakuu' e', xiin' ña na'in' tachi' e', xiin' sakuu' ña kuni nuu' e'.

26 Te xiin' iin ndaa' te yivi' ni xa'a' Ndiosí sakuu' nuu' ne yivi' iin yivi', te kundíee i'in ne jaan' kanii' iin yivi'. Te kij' tia'an koo ndee iin e' ndii, ni ndoo a kuento amaa xiin' mii' kundíee e',

27 te nanduku' ña'a' sakuu' e', tee' ndee nanduku' niani ña'a' e' ndii, na'in ña'a' e', sakan' ña xika' yoo a nuu' i'in e'.

28 Kuachí ndii suvi a xaa' sakan' te tiaku e', xiin' ña xiko' kuiin e', xiin' ña yoo e'. Naa ni ka'an sava te ichi' ndo'ó, te ni ke'i kuento

18

ndaṭun' kua'an ndii: "Si'e Ndiosí nduu' e'", nī kachī rā.

29 Te xa'a' a ña si'e Ndiosí nduu' e' ndii, vā'a kaninī e' ña nduu' Ndiosí ndee naa ña xa'a nda'a' te yivi' xiin' oro, xiin' plata, xiin' yuu' saa xanini mīi' rā.

30 Te Ndiosí ndii, nī ka'an kuachī a xiin' ne yivi' xa'a' ña naa' nī kuū nīa xta'an'. Ndisu vitin ndii, ka'an chuun' a xiin' sakuu' yoo', ne ndiee' kanii' iin yivi', ña nama e' nimá e' xa'a' kuachī e' te saa e' ña kuni a.

31 Sakan' ña xa nī chindu'u' a iin kivi' ña sana'má ndaku a sakuu' ne yivi' xa'a' kuachī nīa. Te saa a ña jaan' xiin' nda'a' iin te yivi', te xa nī sakuiso' chuun' a xa'a' chuun jaan'. Te nī nīa'a a nuu' sakuu' e' xa'a' ña jaan', sakan' ña nī sanatiaku ña'a' a —nī kachī Pablo.

32 Te kij' nī xini so'o ne yivi' jaan' ña natiaku ne xi'i ndii, sava nīa nī xandi'i xiin' Pablo, te sava tukū nīa nī ka'an ndii:

—Inga kivi' kuni kunī so'o ka ndu xa'a' ña ka'an un' kaq' —nī kachī nīa.

33 Sakan' te nī keta Pablo tein ne yivi' jaan' kua'an rā.

34 Te sava ne yivi' jaan' ndii, nī natin nīa tu'un va'a xa'a' Jesús ña sania'a Pablo, te nī nduun nīa xiin' rā. Te tein ne jaan' ka'nī iin te nani' Dionisio, iin te xa'ndia chuun' xa'a' Areópago jaan' nduu' tu te jaan'. Te ka'nī tu iin ña'a nani' Dámaris, xiin' inga ka ne yivi' ikan'.

So'o nī xaa a kij' xika' Pablo ñuu Corinto

1 Te kij' nī ndi'i ña jaan' ndii, nī keta Pablo ñuu Ate-nas jaan' te kua'an rā ñuu ka'nu' ña nani' Corinto.

2 Te ikan' nī xini ta'an' rā xiin' iin te judío te nani' Aquila, te nī tui ñu'u' Ponto. Sakan' ndia'vi' kivi' kua'an ña nī kiee te jaan' ñu'u' Italia, te nī xaa rā ñuu Corinto jaan' xiin' ña si'i rā Priscila. Sakan' ña Claudio, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' Roma, nī ka'an chuun' ña kiee sakuu' ne judío ñuu jaan'. Te nī nduun Pablo xiin' nīa.

3 Te xa'a' a ña iin ndaa' nuu' chuun xaa' Pablo xiin' Aquila jaan' ndii, nī ndoo rā ndu'u' rā xiin' nīa, te sachuun' inga' rā xiin' nīa, sakan' ña ne xa'a vi'e toto nduu' nīa.

4 Te saa kivi' sábado, ña xinandiee' ne judío ndii, nī xa'an Pablo vi'e mii' nakayá nīa, te nī ndatu'un' rā xiin' nīa, xiin' ne griego xa'a' Jesús te ini nīa kunī nīa a.

5 Te kij' nī xaa Silas xiin' Timoteo ñuu Corinto jaan', ña nī kiee rā ndee ñu'u' Macedonia ndii, ndee xa nuu' tu'un va'a xa'a' Jesús ka'an ndoso' Pablo, te ndiee' yu'u' rā nuu' ne judío jaan' ña suvi a nduu' Cristo, ña nī ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'.

6 Te ndii, xa'a' a ña xikuita'nú ne judío jaan' nuu' tu'un va'a ña ka'an ndoso' Pablo, te kania'a tu

nja xiin' ra ndii, ni kisi ra totō ra ka'an ra ndii:

—Xa kuenta mii' ndo' nduu' ña kundō' o ndo' xa'a' kuachi ndo' nuu' Ndiosí, kōo' kuachi kumi' ka yu'u xa'a' ña jaan'. Te ndee vitin ndii, nuu' ne tuku' ku'un ka'an ndoso' i tu'un va'a —ni kachi ra.

⁷ Sakan' te ni keta Pablo mii' nakayá ne judío jaan' te kua'an ra vi'e jin te nani' Justo. Te jaan' ndii, xito' ka'nu' ra Ndiosí, te iin' vi'e ra yatın xiin' vi'e mii' nakayá ne judío jaan'.

⁸ Te Crispo, te kuu' nuu' tixin vi'e mii' nakayá ne judío jaan' ndii, ni ini ra xini ra xto'o e' Jesús, te sakan' tu sakuu' ne ndiee' vi'e ra. Te ki'in' tuku' ne ñuu' Corinto jaan', kij' ni xini so'o nja ña ni ka'an ndoso' Pablo ndii, ni ini nja xini nja xto'o e' Jesús, te ni chichi nja kuenta a.

⁹ Sakan' te ni satuvi xiin' mii' xto'o e' Jesús nuu' Pablo ñuu, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi un' ka'an ndoso' un' xa'a' i, ka'an na ka'an un', te vikuiin un'.

¹⁰ Kuachi ndii yoo i xiin' un', te kōo' ndee jin ne yivi' kuvj tijn yo'ó te satuxu'vi nja yo'ó, sakan' ña yoo kua'a' ne nduu' kuenta i ñuu' yo'o' —ni kachi a xiin' ra.

¹¹ Sakan' na ni ndoo ra ikan' jin kuiya yoso' sava sania'á ra ne ñuu' Corinto jaan' tu'un Ndiosí.

¹² Ndisu kij' ni nduu' Galión te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' Acaya

jaan' ndii, ni nakata sava ne judío kuento nja, te ni tijn nja Pablo, te ni xan ndiaka ña'a' nja vi'e mii' xa'nú te yivi' kuachi

¹³ ka'an nja ndii:

—Te yo'o' ndii, tianu' ra ne yivi' te saka'nu' nja Ndiosí ña nakuitá xiin' ña ka'an tu'un ndei' ndu —ni kachi nja.

¹⁴ Te kij' xa xito' ka'an Pablo xa'a' ra ndii, ni ka'an Galión xiin' ne jaan' ndii:

—Naa' sakan' te yoo xna'a jin kuachi vie, uun jin ña nja'a ña ni xaa te yo'o' ndii, kuni so'o i ña ka'an ndo', ne judío.

¹⁵ Ndisu naa' kani' ta'an' ndo' xa'a' kuento kujti', xiin' xa'a' ña kandixa' ndo', xiin' xa'a' tu'un ndei' mii' ndo' ndii, küni kunduu' yu'u te xa'nú kuachi xa'a' ña jaan'. Sakan' na kuii' ñaa' mii' ndo' xini saa saa ndo' xiin' a —ni kachi ra.

¹⁶ Sakan' te ni tava' ra ne jaan' vi'e mii' xa'nú ra kuachi jaan'.

¹⁷ Te ni tijn sakuu' ne jaan' Sóstenes, te kuu' nuu' tixin vi'e mii' nakayá nja, te ni kutun' ña'a' nja nuu' a mii' xa'nú Galión kuachi jaan'. Ndisu te jaan' ndii, ni xaa ra kuenta kuu' vi' ne jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni nandiko' Pablo ñuu Antioquia

¹⁸ Te ni ndoo ka Pablo ñuu' Corinto jaan' kua'a' kivi'. Ndi'i jaan', te ni ndei' ra ne ini xini Jesús, ne ndiee' ikan', te ku'un ra ñu'u' Siria. Te kua'an tu' Aquila xiin'

Priscila xiin' ra. Te ñuu Cencrea mii' ki'in nja tundoo', tun' kua'an nja jaan', ni kiee ti'e xini' Pablo jaan', sakan' ña xa ni taxí ra kuento ra nuu' Ndiosí.

19 Te kij' ni xaá nja ñuu Éfeso ndii, ni naqoo Pablo Aquila xiin' Priscila ñuu jaan'. Te kua'an ra vi'e mii' nakayá ne judío, te ni ndatu'un' ra xiin' ne nakayá ikan'.

20 Te ni ka'an nda'vi ne jaan' xiin' ra ña ndoo ka ra xiin' nja ndia'vi' kivi', ndisu ni xiin' ra,

21 süu' jaan' ndii ni ndei' ña'a' ra ka'an ra xiin' nja ndii:

—Kixin ndi'e' tukú i yo'o' naa' sakan' kuní Ndiosí —ni kachi ra.

Te ni ki'in ra tundoo' ñuu Éfeso jaan', te ni keta ra kua'an ra.

22 Te kij' ni xaá ra ñuu Cesarea ndii, ni keta ra tundoo' jaan', te ni kaá ra ñuu Jerusalén, te kua'an nakuatu ra ne nduu' kuenta Jesús. Ikan' te ni nakaá' ra ñuu Antioquía.

23 Te ñuu Antioquía jaan' ni ndoo Pablo ndia'vi' kivi', ikan' te ni keta ra kua'an ra i'in ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galacia xiin' nuu' ñu'u' Frigia nakata' ni'i ra ne nduu' kuenta Jesús nuu' ichi' a.

Ka'an ndoso' Apolos xa'a' Jesús ñuu Éfeso

24 Te kivi' jaan' ni xaá iin te judío, te nani' Apolos, ñuu

Éfeso, te jaan' ndii, ñuu Alejandría ni kiee ra, te chuun va ra xiin' ña ka'an ndoso' ra, te xini' va tu ra saa yoo ña yoso' nuu' tutu Ndiosí.

25 Te jaan' ndii, ni sakuaan ndi'i tu ra xa'a' ichi' xto'o e' Jesús. Te xiin' iin kanii' nimá ra ka'an ndoso' ra, te ndaku va sania'á tu ra xa'a' Jesús, tee' ndee xa'a' ña ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta ña nama' nja nimá kuiti' nja xini' ra.

26 Te ni xa'a' ra ka'an ndoso' ndituni' ra vi'e mii' nakayá ne judío. Ndisu kij' ni xini' so'o Aquila xiin' Priscila ña ni ka'an ra jaan' ndii, ni xaka ña'a' nja mii' koo' yoo, te ni sanakuachi' ndi'i ka nja ichi' Ndiosí nuu' ra.

27 Te xa'a' a ña kuni ku'un Apolos jaan' nuu' ñu'u' Acaya ndii, ni xandieni ña'a' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ñuu Éfeso jaan', te ni ke'i nja iin tutu nuu' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñu'u' Acaya jaan', ña natiin va'a nja te jaan'. Te kij' ni xaá Apolos ikan' ndii, ni chindiee' kua'a' ra ne yivi', ne ni ini xini Jesús ni xaá Ndiosí xa'a' a ña ndani mii' ña'a' a.

28 Sakan' suu ndiee' va ni sandoó kui'e ra ne judío, ne ini xini Jesús, mii' chitu' kaa'. Te xiin' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ni nia'a ra ne jaan' ña Jesús nduu' Cristo, ña ni ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'.

So'q ni xaa a kii' xika'
Pablo ñuu Éfeso

1 Ndu'u' ka Apolos ñuu Corinto jaan', te Pablo ndii, xa ndi'i ni xinuni ra kanii' tein iku', te xa ni xaa ra ndee ñuu Éfeso. Te ikan' ni xini ta'an' ra xiin' sava te ndikun ichi' Jesús.

2 Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáa ni natijn ndo' Espiritu Santo kii' ni xa'a' ini ndo' xini ndo' Jesús? —ni kachi ra.

Te ni nakujin te jaan' ndii:

—Ni ndee tia'an kunj so'q ndu naa' yoo jin Espiritu Santo —ni kachi ra.

3 Te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' Pablo ndii:

—¿Ndee nuu' ña chichi' ni natijn ndo'ó na sakan'? —ni kachi ra.

Te ni nakujin te jaan' ndii:

—Ña chichi', ña ni sania'á Juan kujti', ni natijn ndu —ni kachi ra.

4 Te ni ka'an ka Pablo xiin' ra ndii:

—Ña ni chichi' ña ni sania'á Juan jaan' ndii, cuenta ña nama' e' nimá e' xa'a' kuachi ña xaa' e' kujti' nduu' a. Te ni ka'an tu ra xiin' ne yivi' ña ini ña kuni ña ña kuaxi xata' ra, te ña jaan' nduu' Jesús, ni kachi ra —ni kachi Pablo.

5 Te kii' ni xini so'q ra ña jaan' ndii, ni chichi' ra cuenta xto'q e' Jesús.

6 Te kii' ni tondia nda'a' ña'a' Pablo ndii, ni xikui'nu Espiritu Santo sakuu' te jaan', te ni xa'a' ka'an ra

tu'un ña xini ra, te ni ka'an tiaku tu ra.

7 Te ña sakuu' te yivi' jaan' ndii, uxí uvi ta'an kuu' ra.

8 Te nii' unj ta'an yoo' ni xa'an Pablo vi'e mii' nakaya te judío ñuu jaan', te ni ndatu'un' ndieni ra xiin' te jaan', te ni xika ra sakandixa' ña'a' ra ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá te jaan'.

9 Ndisu kua'a' va te jaan' ni xaxij nimá, te nuu' chitu' ni kanja'a ra xa'a' ichi' xaa' ña ka'an ndoso' Pablo jaan'. Sakan' na ni kuxioo ra nuu' te jaan', te ni naka siin' ra te ini xini Jesús, te kua'an ra xiin' te jaan' vi'e mii' sania'á jin te nani' Tiranno. Te saa kivi' ni ndatu'un' ndi'i ra xiin' te jaan' ikan'.

10 Te sakan' ni xaa ra nii' uvi kuiya. Sakan' na kuii' ni xini so'q sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia jaan' tu'un va'a xa'a' xto'q e' Jesús, ne judío xiin' ne griego.

11 Te xiin' ña ndiee' Ndiosí ni xaa Pablo ki'in' चुण ka'nu' koo' chukuu'.

12 Te ndee pein ra xiin' toto taa' nuu' ra ni ki'in ne yivi', te kua'an ña xiin' a mii' ndiee' ne kuni kuvj, te ni nda'a ña nuu' kui'e ña ndo'o' ña. Te sakan' tu ni kiee ña ndiva'a nimá ña.

13 Ndisu sava te judío, te xika' ya'ya tava' ña ndiva'a nimá ne yivi' ndii, ni xaa na ra ña nduxa' ña tava' ra ña ndiva'a nimá ne yivi' xiin' ña ndiee' xto'q e' Jesús ka'an ra ndii:

—Xiin' ña ndiee' Jesús, ña ka'án ndoso' Pablo xa'a', ka'án chuun' ndu xiin' ndo'. Kua'an kīee ndo' —ñi kachi ra.

14 Te xaa' ña jaan' ndii, te uxa ta'an si'e iin sutu ka'nu' judío, te ñi nani' Esceva, nduu' ra.

15 Ndisu ñi ka'an ña ndiva'a jaan' xiin' ra ndii:

—Jesús ndii, xiní ña'a' i, te xiní tu i yoo nduu' Pablo. Ndisu ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' ndo' na ka'an ndo' ña jaan'? —ñi kachi a.

16 Xa sakan' ñi, te ñi xikoso' ndi'i' ña'a' te yivi', te naá ña ndiva'a nimá jaan', te ñi kanando ña'a' ra. Te mii' va ñi kuu' ra xiin' te jaan', ndee ñi xinu' iin' vichi' ti'e' sakuu' ra vi'e jaan', te ñi tuxu'vi xava'a tu ra.

17 Te kij' ñi xini sakuu' ne ndiee' ñuu' Éfeso kuento xa'a' ña jaan', ne judío xiin' ne griego ndii, ñi yi'vi xava'a ña. Te ñi xito ka'nu' va ña ña ndiee' xto'o e' Jesús mii' ka.

18 Te kua'a' va tu ne sakan' ñi xa'a' iní xini Jesús ndii, kuaxi ña na'má ña kuachi ña xa'a' ña ña'a' ña xaa' ña.

19 Te kua'a' ne ñi xaa' ña tu'va ndii, ñi ndasajin ña sakuu' tutu mii' yoso' tu'un tu'va jaan', te ñi xa'mi ña a nuu' sakuu' ne yivi'. Te kij' ñi natava' ña kuenta xa'a' ya'vi tutu jaan' ndii, ñi keta a uví xiko uxí mií xu'un' yuu' plata xa'a' sakuu' a.

20 Xa'a' a jaan' na so'o ndiee' ka kikú tu'un va'a xa'a' xto'o e' Jesús, te kua'a'

ka tu ne yivi' iní xini a. Sakan' ña xini ña ña kumi' a kua'a' ña ndiee'.

21 Kij' ndi'i' ñi xka'ndia sakuu' ña ñi yoo jaan' ndii, ñi ka'an Pablo xiin' nimá ra ña ku'un ra ñuu' Jerusalén kij' ndi'i' xka'ndia ra ñu'u' Macedonia xiin' ñu'u' Acaya. Te ñi ka'an tu ra ndii:

—Kij' ndi'i' saa i ña jaan' ndii, kuní a ku'un tu i ñuu' Roma —kachi ra.

22 Te ñi ti'vi' ra uví ta'an te xachuun' inga' xiin' ra ñu'u' Macedonia, Timoteo xiin' Erasto. Te mii' ra ndii, ñi ndoo ra ñu'u' Asia jaan' ndia'vi' ka kivi'.

So'o ñi xaa a kij' ñi ka'an ndoso' Pablo ñuu' Éfeso

23 Te sava ñi kij' sakan' ñi xa'a' xi'é kua'a' ne ñuu' jaan' xini ña ichi' xaa' ña ka'án xa'a' Jesús.

24 Kuachi ndii ñi yoo iin te xachuun' xiin' plata ñuu' jaan' te nani' Demetrio. Te jaan' ndii, xa'a ra yukun' kualí kuenta ndiosí Diana. Te kua'a' va xu'un' ñi kanando te xachuun' nuu' ra xa'a' ña jaan'.

25 Xa'a' a jaan' na ñi nakaya ra te jaan' xiin' tutu te xaa' tu naa chuun jaan', te ñi ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, te xaa' tu chuun yo'o' ndii, xiní ndo' ña ña kaa' tiaku e'.

26 Ndisu xa xiní e', te xa xini tu e' kuento ña süu' ñuu' Éfeso yo'o' kuñti' xa ñi sakandixa' Pablo jaan' kua'a' ne yivi' xiin' ña sania'a' ra, süu' jaan' ndii

yatin' kanii' nuu' ñu'u' Asia. Te ka'an ra ña ña xa'a nda'a' e' ndii, süu' ndiosí nduu' a.

²⁷ Te süu' chuun ña xaa' kuiti' e' iyö ndoñu'u', süu' jaan' ndii ndee vi'e mii' xaka'nu' sakuu' yoo' ndiosí chie Diana iyö ndoñu'u'. Te sakan' ndoñu'u' ña xaka'nu' ña'a' sakuu' ne ndiee' ñu'u' Asia xiin' ne ndiee' kanii' iin yivi' —ni kachi ra.

²⁸ Te kij' ni xini so'o ra ña jaan' ndii, ni nasaa' xava'a ra, te ni kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Ña' ka'nu' nduu' ndiosí yoo' Diana, ne ñuu Éfeso —kachi ra.

²⁹ Te iin kanj' tio', te ni sana xini' ne yivi' kanii' ñuu jaan', te ni tjin nja Gayo xiin' Aristarco. Te jaan' ndii, ñu'u' Macedonia ni kiee ra, te ndiaka' ta'an' ra xiin' Pablo. Ikan' te ni ki'vi sakan' moto nja vi'e ñuu mii' nakaya ne yivi' ndiaka' nja uvi saa' te jaan'.

³⁰ Te Pablo ndii, ni kuni ra ku'un ra mii' ni nakaya ne ñuu jaan', ndisu ni taxj ne nakaya xa'a' Jesús xiin' ra ña ku'un ra.

³¹ Te sakan' tu sava te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Asia jaan', te xini' ta'an' xiin' Pablo ndii, ni ti'vi' ra tu'un ka'an nda'vi ra ña kü'un ra vi'e ñuu jaan'.

³² Te ne yivi', ne ni nakaya vi'e ñuu jaan' ndii, näkuítá xachi' kuento nja, sava nja ka'an xa'a' iin ña'a, te tuku nja ka'an xa'a' tuku a. Te yatin' sakuu' nja xini' ndee xa'a' ni nduujin nja ikan'.

³³ Te sava ne judío, ne ka'ni tejn ne kua'a' jaan' ndii, ni chinda'a' nja iin te nanj' Alejandro te ka'an ra xiin' ne kua'a' jaan'. Sakan' te ni katani nda'a' te jaan' nuu' nja ña koo taxin' yu'u' nja, te ni kuni ra ka'an ra xa'a' ne judío nuu' nja.

³⁴ Ndisu kij' ni xini nja ña te judío nduu' tu mii' ra ndii, ni xa'a' kuaa' sakuu' nja, te sakan' ni xaa nja yatin' uvi ta'an hora ka'an nja ndii:

—Ña' ka'nu' va nduu' ndiosí yoo' Diana, ne ñuu Éfeso —ni kachi nja.

³⁵ Te kij' ni sain kuiin ña'a' te kuu' ka'nu' nuu' ñuu jaan', sakan' te ni ka'an ra xiin' nja ndii:

—Ndo'ó, ne ñuu Éfeso, sakuu' ne yivi' iin yivi' xini ña yoo', ne ndiee' ñuu Éfeso, nduu' ne kumi' kuenta ña xito' e' yukun' ndiosí ka'nu' Diana xiin' ña niania' a', ña ni nuu ndivi'.

³⁶ Te xa'a' a ña ña ndaku xna'a' nduu' ña jaan' ndii, kundiee taxin' ndo', te saa ndo' ndee iin ña'a' xiin' tu'un kui'e.

³⁷ Sakan' ña te yivi', te ni kixin ndiaka' ndo' yo'o' ndii, koo' a ni xakuina' ra yukun' e' ni ndee ni kanja'a tu ra xa'a' ndiosí e' jaan'.

³⁸ Sakan' na kuii' naa' yoo iin ña kuni chindu'u' Demetrio kuachi xa'a' uun te xachuun' xiin' ra ndii, xa yoo vi'e mii' xa'nú te yivi' kuachi. Ikan' yoo te xa'nú kuachi. Ikan' kuvi ku'un chindu'u' ra kuachi xa'a' ta'an' ra.

39 Te naa' yoo inga ka xa'a' kuni ka'an kuachi ndo' ndii, kij' koq junta ka'nu', te ndoo e' kuento xa'a' ña jaan' saa ka'an chuun' tu'un ndei' e'.

40 Kuachi ndii, xa'a' ña ni nakuchi e' vitin ndii, iyotijn kuachi ne yivi' yoo' nuu' te xa'ndia chuun' ka'nu' ña xiin' a kundiee taxin' e'. Sakan' ña koq' ndee jin ña kuvj ka'an e' xa'a' e' naa' ndatu'un' te jaan' yoo' ndee xa'a' ni xaa e' sakan' —ni kachi ra.

41 Te kij' ndi'j ni ka'an ra ña jaan' ndii, ni sandutía ra ne jaan' vi'e jaan'.

20

Sq'o ni xaa a kij' xika' Pablo ñu'u' Macedonia xiin' ñu'u' Grecia

1 Te kij' ni xikuin ña ni nakuchi ne kua'a' jaan' ndii, ni nakaya Pablo ne inj xini Jesús ndiee' ñuu Éfeso jaan', te ni xandjeni ña'a' ra. Ndi'j jaan', te ni ndei' ña'a' ra, te ni ketá ra kua'an ra ñu'u' Macedonia.

2 Te kij' ndi'j ni xka'ndja ra ñu'u' jaan' xandjeni kua'a' ra ne inj xini Jesús ndiee' ikan' xiin' ña ka'an ra ndii, sakan' vi' te ni xaa ra ñu'u' Grecia.

3 Te ni ndoo ra ikan' unj ta'an yoo'. Te kij' xa xito' ki'in ra tundoo', te ku'un ra ñu'u' Siria ndii, ni xinj ra kuento ña ni ndatu'un' tuni ne judío ña ka'ni' ña'a' nja. Sakan' na kuui' ndee chaa' ka ni kuni ra nandiko' xa'a' ra nuu' ñu'u' Macedonia.

4 Te ni xa'an ki'in' te yivi' xiin' ra. In ra nani' Sópater, te ni kiee ñuu Berea, te inga ra nani' Aristarco xiin' inga te nani' Segundo. Te ñuu Tesalónica nduu' uvi' saa' te jaan'. Te inga ra nani' Gayo, te ni kiee ñuu Derbe xiin' inga te nani' Timoteo. Te inga ra nani' Tíquico xiin' inga te nani' Trófimo. Te ñu'u' Asia nduu' uvi' saa' te jaan'.

5 Te jaan' ndii, ni ki'in ichi' ra, te ni ndiatu ra ndu'u' ñuu Troas.

6 Te kij' ni ndi'j viko' kuenta ña xixi' ne judío xita' va'a ña koq' yuchi' levadura saká xiin' ndii, ni kiee ndu ñuu Filipos, te ni ko'ni ndu jin tundoo' te kua'an ndu. Te u'un ta'an kivi' ni ya'a, te ni xaa ndu ñuu Troas jaan' mii' ndiatu' te jaan' ndu. Te ni ndoo ndu ikan' uxá ta'an kivi'.

Sq'o ni xaa a kij' ni ka'an ndoso' Pablo ñuu Troas, te ni ndei' ta'an' ra xiin' ne yivi' ikan'

7 Te kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, ni nakaya ndu te kuxi ndu ña xaxi' xakuaa' kuenta ña ni xixi' Jesús. Te xa'a' a ña kitu' tuku kivi' kiee ndu te ku'un ndu ndii, ni sanía'á Pablo ne inj xini Jesús ndee ni kuu na ñuu.

8 Te cuarto vi'e sukun mii' ni nakaya ndu jaan' ndii, ni yoo kua'a' kaá tuún tixin a.

9 Te jin te sava, te nani' Eutico ndii, ndu'u' ra yu'u' ventana vi'e jaan' kuni kusun xava'a ra. Te xa'a' a ña na'a' va ni ka'an ndoso' Pablo na

ní káando má'na te jaan'. Sakan' na kuii' ndee piso ña uní mii' ndiee' ndu jaan' ní kíee rá, te ní nama rá ndienú. Te kii' ní ndoní'í ña'a' ne yivi' ndii, xa ní xi'í rá.

¹⁰ Sakan' te ní nuu Pablo, te ní nakanu' rá xata' ñu'u' nde'í te jaan', te ní numí rá a. Te ní ka'an rá xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Kündi'ni ndo' sakan' ña xa ní natíaku rá —ní kachi rá.

¹¹ Ikan' te ní kaá ka Pablo cuarto jaan', te ní ta'vi' rá xita' va'a, te ní xixi ndu ña xaxi' xakuaa' kuenta Jesús. Sakan' te ní nakaá ka rá ní ka'an ndoso' rá ndee ní kitu'. Sakan' te ní kíee ndu kua'an ndu.

¹² Te ní naka tiaku ne yivi' te sava jaan', te kuan nu'u nía xiin' rá, xa'a' a jaan' na va'a xava'a kuni nía.

Kua'an Pablo ñuu Mileto

¹³ Te ndu'u ndii, xi'na ndu ní k'i'in ichi' kua'an ndu, sakan' na ní ko'ni ndu tundoo' te ndiatu' ndu Pablo ndee ñuu Asón, sakan' ña ní kuni rá ku'un xa'a' rá.

¹⁴ Te kii' ní nata'an' ndu xiin' rá ñuu Asón jaan' ndii, ní ndi'vi' rá tundoo' te kua'an sakuu' ndu ndee ñuu Miti-lene.

¹⁵ Te tuku kivi' ní kíee ndu ñuu jaan', te ní xka'ndia ndu nuu' ñu'u' Quío. Te kii' ní kitu' inga ka kivi' ndii, ní xka'ndia ndu yatín nuu' ñu'u' Samos. Te inga ka kivi' ndii, ní xaá ndu ñuu Trogilio. Te tuku kivi' ní xaá ndu ndee ñuu Mileto.

¹⁶ Sakan' ña ní chituní Pablo ña xka'ndia xioo rá ñuu Éfeso, sakan' ña ní kuni rá kuu kuachí rá nuu' ñu'u' Asia. Kuachi ndii ndi'ni rá xaá rá ñuu Jerusalén, te naa' ní kuví ndii, xa íkan' yoo rá kii' koó viko' ka'nu' ña nani' Pentecostés.

Kani kuento Pablo te xito' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso

¹⁷ Te ní ti'vi' Pablo te yivi' te ka'an rá xiin' te xixa, te xito' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso jaan', te kixin rá ñuu Mileto jaan'.

¹⁸ Kii' ní xaá te jaan' íkan', te ní ka'an Pablo xiin' rá ndii:

—Xiní ndo'ó saa ní xachuun' i sakuu' kivi' kii' ní ndu'u' i xiin' ndo' ndee kivi' nuu' kii' ní xaá i nuu' ñu'u' Asia yo'o',

¹⁹ te sakuu' kivi' tu ní xika nuu' i nuu' xto'o e' xiin' sakuu' ña nda'vi kuu' nimá i, xiin' ña ní xitia tikui nuu' i xa'a' ndo'ó, xiin' ña ní xaá ne judío xiin' i kii' ní sando'o' nía yu'u.

²⁰ Te xiní ndo'ó ña sakuu' ichi' ní ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña va'a mii' ndo', te chindíee' a ndo'ó. Te ní sania'á i ndo'ó tu'un va'a nuu' kua'a' ne yivi'. Te sakan' tu ní xaá i vi'e i'in ndo'.

²¹ Ní ka'an ndoso' i nuu' ne judío xiin' nuu' ne tuku' ña nama nía nimá nía xa'a' kuachi nía te saa nía ña kuni Ndiosí, te iní nía kuni nía xto'o e' Jesucristo.

²² 'Te vitín ndii, ndíee' xaka' Espíritu Santo yu'u ña

ku'un i ñuu Jerusalén, te xini i ndee ña kundo'o i ikan'.

23 Te ndii, xini kuiti' i ña i'in ñuu mi' kua'an i ndii, sakuni' Espiritu Santo jaan' yu'u ña kuna'a i vi'e kaa, te koo tu i kua'a' tundo'o'.

24 Ndisu nuu' mji' i ndii, ndiaa ya'vi' xachi' kivi' ñuu i. Süu' jaan' ndii ndiaa ya'vi' ka ña saxinú i chuun ña ni sakuiso' chuun' xto'o e' Jesús yu'u, ña ndiee' yu'u' i xa'a' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' ña ndani mji' Ndiosí yoo'.

25 'Te vitin ndii, ka'an i xiin' ndo' ña xini i ña ndee iin ndo'ó, ne ni yoo i xiin' ka'an ndoso' i xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, kuni ka ndo' nuu' i.

26 Ña jaan' na kuii' ka'an kaxi' i xiin' ndo' kivi' vitin ña koo' ka kuenta kumi' i xa'a' ndo'.

27 Kuachi ndii ni nakoo si'e i nuu' ndo' ndee iin ña kuni Ndiosí, süu' jaan' ndii ni ka'an i sakuu' a xiin' ndo'.

28 'Xa'a' a jaan' na koto xiin' mji' va ndo', te koto va tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta xto'o e', ne ni taxi Espiritu Santo kundu ndo' te paxto nuu', te koto ña'a' ndo', kuachi ndii ni ndasandu a ne jaan' kuenta a xiin' ní' si'e mji' a.

29 Sakan' ña xini yu'u ña kij' ku'un i ndii, ko'ni te yivi' tein ndo', te kuu ra ndee naa lobo ña'a, ti' xika' kuni kaxi' mbee, sakan' ña kaka ra sativi' ra nimá ndo'ó.

30 Te tein mji' ndo' kiee sava te ka'an tun vixi, te xita'

ra ne ndikun ichi' Jesús, te kundikun ña xata' mji' ra.

31 Ña jaan' na kuii' kaka ñu'u' ini va ndo'. Te naka'an' va ndo' ña nii' uni kuiya ni xikuin i ña saki'in' kuento i i'in ndo'. Te kua'a' va ichi' ndii, ndee ni xaku i.

32 'Te vitin sanakua'a i ndo'ó nda'a' Ndiosí xiin' nda'a' tu'un a ña ka'an xa'a' ña ndani mji' a yoo'. Ña jaan' kumi' ndiee' te kuvi nakata ni' a yoo' nuu' ichi' a. Te ña jaan' tu kuvi saa sakan' te natin na ndo' xiin' inga ne nduu' tu nditi a ña xa ni taxi a kuento a xa'a' nuu' e'.

33 Koo' kivi' ni ndioo' ini i xa'a' ña'a ndee iin ndo', naa kuu' oro, plata uun toto ndo'.

34 Xini ndo'ó ña ni xachuun' i xiin' nda'a' i yo'o', te ni ki'in i ña ni kuni nuu' i xiin' ña ni kuni nuu' te ndiaka' ta'an' xiin' i.

35 Te xiin' ña ni xaa i jaan' ni nia'a i ndo'ó ña sakan' kuni a sachuun' u'vi e' te kuvi chindiee' e' ne natiin. Naka'an' e' ña ni ka'an xto'o e' Jesús kij' ni ka'an a ndii: "Sañu'u' ka Ndiosí yoo' kij' taxi' e' ña'a te sakan' ña natiin' e' ña jaan'." Sakan' ni kachi Jesús —ni kachi Pablo xiin' te xixa jaan'.

36 Te kij' ndi' ni ka'an ra ña jaan' ndii, ni xikuin xiti' ra xiin' sakuu' te xixa jaan', te ni ka'an sakuu' ra xiin' Ndiosí.

37 Ikan' te ni xaku ti'e' sakuu' ra xiin' Pablo, te ni numi ña'a' ra, te ni chito tu ra nuu' te jaan'.

³⁸ Sakan' ña suchi' xava'a iní te jaan' koto ka ni ka'an Pablo xiin' ra ña koo' kivi' ka kuni nuu' ta'an' ra. Te ni xa'an ndiaka ña'a' ra ndee mii' iin' tundo'o'.

21

Sokua'an Pablo ñuu Jerusalén

¹ Te kij' ndi'j ni ndei' ndu te jaan' ndii, ni ko'ni ndu tundo'o' te kua'an ndaku ndu ndee nuu' ñu'u' Cos. Te tuku kivi' kua'an ndu, te ni xaa ndu ndee nuu' ñu'u' Rodas. Te ikan' ni kiee ndu te kua'an ndu, te ni xaa ndu ndee ñuu Pátara.

² Te ñuu Pátara jaan' ni xini ndu iin' tundo'o', tun' kua'an ñu'u' Fenicia. Te ni ko'ni ndu tun' jaan', te ni kiee ndu kua'an ndu.

³ Te kij' kua'an ndu ndii, ni xini ndu kandu'u' ñu'u' Chipre nda'a' itin ndu, te kua'an ndaku ndu ndee ñu'u' Siria. Te ni xa'an nu' xiin' ndu ñuu Tiro, sakan' ña ikan' ni xka'ndia te yivi' nakoo ra ña'a, ña ñu'u' tixin tun' jaan'. Sakan' te ni nuu ndu ikan'.

⁴ Te ikan' ni xini ta'an' ndu xiin' ne nduu' kuenta xto'o e'. Te ni ndoo ndu xiin' ne jaan' uxá ta'an' kivi'. Te ni sakuni' Espiritu Santo ne jaan' ña kundo'o Pablo, sakan' na ni ka'an ña xiin' ra ña kü'un ra ñuu Jerusalén.

⁵ Ndisu kij' ni saxinú ndu kivi' jaan' ndii, ni kiee ndu ñuu jaan' te kua'an ndu mii' ni ndoo tundo'o' jaan'. Te sakuu' ne jaan', tiaa xiin' ña'

si'i ra xiin' si'e ña ndii, ni xan ndiaka ña ndu'u yu'u' mini nuu' ñuu jaan'. Te ni xikuita xiti' sakuu' ndu yu'u' mini jaan', te ni ka'an ndu xiin' Ndiosí.

⁶ Ikan' te ni ndei' ña'a' ndu, te ni ko'ni ndu tundo'o' jaan' kua'an ndu. Te ne jaan' ndii, ni nandiko' ña vi'e ña.

⁷ Te ndu'u ndii, ni kiee ndu ñuu Tiro jaan' te kua'an ka ndu nuu' mini ndee ni xaa ndu ñuu Tolemaida. Te ikan' ni nakuatu ta'an' ndu xiin' ne nduu' kuenta Jesús, te ni ndoo ndu xiin' ne jaan' iin' ndaa' kivi'.

⁸ Te tuku kivi' ni kiee ndu ikan' te kua'an ndu, te ni xaa ndu ñuu Cesarea. Te ikan' ni xa'an ndu vi'e iin' te ka'an ndoso' tu'un va'a, te nani' Felipe. Te jaan' nduu' iin' te uxá ta'an te ni chindiee' te nda'a' xa'a' Jesús, te ni ndoo ndu vi'e ra jaan'.

⁹ Te jaan' ndii, yoo kumi' ta'an ña'a' si'e ra, te ne jaan' ndii, ne ndiee' iin' ndaa' nduu' ña, te ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' tu' ña.

¹⁰ Te kij' xa kua'an ndia'vi' kivi' ndiee' ndu ikan' ndii, ni xaa iin' te ni kiee ñu'u' Judea, te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te nani' Agabo.

¹¹ Xaa so'o ra mii' ndiee' ndu jaan', te ni kuyatin ra nuu' ndu, te ni ki'in ra toto ña tiin toko' Pablo, te ni satiin ra a nda'a' ra xiin' xa'a' ra, te ni ka'an ra ndii:

—Ka'an Espiritu Santo xiin' i ndii, so'o satiin te judío ñuu Jerusalén te xiin' ña'a' toto yo'o'. Te sanakua'a

ñā'a' rā ndā'a' ne tuku', kachi ā —ñi kachi rā.

12 Te kij' ni xini so'o ndu ñā jaan' ndii, ndu'u' xiin' ne ndiee' ikan' ndii, ni ka'an nda'vi va ndu xiin' Pablo ñā kāā rā ñuu Jerusalén.

13 Sakan' te ni ka'an rā xiin' ndu ndii:

—Kuāku kā ndo', sakan' ñā sakusuchi' ndikui ndo' jini i. Kuachi ndii, süu' ñā kotijn kuiti' i xā yoo tu'va i, süu' jaan' ndii xā yoo tu'va tu i ñā kuvu i ñuu Jerusalén jaan' xa'a' xto'o e' Jesús —ni kachi rā.

14 Te xa'a' a ñā ni kuvu nakasj ñā'a' ndu ndii, ni xikuiin ndu ka'an xiin' ta'an' ndu ndii:

—Na xka'ndia saā kuni xto'o e' Jesús —ni kachi ndu.

15 Te kij' ni ya'a ndia'vi' kivi', te ni sakoo' tu'va xiin' mii' ndu, te ni kiee ndu kua'an kāā ndu ñuu Jerusalén.

16 Te ni xa'an ndia'vi' te ndikun ichi' Jesús, te ndiee' ñuu Cesarea jaan', xiin' ndu. Te ni xan ndiaka rā ndu vi'e jin te nani' Mnasón mii' ni ndoo ndu. Te jaan' ndii, ñu'u' Chipre ni kiee rā, te xa yata' va ndikun rā ichi' xto'o e'.

So'o ni xaa a kij' ni xaa Pablo ñuu Jerusalén

17 Kij' ni xaa ndu ñuu Jerusalén ndii, ni natijn manj' va ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ikan', ndu.

18 Te tuku kivi' kua'an ndi'e' ndu mii' ndu'u' Jaco. Te ikan' ndiee' ti'vi

sakuu' te xixa, te xito' ne jaan'.

19 Te kij' ndi'i ni nakuatu ñā'a' ndu ndii, ikan' te ni xa'a' ndatu'un' ndi'i Pablo nuu' te jaan' saā ni chindiee' ñā'a' Ndiosí nuu' i'in chuun ñā ni sakuiso' chuun' ñā'a' a tejn ne tuku'.

20 Te kij' ndi'i ni xini so'o rā ñā jaan' ndii, ni xaka'nu' rā Ndiosí, te ni ka'an rā xiin' Pablo ndii:

—Xa xini yo'ó, ñani i, ñā ñuu Jerusalén yo'o' ndii, yoo kua'a' mií ne ta'an' e', ne judío, ne xā ini xini xto'o e'. Te sakuu' ne jaan' ndii, tiin' ka'nu' xava'a nja tu'un' ndei' Ndiosí.

21 Te xā xini nja ka'an ne yivi' xa'a' yo'ó ñā sania'á un' sakuu' ne judío, ne ndiee' tejn ne tuku', ñā na kuxioo nja nuu' tu'un' ndei', ñā ni sania'á Moisés, te ka'an un' xiin' nja ñā na kasa'a nja tuni jin' tiaa si'e nja, te ka'an tu un' xiin' nja ñā na kändixa' nja ñā xi xaá e'.

22 ¿Saā tu saā e' vitin? Sakan' ñā kuni ne kua'a' jaan' kuento ñā xā ni xaa un' yo'o'.

23 Sakan' na kuii' va'a kā saā un' ñā ka'an ndu xiin' un' vitin: Yoo kumi' ta'an te yivi' tejn ndu yo'o', te kuni a ñā saxinú rā ñā ni taxi rā kuento rā, ñā kaka nuu rā nuu' Ndiosí.

24 Naka ñā'a' un' te ku'un un' yukun' ka'nu', te ndasandoo sutu ndo'ó nuu' Ndiosí. Te cha'vi un' xa'a' rā te kuvu kiee ti'e' xini' rā xa'a' ñā kuni a saā rā jaan'. Sakan' te kuni sakuu' ne

yivi' ña süü' ña ndixa nduu' ña ni xini so' o nja ka'an ne yivi' xa'a' un' jaan', süü' jaan' ndii xika' tu yo'ó saa nii' ka'an chuun' tu'un ndei' jaan'.

²⁵ Te ne tuku', ne xa ini xini Jesús ndii, xa ni ti'vi' ndu tutu nda'a' nja ña ni chituni' ndu ña kuni' a ña nakoo nja ña xixi' nja ndei', ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te küxi ka tu nja ní', te küxi ka tu nja ndei' ti' ni xitja ní', te kümi' ka tu nja musa nja —ni kachi ra xiin' Pablo.

²⁶ Te tuku kivi' ndii, ni xaka Pablo te jaan', te ni xa'an ra te ndasandoo ña'a' sutu xiin' te jaan' nuu' Ndiosí. Ndi'j jaan', te ni nda'ni Pablo yukun' ka'nu', te ni ka'an ra xiin' sutu ndee kivi' xinu ña nduu' ndoo' ra xiin' te jaan' nuu' Ndiosí, te taxí ra tumaní' nuu' a xa'a' i'in ra.

So' o ni xaa a kii' ni tiin te yivi' Pablo nuu' Jerusalén

²⁷ Te kii' xa xito' xinu kuii uxá ta'an kivi' jaan' ndii, ni xini sava te judío, te ndiee' nuu' ñu'u' Asia, Pablo yukun' ka'nu' jaan'. Sakan' te ni sanakuchi ra sakuu' ne yivi' kua'a' xava'a, ne ndiee' ikan', te ni tiin ra Pablo

²⁸ ka'an ti'e' ra ndii:

—Ndo'ó, ne ta'an' ndu, te Israel, nja'a ndo' te chindiee' ndo' ndu'u, sakan' ña te yivi' yo' o' nduu' te sania'á sakuu' ne yivi' iin yivi' ña kani'a'a nja xa'a' ne ñuu e', xiin' xa'a' tu'un ndei' Ndiosí, xiin' xa'a' yukun' ka'nu' su'un yo' o'. Te

siin' tuku' ndii, ndee sava te griego ni ko'ni ra yukun' e' te sanduxin ra a kii' xaa' ra sakan' —ni kachi ra.

²⁹ Ni ka'an te jaan' sakan', kuachi ndii ni xini ra xika' Pablo xiin' iin te ñuu Éfeso, te nani' Trófimo, te ni xanini ra ña ni xaka Pablo te jaan', te ni ki'vi' ra yukun' jaan'.

³⁰ Sakan' na kuii' ni nakuchi sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' te taxta'an' nja ndekuie' inga' nja. Te ni tiin te yivi' Pablo, te ni xta'ni' ña'a' ra ndee ki'e yukun' jaan'. Te xaka'an e', te ni ndasi ra yi'e' yukun' jaan'.

³¹ Te xa xito' ka'ni' ña'a' ra kii' ni xini tu'un te xiin', te xa'ndia chuun' nuu' iin ti'vi' te xiin', ña ni nakuchi va sakuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén jaan'.

³² Numi' te ni naka ra ki'in' te xiin' xiin' sava tu te xiin' kuu' nuu' te taxta'an' ra naka'a' ra ndekuie' ra nuu' ne yivi' kua'a' jaan'. Te kii' ni xini ña'a' nja ndii, ni xikuiin nja ña kutun' nja Pablo.

³³ Sakan' te ni kuyatin te xiin', te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an chuun' ra, te ni tiin ra Pablo, te satiin ña'a' ra xiin' uvi' ta'an karena. Te ni ndatu'un' te jaan' ne jaan' yoo nduu' Pablo, te yoo nduu' tu a ni xaa ra.

³⁴ Ndisu sava ne jaan' ka'an ti'e' iin ña'a, te sava tuku nja ka'an ti'e' inga ña'a. Xa'a' a ña ni kuyi kundani kaxi' ra ndee xa'a' tiin' kuachi nja Pablo xa'a' a ña kuaa' ti'e' nja ndii, ni ka'an chuun' ra ña naka

ñā'a' te xīin' jaan' te ku'un
ra vī'e mii' ndiee' ra.

³⁵ Te kij' nī xaā te xīin'
jaan' xiin' Pablo kuato ñā
kua'an kaā mii' ndiee' ra
ndii, nī ndonī'i ñā'a' ra
sakan' ñā nī sana va'a cho'
ne kua'a' jaan'.

³⁶ Kuachī ndii xa xata' ra
jaan' ndikun ne kua'a' jaan'
ka'an ti'e' nīā ndii:

—Na kuvī ra —kachi nīā.

*Xikán Pablo ndei' ñā
ka'an ra xa'a' ra nuu' ne
kua'a' jaan'*

³⁷ Kij' xa xito' te xīin'
jaan' skō'ni' ñā'a' ra vī'e mii'
ndiee' ra ndii, nī ka'an Pablo
tu'un griego xiin' te xa'ndia
chuun' nuu' te xīin' jaan'
ndii:

—¿Ñáá kuvī ka'an i xiin'
un' iin xa'a'? —nī kachi ra.

Te nī ka'an te xa'ndia
chuun' jaan' xiin' ra ndii:

—Aan, kuvī tu ka'an yo'ó
tu'un griego uun.

³⁸ Naa' sakan' ndii, ¿süu'
yo'ó nduu' te Egipto, te
nī sakunta'an' te yivī' xiin'
te xa'ndia chuun' xama'in',
ndī'i jaan', te nī naka ra
kumi' mií te xa'ni' ne yivī' te
kua'an ra xiin' te jaan' mii'
ichi kaa'? —nī kachi ra.

³⁹ Te nī nakuiin Pablo ndii:

—Yu'u ndii, te judío nduu'
i, te nī kīee i ñuu Tarso,
ñā nduu' iin ñuu ka'nu' ñā
kandu'u' nuu' ñu'u' Cilicia.
Te xikán i ñā va'a nuu' un'
ñā taxī un' ka'an i xiin' ne
yivī' kaa' —nī kachi ra.

⁴⁰ Te kij' nī taxi te xīin'
jaan' ñā ka'an Pablo ndii,
ikan' te nī iin ra kuato jaan',
te nī ndonī'i ra ndā'a' ra te

ka'an ra xiin' nīā. Te kij'
nī xikuiin sakuu' nīā ndii,
nī ka'an ra xiin' nīā tu'un
hebreo ndii:

22

¹ —Te yivī', ñānī i, xiin'
ndo'ó, te xīxa nuu' ñuu yo'o',
kunī so'o ndo' ñā ka'an i
xa'a' i nuu' ndo' vitin —nī
kachi ra.

² Te kij' nī xini so'o nīā
ñā ka'an ra xiin' nīā tu'un
hebreo ndii, nī xikuita taxin'
ka nīā. Te nī ka'an ka ra ndii:

³ —Te judío nduu' tu yu'u,
te nī kīee i ñuu Tarso, ñā
kandu'u' nuu' ñu'u' Cilicia.
Ndisu ñuu Jerusalén yo'o' nī
xa'nu i, te nī sakuaan ndī'i i
saa nii' ka'an tu'un ndei' ne
ichi yata' e', nuu' Gamaliel.

Te xika' nuu i nuu' Ndiosí
ndee vitin xiin' kanii' nimá
i naa xaa' sakuu' ndo'ó kivi'
vitiin.

⁴ Te nī sando'o' u'vī va i
ne ndikun ichi' Jesús ndee
nī xi'i sava nīā xa'a' a ñā nī
satiin ñā'a' i, te nī taan' i nīā
vī'e kaā, naa' tiaā nduu' ra,
uun ñā'a' nduu' nīā.

⁵ Sakan' tu sutu ka'nu'
xiin' te xīxa nuu' ñuu yo'o'
ndii, kuvī ndiee yu'u' ra xa'a'
ñā jaan', sakan' ñā ndā'a' te
jaan' nī kī'in i tutu ñā kua'an
ndā'a' ne ta'an' e', ne ndiee'
ñuu Damasco. Te nī ketā i
kua'an i ñuu jaan' te satiin i
ne ndikun ichi' jaan', te naka
ñā'a' i, te xaā nīā ñuu yo'o',
te kundo'o nīā.

*Ndiee' yu'u' Pablo saā nī
nama Jesús nimá ra*

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Te kij' kuyatin' iin ke'in'
kij' naá i ichi' yatīn ñuu

Damasco jaan' kua'an i ndii, achí va nī kiee iin ñu'u yí'é koo' chukuu' ndee ndivi', te nī xinuundu a yu'u.

7 Te nī nduva i ñu'u, te nī xini so' o i iin tachi' yu'u' ka'an a xiin' i ndii: "Saulo, Saulo, ¿ndichun na sando'o' un' yu'u?", nī kachi a.

8 Te nī ka'an i ndii: "¿Yoo nduu' yo'ó, tákui'e?", nī kachi i. Te nī ka'an a xiin' i ndii: "Yu'u nduu' Jesús, te ñuu Nazaret, te sando'o' un'", nī kachi a.

9 Te yivi', te kua'an xiin' i ndii, nī xini ra ñu'u jaan', ndisu nī kundaní ra ña nī ka'an tachi' yu'u' jaan' xiin' i.

10 Te nī ka'an i xiin' a ndii: "¿Ndee ña saa i, tákui'e?", nī kachi i. Te nī ka'an a xiin' i ndii: "Ndoko o un' te ndi'vi un' ñuu Damasco, te ikan' ka'an iin te yivi' xiin' un' ndee ña kuní a saa un'", nī kachi a.

11 'Te xa'a' a ña nī kivi' kuní i sakan' ña nī yí'e koo' chukuu' ñu'u jaan' ndii, nī tijn te kua'an xiin' i jaan' nda'a' i, te nī naka ra yu'u te kua'an ndu ndee nī ko'ni ndu ñuu Damasco jaan'.

12 Te ikan' ndu'u' iin te nani' Ananías, te jaan' ndii, xika' nuu' ra nuu' Ndiosí saa ka'an tu'un ndei' a. Te ka'an va'a sakuu' ne ta'an' e', ne judío, ne ndiee' ñuu jaan', xa'a' ra.

13 Te nī xa'a ra mii' nī ndu'u' i jaan', te nī kuyatín ra nuu' i, te nī ka'an ra xiin' i ndii: "Ñani Saulo, na natuvi nuu' un'", nī kachi ra xiin'

i. Te xa'ka'an e', te nī natuvi nuu' i, te nī nakoto ndiaa ña'a' i.

14 Te nī ka'an ka ra xiin' i ndii: "Ndiosí, ña nī xa'ka'nu' ne xii' yata' e', nī nakaxin yo'ó te kuní un' ña kuní a, te kuní nduchi' nuu' un' Jesús, ña xachuun' ndaku, te kuní so' o un' tachi' a.

15 Te ndiee yu'u' un' xa'a' ña jaan' nuu' sakuu' ne yivi', te ka'an ndoso' un' xa'a' ña nī xini nduchi' nuu' un' xiin' xa'a' ña nī xini so' o un' jaan'.

16 Te vitin ndii, kundiatu ka un'. Ndondichi un' te kuchi un' kuenta a. Te kakan un' nuu' a te sandoyo' a kuachi un'", nī kachi ra xiin' i.

17 'Te kij' nī nandiko' i ñuu Jerusalén yo'o', te iin' i ka'an i xiin' Ndiosí yukun' ka'nu' ndii, nī satuvi a nuu' i

18 ña nī xini i xto' o e'. Te nī ka'an a xiin' i ndii: "Yachi va te keta ki'i' un' ñuu Jerusalén ñaa'. Sakan' ña natijn ne ñuu ñaa' ña ndiee' yu'u' un' xa'a' i", nī kachi a.

19 Te nī ka'an i xiin' a ndii: "Tákui'e, xini kaxi' ne yivi' jaan' ña yu'u nduu' te nī xa'an saa vi'e mii' nakayá ne judío, ne ta'an' e', te nī taan i ne ini xini yo'ó vi'e kaa, te nī kutun' tu nia nī xaa i.

20 Te sakan' tu kii' nī xa'ni' te yivi' Esteban, te nī ndiee yu'u' xa'a' un' ndii, xta'an tu yu'u nī iin ikan' xito' i toto te nī xa'ni' ña'a' jaan', te nī nakuita kuento i xiin' te jaan'", nī kachi i xiin' a.

21 Te nī ka'an a xiin' i ndii: "Kua'an, sakan' ña ti'vi' i

yo'ó nuu' ne tuku', ne ndiee' xika'", ni kachi a xiin' i —kachi Pablo.

So'ó ni xaa a kii' ni yoo Pablo nda'a' te xiin' romano

²² Te ndee ña yo'ó' kuiti' ni xini so'ó ne kua'a' jaan' ni ka'an Pablo. Ikan' te ni xa'a' kuaa' ti'e' nia ka'an nia ndii:

—Xata'an kutiaku ka te yivi' ñaa', ka'ni' ña'a' ndo' —kachi nia.

²³ Te xa'a' a ña kuaa' ti'e' nia, te seko' xi'é nia toto nia, te sakandeta' tu nia yaka' ndii,

²⁴ ni ka'an chuun' te xiin', te xa'ndia chuun' jaan', ña sandi'vi te xiin' ra Pablo tixin vi'e ra jaan', te suku' yo'ó' tu ña'a' ra te ndiee yu'u' Pablo jaan' ndee xa'a' nduu' a ña kuaa' ndiaa ña'a' ne yivi' jaan'.

²⁵ Te kii' xa ni satiin kutu' te xiin' jaan' Pablo xiin' iin' te suku' yo'ó' ña'a' ra ndii, ni ka'an Pablo xiin' iin' te xiin' kuu' nuu', te iin' yatın jaan' ndii:

—¿Ñáá taxi' tu'un ndei' ñuu Roma ña suku' yo'ó' ndo' iin te romano naa' tia'an sana'má ña'a' te xa'ndia chuun'? —ni kachi ra.

²⁶ Te kii' ni xini so'ó te kuu' nuu' jaan' ña jaan' ndii, ni xa'an ka'an ra xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ra jaan' ndii:

—¿Saa saa un' vitin, kuachi ndii te romano nduu' tu te kaa'? —ni kachi ra.

²⁷ Te ni kuyatın te xa'ndia chuun' jaan' mii' iin' Pablo, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá ndixa xna'a' ndii, te romano nduu' tu yo'ó? —ni kachi ra.

Te ni nakuijn Pablo nuu' ra ndii:

—Uun suvi i —ni kachi ra.

²⁸ Te ni ka'an ka te xa'ndia chuun' jaan' xiin' Pablo ndii:

—Yu'u ndii, kua'a' xava'a' xu'un' ni cha'vi i, te ni nanduu i te romano —ni kachi ra.

Te ni ka'an Pablo xiin' ra ndii:

—Yu'u ndii, xa te romano nduu' i ndee kii' ni tuvi i —ni kachi ra.

²⁹ Ña jaan' na kuu' te xiin', te xito' suku' yo'ó' ña'a' jaan' ndii, xaka'an e', te ni kuxioo ra. Te ndee te xa'ndia chuun' jaan' ni yi'vi kii' ni xini ra ña te romano nduu' tu Pablo, sakan' ña ni ka'an chuun' ra, te ni xikotiın Pablo xiin' karena.

Ka'an Pablo xa'a' ra nuu' te xixa kuu' nuu' nuu' ne judío

³⁰ Te tuku kivi' ndii, xa'a' a ña ni kuvi te xa'ndia chuun' jaan' kundani kaxi' ra ndee xa'a' ni tijn kuachi ne judío Pablo jaan' ndii, ni ndaxin' ra karena ña tiin Pablo. Te ni ka'an chuun' ra ña nakaya tu sutu kuu' nuu' xiin' sakuu' te xixa kuu' nuu' ñuu Jerusalén jaan'. Te ni xta'ni' ra Pablo vi'e kaa, te ni xani ña'a' ra nuu' te jaan'.

23

¹ Te ni xto'ni kaxi' Pablo nuu' te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Ñani ta'an' i, saxinú i ña kuni Ndiosí ndee vitin xiin'

ñā naá vā'a nimá i nuu' a
—ñi kachi rá.

² Te sutu ka'nu', te nani' Ananías ndii, ni ka'an chuun' rá xiin' te ita' yaṭin jaan' ñā sa'ndia' rá yu'u' Pablo.

³ Sakan' te ni ka'an Pablo xiin' Ananías jaan' ndii:

—Ndiosí na sa'ndia' yu'u' yo'ó, sakan' ñā nduu' un' ndee naa nama vi'e, ñā kinj kaa', te ni nake'i yaa a. Ndu'u' un' ñaa' te sana'má un' yu'u' saa nii' ka'an tu'un ndei' Ndiosí. Ndisu ni xka'ndia un' tu'un ndei' jaan' ñā ni ka'an chuun' un' te kani rá yu'u' —ni kachi rá.

⁴ Ikan' te ni ka'an te ita' yaṭin jaan' xiin' Pablo ndii:

—Sakan' vi' tuku ka'an yo'ó xiin' sutu ka'nu', te xika' nuu' nuu' Ndiosí un' —ni kachi rá.

⁵ Te ni ka'an Pablo ndii:

—Ñani i, xini yu'u' naa' sutu ka'nu' nduu' te kaa', sakan' ñā yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Kā'an kinj un' xiin' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñuu un'." Sakan' yoso' a —ni kachi rá.

⁶ Xa'a' a ñā ni xini Pablo ñā savā te jaan' nduu' te saduceo, te savā tuku rá nduu' te fariseo ndii, ni ka'an ti'e' rá xiin' te xixa kuu' nuu' jaan' ndii:

—Ñani ta'an' i, yu'u' ndii, te fariseo nduu' i, te te fariseo ni nduu' tu yuva' i. Te tiin' kuachi ndo' yu'u' xa'a' a ñā ndiatu' ini i ñā naṭiaku e' kiji' kuvj e' —ni kachi rá.

⁷ Te kiji' ni ka'an rá ñā jaan' ndii, ni xa'a' kani' ta'an' kuento te fariseo xiin' te saduceo, te ni nata'vi' rá.

⁸ Kuachi ndii, te saduceo ndii, kändixa' rá ñā naṭiaku ne ni xi'i, te ni ndee kändixa' tu rá ñā yoo ángele, te ni ndee kändixa' tu rá naa' yoo espíritu. Ndisu te fariseo ndii, kandixa' te jaan' sakuu' ñā jaan'.

⁹ Ikan' te ni xa'a' kuaa' ti'e' sakuu' te jaan'. Te ni ndondichi savā te sanakuachi' tu'un ndei' Moisés, te nduu' te fariseo. Te ni ka'an rá ndii:

—Kōo' xachi' kuachi te kaa' ni na'in ndu. Naa' ni ka'an jin ángele, uun naa' ni ka'an jin espíritu xiin' rá ndii, vā'a kuun' ta'an' e' xiin' Ndiosí —ni kachi rá.

¹⁰ Te xa'a' a ñā so'o ni naṣaa' kua'a' ka sakuu' te jaan' ndii, ni yi'vi te xa'ndia chuun' nuu' te xiin' jaan' ñā sakuachi' xi'e rá Pablo. Ñā jaan' na kuii' ni ka'an chuun' rá xiin' ndia'vi' te xiin', te ko'ni rá xta'ni' ñā'a' rá tein te jaan', te ku'un ndiaka tuku ñā'a' rá vi'e mii' ndiee' rá xito' rá.

¹¹ Te kiji' ni kuñuu kivi' jaan' ndii, ni tuvj xto' e' nuu' Pablo, te ni ka'an a xiin' rá ndii:

—Sandieni xiin' mji' un', sakan' ñā saa ni ndiee yu'u' un' xa'a' i ñuu Jerusalén ñaa' ndii, nii' sakan' tu kuni a ndiee yu'u' un' xa'a' i ñuu Roma —ni kachi a.

*Ndatu'un' tuni te judío
saa saa rá te kani' rá Pablo*

12 Te kij' ni kitu' ndii, ni ndatu'un' tuni sava te judío saa saa ra te ka'ni' ra Pablo. Te ni chikandia xiin' mii' ra nuu' ta'an' ra ña küxi ra, te kö'o tu ra tikui ndee skachi' ka'ni' ña'a' ra.

13 Te ya'a uvi xiko kuu' te ni chikandia xiin' mii' jaan'.

14 Te jaan' ndii, ni xa'an ra nuu' sutu kuu' nuu' xiin' nuu' te xixa nuu' ñuu Jerusalem jaan', te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ndu'u ndii, ni chikandia xiin' mii' ndu ña kaxi' ndu ndee jin ña'a ndee skachi' ka'ni' ndu Pablo.

15 Ña jaan' na kuii' ndo'o xiin' te xixa kuu' nuu' ndii, ka'an ndo' xiin' te xiin', te xa'ndia chuun', te kixin ndiaka ra Pablo nuu' ndo', te saa ndo' ndee naa kuni sana'má ndi'i ka ndo' ra. Te ndu'u ndii, ko'o tu'va ndu te ka'ni' ña'a' ndu ña kuni ka xaa ra yo'o' —ni kachi ra.

16 Ndisu ni xini tiaa si'e ña ta'an' Pablo kuento ña ni ndatu'un' tuni si'e te jaan'. Te ni xa'an ndatu'un' ra a nuu' Pablo mii' naá ra vi'e mii' ndiee' te xiin' jaan'.

17 Sakan' te ni kana Pablo jin te xiin' kuu' nuu', te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Kua'an ndiaka te sava yo'o' nuu' te xiin' xa'ndia chuun', sakan' ña yoo jin ña kuni ka'an ra xiin' te jaan' —ni kachi ra.

18 Sakan' te ni xaka ña'a' te kuu' nuu' jaan' nuu' te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Pablo, te naá vi'e kaa, ni kana yu'u, te ni ka'an ra

xiin' i ña kixin ndiaka i te sava yo'o' nuu' yo'o', sakan' ña yoo jin ña kuni ka'an ra xiin' un' —ni kachi ra.

19 Te te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ni jin ra nda'a' te sava jaan', te ni naka siin' ña'a' ra. Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' a kuni ka'an un' xiin' i? —ni kachi ra.

20 Te ni ka'an te sava jaan' ndii:

—Te judío ndii, ni ndoo ra kuento ña kakan ra nuu' yo'o' te ku'un ndiaka un' Pablo nuu' te xixa kuu' nuu' tiaan, te saa ra ndee naa kuni sana'má ndi'i ka ra te jaan'.

21 Ndisu yo'o' ndii, saa un' kuenta kuu' ra, sakan' ña ya'a uvi xiko ta'an te yivi' xa ni chikandia xiin' mii' ra ña küxi ra te kö'o tu ra tikui ndee ka'ni' ra Pablo. Te vitin ndii, ndiee' tu'va ra ndiatu' ra ndee ña ka'an yo'o' —ni kachi te sava jaan'.

22 Sakan' te ni ndei' ña'a' te xa'ndia chuun' jaan' ka'an chuun' ra xiin' te sava jaan' ña ka'an ra xiin' ndee jin ne yivi' ña ni ka'an ra xiin' te jaan' xa'a' ña jaan'.

S'o'o ni xaa a kii' ni ti'vi' ra Pablo nuu' te ka'nu', te nani' Félix

23 Te ni kana te xa'ndia chuun' jaan' uvi ta'an te kuu' nuu', te ni ka'an ra xiin' te jaan' ña sakoo' tu'va ra uvi ciento te xiin', xiin' un' xiko uxi te xiin', te yoso' kuei, xiin' uvi ciento te xiin', te ni'i' tun' xiin', te ku'un ra ñuu Cesarea kaa jin ñuu.

24 Te ni ka'an chuun' tu ra ña sakoo' tu'va ra kuei ti' koso' Pablo, te xaa va'a ra ñuu jaan' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te nani' Félix.

25 Te ni ke'i te xiin' te xa'ndia chuun' jaan' iin tutu, te so'o ka'an a:

26 "Yu'u, te nduu' Claudio Lisias ndii, ti'vi' i tutu yo'o nda'a' yo'ó, te ka'nu' xava'a, Félix, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndii. Natijn un' ña nakuatu' i yo'ó.

27 Te yo'o' ndii, ni tijn ña'a' ne judío, te xa xito' ka'ni' kuii ña'a' nia. Ndisu ni xa'an i xiin' te xiin', te xa'ndia chuun' i nuu', te ni sakakú ña'a' i, sakan' ña ni xini i kuento ndii, iin te romano, te ta'an' e', nduu' ra.

28 Te xa'a' a ña ni kuni i kundani i ndee xa'a' tiin' kuachi ña'a' nia ndii, ni xa'an ndiaka ña'a' i nuu' te xixa nuu' ñuu nia.

29 Te ni xini i ña tiin' kuachi ña'a' nia xa'a' tu'un ndei' mii' nia. Ndisu ni xaa ra ndee iin ña xata'an kuvi ra xa'a' ni ndee ña kuna'a ra vi'e kaa.

30 Te kij' ni xini i kuento ña ni ndatu'un' tuni ndia'vi' te yivi' ña ka'ni' ra te yo'o' ndii, xaka'an e', te ni ti'vi' ña'a' i nuu' yo'ó. Te ni ka'an chuun' tu i xiin' te tiin' kuachi ña'a' ña ku'un ra nuu' yo'ó te chindu'u' ra kuachi te yo'o' nuu' un'." Sakan' kachi tutu jaan'.

31 Te ni naka te xiin' jaan' Pablo ñuu jaan', te ni xan ndiaka ña'a' ra ndee ñuu Antipatris saa nii' ni ka'an

chuun' te xiin', te xa'ndia chuun' jaan', xiin' ra.

32 Te ni kitu' tuku kivi' ndii, ni nandiko' te xiin', te kua'an xa'a', ñuu Jerusalén vi'e mii' ndiee' ra. Ndisu te xiin', te yoso' kuei ndii, kua'an naa kua'an ra xiin' Pablo.

33 Kij' ni xaa ra ñuu Cesarea ndii, ni taxí ra tutu jaan' nda'a' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan', te ni sanakua'a tu ra Pablo nda'a' te jaan'.

34 Te kij' ni ka'vi' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' tutu jaan', te ni ndatu'un' ra Pablo mii' ni kiee ra. Te kij' ni xini ra ña te ni kiee ñu'u' Cilicia nduu' ra ndii,

35 ni ka'an ra ndii:

—Kuni so'o tukuu i ña ka'an un' kij' xaa te tiin' kuachi yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an chuun' ra ña kondia ña'a' te xiin' vi'e ka'nu', ña ni xa'a' iin te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', te ni nani' Herodes.

24

So'o ni xaa a kij' ni naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Félix

1 Te kij' ni xka'ndia u'un ta'an kivi' ndii, ni xaa sutu ka'nu', te nani' Ananías, xiin' sava te xixa nuu' ñuu xiin' iin te xikui'ni xa'a' ne yivi', te nani' Tértulo. Te sakuu' ra ni xaa nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' tiin' kuachi ra Pablo.

2 Te kij' ni kana te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' Pablo, te ni xaa ra ndii,

nĭ xā'a' tiin' kuāchĭ ñā'a' Tértulo jaan' ka'án rā ndii:

—Tákui'e, yo'ó tē ka'nu' va ndii, xa'a' ñā xa'ndia chuun' va'a un', tē xā kua'a' kuiya ndiee' manĭ' va ndu, tē xa'a' a ñā xini tunĭ un' ndii, xā nĭ ndasava'a un' ñu'u' mii' ndiee' ndu,

³ sakan' na kuii' sakuu' ndu ndii, taxi' va ndu ñā chĭndani un' xa'a' sakuu' ñā jaan'.

⁴ Tē xa'a' a ñā künĭ sakuachĭ kua'a' ndu yo'ó ndii, ka'án nda'vi ĩ xiin' un' ñā kunĭ so'ō un' ĩin xa'a' ñā ka'an ĩ xiin' un' xa'a' ñā vĭta kuu' nimá un'.

⁵ Tē yivĭ' yo'ō' ndii, nĭ xĭnĭ ndu ñā nduu' rā ndeē naa kui'e, sakan' ñā nata'vi' rā sakuu' ne ta'an' ndu, ne judío, mii' ká ndiee' nĭā nuu' ñu'u' ĩin yivĭ'. Tē siin' tuku ndii, tē ni'i' ichi' nuu' ĩin tĭ'vĭ ne nĭ xasiin' xiin' mii', tē ndikun nĭā ichi' tē nazaret, nduu' rā.

⁶ Nĭ xikā tū rā xe'na' rā xiin' yukun' ka'nu' ndu, xa'a' a jaan' na nĭ tĭin ñā'a' ndu, tē nĭ kunĭ ndu sana'má ñā'a' ndu saā ka'án tu'un ndei' mĭi' ndu.

⁷ Ndisu nĭ kĭxĭn Lisias xiin' tē xiin' rā, tē nĭ tu'un u'vĭ ñā'a' rā nda'a' ndu,

⁸ tē nĭ ka'an chuun' rā xiin' ndu ñā kĭxĭn ndu nuu' yo'ó. Tē kĭi' sana'má ñā'a' un' xa'a' sakuu' ñā jaan' ndii, kuvĭ kunĭ un' ñā ñā ndaku nduu' ñā tiin' kuāchĭ ñā'a' ndu —nĭ kachi rā.

⁹ Tē sakan' tū ĩngā ká tē judío, tē ita' xiin' rā ĩkan' ndii, nĭ nakatā rā kuento

rā, tē nĭ ka'an rā ñā sakan' xnā'a' nduu' a.

¹⁰ Sakan' tē nĭ sania'á nda'a' tē xa'ndia chuun' jaan' nuu' Pablo ñā ka'an rā, ĩkan' tē nĭ xā'a' ka'án Pablo ndii:

—Xinĭ yu'u' ñā xā ki'in' kuiya kua'an ñā nduu' un' tē xa'nú kuāchĭ nuu' ne yivĭ', ne ndiee' nuu' ñu'u' yo'ō. Ñā jaan' na kuii' va'a va kuni ĩ tē naka'án ĩ xa'a' ĩ nuu' un' vĭtĭn.

¹¹ Naa' ndatu'un' un' ndii, kuvĭ kunĭ un' ñā ndeē uxĭ uvĭ ta'an kivĭ' tiā'an ya'a vĭ' ñā nĭ kaa ĩ ñuu' Jerusalén tē saka'nu' ĩ Ndiosí.

¹² Nĭ ndeē nuu' kĭ'e yukun' ka'nu', tē nĭ ndeē vĭ'e mii' nakayá ne judío, ne ta'an' ndu, tē nĭ ndeē ĩin xaan' mii' ká ñuu' jaan' ndii, nĭ xĭnĭ tē kaa' nata'vi' ĩ ndeē ĩin ne yivĭ', nĭ ndeē nĭ xĭnĭ tū rā sanakuchi ĩ ne yivĭ' kua'a' ĩkan'.

¹³ Nĭ ndeē kuvĭ tū nia'a tē kaa' nuu' yo'ó ñā ñā ndixa nduu' ñā tiin' kuāchĭ rā yu'u' vĭtĭn.

¹⁴ 'Ndisu ndiee' yu'u' ĩ nuu' yo'ó ñā xaka'nu' ĩ Ndiosí, ñā nĭ xaka'nu' ne xĭi' yata' ndu, saā sania'á ichi' xaa', ñā ka'án tē kaa' nduu' ĩin tĭ'vĭ ne nĭ xasiin' xiin' mĭi'. Sakan' ñā kandixa' ĩ sakuu' ñā ka'án tu'un ndei' Ndiosí xiin' sakuu' ñā ka'án ñā nĭ ke'i tē nĭ ka'an tiakú tu'un a.

¹⁵ Tē ĩin kachi ndiatu' ĩnĭ ĩ naa ndiatu' ĩnĭ tē kaa' ñā Ndiosí ndii, sanatiaku a sakuu' ne yivĭ', naa' ne xachuun' ndaku nduu' e',

uun naa' ne xächuun' ndäku nduu' e'.

16 Xa'a' a jaan' na xaa' i sakuu' ña nduxa' i'in kivi' kua'an te kunaä va'a nimá i nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'.

17 'Kij' ni xka'ndia ki'in' kuiya xika' i tuku xaan' ndii, ni naaxa i ñuu Jerusalén te taxí xu'un' nda'a' ne nda'vi kuu' ñuu i, te nasoko' tu i tumaní' nuu' Ndiosí.

18 Te nani' ña jaan' xaa' i, te ni xini sava te judío, te ni kijeë ñu'u' Asia, naá i yukun' ka'nu' ndasandoo' sutu yu'u nuu' Ndiosí saa ka'an tu'un ndei' a. Ndisu kōo' ne yivi' kua'a' ni yoo ikan' xiin' i, ni ndee ni nata'vi' tu i ne yivi'.

19 Te ni xini naá i jaan' kuní a kixin nuu' yo'ó, te tijn kuächi ra yu'u naa' yoo iin xa'a'.

20 Uun naa' kōo' tuku ndii, na ka'an tu mji' te kaa' naa' ni xini ra xaa' i ña ña'a kij' ni yoo i nuu' te xixa kuu' nuu' ñuu Jerusalén.

21 Kuein' tiin' kuächi ra yu'u xa'a' ña ni ka'an ti'e' kuiti' i kij' ni yoo i tein ra, kij' ni ka'an i ndii: "Tiin' kuächi ndo' yu'u xa'a' a ña ini i ña nañaku e kij' kuví e'" —ni kachi Pablo.

22 Te xa'a' a ña xini kaxi' Félix jaan' xa'a' ichi' Jesús ndii, ni sajn kuiín ra ña sana'má ra Pablo, te ndee tuku kivi' nakaa' ra xiin' ña jaan'. Te ni ka'an ra ndii:

—Ndee kij' kixin Lisias, te xiin' te xa'ndia chuun', sakan' vi' te ndoo i kuento xa'a' ndo' —ni kachi ra.

23 Sakan' te ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' kuu' nuu' ña koo ndiaa ra Pablo, te na taxí ra ña kuví saa ndiká ra sava ña'a tixin vi'e chuun' jaan'. Te taxí tu ra xka'ndia te xini ra'an xiin' ra te kaka nuu' ta nuu' ra.

24 Kij' ni ya'a ndia'vi' kivi' te ni xaa Félix xiin' ña' si'i' ra Drusila, ña' jaan' ndii, ña' judía nduu' a'. Te ni ka'an chuun' ra ña kixin Pablo nuu' ña. Te ni xini so'o ña ka'an ra xa'a' ña kuní a ini e' kuni e' Jesucristo.

25 Ndisu kij' ni ndatu'un' Pablo xiin' ña xa'a' ña kuní a sachuun' ndäku e', xiin' xa'a' ña kuní a viko ni'i' xiin' mji' e', xiin' xa'a' ña sana'má Ndiosí yoo' kivi' nuu' ku'un e' ndii, ni yi'vi xava'a Félix jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Xava'a sakan' kuiti' vitin kua'an kij', te kij' kuni'a a i te kana tuku i yo'ó —ni kachi ra.

26 Te siin' tuku' ndii, ni ndiatu tu ini Félix jaan' ña taxí Pablo xu'un' nda'a' ra te sandoó ndiká ña'a' ra. Sakan' na kiii' ki'in' ichi' ni kana ña'a' ra, te ni ndatu'un' ra xiin' te jaan'.

27 Te kij' ni xka'ndia uvi' ta'an kuiya ndii, ni na'in chuun' iin te nani' Porcio Festo nuu' Félix jaan'. Te xa'a' a ña ni kuni Félix jaan' ndoo va'a ra xiin' ne judío ndii, ni nakoo ra Pablo naá ra vi'e jaan'.

25

So'o ni xaa a kij' ni naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Festo

¹ Te kij' n̄i ndi'j un̄i ta'an kivi' ña n̄i xaa Festo jaan' nuu' ñu'u' jaan' ndii, n̄i keta ra ñuu Cesarea jaan', te n̄i kaa ra ñuu Jerusalén.

² Te ikan' n̄i xaa ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' ki'in' te judío kuu' nuu' nuu' Festo jaan', te n̄i xa'a' tiin' kuach̄i ra Pablo.

³ Te n̄i ka'an nda'vi ra xiin' Festo jaan' ña ka'an chuun' ra te kixin ndiaka te xiin' Pablo ñuu Jerusalén jaan'. N̄i xikan ra ña jaan' sakan' ña xa n̄i ndatu'un' tuni ra ña ka'ni' ra Pablo ichi'.

⁴ Ndisu n̄i ka'an Festo ña xava'a naá m̄i' Pablo vi'e chuun' ñuu Cesarea, te ña'a' ka te nandiko' tu m̄i' ra ikan'.

⁵ Te n̄i ka'an ka ra xiin' te jaan' ndii:

—Na ku'un sava ndo'ó te kuu' nuu' xiin' j ikan', te t̄ijn kuach̄i ña'a' ndo' naa' n̄i xaa ra iin ña n̄i'a'a —n̄i kachi ra.

⁶ Te kij' ndi'j n̄i ndoo ra tejin ne jaan' un̄ia, uun ux̄i ta'an ka kivi' ndii, n̄i nakaa' ra ñuu Cesarea. Te tuk̄u kivi' n̄i xikundu'u' ra m̄i' xa'nú ra kuach̄i, te n̄i ka'an chuun' ra ña ku'un ndiaka te xiin' Pablo nuu' ra.

⁷ Te kij' n̄i xaa Pablo ikan' ndii, n̄i kat̄i ña'a' te judío, te n̄i k̄iee ñuu Jerusalén jaan', tiin' kuach̄i ña'a' ra xiin' kua'a' kuach̄i vi'e, te'e' ndee k̄oo' a n̄i kuv̄i n̄i'a'a ra xa'a' a.

⁸ Te n̄i ka'an Pablo xa'a' ra ndii:

—K̄oo' ndee iin ña n̄i'a'a n̄i xaa' j xa'a' tu'un ndei' ndu, ne judío, n̄i ndee xa'a' yukun' ka'nu' ndu, n̄i ndee

k̄oo' tu a n̄i xaa j xa'a' tu'un ndei' César, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' —n̄i kachi ra.

⁹ Ndisu xa'a' a ña n̄i kuni Festo jaan' ndoo va'a ra xiin' te judío jaan' ndii, n̄i ndatu'un' ra Pablo ndii:

—¿Ñáá ka'an nimá un' kaa un' ñuu Jerusalén te sana'má j yo'ó ikan' xa'a' ña jaan'? —n̄i kachi ra.

¹⁰ Te n̄i nakujin Pablo ndii:

—Vi'tin ndii, m̄i' xa'nú César kuach̄i iin' j, sakan' na yo'o' kuni a sana'má un' yu'u, sakan' ña xiní kaxi' un' ña k̄oo' ndee iin ña n̄i'a'a n̄i xaa j xiin' ne ta'an' j, ne judío.

¹¹ Sakan' ña naa' n̄i xaa j iin ña n̄i'a'a, ña kuni a kuv̄i j xa'a' a ndii, k̄oo' a ka'an j kuv̄i j. Ndisu xa'a' a ña süu' ña ndaku nduu' ña tiin' kuach̄i te judío, te ta'an' j kaa', yu'u ndii, ndee iin k̄oo' kumi' ña ndaku te sanakua'a ra yu'u nda'a' te kaa'. Ña jaan' na kuii' xikan j ña na sana'má César yu'u —n̄i kachi ra.

¹² Te kij' ndi'j n̄i ka'an Festo xiin' te chindiee' ta'an' xiin' ra xiin' kuento ndii, n̄i ka'an ra xiin' Pablo ndii:

—Xa'a' a ña n̄i xikan un' ña sana'má César yo'ó ndii, nuu' César jaan' ku'un un' —n̄i kachi ra.

So'o n̄i xaa a k̄i' n̄i iin Pablo nuu' Agripa

¹³ Te kij' n̄i xka'ndia ndia'vi' kivi' ndii, n̄i xaa rey Agripa xiin' iin ña' nani' Berenice ñuu Cesarea jaan' te nakuatu n̄i'a Festo.

14 Te xa'a' a ña ni ndoo nja ikan' ki'in' kivi' ndii, ni ndatu'un' Festo xiin' rey jaan' xa'a' tundo'o' Pablo ka'an ra ndii:

—Ni naqoo Félix iin te yivi' naa ra vi'e qa yo'o.

15 Te kij' ni xa'an i ñuu Jerusalén ndii, ni tiin kuachi ña'a' sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ne judío. Te ni xikan ra nuu' i ña ka'an chuun' i ña kuvj te jaan'.

16 Te ni ka'an i xiin' te judío jaan' ña taxi' tu'un ndei' romano ña ka'ni' e' ne yivi' kij' tia'an naka'an nja xa'a' nja nuu' te tiin' kuachi ña'a'.

17 Ña jaan' na kuu' kij' ni kixin te judío jaan' yo'o' ndii, ni kuvj kuachi i xiin' tundo'o' ra. Süu' jaan' ndii tuku kivi' ni xikundu'u' i mii' xa'nú i kuachi, te ni ka'an chuun' i ña kixin ndiaka te xiin' te jaan' nuu' i.

18 Te kij' ni xikuita te tiin' kuachi ña'a' jaan' ndii, koo' ña nja'a ña ni ndiatu i xa'a' ni tiin kuachi ña'a' ra.

19 Süu' jaan' ndii xa'a' iin uvj ña kandixa' mji' ra xa'a' Ndiosí ra kuiti' ni kanj ta'an' te jaan' kuento xiin' Pablo jaan', xiin' xa'a' iin te xa ni xi'i, te ni nani' Jesús, te ka'an Pablo jaan' ña tiaku ra.

20 Te xa'a' a ña ni kundani i ndee ña saa i xiin' ña ni kanj ta'an' ra kuento xiin' te jaan' ndii, ni ndatu'un' i Pablo naa' ka'an nimá ra ku'un ra ñuu Jerusalén te sana'má ña'a' i ikan' xa'a' ña jaan'.

21 Ndisu Pablo jaan' ndii,

ni xikan ra ña kundiatu ra te sana'má ña'a' César, te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Sakan' na ni ka'an chuun' i ña koo ndiaka ka ña'a' te xiin' ndee kij' kuvj ti'vi' ña'a' i nda'a' César jaan' —ni kachi Festo.

22 Te ni ka'an Agripa jaan' xiin' Festo ndii:

—Kuni kunj so'o tu yu'u ña ka'an te jaan' —ni kachi ra.

Te ni ka'an Festo ndii:

—Tiaan te kunj so'o un' ra —ni kachi ra.

23 Te tuku kivi' kij' ni xaa Agripa xiin' Berenice vi'e chuun' ndii, ni tiin ka'nu' xava'a ña'a' kua'a' ne yivi'. Te kua'a' tu te xiin' kuu' nuu' ni ndekuje xiin' ne jaan' xiin' kua'a' te xixa kuu' nuu' nuu' ñuu jaan'. Te ni ka'an chuun' Festo jaan' ña ku'un naka te xiin' Pablo te kixin ndiaka ña'a' ra ikan'.

24 Sakan' te ni ka'an Festo ndii:

—Yo'ó, rey Agripa, xiin' sakuu' ndo'ó, te ndiee' yo'o' vitin, te yivi' te iin' nuu' e' yo'o' ndii, kua'a' va ne judío ka'an kuachi nuu' i ñuu Jerusalén xiin' ñuu yo'o' xa'a' ra kuaa' ti'e nja ka'an nja ña kuni a kuvj ra.

25 Ndisu tuu yu'u ndii, koo' ndee iin ña xata'an kuvj ra xa'a' ni xaa ra. Te ndii, xa'a' a ña ni ka'an mji' ra ña César Augusto sana'má ña'a' ndii, ni chituní i ti'vi' ña'a' i nda'a' te jaan'.

26 Te xa'a' a ña koo' a ni'í i ke'i i xa'a' ra nuu' xto'o e' César jaan' ndii, ni ka'an chuun' i te ni kixin ndiaka

ñā'a' rā nuu' ndo' yo'o' vītīn, ndisu nuu' yo'ó ká vī' rey Agripa. Te kij' ndī'ī sana'má ñā'a' un' ndii, koo na ñā kuvī ke'ī i xa'a' rā.

²⁷ Kuāchī ndii tuu i ñā süü' te kuu' kaxi' nduu' i naa' tī'vi' i iin te naá vī'e kaa nuu' César, te kā'an i ndee xa'a' tiin' kuāchī ñā'a' ne yivi' —ni kachī Festo.

26

Sō'ō nī xaa a kij' nī naka'an Pablo xa'a' rā nuu' Agripa

¹ Sakan' te nī ka'an Agripa jaan' xiin' Pablo ndii:

—Kuvī naka'an un' xa'a' un' vītīn —ni kachī rā.

Sakan' te nī ka'an nda'a' Pablo, te nī xa'a' naka'an rā xa'a' rā ndii:

² —Rey Agripa, va'a kuni i ñā naka'an i xa'a' i nuu' yo'ó vītīn xa'a' sakuu' ñā tiin' kuāchī te judío, te ta'an' i, yu'u.

³ Sakan' ñā xini yo'ó sakuu' ñā xi xaá ne judío, ne ta'an' i, xiin' sakuu' ñā kani' ta'an' ne ñuu i kuento xa'a'. Ñā jaan' na kuui' ka'an nda'vi i xiin' un' ñā saa un' ñā va'a, te kunī sō'ō un' xiin' ñā manī' ñā ka'an i xiin' un'.

Ka'an Pablo saa nī nduu rā xta'an'

⁴ 'Sakuu' ne judío, ne ta'an' i, xini saa xika' i ndee kij' nī nduu i te sava tein ne ñuu i xiin' kij' nī ndu'u' i ñuu Jerusalén.

⁵ Ne jaan' ndii, xini tu ñā ñā nī xika i nuu' ñā sania'a te fariseo ndee xta'an' vī'. Te kuvī ndiēē yu'u' ñā xa'a'

ñā jaan' naa' kuni ñā. Te te fariseo jaan' nduu' iin tī'vi' te xika' ndiēē' ká xiin' tu'un ndei' Ndiosí, te sakan' sakuu' te ñuu i.

⁶ Te vītīn ndii, tiin' kuāchī rā yu'u xa'a' a ñā ndiatu' inī i xa'a' kuento ñā nī taxi Ndiosí nuu' ne xij' yata' i.

⁷ Te kuento jaan' nduu' ñā ndiatu' inī ndu, ne uxī uvi' tī'vi', ne vī'e ne Israel natīin ndu, xa'a' a jaan' na xaka'nu' chito ndu Ndiosí nduvi' xiin' ñuu. Rey Agripa, xa'a' kuento jaan' tiin' kuāchī ne ta'an' i, ne judío jaan', yu'u.

⁸ ¿Ndichun na vixi ñā tu nduu' a nuu' ndo'ó te kandixa' ndo' ñā kuvī sanatiaku Ndiosí ne nī xi'ī?

Ka'an Pablo saa nī sando'o' rā ne nduu' kuenta Jesús

⁹ 'Te yu'u ndii, nī tuu i ñā kuni a saa i sakuu' ñā nduxa' te sandi'ī' i ne inī xini Jesús, te ñuu Nazaret.

¹⁰ Te nī xaa i ñā jaan' ñuu Jerusalén, te xiin' ñā ndiēē' sutu kuu' nuu' nī ka'an chuun' i, te nī ñu'u' kua'a' ne nduu' kuenta ñā jaan' vī'e kaa. Te nī nakuita tu kuento i xiin' te yivi' kij' nī xa'ni' rā sava ne jaan'.

¹¹ Te ki'in' va' ichi' nī xa'an i saa vī'e mii' nakayá ndu te sando'o' u'vi' ñā'a' i, te kanja'a ñā xa'a' Jesús jaan'. Te xa'a' a ñā nī xi'e xava'a i nī xini ñā'a' i ndii, nī ndikun i sando'o' i ñā ndee tuku ñu'u' mii' kua'an ñā.

Ndiee' yu'u' ka Pablo saa ni nama Jesús nimá ra
(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

12 'Te ña jaan' kua'an saa i ñuu Damasco xiin' ña ndiee' ña xa'ndia chuun' sutu kuu' nuu', xiin' ña ni ka'an chuun' ra xiin' i.

13 Ndisu kij' naá i ichi' kua'an i ikan' jin ke'in' ndii, kuni ka'an i xiin' un', rey, ña ni xiní i ni kiee jin ñu'u ndee ndivi', ña yi'é koo' chukuu' ka te sakan' ñu'u, te ni xinunduú a yu'u xiin' te kua'an xiin' i.

14 Te ni nduva sakuu' ndu ñu'u, te ni xiní so'ó i jin tachí' yu'u' ña ka'an xiin' i xiin' tu'un hebreo ndii: "Saulo, Saulo ¿ndichun na sando'o' un' yu'u? Sando'o' xiin' mii' un' ndee naa ndo'o' toro kij' kacha'ni' ri' kaa xiin' nuu'", ni kachi a.

15 Te ni ka'an i xiin' a ndii: "¿Yoo nduu' yo'ó, tákui'e?", ni kachi i. Te ni ka'an xto'ó e' xiin' i ndii: "Yu'u nduu' Jesús, ña sando'o' un'.

16 Ndisu ndokoó un', te kujin ndichi un'. Sakan' ña ni satuvi xiin' mii' i nuu' un', te ndasanduú i yo'ó te kaka nuu nuu' i, te ndiee yu'u' tu un' xa'a' ña ni nia'a i nuu' un' xiin' xa'a' ña nia'a ka i nuu' un'.

17 Te sakakú i yo'ó nuu' ne ñuu un' xiin' nuu' ne tuku' mii' tianu' i yo'ó ku'un un' vitin,

18 te sakuni' un' ne jaan' te nakoo ña ña xika' ña ichi' ñaa', te na kaka ña ichi' ña yi'é ñu'u i. Sakan' te kiee ña nuu' ña xiko ni'i' ña'a' ña ndiva'a, te ko'ni

ña nuu' ña viko ni'i' ña'a' Ndiosí. Sakan' te xa'a' ña ini ña kuni ña yu'u koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi ña, te natjin tu ña ña va'a ña samaní' Ndiosí ne nduu' nditja a", ni kachi a xiin' i.

19 'Ña jaan' na kuii', rey Agripa, ni xaso'ó i nuu' ña ni ka'an xiin' i ndee ndivi'.

20 Süu' jaan' ndii xi'na ka ni ka'an ndoso' i ñuu Damasco, xiin' ñuu Jerusalén, xiin' saa kua'an ka nuu' ñu'u' Judea, xiin' tein ne tuku', te nama ña nimá ña xa'a' kuachi ña xaa' ña, te kundikun ña Ndiosí, te xiin' ña va'a ña xaa' ña nia'a ña ña xa ni nama xna'a ña nimá ña xa'a' kuachi ña.

21 Xa'a' a jaan' na ni tin te judío, te ta'an' i, yu'u nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni xika ra ka'ni' ra yu'u.

22 Ndisu xa'a' a ña ni chindiee' Ndiosí yu'u ndii, kusaa' ka'an i tu'un a ndee vitin nuu' sakuu' ne yivi', naa' ne nda'vi so'ó nduu' ña, uun naa ne ka'nu' nduu' ña. Te sania'á i nuu' ña saa nii' ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xiin' ña ni ka'an Moisés ña kuni a koo.

23 Te jaan' ndii, ni ka'an ra ña kuni a kundo'ó ña kunduú Cristo, te kij' kuví a ndii, xi'na ka a kunduú ña natjaku tein ne ni xi'i, te kunduú a ñu'u, ña nia'a ichi' Ndiosí nuu' ne ta'an' a xiin' nuu' ne tuku'. Te ña ni ka'an te jaan' ndii, xa ni xinú a —ni kachi Pablo.

24 Kij' ka'an ka Pablo ña jaan' xa'a' ra iin' ra ndii,

ikan' te ni nde'i ti'e' Festo ka'an ra ndii:

—Te küu' kaxi' nduu' yo'ó, Pablo. Ni sakuuañ kua'a' va un' ndee ni sana vi' xini' un' —ni kachi ra.

²⁵ Ndisu ni nakujin Pablo ndii:

—Süu' te küu' kaxi' nduu' i, xkuaa' Festo. Süu' jaan' ndii ña ndixa nduu' ña ka'an i, te ña kuu' kaxi' tu nduu' a.

²⁶ Kuachi ndii xini' rey Agripa ñaa' xa'a' ña ka'an i yo'o'. Ña jaan' na kuii' ini i te ka'an i nuu' ra. Te xini' kaxi' i ña xini' ra sakuu' ña jaan', sakan' ña süu' ña ni yoo si'e nduu' a.

²⁷ Te yo'ó, rey Agripa, ¿ñaá kandixa' un' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un' Ndiosí? Xini' yu'u ña kandixa' un' ña jaan' —ni kachi ra.

²⁸ Te ni ka'an Agripa xiin' Pablo ndii:

—Ndee xaku va te sanandu' un' yu'u te ndikún ichi' Cristo —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an Pablo xiin' ra ndii:

—Ndee xaku', uun kua'a' ka, ndisu xikan va i nuu' Ndiosí ña süu' yo'ó kuiti' kunduu tu te ndikún ichi' Cristo, süu' jaan' ndii, kuní i ña kunduu tu sakuu' ne xini so'ó ña ka'an i vitin ndee naa yu'u, ndisu süu' xiin' kareña ña tiiñ i yo'o' —ni kachi ra.

³⁰ Kij' ndi'i ni ka'an Pablo ña jaan' ndii, ni ndondichi rey jaan' xiin' te xa'ndia chuun' jaan', xiin' ña' nani' Berenice, xiin' sakuu' ne ni ndiee xiin' te ka'nu' jaan'.

³¹ Te kij' ni kiej ña kua'an ña ndii, ni xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an' ña ka'an ña ndii:

—Koo' xachi' a ni xaa te yivi' jaan' ña xata'an kuvj ra xa'a', uun kunañ ra vi'e kaa —kachi ña.

³² Te ni ka'an Agripa xiin' Festo ndii:

—Kuvj sandoó ndiká e' te jaan' naa' ni xikan ra ña sana'má ña'a' César —ni kachi ra.

27

So'ó ni xaa a kij' ni ti'vi' Festo Pablo ñuu Roma

¹ Kij' ni ndoo Festo kuento ña ti'vi' ra ndu ñu'u' Italia xiin' jin tundo' ndii, ni sanakua'a ra Pablo xiin' tuku te ñu'u' vi'e kaa nda'a' jin te xini' kuu' nuu', te nani' Julio, te xachuun' inga' xiin' jin ti'vi' te xini', te xika' nuu' nuu' Augusto César.

² Te ni ko'ni ndu jin tundo', tun' ni kiej ñuu Adramitio. Tun' jaan' ndii, xka'ndia nu' saa ñuu, ña ñu'u' yu'u' mini nuu' ñu'u' Asia. Te ni kiej ndu kua'an ndu, te kua'an tu Aristarco, te ñuu Tesalónica, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Macedonia, xiin' ndu.

³ Te tuku kivi' ni xaa ndu ñuu Sidón. Te Julio jaan' ndii, maní' ni kuu ra xiin' Pablo, sakan' ña ni taxj ra ku'un koto te jaan' ne xini ta'an' xiin' ra, te chindiee' ña'a' ña.

⁴ Te ni kiej ndu ikan' te kua'an ndu xiin' tundo' yatj xiin' ñu'u' Chipre mii'

kōo' tachī' ndīee' tiasi nuu' ndu.

⁵ Te nī xka'ndjā ndu mīnī ka'nu' yaṭin ṅū'u' Cilicia xiin' ṅū'u' Panfilia, te nī xaa ndu ndee ṅūu' ṅā nani' Mira, ṅā kandu'u' nuu' ṅū'u' Licia.

⁶ Te ikan' nī xīnī te xiin' kuu' nuu' jaan' iin' tundo'o', tun' nī kīee ṅūu' Alejandría, tun' kua'an' ṅū'u' Italia. Te nī ka'an' chuun' rā te nī kō'nī ndu tixin' tun' jaan'.

⁷ Te kua'a' vā kivī' nī ṅū'u' ndu nuu' tīkui sakan' ṅā kuie vā kua'an' tundo'o' jaan', te nī ndo'o' xavā'a ndu te nī xaa ndu nuu' ṅūu, ṅā nani' Gnido, sakan' ṅā tachī' ndīee' nī nakasi' nuu' ndu, te xa'a' a ṅā kusaa' xika' ka tachī' ndii, nī xa'an' seko' ndu ndee ṅūu' ṅā naá i'nu, ṅā nani' Creta yaṭin Salmón.

⁸ Te xiin' kua'a' tundo'o' nī xa'an' ndu saā yu'u' mīnī ndee nī xaa ndu iin' xaan' mii' nani' Puerto Va'a, ṅā kandu'u' yaṭin ṅūu' Lasea.

⁹ Te xa' kua'a' vā kivī' nī xka'ndjā ṅū'u' ndu nuu' mīnī, te siin' tukū ndii, xa' nī kuū kuain' vā kaa' ṅā ku'un' ndu xiin' tundo'o' nuu' mīnī jaan' kī' sakan'. Sakan' ṅā xa' kuyatin' yoo' vixin'. Xa'a' a jaan' na nī sakuni' chito Pablo te xa'ndia chuun' tixin' tundo'o' jaan'.

¹⁰ ka'an' rā ndii:

—Te yivī' rajn, tuu i' ṅā naa' ku'un' na ku'un' e' ndii, kundo'o' kua'a' e' te ndo'nu'u' tundo'o' yo'o' xiin' sakuu' ṅā ndiso' nu'. Te ndee mī' e' iyō kuvī —nī kachi' rā.

¹¹ Ndisu te xiin' kuu' nuu' jaan' ndii nī kandixa' kā rā

ṅā nī ka'an' te xiin' ṅā'a nu' xiin' te satuvi' nu' te sakan' ṅā nī ka'an' Pablo.

¹² Te xa'a' a ṅā vā'a kaa' yi'e' jaan' te ndoo' tundo'o' jaan' yoo' vixin' ndii, yatin' sakuu' rā nī ndoo' kuento ṅā ku'un' na ku'un' ndu, te naa' nī kuvī ndii, xaa' ndu ṅūu' Fenice, ṅā nduu' yi'e' ṅū'u' Creta jaan'. Te ṅā jaan' ndii, so'o' xito' a mii' ketá ṅū'u' xiin' mii' keta' a. Te ikan' nī kuni' rā ndoo' ndu yoo' vixin' jaan'.

So'o' nī xaa' a kī' nī sando'o' tachī' ndīee' ndu nuu' mīnī

¹³ Te nī xa'a' xika' kuie tachī' ṅā kuaxi' xioo' mīnī, te nī tuu' rā ṅā kuvī ku'un' ndu mii' kua'an' ndu jaan'. Sakan' na kuii' nī sakaa' rā kaa' vie' ṅā tiin' nu', te nī kīee' ndu kua'an' ndu yaṭin yaṭin nī yu'u' mīnī ṅū'u' Creta jaan'.

¹⁴ Ndisu sie tjo' nī xa'an' ndu, te nī xa'a' xika' iin' tachī' ndīee', ṅā nani' Euroclidón, ṅā nī kixin' nuu' ṅū'u' tukū ta'vi' xioo' mīnī, te nī kondjā ndīee' a tundo'o' jaan'.

¹⁵ Sakan' na nī kañuu' a nu' mii' kuni' mī' a, te xa'a' a ṅā nī kuvī sanandiko' kuiin' rā nu' te ku'un' nu' mii' kuaxi' tachī' jaan' ndii, nī taxī' rā ṅā ku'un' nu' mii' chinda'a' ṅā'a' a.

¹⁶ Te kī' nī xka'ndjā ndu xata' ṅū'u' sie ṅā naá i'nu, ṅā nani' Clauda, mii' xaku' ndīee' xika' tachī' ndii, nī ndo'o' xavā'a ndu, te nī sakaa' ndu tundo'o' lulu.

17 Te kij' ndi'i ni saka'a' ndu nu' ndii, ni satiin va'a ra tundoo' chie jaan' xiin' yo'o'. Te xa'a' a na yi'vi ra na tijn tundoo' jaan' nuu' nuti' mii' nani' a Sirte ndii, ni ndaxin' ra toto, na xiku'un tach'i tun' ndoo jaan', te ni tax'i ra na ku'un nu' mii' chinda'a' na'a' tach'i jaan'.

18 Te tuku kivi' ndii, ndiee' ka xika' tach'i jaan', xa'a' a jaan' na ni xatia ra sava na ndiso' tundoo' jaan' nuu' mini.

19 Te kivi' na uni ndii, ni xatia nda'a' ndu sava ndachuun', na tiin' ra tixin tundoo' jaan', nuu' mini.

20 Te xa'a' a na xa kua'a' va kivi' kua'an na kuasa' ka nandij', ni ndee tiuun' tui' ka ndiee', te sando'o' va tach'i' ndiee' xava'a' na xika' jaan' ndu ndii, ni xa'ndia ini ndu na kaku ndu.

21 Te xa'a' a na xa kua'a' kivi' kua'an na tia'an kuxi ndu ndii, ni xikuiin ndichi Pablo ma'in' sakuu' ndu, te ni ka'an ra ndii:

—Va'a ka naa' ni kandixa' ndo' na ni ka'an i jaan' te kiee e' nu'u' Creta kixin e'. Naa' sakan' ndii, kundoo' e' na iyoo ka'a' te ndo'nu'u' tu na'a' e' na ni xatia e' ka'a'.

22 Ndisu vitin ndii, ka'an i xiin' ndo' na sandieni xiin' mii' ndo', kuachi ndii ndee iin e' kivi, tundoo' kuiti' ndo'nu'u'.

23 Kuachi ndii, Ndiosi, na xaka'nu' i te xika' nuu' tu i nuu' ndii, nuu' ndi'e' ni satuvi a iin angele a nuu' i.

24 Te ni ka'an a xiin' i ndii: “Kuan yi'vi un', Pablo.

Kuni a ku'un un' nuu' César. Te xa'a' na kundani Ndiosi yo'o' ndii, sakaku a sakuu' te kua'an xiin' un' tundoo' yo'o'”, ni kachi a.

25 Xa'a' a jaan' na kuii' sandieni xiin' mii' ndo', te yivi' rajn. Kuachi ndii ini i xini i Ndiosi na koo a saa nii' ni ka'an angele jaan' xiin' i.

26 Te ndii, kuni a na ku'un tundoo', te kani nu' yu'u' mini iin nu'u' na ndasi i'nu xiin' mini —ni kachi Pablo.

27 Te xa uxi kumi' ta'an kivi' kua'an na chinda'a' tach'i' jaan' tundoo' nuu' mini ka'nu' na nani' Adriático. Te yatin' na nuu ndii, ni tuu sakuu' te xachuun' xiin' nu' na xa kuyatin' ndu nuu' nu'u'.

28 Sakan' na kuii' ni ki'in ku'va te jaan' xiin' yo'o' te kuni ra saa kunu mini jaan'. Te ni xini ra na kunu a oko nda'a'. Te sie ndoso' ka te tuku ni ni ki'in ku'va ra a xiin' yo'o' jaan', te ni xini ra na kunu a xa'un nda'a'.

29 Te xa'a' na yi'vi ra na kani ta'an' nu' xiin' yuu' ndii, ni sakoyó te jaan' kumi' ta'an ka'a ki'i' vie tixin tikui xiin' yo'o', te kotijn kutu' yo'o' jaan' su'ma' nu'. Te ni ka'an va nimá ra na kitu' ki'i'.

30 Te ni xika te xachuun' xiin' tundoo' jaan' kunu ra nuu' tundo'o' jaan'. Na jaan' na kuii' ni xa'a' sanuu' ra tundoo' lulu nuu' mini. Ni xa'a ra ndee naa kuni sakoyó tu ra ka'a ki'i' vie tixin tikui xiin' yo'o', te kotijn kutu' yo'o' jaan' nuu' nu'.

31 Ndisu ni ka'an Pablo xiin' te xiin' kuu' nuu' xiin' te xiin' ra ndii:

—Naa' ndoo te kaa' tixin tundoo' yo'o' ndii, kuvj kaku ndo'ó —ni kachi ra.

32 Ikan' te ni xa'ndia jin uvi te xiin' jaan' sakuu' yo'o' na tiin' tun' lulu jaan', te kua'an ndi'j nu' xiin' tikui.

33 Te kij' xa sakan' te kitu' kuui ndii, ni xandi'eni Pablo sakuu' ndu na kuxj ndu, ka'an ra ndii:

—Xa kua'an uxj kumi' ta'an kivi' na tia'an kuxj e' ndee sie na ndiatu' e' ndee na koq.

34 Na jaan' na kuui' ka'an nda'vi j xiin' ndo' na kuxj e', te koq ndiee' e', te kutiakuk ka e'. Kuachj ndii ndee jin xixi' xini' e' ndo'nu'u' —ni kachi ra.

35 Te kij' ndi'j ni ka'an ra na jaan' ndii, ni ki'in ra jin xita' va'a, te ni taxj ra na chindani Ndiosi xa'a' a nuu' sakuu' ndu ita' ndu jaan', te ni ta'vi' ra a, te ni xa'a' xixi' ra a.

36 Sakan' te ni xandi'eni xiin' mji' sakuu' ndu, te ni xa'a' xixi' tu ndu'u.

37 Te na sakuu' ndu te ni nu'u' tixin tundoo' jaan' ndii, ni kuvj ndu uvi ciento unj xiko xa'un jin.

38 Te kij' ndi'j ni xixj ndu ndii, ni ko'ni te xachuun' xiin' tundoo' jaan' ndikin' trigo mini, te kuvj xaku vie nu'.

So'q ni xaa a kij' ni tani tundoo' mii' kua'an Pablo

39 Te kij' ni kitu' ndii, ni nakunj ra nu'u' mii' ni ndekuje ra jaan'. Ndisu ni

xinj ra na yoo jin nda'a' mini mii' yoo kua'a' nuti', te ni kunj ra ku'un chikandu'u' ra nu' ndee nuu' nuti' jaan' naa' ni kuvj.

40 Te ni xa'ndia ra yo'o' na tiin' kumi' saa' kaa ki'i' jaan', te ni ndoo a mini jaan'. Te ni sataya tu ra yo'o' na tiin' kutu' tun' ndiko' ni'i' ra tundoo'. Te ni ndani'j ra toto, na ta'nu' nuu' nu'. Te ni xika ra ku'un ndaku ra xiin' nu' nuu' yu'u' mini jaan'.

41 Ndisu tundoo' jaan' ndii, ni xa'an xikui'ni nuu' nu' mii' ndiee' mato nuti', te ikan' ni tijn ndi'j nu' te ni kuvj ka kanda nu'. Te su'ma' tundoo' ndii, ni xa'a' a tiachi' a xaa' koq nuu' mini jaan'.

42 Sakan' te ni ndoo te xiin' kuento na ka'ni' ra sakuu' te nu'u' vi'e kaa, te kua'an tixin tundoo' jaan', koto ka suntia' ra, te kunu ra.

43 Ndisu xa'a' a na ni kunj te xiin' kuu' nuu' jaan' sakaku ra Pablo ndii, ni taxj ra saa te jaan' na jaan'. Suu' jaan' ndii ni ka'an chuun' ra na te xini' suntia' ndii, xina' ra sakoyo' xiin' mji' nuu' tikui mini te naxaa ra ndee yu'u' mini.

44 Te sava tuku ra kiee xata' vixin' itun', uun kiee ra xiin' inga tu'un' tundoo' na chachi' jaan'. Te sakan' ni xaa ndu, te ni kaku va'a sakuu' ndu, te ni xaa ndu ndee yu'u' mini.

28

So'q ni xaa a kij' ni xaa Pablo nu'u' Malta

1 Te kij' xa ni kaku ndu ita' ndu yu'u' minj jaan' ndii, ni xinj ndu kuento ña Malta nani' ikan'.

2 Te ne ndiee' ikan' ndii, ni natijn va'a va nja ndu. Kuachi ndii ni na'mi nja ñu'u, te ni ka'an nja xiin' sakuu' ndu ña kutunij' ndu nuu' ñu'u jaan', sakan' ña kuun' va savi', te vixin xava'a xini ndu.

3 Sakan' te kij' ni nakaya Pablo sava tutun', te taan' ra nu' nuu' ñu'u jaan' ndii, ni keta jin koo' xatu tejn tun' jaan' xinu' ri' nuu' ña i'ni' ñu'u jaan', te ni tijn nu'u ri' nda'a' ra.

4 Te kij' ni xinj ne ndiee' ñu'u' jaan' taa' xiko' ti' jaan' nda'a' ra ndii, ni ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—Te kaq' ndii, kuän vij' kuni e' ña jin te xa'ni' ne yivi' nduu' ra. Kuachi ndii, tee' ndee ni kaku ra nuu' minj ndii, xa ni kanj ña'a' ndiosí, ña kendiaa' ya'vi' ndaku, te kütjaku ka ra —ni kachi nja.

5 Ndisu ni kisi Pablo nda'a' ra, te ni nama koo' jaan' nuu' ñu'u, te koo' a ni ndo'o ra.

6 Te sakuu' nja ndiatu ña nejn nda'a' ra, uun jin kuvij' tjo' ra. Ndisu kij' ni kuna'a' ndiatu' nja, te ni xinj nja ña koo' a ndo'o' ra ndii, ni nama nja saq' tuu nja ka'an nja ña jin ndiosí nduu' ra.

7 Te yatjn ikan' kandu'u' ñu'u' jin te nani' Publio. Te jaan' ndii, te kuu' nuu' nduu' ra nuu' ñu'u' ña ndasi i'nu xiin' minj jaan'. Te ni natijn ra ndu'u vij'e ra, te ni xito va'a ra ndu'u unj ta'an kivi'.

8 Te yuva' te jaan' ndii, kuni kuvij' ra kandu'u' ra tiin' ña'a' ka'ni' xiin' tindaku' nii'. Te ni ndi'vi Pablo mii' kandu'u' ra, te koto ña'a' ra. Te kij' ndi'ij ni ka'an ra xiin' Ndiosí xa'a' te jaan' ndii, ni tondja nda'a' ña'a' ra, te ni sanda'a ña'a' ra.

9 Te kij' ni xka'ndia ña jaan' ndii, ni ndekuje sakuu' tuku ne kuni kuvij' ndiee' ñu'u' jaan' nuu' Pablo, te ni nda'a nja.

10 Te ne jaan' ndii, ni tijn manij' va nja ndu'u xiin' kua'a' nuu' ña va'a. Te kij' ni kijn ndu tundoo' kua'an ndu ndii, ni taxj nja sakuu' ña ni kuni nuu' ndu.

So'o ni xaa a kij' ni xaa Pablo ñuu Roma

11 Te kij' ni ndi'ij unj ta'an yoo' ña ndiee' ndu ikan' ndii, ni ko'ni ndu jin tundoo', tun' ni kiee ñuu Alejandria. Tun' jaan' ndii, ni ndiatu nu' ikan' ndee xka'ndia yoo' vixin. Te nuu' nu' ndii, ita' uvj ta'an ndiosí, ña nani' ndiosí kuate.

12 Te kij' ni xaa ndu yi'e', ña kandu'u' ñuu Siracusa ndii, ni ndoo ndu ikan' unj ta'an kivi'.

13 Te ndee ikan' ni kiee ndu te kua'an ndu yatjn yatjn yu'u' minj jaan' xiin' tundoo' jaan' te ni xaa ndu yi'e' ña kandu'u' ñuu Regio. Te ni ya'a tuku kivi' kij' ni xika tachi' va'a, ña kuaxi xata' a mii' kua'an tundoo' jaan'. Te tuku ka kivi' ni xaa ndu ndee yi'e' ña kandu'u' ñuu Puteoli.

14 Te ikan' ni xinj ta'an' ndu xiin' sava ne ndikun

Jesús. Te nì ka'an nda'vi ne jaan' xiin' ndu ña ndoo ndu ikan' uxá ta'an kivi' xiin' nja, ndi' jaan' te kua'an ndu ndee ñuu Roma.

¹⁵ Te kij' nì xini ne ndikún ichi' Jesús kuento ña nì xaa ndu ñuu Puteoli jaan' ndii, ndee ñuu Roma nì kije sava nja, te nì kixin natiin nja ndu'u ndee ya'vi ña nani' Apio. Te sava tukú nja nì kixin natiin ndu'u ndee jin xaan' mii' nani' unì ta'an vi'e. Kij' nì xini Pablo ne jaan' ndii, nì taxì ra ña chindani Ndiosí xa'a' nja, te nì kundjeni nimá ra.

¹⁶ Te kij' nì xaa ndu ñuu Roma ndii, nì sanakua'a te xiin' kuu' nuu' jaan', te ñu'u' vi'e kaa, te ndiaa ra kua'an ra jaan' nda'a' te xito' vi'e kaa ñuu Roma jaan'. Ndisu nì ndu'u' siin' mii' Pablo jin vi'e xiin' jin te xiin', te xito' ña'a'.

Ka'an ndosq' Pablo nuu' te judío, te ndiee' ñuu Roma

¹⁷ Kij' nì xka'ndia unì ta'an kivi' ndii, nì kana Pablo te judío, te kuu' nuu', te ndiee' ñuu jaan'. Kij' nì nakaya te jaan' ndii, nì ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ñani ta'an' i, yu'u ndii koo' ndee jin ña nja'a nì xaa i xiin' ne judío, ne ta'an' e', te nì ndee nì xka'ndia tu i ña nì nakoo ne xii' yata' e' xaa' e'. Ndisu nì tijn te ta'an' e', te Jerusalén, yu'u ñuu jaan', te nì sanakua'a ra yu'u nda'a' te xiin', te romano.

¹⁸ Te kij' ndi' nì sana'má te romano jaan' yu'u ndii, nì kunì ra sandoó ndiká ra yu'u

xa'a' a ña koo' kuachi, ña xata'an kuvì i xa'a' nì xaa i.

¹⁹ Ndisu xa'a' a ña nì ka'an te judío, te ta'an' e' jaan', ña sandoó ndiká ra yu'u ndii, nì kunì a ña kakan i ña sana'má César yu'u. Ndisu nì xaa i sakan', te tijn kuachi te ñuu e' jaan'.

²⁰ Xa'a' a jaan' na nì kana i ndo'ó, te kunì i nuu' ndo', te ka'an i xiin' ndo'. Kuachi ndii, xa'a' a ña kandixa' i ña ndiatu' ini yoo', ne Israel, tijn karena yo'o' nda'a' i —nì kachi ra.

²¹ Te nì ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ndee jin tutu tia'an natiin ndu nda'a' te ta'an' e', te ndiee' ñu'u' Judea, ña ka'an xa'a' yo'ó, te ndee jin tu te ndiee' ikan' tia'an kixin yo'o', te chindu'u' ra kuachi xa'a' un', uun kanja'a ra xa'a' un'.

²² Te ndii, kunì ndu kunì so'o ndu saa xanini un' xa'a' ne kandixa' naa kandixa' un' jaan', sakan' ña xini' ndu kuento mii' ka ña kiji va ndatu'un' ne yivi' xa'a' ne ndikún ichi' xaa' jaan' —nì kachi ra.

²³ Te nì chindu'u' te jaan' jin kivi' ña kunì so'o ka ra xa'a' ña jaan'. Te kua'a' va ra nì kixin vi'e mii' ndu'u' Pablo kij' nì xaa kivi' jaan'. Te nduvi' nì ka'an Pablo xiin' ra xa'a' saa kuvì ko'ni e' nda'a' Ndiosí, te ka'ndia chuun' a nuu' e', te nì xika ra sakandixa' ña'a' ra ña xa'a' Jesús ka'an tu'un ndei' Ndiosí, ña nì ke'i Moisés, xiin' ña nì ke'i te nì ka'an tiakú tu'un a.

24 Te sava te jaan' ni kandixa' ña ni ka'an Pablo, te sava tuku ra ni kandixa' ña jaan'.

25 Te xa'a' ña ni nakuitá kuento ra ndii, ni xa'a' kieve' ra kua'an ra, sakan' na ni ka'an ka Pablo ña yo' o' xiin' ra ndii:

—Va'a va ni ka'an Espiritu Santo xiin' ne xii' yata' e', xiin' ña ni ke'i Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii:

26 Kua'an te ka'an un' xiin' ne yivi' ñaa' ndii:

Kuni so' o' te kuni so' o' ndo', ndisu kundani xachi' ndo'.

Te koto te koto ndo', ndisu küvi xachi' kuni ndo'.

27 Kuachi ndii ni xaxii ña nimá ña.

Te xini so' o' te xini so' o' ña, ndisu xaa' ña kuenta.

Te xito' te xito' ña, ndisu küvi kuni ña ña yoo jaan'.

Sakan' xaa' ña koto ka kuni so' o' ña.

Te xaa' tu ña sakan' koto ka kuni ña.

Te xaa' tu ña sakan' koto ka kundani ña xiin' nimá ña.

Xa'a' a jaan' na nändiko' ña nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

Ni kachi a.

28 'Xa'a' a jaan' na, kuni a ña kundani ndo' vitin, ña Ndiosí ndii, nuu' ne tuku' ti'vi' a ña ka'an xa'a' ña sakakú a yoo'. Te ne jaan' ndii, kuni so' o' xna'a ña a —ni kachi ra.

29 Te kii' ndi'i ni ka'an Pablo ña jaan' ndii, ndie'e'

va kani' ta'an' te judío jaan' kuento ni kive ra kua'an ra.

30 Te nii' uvi kuiya ni ndoo ka Pablo vi'e mii' ni tatú ra ikan'. Te ni natijn ra sakuu' ne ni xa'an koto ña'a' ikan'.

31 Kii' sakan' ndii, ka'an ndoso' ra xa'a' saa kuni Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá e', xiin' xa'a' xto' o' e' Jesucristo. Te ni xaa ra ña jaan' xiin' ña ndieni, te koo' tu ni xikuja'ta'nu nuu' ra xa'a' ña jaan'.

Tutu ña ni ke'i San Pabło kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Roma

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u nduu' Pabło, te xika' nuu' nuu' Jesucristo, te tianu' a sania'á ichi' a, sakan' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' a.

2 Te xa ni taxi a kuento a xa'a' tu'un va'a jaan' nuu' ña su'un, ña nduu' tutu a, ña ni ke'i te ni ka'an tiakú xa'a' Jesús ndee' xta'an' iin yivi'.

3 Te tu'un va'a jaan' ndii, ka'an a xa'a' si'e a, xto'q e' Jesucristo. Te kuenta ña nduu' a te yivi' ndii, iin te siani' xika' David nduu' a.

4 Te ni sanatiaku ña'a' Ndiosí xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, te xiin' ña jaan' ni nia'a a ña si'e a nduu' ña jaan'.

5 Te xa'a' a ña ndani mii' Jesús ndu'u na ni sakuiso' chuun' a ndu, te ni ti'vi' tu a ndu ña sania'á ndu ichi' a nuu' sakuu' ne yivi' iin yivi', te ini nia kunj ña'a' nia, te kandixa' tu ña'a' nia. Sakan' te ña jaan' natijn sakuu' ña xaka'nu' ña'a' nia.

6 Te tejn ne ka'an i xa'a' jaan' ka'ni tu ndo'ó, ne ni kana Ndiosí te kunduu' ndo' kuenta Jesucristo.

7 Te ke'i i tutu yo'q' nuu' sakuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu

Roma. Ndiosí ndii, ndani a ndo'ó, te ni kana a ndo'ó, ña jaan' na nduu' ndo' kuenta a. Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xto'q e' Jesucristo ndo'ó, te na taxi tu a ña manj' koq xiin' ndo'.

Kuni ku'un ndi'e' Pablo mii' ndiee' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Roma

8 Ña nuu' ndii, taxi i ña chindani Ndiosí xa'a' sakuu' ndo'ó xiin' ña ndiee' Jesucristo. Sakan' ña xini i kuento ña ka'an va'a sakuu' ne yivi' xa'a' ña ini ndo' xini ndo' a.

9 Te xika' nuu' i nuu' Ndiosí xiin' kanii' nimá i ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' si'e a. Te xini Ndiosí ña naka'an' chito i xa'a' ndo' sakuu' ichi' kii' ka'an i xiin' a.

10 Te sakuu' ichi' kii' ka'an i xiin' a ndii, xikan i nuu' a ña naa' kuni a ndii, kuain' so'q' ndi'i' ku'un ndi'e' na i mii' ndiee' ndo'.

11 Kuachi ndii ka'an va nimá i kunj nduchi' nuu' i ndo'ó, te ka'an va tu nimá i saya'á i iin ña chuun va ña kuni taxi Espíritu Ndiosí nuu' ndo' te sandjeni a nimá ndo' xa'a' ichi' a.

12 Te ndiatu' ini i ña sandjeni ta'an' e' xa'a' ña ini ka e' xini ña'a' e'.

13 Ndisu ndee' vitjn ndii, yoo naa yoo ña xikuita'nú nuu' i te xaa i mii' ndiee' ndo' jaan'. Nanj ta'an' i, kuni i ña kundani ndo' ña kua'a' va ichi' ni chituni i ña ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo' te sanakoó ka i ne xika'

ichi' Jesús naa ni xaa i tein inga ne tuku',

14 naa' ne griego nduu' nja, uun naa' süu' ne griego nduu' nja, naa' ne xini tuni nduu' nja, uun naa' ne xini tuni nduu' nja ndii, kuni a ka'an ndoso' i tu'un va'a jaan' nuu' sakuu' nuu' ne jaan'.

15 Na jaan' na saki'i' a nimá i na ka'an ndoso' tu i tu'un va'a jaan' nuu' ndo'ó, ne ndiee' nuu' Roma.

Tu'un va'a ndii, ndiee' Ndiosí nduu' a

16 Kuachi ndii kühani i ka'an i tu'un va'a jaan', sakan' na ndiee' Ndiosí nduu' a, te xiin' na jaan' sakakú Ndiosí sakuu' ne ini xini na'a'. Xi'na ka nuu' ndu'u, ne judío, ni xaa tu'un va'a jaan', te sakan' ni xaa a nuu' ndo'ó, ne tuku'.

17 Sakan' na ka'an tu'un va'a jaan' na xa'a' na ini kuiti' e' xini e' Jesús, xa ni xanda'ku Ndiosí nimá e', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ne ni xanda'ku Ndiosí nimá xa'a' na ini kuiti' nja xini na'a' nja ndii, kuiti'aku nja ndee ndi'i' ni kivi'." Sakan' yoso' a.

Sakuu' e' ndiso' kuachi nuu' Ndiosí

18 Sakan' na ndee ndivi' satuvi tu Ndiosí na xi'é a xini a sakuu' ne xaa' na nja'a, te xachuun' ndaku tu nja, te xiin' na jaan' xikuita'nú nja nuu' na ndixa xa'a' Ndiosí.

19 Te na kuni a kundani ne jaan' xa'a' Ndiosí ndii, xa xini nja a, sakan' na mii' a nia'a na jaan' nuu' nja.

20 Kuachi ndii küvi kuni e' Ndiosí xiin' nduchi' nuu' e', te ni ndee küvi tu kuni e' na ndiee' a, na koo' kivi' ndi'i', ndisu ndee kii' ni xikandu'u' jin yivi', te ni nia'a a nuu' e' na sakan' nduu' a, te xiin' na ni xa'a a xini e' ndii yoo a. Xa'a' jaan' na koo' ndee jin ne küvi ka'an na xini nja naa' yoo Ndiosí.

21 Kuachi ndii, tee' ndee xini ne jaan' na yoo Ndiosí ndii, xito' ka'nu' na'a' nja saa xata'an koto ka'nu' na'a' e', te ni ndee taxi' tu nja na chindani a. Xa'a' a jaan' na ni sana na xini tuni nja, te ni küvi jin yavi tu nimá nja na küu' kaxi'.

22 Te tee' ndee ka'an ne jaan' na ne chuun va xika' ndaku nduu' nja ndii, ne küu' kaxi' nduu' nja.

23 Te tee' ndee va'a koo' chukuu' kuu' Ndiosí, te koo' kivi' xi'i a ndii, xaka'nu' na'a' nja. Süu' jaan' ndii xaka'nu' nja na niania', na ni xa'a' nda'a' nja, naa kuu' ne yivi' jin yivi', xiin' naa kuu' saa, xiin' naa kuu' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' naa kuu' ti' ka'nuu' tixin.

24 Xa'a' a jaan' na ni sanakua'a na'a' Ndiosí nuu' na xe'na' na ndioo' ini ne jaan' xa'a' jaan'. Na jaan' na kuui' xaa' ne jaan' na kuni jaan' xiin' ta'an nja xiin' jin' nja.

25 Koto ka ni nako' ne jaan' na ndixa xa'a' Ndiosí, te nuu' a jaan' ndii, ni natijn nja na xini xa'an'. Kuachi ndii xaka'nu' nja na ni xa'a Ndiosí, te xika' nuu' nja nuu' na jaan'. Te xaka'nu' nja

ñā nī xā'a sakuu' ñā yoo, ñā nduu' Ndiosí, ñā kuní a saka'nu' sakuu' e' ndee ndi'i' nī kivi'. Sakan' na kunduu a.

²⁶ Xa'a' a jaan' na nī sanakua'a Ndiosí ne jaan' nuu' sakuu' ñā nī'a'a, ñā ndioo' inī nīa xa'a'. Kuachi ndii nī nakoo ndee ñā'a' naa nī chituní Ndiosí xa'a' a, te kandu'u' a' xiin' inga ñā'a'.

²⁷ Te nii' sakan' tu xaa' te yivi', nakoo' ra ñā nī chituní Ndiosí xa'a' ra xiin' ñā'a'. Te ndiie' va nī ndioo' inī ra nī xinjī ta'an' ra, te kixín xiin' ta'an' ra. Te xaa' ra ñā ka'an' nuu', xa'a' a jaan' na xata'an kundoo' ra nuu' mji' ra xa'a' ñā kinī jaan'.

²⁸ Te xa'a' a ñā nī kuní ne jaan' ki'in kuenta nīa Ndiosí ndii, nī sanakua'a ñā'a' a nuu' ñā xanini saka nīa te saa nīa ñā kinī kuasa' kuni jaan'.

²⁹ Sakan' na xaa' ne jaan' sakuu' nuu' ñā kuasa' nduu' ñā ndaku jaan', naa kuu' ñā kumi' nīa musa nīa, xiin' ñā nīa'a inī nīa, xiin' ñā ndioo' inī va nīa xa'a' ñā'a, xiin' ñā kui'e nīa, xiin' ñā ndasi' nuu' nīa, xiin' ñā xa'ni' nīa ne yivi', xiin' ñā iin taan nīa, xiin' ñā xini xa'an' nīa ne yivi', xiin' ñā xika' nīa'a nīa,

³⁰ xiin' ñā ndatu'un' nīa tu'un' ne yivi', xiin' ñā kanīa'a nīa xiin' ne yivi', xiin' ñā ndasi' nīa Ndiosí, xiin' ñā sandiie' kui'e nīa ne yivi', xiin' ñā ñuñu' nīa, xiin' ñā ka'an' va'a nīa xa'a' mji' nīa, xiin' ñā nata'vi' xini' nīa xa'a' ñā nīa'a ñā kuni saa nīa, xiin' ñā kändixa' nīa yuva' si'i' nīa,

³¹ xiin' ñā nduu' nīa ne kuu' kaxi', xiin' ñā sáxinú nīa kuento nīa, xiin' ñā ndāni nīa ndee iin ne yivi', xiin' ñā xini nīa koo' ka'nu' inī nīa, xiin' ñā kuvita inī nīa ndee sie.

³² Tee' ndee xini kaxi' ne jaan' ñā xa nī ka'an tuni Ndiosí ñā ne xaa' ñā jaan' ndii, xata'an ñā kivi nīa, ndisu süu' xaa' kuiti' nīa kuachi jaan', süu' jaan' ndii va'a kuni tu nīa xiin' inga ne yivi' kii' xaa' nīa kuachi jaan'.

2

Sana'má ndaku Ndiosí ne yivi'

¹ Sakan' na kuii' yoo ka nduu' ndo'ó, ne katun' ne yivi' jaan' ndii, koo' a kivi ka'an ndo' xa'a' ndo' nuu' Ndiosí, kuachi ndii saa nii' xaa' ne jaan' xaa' tu mji' ndo'. Sakan' na kuii' kii' katun' ndo' ne jaan' ndii, katun' xiin' mii' mji' ndo'.

² Ndisu xini e' ñā kii' katun' Ndiosí ne xaa' ñā jaan' ndii, katun' ndaku ñā'a' a.

³ Naa' katun' ndo' inga ne yivi' xa'a' kuachi ñā xaa' nīa, te xaa' tu mji' ndo' kuachi jaan' ndii, kanini ndo' na katun' Ndiosí mji' ndo' xa'a' kuachi jaan'.

⁴ ¿Ñáá tüvi' nuu' ndo' ñā kii' xaa' ndo' sakan' ndii, chindiaa ya'vi' ndo' ñā vita xava'a kuu' inī Ndiosí xa'a' ndo', xiin' ñā ndasun inī a xa'a' ndo', xiin' ñā kundieni tu a xini a ndo'ó? ¿Ñáá xaa' ndo' kuenta ñā xa'a' ñā

v̄ita xava'a kuu' in̄i Ndiosí na kuu' kuv̄i n̄ama ndo' nimá ndo' xa'a' kuach̄i ndo' nuu' a?

5 Ndisu xa'a' a ña xax̄ij̄i ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí, te xaya'vi' tu' ndo' ña n̄ama ndo' a xa'a' kuach̄i ndo' ña xaa' ndo' ndii, so' o nakayá moto ka tundo'o' ña kundo'o' ndo' kii' xaa kivi' ña satuví Ndiosí ña xi'é a te sana'má ndaku a ne yivi'.

6 Te Ndiosí ndii, tax̄i a nda'a' i'in ne yivi' xa'a' saa nii' ni xaa ña.

7 Te ne ni xaa naa xaa' ña va'a ndii, tax̄i a nat̄ijn̄i ña kivi' nuu' ña ña koo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña nduku' ña ña kun̄i ña ña ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí, xiin' xa'a' ña nduku' tu' ña ña ka'an va'a a xa'a' ña, xiin' xa'a' a ña nduku' tu' ña ña kut̄jaku ña xiin' a ndee ndi'i' ni kivi'.

8 Ndisu tax̄i a tundo'o', te kasi'e tu' a kun̄i a ne xaa' so' o nuu' a, te kändixa' ña ña ndaku xa'a' a, süu' jaan' ndii ña ña'a kandixa' ña.

9 Te koo kua'a' va' tundo'o' xiin' ña u'vi' kundo'o' sakuu' ne xaa' ña ña'a jaan', xi'na ka ne judío kundo'o' ña jaan', te sakan' ne tuku'.

10 Ndisu tax̄i' Ndiosí ña kun̄i ne xaa' ña va'a ña ka'nu' koo' chukuu' a, te ka'an va'a tu' a xa'a' ña, te tax̄i tu' a ña man̄i' koo xiin' ña. Ña nuu' tax̄i a ña jaan' nda'a' ne judío, te sakan' tax̄i ña'a' a nda'a' ne tuku'.

11 Sakan' ña iin kachi kuu' a xiin' sakuu' ne yivi'.

12 Sakan' ña sakuu' ne ni kumi' tu'un ndei' Ndiosí, te

xaa' ña kuach̄i ndii, katun' a ne jaan' tee' ndee ni kumi' ña tu'un ndei' a jaan'. Te sakan' tu' sakuu' ne kumi' tu'un ndei' jaan', te xaa' ña kuach̄i ndii, sana'má a ne jaan' xa'a' tu'un ndei' jaan'.

13 Kuach̄i ndii, ne xini so' o kuit̄i' tu'un ndei' jaan' ndii, ndüu' ña ne ndaku nimá nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii ne xini so' o tu'un ndei' jaan', te xaa' tu' ña a nduu' ne ndaku nimá nuu' a.

14 Sakan' ña ne tuku' ndii, kumi' ña tu'un ndei' a jaan', ndisu kii' xaa' ña ña ndaku, ña ka'an tu'un ndei' jaan' xiin' ña xini tuni m̄ji' ña ndii, nia'á ña ña xini nimá ña ndee ña nduu' ña ndaku xiin' ndee ña nduu' ña ña'a.

15 Te xiin' saa xika' ña nia'á ña ña yoo iin tu'un ndei' nimá ña, sakan' na kuu' xiin' ña xini tuni ña xini m̄ji' ña ama'a xaa' ña ña va'a uun ña va'a. Te tu'un ndei', ña yoo nimá ña jaan' nduu' ña t̄ijn̄i kuach̄i ña'a', uun naka'an a xa'a' ña

16 kii' xaa kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' xa'a' ña yoo si'e nimá ña xiin' nda'a' Jesucristo saa nii' yoo tu'un va'a ña ka'an ndoso' i.

Säxinú ne judío tu'un ndei' Ndiosí

17 Ndo'ó, ne ta'an' i ndii, ka'an va'a ndo' xa'a' ndo' ña nduu' ndo' ne judío, te tiin' ndiaa ndo' tu'un ndei' Ndiosí, te ka'an ñuñu' ndo' ña nduu' ndo' kuenta Ndiosí.

18 Te xini kaxi' ndo' ndee ña kuní Ndiosí saa ndo'. Te

sakuaan ndo' tu'un ndei' a jaan' te kundani ndo' ña va'a ka ña kuni a saa ndo'.

¹⁹ Te tuu ndo' ña kuvj sania'á ndo' ichi' Ndiosí nuu' ne tuku', ne yoo sa'vi iní xa'a' a. Te tuu tu ndo' ña ne satuvi ichi' a nuu' ne yoo njaa' nimá jaan' nduu' ndo'.

²⁰ Te tuu ndo' ña kuvj sania'á ndo' ne naa' kuu'. Te tuu tu ndo' ña kuvj sania'á ndo' ne tia'an kujxa iní. Te xa'a' a ña kumi' ndo' tu'un ndei' Ndiosí ndii, tuu ndo' ña xini va ndo' ña ndichi xiin' ña ndaku xa'a' ña kuni a.

²¹ Te ndo'ó, ne sania'á tuku ne yivi' ndii, ni ndee mii' ndo' säxinú ña sania'á ndo' jaan'. Te ndo'ó, ne sania'á ña vä'a sakui'na' e' ndii, suvi ndo' nduu' ne xaku'na'.

²² Te ndo'ó, ne ka'án kumi' ndo' musa ndo' ndii, suvi ndo' nduu' ne xaa' ña jaan'. Te ndo'ó, ne ndasi' ndiosí saka ndii, xaku'na' ndo' ña'a ña yoo tixin yukun' a.

²³ Te ka'án ñuñu' ndo' xa'a' ña kumi' ndo' tu'un ndei' jaan'. Ndisu suvi ndo' xaa' sakan', te tiin' ka'nu' ne yivi' Ndiosí, sakan' ña xka'ndiá ndo' tu'un ndei' a jaan'.

²⁴ Kuachj ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Xa'a' ña xika' va'a' ndo'ó ichi' Ndiosí kanja'a ne tuku' xa'a' Ndiosí." Sakan' yoso' a.

²⁵ Sakan' ña naa' yoo tunj iin' e' ndii, ndiaa ya'vi a naa' saxinú e' tu'un ndei' jaan'. Ndisu naa' säxinú e' tu'un ndei' jaan' ndii, ndee naa koo' a kumi' e'.

²⁶ Ndisu ne koo' tunj jaan' iin' te saxinú ña ña ka'án tu'un ndei' a jaan' ndii, natiin' ña'a' a tee' ndee koo' tunj iin' ña.

²⁷ Te ne koo' tunj jaan' iin' te saxinú va'a ña ña ka'án tu'un ndei' jaan' ndii, nia'á ña jaan' ña xata'an katun' Ndiosí ndo'ó, sakan' ña tee' ndee yoo tunj iin' ndo', te kumi' tu ndo' tu'un ndei' jaan' ndii, säxinú ndo' a.

²⁸ Kuachj ndii, süu' nduu' e' ne judío xa'a' a ña nduu' e' si'e ne judío kujti', te ni ndee süu' nduu' tu e xa'a' a ña yoo tunj iin' kujti' e'.

²⁹ Süu' jaan' ndii ne nduu' xna'a ne judío ndii, ndee tixin nimá ña kuaxi ña jaan', te tunj ña kumi' ña ndii, nimá ña yoo a ni xaa Espíritu Santo, te süu' ni xa'a' a ña jaan' xa'a' a ña saxinú ña ña ka'án tu'un ndei' jaan'. Te ne kumi' ña jaan' ndii, süu' te yivi' ka'án va'a xa'a' ña, süu' jaan' ndii mii' Ndiosí.

3

¹ Tee' kuein' xanini ndo'ó ña ka'án i ña koo' xata' a ña nduu' e' ne judío, te ni ndee koo' tu xata' a ña yoo tunj iin' e'.

² Süu' yoo kua'a' xata' a, kuachj ndii ndee ña nuu' ni iní Ndiosí xini a yoo', ne judío, te ni sanakua'a a tu'un a nda'a' e'.

³ Küvi kanini e' ña säxinú tu Ndiosí kuento a ña ni taxj a nuu' e' xa'a' a ña ni saxinú sava e' kuento a.

⁴ Suu saxinú xna'a ña'a a, sakan' ña Ndiosí ndii, sakuu' ichi' ka'an ndaku a, te koo' kivi' xini xa'an' a jaan' tee' ndee sakuu' ne yivi' nduu' ne xini xa'an', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Xiin' ña ka'an un' nia'a un' ña jin ña xachuun' ndaku nduu' un', te kij' sana'má ne yivi' yo'ó ndii, keta va'a un'. Sakan' yoso' a.

⁵ Tee' kuein' ka'an ndo' xiin' i ña naa' xiin' ña xachuun' ndaku e', te kuví kuní e' ña xachuun' ndaku Ndiosí xiin' kuento a, ña ni taxí a nuu' e' ndii, xachuun' ndaku Ndiosí jaan' kij' sando'o' a yoo' xa'a' kuachí e' naa' sakan', kachí ndo'. (Ka'an i saa xanini ne yivi' jin yivi'.)

⁶ Kuasa' xachi' sakan' ran'. Naa' sakan' nduu' a ndii, kuví sana'má ndaku Ndiosí ne yivi' jin yivi'.

⁷ Tee' kuein' ka'an ka jin ndo' xiin' i ndii: "Naa' xiin' kuachí ña xaa' i so'o' tují kua'a' ka ña ndixa' xa'a' Ndiosí, te kua'a' ka tu ne yivi' xaka'nu' ña'a' ndii, koo' ndee jin xa'a' ña kusaa' katun' ka a yu'u' ndee naa jin ne ndiso' kuachí." Sakan' kachí ndo'.

⁸ Naa' sakan' nduu' a ndii, tee' ka'an sava' ndo' ña na saa e' ña ña'a, te sakan' kua'a' ka ne yivi' saka'nu' Ndiosí, kachí ndo'. Te sakan' tiin' kuachí sava' ne yivi' ndu'u' ka'an kiji' ña xa'a' ndu' ña ña jaan' sania'a' ndu'. Ndisu ne jaan' ndii, ne xa

yoo katun' saa Ndiosí nduu' ña.

Koo' ndee jin ne xika' ndaku nuu' Ndiosí

⁹ Naa' sakan' nduu' a ndii, ñaá va'a ka ne yivi' nduu' ndu, ne judío, te sakan' ne tuku' jaan'? Kuasa' xachi' sakan' ran'. Kuachí ndii, naa' xa ni ka'an ndu ndii, naa' ne judío uun ne tuku' nduu' e' ndii, jin kachi xiko' ni'i' kuachí yoo'.

¹⁰ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Koo' ndee jin ne xachuun' ndaku nuu' Ndiosí.

Koo' ndee jin ndaa' ña. ¹¹ Te koo' tu ne kuní xna'a ña kundaní ña ña kuní Ndiosí.

Te koo' ni tu ne kuní xna'a ña nduku' ki'i' ña nuu' Ndiosí.

¹² Te sakuu' ña ni kuxioo xachi' nuu' Ndiosí.

Te ni nandu'u' ña ne kuasa' kuní nuu' a.

Te koo' ka ndee jin ne xaa' ña ndaku.

Koo' ka ndee jin ndaa' ña.

¹³ Yu'u' ña ndii, ndee na yavi' ndii ña nunia' nduu' a,

te xa nuu' ña xini xa'an' kiese' yu'u' ña.

Te xa nuu' ña xatu' nduu' kuento ña kiese' yu'u' ña kiji' ka'an ña.

Ndee naa ña xatu, ña ñu'u' yu'u' koo' xatu, nduu' a.

¹⁴ Te chitu' vi' yu'u' ña kiese' ña kanja'a ña xa'a' ne yivi',

Te chitu' vi' tu yu'u' ña ñu'u' ña kiji' yoo jin ña.

15 Te ki'i' va kua'an nja te xa'ni' nja ne yivi'.

16 Te mii' ka xka'ndia nja ndii, na nduxin xiin' na suchi' ini kuiti' nakoo' nja.

17 Te xini nja kundiee mani' nja xiin' ne yivi'.

18 Te koo' kivi' yivi' nja Ndiosi.

Sakan' yoso' a.

19 Ndisu xini e' na sakuu' na ka'an tu'un dei' Ndiosi ndii, ka'an a xiin' ne xiko' ni'i' a, sakan' te koo' a kivi' ka'an ndee jin ne jaan' xa'a' nja nuu' Ndiosi, te kuni' tu sakuu' ne yivi' jin yivi' na ndiso' kuachi nja nuu' Ndiosi, te sana'ma na'a' a.

20 Sakan' na kuii' ndee jin e' kuasa' kunda'ku nimá nuu' Ndiosi xa'a' a na saxinu' e' na ka'an tu'un dei' a jaan'. Kuachi ndii ni taxi Ndiosi tu'un dei' jaan', te kivi' kuni' e' na ne ndiso' kuachi nduu' e' nuu' a.

Xanda'ku Ndiosi nimá e' xa'a' na ini e' xini e' Jesu-cristo

21 Ndisu vitin ndii, xa ni nia'a Ndiosi sa'a kivi' sandaku a nimá e' nuu' a, te süu' xa'a' a na saxinu' ka e' na ka'an tu'un dei' jaan' nduu' a, sakan' na xa mii' tu'un dei' jaan' xiin' na ni ka'an te ni ka'an tiaku' tu'un Ndiosi xta'an' ka'an sa'a kivi' sandaku a nimá e'.

22 Te na xanda'ku Ndiosi nimá e' jaan' ndii, xa'a' a na ini e' xini e' Jesucristo kuiti' xaa' a na jaan' xa'a' sakuu' e'. Sakan' na Ndiosi ndii, nakaxin a yoo,

23 te xa'a' a na sakuu' e' xaa' kuachi ndii, xika' yoo' e' nuu' Ndiosi, te kivi' kuni' e' na ndatun' a.

24 Ndisu Ndiosi ndii, ni ndasandaku mii' a nimá e' xa'a' a na ndani mii' a yoo', sakan' na xiin' na ni xii' Jesucristo ni sandoo' ndika' a yoo' nuu' na ni kuni' a kundo'o' e' xa'a' kuachi e'.

25 Sakan' na Cristo nduu' na ni chikandia Ndiosi, te ni xitja ni' na jaan', te xiin' na ni xitja ni' a jaan' ni sandoyo' Ndiosi kuachi e' xa'a' a na ini e' xini na'a' e', sakan' na ni nia'a Ndiosi yoo' na xachuun' ndaku a. Te kuie tu ini a, sakan' na ni nakan' a kuenta nuu' e' xa'a' kuachi na ni xaa e' xta'an'.

26 Sakan' ni xaa Ndiosi te nia'a a yoo' ndee kivi' vitin na xachuun' ndaku a, sakan' te kuni' e' na mii' kuiti' a nduu' na xachuun' ndaku, te mii' tu a xanda'ku nimá yoo', ne ini xini Jesús.

27 Xa'a' a jaan' na kuii' koo' ndee jin xa'a' na kivi' ka'an nuu' e', sakan' na süu' xa'a' tu'un dei' Ndiosi ni xanda'ku a nimá e'. Süu' jaan' ndii xa'a' a na ini e' xini e' Jesús kuiti' ni xaa a na jaan'.

28 Sakan' na kuii' kundani e' na xanda'ku Ndiosi nimá e' xa'a' a na ini e' xini e' Cristo kuiti', te süu' xa'a' a na xaa e' na ka'an chuun' tu'un dei' a.

29 Sakan' na Ndiosi ndii, süu' Ndiosi ne judio kuiti' nduu' a, süu' jaan' ndii nduu' tu a Ndiosi ne tuku'.

30 Sakan' ña yoo iin ndaa' kuiti' Ndiosí, te iin ndaa' ña jaan' kuiti' nduu' ña xandaaku nimá sakuu' yoo', ne iní xini Jesús. Naa kuu' ne yoo tuni iin', xiin' ne koo' tuni jaan' iin' ndii, iin kachi xandaaku a nimá nja xa'a' ña iní nja xini nja Jesús.

31 Naa iní e' xini e' Jesús ndii, ¿tee' tuu ndo' ña koo' ka ndíee' tu'un ndei' Ndiosí jaan' nuu' e'? Kuasa' xachi' sakan' ran', süu' jaan' ndii so'o chindiaa ya'vi' ka e' tu'un ndei' a jaan' kii' iní e' xini e' Jesús.

4

Ni xandaaku Ndiosí nimá Abraham nuu' a xa'a' a ña ni iní ra xini ña'a' ra

1 Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ndee ña kuvi ka'an e' xa'a' ña ni kundani Abraham, te xii' yata' e', xa'a' ña iní e' jaan'?

2 Kuachi ndii, naa' sakan' te ni xandaaku Ndiosí nimá ra xa'a' a ña ni xaa ra ña ka'an tu'un ndei' a ndii, kuvi ka'an va'a ra xa'a' ra nuu' e', ndisu nuu' Ndiosí ndii, koo' a kuvi ka'an ra.

3 Sakan' ña sakan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Xa'a' a ña ni iní Abraham ni xini ra Ndiosí na ni ka'an a ña te ndaku nimá ni nduu' ra nuu' a." Sakan' yoso' a.

4 Te vitin ndii, xini e' ña kii' xachuun' yoo ka te xiku'un ya'vi' nja ndii, süu' ña xamani' ña'a' ne yivi' nduu' ña jaan', süu' jaan'

ndii ña ndiso' ika' ña'a' nja nduu' a.

5 Ndisu Ndiosí, ña ndasandaaku nimá ne nja'a ndii, ka'an a ña ne ndaku nimá nduu' e' xa'a' a ña iní e' xini ña'a' e', te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña va'a.

6 Naa ni ka'an tu David xa'a' ne sañu'u' va Ndiosí xiin' ña ndasandaaku a nimá nja nuu' a, tee' ndee koo' ña va'a ni xaa nja.

7 Ni ka'an ra ndii: Sañu'u' va Ndiosí xiin' ña yoo ka'nu iní a xa'a' ña nja'a ña ni xaa nja, te sandoyo' tu a kuachi nja.

8 Te va'a va tu kuni ne sañu'u' a xiin' ña nātava' ka a kuenta xa'a' kuachi nja.

Ni kachi ra.

9 Te ña sañu'u' Ndiosí ne jaan' ndii, süu' nuu' ne judío, ne yoo tuni iin' kuiti', taxi Ndiosí a. Süu' jaan' ndii taxi tu ña'a' a nuu' ne tuku', ne xa'a tuni jaan' iin'. Xa ni ka'an i saa ka'an tu'un Ndiosí ña ni iní Abraham ni xini ra a, te ni ka'an a ña te ndaku nimá ni nduu' ra nuu' a.

10 Ndisu kii' ni ka'an Ndiosí ña te ndaku nimá nduu' Abraham jaan' ndii, ¿ñaá xa yoo tuni jaan' iin' ra kii' sakan', uun ñáá tia'an koo a iin' ra, tuu ndo'? Süu' tia'an koo a iin' ra kii' sakan', süu' jaan' ndii ndee ni ya'a, te ni xa'a ra tuni jaan' iin' ra.

11 Te ni xa'a ra tuni jaan' iin' ra, te ni nduu' a ña nia'a ña xa ni yoo ndaku nimá ra nuu' Ndiosí xa'a' a

ñā nī inī rā xini ñā'a' rā. Xa'a' a jaan' na suvi rā nī nanduu xii' yata' sakuu' ne inī xini Ndiosí tee' ndee kōō' tū tunī jaan' iin' nīā ndii, ka'án Ndiosí ñā ne ndaku nimá nduu' tū nīā nuu' a xa'a' a ñā inī nīā xini ñā'a' nīā.

12 Te sakan' tū suvi Abraham jaan' nduu' te xii' yata' ne judío, ne yoo tunī jaan' iin', te süu' xā ñā jaan' kuiti' yoo iin nīā, süu' jaan' ndii inī tū nīā xini nīā Ndiosí saā nii' nī inī te xii' yata' e' Abraham jaan' nī xini rā Ndiosí kij' tiā'an kōō tunī iin' rā.

Nī taxī' Ndiosí kuento a nuu' Abraham xa'a' a ñā inī rā xini ñā'a' rā

13 Kuachi ndii, kij' nī taxī Ndiosí tū'un a nuu' Abraham xiin' nuu' siani' xika' rā ñā kunduu rā te xiin' ñā'a' ñu'u' iin yivi' ndii, süu' nī taxī ñā'a' a xa'a' a ñā nī saxonú rā tū'un ndei' a, süu' jaan' ndii nī taxī a ñā jaan' ñā te ndaku nimá nduu' rā nuu' a xa'a' a ñā nī inī rā xini ñā'a' rā.

14 Sakan' ñā, naa' ne xika' saā ka'án chuun' tū'un ndei' jaan' nduu' ne kunduu ne xiin' ñā'a' ñu'u' iin yivi' ndii, inī saka e' xini e' Ndiosí naa sakan' nduu' a, te tū'un a ñā nī taxī a nuu' Abraham jaan' ndii, kōō' ká ndiee' a naa' sakan'.

15 Kuachi ndii, ne saxonú tū'un ndei' jaan' ndii, sando'o' ñā'a' Ndiosí, ndisu mii' kōō' tū'un ndei' xa'ndia chuun' ndii, kōō' tū ne xa'nú a.

16 Sakan' na kuui', xa'a' a ñā inī e' xini e' Ndiosí ndii,

taxī mii' a ñā va'a nda'a' e', ñā nī taxī a kuento a xa'a' natiin sakuu' yoo', ne nduu' siani' xika' Abraham. Te süu' nuu' ne kumi' tū'un ndei' kuiti' nī taxī a ñā jaan', süu' jaan' ndii nī taxī tū ñā'a' a nuu' sakuu' ne inī xini Ndiosí saā nii' nī inī Abraham jaan' nī xini ñā'a' rā. Sakan' na te jaan' nduu' xii' yata' sakuu' e',

17 naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Xā nī ndasanduu i yo'ó xii' yata' kua'a' va ne yivi' iin yivi'", kachi a. Te Abraham jaan' ndii, inī rā nī xini rā Ndiosí, te nī xini rā ñā kuvī sanatiaku a ndee ne nī xi'i, te kuvī tū ka'án a xa'a' ñā tiā'an kōō ndee naa xā yoo a.

18 Te nī kandixa' Abraham ñā nī ka'an Ndiosí xiin' rā tee' ndee kōō' ká ndee iin xa'a' ñā kundiatu inī ká rā, ndisu nī ndiatu inī rā kaa' sakan'. Te sakan' na nī nanduu rā te xii' yata' kua'a' va ne yivi' iin yivi' saā nii' nī ka'an Ndiosí xiin' rā ndii: "Sakan' vi' kua'a' kuū siani' xika' un'", nī kachi a.

19 Te nī sanuu' Abraham jaan' ñā inī rā xini rā Ndiosí, tee' ndee nī kumi' rā yatin' ciento kuiya, te sakan' tū nī kundani kaxi' rā ñā ñu'u' nde'i rā ndii, ndee naa ñā xā nī xi'i nī nduu' a, te kuvī tū kōō si'e Sara.

20 Tee' ndee sakan' nī nduu a ndii, nī sanuu' rā ñā inī rā xini rā Ndiosí, süu' jaan' ndii nī kandixa' rā kuento ñā nī taxī a nuu' rā jaan', te so'o ndiee' ká inī naa inī rā nī xini rā Ndiosí xaka'nu' ñā'a'

ra,

²¹ sakan' ña xini kaxi' ra ndii, ndjee' koo' chukuu' a te saxinu' a kuento a ña ni taxi' a nuu' ra jaan'.

²² Xa'a' a ña ini ra xini ra Ndiosí jaan' na ni ka'an a ña te ndaku nimá nduu' ra nuu' a.

²³ Te süu' xa xa'a' mii' kuñti' Abraham jaan' yoso' a mii' ka'an ña ni xandaku Ndiosí nimá ra nuu' a,

²⁴ süu' jaan' ndii yoso' tu a xa'a' yoo'. Sakan' ña xandaku tu Ndiosí nimá yoo' xa'a' a ña ini e' xini ña'a' e' xa'a' a ña ni sanatiaku a xto'o' e' Jesús tein ne ni xi'i.

²⁵ Ni sanakua'a Ndiosí Jesús jaan', te ni xi'i a xa'a' kuachi e'. Te ni sanatiaku tu ña'a' a te kunduu' e' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí.

5

Xa ni xandaku Ndiosí nimá e' nuu' a

¹ Sakan' na kuii', xa'a' a ña ini e' xini e' Jesús na xa ni xandaku Ndiosí nimá e', sakan' na xa yoo e' ña maní' xiin' Ndiosí xa'a' a ña ni xaa xto'o' e' Jesucristo.

² Te sakan' tu ni nunia' Jesús jaan' ichi' nuu' e' xa'a' a ña ini e' xini ña'a' e', te kuví natijn e' ña ndani mii' Ndiosí yoo', te ita' ni'i e' nuu' ña jaan' vitin. Te va'a va kuni e' xa'a' a ña ndiatu' ini e' ña kuni e' mii' ndatun' koo' chukuu' kaa' mii' yoo' Ndiosí.

³ Ndisu süu' xa'a' ña jaan' kuñti' va'a kuni e', süu' jaan' ndii va'a tu kuni e' kij'

yoo tundo'o' nuu' kivi' ñuu e', sakan' ña xiin' ña jaan' kuixa ña kundieni ini e'.

⁴ Te xiin' ña kundieni ini e' jaan' kuixa ini e' nuu' ichi' Ndiosí. Te xiin' ña kuixa ini e' jaan' chindiee' a yoo', te ndiatu' ini e'.

⁵ Te ña ndiatu' ini e' jaan' ndii, saka'an' a yoo', kuachi ndii xa ni sko'nu' Espiritu Santo nimá e' ña kundani Ndiosí yoo' kij' ni natijn e' Espiritu Santo jaan' ni xaa a.

⁶ Sakan' na kuii' kij' kusaa' ndiso' kuachi ka e' ndii, ni xi'i Cristo xa'a' yoo', ne xaa' ña nja'a, kij' ni xinu' kivi' ña ni ka'an tuni Ndiosí.

⁷ Kuachi ndii vixi xava'a te taxi jin ne yivi' ña kuví nja xa'a' inga ne yivi', tee' ndee ne xachuun' ndaku va nduu' ne jaan'. Ndee saa kaní ndii, tee' kuain' yoo jin ne kundieni kuví nja xa'a' jin ne yivi' va'a xna'a.

⁸ Ndisu ni nia'a Ndiosí ña kundani a yoo', sakan' ña kij' kusaa' ndiso' ka e' kuachi e' jaan' ndii, ni xi'i Cristo xa'a' e'.

⁹ Sakan' na kuii', xa'a' a ña xa ni xandaku Ndiosí nimá e' xiin' ní' Cristo ndii, kaku e' nuu' ña sando'o' Ndiosí yoo'.

¹⁰ Kuachi ndii, naa' kij' kusaa' nduu' ka e' ne ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí, te ni nako'o a ña maní' xiin' e' xa'a' a ña ni xi'i si'e a xa'a' kuachi e' ndii, kachi ka vi' e' vitin ña xa ni natandiee maní' Cristo yoo' xiin' Ndiosí ndii, sakakú a yoo' xa'a' a ña ni natiaaku Jesús.

11 Te süü' ña jaan' kuṭi', süü' jaan' ndii va'a tu kuni e' xini e' Ndiosí xa'a' ña ni xaa xto' o e' Jesucristo jaan', sakan' ña ni naqoo e' ña maní' xiin' Ndiosí ni xaa a.

Kuachi Adán xiin' ña ni xaa Jesucristo xa'a' kuachi jaan'

12 Te xa'a' ña ni xaa iin ndaa' kuṭi' te yivi', te nani Adán, ni xkoo kuachi sakuu' ne yivi' iin yivi', te xa'a' kuachi jaan' ni kuü, te ni xa'a' xi'i tu sakuu' ne yivi' jaan', kuachi ndii sakuu' ña xaa kuachi jaan'.

13 Sakan' ña ki' tia'an taxi Ndiosí tu'un ndei' a ndii, xa ni xaa ne yivi' iin yivi' kuachi. Ndisu mii' koo' tu tu'un ndei' ndii, koo' tu ne kuvi' xka'ndia ña ka'an a.

14 Ndee saa ka ni ndii, ndee ki' ni xika Adán, te ndee ki' ni xika Moisés ndii, ni xi'i ne yivi' tee' ndee koo' ndee iin tu'un ndei' ni xa'nú ne jaan' ndee naa' ni xaa Adán jaan'. Te Adán jaan' ni nduu ndee naa iin nuu' ña xito' kixin.

15 Ndisu iin ña va'a' ka ni natiin yoo' nda'a' Ndiosí te sakan' ña ni natiin e' xa'a' kuachi ña ni xaa Adán jaan'. Sakan' ña xa'a' kuachi ña ni xaa te iin ndaa' jaan' kuṭi', te ni xi'i kua'a' va ne yivi'. Ndisu ña va'a', ña ni taxi mii' Ndiosí nda'a' yoo' xa'a' ña ni xaa iin ndaa' kuṭi' te yivi' ndii, xa'a' ña va'a' kua'a' ka tu ne yivi' nduu' a. Te te yivi' jaan' nduu' Jesucristo.

16 Te sakan' tu ña va'a, ña ni taxi mii' Ndiosí nda'a' e'

ndii, näkuitá a xiin' kuachi te iin ndaa' jaan'. Kuachi ndii, xa'a' kuachi te iin ndaa' jaan' kuṭi' ni xa'a' katun' Ndiosí ne yivi' iin yivi', te xata'an koo ña tundo'o'. Ndisu ña va'a ña taxi' Ndiosí nda'a' e' ndii, tee' ndee kua'a' kuachi ne yivi' iin yivi' ndii, xandaaku a nimá e'.

17 Kuachi ndii, xa'a' kuachi iin ndaa' kuṭi' te yivi' jaan', te ni xa'ndia chuun' ña xi'i nuu' sakuu' ne yivi', sakan' tu xa'a' iin ndaa' kuṭi' Jesucristo kumi' e' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i, sakan' ña kua'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo' ni natiin e' xiin' ña ni ndasandaaku a nimá e' nuu' a.

18 Xa'a' a jaan' na, saa nii' ni katun' Ndiosí sakuu' yoo', ne ndee' iin yivi', xa'a' kuachi iin ndaa' kuṭi' te yivi' jaan' ndii, nii' sakan' tu xa'a' ña ni saxinu iin ndaa' kuṭi' Jesucristo ña kuni Ndiosí, ni ndasandaaku a nimá e' nuu' a te natiin e' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

19 Kuachi ndii, saa nii' xa'a' ña ni xaso'o iin ndaa' kuṭi' te yivi', ni nakuiso kuachi sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí ndii, nii' sakan' tu, xa'a' ña ni kandiixa' iin ndaa' kuṭi' te yivi', sandaku Ndiosí nimá sakuu' e'.

20 Te siin' tuku' ndii, ni sko'nu' tu'un ndei' Ndiosí te kundani ne yivi' ña yoo kua'a' kuachi ña. Ndisu kii' ni kukua'a' ka kuachi ne yivi' ndii, so'o kukua'a' ka ña ndani mii' ña'a' Ndiosí,

21 te sakan' naa xaa' kuachi e' xa'ndia chuun' a te

xi'í e' ndii, sakan' tų xa'ndia chuun' ña ndani mji' Ndiosí yoo' ndasandaku a nimá e' nuu' a, te taxí a kivi' ñuu e' ña kōo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña ni xaa xto'o e' Jesucristo xa'a' e'.

6

Ni xi'i inga' e' xiin' Cristo nuu' krusín, te ni natjaku inga' tų e' xiin' a

¹ Naa' sakan' ndii, ¿ndee ña va'a ka'an e' xa'a' ña jaan'? ¿Ñáa saa na xaa' e' kuachj te kundani mji' ka Ndiosí yoo'?

² Kuäsa' xachi' sakan' ran', kuachj ndii ne xa ni xi'i nuu' kuachj nduu' yoo', sakan' na kuii' kuvj kaka ka yoo' xaa' e' kuachj.

³ Süu xini kaxi' sakuu' yoo' ña saa nii' ni ndujin e' xiin' Cristo kij' ni chichj e' kuenta a ndii, nii' sakan' tų ndee naa ni xi'i na e' xiin' a.

⁴ Sakan' ña kij' ni chichj e' kuenta Jesús ndii, ndee naa ni xi'i inga' e' xiin' a, te ni ñu'u inga' tų e' xiin' a tixin ñu'u'. Sakan' te saa nii' ni sanatiaku ña'a' yuva' e' xiin' ña ndje'e' ndatun' va ndii, ni sanatiaku tų a yoo' te kaka e' xiin' kivi' ñuu xaa'.

⁵ Sakan' na kuii', naa' ni ndujin e' xiin' a ña ni xi'i a ndii, nii' sakan' tų ndujin e' xiin' a saa nii' ni natjaku a.

⁶ Te xini e' ña kivi' ñuu yata' e' ndii, ni kuxj inga' a nuu' krusín xiin' Cristo, sakan' te ndoñu'u' ña ndioo' ini jin' e' ña xaa' e' kuachj, te sakan' kaka nuu ka e' nuu' kuachj jaan'.

⁷ Sakan' ña ne xa ni xi'i ndii, xa ni sain' nja nuu' ña xaa' nja kuachj.

⁸ Te siin' tuku' ndii, naa' ni xi'i e' xiin' Cristo ndii, ini e' ña kutjaku tų e' xiin' a.

⁹ Sakan' ña xini e' ña ni natjaku Cristo, te kōo' kivi' ka kuvj a. Kuachj ndii xa'ndia chuun' ka ña xi'i jaan' nuu' a.

¹⁰ Sakan' ña kij' ni xi'i Jesús ndii, xa unta' sakan' ni xi'i a xa'a' kuachj e', te kōo' kivi' ka kuvj a. Ndisu vitin ndii, tiaku a xaa' a ña kuni Ndiosí.

¹¹ Te sakan' tų jin kachi saa ndo'ó kuenta, ña ne xa ni xi'i nduu' ndo' nuu' kuachj ndo', ndisu tiaku ndo' vitin te saa ndo' ña kuni Ndiosí kuiti' xa'a' a ña ni ndujin ndo' xiin' xto'o e' Jesucristo.

¹² Ña jaan' na kuii' na kaka nuu ka ndo' nuu' kuachj xiin' ñu'u' nde'i ndo', ña kuvj ñaa', te ni ndee saa tų ndo' ña ndioo' ini ñu'u' nde'i ndo' ñaa'.

¹³ Te sakan' tų sanakua'a ndo' jin tu'un' ñu'u' nde'i ndo' nuu' kuachj ndee naa ndachuun' ña sakuiniá ña nja'a. Süu' jaan' ndii ndee chaa' ka sanakua'a xiin' mii' ndi'i ndo' nda'a' Ndiosí ndee naa ne xa ni xi'i, te ni natjaku ni tukuu nja. Xa'a' a jaan' na sanakua'a ndo' jin tu'un' ñu'u' nde'i ndo' nda'a' Ndiosí, te kunduu a ndee naa ndachuun' ña kuvj xaa' sakan', te xaa' ndo' ña ndaku.

¹⁴ Kuachj ndii kuäsa' ka xa'ndia chuun' kuachj nuu' kivi' ñuu ndo', sakan' ña kōo' ka ndje'e' tų'un nde'i

Ndiosí nuu' ndo', süu' jaan' ndii ña ndani mji' Ndiosí ndo'ó nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndo' vitiin.

Kuní a kaka ndaku e' nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'

¹⁵ Naa' sakan' ndii, ñáá saa e' kuachi vitiin ña kumi' ka tu'un ndei' Ndiosí ndiee' nuu' e', süu' jaan' ndii ña ndani mji' Ndiosí yoo' kumi' ndiee' nuu' e'? Kuása' xachi' sakan' ran'.

¹⁶ Süu' xini kaxi' ndo'ó ña naa' sanakua'a xiin' mi' ndo' nda'a' iin ne yivi' te sachuun' ndo' nuu' nja ndii, ne jaan' xiko' ni'i' ndo'ó. Te sakan' tu' yoo a naa' sanakua'a xiin' mji' e' nuu' kuachi ndii, kuvi xachi' e'. Ndisu naa' sanakua'a xiin' mji' e' nda'a' Ndiosí te saxinu e ña kuní a ndii, ndasandaku a nimá e'.

¹⁷ Ndisu chindani va Ndiosí ña tee' ndee ni xiko' ni'i' kuachi ndo'ó ndii, xa ni kandixa' ndo' ña ndixa xa'a' Jesús vitiin xiin' iin kanii' nimá ndo' saa nii' yoo' a ni natiin ndo'.

¹⁸ Te kij' xa ni ndoo ndiká ndo' nuu' ndiee' kuachi ndii, ni nanduü ndo' ne xika' nuu' nuu' ña ndaku ña kuní Ndiosí.

¹⁹ Ka'an i ña yo'q' xiin' ndo' xiin' ña ka'an ndiaa jaan' xa'a' a ña tia'an kuvi kundani va'a ndo' ña ni sania'á i ndo'ó jaan'. Xta'an' ndii, ni sanakua'a ndo' i'in tu'un' ñu'u' nde'i ndo' nuu' ña xe'na' xiin' nuu' ña nja'a, te ni nduu ndo' ne xika' nuu' nuu' ña jaan'. Ndisu vitiin ndii, na sanakua'a ndo'

i'in tu'un' ñu'u' nde'i ndo' jaan' nuu' ña ndaku ña kuní Ndiosí, te sakan' kunduu ndo' xanuü' nditia Ndiosí kuiti'.

²⁰ Kuachi ndii, kij' ni xiko' ni'i' kuachi ndo'ó ndii, ni xika nuu' ndo' nuu' ña ndaku ña kuní Ndiosí.

²¹ Ndisu kij' ni xiko' ni'i' kuachi jaan' ndo'ó ndii, köo' ndee iin nuu' ña va'a ni ki'in ndo', süu' jaan' ndii sakuchani ndi'i' ña jaan' ndo'ó vitiin, kuachi ndii mi' ndi'i' ndoso' ña jaan' ndii, xi'i' ne yivi' xaa' a.

²² Te ndii, vitiin ña xa ni ndoo ndiká ndo' nuu' kuachi jaan', te ni nanduü ndo' ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ndii, kuní a kaka ndo' saa kuní mji' a kuiti', te ndi'i' ndoso' natiin ndo' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'.

²³ Sakan' ña ya'vi e' ña natiin e' xa'a' kuachi e' ndii, ña kuní a kuvi e' nduu' a. Ndisu tumaní' ña natiin e' nda'a' Ndiosí xa'a' a ña ini e' xini e' xt'o'q' e' Jesucristo ndii, kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' nduu' a.

7

Xa'a' a ña ini e' xini e' Jesús te sakakú a yoo', süu' xa'a' a ña saxinu e' tu'un ndei' Moisés

¹ Ne ñani ta'an' i, ka'an' i xiin' ndo'ó, ne xini tu'un ndei' Ndiosí. Xini ndo'ó ña tu'un ndei' jaan' ndii, kumi' a ndiee' nuu' e' kij' tiaku kuiti' e'.

² Saa e' kuenta naa kuu' iin ña'a' kij' tunda'á' a' ndii, kumi' tu'un ndei' ña

tunda'á jaan' ndiee' nuu' a' kij' tiaku kuŕi' i' a. Ndisu naa' kuvj te jaan' ndii, kōo' ka ndiee' kumi' tu'un ndei' jaan' nuu' ña'a' jaan'.

³ Ña jaan' na kuu', naa' tiaku ka i' a' jaan', te tunda'a' a' xiin' tukū te yivj' ndii, iin ña' xaa' kuachi nuu' Ndiosí xiin' te yivj' jaan' nduu' a'. Ndisu naa' kuvj i' a' jaan' ndii, ndoo ndiká a' nuu' tu'un ndei' jaan'. Te ndüu' a' iin ña' xaa' kuachi nuu' Ndiosí tee' ndee tunda'a' a' xiin' tukū te yivj'.

⁴ Sakan' tu' ndo'ó, ne ñani ta'an' i' ndii, ne ni xi'i' nduu' tu' ndo' nuu' tu'un ndei' Ndiosí xa'a' a' ña ni xi'i' Cristo xa'a' kuachi e', sakan' na iin ndaa' ni nanduu' ndo' xiin' a' xa'a' a' ña ni xi'i' a' xa'a' kuachi e' jaan', te ni natjaku a, te kuvj saa ndo' ña va'a' ña xtanj Ndiosí.

⁵ Sakan' ña kij' ni xika e' xaa' e' ña kuni' iin' mji' e' xta'an' ndii, ni chu'u' ndi' i' tu'un ndei' jaan' ña ndioo' inj iin' e' yoo' te saa ka e' ña nja'a' jaan' xiin' iin' e', sakan' te ni xata'an kuvj e' nuu' Ndiosí.

⁶ Ndisu vitin ndii, xa'a' a' ña ni xi'i' e' nuu' tu'un ndei' ña ni xiko' ni'i' yoo' jaan' ndii, xa ni ndoo' ndiká e' nuu' a' jaan', te sakan' xika' nuu' e' nuu' Ndiosí xiin' ndiee' xaa' ña taxi' Espiritu Santo. Te süu' xika' nuu' e' nuu' a' saa ka'an' chuun' tu'un ndei' yata' ña ni ke' i' te yivj'.

Yo'o' ka'an' Pablo xa'a' kuachi ña ñu'u' iin' ra

⁷ Tee' ka'an' ndo' xiin' i' ña naa' sakan' nduu' a' ndii, ña'á kuachi nduu' tu'un ndei' jaan'?, kachi ndo'. Kuasa' xachi' sakan' ran'. Ndisu naa' ni ka'an' tu'un ndei' jaan' ndee ña nduu' kuachi ndii, kundani' yu'u' ndee ña nduu' kuachi. Te ni ndee kōo' kivi' kundani' tu' i' naa' kuachi nduu' a' ña ndioo' inj e' xa'a' ña'a' inga ne yivj' naa' ni ka'an' tu'un ndei' jaan' ndii: "Ndiōo' inj ndo' xa'a' ña'a' inga ne yivj'." Sakan' yoso' a.

⁸ Ndisu kuachi ña ñu'u' nimá i' jaan' ndii, tu'un ndei' jaan' ni nduu' kuej a, te xiin' ña jaan' ni sakuiniá a' sakuu' nuu' ña ndioo' inj kiji' nimá i. Kuachi ndii, kij' xini' yu'u' ña ka'an' tu'un ndei' jaan' ndii, kōo' tu' ña ndiee' kuachi jaan' nuu' i.

⁹ Te kij' tia'an' kuni' yu'u' ña ka'an' chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, ni xanini' i' ña te yivj' va'a' ni nduu' i. Ndisu kij' ni kundani' i' ña ka'an' ña jaan' ndii, ni xa'a' xiko' ni'i' kuachi i' jaan' yu'u, te ni xata'an' kuvj i' nuu' Ndiosí.

¹⁰ Te ni kundani' i' ña xa' mji' tu'un ndei', ña ni xata'an' taxi' kivi' ñuu' i' ña kōo' kivi' ndi'i' jaan', nduu' ña ni taxi' te ni xata'an' kuvj i' nuu' Ndiosí.

¹¹ Kuachi ndii tu'un ndei' jaan' ni nduu' kuej kuachi jaan', te ni xini' xa'an' a' yu'u, te sakan' ni xata'an' kuvj i' nuu' Ndiosí ni xaa' a.

¹² Sakan' na kuu' tu'un ndei' jaan' ndii, ña su'un' nduu' a. Te i'in' ña ka'an'

chuun' a ndii, ña su'un nduu' a, te ña ndaku nduu' tu a, te ña va'a tu nduu' a.

13 Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ñaá tu'un ndei' va'a ña ka'án chuun' Ndiosí jaan' ni nduu' ña ni xa'ni' yu'u nuu' Ndiosí? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Süu' jaan' ndii kuachi nduu' ña ni tjin ndiaa tu'un ndei' jaan', te ni xa'ni' a yu'u nuu' Ndiosí, sakan' te nia'a kuachi jaan' ña yoo ndiee' a nuu' i. Sakan' ni tjin ndiaa kuachi jaan' tu'un ndei' jaan' te nia'a a ña nja'a koo' chukuu' kuachi jaan'.

14 Sakan' ña xa xini e' ña tu'un ndei' jaan' ndii, ni kiee a nuu' Ndiosí. Ndisu yu'u ndii, jin te yivi' jin yivi' kuiti' nduu' i, te xiko' ni'i' kuachi kivi' ñuu i.

15 Xini i yoo nduu' a ndo'o i, sakan' ña xaa' i ña va'a ña kuni i saa i, süu' jaan' ndii ña nja'a, ña ndasi' i saa i, nduu' ña xaa' i.

16 Te viti' ndii, xa'a' a ña xaa' i ña nja'a, ña kuni i saa i jaan' ndii, kuni kachi a ndii ña va'a nduu' tu'un ndei' Ndiosí jaan'.

17 Sakan' na kuii' süu' xaa' mii' yu'u kuachi jaan', süu' jaan' ndii kuachi, ña ñu'u' jin' i, nduu' ña xaa' sakan', te xaa' i ña jaan'.

18 Te xini yu'u ña köo' ndee jin ña va'a ñu'u' jin' i, suu ka'án i xa'a' ñu'u' ndei' i. Xa'a' a jaan' na tee' ndee kuni saa i ña va'a ndii, küvi saa e.

19 Te süu' ña va'a, ña kuni saa i jaan' xaa' i. Süu' jaan' ndii ña nja'a, ña kuni i saa i

jaan', xaa' i.

20 Te naa' xaa' i ña kuni saa i jaan' ndii, süu' yu'u ka xaa' ña nja'a jaan'. Süu' jaan' ndii kuachi, ña ñu'u' jin' i jaan', nduu' ña xaa' sakan', te xaa' i ña jaan'.

21 Ña jaan' na kuii' sakan' ndo'o' i, tee' ndee kuni saa i ña va'a ndii, xa ikan' yoo tu ña nja'a jin' i, te taxi' a saa i ña va'a jaan'.

22 Sakan' ña ndee maa' tixin ini i ndii, xtani i saa i ña ka'án tu'un ndei' jaan'.

23 Ndisu xini i ña jin' i ndii, yoo inga ña xikuita'nu nuu' tu'un ndei' jaan' ña kuni i saa i, te ña xikuita'nu jaan' nduu' kuachi ña ñu'u' jin' i, te suvi tu a nduu' ña xiko' ni'i' yu'u ndee naa jin te naa vi'e kaa.

24 Jin te nda'vi va kuu' nduu' yu'u. ¿Yoo tu küvi sakaku yu'u nuu' ñu'u' ndei' i yo'o', ña kuni ka'ni' yu'u nuu' Ndiosí?

25 Chindani va Ndiosí, sakan' ña ni sakaku xto'o e' Jesucristo yu'u. Sakan' na kuii', tee' ndee xika' nuu' yu'u nuu' tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña kuni i xtun, ndisu xiin' jin' i ndii, xiko' ni'i' kuachi kivi' ñuu i.

8

Na kaka e' saa kuni Espiritu Santo

1 Sakan' na kuii' viti' ndii, köo' ndee jin xa'a' ña katun' Ndiosí yoo', ne ini xini Cristo Jesús, sakan' ña süu' xika' ka e' saa kuni jin' e', süu' jaan' ndii xika' e' saa kuni Espiritu Santo.

² Kuach̄i ndii, tu'un ndei', ña nduu' kuenta Espiritu, ña taxi' kivi' ñuu e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús ndii, ni sakakú a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' kuach̄i yoo' xiin' nuu' ña xata'an kuv̄i e' xa'a'.

³ Kuach̄i ndii ni saxinú Ndiosí ña ni kuv̄i saxinú tu'un ndei' jaan' xa'a' a ña itia' kuu' ini ne yivi' nuu' ña ña'a. Xa'a' a jaan' na ni tjanu' a si'e a jin yivi' xiin' jin ñu'u' nde'i ndee naa ña kumi' yoo', ne xaa' kuach̄i, te ni sanakua'a xiin' mii' a te kuitia' ní' a xa'a' kuach̄i e'. Te sakan' te nuu' ña ni xi'i Jesús jaan', ni sakakú a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' kuach̄i yoo'.

⁴ Sakan' ni xaa Ndiosí te saxinu ndaku Jesús nuu' e' sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan', sakan' ña yoo' ndii, xika' ka e' saa kuní ñu'u' nde'i e', süu' jaan' ndii xika' e' saa kuní Espiritu Santo.

⁵ Te ne xika' saa kuní jin' mii' ña ndii, xanini ña xa'a' ña ndioo' ini jin' ña jaan' kuiti'. Ndisu ne xika' saa kuní Espiritu Santo ndii, xanini ña xa'a' ña kuní ña jaan' kuiti'.

⁶ Te yoo ka ndi'ni xa'a' ña ndioo' ini jin' ña jaan' ndii, kuv̄i xachi' ña nuu' Ndiosí, ndisu yoo ka ndi'ni xa'a' ña xiko' ni'i' Espiritu Santo jaan' kivi' ñuu ña ndii, koo maní' nimá ña, te natjin ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

⁷ Xa'a' a jaan' na ña ndioo' ini jin' jaan' ndii, ña ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí nduu' a,

te kuní a saxinú a ña ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí, te ni ndee kuv̄i tu saa a ña jaan'.

⁸ Te ne xika' saa kuní jin' ña jaan' ndii, kuv̄i sakuatia' ña Ndiosí.

⁹ Ndisu ndo'ó ndii, xika' ka ndo' saa kuní jin' ndo' jaan', süu' jaan' ndii xika' ndo' saa kuní Espiritu Santo naa' ndixa xna'a naá Espiritu Ndiosí nimá ndo'. Te yoo ka koo' Espiritu Cristo naa' nimá ndii, süu' kuenta Cristo xna'a nduu' ña.

¹⁰ Ndisu naa' ndu'u' xna'a Cristo tixin' nimá ndo' ndii, tee' ndee kuv̄i ñu'u' nde'i ndo' xa'a' kuach̄i ndii, taxi Espiritu kutiaku ndo' xa'a' a ña xa ni xandaku Ndiosí nimá ndo' nuu' a.

¹¹ Te naa' naá Espiritu Ndiosí, ña ni sanatiaku Jesús, nimá ndo' ndii, Ndiosí jaan' tu sanatiaku ñu'u' nde'i ndo' xa'a' ña naá Espiritu a jaan' nimá ndo'.

¹² Ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na kuii' kumi' e' ña ndei' te kaka ka e' saa kuní jin' mii' e'.

¹³ Kuach̄i ndii, naa' xika' ndo'ó saa kuní jin' mii' ndo' ndii, kuv̄i xachi' ndo' nuu' Ndiosí, ndisu naa' xiin' ndiee' Espiritu Santo sandi'i' xachi' ndo' ña kuní jin' mii' ndo' jaan' ndii, kutiaku xna'a ndo'.

¹⁴ Kuach̄i ndii sakuu' ne taxi' ña ndiaka' ña'a' Espiritu Santo ndii, si'e Ndiosí nduu' ña.

¹⁵ Sakan' ña ni natjin ndo'ó espiritu, ña tuku ni

xiko' ni'i' ndo'ó, te kaka
iyó ndo'. Süü' jaan' ndii
Espíritu, ña ni sananduu'
Ndiosí ndo'ó si'e a, ni nañin
ndo'. Te ña jaan' xaa' sakan'
te ka'an e' xiin' Ndiosí ndii:
"Tata yuva' i", kachi e'.

16 Te suvi' tu Espíritu
jaan' nduu' ña nduun' xiin'
espíritu e', te ndiee' yu'u' a
nuu' a ña xa nduu' e' si'e
Ndiosí.

17 Te xa'a' a ña si'e a
nduu' e' ndii, nañin tu e' ña
ni taxaa' Ndiosí xa'a' e', te
nañin e' ña jaan' xiin' Cristo.
Sakan' ña naa' ndo'o' e' saa
ni ndo'o' a ndii, tiin ka'nu' tu
Ndiosí yoo' xiin' Cristo jaan'.

18 Kuachi' ndii xiní kaxi'
yu'u' ña ndee sie nakuítá
tundo'o' ña yoo nuu' kivi'
ñuu' e' vitin xiin' ña ndatun'
koo' chukuu' ña nañin e' saa
Ndiosí naá kivi'.

19 Sakan' ña sakuu' ña ni
xa'a' Ndiosí ndiatu' ndi'ni ña
xaa' kivi' te nia'a' Ndiosí yoo'
nduu' xna'a' si'e a.

20 Kuachi' ndii, süü' xa'a'
a ña kuní mji' ña ni xa'a'
Ndiosí na ni nañin a ña
tívi' a, süü' jaan' ndii xa'a'
ña xa' sakan' ni kuní mji'
Ndiosí. Ndisu ni nañin tu a
ña ndiatu' iní a

21 ña ndoo ndiká a nuu'
ña xiko ni'i' ña'a' ña sativi'
ña'a' jaan'. Te ndiatu' tu iní
a ña ndoo ndiká inga' a xiin'
yoo', ne nduu' si'e Ndiosí, te
nañin na a ña ndundatun' a
xiin' e'.

22 Kuachi' ndii xiní e' ña
tana' inga' sakuu' ña ni xa'a'
Ndiosí ndee vitin. Te ndo'o'
u'vi' tu sakuu' a ndee naa
ndo'o' iin ña' sakaku' si'e.

23 Te süü' ña jaan' kuñi'
ndo'o' sakan', süü' jaan'
ndii tana' u'vi' tu iní yoo',
ne ni taxí Ndiosí Espíritu
Santo naá nimá, ña nduu'
ndee naa ña ni chikandia
a nuu' e', ña ndiatu' iní e'
xaa' kivi' ña nañin nda'vi
xachi' Ndiosí yoo', te nañin
e' sakuu' ña va'a' nda'a' a
kii' sanduxaa' xachi' a ñu'u'
nde'i e'.

24 Kuachi' ndii, kii' ni
sakakú Ndiosí yoo' ndii, ni
nañin e' ña ndiatu' iní e'
jaan', ndisu ña kuví kuní
nuu' e' ndii, kuní a ña
kundiatu' iní ka' e' xa'a' ña
jaan'. Sakan' ña koo' ndee
iin ne yivi' ndiatu' iní xa'a'
ña xa' kumi' nja.

25 Ndisu xa'a' ña ndiatu'
iní e' ña ti'a'an kuví kuní
e' ndii, na kundiatu' ndituni
kuie e' xa'a' a.

26 Te nii' sakan' tu
chindiee' Espíritu Santo yoo'
kii' itia' iní nimá e', kuachi'
ndii xiní e' ndee ña kakan'
e' nuu' Ndiosí. Ndisu mji'
Espíritu jaan' xikui'ni xa'a'
e' nuu' Ndiosí tee' ndee xiin'
ña tana' ña kuví ka'an e'
xiin' tu'un e'.

27 Te Ndiosí ndii, xa'a' a
ña suvi' a xachuun' ndi'i' xiin'
nimá e' ndii, xa' xiní a jaan'
ndee ña kuní Espíritu ña
naá nimá e' jaan'. Sakan' ña
xikui'ni Espíritu jaan' xa'a'
yoo' saa nii' kuní Ndiosí xa'a'
a ña nduu' e' kuenta a.

*Kanando e' nuu' sakuu'
tundo'o' ña ndo'o' e'*

28 Te siin' tuku' ndii, xa'
xiní e' ña xa'a' a ña ndani' e'
Ndiosí, na sakuu' ña ndo'o'

e' ndii, ña va'a nduu' a xaa' a, sakan' ña ni kana a yoo' saa ni chituni mii' a.

²⁹ Sakan' ña yoo' ne xa ni nakaxin Ndiosí ndee kij' tia'an ku'a a iin yivi' ndii, ni chituni a ña kuu' e' saa nii' kuu' si'e a. Te sakan' si'e a jaan' kunduu ñani ña xku'a a' nuu' kua'a' ne ta'an' a.

³⁰ Te yoo', ne xa ni chituni a ña koo e' sakan' ndii, ni kana tu a yoo', te yoo', ne ni kana a jaan' ndii, ni xandaku tu a nimá e' nuu' a, te yoo', ne ni xandaku a nimá jaan' ndii, nduu' e' kuenta mii' ndatun' kaa' mii' ndu'u' a.

³¹ Xa'a' a jaan' na kuii' kuví ka'an e' ña naa' Ndiosí yoo xiin' e' ndii, ¿yoo kuví kanando yoo'?

³² Sakan' ña Ndiosí ndii, ni kuu' xi'ndia' a si'e a nuu' e', süu' jaan' ndii ni sanakua'a ña'a' a, te ni xi'i ña jaan' xa'a' kuachí sakuu' e'. Xa'a' a jaan' na nii' sakan' tu taxí inga' a xiin' si'e a jaan' nuu' e' sakuu' ña'a.

³³ Naa' sakan' ndii, koo' xachi' ka ña kuví tjin kuachí yoo', ne xa ni nakaxin Ndiosí ran'. Sakan' ña mii' a jaan' nduu' ña xa ni ka'an ña ne ndaku nimá nduu' e' nuu' a.

³⁴ Te sakan' tu koo' xachi' ka ña kuví katun' yoo' nuu' Ndiosí. Sakan' ña Cristo nduu' ña xa ni xi'i xa'a' kuachí e'. Te süu' sakan' kuiti', süu' jaan' ndii xa ni natjaku tukuu a, te ndu'u' a nda'a' ku'a a Ndiosí xikui'ni a xa'a' e'.

³⁵ Te sakan' ni tu koo' xachi' ña kuví saa sakan'

te nakoo Cristo ña ndani a yoo', naa kuu' tundo'o', uun naa kuu' ña ndi'ni nimá e', uun naa kuu' ña ndikún u'vi ne yivi' yoo', uun naa kuu' soko, uun naa kuu' ña natiin e' xa'a' toto, uun naa kuu' ña kuain', uun naa kuu' ña xa'ni' ne yivi'. Ndee iin ña jaan' kuví saa sakan'.

³⁶ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Xa'a' a ña ndikún ndu ichi' un' ndii,

saa kivi' yoo ndu nuu' ña kuein' ña ka'ni' ne yivi' ndu'u.

Te kuu' nja xiin' ndu ndee naa xaa' ne yivi' xiin' mbee, ti' xa xito' ka'ni' nja.

Sakan' yoso' a.

³⁷ Ndisu xa'a' a ña ndani Cristo yoo' ndii, mii' a saa sakan', te kanando xachi' e' nuu' sakuu' tundo'o' jaan'.

³⁸ Sakan' ña xiní kaxi' yu'u ña koo' xachi' ña kuví saa sakan', te nakoo Cristo ña ndani a yoo', naa kuu' ña xi'i e', uun naa kuu' ña xika' e' iin yivi', uun naa kuu' ña ángele, uun naa kuu' ña xa'ndia chuun' ka'nu', uun naa kuu' ña kumi' ndjee', uun naa kuu' ña ndo'o' e' vitin, uun naa kuu' ña kund'o e' nuu' ku'un e',

³⁹ uun naa kuu' ña ndiee' mii' sukun va ndivi', uun naa kuu' ña ñu'u' ndee maa' va tixin ñu'u', ndee ndee ka ña ni ku'a a ni xaa Ndiosí ndii, kuví saa a sakan' te nakoo Ndiosí ña ndani a yoo', sakan' ña ni nia'a ña ndani a yoo' xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo xa'a' e'.

9

Nakaxin Ndiosí yoo ka kuní mii' a kunduu kuenta a

¹ Xa'a' a ña nduu' i te ndikún Cristo ndii, ña ndixa ka'an i, süu' xini xa'an' i. Te Espíritu Santo ndiee' yu'u' nuu' nimá i ña ña ndixa ka'an i,

² kii' ka'an i ña ndiee' va xikui'nú títu'un' yu'u, te ndiee' va tu ndi'ni u'vi nimá i xa'a' ne ta'an' i.

³ Kuachí ndii xa nakuiin' yu'u' yu'u' nacha'an i saa Ndiosí, tee' ndee ndondia i Cristo naa' xiin' ña jaan' kuví sakakú a ne ta'an' i, ne Israel, ne nduu' ichi' i mii' kuaxi i.

⁴ Sakan' ña ne Israel nduu' tu ne jaan', te ne jaan' tu nduu' ne xito' natiiin nda'vi Ndiosí, te süvi tu ña nduu' ne ni nia'a Ndiosí ña ndiee' ndatun' va a, te süvi tu ña nduu' ne ni ndoo a kuento a xiin', te süvi tu ña nduu' ne ni taxi a tu'un' ndei' a nuu', te süvi tu ña nduu' ne ni ka'an Ndiosí xiin' saa saka'nu' ña'a' ña, te süvi tu ña nduu' ne ni chikandia Ndiosí kuento a xa'a'.

⁵ Te sakan' tu ichi' yata' tu ña nduu' te xii' yata' e', te ni xika va'a' ichi' Ndiosí, te kuenta te jaan' nduu' tu ichi' yata' Cristo kuenta ña nduu' a si'e ne yivi'. Te Cristo jaan' nduu' tu Ndiosí, ña xa'ndia chuun' xa'a' sakuu' ña yoo'. Na saka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu' a.

⁶ Ndisu süu' ka'an i ña ni saxinú Ndiosí tu'un' ña ni taxi a jaan' nuu' ne jaan'.

Kuachí ndii süu' sakuu' ne Israel jaan' nduu' kuenta Ndiosí,

⁷ te ni ndee süu' sakuu' tu sjani' xika' Abraham nduu' xna'a sjani' xika' ra nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii ni ka'an Ndiosí xiin' ra ndii: "Sjani' xika' Isaac kuiti' kunduu' sjani' xika' un'", ni kachi a.

⁸ Ña jaan' na kuni kachi a ndii, ndee iin ne yivi' nduu' si'e Ndiosí xa'a' a ña nduu' ña sjani' xika' Abraham kuiti'. Süu' jaan' ndii ne ni taxi a kuento a xa'a' nuu' Abraham jaan' kuiti' nduu' xna'a sjani' xika' ra.

⁹ Kuachí ndii ña yo'o' nduu' kuento a ña ni taxi a ndii: "Kivi' naa vitin nandiko' i kuiya ki'in, te Sara ndii, xa ni tuví si'e a'", ni kachi a.

¹⁰ Te süu' xa ña jaan' kuiti', süu' jaan' ndii sakan' tu Rebeca ndii, ni sakaku' a' te kuate si'e a' xiin' iin ndaa' te yivi' kuiti', te jaan' nduu' xii' yata' e' Isaac.

¹¹ Ndisu ña kuní ka kaku te kuate jaan', te kii' kuní ka tu saa uvi saa' ra ña va'a, uun ña ña'a ndii, xa ni chituní Ndiosí ña nakaxin a iin te jaan', te süu' xa'a' ña ni xaa te jaan' ña va'a na ni nakaxin ña'a' Ndiosí,

¹² sakan' ña ni ka'an a xiin' Rebeca ndii: "Te xkua'a' kaka nuu' nuu' te xanuu'", ni kachi a.

¹³ Te sakan' tu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ni kundani i Jacob, ndisu ni kundasi' i Esaú." Sakan' yoso' a.

14 Tee' ka'an ndo' xiin' i ña süu' ña xachuun' ndaku nduu' Ndiosí na xaa' a sakan', kachi ndo'. Kuasa' xachi' sakan' ran'.

15 Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni ka'an a xiin' Moisés ndii: "Kuvita ini i xa'a' yoo ka kuni mii' i, te koo ka'nu' ini i xa'a' yoo ka kuni mii' i." Sakan' yoso' a.

16 Xa'a' a jaan' na kuii' ña kuvita ini Ndiosí xa'a' e' ndii, süu' kuenta ña ka'an nimá e' nduu' a, te ni ndee süu' kuenta ña ndiee' mii' e' nduu' tu a. Süu' jaan' ndii kuenta ña ni chituni Ndiosí ña kuvita ini a xa'a' kuiti' e' nduu' a.

17 Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ni ka'an a xiin' Faraón, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' Egipto, mii' ka'an a ndii: "Ni sakuiso' chuun' i yo'ó te nia'a' i ña ndiee' i xiin' ña kundo' o un', te kiku' tu'un xa'a' i kanii' nuu' nuu' u' iin yivi'." Sakan' yoso' a.

18 Xa'a' a jaan' na kuii' kuvita ini Ndiosí xa'a' ne kuni mii' a kuvita ini a xa'a' kuiti', te xaxi a nimá ne kuni a saxi a nimá.

19 Ndisu tee' ka'an ndo' xiin' i ndii: "¿Ndee xa'a' ka'an Ndiosí ña ne ndiso' kuachi nduu' e', sakan' ña küvi xachi' sajn kuin e' ña xa ni chituni a saa a xiin' e'?"

20 Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ndii, ne yivi' iin yivi' kuiti' nduu' yoo'. Koo' nduu' xachi' yo'ó na nakan un' kuenta nuu' Ndiosí xa'a' ña xaa' a. Naa kuu' iin kisi ndii, ¿ñaá tuu ndo'ó ña küvi

ka'an a xiin' te ni xa'a' ña'a' ndii: "¿Ndichun na ni xa'a' un' yu'u so' o?" kachi a.

21 Xini e' ña te xachuun' xiin' nuu' kixin' ndii, kumi' ra ndiee', te kasa'a ra ndee ka nuu' kisi xiin' nuu' kixin' naa kuni ra. Kuví kasa'a ra iin a xa'a' chuun va'a, te küvi tu kasa'a ra iin a xa'a' chuun kualí kuu' so' o.

22 Te ndee naa sakan' tu yoo Ndiosí, ki' kuni a nia'a a ña xi'é a xini a kuachi, te kuni ne yivi' ña ndiee' a, sakan' na xiin' kua'a' ña kuiee ini ni kundieni a xa'a' ne xa ni yoo tu'va, te sando'o' ña'a' a, te nduxin nia.

23 Te ni xaa tu a sakan' te nia'a a ña ka'nu' va ña nduu' a xiin' ne ni nakaxin a, te kuvita ini a xa'a' nia, te ne jaan' nduu' ne ni chituni a ndee ña nuu' ña kundiee nia mii' ndatun' va kaa'.

24 Te yoo' tu nduu' ne ni kana Ndiosí jaan'. Te süu' ndu'u ne judío kuiti' ni kana a, süu' jaan' ndii ni kana tu a ndo'ó, ne tuku'.

25 Naa ni ka'an Ndiosí xiin' Oseas, te ni ka'an tiaku tu'un a ndii:

Ka'an i ña ne nduu' kuenta i nduu' ne ni nduu' kuenta i.

Te ka'an i ña kundani i ne ni ndani i.

26 Te iin xaan' mii' ni ka'an i xiin' ne yivi' ndii:

"Ndo'ó ndii, süu' kuenta i nduu' ndo'",

ikan' ka'an i xiin' nia ña si'e mii' yu'u Ndiosí tiaku nduu' nia.

Ni kachi Ndiosí xiin' Oseas jaan'.

²⁷ Te ni ka'an ndoso' Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xa'a' ne Israel ndii:

Te'e' ndee yoo kua'a' ya'a ndu ne Israel,

ndee naa ñuti' mñini ka'nu' ndii,

chaa' kujti' ndu kaku nuu' kuachi ndu.

²⁸ Kuachi ndii xa kuyatin' kuii va natava' ndaku xto'o e' kuachi

sakuu' ne ndiee' iin yivi'.

Ni kachi ra.

²⁹ Te naa ni ka'an ka Isaías inga xaan' ndii:

Naa' ni sakakú xto'o e' Ndiosí, ña ndiee' koo' chukuu', iin chaa' ne xii' yata' ndu ndii,

xa ni ndoñu'u' ndu ndee naa ni ndo'o ne ni ndiee ñuu Sodoma xiin' ñuu Gomorra.

Sakan' ni kachi ra.

Ini ne Israel xini nia Cristo

³⁰ Xa'a' a jaan' na kuii', ña yo'o' nduu' ña ka'an ña ni ka'an i jaan'. Te ne tuku' ndii, tee' ndee ni nduku' nia ña ko'o ndaku nimá nia nuu' Ndiosí ndii, ni natjin nia ña ni xandaku a nimá nia jaan' nuu' a xa'a' a ña ini nia xini ña'a' nia.

³¹ Ndisu ne ta'an' i, ne Israel ndii, tee' ndee ni nduku' u'vi nia ña sandaku Ndiosí nimá nia nuu' a xa'a' a ña xanduxa' nia, te saxinú nia tu'un ndei' a ndii, ni natjin nia ña sandaku a nimá nia nuu' a.

³² Ni ndo'o nia sakan' kuachi ndii, ni nduku' nia

ña sandaku Ndiosí nimá nia nuu' a xa'a' a ña ini nia xini ña'a' nia. Süu' jaan' ndii ni nduku' nia ña sandaku a nimá nia nuu' a xa'a' a ña xaa' nia ña ka'an chuun' tu'un ndei' a. Sakan' na ni kachi' i nia xiin' yuu', ña kachi' i ne kuni ini.

³³ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Chuun xa'a' va ndo'. Xa ni chindu'u' i iin yuu' ñuu Sión.

Te nuu' yuu' jaan' kachi' i ne yivi' te nduva nia.

Ndisu yoo ka ini xini yuu' jaan' ndii, sakuchani ña'a' a.

Sakan' kachi a.

10

¹ Ñañi ta'an' i, ña ka'an nimá i xa'a' ne ta'an' i, ne Israel, xiin' ña ka'an i xiin' Ndiosí xa'a' nia ndii, ña kaku na nia nuu' kuachi nia nduu' a.

² Kuachi ndii kuví ndiee yu'u' i xa'a' ne jaan' ña xikán va nimá nia ña kaka nuu' nia nuu' Ndiosí, ndisu xini nia saa kuni a saa nia.

³ Kuachi ndii ni kundani nia saa ni kuni Ndiosí sandaku a nimá nia nuu' a. Sakan' na ni xika nia sandaku mii' nia nimá nia nuu' a xiin' ndiee' mii' nia, te ka'an a ña ne ndaku nimá nduu' nia. Te ni natjin nia saa ni kuni Ndiosí sandaku a nimá nia nuu' a.

⁴ Kuachi ndii Cristo nduu' mii' xinú ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí. Sakan' te sandaku a nimá sakuu' yoo', ne ini xini ña'a'.

5 Te so' o yoso' a tu' un ndei' Ndiosí ña ni ke' i Moisés jaan' xa' a' ne xika' sandaku mji' nimá nja nuu' Ndiosí xiin' tu' un ndei' jaan' ndii: "Yoo ka saxinú sakuu' ña ka' an chuun' tu' un ndei' Ndiosí ndii, kutjaku nja saa tu' un ndei' jaan'." Sakan' kachi a.

6 Ndisu yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ne ini xini ña' a' kujti' nduu' ne yoo ndaku nimá nuu' a, sakan' na ka' an a ndii: "Kāñini ndo' xiin' nimá ndo' ndii: ¿Yoo tu kuví ndaa ndivi', te na' in nja a? (Kij' ka' an e' sakan' ndii, ndee naa' kuni sanuu' e' Cristo.)

7 Ni ndee kā' an tu ndo' xiin' nimá ndo' ndii: ¿Yoo tu nuu ndee yavi kunu te na' in nja a?" (Kij' ka' an e' sakan' ndii, ndee naa' kuni xta' ni' e' Cristo tein ne ni xi' i.) Sakan' yoso' a.

8 Ndisu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka' an a ndii: "Yatín nuu' ndo', te yatín tu nimá ndo' yoo tu' un va' a jaan'", kachi a. Te tu' un va' a jaan' nduu' tu ña ka' an ndoso' ndu' u nuu' ndo' vitin te ini ndo' kuní ndo' Jesús.

9 Sakan' ña naa' ka' an un' xiin' yu' u un' ña Jesús nduu' xto' o nuu' sakuu' ña' a, te ini un' xiin' nimá un' ña ni sanatiaku ña' a' Ndiosí ndii, kaku un' nuu' kuachi un'.

10 Kuachi ndii xiin' nimá e' ini e' xini ña' a' e' te xandaku Ndiosí nimá e' nuu' a. Te xiin' yu' u' e' ka' an e' ña nakuni ña' a' e' nuu' ne yivi' te sakakú a yoo' nuu' kuachi e'.

11 Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka' an a ndii: "Yoo ka ini xini ña' a' ndii, tãxi a kuchani nja." Sakan' yoso' a.

12 Kuachi ndii jin ndaa' nduu' e' tee' ndee ne judío nduu' e', uun ne tuku' nduu' e'. Sakan' ña jin ndaa' Ndiosí nduu' xto' o nuu' sakuu' e', te sañu' u' kua' a' a saa ka ta' an' ne yivi' xikán nuu' a.

13 Kuachi ndii yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí mii' ka' an a ndii: "Yoo ka kakan nuu' xto' o e' Ndiosí jaan' ndii, sakakú ña' a' a nuu' kuachi nja", kachi a.

14 Ndisu xini kaxi' e' ña küvi kakan ne jaan' nuu' a naa' tia' an ini nja kuní ña' a' nja. Te küvi tu ini nja kuní nja xto' o e' naa' tia' an kuní so' o nja tu' un a. Te sakan' tu küvi kuní so' o nja tu' un a naa' tia' an ka' an ndoso' ne yivi' nuu' nja xa' a' a.

15 Te, ¿yoo ku' un ka' an ndoso' tu' un a naa' ni tianu' ña' a' a? Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka' an a ndii: "Ña va' a va nduu' a kij' xaá ne ka' an ndoso' tu' un ña nachindiee' maní' yoo' xiin' Ndiosí, te ka' an tu nja tu' un va' a." Sakan' yoso' a.

16 Ndisu ni natijn sakuu' ne ta' an' i, ne Israel, tu' un va' a jaan'. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni ka' an Isaias ndii: "Táku' e, kōo' ni kandixa' tu' un ña ka' an ndoso' ndu", ni kachi ra.

17 Ña jaan' na kuii' kij' xini so' o e' tu' un va' a jaan', te xa' a' ña ini e' xini e' Ndiosí,

11

te tu'un va'a jaan' nduu' ña ka'an xa'a' Jesucristo.

¹⁸ Ndisu ndatu'un' i ndo'ó ndii: ¿Ñáá nī xini so'ó ne jaan' tu'un va'a jaan'? Suu ni xini so'ó ña a naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Te iin kanii' nuu' ñu'u' iin yivi' ka'an ndoso' ne yivi' tu'un va'a jaan'.

Te ndee mii' xan ndi'i iin yivi' xaá tu'un ña.

Sakan' yoso' a.

¹⁹ Te ndatu'un' tu i ndo'ó ndii: ¿Ñáá nī kundani ne ta'an' i, ne Israel, tu'un va'a jaan'? Suu ni kundani ña a naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ni ke'i Moisés ndii:

Sakuiñu ndo' yu'u saa i xa'a' ne tuku',

ne nduu' kuenta i.

Te sanasaá' i ndo'ó xa'a' ne tuu tu ndo' ña ne küu' kaxi' nduu' ña.

Sakan' kachi Ndiosí, ni kachi a.

²⁰ Te yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ña ni xandjēni xiin' mii' Isaías, te ni ka'an ra ndii:

Ni natijn ne tuku' jaan' yu'u tee' ndee ni nanduku' ña yu'u.

Te tee' ndee ni ndatu'un' ña xa'a' i ndii, ni satuvi xiin' mii' mii' i nuu' ña.

Sakan' yoso' a.

²¹ Ndisu yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí ña ni ka'an Isaías jaan' ndii: "Nduvi' ni katani nda'a' i nuu' ndo'ó, ne so'ó, ne xii nimá." Sakan' yoso' a.

Nakaxin Ndiosí chaa' kuiti' ne Israel, te ini ña kuni ña'a' ña

¹ Sakan' na ndatu'un' i ndo'ó ndii: ¿Ñáá xanini ndo' ña xa ni saxioo Ndiosí ne nduu' kuenta a nuu' a? Kuasa' xachi' sakan' ran'. Kuachi' ndii, sakan' tu yu'u ndii, iin te Israel sjani' xika' Abraham nduu' i, te nduu' tu i kuenta ti'vi ne iin kuu' xiin' Benjamín.

² Ni saxioo Ndiosí nuu' a ne ni nakaxin a ndee xta'an' iin yivi' nduu' kuenta a. Tee' naka'an' ka ndo' saa yoso' a nuu' tutu Ndiosí xa'a' Elías kij' ni tijin kuachi' ra ne jaan' nuu' a ka'an ra ndii:

³ "Tákui'e, xa ni xa'ni' ña te ka'an tiakú tu'un un', te xa ni tanj tu ña sakuu' yuu' ña ndiee' moto mii' ni saka'nu' ndu yo'ó. Te ndee iin ndaa' i so'ó ni kaku. Te kuni ka'ni' tu ña yu'u", ni kachi ra.

⁴ Ndisu ni nakuijn Ndiosí nuu' ra ndii: "Xa ni xa siin' i uxá mií te yivi' xa'a' mii' i, te xika' nuu' nuu' i xiin' un', te köo' kivi' ni ita xiti' ra nuu' ndiosí saka ña nani' Baal, te saka'nu' ra a", ni kachi Ndiosí.

⁵ Te sakan' tu xaa' Ndiosí ndee vitjn ndii, ni nakaxin a chaa' kuiti' ne ta'an' i, ne Israel, xa'a' a ña ndani mii' a ndu'u.

⁶ Te naa' ni nakaxin a ne jaan' xa'a' a ña ndani mii' ña'a' ndii, süu' xa'a' chujun va'a ña ni xaa ña nduu' a. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña ndani mii' a ne jaan' kuiti' nduu' a. Sakan' ña naa'

xa'a' a ña va'a ña xaa' nja
 ni nakaxin ña'a' a ndii, süu'
 xa'a' a ña ndani mii' ña'a' a
 kunduu a, ndisu süu' sakan'
 nduu' a.

7 Ña jaan' na kuii' ni
 nanduku' ne ta'an' i, ne
 Israel, ña sandaku Ndiosí
 nimá nja nuu' a, te ni
 natijn nja a, ndisu ne chaa'
 ne ni nakaxin Ndiosí ndii,
 ni natijn ne jaan' a. Te
 sakuu' tuku ka ne Israel
 jaan' ndii, ni kuxii nimá nja
 nuu' Ndiosí.

8 Naa yoso' a nuu' tutu
 Ndiosí mii' ka'an a ndii:
 Ni sakuun' Ndiosí ma'na
 nuu' nimá ne Israel
 jaan' nuu' ichi' a,
 te ni ndasi tu a nduchi' nuu'
 nja,
 te ni ndasi ni tu a so'o nja,
 te küvi kuni so'o nja tu'un a
 ndee kivi' vitin.
 Sakan' yoso' a.

9 Te sakan' tu yoso' a nuu'
 tutu Ndiosí mii' ni ka'an
 David ndii:
 Na kunduu mii' yoo viko'
 nja,

ndee naa iin ñunu',
 xiin' ndee naa iin itun' mii'
 xiku'un saq.
 Te kunduu a ña viku'un xa'a'
 nja,
 te sando'o ña'a' Ndiosí.

10 Te na ndasi nduchi' nuu'
 nja te küvi kuni nja
 nuu' Ndiosí.
 Te na kutoso xachi' nja nuu'
 kuachi' ña ndiso' nja.
 Ni kachi ra.

*Sakakú Ndiosí ne tuku'
 nuu' kuachi nja*

11 Xa'a' a jaan' na
 ndatu'un' i ndo'ó ndii: Kij'
 ni kachi' ne ta'an' i, ne

Israel jaan' ndii, ¿ñáá xanini
 ndo' ña ni nduva xachi' nja?
 Kuasa' xachi' sakan' ran'. Ni
 xka'ndia ña jaan' te sakakú
 Ndiosí ne tuku', te sakuiñu a
 ne Israel jaan' kuiti'.

12 Xa'a' a ña ni xaso'o
 ne Israel jaan' nuu' Ndiosí
 ndii, ni natijn ne yivi' iin
 yivi' kua'a' ña va'a, ña taxi'
 Ndiosí. Te xa'a' a ña ni
 saxioo nja ña kuni Ndiosí
 taxi' a nuu' nja ndii, ni
 sañu'u' kua'a' a ne tuku'
 jaan', saq ka vi' tu kua'a'
 sañu'u' a yoo' kij' sanakua'a
 xiin' mii' sakuu' ne Israel
 jaan' nda'a' Ndiosí.

13 Te vitin ka'an i xiin'
 ndo'ó, ne tuku', ña Cristo
 nduu' ña ni tianu' yu'u, te
 sania'á i ichi' a nuu' ndo', te
 tiin' ka'nu' i chuun yo'o'.

14 Te kuni i naa' sakuiñu
 ne ta'an' i ndo'ó xa'a' a ña
 ni sakakú Ndiosí ndo'ó nuu'
 kuachi' ndo', te sakan' küvi
 kaku tu sava ne jaan' nuu'
 kuachi nja.

15 Kuachi' ndii, naa' xa'a'
 a ña ni saxioo Ndiosí yatin'
 sakuu' ne ta'an' i, ne Israel
 jaan', te ni nakoo a ña mani'
 xiin' sakuu' inga ne yivi' iin
 yivi' ndii, saq ka vi' tu saq a
 kij' natijn tukuu a ne Israel
 jaan'. Saq a xiin' nja ndee
 naa natjaku tukuu nja ndee
 tein ne ni xi'i, te nakoo kivi'
 ñuu nja ña koo' kivi' ndi'i'.

16 Te naa' ña su'un nduu'
 xita' va'a, ña ni kua'a' ña
 nuu', ña nduu' nditia nuu'
 Ndiosí ndii, ña su'un nduu'
 tu kani' xini' ixan'. Te
 sakan' tu naa' ña su'un
 nduu' tio'o itun' ndii, ña
 su'un nduu' tu nda'a' nu'.

17 Ndu'u ne Israel ndii, ndee naa tun' olivo tata tun' xa ni ta'nu sava nda'a' nduu' ndu. Te ndo'ó, ne tuku' ndii, ndee naa nda'a' tun' olivo iku' nduu' ndo'. Te ni'ni' ndiaa nda'a' tun' olivo iku' jaan' toko' tun' olivo tun' tata jaan' mii' ni ta'nu sava nda'a' tun' olivo tata jaan'. Te ti'o'o tun' tata jaan' taxi' siku'i asin' va xa'a' nda'a' tun' olivo iku' na ni xiku'ni ndiaa jaan'.

18 Ndisu ka'an nuunu' ndo'ó, ne tuku', na ne ka'nu' ka nduu' ndo' te sakan' ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo tata na ni ta'nu jaan'. Naa' ka'an nuunu' ndo' sakan' ndii, kuni a na saa ndo' cuenta na suu' ndo'ó, ne tuku', taxi' siku'i asin' va nuu' ti'o'o tun' tata jaan'. Suu' jaan' ndii ti'o'o tun' tata jaan' taxi' siku'i jaan' nuu' ndo'ó.

19 Tee' ka'an ndo' na xa ni ta'nu nda'a' tun' olivo tata jaan', te nakui'ni ndiaa ndu'u.

20 Na ndaku ka'an ndo', ndisu ne jaan' ndii, xa'a' a na ni xiin' na in' na kuni na Cristo na nduu' na ndee naa nda'a' tun' olivo na ni ta'nu jaan'. Te ndo'ó, ne tuku' ndii, ni'ni' ndiaa ndo' nda'a' tun' olivo jaan' xa'a' a na in' ku'iti' ndo' xini ndo' Cristo. Xa'a' a jaan' na va'a ku'nuunu' nimá ndee in' ndo' xa'a' na jaan'. Suu' jaan' ndii nuu' na jaan' ndii, va'a ka kuyi'vi ndo' Ndiosí.

21 Kuachi ndii, naa' ni yoo ka'nu' in' Ndiosí xa'a' ne Israel, ne nduu' ndee naa

nda'a' tun' olivo tata jaan' ndii, koo' ka'nu' tu in' a xa'a' ndo'ó naa' saa ndo' saa ni' ni xaa ne jaan'.

22 Na jaan' na chuun xa'a' va e' xa'a' na ndasun in' Ndiosí xiin' xa'a' na kui'e a. Sakan' na kui'e a xini a ne ni kuni natiin na ni kuni a sakaku' na'a' a, ndisu ndasun in' a xini a ndo'ó, ne ni natiin na jaan'. Ndisu naa' nakoo ndo' na ndasun in' a jaan' ndii, kunduu tu ndo'ó ndee naa nda'a' tun' olivo, na ni ta'nu jaan'.

23 Te naa' nakoo ne jaan' na in' na xini na Cristo ndii, kuvi nach'i ni tukuu a ne jaan' mii' ni ndondia na. Kuachi ndii na ndjee' koo' chukuu' nduu' Ndiosí te saa a sakan'.

24 Kuachi ndii ndee naa nda'a' tun' olivo iku', na ni tia'ndia te ni xiku'ni ndiaa a nda'a' tun' olivo tata jaan', nduu' ndo'ó. Sakan' na tee' ndee nakuitá ndo' xiin' tun' olivo tata jaan' ndii, ni xiku'ni ndiaa ndo' nda'a' tun' jaan'. Saa ka vi' tu ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo, na ni ta'nu jaan' ndii, kuvi ya'a nach'i ni tukuu Ndiosí ne jaan' mii' xa ni ndondia na jaan'.

Kaku sakuu' ne Israel xna'a nuu' kuachi na

25 Nani ta'an' i, kuni i na kundani ndo' na ni chituni si'e Ndiosí xa'a' ne Israel jaan', sakan' te ku'nuunu' nimá ndo'. Sava ne Israel ndii, ni xa xii na nimá na, te sakan' kundo'o na ndee skachi' ndi' xinu ne tuku',

ne ni nakaxin Ndiosí, ne ini kuní Cristo.

²⁶ Ndi'i ña jaan' te sakakú Ndiosí sakuu' ne Israel nuu' kuachi nja. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Te xaá jin ña sakakú ne ndiee' ñuu Jerusalén, ña ketá tein nja, te ndasandoo a ne nduu' sjani' xika' Jacob nuu' kuachi nja.

²⁷ Te kuento yo' o' ndoo i xiin' ne jaan' kii' sandoyo' i kuachi nja.

Ni kachi a.

²⁸ Te xa'a' a ña ni natijn ne Israel jaan' tu'un va'a xa'a' Cristo ndii, ndasi' nja Ndiosí, te ña jaan' ndii, ña va'a ndo'ó nduu' a. Ndisu xa'a' a ña nduu' nja ne ni nakaxin Ndiosí ndii, kua'an na kua'an a ña ndani ña'a' a xa'a' a ña ni ndoo a kuento a xiin' te xii' yata' ndu.

²⁹ Sakan' ña Ndiosí ndii, tu'un a nda'a' e' ña xa ni xamani' a yoo', ni ndee nakoo tu a ne xa ni kana a te kaka nja ichi' a.

³⁰ Sakan' tu ndo'ó, ne tuku' ndii, ni saxinú ndo' ña kuní Ndiosí nuu' ni kixin. Ndisu kuvita ini a xa'a' ndo' vitin xa'a' a ña saxinú ne Israel jaan' ña kuní a.

³¹ Sakan' tu ne jaan' vitin ndii, saxinú nja ña kuní Ndiosí, ndisu natijn na nja ña kuvita ini a xa'a' nja naa kuvita ini a xa'a' ndo'ó.

³² Kuachi ndii mii' Ndiosí ni ndasi i'nu sakuu' ne yivi' nuu' ña so' o, sakan' te kuví kuvita ini a xa'a' sakuu' e'.

Xaka'nu' Pablo Ndiosí xa'a' a ña xini tuní a

³³ Ña ndichi xava'a nduu' Ndiosí xiin' ña xini tuní, te sakuu' ña yoo kundani a, te koo' ndee jin ne kuví sanakuachi' ña chituní a, ni ndee koo' tu ne kuví nakuni saa yoo ichi' a.

³⁴ Te koo' tu ndee jin ne xini ña xanini xto' o e' jaan', te ni ndee koo' tu ni ka'an ña kaa' va'a xiin' a.

³⁵ Te ni ndee koo' tu ne yivi' ne kuví satatu ndee jin ña'a nuu' Ndiosí, te sakan' nakan nja ña'a jaan' nuu' a.

³⁶ Sakan' ña sakuu' ña yoo ndii, mii' a ni xa'a ña'a', te xa'a' a ña kuní Ndiosí na yoo a, te xa'a' mii' a yoo sakuu' ña jaan'. Te na natijn a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

12

Va'a ka taxi e' kivi' ñuu e' te kunduu a tumaní' nditia Ndiosí

¹ Ñani ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña xa'a' a ña kuvita ini Ndiosí xa'a' e' ndii, na sanakua'a na ndo' kivi' ñuu ndo' nda'a' a ndee naa jin tumaní' ña yoo tiaku te kunduu a nditia Ndiosí, ña va'a kuní a xini a. Kuachi ndii sakan' kuní a saka'nu' ña'a' e'.

² Te kaka ka tu ndo' jin yivi' saa nii' xika' sakuu' ne yivi' jin yivi' vitin. Süu' jaan' ndii taxi ndo' ña ndasaxaa' Ndiosí nimá ndo' xiin' ña xanini ndo', sakan' te kuví kundani kaxi' ndo' ndee ña nduu' ña va'a ña kuní Ndiosí saa ndo', xiin' ña xtaní a, xiin' ña xachuun' ndaku.

³ Te xa'a' a ña ndani mji' Ndiosí yu'u na ni sakuiso' chuun' a yu'u te ka'an i xiin' sakuu' ndo'ó ña ka'an ñuñu' ndo' xa'a' mji' ndo' ya'a ka te sakan' ña kuni a, süu' jaan' ndii kuni a ña kanini kuiti' ndo' xa'a' mji' ndo' saa naa nimá ndo', xiin' saa ni taxi Ndiosí ña ini ndo' xini ña'a' ndo'.

⁴ Sakan' ña, naa kuu' yoo' ndii, yoo ñu'u' nde'i i'in e', te kua'a' tu'un' kuu' a, ndisu xa yoo xa yoo chuun' nuu' i'in a.

⁵ Te nii' sakan' tu sakuu' yoo' ndii, tee' ndee kua'a' e' ndii, i'in ndaa' nduu' e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo.

⁶ Xa siin' ña chuun' ni taxi Ndiosí nda'a' i'in e' saa kuni mji' a sañu'u' a yoo'. Naa' chuun' va yoo ka xiin' ña ka'an tiakú ña tu'un' a ndii, na saa ña ña jaan' saa kuu' ña ini kuiti' ña xini ña'a' ña.

⁷ Te naa' ña chindjee' ña ne yivi' nduu' ña chuun' ña ni natjin ña nuu' Ndiosí ndii, na chindjee' ña'a' ña. Te naa' ña sania'á ña ne yivi' nduu' a ndii, na sania'á ña'a' ña.

⁸ Te naa' ña sandjeni ña nimá ne yivi' nduu' a ndii, na sandjeni ña'a' ña. Te naa' ña taxi ña ña'a' nduu' a ndii, na taxi ña a xiin' kanii' nimá ña. Te naa' ña ka'ndia chuun' ña nuu' ne nakayá xa'a' Jesús nduu' a ndii, na ka'ndia chuun' ña xiin' i'in kanii' nimá ña. Te naa' ña kuvita ini ña xa'a' ne yivi' nduu' a ndii, na va'a kuni ña kij' xaa' ña a.

Saa xika' e' iin yivi' kij' nduu' xna'a e' ne xika' ichi' Cristo

⁹ Te na kundani ta'an' ndaku ndo', te na kundasi' ndo' ña ña'a, te kuni a ña kundikun kixin' ndo' ña va'a.

¹⁰ Te kuni tu a ña kundani ta'an' i'in ndo' ndee naa iin ndaa' yuva' si'i' ndo'. Te kuni ni tu a ña koto ka'nu' ta'an' i'in ndo'.

¹¹ Te sachuun' ndjee' ndo', te kusuxan' ndo'. Te kuni a ña kaka nuu' ndo' nuu' xto'o e' Ndiosí xiin' iin kanii' nimá ndo'.

¹² Te na nakuatia' va ndo' xa'a' ña ndiatu' kutu' ini e'. Te sakan' tu na kukuie ini ndo' kij' yoo tundo'o' nuu' ndo', te na ka'an te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí.

¹³ Te na chindjee' ndo' inga ne nduu' tu kuenta Cristo ne kuni ña'a' nuu'. Te na natjin va'a ndo' ne xaa' vi'e ndo'.

¹⁴ Ka'an ndo' xiin' Ndiosí ña sañu'u' a ne sando'o' ndo'ó, na ka'an ndo' xiin' a ña sañu'u' ña'a' a, te süu' sanacha'an' ña'a' ndo'.

¹⁵ Te na nakuatia' ndo' xiin' ne kuatia'. Te sakan' tu na kuaku ndo' xiin' ne xaku'.

¹⁶ Te na kundjee' manj' xiin' ta'an' ndo'. Te sakan' tu na küñuñu' ndo', süu' jaan' ndii nduun' ndo' xiin' ne nda'vi so'o. Ni ndee na kanini tu ndo' ña ne xini tuni ka nduu' mji' ndo'.

¹⁷ Te na sanandiko' ndo' ña va'a nuu' ne yivi' xa'a' ña va'a ña xaa' ña xiin' ndo'. Süu' jaan' ndii na kaka ndo'

saa ndo' ña va'a xa'a' sakuu' ne jaan'.

18 Te na saa va ndo' ña nduxa' te kaka manj' ndo' xiin' sakuu' ne yivi'.

19 Ndo'ó, ne ndani i ndii, sanandiko' ndo' ña nja'a nuu' ne yivi' xa'a' ña nja'a ña xaa' nja xiin' ndo'. Süu' jaan' ndii taxj' ndo' na sando'o' ña'a' mji' Ndiosí. Kuachj' ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Mji' yu'u nakan kuenta nuu' ne xaa' ña nja'a xiin' ne yivi', te nacha'vi i ne jaan' xa'a' ña ni xaa nja", kachi xto'o e'.

20 Te siin' tuku ndii, yoso' tu a tuku xaan' ndii: "Naa' jin ne ndasi' ndo'ó xi'í soko ndii, taxj' ndo' ña kuxj' nja. Te naa' ichi jin nja ndii, taxj' ndo' tikui ko'o nja. Kuachj' ndii, naa' saa ndo' ña jaan' ndii, ka'an nuu' nja xa'a' ña nja'a ña ni xaa nja xiin' ndo' jaan'." Sakan' yoso' a.

21 Taxj' ndo' ña kanando ña nja'a ndo'ó, süu' jaan' ndii mji' ndo'ó kanando nuu' ña nja'a jaan' xiin' ña va'a.

13

1 Te na kandixa' sakuu' ndo' sakuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu. Kuachj' ndii koo' ndee jin te jaan' kumi' ndjee' te ka'ndia chuun' ra naa' taxj' Ndiosí a. Sakan' na kuii' te xa'ndia chuun' jaan' ndii, mji' Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' te ndiee' ra.

2 Ña jaan' na kuii' yoo ka xikuitá tei' nuu' ña ka'an te xa'ndia chuun' jaan' ndii, xikuitá tei' tu nja nuu' ña

chikandu'u' Ndiosí xa'a' ña xa'ndia chuun' te jaan'. Te ne xikuitá tei' jaan' ndii, katun' nja xa'a' ña xikuitá tei' nja jaan'.

3 Sakan' ña te xa'ndia chuun' ndii, süu' yoo ra te sayi'vi ra ne xaa' ña va'a, süu' jaan' ndii yoo ra te sayi'vi ra ne xaa' ña nja'a. Xa'a' a jaan' na naa' küni ndo' kuyi'vi ndo' nuu' te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ña va'a saa ndo' te ka'an va'a ra xa'a' ndo'.

4 Kuachj' ndii, te xa'ndia chuun' jaan' ndii, Ndiosí ni taxj' chuun' jaan' nuu' ra te kundjee manj' ndo'. Ndisu naa' xaa' ndo' ña nja'a ndii, kuni a kuyi'vi ndo' te jaan', sakan' ña kümi' saka ra ña ndjee' te sando'o' ra ne yivi'. Kuachj' ndii Ndiosí ni taxj' chuun' jaan' nuu' ra te sando'o' ra ne xaa' ña nja'a.

5 Ña jaan' na kuii' kuni a ña kandixa' ndo' te xa'ndia chuun' nuu' ndo'. Süu' xa'a' a ña kuyi' sando'o' kujiti' ra ndo'ó kandixa' ña'a' ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña jaan' xa'a' a ña naá kaxi' nimá ndo'.

6 Ña jaan' na kuni a ña cha'vi ndo' nda'a' te jaan' xu'un' yoo', kuachj' ndii Ndiosí ni taxj' chuun' jaan' nuu' ra. Te xa nditia ña xa'ndia chuun' ra jaan' xika' ra jin kivi'.

7 Te nacha'vi ndo' sakuu' ne ndiso' ika' ndo'. Te naa' ndiso' ika' ndo' ndee ka xu'un' yoo' ndii, nacha'vi ndo' a nda'a' te jaan'. Te naa' ndiso' ika' ndo' xu'un'

yoo' kuenta ñu'u' ndo' ndii, naçha'vi ndo' a. Te nuu' ne xata'an ña xito' ka'nu' ña'a' ne yivi' ndii, na koço ka'nu' tu ña'a' ndo'. Te naa' nuu' ña xata'an ña tjin ka'nu' ña'a' ne yivi' ndii, na tjin ka'nu' tu ña'a' ndo'.

8 Kujsò ika' ndo' ndee jin ne yivi'. Kuachj ndii, ña kuni kuiti' a kujsò ika' ta'an' ndo' ndii, ña kundani ta'an' ndo' nduu' ña jaan'. Sakan' ña naa' kundani e' ne yivi' xiin' e' ndii, xa saxinú e' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí.

9 Kuachj ndii, naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí ndii: "Kúmi' ndo' musa ndo'. Te kã'ni' tu ndo' ne yivi'. Te sãkui'na' ndo'. Te kã'an ndo' tun vixi. Te ndiöo' ini ndo' xa'a' ña'a' ne yivi'." Te sãkuu' tu'un ndei' jaan' xiin' sãkuu' ka tukú tu'un ndei' Ndiosí ndii, nakuítá a xiin' ña kundani e' ne yivi' xiin' e' jaan' sãa nii' ndani xiin' mii' mji' e'.

10 Te yoo' ka ndani ne yivi' ndii, koo' kivi' sando'o' ña ne jaan' xiin' ña ña'a. Ña jaan' na kuu' kij' ndani e' ne yivi' ndii, xa saxinú e' tu'un ndei' Ndiosí.

11 Ña jaan' kuni a sãa ndo', sakan' ña xa kua'an va kivi'. Sakan' na kuu' ndoto nuu' ndo', sakan' ña xika' ndo' jin yivi' ndee naa ne iin' va ma'na nuu'. Kuachj ndii xa kuyatin' ka kivi' ña kixin Cristo te sakakú a yoo' te sakan' kij' ni xa'a' ini e' xini ña'a' e'.

12 Xa kuyatin' ndi' ñuu, te xa kuyatin' kivi' ña nandiko'

a. Sakan' na kuu' na vikuijn e' ña xaa' e' ña ña'a, ña xaa' ne yivi' mii' jin yavi. Te na koço tu'va e' xiin' tu'un ndatun' Ndiosí, te kunta'an' e' xiin' ña ña'a jaan'.

13 Te na kaka va'a e' ndee naa jin ke'in' nduu' a. Te na kãsa'a ndo' viko' loco, te sãxini xiin' mji' tu ndo'. Te sãa tu ndo' ña xiin, ni ndee ña kiji kuu' ndo' xiin' jin' ndo'. Te kãni ta'an' ndo' kuento xiin' ne yivi', ni ndee kunduú tu ndo' ne ndasi' nuu'.

14 Ndisu nuu' a jaan' ndii, kundikun ni' ndo' ichi' xto'o e' Jesucristo. Te vikuijn ndo' ña xanini ndo' sãa kuvi ki'in ndo' ña ndioo' ini ñu'u' ndei' ndo'.

14

Yo'o' ka'an Pablo sãa kuni a kuu e' xiin' ne itia' ini nuu' ichi' Cristo

1 Te natjin va'a naa natiin' va'a ndo' ne nduu' kuenta Cristo xiin' e', ne itia' ini nuu' ichi' a. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, kãni ta'an' ndo' kuento xiin' ña.

2 Naa kuu' sava ndo'ó ndii, xanini ndo' ña kuvi kuxi ndo' sãkuu' nuu' a, ndisu tukú ndo', ne itia' ña ini ndii, xanini ndo' ña kuvi kuxi ndo' yuva kuiti'.

3 Te ndo'ó, ne xixi' sãkuu' nuu' a ndii, kã'an ichi' ndo' xiin' ne xixi' sãkuu' nuu' a jaan'. Te ndo'ó, ne xixi' sãkuu' nuu' a jaan' ndii, nãtava' ndo' kuenta kuu' ne xixi' sãkuu' nuu' a jaan'. Sakan' ña ni natjin tu Ndiosí ne jaan'.

4 Te kōō' xachi' xa'a' a ña natava' ndo'ó kuenta kuu' ne xika' nuu' nuu' xto'ō e' Ndiosí. Mii' a jaan' ka'an naa' xika' nuu' va'a ña uun naa' xika' nuu' va'a ña nuu' a. Ndisu kaka' ni'i ña ichi' a, kuachi' ndii kumi' xto'ō e' Ndiosí jaan' ndiee' te chindiee' ña'a' a.

5 Yoo sava' ne yivi' ndii, ka'nu' ka sava' kivi' nuu' ña te sakan' tuku' a, ndisu sava' ña ndii, jin kachi nduu' sakuu' kivi' nuu' ña. Sakan' na kuii' i'in ne ka'an ña jaan' ndii, kuní a ña kōō ña ndaku nuu' ña ña ña kandixa' ña jaan' ndii, ña va'a nduu' a.

6 Te ne tuu ña ka'nu' ka sava' kivi' ndii, xa'a' xto'ō e' xaa' ña a. Te ne kōō' kivi' ka'nu' nuu' ndii, xa'a' xto'ō e' xaa' ña a. Te ne xixi' sakuu' nuu' a ndii, xa'a' xto'ō e' xixi' ña a, sakan' ña taxi' ña ña chindani Ndiosí. Te ne xixi' sakuu' nuu' a jaan' ndii, xa'a' xto'ō e' xixi' ña a, sakan' ña taxi' tu ne jaan' ña chindani Ndiosí.

7 Kuachi' ndii ndee jin e' tiaku xa'a' mii' e' kuiti'. Te ndee jin tu e' küvi' xa'a' mii' e'.

8 Te naa' tiaku e' ndii, xa'a' xto'ō e' tiaku e' te saa e' ña kuní a. Te naa' ni xi'i e' ndii, kuenta xto'ō e' nduu' e'. Ña jaan' na kuii' naa' tiaku e', uun naa' ni xi'i e' ndii, kuenta xto'ō e' nduu' e'.

9 Kuachi' ndii ni xi'i Cristo, te ni natuaku a, te sakan' kunduu' a xto'ō nuu' ne ni xi'i xiin' nuu' ne tiaku.

10 Te ndo'ó ndii, kōō' ndee jin xa'a' ña natava' ndo' kuenta kuu' ne nduu' kuenta

Cristo xiin' e'. Te kōō' tu ndee jin xa'a' ña ka'an ichi' ndo' xa'a' ña. Kuachi' ndii sakuu' e' kuita ndichi' nuu' Cristo mii' sana'má a yoo'.

11 Sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Ka'an kaxi' i xiin' ndo' ña xa'a' ña tiaku i ndii, nuu' yu'u kuita xiti' sakuu' ne yivi'

te ndiee' yu'u' ña ña yu'u nduu' Ndiosí.

Kachi a.

12 Ña jaan' na kuii' i'in yoo' nataxi' kuenta nuu' Ndiosí xa'a' mii' e'.

13 Ña jaan' na kuii' vikuijn e' ña natava' e' kuenta kuu' ta'an' e'. Te nuu' a jaan' ndii, ndee chaa' ka chituní e' ña kunduu' e' ña kaviko' ne nduu' kuenta Cristo xiin' e' te saa ña kuachi'.

14 Te xiní kaxi' yu'u ña nuu' xto'ō e' Jesús ndii, kōō' ndee jin ña xaxi' ña kiní iin' mii'. Ndisu naa' yoo' ka tuu ña yoo' ña xaxi' ña kiní iin' ndii, ña kiní iin' nduu' a nuu' mii' ne jaan'.

15 Saa e' kuenta ndii, naa' satuxu'vi ndo' nimá jin ne nduu' kuenta Cristo xiin' xa'a' ña xaxi' ndo' ndii, kuasa' ka nia'á ndo' saa ndani e' ne jaan'. Xa'a' a jaan' na sanduxin ndo' xiin' ña xaxi' ndo' jaan' jin ne xa ni xi'i Cristo xa'a'.

16 Ña jaan' na kuii' taxí ndo' ña kanja'a ne yivi' xa'a' ña xiní ndo' nduu' ña va'a ña xaa' ndo'.

17 Kuachi' ndii, ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, süu' kuenta ña xaxi' uun ña xi'i' nduu' a. Süu' jaan' ndii

kuenta ña xachuun' ndaku e', xiin' ña xika' maní' e' iin yivi', xiin' ña va'a kuni e' nduu' a. Te sakuu' ña jaan' ndii, Espiritu Santo taxi' a nuu' e'.

18 Kuachí ndii, yoo ka xika' nuu' nuu' Cristo sakan' ndii, va'a kuni Ndiosí xini ña'a' a. Te va'a tu kuni ne yivi' xini ña'a' nja.

19 Ña jaan' na kuii' na kundikun ni'i e' ña kundiee maní' xiin' ta'an' e', te sakua'nu' naa sakua'nu' ta'an' e' nuu' ichi' Ndiosí.

20 Xa'a' a jaan' na vikuijn ndo' ña sanduxín ndo' ña xaa' Ndiosí nimá ne ta'an' e' xiin' Cristo xa'a' ña xaxi' ndo'. Ña ndaku nduu' a ndii, ña va'a nduu' ndee ka nuu' ña xaxi'. Te ndii, va'a xaa' ndo' xaxi' ndo' ña xaxi', ña kaviko' tukú ne ta'an' e' jaan', te saa nja kuachí.

21 Ndee va'a ka kuxi e' ndej' ni ndee kō'o tu e' vino, ni ndee ndiaa ka inga ña'a, te sanama' tu ña'a' e' nuu' kuachí, te ni ndee saa tu e' ña kandixa' ne jaan' ndii, kuachí nduu' a, te ni ndee sätuxu'ví e' nimá ne jaan' xa'a' ña jaan'.

22 Te naa' kandixa' ndo'ó ndii, va'a saa ndo' ndee ka ña jaan' naa' saa ndo' a nuu' Ndiosí kuíti'. Sakan' ña sañu'u' va Ndiosí i'in ndo'ó, ne tiin' kuachí xiin' mji' kij' xaa' ndo' ña kandixa' ndo' nduu' ña ndaku.

23 Ndisu ne kandixa' ña va'a kaxi' nja sava ña'a, te xaxi' nja a ndii, katun' xiin' mii' mji' nja, sakan' ña kandixa' nja ña ña va'a

nduu' a. Te sakuu' ne xaa' ña jaan', te kandixa' nja ña süu' ña va'a nduu' a ndii, kuachí nduu' a nuu' Ndiosí.

15

1 Sakan' na kuii' yoo', ne xixa ña ini xini Jesús ndii, kuni a ña kundieni e' nuu' ne itia' ña ini xini nja a, te na kaka e' xa'a' ña va'a ña kuni mji' kuíti' e'.

2 Süu' jaan' ndii kuni a ña sakuatia' e' ne ndikún ichi' Jesús xiin' e', te na nduku' tu e' ña va'a saa e' xa'a' nja, te ku'a'nu' naa ku'a'nu' nja nuu' ichi' Ndiosí.

3 Kuachí ndii ni ndee mji' Cristo ni nduku' ña va'a xa'a' mji' a. Süu' jaan' ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ña ni kanja'a ne yivi' xa'a' un' ndii, xa'a' yu'u ni kanja'a nja." Sakan' yoso' a.

4 Kuachí ndii sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, ña ni ke'i xta'an' iin yivi' ndii, ni ke'i a, te sania'á a yoo' ña kuie koo ini e', te sandieni tu a yoo', te kundiatu ini e' ña ni taxi' Ndiosí kuento a xa'a' nuu' e'.

5 Ndiosí, ña taxi' ña kuie yoo ini e' xiin' ña xandieni yoo', na chindiee' ndo'ó te kundiee maní' naa ndiee' maní' xiin' ta'an' ndo' ndee naa kuni Cristo Jesús,

6 te xiin' iin ndaa' nimá ndo' saka'nu' inga' ndo' Ndiosí, ña nduu' yuva' xto'ó e' Jesucristo.

Na sania'á e' tu'un va'a nuu' ne tuku'

7 Xa'a' a jaan' na kuii' natijn maní' ta'an' i'in ndo'

nde'e naa ni natiiin man'i tu
Cristo yoo', te natiiin Ndiosi
ña xaka'nu' ña'a' ne yivi'.

⁸ Naka'an' ndo' ña Cristo
Jesús ndii, ni kixin a, te ni
xika nuu a nuu' ne ta'an' i,
ne Israel, te xiin' ña jaan'
ni nia'a a ña Ndiosi ndii,
ña xachuun' ndaku nduu' a,
sakan' ña ni saxinu a ña ni
ka'an a xiin' ne xii' yata' i.

⁹ Te sakan' tu ni kixin a
te saka'nu' ne tuku' Ndiosi
xa'a' ña kuvita ini a xa'a'
ña. Naa yoso' a nuu' tutu
Ndiosi mii' ka'an a ndii:

Xa'a' a jaan' na ka'an i xiin'
ne tuku' ña ña ka'nu'
va nduu' yo'ó,
te saka'nu' i yo'ó xita' i nuu'
un'.

Sakan' yoso' a.

¹⁰ Te yoso' tu a ndii:

Nakuatia' nimá ndo'ó, ne
tuku',
xiin' ndu'u, ne Israel, ne
nduu' kuenta Ndiosi.

Sakan' yoso' a.

¹¹ Te yoso' tu a ndii:

Ne tuku', na saka'nu' sakuu'
ndo'ó xto'q e' Ndiosi.
Te na ka'an ndatun' sakuu'
ndo'ó, ne yivi' iin yivi'
xa'a' Ndiosi.

Sakan' yoso' a.

¹² Te yoso' tu a nuu' tutu a
mii' ni ke'i Isaiás ndii:

Te kaku iin sjani' xika' Isai.
Te jaan' ndii, ka'ndia chuun'
ra nuu' sakuu' ne
tuku'.

Te ini ne jaan' kuni ña'a' ña.
Sakan' yoso' a.

¹³ Te mii' Ndiosi, ña taxi' ña
ndiatu' ini e', na taxi' tu a
ña va'a kuni ndo', te taxi' tu
a ña man'i koo nimá ndo'
xa'a' a ña ini ndo' xini ña'a'

ndo'. Te koo kua'a' xava'a
ña kundiatu ini ndo' saa ña
ndie'e Espiritu Santo.

*Chuyun nuu' Pablo ña ni
taxi Ndiosi saa ra tein ne
tuku'*

¹⁴ Ñani ta'an' i, yu'u ndii,
ini xna'a i ña xaa' ndo'
sakuu' nuu' ña va'a xiin'
ta'an' ndo'. Te xini kaxi'
ndi' i ndo' ndee ña kuni
Ndiosi kuni ndo'. Te ne
chuyun va nduu' ndo' ña
kondja yu'u' ta'an' ndo'.

¹⁵ Ndisu ni ke'i i tutu yo'o'
mii' ka'an ndie'e a xa'a' sava
ña'a, te sanaka'an' i ndo'ó
xa'a' ña jaan'. Xaa' i sakan'
kuach'i ndii, Ndiosi nduu' ña
ni xaman'i' yu'u chuyun yo'o',

¹⁶ te kunduu i te xika' nuu'
nuu' Cristo Jesús xa'a' ne
tuku', ña jaan' na nduu' i
te ka'an ndoso' tu'un va'a
xa'a' Ndiosi nuu' ña. Sakan'
xaa' i te kunduu ne tuku',
ne ini xini Ndiosi, ndee naa
ña nasoko' i nuu' a, ña
nduu' ña va'a kuni a xini
a, te sakan' nduu' ne jaan'
nditja Ndiosi xiin' ña ndie'e'
Espiritu Santo.

¹⁷ Ña jaan' na kuii' kuv'i
ka'an kuatia' i xa'a' ña ni
xaa Cristo Jesús xiin' nda'a'
i xiin' chuyun ña xaa' i nuu'
Ndiosi.

¹⁸ Kuach'i ndii ka'an niju
kui'ti' i xa'a' ña ni xaa Cristo
xiin' nda'a' i, sakan' ña xiin'
ña ni ka'an i, te xiin' ña ni
xaa i, ni taxi' so'q ne tuku'
jaan' tu'un va'a.

¹⁹ Sakan' ña xiin' ña ndie'e'
ña taxi' Espiritu Ndiosi ni
xaa i chuyun ka'nu' xiin' ña
nandan'i ne yivi'. Sakan' na
ni xa'a' i ndee ñuu Jerusalem

ka'án ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo sakuu' ñuu ndee ni xaa i nuu' ñu'u' Ilirico.

20 Xa'a' a jaan' na ka'án ndiee' xachi' nimá i ña ka'an ndoso' i tu'un va'a mii' tia'an kunj so'o ne yivi' xa'a' Cristo. Sakan' xaa' i te sania'á ka i ne xa ni xa'a' inga ne yivi' sania'á ña xa'a' ichi' Ndiosí.

21 Süu' jaan' ndii ni xaa i naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Ne ni ka'an ne yivi' xiin' xa'a' ña jaan' ndii, kunj ña'a' ña.

Te ne ni xinj so'o xa'a' ña jaan' ndii, kundani ña xa'a' a.

Sakan' yoso' a.

Chituní Pablo ña ku'un ndi'e' ra te kunj ra ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuu Roma

22 Xa'a' a jaan' na ni kuvj ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo' tee' ndee kua'a' va' ichi' ni ka'an nimá i.

23 Ndisu vitin ña xa ni ndi' i chuun nuu' i yo'o, te xa'a' a ña kua'a' kuiya xikán nimá i ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo' ndii,

24 chituní i ña xka'ndia i mii' ndiee' ndo' jaan' kij' ku'un i ñu'u' España. Te kuvj chindiee' ndo' yu'u, te naka'a i ku'un i ñu'u' España jaan' kij' ndi' i va'a kunj inga nimá e' ndia'vi' kivi'.

25 Ndisu vitin ndii, kua'an i ñuu Jerusalén te chindiee' i ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' e'.

26 Kuachi ndii, ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñu'u' Macedonia xiin' ñu'u' Acaya

ndii, ni ka'an nimá mii' ña ña ndasaiin ña xu'un' te chindiee' ña ne nda'vi kuu', ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' e', ne ndiee' ñuu Jerusalén.

27 Te ni ka'an nimá mii' ña saa ña ña jaan', tee' ndee kande'i' ña chindiee' ña ne jaan' xa'a' a ña xi'na ne Israel jaan' ni taxj tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ne tuku' jaan'. Sakan' na kunj tu a ña chindiee' ña ne jaan' xiin' ña va'a ña kumi' ña.

28 Ña jaan' na kuii' kij' saxinú i chuun va'a yo'o, ña nataxj i xu'un' jaan' xa'a' ne nda'vi kuu' jaan' ndii, xka'ndia i mii' ndiee' ndo', te ikan' te ku'un i ñu'u' España.

29 Te xini i ña kij' xaa i mii' ndiee' ndo' ndii, xaa i xiin' sakuu' ña kuni sañu'u' ndi' i Cristo yoo'.

30 Ñani ta'an' i, ka'án nda'vi i xiin' ndo' xa'a' a ña inj e' xini e' xto'o e' Jesucristo, xiin' xa'a' a ña ndani ta'an' e' xiin' ña ndiee' Espíritu Santo ndii, chindiee' ndo' yu'u ña ka'an ndiee' ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i.

31 Te jin sakan' ka'an tu ndo' xiin' a ña sakakú a yu'u nuu' ne küni inj kunj Jesús, ne ndiee' ñuu Jerusalén, xiin' inga ne ndiee' nuu' ñu'u' Judea. Te ka'an tu ndo' xiin' a ña tijn manj' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuu Jerusalén jaan', xu'un' jaan'.

32 Sakan' te naa' kunj Ndiosí ndii, nii' sakan' va'a kunj na nimá i xaa i ndee mii' ndiee' ndo' jaan', te

nandiee' i ijin xa'a' tejin ndo'.
 33 Te na koo na Ndiosi na
 taxi' na man'i yoo nimá e'
 xiin' sakuu' ndo'. Sakan' na
 kundu u a.

16

*Ti'vi' Pablo cha'an' sava
 ne ndiee' nuu Roma*

1 Te sakan' tu ka'an nda'vi
 i xiin' ndo' na natijn va'a
 ndo' na' ta'an' e' Febe,
 na' jaan' ndii, na' xito'
 ne nakaya xa'a' Jesús nuu
 Cencrea nduu' a'.

2 Te xa'a' a na kuenta xto'o
 e' nduu' a' ndii, natijn man'i
 na'a' ndo' saa xata'an natiin'
 man'i e' ne nduu' kuenta a'
 xiin' e'. Te chindiee' na'a'
 ndo' xiin' ndee ka na kuni
 nuu' a', sakan' na xa ni
 chindiee' kua'a' a' ne yivi', te
 ni chindiee' tu a' yu'u.

3 Kua'an Ndiosi na koo
 Priscila xiin' ii' a' Aquila, ne
 xachuun' inga' xiin' i nuu'
 Cristo Jesús.

4 Te ni sando'o' xiin' mii'
 nja te sakaku nja yu'u, ndee
 kuain' ni kuu nja. Te suu'
 yu'u kujti' taxi' na chindani
 Ndiosi xa'a' ne jaan'. Suu'
 jaan' ndii sakan' tu ne tuku',
 ne nakaya xa'a' Jesús ndii,
 taxi' nja na chindani a xa'a'
 ne jaan'.

5 Te kua'an Ndiosi koo tu
 ne nakaya xa'a' Jesús, ne
 nduiin' vi'e ne jaan'.

Te kua'an Ndiosi koo tu te
 ndani va i, te nduu' Epeneto.
 Te xi'na ka te jaan' ni ini
 xini Cristo te sakan' sakuu'
 ne ndiee' nuu' nu'u' Asia.

6 Te kua'an Ndiosi koo tu
 Maria, na' xa xika' nuu'
 kua'a' tejin ndo'o.

7 Kua'an Ndiosi koo An-
 drónico xiin' Junia. Te judío,
 te ta'an' i, nduu' tu te jaan'.
 Te ni nu'u inga' ndu vi'e ka
 xa'a' tu'un va'a xa'a' Jesús.
 Te ka'an va'a va te nda'a'
 xa'a' Cristo xa'a' te jaan'. Te
 xi'na ka te jaan' ni ini xini
 Cristo te sakan' yu'u.

8 Kua'an Ndiosi koo Am-
 plias, te ndani va i, te nduu'
 kuenta xto'o e'.

9 Kua'an Ndiosi koo Ur-
 bano, te xachuun' inga' xiin'
 ndu nuu' Cristo Jesús. Te
 sakan' tu kua'an Ndiosi koo
 Estaquis, te ndani i.

10 Kua'an Ndiosi koo Ape-
 les, te ni nia'a nuu' kua'a'
 tundo'o' na ini ra xini ra
 Cristo. Kua'an Ndiosi koo tu
 Aristóbulo xiin' ne ijin kuu'
 xiin' ra.

11 Kua'an Ndiosi koo
 Herodión, te nduu' te judío,
 te ta'an' i. Kua'an Ndiosi koo
 Narciso xiin' ne ijin kuu' xiin'
 ra, ne ini xini xto'o e'.

12 Kua'an Ndiosi koo
 Trifena xiin' Trifosa. Te
 xachuun' ne jaan' kuenta
 xto'o e'. Kua'an Ndiosi koo
 tu Pérsida, na' ndani e', na'
 xachuun' va tu kuenta xto'o
 e'.

13 Kua'an Ndiosi koo Rufo,
 te xika' nuu' va'a nuu' xto'o
 e', te kua'an Ndiosi koo tu
 si'i' ra, na' nduu' ndee naa
 si'i' tu yu'u.

14 Kua'an Ndiosi koo
 Asíncrito, xiin' Flegonte
 xiin' Hermas, xiin' Patrobas
 xiin' Hermes. Kua'an Ndiosi
 koo tu na'ni ta'an' e', ne

nakayá xa'a' Cristo xiin' ne jaan'.

15 Kua'an Ndiosí koo Filólogo xiin' Julia xiin' Nereo xiin' ña' ta'an' ra. Te kua'an Ndiosí koo tu Olimpás xiin' sakuu' ne nduu' kuenta Jesús xiin' ne jaan'.

16 Chito nuu' ta'an' ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'. Te ti'vi' sakuu' i'in ti'vi' ne nakayá xa'a' Cristo cha'an' ndo'.

17 Ñani ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña koto xiin' mii' ndo' nuu' ne kuni nata'vi' ndo'ó. Ne jaan' ndii, kuni kaviko' nja ndo'ó xiin' ña xini xa'an' ña nakuítá xiin' ña ndixa xa'a' Jesús, ña ni kandixa' ndo'. Kuxioo naa kuxioo' ndo' nuu' ne jaan'.

18 Kuachí ndii, ne yivi' jaan' ndii, süu' xika' nuu' nja nuu' xto'o e' Jesucristo. Süu' jaan' ndii xika' nuu' nja xa'a' ña xikán iin' mii' kuítí nja. Te xiin' kuento ndatun' va ka'an nja. Te sakan' tu xiin' kuento vixi sachié nja ne yivi'. Sakan' xaa' nja xini xa'an' nja ne nja' kuu'.

19 Kuachí ndii xini sakuu' ne yivi' ña saxinú ndo' tu'un va'a xa'a' Cristo, te sakuatia' va ña jaan' nimá i. Ndisu kuni i ña chuun va koo ini ndo' nuu' ña va'a, te koo sa'vi ini ndo' nuu' ña nja'a.

20 Te Ndiosí, ña taxi' ña maní ndii, ña'a' ka te kue'ni a ña ndiva'a nuu' ndo'. Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo ndo'ó.

21 Timoteo, te xachuun' inga' xiin' i ndii, ti'vi' ra

cha'an' ndo'. Te iin kachi xaa' Lucio xiin' Jasón xiin' Sosípater. Te judío, te ta'an' i, nduu' tu te jaan'.

22 Ti'vi' tu yu'u te nani' Tercio, cha'an' ndo', te ni ke'i tutu yo'o'. Te nduu' tu yu'u kuenta xto'o e' Jesús xiin' ndo'.

23 Ti'vi' Gayo cha'an' ndo'. Te jaan' ndii, natiin' va'a ra yu'u xiin' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús yo'o'. Te ti'vi' tu Erasto cha'an' ndo'. Te jaan' ndii, te xito' xu'un' xa'a' ñuu yo'o' nduu' ra. Te ti'vi' tu ñani ta'an' e' Cuarto cha'an' ndo'.

24 Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tuku ni xaka'nu' Pablo Ndiosí

25 Te na saka'nu' e' Ndiosí, ña kuvi taxi' ña ndiee' ndo' te kuíta ni'i ndo' xiin' ña kandixa' ndo' saa nakuitá xiin' tu'un va'a, ña ka'an ndoso' i nuu' ndo' xa'a' Jesucristo. Te nakuitá tu ña ka'an ndoso' i jaan' xiin' ña ni yoo si'e ni xaa Ndiosí ndee kii' tí'a'an ku'a iin yivi' xta'an' kivi'.

26 Ndisu vitin ndii, xa ni satuvi Ndiosí ña ndixa xa'a' Jesús, ña ni yoo si'e jaan', ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a jaan', saa nii' ni ka'an tuni mii' Ndiosí jaan', ña yoo ndee ndi'i ni kivi', te kuni sakuu' ti'vi' ne tuku' ña ndixa jaan', te kuvi kuini sakuu' ne yivi' kuni ña'a' nja, te kuvi tu kandixa' ña'a' nja.

27 Te iin ndaa' Ndiosí ña ndichi va jaan' na saka'nu'

e' ndeē ndi'i' nī kivi' xa'a' ñā
nī xāā Jesucristo. Sakan' na
kunduū a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u nduu' Pablo, te ni kana Ndiosí xa'a' a ña kuní mji' a te kunduu' i te tianu' Jesucristo sania'a' ichi' a. Ti'vi' yu'u xiin' ñani e' Sóstenes

2 cha'an' sakuu' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Ndiosí, ne ndiee' ñuu Corinto, ne ndoo nuu' Ndiosí xa'a' ña ni xaa Cristo Jesús. Te ni kana a ndo'ó te kunduu' ndo' nditia a xiin' sakuu' ne yivi', ne ndiee' mii' ka jin yivi', ne nakuni ña Jesucristo nduu' xto'o nia ndee naa nduu' tu a xto'o yoo'.

3 Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo, ndo'ó, te na taxi tu a ña manj' koo xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí

4 Saa kivi' taxi' i ña chindani Ndiosí e' xa'a' ndo', te sakan' tu xa'a' a ña ndani mji' Ndiosí ndo'ó ni xaa Cristo Jesús.

5 Kuachi ndii ña jaan' ni xaa sakan', te ni sañu'u' va Ndiosí ndo'ó xiin' ña chun va ndo' sania'a' ndo' tu'un a, te ni taxi tu a ña ndichi va ndo'.

6 Te xiin' ña jaan' nia'a' ndo' ña ni tuxi' va tu'un va'a, ña ni sania'a' ndu ndo'ó xa'a' Cristo, nimá ndo'.

7 Xa'a' a jaan' na koo' ka ndee jin ña chun va ña xaxa' Ndiosí nuu' e' kuní nuu' ndo'ó ña ndiatu' ndo' kiji' xaa' kivi' ña nandiko' xto'o e' Jesucristo.

8 Ndiosí tu taxi ndiee' ndo' te kuita ni' ndo' nuu' ichi' a ndee so'o' ndi'i, sakan' te koo' xa'a' ña kuvj sanandiko' a ndo'ó kiji' xaa' kivi' ña kixin xto'o e' Jesucristo jaan'.

9 Sakan' ña Ndiosí ndii, xachuun' ndaku a, te suvi' a ni kana ndo'ó te jin ndaa' nduu' ndo' xiin' xto'o e' Jesucristo si'e a.

Va'a nata'vi' ta'an' ne ndikun' ichi' Jesús

10 Ñani ta'an' i, xiin' ndiee' xto'o e' Jesucristo ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña nakuita kuento ndo', te nata'vi' ta'an' ndo'. Süu' jaan' ndii kundiee manj' ndo', te jin kachi kanjini ndo', te jin kachi tu ña'a' chituni ndo' xa'a'.

11 Ka'an i sakan' xiin' ndo', ñani ta'an' i, sakan' ña xini i kuento xaa' ne vi'e Cloé ña nata'vi' ta'an' ndo'.

12 Sakan' ña sava ndo' ka'an ndii, kuenta Pablo nduu' ndo', te sava tu ndo' ka'an ndii, kuenta Apolos nduu' ndo', te sava ni tu ndo' ka'an ndii, kuenta Pedro nduu' ndo', te sava ka tu ndo' ka'an ndii, kuenta Cristo nduu' ndo', kachi ndo'.

13 ¿Ñaa' xanini ndo'ó ndii, ni nata'vi' Cristo? Uun, ¿ña'a'

xanini ndo' ndii, Pablo ni xi'i nuu' krusin xa'a' ndo'? Uun, ɔñaá kuenta Pablo ni chichi ndo'?

14 Taxi' i ña chindani Ndiosí ña ndee jin ndo'ó ni sakuchi' i kuenta Jesús. Süu' jaan' ndii Crispo xiin' Gayo kuɔti' ni sakuchi' i kuenta Jesús.

15 Sakan' na kuii' ndee jin ne yivi' küvi ka'an ña ni chichi ña kuenta i.

16 Ni sakuchi' tu i ne vi'e Estefanas kuenta Jesús. Ndisu náka'an' i naa' ni sakuchi' i inga ka ne yivi'.

17 Kuachi' ndii ni tianu' Cristo yu'u te sakuchi' i ne yivi' kuenta a, süu' jaan' ndii ni tianu' a yu'u te ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ne yivi'. Te süu' xiin' tu'un ndichi ni xaa i ña jaan', sakan' te chindiaa ya'vi' i ña ni xi'i Cristo nuu' krusin.

Cristo nduu' ña ndiee' Ndiosí, te suvi tu a nduu' ña ndichi a

18 Sakan' ña tu'un va'a ña ka'an xa'a' ña ni xi'i Jesús nuu' krusin xa'a' kuachi' e' ndii, ña siki' nduu' a nuu' ne kua'an mii' ndoñu'u' nimá ña. Ndisu nuu' yoo, ne xa ni kaku nuu' kuachi' e' ndii, ña ndiee' Ndiosí nduu' a.

19 Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Sandoñu'u' i ña xini tuni te yivi' te xini tuni, te saxioo tu i ña kundani te xini tuni jaan'.

Sakan' kachi a.

20 Xa ni sasana' ndoo' Ndiosí ña xini tuni ña yoo jin yivi' yo'o', naa kuu' te

kumi' ña xini tuni jaan', xiin' te sania'á ña ndichi, xiin' te kani ta'an' kuento xa'a' ña ndichi jaan'.

21 Kuachi' ndii, xiin' ña xini tuni Ndiosí ni xindoqo nimá a ña koo' kivi' kuni ña nuu' a xiin' ña xini tuni ña yoo jin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii ni xindoqo nimá a ña sakaku' a ne ini xini ña sania'á ndu'u, tee' ndee ña siki' nduu' a nuu' sava ne yivi'.

22 Kuachi' ndii, ne ta'an' ndu, ne judío ndii, kuni kuni ña chuun ka'nu' te kuvi kandixa' ña. Te ne tuku' ndii, kuni kuni so'o ña ña ndichi te kuvi kandixa' ña.

23 Ndee saa kanj ndii, xa'a' a ña ni xi'i Cristo nuu' krusin ka'an ndoso' ndu. Te tu'un yo'o' ndii, sanasaá' va a ne judío, te nuu' ne tuku' ndii, siki kuɔti' nduu' a.

24 Ndisu nuu' yoo', ne ni kana Ndiosí nuu' ichi' a ndii, Cristo jaan' nduu' ña ndiee' a, te nduu' tu a ña ndichi a, koo' a xaa' naa' ne judío nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e'.

25 Kuachi' ndii, tee' ndee siki kuɔti' nduu' tu'un Ndiosí jaan' nuu' ne yivi', ndisu ña ndichi ka nduu' a te sakan' sakuu' ña xini tuni ña yoo jin yivi' kaa'. Te ña xaa' Ndiosí, te tuu ne yivi' ña koo' ña ndiee' a ndii, ndiee' kua'a' ka a te sakan' ña ndiee' ña kumi' ne yivi' jin yivi' yo'o'.

26 Chuun xa'a' ndo' ña kij' ni kana Ndiosí ndo'ó nuu' ichi' a ndii, ndia'vi' kuɔti' ndo' nduu' ne ndichi nuu' ne yivi' jin yivi', te ndia'vi' tu

ndo' nduu' ne ndiáchuun', uun ne iin kuu' xiin' ne ka'nu'.

²⁷ Sakan' ña ni nakaxin Ndiosí ne ñaa' kuu' tuu ne yivi' iin yivi' te saka'an' a ne tuu ña ndichi ña. Te ni nakaxin tu a ne nda'vi so'q tuu ne yivi' iin yivi' te saka'an' a ne tuu ña yoo ndiee' ña.

²⁸ Te ni nakaxin ni tu Ndiosí ne nda'vi va kuu', xiin' ne küni koto ne yivi' nuu', xiin' ne kuäsa' kuni xachi' tuu ne yivi' iin yivi', sakan' ni xaa a te saka'an' a ne tuu ndii, ne ka'nu' nduu' mji' ña.

²⁹ Sakan' ni xaa Ndiosí te ndee iin ne yivi' küvi sañuñu' xiin' mji' nuu' a.

³⁰ Mji' Ndiosí ni ndasaiin ndo'ó xiin' Cristo Jesús, te xa'a' ña ni xaa a ndii, nduu' e' ne ndichi, te nduu' tu e' ne ndaku nimá nuu' a, te nduu' tu e' nditja a te saa e' ña kuni a, te sakan' tu ni sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachi' e'.

³¹ Sakan' ni xaa Ndiosí sakan' ña naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Naa' kuni ka'an ninu yoo ka ndii, na ka'an ninu ña xa'a' ña ni xaa xto'q e' Ndiosí xa'a' ña", kachi a.

2

Ka'an Pablo ña ni xi'i Cristo nuu' krusin xa'a' kuachi' e'

¹ Ñani ta'an' i, sakan' na kij' ni xa'an ka'an ndoso' i mii' ndiee' ndo' tu'un ña ni natiiin i nda'a' Ndiosí ndii, ni tiin' i tu'un ña xasuvi', ni ndee ni tiin' tu i ña ndichi.

² Süu' jaan' ndii ni chituni i ña ka'an i xiin' ndo' xa'a' Jesús kuiti' xiin' xa'a' ña ni xi'i a nuu' krusin xa'a' kuachi' e'.

³ Te ni yoo ndiee' i, te ndee kisi' vi' a yu'u ña yi'vi i kij' ni xika i mii' ndiee' ndo' jaan'.

⁴ Te kij' ni ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ndo' ndii, ni tiin' i tu'un ña xasuvi' ña ndichi ne yivi' iin yivi' yo'o'. Süu' jaan' ndii ña ndiee' Espiritu Santo ni nia'a ndo'ó xiin' tu'un ña ni ka'an ndoso' i jaan'.

⁵ Sakan' te kotiiin ndiaa ña ini ndo' xini ndo' Jesús jaan' ña ndiee' Ndiosí, te kotiin ndiaa a ña ndichi ne yivi' iin yivi' yo'o'.

Kumi' e' ña ndichi xaa' Espiritu Santo

⁶ Ndisu ka'an ndu xiin' ña ndichi nuu' ne xa ita' ni'i nuu' ichi' Jesús. Te ndii, ña ndichi ña ka'an ndu jaan' ndii, süu' ña ndichi iin yivi' yo'o' nduu' a, ni ndee süu' ña ndichi ne xini tuni xa'ndia chuun' iin yivi' yo'o' nduu' a. Ne jaan' ndii, xa kua'an ndoñu'u' ña.

⁷ Te ndu'u ndii, sania'a ndu ña ndichi ña ni yoo si'e, ña xini mji' kuiti' Ndiosí ndee kij' tia'an kasa'a a iin yivi', ña ni chituni a xa'a' e' te natiiin e' ña ndatun' saa a.

⁸ Te ña ndichi jaan' ndii, ndee iin te xa'ndia chuun' iin yivi' yo'o' ni kundani a. Sakan' ña naa ni kundani ra a ndii, ka'ni' ra xto'q e', ña ndatun' koo' chukuu', nuu' krusin.

9 Te ndii, naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mi' ka'an a ndii: Ña'a ña kōo' kivi' ni xini nduchi' nuu' ne yivi', xiin' ña kōo' kivi' ni xini so' o ña,
xiin' ña kōo' kivi' ni xanini ña nduu' ña ni xava'a Ndiosí xa'a' ne ndani ña'a'.

Sakan' yoso' a.

10 Ndisu ni satuvi Ndiosí sakuu' ña jaan' nuu' e' ni xaa Espiritu Santo, sakan' ña Espiritu Santo jaan' ndii, xini a sakuu' ña yoo' si'e ndee maa' nimá Ndiosí.

11 Kuachi ndii ndee jin e' xini saa xanini inga ne yivi', süu' jaan' ndii jin ndaa' mii' ña xiin' nimá kuji' ña xini yoo nduu' a xanini ña. Sakan' tu ndee jin e' xini yoo nduu' a xanini Ndiosí, süu' jaan' ndii Espiritu Santo kuji' nduu' ña xini ña xanini a.

12 Te yoo' ndii, ni natijn e' espiritu ña nduu' kuenta jin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii ni natijn e' Espiritu ña kuaxi nda'a' Ndiosí te kuvj kundani e' sakuu' ña ni saman' a yoo'.

13 Te sania'a ndu xa'a' ña jaan' xiin' tu'un ña sania'a Espiritu Ndiosí ndu'u, te süu' sania'a ndu a xiin' ña xini tuni mii' ndu. Süu' jaan' ndii xiin' tu'un ña natiin' ndu nuu' Espiritu Santo sania'a ndu xa'a' ña ka'an xa'a' Ndiosí.

14 Ndisu ne yivi', ne kōo' Espiritu Santo naa nimá ndii, kuvj natijn ña ña sania'a Espiritu Santo jaan', sakan' ña nuu' ne jaan' ndii,

siki kujti' nduu' a, te ni ndee kuvj tu kundani ña a. Sakan' ña ne naa Espiritu Santo nimá kujti' kuvj kundani ña jaan'.

15 Sakan' ña ne naa Espiritu Santo nimá ndii, kuvj nakuni ña sakuu' ña'a, ndisu ne jaan' ndii, ndee jin ne yivi' kuvj nakuni ña'a'.

16 Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mi' ka'an a ndii: "Kōo' xini ña xanini xto'o e' Ndiosí, te kōo' tu kuvj sania'a ña'a'", sakan' yoso' a. Ndisu kundani yoo' ña jaan' sakan' ña xanini e' saa xanini Cristo.

3

Xachuun' inga' Pablo xiin' Apolos nuu' Jesús

1 Ñani ta'an' i, ni kuvj ka'an i xiin' ndo' ndee naa xaa' i xiin' ne xa xaa' ña kuni Espiritu Santo. Süu' jaan' ndii ni ka'an i xiin' ndo' ndee naa ne xaa' ña ka'an nimá mii', uun ndee naa ne kuañu'u nuu' ichi' Cristo.

2 Ni sania'a i ndo'ó ña xaku vixi kujti' ndee naa xaa' e' xiin' ne kuañu'u ne chichin', ña sako'o' e' ña lechin kujti', te taxj e' kaxi' ña ña xaxi' naa ña xaxi' yoo' ne xixa. Sakan' ni xaa i sakan' ña ndo'ó ndii, ni kuvj natijn ndo' ña ndichi xa'a' Ndiosí, te tia'an kuvj natijn ndo' a ndee vitin,

3 sakan' ña kusaa' xaa' ka ndo' ña ka'an nimá mii' ndo', naa kuu' ña kuiñu ndo', xiin' ña kani' ta'an' ka ndo' kuento, xiin' ña nata'vi' ta'an' ndo'. Te xiin' ña jaan' nia'a' ndo' ña kusaa'

nduu' ka ndo' ne xaa' ña ka'an nimá mii' kuiti' ndo' ndee naa ne yivi' ne xini yoo Ndiosí.

⁴ Sakan' suu, kij' ka'an sava ndo' ndii: "Yu'u ndii, kuenta Pablo nduu' i", kachi ndo'. Te sava tuku ndo' ka'an ndii: "Yu'u ndii, kuenta Apolos nduu' i", kachi ndo'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, jin kachi xaa' ndo' te sakan' xaa' ne xaa' ña ka'an nimá mii' kuiti'.

⁵ ¿Yoo nduu' Pablo, xanini ndo'ó, uun yoo nduu' Apolos, xanini tu ndo'? Ndu'u ndii, te xika' nuu' nuu' Ndiosí kuiti' nduu' ndu, te xiin' ña sania'á ndu ini ndo' xini ndo' Jesús. Ndisu jin ndu ni xaa ña ni ka'an chuun' xto'ó e' Ndiosí xiin' kuiti' ndu.

⁶ Yu'u ni chi'i tu'un a nimá ndo', te Apolos ni koso a, ndisu mii' Ndiosí ni saku'nu' a.

⁷ Xa'a' a jaan' na suu' te ka'nu' ka nduu' te chi'i', te ni ndee te kosó. Suu' jaan' ndii mii' Ndiosí nduu' ña ka'nu' ka, sakan' ña suvi a saku'nu' ña'a'.

⁸ Sakan' ña te chi'i' xiin' te kosó ndii, jin kachi te nduu' ra, tee' ndee xakoó xakoó ya'vi ra xa'a' chuun' ña ni xaa i'in ra.

⁹ Sakan' ña ndu'u ndii, te xaa' chuun' nuu' Ndiosí kuiti' nduu' ndu, te ndo'ó nduu' ndee naa ñu'u' mii' xachuun' a, te nduu' tu ndo' ndee naa vi'e a ña xa'a a.

¹⁰ Te xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí yu'u ndii, ni taxi a kumi' i ña chuun, te nduu' i ndee naa te xa'a vi'e. Xa'a' a

jaan' na sakania' i xa'a' vi'e, te tuku te yivi' saka' vi'e jaan'. Ndisu kuni a ña koto va'a te saka' vi'e jaan' saa saka' ra a.

¹¹ Sakan' ña ndee jin ne yivi' kivi sakania' xa'a' inga vi'e mii' xa iin' ña jaan'. Te xa'a' vi'e ña xa iin' jaan' ndii, Jesucristo nduu' a.

¹² Kuachi ndii, xa'a' vi'e jaan' ndii, kuvj saka' e' xiin' oro, uun xiin' plata, uun xiin' yuu' ndatun', uun xiin' itun', uun xiin' itja, uun xiin' ñuu' nda'a' tun' koko.

¹³ Ndisu jin chuun' ña ni xaa i'in e' natuvi kij' koto ku'a' ña'a' Ndiosí kivi' so'ó ndi'i'. Sakan' ña xiin' ñu'u' koto ku'a' a i'in ña jaan' naa' chuun' va'a nduu' a, uun naa' suvi a.

¹⁴ Naa' koo' a ni ndo'o' vi'e ña ni saka' yoo ka ndii, natjin nja ña va'a ña taxi Ndiosí nda'a' nja.

¹⁵ Ndisu naa' koko a ndii, ndoñu'u' xachi' chuun' ña ni xaa nja. Tee' ndee kaku mii' nja ndii, kundoo' nja ndee naa ne xka'ndia' nuu' ñu'u'.

¹⁶ ¿Ñaa' xini ndo' ña yukun' Ndiosí nduu' ndo', te naá Espiritu Santo nimá ndo'?

¹⁷ Sakan' ña naa' xika' yoo ka sandoñu'u' nja yukun' Ndiosí jaan' ndii, sandoñu'u' tu Ndiosí mii' ne jaan'. Kuachi ndii, yukun' jaan' ndii, ña su'un' nduu' a, te xa mii' ndo'ó nduu' yukun' jaan'.

¹⁸ Kuni xa'an' xiin' mii' mii' ndee jin ndo'. Naa' xanini sava ndo'ó ña ndichi

ndo' xiin' ña xini tuní jin yivi' yo'o' ndii, kuu' ndo' ndee naa ne xini tuní xiin' ña ndichi jaan', sakan' te kuví kunduu' ndo' ne xini tuní xna'a nuu' ña ndichi Ndiosí.

¹⁹ Kuachí ndii, ña ndichi ña nduu' kuenta jin yivi' yo'o' ndii, ña küu' kaxi' nduu' a nuu' Ndiosí naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Nakasi Ndiosí ne ndichi nuu' ña xini tuní saka mii' ña."

²⁰ Te ka'án tu a ndii: "Xini xto'o e' Ndiosí ña ña xanini ne ndichi ndii, ña küu' kaxi' nduu' a", kaxi a.

²¹ Xa'a' a jaan' na vä'a kuñuñu' ndo' xa'a' ña ndikún ndo' jin te yivi' jin yivi' yo'o'. Sakan' ña sakuu' ña'a nduu' kuenta mii' ndo',

²² naa kuu' yu'u, te nduu' Pablo, xiin' te nduu' Apolos, xiin' te nduu' Pedro, xiin' jin yivi' yo'o', xiin' kivi' ñuu, xiin' ña xi'í, xiin' ña xka'ndiá vitiñ, xiin' ña xka'ndiá nuu' ku'un e' ndii, sakuu' ña jaan' nduu' kuenta mii' ndo'.

²³ Te ndo'ó nduu' kuenta Cristo, te Cristo jaan' nduu' kuenta Ndiosí.

4

Ka'án Pablo xa'a' ña xaa' ra tein ne nakayá xa'a' Jesús

¹ Xa'a' a jaan' na kuní a ña kundani ndo' ña ndu'u ndii, te xika' nuu' nuu' Cristo kujti' nduu' ndu, te ni sakuiso' chuun' a ndu te sania'á ndu ña xini mii' kujti' Ndiosí.

² Te yoo ka ni tiso chuun', te saa ña jin chuun' ndii, kuní a ña nia'a ña ña ne xachuun' ndaku nduu' ña.

³ Yu'u ndii, ndi'ni xachi' i naa' natava' ndo'ó kuenta kuu' i, uun naa' natava' te yivi' kuenta kuu' i mii' xa'nú ra kuachí. Ndee mii' ndii, natava' i kuenta ña kuu' mii' i.

⁴ Ndisu tee' ndee xini kaxi' i ña naá vä'a nimá i ndii, süu' xa'a' a jaan' na nduu' i te ndaku xachi' nimá nuu' Ndiosí. Kuachí ndii xto'o e' Jesús nduu' ña sana'má yu'u.

⁵ Xa'a' a jaan' na natava' ndo' kuenta kuu' ndee jin ne yivi' ña kuní ka xaa kivi' so'o' ndi'i, süu' jaan' ndii ndiatu' ndo' ndee nandiko' xto'o e' Jesús. Sakan' ña ña jaan' nduu' ña sanatuví sakuu' ña xaa' si'e e' xiin' sakuu' ña xanini nimá e', te natijn i'in e' ña tiin' ka'nu' saa xata'an natijn e' nda'a' Ndiosí.

⁶ Nani ta'an' i, ni ka'an i xa'a' ña xaa' Apolos xiin' ña xaa' mii' i xa'a' ña vä'a mii' ndo'. Sakan' te kuni' ndo' saa xaa' ndu, te ña jaan' kundikun ndo' saa ndo', te saa kujti' ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, sakan' te ndee jin ndo' sñuñu' xiin' mii' mii' ña xtaní ka ndo' saa xaa' jin ra te sakan' inga ra.

⁷ Kuachí ndii, zyoo nduu' ndo'ó, tuu ndo', na natava' ndo' kuenta kuu' te jaan'? Te, zyoo nduu' ña kumi' ndo' ni taxi' Ndiosí nda'a' ndo'? Sakuu' a ni taxi a jaan'. Naa' suvi a ni taxi a ndii,

ꞑndichun na xañuñu' xiin' mji' ndo' ndee naa' ni ki'in ndo' a xiin' ña ndjee' mji' ndo'?

8 Xanini ndo' ña koo' a kuní xachi' ka nuu' ndo', te xa vika' va ndo', te xa nduu' tu ndo' ndee naa ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuasa' ka kuní ndu nuu' ndo'. Va'a ya'a naa' sakan', te nduu' xna'a ndo' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuví ka'ndia chuun' na ndu'u xiin' ndo'.

9 Kuachí ndii tuu yu'u ndii, ndu'u, te tianu' Jesús sania'á ichi' a ndii, ni xaṭa yukun Ndiosí ndu ndee so'o' ndi'i ndee naa te xa ni xaṭa ndei' ña kuví ra. Sakan' ña xa ni nandu'u ndu ndee naa ña siji' iin yivi' yo'o' nuu' ángele xiin' nuu' ne yivi'.

10 Te xa'a' a ña saxinú ndu ña kuní Cristo na nduu' ndu ndee naa te kuu' kaxi' nuu' ne yivi', ndisu ndo'ó ndii, ne kuu' kaxi' va nduu' ndo' ni xaṭa Cristo, kachi mji' ndo'. Ndu'u ndii, koo' ndjee' ndu, ndisu ndo'ó ndii, ndjee' va ndo' nuu' mji' ndo'. Ndo'ó ndii, xito' ka'nu' ne yivi' ndo'ó, ndisu ndu'u ndii, ndasi' nja ndu.

11 Ndee kivi' vitin ndii, xi'í va ndu soko, te ichi' tu ndu tikui, te kuní tu toto ndu, te mji' tu kuu' ne yivi' xiin' ndu, te koo' tu vi'e mii' ndiee' ndu.

12 Te xavi xava'a ndu xachuun' ndu te tiaku ndu, te kij' kanja'a ne yivi' xiin' ndu ndii, ka'an ndu xiin' Ndiosí ña sañu'u' ña'a' a, te kij' mji' kuu' nja xiin' ndu ndii, kundieni ndu xa'a' nja.

13 Te kij' kanja'a nja xiin' ndu ndii, ka'an va'a ndu xiin' nja. Te ndee vitin ndii, xaa' nja xiin' ndu ndee naa xaa' e' xiin' mji'in' ña yoo iin yivi' kuiti', uun ndee na xaa' e' xiin' ña xa ni ndoo ndoso'.

14 Süu' ke'i i ña yo'o' te saka'an' i ndo'ó, süu' jaan' ndii ke'i e te chituní i ndo'ó ndee naa si'e mji' i, sakan' ña ndani va i ndo'ó.

15 Sakan' na tee' ndee kumi' ndo' uxí mii' te sania'á ndo'ó ichi' Cristo, ndisu yuva' ndo' ndii, iin ndaa' kuiti' kuu' ra. Te yu'u nduu' yuva' ndo' jaan', sakan' ña suvi i ni ka'an ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ndo', te ni natijin ndo' a.

16 Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña kundikun ndo' ña xaa' i.

17 Xa'a' a jaan' tu na ni ti'vi' i Timoteo nuu' ndo', te nduu' ndee naa si'e i, te ndani va i, te te yo'o' ndii, xika' ndaku va ra ichi' xto'o' e' Jesús. Te yo'o' sanaka'an' ndo'ó saṭa xika' yu'u nuu' ichi' Cristo xiin' saṭa sania'á i ne nakayá xa'a' Jesús mii' ka kua'an i.

18 Ndisu sava ndo' ndii, xa ni kuñuñu' va ndo', te tuu ndo' ña ndee naa koo' kivi' ku'un ka i mii' ndiee' ndo'.

19 Ndisu naa' ni taxí xto'o' e' ndii, ku'un achi' i mii' ndiee' ndo', te kuní i naa' ndixa kumi' xna'a te ñuñu' jaan' ña ndjee' Ndiosí, uun xanu'u' tu'un nda'vi so'o' kuiti' ka'an ra.

20 Kuachí ndii, kij' xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, süu' tu'un nda'vi so'o' kuiti'

ka'án e', süü' jaan' ndii nia'á e' ña kumi' e' ña ndíee' a.

²¹ ¿Saa kuni' ndo' xaa' i mii' ndíee' ndo'? ¿Ñáá kuni' ndo' ña xaa' i xiin' iin' nduku te kutun' i ndo'ó, uun' ñáá kuni' ndo' ña xaa' maso' i xiin' ña ndani' va' i ndo'ó?

5

Ka'án chuun' Pablo ña xta'ni' ña tein' ña te xaa' kuach'i xiin' si'i' nda'vi ra

¹ Xini' i kuento ña yoo iin' te yivi', te kumi' musa tein' ndo', te ña jaan' ndii, ndee ne' tuku' xaa' a, sakan' ña te jaan' ndii, si'i' nda'vi ra ndiaka' ra.

² Te' ndo'ó ndii, kusaa' xañuñu' ka' ndo' tee' ndee xaa' te jaan' sakan'. Naa' va'a iin' yivi' ndii, kusuchi' ini' ndo' xa'a' ña jaan', te xta'ni' ndo' te xaa' ña kini' jaan' tein' ndo'.

³ Te' yu'u ndii, tee' ndee koo' i yoo tein' ndo' ndii, kanini' ndo' ndee naa' ndu'u' i xiin' ndo'. Tee' ndee xika' ndu'u' i ndii, xa' ni' katun' i te xaa' ña kini' jaan'.

⁴ Te' kij' nakaya' ndo' xa'a' xto'o' e' Jesucristo xiin' ña ndíee' a' ndii, koo' tu' nimá yu'u' xiin' ndo', te xiin' ña ndíee' xto'o' e' Jesucristo

⁵ sanakua'a' ndo' te xaa' ña kini' jaan' nda'a' ña ndiva'a, te sakan' ndoñu'u' xachi' ña ndioo' ini' ñu'u' nde'i' ra, te kaku' nimá ra' kij' nandiko' xto'o' e' Jesucristo.

⁶ Te' ndo'ó ndii, va'a' ña kusaa' xañuñu' ka' ndo'. ¿Ñáá xini' ndo' ña sie' kuiti' yuchi' levadura te' saki'vi'

pachi' a' sakuu' ixan' xita' va'a'?

⁷ Xa'a' a' jaan' na' kuxioo' ndo' nuu' kuach'i naa' ña' ni' xaa' te' yivi' jaan', ña' nduu' ndee' naa' yuchi' levadura yata', ña' saki'vi' pachi' xita' va'a' te' sativi' a' ndo'ó. Te' sakan' kundu' ndo' ndee' naa' ixan' xaa' ña' koo' yuchi' jaan' saká xiin'. Te' mii' ndo'ó nduu' ndee' naa' xita' va'a' jaan', ña' xi' xixi' e' ki' nasuku' viko' pascua. Sakan' ña' Cristo nduu' ndee' naa' mbee' sie, ti' xa'ni' ne' yivi' viko' pascua jaan', te' ni' nasoko' xiin' mii' mii' a' xa'a' kuach'i e'.

⁸ Sakan' na' kuu' kuni' a' ña' saka'nu' e' viko' pascua jaan' kuenta Jesús xiin' ña' ndoo' nimá e' xiin' ña' ndixa, te' kundu' a' ndee' naa' xita' va'a' ti'e' ña' koo' yuchi' levadura yata' jaan' saká xiin'. Sakan' ña' yuchi' jaan' ndii, nduu' a' ndee' naa' kuach'i xiin' ndee' naa' ña' ña'a.

⁹ Xa' ni' ka'an' i' xiin' ndo' xiin' inga' tutu' ña' ni' ti'vi' nuu' i' ña' kundjaka' ta'an' ndo' xiin' ne' kumi' musa.

¹⁰ Ndisu' süu' xiin' ña' ni' ka'an' i' jaan' kuni' kachi' i' ña' kuxioo' xachi' ndo' nuu' ne' yivi', ne' nduu' kuenta iin' yivi', naa' kuu' ne' kumi' musa, xiin' ne' ndioo' ini' va' xa'a' ña'a' inga' ne' yivi', xiin' ne' kui'na', xiin' ne' xaka'nu' ndiosí saka. Sakan' ña' naa' kuxioo' xachi' ndo' nuu' ne' jaan' ndii, kuni' a' ña' kiee' xachi' ndo' nuu' ñu'u' iin' yivi' yo'o'.

¹¹ Ña' ni' kuni' yu'u' ka'an'

ĭ ndii, ñā kũndiākā ta'an' ká ndo' xiin' ne ka'án ñā ndikún nĭa ĭchi' Jesús, ndisũ kumi' nĭa musa nĭa, te nduu' tũ nĭa ne ndioo' ĭni va xa'a' ñā'a inga ne yivi', te xaka'nu' tũ nĭa ndiosí saka, te tiin' kuächĭ nianí tũ nĭa ne yivi', te nduu' tũ nĭa ne xini, te kui'na' tũ nĭa. Te xiin' ne jaan' ndii, nĭ ndee kũxi inga' ndo'.

¹² Kuächĭ ndii kōo' ndee ĭin xa'a' ñā sana'má yu'u ne nduu' kuenta ĭin yivi'. Ndisũ ndo'ó nduu' ne kuní a sana'má ne nduu' kuenta Jesús xiin' ndo'.

¹³ Sakan' ñā mĭi' Ndiosí sana'má ne nduu' kuenta ĭin yivi' jaan'. Xa'a' a jaan' na xta'ni' ndo' te xaa' ñā kĭni, te ndiaka' sĭ'i' nda'vi jaan' teĭn ndo'.

6

Nakoŋ ndo' ña manĭ' xiin' ta'an' ndo' teĭn mĭi' ndo' kĭi' yoo tũ'un kui'e

¹ Kĭi' yoo ĭin ndo' tũ'un kui'e xiin' ĭin ne xika' ĭchi' Jesús xiin' e' ndii, vā'a xaa' ndo' naa' ku'un ndo' nuu' te ndiso' chuun' vĭ'e kuächĭ, te tĭin kuächĭ ta'an' ndo', süu' jaan' ndii kuní a ñā ku'un ndo' nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ne nduu' kuenta Jesús xiin' e', te ka'an' ndo' ñā jaan' xiin' ra.

² Kuächĭ ndii, yoo', ne nduu' kuenta Ndiosí, nduu' ne sana'má ne yivi' ĭin yivi' kivi' so'o' ndi'i'. Naa' sakan' nduu' a ndii, ĭndichun na kũvi' ka'nu' ndo' kuächĭ kualĭ' kuso'o' jaan'?

³ ĭÑáá xini' ndo' ñā yoo' sana'má ndee ángele nuu' ku'un e'? Naa' sakan' nduu' a ndii, kũvi' ká vĭ' ka'nu' ndo' kuächĭ ñā yoo ĭin yivi' yo'o'.

⁴ Xa'a' a jaan' na kĭi' yoo ndo' tũ'un kui'e teĭn ndo' ndii, kōo' ndee ĭin xa'a' ñā ku'un ka'an' kuächĭ ndo' xa'a' ta'an' ndo' nuu' te xa'ndia chuun' vĭ'e kuächĭ, te nduu' kuenta Jesús.

⁵ Ka'án ĭ ñā yo'o' xiin' ndo', sakan' te kũka'an' nuu' ndo'. ĭSaa ká vĭ' tũ kōo' ndee ĭin ne kũvi' ka'nu' kuächĭ xa'a' tũ'un kui'e ñā yoo teĭn mĭi' ndo' jaan'?

⁶ Sakan' ñā süu' kunta'an' mĭi' kuĭti' ndo', süu' jaan' ndii ndee nuu' te xa'ndia chuun' vĭ'e kuächĭ, te nduu' kuenta Jesús, kua'an' ndo' kunta'an' ndo'.

⁷ Sakan' na kuii', xa'a' a ñā kunta'an' ndo' jaan' kuĭti' ndii, nia'á ndo' ñā ĭta' nĭi' ndo' nuu' ĭchi' Jesús. Ndee va'a ká naa' kũndĭeni ndo' ñā saa ká kũu' ne yivi' xiin' ndo', te va'a ká naa' kũndĭeni tũ ndo' kĭi' xakui'na' nĭa ñā'a ndo'.

⁸ Ndisũ ndo'ó nduu' ne saa ká kuu' xiin' ne yivi' ndee ne ta'an' ndo', ne nakayá xiin' ndo' xa'a' Jesús, te xakui'na' tũ ndo' ñā'a nĭa.

⁹ Saa ká vĭ' tũ tũvi' nuu' ndo' ñā ne xaa' ñā nĭa'a ndii, kũndũ nĭa kuenta ñā xa'ndia chuun' Ndiosí. Kũni' xa'an' xiin' mĭi' mĭi' ndo', sakan' ñā ne xaa' ñā xiin' ndii, kũndĭee nĭa ĭkan', te sakan' tũ ne xaka'nu' ndiosí saka, te sakan' nĭ tũ ne kumi' musa, te sakan' nĭ tũ te yivi',

te sananduu' xiin' mii' ña'a',
te sakan' tu te yivi', te kixin
xiin' inga te yivi',

10 te ni ndee ne kui'na',
te ni ndee ne ndioo' ini va
xa'a' ña'a' inga ne yivi', te
ni ndee ne nduu' ne xini, te
ni ndee ne tiin kuach'i niani,
te ni ndee ne xini xa'an' ne
yivi', te na'in' nia xu'un' ne
jaan' ndii, ndee jin ne jaan'
kundiee mii' xa'ndia chuun'
Ndiosí jaan'.

11 Te sakan' ni xaa sava
ndo'ó nuu' ni kixin. Ndisu
vitin ndii, xa ni ndasandoo
Ndiosí ndo'ó nuu' kuach'i
ndo', te xa ni ndasanduu tu a
ndo'ó nditja mii' a, te nduu'
ndo' ne ni xandaku a nimá
nuu' a xiin' ña ndiee' xto'ó e'
Jesucristo, te sakan' tu xiin'
ña ndiee' Espiritu Ndiosí.

Kuxioo e' nuu' ña xiin

12 "Sakuu' nuu' a kuv'i saa
i", kachi ne yivi', ndisu süu'
sakuu' a nduu' ña chindiee'
yoo'. "Sakuu' nuu' a kuv'i
saa i", kachi nia, ndisu vä'a
taxi e' ña viko ni'i' ndee jin
ña jaan' yoo'.

13 Te sakan' tu ka'an sava
nja ndii: "Ña xaxi' e' ndii,
ña kuni tixin e' nduu' a, te
tixin e' ndii, ña kuni ña xaxi'
nduu' a", kachi nia. Ndixa
ka'an nia, ndisu sandoñu'u'
Ndiosí uv'i saa' ña jaan'. Te
ndii, ñu'u' nde'i e' ndii, süu'
ni xa'a' ña'a' xto'ó e' Ndiosí
te saa e' ña xiin xiin' a. Süu'
jaan' ndii ni xa'a' ña'a' a xa'a'
mii' a, te suvi tu a nduu'
xto'ó ñu'u' nde'i e' jaan'.

14 Saa nii' ni sanatiaku
Ndiosí xto'ó e' Jesús ndii, nii'

sakan' tu sanatiaku a yoo'
xiin' ña ndiee' a.

15 Saa ka vi' tu xini ndo'
ña kuenta Cristo nduu' ñu'u'
nde'i e'. ¿Ñáá xanini ndo' ña
kuv'i sanduiin e' ñu'u' nde'i
e', ña nduu' kuenta Cristo,
xiin' ñu'u' nde'i jin ña'a' ña'
xiin'? Vä'a xachi' sakan' ran'.

16 Saa ka vi' tu xini ndo'
ña te sanduiin' ñu'u' nde'i
ra xiin' ñu'u' nde'i jin ña'a'
ña' xiin' ndii, jin ndaa' nan-
duu' ra xiin' ña'a' jaan', naa
yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii'
ka'an a ndii: "Jin ndaa' ñu'u'
nde'i nanduu' uv'i saa' nia."
Sakan' yoso' a.

17 Ndisu ne sanduiin' xiin'
mii' xiin' xto'ó e' Jesús ndii,
jin ndaa' nanduu' nimá nia
xiin' a.

18 Sakan' na kuii' kunu
ndo' nuu' ña xiin, kuach'i
ndii, ndee ka tuku nuu'
kuach'i ña xaa' ne yivi' ndii,
süu' xiin' ñu'u' nde'i nia xaa'
nia a. Ndisu ne xaa' ña kiji
jaan' ndii, xiin' ñu'u' nde'i
nia xaa' nia a.

19 Saa ka vi' tu xini ndo' ña
ñu'u' nde'i ndo' jaan' ndii,
nduu' a ndee naa yukun'
Espiritu Santo ña ni taxi
Ndiosí nuu' ndo', te naá a
nimá ndo'. Te süu' ña'a' mii'
ndo' nduu' ñu'u' nde'i ndo'
jaan',

20 kuach'i ndii ya'vi va
ni cha'vi Ndiosí xa'a' ndo'.
Sakan' na kuni a ña saka'nu'
ña'a' ndo' xiin' ñu'u' nde'i
ndo' xiin' nimá ndo', sakan'
ña ña'a' mii' a nduu' ña jaan'.

7

*Ka'an Pablo saa kuni a
kundiee ne yivi' ki' tunda'a'*

nĭa

¹ Te vĭtĭn kuni nakuiĭn ĭ ña nĭ ndatu'un' ndo' yu'u nuu' tutu, ña nĭ tĭ'vi' ndo' nuu' ĭ, ña ka'án naa' va'a ña kūsun te yivi' xiin' ña'a'.

² Ndisu xa'a' a ña ĭyo va koyo e' nuu' ña xiin ndii, tuu yu'u ña va'a ka ña ĭ'in te yivi' ndii, koq ña' si'i' ra, te ĭ'in ña'a' ndii, koq ĭi' a.

³ Te ĭi' ña'a' ndii, kuni a ña saxinú ra ña kusun ra xiin' ña' si'i' ra, te sakan' tu ña' si'i' ĭin te yivi' ndii, kuni a ña saxinú a' ña kusun a' xiin' ĭi' a'.

⁴ Ña'a' ndii, süu' ña'a' mĭi' a' nduu' ñu'u' nde'ĭ a', süu' jaan' ndii ña'a' ĭi' a' nduu' a. Te sakan' tu te yivi' ndii, süu' ña'a' mĭi' ra nduu' ñu'u' nde'ĭ ra, süu' jaan' ndii ña'a' ña' si'i' ra nduu' a.

⁵ Xa'a' a jaan' na ka'an yu'u' ndo' ña kusun xiin' ta'an' ndo'. Ndisu naa' nĭ ndoo ndo' kuento ña koq ĭi' ndo' ĭin xa'a' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, va'a sakan'. Te kĭi' ndĭĭ ña jaan' ndii, kuni a ña kusun xiin' ta'an' nĭ tukuu' ndo', saa' ĭin kĭi' te samaña ña ndĭva'a ndo'ó, te koyo ndo' nuu' kuachĭ xa'a' a ña kündieni ndo'.

⁶ Sakuu' ña yo'o' ka'án ĭ xiin' ndo' saa' tuu mĭi' yu'u, ndisu süu' ĭin ña ka'án chuun' ĭ nuu' ndo' nduu' a.

⁷ Tuu yu'u' ndii, va'a ka naa' ndoo ĭin ndaa' sakuu' ne yivi' ndee naa yu'u, ndisu ĭ'in ne yivi' ndii, nĭ taxĭ Ndiosí ña siin' kaka ña ĭin yivi'. Sava ña nĭ taxĭ a ña ndoo mĭi' ña saa' yoo ña, te

sava tuku ña nĭ taxĭ a ña tunda'a' ña.

⁸ Sakan' na kuii' ka'án ĭ xiin' ne ndiee' ĭin ndaa', xiin' ne kuaan' ña va'a ka ndoo mĭi' ña kundiee ña saa' yoo ña ndee naa yu'u.

⁹ Ndisu naa' kündieni ña ña koq ĭi' ña nuu' ña kuni kusun xiin' ta'an' ña ndii, ndee' chaa' ka na tunda'a' ña te sakan' ña ndiee' va' ndo'o' ña xa'a' ña kuni kusun xiin' ta'an' ña.

¹⁰ Ne xa' nĭ tunda'a' ndii, ña yo'o' ka'án chuun' ĭ nuu' ña, ndisu süu' ña ka'án chuun' mĭi' ĭ nduu' a, süu' jaan' ndii, ña ka'án chuun' xto'o' e' nduu' a. Ña ña'a' ndii, kuni a ña ñakoq a ĭi' a'.

¹¹ Te naa' xa' nĭ nãta'vi' ta'an' ĭin ña'a' xiin' ĭi' a' ndii, na tunda'a' ka' a', uun na ñakoq ña ña manĭ' xiin' ta'an' ña. Te sakan' tu tiaa' ndii, na nãta'vi' ta'an' ra xiin' ña si'i' ra.

¹² Te ña kuni ĭ ka'an ĭ xiin' sakuu' ĭnga ndo' vĭtĭn ndii, süu' ña nĭ ka'an chuun' xto'o' e' Jesús nduu' ka' a. Naa' yoo ĭin te ndikún ĭchi' Jesús xiin' e', te ndikún ña' si'i' ra ĭchi' Jesús, ndisu xindoó nimá a' ña kundu'u' a' xiin' ra ndii, na nãta'vi' ta'an' ra xiin' a'.

¹³ Te naa' yoo ĭin ña'a', ña' ndikún ĭchi' Jesús xiin' e', te ndikún ĭi' a' ĭchi' Jesús, ndisu xindoó nimá ra ña kundu'u' ra xiin' a' ndii, na nãta'vi' ta'an' a' xiin' ra'.

¹⁴ Sakan' ña ĭin te yivi', te ndikún ĭchi' Jesús ndii, nduu' ra ndĭtĭa Ndiosí nuu' a xa'a' a ña ndikún ña' si'i' ra ĭchi' Jesús. Te ĭin kachi tu ĭin

ñā'a' ñā' ndikún ichi' Jesús ndii, nduu' a' nditja Ndiosí nuu' a' xa'a' ñā ndikún ii' a' ichi' Jesús. Naa' süu' sakan' nduu' a' ndii, süu' ne ndoo nduu' si'e nja nuu' Ndiosí. Ndisu nditja Ndiosí nduu' tu si'e nja jaan' vitin.

15 Ndisu naa' kuni nata'vi' ta'an' ne ndikún ichi' Jesús jaan' ndii, na saa nja a. Sakan' ñā ne ndikún ichi' Jesús ndii, kuäsa' kande'i' ñā kundjaka ta'an' ka nja xiin' ne jaan'. Sakan' ñā Ndiosí ndii, kuní a ñā kundiee maní e'.

16 Ndo'ó, ñā'a', xini ndo' naa' kuein' kuvj sakundikún ndo' ii' ndo' ichi' Jesús. Te ndo'ó, te yivi', xini tu ndo'ó naa' kuein' kuvj sakundikún ndo' ñā si'i' ndo' ichi' Jesús.

17 I'in ndo' kuní a kaka saa ni ka'an tuni xto'o e' xiin' ndo' kij' ni kana a ndo'ó te kaka ndo' ichi' a. Ñā kaa' nduu' ñā sania'á i sakuu' xaan' mii' nakayá ne yivi' xa'a' Jesús.

18 Naa' xa yoo tuni iin' sava ndo'ó kij' ni kana Ndiosí ndo'ó te kaka ndo' ichi' Jesús ndii, na ndoo mii' a iin' ndo', te naa' sava ndo' ni yoo a iin' ndii, kasa'a ndo' a iin' ndo'.

19 Kuäsa' chindiee' a ñā kasa'a e' tuni iin' e', uun naa' kasa'a e' iin' e'. Ñā ka'nu' ka nduu' a ñā saxinu e' ñā ka'an chuun' Ndiosí xiin' e'.

20 Sakan' na kuu' na kaka i'in e' saa yoo e' kij' ni kana Ndiosí yoo te kaka e' ichi' a.

21 Naa' ni xiko ni'i' iin' xto'o ndo'ó kij' ni kana

Ndiosí ndo'ó nuu' ichi' a ndii, kundini ndo' xa'a' ñā jaan'. Ndisu naa' kuvj ndoo ndiká ndo' nuu' xto'o jaan' ndii, saa ndo' a.

22 Kuächj ndii, naa' ni xiko ni'i' ñā'a' iin' xto'o kij' ni kana ñā'a' xto'o e' Ndiosí ndii, ni sandoó ndiká ñā'a' a te kunduu nja kuenta a, ndisu ne ni xika ndiká kij' ni kana ñā'a' xto'o e' Ndiosí ndii, ne xika' nuu' nuu' Cristo ni nanduü nja.

23 Sakan' ñā kij' ni sandoó ndiká Ndiosí yoo' ñā ni xi'i' Cristo xa'a' e' ndii, kua'a' va ni cha'vi' a. Xa'a' a jaan' na kuní a ñā taxi' ndo' viko ni'i' ndee iin' ne yivi' ndo'ó.

24 Sakan' na kuu' ñani ta'an' i, na kaka nuu' i'in ndo' nuu' Ndiosí saa ni yoo ndo' kij' ni kana a ndo'ó te kaka ndo' ichi' a.

25 Te xa'a' ne tia'an tunda'a' ndii, koo' ndee iin' ñā ka'an chuun' xto'o e' taxi' i, ndisu kuvj taxi' i ñā tuu mii' i, te kuvj iin' ndo' kuni ndo' yu'u xa'a' a ñā ni kuvita iin' Ndiosí xa'a' i.

26 Tuu yu'u ndii, va'a ka na kaka i'in e' saa yoo e' kij' ni kana Ndiosí yoo' te kaka e' ichi' a xa'a' a ñā ni kuvj tundo'o' kaa' iin' yivi' ñā ndiee' e' vitin.

27 Naa' yoo ñā si'i' ndo' ndii, nata'vi' ta'an' ndo' xiin' a', te naa' koo' a' ndii, ndüku' ñā'a' ndo'.

28 Naa' tunda'a' ndo' ndii, kuäsa' xaa' ndo' kuächj, te naa' iin' ñā'a' ndu'u' sie tunda'a' ndii, kuäsa' tu xaa' ñā jaan' kuächj, ndisu ne tunda'a' jaan' ndii, koo

tũndo'o' nuu' nja jin yivi' yo'o', te yu'u ndii, kuni i ña kũndo'o nja ña jaan'.

29 Ñanj ta'an' i, ña yo'o' nduu' ña kuni ka'an i xiin' ndo'. Xa kua'an ndi'i' kivi', xa'a' a jaan' na ne xa ni tũnda'a' ndii, kuni a ña kũndiee nja ndee naa ne tia'an tũnda'a' nduu' nja,

30 te ne xaku' ndii, kuni a ña kuu nja ndee naa ne kuasa' xaku', te ne va'a kuni ndii, kuni a ña ndee naa kuasa' va'a tu kuni nja, te ne sata' ña'a ndii, ndee naa koo' xachi' a kumi' nja,

31 te ne sasana' xiin' mi' xiin' ña'a ña yoo jin yivi' yo'o' ndii, kuu nja ndee naa kuasa' sasana' xiin' mi' xachi' nja nuu' a. Sakan' ña, ña yoo jin yivi' vitin ndii, xa kuyatin' ndoñu'u' a.

32 Ka'an nimá yu'u ña kũndi'ni ndo' xa'a' ndee jin ña'a, sakan' ña te ndu'u' jin ndaa' ndii, xa'a' xto'o e' kuiti' ndi'ni ra xiin' xa'a' saa saa ra te kusii' ini a saa ra.

33 Ndisu te xa ni tũnda'a' ndii, ndi'ni ra xa'a' ña'a ña yoo jin yivi', sakan' ña ndi'ni ra xa'a' saa saa ra te sasii' ra ini ña' si'i' ra.

34 Te sakan' tu ña'a', ña' yoo ii', xiin' ña' ndu'u' sie ndii, nakuitá ndo'o' nja, sakan' ña ña' koo' ii' ndii, ndi'ni a' xa'a' ña xika' nuu' a' nuu' xto'o e' kuiti' xiin' xa'a' ña kũnduu' a' xanu'u' nditia a xiin' ñu'u' nde'i' a' xiin' nimá a'. Ndisu ña' yoo ii' jaan' ndii, ndi'ni a' xa'a' ña yoo jin yivi', sakan' ña ndi'ni a' xa'a' saa saa a' te sasii' a' ini ii' a' jaan'.

35 Ka'an i ña yo'o' xiin' ndo' xa'a' ña va'a mi' ndo', süu' xaa' i sakan' xa'a' a ña kuni nakasi i ndo'o. Süu' jaan' ndii kuni chĩndiee' i ndo'o te sachuun' ndaku ndo', te kuu kaxi' tu ndo', te sakan' tu te koo' ndee jin ña vikuita'nu nuu' ndo' te kaka nuu' ndo' nuu' xto'o e'.

36 Ndisu naa' yoo sava te yivi', te yoo jin ña'a' si'e ndu'u' sie, te tuu ra ndii, xa ña'a' xinu' nduu' a' te xanini ra ña va'a ka nduu' a ña tũnda'a' a', na satũnda'a' ña'a' ra. Te xiin' ña jaan' ndii, koo' kuachi xaa' ra.

37 Ndisu te xa ni xĩndoo nimá ña tũnda'a' ña' si'e ra, te koo' ndee jin xa'a' ña satũnda'a' ra ña' jaan', te koo' tu ndee jin ña xikuita'nu nuu' ra, te saa ra ña kuni ra xa'a' ña' jaan', te xa ni taxĩ ini tu ra ña satũnda'a' ra ña'a' si'e ra jaan' ndii, va'a xaa' ra.

38 Xa'a' a jaan' na te satũnda'a' ña' si'e jaan' ndii, va'a xaa' ra, te te satũnda'a' ña'a' ndii, va'a ka xaa' ra.

39 Ña'a', ña' xa ni tũnda'a' ndii, jin ndaa' ni nanduu' a' xiin' ii' a' ña tiaku ra. Ndisu naa' kuvĩ ra ndii, ndoo' ndiká a' te kuvĩ tũnda'a' a' xiin' yoo ka kuni a', ndisu na tũnda'a' a' xiin' te xika' ichi' xto'o e' Jesús.

40 Tee' ndee kuvĩ tũnda'a' a' ndii, tuu yu'u ña va'a ka kũndu'u' a' naa' tũnda'a' ka a', te kumi' i Espĩritu Santo, te tuu yu'u ndii, suvi a saka'an yu'u ña yo'o.

8

Ñā nī nāsokō' ne yivī' nuu'
ndiosí saka

1 Te vītīn kuni ka'an i xiin' ndo' xa'a' ndej' ñā nī nāsokō' ne yivī' nuu' ndiosí saka. Ñā ndīxā nduu' a ndii, sakuu' e' xini xa'a' ñā jaan', te ñā xini e' jaan' ndii, xañuñu' a yoo', ndisu ñā ndani e' ne yivī' ndii, saku'a'nu' a yoo' nuu' ichi' Jesús.

2 Te yoo ka' tuu ñā xā xini nīā xa'a' ñā jaan' ndii, kusaa' tīā'an kundanī nīā sāa kuní a ñā kundanī xñā'a nīā a.

3 Ndisu ne ndani' Ndiosí ndii, xini a ne jaan'.

4 Te xa'a' a ñā, naa' vā'a kaxi' e', uun vā'a kaxi' e' ñā xaxi' ñā nī nāsokō' ne yivī' nuu' ndiosí saka jaan' ndii, xini kaxi' e' ñā sūu' ñā tiaku nduu' ndiosí saka jaan', te xini tū e' ñā iin ndāa' tilu' kuītī' Ndiosí yoo.

5 Tee' ndee yoo kua'a' ñā ka'an ne yivī' nduu' ndiosí, uun xto'ō nīā ndīvi', uun nuu' ñū'u' iin yivī', sakan' ñā yoo kua'a' ñā jaan' nuu' ne yivī' iin yivī',

6 ndisu nuu' yoo' ndii, yoo iin ndāa' kuītī' Ndiosí, yuva' e', ñā nī xā'a sakuu' ñā'a ñā yoo, te xa'a' ñā jaan' tiaku e'. Te yoo iin ndāa' kuītī' xto'ō e', te ñā jaan' nduu' Jesucristo, te xiin' ndā'a' ñā jaan' nī xā'a Ndiosí sakuu' ñā'a, te suvī' tū a taxi' kivi' ñūu' e'.

7 Te ndisu sūu' sakuu' ne ndikún ichi' Jesús xiin' e' xini ñā ndīxā jaan', sakan' ñā sava nīā ndii, nī kaan

nīā ñā nī xāka'nu' nīā ndiosí saka jaan', te ndee vītīn, xa'a' a ñā itīā' inī nīā ndii, kij' xixi' nīā ndej', ñā nī nāsokō' ne yivī' nuu' ndiosí saka jaan' ndii, xanini nīā ñā xā nī tīvi' nīā.

8 Ndisu ñā natiin' Ndiosí yoo' ndii, sūu' kuenta ndee nuu' ñā xaxi' e' nduu' a, uun ndee nuu' ñā xāxi' e'. Nī ndee sūu' ne ka'nu' ka' nduu' e' xa'a' a ñā xaxi' e' iin nuu' ñā xaxi', uun nī ndee sūu' ne nda'vi so'ō nduu' e' xa'a' a ñā xāxi' e'.

9 Ndisu koto' ndo', koto' ka' sakoyó ndo' ne itīā' inī nuu' ichi' Ndiosí nuu' kuāchī xiin' ñā yoo ndiká' ndo' te xixi' ndo' ndee ka' nuu' ñā xaxi' jaan'.

10 Sakan' ñā sāa e' kuenta ndii, naa' iin ndo'ó, ne xā xini xa'a' ñā xaxi' jaan' ku'un te kuxi' ndo' a tixin yukun' ndiosí saka jaan', te na'in ndā'a' iin ne ta'an' e', ne itīā' inī xini Jesús, ndo'ó ndii, kuein' ka'an tū nimá ne jaan' kuxi' nīā ñā nī nāsokō' ne yivī' jaan' tee' ndee xanini nīā ñā vā'a sāa nīā ñā jaan'.

11 Sakan' na xa'a' a ñā xini ndo'ó ñā kōō' a xaa' a sāa e' ñā jaan' ndii, xiin' ñā jaan' sanama' ndo' ne itīā' inī xini Cristo, ne nī xi' tū a xa'a'.

12 Sakan' na kuii' kij' xaa' ndo' ñā jaan' ndii, satuxu'ví ndo' nimá ne itīā' ñā inī xini Jesús, sakan' ñā xiin' ñā xaa' ndo' jaan' nī tūu' ne jaan' ndii, nī xāā nīā kuāchī, te ndee naa xiin' mji' Jesucristo xaa' ndo' kuāchī.

13 Sakan' na kuii', naa'

xa'a' ña xixi' i ndei' jaan' te xaa' inga ne ta'an' i kuachi ndii, koo' kivi' kuxi ka i ndei' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka jaan', te saa ka ne ta'an' i jaan' kuachi jaan' xa'a' ña kuu' yu'u.

9

Ka'an Pablo ña nduu' ra te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a

1 Xiní ndo'ó ña kumi' yu'u ndei' te saa i naa xaa' inga te ndikún ichi' Jesús, te xiní tu ndo' ña nduu' i te tianu' a sania'á ichi' a, te xiní ni tu ndo' ña ni xiní nduchi' nuu' i Jesús, ña nduu' xto'ó e', te nduu' ndo'ó kuenta a xa'a' ña ni ka'an i tu'un a nuu' ndo'.

2 Naa' süu' te tianu' a sania'á ichi' a nduu' i nuu' tuku ne yivi' ndii, suvi xna'a nduu' i nuu' ndo'ó, sakan' ña ni sanandu' i ndo'ó kuenta a, te xiin' ña jaan' kuvj kunj ne yivi' ndii, suvi nduu' i.

3 Ña yo'ó' ka'an i xiin' ne kanja'a xiin' i:

4 Xata'an tu ña taxj ndo'ó ña kaxi' ndu'u xiin' ña ko'ó ndu xa'a' chuun ña xaa' ndu.

5 Xata'an tu ña naka ndu jin ña'a' xika' ichi' Jesús te kunduu a' ña' si'i' ndu, te kaka a' xiin' ndu naa xaa' tuku te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a, xiin' naa xaa' ñani mji' xto'ó e', xiin' naa xaa' Pedro.

6 ¿Ñáá yu'u xiin' Bernabé kuiti' kuní a sachuun' tuku nuu' chuun te kutjaku ndu?

7 Koo' ndee jin te xiin' xiku'un ya'vi' xiin' xu'un' mji' ra xa'a' chuun ña xaa' ra. Te koo' ndee jin te chi'i' uva te xaxi' ra nduu a, te sakan' tu koo' ndee jin te kumi' mbee te xi'i' ra lechin ri'.

8 Te kaniñi ndo' naa' yu'u kuiti' ka'an sakan'. Kuachi ndii sakan' tu ka'an tu'un ndei' Ndiosí.

9 Sakan' ña tu'un ndei', ña ni ke'i Moisés jaan', ka'an ndii: "Chü'un ndo' tinda'a' yu'u' toro kij' sakoyó ri' ndikin' trigo." Sakan' kachi a. Te kij' ka'an Ndiosí sakan' ndii, süu' xa'a' ti' jaan' kuiti' ndi'ni a,

10 süu' jaan' ndii xa'a' yoo' ndi'ni a, kuachi ndii xa'a' yoo' ni ke'i tu'un jaan'. Sakan' ña te ta'vi' ñu'u' xiin' te sakoyó ndikin' trigo jaan' ndii, xaa' ra chuun jaan' xa'a' a ña ndiatu' ini ra ña natjin ra ña savi', ña xata'an natjin ra xa'a' chuun jaan'.

11 Xa'a' a ña ndu'u ni chi'i' tikin' ña nduu' tu'un Ndiosí nimá ndo' ndii, ¿ñáá xata'an ña taxj ndo'ó ña kutjaku ndu?

12 Naa' tuku te yivi' taxj ndo'ó ña tiaku ra ndii, saa ka vi' tu kuní a ña saa ndo' sakan' xa'a' ndu'u.

Ndisu ndu'u ndii, tia'an kakan ndu'u a nuu' ndo', süu' jaan' ndii sakuu' a kundieni ndu, te sakan' ndee jin ña'a' vikuita'nu nuu' ña ka'an ndoso' ndu tu'un va'a xa'a' Cristo.

13 Xiní ndo'ó ña te xachuun' tixin yukun' ka'nu' ndii, xa ña yoo tixin yukun'

jaan' xixi' ra chaa' a, te te xachuun' mii' nasoko' ra kiti' nuu' Ndiosí ndii, xixi' ra chaa' ndei' ri'.

14 Te sakan' tu ni ka'an chuun' xto'o e' Jesús na ne sania'a tu'un va'a ndii, na kutiaku nja xiin' chuun' jaan'. Sakan' ni kachi a.

15 Ndisu ndee jin ichi' tia'an kakan i ndee jin na'a nuu' ndo' na kutiaku i, ni ndee süu' ke'i i na yo'o' nuu' ndo' sakan' na kuní i na samaní ndo' yu'u na jaan'. Ndee va'a ka kuví i te sakan' na kendiaa' ndo'ó na sakutu' nimá i na kí'in' i xu'un' nda'a' ndo'.

16 Sakan' na nuu' yu'u ndii, na ka'an ndoso' i tu'un va'a ndii, süu' jin na sachie xiin' mii' mii' nduu' a, kuachí ndii Ndiosí ni tianu' yu'u na kuní a saa e, sakan' na nda'vi va kuu' i naa' ka'an ndoso' e.

17 Sakan' na kuii' naa' xaa' i na yo'o' xa'a' na kuní mii' i ndii, xata'an na natjin i jin na maní, ndisu naa' xaa' e' xa'a' a na ni tichuun' Ndiosí yu'u ndii, koo' a kuví saa i.

18 Xa'a' a jaan' na koo' a kuví kí'in xachi' i, süu' jaan' ndii na maní na natiin' yu'u ndii, nduu' a na sakutu' nimá i na kí'in' i xu'un' nda'a' ndo' xa'a' na ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo nuu' ndo'. Sakan' na xikán i na kutiaku i nuu' ndo' tee' ndee kandeí' saa i na jaan' xa'a' a na ka'an ndoso' i tu'un va'a jaan' nuu' ndo'.

19 Xa'a' a na xiko' ni'i'

ndee jin ne yivi' yu'u ndii, yoo ndiká i te kaka nuu' i nuu' sakuu' ne yivi', sakan' te kua'a' ka ne yivi' kandixa' Cristo saa i.

20 Kij' ndu'u' i tein ne ta'an i, ne judío ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te natjin nja ichi' Jesús. Te kij' ndu'u' i tein ne xika' saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí ndii, tee' ndee xika' yu'u saa ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te kuví natjin nja ichi' Jesús.

21 Te sakan' tu xaa' i kij' ndu'u' i tein ne xika' saa ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te natjin nja ichi' Jesús. Tee' ndee xaa' i sakan', ndisu xika' i saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí xa'a' a na xika' i saa ka'an chuun' Cristo.

22 Te sakan' tu xaa' i kij' ndu'u' i tein ne itia' ini nuu' ichi' Jesús ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te ku'u' nja nuu' ichi' Jesús. Sakan' na kuii' sakuu' na jaan' xaa' i xa'a' sakuu' ne yivi' te natjin sava nja ichi' Jesús.

23 Te sakuu' na jaan' xaa' i xa'a' tu'un va'a jaan' te kuví kua'a' ka ne yivi' ini kuní Jesús, te keta va'a i xiin' tu'un va'a jaan'.

24 Xiní ndo'ó na kij' katjn ta'an' ne yivi' taxta'an' nja ndii, sakuu' nja kuní a taxta'an', ndisu jin ndaa' kuiti' nja kanando. Xa'a' a jaan' na kuní a na kuita ni' i ndo' nuu' ichi' Jesús ndee naa ne taxta'an' jaan', te kuví kanando ndo' na taxi

Ndiosí.

²⁵ Sakan' tu te yivi', te sakoo' tu'va xiin' mii', te katin ta'an' ra ndii, sando'o' xiin' mii' xava'a ra. Te corona, ña katin ta'an' ra xa'a' jaan' ndii, iin kanj' te tivi' a, ndisu naa' kujta ni'i ndo' nuu' ichi' Jesús ndii, natijn ndo' iin corona ña koo' kivi' tivi'.

²⁶ Xa'a' a jaan' na yu'u ndii, kua'an ndaku i nuu' ichi' Ndiosí, te süu' ndava' nianí i, ni ndee kün'taan' i xiin' ña ndiva'a naa xaa' ne xatia iki' nda'a' ña tejn tachí'.

²⁷ Süu' jaan' ndii sando'o' i ñu'u' nde'i i te tiin' ndjee' e, te saxinú a ña kuní Ndiosí, saa' iin kij' ndoo kui'e i so'o' ndi'i' kij' ndi'i' ka'an ndoso' i tu'un a nuu' inga ne yivi'.

10

Ka'an Pablo ña vä'a saka'nu' e' ndiosí saka

¹ Ñanj ta'an' manj' i, kuní i ña nandosó' ndo' ña ne xij' yata' ndu ndii, ni ni'i ichi' iin viko' nuu' ña nia'á ña'a' a mii' kua'an ña, te ni xka'ndia ña minj kua'a.

² Te sakuu' ne jaan' ndii, ndee naa ni chichj ña kuenta Ndiosí xiin' viko' jaan', xiin' tikui minj jaan', te ni ko'ni ña tixin ña ka'an chuun' Moisés.

³ Te sakuu' tu ña ni xixi ña xaxi', ña ni taxj Ndiosí.

⁴ Te sakan' ni tu, sakuu' ña ni xi'i tikui, te' ni taxj Ndiosí, te yuu' mii' ni kiee tikui jaan' ndii, ndee naa miji' Jesucristo nduu' a, te

ni ndikun ña'a' a mii' ka kua'an ña.

⁵ Ndisu yatin' sakuu' ña ndii, ni xtanj Ndiosí ña ni xaa ña, xa'a' a jaan' na ni xi'i ña mii' ichi kaa' jaan'.

⁶ Te sakuu' ña jaan' ni xka'ndia te sakuni' a yoo' ña vä'a ndioo' inj e' xa'a' ña'a' naa ni xaa ne jaan'.

⁷ Künduyu ndo' ne xaka'nu' ndiosí saka naa ni xaa sava ne jaan', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ni xikundiee ne yivi' jaan', te ni xixi ña, te ni xi'i tu ña vino, ikan' te ni xa'a' ña kusii' inj ña nuu' ndiosí saka jaan'", kachi a.

⁸ Sakan' na vä'a koq musa e' naa ni xaa sava ne jaan', te xa'a' a jaan' na ni xi'i oko unj mií ña iin ndaa' kujti' kivi'.

⁹ Te sakan' tu vä'a koq kua'a e' Ndiosí xto'o e' naa ni xaa sava ne jaan', te ni xaxi' ña'a' koo', te ni xi'i ña.

¹⁰ Te ka'an i'ni tu e' xiin' Ndiosí naa ni xaa sava ne jaan', te ni xa'ni' ña'a' ángele, ña kumi' ndjee' te xa'ni' a ne yivi'.

¹¹ Te sakuu' ña jaan' ni xka'ndia xiin' ne jaan' te sakuni' a yoo', te saa e' naa ni xaa ne jaan'. Te yoso' a nuu' tutu Ndiosí te sania'á a yoo', ne ndiee' kivi' so'o' ndi'i' vitin.

¹² Xa'a' a jaan' na yoo ka tuu ña ita' ni'i ña nuu' ichi' Ndiosí ndii, na koq xiin' mii' ña saa' iin kij' te saa ña kuachj.

¹³ Sakuu' ña xito' kua'a ña ndo'o' ndo'ó ndii, iin kachi ndo'o' tu sakuu' ne yivi' a.

Ndisu Ndiosí ndii, xachuun' ndaku a, sakan' na taxí a ña koto kua'a ña kiní ndo'ó ya'a ka te sakan' ña kuvi kundieni ndo'. Süu' jaan' ndii taxí tu a ndíee' ndo' te kuvi ketá va'a ndo' nuu' ña xito' kua'a jaan'.

14 Ne ta'an' maní' i, xa'a' a jaan' na kuu' kunu ndo' nuu' ña nduu' ndiosí saka jaan'.

15 Ka'an' i xiin' ndo' ndee naa ne xa naá nimá, te kuvi saa ndo' kuenta naa' va'a yoo ña ka'an' i xiin' ndo' jaan'.

16 Kij' xi'i' i'in e' sie vino, te taxi' e' ña chindani Ndiosí xa'a' a ña ni sañu'u' a yoo' ndii, iin ndaa' nanduu' e' xiin' Cristo xiin' ní' a. Te sakan' tu kij' xixi' i'in e' sie xita' va'a ndii, iin ndaa' nanduu' e' xiin' ñu'u' nde'i a.

17 Tee' ndee kua'a' e' ndii, iin ndaa' kuítí' xita' va'a xixi' sakuu' e', xa'a' a jaan' na iin ndaa' nanduu' e'.

18 Saa ndo' kuenta saa xaa' a xiin' te ví'e Israel, te xixi' ndei' ña nasoko' ne yivi' nuu' Ndiosí ndii, iin ndaa' nduu' ra xiin' mii' nasoko' ra kiti' jaan'.

19 Te süu' ka'an' i ña yoo ndíee' ndiosí saka. Te süu' ka'an' tu i ña ndiaa ya'vi' ndei' ña nasoko' ne yivi' nuu' a.

20 Sakan' nduu' a, kuachi ndii, kij' nasoko' ne tuku' jaan' ndii, nuu' ña ndiva'a nasoko' nja te süu' nuu' Ndiosí xaa' nja a, te küní i ña nduujin ndo' xiin' ña ndiva'a jaan'.

21 Sakan' ña vä'a ko'ó e' vino jaan' kuenta xto'ó e' Jesús, te ko'ó tu e' ra' kuenta ña ndiva'a jaan'. Te vä'a tu ña kuxi e' sie xita' va'a jaan' kuenta Jesús, te kuxi tu e' e kuenta ña ndiva'a jaan'.

22 ¿Ñáá xini ndo' ña sa-taña'a' e' xto'ó e' Ndiosí, te sakuiñu a yoo' kij' xaa' e' sakan'? ¿Ñáá nakuitá yoo' xiin' ña jaan', tuu ndo'?

Kundi'ni e' xa'a' ña va'a inga ne yivi'

23 "Sakuu' nuu' a kuvi saa i", kachi ne yivi', ndisu süu' sakuu' a nduu' ña chindiee' yoo'. "Sakuu' nuu' a kuvi saa i", kachi nja, ndisu vä'a taxí e' ña viko' ni'i' ndee iin ña'a jaan' yoo'.

24 Na kundí'ni e' xa'a' ña va'a mii' kuítí' e', süu' jaan' ndii, na kundí'ni e' xa'a' ña va'a inga ne yivi'.

25 Kuxi ndo' ndee ka ndei' ña ke'ví mii' ke'ví ndei', te küní a ndatu'un' ndo' mii' ni kixin a te kundí'ni ndo'.

26 Sakan' ña ña'a xto'ó e' Ndiosí nduu' kanii' iin yivi' xiin' sakuu' ña yoo nuu' a.

27 Naa' kana' iin ne ndüu' ne ndikún ichi' Jesús ndo'ó ví'e nja te kuxi ndo' ndii, kuvi ku'un ndo' naa' kuni ku'un ndo', te kuxi ndo' ndee ka ña kaní nja nuu' ndo'. Te küní a ndatu'un' ndo' mii' ni kixin a te kundí'ni ndo'.

28 Ndisu naa' ka'an' iin te yivi' xiin' ndo' ndii: "Ndei' kaa' ndii, ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka nduu' a." Naa' sakan' ndii, kuxi ndo' a xa'a' ña va'a te ni ka'an' sakan', te kundí'ni ra.

29 Kij' ka'án i sakan' ndii, ka'án i xa'a' ña kundin' ñi inga te yivi', süu' xa'a' ña kundin' ñi ndo'ó.

Kuein' ndatu'un' sava ndo'ó yu'u ndii: "¿Ndichun na kuní a ña ka'nu in' yu'u nuu' ña yoo ndiká i kuxi i xa'a' ña ndi' ñi inga ne yivi'?"

30 Naa' taxi' i ña chindani Ndiosí xa'a' ña xaxi' i ndii, ¿ndichun na tiin' kuachi ne yivi' yu'u xa'a' a?" Kuein' sakan' kachi sava ndo'.

31 Va'a, naa' xixi' ndo', uun naa' xi'i' ndo', uun naa' xaa' ndo' ndee ka tuky nuu' ña'a ndii, saa va'a ndo' a te natijn Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'.

32 Vä'a naa' sakaki' i ndo' ne yivi' te saa ña kuachi nuu' Ndiosí, ñi ndee ne judío, ñi ndee ne tuku', ñi ndee ne nakayá xa'a' Jesús xiin' e'.

33 Sakan' tu yu'u ndii, sakuu' ña xaa' i ndii, xaa' e te sakuatia' i ne yivi', sakan' ña nduku' i ña va'a mji' kuiti' i, süu' jaan' ndii nduku' tu i ña va'a inga ne yivi' te natijn ña Jesús, te kaku ña nuu' kuachi ña.

11

1 Saa ndo' naa xaa' yu'u ña xaa' i naa xaa' Cristo.

Saa kuní a kuu e' mi' nakayá e' xa'a' Jesús

2 Ñani ta'an' i, ka'án va'a i xa'a' ndo' sakan' ña naka'an' ndo' xa'a' i saa kivi', te taxa'a ndo' ña ñi sania'á i ndo'ó saa nii' ñi ka'an e xiin' ndo'.

3 Te vitin' ndii, kuní i ña kundani ndo' ña Cristo nduu' ndee naa xini' sakuu'

te yivi', te te yivi' nduu' ndee naa xini' ña' si'i' ra, te Ndiosí nduu' ndee naa xini' Cristo.

4 Te sakuu' te yivi', naa' tisa'ví ra xini' ra kij' ka'án ra xiin' Ndiosí, uun kij' ka'án tiakú ra tu'un ña ñi taxi a nuu' ra ndii, xito' ka'nu' ra Cristo, ña nduu' ndee naa xini' ra jaan' kij' xaa' ra sakan'.

5 Ndisu naa' tisa'ví iin ña'a' xini' a kij' ka'án a xiin' Ndiosí, uun kij' ka'án a tiakú a' tu'un ña ñi taxi a nuu' a' ndii, xito' ka'nu' a' i' a', te nduu' ndee naa xini' a'. Sakan' ña nduu' a' ndee naa iin ña' ñi kiee ti'e' xini'.

6 Naa' tisa'ví iin ña'a' xini' a ndii, ndee chaa' ka na ka'ndia a' ixi' xini' a' jaan'. Ndisu naa' ka'an' nuu' a' ña ka'ndia a' ixi' xini' a' jaan', uun ña kiee ti'e' xini' a' ndii, ndee chaa' ka na tisa'ví a' xini' a'.

7 Te te yivi' ndii, kuní a ña tisa'ví ra xini' ra, kuachi ndii, ñi xa'a' ña'a' Ndiosí saa kaa' mji' a xiin' saa ndatun' a. Ndisu ña'a' nduu' ña' ndatun' ka ñi keta in' tiaa.

8 Kuachi ndii, ñi keta tiaa in' ña'a' ña nuu', süu' jaan' ndii ña'a' ñi keta in' tiaa ña nuu'.

9 Te sakan' tu ñi xa'a' Ndiosí tiaa jaan' xa'a' ña va'a ña'a' jaan', süu' jaan' ndii ñi xa'a' a ña'a' jaan' xa'a' ña va'a tiaa jaan'.

10 Xa'a' a jaan' na kuní a ña tisa'ví ña'a' xini' a', te nia'a' a' ña ki'in' ka'nu' a' tiaa xiin' ña ki'in' ka'nu' a' angele.

11 Ndisu ñi chituní xto'o e'

Ndiosí ña kōō' tiaa naa' kōō' ña'a' ni ndee kōō' tu ña'a' naa' kōō' tiaa.

12 Kuachī ndii, tee' ndee ña ndaku nduu' a ña ña'a' ndii, ni ketā a' inī tiaa te nuu', ndisu ña ndaku nduu' tu a ña ña'a' sakaku' te yivi'. Te ndii, sakuu' e' kuaxi nda'a' Ndiosí.

13 Mji' ndo'ó kuvī natava' kuenta naa' va'a ka ña tisa'ví ña'a' xini' nīa te ka'an nīa xiin' Ndiosí.

14 Xiní ndo' saa ndiee' yoo' ña iin ña ka'an nuu' nduu' a nuu' te yivi' ña sakuu' nu' ra xixi' xini' ra.

15 Te ndisu ña'a' ndii, iin ña va'a nduu' a nuu' a' ña sakuu' nu' a' xixi' xini' a', te nduu' tu a ña ndatun' a', kuachī ndii xixi' xini' a' jaan' tisa'ví xini' a'.

16 Naa' yoo' ka kuni kuvī kuento xa'a' ña kaa' ndii, kuní a kundani nīa ña ña kaa' nduu' ña xi xaá ndu'u xiin' ne nakayá xa'a' Jesús xiin' e' mii' ka.

Kani kuento Pablo ne yivi', ne va'a xaa' kii' xixi' nīa kuenta Jesús

17 Ña kuni ke'i i vitin ndii, kuvī ka'an va'a i xa'a' ndo', sakan' ña kii' nakayá ndo' xa'a' Jesús ndii, kuní a ña chindiee' a ndo'ó, ndisu süu' sakan' nduu' a xiin' ndo', süu' jaan' ndii sativi' ndi'i a ndo'ó.

18 Sakan' ña, ña nuu' ña kuni ka'an i xiin' ndo' ndii, xini i kuento ña nata'vi' ta'an' ndo' kii' nakayá ndo', te xanini yu'u ndii, ña ndixa nduu' a.

19 Kuachī ndii kuní vi' a ña nata'vi' ta'an' ndo'ó te kuvī kuní ndo' yoo' nduu' xna'a ne xika' va'a ichi' Jesús xtun, kachi ndo'.

20 Te kii' nakayá ndo' xixi' ndo' kuenta ña xaxi' xakuua' ña ni xixi' Jesús ndii, süu' xaa' va'a ndo' a.

21 Sakan' ña xixi' inga' ndo' a, süu' jaan' ndii i'in ndo' xixi' a ama'a ka kuni mji' ndo', te inga' ndo' xi'í soko, te inga' tuku ndo' saxini xiin' mii'.

22 Te kii' xaa' ndo' sakan' ndii, saka'an' ndo' ne nda'vi kuu', te xito' ka'nu' tu ndo' inga' ne nakayá xa'a' Jesús. Naa' kuni kuvī ndo', te kuni kō'o tu ndo' ndii, va'a ka na vi'e ndo' saa ndo' ña jaan'. ¿Ñáá xanini ndo' ña ka'an va'a i xa'a' ndo' xa'a' ña jaan'? Kuasa' xachi' sakan' ran'.

Ka'an Pablo saa kuni a kuvī e' kuenta Jesús

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

23 Kuachī ndii ña yo'o' nduu' ña ni taxī mji' xto'o e' nda'a' yu'u, te yu'u tuku saya'a a nuu' ndo'ó. Ña nuu, kii' ni sanakua'a te yivi' xto'o e' Jesús jaan' ndii, ni ki'in a iin xita' va'a,

24 te kii' ndi'i ni taxī a ña chindani Ndiosí xa'a' a ndii, ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxī ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a xiin' ra ndii: "Ki'in ndo' a te kuvī ndo', ña yo'o' nduu' nu'u' nde'i i ña xito' kuvī xa'a' ña va'a ndo'ó. Sakan' na ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii,

na saa ndo' ña kaa' naka'an' ndo' ña ni xi'i i xa'a' ndo'", ni kachi a.

²⁵ Iin kachi ni xaa tu a kij' ndi'i ni xixi a xakuaa' jaan' xiin' te jaan' ndii, ni ki'in a iin copa vino, te ni ka'an a ndii: "Te' naa tixin ña yo'o' nduu' nii' i, te xiin' ña kaa' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' ndo'. Sakan' na ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, i'in ichi' kij' xaa' ndo' ña kaa' ndii, na saa ndo' a naka'an' ndo' ña ni xi'i i xa'a' ndo'", ni kachi a.

²⁶ Sakan' na kuii' ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, i'in ichi' kij' xixi' ndo' xita' va'a kaa', te xi'i' ndo' vino kaa' ndii, xa'a' ña ni xi'i xto'o e' Jesús xa'a' kuachi e' sanaka'an' ta'an' ndo' ndee nandiko' tukuu a.

Kündi'i e' xiin' ña xixi' e' kuenta Jesús

²⁷ Xa'a' a jaan' na yoo ka xixi' xita' va'a jaan', uun xi'i' nja vino jaan', te iin ka'nu' nja a ndii, kuachi xaa' nja xa'a' a ña xandi'i' nja xiin' ñu'u' nde'i xto'o e' xiin' nii' a.

²⁸ Sakan' na kuii' kuní a ña natava' i'in ndo' kuenta saa ita' ndo' nuu' ichi' Jesús ña kuní ka kuxi ndo' xita' va'a xiin' ña ko'o ndo' vino jaan'.

²⁹ Sakan' ña naa' iin' ka'nu' ndo' ñu'u' nde'i Jesús jaan' xiin' nii' a kij' xixi' ndo' xita' va'a te xi'i' ndo' vino jaan' ndii, ña sando'o' Ndiosí ndo' nduku' ndo' kij' xaa' ndo' sakan'.

³⁰ Xa'a' a jaan' na kua'a' va ndo' kuni kuvj, te kua'a' tu

ndo' ni kuvita va, te kua'a' ni tu ndo' xa ni xi'i.

³¹ Naa' xi'na ka natava' e' kuenta saa ita' e' nuu' ichi' Jesús ndii, sando'o' Ndiosí yoo'.

³² Ndisu natava' xto'o e' Ndiosí kuachi e', te taxi' a tundo'o' ndo'o' e' te kundani e', sakan' te katun' a yoo ndee naa xaa' a xiin' ne yivi' ne nduu' kuenta iin yivi'.

³³ Nani ta'an' mani' i, sakan' na kuii' kij' nakaya ndo' te kuxi ndo' kuenta Jesús ndii, ndiatu' ndo' ndee nakaya sakuu' ne ta'an' ndo' te kuxi ndo' a.

³⁴ Xa'a' a jaan' na, naa' xi'i' sava ndo' soko ndii, va'a ka vi'e ndo' kuxi ndo' te taxi Ndiosí tundo'o' kundo'o' ndo' xa'a' ña va'a ña xaa' ndo' mii' nakaya ndo'. Te tuku nuu' ña'a ndii, ndee kij' xaa' i mii' ndiee' ndo', te ndasava'a e'.

12

Kumi' yoo' ña chuun va ña xaxa' Ndiosí nuu' e'

¹ Nani ta'an' i, kuní yu'u ña kundani kaxi' ndo' xa'a' ña chuun va ña xaxa' Espiritu Santo nuu' e'.

² Xiní ndo'ó ña kij' tia'an kunduu ndo' ne xiní yoo Ndiosí ndixa ndii, ni xika sana' ndo' ndee naa ne kui'e nuu' ña kuu' ña xaka'nu' ndo' ndiosí saka, ña kuvj ka'an.

³ Sakan' na kuii' kuní i ña kundani ndo' ña ko'o' ndee iin ne yivi' kuvj sanacha'an' Jesús xiin' ña ndiee' Espiritu Santo. Te ko'o' tu ndee iin ne

yivi' kuvj ka'an ndii, Jesús nduu' xto' o nuu' sakuu' ña'a, naa' kōo' ña ndiee' Espiritu Santo kumi' nja.

4 Yoo ki'in' nuu' ña chuun va te kuvj saa e' chuun Ndiosí, ndisu jin ndaa' Espiritu Santo nduu' ña xaxa' i'in ña jaan'.

5 Te yoo ki'in' tu nuu' saa sachuun' e' nuu' Ndiosí, ndisu jin ndaa' xto' o e' nduu' ña xika' nuu' i'in e' nuu'.

6 Te sakan' tu yoo ki'in' nuu' saa nia'a Ndiosí ndiee' a xiin' nda'a' yoo', ndisu jin ndaa' Ndiosí nduu' ña xaa' sakuu' ña jaan'.

7 Ndisu Ndiosí nduu' ña xaxa' i'in ña chuun va jaan' xiin' ña ndiee' Espiritu Santo xa'a' ña va'a sakuu' e'.

8 Xiin' ña ndiee' Espiritu Santo ña xaxa' a nuu' sava e' ña ka'an e' tu'un ndichi, te xiin' ña jaan' tu ka'an sava e' ña xini tuni mji' kuiti' Ndiosí.

9 Te xiin' ña ndiee' Espiritu Santo ña xaxa' a nuu' sava e' natiin' e' ña ini xava'a e' xini e' Ndiosí, te xiin' ña jaan' tu kuvj sanda'a sava e' ne kuni kuvj.

10 Te xiin' ña jaan' tu kuvj saa sava e' chuun ka'nu' koo' chukuu', te xiin' ña jaan' tu kuvj ka'an tiakú sava e' tu'un ña natiin' e' nuu' Ndiosí, te xiin' ña jaan' ni tu kuvj nakuni sava e' ndee nuu' espiritu kumi' i'in ne yivi', te xiin' ña jaan' tu kuvj ka'an sava e' tuku nuu' tu'un ña xini e', te xiin' ña jaan' tu kuvj sanakuachi' sava e' tuku tu'un ña ni ka'an ne jaan'.

11 Ndisu sakuu' nuu' ña jaan' ndii, jin ndaa' Espiritu Santo nduu' ña xaxa' a, te i'in ña jaan' xaxa' a nuu' i'in e' saa kuni mji' a.

Jin ndaa' nduu' e' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Jesús

12 Kuachi ndii, naa kuu' ñu'u' nde'i e' ndii, tee' ndee kua'a' xaan' ñu'u' ta'an' a ndii, jin ndaa' ñu'u' nde'i nduu' a. Sakan' tu nduu' a xiin' yoo', ne nduu' kuenta Jesús ndii, jin ndaa' nduu' e' xiin' a.

13 Te sakuu' yoo' ndii, ni chichi e' kuenta Jesús xiin' ña ndiee' jin ndaa' Espiritu Santo, te jin ndaa' ni nandu e'. Kōo' a xaa' naa' ne judío nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e', uun naa' xiko' ni'i' jin xto' o yoo', uun naa' ne xika' ndiká nduu' e' ndii, jin ndaa' Espiritu Santo ni natjin e'.

14 Te siin' tuku' ndii, sakan' tu ñu'u' nde'i e' ndii, süu' jin ndaa' tu'un' kuiti' kuu' a, süu' jaan' ndii kua'a' ya'a tu'un' kuu' a.

15 Naa' sakan' te ka'an jin xa'a' e' ndii: "Xa'a' a ña süu' nda'a' nduu' i' ndii, süu' kuenta ñu'u' nde'i nduu' i'", süu' xa'a' a jaan' na nduu' xna'a' xa'a' jaan' kuenta ñu'u' nde'i e'.

16 Te naa' ka'an jin so'o e' ndii: "Xa'a' a ña süu' nduchi' nuu' nduu' i' ndii, süu' kuenta ñu'u' nde'i nduu' i'", süu' xa'a' a jaan' na nduu' xna'a' so'o e' jaan' kuenta ñu'u' nde'i e'.

17 Naa' sakan' te saa kua'an jin' e' kundu

nduchi' nuu' e' ndii, küvi kuni so'o e', te naa' sakan' te saa kua'an iin' e' kunduu so'o e' ndii, küvi ta'ni e' xiko.

18 Ndisu Ndiosí ndii, ni tandiee a i'in tu'un' ñu'u' nde'i e' jaan' mii' ni xtani mii' a.

19 Kuachi ndii, naa' sakan' te iin ndaa' nuu' tu'un' kuiti' kunduu iin kanii' e' ndii, küvi koo ñu'u' nde'i e'.

20 Ña ndaku nduu' a ña xini e' ndii, kua'a' ya'a tu'un' kuu' ñu'u' nde'i e', ndisu iin ndaa' ñu'u' nde'i nduu' kanii' a.

21 Xa'a' a jaan' na küvi ka'an nduchi' nuu' e' xiin' nda'a' e' ndii: "Kuasa' kuni un' nuu' i." Te ni ndee küvi tu' ka'an xini' e' xiin' xa'a' e' ndii: "Kuasa' kuni ndo'o nuu' i."

22 Süu' jaan' ndii tu'un' ñu'u' nde'i e', ña tiin' kua'a' ka e' ndii, kuni kua'a' ka a,

23 te tu'un' ñu'u' nde'i e', ña tuu e' ndii, ña xaku ka'nu' nduu' a ndii, ña jaan' nduu' ña tisa'vi va'a ka e', te ña kuni a nia'a e' nuu' ne yivi' ndii, kuni a tisa'vi va'a ka e' ña jaan'.

24 Te tu'un' ñu'u' nde'i e', ña ndatun' ndii, kuni a ña tiin' ka'nu' kua'a' ña'a' e'. Kuachi ndii xa' sakan' ni chituni Ndiosí xa'a' i'in tu'un' a jaan', sakan' te ña xaku ka'nu' ndii, xata'an ña koto ka'nu' ka ña'a' e'.

25 Sakan' te kani ta'an' tu'un' ñu'u' nde'i e' jaan', süu' jaan' ndii kundi'ni i'in a xa'a' ta'an' a.

26 Te kii' ndo'o' iin tu'un' ñu'u' nde'i e' ndii, sakuu'

tu'un' ñu'u' nde'i e' jaan' ndo'o' xiin' a, te kii' natiin' iin tu'un' ñu'u' nde'i e' jaan' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' ndii, sakuu' inga tu'un' ñu'u' nde'i e' va'a kuni xiin' a.

27 Sakan' na kuii' sakuu' ndo'o' ndii, kuenta ñu'u' nde'i Cristo nduu' ndo', te i'in ndo' ndii, iin ndaa' tu'un' ñu'u' nde'i a nduu' ndo'.

28 Te mii' nakaya' ndo' xa'a' Jesús ndii, ña nuu' ni kuni Ndiosí ña koo te tianu' Jesús sania'a' ichi' a, te ña uvi ndii, ña koo te ka'an tiaku' tu'un' a, te ña uni ndii, ña koo te sania'a' ne yivi' tu'un' a, te ni kuni ni tu' a ña koo te xaa' chuun' ka'nu' koo' chukuu', te sakan' tu' ni kuni a ña koo te sanda'a ne kuni küvi, te ni kuni ka tu' a ña koo te chindiee' ne yivi', xiin' ña koo te xa'ndia chuun' nuu' ne ndikun' ichi' Jesús, xiin' ña koo te ka'an tu'un' ña xini ra.

29 Süu' sakuu' e' nduu' ne ni tianu' Jesús sania'a' ichi' a, te ni ndee süu' sakuu' tu' e' nduu' ne ka'an tiaku' tu'un' Ndiosí. Süu' sakuu' e' nduu' ne sania'a' ne yivi' tu'un' a, te ni ndee süu' sakuu' tu' e' xaa' chuun' ka'nu' koo' chukuu',

30 te ni ndee süu' sakuu' tu' e' sanda'a ne kuni küvi. Te sakan' tu' süu' sakuu' e' ka'an tu'un' ña xini e', te ni ndee küvi tu' sanakuachi' sakuu' e' tu'un' jaan'.

31 Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka na nduku' ndo' ña chuun' ña va'a ka. Te yu'u' ndii, kuni sania'a' i' ndo'o' iin ichi' va'a ka.

13

Kuní a ña kundani ta'an' e' saq kuní Ndiosí

¹ Naa' saq e' kuenta ndii, kuví ka'án yu'u ki'in' nuu' tu'un iin yivi' uun kuví ka'án i ndee tu'un ña ndatu'un' ángele. Ndisu naa' ndäni i ne yivi' ndii, ndee naa kaa ña sakaxan' ne yivi' kuñti' nduu' i, uun ndee naa iin ti'e' ña sakaxan' ne yivi' kuñti' nduu' i.

² Te naa' saq tu e' kuenta ndii, kumi' i ña xaxa' Ndiosí nuu' e', te kuví ka'án tiakú i tu'un a, te kuví kundani tu i sakuu' ña yoo si'e ña xini iin ndaa' mji' kuñti' Ndiosí, te kundani tu i sakuu' nuu' ña'a, te iní kua'a' tu i xini Ndiosí ndee kuví ka'an chuun' i xiin' iin iku', te ku'un ndia'a a mii' ndu'u' a. Ndisu naa' ndäni i ne yivi' ndii, kuäsa' kuní xachi' i naa' sakan'.

³ Te naa' saq ka tu e' kuenta ndii, nata'vi' i sakuu' ña kumi' i, te taxi e' nda'a' ne nda'vi kuu', te sanakua'a xiin' mii' tu i te koko ñu'u' nde'i i nuu' ñu'u' ndatin. Ndisu naa' ndäni i ne yivi' ndii, kuäsa' kuní xachi' i na sakan'.

⁴ Kij' ndani xna'a e' ne yivi' ndii, kuie kuu' iní e' xa'a' ña, te va'a tu nimá e' xini e' ña, te kuäsa' tu ndasi' nuu' e', te sakan' tu kuäsa' ñuñu' e', te sakan' ni tu xachié xiin' mii' mji' e',

⁵ te kuäsa' tu mji' kuu' e' xiin' ne yivi', ni ndee kuäsa' tu nduku' e' ña kuní nuu' mji' kuñti' e', ni ndee kuäsa' ni tu nasaá' yachi e',

te sakan' tu kuäsa' taxa'a' e' ka'ni' nimá e';

⁶ te kuäsa' tu va'a kuni e' kij' xachuun' ndaku ne yivi', süu' jaan' ndii kuatia' iní e' kij' xachuun' ndaku ne yivi'.

⁷ Kij' ndani e' ne yivi' ndii, yoo ka'nu' iní e' xa'a' sakuu' ña xaa ña, te iní tu e' kuní e' ña ndee ka ña ka'an ña, te sakan' tu kundiatu iní e' ña kiee va'a ña nuu' sakuu' ña'a, te kundieni tu e' nuu' sakuu' ña xaa' ña xiin' e'.

⁸ Sakan' ña, ña ndani ta'an' e' jaan' xiin' ña ndani Ndiosí yoo' ndii, kōo' kivi' ndi'i' a, ndisu ña ka'án tiakú ne yivi' tu'un Ndiosí, xiin' ña ka'án ne yivi' tu'un ña xini ña, xiin' ña kundani ne yivi' ña yoo si'e, ña xini mii' kuñti' Ndiosí ndii, ndi'i' a naá kivi'.

⁹ Kuachi' ndii sava kuñti' xini e' ña xini tuní Ndiosí vitin, te sava tuku ka'án tiakú e' tu'un a jaan',

¹⁰ ndisu kij' xaa ña kundani ndi'i' e' ña kuní Ndiosí xiin' ña ndi'ee' a ndii, sakan' te ña sie, ña xini e' jaan' ndii, ndi'i' a.

¹¹ Kij' ni nduu yu'u te lulu ndii, ni ka'an i saq ka'án ne kualí', te ni xanini tu i saq xanini ne kualí', te sakan' tu ni xaa kuenta i saq xaa' kuenta ne kualí', ndisu kij' ni xixa i ndii, ni nakoo i ña ni kuvu i saq kuu' ne kualí' jaan'.

¹² Vitin ndii kuvu kuní kaxi' e' sakan' na xito' e' ndee naa kij' xito' iin ne yivi' nuu' ña nuu' iin yuu' peko kuñti', ndisu naá kivi' ndii, kuní nuu' e' sakuu' ña xini Ndiosí. Vitin ndii xini kaxi' i saq xini i Ndiosí, ndisu naá

kivi' ndii, kundani kaxi' i saa kaa' Ndiosí ndee naa xini' a yu'u.

¹³ Te sakan' na kuu' viti' ndii, yoo un' ta'an' ku'iti' ña koo' kivi' ndi'i', ña nduu' ña ini' e' xini' e' Ndiosí, xiin' ña ndiatu' ini' xna'a e', xiin' ña ndani' e' ne yivi'. Ndisu ña ka'nu' ka tein un' saa' ña jaan' ndii, ña ndani' e' ne yivi' nduu' a jaan'.

14

Saa kuni' a ku' ne ka'an tuku tu'un ña xini' ña

¹ Sakan' na kuu' ndee chaa' ka na sanduxa' ndi'ni' ndo' xa'a' ña ndani' ta'an' ndo', te sakan' tu xa'a' ña चुण ña xaxa' Espiritu Santo nuu' ndo'. Ndisu sanduxa' ndi'ni' ka ndo' xa'a' ña ka'an tiakú ndo' tu'un Ndiosí.

² Kuachi' ndii, ne ka'an tu'un ña xini' ña ndii, xiin' Ndiosí ndatu'un' ña, te süu' xiin' ne nakaya' xa'a' Jesús ndatu'un' ña. Sakan' ña koo' ne yivi' kuvi' kundani' ña ka'an ne jaan', kuachi' ndii ña yoo si'e ña xini' mii' ku'iti' Ndiosí ka'an ña xiin' ña ndi'e' Espiritu Santo.

³ Ndisu ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, xiin' ne nakaya' xa'a' Jesús ka'an ña te kua'nu' ka ne jaan' nuu' ichi' a, te sandieni tu ña'a' ña nuu' ichi' a, te sakan' tu te saki'vi' ña'a' ña kii' ndo'o' ne jaan'.

⁴ Te ne ka'an tu'un ña xini' ña ndii, mii' ku'iti' ña chindiee' a te kua'an kua'nu' ña nuu' ichi' Ndiosí. Ndisu ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí

ndii, chindiee' ña ne nakaya' xa'a' Jesús te kua'nu' tu ne jaan' nuu' ichi' a.

⁵ Xa'a' a jaan' na kuni' yu'u ña ka'an sakuu' ndo'o' tu'un ña xini' ndo', ndisu ña kuni' ndi'e' ka i ndii, ña ka'an tiakú ndo' tu'un Ndiosí. Sakan' ña, ña va'a ka nduu' a jaan' te sakan' ña ka'an e' tuku tu'un ña xini' e' kii' koo' ne sanakuachi' ña ka'an e' jaan', te chindiee' a ne nakaya' xa'a' Jesús.

⁶ Ñani' ta'an' i, saa e' kuenta ndii, ku'un i mii' ndiee' ndo' te ka'an ndoso' i nuu' ndo' xiin' tu'un ña xini' ndo' ndii, kuasa' chindiee' xachi' a ndo'o'. Ndisu naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ña satuvi' Ndiosí nuu' i, uun naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ña xini' tuni' ña xini' mii' ku'iti' Ndiosí, uun naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ña ka'an tiakú i tu'un Ndiosí, uun naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ña ndixa' xa'a' Jesús, ña jaan' ndii, chindiee' a ndo'o'.

⁷ Naa kuu' tun' yoo' xiin' ñuu' ndii, kuvi' nakun' e' ndee nuu' yaa ka'an i'in a naa' iin ndaa' nduu' ndusu a.

⁸ Te naa' tivi' kaxi' iin te xiin' ndachuun', tun' nich'i' kii' kua'an ra mii' yoo ñu'u' ndii, ndee iin te xiin' ra sakoo' tu'va' xiin' mii' te kunta'an' ra.

⁹ Sakan' tu xka'ndia' naa' ka'an ndo'o' iin tu'un ña koo' kundani, ¿saa kuvi' kundani' ne yivi' yoo nduu' a ka'an ndo'? Ndee naa xiin' tachi' ku'iti' ka'an ndo'.

¹⁰ Xini' e' ndii, yoo kua'a'

nuu' tu'un jin yivi', te sakuu' ña jaan' ndii, xa yoo xa yoo ndusu xa'a' i'in a.

11 Ndisu naa' xini yu'u ndee ña kuni kachi tu'un jaan' ndii, ndee naa te tuku' kunduu i nuu' ne ka'an tu'un jaan', te ne jaan' ndii, ndee naa ne tuku' kunduu ña nuu' i xa'a' ña kundani i tu'un ña ka'an ña.

12 Sakan' na kuii' ndo'o ndii, xa'a' ña xikan va ini ndo' chuun ña xaxa' Espiritu Santo nuu' e' ndii, kakan va tu ini ndo' te kumi' ndo' kua'a' ka ña chindiee' ne nakaya xa'a' Jesus te kua'nu ka ndo' nuu' ichi' a.

13 Xa'a' a jaan' na yoo ka ka'an tu'un ña xini ña jaan' ndii, na kakan ña ña xini tuni nuu' Ndiosí, te kuvj sanakuachi' ña tu'un jaan' kij' ka'an ña a.

14 Kuachi ndii, naa' ka'an yu'u xiin' Ndiosí xiin' tu'un ña xini i ndii, tee' ndee xini espiritu i ña ka'an i xiin' Ndiosí jaan', ndisu ña xanini i ndii, kundani xachi' a ña ka'an i xiin' tu'un jaan'.

15 ¿Ndee ña kuni a saa i naa' sakan'? Ka'an i xiin' Ndiosí xiin' espiritu i, te ka'an tu i xiin' Ndiosí xiin' ña xanini i. Kata i yaa nuu' Ndiosí xiin' espiritu i, te kata tu i yaa jaan' xiin' ña xanini i.

16 Kuachi ndii, naa' xaka'nu' ndo'o Ndiosí xiin' tu'un ña xaxa' Espiritu Santo, te xini so'o jin ne xika' ichi' Jesus, ne kundani tu'un jaan' ndii, kuvj ka'an ña: "Sakan' na kunduu a",

kij' taxi' ndo' ña chindani Ndiosí, sakan' ña kundani ña ndee ña ka'an ndo'.

17 Kij' taxi' ndo' ña chindani Ndiosí ndii, va'a ya'a xaa' ndo', ndisu chindiee' a inga ne yivi'.

18 Te yu'u ndii, taxi' va i ña chindani Ndiosí xa'a' ña ka'an chito ka i tu'un jaan' te sakan' sakuu' ndo'o.

19 Ndisu mii' nakaya e' xa'a' Jesus ndii, ndee chaa' ka ña ka'an i u'un ta'an yu'u' tu'un ña kuvj kundani e' te sakan' kuvj chindiee' i inga ne yivi', te sakan' ña ka'an i uxj mií yu'u' tuku nuu' tu'un ña koo' kundani.

20 Ñani ta'an i, kanini ndo' naa xanini ne kuachi' kualí, süu' jaan' ndii kanini ndo' ndee naa ne xixa ini nuu' ichi' Jesus. Te sakan' tu kuvj ndo' ndee naa ne kuachi' kualí ne xini xa'a' ña ña'a.

21 Yosó' tu'un ndei' Ndiosí nuu' tutu a mií' ka'an a ndii: Ne yivi', ne nduu' kuenta i kaa' ndii,

xiin' tu'un ña ka'an inga ne yivi' ka'an i xiin' ña,

te ka'an tu i xiin' ña xiin' tu'un ne kuaxi tuku xaan'.

Ndisu ni ndee sakan' ndii, taxj so'o ña ña ka'an i, kachi xto'o e'.

22 Sakan' na kuii', ña ka'an e' tu'un ña xini e' ndii, kuenta ña nia'a Ndiosí nuu' ne ini xini Jesus nduu' a, te süu' xa'a' ña va'a ne ini xini Jesus nduu' a. Ndisu ña ka'an tiakú e' tu'un Ndiosí ndii, kuenta ña nia'a a nuu' ne ini xini Jesus nduu' a, te

süü' xa'a' ña va'a ne ñini xini Jesús nduu' a.

23 Süü' jaan' ndii, naa' ndiee' tì'vi sakuu' ndo'ó mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te ka'an tu ndo' tu'un ña xini ndo', te ko'ni ne xaa' nuu' ichi' Jesús, uun ñin ne ñini xini Jesús ndii, ka'an ne jaan' ña ne loco nduu' ndo'ó na xaa' ndo' sakan'.

24 Ndisu naa' ndiee' tì'vi sakuu' ndo'ó mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te sakuu' tu ndo' ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ko'ni ne xaa' nuu' ichi' Jesús, uun ne ñini xini Jesús ndii, kii' kuní so'ó ña ña ka'an ndo' jaan' ndii, nakuní ña ña ne ndiso' kuachí nduu' ña nuu' Ndiosí, te xata'an ña katun' ña'a' Ndiosí xa'a' kuachí ña jaan'.

25 Te natuvi tu ña yoo si'e nimá ña, xa'a' a jaan' na vikuijn xiti' ña nuu' Ndiosí te saka'nu' ña'a' ña, te ka'an ña ña ndixa xna'a ndii, yoo Ndiosí tejn ndo' mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús.

Kuní a saka'nu' va'a e' Ndiosí mii' nakayá e' xa'a' Jesús

26 Ne ta'an' i, xa'a' a jaan' na kii' nakayá ndo' ndii, kuví kata sava ndo' yaa nuu' Ndiosí, te sava tu ndo' kuví sania'á tu'un a, te sava tukú ndo' kuví ka'an yoo nduu' ña ni nia'a Ndiosí nuu' ndo', uun ka'an ndo' tu'un ña xini ndo', te kuví tu sanakuachi' sava ndo' tu'un jaan'. Ndisu sakuu' ña xaa' ndo' jaan' ndii, na saa ndo'

a te sakuu'nu' ta'an' ka ndo' nuu' ichi' Jesús.

27 Naa' ka'an sava ndo' tu'un ña xini ndo' ndii, na ka'an uvi ta'an kuiti' ne yivi' a, uun ndee uní ta'an ña. Te xa ka'an xa ka'an ña a, te kuní tu a ña sanakuachi' ñin ne yivi' ña ka'an ne jaan'.

28 Te naa' koo' ne kuví sanakuachi' tu'un ña ka'an ne jaan' ndii, ndee chaa' ka koo taxin' yu'u' ña mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te na ka'an ña ña jaan' xiin' nimá kuiti' ña nuu' Ndiosí.

29 Te sakan' tu ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, na ka'an uvi ta'an, uun ndee uní ta'an kuiti' ña. Te sava ña kuní so'ó ña ka'an ne jaan', te kuví kundani ña saa kuní a saa ña ña jaan'.

30 Te naa' nia'á Ndiosí yoo ka nduu' a nuu' inga ne ndu'u' ikan' ndii, na vikuijn ne ka'an jaan', te taxí ña ña ka'an inga ña ña ni satuvi Ndiosí nuu' ña.

31 Sakan' te kuví ka'an tiakú ñin ndo'ó, ne kuví ka'an tiakú tu'un Ndiosí kii' kuní a ka'an ndo' a, te kuví tu kuní so'ó sakuu' ndo', te kuví ni tu sandieni ta'an' ndo'.

32 Kuachí ndii, ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, kumi' ña ndiee' nuu' ña jaan', te kuví ka'an ña a amaa ka kuní mii' ña.

33 Sakan' ña Ndiosí ndii, süü' ña sasana' yoo' nduu' a, süü' jaan' ndii natandee' maní' a yoo'.

Saa xaa' tu sakuu' tì'vi sakuu' xaan' mii' nakayá ne nduu' kuenta Jesús,

34 kuní a ña na kundíee taxín' ña'a' kijí' nakayá ndo' xa'a' Jesús, sakan' ña kōō' ndei' ña ka'an nja, süu' jaan' ndii kuní a ña kōō taxín' nja naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí.

35 Naa' yoo ña kuni ndatu'un' nja ndii, na ndatu'un' nja ii' nja vi'e nja, sakan' ña ka'an va' kaa' a ña ka'an jin ña'a' mii' nakayá e' xa'a' Jesús.

36 ¿Ñáá xanini ndo'ó ña süvi ndo' nduu' ne ni nata'vi' xini' tu'un' Ndiosí, te xa' ndo'ó kuñti' tu' nduu' ne ni xini' so' o' a'?

37 Naa' yoo ka' tuu ña kuvi' ka'an tiakú nja tu'un' Ndiosí, uun' tuu nja ña kumi' nja ña chuun' ña xaxa' Espiritu Santo ndii, na nakuní nja ña xto' o' e' nduu' ña ka'an chuun' xiin' i, te ke'i i ña yo' o'.

38 Ndisu' naa' nakuní yoo ka' ña xto' o' e' nduu' ña ka'an chuun' xiin' i, te ke'i i ña yo' o' ndii, sakan' tu' ne jaan' ndii, nakuní ña'a' xto' o' e' jaan'.

39 Ne' ta'an' maní' i, sakan' na kuu' ndo'ó ndii, kuní a ña sanduxa' ka' ndo' ña ka'an tiakú ndo' tu'un' Ndiosí, te naka'si ndo' nuu' ne ka'an tu'un' ña xini' nja.

40 Ndisu' kuní a ña sakuu' ña xaa' ndo' ndii, na saa' va' a' ndo' a, te na saa' yukun' tu' ndo' a.

15

Ni' natia'ku Cristo

1 Ne' ta'an' i, vitin' ndii kuni sanaka'an' i ndo'ó xa'a' tu'un' va' a' ña xa' ni ka'an ndoso' i nuu' ndo', te ni

natijn' ndo' a, te ita' ni' i ndo' saa' ka'an a ndee vitin'.

2 Te' sakan' tu' xiin' ña ka'an tu'un' va' a' jaan' kuvi' kakú ndo' nuu' kuachi' ndo' naa' kuñta' ni' i na ita' ni' i ndo' nuu' ña ka'an a saa' ni' i sania' á i ndo'ó. Te' naa' kuasa' ndii, ni' natijn' saka' ndo' a.

3 Kuachi' ndii xi'na' ka' ni' sania' á i ndo'ó tu'un' va' a' ña ni' natijn' tu' mii' i ña ni' xi' i Cristo xa'a' kuachi' e', te ni' saxinú a ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí xa'a' a,

4 te ni' kuxi' tu' ña'a' ne yivi' tixin' ñu'u', te ni' sanatiaku ña'a' Ndiosí kivi' ña uní, te ni' saxinú a ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí xa'a' a,

5 te ni' tuvi' a nuu' Pedro, ijan' te ni' tuvi' ni' tu' a nuu' sakuu' inga' te uxí uvi' te nda'a' xa'a' a.

6 Te' ni' ya'a, te ni' tuvi' a nuu' ya'a' u'un' ciento ne ta'an' e', ne xika' ichi' a. Te' ki'in' ne jaan' ndii, kusaa' tiaku ka' nja ndee vitin', te sava' tukú nja xa' ni' xi' i.

7 Te' ni' ya'a' ka, te ni' tuvi' ni' tu' a nuu' Jacobo, te ni' ya'a' ka' sie, te ni' tuvi' a nuu' sakuu' te ni' tjanu' a sania' á ichi' a.

8 Te' ndi' i' ndoso', te ni' tuvi' tu' a nuu' yu'u', te nduu' ndee naa' jin' te kuañu'u', te ni' tuvi' kijí' xa' ni' xka'ndia' kivi' ña tuvi' ra.

9 Kuachi' ndii yu'u' nduu' te lulu' ma' á ka' te tianu' Jesús sania' á ichi' a, te ndee xata'an' ña kunani' i te tianu' a, sakan' ña ni' sando' o' va' i ne nakayá xa'a' Ndiosí.

10 Ndisu' xa'a' a ña ndani' mii' Ndiosí yu'u' na nduu' i

te nī tjanu' Jesús sania'á ichi' a, te ña ndani mji' Ndiosí yu'u ndii, nī natiin' saka e, süu' jaan' ndii xa xachuun' kua'a' ka i xiin' a te sakan' sakuu' te tianu' Jesús jaan'. Ndisu süu' xiin' ña ndje'e mji' i xaa' i chuun jaan', süu' jaan' ndii xiin' ña ndje'e ña xamaní' va Ndiosí yu'u xaa' i sakuu' a.

11 Sakan' na kuii' köo' a xaa' a yoo nī ka'an ndoso' tu'un va'a jaan' nuu' ndo', naa' yu'u, uun naa' inga te nī tjanu' Jesús jaan', sakan' ña iin kachi sania'á ndu a te sakan' nī natjin ndo'ó a.

12 Te ndii, naa' xa'a' ña nī sanatiaku Ndiosí Cristo tein ne nī xi'i' ka'an ndoso' ndu ndii, ndichun na ka'an sava ndo'ó ña natjaku ne yivi' kij' kuvj nja?

13 Sakan' ña naa' natjaku ne yivi' kij' kuvj nja ndii, nī ndee Cristo nī natiaku naa' sakan' nduu' a.

14 Te naa' nī natiaku Cristo ndii, ña saka kuasa' kuní nduu' ña ka'an ndoso' ndu naa' sakan' nduu' a, te ña saka nduu' tu ña ini ndo'ó xini ña'a' ndo'.

15 Te naa' ndixa xna'a natjaku ne yivi' kij' kuvj nja ndii, te xini xa'an' ndiee' yu'u' xa'a' Ndiosí nduu' ndu, sakan' ña ka'an ndoso' ndu ña nī sanatiaku a Cristo. Ndisu naa' ndixa xna'a sanatiaku Ndiosí ne yivi' kij' kuvj nja ndii, nī sanatiaku tu a Cristo.

16 Kuachi ndii, naa' ndixa xna'a sanatiaku Ndiosí ne yivi' kij' kuvj nja ndii, nī sanatiaku tu a Cristo.

17 Te naa' nī sanatiaku Ndiosí Cristo ndii, ña saka nduu' tu ña ini ndo'ó xini ña'a' ndo', te kusaa' ndiso' ka ndo' kuachi ndo' nuu' Ndiosí.

18 Te sakan' tu ne ndikún ichi' Jesucristo, ne nī xi'i' ndii, nī ndoñu'u' saka nja naa' sakan' xna'a nduu' a.

19 Naa' xa iin yivi' yo'o' kuiti' ndiatu' ini e' xa'a' Cristo, te köo' ña natjaku e' jaan' naa' kivi' ndii, ne ndo'o' saka kua'a' so'o nduu' e' naa' sakan'.

20 Ndisu vitin ndii, xa nī natjaku xna'a Cristo tein ne nī xi'i', te suvi a nduu' ña nī natjaku nuu' nuu' sakuu' yoo', ne natjaku tu saa Ndiosí kita'an.

21 Kuachi ndii xa'a' kuachi iin ndaa' kuiti' te yivi' xi'i' ne yivi' iin yivi', sakan' tu xa'a' iin ndaa' kuiti' tu te yivi' natjaku e' kij' kuvj e'.

22 Sakan' ña xa'a' kuachi ña nī xa'a Adán xi'i' tu sakuu' ne yivi' iin yivi', sakan' tu xa'a' ña nī natjaku Cristo ndii, sakuu' e' koq kivi' ñuy ña köo' kivi' ndi'i' saa Ndiosí.

23 Ndisu i'in e' natjaku saa Ndiosí amaa ka kuní mji' a, xi'na Cristo nī sanatiaku a, te kij' nandiko' Cristo jaan', te sanatiaku tu a yoo', ne nduu' kuenta a.

24 Te ikan' kuaxi ña ku'un ndiko' ña saxinu' Cristo chuun nuu' a, te sanakua'a a ña xa'ndia chuun' a jaan' nda'a' yuva' e' Ndiosí kij' ndi'i' sandoó kui'e xachi' a sakuu' ne xa'ndia chuun', xiin' sakuu' ne kumi' ndje'e'

te xa'ndia chuun' nja, xiin' sakuu' ña ndjee' ña ndiva'a.

²⁵ Kuachi ndii kuni a ña ka'ndia chuun' Cristo ndee ndi'i sandoó kui'e xachi' a sakuu' ña ndasi' ta'an' xiin' a.

²⁶ Te ña kumi' ndjee' nuu' ña xa'ni' yoo' nduu' ña ndasi' ta'an' xiin' e', ña sandoñu'u' a so'o' ndi'i'.

²⁷ Sakan' ña ni taxi Ndiosí viko ni'i' Cristo sakuu' ña yoo. Te kij' ka'an ña ni taxi Ndiosí viko ni'i' Cristo sakuu' ña yoo ndii, süu' kuni kachi a ña viko ni'i' tu Cristo ndee mii' Ndiosí. Kuachi ndii mii' Ndiosí ni taxi te viko ni'i' Cristo sakuu' ña jaan'.

²⁸ Ndisu kij' ndi'i sakuu' ña jaan' viko ni'i' Cristo ndii, sakan' te xa mii' Cristo, si'e a, taxi ña viko ni'i' ña'a' Ndiosí, sakan' ña mii' a ni taxi te viko ni'i' Cristo sakuu' ña jaan'. Sakan' te jin ndaa' mii' kuiti' Ndiosí ka'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' sakuu' nuu' ña yoo.

²⁹ Naa' kändixa' sava ndo'ó ña natiaaku e' kij' kuví e' ndii, ne yivi', ne chichi' xa'a' ne xa ni xi'i ndii, kuví xachi' chindjee' ña'a' nja naa' sakan' te natiaaku ne ni xi'i. Köo' ndee jin xa'a' ña kuchí nja xa'a' ne ni xi'i jaan' naa' sakan' nduu' a.

³⁰ Te köo' tu ndee jin xa'a' ña sakukuein' xiin' mii' ndu'u' saa kivi' kua'an xa'a' ichi' Jesús naa' natiaaku ne ni xi'i.

³¹ Ne ta'an' i, ka'an kaxi' i xiin' ndo' ña saa kivi' sakukuein' xiin' mii' i xa'a' ichi' Jesús xa'a' ña va'a kuni

nimá i xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo xa'a' ndo'.

³² Kij' ni xika i ñuu Éfeso ndii, ni kaní ta'an' kuento i xiin' kua'a' ne yivi', ne nduu' ndee naa kiti' iku'. Naa' ndixa xna'a ña natiaaku ne ni xi'i ndii, köo' xachi' xata' a jaan'. Ndee chaa' ka saa e' naa ka'an ne yivi' ndii: "Kuxi e', te ko'o e' vitin, te tiaan kuví e'." Sakan' kachi nja.

³³ Küni xa'an' xiin' mii' ndo': "Ña ndiaka' ta'an' ndo' xiin' ne xini xa'an' jaan' ndii, sativi' nja ña va'a ña xi xaa ndo'."

³⁴ Nachinaá kaxi' ndo' ini ndo', te saa ka ndo' kuachi nuu' Ndiosí, kuachi ndii, sava ndo'ó ndii, ndee Ndiosí xini ndo'. Ka'an i sakan' te ka'an nuu' ndo'.

Ka'an Pablo saa natiaaku e' saa Ndiosí

³⁵ Ndisu tee' kuein' ndatu'un' sava ndo'ó yu'u ndii: "¿Saa tu natiaaku ne ni xi'i? ¿Te xiin' ndee nuu' ñu'u' nde'i natiaaku nja?", kachi ndo'.

³⁶ Ne küu' kaxi' xna'a nduu' ndo', sakan' ña kuni a ña kuví jin tikin' ña nuu' kij' chi'i' e' te nata'vi' a.

³⁷ Te ña chi'i' e' ndii, süu' itun' a tun' nakun jaan' nduu' nu', süu' jaan' ndii tikin' kuiti' a chi'i' e', naa' ndikin' trigo nduu' a, uun naa' ndee ndiaa ka nuu' inga tikin' chi'i' e'.

³⁸ Ndisu mii' Ndiosí nduu' ña taxi' itun' tikin' jaan' saa xtani' mii' a köo tun' jaan', te

xá siin' xá siin' iin' itun' nî taxî Ndiosí xa'a' i'in tikin'.

³⁹ Süü' xá iin ndaa' nuu' kuu' sakuu' ñu'u' nde'i, süü' jaan' ndii xá iin kuu' ñu'u' nde'i ne yivi', te xá iin kuu' tu ñu'u' nde'i kiti', te xá iin kuu' nî tu ñu'u' nde'i tjaka', te sakan' tu xá iin kuu' ñu'u' nde'i saa.

⁴⁰ Te sakan' tu xá tuku nî xa'a' Ndiosí ña yoo ndivi' te sakan' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', ndisu xá siin' ndatun' ña yoo ndivi', te xá siin' tu ndatun' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi'.

⁴¹ Te sakan' tu xá siin' yi'é ñu'u', te xá siin' nî tu yi'é yoo', te xá siin' ka nî tu yi'é tiuun'. Kuachî ndii, i'in tiuun' ndii, xá yoo xá yoo siin' saa yi'é ri'.

⁴² Iin kachi saa tu Ndiosí xiin' ñu'u' nde'i e' kii' kuvî e', te natîaku e' ndii. Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, ña te'i nduu' a, ndisu ñu'u' nde'i e', ña natîaku nuu' Ndiosí ndii, ña koo' kivi' te'i kunduu a jaan'.

⁴³ Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, ña kuasa' kuní nduu' a, ndisu ñu'u' nde'i e', ña natîaku saa Ndiosí ndii, ña ndatun' xava'a kunduu a. Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, koo' ka ndiee' a, ndisu ñu'u' nde'i e', ña natîaku saa Ndiosí ndii, koo' kua'a' ña ndiee' a.

⁴⁴ Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, kuenta iin yivi' kaa' nduu' a jaan', ndisu ñu'u' nde'i e', ña natîaku saa Ndiosí ndii,

kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí kunduu a jaan'. Sakan' ña naa' yoo ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta iin yivi' ndii, yoo tu ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí.

⁴⁵ Sakan' tu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te Adán, te nî yoo ña nuu' ndii, Ndiosí nî taxî kivi' ñu'u' ra." Ndisu Adán, te nî yoo ña uvi, ña nduu' Jesús ndii, Espiritu ña taxi' kivi' ñu'u' e' nduu' a.

⁴⁶ Ndisu süü' xi'na ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, kumi' e', süü' jaan' ndii xi'na ka ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta iin yivi', kumi' e', sakan' vi' te natîin e' ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí.

⁴⁷ Te yivi', te nî yoo ña nuu' ndii, kuenta iin yivi' nî nduu' ra, ndisu te yivi', te uvi, ña nduu' xto'o e' Jesús ndii, kuenta ndivi' nduu' a.

⁴⁸ Ñu'u' nde'i yoo', ne yivi' iin yivi' ndii, nakuitá xiin' ñu'u' nde'i Adán, te nî xa'a Ndiosí xiin' ñu'u' kuiti'. Te ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' ndii, nakuitá a xiin' ñu'u' nde'i ña kumi' Jesús ndivi'.

⁴⁹ Te saa nii' nakuitá ñu'u' nde'i e' xiin' ñu'u' nde'i te yivi', te nî xa'a Ndiosí xiin' ñu'u' kuiti' ndii, nii' sakan' tu nakuitá ñu'u' nde'i e' xiin' ñu'u' nde'i ña kumi' Jesús ndivi'.

⁵⁰ Te kuni ka'an i xiin' ndo'ó, ñani ta'an' i ndii, ñu'u' nde'i xiin' ní' ndii,

küvi kundiee a mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, te ni ndee küvi tu kō'ni ñu'u' nde'i, ña te'i jaan', mii' kōo' kivi' te'i ña'a jaan'.

51 Te vitiin kuni yu'u ña kundani ndo' iin ña yoo si'e, ña xini iin ndaa' mii' kuiti' Ndiosí. Süu' sakuu' e' küvi, ndisu sakuu' e' ndii, nama a ñu'u' nde'i e' saa Ndiosí.

52 Te ña jaan' ndii, numi' va xka'ndia a ndee naa kii' nakuaní e' iin xa'a' te nakoto'ni' kuiti' e' kii' ndi'i nde'i ndachuun' tun' nichí' so'o' ndi'i'. Sakan' ña kivi' so'o' ndi'i' jaan' ndii, nde'i ndachuun' tun' nichí', te ne ni xi'i ndii, natiaaku nia xiin' ñu'u' nde'i ña kōo' kivi' küvi ka. Te yoo', ne tiaku kii' sakan' ndii, nama Ndiosí ñu'u' nde'i e'.

53 Sakan' ña kuni a ña nama Ndiosí ñu'u' nde'i e', ña te'i kaa', te kōo' kivi' te'i ka a. Te sakan' tu nama Ndiosí ñu'u' nde'i e', ña xi'i kaa', te kōo' kivi' küvi ka a.

54 Te kii' xa ni nama Ndiosí ñu'u' nde'i e' kaa', te kōo' kivi' te'i ka a, xiin' kii' xa ni nama tu a ñu'u' nde'i e' kaa', te kōo' kivi' küvi ka a ndii, sakan' te xinu tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te ña kumi' ndiee' nuu' ña xa'ni' yoo' ndii, xa ni ndoñu'u' xachi' a xa'a' ña ni kanando e' xiin' ña ndiee' Ndiosí.

55 Yo'ó, ña xa'ni' rajn, ¿mii' kua'an ña kanando un' ndu? Yo'ó, yavi ndii rajn, ¿mii' kua'an ña sando'o' un' ndu ndee naa kii' xaxi' tisu'ma?"

56 Sakan' ña kuachi' e' nduu' ndiee' ña xa'ni' jaan',

te sando'o' a yoo', te ña ndiee' kuachi' e' nduu' tu'un nde'i' Ndiosí.

57 Ndisu chindani Ndiosí ña xa ni taxi a ña ni kanando e' ña xa'ni' jaan' xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo xa'a' e'.

58 Ñani ta'an' maní' i, xa'a' a jaan' na kuni a ña kua'an na kua'an ndo' ña kuita ni'i va ndo' nuu' ichi' Jesús. Te kua'an na kua'an tu ndo' ña xaa' ndo' chuun' nuu' xto'o e' jaan', sakan' ña xini ndo' ña chuun' nuu' xto'o e', ña xaa' ndo' jaan' ndii, xaa' saka ndo' a.

16

Kaya ne ini xini Jesús ndiee' nuu' Corinto xu'un' te chindiee' nia inga ne ini tu xini Jesús

1 Te vitiin kuni ka'an i xa'a' ña kayá xu'un' te chindiee' ndo' inga ne nduu' kuenta Jesús ndii, saa ndo' a saa nii' ni ka'an chuun' i xiin' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nuu' Galacia.

2 Te i'in ndo'ó ndii, i'in kivi' nuu' xa'a' ximana xta'ni' siin' ndo' chaa' xu'un' ña xiku'un ya'vi' ndo' kii' xachuun' ndo', te taxa'a ndo' a. Sakan' te kii' xaa' i ndii, nakaya ki'i' ka ndo' ña jaan'.

3 Te kii' xaa' i mii' ndiee' ndo' ndii, ke'i i iin tutu taxi i nda'a' ne ni nakaxin ndo', te ku'un nia nuu' Jerusalén xiin' xu'un' ña ni kaya ndo' jaan', te ti'vi' ña'a' i i'kan'.

4 Te naa' kuni a ña ku'un tu yu'u xiin' ne jaan' ndii, ku'un i xiin' nia.

Ka'an tuni Pablo ña ku'un ra ñuu Corinto

⁵ Kij' ndi'i xka'ndia i ñu'u' Macedonia, sakan' te ku'un i mii' ndiee' ndo', sakan' ña xi'na ka ikan' kuni a xka'ndia i.

⁶ Tee' kuein' ndoo i iin xa'a' mii' ndiee' ndo', uun kuein' ikan' ndu'u' i ndee xka'ndia yoo' ña vixin, te kuvj chindiee' ndo' yu'u, te ku'un i mii' kuni a ku'un i.

⁷ Kuachj ndii, kuni i ña xka'ndia xaã kuiti' i mii' ndiee' ndo' vitin, süu' jaan' ndii kuni i ña ndoo i mii' ndiee' ndo' ndia'vi' kivi' naa' ni kuni xto'o e'.

⁸ Ndisu ndoo i ñuu Éfeso yo'o' ndee tondia viko' Pentecostés,

⁹ sakan' ña yoo kua'a' va ne kuni kuni so'o tu'un Ndiosi ñuu yo'o', te va'a va kivi' nduu' a te ka'an ndoso' i tu'un a jaan, tee' ndee yoo kua'a' tu ne ndasi' yu'u.

¹⁰ Te naa' xaã Timoteo mii' ndiee' ndo' ñaa' ndii, koto ña'a' ndo', te va'a kuni ra kundu'u' ra xiin' ndo', sakan' ña te xaa' chuun nuu' xto'o e' nduu' tu te jaan' ndee naa yu'u.

¹¹ Te xa'a' a jaan' na kuii' ndee iin ndo' ka'an kui'e xa'a' ra, süu' jaan' ndii chindiee' ña'a' ndo' te kuvj ya'a' ra ku'un manj' ra, te kuvj xaã nata'an' ra xiin' i mii' xika' i yo'o'. Sakan' ña ndiatu' i ña kixin ra xiin' inga ñanj ta'an' e'.

¹² Te te nduu' ñanj e' Apolos ndii, ni ka'an nda'vi va i xiin' ra ña ku'un na ra mii' ndiee' ndo' xiin' inga ñanj

ta'an' e', te ni xiin xachi' ra ku'un ra vitin, ndisu ku'un ra tuku ichi' kij' kuni a ra.

Ti'vi' Pablo cha'an' ne ndikun ichi' Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

¹³ Ndo'ó, ne ta'an' i ndii, ku'un naa ñu'u' tu'va ini ndo', te kuita ni'i naa ita' ni'i tu ndo' nuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, te sakan' tu na kuixa naa xixa' ka ni tu ini ndo' nuu' ichi' a, te na kaka ni'i ndituni tu ndo'.

¹⁴ Te sakuu' ña xaa' ndo' ndii, saa ndo' a xa'a' ña ndanj ta'an' ndo'.

¹⁵ Nanj ta'an' i, xini kaxi' ndo'ó ña ne vi'e Estefanas ndii, ne ni natjin nuu' tu'un va'a xa'a' Jesús ñuu Acaya nduu' nja, te xini tu ndo' ña ni chindiee' kua'a' tu nja ne nduu' kuenta Jesús xiin' e'.

¹⁶ Ka'an nda'vi yu'u xiin' ndo' ña saxinu ndo' ña ka'an ne yivi', ne nduu' ndee naa ne jaan', te sakan' tu sakuu' ne chindiee' xiin' ne xachuun' u'vi tu ndee naa ne jaan' nuu' chuun xa'a' xto'o e'.

¹⁷ Va'a va kuni i ña ni kixin ne ni kiee mii' ndiee' ndo' mii' ndu'u' i yo'o', te nduu' Estefanas, xiin' te nduu' Fortunato, xiin' te nduu' Acaico, sakan' ña xa ni kuni i vitin, tee' ndee kuvj kuni nduchi' nuu' i ndo'ó.

¹⁸ Sakan' ña ni saki'vi nja nimá i te sakan' tu nimá ndo'ó. Te ne yivi', ne nduu' naa ne jaan' ndii, kuni a ña tin manj' ña'a' ndo'.

¹⁹ Sakuu' ne nakaya xa'a' Jesús, ne ndiee' nda'a' ñu'u' Asia ndii, ti'vi nja cha'an'

ndõ'. Te ñañi e' Aquila
xiin' ku'va e' Priscila xiin'
sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús
vi'e ña ndii, ti'vi' kua'a' tu
ne jaan' cha'an' ndõ' kuenta
xto'õ e'.

²⁰ Te sakan' tu ti'vi'
sakuu' ne ta'an' e', ne xika'
ichi' Jesús ñuu Éfeso yo'o',
cha'an' ndõ'. Te chito nuu'
ta'an' ndõ' kuenta Jesús, te
xiin' ña jaan' nakuatu ta'an'
ndõ'.

²¹ Te cha'an' ndõ' ña ti'vi'
i nda'a' ndõ' yo'o' ndii, mii'
yu'u, te nduu' Pablo, ke'i a
xiin' nda'a' i.

²² Naa' ndäni yoo ka nduu'
ne yivi' xto'õ e' Jesucristo
ndii, na nacha'an ña saa
Ndiosí. Te xto'õ e' ndii, xa
kuaxi a.

²³ Te na sañu'u' na xto'õ e'
Jesucristo sakuu' ndo'ó.

²⁴ Te ndani i sakuu' ndo'ó
xa'a' a ña iin ndaa' nduu' e'
xiin' xto'õ e' Jesucristo jaan'.
Sakan' na kundu u a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

Ti'vi' ra cha'an' nia

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tianu' yu'u te sania'á i ichi' a saa kuní Ndiosí. Te yu'u xiin' ñani e' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Ndiosí ñuu Corinto, te ti'vi' tu ndu cha'an' sakuu' ne nduu' kuenta a, ne ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Acaya.

² Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koq xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xa'a' ña ni ndo'ó ra

³ Ka'nu' va ña nduu' Ndiosí, yuva' xto'ó e' Jesucristo, te nduu' tu a ña kuvita ini xa'a' e', te saki'ví tu a yoo'.

⁴ Te sakan' tu saki'ví a ndu'u nuu' sakuu' ña ndo'o' ndu, te sakan' kuví saki'ví tu ndu'u ne yoo nuu' ndee ka nuu' tundo'o' saa nii' ni saki'ví Ndiosí ndu'u.

⁵ Kuachí ndii, kij' kua'a' ka ndo'o' ndu xa'a' Cristo ndii, kua'a' ka tu saki'ví Ndiosí ndu'u nuu' tundo'o' jaan' xiin' nda'a' Cristo.

⁶ Ndisu naa' ndo'o' ndu ndii, ndo'o' ndu te ki'vi' ndo'ó, te ndo'o' tu ndu, te

kaku ndo'. Te naa' ki'vi' ndu'u ndii, ki'vi' ndu'u te ki'vi' tu ndo'ó, sakan' te kuví sandieni ndituni' ndo' nuu' tundo'o' ña ndo'o' ndo' jaan' ndee naa ndo'o' ndu'u.

⁷ Te ini va tu ndu xini ndu Ndiosí xa'a' ndo'ó, sakan' ña xini ndu ña ndo'o' ndo' saa nii' ndo'o' ndu, xa'a' a jaan' na jin kachi tu saki'ví Ndiosí ndo'ó ndee naa xaa' a xiin' ndu'u.

⁸ Ñani ta'an' ndu, kuni' ndu ña kundani' ndo' saa vi' kua'a' ni ndo'o' ndu nuu' ñu'u' Asia. Kua'a' xava'a ni ndo'o' ndu ya'a ka te sakan' ña kuví kundieni ndu, ndee ni xanini' ndu ña kuví ndu.

⁹ Ni xini ini ndu ndee naa te xa yoo kuví, ndisu ni ndo'o' ndu ña jaan' te ini ndu kuni' ndu ndiee' mii' ndu, süu' jaan' ndii ini kuñi' ndu kuni' ndu Ndiosí, ña sanati-aku ne ni xi'i.

¹⁰ Te ni sakakú Ndiosí ndu'u nuu' ña iyó va ña ni xi'i ndu jaan', te sakakú ka a ndu'u, te ini ndu ña sakakú ka tu a ndu'u nuu' tundo'o'.

¹¹ Te naa' chindiee' ndo'ó ndu'u ña ka'an na ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu, te naa' kua'a' ka tu ndo' ka'an xiin' a xa'a' ndu ndii, kua'a' ka ne yivi' taxi' ña chindani a xa'a' kua'a' ña ni chindiee' a ndu.

Ka'an Pablo ndichun na ni xa'an ra ñuu Corinto

¹² Ndu'u ndii, yoo jin xa'a' ña kuví ka'an ninu ndu xa'a' ndu, ña xachuun' va'a ndu kachi nimá ndu, te xika' ndaku tu ndu jin yivi', te xaa' ka vi' ndu sakan' tein ndo'ó.

Te süü' xika' ndu sakan' xiin' ndiee' ña xini tuni jin yivi', süü' jaan' ndii Ndiosí nduu' ña chindiee' ndu te xika' ndu sakan'.

¹³ Sakan' ña ni ke'i ndu ña vixi te kuvj ka'vi ndo' a, te kuvj tu kundani ndo' a. Te ndiatu' inji i ña kundani va'a ndo' a

¹⁴ saa nii' xa xa'a kundani ndo' a sie vitin. Te kij' nandiko' xto'o e' Jesús ndii, va'a kuni nimá ndo' xa'a' ndu, te va'a tu kuni nimá ndu'u xa'a' ndo'ó.

¹⁵ Te xa'a' a ña inji i ni xini i ndo'ó ndii, ni kuni i xka'ndia i ña nuu' mii' ndiee' ndo', te sakan' kuvj xka'ndia i uvi ta'an ichi' mii' ndiee' ndo' jaan', te natijn tukuu ndo' ña sañu'u' Ndiosí ndo'ó.

¹⁶ Sakan' ña ni xanini i xka'ndia i mii' ndiee' ndo' kij' ku'un i ñu'u' Macedonia, te xka'ndia ka tu i ikan' kij' nandiko' i, sakan' te kuvj chindiee' ndo' yu'u te ku'un i ñu'u' Judea.

¹⁷ Te ndiatu' inji i ña kanini ndo' na kij' ni ndoo i kuento ña ku'un i mii' ndiee' ndo' ndii, ni xanini va'a i, uun ni xaa i ndee naa xaa' ne yivi', ne xini yoo Ndiosí, kij' ka'an nja uvi ta'an yu'u', ka'an nja uun, ndisu jin kachi ka'an tu nja u'un'.

¹⁸ Ndisu xini kaxi' Ndiosí ña süü' ka'an ndu xiin' ndo' uun, te ka'an tu ndu u'un'.

¹⁹ Kuachj ndii ni ka'an ndoso' Silvano xiin' Timoteo xiin' yu'u, xa'a' Jesucristo, si'e Ndiosí, nuu' ndo', te ña jaan' ndii, koo' kivi' ka'an a uun, te ka'an tu a u'un', süü'

jaan' ndii xa'a' a jaan' ka'an Ndiosí uun kujti'.

²⁰ Kuachj ndii xiin' ña ni xaa Jesús ni xinu sakuu' kuento ña ni taxj Ndiosí nuu' e'. Sakan' na kuii' kij' xaka'nu' e' Ndiosí ndii, ka'an e' ña sakan' na kunduu a xa'a' ña ni xaa Cristo jaan'.

²¹ Te ndu'u ni xiin' ndo'ó ni ndii, Ndiosí nduu' ña xata' ni'i yoo' nuu' ichi' Cristo, te ni sakuiso' chuun' tu a yoo',

²² te ni chindu'u' tu a sello a nimá e', te ña jaan' nduu' Espiritu Santo ña ni chikandia a nuu' e' te kuni e' ña natijn xna'a e' ña ni taxj a kuento a xa'a' jaan'.

²³ Ndisu Ndiosí nduu' ña xini saa kaa' nimá i, sakan' na xini tu a ña süü' xini xa'an' i ndo'ó. Te naa' tia'an ku'un i ñuu Corinto ndii, xa'a' a ña ni kuni i sakusuchi' i inji ndo' na ni xaa i sakan'.

²⁴ Süü' kuni viko ni'i' ndu ndo'ó nuu' ña inji ndo' xini ndo' Jesús, kuachj ndii xini kaxi' ndu ña xa inji va'a ndo' xini ndo' a. Süü' jaan' ndii kuni chindiee' ndu ndo'ó te va'a ka kuni ndo'.

2

¹ Xa'a' a jaan' na ni chituni i ña kü'un tukuu i mii' ndiee' ndo' te sakusuchi' i inji ndo'.

² Kuachj ndii, naa' sakusuchi' yu'u inji ndo'ó ndii, ¿yoo saki'vi yu'u kij' ya'a naa' süü' ndo'ó? Jin ndaa' ndo'ó, ne sakusuchi' i inji kujti'.

³ Te ña ni ti'vi' i nda'a' ndo' ndii, ni ke'i e sakan' te kij' xaa' i mii' ndiee' ndo' ndii,

küní i ña nuu' a ña saki'ví ndo' yu'u ndii, sakusuchi' ndo' ini i. Te kii' va'a kuni yu'u ndii, ini i ña va'a tu kuni sakuu' ndo'ó.

⁴ Kuachi' ndii, kii' ni ke'i i tutu ña ni ti'vi' i nda'a' ndo' ndii, ni ndi'ni xava'a i, te ni kusuchi' ya'a tu ini i ndee ni xaku i. Ndisu ni ke'i i e te sakusuchi' i ini ndo', süu' jaan' ndii ni ke'i e te kundani ndo' ña kundani xava'a i ndo'ó.

Yoo ka'nu' ini Pablo xa'a' te ni xaa kuachi'

⁵ Te kuni ka'an i xiin' ndo' ña te ni sakusuchi' ini i jaan' ndii, süu' yu'u kuiti' ni sakusuchi' ra ini, süu' jaan' ndii kuvu ka'an e' ña ni sakusuchi' tu ra ini sakuu' ndo'ó.

⁶ Ndisu xa yoo sakan' kuiti' ña sando'o' yatin' sakuu' ndo'ó te jaan'.

⁷ Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka koo ka'nu' ini ndo' xa'a' te jaan', te saki'ví tu ña'a' ndo', saa' iin kii' kuvu ndi' i ra saa titu'un'.

⁸ Sakan' na kuu' ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña nia'a ni tukuu ndo' te jaan' ña ndani ña'a' ndo'.

⁹ Kuachi' ndii, xa'a' a jaan' na ni ti'vi' i tutu jaan' nda'a' ndo' te koto kua'a i ndo'ó, te kuni i naa' saxinu ndo' sakuu' ña ka'an chuun' i xiin' ndo'.

¹⁰ Sakan' ña yoo ka yoo ka'nu' ini ndo'ó xa'a', xa'a' ña ni xaa nia ndii, yoo ka'nu' tu ini yu'u xa'a' nia naa' yoo iin ña koo ka'nu' ini e' xa'a' ne jaan'. Xaa' i sakan' xa'a'

ña va'a ndo'ó xiin' xa'a' ña sakan' tu kuni Cristo,

¹¹ sakan' te kanando ña ndiva'a yoo', sakan' ña xa xiní e' ña kuni ña kuni saa ña ndiva'a jaan' xiin' e'.

Ndi'ni Pablo xa'a' Tito

¹² Kii' ni xaa i nuu Troas te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo ndii, ni taxu xto'o e' Ndiosí ña kuvu ka'an ndoso' i ikan'.

¹³ Ndisu xa'a' a ña ni xini i ñani i Tito ndii, va'a xachi' ni kuni i, sakan' na ndee chaa' ka ni ndei' i ne ndiee' jaan', te ni keta i kuaxi i nu'u' Macedonia te kuni ta'an' i xiin' ra.

Kanando e' xa'a' ña ndikun e' ichi' Cristo

¹⁴ Ndisu chindani va Ndiosí ña suvi a xaa' sakan' te kanando ndu sakuu' ichi' xa'a' a ña ndikun ndu Cristo Jesús, te suvi tu a xaa' sakan' te nduu' ndu te ka'an ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús. Saa kua'an iin yivi' kiku ndu tu'un jaan' ndee naa iin xiko xavixin'.

¹⁵ Kuachi' ndii nduu' ndu'u ndee naa xiko suxa chú'ma xavixin', ña ni nasoko' Cristo nuu' Ndiosí, te xiko jaan' nduu' tu'un va'a ña ka'an ndoso' ndu nuu' ne xika' ichi' ña kaku nia nuu' kuachi' nia, xiin' nuu' ne xika' ichi' ña kua'an mii' koo nia tundo'o'.

¹⁶ Te nuu' ne kua'an mii' koo nia tundo'o' jaan' ndii, xiko tu'un ña ka'an ndoso' ndu ndii, nduu' a ndee naa xiko ña xa'ni', ndisu nuu' ne xika' ichi' ña kaku nia nuu' kuachi' nia ndii, xiko tu'un

ñā ka'án ndoŋo' ndu ndii, nduu' a ndee naa xiko ñā taxi' kivi' ñuu nja. Te, ɔyoo xini tuni va'a te kuvɪ saā nja chuun jaan' nuu' Ndiosí?

17 Sakan' ñā ndu'u ndii, süu' xiko' ndu tu'un Ndiosí naa xaa' inga ne ka'án ndoŋo' a, süu' jaan' ndii xini Ndiosí ñā ka'án ndoŋo' ndaku ndu tu'un a jaan', kuachi ndii suvi a ni tjanu' ndu. Te sakan' tu ñā iin ndaa' nduu' ndu xiin' Cristo.

3

Ka'án Pablo ñā ni ndoo Ndiosí iin kuento xaa' nuu' e'

1 Te kij' ka'án ndu sakan' ndii, süu' ka'án ndu a te kanji' xiin' mii' ni tukuu' ndu. Sakan' ñā kuni ndu iin tutu ñā ka'án va'a xa'a' ndu nuu' ndo', ni ndee kuni tu a ñā ke'i ndo'ó iin tutu ñā ka'án va'a xa'a' ndu nuu' inga ne yivi' naa xaa' inga te yivi'.

2 Te kuni tutu jaan' nuu' ndu, sakan' ñā xa ndo'ó nduu' tutu ñā ka'án va'a xa'a' ndu, ñā kuni nuu' ndu. Te ndiaka' ndu ndo'ó nimá ndu mii' ka kua'an ndu, te ka'án tu ndu xa'a' ndo' nuu' sakuu' ne yivi', sakan' na xini nja ndo'ó, te xini tu nja kivi' ñuu ndo'.

3 Sakan' ñā nia'á ndo'ó ñā nduu' ndo' tutu ñā ka'án va'a xa'a' ndu, ñā ni ke'i mii' Cristo, te ni'i' ndu a mii' ka kua'an ndu. Te ni ke'i ñā'a' Cristo xiin' tuun' nuu' tutu, süu' jaan' ndii xiin' ndiee' Espiritu Santo, ñā taxi' Ndiosí tiaku, ni ke'i a ñā jaan', te ni ndee ni ke'i tu

ñā'a' a xata' yuu', süu' jaan' ndii nuu' nimá ndo' ni ke'i a ñā jaan'.

4 Te vitin ndii, Cristo nduu' ñā xaa' sakan', te inɪ ndu xini ndu Ndiosí ñā sakuu' ñā jaan' ndii, ñā ndixa xna'a nduu' a.

5 Süu' xiin' ñā chuun va mii' ndu na kuvɪ xaa' ndu ñā jaan', süu' jaan' ndii Ndiosí nduu' ñā xaa' chuun va ndu nuu' chuun jaan'.

6 Te sakan' tu Ndiosí nduu' ñā ni xaa chuun va ndu, te kaka nuu ndu nuu' a saā ka'án chuun' kuento xaa' ñā ni ndoo a xiin' e'. Te kuento xaa', ñā ni ndoo a xiin' e' jaan' ndii, süu' yoo kuei a nuu' tu'un ndei' ñā ni ke'i, süu' jaan' ndii yoo kuei a nuu' ñā ndiee' Espiritu Santo. Te tu'un ndei' jaan' ndii, ka'án chuun' a ñā kuvɪ e', ndisu Espiritu Ndiosí ndii, taxi' a kivi' ñuu e' ñā koo' kivi' ndi'i'.

7 Te tu'un ndei', ñā ka'án chuun' ñā kuvɪ e' jaan' ndii, ni ke'i ñā'a' Ndiosí xata' yuu'. Te kij' ni taxi ñā'a' a nda'a' Moisés ndii, ni yi'e koo' chukuu' a, sakan' na ne vi'e Israel ndii, ndee ni kuvɪ koto'ni nja nuu' ra, sakan' ñā ni yi'e xava'a nuu' ra. Ndisu tee' ndee ni yi'e kua'a' a ndii, kuie kuie ni nda'va a.

8 Saā ka vi' tu ndatun' yi'e tu'un xaa', ñā ni ndoo Ndiosí nuu' e' jaan', ñā yoo kuei nuu' ndiee' Espiritu Santo jaan'.

9 Kuachi ndii, naa' tu'un ndei', ñā ka'án chuun' ñā kuvɪ e' xa'a' kuachi e' jaan', ni yi'e ndatun' ya'a ndii,

saa ka vi' tu ndatun' ni yi'e tu'un xaa', ña ka'an ña xa ni xanda'ku Ndiosí nimá e' nuu' a.

¹⁰ Kuachí ndii, tee' ndee ni yi'e koo' chukuu' tu'un ndei', ña ni taxi Ndiosí ña nuu' ndii, nákuitá ña yi'é ña jaan' xiin' ña yi'é ña xaa', ña taxi' a nda'a' yoo'.

¹¹ Sakan' ña, naa' ni yi'e tu tu'un ndei', ña kuie kuie ni ni ndi'i ndii, saa ka vi' tu yi'e ña xaa', ña koo' kivi' ndi'i'.

¹² Te xa'a' a ña ini ndu xini ndu ña xaa' jaan', na ka'an ndituní ndu xa'a' a.

¹³ Te ni xaa' ndu ndee naa ni xaa Moisés, ña ni tisa'ví ra nuu' ra xiin' iin toto te kuni ne vi'e Israel ña nda'vá ña yi'é nuu' ra.

¹⁴ Ndisu ña kundani ne jaan' ndii, ni xa xii ña. Te ndee kivi' vitin, kij' ka'vi' ña tu'un ndei' ña ni taxi Ndiosí nda'a' ña xta'an' ndii, kusaa' tiasi ka toto jaan' nuu' ña, te küvi kundani ña tu'un ndei' a jaan', sakan' ña tia'an kundia'a toto jaan', kuachí ndii iin ndaa' ña ini e' xini e' Cristo kuiti' sakundia'a ña jaan'.

¹⁵ Te ndee kivi' vitin, kij' ka'vi' ña tu'un ndei' Ndiosí, ña ni natin Moisés xta'an' ndii, toto jaan' tiasi nuu' ña kundani ña.

¹⁶ Ndisu kij' natiin' yoo ka xto'o e' Jesús ndii, kundia'a toto jaan' saa a.

¹⁷ Kuachí ndii, xto'o e' jaan' ndii, Espiritu nduu' a, te mii' yoo Espiritu xto'o e' jaan' ndii, ne xa yoo ndiká ndiee' ikan'.

¹⁸ Xa'a' a jaan' na sakuu' yoo' ndii, koo' ka toto jaan' tiasi ka nuu' e'. Te nduu' e' ndee naa yuu' tata, ña yi'é te nia'a e' ña ka'nu' koo' chukuu' xto'o e' jaan', te sakan' kua'an na kua'an e' ña nduva'a ka e' ndee skachi' naxaa e' koo e' saa nii' kaa' mii' xto'o e' jaan'. Te sakuu' ña jaan' ndii, mii' Espiritu xto'o e' nduu' ña xaa' a.

4

Ka'an ndoso' ndaku Pablo tu'un va'a xa'a' Jesús

¹ Xa'a' a jaan' na xikuiin ndu ña xaa' ndu chuun nuu' Ndiosí, ña ni sakuiso' chuun' a ndu xa'a' a ña ni kuvita ini a xa'a' ndu.

² Te koo' ndee iin ña'a xaa' si'e ndu, ni ndee koo' tu ña ka'an kaa' xaa' ndu, te sakan' tu xini xa'an' ndu ndee iin ne yivi', ni ndee nama' ni tu ndu tu'un Ndiosí. Süu' jaan' ndii iin ndaa' Ndiosí xini ña ña ndixa xna'a nduu' ña ka'an ndu, te küvi ini ndo' kuni ndo' a.

³ Ndisu naa' yoo ka kundani tu'un va'a ña ka'an ndoso' ndu jaan' ndii, kundani ña a sakan' ña ne xika' ichi' ña kua'an mii' koo tundo'o' nduu' ña.

⁴ Te ne jaan' ndii, küvi kundani ña tu'un va'a jaan', sakan' ña ña ndiva'a, ña nduu' ndiosí nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o', ni ndasi ña kundani ña te küvi kundani ña tu'un va'a jaan', te natuvi nuu' ña xiin' ña yi'é tu'un

va'a ndatun' koo' chukuu' jaan', ña ka'an xa'a' Cristo. Te ni ndaku nii' Cristo jaan' saa kaa' mji' Ndiosí.

⁵ Kuachí ndii süu' xa'a' mji' ndu ka'an ndosq' ndu, süu' jaan' ndii xa'a' xto'o e' Jesucristo ka'an ndosq' ndu, te nduu' ndu te xika' nuu' nuu' kuiti' ndo' xa'a' a ña xika' nuu' ndu nuu' Jesús.

⁶ Te Ndiosí ni ka'an chuun', te ni natuun ñu'u ña nuu' ki' ni yoo ñaa' iin yivi', te suvi tu a nduu' ña ni xaa sakan', te ni natuun ñu'u a jaan' nimá ndu'u, te nia'a ndu a nuu' inga ne yivi', te kuví kundani ña ña ña ndatun' koo' chukuu' nduu' Ndiosí. Te nia'a Ndiosí ña ndatun' a jaan' xiin' nda'a' Jesucristo.

Ini ndu xini ndu Ndiosí ki' yoo tundo'o'

⁷ Te ndu'u ndii, ndee na kisi ña ni ku'a'a xiin' ñu'u' kixin' nduu' ndu, te ñu'u' ña ndiaa ya'vi' xava'a jaan' nimá ndu, ña nduu' tu'un va'a. Te xiin' ña jaan' nia'a Ndiosí ña ña ndjee' ka'nu' koo' chukuu' jaan' ndii, ña ndjee' mji' a nduu' a, te süu' ña ndjee' mji' ndu nduu' a.

⁸ Sakan' na kuii' tee' ndee yoo kua'a' tundo'o' nuu' kivi' ñuu' ndu ndii, küvi kanando a ndu, te tee' ndee yoo kua'a' tu ña sandi'ni ndu'u ndii, küvi sanuu' a nimá ndu.

⁹ Tee' ndee ndikún ne yivi' taxi' ña ndu'u ndii, kuasa' yoo' iin ndaa' ndu. Tee' ndee suku' ne yivi' ndu'u ñu'u'

ndii, kuasa' sandoñu'u' ña ndu.

¹⁰ Te mii' ka kua'an ndu ndii, ndo'o' ndu xiin' ñu'u' nde'i ndu xa'a' ichi' Jesús. Sakan' te kuni tu ne yivi' xa'a' kivi' ñuu' Jesús xiin' ña xaa' ndu.

¹¹ Kuachí ndii, vitin ña tiaku ndu ndii, saa kivi' kuein' kuu' ndu xiin' kivi' ñuu' ndu xa'a' ña ka'an ndosq' ndu xa'a' ichi' Jesús. Sakan' te kuni tu ne yivi' xa'a' kivi' ñuu' Jesús xiin' nda'a' ña xaa' ndu xiin' ñu'u' nde'i ndu.

¹² Sakan' na kuii' ndu'u xa yoo kuví, te natiin ndo'ó kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i'.

¹³ Sakan' ña ini ndu xini ndu Ndiosí ndee na ni ini te ni ke'i mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ini i xini i Ndiosí, sakan' na ka'an i xa'a' a", kachi a. Te sakan' tu ndu'u ndii, kandixa' ndu Ndiosí, sakan' na ka'an ndu xa'a' a.

¹⁴ Kuachí ndii xini ndu ña Ndiosí ni sanatiaku xto'o e' Jesús tein ne ni xi'i, te sanatiaku tu a ndu'u xiin' Jesús jaan', te sanakua'a inga' Jesús jaan' ndu'u xiin' sakuu' ndo'ó nuu' Ndiosí.

¹⁵ Te sakuu' ña jaan' ndo'o' ndu xa'a' ña va'a ndo'ó, sakan' te kua'a' ka ne yivi' natiin ña ndani mji' ña'a' Ndiosí, te kua'a' ka tu ña taxi' ña chindani a. Sakan' te ña jaan' natiin sakuu' ña xaka'nu' ña'a' e'.

¹⁶ Xa'a' a jaan' na nüu' nimá ndu, kuachí ndii, tee' ndee so'o xixa' ñu'u' nde'i ndu kua'an a, ndisu nimá

ndu ndii, so'õ nakoó ka ndíee' a i'in kivi' kua'an.

17 Kuachí ndii, tundo'õ' kualí, ña ndo'o' ndu iin yivi' yo'o' ndii, iin kaní' kuítí' yoo a, te ña xka'ndiá kuítí' nduu' tu a. Ndisu xa'a' ña jaan' taxí Ndiosí nda'a' ndu ña va'a' koo' chukuu' ña koo' kivi' ndi'i'.

18 Sakan' ña xito' ndu ña kuví kuní nduchi' nuu' ndu, süu' jaan' ndii xito' ndu ña küví kuní ndu. Te ña kuví xini e' ndii, ña xka'ndiá kuítí' nduu' a, ndisu ña küví kuní e' ndii, ña koo' kivi' ndi'i' nduu' ña jaan'.

5

1 Kuachí ndii xini ndu ña naa' ndoñu'u' ñu'u' nde'i ndu, ña nduu' ndee naa iin vi'e toto, ña iin' iin kaní' kuítí' iin yivi' yo'o' ndii, taxí Ndiosí nda'a' ndu iin ña koo' kivi' ndoñu'u' ndivi'. Te ña jaan' ndii, süu' te yivi' ni xa'a' a.

2 Te xa'a' a jaan' na tana' ndu ña kusaa' tiaku ka ndu iin yivi' yo'o' xa'a' a ña xikán va iní ndu ña namaa kii' ñu'u' nde'i ndu yo'o', te nakundixin ndu ñu'u' nde'i ña nduu' kuenta ndivi'.

3 Sakan' na kuii' kumi' ndu ñu'u' nde'i xaa' ndivi', sakan' te kundu ndu iin te koo' ñu'u' nde'i ikan'.

4 Te vitin ña kusaa' tiaku ka ndu xiin' ñu'u' nde'i yo'o' ndii, tana' ndii u'vi iní ndu, kuachí ndii kuni ndu ña kundu ndu iin te koo' ñu'u' nde'i, süu' jaan' ndii kuni ndu ña namaa kii' ñu'u' nde'i

ndu, ña xi'i kaa', xiin' ña koo' kivi' kuví.

5 Te mii' Ndiosí nduu' ña ni xava'a ndu'u xa'a' ña jaan', te ni chinaá Espiritu Santo nimá ndu, ña jaan' ni chikandia a nuu' ndu.

6 Xa'a' a jaan' na saa kivi' iní ndu xika' ndu iin yivi', te xini tu ndu ña vitin ña tiaku ndu xiin' ñu'u' nde'i yo'o' ndii, xika' yoo ndu nuu' xto'o e'.

7 Sakan' ña ña jaan' kuítí' iní ndu xini ndu te xika' ndu iin yivi', te süu' ndi'ni ndu xa'a' ña xini nduchi' nuu' ndu.

8 Sakan' na kuii' iní ndu te xika' ndu iin yivi', te ka'an nimá ndu ña nakoo kii' ndu ñu'u' nde'i ndu yo'o', te ku'un kundíee ndu mii' ndu'u xto'o e' jaan'.

9 Sakan' na kuii' saa kivi' xanduxa' ndu, te sasií' ndu iní xto'o e' jaan', naa' yoo ndu xiin' ñu'u' nde'i yo'o', uun naa' yoo ndu xiin' ñu'u' nde'i xaa'.

10 Kuachí ndii sakuu' yoo' kuni a kuyatin nuu' Cristo mii' xa'nú a kuachí, te i'in e' natin ña xata'an natin e' xa'a' ña va'a, uun ña nja'a ña ni xaa e' kii' ni xika e' iin yivi' yo'o'.

Ni nakoo e' ña maní' xiin' Ndiosí ni xaa Cristo

11 Te xa'a' ña xini ndu ña kuni a kuyí'vi e' xto'o e' jaan' ndii, xika' ndu sakandixa' ndu ne yivi', sakan' ña Ndiosí ndii, xa xini a saa xika' ndu nuu' a, te ndiatu' iní i ña xini tu ndo'ó ndu'u xiin' nimá ndo'.

12 Te kii' ka'án ndu sakan' ndii, süu' ka'án ndu a te kan'i xiin' mii' ni tukuu' ndu nuu' ndo', süu' jaan' ndii ka'án ndu a te kuvi' ka'an ninu na ndo'ó xa'a' ndu, te kuvi' tu nakujin ndo' nuu' ne xasuvi' xiin' mii' mii' xa'a' ña xaa' kuñi' ña, te süu' xaa' ña a xiin' iin ndaa' nimá ña.

13 Sakan' ña, naa' te loco nduu' ndu tuu ne yivi' ndii, xa'a' चुण nuu' Ndiosí nduu' ndu te loco, te naa' te kuu' kaxi' nduu' ndu tuu ña ndii, xa'a' ña va'a mii' ndo' nduu' ndu te kuu' kaxi'.

14 Kuachí ndii xa'a' a ña ndani Cristo ndu'u na xaki'i' a ndu, te xaa' ndu ña kaa', sakan' ña xa ni kundani ndu ña iin ndaa' ña jaan' kuñi' ni xi'i xa'a' kuachí sakuu' e'. Xa'a' a jaan' na iin kachi ni xi'i tu sakuu' e' xiin' a kii' ni xi'i a.

15 Te xa'a' a ña ni xi'i a xa'a' kuachí sakuu' e' ndii, kuní a ña kuñaku e' xa'a' ña jaan' kuñi', te süu' kuñaku ka e' xa'a' mii' e'. Süu' jaan' ndii kuñaku e' te saa e' ña kuní ña ni xi'i jaan', te ni nañaku a xa'a' ña va'a mii' e'.

16 Sakan' na kuii' ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, xanini ka ndu xa'a' inga ne yivi' naa xanini ne yivi' iin yivi'. Ña ndixa nduu' a ña ni xanini tu ndu'u xta'an' ña ndee Cristo ndii, te yivi' nda'vi so'o kuñi' nduu' a. Ndisu vitin ndii, süu' sakan' ka xanini ndu xa'a' a.

17 Xa'a' a jaan' na naa yoo ka ini xini Cristo ndii, ne

yivi' xaa' ni nandu ña, te ña ni nduu ña ña nuu' ndii, xa ni ndoo ña jaan'. Sakan' na kuii' vitin ndii, ne yivi' xaa' nduu' kanii' ña.

18 Te sakuu' ña kaa' kuaxi nda'a' Ndiosí, ña ni nakoo e' ña maní' xiin' xiin' nda'a' Cristo, te ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndu ña ka'an ndu xiin' ne yivi' ndee ña kuní a saa ña, te nakoo ña ña maní' xiin' a.

19 Te ka'an tu ndu xiin' ña ña xiin' nda'a' Cristo ni nakoo Ndiosí ña maní' xiin' ne yivi' iin yivi', te koo ka'nu' xachi' ini a xa'a' kuachí ña. Ña jaan' nduu' ña ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndu ña ka'an ndu xa'a' a nuu' ne yivi'.

20 Sakan' na kuii' te tianu' Cristo nuu' a ka'an ndoso' xa'a' a nduu' ndu, xa'a' a jaan' na ndee naa mii' Ndiosí ka'án nda'vi xiin' nda'a' ndu nuu' ndo' ña nakoo ndo' ña maní' xiin' a. Xa'a' a jaan' na ka'án nda'vi ndu nuu' ndo' xa'a' Cristo ña nakoo ndo' ña maní' xiin' Ndiosí.

21 Kuachí ndii, tee' ndee koo' ndee iin kuachí ni xaa Cristo ndii, kuachí yoo' ni sakuiso' ña'a' Ndiosí, te kunduu e' ne ndaku nimá nuu' a xa'a' ña ni xaa Cristo.

6

1 Te vitin ña te xaa' चुण nuu' Ndiosí nduu' ndu ndii, ka'án nda'vi ndu xiin' ndo'ó ña natin saka ndo' ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó.

2 Kuachí ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Kij' nī kunī a ña chĩndĩee'
 i ndo'ó ndii, nī
 chĩndĩee' i ndo'ó,
 te kij' nī kunī a ña sākakú i
 ndo'ó ndii, nī sākakú i
 ndo'ó.

Sakan' yoso' a.

Chũn xa'a' ndo' ña ka'án
 ndũ xiin' ndo', vītĩn nī xaa
 kivi' ña chĩndĩee' Ndiosí
 ndo'ó, te vītĩn tu nī xaa kivi'
 ña sākakú a ndo'ó.

³ Kuāsa' xaa' ndũ ndee ĩn
 ña vā'a xiin' ndee ĩn ne yivi'
 te kãñja'a nja xa'a' chũn
 nuu' Ndiosí ña xaa' ndũ.

⁴ Süu' jaan' ndii xiin'
 sakuu' ña ndo'o' ndũ nia'á
 ndũ ne yivi' ña te xika' nuu'
 nuu' Ndiosí nduu' ndũ. Naa
 kuu' ña kuie ĩnĩ ndũ nuu'
 tũndo'o', xiin' naa kuu' ña
 natiĩn ndũ, xiin' naa kuu' ña
 sandi'ni a ndũ,

⁵ xiin' naa kuu' ña suku'
 yo'o' te yivi' ndu'u, xiin' naa
 kuu' ña xiĩnu'ú ndũ vī'e kaā,
 xiin' naa kuu' ña katí kua'a'
 ne yivi' ndũ, te kani nja ndũ,
 xiin' naa kuu' ña xachuun'
 u'vĩ ndũ, xiin' naa kuu' ña
 kixín vā'a ndũ, xiin' naa
 kuu' ña xika' soko ndũ,

⁶ te xiin' naa kuu' ña xika'
 ndoq ndũ, xiin' naa kuu'
 ña sania'á ndũ ña ndĩxa ña
 xiní ndũ, xiin' naa kuu' ña
 kuie ĩnĩ ndũ xa'a' ne yivi',
 xiin' naa kuu' ña maso ndũ,
 xiin' naa kuu' ña xachuun'
 Espíritu Santo nimá ndũ,
 xiin' naa kuu' ña ndanĩ ndũ
 ne yivi' xiin' ĩn ndaa' nimá
 ndũ,

⁷ xiin' naa kuu' ña ka'án
 ndoso' ndũ tu'un ña ndĩxa
 xna'a, xiin' naa kuu' ña taxi'
 Ndiosí ña ndĩee' ndũ. Te
 tiĩn ndĩaa ndũ ña nduu' ña

xachuun' ndaku ndũ jaan',
 te xiin' ña jaan' naka'án ndũ
 xa'a' ndũ kij' yoo' tũndo'o'
 nuu' ndũ, uun kij' kīee' vā'a
 ndũ.

⁸ Xaa' tũku ndii tiin' ka'nu'
 ne yivi' ndũ, te xaa' tũku ndii
 kanja'a nja xa'a' ndũ, te xaa'
 tũku ndii ka'án vā'a ne yivi'
 xa'a' ndũ, te xaa' tũku ndii
 tũn vixi ka'án nja xa'a' ndũ.
 Te sakan' tu ka'án nja ña te
 xini xa'an' nduu' ndũ, tee'
 ndee ña ndĩxa xna'a nduu'
 ña ka'án ndũ.

⁹ Kuu' nja xiin' ndũ ndee
 naa te kōo' xiní, tee' ndee
 xiní kaxi' nja ndu'u, te xa
 yoo ndũ kuvĩ ndũ, ndisũ
 koto ndo' kusaa' tiaku ka
 ndũ, sando'o' nja ndũ, ndisũ
 tia'an kuvĩ ndũ.

¹⁰ Naa iin' te suchi' ĩnĩ
 iin' ndũ, ndisũ saa kivi' vā'a
 kuni ndũ, naa iin' te natiĩn
 iin' ndũ, ndisũ kua'a' vā ne
 yivi' nduu' vika' xaa' ndũ
 xiin' ña ndĩxa, naa iin' te
 kōo' xachi' ña'a iin' ndũ,
 ndisũ kumi' ndũ sakuu' nuu'
 ña'a.

¹¹ Ndo'ó, ne ta'an' ndũ,
 ne nakayá xa'a' Jesús ñuu
 Corinto ndii, nī ka'an kaxi'
 vā ndũ xiin' ndo', te nī ka'an
 ndũ xiin' ndo' xiin' ĩn kanii'
 nimá ndũ.

¹² Te tũku' nī kuu' ndũ
 xiin' ndo', ndisũ ndo'ó ndii,
 tuku' ka kuu' ndo' xiin' ndũ.

¹³ Te xa'a' a ña nduu' ĩ
 ndee naa yuva' ndo' ndii,
 ka'án nda'vi ĩ xiin' ndo' ndee
 naa xaa' ĩn yuva' xiin' si'e ra
 ña taxĩ na ndo' nunja' kanii'
 nimá ndo' nuu' ĩ, ndee naa
 xaa' yu'u ña nunia' ĩ kanii'
 nimá ĩ nuu' ndo'.

*Nduu' e' ndee naa vi'e
Ndiosí tiaku*

14 Ndo'ó ndii, süu' iin kachi ka xika' ndo' te sakan' ne ini xini Jesús, sakan' na kuii' ki'in ta'an' kutu' ka ndo' xiin' ne jaan'. Kuachi ndii ki'in' ta'an' ña ndaku xiin' ña nja'a, te ni ndee ki'in' ta'an' tu ñu'u xiin' ña iin yavi.

15 Sakan' tu Cristo ndii, ni ki'in ta'an' a xiin' ña ndiva'a, ni ndee va'a tu ki'in ta'an' kutu' iin ne ini xini Jesús xiin' ne ini xini a.

16 Yukun' Ndiosí ndii, ki'in' ta'an' a xiin' yukun' ndiosí saka. Sakan' ña yoo' ndii, yukun' mji' Ndiosí tiaku nduu' e', naa ni ka'an mji' a ndii:

Kundu'u' inga' i xiin' ne yivi' kaa', te kaka inga' tu i xiin' nja,

te yu'u kunduu Ndiosí nja, te ne kaa' kunduu kuenta i.

Ni kachi a.

17 Te ni ka'an ka tu xto'o e' Ndiosí ndii:

Ndo'ó, ne nduu' kuenta i ndii, kua'an kiee ndo' tein ne yivi' ñaa',

te kuxioo ndo' nuu' nja.

Sakan' te töndia ndo' ndee iin ña nja'a ña xaa' nja,

te sakan' kuví natjin yu'u ndo'ó.

18 Te yu'u kunduu yuva' ndo',

te ndo'ó kunduu tiaa si'e i xiin' ña'a' si'e i,

kachi xto'o e' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu'.

7

1 Ne ta'an' maní' i, ña jaan' nduu' ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' nuu' e'. Xa'a' a jaan' na kuni a ña ndasandoo xiin' mii' xachi' e' nuu' sakuu' ña sativi' ñu'u' nde'i e', xiin' espíritu e'. Te xa'a' a ña yi'vi e' Ndiosí ndii, na sanduxa' e' te kunduu xachi' e' nditia kuiti' a.

Va'a kuni Pablo ña ni nana ne ñuu Corinto nimá nja

2 Xa'a' a jaan' na saa ndo' ña va'a te natjin va'a ndo' ndu'u, sakan' ña xini ndo' ña kuasa' ni xaa' ndu ña nja'a xiin' ndee iin ne yivi', ni ndee kuasa' tu ni sativi' ndu ndee iin ne yivi', te kuasa' ni tu ni xini xa'an' ndu ndee iin ne yivi'.

3 Te süu' ka'an i sakan' xa'a' a ña kuni saka'an' i ndo'ó, kuachi ndii xa ni ka'an i xiin' ndo' ña ndani kua'a' i ndo'ó. Naa' tiaku i uun naa' kuví i ndee saa ka ni ndii, ndani na ndani i ndo'ó.

4 Ndituni va yu'u te ka'an i xiin' ndo'ó xa'a' ña kaa', te ka'an va'a va tu i xa'a' ndo' nuu' ne yivi'. Tee' ndee kua'a' ndo'o' ndu ndii, va'a va kuni i, te naa' va'a tu nimá i.

5 Sakan' ña ndee kij' ni xaa ndu nuu' ñu'u' Macedonia yo'o' ndii, tia'an kuví nandiee' ndu. Süu' jaan' ndii xanu' tundo'o' yoo nuu' kivi' ñuu ndu saa kua'an. Ne yivi', ne ndasi' ndu'u ndii, sando'o' nja ndu, te ndo'o' tu ndu xaa ña ndi'ni nimá ndu.

6 Ndisu Ndiosí ndii, saki'ví a ne nda'vi kuni inji, te ni saki'ví a ndu'u kiji' ni xaa Tito mii' ndiee' ndu' yo'o',

7 te süu' xa'a' a ka ni xaa Tito kuji' na ni saki'ví a ndu'u, süu' jaan' ndii sakan' tu xa'a' a ña va'a kuni ra ni xaa ndo'ó. Te xa ni ndatu'un' tu ra nuu' ndu ña ka'an va nimá ndo' kuni ndo' ndu, te sakan' tu ni ka'an ra xiin' ndu ña suchi' va inji ndo' xa'a' kuachi ña ni xaa ndo', te ni ka'an tu ra xiin' i ña kusaa' nakuitá ka ndo' xiin' i. Xa'a' a jaan' na so'o va'a ka ni kuni i.

8 Kuachi ndii tee' ndee ni kusuchi' inji ndo' ni xaa i xiin' tutu ña ni ti'vi' i nda'a' ndo' jaan' ndii, kuasa' ka suchi' inji i xa'a' ña jaan' vitin. Ña ndixa nduu' a ña saa' ndii, ni kusuchi' tu inji yu'u kiji' ni xini i kuento ña ni sakusuchi' tutu jaan' inji ndo'ó.

9 Te vitin ndii, va'a va kuni i xa'a' ña jaan', süu' va'a kuni i koto ka ni sakusuchi' i inji ndo' xiin' tutu jaan', süu' jaan' ndii koto ka ni kusuchi' inji ndo' xa'a' kuachi ndo', ña ni xaa ndo' jaan' nuu' Ndiosí, te ni nama ndo' nimá ndo' xa'a' a. Te ña ni kusuchi' inji ndo' jaan' ndii, ña ni kuni mji' Ndiosí nduu' a. Xa'a' a jaan' na kuasa' ni xaa' ndu ndee jin ña va'a xiin' ndo'.

10 Kuachi ndii, kiji' kusuchi' inji e' saa kuni mji' Ndiosí xa'a' a ña ni xaa e' kuachi ndii, kuni nama e' nimá e' xa'a' kuachi ña ni xaa e' jaan', te sakakú Ndiosí yoo',

te koo' ndee jin xa'a' ña kusuchi' ka inji ndu xa'a' a ña ni sakusuchi' ndu inji ndo'ó. Ndisu ña kusuchi' inji ne yivi' jin yivi' ndii, kuenta ña xi'i kuji' nduu' ña jaan'.

11 Te vitin ndii, koto ndo' saa vi' ni nama nimá ndo' ni xaa ña ni kusuchi' inji ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni xaa ndo' kuachi jaan'. Ña jaan' ni xaa sakan', te ni nakuita kuento ndo' ña saa ka ndo' ña ni xaa ndo' jaan', te ndee xa'a' yu'u ni naka'an ndo', te ni xani tu ndo' kuachi ña ni xaa ne yivi' jaan', te ni yi'vi tu ndo' Ndiosí xa'a' ña ni xaa ndo' kuachi jaan'. Ndi' i jaan' te ni kuni tu ndo' ña kuni ndo' yu'u, ni yoo tu'va ndo' te saa ndo' ña ni ka'an i, te ni sando'o' ndo' te ni xaa kuachi jaan'. Te xiin' sakuu' ña ni saxinu ndo' ña ni ka'an i jaan' ndii, nia'a ndo' ña xa ni sanduva'a ndo' tu'un kui'e jaan' tein ndo'.

12 Xa'a' a jaan' na kiji' ni ke' i i tutu jaan', te ni ti'vi' e nda'a' ndo' ndii, süu' ni ti'vi' e xa'a' yoo ni xaa kuachi jaan', uun xa'a' yoo ni ndo'o xa'a' kuachi jaan'. Süu' jaan' ndii ni xaa i sakan' te nia'a ndo' nuu' Ndiosí saa vi' ndi'ni ndo' xa'a' ndu'u.

13 Te xa'a' ña jaan' na ni saki'ví a nimá ndu, ndisu kua'a' ka ni saki'ví a nimá ndu kiji' ni xini ndu ña va'a va kuni Tito kiji' ni xaa ra yo'o' xa'a' ña ni xandieni ña'a' sakuu' ndo'ó.

14 Sakan' na kiii' ña ni ka'an va'a i xa'a' ndo'ó nuu' Tito ndii, kuasa' ni saka'an'

ndo' nuu' i, sakan' ña sakuu' ña ka'an ndu xiin' ndo' ndii, ña ndixa nduu' a, te sakan' tu sakuu' ña ni ka'an va'a ndu xa'a' ndo' xiin' te jaan' ndii, ña ndixa nduu' tu a jaan'.

15 Te ña ndani va ra ndo'ó ndii, so'ó kua'an kua'nu ka a kii' naka'an' ra ña ni saxinu sakuu' ndo' ña ni ka'an ra xiin' ndo', xiin' ña ni natijn va'a tu ña'a' ndo', xiin' ña yi'vi ndo', te ni tijn ka'nu' tu ña'a' ndo'.

16 Te yu'u ndii, va'a va kuni i ña kuvj inj i kuni i ndo'ó xiin' iin kani' nimá i.

8

Kaya ne inj xini Jesús xu'un' xa'a' inga ne ndikún ichi' a

1 Ne ta'an' ndu, vitjn kuni ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' saa vj' xamani' Ndiosí ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Macedonia.

2 Sakan' ña tee' ndee kua'a' ya'a ndo'o' ña, te kua'a' ya'a tu natiin ña ndii, va'a va kuni ña, te sakan' tu kua'a' xu'un' xito' ña ndee naa ne vika' vj' nduu' ña.

3 Te kumi' yu'u ña ndaku ña xiin' ña ka'an nimá mji' ña te xito' ña xu'un' jaan' saa kundiee' ña, te xaá ndii, ndee ya'a ka te sakan' saa kundiee' ña.

4 Ndee ni ka'an nda'vi va ña xiin' ndu ña taxi ndu ña kotó na ña xu'un', te chindiee' na ña ne nduu' inga' kuenta Ndiosí xiin' e'.

5 Te süu' xu'un' kuiti' ni xito ña, süu' jaan' ndii ni

xaa ña kua'a' ka te sakan' ña ni ka'an ndu xiin' ña. Sakan' ña ña nuu' ndii, ni sanakua'a xiin' mji' ña nda'a' xto'ó e' Jesús, te ni nakuita tu kuento ña xiin' ndu'u xa'a' ña kuni saa ña ña kuni Ndiosí.

6 Tito nduu' te ni xa'a' nakaya xu'un' jaan' tejn ndo', sakan' na kuii' ni ka'an nda'vi ndu xiin' ra ña saxinu ra chuun va'a jaan' saa ni' ni taxi xa'a' ra a tejn ndo'.

7 Sakan' ña ndo'ó ndii, chuun va ndo' nuu' ndee ndee ka ña xaa' ndo': naa kuu' ña inj ndo' xini ndo' Jesús, xiin' ña chuun va ndo' xiin' tu'un va'a, xiin' ña chuun tu ndo' xiin' ña xini tuni, xiin' ña taxi' ndo' kivi' te chindiee' ndo' ne yivi', xiin' ña ndani ndo' ndu'u. Xa'a' a jaan' na vitjn ndii, kuni a ña saa tu ndo' ña nduxa', te saxinu ndo' chuun va'a yo'o' xa'a' ne yivi'.

8 Te süu' ka'an chuun' i ña jaan' xiin' ndo', süu' jaan' ndii kuni kuiti' i ña kuni ndo' saa nia'á tuku ne ndikún ichi' Jesús ña yoo tu'va ña te chindiee' ña ne natiin, te sakan' te kuvj nia'a tu ndo'ó ña ndani xna'a ndo' ne yivi'.

9 Kuachi ndii xa xini ndo'ó ña ndani mji' xto'ó e' Jesu-cristo ndo'ó, sakan' suu xa'a' a ña ndani a ndo'ó, na tee' ndee ña vika' nduu' a ndii, ni xanda'vi xiin' mii' mji' a, te xiin' ña ni xanda'vi xiin' mii' mji' a jaan' ni nanduun ndo'ó ne vika'.

10 Te xa'a' ña va'a mji' ndo' na kuni kondia yu'u' i ndo'ó

xa'a' ña jaan', kuachj ndii xa ndee kuiya ndi'j vi' ni xa'a' mji' ndo' nakaya ndo' xu'un' jaan'. Te süu' ni xa'a' kuiti' ndo' xaa' ndo' ña jaan', süu' jaan' ndii mji' tu ndo' ni taxi xa'a' xiin' ña jaan'.

11 Sakan' na kuii' vjtin ndii, na saxinu tu ndo' a saa kundiee' mji' ndo', saa nii' va'a ni kunj ndo' te ni taxi xa'a' ndo' xiin' a, sakan' tu na saxinu ndo' a.

12 Kuachj ndii, naa' ndixa xnä'a ka'an nimá yoo ka chindiee' nja ndii, natiin' Ndiosí saa kundiee' mji' nja taxi nja, sakan' ña Ndiosí ndii, xikán jaan' nuu' e' ña xiní a ndii, köo' a kumi' e'.

13 Sakan' ña süu' ka'an i ña yo'ö', te kuvj ndo'ó soko xa'a' a ña chindiee' ndo' inga ne natiin, süu' jaan' ndii xaa' i sakan' te jin kachi kumi' e' ña köo manj' e'.

14 Te vjtin ndii, kumi' ndo'ó ña tiaku ndo', ndisu ne jaan' ndii, köo' a kumi' nja, te naá kivi' ki' köo' a kumi' tu ndo'ó ndii, ne jaan' chindiee' tu ndo'ó xiin' ña kutjaku ndo', te jin kachi kumi' e' ña köo manj' e'.

15 Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Köo' a ni ndoo ndoso' nda'a' ne ni nakaya kua'a' ña xaxi', te ni ndee köo' tu a ni kunj nuu' ne ni nakaya xaku ña jaan'", kachi a.

16 Ndisu chindani va Ndiosí ña ni saka'an a nimá ñanj e' Tito, te ni ndi'ni tu ra xa'a' ndo' ndee naa yu'u.

17 Sakan' ña kij' ni ka'an chuun' ndu xiin' ra ña ku'un ra mii' ndiee' ndo' ndii, ni

ka'an yu'u' ra, süu' jaan' ndii xiin' ña ka'an nimá mji' ra te kua'an ra ikan'. Sakan' ña ndi'ni va ra xa'a' ndo'.

18 Te ni ti'vi' tu ndu inga ñanj e' xiin' Tito jaan', te ñanj e', te ni ti'vi' ndu jaan' ndii, sakuu' xaan' mii' nakaya ne yivi' xa'a' Jesús ndii, ka'an va'a va ne jaan' xa'a' ra xa'a' ña xaa' va'a ra chuun nuu' Ndiosí xa'a' tu'un va'a.

19 Te siin' tuku ndii, ñanj e', te kua'an xiin' Tito jaan' ndii, ne nakaya yo'o' xa'a' Jesús ni nakaxin ña'a', te ku'un tu ra xiin' ndu ki' ku'un ndjaka ndu ña ni kaya ne ta'an' e'. Te ña xaa' ndu kaa' ndii, xaa' ndu a te natjin mji' xto'ö e' ña xaka'nu' ña'a' e', te xaa' tu ndu a, te nia'a ndu ña ndi'ni xnä'a ndu xa'a' ne natiin.

20 Xaa' tu ndu sakan', kuachj ndii küní ndu ña ka'an kinj ndee jin ne yivi' xa'a' ndu xa'a' ña kaya ndu tumanj' chie jaan'.

21 Sakan' na kuii' xaa' ndu ña nduxa', te xachuun' ndaku ndu nuu' xto'ö e' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'.

22 Te ti'vi' ka tu ndu inga ka ñanj ta'an' e' xiin' te uvj ta'an jaan'. Te ñanj e', te ti'vi' ndu jaan' ndii, xa ki'in' ichi' ni nia'a ra ndu'u ña xachuun' ndaku xnä'a ra chuun nuu' Ndiosí, te vjtin ka vi' ndi'ni ra xa'a' ndo', sakan' ña inji ra xini ra ndo'ó.

23 Te ñanj e' Tito ndii, xa xiní ndo' ña jin te xachuun' inga' xiin' i xa'a' ña va'a mji' ndo'ó nduu' ra. Te inga ka

tuku uvi ta'an te ta'an' e' ndii, ne nakaya xa'a' Jesús ni tjanu' ña'a'. Te sakan' tu xiin' nda'a' te jaan' natijn mji' Cristo ña tiin' ka'nu'.

²⁴ Xa'a' a jaan' na nia'a na ndo' te jaan' ña ndani xna'a ña'a' ndo', te kuni na ne nakaya xa'a' Jesús, ne ni ti'vi' ña'a', ña ndani xna'a ña'a' ndo', te kuni tu nia ña ni ka'an va'a saka ndu xa'a' ndo' nuu' nja.

9

¹ Te xa'a' xu'un' ña nakaya, te chindjee' e' ne nduu' kuenta Jesús xiin' e', ne natiin ndii, kuni a ña ke'i ka i ña jaan' nuu' ndo'.

² Kuachj ndii xa xini yu'u ña kuni va ndo'ó chindjee' ña'a' ndo'. Xa un ni te ka'an va'a i xa'a' ndo' nuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' Macedonia yo'o'. Ka'an i ña ndo'ó, ne ndiee' nuu' ñu'u' Acaya ndii, xa ndee kuiya ndi'i vi' ni xa'a' ndo' kaya ndo' xu'un' xa'a' ne natiin jaan' te chindjee' ña'a' ndo'. Xa'a' a ña yoo tu'va ndo' te saa ndo' ña jaan' ndii, kua'a' va tu ne Macedonia ni kuni chindjee' nja ne jaan'.

³ Ndisu ti'vi' i te ta'an' e' yo'o' saa' jin kii' te ka'an va'a saka i xa'a' ña xaa' ndo' jaan'. Sakan' te koo tu'va xna'a ndo' xiin' xu'un' ña kaya ndo' jaan'.

⁴ Saa' jin kii' ku'un sava ne ta'an' e', ne ndiee' nuu' ñu'u' Macedonia yo'o', xiin' i mii' ndiee' ndo', te kuni nja ña kuasa' yoo' tu'va ndo' xiin' xu'un' jaan', te kuka'an ndu

nuu' nja xa'a' a ña ini va ndu xini ndu ndo'ó, ndisu kuka'an ka vi' nuu' ndo'ó.

⁵ Xa'a' a jaan' na ni kuni a ña ka'an nda'vi i xiin' ñani ta'an' e' yo'o', te koni'i ichi' ra ku'un ra mii' ndiee' ndo', te chindjee' ra ndo'ó te kaya ndo' xu'un' ña xa ni ndoo ndo' kuento taxi ndo', te kunduu a ña ni ka'an nimá mji' ndo' taxi ndo', te kunduu a ña xikan u'vi ndu'u nuu' ndo'.

⁶ Ndisu naka'an' ndo' ña yo'o' ndii: "Yoo ka sie chi'i ndii, sie tu ña'a nakaya nja, te yoo ka kua'a' chi'i ndii, kua'a' tu ña'a nakaya nja."

⁷ Te i'in ndo' ndii, kuni a ña taxi ndo' saa ka ni ka'an nimá mji' ndo', te kusuchi' ini ndo' kii' taxi' ndo' a, ni ndee taxi tu ndo' a xa'a' a ña tiin' u'vi ne yivi' ndo'ó. Kuachj ndii ndani Ndiosi ne va'a kuni te taxi' nja ña jaan'.

⁸ Te ña ndiee' koo chukuu' nduu' tu Ndiosi, mii' tuku' a jaan' sañu'u' va ndo'ó, te koo' ndee jin ña'a kundo'o ndo' xa'a', te koo ña kuni a kutjaku ndo' saa kivi', te ndee niani a te chindjee' ka ndo' xiin' ña jaan' ne koo' a kumi'.

⁹ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosi mii' ka'an a xa'a' ne va'a nimá ndii:

Ni taxi kua'a' nja ña'a nja nda'a' ne nda'vi kuu', te naka'an' Ndiosi ndee ndi'i ni kivi' ña ni xachuun' ndaku nja jaan'.

Sakan' yoso' a.

¹⁰ Te Ndiosi nduu' ña taxi' tikin' te chi'i' ne yivi' a, te

suvj̄ t̄u a taxi' ña xaxj̄' e', sakan' na kuu' taxi' t̄u a ña nakaya kua'a' ka ndo' ña'a ndo' ña ni chij̄' ndo', te sañu'u' kua'a' ka a ndo'ó, te kuvj̄ chindjee' ka ndo' ne natiin.

¹¹ Sakan' te kumi' ndo' sakuu' nuu' ña vika', te kuvj̄ chindjee' ndo' kua'a' ka ne nda'vi kuu'. Te ña taxi' ndo' nda'a' ndu'u jaan', te xaxa' ndu a, saa sakan' te kua'a' ka t̄u ne yivj̄' taxi' ña chindani Ndiosí xa'a' ña jaan'.

¹² Kuachj̄ ndii, xiin' tumanj̄' ña chindjee' ndo'ó ne ta'an' e' jaan' ndii, süu' ne jaan' kuj̄tj̄' taxi' ndo' ña kuní nuu', süu' jaan' ndii xandieni t̄u ña'a' ndo', te taxi' va ña ña chindani Ndiosí.

¹³ Sakan' ña kij̄' natijn ne jaan' ña chindjee' ña'a' ndo' ndii, saka'nu' ña Ndiosí, kuachj̄ ndii kunj̄' ña saa nia'á ndo'ó ña saxinú xna'a' ndo' t̄u'un va'a' ña ka'an xa'a' Cristo. Te saka'nu' t̄u ña Ndiosí xa'a' a ña taxi' ndo' kua'a' x̄u'un' te chindjee' ña'a' ndo', te chindjee' t̄u ndo' sakuu' ne natiin.

¹⁴ Te sakan' t̄u ka'an va ña xiin' Ndiosí xa'a' ndo', sakan' ña ndan̄j̄ ña ndo'ó xa'a' a ña ni sañu'u' va ña'a' Ndiosí xiin' nda'a' ndo'.

¹⁵ Chindani va Ndiosí xa'a' a ña kua'a' va ni xamanj̄' a yoo', te koo' t̄u'un ña kuvj̄ sanakuachi' e' tumanj̄' jaan'.

10

Naka'an Pablo xa'a' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí xaa' ra

¹ Ka'an nda'vi yu'u, te nduu' Pablo, xiin' ndo'ó saa nii' xaa' Cristo, ña maso kuu' a, te va'a t̄u nimá a. Sakan' ña xini j̄ kuento ña ka'an sava ndo' ña iyó va j̄ kij̄' ndu'u' j̄ tejn ndo', ndisu kij̄' ndu'u' j̄ tuk̄u xaan' ndii, tiakú xachi' yu'u' j̄ xa'a' ndo', kachi ndo'.

² Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi j̄ xiin' ndo' ña ndüku' ndo' ña tiakú yu'u' j̄ jaan' kij̄' koo' j̄ tejn ndo', sakan' ña xa yoo nditun̄j̄ j̄ ña ka'an kaxi' j̄ xiin' ne tiin' kuachj̄ ndu'u jaan', ña ka'an ña ña xika' ndu ndee naa xika' ne nduu' kuenta jin yivj̄'.

³ Kuachj̄ ndii, tee' ndee te yivj̄' jin yivj̄' nduu' ndu ndii, kün̄ta'an' ndu naa kün̄ta'an' ne yivj̄' jin yivj̄' yo'o'.

⁴ Kuachj̄ ndii, ña tiin' ndiaa ndu te kün̄ta'an' ndu ndii, süu' naa ña tiin' ndiaa ne yivj̄' jin yivj̄' nduu' a, süu' jaan' ndii ndjee' mji' Ndiosí nduu' a. Te kumi' a ndjee' te sanduxin̄ a ña ndjee' ña ndiva'a,

⁵ te xiin' ña jaan' sandoñu'u' ndu ña xini tuní xini xa'an' ña kumi' ne yivj̄' jin yivj̄'. Te ña jaan' taxi' t̄u ndjee' ndu, te sanduxin̄ ndu sakuu' ña ka'an ñuñu' ña, te xikuita'nú ña nuu' ña ka'an xa'a' Ndiosí. Te ña jaan' t̄u taxi' ndjee' ndu, te nakasi ndu sakuu' ña xanini ne yivj̄' jin yivj̄', te kixin̄ ndiaka ña'a' ndu nuu' Cristo, te kändixa' ña'a' ña.

⁶ Te xa yoo t̄u'va ndu te sando'o' ndu sakuu' ne xaso'o' nuu' Cristo kij̄' kunj̄' ndu ña xa ni kändixa' ña'a'

sakuu' ndo'ó.

7 Chuun xa'a' va ndo' saa kuu' ne yivi'. Naa' tuu yoo ka ña xini kaxi' ña ña kuenta Cristo nduu' ña ndii, kuni a ña nakuni tu ña ña kuenta Cristo nduu' tu ndu'u.

8 Tee' ndee ndee va'a ndiee' ka ka'an chuun' yu'u vitin xa'a' a ña ni taxi xto'o e' ndiee' jaan' nda'a' i ndii, kuasa' ka'an' nuu' i. Sakan' ña ni taxi a ndiee' jaan' nda'a' i te sakua'nu' i ndo'ó nuu' ichi' Jesús, te süu' ni taxi a ndiee' jaan' nda'a' i te sativi' i ndo'ó, ne ini xini ña'a'.

9 Te kuni i ña kanini ndo' ña tee' kuni sayi'vi i ndo'ó xiin' tutu, ña ni ti'vi i kua'an nda'a' ndo'.

10 Kuachi ndii, xini i kuento ña ka'an sava ndo' ndii, vixi va te saxinu' e' ña ni ke'i i nuu' tutu jaan', te ndiee' va tu ka'an ña yoso' nuu' a, ndisu kij' yoo i tejn ndo' ndii, iyoo va i te küvi tu ndatun' ka'an i, kachi ndo'.

11 Sakan' na kuni kuni i ña kundani tu te ka'an sakan' xa'a' i ña saa nii' ni ke'i ndiee' i nuu' tutu yo'o' kij' ndu'u' xika' i ndii, nii' sakan' tu ndiee' ka'an i xiin' ndo' kij' koo i mii' ndiee' ndo'.

12 Sakan' ña koo' kivi' saa ndu' naa xaa' te ka'an va'a xa'a' mii' jaan', ni ndee nakata xiin' mii' tu ndu' xiin' te jaan', kuachi ndii te ka'an va'a xa'a' mii' jaan', te xa xiin' ta'an' mii' tu ra nakata xiin' mii' ra ndii, jin te küu' kaxi' nduu' ra.

13 Ndisu ndu'u' ndii, ka'an va'a ndu' xa'a' chuun' ña xaa' ndu' ya'a ka te sakan' saa kuni Ndiosí, süu' jaan' ndii Ndiosí nduu' ña nia'a' ndu'u' saa kuni a saa ndu' chuun' nuu' a, te ña jaan' tu ni xaa sakan', te ni xaa ndu' ndee mii' ndiee' ndo'ó.

14 Xi'na ndu' ni xa'an mii' ndiee' ndo' ña nuu', sakan' na kuni kuasa' ya'a' ndu' ña kuni Ndiosí saa ndu'. Kuachi ndii xi'na ndu' ni xa'a' ka'an ndoso' tu'un' va'a ña ka'an xa'a' Cristo nuu' ndo'.

15 Kuasa' ka'an va'a ndu' xa'a' mii' ndu' xa'a' chuun' ña ni xaa tuku te yivi', süu' jaan' ndii ndiatu' ini ndu' ña saa ña kua'an ku'a'nu' ka ña ini ndo'ó xini ndo' Jesús, te küvi kua'a' ka ndo' kumi' ndu' ña ndiee' nuu' saa kuni Ndiosí sachuun' ndu'.

16 Te ndiatu' tu ini ndu' ña ku'un' ka'an ndoso' ndu' tu'un' va'a jaan' xika' ka te mii' ndiee' ndo'ó, mii' tia'an ku'un' ndee jin te yivi', te sakan' ka'an va'a ndu' xa'a' mii' ndu' xa'a' chuun' ña ni xaa tuku te yivi'.

17 Sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Naa' kuni ka'an va'a yoo ka xa'a' mii' ña ndii, ndee chaa' ka na ka'an va'a ña xa'a' ña ni xaa xto'o e' Ndiosí xa'a' ña." Sakan' yoso' a.

18 Kuachi ndii, süu' ne ka'an va'a xa'a' mii' nduu' ne keta' va'a nuu' xto'o e' Ndiosí, süu' jaan' ndii ne ka'an va'a mii' ña jaan' xa'a' nduu' ne keta' va'a nuu' a.

11

¹ Ndiatu' iní i ña kundieni xini' ndo' kuní ndo' yu'u, tee' ndee ka'an i ndee naa jin te küu' kaxi'. Va'a ka na kundieni xini' ndo' kuní ndo' yu'u.

² Kuachí ndii, ña xakuiñu yu'u ndo'ó ndii, ndee nda'a' Ndiosí kuaxi a. Sakan' ña xa ni chituní i ña xiin' jin ndaa' kuñti' te yivi' tunda'a' ndo' saa i, te te yivi' jaan' ndii, Cristo nduu' a. Sakan' na kuu' kij' kundiaaka i ndo'ó nuu' a ndii, kuni a ña ndoo koo ndo' ndee naa jin ña'a' ña ndu'u' sie ndee xaa' kivi' ña tunda'a' a'.

³ Ndisu xika' nimá i ña naa ni xaa koo' ni xini xa'an' ri' Eva ndii, kuein' tu kuní xa'an' te jaan' ndo'ó, te sasana' ra xini' ndo', te nakoo ndo' ña ita' ni' i ndo' ichi' Cristo.

⁴ Sakan' ña ndo'ó ndii, kundieni maní' xini' ndo' kuu' yoo ka kuaxi ka'an ndoso' siin' nuu' ndo' xa'a' Jesús, te sakan' ña xa ni ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a', te natiin' tu ndo' inga espíritu siin' te sakan' Espíritu Santo, ña xa ni natiin' ndo', te natiin' ka tu ndo' inga nuu' tu'un siin' te sakan' tu'un va'a, ña xa ni ka'an ndoso' ndu nuu' ndo'.

⁵ Te kuasa' tuu yu'u ña te xanuu' ka nduu' i te sakan' te ka'an mii' ña nduu' ra te chuun va ka'an ndoso' jaan'.

⁶ Tee' ndee süu' jin te chuun va xiin' kuento nduu' i, ndisu kumi' i ña chuun xaa' ña ndichi ña ni taxi Ndiosí. Te ña jaan' ndii, xa

ki'in' ichi' xi nia'á ndu a nuu' ndo'.

⁷ Kuein' tuu ndo' ña ni xaa i kuachi ña ni ki'in i xu'un' nda'a' ndo' kii' ni sania'á i ndo'ó tu'un va'a ña ka'an xa'a' Ndiosí, sakan' ña ni sanuu' xiin' mii' mii' i te kani' i i ndo'ó.

⁸ Te nda'a' tukú tiv'v' ne nakaya xa'a' Jesús ni ki'in i xu'un', te ni sania'á i ndo'ó.

⁹ Kii' ni ndu'u' i mii' ndiee' ndo' ñaa', te kii' ni kuni yoo ka nduu' ña'a nuu' i ndii, koo' kivi' ni xa'an i vi'e ndee jin ndo' te kakan e nuu' ndo', sakan' ña ne ta'an' e', ne nduu' kuenta Jesús, ne ni kiee ñu'u' Macedonia yo'o', ni chindiee' yu'u xiin' ña tiaku i. Te ni xanduxa' i, te ni xikan i ña'a nuu' ndee jin ndo', te ni ndee kakan tu e' nuu' ndo'.

¹⁰ Saa nii' xini' kaxi' yu'u ña xini xna'a' i ña ndixa xa'a' Cristo ndii, nii' sakan' tu xini kaxi' i ña ndee jin ne ndiee' nuu' ñu'u' Acaya ñaa' küvi savikuiñ yu'u, te nakoo i ña va'a kuni i xa'a' ña ki'in' i xu'un' te sania'á i ndo'ó.

¹¹ Tee' kuein' tuu ndo' ña xaa' i sakan' xa'a' a ña ndani i ndo'ó. Kuasa' xachi' sakan' ran', xini' Ndiosí ña ndani kua'a' i ndo'ó.

¹² Ndisu yu'u ndii, saa na xaa' i ña xa xaa' i jaan', sakan' te koo' xachi' a küvi ka'an ninu' te ñuñu' xa'a' mii' ra xa'a' ña jaan', te nakata' xiin' mii' ra xiin' ndu.

¹³ Sakan' ña te jaan' ndii, te ka'an ndoso' tun vixi kuñti' nduu' ra, te xini xa'an' ra

ndo'ó ka'án ra ña te tianu' Cristo sania'á ichi' a nduu' ra, kachi ra.

14 Te kōō' a nandanī e' xa'a' ña xaa' te jaan' sakan', kuachi ndii sakan' tu xaa' mii' ña ndiva'a sananduu' xiin' mii' a ndee naa ángele, ña yi'é.

15 Xa'a' a jaan' na kuu' kōō' a nandanī tu e' xa'a' ña xaa' te xika' nuu' nuu' ña ndiva'a jaan', ña sananduu' xiin' mii' ra ndee naa te ka'án ndoso' xna'a' xa'a' ña ndaku. Ndisu kivi' so'o' ndi'i' ndii, ku'un ra vi'e tundo'o' mii' xata'an ku'un ra xa'a' ña xaa' ra ña jaan'.

Yo'o' ka'án Pablo ña ndo'o' ra xa'a' a ña nduu' ra te ka'án ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús

16 Tukū nī ka'án i xiin' ndo' ña ndee jin ndo' kaniñi ña te küu' kaxi' nduu' i, ndisu tee' ndee sakan' nduu' a ndii, natijn ndo' yu'u kaa' sakan', te sakan' kuvī tu ka'an va'a yu'u xa'a' mii' i sie.

17 Te ña xito' ka'an i yo'o' ndii, süu' xto'o' e' nī ka'an chuun' a xiin' i, süu' jaan' ndii ka'án i ndee naa jin te küu' kaxi', te kuvī ka'an va'a i xa'a' mii' i.

18 Xa'a' ña yoo va te ka'án va'a xa'a' mii' xa'a' ña kuu' mii' ra ndii, kuvī tu saa yu'u sakan'.

19 Tee' ndee tuu ndo' ña ne kuu' kaxi' nduu' ndo' ndii, kundieni xini' ndo' kuu' te küu' kaxi' jaan'.

20 Sakan' ña kundieni xini' ndo' kuu' ndee te tiachuun' ndo'ó, te xa nda'a' ndo'ó

tiaku ra, te xini xa'an' tu ra ndo'ó, te sakan' tu xachié xiin' mii' ra nuu' ndo', te ndee sa'ndia' ra nuu' ndo'.

21 Ka'an' va nuu' i ka'án i xiin' ndo' ña ndu'u ndii, ya'a kuie nī kuū ndu xiin' ndo', sakan' na nī xaa' ndu naa xaa' te jaan'.

Ndisu naa' inga te yivi' ka'án va'a xa'a' mii' ndii, sakan' tu saa yu'u, tee' ndee ña küu' kaxi' nduu' ña jaan'.

22 ¿Ñáá te vi'e hebreo nduu' te jaan', kachi ra? Suvī tu yu'u. ¿Ñáá te ñuu Israel nduu' te jaan', kachi ra? Suvī tu yu'u. ¿Ñáá te vi'e Abraham nduu' te jaan', kachi ra? Suvī tu yu'u.

23 Ka'án te jaan' ña te xika' nuu' nuu' Cristo nduu' ra xtun, yu'u ka vi' te sakan' te jaan'. Tee' ndee ka'án i ndee naa jin te küu' kaxi', xa kua'a' ka nī xachuun' yu'u te sakan' te jaan', te xa kua'a' ka tu ichi' xi xaxi' i nda'a' te yivi' te sakan' te jaan', xa kua'a' ka tu ichi' xi naá i vi'e kaá te sakan' te jaan', sakan' tu xa kua'a' ka ichi' xa yoo i kuvī i te sakan' te jaan'.

24 U'un ta'an ichi' xa nī suku' yo'o' te Israel yu'u. Te i'in ichi' jaan' ndii, oko xa'un kumi' ichi' nī suku' ra a jin' i.

25 Unī ta'an ichi' xa nī suku' nduku te yivi' yu'u, te jin ichi' nī kuun yuu' tu te yivi' yu'u, te sakan' tu xa unī ta'an ichi' xa nī ndeka'nu tundoo' mii' kua'an i nuu' miji' ka'nu', te nī ndoo i nuu' tikui miji' ka'nu' jaan'

jin ndaa' kivi' xiin' jin ndaa' nuu.

²⁶ Xa kua'a' va xaan' xi xa'an i, te ki'in' itia xi xka'ndia i xiin' kua'a' tundo'o'. Xi ndokuein' i xaa' te kui'na', te sakan' tu xi ndokuein' i xaa' te nuu mii' i, te xa xi ndokuein' tu i xaa' te tuku'. Sakan' tu xi ndokuein' i nuu ka'nu', uun mii' taxin' kaa', uun nuu' mini ka'nu', te xa xi ndokuein' tu i tein te xini xa'an' ka'an na te xika' ichi' Jesus xiin' e' nduu' ra.

²⁷ Xa kua'a' va tu xi xachuun' i, sakan' na ni xavi va i, te xa kua'a' tu ichi' ni kixin i ndee sie, te ki'in' tu ichi' ni xi i va i soko, te ni ichi' tu i tikui, te xa ki'in' tu ichi' ni xixi i ndee sie sakan' na ni yoo nditia i, te sakan' tu xa ki'in' ichi' ni yoo toto i, te ni xini vixin va i.

²⁸ Te suu' xa na jaan' kuiti' ndo'o' i, suu' jaan' ndii saa kivi' kua'an ndi'ni kua'a' ka i xa'a' sakuu' ne nakaya xa'a' Jesus.

²⁹ Sakan' na kuii' kij' koo' ndiee' sava ndo'o' nuu' ichi' Jesus ndii, ndee naa koo' tu ndiee' yu'u, te kij' kaviko' ne yivi' yoo ka nduu' ndo'o' te xaa' ndo' kuachi' ndii, sanasa'a' va na yu'u.

³⁰ Naa' yoo jin xa'a' na kuni a ka'an va'a i xa'a' mii' i ndii, kuvi' saa i sakan' xa'a' a na nia'a na koo' xachi' ndiee' i.

³¹ Sakan' na Ndiosi, na xata'an saka'nu' e' ndee ndi'i ni kivi', yuva' xto'o' e' Jesucristo, xini na suu' xini xa'an' i.

³² Kij' ni xika i nuu Dam-

asco ndii, jin te ni xa'ndia chuun' nuu' nuu jaan', te ni chindu'u' rey te nani' Areta ndii, ni ka'an chuun' ra xiin' te xito' yi'e' nuu jaan', ndiaa ni te natjin ra yu'u.

³³ Ndisu ni chindiee' sava ne yivi' yu'u, te ni keta i toko' nama nuu jaan' mii' yoo jin ventana. Ni skoni' na yu'u tixin jin ika', te ni nuu i. Sakan' te ni kuvi' ni kaku i nda'a' te nuu jaan'.

12

Ka'an Pablo xa'a' na ni satuvi xto'o' e' nuu' ra xiin' xa'a' na ndo'o' ra

¹ Na ndaku nduu' a na koo' xata' a na ka'an va'a e' xa'a' mii' e', ndisu yu'u ndii, kuni a na ka'an i xa'a' na ni satuvi xto'o' e' nuu' i xiin' na ni sakuni' a yu'u.

² Xini yu'u jin te yivi', te ini xini Cristo, na xa kua'an uxi kumi' kuiya ndii, ni naka na'a' Ndiosi ndee ndivi' uni, ndee mii' ndu'u' a. Xini i naa' ni xa'an ra xiin' nu'u' nde'i ra, uun xiin' nima kuiti' ra ni xa'an ra. Xini yu'u. In ndaa' Ndiosi kuiti' xini na jaan'.

³ (Xini i naa' ni xa'an ra xiin' nu'u' nde'i ra, uun xiin' nima kuiti' ra ni xa'an ra. Xini yu'u. In ndaa' Ndiosi kuiti' xini na jaan'.) Ndisu xini yu'u xa'a' te yivi' jaan'

⁴ na ni naka na'a' Ndiosi ndee ndivi' mii' ndu'u' a, mii' ndatun' xava'a kaa'. Te ikan' ni xini so'o' ra tu'un na xini mii' kuiti' Ndiosi ka'an a, te koo' ndee jin ne yivi' ne kande'i' ka'an na jaan'.

5 Xa'a' te yivi' jaan' ndii, kuvı ka'an va'a i, ndisu saa i sakan' xa'a' mii' i. Sakan' na xa'a' mii' i ndii, ka'an va'a i xa'a' na nia'a na koo' xachi' ndiee' i kuıti'.

6 Sakan' na kuıi' tee' ndee ka'an va'a i xa'a' mii' i ndii, süu' iin te küu' kaxi' kunduu i, kuachi ndii na ndaku nduu a ka'an i. Ndisu xaa' i na jaan', sakan' te kanini ne yivi' xa'a' i na iin te koo' chukuu' ya'a ka nduu' i te sakan' saa xini ne jaan' xaa' i, uun te sakan' na xini so'o nja ka'an i.

7 Te koto ka ka'an va'a ya'a i xa'a' mii' i xa'a' na ndatun' koo' chukuu' na ni xini i, na ni nia'a Ndiosi nuu' i jaan' ndii, ni kanı iin na u'vi iin' i ndee naa ki'vi iinu', te na xika' nuu' nuu' na ndiva'a nduu' na sando'o' yu'u jaan', sakan' te ka'an va'a ya'a i xa'a' mii' i.

8 Te xa unı ichi' ni ka'an nda'vi i xiin' xto'o e' Ndiosi na tava' na'a a,

9 ndisu ni ka'an a xiin' i ndii: "Na kundani i yo'o kuıti' nduu' na kunı nuu' un', sakan' na na ndiee' i ndii, nia'a va'a ya'a ka a kij' koo' na ndiee' ne yivi'", ni kachi a. Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka va'a kuni i, te ka'an va'a i xa'a' na nia'a na koo' na ndiee' i, sakan' te nia'a va'a ka i na na ndiee' Cristo xiko ni'i' yu'u.

10 Sakan' na kuıi' va'a kuni i kij' koo' na ndiee' i, uun kij' ka'an kını ne yivi' xiin' i, uun kij' natiın i, uun kij' mii' kuu' ne yivi' xiin' i, uun kij' ndo'o i xa'a' a na xaa' i chun nuu'

Cristo. Sakan' na kij' koo' ka na ndiee' i ndii, sakan' te nduu' i te ndiee' ka xaa' Ndiosi.

11 Ni kuı i ndee naa iin te küu' kaxi' kij' ni ka'an va'a i xa'a' mii' i nuu' ndo', ndisu ndo'o kumi' kuachi xa'a' na jaan'. Kuachi ndii ndo'o nduu' ne ni kunı a ka'an va'a xa'a' i, sakan' na tee' ndee koo' nduu' xachi' i ndii, küni kachi a jaan' na xanuu' ka i sie nuu' te ka'an mii' na nduu' ra te chun va ka'an ndoso' jaan'.

12 Sakan' na na nia'a na te tianu' xna'a Cristo sania'a ichi' a nduu' ndu ndii, na yo'o' nduu' a, xiin' na kuie inı ni kundieni ndu nuu' sakuu' na ndo'o ndu ni xaa ndu chun ka'nu' mii' ndiee' ndo', te ni xaa tu ndu na nandanı va ne yivi', te ni xaa tu ndu na nia'a na yoo ndiee' Ndiosi xiin' ndu.

13 ¿Ndee na va'a ni xaa i xa'a' inga ne nakaya xa'a' Jesús, tuu ndo', na ni xaa' i xa'a' ndo'o? Süu na ni xaa kuıti' i xa'a' ndo' ndii, na ndee iin na kutıaku i ni xikan i nuu' ndee iin ndo'. ¿Koo ka'nu' inı ndo' xiin' i naa iin kuachi chie va nduu' na jaan', tuu ndo'!

Ka'an Pablo na ku'un ndi'e' ra ichi' na unı nuu' Corinto

14 Koto ndo', xa sakoo' tu'va xiin' mii' i, te ku'un ndi'e' ni tukuu' i mii' ndiee' ndo' ichi' na unı, ndisu kakan ni tukuu i na kutıaku i nuu' ndee iin ndo' vitin. Sakan' na süu' na kumi' ndo' xika' ndikun i, süu' jaan' ndii

ndo'ó ndi'ni i xa'a'. Sakan' ña iin yuva' ndii, süu' ne kuali' si'e ra taxa'a' xu'un' ña kuni' nuu' ra, süu' jaan' ndii mji' ra taxa'a' ña kuni' nuu' si'e ra jaan'.

15 Te yu'u ndii, xa yoo i sandi'i' i sakuu' ña kumi' i xa'a' ndo' xa'a' a ña ndani' i ndo'ó. Te süu' ña kumi' i jaan' kuji', süu' jaan' ndii ndee mji' nu'u' nde'i' i ndii xa yoo i sanakua'a e xa'a' ña va'a ndo'ó. Tee' ndee na saa kivi' ndani' kua'a' ka i ndo'ó ndii, so'o sie ka ndani' ndo'ó yu'u i'in kivi' kua'an.

16 Tee' ndee ni xikan' i ndee iin ña kutiaku' i nuu' ndo', ndisu' ka'an sava' ndo' ña xa'a' ña chuun va' i ndii, ni xini' xa'an' siki' i ndo'ó.

17 ¿Ñáá tuu ndo' ña ni xini' xa'an' i ndo'ó xiin' nda'a' sava' ñani' e', te ni tivivi' i mii' ndiee' ndo' jaan'?

18 Ni ka'an nda'vi' i xiin' Tito, te ni tivivi' ña'a' i xiin' inga' ka ñani' ta'an' e', te ni xa'an' ra mii' ndiee' ndo'.

¿Ñáá tuu ndo' ña ni xini' xa'an' te jaan' ndo'ó? Xini' ndo'ó ña iin kachi xanini ndu, te iin ndaa' tu' ichi' ndikun' ndu.

19 Tee' kusaa' xanini ka ndo' ña ka'an ndu ña jaan' xa'a' ña naka'an' ndu xa'a' mji' ndu, süu' sakan' nduu' a, süu' jaan' ndii ka'an' i sakan' xiin' ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a ña nduu' i te tianu' Cristo. Ne ta'an' manj' mji' i, sakuu' ña xaa' ndu jaan' ndii, xaa' ndu a, te kuvj' kua'nu' na kua'nu' ka ndo' nuu' ichi' Jesús.

20 Sakan' ña xika' nimá i

ña kij' xaa' i mii' ndiee' ndo' ndii, kuein' kuasa' ndiee' va'a ndo' saa ndiatu' ini' yu'u, tee' kuein' tu' ni ndee yu'u ndii, kuasa' naa' va'a nimá i xini' ndo'ó kij' xaa' i mii' ndiee' ndo' jaan' ndee naa ndiatu' ini' ndo'. Sakan' ña tee' kuein' ndiee' tivivi' ndo', tee' ndasi' nuu' ndo' xini' ta'an' ndo', tee' xi'é ndo' xini' ta'an' ndo', tee' nata'vi' ta'an' ndo', tee' ka'an' ndo' tun vixi' tejn' ndo', tee' chichi' ndo' ne yivi' xata' nja, tee' ñuñu' tu' ndo', tee' so'o ni tu' ndo'.

21 Te sakan' tu' xika' nimá i ña kij' ku'un' ndi'e' i mii' ndiee' ndo' ndii, tee' kuein' kuka'an' nuu' i nuu' Ndiosí, xa'a' ndo'ó xa'a' kuachi' ndo', tee' kuein' kuni' a kuaku' i xa'a' kua'a' ne ni xaa' kuachi' saa', te tia'an' nama' nja nimá nja xa'a' kuachi' nja, naa kuu' ña kuu' xe'na' nja, xiin' ña kumi' nja musa nja, xiin' ña kiji' kuu' nja xiin' iin' nja.

13

Ka'an Pablo saa saa e', te kuni' e' ña xika' xna'a e' ichi' Cristo

1 Ña yo'o' nduu' ichi' ña unj' ña ku'un' i mii' ndiee' ndo'. Xini' ndo' ña ka'an' tu'un' Ndiosí ndii: "Kij' chindu'u' e' kuachi' xa'a' iin' ne yivi' ndii, kuni' a ña koo' uvi' ta'an', uun' unj' ta'an' ne ndiee' yu'u', te sakan' kuvj' kuni'ani' kuachi' jaan'", kachi a.

2 Kij' ni xa'an' i mii' ndiee' ndo' saa' ndii, xa ni sakuni' i ndo'ó, ne ni xaa' kuachi' jaan'. Te vitin' ña xika'

ndu'u' i ndii, sakuni' ni tukuu' i yoo ka xaa' ka kuachi, xiin' sakuu' inga ne xa xa'a' xaa' tu a na kunduu i te ka'nu' ini xa'a' nja kij' xaa tukuu i mii' ndiee' ndo',

³ sakan' na kuni' ndo' na nia'a i ndo'o naa' ndixa xna'a na Cristo tianu' yu'u. Te Cristo ndii, kuasa' ij' kuu' a jaan' xiin' ndo', suu' jaan' ndii ndiee' xa'ndia chuun' a nuu' ndo'.

⁴ Kuachi ndii, tee' ndee koo' na ndiee' Cristo jaan' kij' ni xi'i a nuu' krusin, ndisu vitin ndii, xiin' na ndiee' Ndiosí tiaku a. Te sakan' tu ndu'u vitin ndii, tee' ndee koo' na ndiee' ndu ndee naa ni ndo'o na jaan' ndii, Ndiosí taxi' tu na ndiee' ndu'u, te xachuun' ndu tein ndo'o.

⁵ Chuun xa'a' ndo' naa' ndixa xna'a xika' ndo' saa ka'an tu'un va'a xa'a' Jesús, te koto ku'a' xiin' mii' mii' ndo' nuu' na jaan'. ¿Naá xaa' ka ndo' kuenta na yoo Jesucristo xiin' ndo'? Te naa' koo' na nia'a na yoo na jaan' xiin' ndo' ndii, koo' a yoo xiin' ndo'.

⁶ Ndisu ndiatu' ini yu'u na xiní ndo' na ndu'u ndii, yoo na nia'a na yoo a xiin' ndu.

⁷ Te ka'an va' ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo' na saa ndo' ndee jin' na nja'a. Ndisu suu' xaa' ndu sakan' xa'a' na kuni' ndu na ka'an va'a ne yivi' xa'a' ndu, suu' jaan' ndii xaa' ndu sakan', te saa ndo'o na va'a, tee' ndee kanini ne yivi' na koo' na nia'a na yoo ndiee' Cristo xiin' ndu.

⁸ Kuachi ndii koo' kivi' nakaši ndu na ndixa xa'a' Cristo, suu' jaan' ndii chi'ni' xiin' mii' kuiti' ndu xa'a' na ndixa jaan'.

⁹ Xa'a' a jaan' na va'a va' kuni' ndu na ndu'u koo' ndiee', te ndo'o nduu' ne yoo ka ndiee'. Te ka'an ka ndu xiin' Ndiosí na na taxi' na taxi' a na so'o xinu' xachi' ndo' saa nii' kuni' a.

¹⁰ Sakan' na kuii' ke'i i tutu yo'o' na kuni' ka xaa' i mii' ndiee' ndo', sakan' te kij' xaa i naa' ndii, xaku ndiee' kuu' i xiin' ndo' xiin' ndiee' na ni taxi' xto'o e' nda'a' i. Sakan' na suu' ni taxi' a ndiee' nda'a' i te sanduxin i ndo'o, suu' jaan' ndii ni taxi' na'a' a te sakuu' nu' i ndo'o nuu' ichi' Jesús.

Na ndeji' Pablo so'o' ndi'i'

¹¹ Ne ta'an' manij' i, mii' so'o' ndi'i' yo'o' ndii, ka'an ka i xiin' ndo' na siji' kundiee' ndo', te saxinu' tu ndo' na kunduu xachi' ndo' saa kuni' Ndiosí, te na sandjeni ta'an' tu ndo' xiin' na ka'an i yo'o'. Sakan' tu jin' ndaa' kuna' nimá sakuu' ndo', te kundiee' manij' xiin' ta'an' ndo'. Te sakan' Ndiosí, na ndani yoo', te taxi' tu a na manij' a yoo xiin' e', na koo' na a xiin' ndo'.

¹² Chito nuu' ta'an' ndo' kuenta Jesús, te xiin' na jaan' nakuatu' ta'an' ndo'.

¹³ Sakuu' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' yo'o', ti'vi' cha'an' ndo'.

¹⁴ Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'o, te na koo' tu na ndani Ndiosí

xiin' ndo', te sakan' tu na
kundiēē ti'vi sakuu' ndo'
xaa' Espiritu Santo. Sakan'
na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pabło kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñu'u' Galacia

Ti'vi' ra cha'an' nia

¹ Yu'u nduu' Pabło, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i ichi' a. Süu' te yivi' ni sakuiso' chuun' yu'u, ni ndee süu' te yivi' tu ni tjanu' yu'u. Süu' jaan' ndii mii Jesucristo xiin' yuva' e' Ndiosí, ña ni sanatiaku ña'a', ni sakuiso' chuun' yu'u.

² Yu'u xiin' ñani ta'an' e', ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' ndu cha'an' i'in ti'vi' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Jesús, nuu' ñu'u' Galacia.

³ Na sañu'u' yuva' e' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koó xiin' ndo'.

⁴ Te Jesús jaan' nduu' ña ni sanakua'a xiin' mii', te ni xi' i a xa'a' kuachí e', te ni sakakú a yoo' nuu' ña nia'a ña yoo iin yivi' vitin. Sakan' ña xa sakan' ni kuni Ndiosí, yuva' e'.

⁵ Te ña jaan' kuni a natijn sakuu' ña ka'nu' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Iin ndaa' Jesús kuiti' kivi sakakú yoo' nuu' kuachí e'

⁶ Nandaní xava'a i ña yachi va ni kuxioo ndo' nuu' Ndiosí, ña ni kana ndo'ó xa'a' ña ndani mii' a ndo'ó xa'a' ña ni xaa Cristo, te vitin

ndikún ndo' tuku nuu' tu'un va'a.

⁷ Ndisu köo' tuku tu'un va'a ña kivi saa sakan', te kaku e'. Süu' jaan' ndii yoo sava te yivi', te kuni sasana' ndo'ó. Te jaan' ndii, kuni nama ra tu'un va'a ña ka'an xa'a' Cristo.

⁸ Tee' ndee ndee yu'u naa' ka'an ndoso' i iin tu'un ña nakuitá xiin' ña xa ni ka'an ndoso' ndu, uun iin ángele, ña kije ndivi', naa' ka'an ndoso' a iin tu'un ña nakuitá xiin' ña xa ni ka'an ndoso' ndu ndii, na kundó'o xachi' ndu saa Ndiosí.

⁹ Te saa nii' xa ni ka'an ndu ndii, sakan' tu ka'an i vitin ña naa' ka'an ndoso' yoo ka iin tu'un ña nakuitá xiin' ña xa ni natijn ndo' ndii, na kundó'o xachi' nia saa Ndiosí.

¹⁰ Kuachí ndii, süu' xa'a' ña ndoo va'a i nuu' ne yivi' xika' i, süu' jaan' ndii xika' i xa'a' ña ndoo va'a i nuu' Ndiosí. Kanini ndo' naa' xika' i te ndoo va'a i nuu' ne yivi', sakan' ña naa' kusaa' xika' i xa'a' ña ndoo va'a i nuu' ne yivi' ndii, süu' te xika' nuu' nuu' Cristo nduu' i naa' sakan'.

Ka'an Pabło saa ni ndo'o ra kii' ni kana ña'a' Cristo

¹¹ Ñani ta'an' i, kuni i ña kundani ndo'ó ña tu'un va'a ña ka'an ndoso' i ndii, süu' ña ni nata'vi' xini' ne yivi' nduu' a.

¹² Kuachí ndii ni natijn i e nda'a' ndee iin ne yivi', ni ndee ni sakuaan i e nuu' ndee iin te yivi'. Süu' jaan'

ndii Jesucristo n̄i n̄ia'a tu'un va'a jaan' nuu' i.

13 Xa n̄i x̄inj̄ ndo' kuento saa n̄i x̄ika i j̄in yiv̄i' xt̄a'an' kij̄i' n̄i x̄ika i saa x̄ika' ne judío, ne ta'an' i, ichi' Ndiosí. Te xa n̄i x̄inj̄ tu ndo' kuento ña n̄i sando'o' u'v̄i i ne nakayá xa'a' Jesús te sandoñu'u' i n̄ja.

14 Te kij̄i' n̄i x̄ika i saa x̄ika' ne judío, ne ta'an' i, ichi' Ndiosí ndii, nd̄ije' ka n̄i k̄and̄ixa' i te sakan' tuku te j̄in kachi xiin' i, sakan' ña n̄i x̄ito ka'nu' ya'a ka i ña xi xaá ne x̄ij̄i' yata' ndu te sakan' te jaan'.

15 Ndisu Ndiosí ndii, n̄i nakax̄in a yu'u xa'a' a ña ndani m̄ij̄i' a yu'u, ndee kij̄i' kuní ka kaku i, te n̄i xt̄anj̄i a

16 ña n̄ia'a a Jesús, si'e a jaan', nuu' i, te ka'an ndoso' i xa'a' ña jaan' nuu' ne tuku'. Te n̄i xa'an i te ndatu'un' i xiin' ndee j̄in te yiv̄i' ndee ña ka'an ndoso' i,

17 n̄i ndee n̄i ka tu i ñuu Jerusalén te ndatu'un' i te n̄i t̄janu' Jesús ña nuu' ka te sakan' yu'u. Süu' jaan' ndii n̄i xa'an i ñu'u' Arabia, te n̄i n̄and̄iko' tuku i ñuu Damasco.

18 Te kij̄i' n̄i x̄ka'nd̄ia un̄i kuiya ndii, n̄i xa'an i mi' ndu'u' Pedro ñuu Jerusalén, te n̄i ndoo i xiin' ra xa'un kivi' i kan'.

19 Ndisu n̄i x̄inj̄ ta'an' i xiin' inga te t̄janu' Jesús san̄ia'á ichi' a. Īin ndaa' so'o Jacobo, te nduu' ñan̄i x̄to'o e' Jesús, n̄i x̄inj̄ ta'an' xiin' i.

20 Te ña ke'i i nuu' tutu yo'o' ndii, x̄iní Ndiosí ña ña

nd̄ixa nduu' a.

21 Te kij̄i' n̄i ya'a sie, te n̄i xa'an i ñu'u' Siria xiin' ñu'u' Cilicia.

22 Ndisu ne nakayá xa'a' Jesús ñu'u' Judea ndii, t̄ja'an kuni nuu' n̄ja yu'u.

23 N̄i x̄inj̄ so'o kuit̄i' n̄ja ña ka'an ne yiv̄i' xa'a' i ndii: "Te n̄i sando'o' yoo' xt̄a'an' ndii, ka'an ndoso' ra nuu' ne yiv̄i' tu'un va'a ña n̄i x̄ika ra sandoñu'u' ra", n̄i kachi n̄ja.

24 Te n̄i x̄aka'nu' va n̄ja Ndiosí xa'a' ña n̄i xa a xiin' i.

2

So'o n̄i x̄ka'nd̄ia a kij̄i' n̄i xa'an Pablo mi' ndiee' inga te san̄ia'á ichi' Jesús

1 Te kij̄i' n̄i x̄ka'nd̄ia uxi kumi' kuiya ndii, n̄i ka tu tuku i ñuu Jerusalén xiin' Bernabé. Te n̄i x̄aka tu i Tito kua'an ra xiin' ndu.

2 N̄i xa'an i sakan' ña Ndiosí n̄i n̄ia'a nuu' i ña kuní a ña ku'un i i kan'. Te nuu' te kuu' nuu' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús kuit̄i' n̄i ndatu'un' ndi' i xa'a' ña ka'an ndoso' i xa'a' tu'un va'a nuu' ne tuku'. N̄i ndatu'un' ndi' i xa'a' ña jaan' nuu' ra ko to ka xachuun' saka i, uun xa n̄i xachuun' saka i kan̄inj̄i te jaan'.

3 Ndisu n̄i xt̄anj̄i ra ña n̄i ka'an i, sakan' na ndee Tito, te n̄i xa'an xiin' ndu ndii, tee' ndee te griego nduu' ra ndii, n̄i ka'an te kuu' nuu' jaan' ña kuní a kua'a tun̄i j̄in' ra,

4 tee' ndee n̄i ko' n̄i si'e j̄in uvi te x̄ini xa'an' ka'an ña

xika' ra ichi' Jesús tejn ndu mii' ni nakaya ndu jaan'. Ni ko'ni ra ikan' te niani' ra ña xaa' ndu ña yoo ndika ndu nuu' ichi' Cristo Jesús, ndiani te tuku ni sanandiko' ra ndu'u nuu' ña ka'an tu'un ndei'.

⁵ Ndisu ndee jin kani' ni natijn ndu'u ña ka'an te jaan', sakan' te nama xachi' ndu tu'un va'a ndixa ña xa kandixa' ndo' jaan'.

⁶ Te koo' xachi' ña xaa' ni ka'an te kuu' nuu' nuu' ne nakaya xa'a' Jesús jaan' xiin' i. Nu'u' yu'u ndii, naa' te ka'nu' nduu' ra, uun süvi ra ndii, koo' a xaa' a, sakan' ña Ndiosí ndii, nakaxin a ne yivi'.

⁷ Süu' jaan' ndii ni xini te kuu' nuu' jaan' ña ni taxi Ndiosí chuun nuu' i ña ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ne tuku' jin kachi naa ni taxi a chuun nuu' Pedro ña ka'an ndoso' ra tu'un va'a jaan' nuu' ne judío.

⁸ Kuachi ndii mii' Ndiosí ni taxi ndiee' Pedro te kunduu' ra te sania'á ichi' Jesús nuu' ne judío, te mii' tu a ni taxi ndiee' yu'u te kunduu' i te sania'á ichi' Jesús nuu' ne tuku'.

⁹ Sakan' na kuii' ni nakuni Santiago xiin' Pedro xiin' Juan, te nduu' te kuu' nuu' nuu' ne ndikún ichi' Jesús, ña ni saman' va Ndiosí yu'u chuun yo'o'. Sakan' na kuii' ni tijn ra nda'a' i xiin' nda'a' Bernabé te nia'a' ra ña nduiin' ra xiin' ndu. Te ni ndoo' ra kuento ña sachuun' ka ndu nuu' ne tuku', te te

jaan' sachuun' ka nuu' ne judío.

¹⁰ Te kuu' nuu' jaan' ndii, jin ndaa' kuiti' a ni xikan' ra nuu' ndu ña chindiee' naa chindiee' ndu ne nda'vi kuu', ni kachi ra. Te ña jaan' nduu' ña xa kuaxi i saxinú i xiin' jin kani' nimá i.

So'o ni xaa a kii' ni kani kuento Pablo Pedro xa'a' ña va'a ña xaa' ra tejn ne tuku'

¹¹ Te kii' ni xaa Pedro ñuu' Antioquia ndii, ni kani ña'a' i kuento, sakan' ña va'a xaa' ra.

¹² Kuachi ndii, kii' kuni ka xaa te ni ti'vi' Jacobo ndii, ni xixi ra xiin' ne tuku' jaan'. Ndisu kii' ni xaa te ni ti'vi' Jacobo jaan' ndii, ni kuxioo Pedro jaan' nuu' ne tuku' jaan' xa'a' a ña yi'vi ra te yivi', te ka'an ña kuni a kua'a tuni jin' sakuu' te tuku', te ndikún ichi' Jesús.

¹³ Te sakan' tu inga te judío, te ndikún ichi' Jesús ndii, ni kuxioo tu te jaan' nuu' ne tuku' jaan' naa ni xaa Pedro jaan', ña ni xasuvi xiin' mii' ra. Te ndee Bernabé ni sanama' xiin' mii' nuu' ña siki' jaan' ni xaa ra.

¹⁴ Te kii' ni xini i ña xika' ndaku sakuu' te jaan' nuu' ña ndixa xa'a' tu'un va'a xa'a' Jesús ndii, ni ka'an i xiin' Pedro nuu' sakuu' ne nakaya xa'a' Jesús ikan' ndii: "Yo'ó ndii, te ichi' ne ta'an' e', ne judío, nduu' un', ndisu xika' un' ndee naa süu' te judío nduu' un'. Sakan' na kuii', ¿ndichun na kaviko' u'vi un' ne tuku', ne ndikún

ichi' Jesús, ña kuní a kaka nja naa xika' ne judío?

15 Yoo' ndii, si'e ne judío nduu' e' ndee ni tuvi e', te süu' te tuku', te xaa' kuachi nuu' tu'un ndei' Ndiosí, nduu' e'.

16 Sakan' ña xini e' ña süu' xa'a' a ña xaa' ndee jin ne yivi' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí sandaku a nimá nja, süu' jaan' ndii xa'a' a ña ini nja xini nja Cristo Jesús kuiti'. Te sakan' tu yoo' ndii, xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús jaan' kuiti', te ni xandaqu Ndiosí nimá e' nuu' a, te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an tu'un ndei' jaan'. Kuachi ndii ndee jin ne yivi' küvi kunduu ne ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' nja ña ka'an tu'un ndei' jaan'.

17 Sakan' na kuii' kij' xika' e' sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo kuiti' ndii, ka'an sava ne judío ña xa'nú e' sava tu'un ndei' jaan'. ¿Ñáá Cristo nduu' ña xaa' sakan', te xaa' e' kuachi na sakan'? Kuasa' xachi' sakan' ran'.

18 Kuachi ndii, naa' ini ni tukuu i kuni tu'un ndei' jaan', ña ni ini ni xini saa' ndii, tuku ni nanduu' i te ndiso' kuachi nuu' Ndiosí.

19 Sakan' ña yu'u ndii, ndee naa te xa ni xi'i nduu' i nuu' tu'un ndei' jaan' xa'a' ña ini ka i ña küvi sakakú a yu'u, sakan' na tiaku i te xaa' i ña kuní Ndiosí.

20 Te yu'u vitin ndii, xaa' i kuenta ndee naa ni xi'i inga' i xiin' Cristo nuu' krusin. Sakan' na kuii' yu'u ndii, ña

tiaku i xiin' ñu'u' nde'i yo'o' vitin ndii, tiaku ka i te saa i ña kuní mii' i. Süu' jaan' ndii Cristo nduu' ña xiko' ni'i' kivi' ñuu i, te xika' i jin yivi' xa'a' a ña ini i xini i Cristo, si'e Ndiosí. Te kundani ña jaan' yu'u, sakan' ña ni sanakua'a xiin' mii' a xa'a' i, te ni xi'i a nuu' krusin xa'a' kuachi i.

21 Köo' kivi' nakoo i ña ndani mii' Ndiosí yu'u, sakan' ña naa' küvi kundaku nimá e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña saxinú e' tu'un ndei' jaan' ndii, ni xi'i saka Cristo nuu' krusin naa' sakan', ndisu süu' sakan' nduu' a", ni kachi i xiin' ra.

3

Xa'a' ña ini e' xini e' Cristo kuiti' natiin' e' Espiritu Santo

1 Ndo'ó, ne Galacia, ne küu' kaxi' nduu' ndo' ndee naa ni sakuini' jin te yivi' xiin' ndo', sakan' ña ni kuxioo ndi'i ndo' nuu' ña ni sania'á i ndo'ó ña ni xi'i Jesucristo nuu' krusin xa'a' kuachi e'.

2 Ña yo'o' kuiti' kuní i ña nakujin ndo' nuu' i: ¿Ñáá xanini ndo'ó ña ni natjin ndo' Espiritu Santo xa'a' a ña ni saxinú ndo' ña ka'an chuun' tu'un ndei' Moisés? Kuasa' xachi' sakan' ran'. Sakan' ña ni natjin ndo' Espiritu Santo jaan' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Jesús kuiti'.

3 Saa tu tiakú xini' ndo'. Naa' ni natjin ndo' Espiritu Santo kij' ni xa'a' ini ndo'

xini ndo' tu'un va'a jaan' ndii, ¿ndichun na xika' ndo' ña ndasandaku ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí witin xiin' ña ndíee' mii' ndo', na sakan'?

⁴ Ní ndo'o kua'a' va ndo'ó xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús. ¿Náa ní ndo'o saka ndo' sakuu' ña jaan'? Va'a va naa' ní ndo'o' saka ndo' ña jaan'.

⁵ Sakan' ña süu' xa'a' a ña ní xaa ndo' ña ka'an tu'un ndei' jaan' ní taxí Ndiosí Espíritu a naá nimá ndo', te ní xaa a chuun ka'nu' koo' chukuu' tein ndo'. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' tu'un va'a jaan' ní xaa a ña jaan'.

Ní ka'an Ndiosí ña te ndaku nimá nduu' Abraham xa'a' a ña ní ini ra xini ña'a' ra

⁶ Ní ini kuiti' Abraham, te xii' yata' ndu, ní xini ra Ndiosí, te ní ndasandaku a nimá ra nuu' a.

⁷ Sakan' na kuii' kuní a kundani ndo' ña ne ini xini Ndiosí nduu' xna'a' siani' xika' Abraham jaan'.

⁸ Ndee xta'an' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ña naá kivi' kunduyu tu ne tuku' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí saa a xa'a' a ña ini nja kuni ña'a' nja. Sakan' na kuii' ní sakuni' Ndiosí Abraham tu'un va'a jaan' kii' tia'an xka'ndia a, sakan' na ní ka'an a xiin' ra ndii: "Xiin' nda'a' yo'ó sañu'u' i sakuu' ne yivi' jin yivi'", ní kachi a.

⁹ Sakan' na kuii' ne ini xini Jesús ndii, sañu'u' ña'a'

Ndiosí naa ní sañu'u' a Abraham jaan' xa'a' a ña ní ini ra xini ña'a' ra.

¹⁰ Kuachi ndii, yoo ka kuni ña ndasandaku Ndiosí nimá nja nuu' a xa'a' ña saxinú nja ña ka'an chuun tu'un ndei' a ndii, xa yoo nja nuu' ña nacha'an'. Kuachi ndii ka'an ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii: "Nacha'an sakuu' ne saxinú ndi' i sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan'", kachi a.

¹¹ Xini kaxi' e' ña sandaku Ndiosí nimá ndee jin e' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an tu'un ndei' jaan', sakan' ña ka'an ña yoso' nuu' tutu a ndii: "Ne ní xandaku Ndiosí nimá xa'a' a ña ini kuiti' nja xini ña'a' nja ndii, kutjaku nja ndee ndi' i ní kivi'", kachi a.

¹² Ndisu tu'un ndei' jaan' ndii, süu' kuenta ña ini e' xini e' Jesús nduu' a, sakan' ña ka'an ña yoso' nuu' tutu a ndii: "Ne saxinú sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, kutjaku nja xa'a' ña jaan'", kachi a.

¹³ Ní sandoó ndiká Cristo yoo' nuu' ña ní kuni a sanacha'an' tu'un ndei' jaan' yoo'. Sakan' ña ní xi'i a nuu' e', te ní tiso a ña nacha'an' jaan, naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Yoo ka nduu' ne xi'i nuu' nduyu ndii, nacha'an' nja", kachi a.

¹⁴ Sakan' ní xaa Cristo te sañu'u' tu Ndiosí ne tuku' xiin' kuento a, ña ní taxí a nuu' Abraham jaan'. Te xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo ndii, natiin' e' Espíritu Santo, ña xa ní taxí Ndiosí kuento a

xa'a' jaan'.

Sādoñu'u' tu'un ndei'
jaan' kuento ña ni taxí Ndiosí
nuu' Abraham

15 Ñani ta'an' i, kuni ka'an' i xiin' ndo' iin' ña ka'an' ndiaa xa'a' te yivi'. Te yivi', kij' ndoó ra kuento xiin' ta'an' ra ndii, ke'i ra a nuu' tutu, te chindu'u' ra nuu' nda'a' ra nuu' a. Kij' xaa' ra sakan' ndii, ndee iin' ra küvi naxhikanu' ka ndee iin' yu'u', ni ndee küvi tu sandoñu'u' ra ña jaan'.

16 Sakan' tu ni xaa' Ndiosí ni taxí a kuento a nuu' Abraham xiin' nuu' siani' xika' ra. Sakan' na kuii' yoso' a ndii: "nuu' iin' siani' xika' un'", sakan' yoso' a. Ndisu ka'an' ña jaan' xa'a' kua'a' siani' xika' ra kij' ka'an' a sakan'. Süu' jaan' ndii ka'an' a xa'a' iin' ndaa' kuiti' a, te ña jaan' nduu' Cristo.

17 Ña kuni ka'an' i xiin' ndo' yo'o' ndii, xa' ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' Abraham jaan' ña saxinú a ña ni ka'an' a xiin' ra jaan'. Te tu'un ndei', ña ni taxí Ndiosí nda'a' Moisés kij' xa' ni ya'a kumi' ciento oko uxi kuiya ndii, küvi sativi' a kuento a ña xa' ni taxí a nuu' Abraham jaan'.

18 Kuachí ndii, naa' xa'a' a ña saxinú e' tu'un ndei' jaan' natjin e' ña samani' Ndiosí yoo' jaan' ndii, süu' xa'a' ña ni taxí a kuento a jaan' ka nduu' a naa' sakan'. Ndisu Ndiosí ndii, ni taxí a ña jaan' nuu' Abraham xa'a' a ña xa sakan' ni ndoo a kuento a nuu' ra.

Ka'an Pablo ndee xa'a'
ni taxí Ndiosí tu'un ndei' a
nda'a' Moisés

19 ¿Ndichun ni taxí Ndiosí tu'un ndei' jaan' naa' sakan'? Ni taxí ña'a' a te nia'a' xna'a' a ne yivi' ndee ña nduu' kuachí. Te ni kuni a ña sachuun' tu'un ndei' jaan' ndee kij' ni kixin' siani' xika' Abraham jaan', ña ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' a jaan'. Te ni taxí Ndiosí tu'un ndei' jaan' nda'a' ángele, te ángele jaan' ni taxí a nda'a' Moisés, te ni saya'a' ra a nuu' ne ñuu' ra.

20 Sakan' ña kij' ni taxí Ndiosí kuento a nuu' Abraham jaan' ndii, ni tjachuun' a inga ne yivi', sakan' ña iin' ndaa' miji' a ni xaa' sakuu' ña jaan'.

21 Sakan' na kuii', ¿ñaáa kani' ta'an' tu'un ndei' jaan' xiin' kuento ña ni taxí Ndiosí jaan'? Kuasa' xachi' sakan' ran'. Kuachí ndii, naa' küvi taxí tu'un ndei' jaan' kivi' ñuu' e', ña köo' kivi' ndi'i' ndii, küvi kunduyu e' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an' tu'un ndei' jaan'.

22 Ndisu ka'an' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ña xiko' ni' kuachí sakuu' ne yivi', sakan' te ne ini' xini Jesu-cristo kuiti' küvi natjin ña ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' jaan'.

23 Te kij' tia'an' ini' e' kuni e' Jesús ndii, ni nduu' e' ndee naa' ne ndasi i'nu' ni xaa' tu'un ndei' jaan' ndee kij' ni xaa' kivi' ña nia'a' Ndiosí ña kuni a ña ini' e' kuni e' Cristo.

24 Sakan' na kuii', ña kuni ka kixin Cristo ndii, tu'un ndei' jaan' ni nduu ndee naa iin te sania'a yoo'. Ndee naa sakan' ni xachuun' tu'un ndei' jaan' te kundiaaka a yoo' nuu' Cristo, te sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo jaan'.

25 Ndisu vitin ndii, xa ni xaa kivi' ña ini e' xini ña'a' e', te kuasa' ka xito' tu'un ndei' jaan' yoo'.

26 Te xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús jaan' ndii, si'e Ndiosí nduu' sakuu' e'.

27 Kuachí ndii, sakuu' yoo', ne ni chichí kuenta Cristo ndii, ni xikui'nu a yoo'.

28 Sakan' na koo' a xaa' a ndee ka nuu' ne yivi' nduu' e', naa' ne judío nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e', naa' ne xiko' ni'i' iin xto'o nduu' e', uun naa' ne xika' ndiká nduu' e', naa' tiaa nduu' e', uun naa' ña'a' nduu' e' ndii, iin ndaa' nduu' sakuu' e' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo Jesús.

29 Te xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo ndii, ne vi'e Abraham jaan' nduu' e', sakan' na kuii' natiiin e' ña ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' nuu' ne vi'e ra.

4

1 Te sakan' tu ka'an i ndii, iin te lulu, te natiiin ña'a yuva', kii' tia'an xinu kuiya ra ndii, nduu' ra ndee naa iin te xika' nuu' kuiti' tee' ndee kunduu ra te xiin' ña'a sakuu' a.

2 Kii' lulu ra ndii, yoo ne xito' ña'a', te yoo tu ne xito' ña'a yuva' ra ndee xaa

kivi' ña ni chindu'u' yuva' ra jaan'.

3 Te iin kachi tu ni nduu a xiin' yoo' kii' tia'an ini e' kuni e' Jesús ndii, ni nduu e' ne xachuun' nuu' ña xiko' ni'i' ne yivi' iin yivi'.

4 Ndisu kii' ni xinu kivi' ña ni chituni Ndiosí ndii, ni ti'vi' a si'e a. Te iin ña'a' ni sakaku' ña'a'. Te si'e a jaan' ndii, ni kaku a, te ni xika a saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí.

5 Sakan' ni xaa a te sandoó ndiká a yoo' nuu' tu'un ndei' jaan', te kunduu e' si'e Ndiosí.

6 Te xa'a' a ña si'e Ndiosí nduu' e' ndii, ni sandoó a Espíritu si'e a jaan' nimá e' ña saka'an yoo' ndii: "Tata kua'a mii' i", kachi e' xiin' Ndiosí.

7 Sakan' na kuii', süu' ne xika' nuu' kuiti' nduu' e', süu' jaan' ndii si'e Ndiosí nduu' e'. Te xa'a' a ña si'e a nduu' e' ndii, xa kande'i sani'i' a yoo' sakuu' ña va'a a.

Ndi'ni Pablo xa'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Galacia

8 Kii' xini ndo' Ndiosí ndii, ni xiko ni'i' ndiosí saka ndo'ó.

9 Ndisu vitin ña xa xini ndo' Ndiosí, uun va'a ka ka'an e' ndii, ña xa xini Ndiosí ndo'ó ndii, ndichun na tuku ni kuni ko'ni ndo' nda'a' ña xiko' ni'i' ne yivi' iin yivi', te viko ni'i' a ndo'ó? Ña jaan' ndii, koo' ndiee' a te kuasa' tu kuni a.

10 Kuachí ndii xito' ka'nu' ndo' kivi' ka'nu', te xa'a tu

ndo' viko' yoo', te xa'a tu ndo' i'in viko' ña nasukú, te xito' ka'nu' tu ndo' kuiya.

11 Xa'a' a jaan' na ndi'ni yu'u xa'a' ndo', saa' iin kij' xachuun' saka i tein ndo'.

12 Ñani ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña kaka ndo' naa xika' yu'u, sakan' ña yu'u ndii, ni xika i saa nii' xika ndo'ó. Te ndo'ó ndii, ni xaa' ndo' ndee iin ña vā'a xiin' i nuu' ni kixin'.

13 Naka'an' ndo' ña kij' ni kuni kuvu i ndii, ni taxu a kivi', te kuvu ka'an ndoso' i tu'un vā'a nuu' ndo' ña nuu'.

14 Tee' ndee ni ndo'ó ndo' xiin' i kij' ni kuni kuvu jaan' ndii, ni kundasi' ndo' yu'u, te ni ndee ni saxioo tu ndo' yu'u. Süu' jaan' ndii ni natiin ndo' yu'u ndee naa iin ángele ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, te ni natiin tu ndo' yu'u ndee naa mii' Cristo Jesús.

15 Kij' sakan' ndii, ni kuatia' va nimá ndo' xini ndo' yu'u. ¿Mii' kua'an tu sakuu' ña jaan' vitin? Kuachi ndii kuvu ndjee yu'u' i nuu' ndo' ña naa' ni kuvu ndii, tava' xachi' ndo' nduchi' nuu' ndo', te taxu ndo' a nda'a' i kij' sakan'.

16 Te vitin ndii, xa'a' a ña ka'an i ña ndixa xiin' ndo' ndii, kundasi' ndi'i' ndo' yu'u.

17 Te ne yivi', ne kuni nama tu'un vā'a jaan' ndii, nia'á nja ndo'ó ndee naa ndi'ni nja xa'a' ndo', ndisu vā'a xaa' nja. Kuni sasiin' nja ndo'ó nuu' ndu'u, te kundini'ni kuiti' ndo' xa'a' mii' nja.

18 Te ña vā'a nduu' a kundini'ni e' sakuu' ichi' xa'a' ña vā'a, te süu' kij' yoo i xiin' ndo' kuiti'.

19 Ne kua'a i, ndo'o' tukuu i xa'a' ndo' ndee naa ndo'o' iin ña'a', ña' sakaku'. Naa' sakan' kundo'ó naa ndo'o' i xa'a' ndo' ndee kij' saa ndo' ndee naa xaa' Cristo.

20 Xava'a a naa' yoo i mii' ndiee' ndo' naka'an e' sakan', te kuvu ka'an vita ka i xiin' ndo', sakan' ña ndi'ni i xa'a' ña xaa' ndo'.

Yo'o' ka'an xa'a' ña ni ndo'ó Agar xiin' ña ni ndo'ó Sara

21 Ndo'ó, ne kuni kuvu nuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, ka'an ndo' xiin' i, ¿ñaá xini xna'a ndo' ña ka'an tu'un ndei' jaan'?

22 Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' Abraham, ña ni yoo uvu ta'an tiaa si'e ra. Iin si'e ra ni yoo xiin' ña' ni xika nuu' nuu' ña' si'i ra. Te inga si'e ra ni yoo xiin' ña' ni yoo ndiká, ña ni nduu ña si'i ra jaan'.

23 Si'e ña' ni xika nuu' jaan' ndii, ni tuvü ra xa'a' a ña sakan' ni kuni mii' Abraham. Ndisu, si'e ña' ni yoo ndiká jaan' ndii, ni tuvü ra te xinu kuento Ndiosí, ña ni taxu a nuu' Abraham jaan'.

24 Te ña ni xka'ndia xiin' uvu saa' ña'a' jaan' ndii, ña ka'an ndiaa nduu' a xa'a' uvu saa' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' ne ñuu i. Iin a ka'an xa'a' iku' ña nani' Sinaí, ña' jaan' nduu' ña' nani' Agar, te ña' jaan' tu

nduu' ichi' yata', ne xiko' ni'i' xaa' tu'un ndei' Ndiosí.

²⁵ Te xiin' ña ni ndo'o Agar jaan' ka'an ndiaa a xa'a' iku' Sinaí, ña iin' ñu'u' Arabia. Te sakan' tu ka'an ndiaa ña ni ndo'o ña' jaan' xa'a' ne ñuu Jerusalén, sakan' ña xiko' ni'i' tu ña'a' tu'un ndei' jaan'.

²⁶ Ndisu xiin' ña ni ndo'o Sara, ña' ni yoo ndiká ndii, ka'an ndiaa a xa'a' ñuu Jerusalén, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndia'vi' ne yoo' ndiká. Te ñuu jaan' nduu' ndee naa si'i' yoo', ne iní xini Jesús.

²⁷ Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Yo'ó, ña' küvi koo si'e, te tia'an tu kund'o'o un' kui'e ne kuachi' ndii, sij' kunj un', te nde'i ti'e' un' ña va'a kuni un'.

Kuachi ndii koo kua'a' ka si'e un' te sakan' jin ña' ndu'u' xiin' ii'.

Sakan' yoso' a.

²⁸ Ñani ta'an' i, yoo' ndii nduu' e' ndee naa Isaac, sakan' ña si'e ne ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' nuu' Abraham nduu' tu e'.

²⁹ Ndisu te ni kaku kuenta jin yivi' jaan' ndii, ni sando'o' ra Isaac, te ni kaku kuenta Espíritu Santo. Nii' sakan' tu xaa' ne ndikún ni'i' tu'un ndei' jaan' xiin' e' vitin.

³⁰ Ndisu naka'an' ndo' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Taxi' un' ña' xika' nuu' jaan' xiin' si'e a'. Kuachi ndii xata'an ña natjin si'e ña' jaan' ña'a'

yuva' ra xiin' si'e ña' yoo ndiká." Sakan' yoso' a.

³¹ Ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na kuii', süu' si'e ña' ni xika nuu' jaan' nduu' yoo'. Süu' jaan' ndii si'e ña' yoo ndiká nduu' e'.

5

Xika' ndiká e' nuu' tu'un ndei' Moisés ni xaa Jesucristo

¹ Ni sandoó ndiká Jesucristo ndo'ó te kunduu' ndo' ne yoo ndiká. Xa'a' a jaan' na kujta ni'i' ndo' nuu' ña jaan', te taxí ndo' ña viko ni'i' inga ña'a' ndo'ó.

² Koto ndo', mii' yu'u' Pablo ka'an xiin' ndo' ña naa' taxi ndo' ña kua'a' tunj jin' ndo' ndii, keta va'a xachi' ndo' nuu' ña ni xaa Cristo.

³ Te ka'an ka i xiin' yoo' ka nduu' ndo'ó, te taxi' kua'a' tunj jin' ndii, kande'i' saxinú ndo' sakuu' inga ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan'.

⁴ Ndo'ó, ne xika' kunduu' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' ndo' ña ka'an tu'un ndei' a jaan' ndii, xa ni kusiin' ndo' nuu' Cristo, te xa ni nakoo ndo' ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó.

⁵ Ndisu yoo', ne ndiatu' ini ña sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña ini e' jaan' ndii, ndiatu' e' xiin' ña ndiee' Espíritu Santo.

⁶ Sakan' ña, xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús ndii, koo' a xaa' naa' yoo tunj jin' e', uun naa' koo' a. Ña ka'nu' ka ndii, ña ini e' xini e' Cristo, te ña jaan' xaa' sakan' te kundani e' ne yivi'.

7 Ní xiká va'a ndo' ña nuu' ichi' Cristo. ¿Yoo ní nakási nuu' ndo', te ní iní ká ndo' kuní ndo' ña ndíxa?

8 Süu' Ndiosí ní xaa' ña jaan', kuachí ndii' mii' ña jaan' ní kána ndo'ó nuu' ña ndíxa jaan'.

9 Naa ka'an' e' ndii, iin' ña xini xa'an' ndii nduu' a ndee' naa yuchi' levadura, ña saki'ví pachí xita' va'a. Sie tío' a ndii kíkú i'nu a kanií' tein' ixan', te saki'ví pachí a ña jaan'.

10 Te yu'u ndii, iní xini i' xto'o e' ña iin' kachí xanini ndo' xiin' i' xa'a' ña ndíxa jaan', te ne' xini xa'an' ndo'ó jaan' ndii, kundo'o' nía saa' Ndiosí, yoo ká nduu' nía.

11 Ñanjí ta'an' i, naa' ña ndíxa nduu' ña ka'an' te jaan' ña kusaa' ka'an' ndoso' i' ña kuní a kua'a' tuní iin' te iní xini Jesús ndii, ¿ndee' xa'a' na sando'o' ne' Israel yu'u naa' sakan'? Kuachí ndii, naa' sakan' nduu' a ndii, nāsaa' kua'a' nía saa' tu'un' va'a' ña ka'an' xa'a' ña ní xi'í Cristo nuu' krusín.

12 Tee' naa' saña'ma xiin' mii' ndí'í te xini xa'an' ndo'ó jaan' ran'.

13 Ñanjí ta'an' i, ní kána Ndiosí ndo'ó te koo' ndiká ndo' nuu' tu'un' ndei' Moisés jaan', ndisú kániní ndo' ña xa'a' ña yoo ndiká ndo' nuu' ña jaan', na kuví saa' ndo' ña ndioo' iní iin' ndo'. Süu' jaan' ndii kaka' nuu' nuu' ta'an' ndo' xa'a' a' ña kundani' ta'an' ndo'.

14 Kuachí ndii sakuu' tu'un' ndei' Ndiosí kuví saxinú e'

xiin' iin' ndaa' yu'u' sie ña ka'an' ndii: "Kundaní ndo' ne' yivi' xiin' ndo' ndee' naa kundani' xiin' mii' mii' ndo'", kachi a.

15 Ndisú naa' chichi' ta'an' ndo', te satuxu'ví ndo' nimá ta'an' ndo' ndii, koto' xiin' mii' ndo'. Naa' saa' naa' xaa' ndo' ña jaan' ndii, sando'ñu'u' ta'an' xachi' ndo'.

Kaka' e' saa' kuní Espiritu Santo, te süu' saa' ndioo' iní mii' e'

16 Xa'a' a' jaan' na ka'an' i' xiin' ndo' ña kaka' naa' xika' ndo' saa' kuní Espiritu Santo, te sända'ni ndo' nimá ndo' xiin' ña ndioo' iní ndo'.

17 Kuachí ndii kani' ta'an' ña ndioo' iní ndo' jaan' xiin' ña kuní Espiritu jaan'. Te kani' ta'an' tu' ña kuní Espiritu jaan' xiin' ña ndioo' iní ndo' jaan'. Ña ndasi' ta'an' nduu' uvi' saa' ña jaan', sakan' na kuu' kuví saa' ndo' ña kuní mii' ndo'.

18 Ndisú xa'a' a' ña ndi-aka' Espiritu Santo yoo' ndii, xiko' ni'i' ká tu'un' ndei' jaan' yoo'.

19 Kuän' ví' kuní e' saa' kuu' ne' xaa' ña ndioo' iní nía: kumi' nía' musa' nía, te xiin' nía, te kuu' xe'na' nía, te xaa' nía ña kini' kuu' xiin' iin' nía,

20 te xaka'nu' nía ndiosí saka, te xaa' nía ña kuini', te ndasi' ta'an' nía, te xika' maní' xiin' ta'an' nía, te kuiñu' nía, te xi'é nía, te nata'vi' ta'an' nía, te xasiin' xiin' mii' nía, te kuví mii' nía iin' tí'ví,

21 te ndäsi' nuu' nja xini nja ne yivi', te xa'ni' nja ne yivi', te nduu' nja ne xini, te xa'a nja viko' loco, te sakan' xaa' nja xiin' kua'a' ka tuku nuu' ña'a. Te sakuni' tukuu' i ndo'ó naa ni sakuni' i ndo'ó xa'a' ña jaan' saa' ndii, ne xaa' ña jaan' ndii, küvi kundiee nja ndivi' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí.

22 Ndisu ña va'a, ña taxi' Espíritu Santo saa e' ndii, nduu' a ña kundani' e' ne yivi', te nduu' tu a ña kuation' ini' e', te nduu' tu a ña xika' maní' e', te nduu' tu a ña kuie kuu' ini' e' xiin' ne yivi', te nduu' tu a ña chindiee' ña'a' e', te nduu' tu a ña va'a kuu' e' xiin' nja, te nduu' tu a ña xachuun' ndaku e' xiin' nja.

23 te nduu' tu a ña maso kuu' e', te nduu' tu a ña xiko' ni'i' xiin' mji' e'. Te kuäsa' xa'nú e' ndee jin tu'un ndei' kij' xaa' e' sakuu' ña jaan'.

24 Te yoo', ne nduu' kuenta Cristo Jesús ndii, xa ni xa'nu ini' e' xa'a' ña ndioo' ini' e' xiin' ña xikán nimá e', ndee naa xa ni xi'i' ña jaan' nuu' krusín.

25 Naa' kumi' e' kivi' ñuu' xaa' xaa' Espíritu Santo ndii, na taxi tu e' ña kundjaka a yoo' te kaka e' saa kuni' a.

26 Na künduu e' ne ñuñu', te na sataña'a' ta'an' tu e', te sakan' tu na ndäsi' nuu' e' kuni' ta'an' e'.

6

Na chindiee' e' ne yivi'

1 Ñani ta'an' i, naa' ni nama yoo ka nuu' ndee ka kuächí ndii, ndo'ó, ne xika'

ni'i' nuu' ichi' Jesús ndii, chindiee' ndo' ne jaan', te nandiko' nja nuu' ichi' a jaan'. Ndisu maso kuu' ndo' kij' chindiee' ña'a' ndo'. Te koto xiin' mji' va' ndo' kij' xaa' ndo' sakan', koto ka koto kuä'a tu kuächí jaan' ndo'ó.

2 Te chindiee' naa chindiee' ta'an' ndo' xiin' ña ndo'o' ndo'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, saxinú ndo' tu'un ndei' ña ni sania'á Cristo.

3 Kuächí ndii naa' yoo ka tuu ña ne ka'nu' ka nduu' mji' nja kij' süu' sakan' nduu' a ndii, xini xa'an' xiin' mii' mji' nja.

4 Sakan' na kuii' i'in ndo' kuni' a natava' kuenta xa'a' ña kuu' mji' ndo'. Naa' ña va'a xaa' ndo' ndii, küvi va'a kuni' ndo' xa'a' ña jaan'. Ndisu näkata xiin' mii' ndo' xiin' inga ne yivi'.

5 Kuächí ndii xa yoo xa yoo ña ka'an' kuächí xiin' i'in e'.

6 Ne sakuaan ndii, na chindiee' nja ne sania'á ña'a' tu'un Ndiosí xiin' sakuu' nuu' ña kumi' nja.

7 Te küni xa'an' xiin' mji' ndo'. Küvi küni xa'an' e' Ndiosí, sakan' ña ndee ka nuu' ña chi'i' e' ndii, ña jaan' tu na'in e'.

8 Sakan' ña ne chi'i' ña ndioo' ini' mji' nja ndii, ña küvi xachi' nja natijn nja. Ndisu ne xaa' ña kuni' Espíritu ndii, natijn nja ña kutjaku nja ndee ndi'i' ni kivi' saa Espíritu jaan'.

9 Sakan' na kuii' na näkoo e' ña xaa' e' ña va'a, sakan' ña naa' xävi e' ña xaa' e' ña jaan' ndii, kij' xaa' kivi' ña

n̄i ch̄ituní Ndiosí ndii, nāt̄ījn̄ e' n̄a va'a nda'a' Ndiosí xa'a' n̄a jaan'.

¹⁰ Xa'a' a jaan' na kuii' na ch̄ind̄iee' e' ne yivi' sakuu' ichi' kij' kuv̄i. Ndisu na ch̄ind̄iee' kua'a' ka e' ne nduu' kuenta Jesús xiin' e'.

Ne yivi' xaa' nduu' e' vitin xa'a' a n̄a in̄i e' xini e' Jesu-cristo

¹¹ Yo'o' ndii, m̄ji' i ke'i a vitin xiin' letra na'nu' va xiin' nda'a' m̄ji' i.

¹² Te yivi', te kuni t̄ijn̄ u'vi ndo'ó te ku'a'a tun̄i iin' ndo' jaan' ndii, xaa' ra sakan' te ndoo va'a ra xiin' ne yivi' kuj̄t̄i', sakan' n̄a k̄uní ra n̄a sando'o' n̄a'a' ne yivi' jaan'. Xa'a' a jaan' na k̄á'an ndoso' ra n̄a kaku e' xa'a' n̄a n̄i xaa Cristo nuu' krusín kuj̄t̄i'.

¹³ Sakan' n̄a n̄i ndee m̄ji' te yoo tun̄i iin' jaan' s̄axinú n̄a ka'an tu'un ndei' jaan'. Ndisu kuní ra n̄a ko'o tun̄i jaan' iin' ndo'ó te kuv̄i ka'an ninu ra xa'a' n̄a n̄i xaa ndo' jaan'.

¹⁴ Yu'u ndii, ku'asa' xachi' ka'an ninu i naa te jaan'. Ndisu ka'an ninu kuj̄t̄i' i xa'a' n̄a n̄i xaa xto'o e' Jesu-cristo nuu' krusín. Te xa'a' a n̄a n̄i xaa n̄a jaan' nuu' krusín jaan', na xaa' i kuenta n̄a xa n̄i xi'i i nuu' n̄a yoo iin yivi', te xa n̄i xi'i tu n̄a jaan' nuu' yu'u.

¹⁵ Ku'achi' ndii, xa'a' a n̄a nduu' e' kuenta Cristo Jesús ndii, k̄umi' a kuenta naa' yoo tun̄i iin' e', uun naa' k̄oo' a. Süu' jaan' ndii kumi' a kuenta xa'a' a n̄a nduu' e' ne n̄i sakaku' xaa' Ndiosí kuj̄t̄i'.

¹⁶ Te ndo'ó, ne nakuitá xiin' saa ka'an chuun' i yo'o' ndii, na tax̄i na Ndiosí n̄a man̄i' ko'o nimá ndo', te na kuv̄ita tu in̄i a xa'a' sakuu' ndo'ó, ne nduu' xna'a kuenta a.

¹⁷ Te ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, k̄uní i n̄a kasa'a ka ndee iin ne yivi' tu'un kui'e nuu' i. Ku'achi' ndii t̄i'in n̄a ndondia iin' i n̄a'á n̄a te xika' nuu' nuu' Jesús nduu' i.

¹⁸ N̄an̄i ta'an' i, na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pabło kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso

Ti'vi' ra cha'an' nja

1 Yu'u nduu' Pabło, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i jchi' a saa kuní Ndiosí. Te ti'vi' i cha'an' sakuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Éfeso, ne nduu' kuenta Cristo Jesús, ne xika' ndaku jchi' a.

2 Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó. Te na taxí tu a ña manj' koq xiin' ndo'.

Sañu'u' Ndiosí yoo' xiin' sakuu' ña va'a ña nduu' kuenta Jesucristo

3 Ka'nu' va ña nduu' Ndiosí, yuva' xto'ó e' Jesucristo. Suvj' a nduu' ña sañu'u' yoo' xiin' sakuu' nuu' ña va'a, ña yoo ndivi', xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo.

4 Kuachj' ndii ni nakaxin a yoo' xa'a' Cristo ndee kij' tia'an kua'a jin yivi' te kunduu e' nditia mji' a, te koo' ndee jin xa'a' ña tijn kuachj' a yoo' nuu' a.

5 Te xa'a' a ña ndani a yoo' ndii, ni chituni a kuento ndee ña nuu' ña kunduu e' si'e a xa'a' ña ni xaa Jesucristo, sakan' ña xa sakan' ni ndoo nimá mji' a saa a.

6 Ni xaa a sakan', te saka'nu' ña'a' e' xa'a' a ña ndani ndatun' a yoo', te ni natijn yoo' ña jaan' xa'a' a ña ni xaa si'e a, ña ndani a.

7 Xiin' níi' si'e a jaan' ni sandoó ndiká a yoo' nuu' ña ni kunj' a kundoo' e' xa'a' kuachj' e', te xiin' ña jaan' ni yoo' ka'nu' ini a xa'a' e', te ni xaa a sakan' xa'a' ña ndani va mji' a yoo'.

8 Te xa'a' a ña ndani xava'a a yoo' na ni natijn e' sakuu' ña ndichi xiin' ña xini tuni.

9 Te xiin' ña jaan' ni nia'a Ndiosí nuu' e' ña ni yoo' si'e, ña ka'an xa'a' ña xa ni chituni a saa a xiin' Cristo.

10 Te saxinú Ndiosí ña ni chituni a jaan' sava ni kivi' ña ni kunj' mji' a, te ndasajin a sakuu' ña yoo, te ka'ndia chuun' Cristo nuu' sakuu' ña jaan', naa' ña yoo ndivi' nduu' a uun naa' ña yoo jin yivi' nduu' a.

11 Te xa'a' ña ni xaa Cristo tu ni nakaxin Ndiosí yoo' te natijn kua'a' e' ña va'a jaan' nda'a' Ndiosí, ña ni chituni mji' a ndee ña nuu', sakan' ña ña jaan' ndii, saxinú a sakuu' ña kunj' a.

12 Sakan' te natijn Ndiosí ña xaka'nu' xiin' nda'a' yoo', xi'na ka nda'a' nduu, ne ni ndiatu xi'na ña kixin Cristo.

13 Te sakan' tu ndo'ó, kij' ni xini so'ó ndo' tu'un ndixa, ña nduu' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' saa kaku e' nuu' kuachj' e', te ni kandixa' ndo' a ndii, ni natijn ndo' Espiritu Santo naa' nimá ndo' saa nii' ni taxí Ndiosí kuento a ña saa a. Te ña jaan' nduu' ndee

naa sello ña nia'á ña kuenta Jesucristo nduu' ndo'.

14 Te naá ña jaan' nimá e', te kuni e' ña natijn xna'a e' sakuu' ña ni chituni Ndiosí taxi a nda'a' e' ndee kij' xaa kivi' ña sandoó ndiká xachi' a yoo', ne nduu' kuenta a, te koo e' xiin' a, te natijn a sakuu' ña ka'nu'.

Ka'án va Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso

15 Te xa'a' a jaan' na, kij' ni xini tu i kuento ña ini va ndo' xini ndo' xto'o e' Jesús, te ndani tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí ndii,

16 xikuiin tu yu'u ña taxi' i ña chindani a xa'a' ndo' kij' ka'án i xiin' a.

17 Te suvi a nduu' Ndiosí xto'o e' Jesucristo, te nduu' tu a yuva' e', ña ka'nu' koo' chukuu'. Te ka'án va i xiin' a ña na taxi a Espíritu a te chindiee' a ndo'ó ña kundichi ndo', te taxi tu a ña satuvi nuu' ndo' te kundani va'a ka ndo' xa'a' a.

18 Te xikán tu i nuu' a ña sanatuún a nimá ndo' te kundani kaxi' ndo' xa'a' ña ndiatu' ini e', ña ni kana a yoo' natijn e' saa a. Te kundani tu ndo' xa'a' ña ndatun' va ña natijn ndo' nda'a' a, ña natiin' tu sakuu' ne nduu' kuenta a.

19 Te kundani kaxi' tu ndo' ña ña ndiee' ya'a nduu' ña ndiee' a, ña tiin' a te chindiee' a yoo', ne ini xini Jesús. Te ña ndiee' jaan' tu

20 ni tijn a kij' ni sanatiaku a Cristo, te ni chindu'u' ña'a'

a nuu' tej ka'nu' nda'a' ku'a a ndivi'.

21 Te kumi' a ndiee' nuu' sakuu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' nuu' sakuu' ña kumi' ndiee', xiin' nuu' sakuu' ña kumi' ña ndiee', xiin' nuu' sakuu' xto'o. Te kumi' tu a chuun ka'nu' ka te sakan' sakuu' ña kumi' ndiee' iin yivi' vitin xiin' inga iin yivi' nuu' ku'un e'.

22 Te ni sanakua'a Ndiosí sakuu' ña yoo nda'a' Cristo, te ni sakuiso' chuun' ña'a' a ña nduu' ña jaan' xini' xa'a' ña va'a yoo', ne nduu' kuenta a.

23 Te sakuu' yoo' nduu' ndee naa ñu'u' nde'i Cristo. Te yoo xinu e' xiin' ña ndiee' Cristo, sakan' ña ña jaan' nduu' ña saxinú sakuu' ña yoo.

2

Sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachi e' xiin' nda'a' Cristo kuiti'

1 Te Ndiosí tu ni sanatiaku ndo'ó kij' ni nduu' ndo' ndee naa ne xa ni xi'i nuu' a xa'a' a ña ni xka'ndia ndo' ña ndaku, te ni xaa ndo' kuachi,

2 sakan' ña ni xika ndo' saa xika' ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o', sakan' ña ni xika ndo' xaa' ndo' ña kuni ña xa'ndia chuun' tein tachi'. Te ña jaan' xiko' ni'i' ne kändixa' Ndiosí.

3 Kij' sakan' ndii, sakuu' e' ni xika xaa' kuachi jaan', sakan' ña ni too tu ini e' xa'a' ña ndioo' ini mji' e', te ni xaa tu e' ña nia'a, ña ka'án nimá mji' e' xa'a', xiin' ña xanini kiji e'. Te xa'a' a jaan' na ni

nduu' e' ndee naa sakuu' ne yivi', ne xi'é Ndiosí xini a.

⁴ Ndisu Ndiosí ndii, kuvita xava'a iní a xa'a' e', sakan' ña kua'a' xava'a ndani a yoo'.

⁵ Te sakan' na tee' ndee ndee naa ne ni xi'i ni nduu' e' nuu' a xa'a' kuachi' e' ndii, ni sanatiaku a yoo' nuu' a xiin' nda'a' Cristo. Ni sakakú a yoo' nuu' kuachi' e' jaan' xa'a' a ña ndani mii' a yoo'.

⁶ Te ni sanatiaku a yoo' naa' ni xaa a xiin' Cristo Jesús, te ni chindiee a yoo' xiin' a ndivi' mii' ndu'u' a.

⁷ Te nia'a a nuu' ku'un e' ña kua'a' va ndani mii' a yoo', sakan' ña ni xaa a ña va'a jaan' xiin' e' xa'a' ña ni xaa Cristo Jesús.

⁸ Kuachi' ndii, xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí yoo', na ni sakakú a yoo' nuu' kuachi' e' xa'a' a ña iní e' xini e' Jesús. Sakan' ña küvi sakakú xiin' mii' mii' e', süu' jaan' ndii, Ndiosí xamaní' ña jaan' nuu' e'.

⁹ Te süu' xa'a' ña va'a ña xaa' e' sakakú a yoo', koto ka ka'an ninu yoo ka.

¹⁰ Kuachi' ndii mii' Ndiosí nduu' ña ni xa'a' yoo', te xa'a' a ña iin ndaa' ni nandu'u e' xiin' Cristo Jesús na ni ndasaxaa' a yoo' te saa e' ña va'a ña ni chituní a saa e' ndee ña nuu'.

Ndasa iin' Cristo sakuu' nuu' ne yivi', te kundiee maní' e'

¹¹ Xa'a' a jaan' na kuní a ña nakā'an' ndo' ña xtā'an' ndii, ni ka'an te judío ña te kōo' tuni iin' nduu' ndo'ó, te

tuku', te mii' ra ndii, te yoo tuni iin' nduu' ra, sakan' na kuii' kuenta Ndiosí nduu' ra kachi ra, ndisu te yivi' kuiti' ni xa'a' tuni jaan' iin' ra.

¹² Te kij' sakan' ndii, ni nduu' ndo' kuenta Cristo, te ni nduu' tu ndo' ne kuenta Ndiosí ndee naa ne Israel. Te ni yoo siin' ndo' nuu' sakuu' ña ni chituní Ndiosí, xiin' nuu' ña ni ndoo a kuento a xiin' ndu. Te ni yoo ña ndiatu' iní ndo' xa'a', te ni ndee xini tu ndo' Ndiosí ndixa kij' sakan'.

¹³ Ndisu vitin, xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo Jesús ndii, tee' ndee xika' ni yoo ndo' nuu' a saa' ndii, yatın yoo ndo' nuu' a vitin xa'a' a ña ni xitja ní' a kij' ni xi'i a nuu' krusin xa'a' kuachi' e'.

¹⁴ Kuachi' ndii ni tandiee maní' Cristo ndu'u, ne judío, xiin' ndo'ó, ne tuku', sakan' na iin ndaa' ni ndasandu'u a yoo' xa'a' a ña ni sandoñu'u' a ña ndasi' ta'an' e', ña ni nduu' ndee naa nama, ña ni ta'nu ma'in' tein e'.

¹⁵ Te xa'a' a ña ni xi'i a nuu' krusin ndii, ni sandoñu'u' a tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña ka'an chuun' ña jaan'. Te sakan' ni ndasaiin a ndu'u, ne judío, xiin' ndo'ó, ne tuku', te kunduu' e' iin ti'vi xaa', te kundiee maní' e'.

¹⁶ Te xiin' ña ni xi'i a nuu' krusin jaan' ni ndasaiin a yoo', te ni nako'o uvi saa' ti'vi e' xiin' Ndiosí ña maní' ni xaa a. Te xiin' ña jaan' tu ni sandoñu'u' a ña ndasi' ta'an' e'.

17 Sakan' ña ni kixin Cristo Jesús iin yivi', te ni ka'an ndoso' a tu'un va'a, ña ka'an saa kundjee manj' e' xiin' Ndiosí, nuu' ndo'ó, ne tuku', ne ni yoo xika' nuu' Ndiosí, xiin' nuu' ndu'u, ne judío, ne ni yoo yatın nuu' a.

18 Sakan' na xa'a' ña ni xaa Cristo kuvj naxaa sakuu' e' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' iin ndaa' Espíritu Santo.

19 Sakan' na kuu' ndo'ó ndii, süu' ne tuku' ka nduu' ndo', ni ndee nduu' ka tu ndo' ne ndiva'a. Süu' jaan' ndii kuenta Ndiosí nduu' tu ndo' xiin' ndu. Te nduu' tu ndo' ne vi'e Ndiosí xiin' ndu.

20 Te ndo'ó ndii, ni xikuuta ndo' nuu' ña ni sania'á te ni tjanu' Jesús sania'á ichi' a, xiin' ña sania'á te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí. Te mji' Jesucristo nduu' ndee naa yuu' ña kua'an xiki' vi'e.

21 Sakan' te ku'un ta'an' va'a xa'a' vi'e jaan', te kaa va'a a ndee xinu a, te kunduu a yukun' su'un kuenta xto'o e' Jesús.

22 Te sakan' tu ndo'ó, xa'a' a ña inj ndo' xini ndo' a ndii, kua'an kaa ndo' te kunduu tu ndo' yukun' Ndiosí mii' ndu'u Espíritu a.

3

Ka'an Pablo xa'a' tu'un va'a ña ka'an ndoso' ra nuu' ne tuku'

1 Xa'a' a ña ka'an ndoso' yu'u, te nduu' Pablo, tu'un va'a xa'a' Cristo Jesús jaan' nuu' ndo'ó, ne tuku', na naá i vi'e kaa.

2 Xa ni xini so'o ndo' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' yu'u te kundani ndo' ña kundani mji' a ndo'ó.

3 Sakan' ña xiin' ña satuvi ni nia'a Ndiosí yu'u ña ni yoo si'e xa'a' mji' a, naa xa ni ke'i i sie ña jaan' nuu' ndo'.

4 Te kij' ka'vi te yivi' ña jaan' nuu' ndo', te kuvj kundani ndo' ña kundani ndi' yu'u ña ni yoo si'e ña ka'an xa'a' Cristo.

5 Nu'u ni kixin ndii, ni sakuni' Ndiosí ña jaan' nuu' ne yivi'. Ndisu vitin ndii, xa ni sakuni' Espíritu Santo ña jaan' nuu' te ni nakaxin Ndiosí, naa kuu' te ni tjanu' Jesús sania'á ichi' a xiin' te ni ka'an tiakú tu'un a.

6 Te ña ni yoo si'e jaan' ndii, ña yo'o' nduu' a: ña xiin' tu'un va'a ndii, natiin' inga' ndo'ó, ne tuku', xiin' ndu'u, ne judío, ña va'a ña kumi' Ndiosí xa'a' yoo', te nanduu' tu ndo' iin ndaa' ti'vi xiin' ndu, te natiin' tu ndo' ña taxi' Ndiosí kuento a xa'a'. Te sakuu' ña jaan' natjin ndo' xa'a' ña inj ndo' xini ndo' Cristo Jesús.

7 Sakan' ña Ndiosí nduu' ña ni samanij' yu'u ña nduu' i te xachuun' xa'a' tu'un va'a jaan' xa'a' a ña ndani mji' a yu'u, te ni xaa a ña jaan' xiin' i xiin' ña ndjee' a.

8 Te yu'u ndii, tee' ndee koo' te nduu' xachi' i tejn sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, ndisu ni samanij' a yu'u चुun yo'o' te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo nuu' ne tuku', te ndee iin ne yivi' kuvj kundani

sakuu' ña va'a ña xamaní' Cristo yoo'.

⁹ Te ni taxí tu a chuun jaan' nuu' i te sanakuachi' i nuu' ne yivi' ña ni chituní Ndiosí saa a ndee ña nuu', ña ni yoo si'e ndee xta'an' iin yivi'. Te mji' a ni xa'a sakuu' ña yoo.

¹⁰ Ni chituní Ndiosí sakan', te vitin ndii, xiin' nda'a' ne nduu' kuenta a kuví kuní sakuu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' ña kumi' ndíee' ña yoo ndívi', ña kua'a' nuu' ña ndichi Ndiosí.

¹¹ Te vitin ni saxinú a ña jaan' saa nii' ni chituní mji' a ndee kij' tia'an kua'a' iin yivi' xiin' ña ni xaa Cristo Jesús, ña nduu' xto'q e'.

¹² Te xa'a' ña ni xaa a jaan' ndii, kuví iní e' te kuyatín e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo.

¹³ Xa'a' a jaan' na kuii' ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña nuu' nimá ndo' ña naá i vi'e kaa xa'a' a ña ka'án ndoso' i tu'un va'a, sakan' ña xa'a' ña va'a mji' ndo' ndo'o' i ña jaan'.

Ka'án Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ndikún ichi' Jesús, ne ndíee' ñuu' Éfeso

¹⁴ Xa'a' a jaan' na xikuíin xiti' i nuu' Ndiosí, yuva' xto'q e' Jesucristo, te ka'án i xiin' a.

¹⁵ Te ña jaan' nduu' yuva' nuu' ña ndíee' ndívi' xiin' nuu' yoo', ne ndíee' ñu'u' iin yivi'.

¹⁶ Te xa'a' a ña kumi' a ña vika' ndatun' ndii, ka'án nda'vi i xiin' a ña taxí a ña ndíee' iní nimá ndo' xiin' nda'a' Espíritu a,

¹⁷ te kunaá Cristo nimá ndo' xa'a' a ña iní ndo' xini ña'a' ndo', te na kunduu' ña ndani a ndo'ó ndee naa ti'o'q itun', te kunduu' tu a xa'ndu kivi' ñuu' ndo'.

¹⁸ Te xiin' ña jaan' tu kuví kundani ndo'ó xiin' sakuu' inga ne nduu' kuenta Ndiosí ña ya'a ndiká ña ndani Cristo yoo', xiin' ña ya'a nani' ña ndani a yoo' jaan', xiin' ña ya'a kunu ña ndani a yoo' jaan', xiin' ña sukun ya'a ña ndani a yoo' jaan',

¹⁹ te kundani ndo' ña ndani ya'a Cristo yoo', te chie ya'a ka ña ndani ña jaan' yoo' te sakan' ña kuví kundani e', sakan' te kuví xaa ndo' kunduu' ndo' ne yoo xinu saa kuní mji' Ndiosí.

²⁰ Te Ndiosí jaan' ndii, ndíee' koo' chukuu' a, te kuví saa a kua'a' ya'a ka te sakan' ña kuví kakan e' nuu' a, te kuví saa kua'a' xava'a ka tu a te sakan' ña kuví tuu e' xa'a' ña xachuun' ña ndíee' a xiin' nimá e'.

²¹ Te ña jaan' na natíin ndee ndi'i' ni kivi' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' xa'a' yoo', ne nduu' kuenta a, te na natíin tu a ña tiin' ka'nu' xa'a' ña ni xaa Cristo. Sakan' na kunduu' a.

4

Nduiin' e' xaa' Espíritu Santo

¹ Yu'u, te naá vi'e kaa xa'a' a ña xaa' i chuun nuu' xto'q e' Jesús ndii, ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña kaka naa xika' va'a ndo' saa kuní a kaka ndo' xa'a' a ña ni kana

Ndiosí ndo'ó tɛ kunduɯ ndo' kuenta a.

² Tɛ kij' xika' ndo' sakan' ndii, nda'vi kuɯ nimá ndo', tɛ maso tu kuɯ ndo', tɛ kuie tu koɔ inji ndo', tɛ kundieni tu ndo' kunj ta'an' ndo' xiin' ña ndani ta'an' ndo' jaan'.

³ Tɛ saa va ndo' ña nduxa', tɛ kundiee ti'vi ndo' saa Espiritu Santo xiin' ña ndiee' manj' ndo'.

⁴ Sakan' ña jin ndaa' ti'vi kuu' e' vitin, tɛ jin ndaa' tu Espiritu Santo yoo nimá e', tɛ ni kana tu Ndiosí yoo' tɛ natjin e' jin ndaa' nuu' ña kundiatu inji e' xa'a'.

⁵ Tɛ yoo jin ndaa' kujiti' tu xto'o e'. Tɛ yoo tu jin ndaa' kujiti' ña ndixa ña kandixa' e'. Tɛ yoo tu jin ndaa' ña chichi' e' kuenta Jesús.

⁶ Tɛ yoo tu jin ndaa' Ndiosí, tɛ ña jaan' nduu' yuva' sakuu' e'. Tɛ ña jaan' xa'ndia chuun' nuu' sakuu' yoo', tɛ suvi tu a xaa' sakan' tɛ xaa' e' chuun' nuu' a, tɛ naá tu a nimá sakuu' e'.

⁷ Tɛ jin e' ni natjin nda'a' Cristo jin ña chuun va saa kuni mji' a.

⁸ Sakan' na yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Kij' ni kaa a mii' sukun va ndivi' ndii,

kua'a' va tɛ tiin ni naka a, tɛ ni taxi a ña va'a nda'a' ne yivi'.

Sakan' yoso' a.

⁹ Tɛ kij' ka'an ña yoso' jaan' ña ni kaa a ndii, kuni kachi a ña ña nuu' ndii, ni nuu a tɛ ni kixin a ndee ndienu ka nuu' nu'u' jin yivi'.

¹⁰ Sakan' na kuui' ña ni nuu ndienu jaan' ndii, suvi tu a

nduu' ña ni ndaa ndee mii' sukun va ndivi', tɛ ka'ndia chuun' ndi'i a jin kanii' ndivi' xiin' jin yivi'.

¹¹ Tɛ xa mji' Cristo ni taxi ña chuun va sava e' ña nduu' e' ne tianu' a sania'á ichi' a, tɛ sava e' nduu' ne ka'an tiaku tu'un Ndiosí, tɛ sava tuku e' nduu' ne ka'an ndoso' tu'un va'a nuu' ne yivi', tɛ sava tuku e' nduu' ne xito' ne ndikun ichi' Jesús, tɛ sava tuku e' nduu' ne sania'á tu'un a.

¹² Sakan' xaa' a tɛ sakoo' tu'va a yoo', ne nduu' kuenta a, tɛ kuvi saa va'a sakuu' e' chuun' nuu' a, sakan' tɛ ku'a'nu ka' yoo', ne nduu' ndee naa nu'u' nde'i a, nuu' ichi' a,

¹³ ndee naxaa e' ña jin ndaa' kunduɯ e' xiin' ña inji e' xini e' si'e Ndiosí, xiin' ña kunj xna'a ña'a' e'. Tɛ naxaa tu e' kunduɯ e' ne xa ni xa'nu xinu xachi' nuu' ichi' a ndee naa mji' Cristo.

¹⁴ Tɛ küu ka e' ndee naa ne kuachi' kualii', ne tia'an kujixa inji. Sakan' tɛ kundikun e' yo'o' ni jaan' sakuu' nuu' ña xini xa'an', ña sania'á tɛ saka, tɛ saxio' ra yoo' xiin' ña maña, tɛ ndasanduu' ra a ndee naa ña ndixa.

¹⁵ Süu' jaan' ndii kuni a ña kundikun e' ña ndixa ndani ta'an' e', tɛ ku'a'nu e' ndee naxaa e' kuu' e' ndee naa kuu' Cristo. Tɛ ña jaan' nduu' ndee naa xini' e'.

¹⁶ Tɛ ña jaan' xiko' ni'i' yoo', ne nduu' ndee naa nu'u' nde'i a, naa xaa' xini' e' ña xiko' ni'i' a nu'u' nde'i e', ña nu'u' ta'an' a xiin'

tuchj, te iin ndaa' nduu' a, te chindiee' ta'an' a nuu' i'in chuun ña yoo nuu' i'in a. Te sakan' tu xaa' Cristo xiin' yoo' te kuā'nu e' xiin' ña ndani ta'an' e'.

Na kaka e' saa kuní Jesús xiin' kivi' ñuu xaa'

17 Ña jaan' na kuii' ka'an ndiee' i xiin' ndo' xiin' ndiee' xto'o e' ña kaka ka ndo' saa xika' inga ne tuku', ne xanini saka,

18 te yoo iin yavi tu ña xini tuni ña, te xika' yoo ña nuu' kivi' ñuu ña kuní Ndiosí taxj a, kuachj ndii yoo sa'vi ini ña xa'a' a ña ni xaxij ña nimá ña.

19 Te koo' ka ña ka'an' nuu' ña, te ni sanakua'a xiin' mji' ña nuu' ña kini kuu' ña xiin' iin' ña, sakan' ña ka'an' ndiee' va nimá ña saa ña sakuu' nuu' ña xe'na'.

20 Ndisu ndo'ó ndii, koo' ña jaan' ni sakuaan ndo' saa ndo' kij' ni xini so'o ndo' xa'a' Cristo,

21 naa' ndixa xna'a ni xini so'o ndo' ña ka'an' xa'a' a, te ni kundani ndo' saa nii' nakuitá ña ndixa xa'a' a jaan'.

22 Sakan' na kuii' kuní a ña nakoo ndo' kivi' ñuu yata' ndo', te tava' xachi' ndo' saa ni kuu ndo' saa', sakan' ña ni sativi' ña jaan' nimá ndo', te ni xini xa'an' ña jaan' ndo'ó xiin' ña ndioo' kini ini ndo'.

23 Te taxj ndo' ña nama Ndiosí ña xanini ndo'

24 te ndasandu a ndo'ó ne yivi' xaa', te kuu ndo' ndee naa kuu' mji' a, te kunduu ndo' ne xachuun'

ndaku nuu' ña ndixa, te kunduu tu ndo' nditia a.

25 Te ña jaan' na kuii' nakoo ndo' tun vixj, te ka'an ndaku xiin' ta'an' i'in ndo', sakan' ña iin ndaa' nduu' e'.

26 Naa' nasaá' xiin' ta'an' ndo' ndii, saa ndo' kuachj. Te ndiatu' ndo' ndee keta vi' ñu'u te nakoo ndo' ña manj xiin' ta'an' ndo',

27 ni ndee taxj tu ndo' ña keta va'a ña ndiva'a xiin' ndo'.

28 Te ne ni xakuina' ndii, na sakuina' ka ña. Süu' jaan' ndii na sachuun' ndaku ña xiin' nda'a' ña, te kuvj ki'in ña xu'un' te chindiee' ña ne nda'vi kuu'.

29 Te ka'an' ndo' ndee iin ña kini, süu' jaan' ndii ña va'a ka'an' ndo' saa kivi' te kuā'nu ka ne xini so'o ña jaan' nuu' ichi' Jesús. Te kij' saa ndo' ña jaan' ndii, chindiee' ndo' ne jaan'.

30 Te sakusuchi' ndo' ini Espiritu Santo, kuachj ndii ña jaan' nduu' ndee naa iin sello ña ni natjin e', ña nia'a ña nduu' e' kuenta Ndiosí, te kaku xna'a e' kij' xaa kivi' ña kixin Cristo.

31 Te na nakoo ndo' sakuu' ña ñu'u' ka'ni' nimá ndo', xiin' ña nasaá' ndo', xiin' ña kui'e ndo', xiin' ña ti'e yu'u' ndo', xiin' ña kanja'a ndo' xa'a' ne yivi', xiin' sakuu' nuu' ña ña'a ndo'.

32 Süu' jaan' ndii va'a ka ndasun koo ini ndo', te kuvita tu ini ndo', te sakan' tu koo ka'nu' ini ndo' kuni ta'an' ndo' saa nii' yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachj e' xa'a' ña ni xaa Cristo.

5

Na kaka e' saa kuní Ndiosí kaka e'

¹ Ña jaan' na kuii' kuü ndo' saa nii' kuu' Ndiosí xa'a' a ña si'e a, ne ndani va a, nduu' ndo'.

² Te kundani ndo' ne yivi' saa nii' ndani Cristo yoo', sakan' na ni sanakua'a xiin' mji' a, te ni xi'i a xa'a' e' ndee naa jin ña nasoko' ña xavixín' va nuu' Ndiosí.

³ Sakan' na kuii' tein ndo'ó ndii, na koo' ndee jin ne kumi' musa, ni ndee jin nuu' ña xe'na' naa ña jaan', ni ndee ne ndioo' ini va xa'a' ña'a. Sakan' ña ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, xata'an saa ña ña jaan'.

⁴ Te ni ndee xata'an tu ka'an kini ndo', xiin' ña ka'an saka ndo', xiin' ña ka'an ndo' siki ka'an. Te sakuu' ña jaan' va'a saa yoo', ne nduu' kuenta Ndiosí, süu' jaan' ndii va'a ka taxi e' ña chindani a.

⁵ Kuächí ndii kuní a kundani ndo' ña ndee jin ne kumi' musa, uun ne xaa' ña xe'na', uun ne ndioo' ini va xa'a' ña'a inga ne yivi', ne nduu' ndee naa ne xaka'nu' ndiosí saka ndii, ni'i' ña ña kundiee ña mii' xa'ndia chuun' Cristo xiin' Ndiosí.

⁶ Xa'a' jaan' na taxi' ndo' ña kuni xa'an' ndee jin ne yivi' ndo'ó xiin' ña maña. Kuächí ndii sando'o' Ndiosí ne so'q jaan'.

⁷ Ña jaan' na kuii' saa ndo'ó ña xaa' ne jaan'.

⁸ Sakan' ña nuu' ni kixin' ndii, ni xika iin' yavi' ndo'

jin yivi'. Ndisu vitin ndii ñu'u xto'q e' tuún nuu' ndo' te xika' ndo'. Xa'a' a jaan' na kuní a ña kaka va'a ndo' ndee naa xika' ne yoo ña tuún nuu' jaan'.

⁹ Sakan' ña ne yoo ña tuún nuu' xika' ndii, va'a kuu' ña, te xachuun' ndaku ña, te jin ndaa' tu nimá ña,

¹⁰ sakan' ña nuu' sakuu' ña xaa' ña xika' nduku' ña ña xakuatia' xto'q e'.

¹¹ Te saa ndo' ña kuasa' kuní, ña xaa' ne xika' jin yavi' jaan', süu' jaan' ndii kuxioo' ndo' nuu' a,

¹² sakan' ña ndee kuchani e' ka'an e' xa'a' ña xaa' si'e ne jaan'.

¹³ Ndisu sakuu' ña yoo si'e natuvi' xaa' ña tuún, sakan' ña ña tuún jaan' ndii, sakuu' ña'a sanatuví a,

¹⁴ naa ka'an ne yivi' ndii: Ndotq nuu' yo'ó, te kixin', te ndokoq un' tein ne nduu' ndee naa ne xa ni xi'i, te sayi'é Cristo nimá un'. Kachi ña.

Taxi e' ña sakuu' Ndiosí nimá e' xiin' Espiritu Santo

¹⁵ Ña jaan' na kuii' koto xiin' mji' va ndo' saa xika' ndo', te kaka ndo' naa xika' ne sa'ví ini. Süu' jaan' ndii kaka ndo' naa xika' ne chuun va xika' ndaku.

¹⁶ Te jin ichi' kua'an ndii, ña va'a saa ndo', sakan' ña kivi' vitin ndii, yoo va ña ña'a.

¹⁷ Ña jaan' na kuii' künduu' ndo' ne küu' kaxi'. Süu' jaan' ndii saa ndo' ña nduxa' ña kundani ndo' ndee ña kuní xto'q e'.

18 Te kō'ō ndo' vino ndee xinj' ndo', sakan' ña sativi' xiin' mii' ndo', süü' jaan' ndii taxj' ndo' ña sakutu' Ndiosí nimá ndo' xiin' Espiritu Santo.

19 Te ka'an xiin' ta'an' ndo' xiin' yaa Ndiosí ña yosō nuu' tutu a, xiin' yaa ña xaka'nu' ña'a' e', xiin' yaa ña saka'an Espiritu nimá e'. Te kata ndo' yaa jaan' xaka'nu' ndo' xto'ō e' Jesús xiin' nimá ndo'.

20 Te xiin' ndjee' xto'ō e' Jesucristo taxj' ndo' ña chindani yuva' e' Ndiosí xa'a' sakuu' ña ndo'o' ndo'.

Ka'an Pablo saq kuni a kundjee i'in ne tunda'a'

21 Te xa'a' a ña tiin' ka'nu' ndo' Cristo ndii, kaka nuu' nuu' ta'an' ndo' xiin' jin kanii' nimá ndo'.

22 Ña'a', ña' yoo ii' ndii, kuni a ña kaka nuu' a' nuu' ii' a' saq nii' xaa' a' xiin' xto'ō e' Cristo.

23 Sakan' ña ii' a' jaan' nduu' ndee naa xini' a', ndee naa nduu' Cristo xini' sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a. Te süv' tu a nduu' ña sakakú yoo'.

24 Saq nii' xika' nuu' yoo', ne nduu' kuenta Jesucristo, nuu' a ndii, nii' sakan' tu kuni a ña kaka nuu' ña'a' nuu' ii' a' nuu' sakuu' ña kuni a.

25 Te ndo'ó, te yoo ña' si'i ndii, kundani ña'a' ndo' saq nii' ndani Cristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a, te ni sanakua'a xiin' mii' a, te ni xi'i a xa'a' e'

26 te kunduu e' nditia Ndiosí kuiti'. Te ni ndasandoo tu a yoo' xiin' tikui ni xaa tu'un a.

27 Ni xaa a sakan' te sanakua'a a yoo, ne nduu' kuenta a, nuu' mii' a, te ndatun' xava'a koō e'. Te nimá e' ndii, kōō' ndee sie ma'á ña ke'i nuu' a, te ni ndee kōō' tu ña kuti'vi nuu' a, te ni ndee kōō' tu ndee jin nuu' ña va'a nuu' a. Süü' jaan' ndii nditia mii' a kuiti' kunduu e', te kōō' ndee sie ma'á ña ke'i nimá e'.

28 Sakan' tu, te yoo ña' si'i ndii, kuni a kundani ña'a' ra ndee naa ndani ra ñu'u' nde'i mii' ra. Kuachi ndii jin te ndani ña' si'i ndii, ndani tu ra mii' ra.

29 Sakan' ña ndee jin te yivi' ndäsi' ñu'u' nde'i mii' ra. Süü' jaan' ndii kuie xamaní' xiin' mii' ra, te kuie tu xito' xiin' mii' ra saq nii' xito' Cristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a.

30 Sakan' ña kuenta ñu'u' nde'i a nduu' e' xa'a' a ña nduu' e' ndee naa kuñu a xiin' iki' a.

31 "Xa'a' a jaan' na nakoo tiaa yuva' si'i ra, te ndu jin ra xiin' ña' si'i' ra, te uv' saq nja ndii, jin ndaa' nanduu nja."

32 Ña ka'a' ndii, jin nuu' ña vixi xava'a nduu' a, ndisu nakata' yu'u a xiin' ña ndo'o' Cristo xiin' yoo', ne nduu' kuenta a.

33 Ndee saq kani ndii, kuni a ña kundani i'in ndo'ó, ña' si'i ndo' saq nii' ndani xiin' mii' mii' ndo', te ña'a' ndii, kuni a ña koto ka'nu' a' ii' a'.

6

Ka'án Pablo saq kuní a kuu yuva' si'i xiin' si'e nja, te si'e jaan' xiin' yuva' si'i' nja

¹ Ne kuachi', kändixa' ndo' yu'u' yuva' si'i' ndo' naa kuní xto' o e', sakan' ña ña jaan' nduu' ña xata'an nuu' Ndiosí.

² Tu'un ndei' nuu' ña ni taxí Ndiosí nuu' e' kii' ni ndoo a kuento a xiin' e' ka'án ndii: "Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo'

³ te natjin ndo' ña maní' koq xiin' ndo', te nakaq tu kivi' ñuu ndo' nuu' ñu'u' jin yivi'", kachi a.

⁴ Te ndo'ó, yuva' si'i' ndii, sanasaá' ndo' si'e ndo', süu' jaan' ndii sania'á ndo' nja, te kondia yu'u' tu ña'a' ndo' saq kuní xto' o e' Jesús.

Yo'o' ka'án Pablo xa'a' ne ni ke'vi' xachuun' xiin' xa'a' xto' o nja

⁵ Te ndo'ó, ne xiko' ni'i' jin xto' o ndii, kändixa' ndo' sakuu' ña ka'án ne nduu' xto' o ndo' jin yivi' yo'o' xiin' ndo'. Te koto ka'nu' yi'vi ña'a' ndo', te kaka nuu ndo' nuu' nja xiin' jin ndaa' nimá ndo' saq nii' xika' nuu' ndo' nuu' Cristo.

⁶ Te süu' kändixa' ña'a' ndo' kii' ita' nja xito' kuiti' nja ndo'ó te ndoo va'a ndo' nuu' nja, süu' jaan' ndii kaka nuu ndo' nuu' nja ndee naa nuu' Cristo xika' nuu' ndo' xiin' jin kanii' nimá ndo' saq kuní Ndiosí.

⁷ Te kaka nuu sini ndo' nuu' ne jaan' ndee naa nuu' xto' o e' Cristo xika' nuu' ndo'. Saq ndo' kuenta ña

süu' nuu' ne yivi' kuiti' xika' nuu' ndo'.

⁸ Sakan' ña xa xiní ndo' ña jin e' natjin ña va'a saq xto' o e' Cristo naa kivi' xa'a' ña va'a ña ni xaa e', naa' ne xiko' ni'i' jin xto' o nduu' e' uun naa' ne xika' ndiká nduu' e'.

⁹ Te ndo'ó, ne nduu' xto' o ne jaan' ndii, jin kachi kuu va'a ndo' xiin' nja, te vikuijin ndo' ña sayi'vi ña'a' ndo', sakan' ña xa xiní ndo' ña jin ndaa' xto' o ndo', ña ndu'u' ndivi' nduu' tu xto' o ne jaan'. Te ña jaan' ndii, jin kachi kuu' a xiin' sakuu' ne yivi'.

Nakui'nu e' sakuu' ña taxi' Ndiosí te kasi a yoo' nuu' ña ndiva'a

¹⁰ Nanj ta'an' i, ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, nduku' ndo' ndjee' ndo' nuu' ña ndjee' xava'a ña taxi' xto' o e'.

¹¹ Te nakui'nu ndo' sakuu' ña taxi' Ndiosí te kasi a ndo'ó nuu' ña ndiva'a, te kuví kuita ni'i' ndo' kii' xamaña ña jaan' ndo'ó.

¹² Sakan' ña süu' xiin' ne yivi' jin yivi' kunta'an' e', süu' jaan' ndii xiin' ña ndiva'a, xiin' ña xa'ndia chuun', xiin' ña kumi' ndjee' xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' jin yivi', mii' jin yavi' yo'o' vitin, xiin' ña ndjee' kua'a' tachi' kinj, ña xika' nuu' viko', kunta'an' e.

¹³ Xa'a' jaan' na nakui'nu ki'i' ndo' sakuu' ndachuun' ña taxi' Ndiosí te kasi a ndo'ó nuu' ña ndiva'a jaan' kii' xaa kivi' kinj ña kunta'an' ndo' xiin' a. Te kii'

ndi'i ña kũnta'an' ndo' jaan'
ndii, kusaa' ita' ni'i' ka' ndo'
nuu' ichi' Ndiosí.

14 Ña jaan' na kuui' kuĩta
ni'i' ndo' ichi' a. Ña nduu' ña
ndixa' xa'a' Ndiosí ndii, tĩn
ndo' a ndee' naa jĩn' ña ki'i'
toko' ndo'. Te ña xachuun'
nda'ku ndii, tĩn ndo' a ndee'
naa ña kasi' tĩa'ni' ndo'.

15 Te ña yoo tu'va' ndo' te
ka'an' ndoso' ndo' xa'a' tu'un
va'a' saa' ndiee' man'i' e' xiin'
Ndiosí ndii, tĩn ndo' a ndee'
naa ndixan' ki'i' ndo'.

16 Te siin' tuku' ndii, ña
jĩn' ndo' xini' ndo' Ndiosí
tĩn ndo' ndee' naa kaa' ña
tiasi' xiin' mii' ndo', te kuv'i
nda'va' ndo' sakuu' kuxi
ndatin, tun' xatia' ña ndiva'a'
nuu' ndo'.

17 Te ña ni' sakahú Jesús
ndo'ó nuu' kuach'i' ndo' ndii,
tĩn ndo' a ndee' naa ti'e' ña
kasi' xini' ndo'. Te tu'un
Ndiosí ndii, tĩn tu' ndo'
a ndee' naa ichi' ña taxi'
Espíritu Santo nda'a' ndo'.

18 Ka'an' ndo' xiin' Ndiosí
saa' kivi', te sakuu' nuu' saa'
ka'an' e' xiin' a' ndii, ka'an'
nda'vi' ndo' xiin' a' xiin' ña
ndiee' Espíritu Santo, te koo'
tu'va' tu' ndo' xiin' ña jaan',
te nãkoo' ndo' ña xikan' ndo'
nuu' a' xa'a' sakuu' ne' nduu'
kuenta' a'.

19 Te ka'an' tu' ndo' xiin'
Ndiosí xa'a' yu'u' ña taxi' a'
tu'un' a' nuu' i', te ka'an' i' xiin'
ña ndieni' nuu' ne' yivi' ki'
sakuu' i' nĩa' ña yoo si'e' xa'a'
tu'un' va'a', ña ka'an' xa'a'
Jesús.

20 Te yu'u' nduu' te ndiso'
chuun' xa'a' tu'un' va'a' jaan',
sakan' na tiin' i' xiin' kãrena

naá i' vi'e' kaa'. Ka'an' va'
ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i' te
kuv'i' ka'an' i' xiin' ña ndieni'
nuu' ne' yivi' saa' kuní Ndiosí
ka'an' i'.

Cha'an' so'og' ndi'i'

21 Tíquico, ñan'i' man'i' e',
jĩn' te xika' nuu' ndaku' nuu'
xto'og' e' ndii, xaa' ra' mii'
ndiee' ndo', te ka'an' ndi'i' ra'
xiin' ndo' xa'a' i' te kuni' ndo'
saa' ndu'u' i'.

22 Ti'vi' ña'a' i' xa'a' ña
kaa', te sakuu' ra' ndo'ó saa'
ndiee' ndu', te sandieni' ra'
nimá ndo'.

23 Na taxi' na yuva' e'
Ndiosí xiin' xto'og' e' Jesu-
cristo ña man'i' koo' xiin'
sakuu' ndo'ó, te sakan' tu' ne'
ta'an' e', te na taxi' tu' a' ña
kundan'i' ta'an' ndo' xiin' ña
jĩn' ndo' xini' ña'a' ndo'.

24 Te na sañu'u' na tu'
Ndiosí sakuu' ne' ndani' xto'og'
e' Jesucristo xiin' jĩn' kani'
nimá nĩa'. Sakan' na kunduu'
a'.

Tutu ña ni ke'i San Pabło kua'an nda'a' ne iní xini Jesús, ne ndiee' ñuu Filipos

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u Pabło xiin' Timoteo ndii, te xika' nuu' nuu' Jesucristo nduu' ndu, te ti'vi' ndu cha'an' sakuu' ndo'ó, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne iní xini Cristo Jesús, ne ndiee' ñuu Filipos. Te ti'vi' tu ndu cha'an' te xito' ndo'ó, xiin' te chindiee' ndo'ó.

2 Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xto'o e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koó xiin' ndo'.

Ka'an Pabło xiin' Ndiosí xa'a' ne ndikún ichi' a xiin' ra

3 Taxi' i ña chindani Ndiosí i sakuu' ichi' kii' naka'an' i xa'a' ndo'.

4 Te sakuu' ichi' ndii, kua-tia' nimá i te ka'an i xiin' a xa'a' sakuu' ndo'ó,

5 sakan' ña xachuun' inga' e' xa'a' tu'un va'a ndee kivi' nuu' ña ni xini so'o ndo' tu'un jaan', te ndee vitin.

6 Te ndituní yu'u ña chuun va'a ña ni xa'a' Ndiosí xaa' a xiin' nimá ndo' ndii, kua'an naa kua'an a xaa' ña'a' a, te saxinú ña'a' a ndee xaá kivi' ña nandiko' Jesucristo.

7 Te kande'i xanini i sakan' xa'a' sakuu' ndo', sakan' ña ndani kua'a' i ndo'ó. Kuachí ndii ni xachuun' inga' sakuu' ndo' xiin' i nuu' chuun ña

ni samaní' Ndiosí yu'u, kii' naá i vi'e kaá xiin' kii' xika' ndiká i ndiee' yu'u' i xa'a' tu'un va'a jaan', te nia'á i ña ña ndaku nduu' a.

8 Ndiosí xini saa vi' kundani i sakuu' ndo'ó saa nii' kundani va Jesucristo yoo'.

9 Te ka'an i xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kundani ta'an' ya'a ka ndo', te na saa ndo' a xiin' ña xini tuní, te saa tu ndo' a xiin' ña ndichi.

10 Te kuní i ña jaan' xa'a' ndo' te kuví nakaxin ndo' ndee ña nduu' ña va'a xna'a, te kaka na kaka ndaku ndo', te koo' ndee jin ña kuví tjin kuachí ne yivi' ndo'ó ndee xaá kivi' ña nandiko' Jesucristo.

11 Te kumi' tu ndo' kua'a' va ña ndaku ña xaa' ndo' xiin' ña ndiee' Jesucristo, te xiin' ña jaan' kua'a' ka ne yivi' tjin ka'nu' Ndiosí, te saka'nu' tu ña'a' nia.

Ka'an Pabło ña xa'a' Cristo kuiti' tiaku ra

12 Ñani ta'an' i, kuní i ña kundani ndo' ña tu'un ndo'o' i yo'o' ndii, ni nakasi' a ña kiku' tu'un va'a, süu' jaan' ndii so'o chindiee' ka a xa'a' ña jaan'.

13 Sakan' na kuii' ndee te xiin', te ndiaa vi'e ka'nu', xiin' sakuu' ne yivi' xini ña naá i vi'e kaá xa'a' ña xika' nuu' i nuu' Cristo.

14 Te kua'a' ka ñani ta'an' e' ndii, iní ka ra xini ra xto'o e' xa'a' a ña naá i vi'e kaá. Te so'o kumi' ka ra ña ndieni te ka'an ndoso' ndituní ra tu'un va'a jaan' nuu' ne yivi'.

15 Ña ndixa nduu' a ña sava te jaan' ndii, ka'an ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' ña ndasi' nuu' ra xini ra yu'u xa'a' chuun ña ndiso' i, uun xa'a' a ña kuni kanando ra yu'u kuiti'. Ndisu sava tuku ra ndii, ka'an ndoso' ra a xa'a' a ña va'a nimá ra.

16 Te ndasi' nuu' jaan' ndii, ka'an ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' a ña kuni katin ta'an' ra xiin' yu'u kuiti', te xachuun' ndaku nimá ra. Süu' jaan' ndii kuni sanakuiniá ka ra tu'un kui'e nuu' i vi'e kaa yo'o.

17 Ndisu te va'a nimá jaan' ndii, ka'an ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' a ña ndani ra yu'u, sakan' ña xini ra ndii, naá i vi'e kaa xa'a' a ña naka'an i xa'a' tu'un va'a jaan'.

18 Te ndii, köo' a xaa' a naa' ka'an ndoso' ra a xa'a' a ña ndasi' nuu' ra, uun xa'a' a ña nduu' ra te ndaku nimá, ndee saa kanj ndii, xa'a' Cristo ka'an ndoso' ra, te va'a va' kuni yu'u xa'a' ña jaan'. Te va'a na va'a ka kuni i,

19 sakan' ña xini i ña xa'a' a ña ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i, xiin' xa'a' a ña chindiee' Espiritu Jesucristo yu'u ndii, keta i vi'e kaa yo'o'.

20 Te ka'an nimá i, te ndiatu' tu' ini i ña ndoo kui'e i nuu' Cristo, süu' jaan' ndii xini kaxi' i ña naa xa' xaa' ka i ndii, nia'a tu' i ña ka'nu' Cristo vitin tee' ndee tiaku i, uun tee' ndee kuvj i.

21 Sakan' ña nuu' yu'u naa' tiaku i ndii, tiaku i te xaa' i

ña kuni Cristo, te naa' kuvj i ndii, xa' ni keta va'a i.

22 Te naa' kutiakü ka i, te kunduu a nuu' i jin ña koo kua'a' ka ne ini kuni Cristo ndii, xini ndee ña va'a ka.

23 Sakan' ña vixi va' nuu' i te kuni i ndee ña uvi ta'an jaan' nduu' ña va'a ka. Kuachj ndii ka'an nimá i kuvj i, te kunduu' i xiin' Cristo, sakan' ña ña jaan' nduu' ña va'a ya'a ka.

24 Ndisu xa'a' ña va'a ndo'ó ndii, kuni a ña koo ka i xiin' ndo' jin yivi' yo'o'.

25 Te ini i ña ndoo ka i jin yivi' yo'o' xiin' sakuu' ndo' xa'a' ña va'a mii' ndo', te chindiee' i ndo'ó nuu' ña kuatia' nimá ndo' ña ini ndo' xini ndo' Jesús,

26 te saka'nu' ka ndo' Cristo Jesús xa'a' a ña chindiee' a yu'u, xiin' xa'a' a ña koo tukuü i xiin' ndo'.

27 Ndisu ndee ka ña koo ndii, xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, kaka naa xika' ndo' naa ka'an chuun' tu'un va'a xa'a' a. Tee' ndee xaa i uun xaa i mii' ndiee' ndo' ndii, kuni kuni i kuento ña ita' ni' i ndo' xiin' jin ndaa' nimá ndo' nuu' ichi' a, te xachuun' inga' tu' ndo' nuu' ichi' a xa'a' tu'un va'a ña kandixa' e' jaan'.

28 Te ndee sie küyivi' ndo' nuu' ne nakasi ndo'ó xa'a' a ña kandixa' ndo' tu'un va'a jaan'. Te ña jaan' nia'a ña ne ndoñu' u' nduu' nja, ndisu ndo'ó ndii, nia'a ña jaan' ña ne kaku nduu' ndo', te mii' Ndiosí saa ña jaan'.

29 Kuachj ndii, süu' ni taxj Ndiosí ña ini kuiti' e' xini e'

Cristo, süü' jaan' ndii ni taxi tu a ña kundō' o tu e' xa'a' a.
 30 Sakan' ña ndo'o' ndo' naa ni xini ndo' ni ndo' o i saa', xiin' saa xini ndo' kuento ña ndo'o' i vitin.

2

Nda'vi kuu nimá ndo' saa nii' nda'vi kuu' nimá Cristo Jesús

1 Sakan' na kuii', naa' ndixa xna'a saki'vi Cristo ndo'ó xa'a' a ña ini ndo' xini ña'a' ndo', te saki'vi tu a ndo'ó xa'a' a ña ndani a ndo'ó, te ni nduujin ndo' ni xaa Espiritu Santo te ndiee' mani' ndo', te kuvita ini ndo' xini ta'an' ndo' ndii,

2 sakuatia' ndi'i' ndo' nimá i kunduu ndo' iin ndaa' xini', te iin ndaa' tu ña ndani ta'an' ndo', te iin ndaa' tu nimá ndo', te iin ndaa' tu ña xanini ndo'.

3 Te saa ndo' ndee iin ña'a, te nata'vi' ta'an' ndo' xa'a' a ña ndasi' nuu' ndo' ni ndee xa'a' a ña ñuñu' ndo'. Süü' jaan' ndii xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo' kanini ndo' ña ne ka'nu' ka nduu' inga ne yivi' te sakan' mii' ndo'.

4 Te kanini ndo' xa'a' ña va'a mii' kuiti' ndo', süü' jaan' ndii kanini tu ndo' xa'a' ña va'a inga ne yivi'.

5 Sakan' na kuii' na kanini ndo'ó naa xanini Cristo Jesús.

6 Ña jaan' ndii, tee' ndee iin kachi nduu' a xiin' Ndiosí ndii, ni xa xii a xa'a' a ña iin kachi nduu' a xiin' Ndiosí.

7 Süü' jaan' ndii ni nakoo mii' ndoo a ña ka'nu' a, te ni nandujin kachi a xiin' iin

te xika' nuu', te ni ndasajin kachi xiin' mii' tu a xiin' te yivi'.

8 Te kij' nduu' a te yivi' ndii, ni sanuu' xiin' mii' mii' a, te ni saxinu ndi'i xechi' a ña kuní Ndiosí ndee ni xi'i a, te ndee nuu' iin krusin vi' ni xi'i a.

9 Sakan' na kuii' ni kanii' ña'a' Ndiosí ndee mii' ka'nu' ya'a, te ni chindu'u' a iin kivi' a ña ka'nu' ka te sakan' ndee ka tuku kivi' ña yoo.

10 Sakan' te nuu' Jesús vikuita xiti' sakuu' ña ndiee' ndivi', xiin' sakuu' ña ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi', xiin' sakuu' ña ñu'u' tixin ñu'u',

11 sakan' te nakunji sakuu' ne yivi' iin yivi' ña Jesús nduu' xto' o nuu' sakuu' ña'a, te xiin' ña jaan' natiin' Ndiosí, yuva' e', ña tiin' ka'nu'.

Ka'an Pablo ña kuní a kunduu e' ndee naa ñu'u' nuu' ne yivi'

12 Ñani ta'an' mani' i, saa nii' kandixa' ndo' ña ka'an i sakuu' ichi' xiin' ndo', te süü' kij' ndu'u' kuiti' i xiin' ndo', süü' jaan' ndii vitin ka vi' ndiee' kandixa' ndo' yu'u ña koo' i ndu'u' xiin' ndo'. Te nia'a ndo' ña nduu' ndo' ne ni sakaku Ndiosí, te xiin' ña kundini ndo' yi'vi ndo' ndee kisi a ndo'ó xaa' ndo' a.

13 Kuachi ndii mii' Ndiosí nduu' ña xaa' sakan', te ka'an nimá ndo' saa ndo' ña kuní a, te suvi tu a xaa' sakan', te saxinu ndo' ña jaan' xa'a' a ña sakan' ni kunii' mii' a.

14 Te kā'an yu'u' ndo' kij' xaa' ndo' sakuu' ña'a, ni ndee kāni ta'an' tu ndo' kuento,

15 sakan' te kunduu ndo' ne xachuun' ndaku nuu' sakuu' ne yivi', te tjin kuachi ña' ndo'ó. Te kunduu ndo' si'e Ndiosí, ne kōo' kuachi tein ne ña'a, ne ni sativi' xiin' mii'. Te kunduu ndo' ndee naa ñu'u ña' yi'é, ña' ndiee' ndivi', nuu' ne yivi' jin yivi' jaan'.

16 Tiin' kutu' ndo' tu'un ña' taxi' kivi' ñuu' e', sakan' te kij' nandiko' Cristo ndii, kuví ka'an kuatia' i xa'a' ña' ni sando'o' saka xiin' mii' i, te ni ndee ni xachuun' saka tu i nuu' a tein ndo'.

17 Tee' ndee kuní a kuitia ní i, te k'in ta'an' a xiin' ña' nasoko' ndo' nuu' Ndiosí, te ña' jaan' nduu' ña' iní ndo' xini ndo' a, saa e xiin' ña' kuatia' nimá i, te sakuatia' tu i nimá sakuu' ndo'ó xiin' i.

18 Te sakan' tu ndo'ó ndii, kuatia' nimá ndo', te sakuatia' na ndo' nimá i xiin' nimá ndo'.

Ka'an Pablo xa'a' uvi ta'an te chindiee' ta'an' xiin' ra, Epafrodito xiin' Timoteo

19 Ndiatu' i ña' taxí xto'o' e' Jesús tí'vi' yachi i Timoteo mii' ndiee' ndo', te va'a kuni i kij' nandiko' ra te ka'an ra xiin' i saa ndiee' ndo'.

20 Sakan' ña' kōo' ka' ndee jin ra xiin' i ndee naa te jaan', te ndi'ni xna'a xa'a' ndo' ndee naa yu'u'.

21 Kuachi ndii, sakuu' inga ra ndii, ndi'ni ra xa'a' ña' kuní mii' kuití' ra, te ndi'ni ra xa'a' ña' kuní Cristo Jesús.

22 Ndisu xa' xini ndo' saa xachuun' ndaku Timoteo yo'o', ña' xika' nuu' va'a ra nuu' tu'un va'a xiin' i ndee naa xaa' jin si'e, te xika' nuu' nuu' yuva' ra.

23 Sakan' na kuu' ndiatu' iní i tí'vi' yachi ra mii' ndiee' ndo' kij' kuni i kuento ndee ña' kundo'o' i.

24 Te iní i ña' taxí xto'o' e' ña' yachi ku'un tu yu'u' mii' ndiee' ndo' jaan'.

25 Ndisu vitin ndii, ni xata'an nuu' i ña' sanandiko' tukuu' i ñani i Epafrodito mii' ndiee' ndo', te ni tí'vi' ndo', te saa ra chuun nuu' i. Te chindiee' ta'an' ra xiin' i xachuun' inga' ndu ña' kunta'an' ndu xiin' ña' ña'a.

26 Tí'vi' ña'a' i mii' ndiee' ndo' sakan' ña' nanduku' va' ra sakuu' ndo'. Te ndi'ni va' tu ra xa'a' a ña' ni xini ndo' kuento ña' ni kuni kuví ra.

27 Ña' ndixa' nduu' a ndii, ni kuni kuví va' ra. Ndee chaa' va' te kuví ra. Ndisu ni kuvita iní Ndiosí xa'a' ra, te ni sanda'a ña'a' a. Te ni kuvita tu iní a ndee xa'a' yu'u', kuachi ndii ni taxí a ña' kusuchi' kua'a' ka' iní i.

28 Sakan' na kuu' yachi va' tí'vi' ña'a' i, te nandiko' ra mii' ndiee' ndo' jaan'. Te kij' kuni ña'a' ndo' ndii, kuatia' ni tukuu' nimá ndo', te kusuchi' ka' iní yu'u'.

29 Natjin ña'a' ndo' saa kuní xto'o' e' xiin' ña' kuatia' nimá ndo'. Te koto ka'nu' ndo' te yivi', te xaa' naa xaa' te yo'o',

30 sakan' ña' ndee sie va' te kuví ra xa'a' a ña' xachuun' ra nuu' Cristo Jesús, ña'

kuain' n̄i kuu r̄a xiin' kivi'
 ñuu r̄a kii' n̄i x̄ito r̄a yu'u
 xa'a' ndo'ó xa'a' a ña n̄i kuv̄i
 ch̄indiee' m̄ii' ndo' yu'u.

3

*Ka'án Pablo ña Cristo
 kūiti' kuni a in̄i e' kuni e'*

¹ Ñan̄i ta'an' i, ka'án tu i
 xiin' ndo' ña kuatia' nimá
 ndo' xa'a' a ña nduu' ndo'
 kuenta xto'o e' Jesús. Yu'u
 ndii, x̄avi i ña tuk̄u n̄i ke'i
 i nuu' ndo' ña xa n̄i ke'i i
 jaan', te ch̄indiee' tu a ndo'ó
 nuu' i'chi' Ndiosí.

² Koto xiin' mii' ndo' nuu'
 te yivi' ñaa', te nduu' ndee
 naa naya' sana', te koto xiin'
 mii' ndo' nuu' ña n̄ia'a ña
 xaa' r̄a, te koto xiin' mii' tu
 ndo' nuu' ña kuni kasa'a r̄a
 tun̄i jin' ndo'.

³ Sakan' ña yoo' ndii,
 kumi' xna'a e' ña jaan',
 ndisu nimá e' yoo a xa'a' a
 ña xaka'nu' e' Ndiosí xiin'
 ndiee' Espiritu Santo, te Je-
 sucristo kūiti' in̄i e' xini e',
 te in̄i e' xini e' ña ndiee' mii'
 e' te koq ndaku nimá e' nuu'
 Ndiosí.

⁴ Sakan' tu yu'u ndii, yoo
 ña kuv̄i in̄i i kuni i te koq
 ndaku nimá i nuu' Ndiosí
 xiin' ndiee' m̄ii' i. Naa' yoo
 ka xanini ña kuv̄i koq ndaku
 nimá e' nuu' Ndiosí xiin'
 ndiee' m̄ii' e' ndii, yu'u ka
 vi'.

⁵ Sakan' ña n̄i xa'a n̄ia tun̄i
 jin' i kivi' ña un̄ia ña n̄i tuv̄i
 i. Te i'chi' ne Israel nduu'
 i. Te xii' yata' i n̄i nduu'
 Benjamín. Te te hebreo ndi'i
 nduu' i. Te kuenta ña nduu'
 i te fariseo ndii, ndikún va'a
 ka i tu'un ndei' Ndiosí.

⁶ Te kuenta ña xaa' i ña
 kuni Ndiosí ndii, ndee ne
 nakaya' xa'a' Jesús n̄i taxi'
 u'vi i, te kuenta ña ka'an
 chuun' tu'un ndei' jaan' ndii,
 n̄i saxinú i sakuu' a.

⁷ Ndisu vit̄in ndii, sakuu'
 ña n̄i tuu i n̄i ndiaa ya'vi'
 nuu' i kii' sakan' ndii, kuasa'
 xachi' ka ndiaa ya'vi' a nuu'
 i vit̄in xa'a' ña in̄i i xini i
 Cristo.

⁸ Ndisu süu' sakan' kūiti',
 ndee jin ña jaan' ndiaa ya'vi'
 ka nuu' i vit̄in kii' nakata'
 e' xiin' ña xiní i xto'o i
 Cristo Jesús, ña ndiaa ya'vi'
 ya'a ka. Te xa'a' Cristo n̄i
 nakoo i sakuu' ña jaan', te
 nduu' a nuu' i ndee naa
 m̄i'in' kūiti', sakan' te ndee
 jin ndaa' Cristo kūiti' kondia
 ya'vi' nuu' i,

⁹ te nduin tu i xiin' a.
 Te nduku' i ña kunduu' i
 te ndaku nimá nuu' Ndiosí
 xa'a' ña saxinú i ña ka'an
 tu'un ndei' a, süu' jaan' ndii
 xa'a' a ña in̄i i xini i Cristo
 kūiti' nduku' i ña jaan'.
 Sakan' ña m̄i' Ndiosí kūiti'
 nduu' ña xandaku nimá e'
 xa'a' a ña in̄i e' xini e' Cristo.

¹⁰ Kuach̄i ndii kuni kuni i
 Cristo, te kuni tu i ña ndiee'
 Ndiosí, ña n̄i san̄atiaku ña'a'
 a, te kundoo' na i naa n̄i
 ndo'o a, ña xaa i kuv̄i i ndee
 naa n̄i xi' i a,

¹¹ te xiin' ña jaan' ndiatu'
 in̄i i ña nat̄iak̄u i tein ne n̄i
 xi' i.

*Ka'án Pablo ña kuni xaa
 r̄a ndee mii' n̄i nia'a ña'a'
 Ndiosí xaa r̄a*

¹² Süu' ka'án i ña xa n̄i
 nan̄i' i' i sakuu' ña jaan',
 n̄i ndee ka'an tu i ña xa

ní sáxinu j sáa kuní Ndiosí kunduu j, süu' jaan' ndii kua'an na kua'an j ña ndiatu' ini j nani'i' j ña ni kana Cristo yu'u kunduu j.

13 Ñani j ta'an' j, süu' ka'an j ña xa ni nani'i' j ña jaan'. Ndisu jin ndaa' a xaa' j ndii, nandosó' j xa'a' sakuu' ña ni nakoo j xata' j, te xanduxa' ka j ña nani'i' j ña ndu'u' nuu' j mii' kua'an j,

14 te ndii kua'an na kua'an j mii' ni nia'a Ndiosí naxaa j ndee nani'i' j ña va'a ña ni kana Ndiosí yu'u natijn j xa'a' ña ini j xini j Cristo Jesús.

15 Sakan' na kuii' sakuu' yoo', ne xa xixa ini nuu' ichi' Ndiosí ndii, kuní a kanini e' sakan'. Ndisu naa siin' xanini sava ndo'ó xa'a' ña jaan' ndii, mii' Ndiosí sakuni' ndo'ó ndee ña kuní a saa ndo'.

16 Ndee saa ka ni ndii, kuní a ña jin ni nda'a' kaka e' nuu' ichi' a naa xa xika' e'.

17 Ñani ta'an' j, kaka ndo' ichi' Jesús saa nii' xika' yu'u ichi' a, te chuun xa'a' tu ndo' saa xika' ne xika' ichi' a naa xika' ndu'u.

18 Naa xa ni ka'an j xiin' ndo' ki'in' va' ichi' ndii, tuku ni ka'an j xiin' ndo' vitin ndee xaku' j ña xika' kua'a' ne yivi', ne kuu' ndee naa chindiaa ya'vi' nja ña ni xaa Cristo nuu' krusin.

19 Te kij' kuvj ne jaan' ndii, tundo'o' kujti' koq nja, sakan' ña ña xikan' nimá kujti' nja nduu' ndiosí nuu' nja, te ka'an ñuñu' nja xa'a' ña ka'an ña xaa' nja, te ndi'ni nja xa'a' ña yoo jin

yivi' kujti'.

20 Ndisu yoo' ndii, ndivi' kandu'u' ñuu e', te ikan' ndiatu' ini tu e' kixin xto'o e' Jesucristo, ña sakakú yoo'.

21 Te nama a ñu'u' nde'i e', ña tívi', te kunduu a ndee naa ñu'u' nde'i mii' a, ña ndatun' va. Te saa a ña jaan' xiin' ndiee' a ña tiin' a te xa'ndia chuun' a nuu' sakuu' ña yoo'.

4

Kuatia' naa kuatia' nimá ndo' i'in kivi' kua'an xa'a' Jesús xto'o e'

1 Sakan' na ka'an j xiin' ndo'ó, ne ta'an' j, ne ndani va j, te kundini va tu j xa'a' ndo', te va'a tu kuni j xini ndo'ó, te nduu' ndo' ndee naa corona j, ña kujta ni'i na ita' ni'i ndo' nuu' ichi' xto'o e' Jesús.

2 Ka'an nda'vi j xiin' Evodia, te sakan' tu xiin' Síntique, ña na nakoo nja ña manj' xiin' ta'an' nja. Kuachj ndii jin kachi ne xika' ichi' xto'o e' nduu' uvi' saa' nja.

3 Te ka'an nda'vi tu j xiin' yo'ó, Sícigo, te xachuun' inga' ndaku xiin' j, ña chindiee' un' ña'a' jaan'. Ne ni xachuun' u'vi' xiin' j xa'a' tu'un va'a nduu' tu ne jaan', xiin' Clemente, xiin' inga ne ni xachuun' inga' tu xiin' j. Te xa yoso' kivi' sakuu' ne jaan' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne natijn kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

4 Vitin ka'an j ña kuatia' nimá ndo' saa kivi' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta xto'o e' Jesús. Te tuku ni ka'an

ji xiin' ndo' ña kuatia' nimá ndo'.

⁵ Te nia'a ndo' nuu' sakuu' ne yivi' ña ne va'a nimá nduu' ndo'. Xa kuyatin' tukuu' kixin xto'o e' jaan'.

⁶ Sāndi'ni xiin' mii' ndo' xa'a' ndee jin ña'a, ndee chaa' ka ka'an ndo' xiin' Ndiosí sakuu' ichi', te ka'an nda'vi ndo' xiin' a xa'a' ña kuní nuu' ndo', te taxi tu ndo' ña chindani a.

⁷ Te taxi a ña maní' a, ña va'a ya'a ka te sakan' ña xiní ne yivi' jin yivi', koqo nimá ndo', te ña jaan' koto nimá ndo' xiin' ña xanini ndo' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Cristo Jesús.

Xa'a' ña va'a kuiti' kuní a kanini e'

⁸ Ñani ta'an' i, mii' sandi'i' i yo'o' ka'an i ña kanini ndo' xa'a' sakuu' ña nduu' ña ndixa, xiin' xa'a' sakuu' ña xata'an koto ka'nu' e', xiin' xa'a' sakuu' ña ndaku, xiin' xa'a' sakuu' ña ndoo, xiin' xa'a' sakuu' ña ndatun', xiin' xa'a' sakuu' ña va'a koo' chukuu' xa'a' ne yivi'. Naa' yoo ña xata'an saka'nu' e' ndii, xa'a' ña jaan' kuiti' kanini ndo'.

⁹ Te sakuu' ña ni sania'a i ndo'ó, xiin' ña ni ka'an i, xiin' ña ni xini so'o ndo' ka'an i, xiin' ña ni xini ndo' xaa' i ndii, ña jaan' saa ndo'. Te na koqo Ndiosí, ña taxi' ña maní' yoo nimá e', xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani ne nuu' Filipos xa'a' a ña ni chindiee' ña'a' nia

¹⁰ Kuatia' va' nimá i nuu' xto'o e' ña tuku sakan' ni

naqa'an' ndo' chindiee' ndo' yu'u. Xiní i ña koqo' kivi' ni naqoo ndo' ña naka'an' ndo' xa'a' i, ndisu ni kuví kuni ndo' saa chindiee' ndo' yu'u.

¹¹ Süu' ka'an i ña yo'o' xa'a' a ña natiin i xa'a' ña'a. Kuachi ndii xa' ni kaan i ña va'a kuni i nuu' ndee ka nuu' ña ndo'o' i.

¹² Xiní i kunduü i te nda'vi kuu', te xiní tu i kunduü i te vika'. Xa' ni kaan i nuu' ndee ka ña ndo'o' i, naa kuu' ña kaka chitu' i, uun ña kaka soko i, te xiní tu i ña kumi' i kua'a' ña'a, uun ña kunduü i te natiin.

¹³ Kuví xaa' i sakuu' ña jaan' sakan' ña Cristo chindiee' yu'u.

¹⁴ Ndee saa ka ni ndii, va'a ni xaa' ndo' ña ni chindiee' ndo' yu'u nuu' ña ndo'o' i.

¹⁵ Xiní kaxi' ndo'ó, ne ndiee' nuu' Filipos, ña kii' ni keta i nu'u' Macedonia ñaa', te ni xa'a' i ka'an ndoso' i tu'un va'a ndii, ndee jin ti'vi' ne nakayá xa'a' Jesús ni chindiee' yu'u, süu' jaan' ndii ndo'ó kuiti' ni xaa' ña jaan'.

¹⁶ Kuachi ndii, ndee kii' xika' i nuu' Tesalónica ndii, ki'in' ichi' ni ti'vi' ndo' ña kutiaku i.

¹⁷ Süu' ka'an i ña yo'o' xa'a' a ña kuní i ña taxi ka ndo' ña kutiaku i, süu' jaan' ndii kuní i ña sañu'u' na Ndiosí ndo'ó xa'a' ña va'a ña xaa' ndo' jaan'.

¹⁸ Xa' ni natiin i nda'a' Epafrodito sakuu' ña kutiaku i, ndee yoso' a nuu' i vitin xiin' ña ni ti'vi' ndo' jaan', niani ndee

yoso' a kutiaku i. Ña jaan' ndii, ndee naa iin tumanj' xavixín' nduu' a nuu' Ndiosí, te va'a tu kuni a xini a ña jaan'.

¹⁹ Te mji' Ndiosí e', ña kumi' ña vika' ndatun' koo' chukuu', taxí sakuu' ña kuni nuu' ndo' saq Cristo Jesús.

²⁰ Na natijn yuva' e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Ti'vi' Pablo cha'an' sakuu' ne nakaya xa'a' Jesucristo, te ndeji' ña'a' ra

²¹ Sakuu' inga ne ini xini Cristo Jesús, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ndiee' ñaa' ndii, kua'an Ndiosí koq nja. Te kua'an Ndiosí koq tu ndo'ó, kachi ñani e', te ndiee' xiin' i yo'o'.

²² Sakan' tu sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' nja cha'an' ndo', ndisu ne xika' nuu' nuu' César ka vi' ti'vi' cha'an' ndo'.

²³ Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pabło kua'an nda'a' ne iní xini Jesús, ne ndiee' ñuu Colosas

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u nduu' Pabło, te Jesucristo ni tianu' yu'u te sania'á i ichi' a saa kuní Ndiosí, te xiin' Timoteo, ñani ta'an' e' ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó,

2 ñani ta'an' ndu, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne xika' ndaku ichi' Cristo, ne ndiee' ñuu Colosas. Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí ndo'ó, te na taxi tu a ña maní koo xiin' ndo'.

Ka'an Pabło xiin' Ndiosí xa'a' ne iní xini Jesús xiin' ra

3 Sakuu' ichi' kij' ka'an ndu xiin' Ndiosí, yuva' xto'o e' Jesucristo ndii, taxi' ndu ña chindani a xa'a' ndo'.

4 Sakan' ña ni xini ndu kuenta ña iní ndo' xini ndo' Cristo Jesús, te kundani tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí

5 xa'a' a ña ndiatu' iní ndo' ña natijn ndo' ña kumi' Ndiosí xa'a' ndo' ndivi'. Te xa xini ndo' xa'a' ña jaan', sakan' ña xa ni xini so'o ndo' tu'un va'a ndixa ña ka'an xa'a' Jesús,

6 ña xa ni xaa ndee mii' ndiee' ndo'. Te tu'un va'a jaan' ndii, kiku' a, te sanduva'a a kivi' ñuu ne yivi' kanii' iin yivi' naa ni xaa a

xiin' ndo'ó ndee kivi' nuu' ña ni xini so'o ndo' a, te ni kundani xna'a ndo' xa'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo'.

7 Te Epafras, ñani maní ndu, ni sania'á ndo'ó ña jaan'. Te jaan' ndii, te xachuun' xiin' ndu nduu' ra, te xika' nuu' ndaku ra nuu' Cristo xa'a' ña va'a ndo'ó.

8 Te ni ka'an ra xiin' ndu ña ndani ta'an' ndo' xaa' Espíritu Santo.

9 Xa'a' a jaan' na ndee kij' ni xini ndu ña ni ka'an ra xa'a' ndo' jaan' ndii, ka'an te ka'an ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo', te sakuni' ndi'i' a ndo'ó ña kuní a saa ndo', te sakutu' tu a ndo'ó xiin' ña xini tuní, xiin' ña kundani ña taxi' Espíritu Santo,

10 te kaka ndo' saa xata'an nuu' xto'o e' Jesús, te sakuatia' ndo' a xiin' sakuu' ña xaa' ndo', sakan' ña saa ndo' ña va'a, te kua'nu tu ndo' xiin' ña xini va'a ka ndo' Ndiosí.

11 Te xikan' tu ndu nuu' a ña taxi a ndiee' ndo' xiin' ña ndiee' a ña ndatun' koo' chukuu' ña kumi' a, te kivi kundieni kuie ndo' nuu' sakuu' tundo'o'.

12 Te nakuatia' nimá ndo' taxi' ndo' ña chindani yuva' e' Ndiosí ña ni sakoo' tu'va yoo', te natijn na e' ña xito' natijn ne nduu' kuenta a mii' xa'ndia chuun' a mii' ndatun' koo' chukuu',

13 sakan' ña ni sakakú a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' ña iin yavi, ña nduu' kuenta ña ndiva'a, te ni ndasandu a yoo kuenta Cristo, si'e maní a,

14 ña ni nacha'vi' xa'a' kuachi e' xiin' ní' a, te xiin' ña jaan' ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi e'.

Ni nakoq e' ña maní' xiin' Ndiosí xa'a' ña ni ndo'o Jesu-cristo

15 Te Cristo jaan' nduu' ña nakuitá xachi' xiin' Ndiosí, ña küvi küni e', te nia'a a yoo' saa kuu' Ndiosí, te xi'na a ni xikoq te sakan' sakuu' ña yoo'.

16 Sakan' ña suvi a ni xa'a' sakuu' ña yoo ni xaa Ndiosí, ni xa'a a ña yoo ndivi', xiin' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', ña küvi küni e', xiin' ña küvi küni e', naa kuu' ña kumi' ndiee' ka'nu', xiin' naa kuu' ña xa'ndia chuun' ka'nu', xiin' naa kuu' ña xa'ndia chuun', xiin' naa kuu' ña kumi' ndiee'. Cristo jaan' ni xa'a' sakuu' ña yoo, te xa'a' mii' a ni xa'a' ña'a' a.

17 Te ña jaan' ndii, xa yoo a ndee kii' tia'an koq ndee iin ña'a. Te xiin' ndiee' a yoo yukun sakuu' ña yoo.

18 Te ña jaan' nduu' xini' sakuu' ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a. Te suvi tu a nduu' xa'ndu sakuu' ña yoo, te xi'na tu a ni natiaqu tejn ne ni xi'i te kunduu a ña ka'nu' kuu' nuu' nuu' sakuu' ña yoo.

19 Sakan' ña mii' Ndiosí ni xtani ña nakuitá xachi' ña jaan' xiin' a,

20 te xiin' ña ni ndo'o a ni nakoq Ndiosí ña maní' xiin' sakuu' ña yoo, ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', xiin' ña yoo ndivi' ndii, ni natandiee maní' a sakuu' ña jaan' xa'a'

a ña ni xitja ní' Cristo jaan' nuu' krusin.

21 Sakan' tu ndo'ó saa' ndii, xika' ni yoo' ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a ña kuni ña ni xanini ndo', xiin' ña nia'a ña ni xaa ndo', te ni kundasi' ndo' Ndiosí. Te ndii, xa ni natandiee maní' Cristo ndo'ó xiin' Ndiosí vitin

22 xa'a' a ña ni xi'i a xa'a' kuachi ndo' kii' ni xika a iin yivi', te ndoo koq ndo' kii' sanakua'a a ndo'ó nuu' Ndiosí, te ndoo tu nimá ndo', te koo' ndee iin xa'a' ña tijn kuachi Ndiosí yoo' nuu' a

23 naa' ita' ni'i ndo' nuu' ña ini e' xini e' Jesús, te künundia'a ndo' nuu' a, te küxioo tu ndo' nuu' ña ndiatu' ini e' ña ni natijn ndo' kii' ni xini so'o ndo' xa'a' tu'un va'a, ña ka'an ndoso' te yivi' kanii' iin yivi'. Te ni sakuiso' chuun' tu Ndiosí yu'u Pablo, te ka'an ndoso' i ña jaan'.

Ndo'o' Pablo xa'a' ne ndikun ichi' Jesús

24 Nakuatia' nimá i vitin nuu' ña ndo'o' i xa'a' ndo' xiin' ñu'u' nde'i i, sakan' ña xiin' ña jaan' saxinu' i ña ni ndo'o' Cristo xa'a' ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a.

25 Te ni sakuiso' chuun' Ndiosí yu'u te xika' nuu' i nuu' ndo'ó, ne nakaya xa'a' Jesús, te ka'an ndoso' xinu' i tu'un va'a

26 ña ni yoo si'e nuu' sakuu' ne yivi' ndee xta'an' iin yivi', xiin' ndee kii' ni xa'a' yoo ne yivi'. Ndisu vitin ndii, xa ni satuvi ña'a'

Ndiosí nuu' ne nduu' kuenta a.

²⁷ Sakan' ña ni kunj a ña kundani ndo'ó, ne tuku', ne nduu' kuenta a, ña ka'nu' koo' chukuu' ña ni yoo si'e jaan'. Te Cristo nduu' ña jaan', te naá a nimá ndo', xa'a' a jaan' na ndiatu' ini ndo' ña kundiee ndo' mii ndatun' koo' chukuu' kaa'.

²⁸ Te xa'a' Cristo jaan' ka'an ndoso' ndu nuu' sakuu' ne yivi'. Ndiaa yu'u' ña'a' ndu, te sania'á tu ña'a' ndu xiin' sakuu' ña xini tuni ña kuaxi nda'a' Ndiosí, te kuvj sanakua'a ña'a' ndu nuu' Ndiosí nduu' nja ne ndaku nimá xa'a' a ña ini nja xini nja Cristo Jesús.

²⁹ Xa'a' a jaan' na xachuun' u'vi i nuu' Cristo xiin' ña ndiee' ña taxi' a nuu' i, te saxinu' i ña ni sakuiso' chuun' a yu'u.

2

¹ Te kuni i ña kundani ndo' saa vi' xachuun' u'vi va i xa'a' ndo'ó, xiin' xa'a' ne ndiee' ñuu Laodicea, xiin' xa'a' sakuu' ne tia'an kunj saa kaa' nuu' i.

² Xaa' i sakan' te sandieni i nimá ndo', te iin ndaa' kunduu ña ndani ta'an' ndo', te kundani ndi' ndo' sakuu' ña xini tuni, sakan' te kundani ndo' ña ndichi ña yoo si'e xa'a' yuva' e' Ndiosí, te ña ndichi jaan' nduu' Cristo.

³ Te ña jaan' nduu' ña kumi' sakuu' ña ndiaa ya'vi' koo' chukuu', ña yoo si'e, ña xini tuni xiin' ña ndichi xava'a.

⁴ Ka'an i ña yo'q' xiin' ndo' te kunj xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó xiin' kuento ndatun' saka.

⁵ Kuachi ndii, tee' ndee koo' i yoo xiin' ndo', ndisu yoo nimá i xiin' ndo', te nakuatia' i ña ndiee' manj' xiin' ta'an' ndo', te ita' ni' i tu ndo' nuu' ña ini ndo' xini ndo' Cristo.

⁶ Sakan' na kuii' xa'a' a ña ni natiin ndo' Jesucristo nduu' xto'q' ndo' ndii, kaka ndo' saa kuni a,

⁷ tiin' kutu' ña'a' ndo', te kuja kutu' tu ndo' nuu' tu'un a, te kuja ni' i ndo' nuu' ña ini e' xini e' Jesús saa ni' i ni sania'á ra ndo'ó, te taxi' va ndo' ña chindani Ndiosí.

Ni sandoó ndiká Cristo yoo' nuu' kuachi e' te nduu' e' ne yivi' xaa'

⁸ Koto xiin' mii' va ndo', te kunj xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó xiin' ña xini tuni saka, ña kuasa' kuni, ña ka'an xa'a' ña xi xaá te yivi' kuji', te ka'an tu a saa kuni ña xiko' ni'i' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi', te süu' ka'an ña jaan' saa kuni Cristo.

⁹ Sakan' ña nakuitá kanii' Cristo xiin' ña kuu' Ndiosí.

¹⁰ Te ndo'ó ndii, xa yoo xinu ndo' te saa ndo' ña kuni Ndiosí xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Cristo, te ña jaan' nduu' xini' nuu' sakuu' ña kumi' ndiee' xiin' ña xa'ndia chuun'.

¹¹ Te sakan' tu xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús ndii, ni xa'a' a tuni ndo', ndisu süu' tuni naa ña xa'a' nda'a' te yivi' nduu' ña jaan', süu'

jaan' ndii nduu' a ña tava' Jesús ña ndioq' iní jin' ndo' saa ndo' kuachi. Te ña jaan' nduu' ndee naa tuni ndo' ña ni xa'a Cristo.

12 Kij' ni chichi ndo' kuenta Cristo ndii, ndee naa ni kuxi tu ra ndo'ó xiin' a tixin ñu'u', te ni natiaaku inga' tu ndo' xiin' a xiin' ndiee' Ndiosí xa'a' a ña iní ndo' xini ndo' Jesús, te ndiee' jaan' nduu' ña ni tijn Ndiosí, te ni sanatiaku ña'a' a tein ne ni xi'i.

13 Te ndo'ó ndii, ni nduu ndo' ndee naa ne ni xi'i nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni xiko ni'i' kuachi kivi' ñuu ndo', te ni nduu ndo' kuenta Ndiosí xa'a' a ña koo' tuni jin' ndo'. Ndisu Ndiosí ndii, ni sanatiaku inga' a ndo'ó xiin' Cristo kij' ni yoo ka'nu' iní a xa'a' kuachi e',

14 sakan' ña ni sandoyo' a sakuu' ña yoso' xa'a' e', ña ni xka'ndia e' ña ka'an tu'un ndei' a, ña ni tijn kuachi yoo'. Ni tijn ña'a' a, te ni kuxi ña'a' a nuu' krusin, te sakan' ni sandoyo' a ña ka'an ña jaan' xa'a' kuachi e'.

15 Te sakan' ni tu'un a ña ndiee' nuu' sakuu' ña kumi' ndiee' jaan', xiin' nuu' ña xa'ndia chuun' kij' ni sandiee' kui'e tuvi' ña'a' a nuu' kua'a' ne yivi', xiin' ña ni xa'a Cristo nuu' krusin.

16 Xa'a' a jaan' na kuii' saa ndo' kuenta ña ka'an kiní ne yivi' xiin' ndo' xa'a' ña xixi' ndo', xiin' ña xi'i' ndo', ni ndee xa'a' a ña xito' ka'nu' ndo' kivi' ña tuu ne jaan' ka'nu', xiin' a xa'a'

ña xito' ka'nu' ndo' kivi' ña nduu' itia' yoo', xiin' xa'a' a ña xito' ka'nu' ndo' kivi' sábado, ña xinandiee' nia.

17 Te sakuu' ña jaan' nduu' kunda'vi ña kixin, ndisu ña ka'an xna'a ña jaan' xa'a' ndii, Cristo nduu' a.

18 Te taxí ndo' nakasi ndee jin ne yivi' ndo'ó nuu' ña sani'í' Ndiosí ndo'ó, sakan' ña ne jaan' ndii, xasuvi' nia ña nda'vi iní nia, te xaka'nu' tu nia ángele, te ka'an ñuñu' nia ña satuvi' a nuu' nia, te chitu' vi' xini' nia ñu'u' ña kuasa' kuní.

19 Te ne jaan' ndii, ndikun nia Cristo, ña nduu' xini' sakuu' yoo', ne iní xini a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a, xiin' mi' ñu'u' ta'an' iki' mii' tiin' tuchi xii ñu'u' nde'i jaan'. Sakan' ña saxka'ndia a sakuu' ña kuní a xa'a' yoo', ne iní xini a. Te sakan' sanduun' ña'a' a, te xa'nu' e' saa kuní Ndiosí.

20 Naa' ndixa xna'a xa ni xi'i' inga' ndo' xiin' Cristo nuu' ña xiko' ni'i' ne yivi', ne nduu' kuenta jin yivi' yo'o' ndii, ndichun na xika' ndo' ndee naa xika' ne nduu' kuenta jin yivi', te ndikun ndo' ña xaa' ne jaan'?

21 Naa kuu' ña ka'an nia ndii: "Küní nda'a' un' ña kaa', koto un' saa iin' ña yo'o', tondia un' ña yo'o' xiin' nda'a' un'", kachi nia.

22 Te sakuu' ña jaan' ndii, ka'an a xa'a' ña sania'a te yivi' xiin' ña ka'an chuun' mji' kuiti' ra, te ña ndoñu'u' kundu a kij' ya'a kivi' yoo a.

23 Ña ndixa nduu' a ndii, sakuu' ña sania'á ne jaan' ndii, ndee naa ña xini tuni xna'a xa'a' ichi' Ndiosí nduu' a, sakan' ña ka'an a saa kaka nja ichi' Ndiosí, xiin' saa kunda'vi iní nja, xiin' saa sando'o' xiin' mii' nja. Ndisu ndee sie chindiee' ndee iin ña jaan' yoo', te nakoo e' kuachi ña ndioo' iní iin' e.

3

Na kanini e' xa'a' ña yoo ndivi' kuiti'

1 Te xa'a' a ña ni natiaku inga' ndo' xiin' Cristo ndii, nduku' naa nduku' ndo' ña'a ña yoo ndivi' mii' ndu'u' Cristo nda'a' ku'a' Ndiosí.

2 Te kanini ndo' xa'a' ña nduu' kuenta ndivi', te kanini ndo' xa'a' ña nduu' kuenta iin yivi'.

3 Te xa'a' a ña ni xi'i ndo' nuu' ña kuni iin' mii' ndo' ndii, nda'a' Ndiosí yoo si'e kivi' ñuu ndo' ni xaa Cristo.

4 Te kij' natuvi Cristo, ña taxi' kivi' ñuu e' ndii, natuvi tu ndo'ó xiin' a mii' ndatun' kaa'.

Na nakoo e' sakuu' nuu' kuachi

5 Xa'a' a jaan' na kutiaku ka ndo' nuu' ña kuni iin' mii' ndo': naa kuu' ña kumi' ndo' musa ndo', xiin' ña xe'na' ndo', xiin' ña kiji ndioo' iní ndo', xiin' ña ka'an nimá ndo' saa ndo' ña kiji, xiin' ña ndioo' iní va ndo' xa'a' ña'a, te ndee naa iin ndiosí ndo' nduu' ña jaan'.

6 Te ne xaa' ña jaan' ndii, chie va tundo'o' taxi' Ndiosí kundo'o' nja.

7 Te ni xaa tu ndo'ó ña ka'an jaan' kij' ni xika ndo' xiko ni'i' ña jaan' kivi' ñuu ndo'.

8 Ndisu vitin ndii, kuni a ña nakoo ndo' sakuu' ña yo'q': naa kuu' ña nasaá' ndo', xiin' ña kui'e ndo', xiin' ña chichi' iní ndo', xiin' ña kanja'a ndo' xa'a' ne yivi', xiin' ña va'a yu'u' ndo'.

9 Te kuni xa'an' ta'an' ka ndo', sakan' ña vitin ndii xa ni nakoo ndo' kivi' ñuu yata', xiin' sakuu' ña ni xaa ndo',

10 te xa ni nandu'u ndo' ne yivi' xaa'. Sakan' na i'in kivi' kua'an nakuita ka kuu' ndo' saa kuu' Ndiosí, ña ni xa'a yoo', ndee skachi' xaa kivi' ña kundani ndi'i ndo' xa'a' a.

11 Te koo' a xaa' a naa' nduu' e' ne tuku', uun ne judío, naa' yoo tuni iin' e', uun naa koo' a, naa' ne nda'vi so'o nduu' e', uun ne iku' nduu' e', naa' ne xiko' ni'i' iin xto'o nduu' e', uun naa' ne xika' ndika' nduu' e'. Süu' jaan' ndii Cristo nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' e', te suvi tu a naa nimá sakuu' e'.

12 Te xa'a' a ña ni nakaxin Ndiosí yoo', te nduu' tu e' kuenta a, te ndani a yoo' ndii, nia'a ndo' ña va'a kuu' ndo', xiin' ña kuvita iní ndo', xiin' ña ndasun iní ndo', xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo', xiin' ña maso ku'u ndo', xiin' ña kuie iní ndo'.

13 Te sakan' tu kundieni ndo' kuni ta'an' ndo', te koo ka'nu' iní ndo' kuni ta'an' ndo'. Te naa' yoo ndo' tun kui'e xiin' ta'an' ndo' ndii, koo ka'nu' iní ndo' xa'a'

ta'an' ndo' saa nii' ni yoo ka'nu' iní Cristo xa'a' e'.

14 Te ña ka'nu' ka nuu' sakuu' ña jaan' ndii, ña kundani ta'an' ndo' nduu' a, sakan' ña ña jaan' nduu' ña ndasaiin' xachi' yoo'.

15 Te na koo na ña mani', ña taxi' Cristo, nimá ndo', kuachi ndii ni kana Ndiosí ndo'ó te kunduu' ndo' ndee naa jin ndaa' ñu'u' nde'i, te kundiee mani' ndo'. Te taxi na ndo' ña chindani Ndiosí.

16 Te na koo kua'a' tu'un va'a xa'a' Cristo nimá ndo' te kuví sania'á ta'an' ndo', te kuví tu kondia yu'u' ta'an' ndo' xiin' sakuu' ña xini tuní ña kuaxi nda'a' Ndiosí. Te kata ndo' nuu' a taxi' ndo' ña chindani a xiin' yaa ña yoso' nuu' tutu Salmos, xiin' yaa ña kuie kua'an, xiin' yaa ña saka'an Espiritu nimá ndo'.

17 Sakan' na kuii' ndee ka ña ka'an ndo', uun ndee ka ña xaa' ndo' ndii, saa ndo' sakuu' ña jaan' xiin' ndiee' xto'o e' Jesús taxi' ndo' ña chindani yuva' e' Ndiosí xa'a' ña ni xaa Jesús.

Saa xata'an kaka ne ndikún ichi' Jesús

18 Ndo'ó, ña'a', ne yoo ii' ndii, kuni a ña kaka nuu' ndo' nuu' ii' ndo' xiin' jin kanii' nimá ndo' saa xata'an saa ne ndikún ichi' xto'o e' Jesús.

19 Ndo'ó, te yoo ña' si'i ndii, kundani ña'a' ndo', te mii' kuu' ndo' xiin' a'.

20 Ndo'ó, ne kuachi' ndii, kandixa' ndo' sakuu' ña ka'an yuva' si'i' ndo' xiin' ndo'. Kuachi' ndii va'a kuni

xto'o e' Jesús kii' xaa' ndo' ña jaan'.

21 Ndo'ó, yuva' si'i' ndii, mii' kuu' ndo' xiin' si'e ndo' koto ka kuu' soo iní nia.

22 Ndo'ó, ne xiko' ni'i' jin xto'o ndii, kandixa' ndo' sakuu' ña ka'an xto'o ndo' jin yivi' yo'o' xiin' ndo'. Te süu' kandixa' ña'a' ndo' kii' xito' ndi'e' kuiti' ne jaan' ndo'ó te ndoo va'a ndo' nuu' nia. Süu' jaan' ndii xiin' jin kanii' nimá ndo' kandixa' ña'a' ndo', sakan' ña xito' ka'nu' ndo' xto'o e' Jesús.

23 Te ndee ka ña xaa' ndo' ndii, saa ndo' a xiin' jin kanii' nimá ndo' ndee naa xika' nuu' ndo' nuu' xto'o e' Jesús, te süu' nuu' ne yivi' kuiti'.

24 Kuachi' ndii xiní ndo' ña natjin ndo' ña va'a nda'a' Ndiosí ndivi', sakan' ña nuu' xto'o e' Cristo xika' nuu' ndo' kii' xika' nuu' ndo' nuu' ne yivi' jaan'.

25 Ndisu yoo ka xaa' ña nia'a ndii, nacha'vi mii' nia xa'a' ña jaan' saa Ndiosí, sakan' ña jin kachi kuu' ña jaan' xiin' sakuu' ne yivi'.

4

1 Ndo'ó, ne nduu' xto'o vitin ndii, sachuun' ndaku ndo' xiin' ne xika' nuu' nuu' ndo', te jin kachi tu kuu' ndo' xiin' nia naka'an' ndo' ña yoo tu jin xto'o ndo'ó ndivi'.

2 Nakoo ndo' ña ka'an chito ndo' xiin' Ndiosí, te koo tu va ndo' kii' ka'an ndo' xiin' a taxi' ndo' ña chindani a.

3 Te kii' ka'an ndo' xiin' a ndii, kakan tu ndo' nuu' a te

nunia' a' ichi', te kuv̄i ka'an ndoso' ndu tu'un va'a xa'a' Cristo, ña ni yoō si'e nuu' ne yivi', ña naá i vi'e ka'a xa'a'.

4 Te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i te kuv̄i ka'an ndoso' kaxi' i ña jaan' saa kuní a.

5 Te kaka ii' ndo' nuu' ne tia'an in̄i kun̄i Jesús, te koō tu'va xava'a ndo' sakuu' ichi' kij' kuv̄i ndatu'un' ndo' xiin' n̄a.

6 Te sakuu' ichi' kij' ndatu'un' ndo' xiin' ne jaan' ndii, va'a va ka'an ndo', te sii' tu ka'an ndo'. Sakan' te kuv̄i nakuiin va'a ndo' nuu' i'in ne yivi'.

Cha'an' so'o' ndi'i'

7 Tíquico, ñani man̄i' e', te xika' nuu' ndaku nuu' xto'ō e' Jesús xiin' i, ka'an xiin' ndo' xa'a' i kij' xa'a ra mii' ndiee' ndo'.

8 Ti'vi' i ra te ka'an ra xiin' ndo' saa ndiee' ndu, te sandieni ra nimá ndo'.

9 Te ti'vi' ña'a' i xiin' Onésimo, ñani man̄i' e', te ni kje'e ñuu ndo', te xika' nuu' ndaku nuu' xto'ō e'. Te ka'an uv̄i saa' te jaan' xiin' ndo' sakuu' ña xka'ndiá yo'o'.

10 Ti'vi' Aristarco, te naá vi'e ka'a xiin' i, cha'an' ndo'. Te sakan' tu ti'vi' Marcos, te nduu' saxin Bernabé, cha'an' ndo'. Te xa ni nat̄iin ndo' iin tutu ña ka'an chuun' xa'a' ra. Te nat̄iin va'a ña'a' ndo' naa' naxaa ra ñaa'.

11 Te ti'vi' tu Jesús, te nani' tu Justo, cha'an' ndo'. Te un̄i ta'an yo'o' kuiti' nduu' te judío, te xachuun' inga' xiin' i te ki'in' ka ne yivi'

ka'ndia chuun' Ndiosí nimá, te xandieni kua'a' tu ra yu'u.

12 Ti'vi' ni tu te ñuu ndo' Epafras cha'an' ndo', te xika' nuu' nuu' Cristo. Te ka'an ndiee' ra xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kuita ni'i xava'a ndo' nuu' ichi' a, te kuixa tu in̄i ndo' nuu' a, te saxinú ndo' sakuu' ña kuní a.

13 Te kuv̄i ndiee' yu'u' i ña xachuun' u'vi va ra xa'a' ndo' xiin' xa'a' ne ndiee' ñuu Laodicea xiin' xa'a' ne ndiee' ñuu Hierápolis.

14 Te ti'vi' tu Lucas, te tatan', te ndani e', cha'an' ndo', te sakan' tu Demas.

15 Te kua'an Ndiosí koō ñani ta'an' e', ne ndiee' ñuu Laodicea. Te kua'an Ndiosí koō tu Ninfas, te sakan' tu ne nakayá xa'a' Jesús vi'e a'.

16 Te kij' ndi'i ka'vi ra tutu yo'o' nuu' sakuu' ndo'ō ndii, saya'á ndo' a nda'a' ne nakayá xa'a' Jesús ñuu Laodicea te ka'vi tu ne jaan' a. Te ndo'ó tuku ka'vi tutu ña ni t̄ivi' i nda'a' ne jaan' kij' tax̄i n̄a a nda'a' ndo'.

17 Te ka'an ndo' xiin' Arquipo ña saxinú ra chuun' ña ni sakuiso' chuun' ña'a' xto'ō e'.

18 Mji' yu'u, te nduu' Pablo, ke'i i xiin' nda'a' i vit̄in. Ti'vi' tu i cha'an' ndo'. Nakaa'an' ndo' ña vi'e ka'a naá i. Te na sañu'u' na xto'ō e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pabło kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Tesalónica

Ti'vi' ra cha'an' niá

¹ Yu'u Pabło, xiin' Silvano, xiin' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tesalónica, ne nakayá xa'a' yuva' e' Ndiosí xiin' xa'a' xto'o e' Jesucristo. Na sañu'u' va' na a ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

*Taxi' Pabło ña chindani
Ndiosí xa'a' ne ini xini Jesús*

² Sakuu' ichi' kii' ka'an ndu xiin' Ndiosí ndii, taxi' ndu ña chindani a xa'a' sakuu' ndo'.

³ Te naka'an' chito ndu xa'a' ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xa'a' saa xaa' ndo' chuun va'a xa'a' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, xiin' xa'a' ña xachuun' u'vi va' ndo' ña ndani ndo' inga ne yivi', xiin' xa'a' ña ita' ni'i ndo' nuu' ña ndiatu' ini e' xa'a' xto'o e' Jesucristo.

⁴ Ñani ta'an' ndu, ndani Ndiosí ndo'ó, te xini ndu ña ni nakaxin a ndo'ó xa'a' mii' a.

⁵ Kuachi ndii, kii' ni ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo' ndii, süu' xiin' tu'un kuiti' ni xaa ndu a, süu' jaan' ndii xiin' ña ndiee' Ndiosí ni xaa ndu a, te sakan' tu xiin'

ña ndiee' Espíritu Santo te kuni ne yivi' ña ña ndixa nduu' tu'un va'a jaan'. Te xini ndo' ña maní' ni kuu ndu kii' ni xika ndu tein ndo' xa'a' ña va'a mii' ndo'.

⁶ Te ni xaa ndo' saa nii' xaa' ndu'u xiin' saa xaa' xto'o e'. Tee' ndee ni sando'o' u'vi va' ne yivi' ndo'ó ndii, ni natiin ndo' tu'un va'a jaan' nakuatia' nimá ndo' xaa' Espíritu Santo.

⁷ Te nuu' ña jaan' ni nia'a ndo' nuu' sakuu' ne ini xini xto'o e', ne ndiee' ñu'u' Macedonia, xiin' ne ndiee' ñu'u' Acaya.

⁸ Süu' ne ndiee' ikan' kuiti' xa ni xini so'o tu'un va'a xa'a' xto'o e' ni xaa ndo', süu' jaan' ndii mii' ka kiku tu'un jaan', sakan' ña xa ni xini so'o ne yivi' ña ini ndo' xini ndo' Ndiosí. Ndee kuni a ña ka'an ka vi' ndu xiin' ne yivi' xa'a' tu'un jaan',

⁹ kuachi ndii mii' ne jaan' ka'an saa ni natiin ndo' ndu'u xiin' saa ni nako'o ndo' ndiosí saka, te vitin xika' nuu' ndo' nuu' Ndiosí tiaku, ña nduu' Ndiosí xna'a.

¹⁰ Te ka'an tu niá saa ndiatu' ndo' ña kiee Jesús, si'e Ndiosí, ndivi', te xaa a iin yivi'. Te Ndiosí ni sanatiaku ña'a', te ni sakakú a yoo' nuu' ña sando'o' Ndiosí ne ndiso' kuachi nuu' ku'un e'.

2

*Ka'an Pabło xa'a' saa
xachuun' ra tein ne ñuu
Tesalónica*

1 Ñañi ta'an' ndu, xiní ndo' ña ni xa'an saka ndu mii' ndiee' ndo'.

2 Te xiní tu ndo' ña ni sando'o' ne yivi' ndu'u, te mii' tu ni kuu nja xiin' ndu ñuu Filipos. Ndisu Ndiosí ni taxi ndiee' ndu, te ni ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo', tee' ndee ndiee' ni xikuíta'nu ne yivi' nuu' ndu.

3 Kuachi ndii, ña ka'an ndoso' ndu ndii, kuaxi a nuu' ña sana', ni ndee kuaxi tu a nuu' ña xanini kinj, ni ndee kuaxi tu a nuu' ña xiní xa'an'.

4 Süu' jaan' ndii mii' Ndiosí ni sakuiso' chuun' ndu te ka'an ndoso' ndu tu'un va'a jaan', te nii' sakan' yoo a ka'an ndu, sakan' te nduku' ndu ña sakuatia' ndu ne yivi', süu' jaan' ndii nduku' ndu ña sakuatia' ndu Ndiosí, ña xiní saa iin' nimá e' kuítj'.

5 Te xiní tu ndo' ña koo' kivi' ni ka'an ndatun' ndu nuu' ndo' te sakandixa' ndu ndo'ó, ni ndee ni xiní xa'an' tu ndu ndo'ó te ki'in ndu xu'un' nda'a' ndo'. Xiní Ndiosí ña xaa' ndu sakan'.

6 Te ni ndee nduku' tu ndu ña koto ka'nu' ndee iin ne yivi' ndu'u, ni ndee ndo'ó uun ndee ka ne yivi' ndii, küni ndu ña saa nja sakan'. Tee' ndee te tianu' Jesús sania'á ichi' a nduu' ndu, te kumi' ndu ndiee' te tjachuun' ndu ndo'ó ndii, ni xaa' ndu sakan'.

7 Süu' jaan' ndii kuie ni kuu ndu xiin' ndo' ndee naa xaa' iin ña'a' ña ndani a si'e a', te xito' va'a a.

8 Te xa'a' a ña ndani xava'a ndu ndo'ó ndii, süu'

tu'un va'a xa'a' Ndiosí kuítj' ni sania'a ndu ndo'ó, süu' jaan' ndii ndee kivi' ñuu ndu ni kuni ndu taxi tu ndu xa'a' ndo', sakan' ña ndani xava'a ndu ndo'ó, ndee naa nimá ndu nduu' ndo'.

9 Te naka'an' ndo'ó, ñani ta'an' ndu, saa ni xachuun' u'vi va ndu, te ni saxavi xiin' mii' tu ndu ña xachuun' ndu nduvi' xiin' ñuu te sando'o' ndu ndee iin ndo'ó xa'a' ña tiaku ndu kii' ka'an ndoso' ndu tu'un va'a xa'a' Ndiosí nuu' ndo'.

10 Xiní Ndiosí, te xiní tu ndo'ó saa ni xika ndoo ndu nuu' Ndiosí nuu' ndo'. Te xiní tu ndo' saa ni xachuun' ndaku ndu nuu' ndo'ó, ne ini xiní ña'a'. Te koo' ndee iin xa'a' ña kivi' tjin kuachi ne yivi' ndu'u.

11 Te xiní tu ndo' ña ni kuu va'a ndu xiin' i'in ndo' ndee naa xaa' iin yuva' xiin' si'e ra.

12 Sakan' ni xandjeni ndu ndo'ó, ni chi'ni kuei tu ndu ndo'ó xiin' kuento, te ni ka'an ndiee' ndu xiin' ndo' te kaka xata'an ndo' saa kuni Ndiosí, ña ni kana yoo' te kundiee e' mii' xa'ndia chuun' a mii' ndatun' koo' chukuu' kaa'.

13 Ña jaan' na xikuiin ndu ña taxi' ndu ña chindani Ndiosí xa'a' a ña ni natjin va'a ndo' tu'un a kii' ni ka'an ndoso' ndu a nuu' ndo'. Te süu' ni natjin ndo' a ndee naa tu'un ne yivi', süu' jaan' ndii ni natjin ndo' a ndee naa tu'un Ndiosí. Te tu'un Ndiosí xna'a' nduu' a, te xiin' tu'un jaan' xachuun' Ndiosí

xiin' nimá ndo'ó, ne iní xini ñá'a'.

¹⁴ Ne ñañi ta'an' i, kij' ndo'o' ndo' xaa' ne ta'an' ndo' ndii, ndo'o' ndo' saa nii' ni ndo'o' i'in ti'vi ne nakayá xa'a' Ndiosí, ne nduu' kuenta Cristo Jesús, ne ndiee' ñu'u' Judea, ni xaa ne judío, ne ta'an' ndu.

¹⁵ Te ne judío jaan' nduu' ne ni xa'ni' xto'o' e' Jesús, te suvi tu nja ni xa'ni' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te suvi ni tu nja ni taxi' ndu'u. Te xaa' nja ña kuní Ndiosí, te ndasi' nja sakuu' ne yivi',

¹⁶ sakan' ña taxi' nja ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo'ó, ne tuku', te kaku ndo' nuu' kuachí ndo'. Te xiin' sakuu' ña xaa' nja jaan' ndii, so'o kuu' kua'a' ka kuachí nja nuu' Ndiosí, ndisu ndiee' va sando'o' ña'a' a.

Kuni ku'un ndi'e' ni tukuu' Pablo mii' ndiee' ne ñuu Tesalónica

¹⁷ Ñañi ta'an' ndu, tee' ndee ni kuxika' ndu nuu' ndo' ni xaa ne yivi' jaan' jin xa'a' ndii, yachi va ni kuni ndu nandiko' tukuu' ndu mii' ndiee' ndo', te koo ndu xiin' ndo', sakan' ña ñu'u' ndo' nimá ndu tee' ndee xika' ndiee' ndu nuu' ndo'.

¹⁸ Ña jaan' na kuii' ni kuni ndu ku'un ndu mii' ndiee' ndo' jaan'. Yu'u, te nduu' Pablo ka vi' ndii, ki'in' ichi' ni xika i ku'un i mii' ndiee' ndo', ndisu ni nakasi ña ndiva'a nuu' ndu.

¹⁹ Kuachí ndii, ¿ñáá xini ndo' ña ndo'ó nduu' ne xaa'

sakan' te ndiatu' iní ndu, xiin' ña kuatia' nimá ndu, te kunduu tu ndo' ña kuví ka'an va'a ndu xa'a' ndu nuu' xto'o' e' Jesucristo kij' nandiko' tukuu' a?

²⁰ Suu ndo'ó nduu' ne xaa' sakan', te ka'an va'a ndu xa'a' ndu, te suvi tu ndo' xakuatia' nimá ndu.

3

Ni ti'vi' Pablo Timoteo ñuu Tesalónica

¹ Xa'a' a jaan' na kuii', kij' ni kundieni ka ndu ndii, ni ndoo ndu kuento ña ndoo ndu ñuu Atenas,

² te ni ti'vi' ndu Timoteo, ñañi e', mii' ndiee' ndo'. Te jaan' ndii, te xachuun' inga' xiin' ndu kuenta Ndiosí xa'a' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Cristo nduu' ra. Ni ti'vi' ña'a' ndu te nakata ni'i ka ra ndo'ó nuu' ña iní ndo' xini ndo' Jesús, te sandieni tu ra ndo'ó nuu' ña jaan',

³ koto ka kuxioo ndo' nuu' ichi' a xa'a' a ña sando'o' ne yivi' ndo'ó. Kuachí ndii xini ndo' ña kuní a kundoo' e' ña jaan'.

⁴ Sakan' na kij' ni yoo ndu xiin' ndo' ndii, ni sakuni' ndu ndo'ó ña sando'o' ne yivi' yoo', te sakan' xna'a' ndo'o' e' vitin.

⁵ Xa'a' a jaan' na kij' ni kundieni ka yu'u ndii, ni ti'vi' i Timoteo mii' ndiee' ndo' te kuni i naa' kusaa' ndikún ka ndo' ichi' Jesús. Kuachí ndii ni xanini i ña tee' kuain' xa ni koyo ndo' nuu' ña xito' ku'a' ña ndiva'a ndo'ó, te chuun ña

nj̄ xāa ndu tejn ndo' ndii, nj̄ ndoñu'u' saka a.

6 Ndisu kij' nj̄ nandiko' Timoteo nj̄ xa'an ra mii' ndiee' ndo' ndii, nj̄ ka'an va'a ra xiin' ndu xa'a' ña inj̄ ndo' xini ndo' Jesús, xiin' xa'a' ña ndani ta'an' ndo'. Te ndatun' va naka'an' ndo' xa'a' ndu, te kuni kunj̄ tu ndo' nuu' ndu ndee naa kuni ndu'u kunj̄ ndu nuu' ndo'ó, nj̄ kachj̄ ra xiin' ndu.

7 Ñani ta'an' ndu, sakan' na kuii' tee' ndee sando'o' va ne yivi' ndu'u, te sakusuchi' tu nj̄a inj̄ ndu ndii, nj̄ xandj̄eni Ndiosí ndu'u kij' nj̄ xinj̄ ndu kuento ña ita' nj̄i ndo' nuu' ña inj̄ ndo' xini ndo' Jesús.

8 Te vitin ndii, nj̄ nakunaa va'a nimá ndu kij' nj̄ xinj̄ ndu ña ndikún nj̄i ndo' ichi' xto'o e' Jesús.

9 Ndee xini ka ndu ndee ña ka'an ndu xiin' Ndiosí kij' taxj̄ ndu ña chindani a xa'a' ña nakuatia' xava'a nimá ndu xa'a' ndo' nuu' a.

10 Sakan' na kuii' nduvi' xiin' ñuu xikan ndj̄ee' ndu nuu' a ña taxj̄ a kunj̄ tukuu ndu nuu' ndo', te saxinu ndu ña kuní ka kundani ndo' xa'a' ña inj̄ ndo' xini ndo' Jesús.

11 Na nunia' na yuva' e' Ndiosí, xiin' xto'o e' Jesu-cristo ichi' te kuvj̄ xāa tukuu ndu mii' ndiee' ndo'.

12 Te na chindj̄ee' na xto'o e' ndo'ó te kuã'nu ndo' nuu' ña ndani ta'an' ndo', te kundani naa kundani ta'an' ka tu ndo', te kundani tu ndo' sakuu' ne yivi' ndee naa kundani ndu'u ndo'ó.

13 Te na chindj̄ee' na a nimá ndo', sakan' te koo' kuachj̄ ndo', te koo' tu ndee inj̄ xa'a' ña tij̄n kuachj̄ Ndiosí, yuva' e', ndo'ó kivi' kij' nandiko' xto'o e' Jesu-cristo xiin' sakuu' ne nduu' kuenta mji' a.

4

Ka'an Pablo ña kuní a saa e' ña xtani Ndiosí

1 Te vitin, ñani ta'an' ndu, ka'an nda'vi ndu xiin' ndo', te ndiaa yu'u' tu ndu ndo'ó xa'a' a ña inj̄ e' xini e' xto'o e' Jesús ña kaka na kaka ndo' ña xakuatia' ndo' Ndiosí saa nj̄ sania'a ndu ndo'ó. Tee' ndee xa xaa' ndo' a ndii, kuní a ña saa va'a ka ndo' a.

2 Kuachj̄ ndii xa xini ndo' ña nj̄ sania'a ndu ndo'ó saa nii' nj̄ sakuiso' chuun' xto'o e' Jesús ndu'u.

3 Kuachj̄ ndii kuní Ndiosí ña kaka ndo' saa kuní mji' a kuj̄ti', sakan' na kuii' kuxioo ndo' nuu' ña xiin'.

4 Kuní a ña inj̄ ndo' ndii, kundani ndo' ña kuu tuni ndo' xiin' inj̄ ndo', te kaka ndoo ndo' xiin' a.

5 Te ndiöo inj̄ ka'an ta'an' ndo' naa xaa' ne tuku', ne xini yoo Ndiosí.

6 Te mji' kuu ndee inj̄ ndo', nj̄ ndee kunj̄ xa'an tu ndo' ñani ta'an' ndo' nuu' naa ña yo'o', sakan' ña sando'o' xto'o e' ne xaa' ña jaan' naa xa nj̄ ka'an ndu xiin' ndo', te nj̄ ndiaa yu'u' ndu ndo'ó.

7 Kuachj̄ ndii nj̄ kana Ndiosí yoo' te saa e' ña xe'na', süu' jaan' ndii nj̄

kaṇa a yoo', te kunduṁ e' nditiā a.

⁸ Sakan' na kuii' yoo ka sanandiko' ña yo'o' ndii, süu' ña ka'an ne yivi' sanandiko' ña, süu' jaan' ndii, ña ka'an chuun' Ndiosí sanandiko' ña. Sakan' ña ña jaan' ni taxi' Espiritu Santo naá nimá e'.

⁹ Te xa'a' a ña ndani ta'an' ndo' ndii, kuni a ña ka'an ka i xa'a' ña jaan', sakan' ña mii' Ndiosí ni sania'a ndo'o' ña ndani ta'an' ndo'.

¹⁰ Kuachi' ndii ndani tu ndo' sakuu' ne ini inga' xini Jesús xiin' e', ne ndiee' ñu'u' Macedonia nda'a' ñuu ndo'. Ndisu ka'an nda'vi ndu xiin' ndo', ñani ta'an' ndu, ña kundani naa kundani ta'an' ka ndo'.

¹¹ Te kaka naa xika' ndo' ña ndiee' maní' ndo' xiin' sakuu' ne yivi'. Te xa'a' ña ka'an kuachi nuu' mii' kuiti' ndo' chuun' xa'a' ndo'. Te sachuun' ndo' xiin' nda'a' mii' ndo' te kutiakü ndo' saa ni' ni ka'an chuun' ndu xiin' ndo' kii' ni jaan'.

¹² Te koto ka'nu' ne ini xini Jesús ndo'o' kii' kuni ña xaa' ndo' ña jaan', te kotiin ndiaa ndo' ndee in ne yivi'.

So'o saa a kivi' ña nandiko' xto'o e'

¹³ Ñani ta'an' ndu, kuni ndu ña kuni ndo' saa ndo'o' ne xa ni xi'i, te küsüchi' ini ndo' xa'a' ña ndee naa xaa' ne ndiatu' ini ña kundiee ña mii' ndu'u' Ndiosí.

¹⁴ Kuachi' ndii kandixa' e' ña ni sanatiaku Ndiosí Jesús, te sakan' tu sanatiaku a ne

ni xi'i, ne ini xini Jesús, te nduiin ña xiin' a ndivi'.

¹⁵ Sakan' na kuii' ka'an ndu xiin' ndo' vitin ña ni ka'an xto'o e' xiin' ndu ndii. Yoo, ne tiaku kii' nandiko' a ndii, kii' in ichi' e' nuu' ne xa ni xi'i jaan'.

¹⁶ Kuachi' ndii mii' xto'o e' Jesús keṭa ndee ndivi' ka'an chuun' ti'e' a xiin' tachi' yu'u' a, te ka'an ti'e' tu in angele kuu' nuu', te nde'i ti'e' tu in ndachuun' Ndiosí. Te ne ni xi'i, ne ini xini Cristo ndii, xi'na ka ña natiaaku kii' sakan'.

¹⁷ Sakan' te yoo', ne tiaku kii' sakan', ne ni ndoo ka ndiee' ndii, in xita' inga' tio' Ndiosí yoo' xiin' ne jaan', te ku'un e' nuu' viko', te nduiin e' xiin' xto'o e' tein tachi'. Te sakan' kundiee e' xiin' a ndee ndi'i' ni kivi'.

¹⁸ Xa'a' a jaan' na kuii' sandieni ta'an' i'in ndo' xiin' tu'un yo'o'.

5

¹ Ñani ta'an' ndu, kuni a ña ka'an i xiin' ndo' amaa kuiti' nandiko' xto'o e' Jesús, ni ndee kuni tu a ka'an i xiin' ndo' saa kuiti' xka'ndia a.

² Kuachi' ndii xa xini kaxi' ndo' ña kii' xaa kivi' ña nandiko' xto'o e' ndii, in xaa ki'i' kuiti' a ndee naa xaa' in te kui'na' ñuu.

³ Kii' ka'an ne yivi' ndii: "Ndiee' maní' e', te koo' a yoo", kachi ña, sakan' te in kixin kuiti' ña sandoñu'u' ña'a' ndee naa in kuaxi kuiti' ña ndo'o' in ña'a' kii' xito' sakaku' a'. Te koo' a kuví saa ña, te kaku ña.

4 Ndisu ndo'ó, ñani ta'an' ndu ndii, yoo sa'vi ini ndo' xa'a' kivi' jaan' te tjin niani a ndo'ó ndee naa tiin' niani te kui'na' ne yivi'.

5 Sakan' ña sakuu' ndo'ó ndii, xa tuvi' nuu' nimá ndo' xaa' ñu'u Ndiosí, te xika' ndo' ndee naa jin ke'in' nduu' a. Te nduu' e' ndee naa ne xika' ñuu, ni ndee nduu' tu e' ne xika' jin yavi'.

6 Sakan' na kuii' táxi' e' ña koo sa'vi ini e' xa'a' kivi' jaan' naa xaa' ne ini xini Jesús, süu' jaan' ndii koo tu'va e' xa'a' a, te koo ñu'u' ini tu e'.

7 Kuachi ndii, ne yoo sa'vi ini xa'a' kivi' jaan' ndii, kixin ña ñuu, te xi'i' tu ña vino ñuu, te xini ña.

8 Ndisu yoo', ne xa tuvi' nuu' nimá xaa' ñu'u Ndiosí ndii, kuni a ña koo ñu'u' ini e', te tiasi ña ini e' xini e' Jesús yoo', xiin' ña ndani ta'an' e'. Te ña ndiatu' ini e' sakakú Jesús yoo ndii, nduu' a ndee naa ti'e' ña kasi xini' e'.

9 Kuachi ndii, süu' ni nakaxin Ndiosí yoo' te sando'o' a yoo', süu' jaan' ndii ni nakaxin a yoo' te sakakú a yoo' xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo,

10 ña ni xi'i' a xa'a' e', te kundiee inga' e' xiin' a naa' ni xi'i' e' uun naa' tiaku e'.

11 Sakan' na kuii' sandieni ta'an' jin ndo', te chindiee' ta'an' tu ndo' ña kua'nu ka ndo' nuu' ichi' Jesús naa xa xaa' ka ndo'.

Ndiaa yu'u' Pablo ne ini xini Jesús saa kuni a kaka ña

12 Ñani ta'an' ndu, ka'an' nda'vi ndu xiin' ndo' ña koto ka'nu' ndo' ne xachuun' u'vi tein ndo' chuun nuu' xto'o e', ña xito' ña ndo'ó, te sania'a tu ña ndo'ó ña ndikun ndo' ichi' a.

13 Te tjin ka'nu' va ndo' ne jaan', te kundani va tu ña'a' ndo' xa'a' chuun ña xaa' ña. Te kundiee maní' xiin' ta'an' ndo'.

14 Ñani ta'an' ndu, ka'an' nda'vi tu ndu xiin' ndo' ña kaní kuento ndo' ne suxan', te sandieni tu ndo' ne nuu' nimá, te chindiee' ni tu ndo' ne itia' ini, te sakan' tu kuie kuu ini ndo' xiin' sakuu' ne yivi'.

15 Chuun xa'a' va ndo' ña ndee jin ndo' sanandiko' ña ña'a xa'a' ña ña'a ña xaa' ne yivi' xiin' ndo', süu' jaan' ndii kaka ndo' xaa' ndo' ña va'a xiin' ta'an' ndo', te jin kachi tu saa ndo' a xa'a' sakuu' ne yivi'.

16 Kuatia' na kuatia' ini ndo'.

17 Te ka'an na ka'an ndo' xiin' Ndiosí.

18 Te taxi na taxi' ndo' ña chindani a xa'a' sakuu' ña ndo'o' ndo'. Kuachi ndii ña jaan' nduu' ña kuni Ndiosí saa e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús.

19 Tjasi ndo' ña kuni saa Espíritu Santo.

20 Te sanuu' tu ndo' ña ka'an' tiakú ne yivi' xaa' Espíritu Santo jaan'.

21 Ndisu sakuaan ndi'i ndo' a te kuni ndo' naa' Espíritu Santo jaan' nduu' ña saka'an' tiakú ne yivi'

jaan' uun süvi a. Te ña va'a
kuiji' natijn ndo'.

²² Te na kuxioo tu ndo'
nuu' sakuu' nuu' ña ña'a.

²³ Na taxi na Ndiosí ña
maní' koõ xiin' ndo', te
na ndasandoõ ndi'j xachi' a
ndo'ó. Te sakan' taxa'a a
kanii' ndo', naa kuu' espíritu
ndo', xiin' nimá ndo', xiin'
ñu'u' nde'j ndo', te koo' ndee
iin xa'a' ña tijn kuachj a
ndo'ó kij' nandiko' xto'o e'
Jesucristo.

²⁴ Sakan' ña Ndiosí, ña
ni kana yoo' ndii, xachuun'
ndaaku a te saxinú a sakuu'
ña jaan'.

*Ndeii' Pablo ne ini xini
Jesús*

²⁵ Ñani ta'an' ndu, ka'an
ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu.

²⁶ Chito nuu' ta'an' sakuu'
ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña
jaan' nakuatu ta'an' ndo'.

²⁷ Ka'an chuun' j nuu' ndo'
saã kuní xto'o e' ña ka'vi
ndo' tutu yo'o' nuu' sakuu'
ñani ta'an' e'.

²⁸ Te na sañu'u' na xto'o e'
Jesucristo ndo'ó. Sakan' na
kunduü a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Tesalónica

Ti'vi' ra cha'an' nia

¹ Yu'u Pablo, xiin' Silvano, xiin' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tesalónica, ne nakayá xa'a' yuva' e' Ndiosí xiin' xa'a' xto'ó e' Jesucristo.

² Na sañu'u' va na a ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí, te ka'an tu ra ña sando'o' a ne sando'o' ne ndikún ichi' a

³ Ñanj ta'an' ndu, kuni a ña taxí ndu ña chindani Ndiosí sakuu' ichi' xa'a' ndo'. Xata'an saa ndu sakan', kuachí ndii kua'an kuá'nu te kua'an kuá'nu ña ini ndo' xini ndo' Jesús, xiin' ña ndanj ta'an' ka ndo' i'in kivi' kua'an.

⁴ Xa'a' a jaan' na ka'an kuatia' ndu nuu' i'in ti'vi', ne nakayá xa'a' Jesús, saa kundieni ndo' nuu' sakuu' nuu' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó, xiin' sakuu' nuu' ña xandij' nja xiin' ndo'. Te ka'an tu ndu saa vi' ini ndo' xini ndo' Jesús kii' ndo'o' ndo' sakan'.

⁵ Te xa'a' a ña kundieni ndo' ña ndo'o' ndo' jaan' ndii, nia'á a ña xachuun' ndaku Ndiosí, te xata'an

kundiëe ndo' mii' xa'ndia chuun' a, sakan' na ndo'o' ndo' xa'a' ña jaan' vitin.

⁶ Te xa'a' a ña xachuun' ndaku Ndiosí ndii, sando'o' a ne sando'o' ndo'ó jaan'.

⁷ Te ndo'ó, ne ndo'o' vitin ndii, taxí a ña nandiee' ndo' xiin' ndu kii' satuvi xiin' mii' xto'ó e' Jesús ndee ndivi' xiin' kua'a' ángele, ña xika' nuu' nuu' a.

⁸ Te kixin a tein ñu'u' ndatin, te sando'o' a sakuu' ne xini yoo Ndiosí, ne ni kandixa' tu'un va'a xa'a' xto'ó e' Jesucristo.

⁹ Ne jaan' ndii, kundo'ó nia ndee ndi'i' ni kivi' saa a kii' sakan', te taxí a ña kundiee nja xiin' a. Ni ndee taxí tu a kundiee nja nuu' ña ndiee' ndatun' koo' chukuu' a.

¹⁰ Sakan' saa a kii' xaa kivi' ña nandiko' a jaan', te koto ka'nu' ña'a' sakuu' ne nduu' kuenta a, te nandaní tu nja kuni ña'a' nia. Te kundiee tu ndo'ó ikan' xiin' ne jaan' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' ña ni ndiee yu'u' ndu nuu' ndo'.

¹¹ Xa'a' a jaan' na ka'an te ka'an ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kunduu' ndo' ne xata'an xa'a' chuun' ña ni kana a ndo'ó, te xiin' ña ndiee' a na saxinú a ña va'a ña kuni ndo' saa ndo', xiin' ña va'a ña xaa' ndo' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús.

¹² Te xiin' ña xaa' ndo' jaan' natijn xto'ó e' Jesucristo ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi', te natijn tu ndo'ó ña tijn ka'nu' jaan' xa'a' a ña kundani mii' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó.

2

Xi'na ká te nja'a kixin, sakan' te kixin Jesús

1 Te vitin ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' ña nandiko' xto'o e' Jesucristo xiin' xa'a' saa nata'an' e' xiin' a. Ñani ta'an' ndu, xikan' ndu nuu' ndo'

2 ña taxí ndo' ña sandi'ni ne yivi' ndo'ó, ni ndee küyivi' tu ndo' saa nja naa' ka'an nja ña ni satuvi Espiritu Ndiosí nuu' nja ña xa ni kixin tukuu' xto'o e' Jesús, uun naa' ka'an ndoso' nja ña jaan', uun naa' ka'an nja ña ni natin nja jin tutu nda'a' ndu'u' ña ka'an xa'a' ña jaan' ndii.

3 Taxí ndo' kunj xa'an' ndee jin ne yivi' ndo'ó xiin' ndee ka nuu' ña xini xa'an'. Kuachí ndii, kij' kuní ka xaa kivi' jaan' ndii, xi'na ka kivi', ña nakuita tei' kua'a' va ne yivi' nuu' Ndiosí, xaa, xiin' ña tuví te xaa' kuenta kuu' tu'un ndei' Ndiosí. Te jaan' ndii, te xa yoo ndoñu'u' xachi' nduu' ra.

4 Kuachí ndii xikuita'nú ra nuu' sakuu' ña ka'an ne yivi' nduu' ndiosí, xiin' nuu' sakuu' ña xaka'nu' ne yivi', te ndee tixin yukun' ka'nu' Ndiosí nda'ni ra kundu'u' ra, te ka'an ra ña xa Ndiosí nduu' mii' ra.

5 Te naka'an' ndo' ña xa ni ka'an i xiin' ndo' xa'a' te jaan' kij' ni ndu'u' i tein' ndo'.

6 Xiní kaxi' ndo' ña yoo jin ña nakasi te jaan' te satuvi xiin' mii' ra ndee kij' xaa

kivi' ña kuní a saa ra ña jaan'.

7 Kuachí ndii xa ni xa'a' xachuun' ña ndjee' ña ndiva'a, ña yoo si'e jaan', ndee ña kuní kundia'a ndi'i ña nakasi ña'a' kuiti' te tuví a.

8 Te sakan' te tuví te xaa' kuenta kuu' tu'un ndei' Ndiosí jaan', te xto'o e' ndii, ka'ni' ña'a' a xiin' tachi' yu'u' a, te sandoñu'u' xachi' ña'a' a xiin' ndjee' ndatun' koo' chukuu' a ña kixin xiin' a.

9 Te kij' tuví te jaan' ndii, ña ndiva'a sakuiso' chuun' ña'a' te saa ra kua'a' nuu' chuun' ka'nu' siki', xiin' kua'a' ña nia'á siki', xiin' kua'a' ña vixi siki' ña nandani ne yivi'.

10 Te tin ra sakuu' nuu' ña xini xa'an' kiní va, te kunj xa'an' ra ne kua'an ichi' vi'e ndiaya' xa'a' a ña ni kuní nja kandixa' nja ña ndixa te kaku nja nuu' kuachí nja.

11 Xa'a' a jaan' na ti'vi' Ndiosí jin ndjee' ña kunj xa'an' ndjee' ne jaan' te kandixa' nja ña xini xa'an' jaan'.

12 sakan' na katun' Ndiosí sakuu' ne ni kandixa' ña ndixa, süu' jaan' ndii ni xtani ka nja xaa' nja ña nja'a.

Kuita ni'i e' nuu' ichi' Jesús

13 Ndisu ndo'ó, ñani ta'an' ndu, ne ndani xto'o e' Jesús ndii, kuní a ña taxí naa taxi' ndu ña chindani Ndiosí xa'a' ndo', sakan' ña xa ni nakaxin a ndo'ó ndee ña nuu' te kaku ndo' xiin' ña

ndíee' Espíritu Santo, ña xaa' sakan', te nduu' ndo' nditja Ndiosí, xiin' ña iní ndo' xini ndo' ña ndixa.

14 Xa'a' a jaan' na ni kana Ndiosí ndo'ó xiin' tu'un va'a ña ni ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' te kundíee na ndo' mii' ndatun' kaa', mii' yoo xto'o e' Jesucristo.

15 Ñani ta'an' ndu, sakan' na kuii' kujta ni'i ndo' nuu' ña ni saya'á ndu nuu' ndo', te kaka ndaku tu ndo' nuu' a, naa' nduu' a ña ni ka'an xiin' yu'u' ndu nuu' ndo', uun naa' nduu' a ña ni ke'i ndu nuu' tutu.

16 Te mji' xto'o e' Jesucristo xiin' yuva' e' Ndiosí, ña nduu' ña ndani yoo', te ni taxi mii' a ña saki'ví a yoo' ndee ndi'i' ni kivi', te ni taxi tu a ña ndiatu' iní va'a e',

17 na sandíeni na tu a nimá ndo', te chindíee' tu a ndo'ó xiin' sakuu' ña va'a ña saa ndo', uun ña ka'an ndo'.

3

Xikán Pablo ña ka'an nja xiin' Ndiosí te kiku ka tu'un a

1 Ñani ta'an' ndu, mii' ndi'i' ndoso' yo'o' ka'an ndu xiin' ndo' ña ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu te yachi kiku tu'un va'a xa'a' xto'o e', te natíin ka'nu' ne yivi' a ndee naa ni natíin ndo'ó a.

2 Te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí ña sakakú a ndu'u nuu' ne nja'a. Kuachi ndii süu' sakuu' ne yivi' iní xini Jesús.

3 Ndisu xto'o e' ndii, xachuun' ndaku a, ña jaan'

na kuii' sandíeni a ndo'ó, te koto tu a ndo'ó nuu' ña ndiva'a.

4 Te xa'a' a ña jin nduu' e' xiin' xto'o e' Jesús ndii, iní ndu ña saxinú ndo' ña ni ka'an ndu xiin' ndo', te kua'an naa kua'an ndo' ña saxinú ndo' ña jaan'.

5 Te na chindíee' xto'o e' ndo'ó, te kundani ka ndo' ne yivi' saa nii' ndani Ndiosí sakuu' e', te na taxi tu a ndíee' ndo', te sandíeni xiin' mii' ndo' nuu' tundo'o' naa ni xandíeni xiin' mii' Cristo nuu' ña ni ndo'ó a.

Ka'an Pablo ña kuni a sachuun' e' te kutiaku e'

6 Ñani ta'an' i, xiin' ña ndíee' xto'o e' Jesucristo ka'an chuun' ndu xiin' ndo' ña kusíin' ndo' nuu' sakuu' ne suxan', ne ndikún ichi' Jesús, ne xika' saa ni sania'á ña'a' ndu.

7 Kuachi ndii xiní mji' ndo'ó saa kundikun ndo' xata' ña ni xaa ndu kii' ni yoo ndu xiin' ndo', ni nduu ndu te suxan' kii' sakan'.

8 Te ni ndee ni xaxi' so'o ndu ña'a ndee jin ne yivi', süu' jaan' ndii nduvi' xiin' ñuu ni xachuun' u'vi ndu, sakan' ña ni kuni ndu sando'o' ndu ndee jin ndo'ó.

9 Ni xaa ndu sakan' tee' ndee xata'an ña taxi ndo'ó ña xaxi' jaan' kaxi' ndu. Ndisu ni kuni ndu sakan' te kundikun ndo' ichi' ña ni nia'a ndu jaan'.

10 Kuachi ndii sakan' tu kii' ni yoo ndu xiin' ndo' ndii, ni ka'an chuun' ndu ña naa' yoo ka kuni sachuun' ndii, na küxi tu nja.

11 Kuąchi ndii ni xini ndu kuento ña yoo sava ne suxan' tein ndo', te kuni sachuun' nja ndee jin nuu' chuun, süu' jaan' ndii chi'ni' xiin' mji' nja nuu' ña xaa' tukü ne yivi' mii' koo' kana' ña'a'.

12 Te ne jaan' ndii, ka'an chuun' ndu xiin' nja, te kani tu ña'a' ndu kuento xa'a' a ña ni sakuiso' chuun' xto'o e' Jesucristo ndu'u, ña na sachuun' manj' nja, te kutiakü nja.

13 Te ndo'ó, ñani ta'an' ndu, na xavi ndo' ña xaa' ndo' ña va'a.

14 Saa ndo' kuenta naa' yoo sava ne kuni kandixa' ña ka'an ndu nuu' tutu yo'o', te ki'in ta'an' ndo' xiin' nja, sakan' te kuka'an nuu' nja xa'a' ña xaa' nja jaan'.

15 Ndisu kundasi' ña'a' ndo', süu' jaan' ndii ka'an manj' ndo' xiin' nja xa'a' a ña ne ini xini xto'o e' xiin' e' nduu' nja.

Ti'vi' Pablo cha'an' so'q' ndi'i'

16 Te xto'o e', ña taxi' ña manj', na taxí na ña manj' a koo xiin' sakuu' ndo' saa kivi' xiin' amaa ka. Te na koo na a xiin' sakuu' ndo'.

17 Yu'u, te nduu' Pablo, ke'i i xiin' nda'a' mji' i cha'an' ndo'. Sakan' xaa' i xiin' sakuu' tutu ña ke'i i te nia'a i ña yu'u ni ke'i i a. Sakan' ke'i yu'u.

18 Na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Timoteo

Ti'vi' ra cha'an' ra

1 Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i ichi' a, sakan' ña Ndiosí, ña ni sakakú yoo', xiin' Jesucristo, ña ndiatu' iní e' xa'a', ni sakuiso' chuun' yu'u.

2 Ti'vi' i cha'an' un', Timoteo, te nduu' un' ndee naa si'e i xa'a' a ña iní inga' e' xini e' Cristo. Na sañu'u' na yuva' e' Ndiosí xiin' xto' o e' Cristo Jesús yo'ó, te na kuvita iní a xa'a' un', te na taxí tu a ña maní' koo xiin' un'.

Ka'an Pablo ña kuni a koto xiin' mii' e' nuu' ne sania'á ña xini xa'an'

3 Kii' ni keta i kua'an i ñu'u' Macedonia ndii, ni ka'an nda'vi i xiin' un' ña ndoo un' ñuu' Éfeso te ka'an chuun' un' xiin' sava te sania'á ña xini xa'an' ña na sajin kúin ra ña jaan'.

4 Te na sajin kúin tu ra ña sania'á ra kuento yata', uun ña natava' ra kuenta yoo ni nduu' ichi' yata' ne yivi', ña koo' kivi' ndi'i'. Kuachí ndii kuento kuiti' sakani ta'an' ña jaan' ne yivi', te taxi' a ña kua'nu e' nuu' ña iní e' xini e' Jesús.

5 Te ni ka'an chuun' i ña jaan' xiin' un' te sania'á un'

ne yivi' ña ndani ta'an' e', xiin' ña ndoo koo nimá e', xiin' ña naá kaxi' tu ña xanini e', xiin' xa'a' ña iní xna'a e' xini e' Jesús.

6 Te xa ni kuxioo sava te yivi' nuu' ña jaan', te ndee xa nuu' xa'a' ña kuasa' kuni kuiti' kani' ta'an' ra kuento.

7 Te kuni kunduu ra te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, kachi mii' ra, ndisu ndee kundani ra ña ka'an tu'un ndei' jaan' ni ndee ña sania'á ndituni va ra.

8 Ndisu yoo' ndii, xini e' ña ña va'a nduu' tu'un ndei' jaan' naa' xachuun' ndaku e' xiin' a.

9 Te xini tu e' ña süu' yoo tu'un ndei' jaan' xa'a' ne xachuun' ndaku, süu' jaan' ndii yoo a xa'a' ne xka'ndía ndoso' a, xiin' xa'a' ne xaso' o nuu' a, xiin' xa'a' ne xaa' ña kuni Ndiosí, xiin' ne xtani' saa kuachí, xiin' ne xito' ka'nu' Ndiosí, xiin' ne xa'nu' tu'un ndei' Ndiosí, xiin' ne xa'ni' yuva' si'i' mii' nja, xiin' sakuu' inga ne xa'ni'.

10 te yoo tu a xa'a' ne kumi' musa, xiin' xa'a' te yivi', te kandu'u' xiin' inga te yivi', xiin' xa'a' ne xiko' ne yivi', xiin' xa'a' ne vixi, xiin' xa'a' ne ndiee' yu'u' xiin' ña vixi, xiin' xa'a' ndee ka ña kani' ta'an' xiin' ña ndixa, ña sania'á e' xa'a' Jesús,

11 ña nakuitá xiin' tu'un va'a ndatun' koo' chukuu', ña ka'an xa'a' Ndiosí, ña xata'an tjin ka'nu' e', ña ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i tu'un jaan'.

Ka'an Pablo ña ni kuvita

iní Jesús xa'a' rā, tē nī sakuiso' chuun' ña'a' a

12 Taxi' i ña chindani xto'o e' Cristo Jesús, ña taxi' ndíee' i, sakan' ña nī xini a ña tē xachuun' ndaku nduu' i, tē nī sakuiso' chuun' a yu'u.

13 Tee' ndee nī nduu i tē kani'a'a xa'a' a, tē nī nduu tū i tē xandij' xiin' ne iní xini ña'a', tē nī nduu nī tū i tē tei' nuu' a kij' sakan', ndisu nī kuvita iní a xa'a' i, sakan' ña nī kandixa' ña'a' i, tē nī ndee nī kundani tū i ña nī xaa i.

14 Ndisu xa'a' a ña ndani kua'a' mii' xto'o e' Ndiosí yu'u, na nī taxi' a ña iní i xini ña'a' i, xiin' ña ndani i ne yivi' xaa' Cristo Jesús.

15 Ña ka'an i yo'o' ndii, ña ndaku nduu' a, tē xata'an ña natijn sakuu' ne yivi' a: ña nī kixin Cristo Jesús iin yivi', tē sakakú a ne ndiso' kuachi, tē yu'u nduu' tē nuu', tē nī ndiso' kua'a' ka kuachi tē nī sakakú a.

16 Ndisu xa'a' a jaan' na nī kuvita iní Ndiosí xa'a' yu'u, tē ndiso' kua'a' ka kuachi, tē nī nia'a' Cristo Jesús xiin' i sakuu' ña kuie kuu' iní a. Tē nī nia'a' tū a ña naa' iní ne yivi' kuní ña'a' nīa' ndii, taxi' a kivi' ñuu' ña kōo' kivi' ndi'i' nda'a' nīa' naa' nī xaa a xiin' yu'u.

17 Tē na natijn na Ndiosí sakuu' ña tiin' ka'nu', xiin' sakuu' ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' nī kivi'. Tē ña jaan' nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndee ndi'i' nī kivi'. Tē kōo' kivi' kuví a, tē ndee iin ne yivi' kúvi kuní nduchi' nuu' ña'a', tē

ñā jaan' kuiti' nduu' Ndiosí. Sakan' na kunduu a.

18 Timoteo kua'a' mii' i, ña yo'o' sakuiso' chuun' i yo'ó, ña nakuitá xiin' ña nī ka'an tiakú rā xa'a' un' saa'. Sakan' na ña jaan' na kunduu ndíee' un' tē kunta'an' naa kunta'an' va'a un' xiin' ña nīa'a.

19 Tē na kunduu tū a ndíee' un' tē kujin nī i un' xiin' ña iní un' xini un' Jesús, tē kunaā kaxi' tū iní un'. Sakan' ña sava ne ndikún ichi' Jesús, ne nī xaa' ña jaan' ndii, nī sana nīa' nuu' ña iní nīa' jaan' ndee naa tundoo' kij' kani ta'an' nu'.

20 Sakan' nī xka'ndia a xiin' Himeneo xiin' Alejandro. Sakan' na nī sanakua'a' ña'a' i nda'a' ña ndiva'a tē kundani rā ña vā'a kani'a'a rā xa'a' Ndiosí.

2

Va'a ka ña ka'an e' xiin' Ndiosí xa'a' sakuu' ne yivi'

1 Ña yo'o' xikán i nuu' un' vitin ña ka'an nda'vi un' xiin' Ndiosí xa'a' sakuu' nuu' ne yivi', tē kakan tū un' nuu' a xa'a' nīa. Tē ka'an un' xiin' a xa'a' nīa, tē sakan' tū taxi' un' ña chindani a xa'a' nīa.

2 Sakan' tū saa un' xa'a' tē xa'ndia chuun', tē ka'nu' koo' chukuu', xiin' xa'a' sakuu' tē kumi' ndíee', tē kuví kundíee maní e' iin yivi', tē kúndi'ní nimá e', tē xaa' e' ña kuní Ndiosí, tē kuví kaxi' tū e' xiin' ne yivi'.

3 Sakan' ña ña jaan' nduu' ña va'a, ña xtani Ndiosí, ña nī sakakú yoo'.

4 Kuach̄i ndii kuní Ndiosí ña kakū sakuu' ne yivi' nuu' kuach̄i ña, te kuní tu a ña nat̄iin ña ña nd̄ixa xa'a' a.

5 Sakan' ña yoo iin ndaa' kuiti' Ndiosí, te yoo iin ndaa' kuiti' tu ña xikui'ni xa'a' sakuu' ne yivi' nuu' a. Te ña jaan' nduu' Jesucristo, ña nduu' tu te yivi',

6 ña ñi sanakua'a kivi' ñuu a te ñi xi'i a, te nduu' a ya'vi xa'a' kuach̄i sakuu' ne yivi'. Te ñi xka'nd̄ia sakuu' ña jaan' kivi' ña ñi ch̄ituní m̄ji' Ndiosí.

7 Xa'a' a jaan' na ñi sakuiso' chuun' Jesús yu'u, te sania'á i ichi' a nuu' ne tuku', te ka'an ndoso' i tu'un a, te sania'á tu i ña jaan' te in̄i ne jaan' kun̄i ña'a' ña, te kun̄i tu ña ña nd̄ixa. Te süu' xini xa'an' i ña nd̄ixa ka'an' i xa'a' Cristo.

Ka'an Pablo xa'a' te yivi' xiin' xa'a' ña'a'

8 Sakan' na kuii' kuní i ña mii' ka ka'an te yivi' xiin' Ndiosí ndii, na ndani'i ra nda'a' ra xiin' ña ndoo nimá ra, te na nasa'a' ra, te ñi ndee kani' ta'an' tu ra kuento.

9 Te kuní tu i ña ña'a' ndii, xaku' ti'o' nat̄axi xiin' mii' ña ki'i' ni'nu' ña toto, te kuní i ña kuu' kaxi' ña xiin' toto ña te nia'a' ña ña xakuita' ña te yivi', ñi ndee s̄atiin ndatun' tu ña j̄xi' xini' ña, ñi ndee kü'un tu oro nda'a' ña, te ñi ndee kü'un tu yuu' ndatun', ña nani' perla, sukun' ña, ñi ndee ku'i'nu tu ña toto ya'vi va.

10 Süu' jaan' ndii va'a ka kund̄i'ni ña ña sa'a ña chuun va'a, ña nakuitá xiin' ña ndiee' yu'u' ña'a', ña xito' ka'nu' Ndiosí. Te ña jaan' kund̄uu ndee naa ña nat̄axi xiin' m̄ji' ña.

11 Te kuní tu i ña ko'o taxin' yu'u' ña'a' ki'i' sania'á te yivi' tu'un Ndiosí, te na koto' ka'nu' ña ña xaa' ra jaan' kund̄iee taxin' ña.

12 Te tax̄i' i ña sania'á ndee iin ña'a', te ñi ndee tax̄i' tu i ña v̄iko ni'i' ña te yivi'. Va'a ka ko'o taxin' yu'u' ña.

13 Kuach̄i ndii xi'na' ka ñi xa'a' Ndiosí Adán, sakan' te ñi xa'a' a Eva.

14 Te ñi x̄ini xa'an' ña nd̄iva'a Adán jaan', süu' jaan' ndii, ñi x̄ini xa'an' a Eva, sakan' te ñi nama' a nuu' kuach̄i.

15 Ndisu ña'a' ndii, sakakú ña'a' Ndiosí xa'a' a ña yoo si'e a' naa' iin' ni'i' a' nuu' ña in̄i a' xini a' Jesús, xiin' ña ndani' a' ne yivi', xiin' ña xika' a' sa'a kuní Ndiosí kuiti', xiin' ña kaka' kaxi' a'.

3

Yo'o' ka'an Pablo sa'a kuní a kuu' te xito' ne nakayá xa'a' Jesús

1 Ka'an ne yivi' ña naa' kuni kund̄uu yoo ka te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, ña ndaku nduu' a, ña iin chuun va'a ndioo' in̄i ra xa'a'.

2 Ndisu iin te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kuní a ña kund̄uu ra te koo' ndee iin xa'a' ña kuvi' tiin kuach̄i ña'a' ne yivi', te kuní tu a ña

kunduꝯ ra te iin ndaa' kuiti' ña' si'i, te kuni tu a ña koo ñu'u' ini ra, te kuni tu a ña kuu' kaxi' ra, te kuni tu a ña xito' ka'nu' ña'a' ne yivi', te kuni tu a ña natjin va'a ra ne yivi' vi'e ra, te kuni tu a ña koo tu'va ra te sania'á ra.

³ Te kuni a ña kunduꝯ ra te xini, te kuni tu a ña kunduꝯ ra te kui'e, te kuni tu a ña kunduꝯ ra te ndioo' ini va xa'a' xu'un'. Süu' jaan' ndii kuni a ña kunduꝯ ra te va'a nimá, te kaka maní' tu ra xiin' ne yivi'.

⁴ Te na kunduꝯ ra te xa'ndia chuun' va'a vi'e mji' ra, te na sania'á va'a ra si'e ra, te kunduꝯ nja ne so'o, te koto ka'nu' ña'a' nja.

⁵ Kuachi ndii, naa' kivi ka'ndia chuun' va'a iin te yivi' tixin vi'e mji' ra ndii, ssa tu kivi ka'an chuun' ra nuu' ne nakayá xa'a' Jesús, na sakan'?

⁶ Kuni tu a ña kunduꝯ ra iin te sakan' xa'a' ndikún ichi' Jesús, koto ka sachie xiin' mji' ra, te nama ra, te kundo'o ra saa Ndiosí naa ni ndo'o ña ndiva'a xa'a' a ña ni xachie xiin' mi' mji' a.

⁷ Te kuni tu a ña kunduꝯ ra iin te ka'an va'a ne ini xini Jesús xa'a', sakan' te ni'i' ne yivi' ña kanja'a nja xa'a' ra, te viku'un ra saa ña ndiva'a jaan'.

Saa kuni a kuu te chindiee' ne nakayá xa'a' Jesús

⁸ Te te chindiee' ta'an' xiin' te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kuni a kunduꝯ ra iin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te kuni tu a ña ndatu'un' ndaku ra, te kuni a ña kō'o

kua'a' ra vino, ni ndee ndiöo' tu ini ra ña ki'in kua'a' ra xu'un' nda'a' ne yivi' xiin' ña xini xa'an'.

⁹ Te kuni a ña kaka naa kaka ra taxa'a ra ña ni satuvi Ndiosí nuu' e' xa'a' a ña ini e' xini e' Jesús. Te kunaá va'a nimá ra ki' xaa' ra ña jaan'.

¹⁰ Ndisu ña nuu' ndii, kuni a ña kuni e' saa xika' ra, te naa' kō'o' ña kivi tjin kuachi e' ra ndii, sakan' te kivi kunduꝯ ra te chindiee' jaan'.

¹¹ Sakan' tu ña' si'i' ra ndii, kuni a ña kunduꝯ a' ña' ka'an va'a ne yivi' xa'a'. Te kuni tu a ña kanja'a a' xa'a' ne yivi'. Süu' jaan' ndii kuu kaxi' a', te kaka ndaku a' xiin' sakuu' ña xaa' a'.

¹² Te chindiee' ne nakayá xa'a' Jesús jaan' ndii, kuni a ña kunduꝯ ra te iin ndaa' kuiti' ña' si'i. Te kuni tu a ña kunduꝯ ra te xa'ndia chuun' va'a nuu' si'e ra xiin' tixin vi'e ra.

¹³ Sakan' ña te chindiee' va'a ndii, xito' ka'nu' ña'a' ne ini xini Jesús, te kua'an kuanu ka tu ña ini ra xini ra Cristo Jesús.

Ña yo'o' nduu' ña ndixa ña kandixa' e'

¹⁴ Ke'i i ña yo'o' nuu' tutu tee' ndee ndiatu' ini i ña xaa yachi i mi' yoo un'.

¹⁵ Sakan' te naa' kuu kuachi i ndii, kuni un' saa kuu un' vi'e Ndiosí mi' nakayá ne yivi' xa'a' Ndiosí tiaku, ne taxi' ndiee' xa'a' ña ndixa, te nduu' tu nja ndee naa nduyu a.

16 Xiní kaxi' e' ña ña ka'nu' ya'a nduu' ña ndixa, ña ni satuví Ndiosí nuu' e' kandixa' e':

Ni kixin Jesús iin yivi' nduu' a iin te yivi',

te Espíritu Santo ni nia'a ña ña xachuun' ndaku nduu' a,

te ni xini tu ña'a' ángele, te ni ka'an ndosq' te yivi' xa'a' a nuu' ne tuku',

te ni kandixa' ña'a' ne yivi' iin yivi',

te ni natijn ña'a' Ndiosí ndivi' mi' ndatun' va kaa'.

4

Sakuni' tu'un Pablo ne ndikún ichi' Jesús xa'a' ne sania'á ña xini xa'an'

1 Ndisu ka'an kaxi' Espíritu Santo xiin' e' vitin ña nakoo sava ne yivi' ña ndixa xa'a' ichi' Jesús kivi' so'o' ndi'i, te kandixa' nia espíritu, ña xini xa'an', te kundikun nia ña sania'á ne saka'an ña ndiva'a.

2 Te ne sania'á ña jaan' ndii, ne xini xa'an' xasuvi' xiin' mji' nduu' nia, te ni kuxij nimá nia nuu' ña ndaku, te ndee sie kúchani ka nia.

3 Te taxi' ka nia ña tunda'a' ne yivi', te taxi' tu nia ña kaxi' ne yivi' sava nuu' ña xaxi'. Ndisu Ndiosí ndii, ni xa'a' a sakuu' ña xaxi' jaan', te kivi kaxi' yoo', ne ini xini ña'a', ne xa xini ña ndixa, ne taxi' ña chindani a kii' xaxi' e' e'.

4 Sakan' ña sakuu' ña ni xa'a' Ndiosí ndii, ña va'a nduu' a, te ndee iin a va'a

kundasi' e' naa' taxi' e' ña chindani a kii' natiin' e' ña jaan'.

5 Kuachi ndii kuñu'u' a xaa' tu'un Ndiosí, te kuñu'u' tu a kii' ka'an e' xiin' a xa'a' a.

Saa kuní a kuu iin te xika' nuu' va'a nuu' Jesucristo

6 Te naa' sania'á un' ña yo'o' nuu' ñani ta'an' e' ndii, te xika' nuu' va'a nuu' Jesucristo kunduu un', te xiin' ña ndixa, ña kandixa' e' xa'a' Jesús, ña ni sakuaan un', kua'an kua'nu un', te ndikun un' ña jaan' ndee vitin.

7 Xa'a' a jaan' na kuu', natiin' un' kuento ña sanduxin xiin' ña ndatu'un' saka ña'a' xixa. Süu' jaan' ndii koto xiin' mji' un', te saa va'a ka un' ña kuní Ndiosí.

8 Kuachi ndii, tee' ndee xito' xiin' mji' e' xiin' ñu'u' nde'i e' ndii, chindiee' kua'a' a. Te ña xaa' e' ña kuní Ndiosí ndii, chindiee' a nuu' sakuu' ña'a. Sakan' ña chindiee' a yoo' iin yivi' yo'o' xiin' inga iin yivi' ña kixin nuu' ku'un e'.

9 Te ña ndaku nduu' ña yo'o', te xata'an natijn sakuu' ne yivi' a.

10 Xa'a' a jaan' na xachuun' ndiee' u'vi e', te ndo'o' nimá e', sakan' ña ndiatu' ini e' xa'a' Ndiosí tiaku, ña sakakú sakuu' ne yivi', kachi ka vi' yoo', ne ini xini ña'a'.

11 Ña yo'o' kuní a ka'an chuun' un' nuu' ne yivi', te suvi tu a kuní a sania'á ña'a' un'.

12 Tāxi un' sandiee kui'e ndee iin ne yivi' yo'ó xa'a' a ña nduu' un' te sava. Süu' jaan' ndii kunduu un' te nia'á va'a nuu' ne ini xini Jesús, naa kuu' saa ndatu'un' un', xiin' saa kuu' un', xiin' saa ndani un' ne yivi', xiin' saa ini un' xini un' Jesús, xiin' saa yoo ndoo nimá un' nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'.

13 Te ña kuní ka xaa i ndii, ka'vi naa ka'vi un' tutu Ndiosí nuu' ne yivi', sandieni un' nimá nia, te sania'á tu ña'a' un' ndee xaa i.

14 Te koto un' ña chuun va, ña ni taxí Ndiosí nda'a' un' kii' ni ka'an tiakú te xixa xa'a' un', kii' ni chindiee ra nda'a' ra xini un'.

15 Te kundini un' xa'a' chuun jaan', te saxinú ndi'i un', sakan' te kuni sakuu' ne yivi' ña kua'an kua'nu un' xiin' chuun ña ni taxí Ndiosí nda'a' un'.

16 Te koto xiin' mii' un', te koto tu un' ña ndixa ña sania'á un', te kuin ni'i un' nuu' ña jaan'. Kuachi ndii, kii' xaa' un' sakan' ndii, sakakú xiin' mii' mii' un', te sakakú tu un' ne xini so'o ña ka'an un' jaan'.

5

Ka'an Pablo saa kuní a kuu e' xiin' ne yivi'

1 Kási'e un' nuu' te xixa, süu' jaan' ndii kuie kondia yu'u' ña'a' un' ndee naa yuva' un'. Te te sava ndii, ka'an un' xiin' ra ndee naa ñani un',

2 te ka'an kuie tu un' xiin' ña' xixa ndee naa xaa' un' xiin' si'i' un', te ka'an kuie tu un' xiin' ña' sava ndee naa xaa' un' xiin' ña' ku'va mii' un', te xiin' nimá ndoo saa un' ña jaan'.

Ka'an Pablo xa'a' ña'a' ne kuaan'

3 Te ña' kuaan', ña' köo' xna'a' ne iin kuu' xiin' ndii, kuní a ña chindiee' ña'a' un'.

4 Ndisu naa' yoo iin ña' kuaan', ña' yoo si'e, uun sjani' a' ndii, kuní a ña xi'na ka chindiee' nia ña' jaan', saa xata'an saa nia, xa'a' a ña nduu' nia kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' sanandiko' nia ña va'a ña ni xaa yuva' si'i' nia xiin' nia. Sakan' ña ña jaan' nduu' ña xtani Ndiosí.

5 Ña' kuaan', ña' iin ndaa' tilu' xna'a' ndii, ndiatu' ini' a' xa'a' Ndiosí kuiti', te ka'an a' xiin' a' nduvi' xiin' nuu' xikan a' nuu' a' ña chindiee' ña'a' a.

6 Ndisu ña' kuaan', ña' xa xindoó nimá ña saa a' ña kuní iin' mii' a' ndii, tee' ndee tiaku a' ndii, ndee naa' ña' xa ni xi'i' nduu' a' nuu' Ndiosí.

7 Te ña yo'o' ka'an chuun' un' nuu' sakuu' ne nduu' kuenta Jesús, sakan' te köo' ndee iin xa'a' ña kuvi tijn kuachi ña'a' ne yivi'.

8 Vā'a xaa' ne chindiee' ne iin kuu' xiin' nia, te ndii vā'a xachi' ka xaa' ne chindiee' ne ndiee' vi'e mii' nia, sakan' ña ne xaa' sakan' ndii, ni ndiko' xata' nia nuu' ichi' Jesús, te kini ka kuu' nia te sakan' ne ini xini Jesús.

9 Ña' kuaan', ña' nakoso' kivi' mii' nakoso' kivi' ne kuaan', ne kuní a chindíee' ndo' ndii, kuní a ña kumi' a' ya'a ka uní xiko kuiya, te kuní tu a ña unta' kuítí' ní tunda'a' a'.

10 Te sakan' tu kuní a kunduu' a' iin ña' ka'an va'a ne yivi' xa'a', xiin' xa'a' ña va'a ña xaa' a', naa kuu' ña ní sakua'nu' va'a a' si'e a', te ní natíin va'a tu a' ne yivi' vi'e a', te ní natía a' xa'a' inga ne nduu' kuenta Jesús, te ní chindíee' a' ne suchi' ini, te ní yoo tu va' a' sakuu' ichi', te saa a' sakuu' nuu' ña va'a.

11 Te ña'a' kuaan', ne sava ndii, taxí ndo' nakoso' kivi' nía ikan'. Kuachí ndii, kij' ka'an ndíee' va' nimá nía xa'a' te yivi' ndii, saxinú nía kuento ña ní taxí nía nuu' Cristo, te kuní nía tunda'a' tukuu' nía.

12 Te xiin' ña jaan' ndiso' kuachí nía xa'a' a' ña ní saxinú nía kuento ña ní taxí nía nuu' a'.

13 Te sakan' tu nanduu' nía ne suxan', te xa nuu' vi'e ne yivi' kuítí' xika' ndi'e' nía, te süu' ña jaan' kuítí' xaa' nía, süu' jaan' ndii nanduu' tu nía ne vixi, te chi'ni' xiin' mii' nía mii' koo' kana' ña'a', te ka'an nía ña xata'an ka'an nía.

14 Ña jaan' na kuu' kuní i ña tunda'a' ne jaan', te koo si'e nía, te kumi' nía chuun tixin vi'e nía, te saxinú tu nía a, te koo' ndee iin xa'a' ña kuví ka'an kuachí ne ndasi' yoo' xa'a' e'.

15 Kuachí ndii xa ní kuxioo

sava ne kuaan' jaan' nuu' ichi' Jesús, te ndikún nía ña ndiva'a.

16 Sakan' na kuu' naa' iin ne ndikún ichi' Jesús xiin' e' yoo iin ña' kuaan' vi'e nía ndii, kuní a ña chindíee' ña'a' nía, te xaku kua'a' chuun taxí nía nuu' yoo', ne nakayá xa'a' Jesús, sakan' te kuví chindíee' e' ne kuaan', ne iin ndaa' tilu' xna'a.

Ka'an Pablo ña kuní a tiin ka'nu' e' te xixa, te xito' ne nakayá xa'a' Jesús

17 Te xixa, te ni'i' ichi' va'a nuu' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, xata'an ña koto ka'nu' ña'a' e', te taxí e' ña kutjaku ra. Te ndii, ña jaan' nduu' ña va'a ka saa e' xa'a' te xixa, te xachuun' ndíee' va' ña ka'an ndoso' ra xa'a' ichi' Jesús xiin' ña sanía'a' tu ra tu'un a.

18 Kuachí ndii yoso' a' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Chü'un ndo' tinda'a' yu'u' toro kij' sakoyó ri' ndikin' trigo." Te yoso' tu a ndii: "Te xachuun' ndii, xata'an ki'in ya'vi' ra." Sakan' yoso' a'.

19 Naa' tiin' kuachí iin ne yivi' iin te xixa, te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kändixa' un' ña ka'an nía naa' koo' uví ta'an, uun uní ta'an ne tiin' kuachí ña'a'.

20 Te naa' xaa' naa xaa' yoo ka kuachí ndii, kaní kuento ña'a' un' nuu' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús, te kuví vi' inga ne jaan', te saa nía ña jaan'.

21 Te nuu' Ndiosí, xiin' nuu' Jesucristo, xiin' nuu' sakuu' ángele, ña ní

naḱaxin a ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó ña ka'an chuun' un' ña yo'q' nuu' sakuu' ne yivi'. Te kij' xaa' un' ña jaan' ndii, chitun koq iní un', ni ndee naḱaxin tu un' ne yivi'.

²² Kanini va'a va un' ña kuni ka chindu'u' un' nda'a' un' xini' yoo ka, te sakuiso' chuun' ña'a' un', koḱo ka kuiso un' kuachi ña xaa' nja. Kaka ndoo un' nuu' Ndiosí.

²³ Te ko'q ka un' xa mii' ndi'i' tikuí, süu' jaan' ndii ko'q tu un' sie vino xa'a' a ña ku'vi chito va tixin un'.

²⁴ Sava ne yivi' ndii, tuvi' va xaa' nja kuachi ndee ña kuni ka nandíee a, ndisu sava tuku nja ndii, ndee kij' nandíee kuachi nja, te sakan' vi' natuvi a.

²⁵ Te sakan' tu ña va'a ña xaa' e' ndii, yoo ña kuään' vi' kuni e', ndisu sava a ndii, küvi kuni e' vitin, te ndii naa kivi' ndii, kuni e' sakuu' a.

6

¹ Sakuu' ne ini xini Jesús, ne xiko' ni'i' jin xto'q ndii, kuni a ña koḱo ka'nu' nja xto'q nja te kanja'a ne yivi' xa'a' Ndiosí xiin' xa'a' ña ndixa ña sania'á e'.

² Te ne xiko' ni'i' jin ne ini xini Jesús ndii, va'a tjin ka'nu' nja ne jaan' xa'a' a ña nduu' inga' nja ne ini xini Jesús xiin' nja, süu' jaan' ndii kuni a ña kaka nuu' va'a ka nja nuu' ne jaan', sakan' ña xa'a' ña va'a ne ñani maní e', ne ini xini Jesús, xachuun' nja. Ña yo'q' kuni

a sania'á un' ne yivi', te süvi tu a kondia yu'u' ña'a' un'.

Ndee chaa' ka va'a kuni e' xiin' ña kumi' e'

³ Naa' yoo ka sania'á xa'a' xto'q e' Jesucristo, te nakuítá a xiin' ña ndixa ña sania'á e', te chindíee' tu a ne yivi' te saa nja ña kuni Ndiosí ndii,

⁴ jin te ñuñu', te kundaní xachi' ña xaa' nduu' ra. Te xtani va ra jin taan ra xiin' ne yivi' xa'a' ña kuäsa' kuni ña ka'an ra, te xiin' ña jaan' sakaku' ra ña ndasi' nuu', xiin' tu'un' kui'e, xiin' ña kanja'a xiin' ta'an' ne yivi', xiin' ña ini ka ne yivi' xini ta'an' nja.

⁵ Te kani' ta'an' te jaan' kuento xa'a' ña kuäsa' kuni, sakan' ña xa ni tivi' ña xanini ra, te xini ra ña ndixa, te tiin' ndiaa ra ña ndixa ña kandixa' e', te xiin' ña jaan' sanduvika' xiin' mii' ra. Kuxioo un' nuu' te xaa' naa ña jaan'.

⁶ Naa' xaa' e' ña kuni Ndiosí, te va'a kuni e' xiin' ña kumi' e' ndii, ndee naa ne vika' nduu' e' nuu' a.

⁷ Kuachi ndii kij' ni tuvi e' jin yivi' ndii, ko'q ña'a ndiso' e'. Te sakan' tu kij' küvi e' ndii, ko'q a kuiso e' ku'un e'.

⁸ Xa'a' a jaan' na kuii', naa' kumi' e' ña xaxi' xiin' ña kui'nu e' ndii, na va'a kuni nimá e'.

⁹ Sakan' ña, ne kuni kuvika' ndii, koyó nja nuu' ña xito' kua'a ña'a' ña kiní, te xiku'un nja nuu' kua'a' ña ndioo' ini nja. Te ña jaan' ndii, ña küu' kaxi' nduu' a, te sando'o' ña'a'

a, te sandoó nda'vi tu ña'a' a, ndee skachi' sandoñu'u' xachi' ña'a' a.

¹⁰ Kuachi' ndii ña too va ne yivi' xu'un' nduu' xa'ndu sakuu' nuu' ña ña'a. Te xa'a' a ña ndioo' ini va ña ña jaan' na ni kuxioo sava ña nuu' ña ndixa ña kandixa' e', te ni sando'o' kua'a' ña'a' ña jaan'.

Ndiaa yu'u' ka Pablo Timoteo

¹¹ Ndisu yo'ó, te ni sakuiso' chuun' Ndiosí ndii, kuxioo un' nuu' sakuu' ña ña'a jaan', te kundikun naa ndikun un' ña xachuun' ndaku un', te saa un' ña kuni Ndiosí, te kujin ni' un' nuu' ña ini un' xini un' Jesús, te kundikun tu un' ña ndani un' ne yivi', xiin' ña kuie ini un', xiin' ña maso kuu un' xiin' ne yivi'.

¹² Te kua'an naa kua'an un' ña xanduxa' un' xa'a' ña ndixa, ña kandixa' e', te kujin ni' un' nuu' ichi' ña kua'an vi'e Ndiosí mii' kundu'u' un' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' ña mii' Ndiosí ni kana yo'ó xa'a' ña jaan' kii' ni ndiee yu'u' un' xiin' jin kanii' nimá un' nuu' kua'a' va ne yivi' ña nduu' un' kuenta Jesús.

¹³ Te nuu' Ndiosí, ña taxi' kivi' ñuu sakuu' ña'a, xiin' nuu' Jesucristo, ña ni ndiee yu'u' va'a nuu' Poncio Pilato, sakuiso' chuun' i yo'ó,

¹⁴ te saxinú un' chuun ña ni natijn un' nuu' a. Te taxi un' tivi' nimá un', te ni ndee taxi tu un' ndee jin xa'a' ña kivi' tijn kuachi' ne yivi' yo'ó, sakan' saa un' ndee

xa' kivi' ña nandiko' xto'o' e' Jesucristo.

¹⁵ Te mji' Ndiosí satuvi' kivi' jaan' kii' kuni mji' a. Sakan' ña jin ndaa' ña jaan' kuiti' nduu' ña su'un, ña xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Te suvi tu a nduu' ña xata'an tijn ka'nu' e', te ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te nduu' tu a xto'o' nuu' sakuu' xto'o'.

¹⁶ Te jin ndaa' ña jaan' kuiti' koo' kivi' kivi, te yoo a tein ñu'u, ña ndatun' va, te ndee jin ña'a kivi kuyatin nuu' a, te ndee jin ne yivi' tia'an kuni ña'a, ni ndee kivi tu kuni ña'a' ña xiin' nduchi' nuu' ña. Te na natijn a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e', xiin' sakuu' ña xa'ndia chuun' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

¹⁷ Ne vika' jin yivi' yo'o', ne ini xini Jesús ndii, ka'an chuun' un' xiin' ña ña kundu'u' ña ne ñuñu' nimá, te ni ndee chindu'u' tu ña ña ndiatu' ini ña nuu' ña vika' ña, sakan' ña yachi' va xka'ndiá ña jaan'. Süu' jaan' ndii nuu' Ndiosí kuiti' chindu'u' ña ña ndiatu' ini ña, ña jaan' taxi' sakuu' ña kuni nuu' e', te koo va'a e'.

¹⁸ Te ka'an chuun' tu un' xiin' ña ña kuni a saa ña chuun va'a, te na kunduu' ña ndee naa ne vika' xiin' kua'a' chuun va'a, te koo tu va ña xiin' ña saman' ña ne yivi', te nata'vi' ña ña ni xaman' ña'a' Ndiosí.

¹⁹ Te kii' xaa' ña sakan' ndii, kaya ña ña vika' xna'a

ndivi', tɛ xiin' ña jaan' kuvɪ
ni'i' nja iin kivi' ñuu xna'a
kivi' ña kixin.

*Ña ka'an chuun' so'o'
ndi'i' Pablo nuu' Timoteo*

²⁰ Koto va'a un' ña ni
sakuiso' chuun' Ndiosí yo'ó,
Timoteo. Tãxi so'o un'
kuu' ne ka'an kuento ña
sanduxin, ña yoo iin yivi',
ni ndee ña kuasa' kuní ña
ka'an ne kani ta'an' kuento
xa'a' ña xini tuní tɛ yivi' iin
yivi'.

²¹ Tɛ sava ne inɪ xini Jesús
xiin' e' ndii, xa'a' a ña ni
chuun xa'a' nja kuu' ña jaan'
ndii, ni kuxioo nja nuu' ichi'
a.

Na sañu'u' na Jesucristo
yo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pabło kua'an nda'a' Timoteo

Ti'vi' ra cha'an' ra

1 Yu'u nduu' Pabło, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i jichi' a saá kuni Ndiosí, te ka'án ndoso' i xa'a' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' e', ña taxi' a kivi' ñuu e' xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo Jesús.

2 Ti'vi' i cha'an' un', Timoteo, te nduu' un' ndee naa si'e i xa'a' a ña iní inga' e' xini e' Jesús. Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo, yo'ó, te na kuvita iní a xa'a' un', te na taxi' tu a ña maní' koo xiin' un'.

Xandieni Pabło Timoteo

3 Sakuu' jichi' kii' ka'án i xiin' Ndiosí, jin ke'in' nduu' a, uun ñuu nduu' a ndii, naka'an' i xa'a' un', te taxi' i ña chindani Ndiosí, ña xika' nuu' i nuu' xiin' nimá ndoo, saá ni xaa ne xii' yata' i.

4 Kii' naka'an' i ña ni xitja tikui nuu' un' kii' ni ndei' ta'an' e' ndii, kuni kuní i yo'ó, te va'a ndi' i kuní nimá i.

5 Naka'an' tu i ña iní xna'a un' xini un' Jesús naa ni xaa xi'na xtaan' un' Loida xiin' si'i' un' Eunice. Xini kaxi' i ña iní tu yo'ó naa ne jaan'.

6 Xa'a' a jaan' na sanaka'an' i yo'ó ña taxi' un' nda'va ña chuun va ña ni

taxi' Ndiosí nuu' un' kii' ni chindu'u' i nda'a' i xini' un'.

7 Kuachi ndii ni taxi' Ndiosí jin espíritu ña iyo nuu' e', süu' jaan' ndii Espíritu mii' a ni taxi' a nuu' e', te taxi' ña jaan' ña ndiee' e', te taxi' tu a ña ndani e' ne yivi', xiin' ña ndiko' ni'i' xiin' mii' e'.

8 Sakan' na kiii' küchani un' te ndiee yu'u' un' xa'a' xto'o e', ni ndee xa'a' yu'u ña naá i vi'e kaa xa'a' a ña ndiee' yu'u' i xa'a' a. Süu' jaan' ndii kundjeni un' nuu' tundo'o' ña ndo'o' un' xa'a' tu'un va'a xiin' ña ndiee' Ndiosí naa xaa' yu'u.

9 Kuachi ndii ni sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachi e', te ni kana a yoo' te kunduu e' kuenta a. Te süu' xa'a' ña va'a ña ni xaa e' na ni xaa a sakan' xa'a' e'. Süu' jaan' ndii ndee kii' tia'an koo jin yivi' ndii, ni chituní Ndiosí kuento ña kundani mii' a yoo' xa'a' ña saá Cristo Jesús.

10 Te vitin ndii, xa ni satuvi Ndiosí ña ni chituní a jaan' ña ni kixin Cristo Jesús, ña ni sakakú yoo' nuu' kuachi e', te ña jaan' ni sandoñu'u' ndiee' ña xa'ni' yoo'. Te xiin' tu'un va'a ni satuvi kaxi' a nuu' e' ña kuví natün e' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

11 Te xa'a' tu'un va'a jaan' ndiso' chuun' i ña nduu' i te ka'án ndoso' a, te nduu' tu i te ni tjanu' Cristo sania'á tu'un jaan' nuu' ne tuku', te nduu' tu i maestro xa'a' ña jaan'.

12 Xa'a' a jaan' na ndo'o' i yo'o' vitin. Ndisu küchani i,

sakan' ña xini i yoo nduu' ña ini i xini i, te ini xna'a i ña kumi' ña jaan' ña ndjee', te koto va'a a ndee kivi' so'o' ndi'i' chuun ña ni xaa i, ña ni sanakua'a i nda'a' a.

¹³ Taxa'a un' ña ni sania'á i yo'ó, te ini un' xini un' Cristo Jesús, te ndani un' ne yivi' xaa' a.

¹⁴ Te xiin' ndjee' Espiritu Santo, ña naá nimá un', koto va un' tu'un va'a ña ni sania'á i yo'ó.

¹⁵ Xa xini un' ña ni nakoo sakuu' ne ni kjee ñu'u' Asia yu'u, te ni nakoo tu Figelo xiin' Hermógenes yu'u.

¹⁶ Na kuvita ini xto'o e' Jesús xa'a' ne vi'e Onesíforo, sakan' ña ki'in' ichi' ni xandjeni ra yu'u, te ni kuchani ra xa'a' a ña naá i vi'e kaa.

¹⁷ Süu' jaan' ndii xaa so'o' ra ñuu Roma yo'ó', te ni xa'a' nanduku' ndi'ni ra yu'u ndee ni xan kuni ra mi' naá i.

¹⁸ Na kuvita ini xto'o e' Jesús xa'a' Onesíforo jaan' kivi' so'o' ndi'i'. Xini kaxi' un' ña ni chindjee' va ra yoo' ñuu Éfeso.

2

Kuni a kuita ni'i e' nuu' ichi' Jesús tee' ndee yoo tundo'o' kivi' ñuu e'

¹ Te yo'ó, yuva' i, kuin ni'i un' nuu' ña xamaní' Ndiosí yoo' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo Jesús.

² Ña ni xini so'o' un' ni ka'an i nuu' kua'a' ne yivi' ndii, ña jaan' kuni a tiachuun' un' te xika' ndaku

ichi' xto'o e', te tuu un' ña yoo tu'va xna'a ra te sania'á ra ña jaan' nuu' tuku ne yivi'.

³ Na kundo'o inga' e' nuu' ichi' Jesucristo xa'a' a ña nduu' e' ndee naa te xiin' va'a xa'a' a.

⁴ Te ndee iin te xiin', te kuni ndoo va'a nuu' te tiachuun' ña'a' ndii, ndi'ni ra saa ra naa xaa' ne yivi' nda'vi so'o'.

⁵ Te sakan' tu te katın ta'an' ndii, küvi natıın ra corona ña xata'an natıın ra naa' kätın ta'an' va'a ra saa ka'an tu'un ndei' xa'a' ña xasikı' jaan'.

⁶ Te sakan' ni tu iin te xachuun' u'vi xa'a' ku'u ndii, xi'na ra xata'an kaxi' ña savi' va'a ka kii' nakuxa a.

⁷ Kanıni un' xa'a' ña ka'an i jaan', te mji' xto'o e' chindjee' yo'ó te kundani kaxi' un' sakuu' a.

⁸ Te naka'an' un' xa'a' Jesucristo, ña ni natıaku, ña nduu' sıani' xika' David. Te tu'un va'a xa'a' ña jaan' ka'an ndoso' i.

⁹ Te xa'a' ña jaan' sando'o' te yivi' yu'u, te tiın i xiin' karena naá i vi'e kaa yo'o' ndee naa iin te xaa' ña nıa'a. Ndisu tu'un Ndiosı ndii, kuasa' tiın a xiin' karena.

¹⁰ Xa'a' a jaan' na kundi-eni i saa ka ndo'o' i xa'a' ne ni nakaxın Ndiosı, te küvi natıın tu ne jaan' ña sakaku' ña'a' a xa'a' ña ni xaa' Cristo Jesús, sakan' te kundjee nıa ndee ndi'i' ni kivi' mi' ndatun' kaa'.

11 Te ña ka'an i yo'o' ndii, ña ndaku nduu' a:

Naa' ni xi'i inga' e' xiin' Cristo ndii, kutiaku inga' tu e' xiin' a.

12 Naa' ni kundijeni e' nuu' tundo'o' xa'a' a ndii, ka'ndia chuun' inga' tu e' xiin' a.

Ndisu naa' ka'an e' ña xini ña'a' e' ndii, ka'an tu a jaan' nuu' Ndiosi ña xini a yoo'.

13 Naa' xachuun' ndaku e' nuu' a ndii, kua'an naa kua'an ña jaan' xachuun' ndaku a xa'a' e'.

Kuachi ndii kuvu xachi namā a saa kuu' a.

Kuni a kunduu e' te xachuun' va'a, te va'a kuni Ndiosi xini a

14 Te sanaka'an' un' ne ini xini Jesús ña ni ka'an i jaan'. Te sakuni' ndi'e' un' ne jaan' ña nuu' Ndiosi ka'an i ña va'a kani' ta'an ña kuento xa'a' ña kuasa' kuni. Sakan' ña sativi' ndi'i' ña'a' ña jaan' kij' xini so'o' ña a.

15 Nakundije' un' te kunduu un' jin te va'a kuni Ndiosi xini a ndee naa jin te xachuun' va'a, te koo' ndee jin xa'a' ña kuchani ra nuu' Ndiosi, te sanakuachi' ndaku ra tu'un ndixa xa'a' a.

16 Chi'ni' xiin' mii' un' xiin' te ndatu'un' kuento ña sanduxin xiin' ña kuasa' kuni, sakan' ña te xaa' ña jaan' ndii, so'o' saxioo' ka ra ne yivi' nuu' ña kuni Ndiosi.

17 Te ña sania'a' ra ndii, kiku a ndee naa xaa' kui'e' te'i, ña kiku kanii' jin' e'. Te

tejn te jaan' ka'ni te nduu' Himeneo xiin' Fileto.

18 Te jaan' ndii, ni kuxioo ra nuu' tu'un ndixa, te xika' ra ka'an ra ña xa ni xka'ndia ña sanatiaku Ndiosi ne ni xi'i, te sasana' ra ña ini sava ne yivi' xini ña Jesús.

19 Ndisu ña ndixa xa'a' Ndiosi ndii, nduu' a ndee naa xa'a' vi'e ña jin kutu' mii' yoso' ña ka'an a ndii: "Xini xto'o' e' ne nduu' kuenta a." Te yoso' tu a ndii: "Yoo ka nakuni ña Ndiosi nduu' xto'o' ña ndii, kuni a kuxioo ña nuu' ña ña'a." Sakan' yoso' a.

20 Te tixin jin vi'e chie ndii, yoo kua'a' nuu' ndachuun' ña tiin' ne yivi'. Yoo ña ni kua'a xiin' oro, te yoo tu ña ni kua'a xiin' plata, te yoo ni tu ña ni kua'a xiin' ñu'u' kixin', te sakan' tu yoo ña ni kua'a xiin' itun'. Te jin ña jaan' ndii, xa yoo xa yoo chuun nuu' a. Sava a yoo xa'a' chuun ka'nu', te sava tuku a yoo xa'a' chuun kualii' kuso'o'.

21 Ndee naa ndachuun', ña yoo xa'a' chuun ka'nu' jaan', nduu' ne kuxioo' nuu' ña ña'a jaan'. Te nduu' ña nditi'a xto'o' e', te chuun va ña nuu' a, te yoo tu'va ña xa'a' ndee ka chuun va'a.

22 Kunu un' nuu' kuachi ña xani ne sava xaa' ña, te kundikun un' ña xachuun' ndaku un', xiin' ña ini un' xini un' Jesús, xiin' ña ndani un' ne yivi', xiin' ña yoo un' ña manii' xiin' ne yivi'. Saa inga' un' ña jaan' xiin' ne nakuni xiin' nimá ndoo ña Jesús nduu' xto'o' ña.

23 Chĩ'ni xiin' mji' un' xiin' ne kani' ta'an' kuento xa'a' ña kuasa' kuní, xiin' xa'a' ña kuu' kaxi' nja, sakan' ña xa xini kaxi' un' ña ña jaan' sandutía tu'un kui'e.

24 Te jin te xika' nuu' nuu' xto'o e' ndii, kuni a kani ta'an' ra kuento xiin' ne yivi', süu' jaan' ndii kuni a kunduu ra jin te vita nimá xiin' sakuu' ne yivi', te koo tu'va tu ra te sania'a' ña'a' ra, te kuie kuu tu ini ra xiin' nja.

25 Te sakan' tu kuni a ña kondia yu'u' maso ra, te nakuítá kuento xiin' ña ndixa, tee' kuain' taxí na Ndiosí ña nama te jaan' nimá ra, te sakuni' ña'a' a ña ndixa jaan'.

26 Sakan' te ndoto nuu' ra, te ndie'ni ra nda'a' ña ndiva'a, ña ni saviku'un ña'a' te xaa' ra ña kuni mii' a.

3

Koo kua'a' tundo'o' jin yivi' kivi' so'o' ndi'i'

1 Te vitin ndii, kuni j ña kundani un' ña kivi' so'o' ndi'i' ndii, koo kua'a' tundo'o' jin yivi'.

2 Kuachi ndii koo kua'a' va ne ndani xiin' mji' kuítí, te koo kua'a' ne ndioo' ini va xa'a' xu'un', te koo kua'a' ne ka'an' ñuñu', te koo kua'a' ne ñuñu', te koo kua'a' ne kani'a xa'a' Ndiosí xiin' xa'a' ne yivi', te koo kua'a' ne so'o' nuu' yuva' si'i', te koo kua'a' ne taxi' ña chindani, te koo kua'a' ne xito' ka'nu' Ndiosí,

3 te koo kua'a' ne ndani ndee sie, te koo kua'a' ne

koo' ka'nu' xachi' ini, te koo kua'a' ne kani'a xa'a' ne yivi', te koo kua'a' ne ndiko' ni'i' xiin' mji', te koo kua'a' ne tel' ini, te koo kua'a' ne ndasi' sakuu' nuu' ña va'a,

4 te koo kua'a' ne siki', te koo kua'a' ne yachi va kuu', ndisu xanini nja ña xka'ndia naá kivi' xa'a' ña xaa' nja, te koo kua'a' ne ñuñu' ya'a, te koo kua'a' ne xtani ya'a ka ña sii' te sakan' ña xtani nja ña kuni Ndiosí.

5 Te ne jaan' ndii, kuu nja ndee naa ne xito' ka'nu' xna'a' Ndiosí, ndisu kuni nja nama Ndiosí kivi' nuu nja xiin' ña ndiee' a. Te ki'in' ta'an' un' xiin' ne jaan'.

6 Sakan' ña naa ne jaan' nduu' ne चुण va te xika' ndi'e' nja vi'e ne yivi', te saviku'un nja ña'a', ne itia' ña ini nuu' ichi' Jesús, ne ndiso' kua'a' kuachi, te xa'a' a jaan' na xiko ni'i' ña'a' sakuu' nuu' ña ndioo' ini nja.

7 Te ne jaan' ndii, sakuaan te sakuaan nja, ndisu koo' kivi' xaá nja kundani nja ña ndixa xa'a' Ndiosí.

8 Te kuu' nja ndee naa ni kuu Janes xiin' Jam-bres kii' ni xikuíta'nu ra nuu' Moisés xta'an' kivi', nii' sakan' xikuíta'nú nja nuu' ña ndixa jaan'. Sakan' ña xa ni nduxin xachi' ña xanini nja, te koo' चुण tu nja nuu' ña ini e' xini e' Jesús.

9 Ndisu nakaa kua'a' nja xiin' ña xini xa'an' jaan', sakan' ña sakuu' ne yivi' kuni ña ne kuu' kaxi' nduu' nja naa ni ndo'o' te uvi ta'an' jaan'.

Sakuiso' chuun' Pablo Timoteo

¹⁰ Ndisu yo'ó ndii, xiní kaxi' un' ña sania'á i, te xiní tu un' saa xika' i, te xiní tu un' ndee ña kuni saa i xiin' kivi' ñuu i, te xiní tu un' saa vi' iní i xini xto'o e', te xiní tu un' saa kuie kuu' iní i xiin' ne yivi', te xiní tu un' saa kundani i Ndiosí xiin' ne yivi', te xiní tu un' saa vi' kundieni i nuu' ichi' Jesús,

¹¹ te xiní tu un' saa vi' mji' ni kuu te yivi' xiin' i, te xiní tu un' saa vi' ni ndo'o i. Te xiní tu un' saa ni ndo'o u'vi' i kij' ni xika i ñuu Antioquia, xiin' ñuu Iconio, xiin' ñuu Listra, xiin' kua'a' ña mji' ni kuu te yivi' xiin' i. Ndisu ni sakakú xto'o e' yu'u nuu' sakuu' ña jaan'.

¹² Te sakuu' yoo', ne kuni saa ña kuni Ndiosí, xa'a' a ña nduu' e' ne iní xini Jesús ndii, sando'o' ne yivi' yoo'.

¹³ Te nja'a, te xini xa'an' jaan' ndii, i'in kivi' kua'an so'o tívi' ka ra nuu' ña nja'a jaan'. Xini xa'an' ra ne yivi', te xini xa'an' ta'an' tu mji' ra.

¹⁴ Ndisu yo'ó ndii, kuin ni' i un' nuu' ña ni sakuaan un', sakan' ña xiní kaxi' un' ña ña ndixa nduu' a, te xiní tu un' yoo ni sania'á a yo'ó.

¹⁵ Te ndee kij' lulu un' te xa xiní un' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. Te ña jaan' ndii, kumi' a ndiee' te sania'á a yo'ó, te kuni un' ña kuví kaku e' nuu' kuachí e' xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo Jesús.

¹⁶ Te sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii, mji' a ni saka'an nimá te yivi', te ni

ke'i ra a. Xa'a' a jaan' na ña yoso' jaan' ndii, va'a a sania'á e' ne yivi', te va'a a saki'in' ndei' e' ne yivi', te va'a a nakata ndaku e' ne yivi', te va'a a sania'á ña'a' e' te sachuun' ndaku nja saa kuni Ndiosí.

¹⁷ Sakan' te koo tu'va yoo' te xaa' chuun nuu' Ndiosí, te kuví saa e' sakuu' nuu' chuun va'a.

4

Ka'an ndoso' e' tu'un va'a

¹ Nuu' Ndiosí xiin' nuu' Jesucristo, ña kixin sana'má ne tiaku xiin' ne ni xi'i kij' nandiko' a te ka'ndia chuun' a ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó

² ña vikuijn un' ña ka'an ndoso' un' tu'un va'a. Ka'an un' un' ama'a ka, naa' kivi' va'a nduu' a, uun naa' süvi a. Te xiin' ña jaan' nakata ndaku un' ne yivi', te saki'in' ndei' tu ña'a' un', te sandieni tu un' nja xiin' ña kuie iní un' kij' sania'á un' ña jaan'.

³ Sakan' ña xa'a kivi' ña natiin ne yivi' ña ndixa ña sania'á e' xa'a' Jesús, süu' jaan' ndii kuni nja kuni so'o nja ña xikan nimá mji' nja. Sakan' na nduku' nja moto vi' maestro, te sania'á ña'a' ña nakuitá xiin' ña xtani mji' nja.

⁴ Nakoo nja ña ndixa jaan' xata' nja, te kuni so'o nja kuento yu'u' te yivi' kuiti'.

⁵ Ndisu yo'ó ndii, koo ñu'u' iní va un' sakuu' ichi', te kundieni un' nuu' tundo'o', te xanu' tu'un va'a ti'o' ka'an ndoso' un' nuu' ne yivi', ne tia'an iní kuni Jesús,

te saxinú ndi'i tu un' sakuu' chuun ña ni taxí Ndiosí nda'a' un' naa xaa' iin te xika' nuu va'a.

⁶ Sakan' ña yu'u ndii, xa yoo i kuví i te kunduu a ndee naa iin tumaní' nuu' Ndiosí, sakan' ña xa ni xaa kivi' ña keta i iin yivi' yo'o'.

⁷ Ni kunta'an' va'a i xiin' ña nia'a, te xa ni saxinú i chuun ña ni taxí xto'o e' nda'a' i, te koo' kivi' ni nakoo i ña ndixa ña kandixa' e'.

⁸ Te vitin ndii, ndee ndiatu' ini i natin i iin corona kivi' so'o' ndi'i, ña xata'an natin ne xachuun' ndaku nda'a' xto'o e', ña nduu' ña xa'nú ndaku kuachi. Te süu' nda'a' yu'u kuiti' taxí ña'a' a, süu' jaan' ndii taxí tu ña'a' a nda'a' sakuu' ne ndiatu' xiin' iin kanii' nimá nia ña nandiko' a.

Xikán Pablo ña va'a nuu' Timoteo

⁹ Saa un' sakuu' ña nduxa', te kixin koto yachi un' yu'u,

¹⁰ Sakan' ña xa ni nakoo Demas yu'u, te kua'an ra ñuu Tesalónica xa'a' a ña ni xtaní va ra ña nduu' kuenta iin yivi'. Te xa kua'an tu Crescente ñu'u' Galacia. Te Tito kua'an ñu'u' Dalmacia.

¹¹ Te ndee iin ndaa' so'o Lucas ndu'u' xiin' i. Naka tu un' Marcos, te kixin ra xiin' un', kuachi ndii kuví chindiee' ra yu'u xiin' chuun nuu' i.

¹² Tíquico ndii, ñuu Éfeso ni ti'vi' ña'a' i.

¹³ Kij' kixin un' ndii, koni'i un' toto nani' ni'nu' i ña ni nakoo i ñuu Troas mii' ndu'u' Carpo. Te koni'i tu

un' tutu i, ndisu naka'an' ka un' xa'a' tutu iin' ña ni nakoo i ikan'.

¹⁴ Alejandro, te xachuun' xiin' kaa ndii, mii' va ni kuu ra xiin' i. Ndisu nacha'vi mii' ra nuu' xto'o e' xa'a' ña ni xaa ra jaan'.

¹⁵ Koto xiin' mii' tu yo'o nuu' te jaan', sakan' ña ni xikuíta'nu ndiee' va ra nuu' tu'un va'a ña sania'á e'.

¹⁶ Kij' ni naka'an' i xa'a' i nuu' te romano ña nuu' ndii, ndee iin koo' ni naka'an xa'a' i, süu' jaan' ndii ni nakoo sakuu' ra yu'u. Te ndiatu' ini i ña saa Ndiosí kuenta xa'a' ña ni xaa te jaan' xiin' i.

¹⁷ Ndisu xto'o e' ndii, yoo a xiin' i, te chindiee' a yu'u, sakan' te ni taxí a ña ndiee' i te kuví ka'an ndoso' ndi'i i tu'un va'a, te sakan' ni xini so'o ña'a' sakuu' ne tuku' yo'o'. Te ni sakakú a yu'u nuu' león.

¹⁸ Te sakakú xto'o e' yu'u nuu' sakuu' ña nia'a, te kundia'ka va'a a yu'u ndee ndivi' mii' xa'ndia chuun' a. Te na natin Ndiosí sakuu' ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Ña ndei' Pablo so'o' ndi'i'

¹⁹ Kua'an Ndiosí koo Priscila xiin' Aquila, xiin' ne vi'e Onesíforo.

²⁰ Erasto ndii, ñuu Corinto ni ndoo ra, te ñuu Mileto ni nakoo i Trófimo, sakan' ña kuni kuví ra.

²¹ Saa un' sakuu' ña nduxa', te kixin un' ña kuni ka xaa yoo' ña vixin. Ti'vi' Eubulo xiin' Pudente xiin'

Lino xiin' Claudia cha'an'
 un'. Te ti'vi' tu sakuu' inga
 ñani ta'an' e' cha'an' un'.

²² Te na koo na xto'o e'
 Jesucristo xiin' nimá un'.
 Na sañu'u' na Ndiosí sakuu'
 ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pabło kua'an nda'a' Tito

Ti'vi' ra cha'an' ra

¹ Yu'u nduu' Pabło, te xika' nuu' nuu' Ndiosí, te nduu' tu i te ni tjanu' Jesucristo sania'á ichi' a, te kuni ne ni nakaxin Ndiosí kuni nja Jesús, te kundani nja ña ndixa ña kandixa' e'.

² Xa'a' a jaan' na ndiatu' ini nja kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i, ña xa ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' ndee xta'an' kii' tia'an kua'a' jin yivi', te ña jaan' ndii, xini xa'an' a.

³ Kii' ni xaa kivi' ña ni nakaxin a ndii, ni satuví a kuento jaan'. Te mji' Ndiosí, ña sakakú yoo', nduu' ña ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i ña jaan' nuu' ne yivi'.

⁴ Tito, yo'ó ndii, ndee naa si'e mji' xna'a i nduu' un' xa'a' a ña ini inga' e' xini e' Jesús, te ti'vi' i tutu yo'o' nda'a' un'. Te na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'q e' Jesucristo, ña sakakú yoo', yo'ó, te na kuvita tu ini a xa'a' un', te na taxí tu a ña maní' koo xiin' un'.

Saa kuni a kaka nuu te xixa te xa'ndia chuun' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús

⁵ Kii' ni nakoo i yo'ó nuu' ñu'u' ña naá i'nu ña nani' Creta ndii, ni xaa i sakan' te ndasava'a un' ña kuni xinu, naa kuu' ña sakuiso' chuun'

un' te xixa, te ka'ndia chuun' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús i'in ñuu, saa ni tjachuun' i yo'ó.

⁶ Te jin te xixa, te xa'ndia chuun' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kuni a ña kundu ru jin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te jin ndaa' kujiti' ña' si'i ra koo, te si'e ra ndii, kuni a ña ini nja xini nja Jesús, te kundu nja ne nja'a, ni ndee kundu tu nja ne so'q.

⁷ Kuachí ndii, te xito' ne nakayá xa'a' Jesús jaan' ndii, kuni a ña kundu ru jin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', sakan' ña chuun nuu' Ndiosí xaa' ra. Te kuni a ña kundu ru te ñuñu', ni ndee te i'ni', ni ndee te xini, ni ndee te kunta'an' xiin' ne yivi', ni ndee te xini xa'an' ne yivi' te ki'in ra xu'un'.

⁸ Süu' jaan' ndii kuni a ña kundu ru jin te natiin' maní' ne yivi' kii' xaá nja vi'e ra, jin te ka'an va nimá saa ña va'a, jin te kuu' kaxi', jin te xachuun' ndaku, jin te xika' ndoo nuu' Ndiosí, jin te xito' xiin' mii'.

⁹ Te sakan' tu kuni a ña kujin ni'i ra saa nii' ni sakuaan ra tu'un va'a ña kandixa' e', te koo tu'va ra, te kaní kuento ra ne yivi' xiin' ña va'a ña sania'á ra xa'a' ña ndixa ña kandixa' e', te sakandixa' ra ne xikuita'nú nuu' tu'un va'a jaan'.

¹⁰ Kuachí ndii yoo kua'a' te so'q nuu' ña kandixa' e' jaan', te ka'an saka ra, te xini xa'an' tu ra ne ini xini Ndiosí. Sakan' xaa' naa kuu'

te ka'án ña kuní a ña kasa'a e' tuni jin' e'.

¹¹ Täxi' un' sania'á te jaan' ne ndikún ichi' Jesús, sakan' ña sasana' ra sakuu' ne ndiee' vi'e mii' ko'ni' ra sania'á ra. Te siin' tuku' ndii, süu' xa'a' Ndiosí xaa' ra chuun jaan', süu' jaan' ndii xa'a' a ña kuni ki'in ra xu'un' kuiti' xaa' ra a.

¹² Xa'a' a jaan' na xa ni ka'an tiakú jin te ñuu Creta ñaa' xa'a' ne ñuu ra xta'an' ndii: "Ne ñuu i, ne Creta ndii, vixi va mji' ne jaan', te kuu' nja ndee na kiti' iku', te sakan' tu xixi' xka'ndja nja, te suxan' va tu nja", ni kachi ra.

¹³ Te ña ndaku ni ka'an ra, sakan' na kuní a ña kondja yu'u' ndiee' un' ne ndikún ichi' Jesús jaan', te nakuita ni'i tukuu nja nuu' ña ini e' xini e' Jesús,

¹⁴ Te saa tu nja kuenta kuu' kuento ña ni nata'vi' xini' te judío, ni ndee saa tu nja kuenta kuu' ña ka'án chuun' te yivi', te ni saxioo xiin' mji' nuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí.

¹⁵ Ne ini xna'a xini Jesús ndii, ndoo nimá nja te ndoo tu sakuu' ña'a nuu' nja. Ndisu ne xa ni tvi' nimá, te ini tu nja xini nja Jesús ndii, koo' ndee jin ña ndoo nuu' ne jaan'. Kuachi ndii mji' ndi'i' ña kuasa' kuní xanini nja, te natuvi' ini nja xa'a' ña nja'a, ña xaa' nja.

¹⁶ Ka'án ne jaan' ña xini nja Ndiosí, ndisu xiin' ña xaa' nja ndii, nia'á nja ña ne xini xa'an' nduu' nja. Te kini va kuu' nja, te nduu' tu nja ne so'o, te sakan' tu koo'

kivi' xaa' nja ndee jin nuu' ña va'a.

2

Saa kuní a sania'á Tito

¹ Ndisu yo'ó ndii, ka'an kuiti' un' ña nakuita xiin' ña ndixa ña kandixa' e'.

² Te xixa ndii, ka'an un' xiin' ra ña kuní a koo ñu'u' ini va ra, te kuní tu a ña kunduu ra jin te ka'án va'a ne yivi' xa'a', te kuní a ña kuu' kaxi' ra, te kuní a kujin ni'i tu ra nuu' ichi' Jesús, te kuní a ña kujin ni'i tu ra nuu' ña kundani ra ne yivi', te kujin ni'i tu ra tee' ndee yoo tundo'o' nuu' kivi' ñuu ra.

³ Sakan' tu ña'a' xixa ndii, sania'á un' nja ña kuní a kaka ii' nja saa kuní Ndiosí. Te satavi kuachi nianí nja ne yivi', te ni ndee kunduu tu nja ne xtani va ko'o vino, ndee va'a ka na sania'á nja ña va'a,

⁴ te kondja yu'u' nja ña'a' sava ña kundani ne jaan' ii' nja xiin' si'e nja.

⁵ Te na kondja yu'u' tu nja ne sava jaan' ña kunduu nja ne kuu' kaxi', te kunduu tu nja ne xika' ndoo, te koto mani' tu nja ne ndiee' vi'e nja, te va'a tu nimá nja kuní nja ne yivi', te sakan' tu koto ka'nu' nja ii' nja. Sakan' te koo' ne kivi kanja'a xa'a' tu'un Ndiosí.

⁶ Sakan' tu ne sava ndii, kondja yu'u' un' nja ña na kunduu nja ne kuu' kaxi',

⁷ te xiin' ña xaa' un' nia'a un' nja ña xachuun' ndaku un' xiin' sakuu' ña xaa' un', te ki' sania'á ña'a un' ndii,

saa un' ña jaan' xiin' iin kanii' nimá un', te saa tu un' saa xata'an kuñi e'.

⁸ Te sakan' tu sania'á ndaku un' ne yivi', te kōo' ne kuví kanjá'a xa'a' tu'un va'a, sakan' te yoo ka xikuita'nú nuu' ña sania'á un' jaan' ndii, kuqa'an nuu' ña, kuachí ndii kōo' ña ña'a kuví ka'an ña xa'a' e'.

⁹ Te sakan' tu ne xiko' ni'i' iin xto'o ndii, kondia yu'u' un' ña, ña taxí so'o ña ña ka'an chuun' xto'o ña xiin' ña, te kaka ña xakuatia' ña te jaan' xiin' sakuu' ña xaa' ña, te kani ta'an' ña kuento xiin' ra.

¹⁰ Te sakuina' ña ña'a xto'o ña jaan', süu' jaan' ndii kuni a ña sachuun' ndaku xna'a ña. Sakan' te kuñi sakuu' ne yivi' ña ndatun' ya'a ka'an ña ndixa xa'a' Ndiosí, ña ni sakakú yoo'.

¹¹ Kuachí ndii xa ni nia'a tuvi' Ndiosí ña ndani mji' a yoo'. Sakan' na katani' a ña sakakú a sakuu' yoo' ne yivi' iin yivi' nuu' kuachí e'.

¹² Te xiin' ña ndani a yoo' jaan' sania'á a yoo' ña kuxioo e' nuu' sakuu' nuu' ña ña'a, xiin' ña too inji, ña yoo iin yivi'. Te kunduyu e' ne kuu' kaxi', te kaka ndaku e' iin yivi', te saa e' ña kuni Ndiosí,

¹³ ña ndiatu' e' xaa ña ndiatu' inji e' xa'a', ña nduu' kivi' ndatun' ña kixin Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', ña nduu' Jesucristo, ña sakakú yoo'.

¹⁴ Te ni sanakua'a xiin' mji' a, te ni xi'i a xa'a' kuachí

e' te sandoó ndiká a yoo' nuu' sakuu' nuu' ña ña'a, te ndasandoo a nimá e'. Sakan' te kunduyu e' kuenta mji' a, ne nduu' nditja a, ne xaa' xa nuu' ña va'a kuñi'.

¹⁵ Xiin' sakuu' ña ndiee' ña kumi' un' ka'an un' ña yo'o' nuu' ne yivi' ñaa', te sandieni un' ña, te ka'an ndiee' tu un' xiin' ña. Te taxí un' ndee iin xa'a' ña ka'an kui'e ndee iin ne yivi' xa'a' un'.

3

Saa kuni a kuñi ne ndikun ichi' Jesús

¹ Sanaka'an' naa sanaka'an' un' sakuu' ne ta'an' e', ne nduu' kuenta Jesús, ña kuni a saxinú ña ña ka'an te ndiaa chuun' nuu' ñu'u' e', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu' e'. Te na saxinú ña ña ka'an chuun' ra, te na koo tu'va tu ña te saa ña sakuu' ña va'a.

² Te na kanja'a ña xa'a' ndee iin ne yivi', te na kani' ta'an' ña kuento xiin' ne yivi', süu' jaan' ndii maní' kuñi ña xa'a' ne yivi' nia'á ña nuu' sakuu' ne jaan' ña maso kuu' ña.

³ Kuachí ndii ni kuñi tu yoo' xta'an' naa kuu' ne jaan', ni nduu' e' ne küu' kaxi', te ni nduu' tu e' ne so'o nuu' Ndiosí, te xika' ni yoo' e' nuu' ña ndixa, te ni xiko ni'i' sakuu' nuu' ña ña'a, ña ndioo' inji mji' e' yoo', xiin' ña siji', ña yoo' iin yivi'. Te xa nuu' nuu' ña ña'a ni tiaku e', te ndasi' nuu' e' ni xini ta'an' e', te kiji va ni iin e', te ni ndasi' ta'an' e'.

4 Ndisu Ndiosí, ña sakakú yoo' ndii, ni nia'a a ña kuvita ini a xa'a' ne yivi' iin yivi' xiin' ña ndani a sakuu' e'.

5 Te süu' xa'a' a ña ni xaa e' ña va'a na ni sakakú a yoo', süu' jaan' ndii xa'a' a ña kuvita ini a xa'a' e' ni xaa a ña jaan', sakan' ña ni sandoyo' a kuachi e' kii' ni kaku e' tuku ichi', te ni na'in e' kivi' nuu xaa' ni xaa Espiritu Santo,

6 ña ni sakutu' Ndiosí nimá e' xa'a' ña ni xaa Jesucristo, ña sakakú yoo'.

7 Ni xaa a sakan' te sandaku a nimá e' xa'a' a ña ndani mii' a yoo', te natiin e' kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i', ña ndiatu' ini e' xa'a'.

8 Ña yo'o' ndii, ña ndaku nduu' a, te kuni i ña ka'an ndiee' va un' un xiin' ne yivi', sakan' te kundini ne ini xini Ndiosí te saa nia ña va'a. Te ña jaan' ndii, ña va'a va nduu' a, te chindiee' kua'a' tu a sakuu' ne yivi'.

9 Ndisu kani ta'an' un' kuento xiin' ne yivi' xa'a' ña kuasa' kuni, ni ndee xa'a' kuento yata' ña ka'an nia xa'a' ne xii' yata' e', ni ndee xa'a' tu'un ndei' Ndiosí. Kuachi ndii ña kuasa' kuni nduu' a kii' xaa' e' sakan', te kuasa' tu chindiee' a.

10 Te ne xika' nata'vi' ne ndikun ichi' Jesús ndii, kani ña'a' un' kuento iin uvi ta'an ichi', te naa' taxí so'o nia ña ka'an un' ndii, taxí ka un' nduiin nia xiin' ndo'.

11 Kuachi ndii xa xini kaxi' e' ña xiin' ña jaan' nia'a ne jaan' ña xa ni sanako' xiin'

mii' nia nuu' ña ndixa, te xa kuachi mii' nia katun' ña'a'.

Ka'an Pablo xiin' Tito xa'a' ña kuni a saa ra

12 Te kii' ti'vi' i Artemas un Tiquico mii' ndu'u' un' ñaa' ndii, saa un' sakuu' ña nduxa' te kixin koto un' yu'u ñuu Nicópolis. Sakan' ña ikan' xanini i xka'ndia i yoo' vixin.

13 Te chindiee' un' te xikuni' nia xa'a' ne yivi', te nani' Zenas, te chindiee' tu un' Apolos xiin' yoo ka nduu' ña'a ña kuni nuu' uvi saa' ra, te kuvi nakaa ra ku'un ra xiin' tu'un Ndiosí, sakan' te kundo'o ra xa'a' ndee iin ña'a.

14 Sakan' te kuvi sakuaan ne ndikun ichi' Jesús xiin' e' saa nia ña va'a, te chindiee' nia ne natiin xna'a, te kunduu nia ne chuun va nuu' Ndiosí.

Ndeii' Pablo Tito

15 Ti'vi' sakuu' ne chindiee' ta'an' xiin' i cha'an' un'. Te kua'an Ndiosí koo na ne ini inga' xini Jesús xiin' e', ne ndani yoo'. Na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'o. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pabło kua'an nda'a' Filemón

Ti'vi' ra cha'an' ra

1 Yu'u nduu' Pabło, te naá i vi'e kaá xa'a' a ña nduu' i te xika' nuu' nuu' Jesucristo. Yu'u xiin' ñañi e' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' un' Filemón kua'a, te xachuun' inga' xiin' ndu.

2 Te ti'vi' tu ndu cha'an' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús vi'e un'. Te sakan' tu ti'vi' ndu cha'an' ne ta'an' e' xiin' Cristo, ña' nduu' Apia xiin' te nduu' Arquipo, te xachuun' inga' xiin' e'.

3 Te na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo, ndo'ó. Te na taxi tu a ña manj' koq xiin' ndo'.

Ka'an Pabło xiin' Ndiosí xa'a' Filemón

4 Sakuu' ichi' kij' ka'an i xiin' Ndiosí ndii, taxi' i ña chindani a xa'a' un', Filemón,

5 sakan' ña xini i kuento ña ndani un' xto'o e' Jesús, te inji tu un' xini ña'a' un'. Te sakan' tu ndani un' sakuu' ne nduu' kuenta a.

6 Te ka'an va i xiin' Ndiosí ña xa'a' a ña jin kachi inji e' xini ña'a' e' ndii, kundani un' sakuu' ña va'a ña kuvj' natjin e' xa'a' a ña ndikún e' ichi' Jesucristo.

7 Kuachj ndii va'a va kuni nimá i, te naá va'a tu inji i xa'a' a ña tiakú tu'un ña kundani va un' ne inji xini

Jesús. Ñañi i, sakan' ña ni saki'vi un' nimá kua'a' ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' ña xaa' un' jaan'.

Xikán Pabło jin ña va'a nuu' Filemón xa'a' Onésimo

8 Sakan' na kuii', tee' ndee kumi' i ña ndiee' ña ni taxi Cristo nuu' i te tiachuun' i yo'ó ndee ka ña kuni a saa un' ndii,

9 ndee chaa' ka ka'an nda'vi i xiin' un' te saa un' jin ña va'a xa'a' i xa'a' a ña ndani ta'an' e'. Yu'u, Pabło ndii, jin te xixa va nduu' i, te siin' tuku' ndii, vi'e kaá naá i vitin xa'a' a ña sania'a' i ichi' Jesucristo.

10 Ka'an nda'vi i xiin' un' xa'a' Onésimo, te ni ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' tixin vi'e kaá yo'ó', ndee naa si'e i nduu' ra nuu' ichi' Jesús.

11 Naa' nuu' ni kixin ndii, jin te naá xachuun' kuasa' kuni ni nduu' Onésimo yo'ó' nuu' yo'ó' ndii, süu' sakan' ka nduu' a vitin, süu' jaan' ndii jin te xachuun' ndaku va nduu' ra nuu' i, te sakan' tu nuu' yo'ó'.

12 Sakan' na kuii' ti'vi' ña'a' i miu' ndu'u' un', te ndee naa nimá i nduu' ra.

13 Tee' ndee ni kuni nimá i ña ndoo ra xiin' i nuu' yo'ó' te chindiee' ra yu'u miu' naá i vi'e kaá xa'a' a ña ka'an ndoso' i tu'un va'a,

14 ndisu ni kuni i saa i ndee jin ña'a' xa'a' a ña tia'an ndoo e' kuento xa'a' ña jaan'. Sakan' te ña va'a ña saa un' xa'a' i ndii, kunduu a ndee naa ña tiin' u'vi yu'u yo'ó' te saa un' un,

süü' jaan' ndii saa un' sakan' xa'a' a ña sakan' ka'an nimá mji' un'.

15 Kuachj ndii kuein' xa'a' a jaan' na nj kuxioo Onésimo yo'o' nuu' un' iin xa'a'. Ndisu vitin ndii sanandiko' i ra vi'e un', te ndoo ra ikan' ndee amaa ka kivi' xiin' un'.

16 Ndandij, kunduü ka ra te xika' nuu' nuu' kuiti' un', süü' jaan' ndii kunduü ra ndee naa ñani mji' un', te ndani va un'. Sakan' ña va'a ka nduu' a sakan'. Yu'u ndii, ndani va ña'a' i, ndisu yo'ó ndii, kuni a ña kundani ya'a ka ña'a' un'. Kundani un' ra sakan' ña süü' ndee ka nuu' te yivi' nduu' ra, süü' jaan' ndii iin te ndikún xto'ó e' nduu' ra.

17 Sakan' na kuii', naa' ndixa xna'a ñani un' nduu' i nuu' ichi' xto'ó e' ndii, natijn va'a un' ra ndee naa natiin' un' yu'u.

18 Naa' nj xaa Onésimo yo'o' ndee ka nuu' ña va'a xiin' un', uun naa' ndiso' ika' ra yo'ó ndii, yu'u nacha'vi xa'a' ra.

19 Yu'u, te nduu' Pablo, ke'i tutu yo'o', te chindu'u' i nuu' nda'a' i nuu' a, te kuni un' ña taxi' i kuento i ña nacha'vi i yo'ó sakuu' ña ndiso' ika' ra yo'ó. Tee' ndee kuvj sanaka'an' i yo'ó ña ndiso' ika' tu' mji' un' yu'u xa'a' kivi' ñuu un'.

20 Ndixa, ñani i Filemón, ka'an nimá i ña saa un' iin ña va'a xa'a' i xa'a' a ña ini e' xini e' xto'ó e' Jesús. Saki'vi un' nimá i xiin' ña jaan' xa'a' a ña iin kachi xika' e' ichi' a.

21 Ti'vi' i tutu yo'o' nda'a' un', sakan' ña xini kaxi' i ña saxinú un' ña yo'ó', te ndee kua'a' ka saa un' te sakan' ña xikán i jaan'.

22 Te ndee vitin sakuni' tu'un i yo'ó ña sakoo' tu'va un' iin xaan' mi' kundu'u' i. Sakan' ña ndiatu' ini i saxinú Ndiosí ña xikán ndo' nuu' a, te kuvj keta i vi'e kaa, te ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo'.

Ti'vi' te chindiee' ta'an' xiin' Pablo cha'an' Filemón

23 Epafra, te naa' vi'e kaa xiin' i xa'a' a ña xika' nuu' ndu nuu' Cristo Jesús ndii, ti'vi' ra cha'an' un'.

24 Te sakan' tu' ti'vi' Marcos, xiin' Aristarco, xiin' Demas, xiin' Lucas cha'an' un'. Te chindiee' ta'an' xiin' tu' i nduu' sakuu' te yo'ó'.

25 Na sañu'u' na xto'ó e' Jesucristo nimá ndo'. Sakan' na kunduü a.

Tutu yo'o' nduu' ñā kua'an nda'a' ne judío, ne ndikún ichi' Jesús

*Ka'an Ndiosí xiin' e' vitin
xiin' nda'a' si'e a*

¹ Nu'u' nī kixin ndii, kua'a'
va ichi' te kua'a' va tu nuu'
nī saka'an Ndiosí te nī ka'an
tiakú tu'un a nuu' ne xii'
yata' e'.

² Ndisu kivi' ñā xa kua'an
ndi'i' iin yivi' vitin ndii, xiin'
nda'a' si'e a nī ka'an a xiin'
e'. Te ñā jaan' nī ndasandu
a ñā xiin' ñā'a sakuu' ñā yoo.
Te xiin' nda'a' ñā jaan' tu nī
xa'a Ndiosí iin yivi'.

³ Ñā jaan' nduu' ñā nia'á
ñā ka'nu' koo' chukuu'
Ndiosí. Te suvi' tu a nduu' ñā
nakuitá xachi' xiin' Ndiosí
jaan'. Te suvi' tu a nduu'
ñā xito' sakuu' ñā yoo'
xiin' ndi'e'e' tu'un yu'u' a.
Te kii' ndi'i' nī sandoyo'
mii' a kuachi' e' ndii, nī
xikundu'u' a ndienu' nda'a'
kua'a' Ndiosí, ñā ka'nu' va.

⁴ Sakan' na kuii' ñā ka'nu'
ka'nduu' si'e Ndiosí jaan'
te sakan' ángele, sakan' ñā
ka'nu' ka kivi' nī natijn a te
sakan' ñā jaan'.

⁵ Kuachi' ndii, kōo' kivi' nī
ka'an Ndiosí xiin' ndee iin
ángele ndii:

Si'e i nduu' yo'ó,
kivi' vitin satuvi' i ñā nduu' i
yuva' un'.

Te tukū xaan' nī ka'an a ndii:

Yu'u kunduu yuva' te jaan',
te te jaan' kunduu si'e i.

Sakan' kachi a.

⁶ Te nī ka'an ka tu Ndiosí kii'
nī ti'vi' a si'e a ñā xkua'a'
jaan' iin yivi' ndii:

Naa saka'nu' ñā'a' sakuu'
ángele,

ñā xika' nuu' nuu' Ndiosí.

Nī kachi a.

⁷ Te ndisu xa'a' ángele yoso'
a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Te ángele, ñā xika' nuu'
nuu' a ndii,

sananduu' ñā'a' a ndee na
tachi',

uun ndee na ñu'u' ndatin.

⁸ Ndisu nī ka'an Ndiosí xa'a'
si'e a ndii:

Ndiosí, yo'ó nduu' ñā
xa'ndia chuun' ndee
ndi'i' nī kivi',

te xa'ndia chuun' ndaku tu
un'.

⁹ Te xtani un' ñā xachuun'
ndaku, te ndasi' un'
ñā nja'a.

Xa'a' jaan' na nī sakuiso'
chuun' Ndiosí un'
yo'ó,

te nī taxi a ñā sii' ka kuni un'
te sakan' sakuu' ndee
ka ne ta'an' un'.

Nī kachi a.

¹⁰ Te yoso' tu a nuu' tutu
Ndiosí ñā ka'an a xa'a' si'e a
jaan' ndii:

Takui'e, yo'ó nduu' ñā nī
xa'a' ñu'u' iin yivi'
ndee ñā nuu',

te suvi' tu un' nī xa'a' ndivi'.

¹¹ Te ñā jaan' ndii, ndoñu'u'
a, te yo'ó ndii, yoo naa
yoo un'.

Te kuyata' sakuu' a ndee naa
toto,

¹² te natuvi' un' ñā jaan'
ndee naa iin toto,

te nama un' ndee naa xaa'
ne yivi' kii' nama' nia
toto nia,

sakan' nama un' sakuu' ña
jaan'.

Ndisu yo'ó ndii, koo' kivi'
nama un',

te koo' kivi' ndi' i tu kivi' ñuu
un'.

Kachi a.

¹³ Kuachi ndii koo' kivi' ni
ka'an Ndiosi xiin' ndee jin
ángle ndii:

Kundu'u' nda'a' ku'a' a i, te
na sandoó kui'e xachi'
i te ndasi' yo'ó.

Ni ka'an a sakan'.

¹⁴ Sakan' ña sakuu' ángle
jaan' ndii, espíritu, ña xika'
nuu' nuu' Ndiosi kiji' nduu'
a, te ti'vi' ña'a' Ndiosi te
chindjee' a yoo', ne natjin ña
sakakú Ndiosi yoo'.

2

*Kuni a kuita ni'i e' nuu' ña
ni sakakú Ndiosi yoo'*

¹ Xa'a' a jaan' na kuni a
ndii, kuita ni'i va e' nuu'
ña ka'an tu'un Ndiosi, ña ni
xini so'o e', koto ka kuxioo e'
nuu' ichi' a.

² Te naa' ni saxinú Ndiosi
tu'un ndei' a, ña ni saka'an
a ángle xta'an' nuu' ne
xii' yata' e', te sakuu' ne ni
xaa ña nia'a, te ni taxi so'o
nia tu'un ndei' a jaan' ndii,
ni sando'o' ña'a' Ndiosi saa
xata'an kundo'o nia,

³ saa ka vi' tu yoo' naa'
täva' e' kuenta kuu' tu'un
va'a xa'a' ña ka'nu' ya'a ña
xa ni sakakú Ndiosi yoo'
nuu' kuachi e'. Sakan'
suu xi'na ka xto'o e' Jesús
ni ka'an ndoso' tu'un jaan',

ikan' te ni ka'an tu ña'a' ne
ni xini so'o a ña ña ndixa
nduu' a.

⁴ Te sakan' tu Ndiosi ndii,
ni nia'a a ña ña ndixa nduu'
ña ni ka'an ne jaan' xiin' ña
nia'a ndjee' a, xiin' ña nan-
dani va ne yivi', te sakan' tu
xiin' ki'in' nuu' chuun ka'nu'
koo' chukuu'. Te sakan' tu
xiin' nda'a' Espiritu Santo ni
taan a ña chuun va nimá i'in
ne ni kuni a saa sakan' xiin'.

*Cristo nduu' ña sakakú
yoo'*

⁵ Kuachi ndii ni taxi Ndiosi
ña ka'ndia chuun' ángle
nuu' ku'un e' nuu' ñu'u' jin
yivi', ña ka'an ndu xa'a' nuu'
ndo' jaan'.

⁶ Naa ni ka'an jin te yivi'
jin xaan' mi' yoso' a nuu'
tutu Ndiosi ndii:

Yuva' e' Ndiosi, zyoo nduu'
ne yivi' na naka'an'
un' xa'a' nia?

Te, zyoo nduu' nia na ndi'ni
un' xa'a' nia?

⁷ Te ni sanuu' ka un' nia jin
xa'a' te sakan' ángle,
te ni taxi un' ña ndatun' koo'
chukuu' nia,

te ni taxi tu un' ña natin nia
ña tiin' ka'nu'.

Te ni sanakua'a un' sakuu'
ña ni xa'a un' nda'a'
nia

te ka'ndia chuun' nia nuu'
ña jaan'.

⁸ Te ni sakuiso' chuun' un'
nia nuu' sakuu' ña
jaan'.

Sakan' yoso' a. Te kii' ka'an a
ña ni sakuiso' chuun' un' nia
nuu' sakuu' ña'a jaan' ndii,
ndee jin a ni ndoo ña ka'ndia
chuun' nia nuu' a. Ndisu
ndee saa kani ndii, tia'an

kuvj̄i kuvj̄i e' naa' x̄a xa'ndia chuun' n̄īa nuu' s̄akuu' n̄īa' a jaan'.

⁹ Te ndii, kuvj̄i kundani e' n̄īa n̄i sanuu' ka Ndiosí Jesús j̄in xa'a' te sakan' ángele, te n̄i nat̄īin a n̄īa ndatun' koo' chukuu' xiin' n̄īa tiin' ka'nu' xa'a' a n̄īa n̄i ndo' o a n̄īa xi'í. Sakan' n̄īa xa'a' a n̄īa kundani va m̄i' Ndiosí yoo' na n̄i xi'í Jesús nuu' s̄akuu' e'.

¹⁰ Te Ndiosí nduu' n̄īa n̄i xa'a' s̄akuu' n̄īa yoo, te suv̄i tu a xaa' sakan' te yoo naa yoo a. Te xa'a' a n̄īa n̄i kuvj̄i a n̄īa kua'a' si'e a kund̄iee xiin' a m̄i' ndu'u' a, m̄i' ndatun' kaa' ndii, n̄i ndoo a kuento n̄īa Jesús saxinú s̄akuu' n̄īa kuní a xiin' tundo' o' n̄īa n̄i ndo' o a. Sakan' n̄īa suv̄i a nduu' n̄īa n̄i s̄akakú yoo' nuu' kuach̄i e'.

¹¹ Kuach̄i ndii Jesús nduu' n̄īa n̄i ndasandoo yoo', te yoo' nduu' ne n̄i ndasandoo a, sakan' na yuva' tu s̄akuu' yoo' nduu' Ndiosí xiin' a. Xa'a' a jaan' na kuasa' ka'an' nuu' a jaan' ka'an a n̄īa n̄ani ta'an' a nduu' e'.

¹² Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí m̄i' ka'an a ndii:

“Ka'an ndoso' i xa'a' un' nuu' n̄ani ta'an' i, te m̄i' nakayá kua'a' ne yiv̄i kat̄a i yaa nuu' un'.”

Sakan' yoso' a.

¹³ Te tuk̄u xaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí m̄i' ka'an a ndii: In̄i yu'u kuvj̄i i Ndiosí.

Sakan' yoso' a. Te ka'an ka a ndii:

Koto ndo' yo'o' ita' ndu xiin' si'e i, ne n̄i xaman̄i Ndiosí yu'u.

Sakan' yoso' a.

¹⁴ Xa'a' a n̄īa yoo n̄u'u' nde' i xiin' n̄i' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, n̄i ndasandu u xiin' m̄i' tu Jesús jaan' ndee naa yoo'. Te kij̄i n̄i xi'í a ndii, n̄i kanando a n̄i xa'ndia chuun' nuu' n̄īa xi'í, te n̄i jaan' nduu' n̄i ndiva'a.

¹⁵ Te xiin' n̄īa jaan' n̄i sandoó ndiká a s̄akuu' e' nuu' n̄īa yi'vi e' kuvj̄i e', sakan' n̄īa ndee n̄i tuv̄i e', te n̄i xiko ni' i' n̄īa jaan' yoo'.

¹⁶ Kuach̄i ndii n̄i kixin Jesús te ch̄ind̄iee' a ángele, süu' jaan' ndii n̄i kixin a te ch̄ind̄iee' a yoo', ne nduu' s̄ani' xika' Abraham.

¹⁷ Xa'a' a jaan' na n̄i kuvj̄i a n̄īa nakuita nii' a xiin' yoo', ne ta'an' a. Sakan' te kunduu a nuu' Ndiosí j̄in sutu ka'nu' xachuun' ndaku, n̄īa vita in̄i xa'a' ne yivi'. Te sakan' te sandoyo' a kuach̄i e' xiin' n̄īa n̄i sanasoko' xiin' m̄i' a kij̄i n̄i xi'í a.

¹⁸ Te xa'a' a n̄īa n̄i ndo' o tu m̄i' Jesús, n̄īa xito' kua'a' n̄īa kin̄i ndii, yoo nd̄iee' a te ch̄ind̄iee' a yoo', ne yoo nuu' n̄īa xito' kua'a' n̄īa jaan'.

3

N̄īa ka'nu' ka nduu' Jesús te sakan' Moisés

¹ Xa'a' a jaan' na, n̄ani ta'an' i, ndo' ó, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne n̄i kana a te kund̄iee ndo' nd̄ivi' ndii, saa ndo' kuenta kuu' Cristo Jesús, n̄īa n̄i t̄ianu' a sania' á ichi' a, te nduu' tu a sutu ka'nu' nuu' ichi' n̄īa ndikún e'.

2 Te Jesús jaan' ndii, ni xika nuu ndaku a nuu' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí, naa ni xika nuu ndaku tu Moisés nuu' sakuu' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí nuu' ra xa'a' ne nduu' kuenta a.

3 Te ndii, kua'a' ka ña ka'nu' xata'an natijn Jesús te sakan' Moisés jaan', ndee naa xaa' ne yivi' xiin' iin te xa'a vi'e ndii, xito' ka'nu' ka ña te jaan' te sakan' vi'e ña xa'a ra.

4 Kuachj ndii, te yivi' xa'a sakuu' vi'e, ndisu Ndiosí nduu' ña ni xa'a sakuu' ña'a ña yoo.

5 Te ni xika nuu ndaku Moisés nuu' sakuu' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí nuu' ne nduu' kuenta a, te xiin' ña jaan' ni nia'a ra ña kuni kachj chuun jaan' nuu' ku'un e'.

6 Ndisu Cristo ndii, xa'a' a ña si'e Ndiosí nduu' a ndii, xa'ndia chuun' ndaku a nuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, te ne jaan' nduu' yoo' naa' nakoq e' ña inji ni'i e' ña ndiatu' inji e', te va'a kuni e' ndiatu' e' ña jaan'.

Mii' nandiee' ne ndikún ichi' Ndiosí

7 Xa'a' a jaan' na ka'an Espíritu Santo ndii:

Naa' xini so'o ndo' tu'un yu'u' Ndiosí vitin ndii,

8 sãxii ndo' nimá ndo' nuu' a, naa ni xaa ne xij' yata' ndo' xta'an' kij' ni xatei' ña nuu' a,

te ni xito kua'a tu ña'a' ña mii' taxin' kaa'.

9 Ikan' ni xito kua'a ne xij' yata' ndo' yu'u,

tee' ndee ni xini ña chuun ka'nu' ña ni xaa i nii' uvi xiko kuiya.

10 Xa'a' a jaan' na ni nasaa' i ni xini i ne jaan', te ni ka'an i ndii:

“Ndee naa ne xika' ndoso' iin yivi' tiaan tiaan nduu' nimá ña, te tia'an nakunji ña mii' kua'an ichi' i.”

11 Sakan' na ni nasaa' i, te ni taxj i kuento i ña kō'ni ña mii' nandiee' ña xiin' i.

Sakan' kachi a.

12 Koto xiin' mii' ndo', ñanji ta'an' i, te ndee iin ndo' kundu'u ne ña'a nimá, te kundu'u tu ndo' ne xii nimá, te kuxioo ndo' nuu' Ndiosí tiaku.

13 Süu' jaan' ndii va'a ka kondia yu'u' ta'an' i'in ndo' i'in kivi' kua'an, ña tani' ka kivi' vitin ña ka'an Ndiosí xa'a' jaan', sakan' te ndee iin ndo'ó kuxijj nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xini xa'an' kuachj ndo'ó.

14 Kuachj ndii kuenta Cristo nduu' e' naa' inji na inji e' xini ña'a' e' ndee so'o' ndi'i' ndee naa inji e' ni xini ña'a' e' ña nuu'.

15 Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Naa' xini so'o ndo' tu'un yu'u' Ndiosí vitin ndii,

sãxii ndo' nimá ndo' nuu' a naa ni xaa ne xij' yata' ndo' xta'an' kij' ni xatei' ña nuu' a.

Sakan' yoso' a.

16 Naka'an' ndo' ña ne ni tava' Moisés ñu'u' Egipto xiin' ña ndiee' Ndiosí nduu' sakuu' ne ni xini so'o tu'un yu'u' a jaan', ndisu tee' ndee

sakan' nduu' a ndii, ni xatei' nja nuu' a.

¹⁷ Te suvi tu nja nduu' ne ni xi'e Ndiosí ni xini a nii' uvi xiko kuiya xa'a' a ña ni xaa nja kuachi, sakan' na ni xi'i nja mii' taxin' kaa' jaan'.

¹⁸ Te suvi ni tu nja nduu' ne ni taxi Ndiosí kuento a nuu' ña kō'ni nja mii' nandiee' nja xiin' a, sakan' ña ni taxi so'o nja ña ni ka'an a xiin' nja.

¹⁹ Sakan' na xini e' ndii, ni kō'ni nja ikan' xa'a' a ña ni ini nja ni xini ña'a' nja.

4

Künduu e' ne so'o nuu' Ndiosí

¹ Sakan' na kuii' kuni a koto xiin' mii' e' ña kusaa' kandu'u' ka kuento Ndiosí ña ka'an ña kuvi kō'ni e' mii' nandiee' e' xiin' a, saa jin kii' te kō'ni sava ndo' ikan'.

² Kuachi ndii, xa ni xini so'o tu yoo' tu'un va'a naa ña ni xini so'o ne jaan', ndisu ni chindiee' a ne jaan' tee' ndee ni xini so'o nja a. Sakan' ña ni ini nja kuni nja Ndiosí xiin' tu'un va'a jaan'.

³ Ndisu yoo', ne kandixa' tu'un va'a jaan' ndii, kō'ni e' mii' nandiee' e' xiin' Ndiosí, mii' ni ka'an a xiin' ne jaan' ndii:

Sakan' na ni nasaa' i, te ni taxi i kuento i ña kō'ni nja mii' nandiee' nja xiin' i.

Ni ka'an a sakan' tee' ndee xa yoo mii' nandiee' e' xiin' a jaan' ndee kii' ni sandi'i' a ni xa'a a jin yivi'.

⁴ Sakan' ña yoo jin xaan' mii' ka'an a so'o xa'a' kivi' ña uxā ndii:

Te ni nandiee' Ndiosí kivi' ña uxā ndee ndi'i' ni chuun nuu' a.

Kachi a.

⁵ Te tuku ni ni ka'an a ndii:

Kō'ni nja mii' nandiee' nja xiin' i.

Ni kachi a.

⁶ Ndisu kuni ka kō'ni sava ne yivi' mii' nandiee' nja jaan', sakan' ña ne ni xini so'o tu'un va'a jaan' ña nuu' ndii, ni kuvi kō'ni nja ikan' xa'a' a ña ni xaso'o nja.

⁷ Sakan' na ni chindu'u' ni tukuu' Ndiosí inga kivi', te kivi' jaan' nduu' kivi' vitin. Xa'a' a jaan' na xa kua'a' kuiya kua'an ña xa ni saka'an a David xa'a' kivi' jaan' ndii:

Naa' ni xini so'o ndo' tu'un yu'u' Ndiosí vitin ndii,

saxii ndo' nimá ndo' nuu' a.

Ni kachi a.

⁸ Kuachi ndii, naa' sakan' te ni taxi' Josué ña nandiee' xna'a ne xii' yata' e' jaan' ndii, ka'an Ndiosí xa'a' tuku kivi' kii' xa ni ya'a.

⁹ Xa'a' a jaan' na yoo ka jin xaan' mii' nandiee' sakuu' yoo', ne xika' ichi' Ndiosí.

¹⁰ Ña jaan' na kuii' yoo ka ni kō'ni mii' nandiee' nja xiin' a jaan' ndii, nandiee' xachi' nja ndee ndi'i' ni chuun nuu' nja, naa ni xaa Ndiosí ni nandiee' a xiin' chuun nuu' a.

¹¹ Sakan' na kuii' na saa e' ña nduxa' ña kō'ni e' mii' nandiee' e' xiin' a jaan', te ndee jin e' künduu ne so'o

nuu' a naa ni xaa ne xii' yata' e' jaan'.

12 Kuachj ndii tu'un yu'u' Ndiosí ndii, yoo tiaku a, te yoo tu ña ndiee' a, te xíin' ka a te sakan' sakuu' ichi ña xíin' uvj saa' ta'vi', te ki'vi' a ndee tixin nimá e', xiin' tixin espíritu e' ndee maa'. Te ki'vi' tu a ndee mii' ñu'u' ta'an' iki' e', xiin' ndee mii' ñu'u' chimeke tixin a, te kuvj nakunj a ña xanini e', te sakan' tu ña ka'an nimá e' xa'a'.

13 Te koo' ndee jin ña ni ku'a' yoo si'e nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii sakuu' ña'a' yoo jin' vichi' nuu' a, te yoo nunia' tu a nuu' ña xito' sana'má yoo'.

Jesús nduu' sutu ka'nu' kumi' yoo'

14 Te xa'a' a ña xa kumi' e' jin sutu ka'nu', ña ni kaa ndivi' te ndu'u' a ikan', ña nduu' Jesús, si'e Ndiosí ndii, na kujta ni'i e' nuu' ña ndixa ña kandixa' e'.

15 Kuachj ndii kumi' e' jin sutu ka'nu' ña kuvj kunda'vi ini xa'a' e' kij' koo' ndiee' e', sakan' ña ni ndo'o tu mii' ña jaan' ña xito' kua'a ña kinj ndee naa ndo'o' yoo', ndisu koo' kivi' ni xaa' a kuachj.

16 Xa'a' a jaan' na ini e' te kuyatin e' nuu' Ndiosí mii' ndu'u' a nuu' tej ka'nu' mii' natjin va'a manj' a yoo', te kuvjta ini a xa'a' e', te chindiee' a yoo' xiin' ndee ka ña ndo'o' e' sava ni kij' kuni a nuu' e'.

5

1 Kuachj ndii, sakuu' sutu ka'nu' ndii, nakaxin ña'a' Ndiosí tejn ne ta'an' ra te sakuiso' chuun' ña'a' a, te vikui'ni ra xa'a' ne yivi' nuu' a, te sanakua'a tu ra ña nasoko' nja nuu' a xiin' ña ka'mi ra kiti' xa'a' kuachj nja.

2 Te kuvj kuie kuvj ini ra kunj ra ne sa'vi ini xiin' ne sasana' xiin' mii' mji', sakan' ña te yoo kuachj nduu' tu mji' ra.

3 Te xa'a' a jaan' na kuni a ka'mi tu ra kiti' xa'a' kuachj mji' ra saa xaa' ra xa'a' kuachj ne nuu' ra.

4 Te kuvj na'in ndee ka te yivi' chuun ka'nu' jaan' te saa ra a, süu' jaan' ndii te sakuiso' chuun' Ndiosí kujti' kuvj saa a naa ni xaa a xiin' Aarón.

5 Sakan' tu Cristo ndii, ni xaka'nu' xiin' mii' mji' a jaan' te ndasandu'u xiin' mii' a sutu ka'nu', süu' jaan' ndii mji' Ndiosí, ña ni sakuiso' chuun' ña'a', ni ka'an xiin' a ndii:

Si'e i nduu' yo'ó, kivi' vitin satuvi' i ña nduu' i yuva' un'.

Ni kachj a.

6 Te inga xaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Yo'ó nduu' sutu ka'nu' ndee ama'a ka kivi'

ndee naa ni nduu' te ni nani' Melquisedec.

Sakan' yoso' a.

7 Te kij' ni xika Cristo jin yivi' yo'o' ndii, ti'e' ni ka'an nda'vi a xiin' Ndiosí, te ni xaku tu a, sakan' ña ña jaan' kujti' kuvj chindiee' ña'a' nuu' ña xi'i. Te xa'a' ña ni

saxinu a ña kuní Ndiosí ndii, ni chindíee' xna'a ña'a a.

⁸ Sakan' na kuui' tee' ndee si'e Ndiosí nduu' a ndii, xiin' tundo'o' ña ni ndo'o' a ni kundani a saxinu a ña kuní Ndiosí.

⁹ Te kij' ni ndi'i ni xaa Jesús sakuu' chuun ña ni taxi Ndiosí saa a ndii, ni nandu'u a xa'ndu ña kakú e', te taxi' tu a kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' nda'a' sakuu' ne xaa' ña kuní a.

¹⁰ Te ni sakuiso' chuun' ña'a' Ndiosí te nduu' a sutu ka'nu' ndee naa ni nduu Melquisedec.

Ndee naa ne kualii' nduu' e kii' kivi' ku'nu' e' nuu' ichi' Jesús

¹¹ Yoo kua'a' ka ña kuni sania'á ndu ndo'ó xa'a' ña jaan', ndisu xa'a' a ña taxi' so'o' kaxi' ndo' tu'un va'a ndii, vixi va te sanakuachi' ndu a.

¹² Kuachi' ndii xa kua'a' va kuiya sakuaan ndo' tu'un Ndiosí, te xa xata'an kunduu ndo' ne sania'á ña jaan'. Ndisu kusaa' kuní a ña sakuaan ka ndo' xa'a' ña kuu' nuu' ña xa ni sania'á ndu ndo'ó xa'a' tu'un jaan'. Te nduu' ndo' ndee naa ne kuachi' kualii', ne kusaa' chichin' ka, te kivi' kuxi ña ndee ka ña xaxi'.

¹³ Te sakuu' ne kuu' ka ndee naa kuu' ne kualii', ne chichin' ndii, kivi' kundani ña ndee ña nduu' ña va'a, uun ndee ña nduu' ña ña'a. Sakan' ña kuu' ña ndee naa ña kuañu'u.

¹⁴ Ndisu ne xa nduu' ndee naa ne xixa, ne xa kivi'

xanini va'a, te xa kivi' tu xixi' ña ndee ka nuu' ña xaxi' ndii, ne jaan' nduu' ne xa xini ndee ña nduu' ña va'a, uun ndee ña nduu' ña ña'a.

6

¹ Xa'a' a jaan' na vikuijn e' ña sakuaan e' xa nuu' xa'a' ña kuu' nuu' kuiti' xa'a' ichi' Cristo. Ndee chaa' ka so'o' ku'un kua'nu ka e' nuu' ichi' a jaan'. Süu' xa nuu' xa'a' ña kuu' nuu' jaan' kuiti' ndatu'un' e', naa kuu' xa'a' ña kuní a nama e' nimá e' xa'a' ña kuasa' kuní ña xaa' e', xiin' xa'a' ña kuní a ini' e' kuni e' Ndiosí,

² xiin' xa'a' saa kuní a kuchi' e' cuenta Jesús, xiin' xa'a' ña chindu'u' e' nda'a' e' xini' ne yivi', xiin' xa'a' ña natia'ku e' kii' kivi' e', xiin' xa'a' kii' sana'má Ndiosí yoo' kivi' so'o' ndi'i'.

³ Sakan' saa e' naa' kuní Ndiosí.

⁴ Kuachi' ndii, ne xa ni nia'a Ndiosí ña ndixa nuu' unta', te ni xini ña tumaní' ña taxi' mii' a, te ni kumi' ña ña ndíee' Espíritu Santo,

⁵ te xa ni xini tu ña ña ndatun' ka'an tu'un Ndiosí, te ni xini tu ña ña ndíee' ña koo nuu' ku'un e',

⁶ te ni nakoo ña sakuu' ña jaan' xata' ña ndii, koo' xachi' ka kivi' saa e' te nama ne jaan' nimá ña xa'a' kuachi' ña xaa' ña, te nandiko' tukuu ña nuu' Ndiosí. Sakan' ña kii' xaa' ña sakan' ndii, ndee naa tuku ni xa'ni' ña si'e a jaan' nuu' krusin, te ndee naa

tuku ni tu saka'an' ña'a' a nja nuu' kua'a' a ne yivi'.

⁷ Sakan' na kuii' ne yivi' jaan' ndii, nduu' nja ndee naa ñu'u' mii' kuun' va'a savi'. Naa' kua'a' ña savi' taxi ñu'u' jaan' ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosí.

⁸ Ndisu naa' mii' ndi'i' iñu' xiin' ndiki'i' kuiti' taxi a ndii, kuasa' kuni xachi' a, te kani ña'a' Ndiosí, te ka'mi tu ña'a' a.

⁹ Ne ta'an' manj' ndu, tee' ndee ka'an' ndu sakan', ndisu xini kaxi' ndu ña ndo'ó ndii, xa yoo ña va'a va xito' natijn ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' ne ni kaku ni xaa Ndiosí.

¹⁰ Kuachi ndii ña xachuun' ndaku nduu' Ndiosí, te nandosó' a ña xachuun' ndo' nuu' a, te ni xika nuu tu ndo' nuu' ne nduu' kuenta a xa'a' a ña ndani ña'a' ndo', te kusaa' xika' nuu' ka ndo' nuu' ne jaan' ndee vitiin'.

¹¹ Ndisu ka'an' nimá ndu ña ku'un' naa ku'un' i'in ndo' ña xaa' ndo' sakan' ndee so'o' ndi'i', te kuni ndo' xinu xna'a ña ndiatu' inji e' xa'a'.

¹² Kunduu' ndo' ne suxan' nuu' ichi' Ndiosí, süu' jaan' ndii inji naa inji ndo' kuni ndo' Ndiosí, te kundjeni ndo' ndee naa xaa' ne natiin' ña ni taxi a kuento a xa'a', xa'a' a ña inji nja xini ña'a' nja.

¹³ Kuachi ndii, kij' ni taxi Ndiosí kuento a nda'a' Abraham ndii, xa'a' a ña koo' ka ña ka'nu' ka ña kuvj' tijn ndiaa a ndii, ni tijn ndiaa xiin' mii' mji' a, te ni taxi a kuento a

¹⁴ kij' ni ka'an' a ndii: "Sañu'u' kua'a' xava'a i yo'ó,

te ndasakua'a' xava'a tu i sjani' xika' un' nuu' ku'un e'", ni kachi a xiin' ra.

¹⁵ Te xa'a' a ña ni ndiatu te ni ndiatu inji Abraham jaan' ndii, ni natijn ra ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' jaan'.

¹⁶ Sakan' ña iin ne yivi', kij' taxi' nja kuento nja ndii, tiin' ndiaa nja iin ña ka'nu' ka te sakan' mji' nja, te kij' xaa' nja sakan' ndii, kuvj' ndatu'un' ka e' xa'a' ña jaan'.

¹⁷ Te xa'a' a ña ni kuni Ndiosí nia'a kaxi' a nuu' ne natijn ña ni chikandu'u' a kuento a xa'a' jaan', te kuni nja ña nama' a ña ka'an' a ndii, ni tijn ndiaa xiin' mji' a kij' ni taxi a kuento a jaan'.

¹⁸ Te xa'a' kuento ña ni taxi a, xiin' ña ni tijn ndiaa xiin' mii' mji' a jaan' ndii, kuvj' nama' a uvi' saa' ña jaan', sakan' ña kuvj' kuni xa'an' a. Te xandieni ña jaan' yoo' ne nduku' ña koto Ndiosí yoo', te ndiatu' inji e' ña natijn e' ña ni ka'an' a taxi a nda'a' e'.

¹⁹ Te ña inji e' jaan' xaa' sakan', te ita' ni'i' e'. Te suvi' tu a xaa' sakan', te ita' ndaku e' ndee naa iin tundoo' kij' chu'un' ki'i' te yivi' nu' xiin' kaa' ki'i' tixin miji. Te ña inji e' jaan' xaa' sakan', te xka'ndia e' ndee xata' toto ndika' mii' ndu'u' Ndiosí ndivi',

²⁰ ndee mii' ni ki'vi' Jesús xa'a' e' ni'i' ichi' a nuu' e' nduu' a sutu' ka'nu' ndee amaa' ka kivi' ndee naa ni nduu' Melquisedec.

7

Jesús nduu' sutu ka'nu' ndee naa Melquisedec

1 Te Melquisedec jaan' ni nduu' te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' Salem, te ni nduu' tu ra sutu ka'nu' kuu' nuu' xika' nuu' nuu' Ndiosí ndu'u' ndivi'. Te kij' ni nandiko' Abraham na ni xa'an kunta'an' ra, te ni kanando ra tuku te xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndii, ni kixin nata'an' Melquisedec jaan' xiin' ra, te ni sañu'u' na'a' ra.

2 Te ni cha'vi Abraham jaan' Melquisedec jin na'a' xa'a' i'in uxj sakuu' na'a' na ni kanando ra. Te kivi' Melquisedec jaan' ndii, yoo uvi ta'an na kuni kachi a, na nuu' ndii, "Te xa'ndia chuun' ndaku." Te nduu' tu ra te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' Salem. Te na jaan' kuni kachi a ndii, "Te xa'ndia chuun' xiin' na mani'."

3 Te jaan' ndii, koo' xini xachi' xa'a' yuva' si'i' ra, te ni ndee xa'a' ne xij' yata' ra, te sakan' tu ndee jin koo' xini amaa ni tui ra, uun amaa ni xi'i' ra, sakan' na ni ndaku nii' ra si'e Ndiosí, na jaan' ndii, nduu' a sutu ka'nu' kuu' nuu' ndee amaa ka kivi'.

4 Koto ndo', saa vi' te ka'nu' koo' chukuu' ni nduu' te jaan' na ndee mii' xij' yata' e' Abraham ni cha'vi na'a' jin na'a' xa'a' i'in uxj sakuu' na ni kanando ra jaan'.

5 Tu'un ndei' Ndiosí ka'an chuun' na te nduu' siani'

xika' Leví, te na'in' chuun' te kunduu ra sutu ndii, kandi' cha'vi na'a' sakuu' ne yivi' jin na'a' xa'a' i'in uxj sakuu' na na'in' na xa'a' chuun na xaa' na, tee' ndee te jin kuu' xiin' na nduu' ra xa'a' a na te xij' yata' tu ne jaan' nduu' Abraham, kachi a.

6 Ndisu Melquisedec jaan' ndii, suu' siani' xika' Leví nduu' ra, ndee saa ka ni ndii ni ki'in ra jin na'a' xa'a' i'in uxj sakuu' na ni kanando Abraham, te xa ni taxj Ndiosí kuento a nda'a' jaan', te ni sañu'u' tu na'a' ra.

7 Te xini kaxi' sakuu' e' ndii, te ka'nu' ka nduu' te sañu'u' ne yivi' te sakan' ne kuñu'u' xaa' ra jaan'.

8 Te yivi', te kendiaa' ya'vi' jin na'a' xa'a' i'in uxj sakuu' na na'in' e' xa'a' chuun na xaa' e' jaan' ndii, te kuvi nduu' ra naa kivi'. Ndisu Melquisedec jaan' ndii, kusaa' tiaku ka ra, kachi tu'un Ndiosí.

9 Sakan' na kui' kuvi ka'an e' na kij' ni cha'vi Abraham Melquisedec jaan' xiin' jin na'a' xa'a' i'in uxj sakuu' na ni kanando ra jaan' ndii, ni cha'vi tu na'a' sutu te nduu' siani' xika' Leví, te kendiaa' ya'vi' jin na'a' xa'a' i'in uxj sakuu' na na'in' e' xa'a' chuun na xaa' e' vitin.

10 Kuachi ndii, kij' ni kixin nata'an' Melquisedec jaan' xiin' Abraham jaan' ndii, xa ni ndiso Abraham jaan' te vi'e Leví jaan' tein nii' ra, tee' ndee tia'an tui ndee jin ra.

Jesús ndii, ndee naa

Melquisedec nduu' a

11 Sutū tē vī'e Leví ndii, nī ndiso chuun' rā s̄a ka'án tu'ún ndei' jaan', ndisu xa'a' a ña nī kuvī kundūy nē yivī' nē ndaku xachi' nimá nuu' Ndiosí xiin' a ndii, nī kunī a tuku nuu' sutū ndee naa Melquisedec jaan', tē süu' ndee naa nī nduu Aarón sutū.

12 Kuachi ndii, kij' namá tē kundūy sutū ndii, kuní a ña namá tu'ún ndei' jaan'.

13 Sakan' ña xto'ō e' Jesús, ña ndatu'un' e' xa'a' jaan' ndii, süu' s̄ani' xika' tē vī'e Leví nī nduu a, tē ndee jin tē vī'e a jaan' nī nduu sutū, tē nasoko' kiti' nuu' Ndiosí.

14 Kuachi ndii, xiní kaxi' e' ña s̄ani' xika' Judá nduu' ña jaan'. Tē xa'a' tē vī'e Judá jaan' ndii, kōō' kivi' nī ka'an Moisés naa' kuvī kundūy rā sutū.

15 Tē kundani e' ña nī namá tu'ún ndei' jaan' xa'a' a ña nī kaku inga sutū ka'nu' kuu' nuu' siin' kaa' ndee naa Melquisedec.

16 Tē Jesús ndii, süu' nduu' a sutū s̄a ka'án chuun' tu'ún ndei', sakan' ña tu'ún ndei' jaan' ka'án ndii, tē nduu' s̄ani' xika' Leví kuiti' kuvī s̄a sakan', süu' jaan' ndii nduu' a sutū xa'a' a ña kumi' a ña ndee', tē tiaku a ndee ndi'i' nī kivi'.

17 Kuachi ndii, yoso' a nuu' tutū Ndiosí xa'a' a ndii: Yo'ó nduu' sutū ka'nu' kuu' nuu'

ndee amaa ka kivi' ndee naa Melquisedec.

Sakan' yoso' a.

18 Sakan' na kuii' tu'ún ndei' yata' jaan' ndii, xa nī ndoo chuun' a xa'a' a ña nī koo chukuu' a saxinú a ña kuní Ndiosí, tē kuasa' tu'ún a.

19 Kuachi ndii nī kuvī ndasandaku tu'ún ndei' jaan' nimá e' nuu' Ndiosí. Tē siin' tuku' ndii, xa yoo inga ña va'a ka ndiatu' ini yoo' xa'a', ña sakuyatin' yoo' nuu' Ndiosí.

20 Tē Jesús ndii, nī tjin ndiaa xiin' mii' mji' Ndiosí kij' nī taxi' a kuento a ña kundūy Jesús sutū kuu' nuu',

21 ndisu tuku' nuu' sutū ndii, nī tjin ndiaa xiin' mii' a xa'a' rā ndee jin ichi'. Ndisu yoso' a nuu' tutū Ndiosí mii' nī taxi' a kuento a xa'a' Jesús ka'án a ndii:

Nī tjin ndiaa xiin' mii' mji' xto'ō e' Ndiosí, tē ña jaan' ndii namá a kuento a:

“Yo'ó nduu' sutū ka'nu' kuu' nuu'

ndee amaa ka kivi' ndee naa Melquisedec.”

Sakan' kachi' a.

22 Jesús nduu' ña chikandia Ndiosí tē saxinú a kuento ña nī ndoo Ndiosí xiin' e', tē ña va'a ka nduu' ña jaan' tē sakan' kuento ña nī ndoo a ña nuu'.

23 Tē tuku' nuu' sutū ndii, kua'a' xava'a rā nī yoo xa'a' a ña ndee jin rā nī kuvī kutjaku ndee ndi'i' nī kivi'.

24 Ndisu Jesús ndii, xa'a' a ña tiaku a ndee amaa ka kivi' ndii, nduu' a sutū ndee amaa ka kivi'.

25 Xa'a' a jaan' na kuvī tu'ún sakakú xachi' a nē ini

xini ña'a, ne kuyatin' nuu' Ndiosí xiin' ña ndiee' a, sakan' ña tiaku a ndee ndi'i' ni kivi', te xikui'ni chito a xa'a' ña nuu' Ndiosí.

²⁶ Sakan' na kuu' ña jaan' nduu' sutu ka'nu' ña ni kuni a kumi' yoo', sakan' suu' ña ndoo ndi'i' nduu' a, te koo' tu kuachi' a, te koo' kivi' ni xaa' tu a ña ña'a, te ni xta'ni' ña'a' Ndiosí tein ne xaa' kuachi', te ni saka' ña'a' a ndivi', te ni taxi a jin chuun' ka'nu' ka nda'a' a ikan'.

²⁷ Ña jaan' ndii, xaa' a ndee naa xaa' tukū sutu ka'nu' jaan', ña xa'ni' ra kiti' jin kivi'. Te xi'na xa'mi' ra ri' xa'a' kuachi' mii' ra, te sakan' xa'mi' tu ra ri' xa'a' kuachi' ne yivi'. Süu' jaan' ndii unta' kuiti' ni sanasoko' xiin' mii' a, te ni xi'i' a xa'a' kuachi' e', te ndee ndi'i' ni kivi' ndiaa ya'vi' ña ni xaa a jaan'.

²⁸ Sakan' ña tu'un ndei' Ndiosí ndii, te yivi', te ndiso' kuachi', kuiti' saki'in' chuun' a, te nduu' ra sutu ka'nu'. Ndisu Ndiosí, kii' ni tin ndiaa xiin' mii' mii' a ndii, ni sakuiso' chuun' a si'e a jaan', te nduu' a sutu ña saxinú sakuu' ña kuni Ndiosí ndee ama' ka kivi'. Te ni xaa Ndiosí ña jaan' kii' xa yoo tu'un ndei' jaan'.

8

Jesús nduu' sutu ka'nu' ya'a ka te sakan' ndee ka te yivi'

¹ Va'a, ña ka'nu' ka ña kuni ka'an ndu xiin' ndo'

xa'a' ndii, sutu ka'nu' ka vi' nduu' ña kumi' e' jaan'. Ndee nda'a' ku'a' tei Ndiosí, ña ka'nu' va, mii' ndu'u' a xa'ndia chuun' a ndivi', ni xikundu'u' a.

² Te sutu ka'nu' jaan' ndii, xachuun' a nuu' Ndiosí tixin yukun' ka'nu' xna'a ña iin' ndivi'. Te süu' te yivi' ni xa'a yukun' jaan', süu' jaan' ndii mii' xto'o e' Ndiosí ni xa'a a.

³ Sakan' ña sakuu' sutu ka'nu' jin yivi' yo'o' ndii, ndiso' chuun' ra te nasoko' ra tumaní', xiin' ña ka'mi' ra kiti' xa'a' kuachi' ne yivi'. Xa'a' a jaan' na sakan' tu Jesús jaan' ndii, kuni a ña koo' tu jin ña nasoko' a nuu' Ndiosí xa'a' kuachi' e'.

⁴ Naa' sakan' te xika' ka Jesús nuu' nu'u' jin yivi' yo'o' ndii, ni ndee kundu' a sutu ka'nu' jaan', kuachi' ndii kusaa' yoo ka sutu te nasoko' tumaní' jaan' saa ka'an tu'un ndei' Ndiosí.

⁵ Sutu ka'nu' jaan' ndii, ndee naa ña niania', uun ndee naa kunda'vi' ña yoo yukun' ña iin' ndivi' kuiti' nduu' ña xaa' ra jaan'. Naa ni ka'an Ndiosí xiin' Moisés kii' ni sakuiso' chuun' ña'a' a, te kasa'a ra vi'e toto, ni ka'an a xiin' ra ndii: "Chuun xa'a' va un' te saxinu un' sakuu' ña ni nia'a i yo'ó saa nii' ni xini un' un xini' iku' yo'o'", ni kachi a xiin' ra.

⁶ Ndisu chuun' sutu, ña ni sakuiso' chuun' Ndiosí Jesús ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' ña ni xaa te yivi', te ni nduu' sutu jaan'. Sakan' ña jin ña xikui'ni va'a ka

xa'a' e' nduu' a jaan' xa'a'
a ña xiin' nda'a' a ni ndoo
Ndiosí kuento va'a ka ña saa
a xiin' e', te xiin' nda'a' a
ni chikandu'u' Ndiosí kuento
va'a ka xiin' e'.

⁷ Kuachj ndii, naa' ni kuvj
kundaku nimá e' nuu' Ndiosí
xiin' kuento ña ni ndoo a
xiin' e' ña nuu' ndii, küní a
ndoo a inga kuento xiin' e'.

⁸ Ndisu xa'a' a ña ni xinj
Ndiosí ña xika' va'a ne jaan'
jchi' a ndii, ni xi'e a xinj
ña'a' a ka'an a ndii:

Kuaxi kivi', kachi xt'o'o e'
ndii,
ndoo i inga kuento xaa' xiin'
ne vi'e Israel, te sakan'
tu xiin' ne vi'e Judá.

⁹ Süu' naa kuento ña ni ndoo
i xiin' ne xij' yata' ña
xta'an' kij' ni tijin i
nda'a' ne jaan',

te ni tava' ña'a' i nuu' ñu'u'
Egipto.

Sakan' ña ne jaan' ndii, ni
saxinú ña kuento i
jaan'.

Xa'a' a jaan' na ni nakoo
ña'a' i.

Kachi a.

¹⁰ Te ka'an tu xt'o'o e' ndii:

Ña yo'o' nduu' kuento xaa'
ña ndoo i xiin' ne vi'e
Israel nuu' ku'un e':

Chindu'u' i tu'un ndei' i nuu'
ña xanini ña,

te ke'i tu e tijin nimá ña.

Sakan' te kunduu' i Ndiosí ña
xaka'nu' ña,

te ne jaan' kunduu' kuenta i.

¹¹ Te sakan' tu küní ka ña
sania'á ña ne ñuu' ña
xa'a' i,

te ni ndee küní ka tu a ña
sania'á ña ne iin kuu'
xiin' ña xa'a' i.

Kuachj ndii sakuu' ña
kundani kaxi' xa'a' i,
ndee ne kualí, te ndee ne
xixa.

¹² Te koo ka'nu' ini i xa'a'
sakuu' ña ña'a' ña ni
xaa' ña,

te koo' kivi' ka tu naka'an' i
xa'a' kuachj ña.

Ni kachi a.

¹³ Kii' ni ka'an Ndiosí ña
ndoo a inga kuento xaa'
jaan' nuu' e' ndii, xa ni ndoo
chun kuento ña ni ndoo a
nuu' e' ña nuu', te xa ni
kuyata' tu a nuu' a, te ña xa
yata' ndii, ña'a' ka te nduxin
xachi' a.

9

¹ Va'a, te xiin' kuento ña
ni ndoo Ndiosí xiin' ne xij'
yata' e' ña nuu' ndii, ni taxí
a ndei' saa küní a sachuun'
sutu nuu' a xaka'nu' ña'a' ra,
xiin' saa küní a koo yukun' a
iin yivi' yo'o'.

² Te yukun' jaan' ndii, so'o
ni ku'a'a a: mii' xaa uun e'
ndii, iin xaan' su'un nani' a.
Te ikan' ita' kandelero xiin'
iin mesa mii' ndiee' xita'
va'a ña kuñu'u' nuu' Ndiosí.

³ Te xata' toto ndiká ña uvi
tijin yukun' jaan' ndii, iin
xaan' mii' su'un xava'a nani'
a.

⁴ Te ikan' iin' cho'o oro
mii' xixí suxa chu'ma, te
ikan' tu iin' xatun', tun'
ndisuku' mii' ndi'i oro, tun'
nia'á ña ni ndoo Ndiosí
kuento a xiin' ña xta'an' ka.
Te tijin tun' jaan' naá iin
kisi lulu ña nduu' mii' ndi'i
oro mii' ni taxa'a ne yivi' ña
xaxi' ña nani' maná, xiin'
tun' ni katuvi Aarón, tun'
ni ñanja nda'a', te ikan' tu

ñu'u' yuu' mii' yoso' tu'un ndei' Ndiosí.

⁵ Te xata' xatun' jaan' ni xata nja uvi ta'an ángele ña ni saniania' nja, ña nani' Querubines. Te xiin' ña jaan' nia'á Ndiosí ña ikan' yoo a. Te ni tisa'ví ángele jaan' ña ndasi tun' jaan' xiin' ndixin a. Ndisu vitin ndii kuni a ka'an ka ndu xa'a' ña jaan'.

⁶ Te kij' xa yoo tu'va sakuu' ña jaan' ndii, ko'ni' chito sutu xaa' ra चुउन nuu' Ndiosí mii' xaá uun e' tixin yukun' jaan'.

⁷ Ndisu xata' toto ndiká ña uvi jaan' ndii, sutu ka'nu' kuiti' kuvj xkan'dja ikan' iin ichi' i'in kuiya. Te ndii, xiin' níi' kiti' kuiti' kuvj xka'ndja ra ikan' te nasoko' ra a xa'a' kuachj mii' ra xiin' xa'a' kuachj ña xaa' nianí ne yivi'.

⁸ Te xiin' ña jaan' ni sakuni' Espiritu Santo yoo' ña naa' iin' ka mii' xaá uun e' tixin yukun' jaan' ndii, kuvj ki'vi e' mii' iin' ña su'un xava'a jaan'.

⁹ Te sakuu' ña jaan' ndii, ña ka'an ndiaa kuiti' nduu' a nuu' e' kivi' vitin. Sakan' ña koo' ndiee' ña xa'mi' nja kiti' jaan', xiin' ña nasoko' nja te ndasandoo a nimá nja, te kuni nja ña koo' ka kuachj jaan' ndiso' nja.

¹⁰ Sakan' ña ña jaan' ndii, ka'an a xa'a' ña kuvj kaxi' e', xiin' ña kuvj ko'o e' kuiti', te ka'an tu a xa'a' saa sandoo xiin' mii' e' nuu' Ndiosí, te ña jaan' ka'an a saa kuni a saa e' xiin' ñu'u' nde'i e'. Sakan' ni yoo a ndee skachi'

ni xaa kivi' ña nama ña'a' Ndiosí.

¹¹ Ndisu vitin ña xa ni kixin Cristo ndii, ña jaan' nduu' sutu ka'nu' te natin e' ña va'a, ña ni ndoo Ndiosí kuento taxj a nda'a' e'. Te yukun' mii' xa'ndia chuun' a ndii, ña va'a ka nduu' a, te ña su'un ka tu nduu' a, te süu' te yivi' iin yivi' ni xa'a yukun' jaan', sakan' ña süu' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' a.

¹² Te sakan' tu süu' níi' tixu'u', uun níi' sindiki' ni nasoko' a nuu' Ndiosí tixin yukun' mii' su'un ka jaan'. Süu' jaan' ndii xiin' níi' mii' a ni ki'vi a, te nasoko' a xa unta' sakan' nuu' Ndiosí mii' su'un ka jaan', te ni ndasandoo a yoo' nuu' Ndiosí ndee amaa ka kivi'.

¹³ Kuachj ndii, naa' níi' toro, xiin' níi' tixu'u' chie, xiin' yaa' nú'u vaca sie, ti' ni xixj ni kondja likin' sutu kuu' nuu' jaan' iin' ne ni xka'ndja ña ka'an tu'un ndei' Moisés, te ni kuvj ndasandoo a ñu'u' nde'i nja nuu' ña ni xaa nja jaan' ndii,

¹⁴ kachi ka vi' tu e' níi' Cristo ndii, ni ndasandoo a nimá e'. Kuachj ndii xiin' ña ndiee' Espiritu Santo, ña yoo ndee ndi'i' ni kivi', ni sanasoko' xiin' mii' a xa'a' kuachj e' nuu' Ndiosí. Te xa'a' a ña ña ndoo ndi'i' nduu' a ndii, kuvj ndasandoo níi' a nimá e' nuu' ña kini ña saxioo' yoo', te kaka nuu' e' nuu' Ndiosí tiaku.

¹⁵ Xa'a' a jaan' na Jesu-cristo nduu' ña xikui'ni xa'a'

e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni saxinú a ña ka'an chuun' kuento xaa', ña ni ndoo Ndiosí xiin' e' saa a, te ni natiin yoo', ne ni nakaxin a, sakuu' ña va'a ña yoo ndivi', ña ni chikandu'u' a kuento a xa'a' jaan'. Sakan' ña ni xi'i Jesús te sandoyo' a kuachi e' ña ni xaa e' kij' ni xika e' saa ka'an chuun' kuento yata', ña ni ndoo Ndiosí xiin' e'.

16 Kuachi ndii, kij' xava'a iin ne yivi' tutu ña ka'an saa kuní ña nata'vi' ña'a ña, te yoo nda'a' ndoo a kij' kuví ña ndii, ndee kij' kuví ne jaan', sakan' vi' te ndiaa ya'vi' tutu jaan'.

17 Sakan' ña tutu jaan' ndii, ndee na kuví ne ni xa'a a te kuví chindjee' a, sakan' ña kuví nata'vi' ña'a jaan' kij' kusaa' tiaku ka ne nakoo' a.

18 Xa'a' a jaan' na ndee kij' ni xa'a' nuu' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' e' ndii, ni xitia ní' kiti', te ni xa'a' a xachuun' a.

19 Kuachi ndii, kij' ni ndi'i ni ka'an ndoso' Moisés sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí nuu' sakuu' ne yivi' jaan' ndii, ni ki'in ra ní' sindiki' xiin' ní' tixu'u' chie, te ni nasaka ra a xiin' tikui. Ikan', te ni ki'in tu ra kachi' kua'a ndukun', xiin' yuku nduku hisopo, te ni koso likin' ra ní' xiin' tikui jaan' xata' yuu' mii' yoso' tu'un ndei' jaan', te sakan' tu ni kondia likin' ra te' jaan' sakuu' ne yivi' jaan'

20 ka'an ra ndii: "Xiin' ní' ñaa' nia'á Ndiosí ndo'ó

kuento a ña ni ndoo a xiin' ndo'", ni kachi' ra.

21 Te ni kondia likin' tu ra ní' jaan' yukun' xiin' sakuu' ndachuun' ña xi tiin sutu kij' xaa' ra chuun' nuu' Ndiosí.

22 Te ka'an chuun' tu'un ndei' jaan' ña yatin' sakuu' ña'a kuní a ndundoó xiin' ní', kachi' a. Te na koo' ní' jaan' kuitia ndii, kuví koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi e'.

Ni ndoyo kuachi e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni xitia ní' Jesús

23 Sakan' na, ni kuní a ña kuitia ní' kiti' jaan' te ndundoó sakuu' ña jaan', ña nduu' ña ka'an ndiaa kuiti' xa'a' ña yoo ndivi'. Ndisu ña ndixa xna'a ña yoo ndivi' ndii, xiin' ní' va'a ka kuní a te kuví xka'ndia e' ikan' te sakan' xiin' ní' kiti' jaan'.

24 Kuachi ndii ni ndi'vi Cristo iin yukun' ña ni xa'a nda'a' te yivi', ña nduu' ndee naa ña ka'an ndiaa xa'a' yukun' ña ndixa xna'a. Süu' jaan' ndii ni ndi'vi a ndee ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí te xikui'ni a xa'a' e' nuu' a jaan'.

25 Te ni ndi'vi a ikan' te nasoko' xiin' mii' a kua'a' ichi' naa xi xaá sutu ka'nu', ña ndi'vi ra saa kuiya mii' su'un xava'a tixin yukun' xiin' ní' kiti', te süu' ní' mii' ra.

26 Naa' sakan' ni xaa' Cristo ndii, ni kuní a ña kuví a kua'a' ya'a ichi' ndee kij' ni kua'a' iin yivi', ndisu vitin ña xa kuyatin' ndi'i iin yivi' ndii, ni kixin a, te ni

naꝣoko' xiin' mii' a, te ni xi'i
a unta' kuiti' xa'a' kuachi e',
te ndiaa ya'vi' a ndee amaꝣ
ka ni xa'a' a na ni ndo'o mii'
a, te ni sandoyo' a kuachi e'.

²⁷ Te sakan' tu yoo', ne
yivi' iin yivi' ndii, unta' kuiti'
xi'i e', ndi'i jaan' te kuaxi na
sana'ma Ndiosi yoo' xa'a' na
ni xaa e'.

²⁸ Sakan' na kuu' Cristo
ndii, unta' kuiti' tu ni xi'i na
jaan' xa'a' kuachi kua'a' ne
yivi'. Te kii' kixin ni tukuu
a ndii, suu' kixin a te kuvi
tukuu a xa'a' kuachi e', suu'
jaan' ndii kixin kuiti' a te
sakaku' a, ne ndiatu' na'a'.

10

*Ni kuvi ndasandoo ni'
kiti' yoo' nuu' kuachi e'*

¹ Tu'un ndei' Ndiosi ndii,
suu' na va'a na ni ka'an
Ndiosi tax'i a nda'a' e' ni
nduu' na jaan', suu' jaan'
ndii kunda'vi kuiti' a ni
nduu' a. Sakan' na tee' ndee
saa kuiya xa'mi' sutu kiti'
nuu' Ndiosi xa'a' kuachi ne
yivi', ne kuaxi ikan' ndii,
ndasandaku na jaan' nimá
na nuu' Ndiosi.

² Kuachi ndii, naa' sakan',
te na kuvi sandoyo' kuachi
na nduu' na xa'mi' na ti'
jaan' ndii, kuasa' ka kinj
kunj ne xaka'nu' Ndiosi xiin'
na jaan' xa'a' kuachi na, te
nasoko' ka tu na kiti' jaan'.

³ Ndisu na nasoko' sutu
kiti' jaan' ndii, saa kuiya
sanaka'an na'a' a xa'a'
kuachi na.

⁴ Sakan' na ni' toro xiin'
ni' tixu'u' chie ndii, kuvi

sandoyo' a kuachi e' nuu'
Ndiosi.

⁵ Xa'a' a jaan' na ni ka'an
Cristo xiin' Ndiosi kii' ni
kixin a iin yivi' ndii:

Xtani un' na nasoko' ne yivi'
na'a, ni ndee na taxi'
na tumanj' nuu' un'.

Xa'a' a jaan' na ni taxi un'
nu'u' nde'i yu'u.

⁶ Ni xtani un' na nasoko' ne
yivi' na'a,

ni ndee na xa'mi' na kiti'
xa'a' kuachi na.

⁷ Sakan' na ni ka'an i ndii:
"Ndiosi ka'nu', koto un',
yo'o' iin' i,

kuaxi i te saa i na ka'an nimá
un',

saa nii' ka'an tu'un ndei' un'
xa'a' i", ni kachi i.

⁸ Ni ka'an a na nuu' ndii:
"Xtani un' na nasoko' ne
yivi' na'a, ni ndee na taxi'
na tumanj', ni ndee na

xa'mi' na kiti' nuu' un' xa'a'
kuachi na, te va'a tu kuni
un' xiin' na jaan'."

Sakan' ka'an a tee' ndee tu'un ndei'
Ndiosi ni ka'an tuni na jaan'.

⁹ Te ni ka'an ka Cristo ndii:
"Ndiosi ka'nu', koto un',
yo'o' iin' i, kuaxi i te saa i

na ka'an nimá un'", ni kachi
a. Te xiin' na jaan' xta'ni'

Ndiosi na yata' jaan', te ni
nachindu'u' a iin na xaa'.

¹⁰ Te xa'a' a na ni saxinu' Je-
sucristo jaan' na kuni Ndiosi
ndii, ni ndasanduu' a yoo'
nditi Ndiosi, sakan' na ni

sanakua'a xiin' mii' a, te ni
xi'i a xa'a' kuachi e' unta'
kuiti', te ndiaa ya'vi' na ni

xaa a jaan' ndee ndi'i ni
kivi'.

¹¹ Te sakuu' sutu ndii, xini'
kaxi' e' na saa kivi' xaa'

ra chuun nuu' Ndiosí tixin yukun', te xa nuu' kiti' kuiti' xa'mi' chito ra tee' ndee küvi sandoyo' ña jaan' kuachi ne yivi' nuu' Ndiosí.

¹² Ndisu Cristo ndii, unta' kuiti' ni sanakua'a xiin' mii' a, te ni xi'i a xa'a' kuachi e', te ndiaa ya'vi' ña jaan' ndee ndi'i' ni kivi'. Te ndi'i jaan', te ni xikundu'u' a nda'a' kua'a Ndiosí.

¹³ Te ikan' ndiatu' a ndee skachi' sandoó kui'e xachi' Ndiosí te ndasi' ña'a'.

¹⁴ Sakan' ña xiin' jin ndaa' kuiti' ña ni nasoko' xiin' mii' a jaan' ni ndasandoo xachi' a yoo', ne xa nduu' nditia Ndiosí.

¹⁵ Te sakuni' tu Espiritu Santo yoo' ña jaan' a kij' ni ka'an a ndii:

¹⁶ Ka'án Ndiosí ndii:
Ña yo'o' nduu' kuento ña ndoo i xiin' ne vi'e Israel nuu' ku'un e':

Taan' i tu'un ndei' i nimá ña,
te ke'i tu e xini' ña.

¹⁷ Ikan' te ka'án ka a ndii:
Te koo' kivi' naka'an' ka i xa'a' kuachi ña,
ni ndee ña ña'a' ña ni xaa ña.

Ni kachi a.
¹⁸ Sakan' na kuii', xa'a' a ña ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi e' ndii, kuni' ka ña nasoko' ka e' ña'a' xa'a' kuachi e' jaan'.

Jesús nduu' ichi' xaa' ña kua'an nda'a' Ndiosí

¹⁹ Ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na xa yoo ndiká e' te kuví xka'ndia e' nuu' a mii' su'un ka xa'a' a ña ni xitia ní' Jesucristo xa'a' kuachi e'.

²⁰ Sakan' ña kij' ni xi'i Jesús ndii, ni nunia' a ichi' xaa' ña taxi' kivi' ñuu e', te kuví xka'ndia e' xata' toto ndiká jaan' xa'a' a ña ni nasoko' a ñu'u' nde'i a jaan'.

²¹ Te yoo', ne vi'e Ndiosí ndii, xa kumi' e' jin sutu ka'nu' va ña ni'i' ichi' nuu' e',

²² sakan' na kuii' na kuyatin e' nuu' Ndiosí xiin' jin ndaa' nimá e', te ini xachi' e' ña natjin va'a a yoo' xa'a' a ña xa ni ndasandoo a nimá e' nuu' ña ni ndo'o e' ni xaa kuachi e', ndee naa ni natia a ñu'u' nde'i e' xiin' tiku ndatun' va.

²³ Ini naa ini e' kuni e' Ndiosí ndiatu' ini e' xa'a' a, te jin ndaa' tu kunaan nimá e' nuu' ña kandixa' e', sakan' ña xachuun' ndaku ña ni chikandu'u' kuento jaan' nuu' e'.

²⁴ Te kuni a ña kundi'ni e' xa'a' saa kuví chindiee' ta'an' i'in e', te xiin' ña jaan' taxi e' ndiee' ta'an' e', te kundani ta'an' ka e', te saa e' ña va'a.

²⁵ Te nako' tu e' ña nakaya e' saka'nu' e' Ndiosí naa sakaán xiin' mii' sava ne yivi'. Süu' jaan' ndii sandieni ta'an' i'in e', kachi ka vi' e' vitin ña xa kuyatin' kivi' ña nandiko' xto'o e'.

²⁶ Kuachi ndii, naa' xa xini e' sakuu' ña ndixa ña ka'an tu'un va'a, te kusaa' xaa' te xaa' ka e' kuachi ndii, koo' ka ndee jin ña kuví nasoko' e' nuu' Ndiosí te sakaku' a yoo' xa'a' kuachi e' jaan'.

²⁷ Süu' jaan' ndii ndee ña iyo xava'a ña kuaxi kij' ndi'i

sana'má Ndiosí yoo' xa'a' kuächí e' jaan' kuítí' ndiatu' e', xiin' ña ku'un e' nuu' ñu'u ndatin ña ka'mí Ndiosí ne ndasi' ña'a'.

28 Naa' yoo ka nī saxinu tu'un ndei', ña nī natijn Moisés, te yoo uvi ta'an, uun unī ta'an ne yivi' ndiee' yu'u' xa'a' nja nuu' te sana'má ña'a' ndii, kōo' kuvita xachi' ka inī xa'a' nja, süu' jaan' ndii ka'an chuun' ra te kuvī nja xa'a' ña nī xaa nja jaan'.

29 Sakan' na kuii' saa ndo' kuenta ña kua'a' ya'a ka kundō'o ne küni koto si'e Ndiosí jaan', sakan' ña ndee naa xe'ní ndoso' ña'a' nja. Te xaa' nja ña ndee naa ña kuäsa' kuní nduu' níi' a ña saxinú ña nī ndoo Ndiosí kuento a xiin' e', tee' ndee xiin' ña jaan' ndasanduu' a ne jaan' nditja a. Te ka'an kiji tu nja xa'a' Espiritu Santo, ña ndani ña'a'.

30 Sakan' ña xa xini e' saa xachuun' Ndiosí naa yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii: "Mii' yu'u nakan kuenta nuu' ne xaa' ña nja'a xiin' ne yivi', te nacha'vi i ne jaan' xa'a' ña nī xaa nja", nī kachi xto'o e'. Te yoso' tu a ndii: "Sana'má xto'o e' ne nduu' kuenta a." Sakan' yoso' a.

31 Iyo ya'a kundō'o yoo ka naa' kanj ña'a' Ndiosí tiaku.

32 Naka'an' ndo' ña u'vi va nī ndo'o ndo' nuu' nī kixin kiji' nī natijn ndo' tu'un va'a, ña nduu' ndee naa ñu'u nuu' ndo'.

33 Yoo xaá ndii, nī kanja'a ne yivi' xiin' ndo' nuu' chitu', te nī sando'o' tu nja

ndo'ó, te xaá tuku ndii, nī nduijn ndo' xiin' ne nī yoo nuu' tundo'o' jaan'.

34 Sakan' tu nī kuvita inī ndo' xa'a' ne ñu'u' vi'e kaa, te kiji' nī nakaya ne yivi' ña kumi' ndo' ndii, va'a kuítí' nī kunj ndo'. Sakan' ña xini ndo' ndii, ndivi' kumi' ndo' ña va'a ka ña kōo' kivi' ndi'i, ña sani'í' Ndiosí yoo'.

35 Nako'o ndo' ña inī ndo' xini ndo' kuento ña nī taxī Ndiosí nuu' ndo' jaan', sakan' ña xiin' ña jaan' sañu'u' kua'a' a ndo'ó ndivi'.

36 Kuächí ndii kuní a ña kundieni naa kundieni ndo' te saxinú ndo' ña kuní Ndiosí, te natijn ndo' ña nī taxī a kuento a nuu' ndo'.

37 Sakan' ña yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii: Ña kixin ndii, xa kuyatin' kuii kixin a, te kukuachi ka a.

38 Ne nī xandaaku Ndiosí nimá ndii, xika' nja nuu' a xa'a' a ña inī nja xini ña'a' nja.

Te ndii, naa' nako'o nja ichi' i xata' nja ndii, va'a kunj i kunj ña'a' i. Sakan' yoso' a.

39 Ndisu yoo' ndii, ndüu' e' ne nakoo' ichi' a, te koo e' tundo'o' jaan'. Süu' jaan' ndii ne inī xini Ndiosí nduu' e', te sakakú a nimá e'.

11

Kuní a inī e' kunj e' Ndiosí

1 Ña inī e' xini e' Ndiosí kuni kachi a ndii, inī xna'a e' ña natijn e' ña nī taxī Ndiosí kuento a nuu' e' xa'a', te xiin' ña inī e' jaan' tu xini

xna'a e' ña taxí Ndiosí ña jaan' nda'a' e' naá kivi', tee' ndee küvi kuni e' ña jaan'.

² Kuachí ndii, xa'a' a ña ni iní ne xii' yata' e' ni xini nja Ndiosí xta'an', na ni kije va'a nja nuu' a, te ni natijn ña'a' a.

³ Te xa'a' a ña iní e' xini e' Ndiosí na xini e' ndii, xiin' tu'un yu'u' a ni xa'a' a jin yivi' xiin' ndivi'. Sakan' na kuii' ña küvi xini e' vitin ndii, ni kua'a a xiin' ña küvi kuni e'.

⁴ Sakan' tu Abel ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xini ra Ndiosí na ni nasoko' ra ña va'a ka nuu' a te sakan' ñani ra Caín. Xa'a' a jaan' na ni ka'an Ndiosí ña te xachuun' ndaku ni nduu' ra, te ni natijn a ña ni nasoko' ra jaan'. Te ña ni iní ra ni xini ra Ndiosí jaan' ndii, kusaa' nia'á ka a yoo', tee' ndee xa ni xi' ra.

⁵ Sakan' tu Enoc ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xini ra Ndiosí, na ni ndani' ña'a' a te kua'an ra ndivi', te ni xi' ra. Te sakan' tu kō' ni xini ka ña'a', sakan' ña Ndiosí ni naka ña'a'. Ndisu ña kuni ka ku'un ra mii' ndu'u' Ndiosí ndii, ka'an tutu a ña ni saxinu ra ña kuni a, te va'a ni kuni a xiin' ña ni xaa ra.

⁶ Xa'a' a jaan' na kuii' naa' iní e' xini e' Ndiosí ndii, küvi xachi' va'a kuni Ndiosí kuni a yoo'. Sakan' ña yoo ka kuyatin' nuu' a ndii, kuni a ña kandixa' nja ña yoo a, te kandixa' tu nja ña samani' a ne nanduku' ña'a'.

⁷ Xa'a' a ña ni iní Noé ni xini ra Ndiosí na ki' ni

sakuni' tu'un ña'a' a xa'a' ña tia'an koq, te küvi kuni e' ndii, ni saxinu ra ña ni ka'an a xiin' ra, te ni xaso'o ra nuu' a. Te ni xa'a' a ra jin tundoo' chie mii' ni sakaku' ra ne jin kuu' xiin' ra. Te xa'a' a ña ni iní ra jaan' ni nacha'an ne ni iní kuni Ndiosí. Te te jaan' ndii, ni xandaku Ndiosí nimá ra nuu' a xa'a' a ña ni iní ra ni xini ña'a' ra.

⁸ Xa'a' a ña ni iní Abraham ni xini ra Ndiosí na ni saxinu ra ña ni ka'an a xiin' ra ña keta ra mii' ni ndu'u' ra, te ku'un ra tuku ñu'u' mii' taxí Ndiosí kunduu ña'a' ra naá kivi'. Te ni keta ra kua'an niani ra tee' ndee xini ra mii' nduu' a.

⁹ Te xa'a' a ña iní tu Abraham jaan' xini ra Ndiosí na ni ndu'u' ra vi'e toto nuu' ñu'u' ña ni ndoo Ndiosí kuento a taxí a nda'a' ra ndee naa te kuaxi tuku xaan'. Te jin kachi naa ni xaa si'e ra, te nani' Isaac, xiin' sjani' ra, te nani' Jacob. Sakan' tu te jaan' ndii, ni taxí Ndiosí kuento a ña taxí a ñu'u' jaan' nda'a' ra.

¹⁰ Sakan' ña ni ndiatu iní Abraham jaan' jin ñuu ña ni sakanía' mii' Ndiosí xa'a', te suvi tu a nduu' ña ni saniania' ñuu jaan', te suvi ni tu a ni xa'a' ña'a'.

¹¹ Te sakan' tu xa'a' a ña ni iní Sara ni xini a' Ndiosí, na ni nakunaá ña ndiee' a', te ni yoo jin si'e a', tee' ndee ña' xixa' va ni nduu' a', te ña' küvi nakuiso ni nduu tu a'. Sakan' ña iní a' ni xini a' Ndiosí ña saxinu xna'a' a kuento a ña ni taxí a nuu' a'.

12 Xa'a' a jaan' na tee' ndee te xixa va ni nduu Abraham ndii, ni yoq kua'a' xava'a sjani' xika' ra ndee na kua'a' tiuun' ndiee' ndivi', uun ndee na kua'a' nuti' mini, te kuvu ka'vi e' a.

13 Te sakuu' ne jaan' ndii, ni ini nja ni xini nja Ndiosi ndee ni xi'i nja, tee' ndee ni natiiin nja na ni taxi a kuento a xa'a' jaan', te ni xi'i nja. Ndisu xa'a' a na ni ini nja ndii, ndee naa' ni xini nja ndee xika' na ni chikandu'u' Ndiosi kuento a xa'a' jaan', te va'a va ni kuni nja ni xini nja a. Te ni ndiee yu'u' nja na ne tuku', ne xka'ndia kua'an kuji', nduu' nja nuu' nu'u' iin yivi'.

14 Sakan' na ne ka'an na jaan' ndii, kundani kaxi' e' na ne nduku' nuu' mii' kundiee nduu' nja.

15 Kuachi ndii, naa' sakan' te xa'a' nuu' mii' ni kiee nja ni xani nja kii' ni ka'an nja na jaan' ndii, kuvu nandiko' nja nuu' jaan'.

16 Ndisu ne jaan' ndii, ni ka'an nimá nja xa'a' iin nuu' va'a ka, te na jaan' nduu' na kandu'u' ndivi'. Xa'a' a jaan' na ka'an' nuu' Ndiosi ka'an a na xa iin ndaa' a jaan' nduu' Ndiosi nja, sakan' na ni xava'a a iin nuu' chie mii' kundiee nja.

17 Xa'a' a na ni ini tu Abraham ni xini ra Ndiosi na kii' ni xito kua'a' na'a' a ndii, ni yoq tu'va ra na nasoko' ra Isaac, si'e ra, te iin ndaa' tilu', tee' ndee xa ni taxi a kuento a xa'a' te jaan'

18 kii' ni ka'an a ndii: "Te xiin' Isaac, si'e un', naa'

kuji' koq kua'a' sjani' xika' un'", ni kachi a xiin' ra.

19 Sakan' na ni ini Abraham jaan' na koo' chukuu' ya'a Ndiosi, te kuvu sanatiaku a ne yivi' tee' ndee xa ni xi'i nja. Xa'a' a jaan' na kuni kachi a ndii, ndee naa ni xi'i Isaac jaan', te ni natiiaku ra na'a' Abraham.

20 Te sakan' tu Isaac jaan' ndii, xa'a' a na ni ini ra ni xini ra Ndiosi na ni ka'an ra xiin' si'e ra Jacob xiin' Esau na sañu'u' na'a' a nuu' ku'un e'.

21 Te sakan' tu Jacob jaan' ndii, xa'a' a na ni ini ra ni xini ra Ndiosi na kii' xa xito' kuvu kuii ra ndii, ni ka'an ra xiin' uvi' saa' si'e José na sañu'u' na'a' Ndiosi nuu' ku'un e', te ni xikuiin ndichi ra xiin' tun' katuvi' ra, te ni xaka'nu' ra Ndiosi.

22 Te sakan' tu José jaan' ndii, xa'a' a na ni ini ra ni xini ra Ndiosi na kii' xa xito' kuvu kuii ra ndii, ni ka'an tiaku ra na kiee ne vi'e ra, ne Israel, nuu' Egipto, te ni ka'an chuun' ra saa saa nja xiin' iki' ra.

23 Te sakan' tu yuva' si'i' Moisés ndii, xa'a' a na ni ini nja ni xini nja Ndiosi na kii' sakan' ni tuvi' ra ndii, ni tisi'e na'a' nja ni un' ta'an yoq', sakan' na ni xini nja ndii, iin te kuañu'u' luvi' va kaa' ni nduu' ra, te ni yivi' nja xa'a' na ni ka'an chuun' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' nu'u' nu'u' jaan' na ka'ni' ra sakuu' te kuañu'u' si'e ne vi'e Israel.

24 Te sakan' tu Moisés ndii, xa'a' a na ni ini ra ni xini ra Ndiosi na kii' ni xixa ra

ndii, nĩ xiin' ka ra ña tijn ka'nu' ña'a' ne yivi' tee' ndee si'e nda'vi ña' si'e Faraón ni nduu' ra.

25 Süu' jaan' ndii ni xindoo nimá ra ña kundo'o inga' ra xiin' ne ta'an' ra, ne ndikún ichi' Ndiosí, te sakan' ña sasana' xiin' mii' ra nuu' kuachĩ jin xa'a'.

26 Sakan' ña ni xini ra ndii, ña va'a ka nduu' a ña kundo'o ra xa'a' Cristo, ña tianu' Ndiosí, te sakan' ña kumi' ra ña vika' ne Egipto jaan'. Sakan' ña ni ndiatu ini ra ña sañu'u' ña'a' Ndiosí nuu' ku'un e' xiin' ña va'a ka.

27 Te xa'a' a ña ini tu Moisés jaan' ni xini ra Ndiosí na ni nako'o ra ñuu Egipto, te ni yi'vi ra tee' ndee xini ra ndii, kasi'e te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' jaan' ña ni xa'a ra ña jaan'. Te ni ini ra xiin' jin kanii' nimá ra ni xini ra Ndiosí ndee naa ni xini ña'a' ra xiin' nimá ra tee' ndee küvi kuni ña'a' e'.

28 Te sakan' tu xa'a' a ña ni ini Moisés jaan' ni xini ra Ndiosí na ni xa'a' ra viko' pascua, te ni ka'an chuun' ra, te ni xatĩa likin' ne ta'an' e' ní' mbee yi'e' ña, sakan' te kii' xka'ndia ña kumi' ndiee', te ka'ni' a si'e nuu' ne Egipto ndii, ka'ni' a si'e nuu' ne jaan'.

29 Te sakan' tu xa'a' a ña ni ini ne xii' yata' e', ne Israel, ni xini ña Ndiosí na ni xka'ndia ña mini kua'a ndee naa ñu'u' ichi ni nduu a. Ndisu kii' ni xika te xiin' Egipto xka'ndia ra ikan' ndii, ni ka'a ndoo ra te ni xi'i ra.

30 Te sakan' tu xa'a' a ña ni ini ne jaan' ni xini ña Ndiosí na ni nduva nama ña ndasi i'nu ñuu Jericó kii' ndii ni kiendu ña'a' ña uxá ta'an kivi'.

31 Te sakan' tu ña' nani' Rahab, ña' ni xiko' xiin' mii' ndii, xa'a' a ña ini a' ni xini a' Ndiosí na ni ndoñu'u' a' xiin' inga ne ñuu a', ne ni taxi' so'o ña ni ka'an Ndiosí. Süu' jaan' ndii ni sakan' ña'a' Ndiosí xa'a' a ña ni natijn mani' a' te Israel, te ni xa'an koto si'e saa kaa' ñuu Jericó jaan'.

32 Yoo kua'a' ka ña küvi ka'an i xiin' ndo', ndisu keta i naka'a ka i ka'an i xa'a' naa kuu' ña ni xa'a Gedeón, xiin' Barac, xiin' Sansón, xiin' Jefe, xiin' David, xiin' Samuel, te sakan' tu sakuu' naa kuu' ña ni xa'a te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí.

33 Te jaan' ndii, xa'a' a ña ni ini ra ni xini ra Ndiosí sakan' na ni kanando ra nuu' kua'a' mii' xa'ndia chuun' tuku, te koo' chukuu', sakan' tu na ni xachuun' ndaku ra, te sakan' tu na ni natijn ra ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' jaan', te sakan' ni tu na ni ndasi ra yu'u' león.

34 Te xa'a' a ña ini tu te jaan' ni xini ra Ndiosí na ni nda'va ra ñu'u' ndatin ndiee' va, te ni kaku tu ra nda'a' te yivi', te ni kuni ka'ni' ña'a' xiin' ichi, te ni taxi tu Ndiosí ndiee' ra tee' ndee xa ni xavi xava'a ra, te sakan' tu ni yoo ndiee' ra, te ni kiee va'a ra kii' ni xa'an ra tijn ra ñu'u', te ni kanando tu ra te xiin',

te ndasi' ta'an' xiin' ra.

³⁵ Ni yoo sava ña'a' ndii, xa'a' a ña iní nja ni xini nja Ndiosí na ni natiaku ne iin kuu' xiin' nja, ne ni xi'i.

Te sava tuku ne yivi' ndii, ni nakujin yu'u' nja ña sando'o' ña'a' te yivi' xa'a' a ña iní nja ni xini nja Ndiosí, te ni xiin' nja naqoo nja Ndiosí te sandoó ndiká ña'a' ra, sakan' ña xini nja ña kii' natiaku tuku nja ndii, kivi' ñuu va'a ka natjin nja ndivi'.

³⁶ Te xa'a' a ña iní tu sava nja ni xini nja Ndiosí na ni xandi'i ne yivi' xiin' nja, te ni suku' iin' tu ña'a' nja. Te sava tuku nja ndii, ni satiín ña'a' ne yivi' karena, te ni taan tu ña'a' nja vi'e kaa.

³⁷ Te ni xa'ni' tu ne yivi' sava ne jaan' xiin' yuu', te sava nja ni kendoso' ma'in' ña'a' nja xiin' serrucho, te ni xito kua'a tu ña'a' nja, te sava nja ni xa'ni' ña'a' nja xiin' ichi, te sakan' tu ni xika nja mii' ka ni'nu' nja iin' mbee, uun iin' tixu'u'. Te ne natiín xava'a ni nduu tu nja, te ni xika ndo'o' iní va nja iin yivi', te sakan' tu mii' va ni kuu ne yivi' xiin' nja.

³⁸ Te ni xata'an ne yivi' iin yivi' yo'o' ña kaka ne yivi' va'a jaan' tein nja. Sakan' ña ne yivi' va'a jaan' ndii, ni ndiee nja xika' ndoso' nja mii' ichi' kaa', te ni ndiee tu nja xiki' tein iku', uun tixin yavi yuu' ni ndiee nja, uun ni ndiee tu nja tixin yavi ñu'u'.

³⁹ Ndisu tee' ndee va'a ni kuní Ndiosí xa'a' ña ni iní ne jaan' ni xini ña'a' nja ndii, ni natjin ndee iin nja ña ni taxi

a kuento a nuu' nja jaan'.

⁴⁰ Sakan' ni xaa Ndiosí, sakan' ña xa ni chituni a iin ña va'a ka xa'a' yoo', te na xaa inga' e' xiin' ne jaan' mii' ndasandoo inga' ndi'i a yoo'.

12

Iní e' kuní e' Ndiosí tee' ndee yoo tundo'o' nuu' kivi' ñuu e'

¹ Ña jaan' na kuu' sakan' tu yoo' ndii, xa'a' a ña yoo ne yivi' kua'a' jaan' saa xinnundu xii' e', te nia'a nja yoo' saa iní e' kuní e' Ndiosí ndii, na naqoo e' sakuu' ña nakasi nuu' e', te sakan' tu kuachi e' ña xiko ni'i' yoo', te kundieni e' ku'un naa ku'un nuu' ichi' Ndiosí mii' xa tavi e' kua'an e'.

² Nu' Jesús kuiti' na taxi so'o e, sakan' ña ña jaan' nduu' xa'ndu ña iní e', te suvi tu a xaa' sakan' te iní naa iní e' xini ña'a' e' ndee so'o' ndi'i'. Ña jaan' ndii, ni kundieni a ña ka'an ña ni xi'i a nuu' krusin, sakan' ña ni xini a ña va'a va kuní a nuu' ku'un e', te vitin ndu'u' a nda'a' kua'a Ndiosí mii' ndu'u' ña jaan' xa'ndia chuun' a.

³ Xa'a' a jaan' na saa ndo' kuenta naa kuu' Jesús, saa vi' ni sando'o' ña'a' ne ndiso' kuachi, ne ni nakuita xiin' a, ndisu ni kundieni a nuu' ña jaan'. Sakan' na kuu' saxavi xiin' mii' ndo' ña iní ndo' xini ndo' Ndiosí, te sanako' xiin' mii' tu ndo' nuu' ichi' a.

⁴ Kuachi ndii tia'an kundo'o' ndo' ndee kuví ndo'

xa'a' a ña küni saã ndo'
kuachî ndee naa ni ndo'o
Jesús.

⁵ Tee' xa ni nãndoso' ndo'ó
ña ka'an tu'un Ndiosí xiin'
yoo', ne nduu' si'e a, kij' kani
kuento a yoo' ka'an a ndii:

Si'e mji' i, ichi koõ inî un'
kij' ndiaa yu'u' xto'o e'
Ndiosí yo'ó,

ni ndee kũnda'vi tu kuni
un' kij' kani' kuento a
yo'ó.

⁶ Kuachî ndii, xto'o e' Ndiosí
jaan' ndii, ndiaa yu'u'
a sakuu' ne ndani a,
te suku' yo'o' tu a ne natiin'
a nduu' si'e a.

Sakan' kachi a.

⁷ Va'a ka kundïeni ndo'
nuu' ña ndiaa yu'u' Ndiosí
ndo'ó, kuachî ndii xaa' a
sakan' xiin' ndo' xa'a' ña
nduu' ndo' si'e a. Sakan' ña
kõo' ndee jin yuva' si'i, te
kõo' kivi' ndiaa yu'u' si'e ra.

⁸ Ndisu naa' ndiaa yu'u'
Ndiosí ndo'ó naa xaa' a xiin'
ingã ne nduu' si'e a ndii, süu'
si'e xna'a a nduu' ndo' nuu'
a na sakan'.

⁹ Te siin' tuku ndii, kij'
ni nduu' e' ne kuali' ndii,
ni ndiaa yu'u' yuva' si'i' e'
jin yivi' kaa' yoo', te ni xito
ka'nu' ña'a' e'. Saã ka vj'
tu kuni a ña koto ka'nu' e'
yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u'
ndivi', te taxi a kivi' ñuu' e'
ña kõo' kivi' ndi'i'.

¹⁰ Kij' ni nduu' e' ne kuali'
ndii, ni ndiaa yu'u' yuva'
si'i' e' jaan' yoo' jin xa'a',
sakan' ña nuu' ne jaan'
ndii, ña jaan' nduu' ña va'a
nuu' yoo'. Ndisu Ndiosí
ndii, ndiaa yu'u' a yoo' xa'a'

ña va'a mji' e', sakan' te
kunduu' e' ne ndoo nuu' a
ndee naa yoo mji' a.

¹¹ Ña ndaku nduu' a ndii,
kuãsa' xachi' va'a kuni e'
kij' ndiaa yu'u' yuva' e' yoo',
süu' jaan' ndii kusuchi' ndi'i'
inî e'. Ndisu naa' yoo ka ni
kundïeni nuu' ña jaan' ndii,
taxi' a ña ndiee' manj' xiin'
ta'an' nja, te taxi' tu a ña
sachuun' ndaku nja.

*Saa saa Ndiosí xiin' ne
saxioo' ña'a'*

¹² Xa'a' a jaan' na
nachinaá ndo' ndiee' nda'a'
ndo' ña xa ni xavi, te sakan'
tu xa'a' ndo', ña xa ni kuu
itun', te nakuita ni'i ndo'.

¹³ Te nakaka ndaku ndo'
ichi' Ndiosí, sakan' te nda'a
xa'a' ndo' ña nduu' ndee naa
ña yakua' ñaa', te keta ndo'
nuu' ichi' a.

¹⁴ Kundiee manj' naa
ndiee' manj' ndo' xiin'
sakuu' ne yivi', te kaka naa
xika' ndo' saã kuni mji' xto'o
e' Ndiosí kujti', sakan' ña ne
xaa' ña jaan' ndii, kuni nja
nuu' a.

¹⁵ Te koto ndo' ña ndee
jin ndo' sanaako' xiin' mi'
nuu' ña ndani mji' Ndiosí
yoo', sakan' te kunduu' ndee
jin ndo' ndee naa tjo'o jin
ku'u uva, te xiin' ña jaan'
sativi' ndo' kua'a' ne yivi', te
kuxika' nja nuu' Ndiosí saã
ndo'.

¹⁶ Te koto va tu ndo' ña
ndee jin ndo' kunduu' ne
kumi' musa, ni ndee ka'nu
tu ndo' tu'un ndei' naa ni
xaa' Esaú, ña xa'a' jin ndaa'
ko'o' ña xaxi' kujti' ni xiko'
ra ndei' ña kumi' ra xa'a'
a ña nduu' ra te xkua'a', te

naṭiṭin ra ṅa'a yuva' ra kij' kuv̄i te jaan'.

17 Sakan' ṅa xa xini e' ndii, kij' n̄i ya'a, te n̄i kuni te jaan' naṭiṭin ra kuento va'a yu'u yuva' ra, ṅa n̄i xaṭa'an naṭiṭin ra jaan' ndii, n̄i kuv̄i ka naṭiṭin ra a. Tee' ndee n̄i xika nduu ra ndee n̄i xaku va ra xa'a' ṅa jaan' ndii, n̄i yoo ka tatan' a xa'a' ṅa n̄i xaa ra jaan'.

18 Te yoo' ndii, n̄i kuyat̄in e' iku' naa n̄i kuyat̄in ne xij' yata' e', iṭin iku' ṅa kuv̄i tondia nda'a' n̄ia, ṅa xixi, te iṭin yavi va tu a xiin' viko' nu'u', te sakan' tu n̄i xika ndiee' va tach̄i'.

19 Te n̄i ndee n̄i xini so'o tu e' ṅa nde'i ti'e' ndachuun', n̄i ndee tach̄i' yu'u' Ndiosí ṅa n̄i ka'an xiin' e' ndee naa ṅa n̄i xini so'o ne xij' yata' e' jaan'. Kij' n̄i xini so'o n̄ia ṅa jaan' ndii, n̄i ka'an nda'vi n̄ia ṅa ka'an ka tach̄i' yu'u' jaan' xiin' n̄ia.

20 Sakan' ṅa n̄i kundieni ka n̄ia kuni so'o n̄ia tu'un ndei', ṅa n̄i ka'an chuun' Ndiosí xiin' n̄ia ikan', kij' n̄i ka'an a ndii: "Naa' yoo ka tondia iku' yo'o' ndii, ka'ni' ṅa'a' ne yivi' xiin' yuu', uun xiin' kuxi. Te sakan' tu saa n̄ia tee' ndee iṭin kiti' tondia iku' yo'o'", n̄i kach̄i' a.

21 Iyo xava'a n̄i kaa' ṅa n̄i xini ne jaan' ikan' sakan' na ndee mii' Moisés n̄i ka'an ndii: "Yi'vi i ndee kisi' vi' a yu'u", n̄i kach̄i' ra.

22 Ndisu yoo' ndii, kuyatin' e' mii' iin' iku' Sión, ṅa nduu' ṅuu Jerusalén, ṅa kandu'u' ndivi', ṅa nduu'

ṅuu mii' Ndiosí tiaku. Te kuyatin' tu e' nuu' kua'a' xava'a ángele ṅa xita' sini nuu' Ndiosí ndivi'.

23 Te kuyatin' tu e' nuu' ti'vi ne xa yoso' kivi' ndivi'. Ne jaan' nduu' ne n̄i nakaxin nuu' Ndiosí ndee ṅa nuu' te nduu' n̄ia si'e a. Te nii' sakan' tu kuyatin' e' nuu' Ndiosí, ṅa xa'nú ndaku kuach̄i' sakuu' e'. Te kuyatin' tu e' nuu' nimá ne yivi', ne n̄i xanda'ku Ndiosí xa ndiee' ndivi'.

24 Te sakan' tu kuyatin' e' nuu' Jesús, ṅa xikui'ni xa'a' e', sakan' na n̄i ndoo Ndiosí kuento xaa' xiin' e'. Te nii' sakan' tu kieve' va'a e' xiin' nii' Jesús jaan' ṅa n̄i xitia xa'a' kuach̄i' e'. Te nii' va'a ka nduu' ṅa jaan' te sakan' nii' Abel, sakan' ṅa xikán ya'vi' a xa'a' kuach̄i' e'.

25 Xa'a' a jaan' na koto va ndo' sāa iṭin kij' sas'o' ndo' nuu' Ndiosí kij' ka'an a xiin' ndo'. Naa' n̄i sakakú Ndiosí ne xij' yata' e' kij' n̄i xaso'o n̄ia nuu' a xta'an', kij' n̄i ka'an ndei' a xiin' n̄ia iṭin yivi' yo'o' ndii, kaku xachi' ka vi' yoo' naa' tax̄i so'o e' nuu' ṅa ka'an a xiin' e' ndee ndivi'.

26 Kij' n̄i ka'an Ndiosí xiin' ne jaan' xta'an' ndii, n̄i taan ṅu'u' iṭin yivi' kuj̄i', ndisu vit̄in ndii xa n̄i tax̄i ka Ndiosí kuento a ka'an a ndii: "Sataan ka tukuu i iṭin yivi', ndisu süu' ṅu'u' iṭin yivi' kuj̄i', süu' jaan' ndii sataan tu i ndee ndivi'", n̄i kach̄i' a.

27 Te kij' ka'an a ndii: "sataan ka tukuu i", kuni

kachi a ña sakundia'á a ña ni xa'a a, ña kuví kanda jaan', te ndoo ña koo' kivi' kanda kujiti'.

²⁸ Sakan' na kuii', xa'a' a ña nduu' e' kuenta mii' kuví kanda mii' xa'ndia chuun' Ndiosí ndii, na taxí e' ña chindani a, te saka'nu' ña'a' e' xiin' iin kanii' nimá e' saa xtani a ña ki'in ka'nu' ña'a' e'.

²⁹ Sakan' ña Ndiosí e' jaan' ndii, ndee naa ñu'u' ña xa'mi' sakuu' nuu' ña'a' nduu' a.

13

Saa kuni a kuu yoo', ne iika' ichi' Ndiosí

¹ Kundani ta'an' naa kundani ta'an' ndo' ndee naa iin ndaa' nduu' ndo'.

² Te nandosó' ndo' ña natiiin maní' ndo' yoo' ka kií' kua'an ndi'e' nja mii' ndiee' ndo', kuachi ndii sakan' ni natiiin maní' sava ne yivi' ndee ángele, tee' ndee ni nakuni ña'a' nja.

³ Te naka'an' tu ndo' xa'a' ne ñu'u' vi'e' kaa ndee naa ñu'u' tu mii' ndo' vi'e' kaa jaan' xiin' ne jaan'. Te sakan' tu naka'an' ndo' xa'a' ne mii' kuu' ne yivi' xiin', te saa ndo' kuenta ña ndee naa mii' ndo' ndo'o' ña jaan'.

⁴ Koto ka'nu' sakuu' ndo' ña tunda'á, te va'a nduu' a ña kusun xiin' ta'an' ndo', ndisu ne kumi' musa xiin' ne xaa' ña xiin' ndii, sana'má ña'a' Ndiosí.

⁵ Te ndio'o' ini va' ndo' xa'a' xu'un', na kundo'o' nimá ndo' xiin' ña kumi' kujiti' ndo'. Sakan' ña yoso' a nuu' tutu

Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ndee iin kivi' sãndie'ni' i yo'ó, te ni ndee nãkoo' tu i yo'ó", kachi a.

⁶ Xa'a' a jaan' na ini e' te ka'an e' naa ka'an a nuu' tutu Ndiosí mii' yoso' a ndii: Kuasa' yi'vi i yoo' ka nduu' ña saa ne yivi' xiin' i, sakan' ña xto'o' e' Ndiosí chindiee' yu'u.

Kachi a.

⁷ Naka'an' na ndo' xa'a' te paxto ndo', te ni sania'á ndo'ó tu'un Ndiosí, te naka'an' tu ndo' saa ni ini te jaan' ni xini ra Ndiosí, te saa tu ndo'ó naa ni xaa' ra.

⁸ Jesucristo ndii, koo' kivi' nama kuu' a, naa ni kuu a iku, sakan' tu kuu' a vitin, te sakan' tu kuu a ndee amaa ka kivi'.

⁹ Te taxí ndo' kuni xa'an' ne yivi' ndo'ó xiin' inga ña sania'á siin' ña nãkuitá xiin' ña ndaku xa'a' Jesús. Kuachi ndii va'a ka ña kujita ni'i e' xiin' ña ini e' xini e' Ndiosí xa'a' a ña ndani mii' a yoo', te sakan' ña kujita ni'i e' nuu' ña ka'an xa'a' ña kuví xaxi' e'. Sakan' ña ña jaan' ndii, ni chindiee' a ndee iin ne xaa' a.

¹⁰ Yoo' ndii, xa kumi' e' ña va'a ka te sakan' mii' nasoko' sutu kiti' kujiti' xa'a' a ña ni nasoko' xiin' mii' Jesús, te ni xi'i a nuu' krusin xa'a' e'. Te sutu jaan' ndii, koo' ndei' kumi' ra xa'a' ña va'a jaan'.

¹¹ Sakan' ña ndei' kiti', ti' xatia sutu ka'nu' ní' xa'a' kuachi ne yivi' tixin yukun' toto mii' su'un ka ndii, xa'mi' ra a nuu' ñuu yatın mii' ndiee' nja jaan'.

12 Xa'a' a jaan' na sakan' tu Jesús ndii, ni xi'i a nuu' ñuu Jerusalén te ndasandu u a yoo' nditia a xiin' ní' mii' a jaan'.

13 Xa'a' a jaan' na na ku'un e', te nduujin e' xiin' Jesús nuu' ñuu jaan', te iin kachi saka'an' ne yivi' yoo' xiin' a.

14 Kuachi ndii, süu' xa yo'o' kundiee xachi' e', süu' jaan' ndii ndiatu' ini e' xa'a' iin ñuu ña koo nuu' ku'un e', ña kandu'u' ndivi'.

15 Xa'a' a jaan' na na saka'nu' e' Ndiosí saa kivi' kua'an xiin' ña ndiee' Jesucristo. Te ña jaan' nduu' ña nasoko' e' nuu' Ndiosí, te xiin' ña jaan' ndiee' yu'u' e' xa'a' a.

16 Te na nandosó' ndo' saa ndo' ña va'a, te sakan' tu chindiee' ta'an' ndo' xiin' ña kumi' ndo'. Kuachi ndii ña jaan' nduu' ña nasoko' ña xtani Ndiosí.

17 Taxi so'ó ndo' ña ka'an te paxto ndo', te saa ndo' ña ka'an chuun' ra xiin' ndo'. Sakan' ña te jaan' nduu' te xito' ndo'ó nuu' ichi' Ndiosí, te xiní ra ña nataxi ra kuenta nuu' Ndiosí xa'a' ndo'. Taxi so'ó ndo' ña ka'an ra, te kunaan va'a nimá ra saa ra chuun nuu' Ndiosí. Sakan' ña naa' sakundi'ni ña'a' ndo' ndii, va'a xaa' ndo'.

18 Ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu. Xiní ndu ña naá va'a nimá ndu, sakan' ña ka'an nimá ndu ña sachuun' ndaku ndu xiin' sakuu' ña xaa' ndu.

19 Te ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i, te kivi

nandiko' yachi tukuu i mii' ndiee' ndo'.

Cha'an' so'ó' ndi'i

20 Te Ndiosí nduu' ña taxi' ña maní' yoo nimá e', te ni sanatiaku tu a xto'ó e' Jesucristo tein ne ni xi'i. Te Jesús jaan' nduu' ña paxto kuu' nuu' nuu' yoo', ne nduu' ndee naa mbee. Te xa'a' a ña ni xitia ní' a ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' e' ndee ndi'i' ni kivi'.

21 Na sakoo' chuun a ndo'ó nuu' ndee ka chuun va'a te kivi saa ndo' ña kuni a. Te na saa a ña jaan' xiin' ndo' saa xtani mii' a xiin' ña ndiee' Jesucristo, ña xata'an kuiti' saka'nu' e' ndee amaa ka kivi'. Sakan' na kunduu a.

22 Ñani ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña natjin va'a ndo' ña sie, ña ni ke'i i yo'o', ña xandieni ndo'ó, ña ti'vi' i nda'a' ndo'.

23 Sakuni' tu'un i ndo'ó ña xa ni keta ñani e' Timoteo vi'e kaa, sakan' na kuii' naa' yachi kixin ra ndii, ku'un i xiin' ra ku'un koto i ndo'ó.

24 Kua'an Ndiosí na koo na sakuu' te paxto ndo', te sakan' tu sakuu' inga ne nduu' kuenta Ndiosí. Te ti'vi' tu ne ta'an' e', ne ndiee' Italia, cha'an' ndo'.

25 Na sañu'u' na Ndiosí sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i Santiago

Ti'vi' ra cha'an'

1 Yu'u nduu' Santiago, te xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' xto'o e' Jesucristo. Ti'vi' i cha'an' ndo'ó ne uxí uvi' ti'vi', ne ta'an' i, ne Israel, ne ni kiku' ki'in' xaan' iin yivi'.

Na nakuatia' nimá e' kij' yoo tundo'o' nuu' e'

2 Ñani ta'an' i, na nakuatia' va nimá ndo' kij' ndo'o' ndo' nuu' ndee ka tundo'o'.

3 Kuachi ndii xa xini ndo' ña kij' ndo'o' ndo' nuu' ndee ka ña'a xa'a a ña ini ndo' xini ndo' Ndiosí ndii, chindiee' a te ita' ni'j ka ndo' nuu' ña ini ndo' jaan'.

4 Te naa' ita' ni'j ndo' nuu' ña ini ndo' jaan', te chindiee' a ndo'ó nuu' tundo'o' ndee so'o' ndi'i', te kunduu xachi' ndo' ne xata'an nuu' Ndiosí, te kunduu tu ndo' ne xinu xachi' nuu' a, te koo' ña kuni xachi' ka nuu' ndo'.

Kakan e' ña chuun va e' ña kaka ndaku e' nuu' Ndiosí

5 Te naa' yoo savá ndo'ó, ne kuni ka ña xini tuni nuu' ndii, kakan ndo' a nuu' Ndiosí, te taxi a ña jaan' nda'a' ndo'. Sakan' ña Ndiosí ndii, taxi a kua'a' ña va'a nuu' e', te xi'é a nuu' e' xa'a' a ña xikan e' ña jaan' nuu' a.

6 Ndisu ini ndo' te kakan ndo' a, te kunduu ndo' ne uvi a xanini, sakan' ña ne

uvi a xanini ndii, nduu' ña ndee naa tikui mini ka'nu', te' kua'an kuaxi xika' xaa' tachi', te yo'o' ni jaan' koyo' a ra'.

7 Kuachi ndii, ne xaa' ña jaan' ndii, na kaniñi ña ña natin ña iin ña xikan ña jaan' nuu' xto'o e'.

8 Sakan' ña ne uvi nimá nduu' ña, te ximi' ko'o tu ini ña nuu' sakuu' ña xaa' ña.

9 Ñani ta'an' e', ne nda'vi kuu' ndii, na va'a kuni ña ña nduu' ña ne ka'nu' nuu' Ndiosí.

10 Ndisu ne vika' ndii, na va'a kuni ña ña nduu' ña ne nda'vi kuu' nimá ni xaa Ndiosí, sakan' ña ña vika' ña jaan' ndii, ndoñu'u' a ndee naa ita' ku'u.

11 Kuachi ndii, kij' keta ñu'u sanandij' ndiee' a ndii, ichi ku'u jaan', te koyo ita a, te ndoñu'u' ña ndatun' a. Iin kachi kundo'o' tu ne vika', sakan' ña ndoñu'u' ne jaan', te ndoñu'u' tu ña xachuun' ña xiin' ña vika' jaan'.

Kuasa' xito' kua'a Ndiosí ne yivi'

12 Sañu'u' va Ndiosí yoo ka xandieni nuu' ña xamaña, sakan' ña kij' kanando ña nuu' ña jaan' ndii, natin ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ña nduu' ndee naa corona ña ni'i' ne kanando, ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' nuu' ne ndani ña'a'.

13 Na ka'an yoo ka kij' xito' kua'a ña'a' ña kini ndii: "Ndiosí ni xito kua'a yu'u." Kuachi ndii koo' ndiee' ndee iin ña'a te sanama' a Ndiosí nuu' kuachi, te ni ndee mi' Ndiosí xito' kua'a ndee iin

ne yivi' te koyo nja nuu' kuachi.

¹⁴ Süu' jaan' ndii ña kini, ña ndioo' inji mji' nja, nduu' ña xito' kua'a ña'a', te xiku'un nja nuu' kuachi.

¹⁵ Te xa'a' a ña kini ndioo' inji nja ndii, xaa' nja kuachi. Te kiji' xaa' te xaa' nja kuachi jaan' ndii, kuvj xachi' nja nuu' Ndiosí xa'a' a jaan'.

¹⁶ Ne kua'a ñani ta'an' i, küni xa'an' xiin' mji' ndo'.

¹⁷ Kuachi ndii Ndiosí taxi sakuu' ña va'a, te sakuu' ña ndoo kuaxi mii' ndu'u' a ndivi', te suvi' tu a nduu' ña ni xa'a sakuu' ña yi'é ndiee' ndivi'. Te Ndiosí ndii, köo' kivi' namá a ndee naa xaa' ña yi'é ndiee' ndivi' jaan', ni ndee nämä tu a ndee naa xaa' kunda'vi ña jaan'.

¹⁸ Te xa'a' a ña küni mji' a, ni satuvi' a yoo' xiin' tu'un a, ña ndixa, te kunduu' e' si'e a, ne nuu' nuu' sakuu' ña ni xa'a a.

Na küni so'o e' tu'un Ndiosí, te saa tu e' ña ka'an a

¹⁹ Ne kua'a, ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na küni a ña köo tu'va sakuu' e' te küni so'o e' ña ka'an inga ne yivi', te ndiatu' e' xiin' ña ka'an e', te nasa'a' yachi tu e'.

²⁰ Kuachi ndii, ña kui'e ne yivi' ndii, täxi' a sachuun' ndaku nja saa küni Ndiosí.

²¹ Ña jaan' na kuii' nakoo ndo' sakuu' ña xe'na', xiin' sakuu' ña nja'a ña yoo va nuu' kivi' ñuu' ndo'. Te natijn maso ndo' tu'un ña ni chijj Ndiosí nimá ndo',

sakan' ña ña jaan' kumi' ndiee' te sakakú a ndo'ó.

²² Ndisu küni xa'an' xiin' mji' ndo', süu' küni so'o kuiti' ndo' tu'un jaan'. Süu' jaan' ndii, küni a saa tu ndo' ña ka'an a.

²³ Kuachi ndii, ne xini so'o kuiti' tu'un jaan', te xaa' nja ña ka'an a ndii, nduu' nja ndee naa jin ne xito' ndiaa ndi'i nuu' nja nuu' yuu' peko.

²⁴ Te kiji' ndi'i koto ndiaa xiin' mji' nja, te kua'an nja ndii, jin kani' va te nandosó' nja saa kaa' nuu' nja.

²⁵ Ndisu ne xini so'o tu'un ndei' Ndiosí, te xito' ndi'i nja ña ka'an a xiin' nja, te ndikún kixin' nja a, te nandosó' nja a ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosí, te xaa' nja a. Sakan' ña tu'un ndei' jaan' ndii, jin ña va'a ndi'i nduu' a, te sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachi e'.

²⁶ Te naa' yoo ka tuu ña nduu' nja ne xaa' xña'a ña küni Ndiosí, ndisu xito' nja saa köo yu'u' nja ndii, xini xa'an' xiin' mji' nja, te ndiaa ya'vi' ña xaa' nja jaan' nuu' a.

²⁷ Sakan' ña ña ndoo xiin' ña ndaku nuu' yuva' e' Ndiosí, ña xtani a saa e' ndii, ña yo'o' nduu' a: ña koto e' ne kuachi' nda'vi, te sakan' tu ña'a' kuaan' kiji' ndo'o' nja, te koto xiin' mji' e' nuu' kuachi ña yoo jin yivi'.

2

Vä'a nakaxin e' ne yivi'

¹ Ñani ta'an' i, xa'a' a ña inji e' xini e' xtó'o e' Jesucristo, ña ka'nu' koo'

chukuu' ndii, kuní a ña iin kachi tijn maní' e' ndee ka nuu' ne yivi'.

² Saa e' kuenta ndii, ndi'vi iin te vika' ni'nu' toto va'a, te ñu'u' tu iin kaxun nda'a' va'a nuu' nda'a' ra, mii' nakayá ndo', te ndi'vi tu iin te nda'vi kuu' ni'nu' toto yata' ikan'.

³ Te koto'ni ndo' nuu' te vika' jaan', te ka'an ndo' xiin' ra ndii: "Ña'a yatın yo'o' kundu'u' un', takui'e", kachi ndo'. Te ka'an tu ndo' xiin' te nda'vi kuu' jaan' ndii: "Ndee kaa' kuujin ndichi yo'ó, uun ñu'u' mii' ita' xa'a' i yo'o' kundu'u' un'", kachi ndo' xiin' te jaan'. Naa' sakan' nduu' a ndii,

⁴ xa iin kachi tijn maní' ndo' ne yivi' kij' xaa' ndo' sakan', te nduu' ndo' ndee naa te xa'nú kuachi, te xachuun' ndaku.

⁵ Ne kua'a ñani ta'an' i, chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i xiin' ndo' vitin: ¿Ñáá xini ndo' ña ni nakaxin Ndiosí ne nda'vi kuu' iin yivi' yo'o' te ini va ña kuni ña'a' ña? Te kij' xaa' ña sakan' ndii, ndee naa vika' ña nuu' a xa'a' a ña natiin' ña ña ka'ndia chuun' a nimá ña saa ni taxí a kuento a nuu' ne ndani ña'a'.

⁶ Ndisu ndo'ó ndii, mii' kuu' ndo' xiin' ne nda'vi kuu' jaan'. ¿Saa tu xini ndo' ña ne vika' jaan' nduu' ne mii' kuu' xiin' ndo', te suvi tu ña nduu' ne tiin' kuachi siki' ndo'ó, te kua'an ña xiin' ndo' ndee vije' mii' xa'nú te yivi' kuachi?

⁷ ¿Saa tu xini ndo' ña suvi

tu ña nduu' ne kanja'a xa'a' kivi' ndatun' xto'o e', ña ini e' xini e'?

⁸ Ka'an tu'un ndei' ka'nu' ka mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii: "Kundaní ndo' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa ndani xiin' mii' mii' ndo'." Sakan' yoso' a. Naa' ndixa xna'a saxinú ndo' ña jaan' ndii, va'a xaa' ndo'.

⁹ Ndisu na iin kachi tijn maní' ndo' ne yivi' ndii, xa ni xaa ndo' kuachi xa'a' a ña ni xka'ndia ndoso' ndo' ña ka'an tu'un ndei' jaan', te xa ne ndiso' kuachi nduu' ndo' nuu' a.

¹⁰ Kuachi ndii yoo ka saxinú sakuu' tu'un ndei' jaan', ndisu xka'ndia ndoso' ña iin yu'u' kujti' a ndii, kumi' kuachi ña nuu' Ndiosí xa'a' sakuu' a.

¹¹ Kuachi ndii, suvi Ndiosí jaan' ni ka'an ndii: "Kümi' un' musa un'." Te suvi tu a ni ka'an ndii: "Ka'ni' un' ne yivi'", ni kachi a. Ña jaan' na kuii' naa' ni kumi' ndo' musa ndo', ndisu ni xa'ni' ndo' iin ne yivi' ndii, xa kumi' kuachi ndo' nuu' Ndiosí xa'a' sakuu' tu'un ndei' a.

¹² Sakan' na kuii' ndo'ó ndii, ndatu'un' va'a ndo', te sachuun' va'a tu ndo', sakan' ña xini ndo' ña sana'má Ndiosí yoo' nuu' kuachi e' xiin' tu'un ndei' a, ña sandoó ndiká yoo' nuu' kuachi e'.

¹³ Kuachi ndii kuvita xachi' ini Ndiosí xa'a' yoo ka kij' sana'má ña'a' a naa' ni kuvita ini ña xa'a' ne yivi', sakan' ña ne ni kuvita ini xa'a' ne yivi' ndii, keta va'a ña kij' sana'má ña'a' a.

Kuní a sachuun' inga' ña iní e' xini e' Ndiosí xiin' ña chindiee' e' ne yivi'

14 Ñañi ta'an' i, ne ka'án ña iní ña xini ña Ndiosí, te xaa' ña ña va'a ndii, kuäsa' kuní xachi' ña ka'án ña jaan', te küvi kaku ña nuu' kuächí xiin' ña ka'án kuñti' ña ña iní ña.

15 Saa e' kuenta ndii, yoo iin ne xika' ichi' Ndiosí xiin' e', tiaa, uun ña'a' nduu' ña, te kuní toto kuñnu ña, te kuní tu ña kuñaku ña,

16 te ka'án iin ndo'ó xiin' ne jaan' ndii: "Ndiosí na ku'un xiin' un', na koq na toto un' xiin' ña tiaku un'", kachi ndo', ndisu täxi ndo' ña kuní nuu' ña ndii, köo' ndee iin ña va'a ñi xaa' ndo' xa'a' ne jaan' na sakan'.

17 Nii' sakan' nduu' tu a xiin' ne ka'án kuñti' ña iní ña xini Ndiosí, te xaa' ña ña va'a ndii, iin ña kuäsa' kuní nduu' ña iní ña jaan'.

18 Ndisu saa e' kuenta ndii, ka'an yoo ka ndii: "Yo'ó ndii, iní un' xini un' Ndiosí, te yu'u ndii, xaa' i ña va'a." Küvi nia'a ndo' yu'u ña iní ndo' xini ndo' Ndiosí kij' köo' ña va'a xaa' ndo'. Ndisu yu'u ndii, xiin' ña va'a ña xaa' i küvi nia'a i ndo'ó ña iní i xini i Ndiosí.

19 ¿Ñáá kandixa' ndo'ó ña yoo iin ndaa' kuñti' Ndiosí? Va'a xaa' ndo'. Ndisu ndee ña ndiva'a kandixa' ña jaan', te yi'vi va ña'a' a.

20 ¡Ne küu' kaxi' nduu' ndo'ó! Xa'a' a ña ka'án kuñti' ndo' ña iní ndo' xini ndo' Ndiosí, te xaa' ndo' ña

va'a ndii, iin ña kuäsa' kuní nduu' ña iní jaan'.

21 Xa xini ndo' ña Abraham, te xii' yata' e' ndii, ni ka'an Ndiosí ña te ndaku nimá nduu' ra nuu' a xa'a' a ña ni xaa ra kij' ni xika ra nasoko' ra si'e ra Isaac saa ni ka'an chuun' a xiin' ra.

22 Te koqo ndo' saa ni xachuun' inga' ña iní ra xini ra Ndiosí xiin' ña ni xaa ra. Te xiin' ña ni xaa ra jaan' ni xinu ña iní ra jaan'.

23 Xa'a' a jaan' na ni xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Ni iní Abraham ni xini ra Ndiosí, te ni ka'an a ña te xachuun' ndaku nduu' ra nuu' a." Sakan' yoso' a. Te ni ka'an tu a ña te xini ta'an' xiin' a nduu' ra.

24 Ña jaan' na kuii' xini e' ndii, süu' xa'a' a ña ka'án kuñti' ne yivi' ña iní ña xini ña Ndiosí, te nduu' ña ne xachuun' ndaku nuu' a. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña xaa' tu ña ña va'a nduu' ña ne xachuun' ndaku nuu' a.

25 Te xa xini tu ndo' saa ni xka'ndia a xiin' Rahab, ña ni xiko' xiin' mii' mii'. Ndee ña jaan' ni ka'an Ndiosí ña ña xachuun' ndaku nduu' a nuu' a xa'a' a ña ni nañin va'a a te Israel, te kuan koqo maña ñuu a', te ni ti'vi' ña'a' a inga' ichi', te ni kaku ra.

26 Sakan' na kuii' iin ñu'u' nde'i kij' köo' ka nimá a ndii, xa ni xi'i a, nii' sakan' tu yoo ña iní e' naa' köo' ña va'a xaa' e'.

3

Koto e' yu'u' e' kij'

ndatu'un' e'

1 Ñañi ta'an' i, na ndüku' kua'a' va ndo'ó ña kunduu ndo' ne sania'á, sakan' ña xini e' ndii, ndíee' ka nakan Ndiosí kuenta nuu' ndu'u, ne sania'á, te sakan' ne xini so'ó ña jaan'.

2 Sakuu' e' ndii, ki'in' va ichi' xaa' e' ña vā'a. Ndisu naa' yoo iin ne yivi', ne kōō' kivi' xaa' ña jaan' xiin' ña ka'an nja ndii, ne yivi' va'a xachi' nduu' nja, te kuví ndiko' ni'i' xiin' mii' tu nja nuu' kuachi'.

3 Ndee naa xaa' tu e' kij' chika'ni' e' kaá yu'u' kwei, te saa ri' ña kuní e' ndii, kuví ndiko' ni'i' e' ri', te ku'un ri' mii' ka kuní e'.

4 Koto tu ndo' saa xaa' tundoo', tee' ndee na'nu' xava'a tun' jaan', te ndíee' va xika' tachi' ndii, xiin' iin tun' lulu kuítí' kuví satuvi' te yivi' nu', te kua'an nu' mii' ka kuní ra.

5 Sakan' tu xaa' yaa' e' ndii, iin ña lulu kuenta ñu'u' nde'i e' nduu' a, ndisu kumi' a ndíee' te ka'an ninu a xa'a' ña na'nu' ya'a. Te nduu' a ndee naa iin ñu'u' tilikin', ña kuví ka'mi kua'a' xava'a xiki' na'nu'.

6 Te sakan' tu yaa' e' ndii, ndee naa ñu'u' nduu' a. Te iin xaan' mii' ñu'u' chitu' vi' ña nja'a nduu' tu a. Te iin tu'un' ñu'u' nde'i e', ña kuví sativi' kanii' e', nduu' a, te ndee kij' tui e' xiin' ndee skachi' kuví e' ndii, kuví sativi' a yoo', sakan' ña ndee naa ñu'u, ña kuaxi vi'e ndiaya', nduu' a.

7 Ndixa nduu' a ndii, chuun va ne yivi' samaso nja sakuu' nuu' kiti' iku', naa kuu' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' saa, xiin' ti' kañuu' tixin, xiin' ti' ñu'u' mini ka'nu'.

8 Ndisu ndee iin e' kuví samaso yaa' e'. Sakan' ña iin ña nja'a nduu' a, te kuví ndiko' ni'i' ña'a' e'. Te xiin' yaa' e' jaan' ka'an e' kuento xatu, ña satuxu'vi ne yivi'.

9 Te xiin' yaa' e' jaan' tu xaka'nu' e' Ndiosí, yuva' e', te xiin' ña jaan' tu sanacha'an' e' ne yivi', ne ni xa'a' Ndiosí saa kuu' mii' a.

10 Xiin' yu'u' e' ka'an va'a e' xa'a' ne yivi' te xiin' ña jaan' tu sanacha'an' ña'a' e'. Ñañi ta'an' i, xata'an saa e' sakan'.

11 Sakan' ña iin xaan' mii' kiee' tikui ndii, kuví kiee' tikui va'a xiin' tikui uva.

12 Ñañi ta'an' i, sakan' tu itun' higo ndii, kuví kuun nduu' olivo nda'a' nu', ni ndee kuví tu kuun nduu' higo nda'a' yo'o' uva, sakan' na kuui' ni ndee kuví tu kiee' tikui va'a mii' kiee' tikui uva.

Yoo uvi nuu' ña xini tuni

13 Naa' ka'ni sava ndo'ó ne xini tuni ndii, na nia'a ndo' ña jaan' xiin' ña va'a ña xaa' ndo', xiin' ña maso kuu' ndo', ña taxi' ña xini tuni ndo' jaan'.

14 Ndisu naa' ndasi' va nuu' ndo' xini ndo' ne yivi', te kuni nakuita tu ndo' xiin' nja ndii, kōō' ndee iin xa'a' ña ka'an ninu ndo', te xini xa'an' ndo' xa'a' ña ndixa.

15 Ña xini tuní ña kumi' ndo' jaan' ndii, süu' Ndiosí taxi' a, süu' jaan' ndii ña xini tuní, ña yoo iin yivi' kuiti' nduu' a, ña ni naṭa'vi' xini' ne yivi', ña taxi' ña ndiva'a.

16 Kuachi' ndii mii' yoo ne ndasi' nuu' xini nja ne yivi', te kuni nakuita tu nja xiin' inga ne yivi' ndii, ndiee' manj' nja, te xaa' nja sakuu' nuu' ña nja'a.

17 Ndisu yoo', ne kumi' ña xini tuní ña taxi' Ndiosí jaan' ndii, xika' ndoo e' nuu' ichi' a, te sakan' tu ndiee' manj' e', te va'a nimá e' xini e' ne yivi', te nda'vi kuu' e' xiin' ne yivi', te kuvita ini e' xa'a' ne yivi', te sakan' tu xaa' e' kua'a' ña va'a, te nakaxin tu e' ne yivi', te nduu' tu e' ne uvi nimá.

18 Sakan' ña ne nduku' ña ndiee' manj' ne yivi' ndii, xika' manj' nja iin yivi', te natjin nja ña xaa' ne yivi' ña kuní Ndiosí.

4

Na ndioo' ini e' xa'a' ña'a ña yoo iin yivi'

1 ¿Ñáá xini ndo' mii' kuaxi tun kui'e xiin' ñu'u ña yoo tein ndo'? Suu ña kinj ndioo' ini mii' ndo' jaan' sakaku' ña kunta'an' nimá ndo' xiin' ña va'a ña kuní a saa ndo'.

2 Ndioo' ini ndo' xa'a' ña'a, te koo' a natiin' ndo'. Xa'ni' ndo' ne yivi', te kundieni ka ndo' ña ndasi' va nuu' ndo' xini ña'a' ndo', ndisu koo' a natiin' ndo'. Xa'a tu ndo' tun kui'e xiin' ñu'u, ndisu koo' ña'a natiin' ndo', sakan' ña xikán ndo' a nuu' Ndiosí.

3 Te kij' xikán ndo' a nuu' a ndii, koo' a natiin' ndo' sakan' ña xikán va'a ndo' a saa kuní Ndiosí. Süu' jaan' ndii xikán ndo' a te kusiki' saka ndo' a mii' yoo ña sii' nuu' ndo'.

4 Ndo'ó, ne xa'ni ndoso' Ndiosí ndee naa ne kumi' musa ndii, ¿ñáá xini ndo' ña ne xtani va saa ña nduu' kuenta iin yivi' ndii, nanduu' nja ne ni ta'an' va'a ka xiin' Ndiosí? Sakan' na kuii' yoo ka xtani saa ña nduu' kuenta iin yivi' ndii, ni ta'an' va'a ka nja xiin' Ndiosí.

5 ¿Ñáá xanini ndo' ña yoso' saka ña ka'an nuu' tutu Ndiosí ndii: "Kuiñu va Espiritu Ndiosí, ña ni taxi a naá nimá e', xini a yoo'?" Sakan' yoso' a.

6 Ndisu chindiee' kua'a' ka Ndiosí yoo' naa yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii: "Taxi Ndiosí ña keṭa va'a ne ñuñu', ndisu chindiee' a ne nda'vi kuu' nimá." Sakan' yoso' a.

7 Sakan' na kuii' taxi ndo' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nuu' ndo', te taxi ndo' ña keṭa va'a ña ndiva'a xiin' ndo', te kuxioo a nuu' ndo'.

8 Ndasayatin ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí te kuyatin tu a jaan' nuu' ndo'. Ndo'ó, ne ndiso' kuachi' ndii, nakoo ndo' a, te ndundoo nimá ndo', sakan' ña ne uvi nimá nduu' ndo'.

9 Xa'a' a jaan' na na kusuchi' u'vi ini ndo', te kuaku ndo', te tana ndii va ndo' xa'a' kuachi' ndo'. Na nanduñu ña ni xaku ndo' ña kuaku u'vi ndo', te ña sii' ni

xini ndo' ndii, na nandu'u a ña kusuchi' va ini ndo'.

¹⁰ Na sanuu' xiin' mii' mii' ndo' nuu' xto'o e' Ndiosí, te kiji'n ka'nu' a ndo'ó.

Nätava' e' kuenta kuu' ta'an' e'

¹¹ Ñani ta'an' i, kani'a'a xiin' ta'an' ndo'. Sakan' ña naa' kani'a'a ndo' xa'a' ne yivi', uun naa' natava' ndo' kuenta kuu' ne jaan' ndii, kani'a'a tu ndo' xa'a' tu'un ndei' Ndiosí, te natava' tu ndo' kuenta kuu' tu'un ndei' a jaan'. Te kiji' xaa' ndo' sakan' ndii, süu' te saxinú tu'un ndei' jaan' nduu' ndo', süu' jaan' ndii te xa'nú kuachi sananduu' xiin' mii' ndo'.

¹² Kuachi ndii Ndiosí kuiti' nduu' ña xa'a tu'un ndei' jaan', te suvi tu a nduu' ña xa'nú kuachi e'. Te ña jaan' kumi' ña ndiee' te sakakú a yoo' nuu' kuachi e', uun katun' a yoo'. Ndisu ndo'ó ndii, zyo'o nduu' ndo', tuu ndo', na natava' ndo' kuenta kuu' inga ne yivi'?

Vä'a ka'an ñuñu' e' xa'a' kivi' tiaan

¹³ Chuun xa'a' va ndo'ó vitin, ne ka'an ndii: "Vitin, uun tiaan ku'un e' iin ñuu, te kundiee e' ikan' iin kuiya, te xiko' e' ña'a, te kanando e' xu'un'." Sakan' kachi ndo'.

¹⁴ Ndisu xini ndo' saa saa a xiin' kivi' ñuu ndo' tiaan. Kuachi ndii, kivi' ñuu e' ndii, nduu' a ndee naa viko' nu'u', ña yoo iin kani', te ndi'i tukuu a so'o.

¹⁵ Kuni a ña va'a ka ka'an ndo' ndii: "Naa' kuni xto'o e'

ndii, kutiaku e', te saa e' ña yo'o', uun ña jaan'." Sakan' kuni a ka'an ndo'.

¹⁶ Ndisu ndo'ó ndii, ka'an ñuñu' ndo'. Te sakuu' ña ñuñu' naa ña jaan' ndii, ña nja'a nduu' a.

¹⁷ Sakan' na kuii' ne xini saa ña va'a, te xaa' nja a ndii, kuachi xaa' nja nuu' Ndiosí.

5

Vitin ka'an Santiago xa'a' ña kundo'o ne vika' nja'a

¹ Ndo'ó, ne vika' ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i vitin, sakan' ña xa kuyatin' kuii' ña kundo'o ndo'. Sakan' na xa'a' ndo' kuaku ndo' te nde'i ndo'.

² Sakan' ña ña vika' ndo' ndii, te í a, te toto ndo' ndii, xaxi' kuxi a.

³ Te oro ndo' xiin' plata ndo' ndii, kuxi a. Te kuxi ña vika' ndo' jaan' kunduu ña tijn kuachi ndo'ó nuu' Ndiosí, te kunduu a ndee naa ñu'u kiji' xa'mi' a ña'a. Ndisu taxa'a te taxa'a ka ndo' ña vika' jaan' tee' ndee xa kuyatin' kivi' so'o' ndi'i'.

⁴ Kuni so'o ndo' ña ka'an kuachi te tatu ndo' nuu' ndo', te ni nakaya ña savi' ndo', sakan' ña ni cha'vi' ña'a' ndo'. Te xto'o e' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' ndii, xa ni xini so'o a ña ka'an kuachi te jaan'.

⁵ Ndo'ó ndii, sii' xika' ndo' iin yivi' yo'o', te sasana' xiin' mii' ndo'. Te sanda'ni ndo' nimá ndo' xiin' sakuu' ña kuni ndo'. Xa'a' a jaan' na ni kuxa'an ndo' ndee naa kiti',

ti' xito' kuxi ne yivi', te xa ni xaa kivi' ña kuvu ri'.

6 Te ni katun' ndo' ne yivi', ne koo' kuachi, te ni xa'ni' ña'a' ndo' tee' ndee ni kuvu ndoni' nda'a' nia te naka'an nia xa'a' nia.

Kundiëni e' ndee xaa kivi' ña nandiko' xto'o e'

7 Ñani ta'an' i, kuie kuvu ini ndo' ndee xaa kivi' ña nandiko' xto'o e'. Koto ndo' saa kuie kuu' ini te xachuun' xa'a' ku'u ndee nakuxa ña savi'. Te jaan' ndii, kuie kuu' ini ra ndiatu' ra savi' ña kuvu nuu' xiin' savi' ña kuvu ndi'i' ndoso'.

8 Nii' sakan' tu kuni a ña kuie kuvu tu ini ndo'ó, te kujta ni' ndo' nuu' ichi' Ndiosí ndee xaa kivi' jaan'. Kuachi ndii xa kuyatin' xaa kivi' ña nandiko' xto'o e' jaan'.

9 Ñani ta'an' i, kuchi ta'an' ndo', saa iin kii' katun' ndo' xa'a' ña jaan'. Sakan' ña xa kuyatin' kuie kivi' ña nandiko' ña xa'nú kuachi.

10 Ñani ta'an' i, naka'an' ndo' saa ni kundieni te ni ka'an tiakú tu'un xto'o e' Ndiosí xiin' ña ndee' a. Te jaan' ndii, kuie ni kuvu tu ini ra kii' ni sando'o' ña'a' ne yivi', nii' sakan' tu kuni a kundieni ndo'ó, te kuie kuvu tu ini ndo'.

11 Ña ndixa nduu' a ndii, ka'an e' ña sañu'u' va Ndiosí ne ni kundieni nuu' tundo'o'. Te ni xini so'o ndo' saa ni kundieni Job nuu' tundo'o', ña kuie ni kuvu ini ra. Te xini tu ndo' saa ni sañu'u' va ña'a' xto'o e'

Ndiosí so'o' ndi'i', sakan' ña kuvita va ini a xa'a' e', te yoo ka'nu' va tu ini a xa'a' e'.

12 Ñani ta'an' i, ña ka'nu' ka nduu' a ña iin ndiaa ndo' kivi' Ndiosí kii' taxi' ndo' kuento ndo'. Ni ndee iin ndiaa tu ndo' ndivi'. Te sakan' tu iin ndiaa ndo' ñu'u' iin yivi'. Te iin ndiaa ndo' ndee iin nuu' tuku ña'a' kii' taxi' ndo' kuento ndo' jaan'. Süu' jaan' ndii kii' ka'an ndo' "uun" ndii, ña jaan' kuiti' ka'an ndo'. Te kii' ka'an ndo' "ü'un'" ndii, ña jaan' kuiti' tu ka'an ndo'. Sakan' saa ndo', saa iin kii' katun' Ndiosí ndo'ó xa'a' ña jaan'.

Ka'an e' xiin' Ndiosí xa'a' ne kuni kuvu

13 Naa' yoo sava ndo'ó, ne ndo'o' ndii, na ka'an nia xiin' Ndiosí. Naa' yoo sava ne va'a va kuni tein ndo' ndii, na kata nia yaa Ndiosí.

14 Naa' yoo sava ne kuni kuvu tein ndo' ndii, na kana nia te xixa, te xito' ne nakaya xa'a' Ndiosí, te ka'an ra xiin' a xa'a' nia, te xiin' ña ndee' xto'o e' kakin ña'a' ra xa'an oliva.

15 Te kii' ini e', te ka'an e' xiin' Ndiosí xa'a' nia ndii, nda'a ne kuni kuvu jaan' saa xto'o e', te ndoko'o nia. Te naa' ni xaa nia kuachi ndii, ko'o ka'nu' ini a xa'a' nia.

16 Sakan' na kuie' na'ma ndo' kuachi ndo' nuu' ta'an' ndo', te ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ta'an' ndo', te nda'a ndo'. Te kii' iin ne xachuun' ndaku nuu' Ndiosí ka'an xiin' a ndii, chindiee' kua'a' ña ka'an ne jaan'.

17 Naa kuu' Elías ndii, jin
te yivi' naa yoo' tu ni nduu
te jaan'. Te kij' ni ka'an, te ni
ka'an ra xiin' Ndiosí ña küun
savi' ndii, ni küun xna'a a
uní kuiya yoso' sava.

18 Ni ya'a, te ni ka'an
tukuu ra xiin' Ndiosí ña
küun tukuu savi'. Te ni küun
a, te ni yoo ña savi'.

*Sañandiko' e' ne yivi' nuu'
ña ndixa xa'a' Ndiosí*

19 Ñani ta'an' i, naa' jin
ndo'ó sanako' xiin' mji' nuu'
ña ndixa ña kandixa' e', te
sanandiko' inga ne ta'an' e'
ndo'ó nuu' ña ndixa jaan'
ndii,

20 kuní i ña kundani ndo'
ña yoo ka sanandiko' ne
xaa' kuachi jaan' nuu' ichi'
Ndiosí ndii, sakakú ña'a' nja
nuu' vi'e ña ndiva'a. Te
koq ka'nu' ini Ndiosí xa'a'
sakuu' kuachi ne ni xaa
kua'a' xava'a kuachi jaan'.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pedro kua'an nda'a' ne ni nakaxin Ndiosí

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u nduu' Pedro, te Jesu-
cristo ni tianu' yu'u sania'á i
jichi' a. Ti'vi' i cha'an' ndo'ó,
ne ndiee' tuku xaan', ne ni
xitia i'nu nuu' ñu'u' ña nani'
Ponto, xiin' ñu'u' Galacia,
xiin' ñu'u' Capadocia, xiin'
ñu'u' Asia, xiin' ñu'u' Bitinia.

2 Te yuva' e' Ndiosí ndii,
ni nakaxin a ndo'ó saa nii'
ni chituní a ndee xta'an' te
ndaşandu Espíritu Santo
ndo'ó kuenta Ndiosí, te
kandixa' ña'a' ndo', te xiin'
ní' Jesucristo kunduu' ndo'
ne ndoo nimá. Te i'in kivi'
kua'an na sañu'u' na Ndiosí
ndo'ó, te na taxí ya'a tu a ña
maní' koo xiin' ndo'.

*Ni taxí Ndiosí ña ndiatu'
ini e' ña kundiee e' xiin' a naa'
kivi'*

3 Ka'nu' va ña nduu'
Ndiosí, yuva' xto'q e' Jesu-
cristo. Te xa'a' a ña kuvita
xava'a ini a xa'a' e' ndii, ni
kaku e' tuku ichi' ni xaa a,
te ni natijn e' ña ndiatu' ini
ndituní e' xa'a' ña ni natjaku
Jesucristo.

4 Te natijn e' ña koo' kivi'
te'í, te koo' kivi' tu tiví' a, te
sakan' tu koo' kivi' ndi'i' ña
ndaţun' a ña yoo tu'va xa'a'
e' xaa' Ndiosí ndivi'.

5 Te xiin' ña ndiee' Ndiosí
xito' a ndo'ó xa'a' a ña ini
ndo' xini ña'a' ndo' ndee xaa
ña natijn ndo' ña sakakú
xachi' a ndo'ó, ña xa yoo
tu'va natijn ndo', te nia'a
ña'a' a ndee kivi' so'o' ndi'i'.

6 Xa'a' a jaan' na na va'a
va kuni ndo' tee' ndee ndo'o'
kua'a' ndo' ndee vitin ki'in'
nuu' tundo'o' iin kani'.

7 Sakan' ña xiin' tundo'o'
jaan' nia'a' ndo' ña ndee naa
oro vi' nduu' ña ini ndo'
jaan'. Sakan' ña oro ndii,
tee' ndee ña ndoñu'u' nduu'
a ndii, saxka'ndiá te yivi' a
nuu' ñu'u' te kuni ra naa' oro
ndi'i' xna'a' nduu' a. Te ña
ini ndo'ó jaan' ndii, ndiaa
ya'vi' ya'a ka a te sakan'
oro, te naa' kiee va'a a nuu'
tundo'o' ndii, xata'an natijn
ndo' ña ndatun' xiin' ña tiin'
ka'nu' xiin' ña va'a saa Jesu-
cristo kii' nandjiko' a.

8 Tee' ndee ni xini nduchi'
nuu' ndo' a ndii, ndani ña'a'
ndo'. Tee' ndee küvi kuni
ña'a' ndo' vitin ndii, ini ndo'
xini ña'a' ndo'. Te va'a
xava'a kuni ndo', te ndee
küvi ka'an ndi'i' ndo' saa
kuni ndo'.

9 Sakan' ña natijn ndo' ña
va'a xa'a' a ña ini ndo' jaan',
te ña jaan' nduu' ña kaku
nimá ndo' nuu' kuachi ndo'.

10 Te ni ka'an tiakú tu'un
Ndiosí ndii, ni ka'an ra
ña ndani mji' Ndiosí ndo'ó,
sakan' ña ni sakuaan ndi'i'
ra, te ni xika tu ra kundani
ra saa saa Ndiosí te sakakú a
yoo'.

11 Te ni xika tu ra kuni
ra amaa koo ña jaan' xiin'
saa xka'ndia a, sakan' ña

Espíritu mji' Cristo ni naa nimá ra, te ni nia'a ña'a' a xa'a' ña jaan', te ni sakuni' ña'a' a ndee ña kuni ka koq ña kundo'o Cristo, ña kixin sakakú yoo', xiin' xa'a' ña ndatun' xava'a, ña natijn a kii' ndi'i kundo'o a tundo'o' jaan'.

12 Te ni sakuni' a te jaan' ña süu' xa'a' ña va'a mji' ra ni ka'an ra ña jaan', süu' jaan' ndii xa'a' ña va'a yoo' ni ka'an ra a. Te ña jaan' nduu' tu ña ni ka'an te yivi', te ni ka'an ndoso' tu'un va'a nuu' ndo' xiin' ña ndjee' Espiritu Santo, ña ni tianu' Ndiosí ndee ndivi'. Te ndee sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí ndii, kuni kuni a ña jaan'.

Kaka ndoo e' xiin' sakuu' ña xaa' e' ndee naa xaa' mii' Ndiosí

13 Sakan' na kuii' koq tu'va ndo' xiin' ña xanini ndo', te koq ñu'u' ini va ndo', te kundiatu ndi'i tu ini ndo' xa'a' a ña ndani mji' Ndiosí ndo'ó kii' kixin tukuu Jesu-cristo.

14 Ndee naa xaa' si'e, ña saxinú nja ña ka'an yuva' si'i' nja ndii, nii' sakan' tu kuni a saxinú ndo'ó ña ka'an Ndiosí, ña kaka ka ndo' saa ni xika ndo' kii' tia'an kundani ndo' xa'a' Ndiosí.

15 Süu' jaan' ndii kaka ndoo ndo' xiin' sakuu' ña xaa' ndo' ndee naa xaa' mji' Ndiosí, ña ni kana yoo', sakan' ña ña jaan' ndii, ña ndoo nduu' a.

16 Sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Kaka ndoo ndo', sakan' ña

ña ndoo nduu' yu'u'", kachi a.

17 Sakan' na kuii' naa' nakuni ndo'ó ña Ndiosí nduu' yuva' ndo' ndii, kuni a kaka ndo' tiin' ka'nu' ña'a' ndo', ña xika' nuu' ndo' iin yivi' yo'yo', sakan' ña ña jaan' nduu' ña sana'má ndaku yoo' xa'a' ña xaa' i'in e', te nakaxin a ne yivi'.

18 Te xini kaxi' ndo' saa ni sandoó ndiká Ndiosí yoo' nuu' ña ni xika saka e' saa ni saya'a ne xii' yata' e' nuu' e'. Süu' ni xaa a sakan' xiin' ña ndoñu'u' naa ña nduu' oro, uun plata.

19 Süu' jaan' ndii xiin' ña ndatun' xava'a ña nduu' nii' Cristo, ña ni xitja xa'a' kuachi e', ni xaa Ndiosí ña jaan'. Sakan' ña Cristo jaan' ni nduu' ndee naa mbee, ti' nasoko' ne yivi' nuu' Ndiosí, ti' ndatun' va, te kuasa' kui'e ri' ndee sie.

20 Te xa ni chituni Ndiosí ndee kii' tia'an kua'a iin yivi' ña Cristo jaan' saa चुण jaan'. Ndisu vitin, ña xa kua'an ndi'i' kivi' ndii, ni satuvi ña'a' a xa'a' ña va'a yoo'.

21 Te xa'a' a ña ni xaa Cristo, ini ndo'ó xini ndo' Ndiosí, sakan' ña ni sanatiaku ña'a' a, te ni kii' in ka'nu' ña'a' a ndivi', sakan' te ini ndo' kuni ndo' Ndiosí, te xa'a' ña jaan' kuiti' kundiatu ini ndo'.

22 Te vitin, ña xa ni ndasandoo Ndiosí nimá ndo' xa'a' a ña ni kandixa' ndo' ña ndixa xa'a' Jesús ni xaa Espiritu, te kundani ta'an ndo' xiin' iin kanii' nimá

ndo' ndii, na kundanĭ ta'an'
ndo' xiin' ña ndoqo nimá
ndo'.

23 Kuachĭ ndii xa nĭ kaku
ndo'ó tukū ichi', te süu' nĭ
kaku ndo' naa nĭ xaa kij' nĭ
sakaku' si'i' ndo' ndo'ó. Süu'
jaan' ndii nĭ kaku ndo', te
kutĭaku xachi' ndo' saa tu'un
Ndiosí. Te tu'un jaan' ndii,
ña yoo tiaku nduu' a, te koo'
kivi' ndoñu'u' a.

24 Xa'a' a jaan' na yoso' a
nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a
ndii:

Ne yivi' ndii, ndee naa ku'u
nduu' nĭa.

Te ndee naa ita ku'u jaan'
nduu' ña ka'nu' nĭa.

Te ku'u jaan' ndii, ichi' a, te
koyó tu ita a.

25 Ndisu tu'un xt'o' e'
Ndiosí ndii, koo' kivi'
ndoñu'u' a.

Sakan' yoso' a. Te ña yoso'
jaan' nduu' tu'un va'a, ña
ka'an xa'a' Jesús, ña nĭ ka'an
ndoqo' ndu nuu' ndo'.

2

1 Xa'a' a jaan' na naqoo
ndo' sakuu' ña kinĭ yoo inĭ
ndo', te naqoo tu ndo' sakuu'
ña xini xa'an', xiin' ña xas-
uvi' xiin' mĭi', xiin' ña ndasi'
nuu' ndo', xiin' sakuu' ña
kanĭa'a ndo' xa'a' ne yivi'.

2 Saa nii' xaa' ña kuañu'u,
ña xikán va inĭ a xa'a' lechin
si'i' a ndii, nii' sakan' tu
kakan va inĭ ndo'ó xa'a' ña
ndixa, ña taxi' Ndiosí, te
xiin' ña jaan' kua'nu' ndo' ña
ndiatu' ndo' kivi' ña sakaku'
Ndiosí ndo'ó,

3 sakan' ña xa nĭ xito ndo'
ña va'a va kuu' xt'o' e'.

*Cristo nduu' ndee naa
yuu' xa'a' vi'e*

4 Te kuyatĭn ndo' nuu' Je-
sucristo, ña nduu' ndee naa
jin yuu', ña tiaku, te yuu'
jaan' ndii, nĭ naqoo te yivi' a,
ndisu Ndiosí ndii, nĭ nakaxĭn
ña'a' a te nduu' a jin yuu'
ndaĭun' va.

5 Sakan' tu ndo'ó ndii,
ndee naa yuu' tiaku nduu'
ndo'. Te xa'a Ndiosí jin vi'e
a xiin' ndo' te kundu' ndo'
jin ti'vi' sutu ndĭtia mĭi' a,
te nasoko' ndo' ña xtanĭ va
Ndiosí, ña natiin' a xa'a' ña
nĭ xaa Jesucristo.

6 Naa yoso' a nuu' tutu
Ndiosí mĭi' ka'an a ndii:

Koto ndo', chindu'u' ĭ jin
yuu', ña kua'an xiki'
vi'e, ñuu' Sión.

Te yuu' jaan' ndii, yuu' kuu'
nuu' nduu' a,

te nĭ nakaxĭn ña'a' ĭ te nduu'
a jin yuu' ndaĭun' va,

te yoo ka inĭ xini ña
jaan' ndii, koo' kivi'
saka'an' xiin' mĭi' nĭa.

Sakan' yoso' a.

7 Te ña nduu' ndee naa yuu'
jaan' ndii, ña ndaĭun' nduu'
a nuu' ndo'ó, ne inĭ xini
ña'a'. Ndisu nuu' ne inĭ xini
ña'a' ndii, nduu' a ndee naa
yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii:
Yuu', ña nĭ naqoo te xa'a vi'e
ndii,

yuu' nuu' ña tiin' xa'a' vi'e
nĭ nandu'u a.

8 Te yoso' tu a nuu' tutu
Ndiosí ndii:

Xiin' yuu' jaan' kaki'ĭ ne
jaan',

te ña jaan' saa sakan' te xaa
nĭa ñu'u'.

Sakan' yoso' a. Sakan' ndo'o' nja xa'a' a ña kändixa' nja ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, te xa ña jaan' chituní Ndiosí kund'o' o nja.

Ne ñuu Ndiosí nduu' yoo'

⁹ Ndisu ndo'ó ndii, ne yivi', ne xa ni nakaxin Ndiosí, nduu' ndo', te nduu' ndo' sutu xika' nuu' nuu' a, te xa nditia mji' kuiti' a nduu' ndo', te xa kuenta mji' kuiti' tu a nduu' ndo' te ka'an ndoso' ndo' xa'a' chuun va'a koo' chukuu' ña ni xaa ña ni kana ndo'ó jaan'. Te ña jaan' ndii, ni tava' a ndo'ó nuu' ichi' ña iin yavi', te ni ko'ni a ndo'ó nuu' ichi' a, ña yi'é ndatun' va.

¹⁰ Ndo'ó, ña nuu' ndii, ndee ni nduu' ndo' iin ti'vi, ndisu vitin ndii, ni nandu ndo' kuenta Ndiosí. Te sakan' tu ni kuvita ini a xa'a' ndo' ña nuu', ndisu vitin ndii, xa kuvita ini a xa'a' ndo'.

¹¹ Ñani ta'an' mani' i, xa'a' a ña nduu' ndo' ndee naa ne ndiva'a, ne xka'ndiá kua'an iin yivi' ndii, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña taxí ndo' keta va'a ña ndioo' ini iin' ndo', ña kuun' ta'an' xiin' ña va'a ña kuni nimá ndo'.

¹² Te va'a kuu' ndo' tein ne tuku', ne ini xini Jesús, sakan' te tee' ndee kani'a ne jaan' xa'a' ndo' ndii, kuni nja ña va'a ña xaa' ndo' jaan', te saka'nu' nja Ndiosí kii' nakan a kuenta nuu' sakuu' ne yivi'.

Saxinú ndo' ña ka'an sakuu' te xa'ndia chuun'

¹³ Te xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta xto'o' e' ndii, saxinu ndo' ña ka'an sakuu' te xa'ndia chuun' kuenta iin yivi', naa kuu' rey, te xa'ndia chuun' ka'nu' kuu' nuu',

¹⁴ xiin' naa kuu' nda'a' xa'a' ra, te tianu' ra sando'o' ne xaa' ña nja'a, te tiin' ka'nu' ra ne xaa' ña va'a.

¹⁵ Kuachi ndii kuni Ndiosí ña xiin' ña xaa' ndo' ña va'a, ko'o' ña kuví ka'an ne kuu' kaxi' xa'a' ndo'.

¹⁶ Ña jaan' na xika' ndiká ndo' ni xaa Ndiosí, ndisu tiin' ndiaa ndo' ña xika' ndiká ndo' jaan' te saa ndo' ña nja'a, süu' jaan' ndii tjin ndo' a te kaka nuu' ndo' nuu' Ndiosí kuiti'.

¹⁷ Ña jaan' na kuu' tjin ka'nu' ndo' sakuu' ne yivi', te kundani ndo' ne ini xini Jesús xiin' ndo', te kuyi'vi ndo' Ndiosí, te tjin ka'nu' ndo' rey.

Ña kuni a saa ne ni ke'vi xachuun' nuu' xto'o' nja kii' mii' kuu' ra xiin' nja

¹⁸ Ndo'ó, ne ni ke'vi xachuun' nuu' xto'o' ndii, saxinu ndo' ña kuni ne jaan', te tjin ka'nu' ndi'i ña'a' ndo'. Te süu' xiin' xto'o' ndo', ne va'a, ne vita kuu' ini kuiti' saa ndo' ña jaan', süu' jaan' ndii saa tu ndo' a xiin' xto'o' ndo', ne nja'a, ne mii' kuu' xiin' ndo'.

¹⁹ Kuachi ndii iin ña ndiaa ya'vi' nduu' a nuu' Ndiosí naa' xa'a' a ña kuni saxinú ndo' ña kuni a kundieni ndo' ña sando'o' xto'o' ndo' ndo'ó tee' ndee ko'o' iin xa'a'.

20 Naa' xa'a' a ña xaa' ndo' kuachi, te sando'o' xto' o jaan' ndo'ó, te kundieni kuie ndo' nuu' ña jaan' ndii, kuasa' ndiaa ya'vi' xachi' a jaan'. Ndisu naa' sando'o' ne jaan' ndo'ó xa'a' a ña xaa' ndo' ña va'a, te kundieni kuie ndo' nuu' a ndii, jin ña ndiaa ya'vi' nduu' a nuu' Ndiosí.

21 Te xa xa'a' ña jaan' ni kana Ndiosí ndo'ó, sakan' ña sakan' tu ni ndo' o Cristo xa'a' e', te ni nia'a a yoo' saa kuní a kundikun e' ichi' ña ni xika a.

22 "Ña jaan' ndii, koo' kivi' ni xaa' a kuachi, te ni ndee ni ka'an tu a tun vixi."

23 Te kij' ni kanja'a ne yivi' xiin' a ndii, ni kanja'a ña jaan' xiin' nja, te kij' ni sando'o' ña'a' nja ndii, ni ka'an a ña kaní ña'a' a, süu' jaan' ndii ni sanakua'a a sakuu' ña ndo'o' a nda'a' Ndiosí, ña sana'má ndaku ne yivi'.

24 Te mji' Cristo ni nacha'vi xiin' ñu'u' nde'i a xa'a' kuachi e' nuu' krusín, sakan' te kunduu e' ndee naa ne ni xi'i nuu' kuachi jaan', te kutjaku e', te saa e' ña ndaku ña kuní Ndiosí. Te xa'a' a ña ni tuxu'vi a ni nda'a e'.

25 Kuachi ndii ni xika ndo' ndee naa mbee, ti' ni xitja i'nu. Ndisu vitin ndii, xa ni nandiko' ndo' nuu' ña paxto e', ña xito' nimá ndo'.

3

Ña kuní a saa sakuu' ne yivi', ne xa ni tunda'a'

1 Nii' sakan' tu ndo'ó, ne yoo ii' ndii, koto ka'nu' ndo' ra, sakan' te naa' kändixa' ra tu'un va'a ndii, kuví nama ra nimá ra xa'a' ña kuu' ndo' jaan', te ndee kuní a ña ka'an vi' ndo' xiin' ra

2 kij' kuní ra saa xika' ndoo ndo' xiin' saa xito' ka'nu' ña'a' ndo'.

3 Na ndasandatun' ya'a ndo' jin' ndo', naa kuu' ña kachi'i' ndo' ixi' xini' ndo', xiin' ka'a va'a oro ña ndondia jin' ndo', xiin' toto ya'vi, ña ni'nu' ndo'.

4 Süu' jaan' ndii nimá ndo' ndasandatun' ndo' xiin' ña kuasa' tiví', ña nduu' ña va'a nimá ndo', xiin' ña maso ndo'. Ña jaan' nduu' ña ndiaa ya'vi' xna'a nuu' Ndiosí.

5 Sakan' ña xta'an' ndii, sakan' ni ndasandatun' xiin' mii' ña'a', ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni ini xini ña'a', te ni xito' ka'nu' nja ii' nja.

6 Naa ni xaa Sara, ña ni xito' ka'nu' a' Abraham, te ni ka'an a' ña xto' o a' nduu' ra. Te ndo'ó ndii, ndee naa si'e ña' jaan' nduu' ndo' naa' xaa' ndo' ña va'a, te xika' ni'vi ndo' jin yivi'.

7 Te sakan' tu ndo'ó, te yoo ña si'i ndii, kundjaka ña'a' ndo' xiin' ña xini tuní, te tjin ka'nu' ña'a' ndo' xa'a' a ña nduu' nja ne ii' ka. Sakan' ña samaní tu Ndiosí ne jaan' xiin' ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, koo' ña tjasí nuu' ndo' kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí.

Va'a ka kundo'o e' xa'a' a ña xaa' e' ña va'a, te sakan'

xa'a' a ña xaa' e' ña vä'a

8 Sakan' na kuii' kuní a ña kundíee maní' xiin' ta'an' ndo', te koo ka'nu' iní ndo' kuní ta'an' ndo', te kundani ndo' ne yivi' ndee naa ta'an' mji' ndo', te kuvita iní ndo' xa'a' ta'an' ndo', te vä'a koo nimá ndo' kuní ta'an' ndo'.

9 Te sãñandiko' ndo' ña vä'a nuu' ne yivi' xa'a' ña vä'a ña xaa' nja xiin' ndo'. Te ni ndee sãñandiko' ndo' ña kanja'a ne yivi' xa'a' ndo'. Süu' jaan' ndii kakan ndo' nuu' Ndiosí te sañu'u' ña'a' a, sakan' ña ndo'ó ndii, ni kana Ndiosí ndo'ó te natijn ndo' ña sañu'u' a xa'a' a ña xaa' ndo' jaan'.

10 Kuachí ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mií' ka'án a ndii: Yoo ka kuni kutiaku vä'a, te kaka sij' iní nja iin yivi' ndii,

na koto nja yaa' nja, te kãñja'a nja xa'a' ne yivi',

te na koto tu nja yu'u' nja, te kã'án nja tun vixi,

11 te na kuxioo nja nuu' ña nja'a,

te saa nja ña vä'a.

Te na nduku' nja ña kundíee maní' nja xiin' ne yivi',

te saa nja a xiin' iin kanii' nimá nja.

12 Kuachí ndii xito' ndoso' xto'o e' ne xachuun' ndaku,

te xini so'o tu a ña ka'án nja xiin' a,

ndisu xito' xi'é a ne xaa' ña nja'a.

Sakan' kachi a.

13 Köo' saa xachi' ña vä'a xiin' ndo' naa sanduxa' ndo', te saa ndo' ña vä'a.

14 Ndisu naa' sando'o' ne yivi' ndo'ó xa'a' ña xachuun' ndaku ndo' ndii, sañu'u' vä Ndiosí ndo'ó. Xa'a' a jaan' na küyi'vi ndo' ne yivi' jaan', ni ndee kundí'ni tu ndo'.

15 Süu' jaan' ndii tijn ka'nu' ndo' xto'o e' Ndiosí xiin' nimá ndo'. Te koo tu'vä ndo' sakuu' ichi' te nakujin ndo' nuu' sakuu' ne ndatu'un' ndo'ó xa'a' ña ndiatu' iní ndo'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, maso kuu ndo' xiin' ne jaan', te tijn ka'nu' tu ña'a' ndo'.

16 Te xiin' ña jaan' xini ndo' ña köo' ndee iin xa'a' ña kuví tijn kuachí nja ndo'ó. Sakan' te ne kanja'a xa'a' ndo' xa'a' ña vä'a ña xaa' ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, kuka'an nuu' nja.

17 Ña jaan' na kuii', naa' kuní Ndiosí ña kundo'o e' xa'a' a ña xaa' e' ña vä'a ndii, vä'a ka nduu' a te sakan' kundo'o e' xa'a' a ña xaa' e' ña vä'a.

18 Sakan' ña Cristo ndii, xa unta' sakan' kuiti' ni xi'i a xa'a' kuachí e', te ña jaan' ndii, ña köo' kuachí nduu' a, te ni xi'i a xa'a' yoo', ne ndiso' kuachí, sakan' te ku'un ndjaka a yoo' nuu' Ndiosí. Ña ndixa nduu' a ndii, ni xi'i xna'a ñu'u' nde'i a, ndisu ni natjaku espíritu a.

19 Sakan' te ni xa'an a, te ni ka'an ndoso' a nuu' nimá ña ndasi i'nu.

20 Te ña jaan' nduu' nimá

ne yivi', ne ni xiin kandi'xa' ña ka'an chuun' Ndiosí ni ndiee iin yivi' xta'an' kij' ni xika Noé iin yivi'. Tee' ndee ni ndiatu kuie ini a xa'a' nia kij' xa'a' Noé jaan' tundoo' chie ndii, ndia'vi' kuiti' ne yivi' ni kaku xiin' tundoo' jaan' kij' ni kixin tikui savi' jaan'. Unia ta'an kuiti' nia nduu' ne ni kaku ña sakuu' nia.

²¹ Te tikui jaan' ndii, ka'an ndiaa ra' xa'a' ña chichi' e' kuenta Cristo, te xiin' ña jaan' ni sakaku Ndiosí yoo' vitin. Te ña chichi' e' jaan' ndii, süu' kuenta ña natia' e' iin e' nduu' a, süu' jaan' ndii iin nuu' ña taxi' e' kuento e' nuu' Ndiosí xiin' iin kanii' nimá e' nduu' a, te xa'a' a ña ni natia'ku Jesucristo, na ni sakaku a yoo'.

²² Te ña jaan' ndii, ni ndaa a ndivi', te ndu'u' a xiin' kua'a Ndiosí. Te sakuu' ángele, xiin' sakuu' ña kumi' ndiee', xiin' sakuu' ña kumi' ña ndiee' yoo nda'a Jesús.

4

Käka ka e' naa xika' ne ini xini Jesús

¹ Xa'a' a ña ni ndo'o Cristo xiin' ñu'u' nde'i a xa'a' e' ndii, nii' sakan' tu kuni a koo tu'va ndo'o te kundo'o ndo', sakan' ña ña ni ndo'o xiin' ñu'u' nde'i a ndii, xa ni sandi'i' a kuachi e'.

² Te vitin, ña kuu' saa' tiaku ka e' ndii, na kaka e' xaa' e' ña kuni Ndiosí, te süu' kaka e' saa e' ña ndioo'

ini e', ña nduu' kuenta iin yivi'.

³ Vikiuin ndo' ña xaa' ndo' ña xani ne tuku', ne ini xini Jesús, ña ni xaa' ndo' xta'an' kij' ni nduu' ndo' ne ni xika xaa' ña kini kuu' xiin' iin' ndo', xiin' ña kini ña ndioo' ini ndo', xiin' ña xini, xiin' ña xa'a' ndo' viko' loco, xiin' ña ndiee' sii' ndo' te xini va ndo', xiin' ña xaka'nu' ndo' ndiosí saka, ña kuasa' kuni.

⁴ Ndisu vitin ña xaa' ka ndo' ña kini naa ña xaa' ne jaan' ndii, siin' kuu' ndo' tuu nia, sakan' na kania'a nia xa'a' ndo'.

⁵ Ndisu ne jaan' ndii, naa kivi' kuni a ña nataxi nia kuenta nuu' Ndiosí, ña xa yoo tu'va, te sana'má a ne tiaku, xiin' ne xa ni xi'i.

⁶ Xa'a' a jaan' na ni xini so'o tu ne xa ni xi'i vitin tu'un va'a te kuvi natin nia kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i' tee' ndee ni xi'i nia ndee naa xi'i ndee ka ne yivi'.

Ka'an Pedro saa kuni a kuu e', vitin ña xa kuyatin ndi'i iin yivi'

⁷ Xa kuyatin' kivi' ndi'i iin yivi'. Xa'a' a jaan' na koo ñu'u' ini ndo', te koo tu'va ndo', te ka'an ndo' xiin' Ndiosí.

⁸ Te ña ka'nu' ka ndii, kundani ta'an' xava'a ndo'. Kuachi ndii kij' xaa' e' ña jaan' xa'a' ne yivi' ndii, yoo ka'nu' ini e' xa'a' kua'a' kuachi nia.

⁹ Te na natin ta'an' va'a ndo' vi'e ndo', te ka'an yu'u' ndo' kij' xaa' ndo' ña jaan'.

¹⁰ Te jin ndo' ndii, kaka nuu' ndo' nuu' inga ne yivi'

xiin' i'in nuu' ña chuun ña ni taxi Ndiosí nda'a' ndo'. Te chindíee' va'a ndo' nja xiin' i'in ña chuun jaan'.

11 Xa'a' a jaan' na, ne ka'an ndoso' ndii, na ka'an nja saa nii saka'an ña'a' Ndiosí kuji', te ne xika' nuu' ndii, na kaka nuu' nja xiin' ndíee' Ndiosí kuji'. Te xiin' ña jaan' natíin Ndiosí sakuu' ña xaka'nu' xiin' nda'a' Jesucristo, ña xata'an natíin ña tiin' ka'nu' ña'a' e', xiin' sakuu' ña ndíee' ndee' ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu' a.

Na nakuatia' e' kiji' ndo'o' e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo

12 Ñani ta'an' manj' i, nandanj' ndo' kiji' yoo tundo'o' chie va nuu' kivi' ñuu' ndo', te kanini ndo' ña kuni a xka'ndia tundo'o' naa ña jaan' nuu' kivi' ñuu' ndo'.

13 Süu' jaan' ndii nakuatia' va nimá ndo' xa'a' a ña ndo'o' ndo' ndee' naa ni ndo'o' Cristo, sakan' te nakuatia' ya'a ka nimá ndo' kiji' kuni ndo' nandiko' a iin yivi' xiin' ña ndatun' koo' chukuu' a.

14 Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó naa' ka'an kinj' ne yivi' xiin' ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo, sakan' ña naá Espíritu Ndiosí, ña ndatun' koo' chukuu', nimá ndo'.

15 Te naa' sando'o' ne yivi' yoo ka nduu' ndo'ó ndii, na kunduu' a xa'a' a ña nduu' ndo' ne xa'ni' ne yivi', uun xa'a' a ña nduu' ndo' ne kui'na', uun xa'a' a ña nduu' ndo' ne xaa' ndee' ka nuu' ña nja'a, uun xa'a' a ña nduu'

ndo' ne chi'ni' yu'u' nuu' a, mii' koo' kana' ndo'ó.

16 Ndisu' naa' ndo'o' yoo ka xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, koo' xa'a' ña kuchani ndo', süu' jaan' ndii saka'nu' ndo' Ndiosí xa'a' a ña ndo'o' ndo' jaan' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo.

17 Kuachi' ndii xa ni xa'a' kivi' ña sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', te kuni a ña xi'na xa'a' a xiin' yoo', ne nduu' kuenta a, te naa' xi'na ka xiin' yoo' xa'a' a ndii, saa ka vi' tu kundo'o' ne kuni kandixa' tu'un va'a xa'a' Ndiosí.

18 Kuachi' ndii yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii: Te naa' tundo'o' xava'a te kakü ne xachuun' ndaku ndii,

saa ka vi' tu kundo'o' ne xaa' ña nja'a xiin' ne xaa' kuachi'.

Sakan' kachi' a.

19 Sakan' na kuii', yoo ka ndo'o' xa'a' a ña sakan' kuni Ndiosí ndii, na sanakua'a xiin' mji' nja nda'a' a, sakan' ña ña ni xa'a' iin yivi' ndii, saxinú a kuento ña taxi' a. Xa'a' a jaan' na ñakoo' ndo' ña xaa' ndo' ña va'a.

5

Ka'an Pedro xiin' te xixa, te xito' ne nakaya xa'a' Jesús

1 Kuni ka'an nda'vi i xiin' te xixa, te xito' ndo'ó, ne nakaya xa'a' Jesús, xa'a' a ña nduu' tu yu'u' te xixa ndee' naa te jaan', te ni xini nduchi' nuu' i ña ni ndo'o' Cristo, sakan' tu natíin inga' i xiin' te jaan' ña ndatun'

koo' chukuu' ña tuvi saa Ndiosí nuu' ku'un e'.

² Ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña koto va'a ndo' ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni taxi a nda'a' ndo' xito' ndo', te nduu' nja ndee naa mbee xito' ndo'. Te saa ndo' ña jaan' xiin' ña ndiee', ni ndee saa tu ndo' a xa'a' a ña too ndo' xu'un', süu' jaan' ndii saa ndo' a xa'a' a ña kuni kaka nuu' ndo' nuu' ne ni taxi Ndiosí xito' ndo' jaan'.

³ Te küu ndo' ndee naa xto'o xiin' ne xito' ndo' jaan', süu' jaan' ndii kunduu ndo' ne nia'á ichi' Ndiosí nuu' ne jaan'.

⁴ Te kij' nandjiko' ña paxto kuu' nuu' ndii, natijn ndo' corona ndatun' xava'a ña köo' kivi' tivi'.

Kani' kuento Pedro sakuu' inga ne ndikún Jesús

⁵ Ndo'ó, ne sava ndii, koto ka'nu' ndo' te xixa. Te sakuu' ndo' ndii, koto ka'nu' ta'an' ndo' xiin' ña nda'vi küu nimá ndo'. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Nakasi Ndiosí nuu' ne ñuñu', ndisu ne nda'vi kuu' nimá ndii, chindiee' ña'a' a. Sakan' yoso' a.

⁶ Ña jaan' na kuii' ko'ni xachi' ndo' xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo' nda'a' ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí, te tijn ka'nu' a ndo'ó kij' xaá kivi' ña ni chituní a.

⁷ Te nakoo ndo' sakuu' ña sandi'ni nimá ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña ndi'ni ña jaan' xa'a' ña ndo'o' ndo'.

⁸ Koo ñu'u' ini ndo', te koo tu'va tu ndo', sakan' ña ña

ndiva'a, ña ndasi' ta'an' xiin' e' ndii, xika' nduu' a yoo' ndee naa león kij' xiña ri' nanduku' ri' yoo kuví koko' ri'.

⁹ Te taxi ndo' ña keta va'a ña ndiva'a jaan' nuu' ndo', te kuita ni'i va ndo' nuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, sakan' ña xini ndo' ña ndo'o' tu inga ne ini xini Jesús jin kachi nuu' tundo'o' mii' ka ndiee' nja jin yivi'.

¹⁰ Ndisu kij' ndi'i kundo'o ndo' jin xa'a' ndii, mii' Ndiosí ndasandaku nimá ndo' te kuita ni'i ndo' nuu' ichi' a, te kuita kutu' tu ndo'. Sakan' ña Ndiosí jaan' ndii, ndani mii' a yoo', te suvi a ni kana yoo' te kundiee e' ndee ndi'i' ni kivi' mii' ndatun' xava'a kaa' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo.

¹¹ Te Ndiosí na natijn sakuu' ña tiin' ka'nu', xiin' sakuu' ña ndiee' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Ndeii' Pedro, te ti'vi' tu ra cha'an'

¹² Xiní i ña Silvano ndii, jin te xika' ndaku ichi' Jesús nduu' ra, te jaan' ni chindiee' yu'u ni ke'i i tutu ña sie yo'o' te sandieni i ndo'ó, te taxi i ña kundani va'a ndo' ndee xa'a' xna'a' nduu' a na ndani mii' Ndiosí yoo'. Ña jaan' na kuii' na kuita ni'i ndo' nuu' ña jaan'.

¹³ Ne ni nakaxin tu Ndiosí, ne nakaya xa'a' Jesús ñuu Babilonia ndii, ti'vi' nja cha'an' ndo'. Te sakan' tu ti'vi' Marcos, te nduu' ndee naa si'e i, cha'an' ndo'.

14 Te chjto nuu' ta'an' sakuu' ndo' kuenta Jesús xa'a' a ña ndani ta'an' ndo' ndee naa ta'an' mii' ndo', te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'. Te na koo na ña manj' ña taxi' Ndiosí xiin' sakuu' ndo'ó, ne nduu' kuenta Jesu-cristo. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pedro kua'an nda'a' ne ini xini Jesús xiin' ra

Ti'vi' ra cha'an' nia

¹ Yu'u nduu' Simón Pedro, te xika' nuu' nuu' Jesucristo, te ña jaan' ni tjanu' yu'u sania'á i ichi' a. Te ti'vi' i cha'an' ndo'ó, ne ni natijn jin ña va'a xava'a, ña ini na ndo' xini ndo' Jesús saa nii' ini ndu. Te ni natijn ndo' ña jaan' xa'a' a ña xachuun' ndaku Ndiosí e' Jesucristo, ña ni sakakú yoo'.

² Te jin kivi' na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxí ya'a tu a ña maní' koo xiin' ndo' xa'a' ña xini ndo' xa'a' a, xiin' ña xini ndo' xa'a' xto'ó e' Jesús.

Nia'á ndo' ña ni kana Ndiosí ndo'ó, te ni nakaxin tu a ndo'ó

³ Xiin' ña ndiee' Ndiosí ni taxí a sakuu' ña kuní nuu' e' te kutiaku e, te kaka ndaku xna'a e' nuu' a xa'a' a ña ni taxí a kundani e' xa'a' Jesús, ña ni kana yoo' xiin' ña ndiee' mji' a xiin' चुुन ka'nu' ña ni xaa a.

⁴ Te xiin' ña jaan' ni taxí Ndiosí kuento a nuu' e', te kuento jaan' ndii, ndatun' va a, te ka'nu' va tu a. Sakan' te kij' ndi'i kiee ndo' nda'a' ña kini ña kuní jin' ndo', ña yoo jin yivi' yo'ó ndii,

natijn ndo' ñu'u' nde'i ña yoo ndivi'.

⁵ Xa'a' a jaan' na saa ndo' sakuu' ña nduxa', te süu' ini kuiti' ndo' kuní ndo' Jesús, süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kaka ndaku ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kundani ka ndo' xa'a' Ndiosí.

⁶ Te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te ndiko ni'i xiin' mji' ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te kuie kuu' ini ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te saa ndo' ña kuní Ndiosí kuiti'.

⁷ Te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te kundani ta'an' ndo' ndee naa ta'an' mji' ndo' nduu' ne yivi', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kundani ta'an' ndo' xiin' jin kanii' nimá ndo'.

⁸ Sakan' ña, naa' xaa' ndo' sakuu' ña jaan', te chitu' vi' a nimá ndo' ndii, saku'nu' a ndo'ó nuu' ña xini ndo' xa'a' xto'ó e' Jesucristo, te taxí a kunduu' ndo' ne kuasa' kuní, uun ne koo' xachi' ña va'a xaa' xa'a' Ndiosí.

⁹ Te ne koo' ña jaan' ñu'u' nimá ndii, xito' xachi' nja ña xaa' nja, te nduu' nja ndee naa ne kui'e nuu' naka'an' ka nja ña xa ni sandoyo' Ndiosí kuachi' ña ni xaa nja xta'an'.

10 *Ñan̄i* ta'an' *i*, *sakan'* na *kuii'* *saa* *kā* *ndo'* *sakuu'* *ñā* *nduxa'* *te* *saa* *ndo'* *ñā* *jaan'*, *te* *koṭo* *vā* *ndo'* *ñā* *n̄i* *kana* *Ndiosí* *ndo'ó*, *sakan'* *ñā* *suvi* *ā* *n̄i* *naḵax̄in* *ndo'ó*. *Te* *naa'* *xaa'* *ndo'* *sakan'* *ndii*, *kōō'* *kivi'* *kux̄ioo* *ndo'* *nuu'* *ā*.

11 *Te* *kij'* *xaa'* *ndo'* *ñā* *jaan'* *ndii*, *nunia'* *ko'o'* *Ndiosí* *yi'e'* *nuu'* *ndo'* *te* *xka'ndiā* *ndo'* *mii'* *xa'ndia* *chuun'* *Jesucristo* *ndee* *ndi'i'* *n̄i* *kivi'*, *ñā* *nduu'* *xto'ó* *e'*, *ñā* *n̄i* *sakakú* *yoo'*.

12 *Ñā* *jaan'* na *kuii'* *sanaka'an'* *chito* *i* *ndo'ó* *xa'a'* *ñā* *n̄i* *ka'an* *i* *jaan'* *tee'* *ndee* *xā* *xiní* *ndo'* *ā*, *te* *xika'* *n̄i'* *ndo'* *xiin'* *ñā* *ndixā* *jaan'*, *ñā* *kumi'* *ndo'* *viṭin*.

13 *Sakan'* *ñā* *xiní* *i* *ñā* *viṭin* *ñā* *kusaa'* *tiaku* *i* *xiin'* *ñū'u'* *nde'i* *yo'o'* *ndii*, *kuní* *ā* *sanaka'an'* *chito* *i* *ndo'ó* *xa'a'* *ñā* *jaan'*.

14 *Sakan'* *ñā* *xiní* *i* *ndii*, *nā'a'* *kā* *te* *naḵoo* *i* *ñū'u'* *nde'i* *i* *naa* *n̄i* *ka'an* *xto'ó* *e'* *Jesucristo* *xiin'* *i*.

15 *Te* *xiin'* *ñā* *ndiēe'* *sanaka'an'* *tū* *i* *ndo'ó* *sakuu'* *ñā* *yo'ó'* *viṭin* *te* *naḵā'an'* *ndo'* *ā* *tee'* *ndee* *xā* *n̄i* *xi'i* *i*.

Ñā *ndaḵu* *ka'an* *Ndiosí* *xa'a'* *Jesucristo*

16 *Kij'* *n̄i* *sakuni'* *ndū* *ndo'ó* *xa'a'* *ñā* *ndiēe'* *koo'* *chukuu'* *xto'ó* *e'* *Jesucristo*, *xiin'* *xa'a'* *ñā* *naḵiḵo'* *ā* *iin* *yivi'* *ndii*, *n̄i* *ka'an* *ndū* *xiin'* *kuento* *xini* *tuní* *nda'vi* *so'ó*. *Sūu'* *jaan'* *ndii* *n̄i* *ka'an* *ndū* *xa'a'* *ñā* *n̄i* *xin̄i* *nduchi'* *nuu'* *ndū*, *ñā* *ka'nu'* *vā* *ñā* *nduu'* *Jesús* *jaan'*.

17 *Kuāchi* *ndii* *n̄i* *tijn* *ka'nu'* *ñā'a'* *yūva'* *e'* *Ndiosí*, *te* *n̄i* *ndaṣayi'é* *vā* *tū* *ñā'a'* *ā*. *Te* *ndee* *ndivi'*, *mii'* *ndu'u'* *ñā* *ka'nu'* *koo'* *chukuu'*, *n̄i* *xin̄i* *so'ó* *ndū* *tachi'* *yū'u'* *ā* *ñā* *ka'an* *ndii*: “*Si'e* *i*, *ñā* *ndan̄i* *vā* *i*, *nduu'* *ñā* *ñāa'*. *Te* *vā'a* *vā* *kuni* *i* *xini* *ñā'a'* *i*”, *n̄i* *kachi* *ā*.

18 *Te* *mji'* *ndu'u'* *nduu'* *te* *n̄i* *xin̄i* *so'ó* *tachi'* *yū'u'* *ñā* *n̄i* *kix̄in* *ndee* *ndivi'* *kij'* *n̄i* *itā* *ndū* *xiin'* *Jesús* *xini'* *iku'* *sū'un*.

19 *Te* *xiin'* *ñā* *jaan'* *n̄i* *xin̄i* *e'* *n̄i* *xinū* *ñā* *n̄i* *ka'an* *te* *n̄i* *ka'an* *tiakú* *tū'un* *Ndiosí*, *sakan'* *na* *vā'a* *xaa'* *ndo'* *naa'* *kand̄ixa'* *ndo'* *ā*, *sakan'* *ñā* *kunduū* *ā* *ndee* *naa* *ñū'u'* *ñā* *koṭuun* *nuu'* *ndo'* *mii'* *iin* *yavi* *ndee* *kitū'*, *te* *tuv̄i* *Jesús* *nimá* *ndo'*, *ñā* *nduu'* *ndee* *naa* *tiiun'* *chie*, *ti'* *keta'* *kuax̄i* *kitú'*.

20 *Te* *ñā* *ka'nu'* *kā* *nduu'* *ā* *ñā* *kundan̄i* *ndo'* *ñā* *ndee* *iin* *tū'un* *ñā* *yoso'* *nuu'* *tutū* *Ndiosí*, *ñā* *ka'an* *tiakú* *jaan'* *ndii*, *n̄i* *kāḵu* *ā* *xini'* *ndee* *iin* *te* *yivi'*.

21 *Kuāchi* *ndii*, *kij'* *n̄i* *ka'an* *tiakú* *te* *yivi'* *tū'un* *Ndiosí* *ndii*, *n̄i* *kāḵu* *ā* *xini'* *mji'* *rā*, *sūu'* *jaan'* *ndii* *Espíritu* *Santo* *n̄i* *saka'an* *ñā'a'*, *te* *n̄i* *ka'an* *tiakú* *rā* *saa* *kuní* *Ndiosí*.

2

Ka'an *Pedro* *ñā* *koṭo* *xiin'* *mii'* *e'* *nuu'* *te* *sania'á* *tun* *vixi* (*Jud.* 4-13)

1 *Ndisū* *n̄i* *yoo* *tū* *te* *ka'an* *tiakú* *tū'un* *vixi* *tejn* *ne* *ichi'* *yāta'* *e'*, *ne* *Israel*. *Te* *nii'* *sakan'* *koṭo* *tū* *te* *sania'á*

tun vixi tejn ndo'ó. Te sania'á sije ra ña xini xa'an' ña satívi' ne yivi', te xiin' ña jaan' ndii, ndee xa'a' xto'ó e', ña ni sakakú ña'a', ndíee yu'u' ra. Te xa'a' ña jaan' ndii, ki'i' va kixin ña sandoñu'u' ña'a'.

² Kua'a' va ne nduu' kuenta Ndiosí kundikun xata' ña ka'an ña sania'á te jaan'. Te xa'a' a ña xaa' ña ña jaan' ndii, kanja'a ne yivi' xa'a' ichi' ña ndixa, ña ndikún e'.

³ Te xa'a' a ña ndioo' ini va ra xa'a' xu'un' ndii, tavá' ra xu'un' nda'a' ndo' xa'a' kuento nda'vi so'ó, ña xini xa'an' jaan'. Xa'a' a jaan' na ndee xta'an' vi' xa ni chituní Ndiosí ña sando'o' a ra, te xa yoo tu'va kivi' ña ndoñu'u' ra.

⁴ Ndiosí ndii, ni yoo ka'nu' ini a xa'a' ángele, ña ni xaa kuachi, süu' jaan' ndii ni ko'ni ña'a' a tixin jin yavi kunu va, te ni ndasi i'nu ña'a' a mii' jin yavi ikan', te ni taxi ndiatu ña'a' a ndee xaa kivi' ña sana'má a sakuu' ne yivi'.

⁵ Te sakan' tu ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne ni xaa ña ña'a' ni ndíee jin yivi' xta'an', kii' ni ti'vi' a savi', te ni xa'ni' ña'a' a, te ni sakakú a Noé kuiti', te ni ka'an ndoso' xa'a' ña sana'má ndaku Ndiosí, te ni sakakú tu a uxá ta'an ka ne yivi' xiin' ra.

⁶ Te ni sanduxin tu a ne ni ndíee ñuu Sodoma xiin' ñuu Gomorra ndee ni nanduu ñuu jaan' ndee yaa' nú'u kuiti', te xiin' ña jaan' nia'á

a saa sando'o' a ne xaa' ña ña'a'.

⁷ Ndisu Lot ndii, ni sakakú ña'a' Ndiosí xa'a' a ña ni xachuun' ndaku ra nuu' a, te ni ndi'ni va nimá ra kii' xito' ra ña ña'a', ña xaa' ne ñuu ra jaan'.

⁸ Te ni xachuun' ndaku jaan' ndii, ni ndo'ó kua'a' nimá ndaku ra jin kivi' kua'an xa'a' ña ña'a' ña ni xaa ña, ña ni xini ra xiin' ña ni xini so'ó ra.

⁹ Te xiin' sakuu' ña jaan' nia'á xto'ó e' Ndiosí ña kumi' a ndíee', te sakakú a ne xaa' ña kuni a nuu' ña sando'o' ña'a'. Te kumi' tu a ndíee' te sando'o' a ne xachuun' ndaku jaan' kii' xaa kivi' ña sana'má a sakuu' ne yivi'.

¹⁰ Ña jaan' na sando'o' xto'ó e' sakuu' ne xaa' ña xe'na' jaan' xiin' ña ka'an ña ndioo' ini jin' mii' ña, te yi'vi ña kanja'a ña xa'a' a ña ndíee' a.

Te sania'á ña xini xa'an' jaan' ndii, tiaku yu'u' ra, te ñuñu' tu ra, te yi'vi tu ra ña kanja'a ra xa'a' ña kumi' ndíee', ña ndíee' ndivi'.

¹¹ Ndisu ángele ndii, tee' ndee koo' chukuu' ka a, te kumi' ka tu a ña ndíee' te sakan' te xini xa'an' jaan' ndii, kundieni a kanja'a a xa'a' ña kumi' ndíee' jaan' nuu' xto'ó e' Ndiosí.

¹² Te jaan' ndii, kuu' ra ndee naa kiti', ña koo' ña xanini ri' te xika' ri' saa tuu mii' kuiti' ri', te tuví ri', te tjin te yivi' ri', te ka'ni' ra ri'. Te jaan' ndii, kanja'a ra xa'a' ña kundani ra, sakan'

na kuii' t̄ivi' x̄achi' r̄a nuu' ña kin̄i jaan',

13 te kundo' o r̄a saa Ndiosí xa'a' a ña n̄i sat̄ivi' r̄a inga ne yivi'. Sakan' ña tuu r̄a ndii, va'a kuni r̄a ña xaa' r̄a ndee ka nuu' ña kin̄i kuu' r̄a ndee iin ke'in'. Te kij' naka' ña'a' ndo', te xixi' r̄a mii' ndee' sii' ndo' ndii, kua'an ka'an' nuu' e' kuu' r̄a xa'a' ña kin̄i ña xaa' r̄a xiin' ña kuaa' loco r̄a.

14 Te jaan' ndii, küvi xka'ndia sana' v̄i' iin ña'a' nuu' r̄a, sakan' ña xa ndikun n̄i, te kuni t̄iin ña'a' r̄a, te k̄o'o' kivi' xikuin̄ r̄a ña xaa' r̄a kuachi. Te xamaña r̄a ne it̄ia' in̄i nuu' ña kandixa' n̄ia Cristo, te चुयुन va' r̄a ña t̄ava' r̄a ndee ka ña ndioo' in̄i r̄a xa'a' nda'a' ne yivi'. Sakan' na kuii' te xa yoo koo tundo' o' saa Ndiosí nduu' r̄a.

15 Te jaan' ndii, n̄i nakoo r̄a ichi' ndaku, te n̄i ko'n̄i r̄a nuu' ichi' Balaam, si'e te nduu' Beor. Balaam jaan' ndii, n̄i xt̄an̄i va' r̄a saa r̄a ña n̄ia'a, te ki'in r̄a xu'un' nda'a' ne yivi'.

16 Ndisu n̄i kan̄i kuento ña'a' iin mburru xiko' ña'a' xa'a' kuachi r̄a xiin' iin tach̄i' yu'u' ndee naa ka'an iin ne yivi', te n̄i sajin̄ kuiin̄ ri' ña n̄i kun̄i te ka'an tiakú siki' jaan' saa r̄a, tee' ndee k̄o'o' tu'un̄ ti' jaan'.

17 Te sania'á ña xini xa'an' jaan' ndii, nduu' r̄a ndee naa t̄iko'yo', mii' n̄i ndoko t̄ikui, te nduu' tu' r̄a ndee naa viko', ña xiko' ni'i' tach̄i' ndiee', te xa'a' te jaan' tu' n̄i sakoo' tu'va' Ndiosí mii' iin yavi' ndiaa' x̄achi'.

18 Kuachi ndii ka'an ñuñu' r̄a xa'a' m̄ii' r̄a xiin' kuento ña kuasa' kuní, te xiin' ña ka'an ña xaa' r̄a sat̄ivi' r̄a ne sakan' xinu' nuu' ne xini ña ndixa' xa'a' Ndiosí.

19 Taxi' r̄a kuento r̄a ña sandoo' ndiká r̄a ne yivi' jaan' nuu' tu'un̄ ndei' Ndiosí, kij' ndee m̄ii' r̄a t̄ia'an ndoo' ndiká nuu' ña kin̄i ña xaa' r̄a. Sakan' ña yoo ka küvi v̄iko' ni'i' xiin' mii' m̄ii' nuu' ndee ka ña'a' ndii, ña jaan' xiko' ni'i' ña'a'.

20 Naa' xa n̄i kaku yoo ka nda'a' ña ndioo' in̄i ña nduu' kuenta iin yivi' xa'a' a ña n̄i xini n̄ia tu'un̄ xa'a' xto'o' e' Jesucristo, ña n̄i sakakú yoo' nuu' kuachi e', te tuk̄u n̄i sanasuku' ña'a' ña kin̄i jaan', te kanando ña'a' a ndii, sat̄ivi' ya'a' ka ña'a' a ichi' ña uvi' te sakan' ña nuu' kij' xini n̄ia ichi' Jesús.

21 Sakan' na kuii' ndee chaa' ka na k̄o'o' kivi' n̄i xini ne jaan' ichi' ña ndaku jaan', te sakan' ña nakoo n̄ia a kij' xa n̄i xini n̄ia a, sakan' te kuxioo' n̄ia nuu' tu'un̄ va'a su'un̄, ña n̄i xini so'o' n̄ia.

22 Ndisu n̄i xaa' te jaan' sakan' te xinu' naa ka'an ne yivi' ndii: "Naya' ndii, nakaxi' ri' suxan̄ yu'u' ri'", kachi n̄ia. Te naa ka'an tu' ne yivi' ndii: "Kij' xa n̄i sakuchi' e' kin̄i ndii, tuk̄u n̄i xiko' kava' ri' nuu' nde'i'", kachi n̄ia.

3

Ka'an Pedro xa'a' ña xka'ndia kij' xa kuyatin' nandiko' Jesús iin yivi'

1 N̄an̄i ta'an' man̄i' i, tutu yo'o' nduu' n̄a uvi' n̄a ti'vi' i nda'a' ndo'. Te xiin' uvi' saa' a kun̄i i kond̄ia yu'u' i ndo'ó te ndoto nuu' in̄i ndo', te kan̄ini va'a ndo',

2 te naka'an' ndo' n̄a ni ka'an' te nduu' kuenta Ndiosí, te ni ka'an' tiakú tu'un' a xta'an'. Te kun̄i tu' i n̄a naka'an' ndo' tu'un' ndei' n̄a ni taxi xto'o' e', n̄a ni sakakú yoo' nuu' kuachi' e', nuu' ndu'u, te ni tjanu' a san̄ia'á ichi' a, te ni saya'á ndu' a nuu' ndo'.

3 N̄a xi'na' ka' n̄a kun̄i a kund̄ani ndo' ndii, n̄a yo'o' nduu' a: kivi' so'o' ndi'i' ndii, kand̄ekuie te kund̄i'i' xiin' e', te kundikun' ra' n̄a kin̄i n̄a ka'an' nimá m̄ji' kuit̄i' ra,

4 te ka'an' ndij' ra' ndii: "Ni nakoo' xto'o' ndo' kuento ra' n̄a nand̄iko' ra, te koo' ra' xaá, te ndee' kii' ni xi'i' te xii' yata' e' ndii, iin kachi' kaa' iin yivi' ndee' vit̄in' ndee' naa' n̄a nuu' kii' ni kua'a' a", kachi' ra.

5 Ndisu' te yivi' jaan' ndii, kuni' naka'an' m̄ji' ra' n̄a ndee' xta'an' iin yivi' ndii, xa'a' a' n̄a ni ka'an' chuun' Ndiosí na' ni kua'a' nd̄ivi' xiin' n̄u'u' iin yivi', te kuni' naka'an' tu' ra' n̄a tix̄in' tikui' ni ket̄a' n̄u'u' jaan', te xiin' tikui' jaan' ni kuv̄a' a' a.

6 Te xiin' n̄a ni ka'an' chuun' n̄a jaan' tu' ni sand̄eka'nú' a' iin yivi' kii' sakan' xiin' tikui'.

7 Te xiin' tu'un' ndei', n̄a ni ka'an' chuun' a' jaan', tu' yoo' tu'va' nd̄ivi' xiin' n̄u'u' iin yivi' n̄a yoo' vit̄in', te koko

a. Sakan' na xiin' n̄u'u' jaan' koko' n̄a jaan' kii' xaa' kivi' n̄a sana'má Ndiosí sakuu' ne' yivi', te sand̄oñu'u' a' ne' xaa' n̄a kin̄i.

8 Ndisu' ndo'ó, ne' n̄an̄i ta'an' man̄i' i' ndii, ka'an' i' xiin' ndo' n̄a n̄andos̄o' ndo' n̄a iin kivi' nuu' xto'o' e' ndii, nduu' a' ndee' naa' iin m̄ji' kuiya, te iin m̄ji' kuiya' ndii, nduu' a' ndee' naa' iin kivi' kuit̄i' nuu' a'.

9 Sakan' na xto'o' e' jaan' ndii, n̄a'a' ka' te saxinú' a' kuento a, n̄a ni taxi' a' nuu' e' jaan', te süu' ni kuu' kuachi' a' naa' xanini sav̄a' ne' yivi', süu' jaan' ndii ndiatu' a' xa'a' a' n̄a kuie' in̄i a' xa'a' e', te kuni' a' n̄a kuv̄i' ndee' iin ne' yivi' xa'a' kuachi' n̄a. Süu' jaan' ndii kun̄i a' n̄a nama' sakuu' n̄a' nimá n̄a xa'a' kuachi' n̄a xaa' n̄a, te kand̄ixa' n̄a'a' n̄a.

10 Ndisu' kivi' n̄a nand̄iko' xto'o' e' ndii, iin xaa' ki'i' kuit̄i' a' ndee' naa' iin te kuit̄i' na'. Te nd̄ivi' m̄ji' ndiee' n̄a tuún' nuu' e' ndii, ndoñu'u' a' saa' iin n̄a ni' i' yoo' xava'a' kii' sakan', te koko' ndoo' n̄a yi'é ndiee' nd̄ivi', te n̄u'u' iin yivi' xiin' sakuu' n̄a yoo' nuu' a' ndii, koko' sakuu' a'.

11 Te xa'a' a' n̄a sakan' ndoñu'u' sakuu' n̄a jaan' ndii, kun̄i a' n̄a nd̄iee' ka' kaka' ndoo' ndo', te kaka' va'a' tu' ndo', te saa' ndo' n̄a kun̄i Ndiosí,

12 n̄a ndiatu' ndo' xaa' kivi' n̄a sana'má a' ne' yivi', te saa' ndo' n̄a nduxa', te xaa' ki'i' va' kivi' jaan'. Kii' sakan' ndii, nd̄ivi' m̄ji' ndiee' n̄a

tuún nuu' e' ndii, ndoñu'u' a saa ñu'u, te ndutja ndoo ña yi'é ndiee' ndivi' jaan' saa ña i'ni' ñu'u jaan'.

13 Ndisu yoo' ndii, ndiatu' e' ña kasa'a Ndiosí jin ndivi' xaa' xiin' jin ñu'u' jin yivi' xaa', saa ni taxí a kuento a nuu' e', mii' koq mji' ndi'j ña ndaku.

14 Sakan' na kuii', ñani ta'an' maní' j, vitin ña ndiatu' ndo' xaa kivi' ña nandiko' xto'q e' jaan' ndii, saa ndo' sakuu' ña nduxa', te sätivi' ndo' nimá ndo', te koo' ndee jin xa'a' ña kuví tjin kuachi' Ndiosí ndo'ó. Te saa tu ndo' sakuu' ña nduxa', te koq ndo' ña maní' xiin' a.

15 Te naka'an' ndo' ña, ña kuie kuu' ini xto'q e' xa'a' e' jaan' ndii, xa'a' ña kuni sakakú a yoo' na xaa' a sakan' xiin' e', saa nii' ni ke'j tu ñani maní' e' Pablo nuu' ndo' xiin' ña xini tuni ña ni taxí Ndiosí nda'a' ra.

16 Te kuyatin' sakuu' tutu ña ni ke'j Pablo jaan' ndii, ka'án a xa'a' ña yo'q'. Te yoo sava ña ni ke'j ra jaan' ndii, vixi va ka'án a. Sakan' na kuii', ne küu' kaxi' xiin' ne itja' ini nuu' ichi' Ndiosí ndii, sanakuachi' ndaku nja ña jaan'. Te sakan' tu xaa' nja xiin' inga xaan' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí. Xa'a' a jaan' na sandoñu'u' xiin' mii' mji' nja.

17 Ne ñani ta'an' maní' j, sakan' na kuii', ndo'ó ndii, xa'a' a ña xa xini ndo' ña jaan' ndii, kaka ndito' ini va ndo' koq ka kundikun ndo' xata' ña xini xa'an' ña xaa'

ne kini kuu', te nakoo ndo' ña ita' ni'j ndo' nuu' ichi' Jesús.

18 Ndee chaa' ka kuá'nu naa kuá'nu ka ndo' nuu' ña ndani va xto'q e' Jesucristo, ña ni sakakú yoo', ndo'ó, xiin' ña kuá'nu ndo' nuu' ña xini ndo' xa'a' a. Te ña jaan' na natjin sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Juan kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

*Jesús nduu' tu'un ña taxi
kivi' ñuu e'*

¹ Ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' tu'un ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i, ña xa yoo ndee ña nuu' kij' tia'an kua'a jin yivi'. Ndu'u ndii, ni xini so'o ndu ña ni ka'an a, te ni xini nduchi' nuu' ña'a' ndu, te ni tondia nda'a' tu ña'a' ndu.

² Te ña taxi' kivi' ñuu e' jaan' ndii, ni tui a jin yivi'. Te ndu'u ndii, ni xini nduchi' nuu' ña'a' ndu, te ndiee' yu'u' ndu xa'a' a, te ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a' ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i jaan', ña yoo xiin' yuva' e' Ndiosí, te ni tui a tein e'.

³ Te ña ni xini nduchi' nuu' ndu xiin' ña ni xini so'o ndu jaan' nduu' ña ka'an ndoso' ndu nuu' ndo', sakan' te jin ndaa' kunduu tu ndo'ó xiin' ndu, ndee naa jin ndaa' nduu' ndu'u xiin' yuva' e' Ndiosí, xiin' si'e a Jesucristo.

⁴ Ke'i ndu ña yo'o' nuu' ndo', te nakuatia' ndi'i nimá e'.

*Sandoyo' Ndiosí kuachi e'
naa' na'ma e' kuachi e' nuu'
a*

⁵ Ña yo'o' nduu' ña ni xini so'o ndu ni ka'an Jesucristo, te ka'an ndoso' tu ndu'u a

nuu' ndo'ó: Ndiosí nduu' ña tuún ndatun', te koo' ndee ma'a ña jin yavi ini a.

⁶ Naa' ka'an e' ña jin ndaa' nduu' e' xiin' Ndiosí, te kusaa' xaa' ka e' kuachi xika' e' ichi' jin yavi ndii, xini xa'an' e', te koo' ña ndixa xaa' e'.

⁷ Ndisu naa' xika' e' ichi' mii' tuún ñu'u ndatun' jaan' ndee naa xaa' Ndiosí ndii, jin ndaa' nduu' e' xiin' ta'an' e', te níi' Jesucristo, si'e a, sandoyo' sakuu' kuachi e'.

⁸ Naa' ka'an e' ña ne koo' kuachi kumi' nduu' e' ndii, xini xa'an' xiin' mii' mii' e', te koo' ña ndixa naa nimá e'.

⁹ Ndisu naa' ndiee' yu'u' e' kuachi e' nuu' Ndiosí ndii, xa'a' a ña xachuun' ndaku a, te saxinú tu a ña ka'an a ndii, koo' ka'nu' ini a xa'a' kuachi e', te ndasandoo a nimá e' nuu' sakuu' ña nia'a ña ni xa'a e'.

¹⁰ Naa' ka'an e' ña ne koo' kivi' xaa' kuachi nduu' e' ndii, ña xini xa'an' ndasanduu' e' Ndiosí, te koo' tu'un a ñu'u' nimá e'.

2

*Jesucristo nduu' ña
xikui'ni xa'a' e' nuu' Ndiosí*

¹ Ne kua'a man'i i, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' te saa ndo' kuachi. Ndisu naa' ni xa'a yo'o' ka kuachi ndii, xachuun' ndaku Jesucristo, te ña jaan' nduu' ña xikui'ni xa'a' e' nuu' yuva' e' Ndiosí.

² Te ña jaan' nduu' ña ni xi'i te cha'vi a xa'a' kuachi e' nuu' Ndiosí. Te süu' kuachi yoo' kuiti', süu' jaan' ndii

suvj tu a ni xi'i xa'a' kuachi sakuu' ne yivi' iin yivi'.

³ Te naa' saxinú e' ña ka'an chuun' a xiin' e' ndii, kundani e' ña xiní xna'a ña'a e'.

⁴ Te yoo ka ka'an ndii: "Xiní ña'a' yu'u", kachi ña, ndisu xaa' ña ña ka'an chuun' a ndii, ne xini xa'an' nduu' ña, te koo' ña ndixa naá nimá ña.

⁵ Ndisu yoo ka saxinú ña ka'an chuun' a ndii, ne jaan' nduu' ne kundani xinu xna'a saa xaa' Ndiosí. Te xiin' ña jaan' xiní e' ña iin ndaa' nduu' xna'a e' xiin' Jesús.

⁶ Yoo ka ka'an ña nduun' ña xiin' a ndii, kuní a ña kaka ña saa nii' ni xika ña jaan'.

Ni ke'i Juan iin ña ka'an chuun' xaa'

⁷ Ñani ta'an' maní i, ña ka'an chuun' i nuu' ndo' yo'o' ndii, süu' ña xaa' nduu' a, süu' jaan' ndii ña xa ni xiní so'o' ndo' nduu' a, te xa ni natijn ndo' a ndee ña nuu'.

⁸ Ndisu ke'i tukuu i ña yo'o' nuu' ndo' ndee naa ña ka'an chuun' xaa', ña ka'an xa'a' ña ni nia'a Jesús xiin' xa'a' ña saxinú tu ndo'ó. Kuachi ndii xa kua'an xka'ndiá ña iin yavi, te xa xa'a' yi'é ñu'u ña ndixa nuu' e'.

⁹ Yoo ka ka'an ña xika' ña ichi' mii' tuún ñu'u a, ndisu ndasi' ña ñani ta'an' ña ndii, kusaa' xika' iin yavi ka ña.

¹⁰ Yoo ka ndani ñani ta'an' ña ndii, xika' ña mii' tuún ñu'u a, te koo' ña kuvi

kaviko' ña'a' te saa ña kuachi.

¹¹ Ndisu yoo ka ndasi' ñani ta'an' ña ndii, mii' iin yavi yoo ña, te xa ikan' xika' ña. Te xiní ña mii' kua'an ña, sakan' ña tüvi' ka nuu' ña xaa' ña iin yavi jaan'.

¹² Ñani ta'an' maní i, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa ni yoo ka'nu' iní Ndiosí xa'a' kuachi ndo' xa'a' ña ni xaa Jesús.

¹³ Ndo'ó, te xixa ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xiní ndo' ña xa yoo ndee kij' tia'an kua'a iin yivi'. Ndo'ó, ne sava ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa ni kanando ndo' ña ndiva'a. Ñani ta'an' maní i, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xiní ndo' yuva' e' Ndiosí.

¹⁴ Ndo'ó, te xixa ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xiní ndo' ña xa yoo ndee kij' tia'an kua'a iin yivi'. Ndo'ó, ne sava ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña ita' ni' ndo' nuu' ichi' Ndiosí, te taxa'a' ndo' tu'un a nimá ndo', te xa ni kanando ndo' ña ndiva'a.

Ka'an Juan ña va'a kundani e' ña kini ña yoo iin yivi'

¹⁵ Sakan' na kuu' kundani ndo' iin yivi' yo'o' ni ndee ña nduu' kuenta a. Sakan' ña yoo ka ndani ña jaan' ndii, ndani ña yuva' e' Ndiosí.

¹⁶ Kuachi ndii ndee iin ña kini, ña nduu' kuenta iin yivi' yo'o', kuaxi nda'a' yuva' e' Ndiosí. Süu' jaan' ndii xa iin yivi' yo'o' ni

ka'ndi a: naa kuu' ña ndioq'
 ini kiji jin' ne yivi', xiin' ña
 xikan ini nja xa'a' ña xini
 nduchi' nuu' nja, xiin' ña
 ka'an ñuñu' nja.

17 Te ndii, jin yivi' xiin' ña
 kiji, ña nduu' kuenta a ndii,
 ña xka'ndia kuiti', nduu' a,
 ndisu ne xaa' ña kuni Ndiosi
 ndii, kutiaku nja ndee ndi'i'
 ni kivi'.

*Kuni a ña koto xiin' mii'
 e' nuu' te ndasi' ta'an' xiin'
 Cristo*

18 Ñani ta'an' manij' i, xa
 kuyatin' kuii va xaa kivi'
 so'o' ndi'i'. Te ndo'o ndii, xa
 ni xini so'o' ndo' ña kixin te
 ndasi' ta'an' xiin' Cristo, suu
 kua'a' ya'a ra xa ni ka'ndi,
 sakan' na kundanij' e' ndii,
 xa kuyatin' kuii va xaa' kivi'
 so'o' ndi'i' jaan'.

19 Te jaan' ndii, tee' ndee
 tein ndu ni kije ra, ndisu ni
 nduu' xna'a ra kuenta Jesus
 xiin' e', sakan' ña naa' ni
 nduu' ra kuenta a xiin' e'
 ndii, yoo ra xiin' e' ndee
 vitin. Ndisu xiin' ña ni xaa
 ra jaan' kuvij' kundanij' e' ña
 suu' kuenta Jesus xna'a ni
 nduu' ndee jin ra.

20 Ndisu ndo'o ndii, ni taxij'
 Ndiosi Espiritu Santo naa
 nimá ndo', sakan' na kuii'
 xini sakuu' ndo' xa'a' ña
 ndixa.

21 Süu' ni ke'i ña yo'o' nuu'
 ndo' xa'a' a ña xini ndo'
 ña ndixa jaan'. Süu' jaan'
 ndii ni ke'i e sakan' ña xa
 xini ndo' a, te ndee jin yu'u'
 tun vixi kuaxi xiin' ña ndixa
 jaan'.

22 ¿Yoo nduu' te xini xa'an'
 naa' süu' te ka'an' ña süu'

Jesus nduu' Cristo, ña ni
 sakaku' yoo'? Te jaan' nduu'
 te ndasi' ta'an' xiin' Cristo,
 sakan' ña saxioo' ra yuva' e'
 Ndiosi xiin' si'e a jaan'.

23 Sakuu' ne saxioo' si'e a
 jaan' ndii, jin ndaa' nduu'
 tu nja xiin' Ndiosi, yuva'
 e'. Ndisu yoo ka ndiee'
 yu'u' xa'a' si'e a jaan' ndii,
 jin ndaa' nduu' tu nja xiin'
 yuva' e' Ndiosi jaan'.

24 Sakan' na kuii' taxa'a
 ndo' ña ni xini so'o' ndo'
 ndee kij' ni xa'a' xika' ndo'
 ichi' Jesus, te kij' xaa' ndo'
 sakan' ndii, jin ndaa' xachi'
 kunduu' ndo' xiin' si'e yuva'
 e' Ndiosi xiin' miji' a.

25 Te ña yo'o' nduu' kuento
 ña ni taxij' Cristo nuu' e' ndii,
 ña natijn e' kivi' ñuu' ña ko'
 kivi' ndi'i'.

26 Ke'i i ña yo'o' te koto
 xiin' miji' ndo' nuu' te kuni
 kunij' xa'an' ndo'o.

27 Ndisu ndo'o ndii, xa ni
 chinaa' Ndiosi Espiritu Santo
 nimá ndo', te naa ka ña
 jaan' ikan', sakan' na kuii'
 kuni ka ña sania'a ndee jin
 ne yivi' ndo'o. Sakan' ña
 Espiritu Santo jaan' nduu'
 ña sania'a ndo'o sakuu' ña
 kuni a kundanij' ndo'. Te
 ña sania'a ña jaan' ndii, ña
 ndixa nduu' a, te süu' ña
 xini xa'an' nduu' a, sakan'
 na kuii' kua'an naa kua'an
 ndo' ña jin ndaa' nduu' ndo'
 xiin' Cristo saq' ni' ni sania'a
 ña jaan' ndo'o.

28 Ne ta'an' manij' i, vitin
 ndii, jin ndaa' naa jin
 ndaa' kunduu' e' xiin' Cristo,
 sakan' te nditunij' e' kunij'
 ña'a' e' kij' nandiko' a, te

küka'an nuu' e' kij' kunj
ña'a' e'.

²⁹ Naa' xini xña'a ndo' ña
xachuun' ndaku a ndii, kuní
a kundani tu ndo' ña sakuu'
ne xachuun' ndaku ndii, xa
ni kaku xaa' nja ni xaa a.

3

Si'e Ndiosí nduu' e'

¹ Koto ndo', saa vi' kua'a'
kundani yuva' e' Ndiosí yoo',
sakan' na si'e a nani' e' ni
xaa a. Te xa si'e xña'a nduu'
e', sakan' na kuii' ne nduu'
kuenta jin yivi' ndii, nakuni
nja yoo' sakan' ña ni nakuni
tu nja Ndiosí.

² Ñani ta'an' maní' i, xa
si'e Ndiosí nduu' e' vitin, tee'
ndee xini e' saa kuiti' koq e',
ndisu xini e' ña kij' nandiko'
Cristo ndii, kuu e' saa nii'
kuu' mji' a, sakan' ña kunj
e' saa nii' kuu' xña'a a.

³ Te sakuu' ne kumi' ña
ndiatu' ini jaan' xa'a' Jesús
ndii, i'in kivi' kua'an xika'
ndoq ka nja nuu' a, sakan'
ña ña jaan' ndii, ña ndoq
ndi' nduu' a.

⁴ Sakuu' ne xaa' kuachi
ndii, xka'ndia ndoso' tu nja
tu'un dei' Ndiosí, sakan' ña
kuachi nduu' a kij' xka'ndia
ndoso' e' tu'un dei' a.

⁵ Ndisu xini ndo' ña
ni kixin Jesús jin yivi' te
sandoyo' a kuachi e'. Te ña
jaan' ndii, ña koq' kuachi
nduu' a.

⁶ Sakan' na kuii' yoo ka
nduiin' xiin' Jesús ndii, xaa'
ka nja kuachi. Te yoo ka
xaa' kuachi ndii, tia'an ini
nja kunj ña'a' nja, ni ndee
xini tu nja yoo nduu' Jesús
jaan'.

⁷ Ñani ta'an' maní' i, täxi
ndo' kunj xa'an' ndee jin
ne yivi' ndo'ó. Sakuu' ne
xachuun' ndaku ndii, ne
ndaku nimá nduu' nja ndee
naa ndaku nimá ña jaan'.

⁸ Ne xaa' na xaa' kuachi
ndii, kuenta ña ndiva'a
nduu' nja. Sakan' ña ña
ndiva'a jaan' ndii, ndee
xta'an' kivi' xaa' a kuachi.
Xa'a' a jaan' na ni kixin si'e
Ndiosí, te sandoñu'u' a ña
kiji' ña xaa' ña ndiva'a jaan'.

⁹ Te sakuu' ne nduu' si'e
Ndiosí ndii, xaa' ka nja
kuachi, sakan' ña kivi' ñuu
xaa' kumi' nja ni xaa a,
sakan' na kivi' ka saa nja
kuachi jaan' xa'a' a ña si'e a
nduu' nja.

¹⁰ Te xiin' ña yo'yo' kuvi
kundani kaxi' e' yoo nduu'
si'e Ndiosí, te yoo nduu' si'e
ña ndiva'a jaan'. Sakuu' ne
xachuun' ndaku ndii, süu'
si'e Ndiosí nduu' nja, ni ndee
süvi' tu ne ndani ne ini xini
Jesús xiin' nja.

*Ka'an Juan ña kundani
ta'an' e'*

¹¹ Sakan' ña ña yo'yo' nduu'
tu'un va'a, ña ni xini so'yo
ndo' ndee ña nuu' kij' ni
xa'a' ndo' ndikun ndo' ichi'
Jesús, ña kundani ta'an' i'in
e'.

¹² Te künduu e' ndee naa
Caín. Te jaan' ndii, kuenta
ña ndiva'a ni nduu' ra
sakan' na ni xa'ni' ra ñani
mji' ra. ¿Ndee xa'a' ni xaa
ra ña jaan'? Ni xaa ra a ña
jaan' xa'a' a ña te xaa' ña
nja'a ni nduu ra, ndisu ñani
ra jaan' ndii, te xachuun'
ndaku ni nduu te jaan'.

13 Ñañi ta'an' i, nāndanī ndo' ñā ndasi' ne nduu' kuenta iin yivi' ndo'ó.

14 Te yoo' ndii, xini e' ña xa ni kiee e' nuu' ichi' ña kua'an mii' xi'í e', te xa xika' e' ichi' ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', sakan' ña ndani e' ta'an' e' ne inī xini Jesús xiin' e', te yoo' ka ndāni ne jaan' ndii, xika' ka nīa ichi' ña kua'an mii' xi'í e'.

15 Sakuu' ne ndasi' ne inī xini Jesús xiin' nīa ndii, ne xa'ni' ne yivi' nduu' nīa. Te xa xini ndo'ó ña ndee iin ne xa'ni' ne yivi' ndii, kōo' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' kumi' nīa nuu' Ndiosí.

16 Te yoo' ndii, xiin' ña yo'o' ni kundani e' saa nduu' a ña kundani ta'an' e', ña ni taxi Jesucristo kivi' ñuu a, te ni xi'í a xa'a' kuachi e'. Te sakan' tu kuni a saa yoo' taxi e' kivi' ñuu e' xa'a' ta'an' e', ne inī xini Jesús xiin' e'.

17 Ndisu naa' kumi' yoo' ka ña'a, ña tiaku nīa iin yivi' yo'o', te xini nīa iin ne inī xini Jesús xiin' nīa, ne nakotiin xa'a' ña'a, te saxi'ndia' nīa ña'a nīa nuu' ne jaan' ndii, kuasa' xachi' nīa'á nīa ña ndani ña'a' nīa saa kuni Ndiosí.

18 Ne ta'an' manī' i, süu' xiin' tu'un ña kiee' yu'u' kujti' e' kuni a ka'an e' ña ndani ta'an' e', süu' jaan' ndii kuni tu a ña nīa'a e' ña jaan' xiin' chuun va'a ña xaa' e', te chindiee' xna'a e' ne jaan'.

19 Te xiin' ña jaan' kuni e' ña ña ndixa' kandixa' e', te nachinaa' va'a tu e' nimá e'

nuu' Ndiosí.

20 Tee' ndee tijn kuachi nimá e' jaan' yoo' nuu' a ndii, Ndiosí nduu' ña ka'nu' ka te sakan' nimá e' jaan', te xini ña jaan' sakuu' ña'a.

21 Ne ta'an' manī' i, naa' kuasa' tiin' kuachi nimá e' yoo' ndii, inī e' te kuyatin e' nuu' Ndiosí,

22 te natiin' e' ndee ka ña xikan' e' nuu' a, sakan' ña kandixa' e' ña ka'an chuun' a, te xaa' tu e' ña xtanī a.

23 Te ña yo'o' nduu' ña ka'an chuun' a ña inī e' kuni e' si'e a Jesucristo, te kundani ta'an' tu e' saa ni ka'an chuun' a xiin' e'.

24 Te yoo' ka kandixa' ña ka'an chuun' a jaan' ndii, nduun' nīa xiin' a, te nduun' tu a jaan' xiin' nīa. Te xini e' ña jaan' sakan' ña ni taxi a Espiritu Santo naá nimá e'.

4

Saa kivi kuni e' yoo' nduu' ne inī xna'a xini Jesús, te yoo' nduu' ne xini xa'an'

1 Ñañi ta'an' manī' i, kändixa' ndo' ña sanía'á ndee ka ne yivi', ne ka'an ña Espiritu Santo saka'an ña'a', süu' jaan' ndii saa ndo' kuenta xiin' ña sanía'á ne jaan' te kuni ndo' naa' kuenta Ndiosí nduu' nīa. Sakan' ña xa ni nakuchi kua'a' va te ka'an tiakú tun vixi iin yivi'.

2 Te xiin' ña yo'o' kuni nakuni e' yoo' nduu' ne naá Espiritu Ndiosí nimá. Yoo' ka ndiee' yu'u' ña te yivi' xachi' ni nduu' Jesucristo kij' ni

kixin a iin yivi' ndii, ne jaan' naá Espíritu Ndiosí nimá.

³ Ndisu yoo ka ndiee' yu'u' ña te yivi' xachi' ni nduu Jesucristo ndii, süu' Espíritu Ndiosí naá nimá ña. Süu' jaan' ndii espíritu kuenta ña ndasi' ta'an' xiin' Cristo kumi' ña. Xa ni xini so'ó ndo'ó ña kixin ña jaan' iin yivi', te vjtin ndii, xa yoo a iin yivi'.

⁴ Ñani ta'an' maní' i, ndo'ó ndii, kuenta Ndiosí nduu' ndo'. Te xa ni keta va'a ndo' nuu' ne xini xa'an' jaan', sakan' ña ña ka'nu' ka nduu' Espíritu Ndiosí, ña naá nimá ndo'ó, te sakan' espíritu ña ñu'u' nimá ne nduu' kuenta iin yivi' jaan'.

⁵ Ne jaan' ndii, kuenta iin yivi' nduu' ña sakan' na ka'an ña xa'a' ña tuu ne yivi' kuenta iin yivi'. Te ne yivi' kuenta iin yivi' ndii, xini so'ó ña ña ka'an ne jaan'.

⁶ Yoo' ndii, kuenta Ndiosí nduu' e'. Te ne xini Ndiosí ndii, xini so'ó ña ña ka'an e'. Ndisu ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, xini so'ó ña ña ka'an e'. Xiin' ña jaan' kuví kuni e' yoo nduu' ne kumi' Espíritu Ndiosí, uun ne kumi' espíritu ña xini xa'an' jaan'.

Ka'an Juan ña kuni a kundani ta'an' e'

⁷ Ñani ta'an' maní' i, kuni a kundani ta'an' e', kuachí ndii nuu' Ndiosí kие' ña ndani jaan'. Te yoo ka ndani ne yivi' ndii, si'e Ndiosí nduu' ña, te xini ña Ndiosí.

⁸ Ndisu yoo ka ndani ne yivi' ndii, tia'an kuni ña Ndiosí, sakan' ña ndani ña jaan' yoo'.

⁹ Te xiin' ña yo'ó' ni nia'a Ndiosí ña kundani a yoo', ña ni ti'vi' a si'e a, ña iin ndaa' tilu', iin yivi' yo'ó', te ni natijn e' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' ni xa ña jaan'.

¹⁰ Te ña kundani xna'a ndii, so'ó yoo a: süu' ña ni kundani yoo' Ndiosí ña nuu', süu' jaan' ndii ña xi'na ka mii' a ni kundani yoo', te ni ti'vi' a si'e a, te ni xi'i' a, te ni cha'vi' a xa'a' kuachí e'.

¹¹ Ñani ta'an' maní' i, xa'a' a ña sakan' kundani Ndiosí yoo' ndii, nii' sakan' tu kuni a kundani ta'an' yoo'.

¹² Ndiosí ndii, ndee iin ne yivi' tia'an kuni nduchi' nuu' ña'a', ndisu naa' ndani ta'an' i'in e' ndii, iin ndaa' nduu' e' xiin' a, te naa' ndani ta'an' e' ndee naa ndani ña jaan' yoo' ndii, xa yoo xinu xna'a ña ndani a jaan' nimá e'.

¹³ Te xa'a' a ña ni taxí a Espíritu a naá nimá e' na xini e' ña iin ndaa' xna'a nduu' e' xiin' a, te iin ndaa' tu nduu' a xiin' e'.

¹⁴ Te ndu'u ndii, ni xini ndu, te ndiee' yu'u' ndu ña ni tianu' yuva' e' Ndiosí si'e a, te ni tuvi' a iin yivi' te sakakú a ne yivi' iin yivi' nuu' kuachí ña.

¹⁵ Yoo ka ndiee' yu'u' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús ndii, ndu'in' ña xiin' Ndiosí, te ndu'in' tu a jaan' xiin' ña.

¹⁶ Te xini e' ña kundani Ndiosí yoo', te ini e' xini e' ña kundani a yoo'. Ndiosí

nduu' ña ndanĭ yoo'. Te yoo ka nduu' ne ndanĭ ta'an' ndii, nduiin' nĭa xiin' a, te nduiin' tu a xiin' nĭa.

17 Te xiin' ña yo'o' xinú ña ndanĭ ta'an' e' saa kunĭ Ndiosí, te ĭnĭ e' kĭj' xaá kĭvĭ' ña sana'má a sakuu' ne yivĭ'. Sakan' ña xika' e' ĭin yivĭ' yo'o' saa nii' nĭ xika Jesu-cristo.

18 Ne ndanĭ ne yivĭ' ndii, yĭ'vi nĭa xa'a' kĭvĭ' jaan'. Kuachĭ ndii kĭj' ndanĭ xna'a e' ndii, xinu' ña yĭ'vi e' jaan'. Sakan' na kuii' ne yĭ'vi ndii, xanini nĭa ña sando'o' ña'a' Ndiosí xa'a' ña tia'an xinu' xna'a ña ndanĭ nĭa saa kunĭ Ndiosí.

19 Yoo' ndii, kundani ña'a' e', sakan' ña xi'na ka ña jaan' nĭ kundani yoo'.

20 Naa' ka'an yoo ka ndii, "Kundanĭ yu'u Ndiosí", kachi nĭa, ndisĭ ndasi' nĭa ne ĭnĭ xini Jesús xiin' nĭa ndii, ne xini xa'an' nduu' nĭa na sakan'. Kuachĭ ndii, naa' kundani nĭa ne ĭnĭ xini Jesús xiin' nĭa, ne kuvĭ xini nduchi' nuu' nĭa ndii, ¿saa kuvĭ ka'an nĭa ña kundani nĭa Ndiosí, ña tia'an kunĭ nduchi' nuu' nĭa?

21 Jesucristo nĭ ka'an chuun' nuu' ndu ña naa' ndanĭ e' Ndiosí ndii, kunĭ tu a ña kundani e' ne ĭnĭ xini Jesús xiin' e'.

5

ĭni e' kunĭ e' Jesús

1 Yoo ka kandixa' ña Jesús nduu' Cristo nĭ tĭanu' Ndiosí kuenta a ndii, ne jaan' nduu' si'e Ndiosí. Yoo ka kundani

ĭin yuva' ndii, kunĭ a ña kundani tu nĭa si'e ra.

2 Te xiin' ña yo'o' xinĭ e' ña kundani e' ne nduu' si'e Ndiosí xiin' e', kĭj' kundani e' Ndiosí, te kandixa' tu e' ña ka'an chuun' a.

3 Sakan' na kuii' naa' kundani xna'a e' Ndiosí ndii, saxinú e' ña ka'an chuun' a. Te ña ka'an chuun' a jaan' ndii, süu' ña vixi nduu' a.

4 Kuachĭ ndii sakuu' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, kanando e' nuu' ña nduu' kuenta ĭin yivĭ'. Te xiin' ña yo'o' kanando e' nuu' ña nduu' kuenta ĭin yivĭ' jaan', ña nduu' ña ĭnĭ e' xinĭ e' Jesucristo.

5 Süu' ndee ka ne yivĭ' kanando nuu' ña nduu' kuenta ĭin yivĭ' jaan'. Süu' jaan' ndii ne kandixa' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús, ne jaan' kuĭtĭ' kanando nuu' ña nduu' kuenta ĭin yivĭ'.

6 Te tĭkui xiin' ní' nduu' ña nĭa'á ña nĭ kĭxin Jesu-cristo nuu' Ndiosí, süu' tĭkui kuĭtĭ' nĭa'á ña jaan', süu' jaan' ndii tĭkui xiin' ní' nĭa'á ña jaan'. Te Espĭritu Santo nduu' ña ndiee' yu'u' xa'a' ña jaan', sakan' ña Espĭritu jaan' ndii, ña ndixa' nduu' a.

7 Kuachĭ ndii, unĭ ta'an kuu' ña ndiee' yu'u' ndĭvi': [Te ña jaan' nduu' Ndiosí, yuva' e', xiin' si'e a, xiin' Espĭritu Santo. Te ĭin ndaa' nduu' unĭ saa' ña jaan'.

8 Te unĭ ta'an kuu' ña ndiee' yu'u' ĭin yivĭ', te ña jaan' nduu'] Espĭritu Santo jaan', xiin' tĭkui jaan', xiin'

níi'. Te nakuitá ña ndiee' yu'u' uní saa' ña jaan'.

⁹ Naa' natiin' e' ña ndiee' yu'u' ne yivi' ndii, saa ka vi' tu xata'an ka natijn e' ña ndiee' yu'u' Ndiosí, sakan' ña ña ka'nu' ka nduu' ña ndiee' yu'u' a jaan'. Sakan' ña xa'a' si'e a ni ndiee yu'u' a.

¹⁰ Yoo ka inji xini si'e Ndiosí jaan' ndii, natiin' ña ña ndiee' yu'u' ña jaan'. Ndisu yoo ka inji xini si'e a jaan' ndii, sandiee' vixi ña Ndiosí xa'a' ña ni kandixa' ña ña ndiee' yu'u' a xa'a' si'e a jaan'.

¹¹ Te xa'a' ña yo'q' nduu' ña ni ndiee' yu'u' Ndiosí, ña ni taxi a kivi' ñuu e' ña koo' kivi' ndi'i'. Te kivi' ñuu e' jaan' ndii, nda'a' si'e a jaan' natiin' e'.

¹² Ne inji xini si'e Ndiosí ndii, natiin' ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ndisu ne inji xini si'e a jaan' ndii, koo' kivi' ñuu jaan' natiin' ña.

Sandi'i' ndoso' Juan ke'i ra

¹³ Ke'i i ña yoso' yo'o' nuu' ndo'ó, ne inji xini si'e Ndiosí, te kuní ndo' ña xa kumi' ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te inji ndo' kuní ndo' si'e a jaan'.

¹⁴ Te ña yo'q' nduu' ña inji e' xini e' Ndiosí, ña kij' xikán e' ndee ka ña'a nuu' a saa kuní mji' a ndii, xini so'q' a ña ka'an e'.

¹⁵ Te naa' xiní e' ña xini so'q' a ña xikán e' nuu' a ndii, xiní kaxi' tu e' ña xa natiin' e' ña xikán e' nuu' a jaan'.

¹⁶ Naa' xiní savá ndo'ó ña xaa' iin ne nakayá xiin'

ndo' xa'a' Jesús kuachi, ña säku'un ña'a' te kuví ña ndii, ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ña, te taxi ña jaan' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' nda'a' ña. Sakan' saa ndo' xa'a' ne xaa' kuachi ña säku'un ña'a' te kuví ña. Kuachi ndii yoo kuachi ña saku'un ne yivi' te kuví ña, te ka'an i na ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ne jaan'.

¹⁷ Sakuu' ña ña'a nduu' kuachi. Ndisu yoo kuachi ña säku'un ña'a' te kuví ña.

¹⁸ Xiní e' ña yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, xaa' ka e' kuachi. Sakan' ña Jesús, si'e Ndiosí, xito' yoo', te küvi satuxu'vi ña ndiva'a yoo'.

¹⁹ Te xiní tu e' ña si'e Ndiosí nduu' e', te nda'a' ña ndiva'a naá kani' iin yivi'.

²⁰ Te xiní tu e' ña ni kixin si'e Ndiosí iin yivi', te ni taxi a ña kundani e' ndee ña nduu' Ndiosí xna'a. Te yoo' ndii, nduiin' e' xiin' ña ndixa jaan', te nduiin' tu e' xiin' si'e a jaan', ña nduu' Jesucristo, te ña jaan' nduu' Ndiosí xna'a, te ña jaan' tu taxi' kivi' ñuu e' ña koo' kivi' ndi'i'.

²¹ Ne kua'a mji' i, koto xiin' mji' va ndo' nuu' ndiosí saka. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Juan kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u, te nduu' iin te xixa va ndii, ti'vi' i cha'an' yo'ó, ña' ta'an' i, ña' xa ni nakaxin Ndiosí nduu' kuenta a, te ti'vi' tu i cha'an' si'e un'. Te ndani i ndo'ó saa ka'an ña ndixa, ña kandixa' e'. Te süu' yu'u kuiti' ndani ndo'ó. Süu' jaan' ndii sakan' tu sakuu' ne xini ña ndixa.

² Te ndani i ndo'ó xa'a' a ña naá ña ndixa jaan' nimá e', te xa ikan' kunaá a ndee ndi'i' ni kivi'.

³ Na sañu'u' va na Ndiosí, yuva' e', xiin' si'e a Jesucristo, ndo'ó. Te na kuvita tu ini a xa'a' ndo'. Te na taxí tu a ña maní' koó xiin' ndo'. Na saa a ña jaan' xa'a' a ña xini ndo' ña ndixa jaan', te ndani ta'an' ndo'.

Kuita ndaku e' nuu' ña ndixa ña ka'an xa'a' Jesús

⁴ Va'a va ni kuni i kij' ni xini i sava si'e un', ne xaa' ña ndixa saa ni' ni ka'an chuun' Ndiosí, yuva' e', xiin' e'.

⁵ Ña' ta'an' i, vitin ndii ka'an nda'vi xiin' ndo' ña na kundani ta'an' na e'. Te süu' iin ña ka'an chuun' xaa' nduu' ña ka'an i nuu' ndo'. Süu' jaan' ndii ña xa yoo nuu' e' ndee kij' ni xa'a' ndikún e' ichi' Jesús nduu' a.

⁶ Te ña yo'ó' nduu' ña kundani ta'an' e' ndii, ña kaka e' saa ka'an chuun' Ndiosí. Te ña yo'ó' nduu' ña ka'an chuun' a jaan' ña kundani ta'an' e' saa ni' ni xini so'ó ndo' ndee ña nuu'.

⁷ Ka'an i ña jaan' sakan' ña xa kua'a' va te xini xa'an' xika' iin yivi' ka'an ña Jesucristo ndii, ni nduu' a te yivi' xachi' kij' ni kixin a iin yivi'. Te jaan' ndii, te xini xa'an' nduu' ra, te ndasi' tu ra Cristo.

⁸ Koto xiin' mii' ndo' nuu' te jaan', koto ka ndoñu'u' saka ña xata'an natiin ndo' xa'a' chuun ña ni xaa ndo' nuu' Ndiosí, va'a ka sanduxa' ndo' te natiin ndo' sakuu' ña kuni a taxí a nda'a' ndo'.

⁹ Yoo ka kuxioo' nuu' ña ndixa ña ka'an xa'a' Cristo, te kuasa' ita' ni' nja nuu' a ndii, koo' Ndiosí naá nimá nja. Ndisu yoo ka ita' ni' xiin' ña jaan' ndii, naá Ndiosí xiin' si'e a jaan' nimá nja.

¹⁰ Sakan' na kuii' naa' kuaxi yoo ka nduu' te jaan' mii' ndiee' ndo', te sania'á ra ña ndixa xa'a' Jesús ndii, taxí ndo' xka'ndia ra vi'e ndo' kundiee' ra, te ni ndee nakuatu ña'a' ndo'.

¹¹ Kuachi' ndii, ne nakuatu' ña'a' ndii, chindiee' ta'an' nja xiin' te jaan' nuu' chuun nja'a ña xaa' ra jaan'.

Ña ndei' so'ó' ndi'i'

¹² Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an i xiin' ndo', ndisu kuni ke'i i e nuu' tutu, sakan' ña ndiatu' ini i ku'un i

mii' ndiee' ndo', te ndatu'un'
 xiin' ta'an' e'. Sakan' saa i
 te va'a ndi'i kuni na i'in e'
 kua'an.

¹³ Ne nduu' si'e ña' ta'an'
 un', ña' ni nakaxin tu Ndiosí,
 ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi'
 nja cha'an' un'. Sakan' na
 kundu a.

Tutu ña uní ña ni kē'i San Juan kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u, te nduu' iin te xixa va ndii, ti'vi' i cha'an' yo'ó, Gayo kua'a, te ndani i yo'ó saa ka'an ña ndixa ña kandixa e'.

² Ñani kua'a, ka'an va i xiin' Ndiosí xa'a' un' te kiee va'a un' xiin' sakuu' ña xaa' un', te koo va'a tu un' saa nii' yoo va'a nimá un' nuu' Ndiosí.

³ Va'a va ni kuni i kij' ni kixin sava ñani e', te ni ndiee yu'u' ra nuu' i ña ini va un' xini un' ña ndixa, te xika' ndaku tu un' xiin' ña jaan'.

⁴ Koo' ka ndee iin ña'a ña xaa' sakan' te va'a ka kuni yu'u, te sakan' ña xini so'o i ña xika' ne kua'a si'e i xiin' ña ndixa jaan'.

⁵ Ñani kua'a, xachuun' ndaku va un' nuu' chuun Ndiosí ña chindiee' un' ne ndikún ichi' Jesús xiin' e'. Tee' ndee ne xini ta'an' xiin' un' nduu' sava ne jaan' ndii, chindiee' ña'a' un'.

⁶ Te ne jaan' ndii, ndiee' yu'u' nja xa'a' un' nuu' ne nakayá yo'o' xa'a' Jesús ña kundani va ña'a' un'. Chindiee' naa chindiee' un' ne jaan' saa kuni Ndiosí xiin' ña kuni nuu' nja kij' kua'an nja ichi'.

⁷ Kuachi ndii, xa'a' a ña ndani nja Jesús na ni kiee

ña xika' nja sakan'. Te koo' a ni'í' nja nda'a' ne ini xini Jesús.

⁸ Sakan' na kuii' yoo' ndii, kuni a chindiee' e' ne jaan', te sachuun' inga' e' xiin' nja xa'a' ña ndixa jaan'.

⁹ Xa ni ke'i i iin tutu nuu' ne nakayá xa'a' Jesús ñuu' ñaa'. Ndisu te nduu' Diótrefe ndii, nátiin' ra ña ka'an ndu jaan', sakan' ña xtani ra ña nduu' ra te kuu' nuu' nuu' nja.

¹⁰ Sakan' na kuii' kij' xaa i ñaa' ndii, ka'an i xiin' ra nuu' ndo' xa'a' ña kuu' ra jaan', xiin' xa'a' ña kanja'a ra xa'a' ndu. Te süu' ña jaan' kuiti' xaa' ra, süu' jaan' ndii nátiin' tu ra ñani ta'an' e', ne xaa' ñuu' ñaa'. Te ni ndee taxi' tu ra natiin' inga ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñaa', ne jaan', te ni ndee taxi' tu ra nakaya ka ne natiin' ña'a' jaan' xiin' inga ne nakayá xa'a' Jesús ñaa'.

*Ka'an va'a Juan xa'a' iin
te nani' Demetrio*

¹¹ Ñani kua'a, saa un' ña nja'a ña xaa' ne yivi'. Süu' jaan' ndii ña va'a kuiti' saa un'. Kuachi ndii yoo ka xaa' ña va'a ndii, kuenta Ndiosí nduu' nja. Ndisu ne xaa' ña nja'a ndii, xini nja Ndiosí.

¹² Sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús ka'an va'a xa'a' Demetrio. Te ndee mi' ña ndixa, ña kandixa' e' ndii, nakuitá xiin' saa xika' ra. Te sakan' tu ndu'u ndii, ka'an va'a ndu xa'a' ra. Te xini un' ña ña ndaku nduu' ña ndiee' yu'u' ndu.

*Ndeii' Juan inga ne ini xini**Jesús*

¹³ Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an i xiin' un', ndisu ndee chaa' ka ke'i i e nuu' tutu,

¹⁴ sakan' ña ndiatu' ini i ku'un i mii' ndu'u' un' in tun ki'i' te ndatu'un' xiin' ta'an' e'.

¹⁵ Na taxj na Ndiosí ña manj' koo xiin' un'. Ne xini ta'an' xiin' e', ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' nja cha'an' un'. Kua'an Ndiosí koo i'in ne xini ta'an' xiin' e', ne ndiee' ñaa'.

Tutu ña ni ke'i San Judas kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nia

¹ Yu'u nduu' Judas, ñani Santiago, te xika' nuu' i nuu' Jesucristo. Te ti'vi' i cha'an' sakuu' ndo'ó, ne ni kana yuva' e' Ndiosí, xa'a' a ña ndani a ndo'ó, te xito' tu a ndo'ó xiin' nda'a' Jesucristo.

² Te na so'q kua'nu kua'a' ka ña kuvita ini Ndiosí xa'a' ndo', xiin' ña mani', ña taxi' a yoo xiin' ndo', xiin' ña ndani a ndo'ó i'in kivi' kua'an.

*Ka'an Judas ña kuni a
koto xiin' mii' e' nuu' ne sa-
nia'á tun vixi*

(2 P. 2:1-17)

³ Ne kua'a, ni ka'an ndiee' va nimá i ke'i i xa'a' ña sakakú Ndiosí yoo', ña xa kumi' inga' e'. Ndisu ni xini i ña kuni a ke'i i vitin, te ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña ku'un naa ku'un ndo' ña xanduxa' ndo' xa'a' ña ndixa' ña kandixa' e', ña ni sanakua'a Ndiosí unta' kuiti' te xava'a nda'a' ne nduu' kuenta a.

⁴ Kuachi ndii xa ni ko'ni si'e sava te xini xa'an' tein ndo' xiin' tun vixi. Te jaan' ndii, ndee xta'an' vi' ka'an tu'un Ndiosí xa'a' a ña koo ra tundo'o'. Te yivi' jaan' ndii, te nia'a nduu' ra, te tiin' ndiaa ra ña ndani mii'

Ndiosí yoo', te ndasanduu' ra ña jaan' ña kuví xaa' ra ña ka'an kiji xiin' jin ra. Te xiin' ña jaan' saxioo' ra Ndiosí, ña nduu' ña xiin' ña'a yoo', te saxioo' tu ra xto'o e' Jesucristo.

⁵ Tee' ndee xa kundani kaxi' ndo' ña xito' ka'an i xiin' ndo' vitin ndii, kuni sanaka'an' i ndo'ó ña kiji ndi' i ni tava' xto'o e' Ndiosí ne nduu' kuenta a nuu' nu'u' Egipto ndii, ni sando'nu'u' a sava ne jaan' xa'a' a ña ni kandixa' ña'a' nia.

⁶ Naa kuu' ángele, ña ni tiin' ka'nu' mii' ni ndiee a xa'ndia chuun' a, te ni nakoo a ndiee' a ña ni taxi Ndiosí nda'a' a ndii, ni ko'ni xachi' ña'a' Ndiosí jin xaan' mii' jin yavi, te ndiatu' a ndee xaa kivi' chie ña so'o' ndi'i' te sana'má ña'a' Ndiosí.

⁷ Te naka'an' tu ndo' saa ni xaa ne ni ndiee nuu' Sodoma, xiin' nuu' Gomorra, xiin' nda'a' uvi' saa' nuu' jaan' ndii, ni xtanj va nia sakuu' nuu' ña xiin'. Te ni xiko' ni'i' ña'a' ña ka'an ña ka'an nimá nia xiin' jin nia. Xa'a' a jaan' na ni sando'o' ña'a' Ndiosí xiin' nu'u' ña koo' kivi' nda'vá, te sakuni' a yoo' saa xaa' a xiin' ne xaa' kuachi.

⁸ Ndee saa ka ni ndii, te xini xa'an' jaan' ndii, nii' sakan' tu xaa' te jaan' xika' ra ndee naa te xani xaa' ra ña ka'an xiin' jin ra. Te natiin' ra ña xa'ndia chuun' Ndiosí, te kani'a'a tu ra xa'a' ña ndiee' ña ndiee' ndivi'.

⁹ Ni ndee Miguel, ña nduu' jin ángele ka'nu' kuu' nuu'

ka, kij' nĭ kanĭ ta'an' a kuento xiin' ña ndĭva'a xa'a' ñu'u' nde'i Moisés ndii, nĭ kundĭeni a kanĭa'a a xiin' ña ndĭva'a jaan'. Süu' jaan' ndii nĭ ka'an a xiin' ña ndĭva'a jaan' ndii: "Xto' o ĭ na kanĭ yo'ó", nĭ kachi a.

10 Ndisu te xini xa'an' jaan' ndii, kanĭa'a ra xa'a' ndee ña kundani ra. Te ña kundani ra, kuenta ña xini ĭin' mĭi' ra ndee naa xaa' kiti' ña kōo' ña xanini ri' ndii, katun' ndĭi' ña'a' ña jaan' nuu' Ndiosí.

11 Nda'vi va kundoo' te jaan', kuachi ndii xata' ña nĭa'a ña nĭ xaa Caín ndikún ra. Te xa'a' a ña kuni kĭ'in ra xu'un' ndii, ndikún tu ra xata' ña nĭ xaa Balaam. Te xa'a' a ña xaso' o ra ndee naa Coré ndii, sandoñu'u' tu ña'a' Ndiosí.

12 Te kij' ko'ni' te jaan' mii' ndiee' sij' ndo' ña ndani ta'an' ndo', te xixi' ndo' kuenta Jesús, te xixi' ra xiin' ndo' ndii, ka'an' nuu' e' kuu' ra xa'a' ña kĭni' ña xaa' ra, sakan' ña ndi'ni' ra xa'a' ña ndioo' ĭni' mĭi' kuĭti' ra, te nduu' ra ndee naa viko' ĭchi, ña säkuun' savi', te xiko' ni'i' ña'a' tachi' mĭi' ka kuni a. Te nduu' tu ra ndee naa ĭtun', tun' kōo' nduu' kuun' nda'a' kij' kuni a kuun a nda'a' nu'. Xa'a' a jaan' na nduu' ra ndee naa tun' xa nĭ kĭee sakuu' tĭo' o, te xa nĭ xi' ĭ xachi' ra nuu' Ndiosí.

13 Te te jaan' ndii, nduu' ra ndee naa tikui nuu' mĭni ka'nu' kij' ndĭee' va kĭee' kua'a' ña ka'an, ña xini xa'an' jaan' yu'u' ra ndee

naa pele nuu' tikui mĭni jaan'. Te nduu' tu ra ndee naa tiuun', ti' ndiee' ĭin xaan'. Te xa nĭ sakoo' tu' va Ndiosí xa'a' te jaan' mĭi' ĭin yavi' ndiaa' xachi', mĭi' ku'un ra ndee ndi'i' nĭ kivi'.

14 Sakan' tu Enoc, te uxa sĭani' xika' Adán ndii, nĭ ka'an tiakú ra xa'a' te xini xa'an' jaan' ndii: "Koto ndo', kĭxin xto' o e' xiin' ki'in' mĭi' ángele, ña xika' nuu' nuu' a,

15 te sana'má a sakuu' ne yivi', te kendiaa' ya'vi' a sakuu' ne nĭa'a xa'a' sakuu' ña nĭa'a ña nĭ xaa nĭa, xiin' sakuu' ña nĭ kanĭa'a ne kĭni' kuu' xaa' kuachi xa'a' a", nĭ kachi ra.

16 Te jaan' ndii, xa nuu' kayu'u' ra, te chĭtun tu ra, te ndikún tu ra ña nĭa'a, ña ka'an nimá mĭi' ra xa'a', te ka'an ñuñu' tu ra, te sakan' tu sachié ra ne yivi', te kĭ'in ra xu'un' nda'a' nĭa' kuĭti'.

Ka'an Judas ña kuĭta nĭi' e' nuu' ĭchi' Jesús

17 Ñani ta'an' manĭ' ĭ, naka'an' ndo' ña nĭ ka'an te nda'a' xa'a' xto' o e' Jesu-cristo nuu' ndo' saa'.

18 Nĭ ka'an ra ña: "Kivi' so' o' ndi'i' ndii, koo ne kundĭi' xa'a' Ndiosí. Ne jaan' ndii, kaka nĭa saa ndioo' kĭni' ĭni' nimá mĭi' kuĭti' nĭa", nĭ kachi ra.

19 Te nata'vi' ndo' o kuĭti' nduu' te xini xa'an' jaan'. Te xiko' ni'i' ña'a' ña nĭa'a, ña ka'an nimá mĭi' ra, te kōo' tu Espĭritu Santo naá nimá ra.

20 Ndisu ndo' o ñani ta'an' manĭ' ĭ ndii, kuĭta nĭi' ka ndo' xiin' ña ndĭxa,

ñā kandixa' e', ñā nduu'
ñā sū'un, ñā kuaxi nda'a'
Ndiosí. Te ka'an va ndo'
xiin' Ndiosí xiin' ndiee' ñā
taxi' Espíritu Santo.

²¹ Te sakan' tū ku'un naa
ku'un ndo' nuu' ñā ndani
Ndiosí ndo'ó, ñā ndiatu' ndo'
ñā xaā kivi' ñā taxi xto'o
e' Jesucristo kivi' ñuu' e' ñā
kōo' kivi' ndi'i' xa'a' a ñā
kuvita inji a xa'a' e'.

²² Te ne kōo' ñā ndaku
nuu' xa'a' ñā ndixa ñā
kandixa' e' ndii, sania'á ndi'i
ka ñā'a' ndo' xa'a' ñā jaan'.

²³ Te sava tuku nja ndii,
tū'un ñā'a' ndo' nuu' ñā kini
ñā xaa' nja, ñā nduu' ndee
naa ñu'u, te sakakú ñā'a'
ndo' vi'e tundo'o'. Te sava
tuku nja ndii, kuvita inji ndo'
xa'a' nja. Ndisu koto xiin'
mii' va ndo' kij' xaa' ndo'
ñā jaan', koto ka sativi' nja
ndo'ó xiin' kuachi nja. Te
kundasi' tū ndo' ndee toto
ñā ni'nu' nja xaa' nja kuachi
jaan'.

*Ka'an Judas ñā Ndiosí
kui'ti' xata'an saka'nu' e'*

²⁴ Te jin ndaa' Ndiosí, ñā
ni sakakú yoo' kui'ti' kivi
koto ndo'ó, te nāma ndo'
nuu' kuachi, sakan' te kōo'
ndee jin xa'a' ñā tjin kuachi
a ndo'ó, te si'i' kunj' ndo' ki'
naxaa e' nuu' a mii' ndatun'
kaa'.

²⁵ Te ñā jaan' na natjin
sakuu' ñā ndatun' xava'a,
xiin' ñā ka'nu', xiin' ñā
ndiee', xiin' ñā xa'ndia
chuun' ndee vitin te ndee
ndi'i' ni kivi' xa'a' ñā ni
xaā Jesucristo. Sakan' na
kundu a.

Tutu yo'o' ka'án xa'a' sakuu' ña nä'a' ka te koo

*Ña ni nia'a Ndiosí nuu'
Jesucristo*

¹ Ña yo'o' nduu' ña ni nia'a Ndiosí nuu' Jesucristo, te ña jaan' nia'a ña'a' nuu' ne xika' nuu' nuu' a ña nä'a' ka te koo. Xa'a' a jaan' na ni tianu' Jesús iin ángele, ña nduu' nda'a' xa'a' a nuu' yu'u, te nani' Juan, te xika' nuu' nuu' a, te sakuni' a yu'u ña jaan'.

² Te ndiee' yu'u' ndaku i xa'a' ña ni nia'a Ndiosí nuu' i xiin' xa'a' ña ni ndiee' yu'u' Jesucristo, ña ni xini i jaan'.

³ Sañu'u' va Ndiosí ne ka'vi' ti'e' ña yoso' nuu' tutu yo'o' nuu' ne yivi', xiin' sakuu' ne xini so'o' ña ka'án tiakú yo'o', te saxinú nja a. Kuachí ndii xa kuyatin' kivi' ña koo sakuu' ña yo'o'.

Ti'vi' Juan cha'an', te xaka'nu' ra Jesús

⁴ Yu'u' nduu' Juan, te ti'vi' i cha'an' uxá ti'vi' saa' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia. Na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'. Ña jaan' ndii, yoo a, te ni yoo a, te kuaxi a. Te sakan' tu na saa uxá saa' Espíritu, ña ndiee' yatín nuu' tej ka'nu' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí.

⁵ Te sakan' tu na saa Jesucristo, ña ndiee' yu'u'

ndaku xa'a' Ndiosí, te nduu' tu a ña kuu' nuu' ña ni natíaku a tein ne ni xi'i, te sakan' tu nduu' a ña kumi' ndiee' nuu' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'. Te ndani Cristo yoo', ña jaan' na ni sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachí e' xiin' níi a.

⁶ Te siin' tuku' ndii, ni sananduu' a yoo' te xa'ndia chuun', te ni sananduu' tu a yoo' sutu te kaka nuu' e' nuu' yuva' a Ndiosí. Na natíin a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' xiin' sakuu' ña ndiee' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

⁷ Koto ndo', kaa' kuaxi Jesús tein viko'. Te kuní nduchi' nuu' ña'a' sakuu' ne yivi' iin yivi'. Te ndee te ni xa'ni' ña'a' kuní ña'a'. Te sakuu' ne ndiee' iin yivi' ndii, kusuchi' ini nja xa'a' ña kuaxi a. Sakan' na kunduu a.

⁸ Te ka'án xto'o' e' ndii: "Yu'u' ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i', te yoo i, te ni yoo i, te kuaxi i, te nduu' i ña ka'nu' koo' chukuu'", kachi a.

*Ni xini Juan iin ña kaa'
naa kaa' Jesús*

⁹ Yu'u' nduu' Juan, ta'an' ndo', te ndo'o' tu i saa ndo'o' ndo'ó nuu' ña sando'o' va ne yivi' yoo' xa'a' ña ndikún e' ichi' Jesús, te nduu' e' kuenta ña xa'ndia chuun' Ndiosí, te kundieni ini e' nuu' ña jaan' xiin' ndiee' Jesús. Te xa'a' a ña ni ka'an ndoso' i tu'un Ndiosí, xiin'

ñā nī ndiēē yu'u' i xa'a' Jesús na nī tīin u'vi rā yu'u, tē nī xan ndiāka rā yu'u nuu' iin ñu'u' ñā nani' Patmos, ñā ndasi i'nu xiin' mīni ka'nu'.

10 Tē iin kivi' ñā nakayá e' xaka'nu' e' xto'o e' ndii, nī sakutu' Espiritu Santo nimá i, tē nī xini so'o i iin tachi' yu'u' ti'e' vā xata' i ndēē naa' nde'í iin ndachuun' vi'.

11 Tē nī ka'an a xiin' i ndii:

—Yu'u ndii, yoo i ñā nuu', tē yoo tū i ñā so'o' ndi'i'. Tē nduu' i ñā nuu', tē nduu' tū i ñā so'o' ndi'i'. Ke' i un' nuu' tutu sakuu' ñā kunī nduchi' nuu' un', tē tī'vi un' tutu jaan' nda'a' uxā tī'vi saa' nē nakayá xa'a' i, nē ndiēē' ñūū ñā ñu'u' nuu' ñu'u' Asia, naa kuu' ñūū Éfeso, ñūū Esmirna, ñūū Pérgamo, ñūū Tiatira, ñūū Sardis, ñūū Filadelfia, xiin' ñūū Laodicea —nī kachi tachi' yu'u' jaan'.

12 Sakan' tē nī ndiķo kuiin i, tē nī nakoto xata' i tē kunī i yoō ka'an xiin' i. Tē nī xini i ita' uxā ta'an kandelero, ñā nī kuā'a xiin' oro, mii' ita' ñā tuún.

13 Tē tein kandelero jaan' nī xini tū i iin ñā kaa' ndēē naa kaa' ñā nduu' tū tē yivi' ni'nu' a toto nani' ñā xaá ndēē nuu' xa'a' a. Tē kanu' iin toto, ñā nī kuā'a xiin' yu'vā oro tīā'ni a.

14 Tē xini' a xiin' ixi' xini' a ndii, yāā kachi' vi' a ndēē naa i'in'. Tē nduchi' nuu' a ndii, yi'é a ndēē naa ñu'u' ndatin.

15 Tē nuu' xa'a' a ndii, yi'é a ndēē naa yi'é kaa kua'a ndii' kij' ndundoo' a

nuu' ñu'u' i'ni' vā. Tē tachi' yu'u' a ndii, ndiēē' xava'a ni' i a ndēē naa ni' i mii' koyō kua'a' vā tikui.

16 Tē nī kumi' a uxā ta'an tiuun' tixin nda'a' kuā'a a. Tē nī ketā iin ichi' nīi' ñā xiin' vā uvi saa' ta'vi' yu'u' a. Tē nuu' a ndii, ndiēē' ka nī yi'e' a tē sakan' ñu'u' iin ke'in' sava.

17 Tē kij' nī xini ñā'a' i ndii, nī nakandu'u' ndiēē i ndēē nuu' ñu'u' xa'a' a ndēē naa xa nī xi'i i. Tē nī chindu'u' a nda'a' kuā'a a soko i ka'an a xiin' i ndii:

—Kūyi'vi un'. Yu'u ndii, yoo i ñā nuu', tē yoo tū i ndēē so'o' ndi'i',

18 tē tiaku i tee' ndēē nī xi'i i ndii. Koto un', tiaku i ndēē ndi'i' nī kivi'. Sakan' na kunduu' a. Tē kumi' i ñā ndiēē' nuu' ñā xi'í xiin' nuu' yavi ndii.

19 Sakan' na kuii' natiso' un' ñā nī xini nduchi' nuu' un', xiin' ñā xini un' vitin, xiin' ñā koō kij' xka'ndiā ñā jaan'.

20 Tē ñā yo'o' nduu' ñā nī yoō si'e, ñā ka'an ndiāā xa'a' uxā ta'an tiuun' yo'o', ti' nī xini un' tixin nda'a' i, xiin' xa'a' uxā ta'an kandelero oro mii' ita', ñā tuún jaan'. Uxā ta'an tiuun' yo'o' ndii, ka'an ndiāā ri' xa'a' uxā ta'an ángele, ñā xika' nuu' nuu' i. Tē uxā ta'an kandelero jaan' ndii, ka'an ndiāā a xa'a' uxā ta'an tī'vi nē nakayá xa'a' i.

2

Ñā yo'o' nduu' tutu ñā nī

tí'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Éfeso

1 'Nuu' ángele, ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Éfeso ndii, ke'i un' nuu' iin tutu ña ka'an i xiin' un' vitin: "Yu'u, ña kumi' uxá ta'an tiuun' tixin nda'a' kua'a i, te xika' i tein uxá ta'an kandelero oro jaan' ndii, ña yo'o' ka'an i:

2 Xiní i ña xaa' ndo', te xiní tu i ña xachuun' u'vi ndo' xa'a' i, te kundieni ndo'. Te xiní nì tu i ña ndasi' va ndo' ña xaa' te ña'a. Te xiní tu i ña xito' kua'a tu ña'a' ndo', te ka'an te jaan' ña yu'u tianu' ña'a' ña sania'á ra ichi' i, ndisu süvi ra, te nì xini ndo' ña te xini xa'an' nduu' ra.

3 Te xa'a' a ña ndani ndo' yu'u ndii, kundieni ndo' nuu' tundo'o' ña ndo'o' ndo', te xachuun' u'vi ndo' xa'a' i, te nì sanako' xiin' mii' ndo'.

4 Te ndee saa ka nì ndii, tiin' kuachi' i ndo'o' xa'a' ña yo'o': ña ndani kua'a' ka ndo' yu'u vitin ndee naa nì ndani ndo' yu'u ña nuu'.

5 Xa'a' a jaan' na naka'an' ndo' saa nì ita ndo' nuu' ichi' i ña nuu' kii' tia'an kuxioo nimá ndo'. Nama ndo' nimá ndo', te saa tukuu ndo' ña kuni' i naa nì xaa ndo' ña nuu'. Te naa' nāma ndo' nimá ndo' ndii, yachi xaa' i mii' ndiee' ndo', te sanundia'á i kandelero ndo' ñaa' mii' iin' a.

6 Ndisu yoo iin ña va'a ña xaa' ndo': ña ndasi' ndo' ña xaa' ne ndikún ichi' Nicolaitas saa nii' ndasi' yu'u a.

7 Yoo ka nduu' ne xa nì nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxi so'o ña ña ka'an Espiritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i jaan'. Ne kanando nuu' tundo'o' ndii, taxi i kaxi' ña nduu' tun' iin' mii' ndatun' kaa' mii' ndu'u' Ndiosí. Te tun' jaan' nduu' tun' taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i."

Ña yo'o' nduu' tutu ña nì tí'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Esmirna

8 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Esmirna ndii, ke'i un' ña ka'an i xiin' un' vitin nuu' iin tutu: "Yu'u, ña yoo ndee ña nuu', te yoo tu i ndee ña so'o' ndi'i, te tiaku xachi' i tee' ndee nì xi' i ndii, ña yo'o' ka'an i:

9 Xiní i ña xaa' ndo', te xiní tu i saa ndo'o' ndo', te xiní nì tu i ña nda'vi kuu' ndo', ndisu vika' ndo' xiin' ña'a yu'u. Te xiní nì tu i saa kani'a' a sava ne ka'an ña ne judío nduu' ña xa'a' ndo', ndisu süu' sakan' nduu' a. Süu' jaan' ndii kuenta ne nakayá xa'a' ña ndiva'a nduu' ña.

10 Küyi'vi ndo' xa'a' ña xito' sando'o' ne yivi' ndo'o'. Kuachi' ndii taan' te nduu' kuenta ña ndiva'a jaan' sava ndo'o' vi'e kaa, te koto kua'a ra ndo'o', te kundo'o ndo' uxí ta'an kivi'. Kaka' naa xika' ndaku ndo' nuu' ichi' i tee' ndee kivi' ndo' saa te jaan'. Sakan' te taxi' i kivi' ñuu ndo' ña koo' kivi' ndi'i, ña nduu'

ndee naa iin corona ña ni'i ndo'.

11 Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'ó ndii, na taxí so'ó nia ña ka'an Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i jaan'. Te yoo ka kanando nuu' sakuu' ña jaan' ndii, kúvi nia ichi' ña uvi."

Ña yo'ó' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Pérgamo

12 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Pérgamo ndii, ña yo'ó' ke'i un': "Ña kumi' ichi' ni' ña xiin' va uvi saa' ta'vi' jaan' ndii, ña yo'ó' ka'an a:

13 Xiní i saa ndo'o' un', te xiní tu i ña ndu'u un' ñuu mii' xa'ndia chuun' ña ndiva'a. Ndee saa kan' ndii, iní te iní un' xini un' yu'u. Te ni nakoo un' ña iní un' xini un' yu'u, ni ndee kij' ni xa'ni' te yivi' Antipas, te ni xika ndaku ndiee' yu'u xa'a' i. Ña jaan' ni xka'ndia ñuu un' jaan' mii' ndu'u' ña ndiva'a jaan'.

14 Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachí yu'u yo'ó' xa'a' ki'in' ña'a, naa kuu' ña ka'ni ne ndikún ichi' Balaam tein ndo'. Te Balaam jaan' ni sania'á Balac saa kúvi samaña ra ne ví'e Israel nuu' kuachí. Xa'a' a jaan' na ni kaviko' te jaan' ne ví'e Israel jaan' te kuxi nia ña xaxi' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka. Te ni kaviko' tu ña'a' ra, te ni xaa nia ña xiin'.

15 Te sakan' tu ka'ni ne ndikún ichi' ña sania'á ne ndikún Nicolaítas tein ndo'.

16 Sakan' na kuii' nama ki'i' un' nimá un' xa'a' kuachí un'. Sakan' ña naa' saa un' ña jaan' ndii, yachi ku'un i mii' ndu'u un', te kunta'an' i xiin' ne jaan' xiin' ichi' ña keta' yu'u' i jaan'.

17 Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'ó ndii, na taxí so'ó nia ña ka'an Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia. Te yoo ka kanando nuu' sakuu' tundo'o' jaan' ndii, taxí i kaxi' nia ña nani' maná, ña yoo si'e. Te taxí tu i iin yuu' lulu yaa nda'a' nia, te nuu' yuu' jaan' yoso' iin kivi' xaa' ña ndee iin ne yivi' xini, süu' jaan' ndii iin ndaa' mi' ne natiin yuu' jaan' kuiti' kuni a."

Ña yo'ó' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Tiatira

18 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Tiatira ndii, ña yo'ó' ke'i un': "Si'e Ndiosí, ña yi'é nduchi' nuu' ndee naa ñu'u ndatin, te yi'é tu nuu' xa'a' a ndee naa yi'é kaa kua'a ndii ndii, ña yo'ó' ka'an a:

19 Xiní i ña xaa' un', te xiní tu i ña ndan' un' yu'u xiin' ne yivi', te xiní ni tu i ña iní un' xini un' yu'u, te xiní tu i ña xika' nuu' un' nuu' i, te sakan' tu xini ña kundieni

un' nuu' tundo'o'. Te xini i ña kua'a' ka xaa' un' ña jaan' vitin te sakan' ni xaa un' ña nuu' kij' ni xa'a' ini un' xini un' yu'u.

20 Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuach'i yu'u yo'ó xa'a' ki'in' ña'a, naa kuu' ña taxi' un' ña xaa' Jezabel, ña' ka'an ña iin ña' ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' a, kachi mji' a'. Te xiin' ña sania'á a' ndii, xamaña a' sava ne xika' nuu' nuu' i, te sakan' kumi' nja musa nja, te sakan' tu xixi' nja ña xaxi' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka.

21 Te yu'u ndii, ni taxi i ki'in' kuiya nuu' a' te nama a' nimá a' xa'a' kuach'i a', ndisu ni xijn a' nako'o a' ña xiin a'.

22 Xa'a' a jaan' na sando'o' i ña' jaan' xiin' kui'e xatu. Te sando'o' u'vi tu i ne kumi' ña' jaan' ndee naa musa nja naa' nama nja nimá nja nuu' sakuu' ña nja'a ña ni sania'á ña'a' ña jaan'.

23 Te xiin' kui'e xatu ka'ni i ne ndikún ichi' ña sania'á a'. Te kij' sakan' ndii, kunj sakuu' ti'vi ne nakayá xa'a' i ña yu'u nduu' ña xini ña xanini yoo ka. Te xini tu i ña ka'an nimá nja xa'a'. Te viku'un ya'vi' tu i'in ndo'ó xa'a' ndee ka nuu' ña ni xaa ndo'.

24 'Ndisu sava ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tiatira, ne ni sakuagan ña sania'á ña' jaan', xiin' ne ni xini kuento ña ka'an ne jaan' kaa' si'e, ña ka'an xa'a' ña ndiva'a ndii, ka'an i ña koo' ka tuku ña ka'an chuun' i xiin' ndo'.

25 Ndaa' ndii, kuní i ña ini naa ini ndo' kunj ndo' yu'u ndee xaa' kivi' ña nandiko' tukuu' i.

26 Te yoo ka kanando nuu' sakuu' tundo'o' jaan', te saxinú nja ña kuní yu'u ndee kivi' so'o' ndi'i' ndii, taxi i ndiee' nja te ka'ndia chuun' nja nuu' ne yivi' iin yivi'.

27 Te saa nii' ni natijn yu'u ndiee' nda'a' yuva' i te xa'ndia chuun' i ndii, nii' sakan' taxi i ña ka'ndia chuun' vie ne jaan' nuu' ne yivi', te sakuachi' nja ne yivi' jaan' ndee naa kisi ña sakuachi' xi'e ne yivi'.

28 Te taxi i tiuun' chie, ti' keta' kuaxi kitú', nda'a' nja.

29 Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxi so'o nja ña ka'an Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia."

3

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Sardis

1 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Sardis ndii, ña yo'o' ke'i un': "Ña kumi' uxá saa' Espíritu, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí jaan' xiin' uxá saa' tiuun' jaan' ndii, ña yo'o' ka'an a: Xini i ña xaa' un', te xini tu i ña ka'an ne yivi' ña tiaku ka ña ini un' xini un' yu'u. Ndisu nuu' yu'u ndii, xa yoo' un' kuvj un'.

² Koo ndito' iní un'. Te sandiēni un' ña va'a ña xaa' ka na un', ña kusaa' ndoo ka ndee sie jaan'. Kuachi ndii xa ni xini i ña ni saxinu va'a un' chuun ña xaa' un' nuu' Ndiosí.

³ Naka'an' un' ña ndixa ña ni natiin un' xiin' ña ni xini so'o un', te saxinu un' ña jaan', te na nama un' nimá un' nuu' kuachi jaan'. Sakan' ña naa' koo' ndito' iní un' ndii, nandiko' si'e i nuu' un' kii' xini un' ama'a kuiti' ndee naa xaa' te kui'na'.

⁴ Ndisu yoo ndia'vi' ne ndiee' nuu' Sardis ñaa' ne ni sande'i nimá xiin' kuachi nuu' i. Sakan' na kiii' toto yaa kui'nu ña kaka ña xiin' i xa'a' a ña ne xata'an nduu' ña.

⁵ Te ne kanando nuu' kuachi ndii, kui'nu ña toto yaa jaan'. Te sandoyo' i kivi' ña, ña yoso' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' nuu' ña koo' kivi' ndi'i'. Te nuu' yuva' i xiin' nuu' ángele a ndii, ndiee' yu'u' i ña nduu' ña kuenta i.

⁶ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxí so'o ña ña ka'an Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' nu'u' Asia."

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' nuu' Filadelfia

⁷ 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' Filadelfia ndii, ke'i un' ña ka'an i xiin' un' vitin: "Ña su'un ndi'i, ña

ndixa xna'a, ña kumi' nda'a' ña ni kumi' rey David, te kii' nunia' a iin yi'e' ndii, ndee iin ña'a küvi ndasi ña jaan', te kii' ndasi a iin yi'e' ndii, ndee iin ña'a küvi nunia' tu ña jaan' ndii, ña yo'o' ka'an a:

⁸ Xini i ña xaa' un'. Te koto un', xa ni nunia' i iin yi'e' nuu' un', te ndee iin ña'a küvi ndasi yi'e' jaan'. Te, tee' ndee koo' kua'a' ña ndiee' un' ndii, ni saxinu un' tu'un i, te koo' kivi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u.

⁹ Te ne xini xa'an' ne nakayá xa'a' ña ndiva'a jaan', ne ka'an ña ne judío nduu' ña, te süvi ña ndii, sandiee' kui'e ña'a' i ña ku'un kujta xiti' ña nuu' un', te kuni ña ña ndani yu'u yo'o'.

¹⁰ Te xa'a' a ña ni saxinu un' ña ni ka'an chuun' i xiin' un', ña kundieni un' nuu' ichi' i ndii, koto tu yu'u yo'o' nuu' tundo'o' chie ña kixin nuu' nu'u' iin yivi', ña koto kua'a' ne yivi' iin yivi'.

¹¹ Koto un', xa kuyatin' nandiko' ni tukuun' i iin yivi'. Iní naa iní un' kuni un' yu'u, te sakan' koo' na'in corona ña kanando un' saa i.

¹² Te ne kanando nuu' tundo'o' jaan' ndii, sananduu' ña'a' i ndee naa nduyu ka'nu' xa'a' yukun' Ndiosí i mii' xika' nuu' i nuu' a. Te koo' kivi' kuni a ña kiee ña vi'e a jaan'. Te chindu'u' i kivi' Ndiosí i nuu' ne jaan' xiin' kivi' nuu' a, ña nani' Jerusalén xaa'. Te nuu' jaan' ndii, keta a ndivi' mii'

ndu'u' Ndiosí, te nuu a. Te chĩndu'u' tu i kivi' xaa' mii' i nuu' nĩa.

13 Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so' o ndii, na taxĩ so' o nĩa ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia."

Ña yo' o' nduu' tutu ña ni tĩ'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Laodicea

14 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Laodicea ndii, ña yo' o' ke' i un': "Ña nduu' sakan' na kunduu a, ña ndiee' yu'u' ndaku, ña ka'án ña ndixa, ña ni xaa sakan', te ni xa'a Ndiosí sakuu' ña yoo ndii, ña yo' o' ka'án a:

15 Xiní i ña xaa' un', te xiní tu i ña ni ndee' i'ni' ka un' nuu' ichi' i, te ni ndee' vixin tu un' nuu' a. Va'a ka naa' vixin un', uun i'ni' un' nuu' ichi' i.

16 Ndisu xa'a' a ña ni ndee' i'ni' ka un' nuu' ichi' i, te ni ndee' vixin tu un', süu' jaan' ndii i'ni' vixin kuiti' un' nuu' ichi' i jaan' ndii, xa xito' nduxan kuii i yo' o'.

17 Sakan' ña ka'án un' ndii: Te vika' nduu' i, te ni natijn i kua'a' ña vika'. Te kuasa' natiin i xa'a' ndee' jin ña'a, kachi un'. Ndisu nuu' yu'u' ndii, te naxa'an nduu' un', te te natiin xava'a nduu' tu un'. Te te nda'vi koo' chukuu' kuu' ni tu nduu' un'. Te sakan' tu ndee' naa te tüvi' nuu' nduu' un'. Te ndee' naa te jin' vichi' nduu' tu un'.

18 Ña jaan' na kuii' ka'án i xiin' un' ña va'a ka nuu' yu'u' sata' un' ña va'a ka ña nduu' ndee' naa kaa kua'a, ña ndundoo' nuu' ñu'u' i'ni' va, te kuvika' un' xa'a' ña nduu' kuenta i. Te sata' tu un' toto yaa nuu' i kui'nu un', te kaka' jin' vichi' un', te kuchani un', te sakan' tu sata' un' xa'an tatan' te taan un' nduchi' nuu' un', te kuví kunj un' ña nduu' kuenta i.

19 Te yu'u' ndii, kani kuento i sakuu' ne ndani i, te kani tu ña'a' i tundo' o'. Xa'a' a jaan' na kundikun un' yu'u' xiin' jin kani' nimá un', te nama un' nimá un' nuu' kuachi un'.

20 Te koto un', yu'u' ndii, yoo te yoo i nuu' ki'e, te kana' i ndo' o'. Te yoo ka nduu' ne xini so' o tachi' yu'u' i, te nakujin nĩa ña ka'án i, te saxka'ndiá nĩa yu'u' vi'e nĩa ndii, xka'ndia i vi'e nĩa, te kuxi inga' i xiin' nĩa ña xaxi' xakuaa'.

21 Te ne kanando nuu' sakuu' tundo' o' ña koo ndii, taxĩ i kundiee nĩa mii' xa'ndia chuun' i, ndee' naa ni xaa i ni kanando i te ndu'u' i mii' xa'ndia chuun' yuva' i.

22 Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so' o ndii, na taxĩ so' o nĩa ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia" —ni kachi a xiin' i.

4

Xaka'nu' ña ndiee' ndivi' Ndiosí

1 Kii' ni ndi' i ni satuvi' a ña jaan' nuu' i ndii, ni xini

i ña nunia' iin yi'e' ndivi', te ni xini so'q ni tukuu i tachi' yu'u', ña ni xini so'q i ña nuu', ña ti'e' ka'an a ndee naa tachi' iin ndachuun'. Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Kua'an kaa yo'o', te nia'a i yo'ó ña xka'ndia kij' ndi'i ña kaa' —ni kachi a.

2 Te xaka'an e', te ni sakutu' Espiritu Santo nimá i, te ni xini i iin' iin tei ka'nu' ndivi', te ndu'u' iin te yivi' nuu' tun' jaan'.

3 Te te ndu'u' nuu' tei jaan' ndii, ndatun' va yi'é ra ndee naa yuu' ndatun' ña nani' jasje, xiin' yuu' kua'a ña nani' cornalina. Te ndasi i'nu tei ka'nu' jaan' xiin' iin ña kaa' ndee naa koo' yanki' ndatun' ndee naa iin yuu' ña yi'é kuij' ndatun' xava'a ña nani' esmeralda.

4 Te ndasi i'nu tu tei ka'nu' jaan' xiin' oko kumi' ta'an tei ka'nu' mii' ndiee' ña xixa. Te ña xixa jaan' ndii, ni'nu' a toto yaa, te ndu'u' iin corona oro xini' i'in a.

5 Te nuu' tei ka'nu' jaan' ni kjeë ñu'u' savi', te ti'e' va ni nde'i a, te ka'an tu ki'in' tachi' yu'u'. Te ndatin tu uxá ta'an choon ikan'. Te ña jaan' nduu' uxá ta'an Espiritu Ndiosí.

6 Te sakan' tu yoo iin ña yi'é ndee naa mini yuu' tata yatın nuu' tei ka'nu' jaan'. Te yi'é kaxi' a ndee naa yuu' ña nani' cristal.

Te yatın tei ka'nu' jaan' xiin' saa kua'an xiin' nu' ndii, yoo' kumi' ta'an ña tiaku. Te saa kua'an iin' ña

jaan' yoo nduchi' nuu' a naa kuu' xata' a xiin' nuu' a.

7 Te ña tiaku, ña iin ndii, naa kaa' león kaa' a. Te ña tiaku, ña uvi' ndii, naa kaa' sindiki' sava kaa' a. Te ña tiaku, ña uni' ndii, naa kaa' nuu' te yivi' kaa' nuu' a. Te ña tiaku, ña kumi' ndii, naa kaa' tasu' kij' ta'nu' ri' kaa' a.

8 Te yoo iñu ta'an ndixin i'in kumi' saa' ña tiaku jaan'. Te saa kua'an iin' a yoo nduchi' nuu' a. Te nduvi' xiin' ñuu ndii, xikuiín a ña ka'an a ndii:

Ña su'un, ña su'un, ña su'un nduu' xto'q e' Ndiosí.

Te ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' a.

Te ni yoo a, te yoo a, te kuaxi a.

Kachi a.

9 Te xita' kumi' saa' ña tiaku jaan' yaa nuu' ña ndu'u' nuu' tei ka'nu', ña tiaku ndee ndi'i' ni kivi' jaan', te xaka'nu' ña'a' a, te tiin' ka'nu' ña'a' a, te taxi' tu a ña chindani ña jaan'. Te sakuu' ichi' kij' xaa' ña jaan' sakan' ndii,

10 xikundieé ndieë oko kumi' saa' ña xixa jaan' nuu' ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan', te xaka'nu' a ña tiaku ndee ndi'i' ni kivi' jaan'. Te chindu'u' i'in ña xixa jaan' corona oro, ña ndu'u' xini' a, yatın nuu' tei ka'nu' jaan', te xaka'nu' a ka'an a ndii:

11 Xto'q ndu Ndiosí,

xata'an ña yo'ó xito' ka'nu' ndu.

Te xata'an tu ña tjin ka'nu' ndu yo'ó,

te xata'an tu ña nat̄iin un' ña nd̄iee'.

Kuaçhi ndii yo'ó ni xa'a sakuu' ña yoo.

Te xa'a' a ña kuní un' na yoo a,

te sakan' tu na ni xa'a un'.

Ni kachi ña xixa jaan'.

5

Yo'o' ka'án Juan xa'a' tutu ña iin' tuví xiin' xa'a' mbee Lulu

1 Te ni xini i ña nda'a' kua'a ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan' ndii, tiin' a iin tutu ña iin' tuví, te yoo ña yoso' nuu' a xiin' xata' a. Te ndasi kutu' a xiin' uxá ta'an ch̄i'ndu'.

2 Te ni xini tu i iin ángele ka'nu' va ña ka'án ndoso' ti'e' va ndii:

—¿Yoo nduu' ne xata'an ta'vi' ch̄i'ndu' kaa' te nunia' n̄a tutu kaa'? —ni kachi a.

3 Ndisu kōo' ndee iin ña xata'an nunia' tutu jaan', ni ndee nd̄ivi', ni ndee nuu' ñu'u' iin yivi', ni ndee t̄ixin ñu'u' ndii, kōo' ña koo' chukuu', te nunia' a tutu ña iin' tuví jaan', te ka'vi' ña'a' a.

4 Te ni xaku kua'a' i, sakan' ña kōo' ndee iin ña xata'an te nunia' a tutu jaan', te ka'vi' ña'a' a.

5 Sakan' te ni ka'an iin ña xixa jaan' xiin' i ndii:

—Kuaku ka un'. Koto un', ña nduu' león kuenta ne vi'e Judá, ña nduu' tu sjani' xika' ka'nu' David ndii, xa ni kanando a nuu' ña nd̄iva'a, sakan' na yoo nd̄iee' a te ta'vi' a uxá saa' ch̄i'ndu'

kaa', te nunia' a tutu ña iin' tuví kaa' —ni kachi a xiin' i.

6 Sakan' te ni xini i ña ma'in' kumi' saa' ña tiaku jaan', xiin' ma'in' mii' iin' tei ka'nu' jaan', xiin' ma'in' ña xixa jaan' iin' iin ña nduu' Mbee Lulu. Te ña jaan' ndii, nia'á iin' a ña ni xa'ni' ña'a' ne yivi'. Te ni yoo uxá ta'an nd̄iki' a, te ni yoo tu uxá ta'an nd̄uchi' nuu' a. Ña jaan' nduu' uxá ta'an Espiritu, ña tianu' Ndiosí nuu' ne ndiee' kanii' i'in xaan' iin yivi'.

7 Te ni xa'an nat̄iin Mbee Lulu jaan' tutu ña iin' tuví jaan' nda'a' kua'a ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan'.

8 Te kii' ni nat̄iin a tutu jaan' ndii, ni xikundiee nd̄iee kumi' saa' ña tiaku jaan' xiin' oko kumi' saa' ña xixa jaan' nuu' Mbee Lulu jaan'. Te i'in ña jaan' tiin' iin ñuu' ña xandaa', ña nani' arpa, te ni t̄iin tu a ko'o' oro mii' ñu'u' suxa chú'ma. Te suxa chú'ma jaan' nduu' ña ka'án ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' a.

9 Te ni xita a iin yaa xaa' nuu' Mbee Lulu jaan' ka'án a ndii:

Xata'an ña nat̄iin yo'ó tutu ña iin' tuví kaa', te ta'vi' un' ch̄i'ndu' kaa', sakan' ña xa ni xa'ni' te yivi' yo'ó,

te xiin' níi' un' ni k̄i'in un' sakuu' nuu' ne yivi'

te kunduu n̄a nd̄it̄ia Ndiosí. Te ni k̄iee sakuu' ne jaan' nuu' sakuu' i'in t̄i'vi' ch̄ie,

nuu' ne yoo tu'un m̄ii',

xiin' nuu' sakuu' ñuu' ka'nu'
xiin' nda'a' a,
xiin' nuu' sakuu' nuu' ne
yivi'.

10 Te ni sananduu' ña'a'
un' iin ti'vi ne xa'ndia
chuun' kuu' nuu',
te kunduu tu nia sutu,
te kaka nuu nia nuu' Ndiosí
e'.

Te ka'ndia chuun' nia nuu'
ne yivi' iin yivi'.

Ni kachi ña xixa jaan'.

11 Ikan' te ni xini i mií ni
mií ni ángele saa kua'an
xiin' tei ka'nu' jaan'. Te ni
xini so'o tu i tachi' yu'u' a,
xiin' tachi' yu'u' kumi' saa'
ña tiaku jaan', xiin' ña xixa
jaan'.

12 Te ti'e' ni kuaa' sakuu' ña
jaan' ndii:

Mbee Lulu, ña xa ni xa'ni' te
yivi' yo'o' ndii,

xata'an ña natiiin a ña ndiee',
xiin' ña vika',

xiin' ña ndichi va.

xiin' ndiee',

xiin' ña tiin ka'nu' ña'a' e',

xiin' ña ndatun' xava'a,

xiin' ña xaka'nu' e' nuu' a.

Ña jaan' ni kachi a.

13 Te ni xini so'o i ka'an
sakuu' ña ni xa'a Ndiosí, naa
kuu' ña ndiee' ndivi', xiin'
ña ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi',
xiin' ña ñu'u' tixin ñu'u',
xiin' ti' ñu'u' miní ka'nu'
ndii:

Ña ndu'u' nuu' tei ka'nu'
kaa' xiin' Mbee Lulu
ndii,

na natiiin a ña xaka'nu' ña'a'
e',

xiin' ña tiin' ka'nu' ña'a' e'

xiin' ña ndatun' xava'a,

xiin' ña ndiee' ndee ndi'i' ni
kivi'.

Ni kachi a.

14 Te ni ka'an kumi' saa' ña
tiaku jaan' ndii:

—Sakan' na kunduu a —ni
kachi a.

Te ni xikundiee ndiee oko
kumi' saa' ña xixa jaan', te
ni xaka'nu' a ña tiaku ndee
ndi'i' ni kivi' jaan'.

6

*So'o ni xaa a kii' ni ta'vi'
Jesús chi'ndu' ña ndasi tutu
ña iin' tuvi jaan'*

1 Te ni xini i kii' ni ta'vi'
Mbee Lulu jaan' iin chi'ndu'
ña uxá ta'an jaan'. Te ni
xini so'o i tachi' yu'u' iin ña
tiaku, ña kumi' ta'an jaan',
ka'an ti'e' a ndee naa nde'i'
savi' ndii:

—Nia'a —ni kachi a.

2 Te ni xini i ni keta iin
kuei yaa. Te te yoso' ti' jaan'
ndii, ni'i' ra iin itun' toso.
Te ni natiiin ra iin corona
ña kunduu' xini' ra. Te ni
kanando ra. Te kua'an ra, te
kanando ka ra.

3 Te kii' ni nunia' Mbee
Lulu jaan' chi'ndu' ña uvi'
ndii, ni xini so'o i ña ni ka'an
ña tiaku, ña uvi' jaan' ndii:

—Nia'a —ni kachi a.

4 Te ni keta iin kuei kua'a
ñu'u'. Te te yoso' ti' jaan'
ndii, ni natiiin ra ndiee' te
sakunta'an' ra ne yivi' iin
yivi', te ka'ni' ta'an' nia. Te
ni natiiin tu ra iin ichi nani'
va.

5 Te kii' ni nunia' Mbee
Lulu jaan' chi'ndu' ña uní
ndii, ni xini so'o i ni ka'an ña
tiaku, ña uní jaan' ndii:

—Nia'a —ni kachi a.

Te ni xini i ni keta jin kuei ndiaa'. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni'i' ra jin kaa na xikuita na'a.

6 Te ni xini so'o i na keta jin tach'i' yu'u' tein kumi' saa' na tiaku jaan' te ni ka'an a ndii:

—Jin kilo kujiti' yuchi' ndikin' trigo, te kondia a xu'un' na ki'in' te yivi' xa'a' jin kivi'. Te uni ta'an kilo yuchi' ndikin' cebada kujiti', te kondia a xu'un' na ki'in' te yivi' xa'a' jin kivi'. Ndisu sanduxin un' xa'an oliva, ni ndee sanduxin tu un' vino va'a —ni kachi tach'i' jaan'.

7 Te kij' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' na kumi' ndii, ni xini so'o i na ni ka'an na tiaku, na kumi' jaan' ndii:

—Nja'a —ni kachi a.

8 Te ni xini i ni keta jin kuei yaa ndii. Te te yoso' ti' jaan' ndii, na xi'i nani' ra. Te yatın va ndikun yavi ndii xata' ra. Te ni natın uvi saa' te jaan' ndiee', te ka'ni' ra jin ta'vi' na kumi' ne ndiee' jin yivi' xiin' nu'u, xiin' soko, xiin' kui'e, xiin' kiti' iku'.

9 Te kij' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' na u'un ndii, ni xini i na nu'u' ne ni xi'i xa'a' na nduu' mii' nasoko' ne yivi' na'a nuu' Ndiosí. Te ni xa'ni' ne yivi' ne jaan' xa'a' a na ni ka'an ndoso' nja tu'un Ndiosí, te ni ndiee yu'u' te ni ndiee yu'u' nja xa'a' a.

10 Te ti'e' ni ka'an nja ndii:

—Xto'o, kumi' un' sakuu' na ndiee', te na su'un nduu' tu un'. Te sakan' tu ndixa kuu' un'. ¿Amaa vi' kendiaa'

ya'vi' un' nuu' ne ndiee' jin yivi' xa'a' a na ni xa'ni' nja ndu'u, te sando'o' na'a un'? —kachi ne jaan'.

11 Sakan' te ni taxí Ndiosí nda'a' i'in nja jin toto yaa nani'. Te ni ka'an a xiin' nja na ndiee' ka nja ndee sie ndee skachi' xinu ne ta'an' nja, ne xika' nuu' tu nuu' a, ne kuvı tu naa ni xi'i ne jaan'.

12 Te kij' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' na inu ndii, ndiee' va ni taan. Te ni kuvı jin yavi nuu' nu'u ndee naa toto ndiaa'. Te ni kuvı kua'a ndiaa' yoo' ndee naa ni'i'.

13 Te tiuun', ti' ndiee' ndivi' ndii, ni koyo ri' nuu' nu'u' jin yivi' ndee naa koyo ndoko' higuera itia' nda'a' itun' a kij' xika' ndiee' tach'i'.

14 Te ndivi' ndii, ni natuvi' a ndee naa tutu na in' tui. Te sakuu' iku' ndii, ni nama a mii' ita' a. Te sakuu' nu'u' na ndasi i'nu xiin' miji ka'nu' ndii, ni nama mii' ndiee' a.

15 Te ne xa'ndia chuun' kuu' nuu' ka nuu' ne yivi' jin yivi', xiin' ne ka'nu' kuu' nuu', xiin' ne vika', xiin' ne kumi' na ndiee' nuu' te xiin', xiin' ne kumi' ndiee', xiin' sakuu' ne xiko' ni'i' jin xto'o, xiin' ne xika' ndika ndii, ni tisi'e xiin' mii' nja iku' tixin kava' xiin' tixin yuu' na'nu'.

16 Te ni ka'an nja xiin' iku' xiin' yuu' na'nu' jaan' ndii:

—Koyo ndo' xini' ndu te tisi'e ndo' ndu'u nuu' na ndu'u' nuu' tei ka'nu' xiin' nuu' na sando'o' Mbee Lulu kaa' ndu'u'.

17 Kuachi ndii xa ni xaa kivi' ña sando'o' Ndiosi xiin' Mbee Lulu kaa' ndu'u, te ndee jin ne yivi' küvi kundieni nuu' tundo'o' jaan' —ni kachi nja xiin' ña jaan'.

7

So'o ni xaa a kii' ni chindu'u' ángele sello ti'e' ciento uvi xiko kumi' mií ne yivi'

1 Te kij' ni ndi'i ña ni satuvi a ña jaan' nuu' i ndii, ni xini i ita' ndichi kumi' ta'an ángele kumi' saa' xaan' mii' kuaxi tachi' nuu' ñu'u' jin yivi'. Te taxí a xka'ndia ndee jin tachi' jaan' nuu' jin yivi', ni ndee nuu' mini ka'nu', ni ndee nuu' ndee jin itun'.

2 Te ni xini tu i kuaxi keta inga ángele mii' keta' ñu'u'. Te ni'i a sello Ndiosi tiaku. Te ni ka'an ti'e' a xiin' kumi' saa' ángele jaan', ña xa ni natijn ndiee' te sanduxín a ñu'u' jin yivi' xiin' mini ka'nu' jaan', ka'an a ndii:

3—Sanduxín ndo' ñu'u' jin yivi', ni ndee mini ka'nu', ni ndee itun', ndee ndi'i chindu'u' ndu sello yo'o' ti'e' ne xika' nuu' nuu' Ndiosi e' —ni kachi ángele jaan'.

4 Te ni xini so'o i saa ta'an te yivi' ni chindu'u' ángele jaan' sello jaan' ti'e', ciento uvi xiko kumi' mií kuu' ra. Te te jaan' nduu' siani' te uvi uvi ti'vi te nduu' kuenta ne vi'e Israel.

5 Sakan' na ni chindu'u' a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Judá. Te ni

chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Rubén. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Gad.

6 Te ni chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Aser. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Neftalí. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Manasés.

7 Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Simeón. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Leví. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Isacar.

8 Te ni chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Zabulón. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' José. Te sakan' tu ni chindu'u' a sello jaan' ti'e' uvi uvi mií ne nduu' ichi' Benjamín.

Ne kua'a' koo' chukuu', ne ni'nu' toto yaa nani'

9 Te kij' ni ndi'i ña ni tuvi jaan', sakan' te ni xini i kua'a' koo' chukuu' ne yivi'. Kua'a' va kuu' nja, te ndee jin ne yivi' küvi ka'vi ña'a'. Te ne jaan' ndii, ni kiee nja nuu' sakuu' nuu' ne yivi'. Te ni kiee tu nja nuu' sakuu' i'in ti'vi chie. Te ni kiee ni tu nja nuu' sakuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a. Te sakan' tu ni kiee nja nuu' sakuu' ne yoo tu'un mii'. Te ni ita nja yatín nuu' tej ka'nu' jaan' xiin' nuu' ña nduu' Mbee Lulu jaan'. Te

ni'nu' nja toto yaa nani', te ni'i' tu nja nuu' nda'a' itun'.

¹⁰ Te ti'e' ni kuaa' nja ka'an nja ndii:

Xa iin ndaa' Ndiosí e',
ña ndu'u' nuu' tei ka'nu'
xiin' Mbee Lulu kuiti'
sakakú yoo'.

Ni kachi nja.

¹¹ Te ita' sakuu' ángele jaan' saa xinundu'u yaatin tei ka'nu' jaan' xiin' mii' ndiee' oko kumi' saa' ña xixa jaan', xiin' kumi' saa' ña tiaku jaan'. Sakan' te ni xikundiee ndiee sakuu' a yaatin nuu' tei ka'nu' jaan', te ni xaka'nu' a Ndiosí,

¹² te ka'an a ndii:

Sakan' na kunduu a.
Na natiiin Ndiosí e' sakuu' ña
xaka'nu' e' nuu' a,
xiin' ña ndatun' xava'a,
xiin' ña ndichi,
xiin' ña chindani ña taxi' e'
nuu' a,

xiin' ña tiin' ka'nu' ña'a' e',
xiin' ña xa'ndia chuun',
xiin' ña ndiee' ndee ndi'i' ni
kivi'.

Sakan' na kunduu a.

Ni kachi a.

¹³ Sakan' te ni ka'an iin ña xixa jaan' xiin' i ndii:

—¿Yoo nduu ne ni'nu' toto yaa kaa', te mii' ni kiee nja? —ni kachi a.

¹⁴ Te ni ka'an i xiin' a ndii:
—Mii' yo'ó xiní, tákuie'
—ni kachi i.

Te ni ka'an a xiin' i ndii:
—Ne kaa' nduu' ne xa ni xka'ndia tundo'o' chie, te ni natia nja toto nja kaa' xiin' níi' Mbee Lulu kaa', sakan' na ni nduyaa nja.

¹⁵ Xa'a' a jaan' na ita' nja yaatin nuu' tei ka'nu' mii'

ndu'u' Ndiosí. Te xika' nuu' nja nuu' a nduvi' xiin' ñuu tixin yukun' a. Te mii' Ndiosí jaan', ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan', koo xiin' nja, te koto ña'a' a.

¹⁶ Te koo' kivi' kundo'o ka nja xa'a' ña xaxi', ni ndee xa'a' tikui. Te ni ndee ka'mi tu ña'a' nu'u, te ni ndee i'ni' ka tu kunj nja.

¹⁷ Sakan' ña Mbee Lulu, ña iin' yaatin mii' iin' tei ka'nu' kaa', koto ña'a', te kundiaaka ña'a' a tiko'yo' mii' yoo' tikui, te' nduu' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te mii' Ndiosí naku'a' a sakuu' tikui te' kiee' nduchi' nuu' nja —ni kachi ña xixa jaan' xiin' i.

8

*So'o ni xaa a kii' ni nunia'
Jesús chi'ndu' ña uxa*

¹ Te kii' ni nunia' Mbee Lulu chi'ndu' ña uxa ndii, ni kutaxin' kaa' kanii' ndivi' yatin' sava hora.

² Sakan' te ni xini i uxa ta'an ángele ña ita' ndichi yaatin nuu' Ndiosí. Te ni natiiin i'in a iin ndachuun' tun' ni'i' ichi'.

³ Ikan' te ni kixin inga ángele ni'i' a iin ko'o' chu'ma oro, te ni xikuuin ndichi a yaatin nuu' a mii' xi xixi suxa chu'ma. Te ni natiiin a kua'a' suxa chu'ma, te ni sanduiin ña'a' a xiin' sakuu' ña ka'an ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' a. Te ka'mi ángele jaan' uvi' saa' ña jaan' nuu' ña ni kua'a' xiin' oro, ña iin' yaatin nuu' tei ka'nu' jaan'.

4 Te nda'a' ángele jaan' ni kjee ñu'ma suxa chu'ma jaan' xiin' ña ka'an ne jaan' xiin' Ndiosí, te kua'an kaa a nuu' Ndiosí mii' ndu'u' a.

5 Sakan' te ni k'iin ángele jaan' ko'o' chu'ma jaan', te ni sakutu' ña'a' a xiin' ñu'u' tikeí ña ñu'u' jaan', te ni xatía a ñu'u' jaan' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ti'e' va ni nde'i savi', te ni tiaku tach'i' yu'u' ndee naa ka'an ne yivi', te ndiee' va ni kjee ñu'u' a, te ni taan va.

So'o ni xaa a kii' ni tivi ángele jaan' ndachuun', tun ni'i' ichi' jaan'

6 Te uxá saa' ángele, ña tiin' uxá saa' ndachuun' tun' nich'i' jaan' ndii, ni xikoo tu'va a te tivi a tun' jaan'.

7 Sakan' te ni tivi ángele ña nuu' ndachuun' a. Te ni koyo i'in' xiin' ñu'u', ña saká xiin' nii', nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni xixi iin ta'vi' ña uní ñu'u' iin yivi'. Te ni xixi iin ta'vi' ña uní itun', tun' ita' nuu' ñu'u' jaan'. Te ni xixi tu sakuu' ku'u' kuii' nuu' ñu'u' jaan'.

8 Sakan' te ni tivi ángele ña uvi ndachuun' a, te ni nama nuu' mini ka'nu' iin ña kaa' ndee naa iku' kii' xixi a. Sakan' te iin ta'vi' ña uní mini ka'nu' jaan' ni nandu'u' níi'.

9 Te ni xi'i iin ta'vi' ña uní ti' ñu'u' mini ka'nu', te ni ndoñu'u' tu iin ta'vi' ña uní tundoo', tun' xka'ndiá nuu' mini jaan'.

10 Sakan' te ni tivi ángele ña uní ndachuun' a, te ni nama iin tiuun' natin chie

va ndee ndivi' ndee naa iin choon. Te ni nama ri' nuu' iin ta'vi' ña uní itia iin yivi', xiin' nuu' iin ta'vi' ña uní tikoyo'.

11 Te tiuun' jaan' ndii, uva nani' ri'. Te iin ta'vi' ña uní tikui ni nandu'u' uva. Te kua'a' ne yivi' ni xi'i kii' ni xi'i ña te jaan', sakan' ña ni nandu'u' uva ra'.

12 Sakan' te ni tivi ángele ña kumi' ndachuun' a, te ni nduxin iin ta'vi' ña uní ñu'u', xiin' iin ta'vi' ña uní yoo', xiin' iin ta'vi' ña uní tiuun', te ni kuu iin yavi iin ta'vi' ña uní sakuu' ña jaan'. Te sakan' köo' ñu'u' iin ta'vi' ña uní iin ke'in'. Te ni ndee nändioo' tu yoo' xiin' tiuun' iin ta'vi' ña uní ñu'u'.

13 Sakan' te ni ndani'i i nuu' i ndivi', te ni xini i sukun va ta'nu' iin tasu' ka'an ti'e' ri' ndii:

—Nda'vi, nda'vi, nda'vi va ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi' kii' tivi uní ta'an ka ángele kaa' ndachuun' a —ni kachi ti' jaan'.

9

So'o ni xaa a kii' ni tivi ángele ña u'un ndachuun' a

1 Sakan' te ni tivi ángele ña u'un ndachuun' a, te ni xini i ña xa ni nama iin tiuun', ti' ni keta ndee ndivi', nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni natjin ri' nda'a' ña nuniá' yavi kunu va.

2 Te ni nunia' ri' yavi kunu va jaan'. Te ni kjee kua'a' xava'a ñu'ma ndee naa kua'a' ñu'ma kiee' iin xitun chie xava'a. Te ni kuu

iin yaví ndee nī ndasī ñu'ma jaan' ñu'u ndee nī sativi' tu a tachi'.

³ Te tein ñu'ma jaan' nī kiee tika. Te nī nakuchi ri' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te nī natiin ri' ña ndiee' ndee naa ña kumi' tisu'ma.

⁴ Te nī kī'in chuun ri' ña sanduxín ri' itia ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', uun sanduxín ri' itun', uun sanduxín ri' ku'u. Süu' jaan' ndii nī kī'in chuun kuiti' ri' te sando'o' ri' ne yivi', ne kōo' sello Ndiosí ndu'u' ti'e'.

⁵ Te sakan' tu nī kī'in chuun ri' te ka'ni' ri' ne yivi' jaan'. Süu' jaan' ndii nī kī'in chuun ri' te sando'o' u'vi' va ña'a' ri' u'un ta'an yoo'. Te ña u'vi, ña sando'o' ti' jaan' ndii, u'vi a ndee naa kii' xaxi' tisu'ma iin ne yivi'.

⁶ Te kivi' jaan' ndii, nanduku' ne yivi' jaan' ña xi'i. Ndisu kōo' a kunjī nja, te ka'an tu nimá nja kuvjī nja xa'a' a ña u'vi va xini nja, ndisu kuvjī kuvjī nja.

⁷ Tika jaan' ndii, naa iin' kuei, ti' xa xito' koso' te yivi' kiji' ku'un ra ñu'u, iin' ri'. Te j'in ri' ndii, ndu'u' iin ña kaa' ndee naa corona oro xini' ri'. Te nuu' ri' ndii, naa iin' nuu' ne yivi' iin' a.

⁸ Te jxi' xini' ri' ndii, naa iin' jxi' xini' ña'a' iin' a, te nu'u' ri' ndii, naa iin' nu'u' León iin' a.

⁹ Te nī ni'nu' ri' iin ña kaa' ndee naa kaa' ti'e' ña ni'nu' te xini'. Te ti'e' va ni'i' ndixin ri' ndee naa ni'i' kua'an kua'a' xava'a' kuei kiji' taxa'an' ri' xita' ri' carreta kiji' yoo ñu'u.

¹⁰ Te nī yoo su'ma' ri', te nī yoo tu iñu' a ndee naa tisu'ma. Te xiin' su'ma' ri' jaan' yoo ña ndiee' ri' te sando'o' ri' ne yivi' u'un ta'an yoo'.

¹¹ Te ña xa'ndia chuun' nuu' ri' ndii, ángele, ña xa'ndia chuun' yavi' kunu va jaan', nduu' a. Te Abadón nani' ángele jaan' xiin' tu'un hebreo. Te xiin' tu'un griego ndii, Apolión nani' a.

¹² Xa nī ndi'i' tundo'o' kiji' va ña nuu'. Ndisu chuun xa'a' va ndo'. Kusaa' yoo ka uvi' ta'an a.

¹³ Sakan' te nī tivjī ángele ña iñu ndachuun' a. Te nī xini' so'o' i iin tachi' yu'u' ña nī ketā ma'in' kumi' saa' ndiki' ña yoo' nuu' ña nī ku'a'a' xiin' oro, ña iin' ya'in nuu' Ndiosí.

¹⁴ Te nī ka'an tachi' yu'u' jaan' xiin' ángele ña iñu, ña kumi' ndachuun' tun' nichí jaan' ndii:

—Kua'an te sajin' un' kumi' saa' ángele, ña tiin ndiee' yu'u' itia ka'nu', ña nani' Éufrates —nī kachi' tachi' yu'u' jaan'.

¹⁵ Te nī sajin' kumi' saa' ángele jaan' te ka'ni' a iin ta'vi' ña unjī ne yivi' iin yivi'. Sakan' ña xa xa'a' hora jaan', xiin' kivi' jaan', xiin' yoo' jaan', xiin' kuiya jaan' nī xiko'o' tu'va ángele jaan'.

¹⁶ Te nī xini' so'o' i ña uvi' ciento millón kuu' te xini', te yoso' kuei jaan'.

¹⁷ Te nī satuví tukuu' a nuu' i, te nī xini' i kuei xiin' te yoso' ti' jaan'. Te ña kasi tia'ni ña ni'nu' te yoso' ri'

ndii, ña kua'a ñu'u, xiin' ña ndi'e' ndee naa yuu' ña nani' zafiro, xiin' ña kuaan ndee naa azufre nduu' a. Te xini' ti' jaan' ndii, ndee naa iin' xini' león iin' a. Te ni kjee ñu'u, xiin' ñu'ma, xiin' azufre yu'u' ri'.

18 Te ni xi'i iin ta'vi' ña uni ne ndee' iin yivi' ni xaa uni ta'an tundo'o' chie jaan', ña nduu' ñu'u, xiin' ñu'ma, xiin' azufre, ña ni kjee yu'u' ri' jaan'.

19 Kuachi ndii ni kumi' kuei jaan' ña ndiee' xiin' yu'u' ri', xiin' su'ma' ri'. Sakan' ña naa iin' xini' koo' iin' xini' su'ma' ri' jaan'. Te xiin' ña jaan' ni satuxu'vi' ri' ne yivi'.

20 Te ne ni xi'i ni xaa tundo'o' jaan' ndii, tee' ndee ni xini' ña tundo'o' jaan', ndisu ni nama ña nimá ña te naqoo ña ña ña'a ña xaa' ña, süu' jaan' ndii kusaa' xaka'nu' ka ña ña ndiva'a, xiin' ndiosí ña kua'a xiin' oro, xiin' plata, xiin' kaa kua'a, xiin' yuu', xiin' itun', tee' ndee küvi kuni ña jaan', te küvi tu kuni so'o' a, te ni ndee küvi tu kaka a.

21 Te ni nama tu ña nimá ña te naqoo ña ña xa'ni' ña ne yivi', xiin' ña kuiní', xiin' ña xiin' ña, xiin' ña xaku'na' ña.

10

Kuaxi nuu inga ángele ndiee' va xiin' tutu lulu ña iin' tui'

1 Sakan' te ni xini' i inga ángele ndiee' va ña kuaxi nuu a ndee ndivi'. Te ángele

jaan' ndii, iin' suku' a iin viko'. Te ndu'u' tu koo' yanki' xini' a. Te yi'e' nuu' a ndee naa ñu'u. Te xa'a' a ndii, ndee naa iin' ñu'u ndichi iin' a.

2 Te tiin' a iin tutu lulu tun' yoo' ña nunia'. Te ni xani a xa'a' kua'a a nuu' mini ka'nu'. Te xa'a' itin a ni xani a nuu' ñu'u'.

3 Te ni nde'i ti'e' a ndee naa nde'i iin león. Te kij' ndi'i ni nde'i a ndii, ni nakuiin uxá saa' ña nde'i savi'.

4 Te kij' ni ka'an ña nde'i savi' jaan', te xa xito' ke'i i ña ni ka'an a ndii, ni xini so'o' i iin tachi' yu'u' ña keta' ndivi', ña ka'an ndii:

—Taxa'a si'e un' ña ni xini so'o' un' jaan'. Ke'i un' ña ni ka'an uxá saa' ña nde'i savi' kaa' —ni kachi tachi' yu'u' jaan' xiin' i.

5 Sakan' te ángele, ña ni xini i iin' nuu' mini ka'nu' xiin' nuu' ñu'u' jaan' ndii, ni ndani'i a nda'a' a ndivi'.

6 Te ni ka'an a ndii:

—Ndiosí, ña yoo ndee ndi'i' ni kivi', ña ni xa'a ndivi' xiin' sakuu' ña yoo' tixin a, xiin' iin yivi' xiin' sakuu' ña yoo' nuu' a, xiin' mini ka'nu' xiin' sakuu' ña ñu'u' tixin a, nduu' ña xini ña ña'a' ka te ndi'i iin yivi'.

7 Süu' jaan' ndii kij' xaa kivi' ña tivi ángele ña uxá ndachuun' a ndii, saxinú a ña ni chituní si'e a, ña ni ka'an a xiin' ne xika' nuu' nuu' a, ne ni ka'an tiakú tu'un a —ni kachi ángele jaan'.

⁸ Sakan' te ni ka'an ni tukuu tachí' yu'u' ña ni xini so' o i ni keta ndivi' jaan' xiin' i ndii:

—Kua'an te na'in un' tutu lulu tun' yoo' ña nunia', ña ni' i' ángele, ña iin' nuu' miní ka'nu' xiin' nuu' ñu'u' jaan' —ni kachí a.

⁹ Te ni xa'an i nuu' ángele jaan', te ni xikan i tutu lulu jaan' nuu' a. Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Na'in a, te kaxi' un'. Kuu uva a tixin un', ndisu kuu vixi a ndee naa ñuñu' yu'u' un' —ni kachí ángele jaan' xiin' i.

¹⁰ Te ni na'in i tutu lulu jaan' nda'a' a, te ni xaxi' i a. Te ni xini i ña vixi a yu'u' i, ndisu ni kuu uva a tixin i.

¹¹ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' i ndii:

—Kuní a ña ka'an tiakú tukuu un' xa'a' ña kund'o' o ne ndiee' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' xa'a' ña kund'o' o kua'a' nuu' ne yivi', xiin' xa'a' ne yoo tu'un mii', xiin' xa'a' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu' —ni kachí a.

11

Te uvi ta'an te ndiee' yu'u' xa'a' Ndiosí

¹ Te ni natiin i iin nduku tun' kaa' ndee naa iin tun' ki'in' ku'va. Te ni ka'an iin tachí' yu'u' xiin' i ndii:

—Kua'an te ki'in ku'va un' yukun' Ndiosí xiin' mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' a. Te sakan' tu ka'vi un' saa ta'an ne yivi' xaka'nu' Ndiosí i kan'.

² Ndisu ki'in ku'va un' nuu' ki'e yukun' jaan', ña nduu' kuenta ne tuku', sakan' ña ni taxí Ndiosí nuu' ki'e jaan' nuu' ne tuku' jaan'. Te ne jaan' ndii, mii' kuu nia xiin' ne ndiee' ñuu Jerusalén su'un uvi xiko uvi yoo'.

³ Te tianu' i uvi ta'an te ndiee yu'u' xa'a' i. Te te jaan' ndii, kui'nu ra toto ña nia'á ña suchi' va ini ra. Te ka'an ndoso' tiakú ra tu'un i iin mii' uvi ciento uní xiko kivi' —ni kachí a.

⁴ Te uvi saa' te ndiee' yu'u' jaan' nduu' uvi saa' tun' olivo xiin' uvi saa' kandelero mii' ita' ña tuún nuu' Ndiosí, ña nduu' xto' o sakuu' ña yoo iin yivi'.

⁵ Te naa' yoo ndee ka ne yivi', ne kuni satuxu'vi ña'a' ndii, kiee ñu'u yu'u' ra te saa ndoñu'u' ra ne ndasi' ña'a' jaan'. Te nii' sakan' tu sandoñu'u' ra ndee ka ne kaka satuxu'vi ña'a'.

⁶ Te yoo ndiee' ra te taxí ra kuuñ savi' kii' xika' ra iin yivi' ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí. Te yoo tu ndiee' ra te sananduu' ra tikui níi'. Te sakan' ni tu yoo ndiee' ra te sando'o' ra ne ndiee' iin yivi' xiin' ndee ka nuu' kui'e xatu saa ka ta'an ichi' kuní ra.

⁷ Te kii' ndi'i ka'an ndoso' ra tu'un Ndiosí ndii, keta ti' nia'a yavi kunu va jaan' te kanta'an' ri' xiin' ra. Te kanando ña'a' ri', te ka'ni' tu ña'a' ri'.

⁸ Te kundiee ñu'u' nde'i ra ya'ya ñuu ka'nu' mii' ni xi'i xto' o e' nuu' krusín. Te kivi' ñuu jaan' ña ka'an ndiaa

ndii, ñuṽ Sodoma xiin' ñuṽ Egipto nani' a.

⁹ Te sakuu' ñuṽ ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' sakuu' ti'vi' chie, xiin' sakuu' ne yoo tu'un mi'i', xiin' sakuu' nuu' ne yivi' koto ndi'e' ñu'u' nde'i' ra un'i kivi' yoso' sava, te tax'i nia ndiee a.

¹⁰ Te va'a va kuni' sakuu' ne ndiee' iin' yivi' jaan' xa'a' a ña ni xi'i' te jaan'. Te saka'nu' nia kivi' jaan' samani' ta'an' nia ña'a, sakan' ña xa ni xi'i' uvi' saa' te ni ka'an tiaku' tu'un Ndiosí, te ni sando'o' va ña'a' jaan'.

¹¹ Ndisu kii' ni xka'ndia un'i kivi' yoso' sava jaan' ndii, ni sanatiaku Ndiosí te jaan'. Te ni ndondichi' ra. Te sakuu' ne ni xini' ña'a' ndii, ni yi'vi' xava'a nia.

¹² Sakan' te ni xini' so'o' ra iin' tachi' yu'u' ti'e' va ndee ndivi' ka'an a ndii:

—Kua'an kaa ndo' yo'o' —ni kachi' a.

Te ni xini' ne ndasi' ña'a' jaan' kua'an kaa ra ndivi' nuu' iin' viko'.

¹³ Te ndiee' va ni taan' hora jaan', te ni ndoñu'u' uxi' ta'an ta'vi' nuu' i'in' ciento nda'a' ñuṽ ka'nu' jaan', te ni xi'i' tu' uxá mií ne yivi'. Te ne ni xi'i' ndii, ni yi'vi' xava'a nia, ña jaan' na ni xaka'nu' nia Ndiosí ndu'u' ndivi'.

¹⁴ —Xa ni xka'ndia tundo'o' kini' va ña uvi. Te xa kuyatin' ña un'i —ni kachi' tachi' yu'u' jaan' xiin' i.

So'o' ni xaa a kii' ni ti'vi' ángele ña uxá ndachuun' a

¹⁵ Sakan' te ni ti'vi' ángele ña uxá ndachuun' a, te ni tiaku' kua'a' tachi' yu'u' ndivi' ka'an a ndii:

Xto' o' e' Ndiosí xiin' Cristo, ña tianu' a kuenta a ndii,

xa ni natiiin a sakuu' ña xa'ndia chuun' iin' yivi'.

Te ña jaan' ndii, ka'ndia chuun' a ndee ndi'i' ni kivi'.

Ni kachi' tachi' yu'u' jaan'.

¹⁶ Te ña xixa, ña oko kumi', ña ndiee' tei' yatín nuu' Ndiosí ndii, ni xikundiee ndiee a nuu' a te ni xaka'nu' ña'a' a

¹⁷ ka'an a ndii: Xto' o' ndu Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un',

te yoo un', te ni yoo tu un', te kuaxi un'.

Taxi' ndu ña chindani un', sakan' ña xa ni natiiin un' ña ndiee' koo' chukuu',

te xa ni xa'a' un' xa'ndia chuun' un'.

¹⁸ Te ni nasaa' va ne yivi' iin' yivi' xini' nia yo'ó, ndisu xa ni xaa kivi' ña sando'o' ña'a' un'.

Te xa ni xaa tu kivi' ña sana'má un' ne ni xi'i'.

Te xa ni xaa tu kivi' ña viku'un' ya'vi' ne xika' nuu' nuu' un',

ne ka'an tiaku' tu'un un' xiin' ne nduu' kuenta un', xiin' sakuu' ne xito' ka'nu' yo'ó,

naa' ne ka'nu' nduu' nia, uun' naa' ne nda'vi' so'o' nduu' nia,

te xa ni xaa tu kivi' ña sandoñu'u' un' ne sanduxín iin' yivi'.

Sakan' nĭ kachĭ tachĭ' yu'u' jaan'.

¹⁹ Sakan' te nĭ nunĭa' yukun' Ndiosí ña iin' ndĭvi'. Te tĭxin yukun' jaan' ndii, nĭ xinjĭ ĭ iin' xatun' mii' naá kuento ña nĭ ndoo Ndiosí xiin' ne Israel. Te nĭ yi'e ñu'u savi', te nĭ xinjĭ so'o ĭ tachĭ' yu'u', te nĭ nde'ĭ tu savi' jaan', te nĭ taan', te sakan' tu nĭ koyo i'in' na'nu'.

12

So'o nĭ xaa kuaku' kua'a chie koo' chukuu' xiin' iin' ña'a'

¹ Sakan' te nĭ tuvĭ ĭin' ña nia'á ndatun' va ndĭvi', suu nĭ xinjĭ ĭ iin' ña'a', ña' ni'nu' ñu'u, te ndu'u' yoo' xa'a' a', te ndu'u' ĭin' corona, ña nĭ kua'a xiin' uxĭ uvĭ ta'an tiuun', xĭni' a'.

² Te ña' jaan' ndii, xa xito' kaku' si'e a'. Xa'a' a jaan' na nde'í a', sakan' ña u'vĭ va xini a' ña kaku' si'e a' jaan'.

³ Sakan' te nĭ tuvĭ ndĭvi' ĭngā ña nia'á, suu nĭ xinjĭ ĭ ĭin' kuaku' kua'a chie va, te uxā ta'an kuu' xĭni' ri', te uxĭ ta'an kuu' ndĭki' ri', te ndu'u' ĭin' corona ĭ'in' xĭni' ri' jaan'.

⁴ Te nĭ sukū' su'ma' ri' ndee chaa' ta'vĭ' sava tiuun' ndiee' ndĭvi', te nĭ sakoyó ña'a' ri' ñu'u' ĭin' yivĭ'. Te nĭ xĭkuiin' kuaku' jaan' nuu' ña'a', ña' xito' kaku' si'e jaan', te kuvĭ ndikun' kaxĭ' ri' si'e a' jaan' kĭi' tuvĭ ra.

⁵ Sakan' te nĭ kaku' tiaa' si'e a' te ka'ndĭa' chuun' ndĭee' ra nuu' sakuu' ne yivĭ' ndiee' ĭin' yivĭ' xiin' ña nduu' ndee na ĭtun' kaa. Te nĭ na'in

Ndiosí si'e ña' jaan' ndee nuu' a mii' ndu'u' a nuu' teĭ ka'nu' a.

⁶ Te nĭ xĭnu' ña'a' jaan' ĭin' xaan' mii' nĭ xava'a Ndiosí xa'a' a' mii' ichi kaa'. Te ĭkan' koto ña'a' a ĭin' miú uvĭ ciento unĭ xĭko kivi'.

⁷ Te nĭ xa'a' yoo ĭin' ñu'u' ndĭvi'. Te ángele Miguel xiin' ángele nda'a' xa'a' a ndii, nĭ kunta'an' a xiin' kuaku' jaan' xiin' ángele nda'a' xa'a' ti' jaan'.

⁸ Ndisu nĭ kanando kuaku' jaan' xiin' nda'a' xa'a' ri' jaan'. Te nĭ kuvĭ ka kunduu' ri' ndĭvi'. Te nĭ kuvĭ ka tu kundĭee nda'a' xa'a' ri' jaan' ĭkan'.

⁹ Te nĭ xta'ni' kuaku' chie va jaan' ndĭvi' xiin' nda'a' xa'a' ri'. Te nĭ nama' ri' nuu' ñu'u' ĭin' yivĭ'. Te suvĭ ri' nduu' koq' yata' ĭin' yivĭ', ti' nani' diablo, ña nduu' ña ndĭva'a, te nani' tu ri' ña tiin' kuachĭ, te suvĭ tu ri' xini xa'an' sakuu' ne yivĭ' ĭin' yivĭ'.

¹⁰ Sakan' te nĭ xinjĭ so'o ĭ ĭin' tachĭ' yu'u' ti'e' ndĭvi' ka'an' ndii:

Vĭtin xa nĭ xaa ña sakakú Ndiosí ne nduu' kuenta a,

te kumi' a sakuu' ña ndĭee', te xa'ndia chuun' a,

te sakan' tu vĭtin xa'ndia chuun' Cristo tianu' a kuenta a xiin' ndĭee'.

Kuachĭ ndii xa nĭ xta'ni' Ndiosí ña tiin' kuachĭ ne ta'an' e', te nĭ skana' ña'a' a ĭin' yivĭ'.

Ña jaan' ndii, nĭ tiin' kuachĭ a ne jaan' nuu' Ndiosí nduvi' xiin' ñuu.

11 Te ne jaan' ndii, ni kanando nja nuu' ña ni tjin kuachi ña'a' jaan'

xiin' ña ndiee' ní' Mbee Lulu, ña ni xitia xa'a' kuachi nja,

xiin' ña ndixa, ña ni ndiee yu'u' nja xa'a' a.

Te ni kundani kua'a' ka nja kivi' nuu nja,

süu' jaan' ndii ni sanakua'a nja a,

te kuvj nja xa'a' ña ndixa jaan'.

12 Sakan' na kuii' nakuatia' va ndo'ó, ña ndiee' ndivi'

te va'a va kuni ndo'ó, ña ndiee' ndivi'.

Ndisu ndo'ó, ne ndiee' nuu' nu'u' iin yivi'

xiin' ti' nu'u' miji ka'nu' ndii, kundo'o ya'a ndo',

sakan' ña xa ni nuu ña ndiva'a mii' ndiee' ndo'.

Te xi'é xava'a a, sakan' ña xini a ña ndee ndia'vi' kivi' yoo nuu' a te koo a ñaa'.

Ni kachj a.

13 Te kii' ni xini kuaku' jaan' ña ni xta'ni' ri' ndivi', te ni nama ri' nuu' nu'u' iin yivi' ndii, ni xa'a' ndikun ri' ña'a' ña' ni tuvj tiaa si'e jaan'.

14 Ndisu ña'a' jaan' ndii, ni natjin a' uvi ta'an ndixin na'nu' ndee naa ndixin iin tasu' chie va, te kuvj kuta'nu a', te xaa a' mii' ichi kaa' mii' xika' nuu' kuaku' jaan', te ikan' koto ña'a' Ndiosi uni kuiya yoso' sava.

15 Sakan' te ni xatia kuaku' jaan' kua'a' va tikui xiin' yu'u' ri' ndee ni xkoo iin itia ka'nu' va xata' ña'a' jaan', ndiani te na'in ra' ña' jaan'.

16 Ndisu nu'u' ni chindiee' ña'a' jaan', sakan' ña ni nunja' a, te ni ko'ni tikui itia, te' ni xatia kuaku' jaan'.

17 Sakan' naa' ni nasaa' xava'a ka kuaku' jaan' ni xini ri' ña'a' jaan', te ni keta ri' ikan' te kua'an kunta'an' ri' xiin' siani' ña' jaan', ne kandixa' ña ka'an chuun' Ndiosi, te xika' ndaku tu nja nuu' ña ni ndiee yu'u' Jesús.

13

So'o ni xaa uvi ta'an ti' nia'a

1 Te ni xikuiin kuaku' jaan' yu'u' miji ka'nu'. Te ni xini i keta' iin ti' iyo va kaa' miji ka'nu' jaan', te yoo uxa ta'an xini' ri', te yoo tu uxj ta'an ndiki' ri', te ndu'u' iin corona nuu' i'in ndiki' ri' jaan', te yoso' tu iin kivi' ña kanja'a xa'a' Ndiosi i'in xini' ri'.

2 Te ti' ni xini i jaan' ndii, naa kaa' ndika'a kaa' ri'. Te xa'a' ri' ndii, naa iin' xa'a' oso iin' a, te yu'u' ri' ndii, naa kaa' yu'u' leon kaa' a. Te kuaku' ndii, ni taxj ri' ña ndiee' ri' nuu' ti' jaan' xiin' mii' xa'ndia chuun' ri', te ni taxj tu ri' kua'a' ndiee' ti' jaan'.

3 Te ni xini i ña kua'a' xava'a ni tuxu'vi iin xini' ti' iyo va kaa' jaan', ndee chaa' kuvj ri'. Ndisu ni nda'a ri', te ni nandanj va sakuu' ne yivi'

ĭin yivi' xikundikún nĭa xata' ti' jaan'.

⁴ Te nĭ xaka'nu' sakuu' nĭa kuaku', ti' nĭ taxĭ ndĭee' ti' ĭyo va kaa' jaan', te nĭ xaka'nu' tu nĭa ti' ĭyo va kaa' jaan' ka'án nĭa ndii:

—Ndĭee' koo' chukuu' ti' ĭyo va kaa' kaa'. Te kōo' ndee ĭin ña kuvĭ kanando ña'a' —nĭ kachi nĭa.

⁵ Te ti' ĭyo va kaa' jaan' ndii, nĭ natĭin ri' ndĭee' ña ka'an ñuñu' ri' xa'a' mĭi' ri', te kanĭa'a ri' xa'a' Ndiosí. Te nĭ natĭin tu ri' ndĭee' te saa ri' ndee ka ña kuni ri' nuu' ñu'u' ĭin yivi' uvi xĭko uvi yoo'.

⁶ Sakan' na nĭ xa'a' kanĭa'a ri' xa'a' Ndiosí, xiin' xa'a' kivi' a, te nĭ kanĭa'a tu ri' xa'a' mĭi' ndu'u' a ndĭivi', xiin' xa'a' sakuu' ña ndĭee' ndĭivi' jaan'.

⁷ Te nĭ natĭin ri' ndĭee' te kunta'an' ri' xiin' ne nduu' kuenta Ndiosí, te kanando ña'a' ri'. Te nĭ natĭin tu ri' ndĭee' nuu' ti'vi' chĭe, xiin' nuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' nuu' ne yoo tu'un mĭi', xiin' nuu' sakuu' nuu' ne yivi'.

⁸ Te sakuu' ne ndee kĭi' nĭ kuā'a ĭin yivi' nĭ xĭkosō' kivi' nĭa nuu' tutu mĭi' yosō' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' ndii, nĭ xaka'nu' nĭa ti' ĭyo va kaa' jaan'. Tutu jaan' ndii, kuenta Mbee Lulu, ña nĭ xitĭa nĭi' xa'a' kuachi e', nduu' a.

⁹ Na taxĭ so'ō sakuu' ndo'ó, ne yoo so'ō.

¹⁰ Te naa' yoo ka taxi' Ndiosí ña savĭku'ún ña'a' te yivi' ndii, suu savĭku'ún

ñā'a' ra. Te yoo ka taxi' Ndiosí ña ka'ni' ñā'a' te yivi' ndii, suu ka'ni' ñā'a' ra. Xa'a' kaa' na kuni a ña kundĭeni yoo', ne nduu' kuenta a, te kaka ndaku e' ichi' a.

¹¹ Sakan' te nĭ xĭnĭ ĭ keta' ĭnga ti' ĭyo va kaa' tĭxin ñu'u'. Te yoo uvi ta'an ndĭiki' ri' naa ĭin' ndĭiki' ĭin mbee ĭin' a. Ndisu ka'án ti' jaan' ndee naa ka'án ĭin kuaku'.

¹² Te kumi' ti' jaan' sakuu' ndĭee' ti' ĭyo va kaa', ti' nuu', te xaa' ri' chuun' nuu' ti' nuu' jaan'. Te kaviko' u'vi ri' ne yivi' ĭin yivi' ña saka'nu' nĭa ti' nuu', ti' nĭ nda'a xĭni' mĭi' nĭ tuxu'vi xava'a jaan'.

¹³ Te nĭ xaa tu ti' uvi jaan' ki'in' chuun ka'nu' koo' chukuu' nuu' ne yivi', ndee ñu'u' nĭ kĭee ndĭivi' nĭ xaa ri', te nĭ koyō a nuu' ñu'u' ĭin yivi' nuu' ne yivi'.

¹⁴ Te nĭ xĭnĭ xa'an' ri' ne yivi' ĭin yivi' xiin' chuun ka'nu', ña nĭ natĭin ri' ndĭee', te saa ri' nuu' ti' nuu' jaan'. Te nĭ ka'an chuun' ri' xiin' ne jaan' ña kasa'a nĭa ĭin ña niania' ti' nuu' jaan', ti' ndee chaa' kuvĭ kuii xiin' ichĭ, ndisū nĭ xĭ'ri'.

¹⁵ Te nĭ natĭin ti' uvi jaan' ña ndĭee' te satiaku ri' ña niania' ti' nuu' jaan', te ndee kuvĭ ka'an a, te ka'an chuun' a te kuvĭ sakuu' ne xiin' saka'nu' ñā'a'.

¹⁶ Te nĭ kaviko' tu ri' sakuu' nuu' ne yivi' ña natĭin nĭa ĭin tunĭ nda'a' kuā'a nĭa uun ti'e' nĭa. Naa' ne ka'nu' nduu' nĭa uun naa' ne nda'vi so'ō nduu' nĭa,

naa' ne vika' nduu' nja uun
naa' ne nda'vi kuu' nduu'
nja, naa' ne xika' ndika'
nduu' nja uun naa' ne xiko'
ni'i' iin xto'o nduu' nja.

17 Te naa' koo' tuni jaan'
kumi' nja ndii, kivi' sata' nja
ni ndee kivi' tu xiko' ndee
iin nja na'a. Süu' jaan' ndii
ne kumi' tuni jaan' na nduu'
kivi' ti' iyo va kaa' jaan' uun
numero kivi' ri' kuiti' kivi'
saa na jaan'.

18 Na xini tuni na taxi'
Ndiosí kuni te kivi' kundani'
e' na yo'o'. Yoo ka kumi'
na xini tuni jaan' ndii, na
tava' nja kuenta te kuni nja
saa keta' numero ti' jaan'.
Te numero ri' jaan' ndii,
ndee naa iin numero te yivi'
nduu' a. Inu ciento uni xiko'
inu nduu' a.

14

*Xita' te ciento uvi xiko'
kumi' mii' nuu' Ndiosí xiin'
nuu' Mbee Lulu*

1 Sakan' te ni xini i iin' na
nduu' Mbee Lulu jaan' xini'
iku' Sión. Te ita' tu ciento
uvi xiko' kumi' mii' te yivi'
xiin' a. Te jaan' ndii, yoso'
kivi' Mbee Lulu jaan' xiin'
kivi' yuva' a ti'e' ra'.

2 Te ni xini so'o i iin tachí'
yu'u' ti'e' va na kieve' ndivi',
ndee naa tisó kua'an kua'a'
va tikui, uun ndee naa ni'i'
nde'i savi' vi' ni'i' a. Te tachí'
yu'u' jaan' ndii, ndusu' a
ndee naa kii' xandaa' kua'a'
koo' chukuu' ne yivi' nuu' na
nani' arpa.

3 Te xita' te jaan' iin yaa
xaa' nuu' a mii' xa'ndia
chuun' Ndiosí, xiin' nuu'

kumi' saa' na tiaku, te sakan'
tu nuu' na xixa jaan'. Koo'
xachi' nja ni kivi' kata yaa
jaan'. Süu' jaan' ndii te
ciento uvi xiko' kumi' mii'
te xa ni sakaku' Ndiosí nuu'
nu'u' iin yivi' jaan' kuiti'
kivi' xita' a.

4 Te te jaan' ndii, ni
sativi' xiin' mii' ra xiin' na'a',
sakan' na ni tondia ra na'a'.
Te ndikun ra Mbee Lulu
jaan' mii' ka kua'an a. Te
ni sakaku' na'a' Ndiosí tejn
ne yivi' iin yivi' te kunduu'
ra ndee naa tumaní' nuu'
nditia a xiin' nditia Mbee
Lulu jaan'.

5 Te ni ndee ni ka'an tu ra
tun vixi. Te te ndoo nduu' ra
nuu' Ndiosí.

*Taxi' uni ta'an ángele
tu'un Ndiosí nuu' ne yivi'*

6 Te ni xini i ta'nu' inga
ángele sukun va ndivi', na
ni'i' tu'un va'a, na yoo ndee
ndi'i' ni kivi'. Te ka'an
ndoso' a na jaan' nuu' ne
ndee' nuu' nu'u' iin yivi'.
Naa kuu' nuu' sakuu' nuu'
ne yivi', xiin' nuu' ne nduu'
ti'vi' chie, xiin' nuu' ne yoo
tu'un mii', xiin' nuu' ka'nu'
xiin' nda'a' a.

7 Te ti'e' ka'an a ndii:

—Kuyi'vi ndo' Ndiosí, te
koto ka'nu' ndo' a. Sakan' na
xa ni xaa kivi' na sana'ma
a ne yivi'. Sakan' na kui'
saka'nu' ndo' na jaan', na
ni xa'a ndivi', xiin' nu'u' iin
yivi', xiin' miji ka'nu', xiin'
tiko'yo' —ni kachi ángele
jaan'.

8 Sakan' te ni ndikun na'a'
ángele na uvi ka'an a ndii:

—Xa n̄i ndux̄in ñ̄u u ka'nu' Babilonia, xa n̄i ndux̄in a. Sakan' ñ̄a ne n̄i ndiee ñ̄u u jaan' n̄i sativi' sakuu' ne ndiee' iin yivi' xa'a' a ñ̄a xaa' n̄i ndee naa xaa' iin ñ̄a'a', ñ̄a' xiin, ñ̄a' k̄un̄i v̄iko ni'i xiin' mii' nuu' ñ̄a jaan' —n̄i kach̄i a.

⁹ Sakan' te n̄i ndikun̄ tu ángele ñ̄a un̄i ka'án ti'e' a ndii:

—Yoo ka saka'nu' ti' iyo va kaa' jaan', xiin' ñ̄a niania' ri', te nat̄iin n̄i tun̄i ri' ti'e' n̄i uun nda'a' n̄i ndii,

¹⁰ kun̄i a ñ̄a ko'o n̄i vino uva, te' nduu' ñ̄a xi'é va Ndiosí xini a ne jaan'. Sakan' ñ̄a kat̄iá ñ̄a xi'é a jaan' xata' ne jaan', te kund̄o'o ndiee' va n̄i xiin' ñ̄u'u, xiin' azufre nuu' ángele, ñ̄a xika' nuu' nuu' a, te kund̄o'o tu n̄i nuu' Mbee Lulu jaan'.

¹¹ Te ñ̄u'ma, ñ̄a k̄iee' mii' ñ̄u'u' n̄i tund̄o'o' jaan' ndii, k̄iee' te k̄iee' a ndee ndi'i' n̄i kivi'. Sakan' ñ̄a n̄i xaka'nu' n̄i ti' iyo va kaa' jaan' xiin' ñ̄a niania' ri', te n̄i nat̄iin tu n̄i tun̄i kivi' ri'. Te k̄oo' kivi' nandiee' n̄i nduvi' xiin' n̄i ñ̄u nuu' tund̄o'o' jaan'.

¹² Xa'a' a kaa' na kun̄i a ñ̄a kund̄ien̄i yoo' ne nduu' kuenta a, ne saxinú ñ̄a ka'án chuun' Ndiosí, te xika' ni'i' e' ichi' Jesús —n̄i kach̄i ángele ñ̄a un̄i jaan'.

¹³ Te n̄i x̄inj̄i so'o i iin tach̄i' yu'u' ñ̄a keta' ndee ndivi' ka'án xiin' i ndii:

—Ke'j̄i un' ñ̄a yo'o': “Ndee vit̄in, te ndee amaa ka ndii, sañu'u' va xto'o e' ne xika' nuu' nuu' a ndee kuv̄i n̄i” —n̄i kach̄i tach̄i' yu'u' jaan'.

Te n̄i ka'an Espiritu ndii:

—Ñ̄a ndaku nduu' a. Nandiee' n̄i nuu' chuun̄ vie, ñ̄a n̄i xaa n̄i, kuach̄i ndii k̄iee va'a n̄i xa'a' chuun̄ va'a ñ̄a n̄i xaa n̄i —n̄i kach̄i Espiritu.

Nakaya ángele ñ̄a savi' nuu' ñ̄u'u' iin yivi' trigo xiin' uva

¹⁴ Te n̄i x̄ito i, te n̄i x̄inj̄i i iin viko' yaa. Te nuu' viko' jaan' ndu'u' iin ñ̄a kaa' ndee naa ñ̄a nduu' tu te yivi'. Te ndu'u' iin corona oro xini' a. Te tiin' a iin ichi' ki'i' xiin' va.

¹⁵ Sakan' te n̄i keta inga ángele yukun' ñ̄a iin' ndivi', te ti'e' ka'án a xiin' ñ̄a ndu'u' nuu' viko' jaan' ndii:

—Xa'a' k̄ij̄i un' ka'ndia un' ñ̄a savi' xiin' ichi' ki'i' un' ñ̄aa', sakan' ñ̄a xa x̄ixa ñ̄a savi' nuu' ñ̄u'u' iin yivi' te xa n̄i xaa kivi' ñ̄a nakaya un' —n̄i kach̄i ángele jaan' xiin' a.

¹⁶ Sakan' te n̄i xa'ndia ñ̄a ndu'u' nuu' viko' xiin' ichi' ki'i' a ñ̄a savi' jaan' nuu' ñ̄u'u' iin yivi', te n̄i nakaya ñ̄a'a' a.

¹⁷ Sakan' te n̄i x̄inj̄i i n̄i keta inga ángele yukun' ñ̄a iin' ndivi'. Te ni'i' tu a jaan' iin ichi' ki'i' xiin' va.

¹⁸ Te n̄i keta ka inga ángele nuu' a mii' nasoko' ne yivi' ñ̄a'a nuu' Ndiosí. Te kumi' ñ̄a jaan' ndiee' nuu' ñ̄u'u. Te ti'e' va n̄i ka'an a xiin' ángele ñ̄a tiin' ichi' ki'i' xiin' jaan' ndii:

—Xiin' ichi' un' ñ̄aa' ka'ndia un' i'in yutu uva xa'a' ñ̄a tata iin yivi', sakan'

ñā xā nī xīxā uva jaan' —nī kachī ángele jaan'.

¹⁹ Ikan' tē nī xā'a' ángele jaan' xa'ndia ā yutu uva jaan' xiin' ichī kī'i' ā jaan' nuu' ñu'u' iin yivi', tē ko'ni ñā'a' ā mii' xe'ni ñā'a' ā, ñā nduu' ñā xi'é vā Ndiosí.

²⁰ Tē nī xe'ni ángele jaan' uva jaan' nuu' ñuu, tē kiī' nī xe'ni ñā'a' ā ndii, nī kīēē kua'a' níi', tē nī kaa ā ndēē yatīn yu'u' iin kuei, tē nī kiku ā yatin' unī ciento kilómetro.

15

Uxā ta'an ángele ñā ni'i' uxā ta'an kui'e ñā so'o' ndi'i'

¹ Ikan' tē nī xīnī i ndīvi' ingā ñā nia'á ka'nu' koo' chukuu' ñā sanandanī yoo kā. Nī yoo uxā ta'an ángele, tē ni'i' ā uxā ta'an kui'e ñā so'o' ndi'i', tē xiin' ñā jaan' saxinu Ndiosí ñā xi'é ā xini ā ne yivi'.

² Nī xīnī tū i kandu'u' iin ñā kaa' ndēē naa mīnī chīē, tē tuvi' kaxi' ā ndēē naa yuu' tātā, tē ndēē naa kiee' ñu'u' nuu' ā. Tē nī xīnī tū i ne nī kanando nuu' ti' iyō vā kaa' jaan', xiin' ñā niania' ri', tē nī natīin tū nīā número kivi' ri'. Tē ne jaan' ndii, ita' nīā nuu' mīnī jaan' tiin' i'in nīā ñuu' ñā nani' arpa, ñā nī taxī Ndiosí ndā'a' nīā.

³ Tē xita' nīā yāā ñā nī xītā Moisés, tē nī xīkā nuu' nuu' Ndiosí, tē nduu' tū ā yāā Mbeē Lulu. Ka'án nīā ndii:

Xtō'ō ndū Ndiosí, ñā ka'nu' koo' chukuu' nduu' un',

Ñā ka'nu' vā nduu' ñā xaa' un', tē ndatun' vā ā.

Ñā ndaku vā nduu' ichi' un', tē ñā ndīxā nduu' ā.

Tē xa'ndia chuun' nuu' ne yivi' iin yivi' nduu' un'.

⁴ Tē kunī ā ñā kuyi'vi sakuu' ne yivi' yo'ó,

tē koṭo ka'nu' nīā yo'ó, Ndiosí kua'a.

Kuachī ndii iin ndāā' yo'ó kuiti' nduu' ñā ndoo ndī'i,

xa'a' ā jaan' na sakuu' ne yivi' iin yivi' kixin nuu' un', tē saka'nu' nīā yo'ó,

sakan' ñā nī nia'ā un' ñā xachuun' ndaku vā un'.

Yāā jaan' xita' ne jaan'.

⁵ Ndī'i' jaan', tē nī xīto i, tē nī xīnī i ñā nī nunīā' yukun' toto ñā iin' ndīvi', mii' iin' ñā nia'á ñā nī taxī Ndiosí kuento ā xa'a' ñā sāā ā xa'a' e'.

⁶ Tē tīxin yukun' jaan' nī kīēē uxā sāā' ángele ni'i' ā uxā ta'an kui'e jaan'. Tē ángele jaan' ndii, ni'nu' ā toto yāā nani' xiñu. Tē kanu' iin toto ñā nī kuā'ā xiin' yu'vā oro tīā'ni ā.

⁷ Sakan' tē nī taxī iin ñā tiaku, ñā kumi' jaan', ndā'a' i'in ángele jaan' iin ko'o' oro ñā ñu'u' chitu' vi' ñā xi'é vā Ndiosí, ñā yoo tiaku ndēē ndi'i' nī kivi'.

⁸ Tē nī chītu' vā tīxin yukun' jaan' xiin' ñu'mā ñā nī kīēē mii' nia'á ñā ka'nu' Ndiosí xiin' ñā ndīēē' ā. Tē kōō' kuvī ndi'vi' tīxin yukun' jaan' xa'a' ñu'mā jaan' ndēē

ndi'i xaxa' uxā saa' ángele
jaan' uxā saa' kui'e jaan'.

16

*Sō'o ni xaa a kii' ni xatja
uxā saa' ángele jaan' ña
ñu'u' ko'o' a*

¹ Sakan' te ni xini sō'o i iin
tach'i yu'u' ti'e' ña ni keta
tixin yukun' jaan'. Te ni
ka'an a xiin' uxā saa' ángele
jaan' ndii:

—Kua'an ndo' te katja
ndo' ña xi'é Ndiosí, ña ñu'u'
ko'o' ñaa', nuu' ñu'u' iin
yivi' —ni kachi tach'i yu'u'
jaan'.

² Te ni xa'an ángele ña iin,
te ni xatja a ña ñu'u' ko'o' a
nuu' ñu'u' iin yivi'. Ña jaan'
na kuii' ni kjeē ta'a xatu ña
kijni va iin' iin' ne ni natijn
tunji ti' iyo va kaa' jaan', te ni
xaka'nu' ña ña niania' ri'.

³ Te ni xa'an ángele ña
uvi, te ni xatja a ña ñu'u'
ko'o' a nuu' miji ka'nu'. Ña
jaan' na kuii' ni nanduū ra'
nii' ne ni xi'i, te ni xi'i sakuu'
ti' ñu'u' tikui jaan'.

⁴ Te ni xa'an ángele ña
uni, te ni xatja a ña ñu'u'
ko'o' a nuu' sakuu' itja xiin'
sakuu' tikoyo'. Ña jaan' na
kuii' ni nanduū tu te' jaan'
nii'.

⁵ Sakan' te ni xini sō'o i
ka'an ángele ña xito' tikui
iin yivi' ndii:

—Táku'e, ña ndaku nduu'
un', te yoo un', te ni yoo
un', ña ndoq ndi'i nduu' un',
sakan' ña katun' ndaku un'
ne kaa' kii' xaa' un' ña kaa'.

⁶ Kuachi ndii ne kaa' ni
xatja nii' ne nduu' kuenta
un' xiin' nii' ne ni ka'an

tiakú tu'un un'. Sakan' na
kuii' taxi' un' nii' ko'o' ña.
Sakan' ña xata'an ña natiin'
ña tundo'o' kaa' —ni kachi
ángele xiin' a.

⁷ Sakan' te ni xini sō'o tu i
inga tach'i yu'u' ña ni keta
mii' nasoko' ne yivi' ña'a
nuu' Ndiosí ka'an a ndii:

—Xto'o ndu Ndiosí, ña
ka'nu' koo' chukuu' nduu'
un', te ña ndixa xiin' ña
ndaqu xaa' un' kii' sana'má
un' ne jaan' —ni kachi a.

⁸ Te ni xa'an ángele ña
kumi, te ni xatja a ña ñu'u'
ko'o' a nuu' ñu'u'. Ña jaan'
na kuii' ni xa'a' xa'mi' a ne
yivi' iin yivi' xiin' ñu'u' a.

⁹ Te sakuu' ne ni xixi xiin'
ñu'u' ña i'ni' va jaan' ndii, ni
kanja'a ña xa'a' Ndiosí, ña
kumi' ndjeē nuu' kui'e jaan',
te ni nama ña nimá ña te
saka'nu' ña'a' ña.

¹⁰ Te ni xa'an ángele ña
u'un, te ni xatja a ña ñu'u'
ko'o' a nuu' a mii' xa'ndia
chuun' ti' iyo va kaa' jaan'.
Ña jaan' na kuii' ni kuvu iin
yavi mii' xa'ndia chuun' ti'
jaan'. Te ni xaxi'i' ne yivi'
yaa' ña xa'a' ña u'vi ndo'o'
ña.

¹¹ Te ni kanja'a ña xa'a'
Ndiosí ndu'u' ndivi' xa'a' ña
u'vi ndo'o' ña xiin' xa'a' ta'a
jaan'. Ndisu ni nama ña
nimá ña te nako ña ña
ña'a ña xaa' ña.

¹² Te ni xa'an ángele ña
iñu, te ni xatja a ña ñu'u'
ko'o' a itja ka'nu' ña nani'
Éufrates. Ña jaan' na kuii'
ni ndoko tikui itja jaan',
te kuvu xka'ndia te xa'ndia
chuun' kuu' nuu' xiin' te

xíin' rā íkan', tē kuaxi mii' keta' ñu'u.

¹³ Sakan' tē nī xini j unī ta'an espíritu kīnī, ñā iin' ndēē naa sa'va, kiee' a yu'u' kuaku' jaan', xiin' yu'u' ti' iyō va kaa', ti' kuu' nuu', xiin' yu'u' tē ka'an tiakú tūn vixi.

¹⁴ Tē espíritu kīnī jaan' ndii, ñā ndiva'a nduu' a, tē yoo ndiēē' a tē xaa' a chuun ka'nu'. Tē kua'an a nuu' sakuu' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', ne ndiēē' kanii' iin yivi', tē sanduiin' a ne jaan', tē kunta'an' nīa xiin' Ndiosí, ñā ka'nu' koo' chukuu', kivi' chie so'o' ndi'i'.

¹⁵ Ka'an xto'o e' ndii: "Chuun xa'a' va ndo', yu'u' ndii, kixin j kii' kōo' a naá nimá ndo' ndēē naa xaa' tē kui'na'. Tē sañu'u' va Ndiosí ne xito' xiin' mii', tē yoo tu'va nīa xiin' toto nīa, koto ká kaka iin' vichi' nīa, tē kuchani nīa nuu' ne yivi'", kachi a.

¹⁶ Tē nī kayā espíritu kīnī jaan' tē xa'ndia chuun' jaan' iin' xaan' mii' nani' Ar-magedón xiin' tu'un hebreo.

¹⁷ Sakan' tē nī xatīa ángele, ñā uxā, ñā ñu'u' ko'o' a tejn tachī'. Sakan' tē nī ka'an ti'e' iin' tachī' yu'u' ñā keta' nuu' tej ka'nu' tun' iin' tixin yukun' ñā iin' ndivi' ndii:

—Xa nī xinu a —nī kachi a.

¹⁸ Sakan' tē nī kīēē ñu'u' savī' ndiēē' va, tē nī ka'an ki'in' tachī' yu'u', tē ti'e' va nī nde'i savī', tē sakan' tū ndiēē' xava'a nī taan ñu'u'

iin yivi'. Tē kōo' kivi' nī taan saa nī taan kivi' jaan' ndēē kii' nī xikoō ne yivi' iin yivi'.

¹⁹ Sakan' na nī ndata' ñuu ka'nu' unī ta'an tu'un', tē nī ndoñu'u' sakuu' ñuu ñā yoo nuu' ñu'u' iin yivi'. Tē nī naqa'an' tū Ndiosí xa'a' ñuu ka'nu' Babilonia tē sako'o' ndi'i' a ne jaan' vino, tē ka'an ndiaa xa'a' tundo'o' ñā sando'o' a ne jaan' xa'a' ñā xi'é va a xini ñā'a' a.

²⁰ Tē nī ndoñu'u' tū sakuu' ñu'u' ñā ñu'u' i'nu ma'in' mīnī ka'nu', xiin' sakuu' iku' ñā ita' nuu' ñu'u'.

²¹ Tē ndēē ndivi' nī kīēē kua'a' va i'in' na'nu' ñā vie ndee uvi xiko kilo, tē nī koyō a siki' ne yivi', ndisu nī kanīa'a ndi'i' nīa xa'a' Ndiosí xa'a' tundo'o' chie ñā sando'o' ñā'a' a jaan', sakan' ñā iin tundo'o' kīnī va nduu' a.

17

Yo'o' ka'an iin ángele ndēē ñā kuni kachi a ñā nī xini Juan yoso' iin ñā'a' kochi' kua'a iyō va kaa'

¹ Sakan' tē nī kuyatīn iin ángele ñā ndiaka' ta'an' xiin' ñā uxā ta'an ñā nī ni'i ko'o' jaan', tē nī ka'an a xiin' j ndii:

—To'o' xiin' j, tē nīa'a j yo'ó ndee nuu' tundo'o' sando'o' Ndiosí ñā'a', ñā' ka'nu', ñā' xiin, tē ndu'u' a nuu' kua'a' tikuī.

² Tē ñā' jaan' nī nduu' musa sakuu' tē xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'. Tē ne yivi' iin yivi' ndii, ndēē naa ne

xinj nduu' nja xa'a' a ña ni xaa nja ña xiin naa ña xaa' ña' jaan' —ni kachi ángele jaan'.

³ Sakan' te ni nia'a Espiritu jin ña satuví nuu' i, ña ndi-aka' ángele jaan' yu'u ndee ni xaa ndu jin xaan' mii' ichi kaa'. Te ni xinj i jin ña'a' ña' yoso' jin ti' kua'a ndukun' iyo va kaa'. Te ti' jaan' ndii, yoso' kanii' jin' ri' kua'a' kivi' ña kani'a xa'a' Ndiosí. Te yoo uxá ta'an xini' ri', te yoo tu uxí ta'an ndiki' ri'.

⁴ Te ña'a' jaan' ndii, ni'nu' a' toto ndukun' xiin' ña kua'a ndukun'. Te titi' a' xiin' ña kua'a xiin' oro, xiin' kua'a' nuu' yuu' xiñu ña ndiaa ya'vi' koo' chukuu', xiin' yuu' yi'é, xiin' ña nani' perla. Te ni'i' a' jin yaxin' ña ni kua'a' xiin' oro mii' ñu'u' kua'a' ña nja'a xiin' ña kinj iin', ña nduu' ña xiin' ña ni xaa a' xiin' ne yivi'.

⁵ Te yoso' jin kivi' si'e ti'e' a' ka'an a ndii: "Ka'nu' va nduu' ñuu Babilonia, te nduu' a si'i' sakuu' ña'a' ña' xiko' xiin' mii', te kandu'u' a' xiin' te yivi'. Te nduu' a' xa'ndu sakuu' kuachi ña kinj iin' ña xaa' ne yivi' jin yivi'", kivi' jaan' yoso' ti'e' a'.

⁶ Te ni xinj i ña xini ña'a' jaan' xiin' nii' ne nduu' kuenta Ndiosí, xiin' nii' ne ni xi'i' xa'a' a ña ni ndjee yu'u' va nja xa'a' Jesús. Te kii' ni xinj ña'a' i ndii, ni nandaní xava'a' i.

⁷ Te ni ka'an ángele jaan' xiin' i ndii:

—Nandaní un'. Yu'u

sakuni' yo'ó ña si'e xa'a' ña'a' kaa' xiin' xa'a' ti' iyo va kaa', ti' yoso' a' kaa', ti' kumi' uxá ta'an xini' xiin' uxí ta'an ndiki'.

⁸ Te ti' iyo va kaa', ti' ni xinj un' jaan' ndii, ni yoo ri', ndisu vitin ndii, koo' ka ri', te xa xito' ketá kuii ni tukuu ri' yavi kunu va jaan', te ku'un ri' mii' ndoñu'u' ri'. Te sakuu' ne ndee kij' ni kua'a' jin yivi' ni xikosó' kivi' nja nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' ndii, nandaní va nja kij' kunj nja ti' jaan', sakan' ña ni yoo ri', te koo' ri' vitin, ndisu tuví ka ri'.

⁹ Ña xini tuni' kuni' te kuví kundani' e' ña yo'o'. Uxa ta'an xini' ti' jaan' ndii, ka'an ndiaa a xa'a' uxá ta'an xiki' mii' ndu'u' ña'a' jaan',

¹⁰ te ka'an ndiaa tu uxá ta'an xini' jaan' xa'a' uxá ta'an te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. U'un ta'an te xa'ndia chuun' jaan' ndii, xa ni xi'i' ra, te jin ra xa'ndia chuun' ka vitin, te inga ra ndii, tia'an kixin ra. Ndisu kij' kixin te jaan' ndii, jin xa'a' kuiti' ka'ndia chuun' ra.

¹¹ Te ti' iyo va kaa' jaan', ti' ni yoo, ndisu koo' ri' vitin ndii, ka'an ndiaa a xa'a' jin te ka'ndia chuun' te unja, ndisu jin nduu' ra xiin' te uxá ta'an jaan'. Te ku'un ra, te ndoñu'u' ra.

¹² Te ndiki', ña uxí ta'an ña ni xinj un' jaan' ndii, ka'an ndiaa a xa'a' te uxí ta'an te tia'an ka'ndia chuun' kuu' nuu'. Ndisu natijn ra ndjee' te ka'ndia chuun' inga' ra

xiin' ti' jaan' iin xa'a' sie kuiti'.

13 Te nduiin kuento te jaan' ña taxí ra ña ndíee' ra xiin' ndíee' ra nuu' ti' jaan'.

14 Te ti' jaan' xiin' te jaan' ndii, kuun ta'an' ra xiin' Mbee Lulu, ndisu kanando Mbee Lulu jaan' xiin' ne ndikún ichi' a nuu' ti' jaan', sakan' ña xto'q ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' xto'q, te ña ka'nu' ka nduu' tu a te sakan' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Te ne ndikún ichi' a nduu' ne ni kana Ndiosí, ne ni nakaxin a te xika' ndaku nja nuu' a —ni kachi ángele jaan' xiin' i.

15 Te ni ka'an tu ángele jaan' xiin' i ndii:

—Te tikui, te' ni xini un' mii' kandu'u' ña'a' ña' xiko' xiin' mii' jaan' ndii, ka'an ndiaa ra' xa'a' sakuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' xa'a' ne kua'a' koo' chukuu' ne ndíee' iin yivi', xiin' xa'a' sakuu' nuu' ne yivi', xiin' xa'a' sakuu' ne yoo tu'un mii'.

16 Te ti' iyó va kaa' jaan' xiin' uxí ta'an ndiki' ri', ña ni xini un' jaan' ndii, kundasi' a ña'a' ña' xiko' xiin' mii' jaan'. Te sakui'na' a sakuu' ña nduu' kuenta a, te tava' a toto a ndee' kuu' iin' vichi' a'. Te kaxi' a ñu'u' nde'i a', te ka'mi' a ña' jaan' xiin' ñu'u'.

17 Kuachi ndii mii' Ndiosí ni saka'an nimá ña jaan' te saa a ña ni chituní Ndiosí. Sakan' na kuii' nakuiin yu'u' a ña taxí a ña ndíee' a nuu' ti' jaan' ndee' xinu' ña ka'an tu'un Ndiosí.

18 Te ña'a' jaan' ndii, ka'an ndiaa a' xa'a' ñuu ka'nu', mii' yoo te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' i'in te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'.

18

So'o saa a kii' ndoñu'u' ñuu Babilonia

1 Te kii' ndi'i ni xini i ña jaan' ndii, ni xini i ña kuaxi nuu inga ángele ndíee' koo' chukuu' ndivi', te ni yi'e kanii' iin yivi' ni xaa ña ndatun' a jaan'.

2 Te ti'e' va ni ka'an a ndii:

—iXa ni nduxin ñuu ka'nu' Babilonia, xa ni nduxin a! Te vitin ndii mii' ndíee' ña ndiva'a ni nanduú a, te ni nanduú tu a mii' ñu'u' espíritu ña ndiva'a jaan'. Te ni nanduú ni tu a mii' ndíee' sakuu' nuu' saa kiji va iin', ti' ndasi' e' kaxi' e'.

3 Ni sanduxin Ndiosí ne ndíee' ñuu jaan', kuachi ndii suvi nja ni xaa sakan', te ni xaa sakuu' ne yivi' iin yivi' sakuu' nuu' ña xiin. Sakan' ña ndee' naa ni sako'o' ne jaan' ne yivi' jaan' vino xatu va, te ni xini va nja xiin' ne jaan'. Te sakan' tu sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, ni xaa ra ña xiin xiin' ne ñuu jaan', sakan' ña ni nduiin ra xiin' ne jaan' xiin' kuachi ña xaa' nja. Te sakuu' ne naxiko' ña'a' iin yivi' ndii, ni kuvika' va nja ni xaa ne ñuu jaan' xa'a' a ña ni xani' ndii' ne jaan' xu'un' xa'a' a

ñā kuni koo ndatun' nja —ni kachi' angele jaan'.

4 Sakan' te ni xinj so' o i tuku tachj' yu' u' ñā ni keta ndjivi' ka' an a ndii:

—Ne kua' a i, kjeē ndo' ñuu Babilonia ñaa', te sāa ndo' kuachj' ñā xaa' ne jaan' te sando' o' tu i ndo' o' xiin' tundo' o' chie ñā natjin ne jaan'.

5 Kuachj' ndii xā kua' a' va kuachj' ni xaa nja, te ndee ndjivi' mii' ndu' u' Ndiosí ni naxaa a. Te xā ni xaa kivi' ñā sando' o' ñā' a' a xa' a' sakuu' kuachj' nja jaan'.

6 Sakan' na kuii', saa nii' ni xaa nja xiin' ne yivi' ndii, nii' sakan' na kundo' o' nja. Te na nacha' vi nja saa nii' ni xaa nja ñā nja' a. Na kutu' kati' j' yaxin' mji' nja xiin' te' uva va saa nii' ni xaa nja ñā nja' a jaan'.

7 Saa nii' kua' a' ni xika ñuñu' ne jaan', xiin' saa nii' kua' a' ni xika sij' nja' a nja ndii, nii' sakan' na kundo' o' u' vi nja, te nii' sakan' tu na kuaku u' vi nja. Sakan' ñā ka' an ne jaan' xiin' nimá nja ndii: “Xa' ndia chuun' e' nuu' sakuu' ne ndiee' jin yivi' ndee naa jin te xa' ndia chuun' kuu' nuu', te kuasa' tu ndo' o' e' ndee naa jin ñā' kuaan', te ni ndee koo' tu kivi' kusuchi' inj e'”, kachi nja xiin' nimá nja.

8 Xa' a' a jaan' na jin xaa ki' j' kujti' sakuu' ñā kundo' o' nja, koo ñā kivi nja, koo tu ñā kusuchi' inj nja, te koo ni tu soko, te kooko tu ñuu nja. Sakan' ñā xto' o' e' Ndiosí, ñā sana' má ñā' a' ndii, ndiee' koo' chukuu' a.

9 Te kij' kuni te xa' ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' jin yivi' ñu' ma ñā xixi' ñuu Babilonia jaan' ndii, kusuchi' va inj ra, te kuaku u' vi tu ra. Sakan' ñā ni xaa te jaan' kuachj' ka' an ñuu jaan', te ni xika sij' nja' a tu ra ikan'.

10 Te xa' a' a ñā yi' vi ra kundo' o' na ra xiin' ñuu jaan' ndii, ndee ndoso' kujta ra, te ka' an ra ndii:

—Xā nda' vi, xā nda' vi kuu' ne ndiee' ñuu ka' nu' Babilonia kaa', ñuu ne ni kumi' ñā ndiee'. Jin ni xaa ki' j' kujti' ñā ni sando' o' ñā' a' Ndiosí —kachi ra.

11 Te ne naxiko' ñā' a jin yivi' ndii, kusuchi' tu inj nja, te kuaku u' vi tu nja xa' a' ne ni ndiee' ñuu jaan', sakan' ñā koo' ka ne sata' kua' a' ñā' a ñā ya' vi ñā xiko' nja,

12 naa kuu' oro, xiin' plata, xiin' kua' a' nuu' yuu' xiñu ñā ndiaa ya' vi', xiin' yuu' yi' é ñā nani' perla. Naa kuu' ki' in' nuu' toto ndatun' va, naa kuu' toto yaa va, xiin' toto ndukun', xiin' toto kua' a ndukun', xiin' toto ya' vi' va ñā nani' seda. Te koo' ka ne sata' tu kua' a' ñā' a ñā ya' vi ñā xiko' nja, naa kuu' vitu' xavixín', xiin' sakuu' ñā' a ñā kua' a xiin' ndiki' nuu' elefante, xiin' vitu' ya' vi' va, xiin' kaa, xiin' kaa kua' a, xiin' kaa ti' e' va, xiin' yuu' ñā nani' mármol.

13 Te koo' ka tu ne sata' ñā' a kua' a' ñā ya' vi ñā xiko' nja, naa kuu' sakuu' ñā xaa' asjn' ñā xaxj', naa kuu' canela, xiin' sakuu' ñā xavixín', naa kuu' suxa' chu' ma,

xiin' ña xavixín' ña nani' mirra, xiin' ki'in' nuu' ka tükui xavixín' ya'vi. Te köo' ka ne sata' tu ña'a nja, naa kuu' vino, xiin' xa'an oliva, xiin' yuchi' xita' va'a ña ndi'i va, xiin' ndikin' trigo, naa kuu' sindikj', xiin' mbee, xiin' kuei, xiin' carreta tun' kañuu' kuei, xiin' ndee ne yivi', ne ni ke'vi xachuun' nuu' jin xto'o.

14 Te ni ka'an tu tachj' yu'u jaan' ndii:

—Köo' ka ña va'a ña ndioo' inji va ndo' xa'a' kumi' ndo', xa ni ndoñu'u' sakuu' ña ndatun' xiin' ña vika' nuu' ndo'. Te köo' kivj' nañin xachi' ka ndo' ña ndioo' inji va ndo' xa'a' jaan' —ni kachj' a.

15 Te ndee xika' kuñta tu ne naxiko' jaan', ne ni kuvika' xa'a' ne ndiee' ñuu jaan', xa'a' a ña yi'vi va tu nja ña kund'o nja xiin' ne ndiee' ñuu jaan'. Te kusuchi' inji nja te kuaku u'vi nja,

16 te ka'an tu nja ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ni ndiee' ñuu ka'nu', mii' ni ndiee' ne ni ni'nu toto ndatun' va, xiin' toto yaa va, xiin' toto ndukun', xiin' toto kua'a ndukun'. Te ni titi nja xiin' ña kua'a xiin' oro, xiin' ña kua'a xiin' yuu' xiñu ña ndiaa ya'vi' va, xiin' yuu' yi'é ña nani' perla.

17 Te jin ni xaa ki'i' kujti' ña ni ndoñu'u' ña vika' nja —kachj' ne jaan'.

Te sakan' tu sakuu' te satuvj' tundoo' na'nu', tun' kua'an nuu' mini ka'nu', xiin' ne cha'vi xa'a' a ña kua'an nja xiin' nu', xiin' te

xachuun' nuu' nu', xiin' ne ki'in' xu'un' ña xachuun' nja nuu' mini ka'nu' jaan' ndii, kuñta tu ne jaan' ndee xika' va,

18 te kij' kunj' ne jaan' ñu'ma ña xixi' ñuu jaan' ndii, ka'an ti'e' nja ndii:

—Köo' xachi' ka jin ñuu ka'nu' ndee naa ñuu kaa' —kachj' nja.

19 Te sakaan' nja yaka' xini' nja, te nde'i ti'e' nja, te kuaku nja, te ka'an nda'vi nja ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ndiee' ñuu ka'nu' kaa', sakan' ña xiin' ña vika' nja ni kuvika' sakuu' ne kumi' tundoo'. Ndisu jin ni xaa ki'i' kujti' ña ni ndoñu'u' ña vika' nja —kachj' nja.

20 Te ndo'ó, ña ndiee' ndivi', ne nduu' kuenta Ndiosí, xiin' te ni tjanu' Jesús sania'á ichi' a, xiin' ne ni ka'an tiakú tu'un a ndii, na nakuatia' na nimá ndo'. Kuachj' ndii xa ni kendaria' ya'vi' Ndiosí nuu' ne ndiee' ñuu jaan' xa'a' kuachj' nja ña ni sando'o' nja ndo'ó, ni kachj' tachj' yu'u jaan'.

21 Sakan' te ni ndonj'i jin ángele ndiee' va jin yuu' chie va, ña kaa' ndee naa yuu' molino, te ni skana' ña'a' a tixin mini ka'nu', te ni ka'an a ndii:

—Nii' sakan' yachj' va ndoñu'u' ñuu ka'nu' Babilonia, te künj' xachi' ka ña'a' ne yivi'.

22 Te künj' so'o ka ne yivi' ndee jin yaa ñuu jaan', naa kuu' ña xandaa' te yivi' ñuu', naa kuu' ña xita' ne yivi', naa kuu' ña tivi ra tun' yoo',

naa kuu' ndusu ndachuun'.
Te kōo' ka ne chuun va nuu'
ña xa'a ña xiin' nda'a' ña.
Te ni ndee kūtiaku ka tu ñi'
ña ndiko ne ndiee' ñuu jaan'.

²³ Te kōtuun ka kaa tuún
ñuu jaan'. Te kōo' ka ne
tunda'á' ñuu jaan'. Kuachi
ndii, ne ni satá' ña'a' ñuu
ndo' jaan', te naxiko' ña,
ni nduu ne ndiee' ka iin
kanii' iin yivi'. Te ni xini
xa'an' ndo' xiin' ña kuini'
ndo' sakuu' ne yivi' iin yivi'.

²⁴ Te ne ni ndiee' ñuu jaan'
ni xa'ni' ne ni ka'an tiakú
tu'un Ndiosí, xiin' sava ka ne
nduu' kuenta a, xiin' sakuu'
ne ni xi'i iin kanii' iin yivi'
—ni kachi ángele jaan'.

19

*Saka'nu' ne ndiee' ndivi'
Ndiosí*

¹ Kij' ni ndi'i ni ka'an
ángele ndiee' jaan' ndii,
sakan' te ni xini so'o i ña
ka'an ti'e xava'a kua'a' koo'
chukuu' ne yivi' ndii:

Na koto ka'nu' e' Ndiosí.
Kuenta Ndiosí nduu' ña
kakú e'.

Te na natiin a ña tiin' ka'nu'
ña'a' sakuu' ne yivi',
xiin' ña xaka'nu' ña'a' ña,
te natiin tu a sakuu' ña
ndiee'.

² Te ña ndaku xiin' ña ndixa
nduu' ña xaa' a kij'
sana'má a ne yivi'.

Te ni sando'o' a ne ndiee'
ñuu jaan',

ne ni xaa' ndee' naa xaa'
iin ña'a' ña' xiko' xiin'
mji'.

Te ni sativi' ne jaan' ne
ndiee' iin yivi' xiin' ña
xiin' ña xaa' ña.

Te kendar' ya'vi' ña'a'
Ndiosí sakan' ña ni
xa'ni' ne jaan', ne
xika' nuu' nuu' a.

³ Te ti'e' xava'a ni ka'an ka
a ndii:

—Na koto ka'nu' e' Ndiosí.
Kaa' te kaa' ñu'ma mii' xixi'
ñuu ka'nu' jaan' ndee' ndi'
ni kivi' —ni kachi a.

⁴ Te oko kumi' saa' ña
xixa jaan' xiin' kumi' saa' ña
tiaku jaan' ndii, ni xikundiee'
ndiee' a yatín nuu' tej ka'nu'
ka mii' ndu'u' Ndiosí, te ni
xaka'nu' ña'a' a ka'an a ndii:

—Sakan' na kunduu a. Na
koto ka'nu' e' Ndiosí —ni
kachi a.

⁵ Sakan' te ni keta iin tachi'
yu'u' ndee' yatín mii' iin tej
ka'nu' jaan' ka'an a ndii:

Te sakuu' ndo'ó, ne xika'
nuu' nuu' Ndiosí ndii,

na saka'nu' ndo' a,
xiin' sakuu' ndo'ó, ne tiin'
ka'nu' a,

naa' ne ka'nu' nduu' ndo',
uun naa' ne nda'vi so'o
nduu' ndo'.

Ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

⁶ Sakan' te ni xini so'o tu
i iin ña nduu' ndee' naa ña
ka'an ti'e' xava'a kua'a' koo'
chukuu' ne yivi'. Te ndiee'
xava'a ni ni'i a ndee' naa ni'i
kua'a' va tikui. Te ti'e' va tu
ka'an a ndee' naa nde'í savi'
ka'an a ndii:

Na koto ka'nu' e' Ndiosí.

Xa xa'ndia chuun' xto'o e'
Ndiosí, ña ka'nu' koo'
chukuu'.

⁷ Te na kuatia' va nimá e', te
na va'a kuni e'.

Te na saka'nu' e' Ndiosí,
sakan' ña xa ni tondia kivi'
ña tunda'a' Mbee'
Lulu.

Te xa ni xikoo tu'va ña'a' ña'
tunda'a' xiin' a.

8 Te xa ni taxí Ndiosí toto
ni'nu' a'.

Te ndoo va toto jaan', te yaa
xiñu vi' a.

Ni kachi a. Te ka'an ndiaa
toto jaan' xa'a' ña ndaku ña
xaa' ne nduu' kuenta Ndiosí.

*Va'a va kuni ne ku'un
viko' mii' tunda'a' Mbee Lulu*

9 Sakan' te ni ka'an iin
ángle xiin' i ndii:

—Ke'i un' ña yo'o':
“Sañu'u' va Ndiosí ne yivi',
ne ni tatú a, te ku'un ña,
te kuxi ña ña xaxi' xakuaa'
viko' mii' tunda'a' Mbee
Lulu jaan'” —ni kachi a.

Te ni ka'an ka ángle jaan'
xiin' i ndii:

—Tu'un ndixa, ña ka'an
Ndiosí, nduu' ña yo'o' —ni
kachi a.

10 Ikan' te ni nakandu'u'
ndiee i nuu' a te saka'nu'
ña'a' i, ndisu ni ka'an a xiin'
i ndii:

—Saka'nu' un' yu'u.
Kuachi ndii iin ña xika' nuu'
nuu' Ndiosí nduu' i xiin' un'
xiin' inga ne ini xini ña'a',
ne ita' ni'i nuu' ña ndixa,
ña ka'an xa'a' Jesús. Ndiosí
kuiti' saka'nu' un'. Te ña
ndixa, ña ka'an xa'a' Jesús,
nduu' ña ni taxí ña ndiee'
nuu' ne ka'an tiakú tu'un
Ndiosí —ni kachi ángle
jaan'.

Keta' iin ña yoso' kuei yaa

11 Sakan' te ni xini i ña
nunia' ndivi'. Te ni xini i
iin kuei yaa. Te ña yoso'
ti' jaan' ndii, ña xachuun'
ndaku xiin' ña ndixa nani' a.

Te sana'má ndaku a, te tiin'
ndaku tu' a ñu'u.

12 Te nduchi' nuu' a ndii,
yi'é a ndee naa ñu'u ndatin.
Te xini' a ndii, yoo kua'a' tiví.
Te iin' a ndii, yoso' iin kivi'
ña ndee iin ne yivi' xini, süu'
jaan' ndii mii' kuiti' a xini ña
jaan'.

13 Te ndi'i ndoo toto a ni
ka'ma nii', te tu'un Ndiosí
nani' a.

14 Te kua'a' ti'vi te xini'
kuenta ndivi', te ni'nu' toto
va'a yaa ndoo va, kua'an
xiin' a yoso' ra kuei yaa.

15 Te yu'u' a ndii, keta'
iin ichi xiin' va ña tijn a te
satuxu'vi a sakuu' ne ndiee'
iin yivi'. Te ka'ndia chuun'
vie a nuu' ne jaan'. Te kuein
ndoso' ña'a' a ndee naa xein
ndoso' te yivi' uva, te tava' a
tikui a. Te te' jaan' nduu' ña
xi'é xava'a Ndiosí, ña ka'nu'
koo' chukuu', xini a ne jaan'.

16 Te nuu' toto a xiin' si'in
a ndii, yoso' kivi' ña ka'an
ndii: “Ña xa'ndia chuun'
kuu' nuu' nuu' sakuu' te
xa'ndia chuun' kuu' nuu'.
Xto'o kuu' nuu' nuu' sakuu'
xto'o.” Sakan' yoso' a.

17 Sakan' te ni xini i iin'
iin ángle nuu' ñu'u. Te ni
ka'an ti'e' a xiin' sakuu' nuu'
saa, ti' ta'nu' ndivi' ndii:

—Ñia'a ndo', te nakaya
ndo', te koq mani' va ndo' ña
xaxi' xakuaa' saa Ndiosí.

18 Nja'a ndo', te kaxi' ndo'
ñu'u' nde'i te xa'ndia chuun'
kuu' nuu', xiin' ñu'u' nde'i
te xini' kuu' nuu', xiin' ñu'u'
nde'i te xini' ndiee' va, xiin'
ñu'u' nde'i kuei, xiin' te
yoso' ri'. Nja'a ndo', te kaxi'

ndo' ñu'u' nde'i sakuu' nuu'
ne yivi', naa kuu' ñu'u' nde'i
ne xika' ndiká xiin' ñu'u'
nde'i ne xiko' ni'i' iin xto'q,
te kaxi' tu ndo' ñu'u' nde'i
ne ka'nu', xiin' ñu'u' nde'i
ne nda'vi so'q —ni kachi
ángle.

¹⁹ Sakan' te ni xini i ña
ni nduujin ti' iyo va kaa',
xiin' te xa'ndia chuun' kuu'
nuu' nuu' ne yivi' iin yivi',
xiin' sakuu' te xiin' ra, te
kunta'an' ri' xiin' ña yoso'
kuei yaá xiin' te xiin' a.

²⁰ Sakan' te ni xiku'un ti'
iyo va kaa' jaan' xiin' te
ka'an tiakú tun vixi, te ni
xaá chuun ka'nu'. Te xiin'
chuun jaan' ni xini xa'an' ra
ne yivi', ne ni natijn tuni ti'
jaan', te ni saka'nu' tu ña ña
niania' ri'. Te ni sko'ni' tiaku
Ndiosí ti' iyo kaa' jaan' xiin'
te ka'an tiakú tun vixi jaan'
miji mii' ndatin ñu'u' xiin'
azufre.

²¹ Te ni xa'ni' ña yoso' kuei
sakuu' inga ne ni kunta'an'
xiin' a jaan' xiin' ichi ña
keta' yu'u' a jaan'. Te ni
nda'ni va sakuu' saá jaan'
kij' ni xaxi' ri' ñu'u' nde'i ne
jaan'.

20

*Xa'ndia chuun' Cristo iin
mií kuiya*

¹ Sakan' te ni xini i kua'an
nuu' iin ángle ndee ndivi',
te ni'i' a nda'a' ña nuniá'
yi'e' yavi kunu va jaan'. Te
ni'i' tu a iin karena chie.

² Te ni natijn ángle jaan'
kuaku', ti' nduu' koo' yata'
iin yivi', ti' nani' diablo, ña
nduu' ña ndiva'a, te nani'

tu ri' ña tiin' kuachi. Te ni
satiin ña'a' a, te sakan' koo'
ri' kotijn ri' iin mií kuiya.

³ Te ni sko'ni' a ri' tixin
yavi kunu va jaan', te ni
nda'ni i'nu kutu' a ri' yavi
jaan', te ni chindu'u' a sello
Ndiosí xata' yi'e' yavi jaan'
te küvi kuni xa'an' ka ri' ne
ndiee' iin yivi' ndee xinu iin
mií kuiya jaan'. Ndisu kij'
ndi' i xinu iin mií kuiya jaan'
ndii, kuni a ña ndaxin' ti'
jaan' iin xa'a'.

⁴ Sakan' te ni xini i ita' tej
ka'nu' mii' ni xikundiee ne
ni natijn ndiee' te sana'má
ña. Ne jaan' nduu' ne
ni kendoso' ne yivi' sukun'
xa'a' ña ni ndiee yu'u' ña
xa'a' Jesús xiin' xa'a' tu'un
Ndiosí, te xiin' xa'a' ña ni
xaka'nu' tu ña ti' iyo va kaa'
jaan', te ni ndee ni xaka'nu'
tu ña ña niania' ri', te ni
natijn tu ña tuni ri' ti'e'
ña, uun xata' nda'a' ña.
Te ne jaan' ndii, ni natjaku
ña, te taxi Ndiosí ndiee' ña
te ka'ndia chuun' ña xiin'
Cristo iin mií kuiya jaan'.

⁵ Te ña yo'q' nduu' ichi'
nuu' ña sanatiaku Ndiosí ne
ni xi'i'. Ndisu sava tuku ne
ni xi'i' ndii, ni natjaku ña
xiin' ne jaan', süu' jaan' ndii
natjaku ña ndee kij' xinu iin
mií kuiya jaan'.

⁶ Te ne ni natjaku ña nuu'
jaan' ndii, sañu'u' va ña'a'
Ndiosí, te nduu' ña nditia a.
Sakan' na ña xi'i' ña uvi' ndii,
koo' ndiee' kumi' a nuu' kivi'
ñuu' ne jaan'. Süu' jaan' ndii
kunduu' ña sutu xika' nuu'
nuu' Ndiosí xiin' nuu' Cristo.
Te ka'ndia chuun' ña xiin' a

jin mií kuiya jaan'.

Skon'i' Ndiosí ña ndiva'a mii' xixi ñu'u xiin' azufre

7 Te kij' xinu jin mií kuiya jaan' ndii, ndoo ndiká ña ndiva'a jaan' yavi kunu mii' ndasi i'nu a jaan',

8 te keta a yavi jaan', te ku'un a te kunj' xa'an' a sakuu' ne yivi' jin yivi', ña nduu' Gog xiin' Magog mii' ndiee' ne ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí. Te sandujin ña ndiva'a jaan' sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' te kunta'an' a xiin' ne nduu' kuenta Ndiosí. Te ne jaan' ndii, kuu kua'a' koo' chukuu' ña ndee naa kua'a' ñuti' ña ndiee' yu'u' minj' ka'nu'.

9 Te ni kiku ra saa kua'an nuu' ñu'u' jin yivi', te ni xinundu ru ñuu ña ndani Ndiosí mii' ndiee' ne nduu' kuenta a. Ndisu ni nuu ñu'u', ña ni kiee ndivi', te ni xa'mi ndoo a sakuu' te jaan'.

10 Te ña ndiva'a, ña ni xinj' xa'an' ne jaan' ndii, ni skon'i' ña'a' Ndiosí nuu' ñu'u' ña ndatin xiin' azufre, ña kaa' ndee naa minj', mii' xa ni skon'i' a ti' iyó va kaa' jaan' xiin' te ka'an' tiakú tun vixi jaan', te sando'o' ña'a' a xiin' ñu'u' jaan' nduvi' xiin' ñuu ndee ndi'i' ni kivi'.

So'o saa a kij' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi' ichi' so'o' ndi'i'

11 Sakan' te ni xinj' i jin tej' yaa tun' ka'nu'. Te ni xinj' tu i ndu'u' te xa'ndia chuun' nuu' tun' jaan', te jin yivi' xiin' ndivi' ndii, ni xinu

a nuu' a, te ni ni'i' a mii' kundiee a.

12 Sakan' te ni xinj' i ne ni xi'i, ne ka'nu' xiin' ne nda'vi so'o, te ita' ña yatín nuu' tej' ka'nu' jaan'. Te ni nunia' kua'a' tutu. Sakan' te ni nunia' tu inga tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Te ne ni xi'i ndii, ni sana'má ña'a' Ndiosí saa nii' yoso' nuu' tutu kua'a' jaan', ña ka'an' xa'a' ña ni xaa ña.

13 Sakan' te sakuu' ne ni xi'i ñu'u' minj' ka'nu' ndii, ni sanakua'a a ña'a' minj' jaan' nda'a' Ndiosí te na'ma ña. Te sakan' tu ña xi'i xiin' yavi ndii jaan' ndii, ni sanakua'a tu a jaan' nda'a' Ndiosí ne ni xi'i, ne kumi' a, te na'ma ña. Te ni sana'má Ndiosí i'in ne yivi' jaan' xa'a' ña ni xaa ña.

14 Sakan' te ni xitia i'nu tu mii' ña xi'i jaan' xiin' yavi ndii jaan' minj' mii' ndatin ñu'u' jaan'. Te minj' ñu'u' jaan' nduu' ña xi'i ña uvi.

15 Te ne yöso' kivi' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' jaan' ndii, ni xitia i'nu ña minj' mii' ndatin ñu'u' jaan'.

21

Ndivi' xaa' xiin' ñu'u' jin yivi' xaa'

1 Sakan' te ni xinj' i ndivi' xaa' xiin' jin ñu'u' jin yivi' xaa'. Sakan' ña ndivi' ña nuu' xiin' ñu'u' jin yivi' ña nuu' ndii, xa ni xka'ndia a. Te koo' ka tu minj' ka'nu'.

2 Sakan' te ni xinj' yu'u, Juan, ñuu ña ñani' Jerusalén xaa', ña su'un. Te ni keta

a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu' a. Te yoo tu'va a ndee naa iin ña'a' kij' ndasadatun' xiin' mji' a' xa'a' ii' a'.

³ Te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ña keta' ndivi' mii' iin' tei ka'nu' ka'an ti'e' a ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' vi'e' mii' yoo Ndiosí xiin' ne yivi' vitin, te ne jaan' kunduu ne ñuu a, te mji' a kaka tein nja, te kunduu a Ndiosí nja.

⁴ Te sanayaa' a nduchi' nuu' nja, ña ni xaku nja. Te kuví ka nja, te kuaku ka tu nja, te ni ndee ndä'vi ka ni tu kuni nja, te sakan' tu kuni u'vi ka nja. Kuachi ndii xa ni xka'ndia iin yivi' yata' —ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

⁵ Sakan' te ni ka'an ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan' ndii:

—Koto ndo', ndasaxaa' i sakuu' ña'a' —ni kachi a.

Te ni ka'an tu a xiin' i ndii:

—Ke'i un' tu'un yo'o', sakan' ña ña ndaku nduu' a, te nduu' tu a ña xata'an ini ne yivi' kuni nja —ni kachi a.

⁶ Te ni ka'an tu a xiin' i ndii:

—Xa ni xinu a. Yu'u ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i'. Te ne ichi tikui ndii, taxi so'o' i ko'o' nja tikui tikoyo', te taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

⁷ Te yoo ka kanando nuu' tundo'o' ña xka'ndia nja ndii, natijn nja sakuu' ña va'a saa i. Te kunduu i Ndiosí nja, te kunduu nja si'e' i.

⁸ Ndisu sakuu' ne kasi yu'u' xa'a' i, xiin' ne ini xini yu'u, xiin' ne xaa' kuachi nja'a, xiin' ne xa'ni' ne yivi', xiin' ne kumi' musa, xiin' ne xaa' ña kuini', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka, xiin' sakuu' ne ka'an tun vixi ndii, ku'un nja mini mii' ndatin ñu'u xiin' azufre. Te mini ñu'u jaan' nduu' mii' kuví nja, ña uvi —kachi a.

So'o kaa' ñuu Jerusalén xaa'

⁹ Sakan' te ni kixin iin ángele ña uxá ta'an, ña ni ni' uxá ta'an ko'o' mii' ñu'u' chitu' vi' uxá ta'an kui'e ña so'o' ndi'i', te ni ka'an a xiin' i ndii:

—To'o' xiin' i, te nia'a' i yo'ó ña' xito' tunda'a', ña' kunduu ña' si'i Mbee Lulu —ni kachi a xiin' i.

¹⁰ Te ni nia'a' Espíritu yu'u iin ña satuvi, ña jaan' nduu' iin iku' chie sukun va, te ni sania'a' yu'u ñuu chie Jerusalén xaa', ña su'un. Te ni keta a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu' a.

¹¹ Te ñuu jaan' ndii, yi'é va xa'a' ña ikan' yoo Ndiosí. Te ndatun' yi'é a ndee naa yuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a, ndee naa yuu' ña nani' jaspe, ña ndatun' ndee naa yuu' tata.

¹² Te ndasi i'nu a xiin' nama chie sukun va. Te yoo uxí uvi ta'an yi'e' a. Te iin iin ángele nuu' i'in yi'e' jaan'. Te yoso' kivi' iin ti'vi ne Israel nuu' ña ndasi' i'in yi'e' jaan'.

¹³ Te yoo uní ta'an yi'e' xjin' a mii' keta' ñu'u. Te xjin' a nda'a' ku'a' e' ndii,

yoo tū unī ta'an yi'e' a. Te xiin' a ndā'a' itin e' ndii, yoo tū unī ta'an yi'e' a. Te sakan' tū xiin' a miī' ketá ñu'u ndii, yoo unī ta'an yi'e' a.

14 Te xa'a' nama a ndii, nī kuā'a a xiin' uxī uvī ta'an yuu' na'nu'. Te nuu' i'in yuu' jaan' yoso' kivi' i'in te nī tjanu' Mbee Lulu sania'a' ichi' a.

15 Te ni'i' ángele, ña nī ka'an xiin' i jaan', iin ndukū, tun' ki'in' ku'va a, tun' nī kuā'a xiin' oro, te ki'in' ku'va a ñuu Jerusalén xaa' jaan', yi'e' a xiin' nama a.

16 Ñuu jaan' ndii, iin kachi ndiká a, te sakan' ña nani' a. Te nī ki'in' ku'va ángele ñuu jaan' xiin' tun' jaan'. Te ña nani' a, xiin' ña ndiká a, xiin' ña sukun a ndii, uvī miī uvī ciento kilómetro kumi' i'in a.

17 Te nī ki'in' ku'va ángele jaan' nama ñuu jaan' xiin' iin ña ki'in' ku'va ne yivi'. Te kumi' a ciento uvī xiko kumi' saa nani' ndee kondō ndā'a' e' te ndee nuu' ndā'a' e'.

18 Te nama jaan' ndii, nī kuā'a a xiin' yuu' ña nani' jaspe. Te sakuu' ña nduu' kuenta ñuu jaan' ndii, nī kuā'a a xiin' mii' ndi'i oro. Te oro jaan' ndii, ndee naa yuu' tātā ña nī ndoo nduu' a.

19 Te xa'a' nama ñuu jaan' ndii, ndixin' a xiin' sakuu' nuu' yuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a. Te yuu' chie ña iin ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' kua'a ña nani' jaspe. Te yuu' chie ña uvī ndii, ndixin' a xiin' yuu' ndi'e' ña nani'

zafiro. Te yuu' chie ña unī ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' ña nani' ágata. Te yuu' chie ña kumi' ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' va ña nani' esmeralda.

20 Te yuu' chie ña u'un ndii, ndixin' a xiin' yuu' ña nani' ónice. Te yuu' chie ña iñu ndii, ndixin' a xiin' yuu' kua'a ña nani' cornalina. Te yuu' chie ña uxā ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' kuaan ña nani' crisólito. Te yuu' chie ña unīa ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' kuaan tuún ña nani' berilo. Te yuu' chie ña iin ndii, ndixin' a xiin' yuu' ndatun' xava'a ña nani' topacio. Te yuu' chie ña uxī ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' ndiaa' yi'é ña nani' criso-praso. Te yuu' chie ña uxī iin ndii, ndixin' a xiin' yuu' kua'a kuaan ña nani' jacinto. Te yuu' chie ña uxī uvī ndii, ndixin' a xiin' yuu' yi'é ndukun' ña nani' amatista.

21 Te i'in uxī uvī saa' vitu' yi'e' ñuu jaan' ndii, nī kuā'a a xiin' yuu' xiñu ña nani' perla. Te ya'ya ñuu jaan' ndii, nī kuā'a a xiin' mii' ndi'i oro, te ndatun' a ndee naa yuu' tātā.

22 Te nī xinj i iin yukun' ñuu Jerusalén xaa' jaan', sakan' ña mii' xto'o e' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', xiin' Mbee Lulu nduu' yukun' jaan'.

23 Te ñuu jaan' ndii, küní a ñu'u, te nī ndee küní tū a yoo', sakan' ña mii' Ndiosí yi'é nuu' ñuu jaan'. Te Mbee Lulu nduu' ña tuún

ñuu jaan'.

24 Te kaka ne yivi' iin yivi' nuu' ña yi'é ñuu jaan'. Te te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sanakua'a ra sakuu' ña ndatun' ra xiin' ña ka'nu' ra nuu' ñuu jaan'.

25 Te vitu' yi'e' ñuu jaan' ndii, nduvi' koo nunia' a, sakan' ña koo' ñuu ikan'.

26 Te sanakua'a sakuu' ne yivi' iin yivi' sakuu' ña ndatun' ña, xiin' sakuu' ña ka'nu' ña nuu' ñuu jaan'.

27 Te koo' kivi' kō'ni ndee iin ne xaa' ña ña'a ñuu jaan', ni ndee ne xaa' ña ka'an, ni ndee ne ka'an tun vixi, süu' jaan' ndii ne yoso' kivi' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i, ña nduu' tutu Mbee Lulu jaan', kuiti' kuvu' xka'ndia ikan'.

22

1 Sakan' te ni sania'a ángele jaan' yu'u iin itia mii' kua'an tikui, te' taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i. Te tikui jaan' ndii, xiñu ra ndee naa yuu' tata. Te xa'a' tei ka'nu' Ndiosí xiin' Mbee Lulu kiese' ra'.

2 Te kua'an ra' ma'in' ya'ya ñuu jaan'. Te iin' iin ndaa' itun', tun' kuun' nduu' ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i nda'a', i'in ta'vi' yu'u' itia jaan'. Te uxu' uvu' nuu' nduu' kuun' nda'a' tun' jaan' i'in kuiya. Te iin ndaa' nuu' nduu' kuun' nda'a' nu' i'in yoo' kua'an. Te xiin' yuku' tun' jaan' kuntatan' sakuu' nuu' ne yivi'.

3 Te koo' kivi' ka nacha'an ne yivi' ikan'. Te ñuu jaan' kuiin tei ka'nu' Ndiosí xiin' Mbee Lulu jaan'. Te saka'nu' ña'a' ne xika' nuu' nuu' a.

4 Te kuni' ne jaan' nuu' Ndiosí, te koso' kivi' a ti'e' ña.

5 Te koo' ka ñuu ikan', te kuni' ka tu' a kotuun' ñu'u' nuu' ña, te ni ndee kuni' tu' a kotuun' ñu'u', sakan' ña ña yi'é xto'o e' Ndiosí kunduu' ñu'u' nuu' ña. Te ka'ndia chuun' ña ndee ndi'i ni kivi'.

Nä'a' ka te nandiko' Jesús iin yivi'

6 Sakan' te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Ña ndaku nduu' sakuu' tu'un yo'o', te nduu' tu' a ña xata'an ini ne yivi' kuni' ña. Sakan' na xto'o e' Ndiosí, ña saka'an nimá te ka'an tiakú tu'un a ndii, ni tjanu' a ángele, ña nduu' kuenta a, te nia'a a ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ña xa kuyatin' xka'ndia.

7 —Koto va' ndo', nä'a' ka te nandiko' i, te sañu'u' va' Ndiosí ne saxinú ña ka'an tutu yo'o', ña ka'an xa'a' ña koo —ni kachi a.

8 Te yu'u, Juan ndii, ni xini so'o i, te ni xini nduchi' nuu' tu' i sakuu' ña yoso' nuu' tutu yo'o'. Te kii' ndi'i ni xini so'o e, xiin' kii' ndi'i ni xini nduchi' nuu' e ndii, ni nakandu'u' ndi'e' i nuu' ángele, ña ni nia'a ña jaan' nuu' i, te saka'nu' ña'a' i.

9 Ikan' te ni ka'an ángele jaan' xiin' i ndii:

—¡Sáka'nu' un' yu'ú! Kuachí ndii ña xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' un' xiin' inga ne ka'an tiakú tu'un a nduu' i, xiin' sakuu' ne saxinú ña yoso' nuu' tutu yo'o'. Iin ndaa' Ndiosí kuiti' saka'nu' un' —ni kachi a xiin' i.

10 Te ni ka'an ka a xiin' i ndii:

—Tāxa'a un' nuu' ne yivi' ña yoso' nuu' tutu yo'o', ña ka'an xa'a' ña koq. Kuachí ndii xa kuyatin' kivi' ña koq sakuu' ña jaan'.

11 Te ne xaa' ña vā'a ndii, naa saa ka ña ña jaan', sakan' tu ne xaa' ña ña'a ndii, naa saa ka ña ña jaan'. Te ne xachuun' ndaku ndii, naa sachuun' ndaku ka ña, sakan' tu ne xaa' ña kuni Ndiosí kuiti' ndii, naa saa ka ña a.

12 —¡Koto va ndo'! Nā'a' ka te nandiko' i, te cha'vi i i'in ne yivi' saa nii' ni xachuun' ña.

13 Te yu'ú ndii, yoo' i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i', te nduu' i ña xi'na, te nduu' tu i ña ndi'i' ndoso'.

14 Te sañu'u' va Ndiosí yoo ka nduu' ne natia' toto ña, sakan' ña xata'an kaxi' ña nduu' ña kuun' nda'a' tun' taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', te ko'ni tu ña yi'e' ñuu Jerusalén xaa' jaan'.

15 Ndisu ne cha'an' kuu' ndee naa naya', xiin' ne xaa' ña kuini', xiin' ne kumi' musa, xiin' ne xa'ni' ne yivi', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka, xiin' ne xtanj tun vixi, xiin'

ne xini xa'an' ne yivi' ndii, küvi ko'ni ña ñuu jaan'.

16 Te yu'ú Jesús ndii, xa ni tjanu' i iin ángele, ña nduu' kuenta i, te ka'an ndoso' a xa'a' ña jaan' nuu' ndo'ó, ne nakayá xa'a' i. Te yu'ú nduu' sjan' xika' David. Te nduu' tu i tiuun' chie ti' keta' kuaxi kitu' —ni kachi a xiin' i.

17 Te Espiritu Santo xiin' ña' tunda'á' ndii, ka'an ña xiin' Jesús ndii:

—Ñia'a —kachi ña.

Te sakuu' ne xini so'o' ña yo'o' ndii, na ka'an tu ña ndii:

—Ñia'a —kachi ña.

Te yoo ka ichi' tikui ndii, ña'a ndo', te yoo ka kuni' tikui ndii, ko'o so'o ndo' tikui, te' taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'.

18 Te yu'ú, Juan ndii, sakuni' ndiee' i yoo ka xini so'o' ña yoso' nuu' tutu yo'o' xa'a' ña koq. Naa' chikanu' ndoso' yoo ka ndee ka yu'u' nuu' tutu yo'o' ndii, sando'o' ña'a' Ndiosí xiin' tundo'o' ña yoso' nuu' tutu yo'o'.

19 Te naa' sandoyo' yoo ka sava yu'u' ña ka'an xa'a' ña koq, ña yoso' nuu' tutu yo'o' ndii, taxí Ndiosí kaxi' ña nduu' ña kuun' nda'a' tun' taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', te küvi tu ko'ni ña ñuu su'un, ña ka'an tutu yo'o' xa'a' jaan'.

20 Te ña ndiee' yu'u' sakuu' ña yoso' nuu' tutu yo'o' ka'an a ndii:

—Nā'a' ka te nandiko' i —kachi a.

Sakan' na kunduu a. Ñia'a, xto'o ndu Jesús.

²¹ Te na sañu'u' va xto'q nduu' kuenta a. Sakan' na e' Jesucristo sakuu' yoo', ne kunduu a.